LVGDVNI, APVD G[illegible]

MVM ROVILL[illegible]

M. D. XLVII.

BIBLIOTECA PUBLICA

LVGDVNI, APVD G L
MVM ROVIL
M. D. XLVII

BIBLIOTECA PUBLICA

¶ Rerum inſignium in quod libeticis quæſtionibus. D. Hadriani Florentij de Traiecto index alphabeticus.

¶ De litera A.

Aron an pecca-
uerit conflan-
do iudæis vitu
...fa.1.L.
...ech rex
Geraræ ne... ...it volen
do ſibi... ...ẽ Abra-
hæ, quam ...rem ſuã
eſſe. fo.78.fa.2.Q.

Actus malus dicitur ex cuiuſ
cunq; circunſtantiæ defectu
fo.3.fa.1.H.

Acceptio perſonarum locum
non habet in gratuitis. folio
104.fa.1.L.

Actus meritorius non differt
ſpecie moris à quolibet non
meritorio ibidem. N.

Actio quãuis nõ concedatur
niſi decepto vltra dimidiũ
iuſti precij, quiſq; tamen di
uino iure tenetur refundere
quantum habet vltra iuſtũ
precium, niſi tam modicum
ſit q præſumitur alter ei cõ
donaſſe. fo.124.fa.1.E.

Actum ordinis exequens ſciẽ
ter in mortali, peccat morta
liter. fo.154.fa.2.ante B.

Actus ſpirituales per compa
rationem ad ſpiritum crea-
tum ſecundum probabilio-
rem opinionem vendi poſ-
ſunt. fo.184.fa.1.H.I.

Actus qui ordinãtur ad op9
ſupnaturaliter aũt miracu-
loſe pducendũ, nõ licite vẽ-
ditur alij aũt bñ. fo.181.f.1.A.

Actus exterior culpã non au-
get niſi intenſiorem reddide
rit voluntatis actum interio
rem. fo.201.fa.2 BB.

Actus meritorij ſubſtantia vẽ
di vel locari põt: ſed nõ ipſa
qualitas quæ eſt à ſpũſan-
cto. fo.202.fa.1.verſu.13.

Act9 qdã tã ſunt ardui vt p
terreni muneris cõpẽſatiõe
nullo mõ licite fieri poſſint
vt ſunt exponere vitã, ſubi-
re mortem &c. f.207.f.1.OO.

Actui alterius cãm dãs inter-
dũ pœnã incurrit, quam nõ
incurreret ſi ipſũ pſonaliter
exerceret. fo.208.fa.1.QQ.

Actum ſaluti neceſſarium fa-
ciens timore vel munere: mi
nus peccat quam ſi omnino
non faceret. fo.220.fa.1.k.

Ad actũ non neceſſariũ ſaluti
inducere metu vel munere
non eſt pctm̃ niſi ſpãliter a-
ct9 ille ſit priuilegiat9: vt eſt
collatio beneficiorũ, mutui
præſtatio. ibidem fa.2.M.

Ad actũ aliquẽ põt quis du-
pliciter induci. fo.221.f.1.OP.

Ad actū ſaluti ſuæ neceſſariū licitum eſt aliquem inducere quē alias noſcit nō facturūs.fo.204.fa.1.II.& kk.

Adorantes hoſtiam non conſecratam quomodo excuſentur.fo.222.fa.1.A.

Affectus nimiū terrenus tria operatur.fo.127.fa.2.A.

Affectus prauus vnde extingui deberet, incrementum ſumit.fo.128.fa.2.C.

Affectus an infectus ſit terrena cupiditate, quomodo cognoſcatur.fo.131.fa.1.D.

Agens id de quo dubitat an ſit peccatū mortale, peccat mortaliter diſcrimini ſe exponens.fo.27.fa.2.A.

Agere contra ſcrupulū licet, imò frequenter expedit.ibid.

Agnoſcere dei legē, & ipſam cognitam infirmitate tranſgredi, non ſemper eſt: deteſtabilius, quam ipſam nolle cognoſcere.fo.106.fa.1.A.

Amor doctrinæ ſeu legis ex tribus attendi ſolet, attētione, obſeruantia, & defenſione.fo.66.fa.1.C.

Amor finis naturaliter cauſatur, & non libere.f.131.fa.1.C.

Amando diuitias (ſecundum Aug.) tātū quiſq; peccauit quantum dolet eas amittendo, licet eas Chriſto non p̄poneret.fo.136.fa.2.A.

Amor primū venialis tm̄ increſcere pōt vt poſt ſit mortale pc̄tm̄.fo.137.fac.2.ver.vl.

Amor nunquā ſatis ſoluitur deo niſi plus ſingulis & pfecto corde amet.fo.139.fa.1.G.

Amor [illegible] uē obligamur deb[illegible] ſolū extenſiue ſu[illegible], ſed etiā intēſiue.fo[illegible] vlti.verſ.

Amor [illegible] qd' pō d9 i c[illegible] 3.f.2.poſt K.

Amor dei qui nobis eſt in p̄cepto, ſufficienter nos reponit in ſtatu ſalutis: nec vllum cōpatitur mortale peccatum.fo.147.fa.1.L.

Amor non ſolum capitur p̄ [illegible]no affectu ſed etiā quãq; p̄ externo effectu.fo.148.fac.2.RS.

Amari cupit deus ſolum tantum quantū pecuniā amamus: quō intelligit.ibidē.S.

Amor quidā eſt complacentiæ, & quidā efficientiæ ſeu efficax.fo.223.fa.1.D.

Animal nō ruminās neq; findens vngulas quō intelligitur eſſe immūdū.fo.47.f.2.A.

Antecedens ex altera de ſcito & altera de opinato, ſolū infert cōſequēs de opinato.fo.147.fa.1.M.

Angeli adeo addicti ſunt ſup

ne veritatis: vt nihil velle abſolute queant qđ nō diuina voluntate didicerint implēdum.fo.295.fa.2.in prin.

Anima totiens ſpūaliter moritur, quoties peccat mortaliter.fo.276.fa.1.S.

Appetere dignitatē vt proſit & eandē appetere vt præſit, multū differt.fol.22.fa.2.A.

Appetitus primatus minus principalis amorem arguit mercenarium.fo.23.fa.1.B.

Appetere primatū vt proſit laudabile eſt.ibi.fa.2.1.ver.

Apoſtatæ nō ſolū licet ſinere ſua auferre, vt Gratia placet ſed etiā alia bona monaſterij dare, ne monaſterio noceat. fo.59.fa.1.O.

Aquā à ſacerdote emere poſſunt parentes pueri baptizādi, ſed non ipſum baptiſma. fo.200.fa.2.Y.

Arborem bonā nō poſſe malos fructus facere: quō intelligatur.fo.4.fa.1.M.

Aſſenſus totalis diſcurſ9 prætici ſaluari non poteſt niſi ſimul operetur ſi poſſit.fol.79.fa.2.I.

Aſſenſus maioris diſcurſus practici ſyllogiſmi nō ſaluatur ſine efficaci volitione finis quem principiū dicit p̄ſequendum eſſe.fo.71.fa.2.N.

Aſſenſus adhibitus pc̄tō eſt peccatum.fo.93.fa.1.A.

Attentio an requiratur ex p̄cepto in legendis horis canonicis, miſſa, & ſimilibus, recitantur tres opiniones.fo.176.fa.2.verſu.12.

Augmentū vel intenſio quãq; eſt circūſtantia trahēs ī aliā ſpeciem.fo.103.fa.2.verſu.12.

Auarus quomodo dicatur habere aurum pro deo, & guloſus ventrem.fo.142.fa.2.G.

¶ De litera B.

Baptiſma tenet quilibet ſibi & ſuo paruulo p̄curare quantum licite poteſt, imò & intercedēte pecunia quãuis non intentione ſimoniaca.fo.202.fa.1.CC.

Beneficiū tribus caſibus quis cogitur de ſuo facere, contra c.p̄carie.x.q.ij.fo.5.facie.1.A.

Beneficia gratiæ dominus p̄pter peccata ſubtrahit.fo.66.fa.2.verſu.11.

Beneficium conferens p̄pter cōſanguinitatē, peccat mortaliter tribus de cauſis.f.195.fa.1.G.

Beneficium adeptus per peccatum, nō p̄pter hoc cedere debet beneficio: niſi mentalis ſimonia interceſſerit cum opere ſubſecuto.ibid.fa.2.I.

Bonum triplex eſt, honeſtum

vtile, & delectabile. fo. 70. fa. 1. verſu. 1.

¶ De litera. C.

CAuſa peccati poteſt q̄s eſſe dupliciter: directe & poſitiue: vel indirecte & priuatiue. fo. 56. fa. 1. E.

Calidi, frigidi, & tepidi, q̄ dicant̄ in lege dei. fo. 66. fa. 1. A.

Charitati habituali m̄lta ſūt cōpoſſibilia: quæ nullaten⁹ actui ſunt compoſſibilia. folio. 147. fa. 1. T.

Charitatis multi ſunt act⁹ diuerſi: imò ſibi incompoſſibiles. Ibidem.

Charitatis motus nobis non ineſt ſi nō dolemus de proximi malo. fo. 152. fa. 2. F.

Canonic⁹ corporali p̄ſentia eccleſiam decorans licet id faciat ob inanē gloriam, meret̄ pecuniā ſibi ob hoc pro miſſam. fo. 203 fa. 2. verſ. 23.

Cā occaſiōalis eſt q̄ ad opus ꝑ ſe nō inclinat, ſed alius ex hoc aſſumit ſibi animū faciēdi. fo. 252. fa. 1. verſu. 1.

Cauſa priuatiua an teneat̄ ad reparationem damni. fo. 259. fa. 2. B. & fo. ſeq. CD.

Cauſa poſitiua dāni quis ſit multipliciter: & q̄bus illorum modorum tenetur ad reparationem. fol. 261. facie. 1. FGHIk.

Cauſa poſitiua quare populus mixtim, parti ꝓ ꝓprijs peccatis, parti ꝓ alienis dānificatur, an teneat̄ in ſolidū ad repationē damni. fol. 265. fa. 2. PQRS.

Cæci culpabiliter quo ad ītellectū dicuntur qui cum poſſint nolunt cernere ea q̄ ſunt ſalutis, nolunt inquā effectu etſi non affectu. f. 52. fa. 1. F.

Certius nihil inuenitur eo q̄d diſputationis dente teritur. fo. 139. fa. 2. A.

Claues ſacerdotij an ſe extendant ad culpæ remiſſionem, dubium eſt. fo 95. per totū.

Conformitas ad rectā rationem in rebus dupliciter ſumitur, vel in rōnē ſigni, vel regulati. fo. 7. fa. 1. verſu. 28.

Correptio fraterna non eſt omittēda propter hoc ꝙ correptus corripientē odio proſequetur, dum tamen ex hoc ſperatur corrigendus finaliter. fo. 10. fa. 1. verſu. 5.

Contriti talis debet eſſe diſpoſitio ꝙ plus diſpliceat ei culpa vt eſt offenſiua dei, q̄ȝ vt eſt ſibi peccanti nociua. f. 13. fa. 1. A.

Contra conſcientiā non licet agere, nec iudici contra opinionem licet pronūciare. folio. 40. fa. 2. A.

Conſcientia multipliciter deponi poteſt. fo. 41. fa. 1. B.

Conſcientia vt licite cōtra eā agat̄, debet deponi ꝑ actū contrariū: ſiue ex probabili ſiue ex temeraria cauſa orta fuerit. ibi. B.

Corripere ꝓximū, ac ītimare ꝑiculū nō tenemur q̄n veriſimiliter nihil ꝓderit noſtra admonitio q̄d ſe ponat ī ꝑte periculoſa ſed ſinere licet eū ex ignorātia agere: aut ad aliquos remittere q̄ oppoſitū tenent ab eo q̄d ſcimus verum eſſe. fo. 42. fa. 2. in fi.

Cooperari licet ꝓximo cū veriſimiliter nr̄a coopatio nō eſt ei allatura detrimentū ſalutis. fo. 36. fa. 2. G.

Cooperari malo, in eo nō eſt pct̄m̄ qui neminē tenetur à caſu ſeruare, ſecus eſt de homine qui proximū tenet̄ ſeruare. fo. 57. fa. 2. k.

Cooperatio ſemꝑ eſt illicita cū tertio infertur aliq̄d nocumētū: aliàs nō. f. 58. fa. 1. L.

Cooperatio ad diuinationem aut artē magicā exercendā etiam ab eo qui paratus eſt pct̄ū eſt ꝓpter ſpecialē ꝓhibitionē. ibi. fa. 2. M.

Corruptio peccaminoſa vn̄ attendatur. fo. 81. fa. 1. I.

Corruptior ne ſit qui de induſtria peccat: an q̄ infirmitate: an q̄ ex ignorātia. ibi. kL.

Cōſulēs id q̄d eſt contra legē diuinam, peccat. fo. 92. fa. 2. B

Cōſenſus eſt quadruplex. ibi & fo. 132. fa. 1. A.

Cōſentiēs in actū alteri ꝓhibitū diuina lege peccat quāuis ēt agēs excuſet̄ ꝑ ignorātiā. fo. 95. fa. 1. A. &. f. 136. f. 1. F.

Cōſiliū malū dans ex ignorātia qui tamē ſe peritū in illis iactat, vel ꝓ tali exhibet, tenetur etiā ſatiſfacere, & reſtituere de leuiſſi. culpa. fol. 99. fa. 1. verſu. 14.

Cōtritio qualis act⁹ ſit: & an cadat ſub p̄cepto. f. 103. fa. 1. I.

Condēnatus iniuſte ſecundū veritatē quāuis iuſte ſecūdū allegata & probata, nō tenetur in foro cōſcientiæ ſoluere. fo. 109. fa. 1. verſu. 4.

Cōtract⁹ & ſi ſit nullus ob defectū ſolēnitatū de iure adhibendarū: poteſt tn̄ quis ſic adeptū in foro cōſciētiæ licite ſeruare. fo. 112. fa. 1. k.

Cōtēpt⁹ quadruplex ē, q̄rū ſolus tertius modus inducit pct̄m̄ mortale. fo. 117. fac. 2. E.

Cōtrahentibus nō licet ſe aīo circūuenire: & ſi forte bene ꝓpter difficultatem faciēdi verū preciū: niſi ſit ī tā modico ꝙ ꝑtes ſibi vident̄ cō-

donaſſe.fo.126.fa.1.M.

Cõſenſus in veniale, eſt pctm̃ veniale niſi illud fuerit veniale tm̃ ,ppter ſurreptionẽ vel ignorãtiam. tũc em̃ eſſet mortale, fo.132.fa.1.GH.

Cõſenſus duplex eſt; verus & interpretatiuus. ibidẽ.fo.2.I.

Conſenſus verus adhuc duplex eſt, cõditionalis & abſolutus, ibidem.K.

Conſiliũ nullum eſt quod nõ aliquãdo ſit in præcepto.fo.151.fac.1.B.173.fa.2.A.

Cõtẽptus tres ſunt ſpecies.fo.

Confuſio duplex eſt, adducẽs peccatũ, & adducens gratiã & gloriam.fo.175.fac.1.B.

Cõſentiẽs poſt pecuniæ per aliũ promiſſionẽ pro beneficio in ſolutionem aut redditionẽ, ſimoniacus efficitur ſed prouiſio non infirmatur. fo.192.fa.2.C.

Conſuetudo ligãs inducitur in his quæ ſunt meræ facultatis dũ ſubeſt cã, & fiat nõ exactiõe miniſtrorũ, ſed intẽtione obligãdi.fo.200.fa.1.X.

Cõſulere licet alicui è duob9 malis, vbi alterum omnino facere velit, vt minus faciat fo.202.fac.2.EE.

Cogere infideles ad fidẽ ſolũ malum eſt quia prohibitũ fo.205.fa.1.verſu.10.

Conſentus quantũcunq̃ temuiter fundatus ſi ,ppter tẽparalia recipit perſonã quã habita facultatum competẽtia non reciperet, ſimoniam committit.fo.210.fa.2.TT.

Conſenſus in actum prateritum contra rectitudinẽ virtutis perpetratum: etiam ſi tunc illo non peccabat, eſt peccaminoſus fo.226.fa.1.L.

Conſenſus infamati de crimine falſe impoſito, quãuis liberet ab obligatione reparãdi famã in vim reſtitutiõis, & ſimiliter de crimine occulto extra caſus conceſſos: nunq̃ tñ liberat infamantẽ à pctõ.fo.249.co.1.MM.

Cõſilia intelligunt ſaluis p̃ceptis: et p̃cepta minora ſaluis maioribus.fo.246.fac.1.DD.

Cõpellere vt de crimine occulto ſe aliqs prodat, contra charitatẽ eſt.ibidẽ.fac.2.FF.

Credere aliqd explicite tenet qlibet rõne vtẽs.f.50.fa.1.A.

Credere poteſt quis dupliciter ſe non poſſe a pctis abſtinere, ibidem.fa.2.B.

Credere tenetur quilibet expreſſe ſe à peccatis abſtinere poſſe.fo.51.fac..G.

Crimẽ alterius occultum referẽs ex auditu: ſi faciat aĩo lędẽdi, nõ bñ excuſat à mortali: ſed ſi ſolũ recitet coram puſillis, videtur ſolũ eſſe veniale.fo.237.fa.2.G.

Crimẽ ocultum eius qui diffamatus eſt de alio, detegi non poteſt, contra palude. fo.138.fa.2.verſu.13.

Crimen occultũ alterius ob iuſtã neceſſitatem detegens nõ peccat, nec obligat ad reparationẽ fo.241.fa.1. O.et Q.

Crimẽ publicũ eſt qđ ,pbari põt, ob vtilitatẽ: occultũ vero ſolũ ob neceſſitatem reuelari poteſt.fo.243.fa.1.V.

Crimẽ publicũ referẽdi ſex ponunt modi ſecũdũ Gerſ. duo mali, reliq liciti ibidẽ.fa.2.X.

Crimen alterius referens ſine detrimento famæ, non peccat.fo.244.fa.1.AA.

Crimen occultum ſuum tenetur quis ,ppalare in caſu: & tamen non cõſentit actu debito vt hoc per aliũ fiat fol. 247.fa.2.in prin.

Culpa nõ idem eſt apud iuriſtas quod pctm̃ apud theologos: & eius ſpecies ac definitiones vide fo.76.fa.2.L.

¶ De litera. D.

DAmnũ maius eſt ĩ amiſſione vnius animæ q̃ in ĩterfectiõe innumerabiliũ corporũ hominũ innocẽtium.f.7.fa.1.verſu.17.

Damna reparare in foro conſcientiæ tenet quis quæ ſuæ culpa etiã leuiſſima alteri data ſunt. fo.94.fac.1.& limitat ibidem, fa.2.D.&.fo.99.fac.1. ante tertium principale.

Deceptio dr̃ ois inductio ad errorẽ, ſiue ſit error ĩtellect9 ſiue affectus: q & error morum nuncupatur.fo.2.fa.2.E.

Decimas nõ poteſt quis licite petere in loco in quo nõ cõſueuerunt ſoluere decimas. fo.9.fa.2.verſu.5.

Deum nullus offendere debet parũ ne alius offendat multum.fo.13.fa.1.A.

Deludere caute hoſtẽ p æquiuocationẽ licet.fo.eodem. fa.2.B.

Detinere alienũm nolẽte dño actualiter q̃uis volẽte actu debito, nullũ peccatum arguit.fo.14.fa.1.C.

Debens aliquid certæ pſonæ tenetur illũ quærere vt ſoluat: ſecus aũt eſt qñ tenetur vnicuiq̃ indifferenter. tunc em̃ ſufficit ſoluere occurrentibus.fo.21.fa.1.T.

Debitum ſubtrahere ſola publica auctoritate licet, ſed in debitũ ſeu gratuitũ indifferẽter poteſt quilibet.fo.48. fa.1.B.

Deus neceſſario obſeruat quę

ſibi ſunt iuris naturæ.fol.58. fac.1.ante.L.

Decimas quo ad quotã p̃ſixam nõ eſſe,nunc in obligatione probať.fo.87.fa.2.B.& ſoluuntur rationes in oppoſitum.fo.ſeq.CDEFG.

Decime q̃bus de cauſis à clericis recipunť.fo.90.fa.2.A.

Decimas clericis male viuẽtibus nõ erogãtibus pauperibus nõ magis negare poſſũt laici,q̃ debitũ creditori auaro non pſoluere.fo.91.fa.1.B.

Decimæ nõ debenť cũ effectu niſi petanť.fo.eodem.fa.2.C.

Deliberatũ aliq̃d facere aliud eſt ab eoq; eſt ex deliberatione aliq̃d facere.fo.134.fa.1.N.

Deus ſiquando eſt debitor ſibi debitor eſt vt promiſſa cõpleat.fo.170.fa.2.L.

Decretum & volũtas dñi varia eſt de factis ſimiliter quo ad nos circũſtantionatis.ibidem.fa.eadem.M.

Debitũ an ſit reddendũ cũ iniuria aliquali creditoris:pulchre diſtinguiť.fo.175.fa.1.C.

Delegatus papæ ſi tenuiter ei in beneficijs p̃uiſum eſt,poteſt pro labore moderatum ſtipendium capere.ſi autem nullum laborẽ faciat,ſed vtitur aſſeſſore,nihil ei liceat capere:& extra hunc caſum nunq̃ poteſt.fo.218.fac.2.H.&.fo.220.fa.2.M.

Detractionis & contumeliæ differẽtia:& quid ſit vtrũq̃ fo.236.fa.1.D.

Debitũ iuſtitiæ aliud eſt à debito ſecundum condignitatem.fo.246.fa.2.EE.

Defectus natalium aut vitij corporis alicuius ſine cauſa referre non licet nec improbare abſq; vitio cõtumeliæ vel detractionis:& eidem ad reſtitutionẽ obligatur fo.248.fa.2.KK.

Detractionis cauſam dans requirendo inueſtigando aut ſigna futuræ gratificationis exhibẽdo,grauiꝰ detrahente peccat:& ad famæ reparationẽ æquè vel pluſq̃ detrahens tenetur.fo.249.fa.2.A.

Detractionem audiens & nõ prohibens minus peccat cæteris paribus q̃ crimina referẽs,niſi detractioni cauſam dederit.fo.251.fa.2.E.

Deus nõ ſolũ bona fortunæ: ſed etiã bona corporis & vitam ipſam ſine iniuſtitia poteſt auferre.fo.255.fa.1.A.

Deus aliquando iuſtos p̃pter commixtionẽ malorum in ſubſtantia aut corpore punit:imò & morte ipſa.folio eodem.BCD.

Deus dupliciter hominibus aufert q̃ ipſis cõtulit,puta p ſubtractionẽ gratiæ & per viam iuſtitiæ commutãdo aut diſtribuendo.fo.266.fa.1.E.& fa.2.F.& fo.264.f.2.M.

Deus nõ infert iuſtis malum pœnæ,niſi inquantum cõducit eorũ ſpirituali vtilitati.folio.256.fac.2.F.

Deus nõ punit quẽquã iuſtũ pœna gehẽnali vel ſpirituali pro alio poſt noui teſtamenti cõfirmationẽ.fo.258.f.1.K.

Deus poſt hanc vitã nõ accipiet perſonã quãuis ita faciat in hac vita.fo.eod.fac.2.

Delicti grauitas ex grauitate pœnæ poſt hãc vitã infligẽdæ mẽſuratur.fo.eodem.

Diligere deũ cõuertitur cum eo quod eſt ſermonẽ dei ſeruare.fo.65.facie ſecũda i pri.

Diſplicentia pc̃ti nõ ſemp de cõgruo mereť gratiã.fo.100.fac.2.C.

Diſpenſatio ſine cauſa nõ tutat in foro conſcientiæ.folio 119.fa.2.verſu.7.à fine.

Dilectio dei ſup oĩa qũo habetur in p̄cepto.fo.144.fac.1.A.& deinceps.BCDE.

Diligimus rem vnã plus alia quadrupliciter.fo.148.fa.1.Q.

Dilectio dei ſup oĩa,vt eſt cæteris operibꝰ magis meritoria,ita omnibus eſt magis ſatiſfactoria.fol.160.fa.2.S.

Diſplicens deo multis modis mittitur ad intercedendũ folio.173.fa.2.A.

Dubitans an aliquid ſit mortale,ſi certus ſit quòd oppoſitum agendo nõ peccabit, non poteſt illud agere ſine mortali.fo.29.f.2.E.& fo.ſeq.fa.2.G.

Dubiũ de aliquo an ſit mortale:ſiue ſit ex p̄babili cauſa ſiue facili,dũ tñ ſit ſatis volũtariũ,æquè obligat ad non agendũ.fo.30.fa.1.verſu.25.

Dubium tale per actum contrarium deponi habet,non per diſparatum.ibidem.

Dubitãs de vtroq; contradictoriorum an ſint mortalia, vel venialia.debet inſeq minus graue.qđ ſi æquè grauia videnť,debet examinare rõnes vtriuſq; partis,& fortioribus adherere:in æqualitate aũt rationum locus eſt gratificationi.fo.34.fa.1.verſu.14.&.fo.ſeq.fa.1.B.

Dubietas iuris non arguit periculum,ſed ſolum dubietas quo ad animum dubitãtis.ibidem.facie.2.D.

Dubitans de actu an ſit mortalis an non,non poteſt licite obedire præcipienti illum

actum.ibidem.
Soluunt̃ ratiões in oppoſitũ
ibi.fo.36.fa.2.FG.
Dubitans de ſeruitute vxoris
nõ tenet̃ illi peteñti debitum
reddere.fo.35.fa.2.D.
Dubitans ſequi debet qđ cer-
tius exiſtimat.fo.41.fa.2.C.
Dulcedo illa quã deuoti aliq
ſentiũt:nõ eſt actus volũta-
tis elicitus,ſed paſſio quędã
actui tributa.fo.146.fa.1.G.
Dubitare de parentũ conqui
ſitiõe iuſta an iniuſta ſit:ne-
mo debet ſine cauſa. fo .268.
fa.1.paulo ante V.

℄ De litera E.

ECcleſia in foro exteriori
cogit dubitantẽ bonæ
fidei cõiugi debitũ red-
dere & ecõtra. Sec9 aũt ĩ fo
ro aĩę vbi dubitãs ex ſua ĩcre
dulitate ſibi p̃iudicat.f.38.f.1.I
Eccleſia ĩ q̃bus innititur prę-
ſumptioni, fallit ſæpe & fal-
litur.fo.103.fa.1.verſu.7.
Eccleſia actum interiorẽ ani-
mę præcipere aut ꝓhibere
poteſt.fo.157.fa.1.G.
Eccleſiaſticus aliquoties tene
tur laicis reparare dãna quę
ꝓ ſuis peccatis eis ĩfert de9.
fo.260.fa.2.E.
Epiſcopũ ſimoniace ꝓmotũ
ſed occulte ita vt ꝓbare nõ
poſſim, aut nõ nominatim
excõicatum vel ſuſpenſum
in ſacramentorum miniſtra
tione vitare nõ teneor.fo.55.
fa.2.C.& deinceps.
Equitas duplex eſt. folio. 122.
fa.1.A.
Equitati ſiue ſcriptæ ſiue nõ-
modo ſit æquitas ad quã te-
nemur,nemo lege vel ſtatu-
to cõtrauenire licite poteſt.
fo.123.fa.2.D.
Errorem doct. ſequens in ijs
quæ ſunt iuris poſitiui, non
peccat fo.77.fa.2.N.
Errores ſunt vicini hæreſi di-
cere ꝙ omnis lex naturalis
vel hũana obligat ad morta
le, & ꝙ multa talis obligat
ad mortale.fo.115.fac.2. A.&
fo.ſeq.B.
Errorẽ de bono ſupereroga-
tionis vt ſciẽtiæ vel artis q̃s
abijcere & corrigere tenet̃.
ſed non quo ad integritatẽ
vitæ vel bonitatem:& ergo
priorem errorẽ corrigẽs re-
ſtituere nõ tenetur nec pec-
cat,ſecundũ vero corrigens
peccat & reſtituere tenet̃.fo.
249.fa.1.MM.
Euchariſtiæ aut abſolutionis
ſacramentũ an ſit impenden
dum ei quem nouimus ꝑſi-
ſtere in mortali, pulchre re-
ſoluitur per diſtinctionem.
fo.61.fa.1.verſu.2.

Euchariſtiæ ſacramentum te-
net̃ miniſtrare curatus pec-
catori quem veriſimiliter p̃
ſcit iudiciario ordine cõuin-
ci non poſſe. folio. 62. facie.
1.D.
Euchariſtia ſuſpectis de cri-
mine æq̃ tradi põt,ſicut à ſu
ſpecto recipitur iuramentũ
quo ſe purgat.fo.63.fa.1.G.
Euchariſtia dũ peccatori oc-
culto in publico tradit̃, non
datur cani.ibi.H.
Euchariſtia in caſu mitti poſ
ſet in ſentinam corporalem.
ibidem.fa.2.I.
Euchariſtię loco an poſſit ho
ſtia nõ conſecrata dari, duæ
recitant̃ opiniones.ibi.K.
Euchariſtiã necẽs occultus li
cite ſumit etiã à dante in ꝓ-
bationẽ ſuper innocẽtia: dũ
tñ ipſe eo aĩo non ſuſcipiat,
vel ſaltẽ ſolũ vt innocens in
publico.fo.247.fa.1.GG.
Excõmunicatũ qui teneant̃
vitare,in quibus,& qualem
excõmunicatum,vide fo.16.
fa.2.K.
Excõmunicato non licet cõ-
municare vbi de directo agi
tur ad cõicationẽ excõicati,
vel per metũ gladij,de indi-
recto tamẽ vt in neceſſitate
famis bene licet. ibidem . L.
Excõicatio aut alia pœna fer-
ri nõ debet cũ plus ꝑturbat
aĩoſos malos.fo.21.fa.1.X.
Excõmunicatum generaliter
& ſi non ratione eccleſiaſti-
cæ cẽſurę,tñ lege charitatis ĩ
miniſtratione ſacramẽtorũ
vitate debemus,imò & ĩ cõ
uerſatione corpali ſi ex hoc
veriſimiliter ſit rediturus ad
cor.fo.62.fa.1.E.
Excõmunicatus iniuſte in fo
ro conſcientiæ non tenetur
ſe pro excõicato habere niſi
forte ꝓpter ſcandalũ vitan-
dum,aut aliquid extrinſecũ.
fo.110.fa.1.D.
℄ Excõicatus iniuſte defe-
ctu cauſæ nõ priuatur parti
cipio ſuffragiorum eccleſię.
ibidem.E.
Excõmunicato cõmunicans
non peccat mortaliter , niſi
ſex caſibus ſecundũ Ioã.An.
fo.116.fa.2.C.
Excõmunicato participãs in
indifferentibus ſolũ minorẽ
excõicationem incurrit.fo.
120.fa.2.K.
Excõmunicato nemo partici
pare debet propter quẽcũq;
metum dum directe agitur
ad hoc vt eccleſię præceptũ
tranſgrediatur.fo.121.fa.1.ver
ſu.4.
Excõmunicatus abſolui põt
petendo abſolutionẽ ꝓ alio

vel ſi ſacerdos à q̃ vult poſt ea ſacramẽtaliter abſolui ꝓ iſto petat abſolutionem.fol. 247.fa.1.GG.

Exemplo alios efficacius corrumpimus quam doctrina vel conſilio.fo.269.fa.1.A.

Exẽplo alios inducens ad peccandum, obligatur ad reparationem damni animæ.fol. 270.fa.2.verſu.9.à fine.

Exemplo alium corrumpens tenetur in vim reſtitutionis illum inducere ad verã pœnitentiam, non ſolum vt ab illo pctõ ad quod eſt ĩductꝰ ceſſet.fo.272.fa.ſecunda.G.

Exemplo alios corrumpẽs ſatiſfacere non poteſt quacunq; æſtimatione pecuniaria: nec liberat corruptorum remiſſione.fo.283.fa.ſecunda.k.

Exemplar quatenus iuuat & dirigit efficientem, comprehenditur ſub cauſa efficiẽte, ſicut doctrina vel conſiliũ. fo.275.fa.ſecunda.Q.

Exẽplo malo, vt verbis ſcurrilibus & obſcœnis aliorũ animos corrũpens, amoto etiã lapide offenſionis manet tñ in peccato quandiu reducti non fuerint qui ꝑ illũ ſic corrupti fuerũt & ſcandalizati. fo.273.fa.1..verſu.17.

De litera F.

FAma qũid ſit.folio.235.facie ſecunda.C.

Fama mala eſt lœſæ dignitatis ſtatus &c.fol.235.facie.2.C.

Fama omnia bona excedit.f. 240.fa.2.N.

Famam auferre aliud eſt ab infamare, & famam attenuare. fo.236.fa.2.E.

Famam attenuare vel auferre multis modis cõtingit.ibid.

Famam propriam non licet homini ſine rationabili cauſa deſtruere: ſicut nec domum aut alia bona prodigere.fo. 240.fa.2.N.

Fides quid ſit.fo.29.fa.1.D.

Fides ſecum compatitur dubitationem de verificatione crediti, ſed non dubitationẽ de veritate crediti.ibidem.

Fide ſtare plus eſt q̃ mutari exiſtimatione.fo.29.fa.1.D.

Filios noſtros ſi induſtrij ſunt diuinis literis mancipare oportet.fo.151.fa.1.F.

Filium non puniri pctõ parentum, promiſſio eſt noui teſtamenti.nã ꝙ filius de delicto patris in veteri teſtamẽro teneretur, probatur multis teſtimonijs.fol.257.facie prima.G.

Fortis fortitudine morali qã dicatur.fo.217.facie.1.D.

Fortis decoris cauſa ſubit fortitudinis opera.folio.217.fa. 1.D.

Frequẽtia peccati venialis nõ facit ipſum mortale, ſed complacentia.fo.116.fa.2.D.

Fructus & obuentiones decimarum & beneficiorum locari poſſunt, dum ius percipiendi non alienetur.fol.181. facie ſecunda.B.

Furatus ob neceſſitatem ſi vbi ad pinguiorem fortunam venerit reſtituat, non peccat: ſecus ſi non reſtituat. fol. 6.facie ſecunda.G.

Furioſo repetenti gladium, dũ alias maiora ſibi vel alijs immineant diſcrimina, reddere licet.fo.59.fa.1.O.

Fundamenti ratio eſt ferre ſeu ſuſtinere totum pondus vel onus ædificij: adeò vt quo illud tractum fuerit, appendicia aut ſequantur aut neceſſario decidant. fo.137.facie ſecunda.B.

Furioſus ſicut peccat in lucido interuallo conſentiendo in homicidium quod fecit in furia, ita & deſiderans occidere in furia, vel virginem ſtuprare.fo.227.fa.1.N.

Furtum nõ eſt penitus occultũ qñ res furtiua demõſtrari nõ poteſt non innoteſcendo furem.fol.247.facie.1.ll.

Furtum non committur in rebus minimis niſi animꝰ dãnificãdi aſſit.etiã detractio nõ cõmittit ſi in paruo lœdat fama, vt veriſimiliter ꝓ nihilo habeat diffamatus.fo.248.fa. ſecunda.LL.

De litera.G.

GIeſi ad reſtitutionem datorum à Naamã Syro multiplici iure tenebatur.fo.197.fa.1.N.

Grege de noſtro maſculum, non debile dño offerre debemus.fo.150.fa.2.E.

De litera.H.

HAbitus ſunt in aĩa quod põdus vel leuitas in corpore.fo.230.fa. prima.E.

Hæreſis eſt & cũ Manichęo dicere hominẽ peccatũ vitare nõ poſſe, & cũ Iouiniano aſſerere hominẽ peccare non poſſe.fol.50.fa.1.in prin.

Hæreſis ſtricte capta quãuis nunq̃ ſit ſine animi pertinacia, ſtat tñ in homine mortalis infidelitas cũ promptitudine corrigendi. ibidem poſt mediam paginam.

Helias quomodo excuſetur à peccato, & etiam reparatione dãnificationis, cũ imprecaretur vt non plueret ſuper

ſerrã annos tres & mẽſes ſex, & cũ ad eius inſtantiã.I. viri igni de cœlo cõſumpti ſunt. fo.265.fa.1.verſu.5.

Horas canonicas legẽs ac illis ex voluntate nõ attẽdẽs non plus ſatiſfacit q̃ ſi omitteret aut ſolũ attẽderet ſine vocali ꝑlatione: & mortaliter peccat. fo.158.fa.1.in prin.

Hominem vitioſum nihil bene facere, error eſt. fo.229.fa.2. circa prin.

¶ De litera I,

IDolothytũ in extrema neceſſitate an ſit comedendũ cũ veriſimili ſcandalo ꝓximorum, recitantur duę opiniones. fo.19 fa.1.Q.R.

Ignorantes ſimplices ſubtilitates diuini iuris, ſi ſufficiẽter inquirãt a ſuis p̄latis de agẽdo, nõ peccãt ſe cõfirmando opinioni falſę fo.14.fa.2.E.

Ignorantiã inuincibilem cadere in iure diuino ꝓbať. fo.15. fa.1.G.&.fo.75.fa.2.H.& deinceps. & ſoluũtur rationes in oppoſitum.

Ignorãtem aliquid facere, & ex ignorantia, quomodo differunt. fo.73.fa.2.A.

Ignorantia quædam eſt iuris, & quędã facti. iuris quædã diuini, quædã humani, quædam vincibilis, & quædam inuincibilis, & horũ deſcriptiones vide fo.73.fa.2. C.

Ignorantia inuincibilis iuris diuini excuſat: vincibilis autẽ non fo.74.fa.1.EF.

Ignorantia inuincibilis eſt vel quo ad diſſolutionem, vł euaſionem & diſſolutionem ſimul fo.76.fa.1.I.

Ignorantia iuris poſitiui non excuſat niſi ſit probabilis. f. 77.fa.1.&.2.M.&.N.

Ignorantia facti triplex eſt, affectata, craſſa ſeu ſupina, & probabilis: & deſcribuntur membra. fo.77.fa.2.O.

Ignorantia facti qualiſcunq; an ſemper excuſet. f.78.fa.1.P. &.fo.ſeq.R.

Impulſus ab extrinſeco, cuius ſcilicet volũtas nõ eſt cauſa diminuit rationem peccati. fo 81.fa.2.EF.

Impetrare infallibiliter quis poteſt aliquibus conditionibus aſſiſtentibus: q̃ enumerantur. fo.168.fa.2.verſ.18.

Impoſſibilitas reſtituendi in bonis animę nõ commutat obligationem in temporalem aliquam recompenſant vt in bonis corporis: neq; deſcendit obligatio ad heredes ſed pure extinguitur. fo.274. fa.1.L.M.

Inuincibilis ignorantia nõ eſt quã faciendo quod in ſe eſt vincere põt. fo.45.fa 2.C.

Intellectus nunquã culpabiliter errat ſine vitio volũtatis fo.51.fa.2.E.

Intelligentia dicti alicuius ex cauſis eſt aſſumenda dicendi fo.64.fa.2.A.

Intellectus bene poteſt diſſentire primo pricipio propter inordinationem appetitus. fo.70.fa.2.H.

Infidelitas vt dicit puram negationem, non eſt peccatum ſed potius pœna. reniſus autem volũtatis aut negligẽtia facit ipſam eſſe peccatum. f. 134.fa.2.OP.

Inique quærẽdi cibũ duo ponuntur modi. fo.150.fa.1.A.& fa.2.E.

Iniuſte acqrere aliud eſt quã inique acquirere. f.194.fa.2.F. & inique auferre aliud ab eo quod eſt iniuſte auferre. fol. 242.fa.1.R.

Iniuſtitiam committit qui aliquid accipit ꝓ eo quod gratis facere tenetur: & tenetur reſtituere. fo.195.fa.1.GH.

Iniuriarũ actio qua qs agere põt intra vnum annum, & nõ poſt, expirat poſt annũ. ſed non ob hoc ſopitur reſtituẽdi obligatio ſi quid iniuſte abſtulerit. fo.239.fa.1.K.

Iniuriarum actio per diſſimulationem aboletur. fol.239.fa. 2.circa prin.

Iniuſtitia facti ſolum ligat ad reſtitutionem, & quantum iniuſtitia cõmutatiua violatur. fo.243.fa.2.Y.

Iniuriam nõ releuat veritas dicti. fo.244.fa.2.BB.

Iniurioſum dicẽs præſumitur animo cõtumeliæ dixiſſe, & ergo niſi contrarium probet condemnãdus eſt iniuriarũ. fo.245.fa.1.in prin.

Iniuriã facit, & tenetur ex cõmuni ad famę reparationem qui defert aliquem de crimine ſemel punito, vel cuius abolitionẽ obtinuit, aut de eo ſcelere quod non puniť, vt eſt ſimplex &c.ibidem.

Iraſcuntur facile ægrotantes, pauperes, amantes, ſitientes &c. f.152.fa.2.primo verſu.

Iuſtũ honeſtũ & vtile ſemper re coincidunt, ſed confuſa ſolum quadam cogitatione diſtinguuntur. fol.21.fa.2.A.

Iudici licere vt contra cõſcientiam pronunciet, hæreſis eſt. fo.43.fa.2.A.

Iudex punire poteſt aliquẽ ſine culpa: nõ tamen ſine cauſa. ibidem.

Iudex propter dicta teſtium non poteſt condemnare in-

nocentem.ibidem.B.

Iuramentum ab eo qui ſcitur peieraturus, à priuato exigi nõ põt, à iudice aũt ſic; imò & i caſu à priuato exigi põt & expediri.fo.58.fa.2.N.

Ius naturæ, Quæcũq; vultis vt faciant vobis homines &c.intelligitur de velle & nolle ex debito, & conſideratis omnibus circunſtãtijs occurrentibus.folio.64.facie prima.O.

Iuſti precij ſecundum Scotũ triplex eſt gradus.fol.124.fa.1.E.

Iudex in ijs quæ damna rerũ concernunt, licite poteſt ſecundum allegata & probata iudicare contra veritatẽ, ſecus in damnis corporis.fo.125.fa.1.H.

Iure humano concedente qđ ſic poſſumus, iuſte poſſumus.fol.eodem.fa.2.k.& fol.ſeq.L.

Iudicis arbitrio ſunt q̃ paucíſſima relinquenda ob tres cauſas.fo.126.fa.2.A.

Iuſtus quantus amicus ſit patriæ.fo.163.fa.1.B.

Iuſtitiam vt dicit rationẽ formalem virtutis, impoſſibile eſt vendi; nõ ſecus q̃ impoſſibile eſt hoiem gratis pro pecunia diligi.fo.217.fac.2.E.

Iudex vt pronũciet iuſtũm vel caueat ab iniuſto, nihil capere põt, ſicut nec teſtis vt verum dicat; licite tamẽ capit laboris moderatum ſtipẽdium, niſi hoc obligetur gratis facere.fo.218.fa.2.G.

Iudicem ſi parati animi non ſit aliquid accipere vt recte iudicet: ob temporalem vtilitatem non licet inducere: ſecus ob ſpiritualem. ſi vero parati eſt animi, licet malo eius vti ad noſtram vtilitatem.fo.219.fa.1.I.

Iudex pronunciare debet pro iure ſcripto & contra æquitatẽ nõ ſcriptam vbi diſcordant, niſi ſit princeps.fo.222.fa.2.B.

Iudex corrupti ẽ animi ſi gaudet ꝙ iuſto errore contra iuſtitiam pronunciauerit, aut ſi decreuerit iudicare pro amico ſi habuerit doctorem aliquem vel glo.pro illa parte.fo.227.fa.1.O.

Iudicis in dubio pronunciantis pœna ponitur.Ibidem.fa.2.P.

Iudex inquirere nõ poteſt cõtra aliquem etiam infamatũ de vno crimine, de alio crimine ſine præſumptione.fo.238.fa.2.I.

Iuramentum de veritate dicẽda ſuper interrogandis non extendit ſe ad penitus occulta.fo.245.fa.2.CC.

Iure humano ad reparationẽ tenetur quicũq; ſeruum aliquem peiorẽ vel malum fecerit ſiue dolo ſiue nõ: quanuis non ſemper teneatur edicto legis Aquiliæ.f.271.fa.2.E.& fo.ſeq.F.& I.

De litera L.

LAchrymæ nõ ſemper arguunt quantitatem doloris, ſed ſolum ſenſibilitatem: & quibus de cauſis frequenter minor dolor oſtẽditur in lachrymis, & nõ maior.fo.101.fa.1.D.

Lachrymæ quatuor ex fontibus laudabiliter poſſunt ꝓfluere.fo.192.fa.3.E.

Labor qui eſt ĩ miniſterio ſacramentorum, an locari vel vendi poſſit, recitantur duæ opiniones.fo.181.fa.2.BC.& fo.ſeq.fa.1.D.

Legibus ipſis lege opus eſt q̃ ipſas corrigat.&c.atq; hoc maxime de humanis legib9 intelligitur.fo.63.fa.2.F.

Lex iniqua ſiue præceptum neminem obligat in foro cõſcientiæ.fo.108.fa.2.B.

Lex propter quas cauſas dicitur iniuſta.fo.107.fa.2.AB.

Lex iuſta ligat in foro cõſciẽtiæ, ſed ſolum ad metas rationis.fo.111.fa.2.GH.

Lex quomodo non eſt poſita iuſto.fo.112.fa.2.N.

Leges humanæ non ſemper obligant ad culpam, ſed aliquando ad pœnam.f.114.fa.1.in prin.

Legem humanam iuſtã prætergrediens, dei legẽ ex conſequenti tranſgreditur.ibidem.S.

Legis humanæ contemptus mortale inducit. ſine autem huiuſmodi contemptu aliquando tranſgreſſio eſt venialis, qñq; mortalis: qñq; ſine culpa.fo.116.fa.2.D.

Legi ſuperioris contrauenientem non peccare quando ſimul cõcurrit præceptũ diuinum, ꝓbatur.fo.118.fa.1.G.

Lex impoſita ſine cã, non obligat.fo.119.fa.1.H.& fa.ſeq.

Legẽ ſuperioris an poſſit quis cum cauſa prætergredi ſine ſuperioris auctoritate.folio 120.fa.1.I.

Lex omniũ peccata excludere non poteſt.fol.122.fac.2.B.

Lex quãuis multos prouocet ad peccandum: ſi tamen grauioribus peccatis obuiet: nõ ob hoc eſt iniuſta.f.123.f.1.C.

Lex quãdo cenſenda eſt fouere peccatum.fo.124.fa.2.F.

Lex ſeu cōſtitutio licet īterdū iniuſtum decernat,tñ p hoc nemini ſit iniuria propter receptionē & acceptionem illius legis.ibidem.G.

Lege contra aliū vti nō poſſumus,lege inquam fundata ſupra præſumptionē,modo conſtiterit veritatē præſumptioni minime eſſe conſentaneam.fo.119.fa.2.verſu.10.

Leſbiæ normę ędificatio quid denotet.fo.127.fa.1.B.

Legem aſſiſtere & legem non reſiſtere quid intereſt.fo.239. fa.1.L.

Loth quomodo excuſandus veniat à peccato in proſtitutione filiarum.fo.18.fa.2.P.

Loth ſi peccauit,vt prætendere videtur Auguſtinus,fuit ob hoc quòd filiabus attulit illa cooperatio vel nata erat afferre detrimentum ſalutis. fo.58.fa.1.L.

¶ De litera M.

MAtrimonio cōſummato tenet̄ vterq; alteri debitum reddere,ſiue vterq; voto ſimplici ſit ligatus,ſiue exigens tātum.fo.31. fa.2.verſu.9.a fine.

Malus omnis ignorat, id eſt corruptus eſt circa principium practicum:non tamen neceſſario errat vel ignorat ſpeculatiuę bonitatem vel malitiam actus fo.70.fa.1.F.

Maledicus quis dicat̄.fol.104. fa.2.A.

Maritus vxori occultæ adulteræ nō tenetur debitū reddere etiam iudice mandante fo.109.fa.1.C.

Magnes ex ferro attracto nihil pōderis ſumit,adeò vt aggregatū ex magnete & ferro præciſe ſit æquè graue cum magnete.fo.145.facie.1.D.

Magiſter pro doctrina a pueris ſecūdum Alexan.de Hales nihil capere poteſt,ſed ꝑ labore.fo.183.fa.2.G.

Magiſter doctor vel ſacerdos publice peccās adiungit peccato circunſtantiam trahentem in aliam ſpeciem peccati.fo.270.fa.1.C.

Medicus ægrotum pauperē gratis tenetur curare:diuitē autem & nolentem aliquid medico cōtribuere tenet̄ impenſis ſuis curare,ſed poſtea expenſas repetit.fol.5.fa.1.A. & fo.185.facie.1.L.

Meritorie quis eligit retardaria gloria propter proximū fo.13.fa.1.A.& deinceps.

Medicus in caſu poteſt ægroto petenti ſibi fieri medicinā mortiferam,illam exhibere. fo.64.fa.1.M.

Mereri & impetrare quomodo differant.fo.158.fa.2.L.

Meritum condigni non excedit perſonam operantis.fol. 163.fa.1.A.

Mereri nemo alteri poteſt qn etiam ſibi:poteſt tamen ſatiſfacere pro altero non ſatiſfaciēdo pro ſe:ſoli tamē ꝓdeſſe poteſt in charitate exiſtēti.fo.164.fa.1.D.

Meritum vitæ æternæ non habetur propter relationem habitualem in deum:ſed requirit actualem vel virtualem.f. 231.fa.1.verſu.14.

Mortem corporalem vti tenemur nemini inferre,& ipam excludere ſi poſſumus,ita & ſpiritualem.fo.5.fa.1.A.

Motus ſubitus infidelitatis ſolum eſt peccatum veniale.f. 29.fa.2.E.

Motus paſſionum & mēbrorum quandiu ſunt inuoluntarij,carent culpa vel peccato.fo.81.fa.1.G.

Mortale peccatum nō remittitur adulto:ſine magno dolore appetitus intellectiui pterquam in baptiſmo.fo.101. fa.1.D.

Modus præcepti quandoq; cadit ſub præcepto,quandoque non.fol.103.fac. ſecunda verſu.5.

Motus appetitiuus circulo agitur.fo.130.fa.2.A.

Motuum appetitus ordo traditur.ibidem.B.

Mutuum accipiens filiusfamilias non ob necem parētum aut aliud ſcelus, non poteſt in conſcientia imò nec in iudicio contra mutuantem ſe tueri exceptione Macedoniani.fo.112.fa.1.

Munus requirens aut oblatū recipiens pro eo quod obligatus eſt,peccat.fo.218.fac.1. verſu.3.a fine.

¶ De litera N.

NEceſſitas duplex eſt,conditionata & abſoluta: & prima neceſſitate neceſſe eſt vt eueniant ſcandala ex tribus conditionibus.fol. 3.fa.2.K.

Neceſſitas dicitur non ſolum cuius oppoſitum eſt impoſſibile,ſed etiam vbi eſt difficile.fo.4.fa.1.ante L.

Neceſſarium triplex a Bonauentura diſtinguitur,ſtabile, inuiolabile,& incommutabile.fo.225.fa.2.k.

Nolle peccare efficaciter impoſſibile eſt,niſi etiam nolit retinere vnde veriſimiliter ad peccatū pertrahetur.fol.225. fa.1.ante H.

Notoriū triplex diſtinguitur,

præſumptionis iũris, & fa=
cti.fo.135.fa.2.B.

¶ De litera O.

Obligationem non poſſe
eſſe ad peccatum pro=
batur.fo.13.fa.2.verſu.3.
Obligatione manente quan=
doq; eius effectus ſuſpendit.
fo.17.fa.2.N.
Obedientia licite denegat ſu=
periori dum eſt contentus a=
ctu debito.fo.32.fa.1.k.
Obligatio omnisdiſpoſitione
veteris legis inducta, mor=
te Chriſti extincta eſt.folio.
86.fa.2.A.in fi.
Obligatus ad celebrandũ miſ
ſam pro defuncto aliquo nõ
ſatiſfacit celebrando ꝓ mul=
tis,niſi aliunde illi tantum ſa
tiſfactionis applicet,vt va=
lori miſſæ æquiualeat.fo.171.
fa.2.in prin.
Obligatio reſtituẽdi in bonis
animæ tollitur per quẽcũq;
damnificatus reducatur ad
pœnitentiam,ſiue per ſcanda
lizantem,ſiue per alium.fol.
274.fa.1.M.
Obſtinatio in peccatũ nõ ar=
guit ſufficientem impoſſibi
litatẽ,per quã ſcilicet deobli
garetur qs à reductione illi9
ad ſalutem.fo.275.fa.1.P.
Occaſio duplex eſt,data,& ac
cepta;& occaſionis acceptæ
pulchra ꝑ ſimile declaratio.
fo.2.fa.2.G.
Occaſiones peccatorũ,& nõ
ſola peccata oportet vitare.
fo.138.fa.2.E.
Omiſſio operũ miſericordiæ
eſt damnabilis.fo.5.fa.1.A.&
deinceps.BC.&c.
Omnino occultum,pene oc=
cultum, & manifeſtum,de=
ſcribuntur.fo.235.fac.1.verſu.
6.à fine.
Omittens prohibere detrahẽ
tem non quia alias deterius
acturus erat,ſed ne ei indi=
gnetur detrahens,aut etiã ex
odio diffamati,peccat,ſed re
ſtituere non tenetur.fo.251.f.
1.in prin.
Opus bonum qđ nullam ma
li ſpeciẽ habet:licet nunquã
ſit ſcandalum actiuũ,eſt tñ
nonnunq; ꝑpter aliorũ ſcã=
dalum paſſiuũ omittẽdum.
q; ſi nõ omittatur,aliam ra=
tionẽ mali inducit.fo.3.fa.1.H.
Opinio quid eſt.fo.29.fa.2.D.
Opinionẽ alicuiusdoc.ſequẽs
in agendis non omnino tu=
tus eſt niſi etiam ad deũ con
fugiat.fo.46.fa.2.D.
Optare ſe ſic eſſe diſpoſitum,
vt omnia pro Chriſto relin=
quere quærat: longe differt
ab eo quod eſt velle oĩa pro
Chriſto relinquere.ſecundũ
enim eſt amoris dei ſuper o=
mnia,non autem primum.f.
147.fa.2.O.
Opus pœnale ſiue difficile ex
charitate procedens eſt ſatiſ
factorium.fo.163.fa.2.C.
Opinio Scoti de hoc.fol.166.
fa.1.A.
Opus ex genere bonum pudo
re ſeu formidine pœnæ fa=
ciens,aut etiam ob honorem
ſanitatẽ &c. eoipſo peccat.
fo.174.fa.2.A.& folio.216.fac.
2.C.
Opus moraliter bonum non
poteſt quantũlibet paruam
deordinationem continere.
fo.216.fa.1.A.
Operantes iniquitatem male
diuidunt,eo q; deo forte ali=
quid ſui dant,ſibi autem ſe=
ipſos.ibidem.
Opprobriũ infamiam & con
fuſionem proximi tenemur
prohibere cum poſſumus.f.
250.fa.1.C.
Orationũ quadruplex eſt ge=
nus.fo.154.fa.1.A.
Oratio multipliciter inficitur
prauitate.ibidem.AB.
Oratio quæ dicitur deficiens
bonitate.fo.155.fa.1.C.
Orõ ex defectu attẽtionis ac
feruoris deo freqũeter reddi=
tur ingrata.ibidem.
Orationi vocali triplex atten
tio adhiberi põt.fol.156.fa.E.
Oratio laicorum quã ipſi nõ
intelligũt,eſt ſine fructu ſpe
culationis de ſenſu verborũ
ſed non ſine fructu meriti.fo.
156.fa.1.F.
Oratio ĩtegra & mortua quẽ
ſit.fo.158.fa.1.verſu.10.
Oratio ſana & viua deſcribi=
tur.ibidem.
Orationis triplex eſt effectus
ibidem.k.
Oratio infecta prauitate aut
deficiens bonitate non eſt ſa
tiſfactoria nec meritoria,eſt
tamen nonnunq; impetrato
ria.ibidem.fa.2.M.
Oratio quantumlibet integra
ſed mortua non eſt merito=
ria aut ſatiſfactoria, eſt tñ
ex ſe impetratoria.ibidẽ.N.
Oratio ſana & viua eſt meri=
toria ſatiſfactoria & impe=
tratoria.ibidem.O.
Oratio mortua ſicut & alia o
pera mortua ex charitate fa
cta,valet ad ſex.fo.159.fac.2.
P.& fo.ſeq.fa.1.Q.
Orans debite vel actu vel vir
tute implicare debet condi=
tionẽ diuini beneplaciti.fol.
162.fa.1.V.
Oratur fruſtra ꝓ illo qui me=
retur non accipere.fo.165.fa.
2.F.
Oratio ſecũdũ Prępoſitiuum

minus ꝓdeſt cuiq; multorũ. q̃ ſi vni applicaret.fo.166.fa 1.A.

Oratio alteri proficere poteſt duobus modis,ſatiſfaciendi & merendi.fo.267.fac.1.B.

Oratio per viam meriti proficere pōt alteri dupliciter ibidem.fa.2.C.

Oratio per viã ſatiſfactionis non æquè prodeſt multis,ſicut vni ſoli proficeret.fo.169. fa.1.H.

Oratio quanto pro pluribus funditur,cæteris paribus tãto deo eſt acceptior.fo.169.f. 1.G.

Oratio illa non ſemper eſt acceptior quæ facilius vel plura impetrat.ibidem.

Oratio priuata minorem reqrit diſpoſitionem quàm publica,quæ ſcilicet fit tanquã à miniſtro eccleſiæ.fo.174.fa. 1.verſu.3.à fine,

Oratio fuſa ꝓ pecunia ex quo vitio labefactatur ſimoniæ non prodeſt:intelligo quando ꝓ pecunia vt precio funditur.fo.205.fa.2.MM.

De litera P.

PAſcere fame morientem aut defendere iniuriam paſſum nõ tenemur pure gratis,imò licet proteſtari de mercede laboris,aut danti repetitione ſi ad pinguiorẽ fortunam venerit.fol.6.fac.2. G.in fine.

Papæ ſentẽtiæ aut determinationi aut etiã expoſitiōi ſcripturæ ſacræ,ſecundum quoſdã magis ſtandũ eſt q̃ expoſitioni quorũcũq; ſctōrum. fo.45.fa.1.A.circa finem.

Paulus cuſtodiendo veſtes lapidãtium Stephanum quomodo peccauerit cooperando.fo.58.fa.2.M.

Participia in dus,tripliciter accipiuntur.fo.69.fa.1.B.

Paſſio appetitus ſentiui vincere pōt rationẽ tribus modis fo.72.fa.1.B.& fa.2.CD,

Paſſio ſcientiã vincere nõ pōt propter ipſius certitudinẽ eamanẽte in vniuerſali & particulari,pōt tñ eã extinguere ꝑ diſtractionem fo.73.fa.1.E.

Parati animi debet eſſe quilibet oĩa perdere pro Chriſto ſub pœna æternæ dãnationis fo.138.fa.1.verſu.26.

Participiũ ad merendum & participiũ ad ſatiſfaciẽdum dupliciter differunt.fo.168.f. 1.DE.

Papa nõ ex eo ꝙ beneficium confert ꝓ pecunia,hoc ipſo cum acceptante diſpenſat vt beneficium ſeruare poſſit & pænos iuris euitare.fo.207.f. 2.paulo ante PP.

Papa vendens beneficium an committat ſimoniam.fo.210. fa.2.TT.

Paſſio omnis appetitus ſenſitiui ex amore vel odio naſcitur.fo.223.fa.1.C.

Pœna peccantibus eſt medicina:nihilq; infelicius felicitate peccãtium.fo.9.fa.2.A.&.fo. 91.fa.1.A.

Pœnitere vere nemo pōt,niſi omnes occaſiones facto vel propoſito abiecerit quæ veriſimiliter ipſum trahant in peccatum.fo.16.fa.1.I.

Perplexa eſt vxor credẽs viro dicenti ſe dolo cõtraxiſſe matrimoniũ,& vir poſtea id reuocat,atq; hoc mẽtitum aſſerit,quo nõ obſtante mulier adhuc credit primũ eſſe verũ:ſi tũc vir debitum petat. fo 37.fa.1.verſ.6.a fine.

Peccãdi venialiter in gñe nobis ineſt neceſſitas,non autẽ ad aliquod particulare:ſimiliter ſicut nec ad peccandum mortaliter.fo.51.fa.1.C.

Pœnam deus aliquotiens non vult remittere ob cuiuſcunque deprecationẽ,vt ibidem probatur:culpã tñ ſemper ꝑ peccatoris conuerſionem remittit.ibidem fa.2.D.

Pctm̃ accidere nõ poteſt niſi ex corruptione alicuius principiorum humanorũ actuũ intellectus videlicet:voluntatis:vel appetitus ſenſitiui. ſo.67.fa.1.A.

Peccatũ quibus ex cauſis cõmitti poteſt,& quotupliciter.ibidem.

Peccare ex induſtria definit.f. 67.fa.2.verſu.3.a fine.

Peccare ex ĩfirmitate quid ſit. fo.72.fa.1.A.

Peccare ex ignorãtia quid ſit. ibidem.

Peccati grauitas vñ attendat. fo.79.fa.1.A.& fa.2.B.&.f.82. fa.2.M.

Peccatũ ex infirmitate ignorantia & induſtria quõ comparantur ſibi in malitia.fol. 79.fa.2.C.

Peccatũ vnũ quãdo diminuit aliud.fo.81.fa.1.H.

Peccatoribus facile veniã & ſecuritatem ꝓmittere,rephẽſibile eſt.fo.100.fa.1.ver.14.

Pœnitẽtia vera multa ĩcludit & requirit.fo.102.fa.2.F.

Pœnam nemo ſoluere tenetur niſi condemnetur.fo.112.f.2.L & fo.239.fa.1.K.

Peccarent p̃ceptum aliqđ ſtatuentes dicentes ipſum eſſe mandatũ dei,ac ſic dei mãdata augentes.fo.121.fa.2.N.

Peccatũ mortale conſtituitur

ex multis gradib9 quorū q=libet per ſe ſumpt9 eſſet veniale peccatum.fo.138.fa.2.F.
Peccans mortaliter ſecundū aliquos ſemp fruitur aliqua creatura.fo.141.fa.1.B.
Peccare pōt quis mortaliter ex bñuolentia ꝓpter aliū:& tñ eundem infra ſe diligere fo.141.fa.2.C.& deinceps.
Pc̄tm̄ non ſemp effectiue eſt ex peccato:ſed quādoq; etiā ex bono.f 141.fa.1.I.
Pœnam aliquid minuit dupliciter,ereptiue,& præſeruatiue.fo.160.fa.1.R.
Permutātes,cōuētionem aut pactionē facere nequeunt ſine ſimonia,ſecus ſi ſolū ſua deſyderia,ſibi mutuo exponant,& oīa ſuperioris arbitrio diſponenda relinquant. fo.188.fa.1.G.
Pecunia ſecundū Altiſſiod.in caſu incitare poteſt vt detur præbenda.fo.19 0.fa.2.N.
Pœna duplex eſt,nocēs & nō conferens:alia conferens & non nocens.fo.257.fa.2.I.
Pc̄tm̄ continuatur quādiu reducti nō fuerint quos homo corrupit,ſi eos reducere poteſt & negligit.fo.273.fa.2.k.
Precepta iuris poſitiui ſufficit obſeruare ſecundū intentionem præcipientis.fol.16. fa.2. L.& fo.42.fa.2.D.
Præcepta cōtraria ſi ſimul cōcurrant,illud ſequendum eſt quod plus ligat.fo.20.fa.1.S.
Precepta omnia què pertinēt ad impendendum proximo aliquod beneficiū,reducuntur ad præceptum de honore parentum.fo.21.fa.1.V.
Præceptum Exo.xxij.Maleficos non patieris viuere &c. ibidem.X.
Præſcriptio fieri poteſt interrcurrente non ſolum dubitatione,ſed etiam mala fide.fo. 31.fa.1.verſu.25.
Præceptū ſuperioris non tenemur exequi cum eſt illicitū ex parte actus.ſecus ſi ſolum ſit illicitum ex parte præcipientis.ibidem.HI.
Præceptū ſuper falſa præſumptione fundatum non ligat in foro animæ,q̄ꝫc̄ꝫ de iure contra eam non admittatur probatio.fo.43.fa.2.H.
Prælatis aut prædicātibus nō eſt credendum niſi quatenus ſecundum dei legem docent.fo.45.fa.2.B.
Præceptū quo ad literā obſeruari non debet quādo proximo veriſimiliter non eſt profuturum.fo.47.fa.2.A.
Præceptum implere non tenemur cum factum eſt nobis impoſſibile non ſolum impoſſibilitate facti,ſed etiam iuris.fo.55.fa.1.B.
Proximum conſolatione doctrina aut coerctione tenemur ad deum adducere,aut a pc̄tō reuocare dū ꝓbabiliter ſcimus aut dubitamus ꝙ hoc poſſumus.fo.56.fa.2.F.
Prohibitorū quædam prohibentur quia mala,& quædā propter cauſam,& nō quia mala.ibidem.G.
Practicum principium ſemp eſt conforme appetitui.fo.59. fa.2.ante E.
Præcipere nec prohibere poteſt quis id cuius tranſgreſſorem nō poteſt punire:quo modo hoc intelligitur.f.157. fa.1.H.
Precum fuſione munus regulariter interuenit:& ita preces ſimoniam inducunt.fol. 189.fa.1.I k.
Preces ſi ſolum apud collatorem idoneitatē perſonæ exponāt,poteſt abſq; ſimonia propter eas conferre beneficiū aliàs non collaturus.fol. 189.fa.2.L.& fo.183.fa.1.D.
Præbendā dare nō licet ꝓ ſeruitio etiam honeſto vt pro cauſa finali.fo.190.fa.1.M.
Præceptū aut opus ſupererogationis exequens ob mun9 vel metū tanq̄ꝫ diſpoſitionē ſubiecti aliàs tū non factur9 non peccat.fo.205.fa.1.LL.
Prębenda vt annexa cōfraternitati non eſt mere temporalis,& ergo ſimonia ī emptione timenda eſt,quādo eo intuitu ſit contractus.fo.211.f. 1.XX.
Propoſitum firmū habens,& poſtea ex alia cauſa incipiēs id velle,qualiſcunq; ſit cauſa, volitio differt ad minus numero.fo.271.fa.2.E.

¶ De litera Q.

QVilibet ad tantā legis diuinæ notitiā tenet, vt ſuos actus ꝓ qualitate & conditione perſonæ poſſit dirigere. folio. 65. fa.2.B.

¶ De litera R.

REſtitutio cū cōſtare non poteſt de vero domino,cui debeat fieri & qualiter.fo.31.fa.1.B.
Recuperare licet homini propria auctoritate ſuā rem vel æquiualentem,dum ſine ſcādalo aut turbatione fieri poteſt.fo.113.fa.2.M.
Renūciare omnibus qd ſit & quid omnia relinquere pro Chriſto.fo.146.fac.2.in prin.
Receptis prius ad parcipiū omnium meritorum quæ

fiunt in aliquo ordine vel cō munitate, per poſteriores admiſſos nullum fit præiudiciū fo.171.fa.1.N.

Receptores dominorum qui ſoluere differunt quouſque munus acceperint, & principales debitores non ſoluētes antequam iure compellant, quàm ſit tuti. fo.195.fa.2.H.

Reſtituere tenetur quicunq; pro ſacramētis, ꝑ beneficijs, pro loco in monaſterio, pro portione ad menſam ſancti ſpiritus, ꝑ receptione ad hoſpitale, pro diſtributione eleemoſynæ quam facit vt executor, munus acceperit. ibid.

Reſtituere tenetur qui animo nocendi alium à conſecutione alicui9 officij vel præbendæ impedit, nō quidē æquiualens illi dando, ſed ad arbitriū boni viri deducto quātū intereſt inter ꝓpe eſſe, & habere. fo.242.fa.2.S.

Reſtituere non potens famam ꝓut tenetur, tenetur ei ad recōpēſam in alijs ad arbitriū boni viri: & deſcendit hæc obligatio ad hæredes. fo.242. fa.2.S.

Reſtituere tenemur quando cauſa ſumus vt damnū deus per homines aut dæmones iniuſte fieri ſinat. fo.264.f.1.L.

Reſtiuēdi obligatio aliqn̄ paritur nulla cōmiſſa iniuſtitia imò nullo præcedente peccato. fo.267.fa.1.T.

Ruere ſinit deus quandoq; in peccatum aliquem ob alterius demerita. fol.152.fac.1, in princi.

De litera S.

SAcerdos ex cōfeſſiōe ſciēs confitentem inuincibili ignorantia iuris diuini aut probabili iuris humani vel facti excuſari, an tenetur ei veritatē intimare, & innoteſcere malitiā facti. fo.95.fa. 2.E. & deinceps FGH.

Sacerdos ſciens inter aliquos affinitatem quā probare nō poteſt, non tenetur eis conſcientiā de hoc facere imminente ſcandalo. fo.98.fa.1.k.

Sacramentum pœnitentiæ de attrito facit contritum. folio 102.fa.2.H.

Sanguiſugæ duæ ſunt dicentes affer affer. ſ. auaritia, & luxuria. fo.128.fa.1.verſu.10.

Sacerdos miſſam celebraturus aliquid recipere poteſt imò quantumuis multum quando ei liberaliter offertur. fol. 200.fa.2.verſu.9.

Sacerdoti an liceat pecuniam dare ſi aliàs nolit paruulum baptizare. ibidem.Y.

Sacramētum ordinis per peccatum non licite ſibi procurat quiſpiam, eadem etiā intentione qua baptiſma ſibi aut paruulo licite procurat. fo.202.fa.1.DD.

Sacerdotem quō inducere liceat pecunia vbi aliàs nollet baptizare. ibidem.

Sacramenta metu conferēs dūplici duci poteſt: intentione: & ſecundum hoc iudicandū an ſimoniam cōmittat, necne. fo.212.fa.1.cir.med.

Scandalum græce: offendiculū, ruina, vel pedis impactio latinæ dicitur. fo.1.fa.2.B.

Scandalum definitur. ibidem.

Scandalū quare potius definitur per minus rectum q̄ per malum aut peruerſum. fol.2. fa.1.C.

Scandalum paſſiuum quid ſit ibidem.fa.2.D.

Scandalum quare non ſit per peccatum cordis ſecundum ſe conſideratum. ibidem.F.

Scandalum quoddā eſt datū, & quoddā acceptū. ibidē.G.

Scandalū tam actiuū q̄ paſſiuum eſſe peccatū probatur. fo.3.fa.1.I.

Scandalū eſt nō ſolū qn̄ ſequitur alterius ruina, ſed etiā qn̄ quantū eſt de natura actus natus eſt alijs dare cauſam ruinæ. fo.4.fa.1.L.

Scandalū paſſiuū proximi q̄ ſit vitandū. ibidem. ILMN.

Scandalū cauſam antiquis cōſtitutionibus dedit quibus clericus ambulās in foro vel nūdinis non ob aliquod emēdum, mādatur degradari. fo. 8.fa.2.verſu.5.

Scandalum qn̄ oriri dicitur ex malitia. fo.9.fa.1.verſu.7.

Scandalū vbi oriretur ex infirmitate vel ignorantia, propter ipſum tenemur opera meritoria omittere vel ſaltē differre. fo.9.fa.1.verſu.11.

Scandalū quale oritur ex hoc ꝙ prælatus prædicat in ſtatu mortalis peccati. fol.17.fa. 2.in princ.

Scandalum obligationē voti non ſuſpendit, licet ſit iuſta cauſa diſpenſationis. fo.18.fa. 2.O.

Scrupulus quid ſit ſecundum Gerſon. fo.27.fa.2.A.

Scrupulus quid ſit ſecundum auctorem. fo.28.fa.1.B.

Scrupulus ſtat cū ſcientia vel fide de oppoſito. ibidem.

Scire non poteſt quis certitudinaliter ſe adimplere præceptum de diligendo deum, ſed ſolum probabili coniectura fo.147.fa.2.N.

Scire nihil prodeſt, niſi habeas

tur ſimul mod9 ſciēdi.fo.150.
fa.2.C & D.& dien.
Sciētia quanuis melior ſit mū=
dis īfinitis ſi eſſent.nihilomi=
n9 precio vili diſtrahi pōt ſi
cut ſeruus &c.fo.184.fa.2.k.
Scienti & conſentienti nō ſit
iniuria &c.fo.275.fa.1.O.
Sermo iuſtitię iuuenibus ſecū
dū mores non affert fructū,
ſed detrimentū: & id quidē
tribus modis.f.282.fa.2.A. &
B.& fo.ſequen.fa.2.C.
Seruitiū diuinum dupliciter
capitur. fo.202.fa.2.FF,
Secretū cōmiſſum homini ꝑ
confeſſionē nullo modo pōt
reuelari: aliter vero cōmiſſa
detegi poſſunt ob neceſſita=
tē multitudinis tēporalē:vel
ſpiritualem.f.241.P.
Serui cōſeſus nullus eſt: & ha
bet ſeruuas ꝓ iuito qñ ei9 cō
ſenſus eſt ꝑ ſuperiorē repro=
batus.ſo.274.fa.2.N.
Simonia alio noīe Balaamia
dicitur.fo.185.fa.2.A.
Simonia dupliciter capitur.f.
86.fa.1.B.& deinceps.C.
Simonia generaliter dicta ꝑ
quinq̧ munera cōmittitur:
quorum ſufficientiam vide
fo.186.fa.2.C.
Simonia deſcribitur. ibidē.D
Simonia illicita ē ob tres cau=
ſas.fo.59.fa.3.E.
Simonia quadruplex eſt; q̄dā
mentalis tm̄ ſine opere, quę=
dā cū opere ſubſecuto, q̄dā
cōuentionalis,& quaſi con=
uētionalis.fo.187.fa.2.F.
Simonia tam per metū quā
per munus fieri probat̄. fo.
190.fa.2.N.& fo.ſeq.O
Simonia an obliget ſemper ad
reſtitutionem, pulchre diſtin
guitur.f.191.f.1.A. & de in.B.
Simonia mentalis ſolum, an
ad reſignationem beneficij
obliget.f.193.f.2.E.verſus.fi.
Simoniacum mentaliter qñ
diſpenſare poteſt epiſcopus
fo.196.fa.2.L.
Simoniace acquiſita cui reſti=
tui debeant.fo. 197. fa.2.O.&
fo.ſeq.fa.1.Q.
Signa gratificationis vel con
ſenſus ſi ſint cauſa dāni, tene
tur homo ratione ſignorum
ad reparationem damni . fo.
250.fa.1.C.in fine.
Signum nullum proſperitatis
aut aduerſitatis ſufficienter
& neceſſario arguit aliquē
iuſtum eſſe aut impium . fo.
276.fa.2.verſ.6.a fine.
Socius tenetut iuuare ſocium
etiam ſi nullam habeat iuriſ=
dictionem.fo. 6 .fa.1.ante D.
& fo.251.fa.1.circa med. & ſo
luuntur arg . in oppoſitum.
fo.6.fa.1.DEFG.
Sociū non tenetur quis ab in=
iuria eripere cū proprij cor=
poris periculo.ibidem.
Spirituale multipliciter dicit̄
ad ſimilitudinem ſpūs creati
vel increati.fo.181.fa.1.A.
Spūalia à dño vero emi poſ=
ſunt & vendi,ſed nō à diſpē=
ſatoribus : q̧bus ꝑceptū eſt
gratis dare.fo.198.fa.2.R.
Spūalia vendi non poſſunt nō
q̧a inęſtimabilia,ſed propter
præceptum de gratis mini=
ſtrando.fo.202 fa.2.EF.
Stultus ī quo differat à fatuo
fo.128.fa.1.B.
uadere licet vbi ꝓximus ab=
ſolute peccaturus eſt, vt mi=
nus malū agat.fo.43.fa.1. ver=
ſu.3.

¶ De litera T.

TEntare ſe an etiā oīa pa=
ratus ſit ꝓ Chriſto de=
relinq̄re, aut martyriū
ſuſtinere:valde periculoſum
eſt & difficile.fo.147.fa.2.P.
Teſtis qūo licite aliq̄d capit
vel non capit.fo.182.fa.2.E.&
fo.221.fa.2.Q.
Terminus periodi natūrę ali9
eſt à termino quē iuxta qua=
litatem & merita nobis præ
fixit deus.fo.277.fa.2.
Timor poteſt ſe dupliciter ha
bere quo ad eſſe cauſa alicu=
ius actus.fo.84.fa.1.B.
Timore pœnæ tanquā ꝓpter
finē omittens ꝓhibitū pec=
cat: omittēs aūt timore cul=
pæ in nullo delinquit. ibidē.
Trāſgreſſiones quatuor ponū
tur à Gerſone, q̄ vix ad fun=
dū extergi poſſunt.fo.271.fa.1.
verſu.17.
Turpia lucra à fiſco extorquē
tur.fo.197.fa.2.P.

¶ De litera V.

VEritas iuſtitię & doctri
nę quid ſint. fo. 7.fac.1.
poſt medium.
Veritas vitę q̄d ſit.fo.7.fa.2.H.
Veritatē vitę nemo ꝑtermit=
tere debet ad vitandum ſcan
dalum.ibidem.I.
Vere vtile,id eſt vtile ad ſalu=
tem, ſolum iuſtum honeſtū
ac æquum eſt:& econtra.fo.
21.fa.2.B.
Veritas ītellect9 ſpeculatiui ſu
mit̄ ex cōformitate ītellect9
ad rē,practici v̄o ex cōformi
tate ipſius ad appetitum.fo.
69.fa.2.C.
Verba īperatiui vel optatiui
modi cū culpā vel ruinā ſo=
nāt,in ſacris literis exponun
tur permiſſiue aut ꝓnūciati=
ue.f.104.fa.2.v̄ſu.vlt.& f.ſe.B.
Velle ſeu optare vt libido vir
tuti præferri poſſit, vt affe=
ctus vel libido ſit regula a=

gendorum,mortale peccatū eſt.fo.225 fa.2.k.
Viri iniquitas melior eſt quā mulier bñfaciens:quomodo intelligatur.fo.80.fa.2.D.
Vita omnis cōplete inordinata aut eſt male vtens,aut male fruens:non autem verū eſt de qualibet vita.f.142.fa.2.E.
Vltio quare à nobis tantopere expetitur ponuntur quatuor cauſæ.fo.151.fa.2.C.
Voluntas imperfecta,quæ & velleitas dicitur,eſt impoſſibilium,voluntas tamen efficax non.fo.52.fa.1.G.
Voluntas informata hac volitione,volo oē pctm̄ vitare, ſtat cū peccaminoſa opatione vel omiſſione,dū itellect9 errat.ſed ſine hmōi errore intellectus eſt impoſſibile.ibi.
Volens antecedens neceſſario vult conſequens &c.quomodo ſit maxima illa limitanda. fo.59.fac.1.P.& fo.223.fa.2.F. & fo.ſeq.C.
Voluntas inordinata quæ dicitur.fo.70.fa.2.A.
Voluntas inordinata quō redditur.fo.67.fa.2.verſu.14.
Voluntas quomodo cōcurrit ad actum exteriorē.fo.70.fa.2.I.& fo.ſeq.kL.
Voluntas efficaciter volens finem; neceſſario vult omnia quæ ſcit ad finem illum eſſe neceſſaria.fo.71.fa.2.M.
Volūtas,duplex eſt,appetitus & eligentiæ.fo.131.fa.1.D.
Voluntas an reddat vitioſa ex eo q̄ finem reſpicit tpalem.f.199.fa.1.S.& fac.2.T.& V.& fo.206.fa.2.NN.
Voluntas eundi ad eccleſiam cauſa recipiendi diſtributiones,tripliciter poteſt illud intendere.fo.203.fa.1.GG.
Vſurarius vſuras tenetur reſtituere: etiam ſi veriſimiliter ſciat filias ſuas præ paupertate nimia ſe proſtituturas.f.14.fa.2.D.
Vſurarium nō poſſe adiri extra caſum neceſſitatis,communis doct.opinio eſt,ſed fa, fa.f.56.f.2.A.& deinceps.B.C.
Vſurarium accedēs,& ab eodem ad vſuram recipiens extra caſum neceſſitatis nō peccat,dum tamen ei non placeat alterius peccatum.fo.57.fa.1.H.
Vulnerās alium letaliter ſi tertius eūdem exanimauerit,primus non tenetur niſi hominis vulnerati,quo modo intelligatur.fo.276.facie.1.R.

Finis tabulæ.

Adriani Florentij de Traiecto, Pontificis maximi, omnibus modis ſummi, Quodlibetica quæſtio prima, anno a ſalute humana. Mcccclxxxiij. Louanij diſputata.

Trum propter ſcādalum vitandū in ꝓximo: liceat alicui cōtrauenire voto vel iuramento à ſe prius rite facto: Cuius quæſtiōis ꝓfunditatē dum tacitus dimetior ac diſcutio, & quāta cū oporteat ſapiētia eſſe præditū, qui tam doctiſſimorū virorū expectationi etiā ad minimū ſatiſfacere poſſit: vehemēter exhorreo onus ſubire tam arduū,viribus meis longe impar, vbi ſub faſce antea ruēdū mihi ſit q̄ leuandū. Temerariū eñ eſt velle docere quēpiā,quæ nūdū plene didicerit. Iudicare de alijs ipſum ab oībus iudicandū quo fieri ſolet vt magiſter fiat erroris,qui nō plene diſcipulus fuerit veritatis.xxiiij.q.iij.quid aūt iniqu9. Quō etiā ſermonē ſuū ſale condire poterit in gratia: vt cuiq; quēadmodū oportet loquaſ,(quod ad Coloſſenſes vlti.monet Apoſtolus) qui ignorantiæ circūfuſus nebulis, nec ipſum ſal videre ſinitur,quo alia condire monetur: Quoties autem ſalis cōdimento neglecto in nō oportuno tempore,aut non oportuno loco loquimur,aut non vt conuenit audientibus: ſermo malus,iuxta Hieronymi ſententiam, de ore noſtro procedit: de quo in extrmis ratio reddēda erit.xxij.q.v.quoties. Et quis quæſo neſciat huic tam præclaro ac digniſſimo cœtui nihil tam exquiſitum,tam elaboratum afferri poſſe, A

qũod nequeat iuſte culpari? Quid em̃ adduci poterit q̃d
nõ certũ manifeſtũq; erit, aut occultũ ac abditũ? Si mani=
feſtũ, & neminem latere p̃ſumatur: vt cibus cõis erit faſti=
dio. Si occultũ ac abditum: dicens de eo, recte differere non
credet. Quid igit̃ mirum, Patres ꝑcelebres, ac viri eruditiſ=
ſimi: ſi rei huiuſcemodi immenſitatẽ ꝑhorreſcã, & degene=
rẽ animum meum (iuxta vulgatum ꝓuerbium) timor ar=
guat? Ne tñ pijſſimæ matris meæ facultatis artiũ onus ſem
per recuſare videar: (cuius honorẽ ſua gratia participo &
commodũ) quantum potero q̃ſitum decidere conabor. Et
q̃a ſtultum eſt ante hiſtoriã effluere, in ipſa autem ſuccingi
(ſecũdi Maccab. ij.) ad materiã accedo: Primo oſtẽſurus q̃d
ſit ſcandalum. Secũdo q̃d omitti aut fieri debeat ad vitãdũ
ſcandalum. Et tertio certas obiectiones vt breuius potero
B expediã. ❡ Pro primo igit̃ ſciendũ eſt, vt dicit gloſſa Mat
thæi. xv. ſuꝑ verbo, Scis q̃a Phariſæi audito verbo hoc ſcã
dalizati ſunt. ſcandalon vel ſcandalũ græce, nos offendicu=
lũ, ruinã, vel impactionem pedis dicere poſſumus. vñ: Qui
ſcandalizauerit, id eſt occaſionẽ ruinæ dederit: &c. Et q̃a of
fendiculũ, ruina & impactio ꝓpriè dicit̃ in corporalibus,
in ſpiritualibus aũt tranſſumptiue: oportet q̃ ſpirituale ſcã
dalum (de quo nunc ſermonẽ habeo) dicat̃ ad ſimilitudinẽ
corporalis impactionis: q̃ ſolum fit cum ambulanti obijci
tur aliq̃d in via, quod ei ſit occaſio cadendi. Nihil autẽ na
tũ eſt facere caſum eius q̃ ĩ via dei ambulat, niſi ſit aliquod
minus rectum. Si enim nullum rectitudinis defectũ habeat:
potius muniet q̃; ad ruinam inclinet. ❡ Ex hoc ſumitur à
doctoribus hæc diffinitio ſcandali. Scandalũ eſt dictũ vel
factũ minus rectũ alteri p̃bens occaſionem ruinæ. q̃ diffini
tio effectualiter ponitur in Glo. Matth. xviij. ſuꝑ verbo, Si
manus vel pes tuus ſcãdalizet te, abſcinde eũ &c. Vñ dicit,
Scãdalizat, qui verbo vel facto minus recto occaſionẽ dat
ruinæ. ❡ Cõtra hãc diffinitionẽ multipliciter inſtat̃. ❡ Pri
mo ſic: omne minus rectũ eſt rectũ, cũ comparatiuus p̃ſuꝑ
ponat poſitiuũ. ſed nullum ſcandalum eſt factum vel dictũ
rectum, cũ ſemper ſit peccatum. ergo &c. ❡ Secundò. Ali=

q̃uod eſt ſcandalũ paſſiuũ, puta ſpiritualis ruina ꝓximi ex
dicto vel facto alterius: & illi nõ competit deſcriptio. ergo
&c. ❡ Tertio. Nume. xxxi. ſuꝑ illud, Vlciſcere prius filios
Iſraël de Madianitis: dicit gl. Scãdalũ eſt q̃ñ recte ambulãti
deceptio ſubmittit̃ ad ruinã. Sed non ſemꝑ ꝑ factũ vel di=
ctũ minus rectũ decipimus eum quẽ ad peccandũ induci=
mus, cũ q̃ñq; ſit ſciẽs & cõſentiens in peccatũ. ſciẽti aũt &
conſentienti non fit iniuria neq; dolus. de re. iu. lib. vi. ſcienti.
❡ Quarto. Peccato cordis põt q̃s aliũ ſcãdalizare p̃bendo
ei occaſionẽ ruinæ. ſed illi non cõuenit dicta deſcriptio. er=
go &c. ❡ Quinto. Facto bono & recto põt q̃s aliũ ſcanda
lizare. ergo non eſt de ratione ſcãdali q̃ ſit minus rectũ, ſiue
habẽs defectum rectitudinis. Antecedens patet de illo ver=
bo Chriſti: Niſi mãducaueritis carnẽ &c. quo multi etiã ex
diſcipulis Chriſti ſcandalizabant̃, & abierunt retro. Et q̃
ſcandalizauit eos, patet, q̃a legitur eis Chriſtus dixiſſe: Hoc
vos ſcãdalizat. ſi ergo videritis filiũ hominis aſcẽdẽtẽ vbi
erat prius &c. Pro illo etiã eſt illud Eſa. viij. vbi de Chriſto
dicit̃: Erit in lapidẽ offenſionis, & petrã ſcandali. Nefas aũt
eſt cogitare vel dicere q̃ aliquod dictũ vel factum Chriſti
fuit minus rectũ ꝑ defectum rectitudinis. ergo facto bono
& recto põt q̃s ſcãdalizare. ❡ Ad hæc reſpõdeo. Primo ad C
primũ, q̃ minus rectũ in definitione ſcãdali non dicit̃ ꝑ cõ=
paratione ꝓprie dictã, vt idẽ ſit quod rectũ quo eſt aliq̃d
rectius: ſed abuſiue ꝑ priuationẽ rectitudinis: vt ſenſus ſit,
minus rectum, id eſt deficiẽs à rectitudine. & hoc ſemꝑ eſt
malũ. Dicit̃ tñ potius in definitione minus rectũ, q̃; malum
vel peruerſum, ad denotandũ q̃ ſcandalum nõ ſolum repe
ritur in ijs quæ mala ſunt ex genere actus, ſed etiã in ijs quę
ſecũdum ſe nõ ſunt mala, ſed habẽt mali ſpeciem. Talia em̃
etiã ſunt per ſe inductiua ad peccatũ, & ſic ſunt ſcãdala: vt
comedere idolothytũ, quia habet ſpeciẽ mali, cũ videatur
fieri in venerationẽ idoli, ſcãdalizat infirmos qui putãt ip̃m
nõ fieri niſi in venerationẽ idoli. Hinc. iiij. Ethi. dicit Philo=
ſophus: Nihil differt an ſcd̃m veritatẽ ſint turpia, vel ſcd̃m
opinionẽ. neutra em̃ operãda ſunt, & ſic nec verecũdãdũ. &

Apoſtolus.i.ad Theſ.vlt.Spiritū nolite extinguere:et ꝓphe
tias nolite ſpernere, oīa ꝓbate:q̄d bonū eſt tenete,ab omni
ſpecie mala abſtinete vos . ¶ Ad ſecundū dico ꝙ ſcandalū
D paſſiuū nō cadit ſub diffinito dictæ diffinitionis. diffinitur
enī ſolū ſcandalū actiuū: paſſiuū vero ſcandalū nihil aliud
eſt quā ruina ſpiritualis quā ex dicto vel facto qs incidit.
E ¶ Ad tertiū dico ꝙ omnis īductio ad errorē, eſt deceptio,
ſiue quis ducatur in errorē intellectus:exiſtimādo verū q̄d
falſum eſt:ſiue in errorē affectus, qui dicitur error morum
aut vitę.& ſic ſcādalizatus ſemper decipitur errore vitę ſeu
morum:quanuis non ſemper errore intellectus. Et quanuis
ſcandalizans non ſemper decipit ex intentione proponēdo
aliū inducere ad errorem:ſemper tamē decipit re ipſa , puta
facto vel verbo ſuo minus recto quod ex ſe eſt inductiuū
F ad errorē. ¶ Ad quartū dico ꝙ ſpiritualis obex qui ſcanda
lū actiuū dr̄:debet in via ambulāti obijci ad hoc vt ſcādali-
ſetq̄d fit dū venit in eius notitiā.Pct̄m autē cordis in noti-
tiā alterius venire non poteſt niſi per ſigna aliqua exteriora
quę in dicto vel facto cōſiſtūt.& ſic nō ſcādalizat niſi me-
diāte dicto vel facto minus recto:et hoc eſt actiuū ſcādalū.
G ¶ Ad quintū dico ꝙ ſcandalū ſumitur dupliciter. Vno mo
do generaliter pro facto vel dicto à quo per occaſionē ꝓce
dit alterius ruina,ſiue occaſio ſit data ſiue accepta:& ſic bo
na dicta vel facta bene ſunt ſcandala. Alio modo pro dicto
vel facto ex ſe dāte occaſionē ruendi. & ſic ſcādalū dicit̄ de
malis ex genere,vel habētibus ſpeciē mali. Diſtinctio occa-
ſionis datę& acceptę innuitur ab Apoſtolo ad Rom.vij.cū
dicit.Occaſiōe autē accepta peccatū ꝑ mādatū operatū eſt
in me omnē cōcupiſcētiā.vbi Glo. Talis eſt noſtra carnali-
tas,vt ardētius deſideret ꝓhibita, q̄bus nō memoratis iace
ret quaſi ſopita.innoteſcētia enim mādati magis eſt repreſſi
ua & refrenatiua cōcupiſcētię,quàm inflāmatiua.ſed per ac
cidēs,ex noſtra ſtultitia & carnalitate quę mādato ſe cōfir-
mare nō nitit̄:fit vt magis peccemus mādato nobis manife
ſtato:q̄a ſeruus ſciēs volūtatē dn̄i & nō faciēs,plagis vapu
labit multis. Luce.xij. Et melius erat eis viā iuſtitię nō agno

ſcere,quā poſt agnitionē &c.quomodo Sap.xiiij.dr̄, ꝙ crea
turę dei facte ſunt in muſcipulā pedibus inſipiētiū. Huius ſi
mile dat̄ in corporalibus:vt ſi volēti trāſire viā lutoſam,ſup
ponātur lapides,vt fieri ſolet,mediātibus q̄bus poſſit trāſi
re viā ſine defœdatiōe. Talis ſi nolit aduertere lapides,& am
bulādo cœlū aſpiciat:plus forte fœdabit̄ ꝙ̄ ſine lapidib9,vt
ſi ꝑ eos totaliter ruat in lutū.ſed certe lapides nō dāt ei occa
ſionē defœdādi : ſed ipſe ſumit quo magis ſint ei p̄ſidio vt
poſſit ſe nō fœdare ſi velit. ſic dico de Chriſto ꝙ eius dicta
facta ſcādalizabāt primo modo,ſed nō dabāt occaſionē ruē
di.& ſic loquūtur doctores de ſcādalo actiuo. ¶ Hic tamen H
aduertēdū eſt quòd licet factū bonū quod nullā ſpeciē mali
habet,nunꝙ̄ ſit actiuū ſcādalū:bene tamē eſt peccatū aliud
ſi fiat tēpore quo illud omittere teneor ad vitādū paſſiuū ſcā
dalū proximorū. Verbi gratia ſi ſit princeps terræ nō habēs
legitimū hæredē:q ſi ingrediēdo religionē deſerat terras ſuas
erit malis libertas aduertēdi plurimos ex ſubditis ſuis a ve-
ra chriſtiana fide ad infidelitatis errorē.talis niſi omittat,vel
ſaltē differat ingredi religionē,peccat illo facto bono.ſed nō
fit tūc hoc factū bonū bene, & ſic ſimpliciter eſt malū ex tē
poris circunſtātia. Vnde vt dicit Dionyſius quarto de di-
uinis nominibus : Bonū eſt ex integra cauſa:malū vero ex
ſingulis defectibus. Et Philoſophus.ij.Ethi.circa diffinitio-
nē virtutis:dicit ꝙ dirigere,id eſt bene agere,vnice cōtingit
id eſt tantū vno modo:peccare vero multis modis. Ex qui-
bus clarū eſt actū dici malū ex cuiuſcūꝙ̄ circūnſtātię de
bitę defectu. ¶ Ex iſtis infero correllarie ꝙ omne ſcādalū tā I
actiuū ꝙ̄ paſſiuū eſt peccatū . De paſſiuo certū eſt:quia ni
hil aliud eſt ſcādalū paſſiuum, quàm ſpiritualis ruina proxi
mi ex dicto vel facto alicuius. De actiuo probo, primo per
diffinitionē ſcandali actiui:quia eſt dictum vel factū minus
rectū &c. Secūdo quia vt dicit Gloſſa Nume.xxxi.grauius
peccatū eſt dare peccati cauſam: quàm peccare.ſed ſcanda-
lizare eſt dare peccati cauſam:ergo . Tertio quia peius eſt
lœdere aliquē in bonis animæ : quàm fortunæ vel corporis,
vt patet.ix.quæſt.i.ex merito plebis.&. c. deteriores.ſed lœ-

dere aliũ in bonis fortunę vel corporis,ſine dubio eſt pctm̃
ergo etiã lœdere aliũ in bonis animæ,qđ fit ꝑ ſcandalũ acti=
uũ.Hinc dicit Hieronymus in Micheã:Qui de ſuis aſſeclis,
id eſt ſeruitoribus,ordinant.vitã eorum in ſcãdalum popu
li exponentes:rei ſunt infidelitatis eorum q ſcandalizant.i.
q̃ſt.i.hi quoſcunq; de aſſeclis.& ibidẽ.c.placuit Si q ꝓpter
exactionẽ miniſtrorum à baptiſmate ſe ſubtraxerint(& idẽ
iudiciũ eſt de alijs ſacramẽtis) neceſſe eſt vt ab his ꝑ̃ditio eo
rum reqrat,quorũ ſpolia ꝑtimeſcẽtes,à baptiſmi gratia ſe
ſubtraxerũt.Quarto patet idẽ authoritate Chriſti Matt.x=
viij.Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis his:expedit vt ei
ſuſpẽdat mola aſinaria ĩ collo eius,& demergat in ꝓfundũ
maris.Glo.Quia melius eſt ꝓ culpa breuẽ ſuſcipere pœnã:
K q̃; æternis ſeruari cruciatibus.Hoc nõ ꝓcederet niſi ſcãda=
lum actiuum eſſet pctm̃.¶ Cõtra iſtud corollariũ inſto tri
pliciter.Primo ſic.Nulla pctã eueniũt ex neceſſitate,ſed ſcã
dala eueniũt ex neceſſitate,iuxta illud Saluatoris Mat.xviij.
Neceſſe eſt vt veniãt ſcãdala.ergo.Maior patet:qa ſcđm
beatũ Aug.Pctm̃ adeò voluntariũ malũ eſt,vt niſi ſit vo=
luntariũ,nõ ſit pctm̃.Quæ ſnĩa adeò vera & manifeſta eſt,
vt nulla huic doctorũ paucitas,nulla indoctorũ turba diſ=
ſentiat.xv.q.i.in principio.Et vaſis irę deus nõ inferret inte
ritũ,niſi ſpontaneũ inueniret hõ habere pctm̃.xxiij.q̃ſt.iiij.
Nabuchodonoſor.ergo nullũ pctm̃ euenit ex neceſſitate.Se
cundo ſic.Nullum pctm̃ ꝓcedit ex pietatis affectu.Nã vt
dicit Matth.vij.Nõ põt arbor bona fructus malos facere.
ſed aliquod ſcãdalum ꝓcedit ex pietatis affectu.ergo.Mi=
nor ꝓbat:qa ſuꝑ illud Saluatoris Matthæi.xvi.dicẽtis Pe
tro:Scandalum mihi es:dicit Hieronymus:Error Apoſtoli
de pietatis affectu veniẽs.nunq̃; mihi incentiuum vr̃ eſſe
diaboli.Tertio ſic.Scandalum dicit impactionẽ.ſed nõ q=
cunq; impingit,cadit:ergo ſcandalum quod eſt ſpiritualis
impactio,põt eſſe ſine pctõ ſiue caſu ſpirituali.¶ Ad hæc
dico,Primo ad maiorem primæ obiectionis ꝙ licet nullũ
peccatum euenit ex neceſſitate abſoluta:bñ tñ ex neceſſita=
te conditionata ex tribus conditionibus,ſcilicet diuinæ p̃=

ſciẽtiæ:aũt p̃nunciationis:conditione noſtrę carnalitatis:&
conditione vtilitatis inde ꝓueniẽtis:qũo dicit Apoſtolus
primæ ad Corinthios vndecimo,Neceſſe eſt hæreſes eſſe:vt
q probati ſunt,manifeſti fiant.De prima neceſſitate dicit
Chryſoſtomus ꝙ tale neceſſe non deſtruit ſpontaneum po=
teſtatis,neq; libertatẽ electionis:qa p̃dictio eius ſcãdala nõ
inducit.Non em̃ qa p̃dixit futura ſunt:ſed qa futura ſunt p̃=
dixit.¶ De ſcđa.ſ.neceſſitate ex conditione noſtræ carnali=
tatis dat ſimile.Sicut medicus vidẽs aliquos indebita diæta
vtentes , dicit:Neceſſe eſt tales ęgritudinẽ incurrere:quod
intelligit,niſi diætã mutauerint:ita ſimiliter de ſcãdalis ne=
ceſſe eſt ſcandala euenire,ſupple ſi hoĩes vitã ſuã carnalẽ cõ
tinuauerint.¶ Ad ſcđm rñdet btũs Thomas.xxxviij.diſt. L
iiij.&.ij.ij.q.xliij.articulo ſecundo.ꝙ ſcandalũ ſumitur ibi ꝓ
quocunq; impedimento p̃ſtito alicui in via quam ꝓſequi
intẽdit.volebat enim Petrus quodã pietatis affectu motus
ad Chriſtum,impedire ipſum ne pateret,intẽdens ꝙ dictũ
Petri non erat ſcandalum ſecundum dictam definitionem:
quod peccatum nominat.Hæc ſolutio multis non placet:
tũ qa act9 Petri erat error:vt patet ex verbis Hieronymi al
legatis:tũ quia actus bonus tam durã increpationẽ meruiſ=
ſet,vt ei diceretur,Vade retro me Sathana : adiecta cauſa,
Scandalũ mihi es,quia non ſapis ea q̃ dei ſunt,ſed q̃ ſunt ho
minũ.vbi gloſſa interline.Aduerſarie meæ volũtatis,offen
dis me : volendo præire.ſequere potius ſententiam meam.
Ideo admitto ꝙ dictum Petri erat peccatum.& ſcandalum
actiuum,quantum in ſe fuit ſcandalizans:(vt vult Richar=
dus de media villa in quarto)retrahendo Chriſtũ ab eo qđ
ex iniuncto patris & lege charitatis facere debuit,licet per
ipſum Chriſtus non ſcandalizabatur:quia peccare non po
tuit.¶ Ad maiorem igitur rationẽ dico ꝙ ibi per arborẽ M
(vt vult gloſſa & etiã Lyra) intelligitur actus bonus inte=
rior,qui non facit fructum malum , id eſt actum exterio=
rem malum.ſic autem non erat de actu interiore Petri,li=
cet proceſſerit ex pietatis affectu:ſicut mendacium obſte=
tricum ægyptiarum.Nec mirum ꝙ affectus naturales ſine

diſcretione & rectæ rationis moderamine inducant ad pec
catū: quia vt dicit Bernardus, zelus ſine diſcretione præcipi
tat. Et ſexto Ethicorū dicit Philoſophus: Sicut corpori for
ti ſine viſione moto accidit falli fortius, qa vſum nō habet
ita præditi virtutibus naturalib9 ſine prudētia, in via morū
longius aberrāt. Et ſeptimo Ethicorū cū ꝓbat incontinen-
tiā iræ minus malā eſſe, ꝙ ſit incōtinētia cōcupiſcētiæ, dicit
ꝙ ſicut veloces miniſtrorū ante auditū omne dictum, id eſt
priuſquā audiant finē præcepti, excurrunt, & ita in actione
peccāt: & canes audito ſonitū ſtatim latrant, non ſcrutato
an ſit amicus qui ſtrepitū facit: ita ira audit quidē rationem,
ſed præceptū nō exaudit, id eſt nō totaliter audit: & prope-
rat ad vlciſcendū. Ita ſimiliter zelū habētes ſine ſcientia &
diſcretiōe, peccant in actione: licet pietate moueant ad agē-
dū. Hinc ad Romanos. x. dicit Apoſtolus: Voluntas cordis
mei & obſecratio fit pro illis in ſalutē. teſtimoniū eṁ perhi
beo illis ꝙ æmulationē quidē, id eſt zelum dei habēt, ſed nō
ſecūdū ſcientiā. ¶ Nec obſtat quod Hieronym9 dicit actū
Petri de pietatis affectu ꝓcedentē nō fuiſſe incentiuū diabo
li: quia vt dicit Auguſtinus, Sunt qui nō ſolū non vincunt:
ſed vltro ſe peccato offerunt: nec expectant tentationē, ſed
præueniunt voluptatē. diſtin. v. conſideret. Et in libro de ec-
cleſiaſticis dogmatibus. Nō omnes cogitationes noſtræ ma
læ à diabolo excitantur, ſed aliquoties ex noſtri arbitrij mo
tu emergūt. Non oportet igitur omne peccatum procedere
ex incentiuo diaboli, vt pulchre deduci Thomas prima ſe-
N cundæ quæſtio lxxx. arti. vltimo. ¶ Ad teriūm dico ꝙ ſi-
cut nullus impingit corporaliter niſi aliquo modo flecta-
tur à rectitudine, ita nullus impingit ſpritualiter niſi ali-
quo modo recedat à rectitudine ſpirituali. & talis diſceſſus
à ſpirituali rectitudine ſemper eſt culpa ad minus venialis.

Sequitur nunc ſecundus articulus, in quo quid omitti uel agi debeat ad uitandum ſcandalum, inquiritur.

SEcundo videre ſtatui quid omitti aūt fieri de-
beat ad vitandū ſcandalū. Propter ſcandalū vi
tandū, ſcilicet ne ſcandalizet, tenetur homo po-
tius omnia tormenta & damna ſubire, quā acti
ue ſcandalizet, melius eſt enim oīa mala pati,
quàm malo cōſentire. xxxiij q. Ita ne. Scandalizare autē: vt
ex dictis patet: eſt peccare. ¶ Ad cognoſcēdū aūt quid hō
facere teneat vt præſeruet proximū à ſcādalo paſſiuo: pono
hanc cōcluſionē. Sicut tenemur ꝓximo nō inferre mortem
corporalē, & eū a morte corporali præſeruare ſi poſſumus:
ita & de morte ſpirituali. Primā partē quò ad hoc quò te-
nemur proximo nō inferre mortē corporalē, probo ex illo
mandato decalogi, Nō occides. Quod etiā tenemur ꝓximū
a morte corporali quātum poſſumus præſeruare. probabo:
primo ꝙ hoc tenemur per ſubuentionē in facultatib9. Secū
do quòd tenemur ad hoc repellendo ab eo iniuriam, Primo
probo ex verbo Ambroſij: Quiſquis paſcendo hoīem ſerua
re poteris: ſi nō paueris, occidiſti. lxxxvi. diſtinctiōe, Paſce.
Et ſi tēpore pericli quo iuſtus ad mortē rapitur, plus apud
te valeat pecunia tua quàm vita morituri, nō eſt leue pec-
catū. lxxxvi. diſt. non ſatis. Nō eṁ grandis differētia eſt lethū
inferas: an admittas. mortē m̄ languentibus ꝓbatur inflige-
re, qui hāc cū poſſit nō excludit. lxxxiij. diſt. ꝓuidendū. vbi
gloſa infert ꝙ medicus gratis tenetur curare infirmū: quia
plus debet valere apud eū vita morituri, ꝙ̄ ꝓpria pecunia.
lxxxvi. diſtinct. nō ſatis. Et mota quæſtione ſi infirmus ſit di
ues, & nihil velit dare medico, an teneat ipſum gratis cura-
re, cū nemo cogatur de ſuo beneficiū facere. x. q. ij. præcarie.
& medicus licite recipit pecuniam. xiiij. quæſti. v. non ſane.
Reſpōdet ꝙ tenetur eum ſuis impenſis curare: & ſi conua-
luerit, repetat: quia vtiliter geſſit eius negotium. allegat. ff.
de nego. geſt. l. Pomponius. Ad argumentum vero ex capi.
præcarie. ibi non reſpōdet: ſed in capitulo præcarie. ſuꝑ ver
bo cogi, ponit tres exceptiones ab illo, ſcilicet nemo cogi-
tur de ſuo. &c. Primo fallit ſeptima quæſtiōe prima. omnis.
vbi dicitur, Qui negant fugientibus & neceſſitatem patien

tibus faciendã eſſe miſericordiã, ipſum Chriſtum negãt: q̃
eſt miſericordia & veritas. Scđo fallit vbi aliqs alij ꝓdeſt,
& ſibi non nocet. allegat. ff. de aqua pluuia arcẽda. l. in ſum-
ma. §. itẽ Varus. Tertio fallit. lxxxvi. di. paſce. & hoc ſeruit ꝓ
poſito ꝓ excluſiõe argumẽti: ꝙ ſcilicet hic ſit ſpeciale. Etiã
textus nõ dicit ꝙ nemo cogit̃ de ſuo bñficium facere, ſed ꝙ
nemo contra rationẽ & vtilitatẽ cogit̃ &c. Hoc autẽ nõ eſt
cõtra rationẽ, ſed ex rationis naturalis dictamine, & diuinę
legis p̃cepto: & ſic non obſtat illud cap. p̃carie. Et ꝓ hac opi
nione Gloſſa multum facere vr̃, ꝙ tenemur ꝓhibere ſi poſ-
ſumus eum q̃ nititur necare ſeipſum. xxiij. q̃ſtio. iiij. nimiũ.
B ¶ Idẽ, ꝙ ſcilicet teneamur p̱ facultatum ſubminiſtrationẽ
&c. ꝓbo auctoritate diuinę legis. nã vt legit̃ Matthæi. xxv.
in finali iudicio dicet dñs dãnãdis: Diſcedite à me. &c. Eſu-
riui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis
mihi bibere: hoſpes erã, & non collegiſtis me: nudus fui, &
non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſita-
ſtis me. interp̃tans ſibi hæc denegata q̃ñ ꝓximis neceſſitatẽ
patientibus non ſunt impenſa. Vbi manifeſte patet ꝙ ꝓ o-
miſſione operum miſericordiæ q̃bus ꝓximum in vita ſer-
uare poſſemus, eternaliter damnabimur. ergo tenemur. &c.
Hinc Iaco. v. dicit̃: Agite nunc diuites: plorate vlulantes in
miſerijs q̃ aduenient vobis. diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt:
veſtimẽta veſtra à tineis comeſta ſunt. aurum & argẽtum
veſtrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in teſtimo
nium, & mãducabit carnes veſtras ſicut ignis. theſaurizatis
vobis irã in nouiſſimis diebus. Et Ambroſius. Non minus
eſt criminis: q̃ꝫ habẽti tollere, cum poſſis & abundãs ſis, in-
digẽtibus denegare. Eſurẽtium panis eſt quẽ tu detines. mi
ſerorum indumẽtum quod tu recludis. redẽptio captiuorũ,
pecunia quã in terram defodis. Tantorum te ergo inuadere
ſcias bona, quantis poſſis præſtare quod velis. xlvij. diſtin.
ſicut hi. Et Hieronymus: Aliena rapere conuincitur: q̃ vltra
C neceſſaria ſibi retinere ꝓbatur. xlij. diſtinctione. c. i. ¶ Secũ-
do probo ꝙ tenemur ad hanc præſeruationem a morte per
iniuriæ repulſionẽ à proximo. Primo ex. c. fortitudo. xxiij.

queſt. iij. vbi dicit̃. Fortitudo q̃ bello tuet̃ a barbaris patriã,
vł domi ĩfirmos, aut à latronibus ſocios, plena iuſtitia eſt.
Etiã q̃ à ſocio nõ repellit iniuriã cũ põt, tã in vitio eſt quã
ille q̃ facit. eadẽ cau. &. q. nõ inferẽda. Et ibidẽ. c. finali dicit̃.
Oſtẽdit ꝓpheta nec illos ĩmunes eſſe à ſcelere, q̃ p̱miſerunt
principib⁹ Chriſtũ crucifigere, cũ ꝓ multitudine timerent̃,
& poſſent ſe à cõſenſu, & illos à ſcõ liberare. qui em̃ deſinit
obuiare cũ põt, cõſẽtit. Vbi gl. Hic ſumit̃ euidẽs argumẽtũ
cõtra illos q̃ dicũt ꝙ ſocius nõ tenet̃ iuuare ſociũ niſi habe
at aliq̃ꝫ iuriſditionẽ. Nec videt̃ valere glo. aliorũ ad p̃dictos
text⁹ dicẽdo ꝙ põt, dicit ptãtẽ iuriſdictiõis, & nõ viriũ cor
poraliũ, q̃a ſic textus nõ diceret q̃ nõ repellit a ſocio &c. ſed
q̃ nõ repellit a ſubdito &c. Itẽ nec exẽplũ de Moyſe ſeruiret
ſic Amb. ad ſuũ ꝓpoſitũ, q̃a Moyſes cũ Aegyptiũ ĩferẽtem
Hebreo ĩiuriã occideret, & abſcõderet ſub ſabulo, nullã erat
iuriſditionẽ aſſequtus nec diuina ordinatiõe, nec humana ſo
cietate: vt videt̃ ex textu Exodi. ij. Et ꝓ iſto facit. c. dilecto.
de ſen. ex. lib. vi. vbi dicit̃. Licet vnicuiq̃ꝫ ſuo vicino vel ꝓxi-
mo pro repellẽda ĩiuria ſuũ ĩpartiri auxiliũ. Imo ſi põt & ne
gligit: videt̃ ĩiuriãtẽ fouere: ac eſſe particeps eius culpe. vbi
textus videt̃ ſolũ loq̃ď potẽtia corp̱ali: & iuriſdictiõis nõ.
Et q̃a ad ſcire veritatẽ oportet magis ď fonte q̃ꝫ de riuulis
q̃rere. lxx. vi. diſ. ieiuniũ. recurram⁹ ad auctoritatẽ diuine le-
gis: vñ hi canones originalr̃ ſumpti ſũt Prouerbiorũ. xxiiij.
dicit̃: Erue eos q̃ ducũt ad mortẽ: & q̃ trahũt ad ĩteritũ, libe
rare ne ceſſes. Si dixeris, vires nõ ſupperũt: q̃ ſcrutator ẽ oĩm
ip̃e ĩtelligit & ſeruatorẽ aĩe tue nihil fallit redderq̃ꝫ hoĩ iuxta
op̱a ſua: vbi manifeſtũ ẽ ꝓphetã ſolũ loq̃ ď potẽtia viriũ &
corp̱alis fortitudinis. Itẽ primę Ioã. iij. dicit̃. Qui viderit fra-
trẽ ſuũ neceſſitatẽ patiẽtẽ, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quo
mõ charitas dei manet in eo: nullo mõ. Sed q̃ videt fratrem
ſuũ p̱ ĩiuriã perimi, cũ ei põt ſine periculo ꝓprij corp̱is ſuc
currere: ſi ñ ſubuenit, claudit viſcera ſua ab eo: ergo charitas
dei nõ manet ĩ eo & ſic peccat. Addo notãter cũ poteſt ſine
periculo proprij corporis: quia ordinata charitate tenetur
q̃ſque p̃ferre ꝓprij corporis ſalutẽ ſaluti corporali ꝓximi:

niſi proximus fuerit eccleſie dei valde neceſſarius ad ſalutē
ſpiritualē multorū: quomō cōmendatur Priſca & Aquila,
iō ꝙ ceruices ſuas ꝓ Paulo ſuppoſuerūt. ad Romanos vlt.
Item ſi nō ꝑſeruauerimus ei vitā cum poſſumus ꝑ iniurie
repulſionē, nō videmur ipſum opere & veritate diligere: vt
monet Ioā. i. canonica ſua. iiȷ. c. ſed verbo & lingua. Et quid
ſtultius eſt dicere quā ꝙ tenemur ꝓximo per facultatū ſub
miniſtrationē ſubuenire, & modicā operā noſtrā, vbi aliā
iniuſte perimeretur: & cuius aſinū ruētē ſub onere teneremur
ſubleuare: iuxta illd' Exo. xxiiȷ. Si videris aſinū odientis te:
iacentē ſub onere: nō pertrāſibis, ſed ſub leuabis cū eo non
ipſum a violēta morte teneremur eripere; Et ſciāt iſti ſe nō
habituros de allegatiōis nitore ſubſidium vbi iudicabitur
eo teſte quo iudice. ix. q. iiȷ. aliorū. Etiā huius opiniōis repe-
rio fuiſſe illum antiquū gloſſatorem Iuris canonici Ioannē:
vt patet ex gloſſa ꝑallegata: & glo. ca. quāte ꝑſumptionis:
de ſen. excōmuni. Nec videtur valere argumentū quod aliȷ
G pro ſe adducūt: licitū eſt ꝓ defenſione pecuniā accipere: nec
repetit' ſi data fuerit. ꝓ quo allegāt. ff. d' do. ſi pater. §. primū.
ergo nō tenetur qs ad hoc. ꝓ quo allegāt. ff. de cōdi. ob tur.
cau. l. vl. Quia lex illa loquitur de illo ad qd' qs abſolute &
pure gratis tenet'. loquitur eñ de cōmodatario qui repoſcē-
ti cōmodatū cū vult gratis cōmodatum reſtituere: & ſimi-
libus. Iā certū eſt ꝙ qſqꝫ pure gratis tenetur cōmodatū re-
ſtituere, ſecus eſt de iſtis operibus miſericordie in defenden
do vel paſcendo morientē. Quod probo ex. c. ſi qs. de furt.
vbi dicitur: ſi qs per neceſſitatē fame aut nuditatis furatus
fuerit cibaria vl' veſtē aut pecus pœniteat hebdomadas tres
& ſi reddiderit: non cogatur ieiunare. vbi ſecundum vnam
lecturam doctorum & videtur maximè èquitatis quantis
neceſſitas fuit maxima, ſi poſtea pinguiorem fortunam ſor-
titus non reſtituerit, peccat. Si verò neceſſitate ceſſante ſta-
tim reſtituit: in nullo deliquit: & nō cogit' pœnitere vel ie-
iunare. Ex quo concludo ad propoſitum: ꝙ non teneor pu
re gratis paſcere fame morientem, vel defendere eum qui ac-
cipiēdo iniuriam perimeretur: ſed poſſum proteſtari de mer

cede mei laboris vel operæ: aut dati repetitiōe ſi ad pinguio
rem fortunā venerit. etiam à patiēte neceſſitatē famis, licite
capio pecuniā pro cibo meo quo eū paſco. & tamen nihilo
minus tenerer eū ſine pecuniæ acceptione paſcere ſi pecuniā
nō haberet. ergo nullo modo valet argumētum: licite ſumo
pro defenſione pecuniā: ergo ad hoc non teneor. ¶ Secundā
partē concluſionis, ꝙ ſcilicet ad idē tenemur quo ad mortē
ſpiritualē, probo: quia tenemur proximū præſeruare à mor
te corporali cū poſſumus: ergo etiā à ſpirituali. Conſequen
tia tenet à minori. Vnde ſic argumētatur Auguſtinus. Quid
igitur de opere miſericordiæ quod pro vita æterna adipiſcē
da, & pœna ęterna vitāda hominibus debemus impendere,
iudicādum eſt: ſi pro ſalute iſta nō ſolū tēporali, ſed etiā bre
ui, ſic nos ſubuenire hominibus ratio vera et benigna cōpel
lit: xxiiȷ. queſt. quarta, ipſa pietas. Itē quia plus tenemur di-
ligere animā ꝓximi, quàm eius corpus, cum maius dānum
ſit in amiſſione vnius animę, quàm in interfectione innume
rabiliū corporū hominū etiā innocētiū. xxiiiȷ. quęſt. iiȷ. ſi ha
bes. ¶ Ex qua cōcluſione ſic fundata infero hoc corollariū.
Omne quod fieri poteſt agēdo vel omitendo ſalua veritate
vitę: faciēdū eſt ad vitandū ſcādalū paſſiuum proximi, ſed
nihil cōtra veritatē vitę. Pro intellectu huius corollariȷ ad
uertendū eſt quòd veritas vt in rebus reperitur: dicit cōfor-
mitatē ſeu adęquationē rei ad intellectū. & ergo omne illud
quod intellectui recto ſeu rationi rectę cōforme eſt & adæ-
quatū, dicit' verū. Poteſt autē rationi rectę aliqd dupliciter
eſſe cōforme: in ratione ſigni, & in ratione regulati: vt dicit
beatus Thomas diſtinctione. xlvi. iiiȷ. in fine primę quęſtio
nis. In ratione ſigni actiones noſtrę ſunt cōmēſuratę ad mē
tē, dū quis talē ſe exhibet in dictis & factis exterius: qualis
eſt interius. Et talis appellatur à Philoſopho. iiiȷ. Ethicorū
Authekaſtos, id eſt verax ſermōe & vita, cōfitēs circa ipſū
exiſtētia, & nō maiora vt iactator: neqꝫ minora vt iron ſiue
ironicus. In ratiōe regulati aliquid eſt adęquatū intellectui,
quando eſt tale quale recta ratio dictat ipſum debere eſſe.
Ipſa enim ratio eſt ſignū ad quod oportet agentem aſpicere

vt poſſit recte agere,ac medium attingere:ſupabundantiā
& defectum declinando,vt dicit̃ in principio ſexti Ethico
rum.Et iſtud regulatum aut̃ eſt opatio,vel opus ꝓcedēs à
tali opatione.Et qa opatio ꝓcedens ab anima,eſt q̃dā vita
ſecunda:ideo rectitudo talis opationis dicit̃ veritas vitæ.
Rectitudo aūt opis regulati ſi cōſiſtat in pecunia diſtribu
ta ſcd̃m meritum & dignitatē ꝑſonarum accipiētium,vel
data commutatiue ꝓ aliquo appreciabili,dicit̃ veritas iu=
H ſtitię.Ex iſtis cōcludo ad ꝓpoſitum,ꝙ oīs rectitudo actuū
noſtrorum eſt veritas vitæ:cum veritas vitæ nihil aliud ſit
q̃ꝫ conformitas ſeu adæquatio opationis vt regulari ad re=
ctā rationē ad ſuam regulā.Ex quo patet ꝙ non ſaluat̃ ve=
ritas vitæ ſine veritate doctrinæ vel iuſtitię.ſi eñ falſum do
ceat̃,vel iniuſtum fiat,opatio noſtra non eſt recta,cū nō ſit
rationi rectæ conſentanea.Et ergo etiā ad veritatē vitæ ꝑti
net vt qđ exterius gerit̃,interiorē mētis habitum & diſpoſi
I tionē repſentet.de verb.ſigni.Clemēt.exiui.¶Hoc ꝑmiſſo
ꝓbo primo ſecundā partē corollarij,videlicet ꝙ nullus de
bet aliqd facere cōtra veritatē vitæ ad vitandū in ꝓximo
ſcandalum paſſiuum.Primo qa indecēs eſt ſuū crimē alie=
nis commodis impēdere.xlvi.diſt.ſicut non ſuo.Nec vult
deus tali lucro tale damnum compenſare.xxxiij.q̃ſt.v.ſi di=
cat vir.Hic autē impēderet crimen ſuum alieno commodo,
ergo.Idē vult regula iuris,qui ſcandalizauerit.ſi de veritate
ſcandalum orit̃:vtilius naſci ꝑmittit̃,q̃ꝫ veritas relinquat̃.
Præterea ordinata charitate qſqꝫ tenetur ꝓpriā ſalutē ꝑfer=
K re ſaluti ꝓximi.ergo nullus debet aliqd committere contra
veritatē vitæ ꝓ ſalute ſpirituali ꝓximi.Primam partē eiuſ=
dem corollarij,ꝙ ſcilicet omne quod fieri pōt.&c.ꝓbo pri=
mo ꝑ gloſſam Marci.ix.ſuꝑ verbo:Quiſqs ſcādalizauerit.
L q̃ dicit:Notādum ꝙ in bono opere noſtro aliqñ cauēdum
eſt ſcandalum ꝓximi:aliqñ ꝓ nullo habendum.Inquātum
ſine pc̄tō poſſumus,vitare ꝓximi ſcandalum debemus.Si
vero de veritate ſcandalum oritur,vtilius naſci ꝑmittitur.
&c.Idē ſentit Hieronymus in ſua regula.Omne illud facien
dum eſt ad vitandum ſcandalum ꝓximi,quod fieri pōt ſal

ua veritate vitæ:iuſtitiæ:& doctrinæ.ſed oēs tres illæ verita
tes ſaluātur(vt oſtēſum eſt)cum ſaluatur veritas vitę:ergo
oē quod fieri pōt agendo &c.¶Secundo.Quicunqꝫ ordi= M
nem diligendi peruertit,plus diligendo quod minus diligē
dum eſt,aut econtrario:eius charitas eſt inordinata:vt pa=
tet ꝑ Ambroſium exponentem illud Canticorum ſecundo
Introduxit me Rex in cellam vinariā:ordinauit in me cha
ritatem.& per Magiſtrum diſtinctione.xxix.ſecundi Sēten
tiarum in principio.Sed qui ꝓpter ſcandalum vitandum in
ꝓximo,non facit quicquid poteſt ſalua veritate vitæ,per=
uertit ordinem diligendi,plus diligendo quod minus debet
diligi.ergo.Minor patet:quia tenemur ſuper omnia alia ꝑ=
ter deum & ꝓpriam ſalutem diligere ſalutem & animā ꝓ=
ximi.Aliàs enim nō diligimus proximū ſicut nos ipſos.Sed
ſi quis aliquod eorū q̃ omitti vel fieri poſſunt ſalua verita=
te vitæ,non vult omittere aut facere vt ꝑſeruet ꝓximum à
morte ſpirituali,plus diligit illud q̃ꝫ ꝓximi ſalutē:cū nemo
ambigat eum plus diligere illud quod vult ſaluare cu alte=
rius detrimēto vel deperditione.ergo plus diligit minus di
ligendum.¶Et confirmo:quia ſicut nos,ꝓximos noſtros N
diligimus,qñ ad mores bonos & ad vitam æternam conſe
quendam ſicut nobis eorum ſaluti conſulimus:qñ nos in
eorum peccatis & periculis cogitamus:& ſicut nobis ſub=
ueniri optaremus,ita eis ſubuenimus.de pœnitentia diſt.ij.
ca.charitas.ij.Et Auguſtinus,Debet homo diligere proxi=
mum ſuum ſicut ſeipſum:vt quem potuerit hominem be=
neficentiæ conſolatione,doctrinæ informatione,aut diſcipli
næ coerctione adducat ad colendum deum xxiij.quęſtione
quarta:debet homo.ſed pro propria ſalute tenemur facere
quicquid poſſumus ſalua veritate vitæ:ergo & pro ſalute
proximi.Ex his patere exiſtimo quanto ſtudio & prouidē
tia cauere debeamus ne ex dictis vel factis noſtris aliquis
ſumat occaſionem ſpiritualis ruinæ:non conſiderantes quę
noſtra ſunt:ſed quæ ſunt aliorum.Ad Philippenſes ſecun=
do.Et debent firmiores imbecillitates infirmiorum ſuſ=
tinere,& non ſibi placere;ſed proximo in bonum & ædi=

ficationẽ:ſicut nec Chriſtus ſibi placuit.ad Roma.xx. Niſi
eñ alter alterius onera portauerimus,nõ implebimus legẽ
Chriſti:vt innuit Apo.ad Gala.vi.cũ dicit, Alter alteri9 one
ra portate:& ſic ĩplebitis legẽ Chriſti. Quaſi dicat,aliter nõ
ĩplebitis.Hinc emanaſſe credo illa ſanctorũ patrũ cõſtituta
quib9 cleric9 nõ ꝑ emendo aliquid in nũdinis vel foro de-
ambulãs,ab officio ſuo mãdat̃ degradari.xci . diſt.clericus.
Et cleric9 qui inter epulas cãtat,accerime obiurgari:& ſi in
vitio perſtiterit,excõmunicari.xxiȷ.q.i.clericũ.Et ꝙ exiens
de auditorio ſacerdote verbũ faciente in eccleſia,debeat ex-
cõicari.de cõſecra.diſt i.ſacerdote,q̃ ſi iam ſeruarent̃ , pauci
noſtri(timeo) euaderẽt pœnasquia iam proh dolor omnes
declinauimus,ſimul inutiles.&c. Et hæc de ſecũdo articulo.

Tertius articulus.

¶ Reſtat nũc tertio vt veritas magis elucefcat,qd in parti-
cularibus caſibus agendũ ſit,argumẽtatiue tãgere:qa in his
quæ circa operationes ſunt ſermones vniuerſales quidẽ ſiãt
inaniores,particulares aũt veriores.ſecũo Ethicorum.¶ Et
primo inſto cõtra primã partẽ corollariȷ dupliciter.¶ Pri
mo ſic.Cõſilia poſſunt p̃termitti ſalua veritate vitæ : & tñ
nõ tenemur ea præmittere ad vitandũ in ꝓximo paſſiuum
ſcandalũ:ergo.Prima pars antecedẽtis patet,quia qđ pręci
pitur,eſt neceſſitatis:cõſilium vero voluntatis.Vnde pręce
pto dñi non obedire,peccatũ eſt.conſilio aũt ſi quis vti no-
luerit,minus boni adiſpiſcetur,nõ mali aliquid ꝑpetrabit.
xliȷ.q.i.quiſquis.Et ſecũda pars ꝓbatur per illud Hierony
mi ad Thehodorũ.Licet paruul9 in collo pẽdeat nepos,licet
ſparſo crine ſciſſis veſtibus oſtendat vbera mater,licet in li
mine pater iaceat:percalcato patre ſiccis oculis ad vexillum
crucis euola,ſummum genus pietatis eſt in hac re eſſe cru-
delem.Et loquitur de ingreſſu religionis,qui eſt conſiliȷ,&
A non præcepti.ergo &c.¶ Secundo ſic,Res tẽporales non
ſunt dimittendæ propter ſcandalum:ergo non omne &c.
Antecedens patet:quia beatus Thomas Cantuarienſis re-
petiȷt res eccleſiæ cum ſcandalo regis & principum Anglię.
¶ Ad pri.

¶ Ad prmũ dico ꝙ Hieronymus loquit̃(vt exponũt do-
ctores)vbi ſcandalũ oritur ex malitia:& hoc contẽnendũ
eſt,exẽplo Chriſti:cui cũ diceretur,Scis qa Phariſæi ſcãdali
zati ſunt audito hoc verbo?ait:Omnis plãtatio quam non
plantauit pater meus cæleſtis,eradicabitur . Sinite eos:cæ-
ci ſunt,& duces cæcorũ &c.Et dicitur oriri ſcandalũ ex ma
litia,dũ quis nõ ꝓpter naturæ infirmitatẽ,nec quia ignorat
quod agit eſſe malũ:ſed tanquã filius tenebrarũ odiens ope
ra lucis cõcitatur,vel potius ſeipſum concitat ex hoc ꝙ vi
det bona fieri,ad faciendũ mala.Sed ſi ſcandalũ paſſiuũ ori-
retur ex infirmitate vel ignorantia:opus conſiliȷ ꝓpter ipm
vitandũ deberet prætermiti,vel ad minus differri.Iſtud pa-
tet primo vbi ſcãdalũ oritur ex infirmitate:vt ponamus ali-
quẽ bonũ prælatũ,qui ſubditos ſuos verbo doctrinæ,& cõ
uerſatione vitæ vt pane cæleſti ſuſtentat in via dei:qui ſi gre
gẽ deſerat,veriſimile eſt ꝙ ſtatim ſubuertẽtur,& more alio
rũ incipiẽt vitiȷs carnis deſeruire.Iſte nõ poterit ſtãte lege
charitatis ſuũ gregẽ deſerere aſſumẽdo vitã religionis:cum
(iuxta ſentẽtiã Gregoriȷ)q valet & renuit omnipotẽtis dei
oues paſcere:oſtendit ſe paſtorẽ ſummũ nõ amare.Nec põt
quis licite ibi ſecretũ ſuũ vtilitati ꝓximorũ prępõnere.viȷ.
quæſtione prima.in ſcripturis.&. xvi.quæſt.i vos autem.
Quòd idẽ operteat vbi ſcandalũ oritur ex ignorãtia,patet ꝑ
illud Leuitici.xix.Nõ maledices ſurdo:nec corã cæco pones B
offendiculũ:ſed timebis dñm deũ tuum. Vbi gloſſæ:Surdo
maledicere eſt abſenti & nõ audienti derogare. Corã cæco
ponere offendiculũ eſt diſcretã quidẽ rem agere,ſed ei qui
lumẽ diſcretionis nõ habet,ſcandali occaſionẽ præbere. Er-
go vbi ruina in peccatũ oriretur ex infirmitate vel ignoran
tia,tenemur bona opera noſtra omittere,vel ſaltẽ intermit-
tere vt proximos a morte ſpirituali præſeruemus.¶ Quo
ad ſecundum argumentum videtur dicere beatus Tho.ii.ii.
quæſt.xliiȷ.arti.viiȷ.in corpore quæſtionis,ꝙ repetitio taliũ
bonorum ſicut & dipoſitorum eſt in prælato de neceſſita-
te ſalutis.& ergo non poteſt prætermittere propter quod-
cunq; ſcandalum ſalua veritate vitæ.Et ſic argumetum non

ꝓcedit. ſecus eſſet ſi fuiſſent bona ſua, quę licite dimiſiſſe po
tuiſſet. Sed iſtud nõ videt̃ vniuerſaliter ꝓcedere, qa eccleſia
ipſa ꝓpter generale ſcandalũ tenet bona ſua dimittere apud
nõ veros dños. Et ergo dicũt doctores cõiter ꝙ nõ põt lici
te petere decimas in locis vbi non eſt cõſuetũ ſoluere deci-
mas: cũ timeatur ex hoc ſcandalũ, & auerſio multorũ a fide:
quõ Paulus ꝓpter ſcãdalum in Corinthijs vitandũ noluit
ab eis ſumere cibũ cũ ex hoc offendiculũ obueniſſet Euãge-
lio Ieſu Chriſti: vt patet. i. ad Corinthios. ix. Etiã nõ plus eſt
in prælato repetitio bonorũ eccleſiæ de veritate vitæ, q̃ in
alio reſtitutio alieni prius iniuſte detenti. Sed ad præſeruãdũ
proximos a ſcãdalo paſſiuo licet differre reſtitutionem: vt
ex dicẽdis patebit. ergo etiã licet prælatis eccleſiarũ differre
repetitionẽ ſi veriſimiliter timeat̃ emerſurũ ſcandalũ impe
C diens aliquos a ſalute. ¶ Ideo ꝓ ſolutione argumenti præ-
mitto ꝙ nihil infelicius eſt felicitate peccantiũ, q̃ pœnalis nu
trit̃ ĩpunitas, & mala volũtas velut ĩterior hoſtis roborat̃.
xxiij. quæ. i. paratus. Proſperitas enim ſtultorũ perdet eos.
Prouerbiorũ. i. Hinc Eccleſiaſtes. viij. dicit̃. Quia nõ cito cõ
tra malos profertur ſententia, abſq; timore vllo perpetrant
mala filij hoĩm. Et. ij. Macca. vi. Nõ multo tẽpore ſinere pec
catoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere,
magni beneficij indicium eſt. Ex quo patet ꝙ pœnæ pluri-
mos reuocant à peccato ſi ſtatim adhiberentur pœnæ, & nõ
eſſent de impunitate ſecuri. In hoc caſu, cum videlicet ex re
petitione noſtra veriſimile eſt proximos qui noſtra detinẽt,
tandem eſſe corrigendos, nõ ſolum poſſumus, ſed tenemur
noſtra repetere: imò ſi hoc tũc dimiſerimus vel propter iu-
dicium vulgi, vel propter timorem cruciatus corporis: nõ
eſt ſine mortali peccato: vt ſentit beatus Thomas in mate-
ria de corruptione fraterna. ij. ij. quæſt. xxxiij. artic. iij. Tunc
enim talia ita animæ dominantur, vel fraternæ charitati præ
ponuntur. Et idem ſentit Aug. lib. i. de ciuitate Dei. pro quo
etiam facit illud Aug. Qui ad ſe confugientem quantum ho
neſte poteſt ad reſtituendum, non compellit, ſocius eſt frau
dis & criminis. xiiij. quæſt. viij. ſi res. Nec obſtat quòd pro

p̃ſenti ex noſtra repetitiõe multa ſcandala incurret, dũ tamẽ
iſtud finaliter ꝓficiat eius ſaluti: quia nõ tenemur proximũ
à ſcandalo paſſiuo p̃ſeruare, vbi nõ proficit eius ſaluti quo-
mõ dicit beatus Thomas. xix. diſtin. iiij. Quamuis ſciamus
fratrẽ ex noſtra correptiõe pro preſenti cõcitandũ ad odiũ,
dũ ex hoc ſperat̃ finalis correctio fratris: nõ eſt deſiſtẽdum
a correptiõe. Et ſic credo fuiſſe in ſcõ beati Thome Cãtuari
enſis. Aut forte oriebat̃ ſcãdalũ ex materia. & hoc (vt ĩ prio-
ri ſolutiõe dixi) cõtẽnendũ eſt. Quomõ autẽ liceat ſua repe-
tere in caſu vbi ſcãdalũ oriet̃ ex ĩfirmitate, & nõ ex malitia,
patebit in argumẽto de reſtitutiõe. ¶ Cõtra ſecundã ꝑtem
concluſiõis ꝙ ſcilicet aliqd ſit faciendũ contra veritatẽ vite
ad vitãdũ ſcandalum in ꝓximo, arguit̃. Primo ſic. Vitiatio
cuiuſlibet peccati ꝑtinet ad veritatẽ vitę, ſed ad vitandum
ſcãdalũ proximi debet hõ veniale cõmittere: ergo. Minorẽ
ꝓbo tripliciter. ¶ Prio ſic qa plus d'bet hõ cauere eternũ
dãnum proximi qd' incurreret per mortale peccatũ q̃ tẽ-
porale dãnum propriũ qd' incurreret per peccatũ veniale.
¶ Secundo: quia vt probatur de noui operis nunciatione.
cum ex iniuncto. ab his operibus quę ſine peccato mortali
cõmitti poſſunt pariter & dimitti, pro ſcandalo ceſſandũ
eſt, aut pro ſcandalo vitando inſiſtẽdum. Vbi autem canon
non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. xv. q. iij. ſane.
xxxi. q. i. ꝙ ſi dormierit. cum ſuis ſimilibus. ergo veniale cũ
poſſit ſine mortali &c. ¶ Tertio, quia mẽdacium quod ad
minus eſt peccatum veniale, licitè fit pro vita corporali ſer-
uãda, ergo a minori etiam licite fit pro ſalute ſpirituali ꝓxi-
mi conſeruanda. Antecedens patet exemplo Abrahe: qui vt
legitur Gene. xij. dixit Sarai vxori ſue: Noui ꝙ pulchra ſis
mulier, & cũ te viderint Aegyptij, dicturi ſunt, Vxor illius
eſt & interficient me ſeruantes te ſibi. dic ergo obſecro ꝙ ſo
ror mea ſis: vt bene ſit mihi ob gratiam tui. & ea occaſione
(vt in fine capituli dicitur) dixit Sarai ſororem ſuam eſſe: &
idem dixit Abimelech regi: vt patet Geneſis. xx. Quod aũ au-
tem in hoc laudabiliter fecit, patet quia hoc facere d'buit in
tutelam corporis ſui, ne tentaret deum. xxij. queſtio. ij. que-

ritur. Sic etiã in immollatione Iſaac videtur mẽtitus, Gene-
ſis.xxij. dicẽs ſeruulis ſuis, Expectate hic cum aſino: ego &
puer illuc vſqꝫ properãtes cũ adorauerimus reuertemur ad
vos. Super quo dicit Ambroſius: Prophetauit quod igno-
rabat. Ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio: captioſe
autẽ loquebat̃ cũ ſeruulo: ne cognito negocio impediretcũ,
aut gemitu obſtreperet aut fletu.xxij.queſt.ij. ſi quelibet cul
pa. Et ſi forte in aliquo iſtorũ excuſari poſſit à mẽdacio, nõ
videtur excuſari poſſe quin deceperit: & hoc æquè videtur
cõtra veritatẽ vitę. dicitur enim Leuitic.xix. Nõ mẽtiemini
neqꝫ decipiat vnuſquiſqꝫ proximũ ſuũ. ¶ Secundo probo
idẽ ſic: Reſtituere alienũ eſt de veritate vitæ, imò de iure na-
turę. Sed iſtud debet homo prætermittere ad vitandũ ſcan-
dalum proximi. qđ probo: quia damnum ad quod per ſcan
dalum deueniretur, maius eſt ꝗ̃ damnũ conſurgens ex non
reſtitutiõe. iã è duobus malis minus malũ eſt eligendũ. xiij.
diſtin. neruí. Vnde dicit Panor. in.c. officij. poſt innocentiũ
E & alios extra de pœni. & remiſ. de illa ꝗ marito ignorãte ſup
poſuit ſibi partũ alienũ, & ſic defraudauit veros hęredes, ꝙ
ſi veriſimiliter ei crederetur, & nullũ ſit periculũ in reuelan-
do: peccat niſi reuelet: & non eſt ſibi pœnitentia fructuoſa
durante fraude. Aut non crederetur ei, nec habet probatio-
nes prõptas: cũ tunc fruſtra fieret, nõ tenet̃: argu.c. plerunqꝫ.
ij.q̃ſt.vij. Aut habet probationes prõptas, & veriſimiliter
credetur ei, ſed ſubeſt periculũ mortis in reuelando: tũc de-
bet potius tacere: quia in nõ reuelando eſt periculũ rerũ: in
reuelando autẽ periculũ animarũ & corporũ: inter quę duo
mala debet minus eligere. allegat.c. nerua. xiij. diſ. Et ad obie-
ctionẽ de regula iuris quę dicit Scandalũ vtilius naſci. &c.
reſpondet poſt Innocentiũ ꝙ regula illa procedit in iudice
vel teſte ꝗ habet iudicare vel dicere veritatẽ, quã nõ debet
propter ſcãdalũ relinquere: ſed ſic nõ eſt de muliere: adijciẽs
in fine ꝙ ſatis eſt mulier pœnitere ſi non habet vñ ſatiſfaciat
ijs qui marito abinteſtato ſucceſſiſſent. Et cõfirmo: depoſi
tarius debet retinere gladiũ deponẽtis contra eius volunta-
tem, vbi ex eius reſtitutione imineret periculũ mortis eius

cũi reſtitueretur, vel etiã aliorũ.xxij.q.ij. ne quis arbitretur.
Sic etiã licet detinere hominẽ ne ſe pręcipitet, vel aliũ feriat:
vt pulchre deducit beatus Tho. ſecunda ſecũdæ. q.lxv.art. F
iij. ¶ Tertio ſic. Non fornicari eſt de veritate vitę: & tamen
faciẽdum eſt ad vitandũ ſcandalũ: ergo. Secundã partẽ pro-
bo auctoritate Magiſtri ſentẽtiarũ diſt.xxxviij. Quarti, vbi
in fine dicit ꝙ is qui cupit ad primã & verã vxorẽ reuerti,
dum cogitur eccleſiaſtica diſciplina ſtare cũ ſecũda, incipit
excuſari per obediẽtiam & timorẽ de hoc ꝙ in pręſenti po
ſcẽti mulieri debitũ reddit, à qua tamẽ nunquam exigere de
bet. ergo iuxta Magiſtri ſentẽtiam ob ſcandalum vitandũ
emerſurũ ex non obediẽdo eccleſię, licite fornicatur. Idẽ ſen
tit Hugo de ſancto Victore (qui inter doctores eccleſię inſi
gnis habetur, lib.ij. de Sacramẽtis parte.xi.cap.vi. vbi ex in
tentione determinat ꝙ is qui clã deſtine cõtraxit cũ vna, &
poſtea in facie eccleſię cũ alia: propter ſcandalum quod ex
eius inobediẽtia oriretur, debet obediẽdo eccleſię manere cũ
ſecũda. Et reſolutorie ibi dicit: In ijs ergo occultis in ꝗbus
tẽporalis inſtitutionis nõ naturalis præceptionis pręuarica G
tio eſt: mihi videt̃ ea quę latẽt, manifeſtis, & maxime ijs quę
ſine graui ſcãdalo mutari nõ poſſunt, pręiudicare nõ debere
ſed magis expedire vt in manifeſtis ſcãdalũ caueatur, & de
occultis ad gratiã & miſericordiã dei fugiatur. Et (vt vult)
cũ homo ſua malitia vrgente in neceſſitatẽ peccãdi venit,
vt non poſſit portare legẽ niſi maleditionẽ pręuaricationis
incurrat: cõmutat illi deus per miſericordiã legẽ, & donat
pœnitenti vt ſaluus eſſe poſſit: qui vtiqꝫ non ſaluaretur, ſi ꝑ
iuſtitiã & rigorẽ legis ſine miſericordia iudicaretur. Addit,
Fortaſſe nõ tibi &c. ¶ Si forte quis dixerit plures doctores
poſteriores tenere oppoſitũ, & illis propter multitudinem H
eſſe aſſentiendũ: videtur authoritas iſtorũ, aliorũ multitudi
ni ꝓponderare, aut ad minus ęquiparari. Vnde vbi ſcriptu-
rę aliquę recipiũtur à paucioribus maioris authoritatis, alię
à pluribus ęqualis authoritatis habẽdę ſunt. xix. diſtinctio.
in canonicis ſcripturis. et ſic ad minus opiniõi huic adhęrẽs
eſſet tutus: & habet̃ intãtum, ꝙ talis licite fornicabitur &c.

❡Si dixeris per ecclſiā determinatū oppoſitū, & hūic eſſe
ſtandum:de ſen.excō.c.inquiſitioni.vbi dicitur ꝙ ſciēs pro
certo impedimentū propter quod alteri coniugū cōmiſce-
ri non poſſet ſine mortali peccato, debet potius humiliter
excōmunicationis ſententiā ſuſtinere,ꝗ̄ per carnale cōmer-
ciū peccatū operari mortale:videt̃ nō ſufficiēter excludere
argumētū:tū qa nullū videt̃ eſſe tale impedimētū,niſi ſit de
lege naturę impediēs, propter qđ nō poſſit ad mādatū ec-
cleſię(vt vitet ſcādalū)cōmiſceri nō ſuę vxori. Tū qa nulli
dubiū eſt q̄n ꝓpter mādatū nunq̄ debeat peccatū operari.
Sed an actus q̄ aliàs eſſet mortalis,excuſet̃ à peccato ꝓpter
eccleſię mādatū,& ſcādalū,ſicut ꝓpter ignorātiā:vt.xxxiiij.
q.i.in lectū.iā textus allegatus ſolū dicit,ſi ſciat tale impedi
mētū ꝓpter quod ſine mortali &c.tūc potius debet humili
ter &c.Nec facit mētionē de ſcādalo an tollat effectū obliga
tionis impedimēti quo impedit̃ matrimoniū per legē mere
poſitiuā,an nō.Et ꝙ illud nō deciderit,videt̃ ex.c.literas. de
reſtitu.ſpo.q̄uod eſt eiuſdē Innocētij.iij.vbi de tertia opinio
ne quę dicit aliquādo reſtitutionē eſſe faciēdā, & aliquādo
nō,dicit illi nō incōgrue adaptari:vt in gradib⁹ diuina lege
ꝓhibitis,reſtitutiōi aditus p̄cludat̃: ſed in cōſtitutiōe inter
dictis humana,locū habeat reſtitutio cū effectu.Vnde non
peccat q̄ in hoc articulo ad mādatū eccleſię debitū reddit cō
iugale.Et ſtatī ad ꝓpoſitū ſubdit.Nos,nullā de p̄dictis ſentē
tijs reꝓbam⁹,nec cuiquā earū aliquod pręiudiciū ex noſtra
reſpōſiōe volumus generari.Ergo videt̃ indeciſū reliq̄ſſe an
in gradu cōſanguinitatis ſola humana lege interdicto liceat
ad mādatū eccleſię &c,Pro iſto facit ꝙ ibidē ſolū decidit re
ſtitutionē nō eſſe faciēdā cū offerunt̃ ꝓbatiōes parę de gra
du diuina lege ꝓhibito,& nō de alijs, fundās ſe ī hoc ꝙ tūc
nō poſſit illi ſine mortali cōmiſceri.Per quod à cōtrario in
nuere videt̃ꝙ in gradib⁹ humana lege ꝓhibitis poſſit. Pro
iſto etiā facit opinio gl.et Hoſt.in.c.ꝓpoſuit.de cōiu.ſeruo.
dicētiū ꝙ tēpore litiſpēdētię poteſt q̄s cōmiſceri ei cui mo-
k uet quęſtionē ſtatus,ad mādatū eccleſię:ſine hoc ꝙ in eā de
nouo cōſentiat vt in vxorē.Et idē videtur poſſe deduci cō-

tra beatū Tho.xxxvi.diſt.iiij.& Panor.dicentes ꝙ nō tene-
tur talē ꝓpter mādatū eccleſiæ in vxorē ducere,vbi ꝓbabi
liter dubitat,vel vehemēter p̄ſumit,aut ꝓ certo cognoſcit.
Nā vt patet ex.c.inquiſitioni,de ſen.exc.& ca.q̄d culpatur.
xxiij.q.i.in dubio tenet̃ ei debitū reddere:ſed nō tenet̃ ſecun
dū iſtos,ſicut nec ſecūdū alios,maritali & nouo cōſenſu in
eā cōſentire.ergo pōt eā cognoſcere tāquā talē cui quęſtio
ſtatus mouet̃.Hoc tñ certū eſt ꝙ quicūq̄ in his caſibus fa-
cit cōtra conſcientiā,ædificat ad Gehennā.xxviij.q.i.oēs.§.
ex his.❡Quarto ſic.Mutilare ſeipſum in aliquo mēbro,eſt
cōtra veritatem vitæ:vt patet ꝑ illud Apoſtoli ad Galatas.
iiij.Teſtimonium perhibeo vobis q̄m ſi fieri poſſet,oculos
veſtros eruiſſetis,& dediſſetis mihi.vt gloſſa marginalis(&
eſt Auguſti.)Fieri poterat per potentiā,ſed nō per iuſtitiā.
ergo fieri nō pōt poſſe iuris.Quòd tñ iſtud faciendū ſit ad
vitandū ſcādalū,patet per illud Matthæi.v.Si oculus tuus
dexter ſcādalizat te,erue eū,& proijce abs te.expedit enim
tibi vt pereat vnū membrorū tuorū,quā totū corpus tuū
mittatur in Gehennā.& idem dicit̃ Matthei.xviij. ❡Quin L
to ſic.Vitare excōmunicatū eſt de veritate vitæ.ſed hoc de
bet prætermitti ad vitandū ſcandalū,vt patet ex.c.Iulian⁹.
xi.q.iij.& glo ibidē.Cōmunicabāt enim ibi Chriſtiani mili
tes Iuliano apoſtatæ & hæretico, ne ſuſcitaret ſcandalū ec-
cleſiæ.Et confirmat̃:qa Machabæi,pro euitāda morte cor
porali bellauerūt in ſabbato:vt patet.i.Machabæo.ij.quod
erat cōtra veritatē vitæ.Ergo à minori ad vitandū mortem
ſpiritualē ꝓximi debet homo cōmunicare excōmunicato.
❡Sexto ſic:Docere ſubditū,in prælato eſt de veritate vitę.
Nā de manu eius requiret dn̄s ſanguinē ſubditi pereuntis,
vt dicitur Ezechielis.iij.Nec pōt paſtoris eſſe excuſatio ſi
lupus oues comedit & ipſe neſcit.de regulis iuris,quamuis
c..u.æ. Sed hoc debet prætermittere propter ſcandalum,
ex quo peccaret docendo: prout clare deducit Thomas.
xix.diſtinctione Quarti in materia de correptione frater-
na.Iam ad peccatum nulla eſt obligatio. ij.quæſtione.i.ſi
peccatum.❡Septimo ſic. Obſeruantia voti eſt de verita-

te vitæ.dicit̃ em̃ Deutero.xxiij.Cū votū voueris deo, non
tardabis reddere:qa requiret illud dn̄s deus tuus.& ſi mora
tus fueris,imputabit̃ tibi in pc̄tm̄.Si nolueris polliceri &c.
Sed voto cōtraueniendū eſt ad vitandū ſcandalū.Quod ꝓ-
bo primo,qa hoc licet ꝓpter corporalē ſalutē ꝓximi:vt pa
tet de profeſſo cuius parentes deſtituti humano auxilio,
niſi eis ſuccurrat cōtra voluntatē ſui ſuperioris exundo,&
neceſſaria vitæ eis ꝓcurādo,peribunt.Ad hoc em̃ tenet̃ le-
ge diuina:cū præceptū honorādi parētes extendat ſe ad ad-
miniſtrationē neceſſariorum vitæ:vt patet Matthæi.xv.Et
M ꝓ iſto eſt illud Gangrẽ.cōſilij.ſi qui filij.xxx.diſt.❡Scd'o
ꝓbo idem ſic,Illud ꝙ votū fiendū impediret ſi præſens eſ-
ſet,etiā voto facto obligationē aufert:vt dicit beatus Tho.
diſt.xxxviij.Quarti.in materia de voto,in ſolutione ad pri-
mū.Et eſt ratio,qa nullus ꝑ actū ꝓpriū pōt ſeipſum exime
re ab obſeruātia diuinæ legis.ergo ꝓpter ꝙ p̄ſens teneret̃
votū nō emittere,idē voto ſuꝑueniēs excludit obligationē
voti.Et ꝓpter hoc dicit Tho.votū recipere diſpēſationem:
qa aliàs ſubtraheret̃ prælato ſiue ſuperiori ius ſuum,cū ha-
beat ius p̄cipiendi ex iuſta & rationabili cauſa interdū ꝙ
nō ſtat cū voti obſeruātia.Sed ſi ſcandalū de præſenti eſſet
emerſurū ex actu vouēdi,teneret̃ ad minꝰ votū differre.Er
go ſi idē ſuperueniat voto facto,tollit voti obligationē.Et
cōfirmo iſtud:qa obligatio poſterior nō pōt præiudicare
priori:vt patet ex.c.veniēs.&.c.intellecto.de iureiurādo.&
ijs quæ ibi dicunt̃ ꝑ doctores.Sed prius an̄ emiſſionē voti te
nebat̃ nō ſcandalizare tali actu:ergo ꝑ voti emiſſionē nō eſt
N verè obligatus.❡Octauo ſic.Nō ꝓſtituere filiam eſt de ve
ritate vitæ.dicitur em̃ Leuitici.xix.Nō ꝓſtitues filiam tuā
vt cōtaminet terra,& impleat̃ piaculo.Sed hoc videt̃ faciē-
dū ad vitādū ſcandalū,exēplo Loth:qui vt dicit̃ Geneſ.xix.
Sodomitis vallantibus domū ſuā vt poſſent cognoſcere vi-
ros qui ad eū erāt nocte illa ingreſſi,egreſſus ad eos,& poſt
tergum accludens oſtium ait:Nolite quæſo fratres mei,no-
lite quæſo malum hoc facere.habeo duas filias quæ necdum
cognouerūt virum,educam eas ad vos,abutimini eis ſicut

placuerit,dūmodo viris iſtis nihil faciatis mali.Qđ aūt in
hoc imitādus ſit,videt̃:qa cōmēdat eū Ambroſius,eo ꝙ do
mus ſuæ verecūdiæ,præferebat hoſpitalē gratiā.xxxij.q.vij.
offerebat ſc̄tus Loth.❡Nono ſic.Sumere cibū ꝓ refectio-
ne corporalis indigentiæ,eſt de veritate vitæ,cum ſit de iure
naturæ ſtricte ſumpto,ꝙ natura oīa animalia docuit.&
tn̄ eſt prætermittendū ad vitandū ſcandalū.ergo.Secūdam
partē antecedentis probo per illud Apoſtoli ad Rom.xiiij.
Noli tuo cibo illū ꝑdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.Et
illud.i.ad Corin.viii.Si eſca ſcādalizet fratrē meū,nō mādu-
cabo carnē in æternū,ne fratrē meū ſcandalizarē.Et iterum,
Satius eſt fame mori,ꝙ̄ idolothyto veſci.ꝙ intelligit̃,cum
ſcādalo aliorū.xxxij.q.iiij.ſicut ſanctius.❡Ad hæc rn̄deo,
primo ad primā ꝓbationem minoris primæ rationis,ꝙ ad A
vitandū pc̄tm̄ nō inclinamur principaliter ex dāno ꝓprio:
qa vt dicit Tho.hoc eſſet à pc̄tō deſiſtere timore pœnæ.&
hoc eſt peccare.ſi quis em̃ furtū nō facit quia timet ne iudi
cetur,intus in corde fecit,& reus furti tenet̃.de pœnitē.diſt.
prima.ſi ꝓpterea.Quid em̃ timore facit p̄ceptū.nō facit.de
re.iud.qui ex timore.Sed inclinamur ad hoc,ne deū offenda
mus:cuius offenſa etiā eſt pc̄tm̄ venialæ,quāuis nō ita ma-
gna vt mortale,Nullus aūt debet deū parum offendere,ne
alius offendat multum:cum debeat deum in infinitum plus
ꝙ̄ proximum diligere.Et ergo pulchre dicit Tho.diſt.xvij.
Quarti in materia de contritione,& talis debet eſſe contri-
ti diſpoſitio,ꝙ plus diſpliceat ei culpa vt eſt offenſa Dei,&
ei indigna,ꝙ̄ vt eſt ſibi peccanti nociua:ſic ꝙ potius vellet
ſuſtinere æternā pœnam,ſeparata tamē ab ea ratione offen
ſæ:ꝙ̄ committere offenſam etiam ſi poſſet impune.Hinc
Gen̄.iij.dicit gloſſa Gregorij:Superbit qui peccatū non de-
ſerit etſi liceat impune.Dicit tamen Tho.ꝙ de hoc non eſt
tentandus:quia non facilè poteſt homo menſurare affectus
ſuos imò quod minus diſplicet,interdum magis diſplicere
videtur.Dico igitur ꝙ nullus debet veniale committere vt
alius vitet mortale:cum ſecūdum Aug.nullus ſit ad æternā
ſalutem perducendus opitulans emēdacio.xxij.q.ij.primū.

imò implicat ꝙ aliquod pctm̃ debeat fieri.eoipſo em̃ ꝙ pec
catũ eſt,debet nõ fieri.Nec põt ad pctm̃ aliqua eſſe obliga=
tio.xxiij.q.i.ſi peccatũ.Aliàs enim obligaret̃ ad cõtradicto=
ria,& ſic ad impoſſibile,cõtra regulam iuris:Nemo põt ad
impoſſibile obligari.lib.vi.Hic tñ dico ꝙ meritorie poſſet
eligere retardari àgloria ꝓpter proximũ:quõ dicit Apoſto
lus ad philipeñ.i.Coartor è duobus,deſideriũ habens diſſol
ui,& ſic cũ Chriſto multo magis melius permanere aũt in
carne,neceſſariũ ꝓpter vos.& hoc cõfidens ſcio, quia ma=
nebo & permanebo cũ oĩbus vobis ad ꝓfectũ.Et ad Rom̃.
ix.Optabã ego anathema eẽ à Chriſto ꝓ fratrib9 meis &c.
Vbi Chryſo.dicit.Optabat ꝑ gloriæ priuationẽ:nõ ꝑ cul=
pæ cõmiſſionẽ.Sic videt̃ Moyſes oraſſe Exo.xxxij.Obſecro
dñe:peccauit popul9 iſte pctm̃ maximũ:fecerũtq́ ſibi deos
aureos.Aut dimitte eis hãc noxã:aut ſi nõ facis,dele me de li
bro quẽ ſcripſiſti.Innocens ſe præoptare noxã fratribus di=
mitti cũ gloriæ ꝓpriæ priuatione,q̃ ſine eis ad gloriã perdu
B ci.¶ Ad ſecundã probationẽ dico ꝙ exceptio illa ſatis ha=
betur ex canone præallegato,ſi pctm̃.xxij.q.i.Si enim ad pec
catũ nulla põt eſſe obligatio,nunq̃ peccãdũ eſt etiã veniali
ter ad vitandum in alio mortale.¶ Ad tertiã probationem
de Abraham,dico ꝙ Abraham ibi non eſt mẽtitus:ſed cau
te per æquiuocationẽ veritatem celauit.Nam filia fratris in
ſcriptura etiã dicitur ſoror:vt patet Geñ. xx.ſic.enim Loth
qui eodẽ gradu attinebat Abrahæ:dictus eſt frater Abrahę
Gene.xiij.Et ex hoc facto Abrahæ ſumit glo.doctrinam ꝙ
licet hoſtem caute per æquiuocationem deludere,dicẽdo de
eo qui quærit̃ ad iniuſte occidendum,nõ eſt hic,pro nõ co
medit hic.xxij.q.ij.quæritur.& ibidem,ne quis arbitretur.
¶ Ad illud autem de deceptione,dico ibi ꝓhiberi deceptio
nem malignitatis,& non pietatis quæ fit ad vtilitatem ꝓxi
mi.Sic domini iuriſtæ diſtinguũt duplicem dolum:bonũ:
& malum.xliij.diſtin.in mandatis.&.xxvij. diſtin.quod in=
terrogaſti.&.xxij.quæſtio.ij.vtilem.Nec videtur mihi con=
trauenire illi mandato de non decipiendo, dicens latrones
non eſſe vbi ſunt:cum præſcit interrogantem ſibi non cre=

diturũ : vt ſic periculũ euadat. de quo Auguſtinus in libro
de mendacio,quãuis interrogãtem vtiliter decipiat:in hoc
quòd ſcit eum putaturũ quòd per hoc nitat̃ ducere ipſum
in laqueũ latronũ.Melius videtur exemplificandũ ſi abdu=
cat eum à recto itinere eo ignorãte,ne in manus latronũ in=
cidat:vbi ſi ſciret,vellet per rectum iter incedere, nec crede=
ret ibi eſſe latrones.¶ De illo quod dixit ſeruulis ſuis Gene
ſis.xxij.Manete &c.videtur quòd quadã pietate motus mẽ
titus ſit,quemadmodũ obſtetrices Aegyptię:et ſic ſeruit pro
poſito Gratiani.xxij.quęſt.ij.ſi quælibet culpa. vbi illa duo
videtur in hoc æquiparare,Nec in hoc imitãdus:quia ſacra
ſcriptura prohibet pro alterius vita mentiri. de vſur. ſuper
eo.Et vt allegaui,nullus ducẽdus eſt ad ęternã ſalutẽ opitu=
lante mendacio.Mendaciũ enim eſt per ſe prauum & fugiẽ
dum:vt dicit̃.iiij. Ethicorum . Nec videtur valere opinio
abbatis Ioſeph collatione. xvij.ij. libri Collationũ patrum,
ꝙ mendacio tanquã helleboro vtendũ ſit ad cuſtodiã vir=
tutum,vel ſalutem proximi: quia nõ ſunt facienda mala vt
inde veniãt bona.ad Romanos.iij.¶ Ad ſecundũ principa C
le dico quòd detinere alienũ domino volẽte,nõ eſt cõtra ve
ritatẽ vitę.In propoſito autẽ vbi quis ſolum ad horã & bre
ue tempus detinet alienũ:cum imminet ſcandalum ex reſti=
tutiõe:dominus eſt volẽs vel actu licito,vel debito : & hoc
ſufficit:vt dicit Scotus diſt.xv . Quarti. Debet enim potius
velle ad modicũ temporis carere re ſua,quàm ſibi cum ſcan
dalo aliorum importune reſtitui.Et ſic nihil facit cõtra ve=
ritatem vitę.Nec regula iuris patitur in hoc caſu inſtantiã,
quę dicit: Vtilius ſcãdalũ &c.plus quàm in iudice vel teſte.
Loquitur enim de veritate vitæ:quę in nullo caſu licite prę
termittitur. Non tamen videtur verum ꝙ mulier eſſet tuta
perpetuo nõ faciendo rẽ reſtitui ꝓpter periculũ ſui corpo=
ris:tũ quia poterit ſibi ſufficienter de tutela corporis pro=
uidere.Tum q̃a nõ videt̃ hoc ſcãdalũ homicidij oriri ex in=
firmitate vel ignorãtia,ſed ex malitia, ſi ꝓ ſeruatiõe cõſcien
tię ſuę ipſa rẽ alienã reſtituẽte,alius ex indignatione velit eã
occidere.& tale ſcandalum eſt contemnendum : imò (quod

D plus eſt) vſurariū, occultus tenetur vſuras reſtituere, etſi veriſimiliter ſciat filias ſuas penuria & paupertate deuictas ſe proſtituturas: ſicut ſi falſum teſtimoniū dixit in innocētem occidēdum, tenet hoc retractando ſentētiam mortis ſubire: quāuis veriſimiliter præſciat multos de familia ſua quibus proprijs manibus ſolitus eſt lucrari panē, & ſua exhortatione in bono retinere: auertēdos à bono. Nec licet furari intentione donādi pauperibus, ne penuria deuicti vitę veritatē relinquere cogātur: argu. ca. nō eſt putāda. i. q. i. & ca. forte aliquis. xiiij. q. v. Nec tenet dominus velle rē ſuam perpetuo detineri vt vitentur ſcādala iſtorū, etiā vbi ex infirmitate &c. tum quia neſcit an plus illaqueabit eos proſperitas q̄ aduerſitas. Tum qa poteſt rē velle ſeruare ad vſum magis piū, puta ꝓ ſuſtētatione doctorū, qui multos cōuertunt ab iniquitate ad bonū: in quo maius lucrū cōſiſtit, q̄ ſi iſti nō ſcādalizentur. Tum qa poteſt ſibi & ſuæ poſteritati timere de lapſu ex penuria. Et hæc eſt ratio quare reus furti tenetur, qui furti cōſcius, querēte poſſeſſore nō indicat. de furt. q cū fure quāuis ex ſua indicatione ſciat furē plura peccata incurſurū.

E ¶ Pro ſolutione tertij præmitto ꝙ ſimplices ſubtilitates diuini iuris ignorātes, ſi ſufficiēter inqrant à ſuis prelatis de agēdo, nō peccāt agēdo cōformiter opinioni falſę. Patet primo per illud Iob. i. Boues arabāt, & aſinę paſcebant iuxta eos. ꝑ quod (iuxta Gregoriū) myſtice intelligit ꝙ ſimplices (qui intelligunt per aſinos) paſci debeāt in fide & cognitione prelatorū, q intelligunt per boues. Secūdo ꝑ illud Saluatoris Mat. xxiij. Super cathedrā Moyſi ſederūt ſcribæ & Phariſei. Oīa ergo quecūq; dixerint vobis, facite: ſecūdū

F opera autē eorū nolite facere. Niſi iſtud dicat, quomodo excuſabūtur à peccato qui prius cōtracto matrimonio ꝑ verba de preſenti, poſtea cū alia cōtraxerunt, & matrimonio ſecundo carnaliter conſummato iuxta iudicium ſedis apoſtolicæ adheſerant ſecundæ? Quòd enī in hoc ſummus pōtifex errorē pro iure dixerit, tenent communiter omnes Theologi: qui etiam negant eum in hoc poſſe diſpēſare. Et videtur patere primo ex. c. licet. de ſpon. duo. vbi papa conſultationi

reſpōdens dicit primū matrimoniū eſſe ſeruandum, quāq; à quibuſdā predeceſſoribus ſuis aliqū fuerit aliter indicatū. Iam cū papa reſpōdet conſultationi: non nouū ius inducit, ſed reſpōdet prout de iure: vt vult glo. in. c. conſultationi. de tēpo. ordi. ergo. deciſio prædeceſſorū non fuit ius, ſed error. Vnde dominus Acto. notat ibi vltimo ꝙ iniūſta ſententia papę, maximè à ſucceſſoribus nō eſt pro iure ſuſcipiēda. Et dominus Franciſcus de Zabarellis ibi quinto notat ꝙ ſententia papę nō ſemper facit ius. anteq̄ tamē reprobaretur, ei ſtandū erat. Allegat de regu. iu. in cauſis. & c. ſi eo. titu. recitat Gaſparinū tenere ꝙ nec papa poſſet cōſuetudinē talē approbare, qualis deſuper erat in Mutinēſi eccleſia. Et qcquid de iſto ſit: hoc ſaltē certū videt ꝙ matrimoniū cōſummatū nō diſſoluit, etiāſi alter cōiugū labatur in hereſim: vt patet. i. ad Corin. vij. & ex poſitione omniū ſanctorū. Huius tamē contrarium deciderat Celeſtinus tertius, ponens idem iuris inter fideles quorū alter labit ad infidelitatis errorē, et duos infideles quorū alter ad fidē cōuertit. Et hoc dictū Celeſtini olim habuimus in. c. laudabilē. de cōuer. infi. vt vult glo. in. c. quāto. de diuor. Et ibidē Hoſtien. cōmemorās ſub. vij. §. dicēs in dicto. c. quāto. ſuper vbo licet quidā predeceſſor. ſ. Celeſtinus: qui dicit ꝙ ſi vxor in fide relicta cōtraheret, nō redderet primo reuertēti ad fidē, & recōciliato: vt extra de conuer. infi. laudabilē. §. idē ſiquidē. Pro iſto etiā facit quod dicit. c. quod propoſuiſti. xxxij. q. vij. de eo cuius vxor in infirmitate debitū reddere nō valet quod ibi dicit Gratianus cōtrariū euāgelio. dicit enī ibi: Si nō poterit cōtinere: nubat ſed opem ſubſidij nō ſubtrahat &c. Hæc dico nō vt more

G Chā pudēda patris mei detegā: quod in filio eius Chanaan grauiter punitum eſt: vt patet Gen. ix. ſed temeritatē eorum reprehendā qui dicunt nullum per inuincibilem ignorātiā iuris diuini excuſari à peccato: quia dicunt talem ignorantiā, ſcilicet inuincibilē, nō poſſe cadere in ius diuinū: ꝑ quo facere videtur illud. i. Ioan. ij. c. Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio docet vos, & verum eſt de omnibus. vbi videtur ꝙ faciens diligētiam ſibi poſſibilem,

nunq̃ laborabit ignorantia iuris diuini in agendis. Et illud
Apoſt.i.ad Corin.xiiij. Si qs ignorauerit, ignorabit. Quòd
hæc nõ cõuincãt, poſtea deducã. Et cõtra eos præter prius
allegata eſt expreſſa ſentẽtia glo. Mat.xviij.dicẽtis. Parũ di
ſtat in vitio, fallere, aut falli: ſcãdalizare, vel ſcãdalizari: ſi ex
negligẽtia. Sed ex inuincibili ignorãtia diſtat: quia tũc falli
peccato nõ imputatur: imò tali ignorãtia vidẽtur excuſari
a ſuiipſius nece & interfectione Maccabęi: qui propter reli-
gionẽ & obſeruãtiã Sabbati crediderũt nõ licere manu au-
xiliũ ſibi ferre, vt nec lapidẽ mitterẽt in aduerſarios, nec ora
ſpelũcarũ oppilarent: vt patet.i.Maccabę.ij.&.ij.Maccabę.
vi. Quòd non cõuincãt auctoritates pro eis allegatę, patet.
Nam auctoritas Ioãnis loquit̃ de ijs quæ tenẽtur ſcire: vt ꝙ
Ieſus ſit Chriſtus, id eſt Meſſias & vnctꝰ in lege promiſſus
de quo ibi prius loquit̃. Iã nõ quilibet tenet̃ omnia iuris di-
uini præcepta ſcire, vt certũ eſt. ſed in ijs quę tenetur ſcire, ſi
ſufficienter inquirat, ſemꝑ à deo mediate aut immediate do
ctrinã recipiet. Nec obſtat etiã illud Apoſtoli, Si quis igno
rauerit &c. qa pręmittit ibi, Si quis inter vos videt̃ prophe
ta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat hęc, quia domini ſunt mãda
ta. Si quis autẽ ignorauerit: ignorabit̃. vbi glo. ſuper verbo
cognoſcat, innuit difficilia eſſe ṽba epiſtolarũ: cũ à prophe
ta vel ſpirituali iubet cognoſci: per quod videt̃ ſolũ loq de
ſpiritualibus & prophetis: quibus ſcilicet ex officio incum
bit alios docere. Verũ eſt tamẽ ꝙ ignorãtia iuris naturalis
quo ad prima principia legis naturę, & alia qs pro officio
vel ſtatu ſcire tenet̃, vbicũq; eſt dãnabilis. Et ſic credo limi-
tãdum illud. Ignorãtia iuris naturalis omnibus adultis &c.
i.q.iiij.tenebat̃.§.notãdum. Et iſtud ſentit Tho.i.ij.q.lxxvi.
ar.ij. in corpore quęſtionis. Et ibidẽ art.iij. dicit ꝙ ignorãtia
quę eſt omnino inuolũtaria, ſiue quia eſt inuincibilis, ſiue
quia eſt eius quod quis ſcire non tenetur: omnino excuſat à
H peccato. ¶ Ex his credo probabiliter dicẽdum quòd ſynce
ro affectu ſalutem animę ſuę quęrens, ſi conſilio Magiſtri
vel egregij illius doctoris Hugonis de ſancto victore, pro-
pter ſcandalum vitandum non verę vxori debitum reddi-
derit: excuſatur a peccato: etiam ſi eorum opinio ſit erronea.
Vbi autẽ opinio Magiſtri & Hugonis de ſancto Victore ꝑ
eccl'iã reprobata ſit, (ſi reprobata eſt) maioribus meis diſcu-
tiẽdũ relinquo. Mihi ſatis eſt ſi dubitãdo ĩueſtigãdi occaſio
nem dederim: vt ſub menſa dominorũ (ſi deus largiri digne
tur) micas edere poſſim. Nec videt̃ ſufficiẽter reprobata ex
ſimili de gradibus diuina lege ꝓhibitis, quia ad hoc nũquã
ꝓpter ſcãdalũ potuit obligari. hic vero potuit aliqñ obliga
ti ꝓpter ſcandalũ emergens ad eã ducendũ & debitũ reddẽ
dum. Et circa hoc fortaſſe ſimile dabit̃. ſicut licet verę vxo-
ri ꝓpter ſcandalũ vitandũ debitum denegare, aut ſeipſum
morti exponere vbi neutrũ ſine ſcandalo poſſet, ſed fieret cõ
tra veritatẽ vitę: ita ſimiliter hoc caſu licite ꝑmiſcet̃ nõ ſuę
vxori ad vitãdũ ĩobediẽtię ſcandalũ. Dico ſyncero affectu:
qa niſi fecerit qđ in ſe eſt, nõ excuſabit̃: ſ; locũ habebit illđ
Saluatoris: Si cæcus cæco ducatũ p̃ſtet &c. Mat.xv. ¶ Ad I
quartum dico cum glo. ibidẽ ꝙ tunc eruit̃ oculus, cũ frãgi-
tur malus vſus. Proijcit̃: cum ex toto anihilat̃, nec ĩtrare ꝑ-
mittit̃. Ad literã vero nullũ mẽbrum p̃ſcindi aut erui p̃cipi
tur. Sic Iob ſibi videt̃ eruiſſe oculũ, cum diceret: Pepigi fœ-
dus cum oculis meis vt nec cogitarẽ quidẽ de virgine. Iob.
xxxi. vbi glo. Pepigit fœdus cũ oculis ne prius ĩcaute aſpi-
ceret. quod poſtmodum inuitus amaret. Huius omiſſionem
lamentatur propheta Threno.iij. Oculus meus deprædã-
tus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. Expo-
nitur etam paſſus ille a doctoribus miſtice, intelligendo
per oculum, manum, et pedem: omnia extrinſeca quę nobis
poſſunt eſſe occaſio cadendi. Ex quo ſumitur hæc commu-
nis maxima: quod nullus verè pœnitere poteſt niſi abiecerit
facto vel propoſito omnem occaſionem que veriſimiliter
eum pertrahat ad peccatum. De quo de pœniten. diſt.v.ca.
falſas pœnitentias. & ca. negocium. ¶ Si forſan obiecerit ali
quis: Salus animę preferenda eſt ſaluti corporis: ſed licet ali-
cui ſe mutilare realiter præcidendo membrum ob ſalutem
corporis: ergo idem licet propter ſalutem animę conſeruan
dam. ¶ Dico cum Thoma.ij.ij.queſt.lxv.articu.i, Saluti ſpi

rituali pōt aliter ſubueniri:cum pctm̄ ſubiaceat voluntati.
Nō ſic de corporali.Et vt dicit Chryſoſtom9 Mat.xix.ſup
verbo,Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerūt:ꝙ cōcupiſcētia non
ſit ita(ſcilicet p realē præciſionē)manſuetior,ſed moleſtior.
Aliunde eñ habet fomitis ſperma qd' in nobis eſt:et præci=
pue à ꝓpoſito incontinenti,& mēte negligenti.Nec ita ab=
K ſciſſio mēbri cōprimit tentationes.vt cogitationis frenum.
¶Ad quintū de vitatione excōicatorū,hoc certū eſt,ꝙ nō
tenemur iam aliquē excōmunicatū vitare in ſacramētorum
adminiſtratione vel receptione,niſi ſnīa fuerit cōtra eū lata
ſpecialiter & expreſſe,aut adeò notorie cōſtiterit eū i eandē
ſententiā incidiſſe,ꝙ nulla tergiuerſatione celari poſſit,aut
aliquo iuris ſuffragio excuſari:vt dicit quædā cōſtitutio cō
cilij Conſtantieñ.in Baſilieñ.confirmata. Verū nō licet eis
miniſtrare ſacramenta qñ ꝓbari pōt eos eſſe in pctō.argu=
mento.c.ſi ſacerdos.de officio iudicis ordinarij.Et an licite
poſſint ſpecialiter excōicato participare oēs de quibus lo=
quitur.c.qm̄ multos.xi.q.iij.vellē audire à peritis:vbi dicit:
Apoſtolica authoritate ab anathematis vinculo hos ſub=
trahim9,videlicet vxorē,filios,ſeruos,ancillas ſeu mācipia,
necnon ruſticos & ſeruiētes.addit,Necnō & oēs alios q nō
adeò curiales ſunt,vt eorū cōſilio ſcelera perpetrētur.Quòd
aūt loquat de ſubtractiōe ab excōmunicatione minori,vi=
detur ex ca.inter alia.de ſen.excōmu.¶Sed ꝓ ꝓpoſito meo
videre habeo an ꝓ ſcādalo vitando liceat cōmunicare excō
municato cui alias ceſſante ſcandalo non liceret cōicare. Et
dico ꝙ ſic:quia vt dicit beatus Tho.xvij.diſt.iiij.pręcepta
iuris poſitiui non ſe extendunt vltra intentionem præcipiē
tis,quæ eſt finis præcepti.& hæc eſt charitas,ſecundū Apo
ſtolum.i.ad Timo.i.Sed contra charitatem eſſet ſi pro inuti
li viſitatiōe excommunicati graue ſcādalum proximorum
quis generet.Vnde(vt dicit Aug.) conſilia ſeparationis in=
ania ſunt & pernicioſa,atq; ſacrilega,impia & ſuperba.cū
cōtagio peccandi multitudinē inuaſerit:& plus perturbant
infirmos bonos,ꝙ corrigāt animoſos malos.xxiij.q.iiij.nō
L poteſt.¶Quòd aūt ſatis ſit præcepta iuris poſitiui ſeruare
ad intentionem

ad interuentionē pæcipiētis,& nō ſecundū corticē literę:pa
tet.xi.q.iij.qd' prædeceſſor.vbi declarat Bonifacius martyr
nō deliquiſſe corā deo in eo ꝙ exigente eccleſiarū neceſſita=
te cōmunicauerat malis ſacerdotibus nō cōſentiēdo eorum
iniquitati:de qbus iurauerat Gregorio ꝙ eorū cōſortia de=
clinaret,aut corrigeret.vbi glo.Sufficit ergo mētaliter aliqd
adimpleri,& nō corporaliter.xxiij.q.iiij.recedite.& ꝓ illo fa
ciūt notata doctorū in.c.pleriq;.de imunitate eccleſiarū de
agēdis in foro cōſcietiæ.Nec obſtat cap.ſacris, de ijs quę vi
metus ve cau.fi.vbi dicit:Licet metus culpā attenuet,quia
tñ eā nō prorſus excludit,cū ꝓ nullo metu debeat quis pec=
catū operari mortale excōmunicatiōis labe credimus iqui=
nari:ſcilicet eū qui propter metū excōmunicato cōmuicat.
Nā vt dicit Tho.diſt.xviij.Quarti,& Ockan.pria pte De=
calogi.q.xvi.c.illud.loquit de pticipatiōe in diuinis,& mul
ti alij exponūt textū de cōmunicatiōe in crimine:qa fundat
ſe ſuper cōmiſſiōe peccati mortalis.Aliter tamē ſoluo textū,
ꝙ loquit vbi directe per metū agit ad hoc vt quis cōmuni=
cet excōmunicato:vt vult Pano.poſt multa aſſignās hanc
differentiā,quare p metū gladij nō licet cōmunicare excō
municato,& bene propter metū famis.xi.q.iij quoniā mul=
tos,quia metu gladij agitur directe ad iniquitatem : non ſic
in neſſitate famis. Maleficij autem propoſito ac volunta=
te diſtinguntur.de ſenten.excommunicati. cum volūtate.er=
go vbi per metum non agitur ad hoc vt communicē excō=
municato,ſed tertius nititur me inuadere inermem:ſi opē
excommunicati poſſim iniuriam repellere,& à me morte
defendere, non pecco ſi hoc facio.Et ne dedignentur domi=
ni mei quod ſic audeam textum iuris poſitiui limitare:pro=
bo hoc ex iure diuino de machabeis:qui vbi directe ageba=
tur ad tranſgreſſionem legis per eſum carnis porcinæ:poti=
us mortem elegerunt:ꝙ patrias dei leges tranſgredi:vt pa=
tet.ij.Machabe.vij.Vbi autē ſabbato ab inimicis oppugnati
ſunt tanq; inermes,quibus nō liceret bellare ſabbato, lauda
biliter ſabbati obſeruationem omiſerūt.In propoſito autē M
per ſcandalū non agitur directe ad hoc vt &c.¶Ad ſextū

dico ꝙ prelatus nec licite docet populũ,cũ ſuo pctõ ſcanda
lizaret:nec licite omittit,propter neceſſitatẽ ſui officij: non
tñ eſt perplexus:quia(vt dicit beatus Tho.xix.diſt.Quarti)
põt offm̃ ſuum reſignãdo euadere peccati laqueũ.Et ſi peta
tur quale ſcandalum generaret in populo ex hoc ꝙ prelatus
epſ in pctõ publico doceret populũ(nõ em̃ põt dici ꝙ hoc
ſit qa populus tunc exiſtimat eũ peccare mortaliter:qa hoc
licite opinatur:cum ſit manifeſtũ peccatũ,ſi hoc ſit peccare,
in peccato publico docere.& nõ videt̃ quomõ aliter ſcan=
dalizatur(dico ꝙ ſcandalum illud interdũ eſt quia ſubditi
ex contrarietate vite ad doctrinã,ſepe mouentur ad creden=
dũ falſa eſſe quæ docet:& ſic in peccata ruũt.Nã vt dicitur
in principio decimi Ethi.ſermones de moribus qñ diſcor=
dãt ab ijs quæ ſecũdũ ſenſum vident̃,ſpreti atq; reiecti ha=
bentur,& veritatem interimũt:cũ ſermones minorẽ habeãt
fidẽ,ꝗ opera:ſed ſermones cõſentanei operibus, fidẽ habẽt:
& ꝓuocant intelligẽtes viuere ſecundũ ipſos.Idẽ videt̃ vel=
le Gregorius cũ dicit:Cuius vita deſpicitur:conſequens eſt
vt eius predicatio contẽnatur.Etiã in exemplũ vehemẽter
culpa extẽditur,qñ pro reuerẽtia ordinis peccator honorat̃
lxxxiij.diſtin.nemo.Et capite langueſcente facilius reliqua
corporis mẽbra inficiũt.vj.q.j.ſunt plurimi.Idem prætende
re,Apoſtolus ad Rom.ij.Qui in lege gloriaris:per preuarica
tionẽ legis deũ ihonoras.Nomẽ em̃ dei blaſphemat̃ per
vos inter gentes:ſicut ſcriptum eſt.Et licet non ſemper tale
vel ſimile ſcandalum paſſiuũ ſequatur,actus tamẽ de ſe eſt
ad tale ſcandalum inductiuus,& ſic ſemper eſt ſcandalum
actiuum,licet interdum ſine paſſiuo.¶Pro ſolutione ſepti=
mi premitto ꝙ ſepe obligatione manente,eius effectus ſu=
ſpenditur,quomodo dicunt iuriſte actionem non tolli,ſed
exceptione elidi.Patet illud in obligatione iuramenti in va=
ſallo ad dominum:que ſuſpenditur per excommunicationẽ
domini:vt vult glo.in c.Iulianus.xj.q.iij.Pro illo eſt tit.xv.
q.vj.nos ſanctorum.& cap.iuratos.Vnde domino abſoluto
ſtatim obligatur iterum cum effectu.Similiter vult Tho.
qđ votũ filijfamilias ante annos pubertatis irritatiõe pare=

tum ſuſpẽditur vſq; ad annos pubertatis:& tunc tenet̃ vo=
tum implere.Idẽ tenet Palude poſt eũ diſtin.xxxviij.Quar=
ti,& Innocen.in c.ſcripturæ,de voto,& vo.redemp.Hoc ta
men nõ videtur verũ,propter ea quæ dicuntur in ca.placet
&.c.quidã intrauit.de conuer.coniug.vbi poſt irritationẽ
voti ſolẽnis eius qui ſine cõſenſu cõiugis monaſterium in=
greſſus eſt:declaratur cõiuge mortuo nõ debere ingredi mo
naſteriũ ratione voti.Et propter hoc tenet Panor.cõtrariũ
in dicto.c.quidã intrauit.&.c.ſcripturæ.Concedo tamen ꝙ
etiam ante annos pubertatis,ſi ſit doli capax, quo ad deum
obligat̃ ex voto.vt patet Nume.xxx.vbi dicitur de exiſten
te in ætate puellari,ſi aliquid vouerit: niſi pater irritauerit,
voti rea erit.ſi aũt ſtatĩ vt audierit pater, cõtradixerit,vota
& iuramẽta eius irrita erũt:nec obnoxia tenebit̃ ſpõſiõi,eo
ꝙ contradixerit pater.Quidã tamẽ ſenſerunt oppoſitũ,arg.
c.poſtulaſti.de regu.& tranſ.ad religi.Nam vt ibi patet ex
glo.olim habebat̃ in illa decretali ꝙ ingreſſus tenuit ſi mali
tia ſupplebat ætatẽ.Et licet ſubtractio illius clauſulæ hodie
aliquid operet̃ quo ad forũ iudiciale,ita ꝙ nõ debeant iudi
cialiter cogi ad voti obſeruantiã: nihil tamẽ videt̃ operari
quo ad obligationẽ in foro cõſciẽtiæ.Nec ex textu omiſſa
illa clauſula plus habet̃.Itẽ qui de cõſenſu vxoris religionẽ
profitet̃ ea remanẽte in ſeculo,nec perpetuã continẽtiã vo=
uente:debet per epiſcopũ reuocari ad thorũ vxoris:vt dici
tur.c.j.de conuer.coniuga.& ſic tenet̃ debitũ reddere verus
monachus exiſtẽs.Nam ſi ea mortua iterũ contrahat,nõ te=
net matrimonium:vt dicitur eo titu.ca.ex parte.j.Et idẽ ex
preſſe dicit Thomas.diſtin.xxvij.Quarti.Et idẽ videtur de
ſeruo retracto per dominũ de monaſterio.Sic in propoſito
dico ꝙ in caſibus vbi aliquid eſt faciẽdũ cõtra verba voti,
obligatio voti ſuſpẽdit̃:& ſic nõ fit aliquid cõtra veritatẽ
vite,nec cõtra votũ niſi verbaliter.Et ſic credo ꝓcedere qđ
in argu.tactũ eſt de neceſſitate parentũ:quã opinionem te=
net Henricus de Gãdauo Quodlibe.xij.Imò per ingreſſum
religionis nõ plus videtur liberatus à precepto ſubueniẽdi
neceſſitati parentum,ꝗ à precepto leuandi extra puteũ mi=

ſerum aliquē ad quē niſi prælato inuito cucurrerit extra di-
ſtrictũ monaſterij,ſuffocabitur in aqua.Nec per votũ libe-
ratus eſt à præcepto dandi eleemoſynã extremam neceſſitatẽ
patiẽti,etiã ſine licentia prælati : vt tenet Tho.diſ.xv.Quar
ti in art.in quo oſtendit an liceat monacho eleemoſinã face
O re.quod etiã dicit gloſſ.xij.q.i.nõ dicatis. ¶ Nõ admitto ta
men ꝙ propter ſcandalũ obligatio voti ſuſpẽdatur:quia ad
vitãdum ſcandala proximi,ſolum tenetur lege charitatis ad
ꝓximos.Et ergo vbi è diuerſo emergunt diuerſa ſcãdala,ꝓ
uidendũ eſt pluribus & grauioribus: ſed ex non obſeruatio
ne voti veriſimiliter emerſura ſunt in poſterũ plura ſcãdala
q̃ poſſunt in præſenti ex eius obſeruatiõe emergere:ideo nõ
tenemur talia ſcãdala vitare. Vnde in ſcãdalis nõ eſt ſolũ ha
benda ratio p̃ſentis temporis,ſed etiã futuri:& ratio huius
quid plus ꝑ ſe inducit ſcãdala,& alia plura: quæ magis do-
cet prudẽtia quã ars.Dicat itaq; talis cũ Apoſtolo:Chriſti
bonus odor ſumus &c.ij.ad Corin.ij. Credo tamen ſcãdala
quæ de præſenti emergerẽt,eſſe iuſtã cauſam diſpẽſationis in
voto.ſed tũc nõ occurũt ſcãdala ex aduerſo,& cõtraria par
te.Et per hoc poſſet ſaluari glo.xvi.q.i.de monachis.quæ di
cit ꝙ monachus aſſumpt9 ad clericatũ põt veſci carnib9 ne
ſit alijs ſcãdalo.Cũ ergo aſſumit̃ in arg. Per votũ nõ eſt de-
obligatus à præcepto vitãdi ſcãdalũ in omiſſione huius a-
ctus:dico ꝙ verũ eſt de directo,ſed nõ de indirecto:qa pro
pter votũ magis ꝑ ſe eſſent ex omiſſiõe actus emerſura alia
ſcandala. iam ad hoc nunc non tenetur , vbi alias ſine voto
P ad hoc tenetur. ¶ Ad octauum de facto Loth;videtur di-
cere Auguſt.in libro Quæſtionum Gene.ꝙ aſcribendũ ſit
eius ꝑturbatiõi:qa cõpenſatio in vitijs vericuloſiſſime ad-
mittit̃:& ſic nõ eſt aſſumẽdũ in exẽplũ noſtræ actionis.xiiij.
diſt.quod ait.In libro autẽ cõtra mẽdaciũ,dicit Loth ſic vo
luiſſe proſtituere filias,tãq; ſi iprobis dominus ſeruos ſuos
cædẽdos offerret,ne hoſpites eius paterent̃ cædis iniuriã. Sed
in neutro paſſiuũ aſſertiue loquit̃.Et videt̃ probabiliter di-
ci poſſe ꝙ in hoc cõtra veritatẽ vitæ nõ egerit,ſed ſolum cõ
ditionaliter ſuaſit minus malum, ſi à peccato nollent deſiſte

re.quod licitũ videtur. dicit enim Aug.Si facturus eſt quod
non licet,iam faciat adulteriũ:non faciat homicidiũ. xxxiij.
q.ij.ſi quod verius.Imò videt̃ ex charitate procedere:ſi volẽ
ti rapinã facere,ſuadeã vt potius à diuite q̃ à paupere et pa
rum habente rapiat. Nec videt̃ voluiſſe ꝓſtituere filias cõ-
tra mãdatum domini allegatũ : cum ꝓſtituere ſit inducere
vt volẽs fornicet̃.Loth vero ſolũ voluit vt Sodomitæ po-
tius per vim corrũperẽt ſuas filias, q̃ maius nefas toleraret
in hoſpites:ſciens eas non ꝑdituras pudicitiã ſi in apprehẽ
ſa vel oppreſſa ſua carne expleat̃ libido nõ ſua.xxxij.q.v. ita
ne. Nec poteſt corpus corrũpi , niſi prius corruptus fuerit
animus.ea.cau.&.q.non poteſt. ¶ Ad nonũ,Quo ad mate- Q
riã huius ſentit beatus Tho.xxxvij.diſt.iiij.ꝙ nõ licet homi
ni(vt verbis eius vtar)ſe dimittere mori fame potius q̃ ido
lothytũ comedat:quia ſic ſibi ipſi manus iniiceret:& ſic ma
lo pœnæ iungeret̃ malũ culpæ.Idem ſentit dominus Altiſ.q.
xvi.Quarti,addens ꝙ tamẽ debet facere quãtum in ſe eſt ne
ſcandalizet:proteſtãdo in publico ꝙ niſi comedat , moriet̃
fame:& tũc nõ ſcandalizat:licet forte alij ſcandalizent̃.Con
trariæ opinionis fuit Cancellarius Pariſieñ. in tractatu de
abſtinẽtia Carthuſieñ.à carnibus,dicẽs ꝙ licet eis in neceſſi
tate etiã extrema nõ veſci carnibus ad vitandũ ſcãdalũ : ne
ab alijs trahat̃ in exemplũ,& rigor ordinis ex toto diſſolua
tur & depereat. Vnde dicit:Exiſtimo planè neminẽ ſanè in-
telligentiũ dubitaturũ quin hoc poſſit:et plures ſpero dictu
ros fore ꝙ ad hoc pro ſcãdali vitatiõe obliget̃. ſiquidẽ plus
eſt anima proximi,quã corpus propriũ aut eſca. Allegat ꝓ
ſe:Si eſca ſcandalizat fratrẽ meũ &c.i.ad Corin.viij.Ex quo
ibidẽ concludit ꝙ qui nullo veſci ꝑmittit̃ niſi idolothyto:ſi
ex hoc veriſimile ſeu probabile ſcãdalũ immineat fratribus,
debet ab eſca abſtinere.Hic fortaſſe facilè reſpondebitur.Sũ R
ptio cibi eſt de veritate vitæ:& ideo non eſt propter quod-
cunq; ſcandalum prætermittenda.Adduco igitur rationem
aliam:quam (& ſi niſus ſum) ſoluere non potui,ij.Maccab.
vi.de Eleazaro,qui(vt ibi dicitur)vnus erat de primoribus
id eſt excellentioribus ſcribarũ:vir ætate prouectus,& vul

eti decorus:qui dũ compelleret carnem porcinã comedere.
glorioſam mortẽ magis q̃ odibilẽ vitã complectens, volũ=
tarie præibat ad ſuppliciũ:animo deſtinans non admittere
illicita propter vitæ amorẽ . Aſtãtes iniqua cõmiſeratione
cõmoti,propter antiquã viri amicitiã,ſecreto fecerũt affer
ri carnes quibus veſci ei licebat,vt ſimularetur mãducaſſe,
vt rex imperauerat,de ſacrificij carnibus:et hoc ficto à mor
te liberaretur.Ille ſecũdum ſanctę & à deo cõditę legis cõſti
tuta reſpõdit,præmitti ſe velle in infernum. Non enim ætas
tẽ noſtram(inquit)dignum eſt fingere: vt multi adoleſcen=
tes arbitrantes Eleazarũ.xc.annorum trãſiſſe ad vitã alieni
genarũ,& ipſi propter meã ſimulationem,& propter modi
cum corporalis vitæ tẽpus decipiant,& propter hoc macu
lam atque execrationẽ meæ ſenectuti conquiram. Nam etſi
in præſenti tempore ſupplicijs hominũ eripiar: ſed manum
omnipotẽtis neq; viuus neq; defunctus effugiã.Cumq; pla
gis opprimeretur,ingemuit,et dixit:Domine qui habes ſan
ctam ſcientiã:tu ſcis quia cũ poſſem à morte liberari,duros
corporis ſuſtineo dolores: ſecundũ animã vero propter ti=
morẽ tuũ libenter hæc patior.Et hoc modo vita decedens,
vniuerſę gẽti memoriã mortis ſuæ ad exemplũ virtutis &
fortitudinis reliquit.Si iſte(vt textus ibi dicit)ſecũdũ diuinę
legis cõſtituta reſpõdit,& propter timorẽ dei(cuius manus
nec viuus nec defunctus effugere poſſet)hęc pati debuit:cer
tum mihi videt̃ q cum ſcãdalo proximorũ non liceat pro=
priã vitã ſaluare idolothytũ comedẽdo.Nam ſine ſcandalo
fuiſſet ei licitũ vti illa ſimulatione in tutelã ſui corporis,exẽ
plo Dauid:qui coram Achis rege ſimulabat ſe furere,vt ſic
manus eius euaderet.j.Regũ.xxj.et exẽplo Iehu:de quo.xxij.
q.ij.vtilẽ ſimulationẽ.Iſtud probo ratiõe ſic. Quicunq; prę
fert ſalutẽ ſui corporis ſaluti ſpirituali proximi,inuertit or=
dinem diligẽdi:cum teneatur plus animam proximi quàm
proprium corpus diligere:Hinc.j.Ioan.iij.dicitur:In hoc co
gnouimus charitatẽ dei,quia ille pro nobis animã ſuã po=
ſuit.& nos debemus pro fratribus animas noſtras ponere.
ergo.Propter hęc dico q vbi nõ poſſet veſci idolothyto ſine

veriſimili ſcandalo proximi:debet potius mori,q̃ cũ ſcan
dalo vitam ſibi ſeruare.Quòd aũt hoc liceat,pbo ex ſimili:
qa exiſtẽs in acie belli etſi poſſit ſibi vitã ſaluare fugiẽdo,li=
cite tñ prælegit ꝓprijs periculis vniuerſorũ tranquillitatẽ
ſeruare.ergo ſimiliter &c.Et ſi liceat,tenet̃:iuxta primã par
tẽm corollarij.Iſtud ſub ambiguo tetigit Thom̃.ij.ij.q.lxix.
arti.iiij.vbi dicit.Iniuſte cõdẽnatus,licite põt per violentiã
malis principibus reſiſtere:niſi forte ꝓpter ſcandalũ vitan=
dũ,cũ ex hoc aliqua grauis turbatio timeret̃. Cũ igitur in=
fertur ĩ ratiõe,qđ ergo aliqd faciẽdũ eſt cõtra veritatẽ vitę
&c.nego conſequẽtiã:& ratio eſt:quia hoc caſu ꝓpter ſcã=
dalũ emergẽs tollit̃ effectus obligationis p̃cepti neceſſitatẽ
corporalem reficiendi.Pro quo noto hanc regulam quam
effectualiter à quodã p̃ceptore quondã accepi.Quãdocũq;
duo p̃cepta cõtraria circa idem factũ cõcurrunt:illud ſequẽ S
dum eſt,quod plus ligat. tũc eñ obligatio alterius ſuſpendi
tur quo ad illud factũ,ꝓpter æquitatẽ maiorẽ alterius. Pa=
tet hoc de p̃cepto reddendi depoſitũ,& p̃cepto præſeruan=
di aliũ à morte cũ poſſumus:quæ cõcurrunt dum quis re=
poſcit gladiũ depoſitũ ad interficiendũ ſeipſum vel aliũ:qa
quod eſt minoris æquitatis,puta reddendi depoſitum,cedit
alteri.xxij.q.ij.ne quis arbitretur.Item ſit ſeruus qui contra
voluntatẽ dñi cõtraxerit:à quo dñs petat ſibi impendi ſerui
tiũ,& ſimul vxor petit ſibi reddi debitũ:ſi ſit periculũ forni
cationis,debet prius vxori debitũ reddere.vt dicit gloſ.in.c.
j.de coniug.ſer.& ibidẽ docto.Idem videt̃ ſentire Tho.diſt.
xxxvj.Quarti,dicẽs q regulariter talis ſeruus debet potius
obedire dño.Sed tamen in his multa particularia conſidera
ri debent:ſicut in omnibus humanis actibus.ſ.periculũ ca=
ſtitatis imminẽs vxori:& impedimentum qđ ex redditiõe
debiti ſeruitio imperato generaret̃:& alia hmõi.quibus oĩ=
bus rite penſatis,iudicare poterit cui potius obedire teneat̃,
dño,an vxori.Et iterũ ſi domino in tali caſu immineret pe=
riculum mortis niſi ſine redditione debiti ſeruus domino
ſubueniat,tenetur domino &c.Idem videtur ſentire con=
cilium Toletanum dicens,Si periculũ neceſſitas vnũ ex ma

lis pepetrare cõpulerit,illud debemus reſoluere quod mino=
ri nexu noſcitur obligare.Quid aũt leuius,quidve grauius
ſit:puræ rationis acumine inueſtigemus.xiij.diſt.duo mala.
Nec videtur valere expoſitio glo.ꝙ procedit quo ad ſtultã
opinionẽ,qa ſic potius dixiſſet neutrũ faiciendũ,& errorem
eſſe deponẽdũ,Nec eſſet recurſus habendus ad acumen ra=
tionis vt diſceneretur quid leuius,quidve grauius.ſed vide
tur loqui vbi duo præcepta vocaliter cõtraria,circa idem
factum concurrunt.Iſtud declaro exẽplo.Sit aliquis q poſt
conſecrationẽ in miſſa,recolit ſe ſimoniacũ.Iſte conteritur,
trepidat an debeat corpus domini ſumere,vt vitet ſcanda=
lum aſtantiũ:an ſumere ꝓpter ſuſpenſionẽ,& præceptũ ec=
cleſiæ.Iſte(vt dicit Altiſin.iiij.q.xvi.)non peccat ſumẽs tũc
cũ cõtritione corpus dñi vbi ſine concurſu taliũ contrario=
rũ præceptorũ dãnabiliter ſumeret,Nec oportet admittere
ꝙ talis de merito peccati ꝑcedentis ſit factus perplexus,ita
ꝙ quicquid fecerit peccat:tum qa ſic obligaret in caſu ad
impoſſibile:tum qa Geneſis.iiij.de Caim exiſtẽte in morta=
li pctõ dicit:Nõne ſi bene egeris,recipies:ſin aũt male,ſta=
tim pctm̃ tuũ in foribus aderit:Sed ſub te erit appetit9 ei9,
& tu dominaberis illius,ſcilicet pcti.Præterea nullus agẽdo
qđ recta ratio dictat ſibi agẽdum,ꝓ tunc peccat:ergo &c.
¶Et hæc ſunt venerãde dñe Quodlibetarie,quæ ꝓ ingenij
mei tenuitate de quæſtiõe ꝓpoſita intelligere valui,offerẽs
ea veſtræ reuerẽtiæ humillime impugnando. ¶Arguitur
cõtra concluſionẽ.Si teneremur ex debito ꝓximũ præſerua=
re à morte corporali,ſequeret ꝙ teneretur homo quærere
eum quẽ poſſet à morte præſeruare:quod falſum videtur,&
inconueniens:cum monachi deberent de ſuis clauſtris egre
di ad præſeruandum &c.Sequela probatur:quia ſi quis de=
bet alteri debitum aliquod corporale,puta pecuniam vel
huiuſmodi:debet eũ quærere cui debet,vt debitũ ſoluat.Et
cõfirmo:quia omnia præcepta diuina ad quæ obligamur,re
ducuntur ad aliud præceptum Decalogi,ſed nullo ꝑcepto
Decalogi præcipitur &c.ergo.¶Cõtra ſecundam partem
corollarij ſic Auguſti.in libro contra epiſtolam Permenia=

ni,docet vbi ſchiſmata periculũ timetur,à punitione pecca=
torũ eſſe ceſſandũ ſed ipſa punitio peccatorũ eſt de veritate
vitæ:ergo aliquid omittendũ eſt contra veritatẽ vitæ ad vi
tandũ ſcandalũ.¶Ad primũ dico ꝙ aliquid debet certæ & T
determinatæ perſonæ ſiue ſit bonũ corporale,ſiue ſpiritua=
le,& ad illud ſoluendũ oportet debitã ſolicitudinẽ adhibe=
re vt inquiramus eũ cui debet:& nõ eſt ſpectãdũ donec oc
currat.Alia ſunt beneficia quæ vnicuiq; indifferẽter deben=
tur,& nõ certæ & determinatæ pſonæ:& quo ad illa ſuffi=
cit ꝙ impẽdam9 his quæ nobis occurrũt:& occurſus eorũ
quaſi pro quadã ſorte habẽdus eſt:vt dicit Auguſti.de do=
ctrina chriſtian.¶Ad confirmationẽ dico ꝙ omnia præce= V
pta quæ pertinẽt ad impendendũ proximo aliquod benefi=
ciũ,reducunt ad mãdatũ decalogi de honore parentũ:vt cõ
corditer dicunt doctores omnes.¶Ad ſecundũ reſpondeo
ꝙ punitio malorũ eſt de veritate,vt eſt act9 vitę virtutis,et
medicena quadã ad cohibendũ pctã.& ergo intantũ habet
rationẽ boni & iuſtitiæ,inquantũ per eã pctã cohibentur.
Vnde plectendo & ignoſcendo hoc ſolũ bene agitur,vt vi
ta hominũ corrigat.xxiij.q.ꝓdeſt.Si aũt manifeſtũ ſit ꝑ in=
flictionẽ pœnarum plura & maiora pctã ſequi,punitio vel
pœnarũ inflictio nõ cõtinebitur ſub iuſtitia,nec erit actus
virtutis ad quẽ obligamur.Vnde dicit Augu.Cũ contagio X
peccandi multitudinẽ inuaſerit:cõſilia ſeparationis.i.excõ=
municationis inania ſunt & ꝑniciosa,atq; ſacrilega:& plus
perturbãt infirmos bonos,quã corrigũt animoſos malos.
xxiij.q.iiij.non poteſt.¶Contra Præcepti negatiui eſt pu
nire maleficos:iuxta illud Exo.xxij.Non patieris maleficos
viuere.ſed præcepta negatiua ligãt ſemp,& ad ſemper:ergo
pro ſemper obligamur &c.¶Reſpondeo.Licet hoc præce
ptum Exodi ſit vocaliter negatiuũ,virtualiter tñ eſt affirma
tiuum:ſicut & iſtud:Non permites proximum fame inte=
rire.quod ſolum ligat aliquando,& non ad ſemper.

¶Prima quæſtio ſine argumentis.

¶Propter quid dicit Apoſtolus,Omnia mihi licẽt,ſed nõ
omnia expediunt:cum nihil licere videatur quin bonum ſit

A & expediens? ¶ Pro huius ſolutione videndũ eſt an aliqͣd
ſit iuſtũ, æquũ ac licitũ, qd' nõ ſit vtile ad ſalutẽ: vt prima
facie ꝑtendere videnť verba Apoſtoli: & idẽ inſinuari vide-
tur in. c. magnæ deuotionis. de vo. & vo. redẽp. vbi colligit
in omni agẽdo tria eſſe attendẽda: qd liceat ſecundũ æquita-
tem: qd deceat ſecundũ honeſtatẽ: & quid expediat ſecundũ
vtilitatẽ: quaſi aliquod æquũ ac honeſtũ poſſit eſſe inutile.
de quo. ij. lib. Officiorũ Tullius diſceptans dicit in hoc ver-
bo vtile, cõſuetudinẽ deflexiſſe de via, & ſenſim eo deductã,
vt ab honeſto vtile ſecerneret: & cõſtitueret honeſtũ aliqd'
qd' nõ eſſet vtile, & vtile qd' nõ honeſtũ: qua nulla perni-
cies maior vitæ hominũ potuit afferri. Addens hæc tria, iu-
ſtum, honeſtũ, & vtile, re ſemper coincidere, & iuxta grauẽ
philoſophorũ auctoritatẽ, cõfuſa ſolũ cogitatiõe diſtingui.
Idem effectualiter dicit Ambroſius. ij. lib. Officiorũ, diſtin-
guẽs de illo aliã vtilitatẽ corporalẽ & pecũniariã lucri, &
aliã vtilitatẽ pietatis: iuxta verbũ Apoſtoli: Corporalis qui-
dem exercitationi ad modicũ vtilis eſt: pietas aũt ad omnia
vtilis eſt, promiſſionẽ habens vitæ & quæ nũc eſt, & futu-
ræ. i. ad Timotheum. iiij. Et ſubdens de vtilitate pietatis, ait
Eſt igitur non ſolũ familiare cõtuberniũ vtilitatis & hone-
ſtatis, ſed eadẽ vtilitas quę honeſtas. Et ſecũdũ Philoſophũ,
vij. Ethicorũ, bona corporalia non ſunt bona, niſi vt com-
menſurata ſunt menſura virtutis. Et ergo qui plus vel minꝰ
B appetit in bonis corporis quã decet, vituperatur. Ex qui-
bus infero hoc ſolũ vere vtile eſſe, id eſt vtile ad ſalutẽ, qd'
honeſtum, iuſtum ac æquum eſt: & nihil eſſe iuſtum ac ho-
neſtum, quod nõ ſit vere vtile. Primam partem probo: qa
ſola virtus valet ad fructum vitæ beatæ. Et ſecũda pars pa-
tet quia omnis actus virtutis vtilis eſt ad finem virtutis:
qui eſt felicitas, ſeu æterna beatitudo. Ad videndum autem
in propoſito quomodo aliquid poſſit licere ſiue æquum
eſſe quod non ſit vtile ad ſalutem: dico quòd aliquid eſt lici-
tum ac æquum ex genere, cum ſcilicet actus non eſt ſimpli-
citer prohibitus: quod tamen ex certa circũſtantia loci vel
temporis ſit illicitum, iniuſtũ & malum. verbi gratia ædi-

ficare, & alia mechanica exercere, ſũnt licita ex genere actus
& tamen ex circunſtantia temporis redduntur illicita, puta
in ſabbato. Iam dico quòd omnia de quibus loquitur Apo-
ſtolus, licebant ei quãtum erat ex genere actuũ: ſcilicet ſua
repetere, idolothyta comedere, & ſumptus ab his qbus prę-
dicabat accipere: ſed non licebãt ei propter circunſtãtiã lo-
ci aut tẽporis, propter imminens ſcãlum fratrũ: & ſic nõ ex-
pediebant. Quòd hoc intendat, patet ex decurſu textus. ʃ. ad
Corinthios. x. vbi poſtquã dixit Non poteſtis calicem do-
mini bibere, & dæmoniorum: Non poteſtis menſæ domini
participes eſſe, & dæmoniorũ: addit: An æmulamur domi-
num? Nunquid fortiores ſumus illo? Omnia mihi licent: ſed
nõ omnia expediunt. Omnia mihi licent: ſed nõ omnia ædi-
ficant. Vbi aperte videtur velle ꝙ idolothytũ comedere ſibi
licebat, ſed nõ expediebat: quia fratres nõ ædificaſſet, ſed in
ruinã præcipitaſſet. Vnde gloſſa ſuper ṽbo An æmulamur
&c. Aemulari videntur & inuidere domino, cuius regnum
diminuũt, qui cũ ſcandalo fratrum comedũt. vnde male ce- C
det eis: quia nõ fortiores ſunt illo. Vnde ſubiungit ibi Apo-
ſtolus: Si quis vocatus ad menſam infideliũ velit ire: omne
quod apponiť comedat' nihil interrogãdo propter conſcię-
tiã. Si vero ei indicatũ fuerit quòd immolatũ ſit idolis, ab-
ſtineat propter cõſciẽtiam fratris. qui ſcilicet facto illo ſcan-
dalizaretur. Idẽ ſentit dominus Altiſſiodorẽ. quęſtione. xvj.
Quarti, dicens quòd licitũ in dicta auctoritate Apoſtoli re-
ſpicit materiã ſiue genus rei, expediẽs vero actũ ſiue caſum:
vt ſenſus ſit: Omnia mihi licent in ſe: ſed nõ omnia expediũt
in caſu: ſcilicet cũ ſcandalo fratris. Idẽ dicit beatus Augusti-
nus exponens illud. ʃ. ad Corinthios. vij. Si quis frater vxorẽ
habet infidelem &c. dicẽs quòd licitũ tunc nõ expedit, quã-
do per iuſtitiam quæ coram deo eſt, non prohibetur: ſed v-
ſus ipſius poteſtatis alijs affert impedimentum ſalutis: vt
eſt dimiſſio coniugis infidelis volentis cohabitare: quæ di-
miſſa pernicioſiſſime ſcandalizatur, offenſa, & in adulte-
ria ruens, cum alium ducere non poſſit, propter matrimo-
nium non eſſe ſolutum. Et ergo inſert: quod licet & non

expedit, nõ poteſt dici bonũ: ſicut de bono minori & maio
ri: vt tradere nuptui, & non tradere: quorũ vtrunq; expedit:
ſed alterũ magis, & alterũ minus. xxviij. q. i. ſic em̃. Cum igi
tur nullus actus deliberate factus ſecundũ indiuiduũ poſſit
eſſe indifferens, vt bene deducit Tho. i. ij. q. xix. articulo. ix. ſe
quitur ꝙ talis actus licitus ex genere cũ nõ expedit eſt ma=
lus: & hoc ex circunſtantia, propter ſcandalum: & habetur
intentum. ¶ Ex quibus omnibus concludo ſępe homini nõ
licere quod ius habet faciendi: puta cum vſus illius poteſta
tis ſiue iuris alijs afferret impedimentum ſalutis. tunc enim
iure ſuo vtens, pręferret vſum ſui iuris ſpirituali ſaluti pro=
ximi: & ſic ordinem diligendi interuertens, cõtra charitatẽ
delinqueret: iuxta illud ad Roma. xiiij. Si enim propter cibũ
frater tuus cõtriſtatur: iã non ſecũdum charitatẽ ambulas.

¶ Quæſtio ſecunda ſine argumentis.

¶ Propter quid dicit Chryſo. Qui primatũ deſiderauęrit
in terris, cõfuſionẽ inueniet ĩ cœlis? quũ puſillanimitatis ſit
ſi quis magnis dignus exiſtẽs, his ſeipſum nõ dignificet: vt
D dicitur. iiij. Ethico. ¶ Hic dico ꝙ aliud eſt primatũ appete=
re vt quis pręſit: aliud vt proſit. Primũ videt̃ dãnabile: ſecũ
dum autem bonum meritorium & laudabile. De primo di=
cit Chryſoſtomus: Qui primatũ deſiderat &c. nec inter ſer=
uos Chriſti cõputabitur, qui de primatu tractauerit. xl. di=
ſtin. multi ſacerdotes. hoc Saluator Matthęi. xxiij. in Phari=
ſeis reprehẽdit cũ ait: Amãt primos recubitus in cœnis: &
primas cathedras in ſynagogis: & ſalutatiões in foro & vo
cari ab hominibus Rabbi. Vnde appetere primatũ vt præ=
ſit: eſt ſuũ quęrere, nõ quę Ieſu Chriſti: de quo ad Philippẽ=
ſes. ij. querit Apoſtolus dicẽs, Omnes quę ſua ſunt quęrũt,
nõ quę Ieſu Chriſti. qđ Hieronymus exponẽs ait. Quid eſt,
quę ſua ſunt quærẽtes? Reſpõdet: Nõ Chriſtũ gratis diligẽ
tes: deũ non propter deũ quærẽtes: tẽporalia cõmoda ſequẽ
tes: lucris inhiantes: honorẽ ab hominibus appetentes. Hæc
quando amãtur à præpoſito, & propter hæc ſeruitur deo:
quiſquis talis eſt, mercenarius eſt: inter ſeruos dei ſe non cõ=
putet. viij. q. i. ſunt in eccleſia. Hinc per prophetas ait domi=

nus. Quis eſt in vobis qui claudat oſtia mea, aut incẽdat al=
tare meũ gratuito? Nõ eſt mihi volũtas in vobis, dicit dñs
exercituum. malachie. i. Qđ vero talis mercatorio amore &
nõ amore amicitie deum diligat: patet ex verbo Philoſo. ix.
Ethicorũ: vbi tractãs bñuolentia ait: Qui vult aliquã ꝓſpe=
ritatẽ habere ſpe alicuiꝰ cõmodi ab illo cõſequẽdi nõ videt̃
erga illũ eẽ bñuolꝰ: ſed magis erga ſeipm̃ & ſubdẽs ad ꝓpo
ſitũ ait. Quemadmodũ nec amicus ſi illũ obſeruet propter
quãdã vtilitatẽ. ſed ſeruiẽs Chriſto vt p̃ſit, obſeruat ipſum
ob quandã vtilitatẽ: nec arat in ſpe fructus ꝑcipiendi, quõ B
arare debet qui arat. i. ad Corinth. ix. vbi glo. interlinearis, In
ſpe, non pro ſpe. Nec paralogizemus noſmetipſos, licitum
reputantes appetere primatũ quandocũq; minus principa=
liter appetimus, nõ finẽ principalẽ in eo ſtatuẽtes, quaſi hoc
amorẽ amicitie nõ excludat, & ſic nõ arguat etiã amorem
eſſe mercenariũ: quia ſi primatũ ſtatuimus finẽ diuini ſerui=
tij ſine quo nõ puta nollemus deo ſeruire niſi ob primatum
quẽ ab eo ſperamus: abſq; dubio mercenario amore deũ dili
gimus. Propriũ em̃ eſt amicitie quę habet̃ vtilitatis gratia,
ſimul cum vtilitate mutari. viij. Ethicorum. Cuius ſimile eſt
ꝙ pręces pro ordinando effuſę, carnales dicantur, & ſimo=
niam inducunt, quæ nõ ſpirituali ſed carnali, porrecte ſunt
affectu: cum alias pro dignitate perſone non effunderẽtur
non occurrente ſanguinis ratione. i. q. i. ca. filium. Conſimili=
ter qui non admitterent aliquem in canonicum niſi eſſent tẽ
poralia emolumenta (quamuis ſine pacto) recepturi, apud
diſtrictum iudicem culpabiles iudicãtur. c. tua nos. de ſimo.
Ergo mercenario & carnali affectu ſeruit deo qui eius ani=
mi eſt ꝙ ſolum pro ipſo primatu vult deo ſeruire, & non
alias. Non enim tam deo ꝙ̃ primatui ſubmittit affectum:
quod eſt carnaliter ſapere. Sapientia autem carnis inimica
eſt deo. legi enim dei nõ eſt ſubiecta: nec enim poteſt. ad Ro=
manos. viij. Et hoc caſu ſiniſtra principaliter operari vide=
tur: nec ſolum commiſcetur dextrę in diuino opere ſeu ſer=
uitio: quia terreni lucri cupiditas in tantum dominatur ꝙ
nolit ſine illo ꝑficere ſpirituale opus. Sed ſi quis primatum C

appetit ſolū vt preſit,nō offendit:nec tunc ſiniſtra in opera
tione miſcet dextræ:quia mercedē temporalē nō propter ſe
meditat̄,ſed propter regnū dei:vt ſit lęua ſub capite,& dex=
tra in amplexu:vt vult Magiſter diſtinctione.xxxviij.Secū
di ſentētiarū.Quòd autem licitū ſit hoc modo appetere pri
matū,bonū,charitatiuū,& laudabile:patet ex verbo Apo=
ſtoli.Qui epiſcopatum deſiderat,bonū opus deſiderat.Hoc
enim eſt ſolū quærere aliorū ſalutē ex noſtra cura,ſolicitu
dine & labore:quod ſine dubio laudabile eſt,& magni me
riti apud deū.Hinc dominus ait Petro.Ioā.vlti. Petre amas
me?paſce oues meas .Ex quo ſecundū Gregoriū colligitur
ꝙ ſi is qui valet,omnipotentis dei oues renuit paſcere:oſtē
dit ſe paſtorē ſummū non amare.Si enim vnigenitus patris
pro explenda vtilitate omniū , de ſecreto patris ad publicū
noſtrum egreſſus eſt:nos quid dicturi ſumus ſi ſecretū no=
ſtrum præponimus vtilitati proximorū? viij. quæſtione.j.
in ſcripturis.Et Auguſt . Qui electus ab eccleſia,miniſteriū
euāgelizandi & baptizādi renuit:merito dignecꝫ ab eccle=
ſia cōtemnitur.Qui enim ſibi prodeſt,& eccleſię:bene intel
ligit vtrocꝫ pede calciatus.Qui vero lucrādorū curam refu
git aliorū:diſcalciati illius nō figuratū ſignificabit , ſed im=
pletū in ſe portabit opprobriū. e. cau.&.q.olim. Et loquit̄
de eo qui nolens ſuſcitare ſemē fratri ſuo præmortuo,iuxta
D veteris legis mortē,vno pede diſcalciatus in faciē cōſpui ſo
lebat.Vnde iſtud eſt talētū à domino cōmiſſum abſcōdere
& nō vt oportet nūmularijs cōmittere,vt poſſit dominus
capitale ſuū recipere cum vſura.Matthęi.xxv.qui(vt ibi di
citur)vt ſeruus inutilis mittitur in tenebras exteriores , vbi
erit fletus & ſtridor dentiū.Omni enim habēti dabit̄:& e i
qui non habet,auferet̄ ab eo quod habet.Quod intelligitur
habēti talentū ſuū multiplicatū,dabitur gloria æterna:& ei
qui nō habet talentū ſuū multiplicatū, auferetur ab eo qđ
habet,ſcilicet talentū à deo ſibi cōmiſſum:cum habebit ad
pœnā:quod eſt inutiliter habere,& ſic non habere: quomo
do dicit̄ auaro deeſſe tā quod habet,quàm quod nō habet.
Et dabit̄ alteri habenti;quia cedet ad gloriam beatorū pu=

nitio malorū ꝓ omiſſione operū miæ iuxta mēſurā talēti à
dño ſibi cōmiſſi:iuxta illud,Letabit̄ iuſt9 cū viderit vindi
ctā:man9 ſuas lauabit in ſanguine pctōrs. ¶Hic tū aduer
tendū eſt qđ is q ſacerdotij aut aliū dignitatis gradū,nō ad
elatiōis pōpā,ſed ad vtilitatē adipiſci deſiderat:prius vires
ſuas cū eo:qđ ſubitur9 ē onere metiri debet:vt ſi eſt īpar,ab
ſtineat:& ad id cū metu etiā cui ſe ſufficere exiſtimat acce=
dat.j.q.j.nō eſt putāda.ne forte dū loco delectat̄ gloriæ:ſub E
ditis fiat auctor ruinæ.xlix.d.ī pri. ¶Hęc ſub correctiōe&
benigna īterp̄tatiōe oīm dicta ſint.Nec tædeat dños meos ex
iuuene audiſſe puerilia:cū à pede nunquā opa expetēda ſint
oculi,ſed ab vnoquocꝫ mēbro ꝓpriū op9.j.ad Corinth.xij.

Dicta anno Dñi,M,ccclxxxviij.ſub magiſtro Ioanne Bryart de Ath.

Quodlibetica quæſtio Secunda eiuſdē, anno à ſalute humana.M.ccccxcj.in ſcho lis artiū eiuſdē ſtudij ab ipſo diſputata.

PEr uenerabilē ui=
rum dominū Quodlibetica
rium ſunt mihi nuper tres
quæſtiones ꝓpoſitæ : vna
cū argumētis ; reliquæ ſine
argumētis. Quæſtio cū ar=
gumētis eſt,Vtrū tenemur
ad mādatū ſuperioris con=
tra propriā ſnīam agere,dū
ſcim9 ꝓpoſitū apud maio
res verti in dubium.¶De
hac qōne cū tāta tāque ꝑplexa ſit ei9 difficultas,vt q dubie
tatis ſuæ anſam ſoluere tētauerit,nodū nō īmerito iudicabit̄
ligauiſſe:& vno perplexitatis capite præciſo,ſeptem videā
tur exoriri ꝓ vno:mallē proculdubio peritorum in hac ma

teria diſertus audire ſententias, q̄ꝫ tam doctiſſimorū virorū
iudicio (quibꝰ ego & iudicor & longe ſum impar) iuuenile
ſentimentū librādū cōmittere; apud quos nōnunqꝫ (vt ſub
venia dixerim) iniqua ſtatera eſt, & iniuſta ſunt pōdera: vt
dum ꝓpria magis placet ſnīa, aut qđ conſueuerat audiri, al
teri partiū librandarū iniuſti ponderis non parū adijcit af-
fectio: cūqꝫ tractu ſuo animā vel vehemēter applicat, alteriꝰ
examen debitū non admittit: & quēadmodum nigrū inter-
poſitū facit albū videri rubrū: ſic nos miſeros deludit affe-
ctio: vt & ſi euidentiſſima adducat̄ pro nō placente demō-
ſtratio, quā ſoluere nec præſumimus nec valemus, vix ſophi
ſtica iudicet̄ à nobis ratio: qa tñ magiſtrorū prĕces (quorū
ego factura ſum & indignus diſcipulus) rñdere me cogūt, q̄
beneuolo armatæ fauore recuſantē ferirēt ingratitudinis ia-
culo, ac proborū gratia euidentiſſimè iudicarēt indignum:
conſultius iudicaui vt rñdendo ardua tentem de regimine
cōſcientiæ. Siquidē vt nuſquā erratur periculoſius, cū abdu
cat à fine primo & optimo: ſic nec fructuoſius eruitur in q̄-
cunqꝫ materia de palea errorum veritas. Vt igitur materiæ
noſtræ veritas vndecūqꝫ in lucē ꝓdeat: omne qđ mente te-
neo, in mediū libere ꝓducā: vt ſi ſanū eſt, doceā: aut de erra
to correptus (quod gratiſſimū foret) veritatē ex alio diſcā
ſubmittens omnia correctiōi ſacroſanctæ Romanæ eccleſię
& omnium quorum intereſt deuiantes ad viam veritatis re
ducere. ¶ Et ſunt pro deciſione quæſtionis tria inquirēda.
Primū, cum apud doctores vertitur in dubiū an prælati au
ctoritas ſe extendat ad certum actum præcipiendum qui in
dubitanter eſt licitus: an in tali dubio tenemur obedire. Se-
cundum, an etiam in probabili dubio an actus qui præcipi
tur eſt peccatum mortale &c. Tertio an contra propriam
opinionem liceat obedire. Et primo circa quodlibet addu-
cam contraria motiua: vt ex eis iuxta ſe poſitis, magis cla
A reſcat deciſa veritas. Et rñdebo obiectis. ¶ Quo ad primū.
ad partem negatiuam arguo ſic primo. Præcipiens in ꝓba-
bili dubio an ius habeat vt hoc ꝓpter ipſum fieri debeat, vl̄
nō, peccat in eo ꝙ tale præcipit, ergo in hoc licite negamus
ei obedientiam

ei obediētiā. Cōſeqūētia tenet qa ſicut nō teneo rē à me poſ-
ſeſſam donare ei qui ex dubia cā eā petit tāquā ſuā: vnde di
cit glo. c. fi. de p̄ſcriptio. Si quis ex rō nabili cā dubitet an res
ſit ſua, adhuc manet bonę fidei poſſeſſor, nec habet conſcien
tiā leſam. ergo preſcribit. ſed debet inquirere ab alijs vt ꝑue-
niat ad notitiam veritatis. arg. xxxvij. diſ. §. vlti. xxiij. quæſt.
vlti. occidit. quod cōtra dominū Anto. Panor. dicit apertiſ-
ſime probari in. c. ſi virgo. xxxiiij. quæſt. ij. vbi dicit: Bone fi
dei poſſeſſor rectiſſime quiſqꝫ dicit q̄ꝫdiu poſſidere ſe igno
rat alienū. Cū vero ſciuerit, nec ab aliena poſſeſſiōe receſſe-
rit: tunc malę fidei perhibet̄: & tunc iuſte iniuſtus vocabit̄.
Et antecedēs patet: quia ſicut dubius de matrimonio exigē
do debitū coniugale peccat, iuxta. c. dñs. de ſecūdis nuptijs.
ſic qui dubitat eſſe ſuū quod petit: cū actū coniugalē & poſ
ſeſſionem æquiparet Auguſt. in dicto. c. ſi virgo. Ex quo ſe-
qui videt̄, ſi cōiunx ſciat exigētē dubiū de mr̄imonio, quā-
quā ſciat cām ex qua dubitat, nō impedire: verbi gratia, qa
viſa eſt ſola cū conſanguineo mariti loco & hora ſuſpectis:
nō tenet̄ marito debitū reddere: quēadmodū nec ſi ſciat eū
votum ſimplex emiſiſſe: quod dicit Tho. xxvij. diſtinctiōe
Quarti. Nullus enim videtur teneri obedire quando alius
tenetur non prĕcipere, & prĕceptum non exequi. ſecus for-
te vbi prĕcipere eſſet ei peccatum, ſed non exequi: vt quidā
opinantur ex fine, xxx. c. Nume. vbi de viro qui prius audi-
to voto abſtinentię vxoris tacuit: & poſtquam reſciuit, cō-
tradixit: dicitur ꝙ portabit iniquitatem eius. ex quo vide-
tur Auguſt. concludere virū peccare in prohibendo quod
prius conceſſit: mulierem tamen debere obedire. xxxiij. q. v.
manifeſtum. Quod tamen textus (ſi bene inſpiciatur) non
prĕtendit. Dicit enim ꝙ ſi vir audiens tale votum vxoris
tacuerit & in diem alterum diſtulerit ſententiam: quicquid
vouerat atqꝫ ꝓmiſerat, reddat: qa ſtatī vt audiuit tacuit. Si
aūt cōtradixit poſtquā reſciuit, portabit ipſe iniquitatē eiꝰ.
Non enim minus licet marito in diem alterum differre ſen-
tentiam, quam parentibus reſpectu voti ſuę prolis: quibus
hoc licet ad annū. xxix. q. ij. puella. Quod autē dicit portabit

iniquitatē eius,intelligendū eſt ereptiue vel potius preſerua
tiue:quomō diſpenſans dicitur portare iniquitatē diſpēſati
ne contraueniēdo ei ad qđ prius tenebať peccet.Hoc gene-
re locutiōis ſacerdos diciť portare iniquitatē populi Leuiti.
x.& hircus emiſſarius oēs iniquitates populi Iſraëlitici. Le
uitici.xix.& Eſa.liij.de Chriſto dr ꝙ dn̄s poſuit in eo iniqui
tates oīm noſtrū.Quod ergo dicit Auguſt.nā cum ad pc̄tm̄
viri pertinere voluerit lex ſi prius permiſit,ꝙ poſt ꝓhibue-
rit,intelligendū eſt nō de culpa viri,ſed de pc̄tō portando ꝑ
virū ex permiſſiōe taciturnitatis.qa nihil aliud intēdit textꝰ.
Similiter exponūt doctores illđ verbū Augu.ſi abnuat qđ
prius conceſſit:de conſenſu diſſimulationis.Vn̄ dicit Tho.
xxxij.arti.diſt.Quarti ſi exp̄ſſe cōſenſiſſet,nō poſſet votū re
uocare.Vel potius ītelligitur de cōſenſu ad tempus vt in.c.
chariſſimus.de conuer.coniu.Et iterū aliud eſt irritare,aliud
pręcipere.Non em̄ debet aut pōt fieri pręceptū de cōtrario
prius quā votū irritū fuerit.Et ſimiliter in diſpenſatiōe.Ar-
gumentū aūt procedit de diſpenſatione.¶ Secundo ſic.Si in
dubio tenemur obedire:cū certū eſt licere quod pręcipitur
nullū pōt eē ꝓbabile dubiū an in tali tenemur obedire.qđ
falſum eſt.falſitas patet de iſto.cognita per violētiā à ꝓprio
marito vt reddat debitū,& non ingrediať religionem : tenet
Palude ꝙ non tenetur:ne plus habeat luxuria ꝙ̄ caſtitas,&
opp̄ſſio ꝙ̄ innocentia.iiij.ſen.d.xxvij.q.iij.Idē tenet Bartho
lomeus Brixien̄.in conditiōibus:vt refert Ioā.Andreę in re-
gula Qui cōtra.dn̄s Altiſſiodoren̄.tenet contrariū ꝓpter ge
nerale verbum Saluatoris:Quos deus coniunxit homo non
ſeparet.quia quod dominus in euangelio dicit,Viro non li-
cet vxorem dimittere niſi ob fornicationem,hoc intelligitur
de conſummato.extra de conuer.coniuga.ex publico . & aſ-
ſerit hoc etiam de illa que poſt votum ſimplex con trahens,
poſt negligens in non ingrediendo religionem &c .pro ipſo
facit cap.fi.lv.diſtinctione.Item ducta ſub conditione caſti-
tatis ſeruande,ſine nouo conſenſu cognita an exacta tenea-
tur reddere:de quo inter Palude & Thom.eſt diſſentio, &
plures alios.Item de corrupta cum qua contractum eſt ſub

conditione ſi inueniatur virgo:de qua inter Hoſtiē.& alios.
Sequela patet:qa ſequiť apud aduerſariū:dubiū eſt an hoc
cadat ſub obediētia:ergo certū eſt ipſum cadere ſub obediē
tia:cū pro certo habeat quod in dubio tenemur obedire .&
ſic affirmatione dubij ſequitur eiuſdē negatio:ad quod eui-
dentiſſimè ſequerentur duo contradictoria eſſe ſimul vera,
ſi ponatur de aliquo tali dubiū eſſe an cadit ſub obediētia,
de qualicūq; dubio aduerſarius loquatur.¶ Tertio ſic:Qui
dubitat de ſeruitute vxoris,non tenetur ei in dubio &c.ad
mandatū ecclię debitū reddere:ergo non teneť in dubio obe
dire etiā cum certū eſt &c.Antecedens probatur : quia vel
teneretur eā cognoſcere ad mandatū ecclie maritali affectu
& ſic preiudicaret ſibiipſi:ex quo propter nouū cōſenſum
non obſtante ſeruitute iam fieret matrimoniū.Aut fornica-
tio:& hoc non:quia nemo pōt obligari ad peccatū .xxij.q.j.
ſi peccatū etiā ſic obligaretur ad impoſſibile,cōtra regulam.
Nemo pōt ad impoſſibile &c.Ligatur enim nō peccare,&
hic ligaretur peccare.Hinc Tho.xxxvj.diſtinctione Quarti
in fine dicit.Si ex cauſa ꝓbabili dubitet,vel vehemēter pre-
ſumat,vel certe cognoſcat:nō debet ei debitū reddere ecclia
pręcipiente: quia vel ſibi pręiudicium faceret ſi eam vxorio
affectu cognoſceret: aut alias fornicaretur.Idem dicit Ri-
cardus eadem diſtinctione.& ergo eccleſia rationabiliter
ſtatuit pręſumendum eſſe pro matrimonio,ſi poſtquam au
diuit eam ancillam eſſe,carnaliter cognouit. & idem eſt ſi-
ue cum audierit,credidit.vel dubitauerit:quanquam gloſſa
irrationabiliter limitet ad caſum cū etiam crediderit :quia
ſi dubitet & cognoſcat, vel cognoſcendo peccaret mortali-
ter:vt patet ex ca.dominus.de ſecundis nuptijs. & maxima
doctorum eſt:Qui amat periculum peribit in illo.Aut ma-
ritali affectu conſentiret in eam : qualiſcunque ſit . Nec po-
teſt dici ꝙ in dubio poteſt ei debitum reddere maximè ad
mandatum eccleſię,tanquam illi cui mouetur queſt . ſtatus:
vt dicit glo,fi.in.c.propoſuit.de coniu.ſer.& hoc ſolum qua
ſi ex primo conſenſu.& Hoſtienſis in ſumma amplexatur
opinionē dicentē ꝙ hoc ſibi licet lite pendente etiā cū certꝰ

eſt de ſeruitute vxoris, ar.c.laudabilẽ, vt lite pendẽte nihil
innouẽt.&.c.inquiſitioni.de ſententia excõicationis. Tum
quia cũ certus eſt,hoc eſſet fornicari.Non etiã in dubio:qa
vt dicit cõis omniũ doctorũ maxima,ſubmittens ſe diſcri-
mini peccati mortalis,peccat mortaliter.Iſte eſſet huiuſmo-
di:qa in eius poteſtate eſt amouere periculũ.& ita ꝓ cõmo
do ſuo cenſeret ſe exponere &c.Secus forte vbi impedimen
tũ amouere non poſſet:vt in capi.inquiſitiõi.Ergo oportet
dicere ꝙ dubitans de ſeruitute vxoris,teneat eam ducere:&
nõ põt ab ea iuridice abſolui muliere tempore medio exige
re volente debitũ:qđ eſt contra omniũ doctorũ opinionẽ.
vel ꝙ in dubio nõ teneretur reddere, & hoc eſt propoſitũ.
Idẽ currit in alijs vbi dubitatur an matrimonium etiã tenet
contractũ inter ꝑſonas legitimas ſub conditione caſtitatis
ſeruandæ,aut contra cõſuetudinẽ(quę ſcandalum generat)
nondũ approbatã per papã:de quo per Panor.de cog. ſpiri.
c.ſup eo.ſi forte ponas vxorẽ nõ velle de nouo cõſentire:ſed
ſolũ debitũ quaſi ex primo cõſenſu requirere. & ſic nõ põt
maritus ĩpedimentũ amouere.De hoc idẽ iudiciũ qđ de du
bio impedimenti ꝓpter qđ ſi ſit in re:impedit matrimoniũ.
¶ Ad oppoſitũ arguo primo ſic. Aeger tenet medico cor-
poris obedire in his q̃ medici iudicio neceſſaria ſunt ad ſani
tatẽ conſequendã,vt etiã in his quę apud doctores ſub du-
bio cadũt an ſunt neceſſaria,dũ tamen cõſtet ea nõ poſſe no
cere.ergo ſimiliter obediendum eſt ſuperiori non ſolum in
his quæ ſcimus neceſſaria ad regimen ciuile politicum vel
ſpirituale communitatis:ſed etiam in dubijs.Conſequentia
tenet:quia non magis tenetur ęger obſeruare debitum regi
men ſanitatis,quàm quicunq; alius debitum regimen poli-
tiæ ciuilis vel ſpiritualis.Antecedens patet,quia iure naturę
tenetur velle efficaciter ſanitatem ſibi procurare,aut vitam
conſeruare:quod quidem efficax velle non ſtat ſine ample-
xu omnium quæ ſcit aut dubitat eſſe neceſſaria. Ille enim
non vult efficaciter intra quatuor horas perambulare viam
a Louanio ad Mechliniam,qui cum poteſt fortius ambula
re,tam lente procedit,vt probabiliter dubitet an poſſet an-

quatuor horis viam ꝑficere.Scđo ſic,Subuenire neceſſitati
ꝓximi,ſimiliter ſeruare legẽ vitationis quo ad excõicatũ,
nõ ſolũ cadũt ſub obligatione cũ certũ eſt ꝓximũ neceſſi-
tatem pati,vel aliquem excõicatum eſſe,ſed etiam dũ ca-
dũt ſub dubio.ergo ſimiliter in alijs p̃ceptis dũ dubiũ eſt an
actus cadat ſub p̃cepto de facto,ratione dubij eſt in obliga
tione. Antecedẽs primo patet quo ad primũ:qa ſi obligare
mur ſolum ad eleemoſynam qñ ſciremus eam ꝓximo eſſe
neceſſariam,rariſſime vel nũquam obligaremur ad eleemo
ſynam.Idem autem eſt ſi ſit corporalis aut ſpiritualis:vt in
correptione fraterna.De ſecundo,puta de vitando excõica
tum,patet primo quo ad ſeipſum.nam dubitans ſe excõica
tum,tenetur alios vitare,& ſe diuinis non ingerere:vt in ca.
illud dominus.de clerico excõicato miniſtrãte.Quo ad aliũ:
ſi dubitetur excõicatus,patet etiam ꝙ in dubio debet vi-
tari ſi conſtet eum ſemel fuiſſe excõicatum:quia(vt dicitur
de ſententia excõicationis,capit,ſicut nobis) talis debet vi-
tari donec per literas aut alias docuerit legitime ſeſe eſſe ab
ſolutũ.Ergo etiam in dubio ꝙ etiam antequam conſtet eũ
aliquando fuiſſe excommunicatum,in dubio ſit vitandus,
videtur ex hoc,quia ſi publica fama eſt aliquem clericum
verberaſſe:nec epiſcopus nec alius debet ſibi communica-
re donec ad arbitrium epiſcopi ſe purgauerit,aut ad caute-
lam abſolutus fuerit.de ſententia excommunicat.cũ deſide-
res.vbi Panormitanus determinat ꝙ incontinenti eſt vitã-
dus conformiter ad verba textus.Iam certum eſt quòd fa-
ma nõ facit plenam probationem.Et ita in dubio tenemur
excommunicatũ vitare,quod intelligo ſine eius p̃iudicio.
Vbi autem excommunicato fieret ex vitatione præiudi-
ciũ,non tenemur ipſum vitare:& in hoc caſu procedit opi-
nio Innocentij,quòd fama tali exiſtente nõ tenemur ipſum
vitare niſi in mora purgandi fuerit,aut in purgando defe-
cerit.pro quo facit cap.nonne.vij.quæſtione.iiij.& capitu.
multi.ij.quæſtione j.Et licet ius antiquum allegatũ hodie
nihil probet quo ad excommunicatũ à iure vel homine ge
neraliter propter ſtatutum concilij Conſtantienſis,nihilo-

minus currit de fama nunciãte aliquẽ ſpecialiter excõmunicatũ ab homine denunciatũ. Tertio ſic: Quicunq; exponit ſe diſcrimini ſeu probabili dubio peccati mortalis, peccat mortaliter: vt eſt communis ſententia omnium doctorum. Hinc concorditer aſſerunt: qui dubitat de peccato ſuo an ſit mortale vel veniale, tenetur ipſum confiteri ꝓpter dubium an cadat ſub lege confeſſionis, quæ tamẽ ſolũ reſpicit mortalia, ſecundũ Tho. xxj. diſtinctione Quarti, Palude, Bonauenturã, Bernardũ &c. Et fundatur in illo Eccleſiaſtici tertio: Qui amat periculũ, peribit in illo. Ille aũt amat periculũ, qui cum poſſit ſecure agere, æligit illud de quo dubium eſt an &c. Sed in propoſito cum dubitatur probabiliter de aliquo an in illo teneamur obedire, & certũ eſt licere vt in illo obediatur: qs obediendo eſt ſecurus, & nõ obediẽdo exponit ſe dubio peccati: ergo peccat: & per conſequens in ta-

A li dubio tenetur obedire: quod eſt propoſitũ. ¶ Pro deciſione præmittẽdũ eſt qđ aliud eſt dubitare, & aliud eſt moueri ſcrupulo. Vnde regula magiſtralis eſt. Quicũq; agit id de quo dubitat an ſit mortale, peccat mortaliter, diſcrimini ſe exponens. Sed contra ſcrupulos nõ ſolũ licet, imò exponit (iuxta doctorum ſententiam) frequenter contra agere, vt in via dei fiat homo robuſtus, ſolidus, & tranquillus, nõ trepidãs timore vbi non eſt timor: ne forte timore inani cadat, vbi aliàs ambula re ſecurus. Sed magna difficultas videt̃, & doctorum varia ſententia, quid ſcrupulus cenſerit debeat contra quẽ agere liceat timorato. Gerſon timoratũ cõſolator, Cancellarius Pariſienſis, & ſacræ Theologiæ profeſſor eximius ſentit omnẽ hęſitationẽ, formidinẽ ſeu dubitationẽ, eſſe ſcrupulum, cuius oppoſitum magis creditur aut exiſtimatur à dubitante. Vnde in tractatu de pœnitentia inquirẽt quæ dubia peccati mortalis homo teneatur confiteri, diſtinguit triplicia dubia, hoc modo. Aut quis credit magis quòd peccauerit mortaliter in hoc facto, & ſic tenetur confiteri, vel conſcientiã deponere. Aut dubitat ex æquo, & etiam tenetur. Aut credit magis quòd non peccauerit, cum dubio tamen de oppoſito; & hoc dicitur ſcrupulus: & propter hoc dubium non tenet̃, niſi aliunde teneatur. Qñq; tñ expedit dicere, ſed ſæpius contemnere, & contra agere, ꝑſertim habito conſilio peritorum. Et tractatu de præparatione ad miſſam, cõſideratione tertia, dicit: Certitudo moralis ſufficiens ad celebrandũ, compatitur ſecum vacillationem quandam, aut hæſitationẽ aut ſuſpicionẽ, ſeu ſcrupulos ꝙ homo ad hoc non ſit ſufficienter diſpoſitus, aut aliquo impedimento ligatus ſit. Et ſi quis oppoſuerit, Dubitas de aliquo an ſit licitum, & ſtante dubio id agens, peccat: qa ſe diſcrimini ſcienter obijcit: Rñdeo (inquit) cum domino Guillelmo Altiſſiodorenſi, regulam hanc magiſtralẽ intelligendam eſſe de tali dubio quod eſt vehemẽs, & magis vel ſaltẽ æquè inducit mentem credere ꝙ eſt mortaliter illicitum, ſicut ꝙ eſt licitum. Secus vbi mens inclinatur plus & iudicat ꝙ eſt licitum, q̃ illicitum: quanquã non habeat vſquequaque certitudinem euidentem aut fixam: qa nec hoc reqrit̃. Ex quibus euidẽter patet apud hunc ſcrupulum dici quãcunque hæſitationẽ aut dubitationem q̃ ſtat in aliquo ma-

gis exiſtimante vel opinante ꝙ oppoſitũ ſit verum. ¶ Op- B

poſitum ſentit beatus Thomas. Quodlibeto. viij. q̃onc. xiij. cuius ſententia tanto credibilior videtur quo pro reſpõſione Quodlibetica ad quam omnes confluunt, veritati exarãdæ attentius inuigilaſſe creditur. Vñ tractans ibidẽ vtrum habens plures ꝑbendas peccat eo ipſo ꝙ opiniones magiſtrorum ſunt in cõtrarium: inter cætera dicit. Si illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria quam ipſe ſequitur: tunc diſtinguendum eſt: quia vel habet conſcientiam de cõtrario: & peccat contra conſcientiam, quamuis non contra legẽ. Aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem, & tamen in quandam dubitationem inducitur ex cõtrarietate opinionum: & ſic ſi manente tali dubitatione plures ꝑbendas habeat, ꝑiculo ſe committit: & ſic ꝓculdubio peccat magis amans bñficium tꝑale quã ꝓpriam ſalutem. Si vero ex opinionibus contrarijs in nullam dubitationem inducit̃, ſic non committit ſe diſcrimini, nec peccat. Ex quo manifeſtè videtur ꝙ iuxta beati Tho. ſententiam, quamuis

magis credat vel exiſtimet partẽ quam ſequitur eſſe veram
ſi nihilominus ꝓpter contrariã opinionẽ aliqua dubitatio=
ne moueat, nõ licet ei ꝓpter diſcrimẽ hoc oꝑari, ſuppoſito
etiã ꝙ nullũ ibi ſit diſcrimen ex parte rei, ſed veritas. ¶ Cõ
firmo hoc. Ponamus gratia exempli, medicus magis exiſti=
mat patienti ſuo vinum mortẽ inferre nõ poſſe, de quo tñ
ꝓpter aliorum cõtrariã opinionẽ dubitat: nihilominus vt
experiatur, cõcedit ęgro vinum, & interficit. nullus dubitat
apud diſtrictum iudicem hunc reũ teneri, & nõ alia de cau
ſa q̃ ꝙ ęgrum ꝑiculo mortis expoſuit. Etſi enim mors ſe=
cuta nõ fuiſſet, ipſe nihilominus æque reus fuiſſet. ergo non
licet agere partẽ dubiam q̃ magis exiſtimatur vera. Quòd
ſi hoc ꝑiculũ minus veriſimile reprobamus in medico quo
ad mortẽ corporis, longe magis repudiandum eſt conſimi
le periculum mortis animæ. Quòd ſi alicui videatur medi=
cum non deliquiſſe, & tñ talis medici manibus nollet ſuã
ſanitatem committere: nihil aliud vr̃ q̃ ꝓbare circa alium
quod damnaret erga ſeipſum. Itẽ ꝗ ſcit aut ſcire debuit ex
ſuo facto iniuriam aut iacturam veriſimiliter poſſe eueni=
re, cenſetur culpa ſua damnum dediſſe. de iniuri. & dam. dat.
cap. ſi.. ſed huic medico ꝑ caſum veriſimile erat mortẽ eſſe
ſecuturam, licet minus veriſimile q̃ oppoſitum: cum in ꝓ
babilibus dubijs q̃libet pars ſit veriſimilis, ſicut & ꝓbabi
lis: licet altera pars ſit ꝓbabilior & veriſimilior. ergo nõ de
bet dici ſcrupulus contra quẽ liceat agere, omnis formido
vel hæſitatio qua hõ minus mouetur ad credendum, vt vo
luiſſe vr̃ Gerſon. Sed eſt ſcrupul9 cõtra quẽ licet agere, appa
rentia vel potius cauſa apparẽtiæ ex qua ſcilicet apparẽt q̃
ſæpe timorẽ pariter & pauorem incutiunt: q̃ ſtat cũ credu=
litate, vel fide aut ſcientia oppoſiti: q̃ tamẽ fides vel ſcientia
excludit omnẽ dubitationẽ & formidinẽ oppoſiti. Exẽplũ.
Credo mathematicis aſſerentibus demõſtratũ eſſe ꝙ trian
gulus habet tres angulos &c. contra quod etſi adduceretur
ratio quam ſoluere non poſſem, nõ ꝓpterea hoc minus cre
C derem. ¶ Sic in propoſito ſi credo doctoribus aſſerentibus
mihi aliquia licere, etſi emergat in me ratio ꝓbans non lice

re, quam ſoluere neſcio: ſi dictis eorũ cõtra rationẽ fidẽ ha=
beo, licite ago cõtra illã apparentiam vt cõtra ſcrupulũ. Et
hoc exiſtimo principaliter intẽdiſſe Gerſon: quanq̃ ſcd̃m
verba extẽſius locutus eſt. Sed ſi vẽto taliũ apparẽtiarũ cœ
perimus dubitare, incipiemus ꝓculdubio cõtra agẽdo cũ
Petro demergi: q vt habet Mat. xiiii. iuſſu dñi ambulãs ſuꝑ
aquas vt vidit ventũ validũ venientẽ, timuit: & cœpit mer
gi. cui dñs cãm cur mergeret explanans, ait: Modicæ fidei,
quare dubitaſti? quaſi diceret, Dubitatio tua eſt cauſa defi
ciendi in opere. Sic patimur multas apparẽtias cõtra fidei
articulos nobis ſæpe ĩſolubiles: ex q̄bus tñ nequaq̃ reuoca
mus in dubiũ q̃ credimus. Dubius enim in fide, infidelis eſt.
de hæreti. c. i. Si ergo ꝓpter apparẽtiã dubitaremus, nõ eſſe=
mus in actu fideles. ¶ Dices fortaſſe, Multi ꝓpter apparẽ=
tias dubitant in fide ſine pctõ. dicit eñ doctor ſubtilis diſt.
xxiij. Tertij ſniarum, Fides non excludit oẽm dubitationẽ,
ſed dubitationẽ vincentem & trahentẽ in oppoſitum credi
bilis. Et ꝑ idem dicit diſt. xxiiij. ibidem notitiã ꝓphetarum
certiorẽ fuiſſe fide: quia fides admittit aliquã dubitationem
nõ illa. Idẽ videt ſentire Ioan. And. & poſt ipſum Panor. c. i.
de hæreti. limitando illud ad dubitationem q̃ habet in ſe fir
mitatẽ, & ad ꝑtinaciam. Ex quo ſeq̄tur, ſi dubitatio ſtat cũ
actuali fide: multo magis bona oꝑatio, & dubitatio aliqua
an ipſa ſit licita, ſtabũt ſimul. ¶ Dico breuiter, indubitãter D
verũ eſt ꝙ fides actualis, ſeu ipſum credere, nõ admittit ſecũ
formidinem vel dubitationẽ aliquã de oppoſito: alioqui ni
hil aliud foret fides noſtra q̃ opinio. Eſt enim opinio conce
ptio alterius partis cũ formidine de oppoſito: vt dicit Lin=
conieñ. in fine primi Poſteriorum, & Auicenna ſexto Natu
ralium. Hinc Hugo de ſancto Victore libro primo de Sa=
cramentis, parte. x. q. ij. oſtendit fidem eſſe certitudinem ani=
mi de rebus abſentibus, ſupra opinionẽ, & infra ſcientiã cõ
ſtitutã. Certitudo eſt: quoniã vbi adhuc dubitatio, ibi fides
nõ eſt. Et ibidẽ: Plus eſt fide ſtare, q̃ mutari exiſtimatione,
Et Aug. viij. de Tri. capi. v. vult ꝙ in ijs quæ ſunt fidei, non
licet dicere forte: quia dubitationẽ importat. Vnde ait. Sal=

ua ſide licet dicere, Forte virgo Maria talem faciē habebat.
Forte autē de virgine Maria natus eſt Chriſtus, nemo ſal=
ua fide chriſtiana dixerit. ¶ De dictis Scoti ſæpe miratus
ſui, cū talē dubitationē etiā excludat opinio. Tandē ex cau
ſis ſuis dicēdi intelligentiam dicti reperi, ꝙ ſcilicet fides nō
excludit dubitationē de modo verificationis crediti, ꝑ quo
ſcilicet fiat verificatio: vt patet de multis creditis q̄ nō intel
ligimus, & de quorū itellectu doctores fideles cōtrarie opi
nant: cuiuſmodi ſunt multi paſſus ſcripturæ, q ꝓpriiſſime
ſunt de fide: ſicut dicit Ambro. illud Mariæ ad angelū. Quō
fiet iſtud? non fuiſſe verbum dubitātis, ſed modū ingrentis
eius quod credidit. Sed reuelatio intellectualis ſcripturæ nō
admiſit in ꝓphetis talē dubitationē ſignificationis, in qua
ſcilicet verba capiēda eſſent. & hoc vult Scotus. Dubitatio
aūt de veritate dicti ſiue magis ſiue min⁹ appareat verū ꝙ̄
nō verū, excludit credere reſpectu eiuſdē. Et ſic apud ipm̄
dubitantē cenſet vincēs, & trahere in oppoſitū credibilis,
ſupple actū. ¶ Pro intētione Ioan. And. & Panor. ſufficit
ꝙ ſubitus motus dubitationis circa articulū fidei quē expli
cite tenemur credere, ſicut & ſubit⁹ mot⁹ infidelitatis, ſolū
eſt pctm̄ veniale: & ita ſtat cū fide habitu: repugnat nihilo
min⁹ actuali credere. & de illo eſt ad ꝓpoſitū. ¶ Hac diffe
E rētia ſcrupuli & dubitatiōis p̄miſſa, ꝓ ſolutiōe q̄ſiti pono
hanc concluſionem. Nulli licet agere de quo dubitat an ſit
mortale pctm̄, ſi certus ſit ꝙ oppoſitū agēdo non peccabit.
Quòd addo, qa ſi dubitet de vtroq; cōtradictoriorū an li=
ceat, iam currit caſus articuli ſequētis. Et extēdo hic agere
ad omiſſionē, q̄ etiā actus peccati dicit̄. Hāc cōcluſionē ꝓba=
bo primo ſic: Qui adhuc exiſtimat ſibi dubitandum de vi=
ta prioris coniugis, nullatenus pōt exigere debitū: vt dicit̄
in cap. dn̄s. de ſecun. nup. ſed hoc ſolū eſt qa adhuc dubitat
an hoc exigere ſibi liceat: ergo &c. Scd̄o ſic. Nulli licet ma=
gis velle ſeruare amorem creaturę, ꝙ̄ dei: vt patet ex p̄cepto
diligendi deum ſuper omnia. Sed qui ꝓpter amicū agit il=
lud de quo dubitat an ſit mortale, vult magis ſeruare amo=
rem illius ꝙ̄ dei, ex quo exponit ſe ꝑiculo diſplicendi mor=

taliter deo vt amico placeat, aut ſibiipſi: quod exemplari=
ter deduci poteſt: Si quis velit operari vt cōplaceat Petro,
de quo dubitat an diſplicebit Ioanni: cū ceſſando ab opa=
tione poſſet in vtriuſq; gratia ꝑmanere: indubie diligit Pe
trum ſupra Ioannē. Confirmat̄. Si medicus ꝓpter delecta=
tionem velit ſumere cibum de quo dubitet an ſibi mortē
inferet, indubie peccat, p̄ferens delectationē ſanitati ꝓpriæ.
ergo ſimiliter in ꝓpoſito cū exponit charitatē dei diſcrimi=
ni interitus agendo de quo dubitat an deū cōſtituet ſibi ini
micū. Vnde Aug. Amor meus, pondus meū: eo feror quo=
cunq; feror. Ergo cenſebit̄ amor creaturæ dn̄ari, vbi fortius
impellit ꝙ̄ amor dei. ¶ Obijcies fortaſſe: dubitās ex cauſa
leui & temeraria, pōt licite contrà agere: cùm vnicuiq; li=
ceat ſuæ temeritati reſiſtere, ne magis inualeſcēs ipſum ab=
ſorbeat: iuxta illud Pſal. cxxxvj. Btūs qui tenebit & allidet
paruulos ſuos ad petrā. Ergo male dicit̄ indiſtincte ꝙ du=
bitans an factum ſit mortale, nō pōt hoc agere. Confirmat̄
tum primo: qa de ſenten. excom. ca. inqſitioni. dicit̄ ꝙ con=
ſciētia temerarię credulitatis exploſa pōt qs reddere & etiā
exigere debitū coniugale. ſed illa expellit̄ dū qs incipit du=
bitare: ergo &c. Tū ſecundo: quia dictū eſt prius ꝙ licet a=
gere cōtra fortes apparentias homini inſolubiles: ergo à mi
nori etiā licet cōtra dubitationē non ꝓbabilem. ¶ Rn̄deo.
Nihil intereſt ad effectum mortis ſpūalis inferēdæ, ex qua
cauſa qs dubitet, temeraria vel diſcreta: ſed qualiter dubi=
tet: ſicut nec ex qua cauſa qs ſit agere ſi incurabiliter æger
ſit: ſicut nec ex qua cauſa iraſcitur, ſed qualiter. Vt em̄ (iux
ta ſententiam philoſophi primo de anima) ex facili cauſa qs
grauiſſimè iraſcitur vno tpe, qui tempore alio ex magis ar
dua nequaquam moueretur aut deijceretur à manſuetudi=
ne: ſic nonnūquam ex leuiſſima & maximę temeraria cau=
ſa qs grauiſſimè dubitat aut ſuſpicatur: ſed ad effectum re=
medij conſequendi plurimum refert. facilius nanq; ſoluitur
cæteris paribus temeraria dubitatio per contrariam fidem,
quàm probabilis & diſcreta. Cum igitur dicit̄ in argumen
to, vnicuiq; licet ſuę temeritati obſiſtere & reniti &c. vtiq;

verũ eſt,ſed prudẽter,nõ temere.hic aũt cõtra agẽdo,teme
re nititur:quẽadmodum ſi agat cõtra temerariã cõſcien=
tiam.Laborandum eſt igiť ad temeræ dubitationi vel con
ſcientiæ depoſitionẽ ꝓpria inueſtigatione,aut aliorũ cõſi=
lio.Et ꝓ ijs ꝗ ſacras literas non nouerũt,ſaluberrimum cõ=
ſilium eſt vt facilè credant peritorũ cõſilio,maxime quorũ
vita doctrinam nõ reprobat,ne eis merito improperetur il=
lud Eſa.v.Ve ꝗ ſapiẽtes eſtis ĩ oculis veſtris,& corã vobiſ=
metipſis prudẽtes.An aũt poſſit eſſe tã exilis & remiſſa du=
bitatio de aliquo an ſit mortale,ꝙ deliberate liceret contra
agere,& an in hoc ſit differẽtia aliqua dubitationis à cõſciẽ
tia,an hæc pari paſſu ambulãt,inqrat ſtudioſus:ꝓ quo ſer=
uit ꝙ vſus rõnis põt eſſe tam debilis,ꝙ cõſenſus in mortale
nõ eſt mortalis:vt in imꝑfecta vigilia cõtingit.¶Ad pri=
mam cõfirmationẽ ex c.inqſitioni,dico intelligẽdũ eſſe de
depoſitione ꝑ actũ cõtrarium,non ꝑ diſparatum,cuiuſmo
di eſt actus dubitandi.aliàs ſe exponeret exiſtimato ꝑiculo,
ſeu ꝑiculo quo ad animũ agẽtis.¶Ad ſcdam dico ꝙ non
arguiť à minori,ſed potius à maiori affirmatiue:qa ex ap=
parẽtia occurrẽte etiã quã ꝗs neſcit ſoluere,nõ habeť ꝑicu=
lũ rei,cũ illa ex noſtra opinione nõ mutetur,nec ꝑiculũ exi
ſtimatum,ſeu ad animũ agẽtis,vt ſit in dubitatione,ſiue ſit
G temeraria,ſiue ꝓbabilis & diſcreta.Ex hac cõcluſione infe=
ro ꝓ reſponſione hoc corollariũ.In dubio cũ certũ eſt lice=
re quod p̃cipiť.tenemur obedire.quod intelligo de dubio
apud animũ illius cui aliqd p̃cipitur:non qa doctores alij
de illo dubitãt.ſi em̃ habeat exiſtimationẽ rectã ſeu veram,
& nõ mouetur ex cõtraria doctorum opinione ad dubitan
dum:non obligatur quouis modo obedire.& in hoc ſenſu
credo corollarium ſatis probatum eſſe ex cõcluſione.¶Ad
rationes ante oppoſitũ.Primo ad primam:cuius vis ſtat in
hoc,ſi p̃latus peccat p̃cipiendo & exequendo in caſu ꝓba=
bilis dubij,alius nõ tenetur obedire.Nego aſſumptũ:qa etſi
ſciam Principem indicere bellum ſola libidine vlciſcẽdi ſe,
aut dominandi,aut diuitias augẽdi:ſi aliàs iuſta cauſa ſub=
ſit bellum gerẽdi,ꝙ eũ nõ mouet,teneor obedire:vt ſentire

videtur Aug.libro cõtra Manichæos.Si humana cupidita
te bellũ geritur,nõ nocet ſanctis,in quos nõ habet qſq̃ po
teſtatẽ,niſi deſuꝑ datã.xxxij.q.j.qd culpatur.Fallor ſi non
ita p̃cipit Apoſtolus:Serui ſubditi eſtote in omni timore
dñis:nõ tm̃ bonis & modeſtis,ſed etiã dyſcolis.j.Pet.ij.Nec
hoc dyſcolũ fouere,aut in caſu illicito furioſo gladiũ redde
re,aut cõſenſu cooperationis in pctm̃ cõſentire:ſed actũde
bitũ(ne ꝓximũ deterius illaqueet) libẽter exſoluere:ſicut
ſi ꝗs legitima debita ſoluat ei quem ſcit pecuniam mẽſæ fu=
nebri applicaturum,aut cũ ſcortis conſumpturũ:imò(vt
bñdicit Tho.xxxij.diſt.Quarti)liceret furioſo reddere gla=
dium qñ maius ꝑiculum timeretur non reddẽdo.& in hoc
forte fundatur.c.debitores.de iureiur.Et ad ꝓbationem cũ
primo poniť ꝑ ſimile de dubio rei poſſeſſę,dico primo ꝙ ta
lis nõ eſt in bona fide:qa nõ credit rẽ ſuam eſſe:ſed ex iuſta
cauſa(vt ponitur)dubitat:nec ꝓbat oppoſitum ca.ſi vir=
go.quia loquitur de ignorantia prauæ diſpoſitionis,ꝙ eſt
error quo creditur eſſe verum quod falſum eſt.Qui aũt de
iure dubitat,nõ errat hoc modo.Quòd ꝙ ſic loquitur,patet
ꝑ illud quod ibi parificat ignorantiã poſſeſſoris,& virgi=
nis nubẽtis alieno viro:quod virgini nequaq̃ licet quum
dubitat:vt patet ex ſæpe dicto cap.dominus.Credo tñ nõ
ſolum dubitationem,ſed etiam malã fidẽ tꝑe medio ſimul
ſtare cum p̃ſcriptione,etiã de iure canonico,& in terris etiã
eccleſiæ ſubiectis:puta ſi tꝑe quo ſcit aut dubitat rẽ ſuã nõ
eſſe,eſt animi reſtituendi cõſti to ꝗs ſit verus dñs rei,& inte
rim ſubito impeditus negocijs celerrimis bellorũ aut alijs
nõ reſtituit,& poſt credit ſuam eſſe.ibi enim non eſt pctm̃
mortale.Et ca.qm̃ omne,non derogat legibus aut cõſuetu=
dinibus locorũ,niſi quatenꝰ abſq̃ mortali pctõ ſeruari nõ
poſſunt:vt patet ex textu.& idẽ eſt ſiue ſit fides ſubita & nõ
permanens rei alienæ:ſiue dubitatio,de qua glo.¶Secũdo H
dico ꝙ in tali dubio licite poteſt retinere rem poſſeſſam do
nec conſtare poterit quis ſit verus dominus:cũ idem liceat
ſi habeat certam fidem vel ſcientiã ꝙ res ſit aliena,& igno
ret cuius ſit propter diſcrimen præiudicandi vero domino,

quod imminet ex cœleri reſtitutiõe:puta ſi alius cõſumet bo
na,aut ſi aliter nõ eſt ſoluẽdo ſi nihilominus cõſtare nõ poſ
ſit cuius ſit,tenet̃ ſe exonerare,erogãdo pauperibus vl' eccl'ie
cũ proteſtatiõe,ſi inueniatur verus dominus,ꝙ illi teneant̃
tantundẽ reſtituere.Sed in caſu noſtro de obedientia,vt nũc
ipm̃ tractamus,nullius alterius præiudiciũ imminet:& ita
nõ licet ibi obediẽtiã differre aut denegare.Et cũ vlteriꝰ aſ=
ſumitur:Qñcunq; ipſum precipere eſt alicui pctm̃,ita ꝙ nõ
licet ei pręcipere.aut pręceptũ exequi,non tenemur obedire.
Pro quo adducit̃ illd' Tho.de voto ſimplici vnius cõiugis
cui alter nõ tenetur debitũ reddere: Dico ꝙ veritatẽ habet
cum ratio illiciti prouenit ex parte actꝰ:puta quia ille in ſe
iniuſtus eſt.& hoc caſu procedit gloſſa Auguſti.ad Roma.
xiij.Qui poteſtati reſiſtit &c.ſi iubet quod non licet.& alle
gatur.xj.queſtione.iij.nòn ſemper.& capitu.ſi dominus .Sed
ſi ratio illiciti proueniat ſolum ex conditione agentis, puta
quia contra conſcientiam ſuam,dubitationem vel votum,
aut iuramentũ,hoc non oportet:vt ſolet fundari in.c.mani=
feſtum.xxxiij q.v.Quod autem dicit Tho.non teneri redde=
re poſtq̃ alius votũ ſimplex emiſit,exiſtimo magis ꝙ hoc
dixerit aliorũ opinionẽ referẽdo,q̃ iuxta ꝓpriã ſniam de=
terminãdo:ſicut qđ in eadẽ ſolutione dicit̃ de ꝓfeſſione añ
finẽ anni ꝓbationis in ordine mendicãtiũ:qa ſic contracto
mr̃imonio & cõſummato p̲ eos quorũ vterq; voto ſimpli
ci ligat̃,neuter poſſet licite debitũ reddere:qa tenent̃ etiam
cõtracto mr̃imonio quãtũ licite poſſunt votum ſeruare.Si
ergo neuter alteri tenet̃,ſeqt̃ur ꝙ nullus eorũ licite poterit
alteri debitũ reddere.Dico igit̃ ꝙ mr̃imonio conſummato
vterq; tenet̃ alteri debitum reddere:ſiue vterq; fuerit voto
ſimplici ligatus,ſiue alter,puta exigẽs tãtũ.Quã opinionẽ
ſuſtinere vr̃ gl.xxvij.q.j.ſi qs.& hoc niſi votũ vnius ꝓceſſe=
rit de cõſenſu alterius:qa tũc nõ ſolũ illicitũ exigeret,verũ
reqreret nõ debitũ.Hoc ꝓbo exp̃ſſa intentione Aug.in epi
ſtola ad Ediciã,& ponitur.xxxiij.q.v.quod deo.vbi hortat̃
eã vt inſtantiſſim è perſeueret in voto quod vnà cũ marito
iam lapſu emiſit:addẽs,Ad qđ te non exhortarer,niſi quia
tibi ad hoc ipſe conſenſerit.nã ſi nunq̃ tenuiſſes eius aſſen
ſum,nullus te defenderet numerus annorũ.Ergo nõ obſtã=
te voto mariti,ſi ipſum ſine ipſius cõſenſu vouiſſet, nõ poſ
ſit licite denegare debitũ.Et quo ad hoc idẽ iuris eſt de vtro
q;,viro.ſ.reſpectu fœminę,& ecõtra:cũ ſint in ptãte corpo=
rum pares:vt dicit Grã.eo.cap.& ca.manifeſtũ.& gl.Nũc. I
xxx.q̃ ſumpta eſt ex Aug.¶ Ex hoc videri p̃t, habita iuſta
cã debellandi,ſi Princeps deo vouerit nunq̃ de hoc ſumere
vindictã:niſi alr̃ quo ad hoc populũ ſuũ abſoluerit ab obe
dientia:an ſubditus poſſit & teneat̃ ſibi opẽ ferre in bello.
¶ Ad ſecundum cũ dicit̃ ſic,Nullũ eſſet ꝓbabile dubium
an certo pręcepto teneamur obedire:nego ſequelã.Et ad ꝓ=
bationẽ reſpõdeo ꝙ nõ eſt certũ quẽlibet in tali dubio de=
bere obedire,ratiõe dubietatis:ſed ſolũ dubitantẽ.& ergo ſi
quis nõ dubitet,& agit partẽ licitã quã credit licere,nõ pec
cat.ſecus ſi ſit in errore:qa tũc ponit̃ agere cõtra legẽ:& pec
cabit,niſi ignorãtia eũ excuſet.ſi negans obediẽtiã,cũ recte
exiſtimat ſibi licere,audiat doctos aſſerere ꝙ teneatur,tales
inquã qbus meritò deberet credere, vel ad minus de facto
ſuo dubitare:nõ poterit ſine magna temeritate in ſua fide et
exiſtimatiõe remanere.oportet em̃ boues arare,et aſinas iux
ta eos pabulũ quęrere non ſeorſum & ſegregatim à bobus. K
¶ Ad tertiũ dico,ſicut detẽtio alieni eſt licita dño volente
actu elicito vl' debito,vt pulchre dicit Scotus diſ.xv.Quar
ti:ita in propoſito denegatio obedientiæ quã alteri tenet̃ qs
p̃ſtare in dubio,ſit licita ſi ſuperiori placeat vel placere de=
beat vt nõ obediatur.Cũ ergo in dubio ſeruitutis ex obediẽ
tia tantũ pręiudiciũ imineat ei cui præceptũ ſit,vt puta for
nicandi,vel eã perpetuo ꝓ vxore tenẽdi,vt ſuperior debeat
ſtare contentus ſi nõ obediat̃:dico cũ beato Tho.& alijs ꝙ
nõ tenet̃ obedire.Idẽ eſt de eo qui cõtraxit ſub cõditione ca=
ſtitatis ſeruãdę poſtq̃ incepit dubitare an cõſenſus talis ef=
ficeret matrimoniũ,& al's nõ vult remanere cũ illa.Qđ aũt
ſuperior ſit cõtentus actu debito,patet:qa aliàs non pateret
tali via recedẽdi iuridice ſine peccato medio ab vxore,vt ꝓ
bat argm̃:& hoc vxore ſibi volẽte adhęrere. & debitũ exi=

gere.❡Secũdum punctum. An actus q dubitatur ꝓbabi-
liter eſſe pctm̃ mortale, cadit ſub obedĩetia vel obligatio-
ne?❡Et arguo ad partẽ affirmatiuam. Primo auctoritate
Aug. lib. contra Manichæos: vbi dicit: Iuſtus ſi forte etiam
ſub rege homine ſacrilego militet, recte pōt illo iubẽte bel
lare, ſi vice pacis ordinẽ ſeruans quod ſibi iudetur, vel non
eſſe contra dei p̃ceptum certum eſt, vel vtrũ ſit certum nõ
eſt. xxiij. q j. qd culpat. Ergo in ꝓbabili dubio pc̃ti mortalis
licet obedire. Quod ſi licet, indubie tenemur: cũ tota cauſa
releuãs nos ab obligatione obediendi, eſſet dubium vtrum
talis actus ſit mortalis vel nõ. Tenet cõſequentia: qa cum
dubitat, certũ non eſt eſſe contra dei p̃ceptum. Iam iuxta al
legata verba Auguſtini tunc licite obedit, cũ quod p̃cipit
&c.❡Scd̃o ſic: Coniunx dubitãs de mr̃imonio an teneat
vel nõ, ꝑpter dubiũ de vita prioris coniugis: tenet debitũ
reddere. ergo in dubio pc̃ti mortalis tenet qs obedire. Cõſe
quẽtia tenet: qa nõ teneretur ad hoc cõiunx ad exactionem
coniugis, ſi nõ etiã ſubditus ad p̃ceptũ ſupioris. Antecedẽs
ꝓbatur exp̃ſſa determinatione eccleſiæ de ſecũdis nuptijs.
c. dñs. vbi dicitur: Qui de morte prioris coniugis adhuc ſi-
bi exiſtimat dubitãdum: ei q̃ ſibi nupſit, debitũ nõ deneget
poſtulãti: qd̃ a ſe tñ nouerit nullatenus exigẽdũ.❡Tertio
ſic: Quædã videtur apud doctores dubia neutra de cõtradi
ctorijs ad quod ipſorum ſumus obligati, ſeu quod liceat. er
go ſaltẽ ſi accedat ibi p̃ceptũ ꝓ altera parte, neceſſe erit in ta
li dubio obedire. Conſequẽtia tenet: qa ibi priuſq̃ p̃cipere-
tur, pars illa erat æquè dubia. ergo poſtq̃ p̃cepta fuerit: niſi
quis obediat, exponit ſe piculis pluribus: puta piculo pec-
cati ex dubio de contradictorijs quod eorũ liceat: & pericu
lo inobedientiæ. Antecedens ꝓbatur exemplariter de cõſen
ſu metu mortis extorto, an ſufficit ad matrimoniũ: vt patet
per doctores. xxix. diſt. Quarti. Et licet cõmunior ſit opinio
partis negatiue: alia tamen non videtur minus probabilis:
& defenſatur per doctores iuris canonici in. c. cum locum.
de ſpon. in ca. inter cætera. xxij. q. iij. Si igitur poſt hoc con
trahat cum alia in facie eccleſiæ, quam cognoſcat, dubiũ eſt
an ſecundum

an ſecundũ teneat. Si ergo ibi accedat præceptũ, videt obli-
gari adherere ſecundæ. Item ꝓblema neutrũ videtur in ma-
trimoniũ contractũ contra conſuetudinẽ loci (quæ ſcanda-
lum generat) nondũ approbatã à papa, tenet vel nõ. de quo
per Panor. & alios in. c. ſup eo. de cogna. ſpirituali.❡Ad op
poſitũ arguo. Primo ſic: Votũ aut iuramentũ non ligat ad
actum in probabili dubio peccati mortalis: ergo nec quod-
cunq; ſuperioris præceptũ. Tenet cõſequentia: quia fortius
& efficacius obligãt illa q̃ p̃ceptum ſuperioris. Antecedẽs
patet. ſi qs iuret ꝓ bono patriæ (ne maneat ſine certo ſucceſ
ſore) q̊libet mẽſe ſemel exigere debitũ cõiugale donec vxor
imprægnata fuerit: ſi tali ægritudine laboret, q̃ ſine ꝓbabi-
li diſcrimine vitæ hoc nõ poſſit, nõ teneret iuramentũ ſer-
uare. Itẽ ſi interea oriatur ꝓbabile dubiũ de impedimẽto af-
finitatis aut cõſanguinitatis inter ipſum & vxorẽ. certũ eſt
q̃ nõ tenet cognoſcere, aut ſaltẽ exigere: qd̃ tamẽ iurauit: qa
ad hoc nõ potuit iuramento obligari. Et ſi cõſtante dubio
voueat, aut iuret: iuramentũ eſt temerariũ, & periuriũ ca-
rens iuſtitia. Iam qd̃ præſens impediret votũ aut iuramen-
tum: hoc in voto vel iuramẽto prius facto intelligit exce-
ptum.❡Secũdo ſic. Ad cuius præceptũ nõ licet ſe ſcienter
morti exponere, ad eiuſdẽ p̃ceptũ nõ licet ſe ꝓbabili dubio
ſeu periculo mortis exponere. Ergo ad nullius p̃ceptũ licet
ſe periculo ſeu dubio mortalis pc̃ti exponere. Cõſequentia
tenet: quia ad nullius præceptũ poſſet ſe ſcienter pc̃tõ mor-
tali ſeu morti animæ exponere. & pari paſſu currunt certa
mors, & periculũ ſeu dubiũ ꝓbabile mortis animæ: ſicut in
morte corporis aſſumit argumentũ. Antecedẽs probat: qa
illa eſt cauſa quare vxor nõ tenet furioſo debitũ reddere cũ
corporis periculo. ſecus ſi ſine eo: vt dicit Richar. xxxv. diſt.
Quarti. arti. iiij. Item tradit doctor ſubtilis pro regula. xxxij.
diſt. Quarti. vbi eſt probabile periculum de extinctione fœ
tus, vel q̃ fiat abortus, aut naſcatur proles leproſa: cum ali-
ter poſſet ſuſcitari ſana, non tenetur vxor debitum reddere.
quod euidẽter fundatur in illo Leuitici. xx. Qui coierit cum
muliere in fluxu mẽſtruo, & reuelauerit turpitudinem eius:

îpſacꝫ aperuerit fontem ſanguinis ſui: interſcientũr ambo in
medio populi ſui. Idem antecedẽs videtur fundari. ij. Regũ.
xxxiij. vbi Dauid qui prius aquã cõcupierat, allatã cũ pe=
riculo corporis reſpuit, ita inquiens: Nã ſanguinẽ hominum
illorũ bibam, qui ꝓfecti ſunt: & animarũ periculũ bibã: li=
bans eã dño. quaſi diceret, Nõ licuiſſet mihi hoc caſu peri=
culum corporis ſicut nec mortẽ præcipere. ideo ne temerita
tẽ tanq̃ virtutẽ ꝓbẽ: recuſo bibere. Irrationabile autẽ vide=
tur ꝙ ad exactionẽ teneat̃ cõiugale debitũ ſoluere. cũ ꝓba
biliter dubitet̃ an actus ipſe cõiugalis erit fornicatio: & nõ
teneret̃ cũ ꝓbabiliter dubitat̃ an actus ipſe erit ſuſpſi9 aut
fœtus extinctio: cũ ibi ſit etiã ſolũ dubiũ impedimẽti, & nõ
certa ſcientia. ¶ Tertio: ſi illud p̃cipiat operari ꝓpheta qđ
eius p̃cepto nõ interueniente eſſet peccatũ mortale: nõ tene
mur ei obedire donec certiſſime oſtendat ſe miſſum à deo,
& eſſe dñi ꝓphetã: & non in dubio ꝓbabili. ergo ſimiliter
nõ tenemur ad exactionẽ coniugis de qua ꝓbabiliter dubi=
tamus an cõiunx ſit, actum exercere qui ſine eius exactione
eſſet nobis mortalis, ꝓpter dubiũ fornicationis. & idẽ iuris
videt̃ reſpectu ſuperioris ĩ ſubdito. Antecedẽs patet ꝑ illud
iij. Regũ. xiij. vbi Gad ꝓpheta q̃a cito credidit pſeudo ꝓphe
tæ fingenti ſe à dño mãdatũ habere quaten9 Gad reductũ pa
ſceret in Bethel, & ſic expiraſſe p̃ceptũ prius Gad de cõtra=
rio factũ: à leone percuſſus ĩterijt: vt ĩterprãdẽ diũ idẽ ꝓphe
ta qui eũ reduxerat, ſibi p̃nũciauit in ſermone dñi. Hic dñs
Altiſ. tractans illud. iij. Reg. xx. cum dixit Micheas in ſermo
ne dñi. Percute me: & nolenti pœnã prænũciauit. Quia (in=
quit) noluiſti audire vocem dñi, ecce recedes à me, & percu
tiet te leo: dicit generaliter verũ ꝙ in ijs quæ ſunt cõtra dei
mãdata, debeat expectari donec habeatur certũ ſignum de
ꝓphetia vel diſcretione ſpirituũ. j. Io. iiij. Probate ſpiritus ſi
ex deo ſint: qm̃ multi pſeudo ꝓphetæ exierunt in mundum.
& ideo dicunt docto. Abrahã nequaq̃ tentaſſet immolare
filiũ ſuum, ſi nõ certiſſimus fuiſſet de dei reuelatione. Altiſ.
ibi & Tho. ij. ij. q. xvij. ar. v. Idẽ patet ex verbo Salua. Io. xv.
Si opera nõ feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ

haberẽt. ita ꝙ ſola certitudo atteſtatiõis miraculorũ & nõ
ꝓbabilis dubietas arguit iudæos infidelitatis. ergo ſimiliter
de ꝓpheta quocũq; alio. Tũ etiã q̃a niſi ſic, neceſſe eſſet o=
bedire diabolo p̃cipiẽti immolationẽ filij, aut dep̃cationẽ
iniuſti hoïs, qñ ſubtilib9 ſignis appareret vt ꝓbabiliter du
bitaret̃ eſſe Chriſt9, aut tũc ipm̃ adorare, cũ ꝓbabiliter du=
bitat̃ an ſit ille cui latria debet̃. qđ nõ licet, etiã ſi portẽtũ p̃=
dixerit, & euenerit: vt ſundat Aug. ĩ illo Deut. xiij. Si ſurrexe
rit ĩ medio tui ꝓpheta &c. vt patet. xxvj. q. v. c. nec mirum.
Ergo ſimiliter cũ ꝓbabiliter dubitat̃ aliq̃s eſſe maritus aut
p̃lat9, nõ debet̃ ſibi actus q̃ ſoli vero marito aut p̃lato rõ=
ne cõiugij aut p̃lationis debet̃, ꝓpter dubiũ ꝓbabile de a=
ctu. ¶ Pro ſolutione primo videndũ eſt q̃d liceat hoĩ agere
ꝑ ſe, aut ad p̃ceptũ p̃lati cũ ꝓbabile dubiũ eſt de contradi=
ctorijs quod eorũ liceat. Scd̃o q̃d ad p̃ceptũ p̃lati cũ alterũ
tm̃ an̄ p̃ceptionẽ eſt dubiũ an liceat, & oppoſitũ certũ eſt
licere. Quo ad primũ dico ꝙ iuſta ſtatera librãdæ ſunt rõ=
nes vtriuſq; partis: vt q̃ puræ rõnis acumine cõpertę fue=
rint validiores, cæteris paribus vincant etiã affectũ, vt eis
obediat̃. Addo notãter cęteris paribus: q̃a ſi alterũ efficaci9
ꝓbet̃ veniale, & cõtradictorium minus efficaciter mortale:
exiſtimo ꝙ licet ſubire veriſimilius ꝑiculũ minoris pc̃ti, vt
vitet̃ min9 v̾iſimile ꝑiculũ grauioris. cui9 ſimile eſt ĩ ꝑicu
lis amittẽdi facultates aut mẽbra min9 aut mai9. Aſſignare
aũt ĩ ſingulis q̃ gradu grauitas pc̃ti p̃põderare debeat v̾iſi=
miliori ꝑiculo minoris pc̃ti, aut ecõtra, non cadit ſub arte:
ſed de his docet prudẽtię cõſiliũ, & vnctio: q̃uo doct. dicũt
de honeſto neceſſario & debito attẽdendis ĩ eleemoſynis fa
ciẽdis, vel exhibẽdis bñficis, qñ vnum alteri debet p̃ferri:
quod ſumptũ videt̃ ex philoſopho. iiij. Ethi. Principale ꝓ=
batur: q̃a ſtãte æqualitate peccati vtriuſq;, ſi ꝓ altera fue=
rint efficaciores rationes, ibi eſt maius periculũ: & ita partẽ
illã agendo ſubmitteret ſe maiori periculo. verbi gratia ma=
ior. xiiij. annis intra annum probationis profeſſus ordinem
mendicãtium, & ſtatim poſt exiens, cõtrahit matrimoniũ
& cõſũmat. hic pœnitẽs facti dubitat an poſſit vxori poſtu

lanti debitum reddere.conſulit btm̃ Tho.quẽ reperit quar to ſentẽ.diſt.xxvij.in ſolu.ad vlt.dicentẽ ꝙ talis ꝓfeſſio nõ ſoluit matrimoniũ non conſummatum,quemadmodũ nec votum ſimplex(vt dicit)habetur ꝑ nulla,iuxta decretalem nouam.Ex quo euidẽter ſequit̃ eam etiam nõ poſſe dirimere matrimoniũ poſt contractum:quod reperit de facto cõſuluiſſe doctores Bononieñ.vt refert.d.Antoni.c.rurſus.q cle.vel vo.quos etiam ſequitur dñs Angelus in ſumma.q̃ vulgo Angelica nominatur.& ita horum opinio eſt ꝙ licite põt debitũ reddere.Pro oppoſito reperit dñm Petrum de Palu.diſ.xviij.Quarti dicẽtem,ꝙ ꝓfeſſio tenuit,& obligatur religioni in genere:ita ꝙ ſit monachus.Exquirit fundamenta vtriuſq; opinionis,& tandem reperit fundamentũ primę eſſe q̃a talis ꝓfeſſio nõ obligat religioni cui primo facta eſt.ſit gratia exempli ordinis minorum.iam votũ nõ dirimit matrimoniũ poſt contractum,niſi ſit ſolennizatum ꝑ ſacri ordinis ſuſceptionem,vel ꝓmiſſionẽ tacitã vel expſſam factam alicui de religionibus approbatis:vt dicitur.c. vnico de vo.lib.vj.& ſic nõ videtur eſſe in ꝓpoſito,cũ nõ ligetur alicui certæ religioni:quod fundamẽtum vr̃ nõ eſſe efficax.Non enim ſequitur Ex ꝓfeſſione facta non ligat̃ religioni quam ꝓfeſſus eſt:ergo nõ fecit ꝓfeſſionẽ alicui de religionibus approbatis etiam ſolennizando ſufficiẽter votum ad effectum dirimendi matrimonium poſt contractũ. Nam qui in religione non mendicantiũ intra annũ ſuſcipit habitum ꝓfeſſorum,tacite ꝓfeſſus eſt:vt in.c.conſtitutionẽ.de regularibus,libro ſexto.ex qua tamen(vt ibi dicitur) nõ obligatur illi religioni,ſed religioni in genere.de quo tamen dicit Ioan.And.ſi contrahat,nihil facit:& poſt ipſum Panor.in.c.conſulti.extra de regularibus.quãquã reprobet ibi(& forte male)communem opinionem Innocentij,Hoſtienſis,Ioannis Andreæ,& generaliter omnium p̃ter Dñm Cardinalem quem in hoc ſequitur.De eo q̃ abſolute vult mutare vitam,& ſumit habitum nouitiorum:exiſtimo ꝙ talis fecure non obſtãte ſua dubitatione poſſet negare debitum,ſequẽdo opinionem Palude:quod poſſet exemplifica

ri teſtator diſpoſuit in teſtamẽto vt ſatiſfactis omnibus legitimis debitis,remanens diſtribuatur pauperibus.Cõſtat legitime executori ꝙ non de omnibus ſoluerit decimas. ibi propter dubium de decimis &c.¶Itẽ epiſcopus pręcepit detegi ꝑſonam quę deliquit:quę dũ cõfiteret̃,nõ pœnituit. Dubitat ſacerdos an teneat̃ ꝓpter opinionẽ iuriſtarũ in.c. omnis vtriuſq; ſexus.de pœni. & remiſ.& aliorũ contrariam.¶Si vero poſt debitũ examẽ ratõeſ appareant ęque efficaces,reſpiciendũ eſt ad grauitatẽ vtriuſq; partis,vt quod eſſet grauius peccatum declinemus,minori nos ſubdendo: vt vult cõciliũ Toletanũ.xiij.diſtin.duo mala.& Grego.eadem diſtin.c.nerui. Si vero ratiões fuerint pares,& peccatorum ęqua grauitas:in omnino paribus locus videt̃ gratificationi.Si tñ ex affectu ſe ſentiat ad alterũ magis inclinatũ tutius videt̃ vt illi ſe ſubmittat ad qđ minus inclinat̃.eoq; affectio ſemp̃ facit plus apparere quę pro ſe faciunt: & ita rectum iudiciũ impedit.Hoc vltimo caſu obediendũ eſt in diferẽter in ea parte quę pręcipit̃.Si rationes pro vna parte ſint efficatiores in æqualibus peccatis,aut pares in æqualibus,eiuſdẽ tamen generis,puta mortalis vel venialis:ſi præcipiatur pars periculoſior, ideſt grauior in qualitate peccati,aut minus probabilis:non tenet̃ obedire:quia cõtra legem naturæ præcipit qua iubemur in periculis peccatorũ ſemp̃ minima ſumere,niſi ſuperior talis fuerit, vt eius præceptio vim autoritatis habeat,faciens alterã partẽ plus vel æque apparere:vt poteſt eſſe ratione doctrinę & ſanctitatis in ſimul concurrentiũ: vel ratione indefectibilitatis: vt tenetur de cõcilio generali.nec quis iſto mõ agens dubium, amat periculũ.quia nõ cẽſetur amare niſi cũ liberũ eſſet ei tale p̃iculũ euitare ſine incurſu alterius maioris vel æqualis. ¶Quoad ſcđm.videlcet cũ alterũ cõtradictoriorũ tm̃ cadit ſub dubio an liceat,& hoc pręcipit̃,vel tanq̃ debitũ exigitur:aliq̃n credidi diſtinguendũ:puta vel eſt dubiũ licere ꝓpter dubietatẽ circunſtantiarũ quę labefaciũt vel iuſtificant actũ vt in actu debellãdi : q̃a dubitat̃ an ſubſit iuſta cauſa vr̃ in mr̃ionio.q̃a dubitat̃ an ſubſit ĩpedimentũ:et ꝙ B

in illis tenemur obedire,iuxta Aug.ſnīam in dicto.c.q̄d cul-
patur.& determinationē eccleſię in dicto.c.dn̄s.pro quo ēt
allegari ſolet.c.inquiſitioni.de ſen.excom.Aut eſt dubiū iu-
ris cognitis rei natura & omnibus circunſtantijs, vt in pro
blematibus doctorū eſt de hoc an aliquid liceat, an non:&
ꝙ in tali dubio licet negare obedientiā,tanq̄ȝ in illicito non
cadente ſub obedientia.¶Sed diligētius examinās nō repe-
C ri in hoc eſſe differentiā:quia dubietas iuris nō arguit peri-
culū rei,ſed ſolū quo ad animū dubitantis.Nā ſi rationes al-
terius opinionis non inducant eū in aliquā dubitationē &
vacillationē mētis,nō peccat rōne dubij Exēplū de ſolutio-
ne integrę decimę prędialis & pſonalis de qua cōiter iuriſtę
&c.vide Panor.in.c.in aliqbus.de decimis.ſicut ſi cā ꝓbabi
lis ex qua videt̄ impedimentū matrimonij fuiſſe,nō moueat
maritū ad dubitandū:puta q̄a cōfidit ꝓbitati vxoris:quā-
uis iā ſciat vxorē fuiſſe illā quā ante matrimoniū vidit cum
conſanguineo ſolā cū ſolo,nudā cū nudo:nō peccat ratiōe
dubij etiā exigendo debitū:licet poſſet vtrobiq̄ȝ accidere ꝙ
peccet cōtra legē,ignorātia ipſum nō excuſante, vt cū talis
eſt qui tenet̄ ex illis cauſis credere vel ad minus probabiliter
dubitare:ſicut ſi opinio medicorū nō faciat ægrū imperitū
medicinę dubitare ꝙ hoc ſit ei mortiferū qd' maxime appe
tit,nō propter hoc excuſat̄ à ſuijpſius nece & interfectione
ſi contra præceptū eorū comedat.¶Dico igitur nō facien-
do aliquā differentiā dubij iuris à dubio ꝓpter circūſtātia
rū dubietatē,pro cōcluſione reſponſiua,ꝙ nullus dubitās de
D actu an ſit mortalis an nō,licite obedit ipo ſic dubitāte.Pro
bo ſic:quia nullū ſuperioris p̄ceptū liberat ſeu eximit homi
nē ab obſeruatione iuris diuini vel naturalis.Sed agere con
tra dubitationē peccati mortalis,eſt iure naturę ꝓhibitū,ſi-
cut agere contra cōſcientiā peccati mortalis:ergo nulli licet
ſic obedire.Minor patet q̄a circūſcripta oī lege poſitiua dei
& hoīm,adhuc qd'libet taliū eſſet mortale peccatū. Conſe-
quētia tenet:q̄a hoc eſſet obedire cōtra p̄ceptū negatiuū iu-
ris naturæ:& p̄cepta negatiua obligāt ſemp.& ad ſemper.
Præterea q ꝓbabil'r dubitat de ſeruitute vxoris: nō tenet̄ et

etiā mandāte eccleſia reddere debitū:vt dicit Tho.ſimiliter
Ricar.diſt.xxxvj.Quarti.& eſt meo iudicio neceſſario ſic di
cendū:vt patet ex allegatis in.iij.ar.ſ.argu.ergo à minori non
tenet̄ cū ꝓbabiliter dubitat an actus erit fornicatio. Conſe-
quētia tenet:q̄a ad prmū ſecundū doc.non tenet̄:q̄a ſic vel
fornicaret̄,vel ſibi p̄iudicaret quo ad tēporalē obligationē
ſi eā maritali affectu cognoſceret.Cū ergo ꝓpter periculū
aīæ tenet̄ multo maiora p̄iudicia ſubire,vt.ſ.periculū animę
euadat,ſequitur ꝓpter periculū ipſum nō teneri,iuxta regu
lā:Si vinco vincentē te,multo fortius vinco te.l.de acceſſio
nibus.ff.de diuer.& tēporali.p̄ſcrip.Et quid ſtulti9 q̄ȝ in du
bio ſeruitutis ſi vxor velit vxorio affectu ipſum cognoſce-
re,et nō ſolū quaſi ex primo cōſenſu:ꝙ tūc reddere nō tenea
tur,& tenet̄ vxore volēte & petēte debitū quaſi ex primo
cōſenſu ſolū,ex quo ſic nō ſolū eſſet periculū fornicatiōis.&
nō p̄iudicij tēporalis?Et ne ſolus exiſtimer hoc calle nō tri-
to incedere,& rationibus nouiter emergētibus doctorū ſen
tentiā ꝓ meo affectu trahere repugnātē:allego ꝓbatiſſimū E
illū theologū dn̄m Guillelmū Altiſſido.q tertia parte ſum-
mæ ſuæ agēs de ꝑplexitate operationū,quærit qd ſi dubitet
an ſit ſua.ea petēte dibitū ſi reddat,peccat mortaliter:q̄a du
bitat eā eſſe ſuā:& ſi nō reddat,ſimiliter.R n̄detur,recurren-
dū eſt ad ep̄m.dū tn̄ dubitauerit,reddere nō debet.Hæc ille.
¶Obijcies fortaſſe:Etſi forte poſſes negare ꝙ eccl'ia deter-
minauit in dubio pc̄ti mortalis eſſe obediēdū:nequaq̄ȝ tn̄ in
ficiari poteris ꝓbabilē doct.opinionē hoc tenere.Vn̄ btūs
Tho.xxxviij.diſt.Quarti ī fine dicit ꝙ ſi cauſa facit certitu-
dinē de vita prioris viri.nec debet reddere : nec exigere.Si
ꝓbabilē dubitationē,debet reddere:ſed nō exigere.Si aūt ſit
leuis ſuſpicio,pōt vtrūq̄ȝ licite facere:q̄a debet illā cauſam
poti9 obijcere,q̄ȝ ſecd'm hoc cōſciētiā formare.Idē vult dn̄s
Petrus de tarētaſia eadē diſt.Palude diſt.xxxvj:dicit ſic præ
ceptū eſſe per papam in.c.inquiſitioni.de ſen.excō.& circū-
ſcripto præcepto papæ nihilominus ſic eſſe agendum & di-
cendum:quia de non reddendo neutra pars eſt certa.Si enim
eſt matrimonium,reddere eſt iuſtitia.Si non,eſt luxuria:ſed

quia præſumptio eſt pro matrimonio,nõ eſt æq̃ualè dubiũ
hincinde.imò ſi æquale eſſet dubiũ,puta vna ſententia lata
eſt pro matrimonio,alia cõtra,& neutra tranſiuit in rẽ iu=
dicatã:adhuc qa nullus eſt ſpoliãdus poſſeſſione.&c.Et idẽ
cõcorditer vidẽtur dicere oẽs doctores,& gloſſa iuris cano.
in ca.domin9.de ſecundis nuptijs.& in.c.inquiſitioni.de ſen
ten. excom. Sed in dubijs pars minus periculoſa eſt eligen=
da.ergo licet obedire,vel debitũ reddere in dubio pc̃ti mor
talis.¶Et videtur efficacius confirmari ex hoc:quia ſicut
occidere hominẽ legitimæ ſeu publicæ auctoritatis poteſta
te,nõ eſt cõtra prohibitionẽ homicidij:ſed occidere hoiem
talis poteſtatis auctoritate nõ ĩteruenĩete:ita ſimiliter videt̃
ꝙ agere dubiũ peccati mortalis ad mandatũ ſuperioris,aut
alterius exactionẽ qui ꝓbabiliter dubitat̃ ius habere:nõ vi
detur cadere ſub ꝓhibitione iuris naturæ quo ꝓhibemur
dubiũ tale agere:ſed ſolũ ꝓpria ſponte ſeu libere tale quid
agere.Aſſerere igitur ꝙ in tali dubio obedire nõ licet,videt̃
dare pedẽ inobedientiæ.& declinare corda ſimpliciũ in ver
ba malitiæ ad excuſandas excuſatiões in pc̃tis:vt effrenate
audeãt negare obedientiã ꝓpter dubium peccati affirman=
F tes ſibi hoc licere ex p̃cepto iuris naturæ. ¶Rñdeo ad pri=
mũ,quo ad hoc doctores vidẽtur loqui ſecundũ metas fori
exterioris,ad quod ſcilicet ibi quis cogẽdus ſit.& qa aliud
prætendẽtes contradicũt ſibijpſis ex illo qđ dicũt aut dice
re habẽt de dubio ſeruitutis,non credo ex dictis eorũ in ea
G parte poſſe argui ꝓbabile dubiũ.¶Ad ſecundũ dico ꝙ ſi=
cut a lege naturæ nõ agendi cõtra cõſcientiã mali nõ exci=
pitur quis mãdato ſuperioris,vel exactione eius qui dubi=
tatur ius habere:ita nec a lege nõ agẽdi qđ dubitamus eſſe
mortale.Propter quorũ paritatẽ videtur Hoſtienſis in illũ
errorẽ incidiſſe,vt tandẽ in ſumma amplexaret̃ opinionẽ ꝙ
cũ certitudine ſeruitutis vxoris tẽpore litis pendẽtię poſſet
ad mandatũ eccleſiæ vxori petenti debitũ reddere,tanq̃ illi
cui moueret̃ quæſtio ſtatus,quaſi ex primo cõſenſu,& ſine
nouo:cũ tñ ſciat tũc ibi nõ eſſe mr̃imoniũ,ad qđ ſequitur
actũ eſſe fornicariũ.Ergo ſi hoc exciperet̃,maxĩe foret ideo

qa ſuperueniẽte ĩ dubio p̃cepto ſup̲ioris,tenemur obedire:
vt etiã volũt aduerſarij:cuius cõtrariũ euidẽter deduci põt
ex his q̃ dixi de redditiõe debiti cũ dubitat de ſeruitute vxo
ris:ex quo ſic nõ pateret viro via recedẽdi licite & ſine pec
cato medio ab vxore quã dubitat ſeruam eſſe:vt ſupra pa=
tuit.Nec eſt ſimile de occidẽdo hoiem legitimæ poteſtatis
auctoritate interueniẽte,cũ hoc manifeſte doceat excipien=
dũ a ꝓhibitione occidẽdi ſcriptura ſacra & ratio.ſecus hic.
ſed ſimile foret ſi ad mãdatũ publicæ poteſtatis liceret occi=
dere eũ qui nondũ cõuictus eſt maleficus,ſed probabiliter
dubitat̃:ꝙ certũ eſt nõ licere.Propter qđ in lege p̃ceptum
erat neminẽ debere mori vno tm̃ cõtra eũ dicente teſtimo=
niũ:vt patet Deuter.xix.vbi expreſſe ꝓhibet̃ ante debitam
veritatis inquiſitionẽ in quẽquã dãnationis ſnĩam ꝓferri.
& idem ſi cõſtet principẽ ex dubia cauſa velle mouere bel=
lum,maxime de quo dubiũ eſt an ſit verus princeps.Qua=
re enim in dubio obligabimur ei quẽ dubitamus principẽ
eſſe,obedire:& non ꝓphetæ aut alicui apparenti in effigie
Chriſti qui ꝓbabiliter dubitatur eſſe Chriſt9? ¶Cũ addit̃
ꝙ do pedẽ inobedientæ,rñdeo ꝙ multo ſyncerius eã ſeruan=
dã cõmẽdo,cũ poſt apoſtolos doceo: Obedire oportet deo
magis quã hoibus.Actuũ quinto.Nec eget obediẽtia meo
mẽdacio,vt loquar ꝓ ea dolũ.Non tñ dico omnẽ dubitan=
tem liberũ ab obedientia.Quidã em̃ irrationabiliter dubi=
tant,aut ſine ratione crudelitatẽ ſeu conſciẽtiã ſibi formãt:
quos ſua dubitatio aut etiã cõſcientia nequaquã a lege obe
dientiæ liberat,ſed merito peccatorũ ſuorum tale quid inci
dunt,vt in eis cõpleatur illud Apoc.xxij.Qui nocet,noceat
adhuc,& qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc.Vnde (quod
magis eſt) dicit Richardus.iiij.ſententiarum , & poſt eum
Aſtenſis & plures alij:Si vxor credat marito aſſerenti ſe do
lo cõtraxiſſe matrimoniũ,puta mentitum fuiſſe contrahen=
do:(quod tamen credere non tenetur,iuxta capi.per tuas.
de probatio.) ſi poſt aſſerenti viro ꝙ tunc mentitus ſit,&
primo vere contraxit:ſi adhuc credat primum,eſt perplexa
ipſo petente debitum. Siue enim reddat , ſiue non reddat.

peccat reddendo contra cõſcientiã,& non reddendo contra
legẽ coniugij:quia licet primo ſibi præiudicauerit , tamen
per reuocationẽ(credo)expirat hoc præiudiciũ,qa concor=
dat verbis qbus in cõtractu expreſſit ſuũ cõſenſum de præ=
ſenti.Et doctor ſubtilis diſt.xxx.Quarti,admittit illã perple
xitatem ſtante credulitate,quod limitandum credo qñ tales
circunſtantiæ occurrunt in viro vt merito ſit ei credendũ cũ
ſe dicit dolo mentitum fuiſſe:cꝫ mulier poſſet credere,ſed ex
animi pertinacia aut conſimili cauſa iniqua non vult:aliàs
(exiſtimo)durat p̃iudiciũ viri:quãadmodũ ſi vxori ægritu
dinẽ ĩtulerit ꝓpter quã debitũ reddere nõ valet,quãdiu illa
ægritudo durat ſine culpa mulieris.ſecus vbi vellet taliter
ægrotare,vt vindictã ſumat de viro, eidem debitũ non red=
H dẽdo. Ad rationes ante oppoſitũ.Ad primũ dico primo:qa
verba conſequentis non poſſunt extẽdi ad ſenſum cuius op
poſitũ nõ repugnat antecedenti,cũ hoc impediat bonitatẽ
conſequẽtiæ:& Augu.ex iſto antecedente præmiſſo, Ordo
ille naturalis mortaliũ paci accommodatus hoc poſcit,vt
ſuſcipiendi belli auctoritas atqꝫ conſiliũ penes principes ſit.
ſed ſi humana cupiditate bellũ geritur:non nocet ſanctis,in
quos nõ habet quiſquã poteſtatẽ niſi deſuper datã(nõ enim
eſt poteſtas niſi a deo ſiue iubente ſiue ſinente) infert imme=
diate hoc conſequẽs:ergo vir iuſtus ſi forte etiã ſub rege ho
mine ſacrilego militet,recte põt illo iubẽte bellare ſi vice pa
cis ordinẽ ſeruans quod ſibi iubetur,vel eſſe cõtra dei præce
ptũ certũ eſt,vel vtrũ ſit certũ nõ eſt.Hoc antecedẽs loquit
ſolum de eo quod eſt contra dei præceptũ ex animo indicen
tis mouentis bellum.puta ſi ex cupiditate:de quo alijs con=
ſtare nõ poteſt:cũ affectus animi ſoli deo pateant.ergo con
ſeqũẽs nõ põt extendi ad dubiũ eſſendi contra dei præceptũ
quo ad rem ipſam iuſſam ſeu præceptam:vt eſt quum pro=
babiliter dubitatur an iuſta cauſa ſubſit quæ allegatur:vel
an cauſa q̃ ſubeſt,ſit ſufficiens & legitima ad indicendum
bellum. Imo ego in hoc caſu amplius dico quòd etſi con=
ſtaret & certum eſſet præcipientem contra dei preceptum
agere in mouendo bellum,& præcipiendo ſubtilis inuaſio=

nẽ:ſi aliàs ſubſit iuſta cauſa bellandi, nõ ſolũ recte poſſunt,
ſed & tenentur obedire , vt patenter põt apparere ex his q̃
dixi in ſolutione primi argumenti in primo articulo.Sed qa
forte diceret, Auguſtinus nõ infert ex illa parte,Sed ſi huma
na cupiditate &c.ſed ex illa,Ordo ille naturalis mortaliũ pa
ci &c.ideo aliter reſpõdeo dictũ Auguſt.cõplendũ ſeu ſup=
plendũ:ſi qđ ſibi iubetur,nõ eſſe cõtra dei pręceptũ certum
eſt,vel vtrũ ſit certum non eſt:ſupple,dum tamẽ ab eo cre=
datur actu vel virtute nõ eſſe contra dei pręceptũ. Et ꝙ ſic
intelligendum eſt,probo ex verbo Apoſtoli ad Romanos.
xiiij.Omne qđ non eſt ex fide,peccatũ eſt. Quod licet com=
muniter exponatur,nõ ex fide,id eſt contra fidẽ ſeu cõſcien=
tiam:videtur tamen ꝙ Apoſtolus amplius voluerit dicere,
cũ vigilanter dixerit non ex fide,& non contra fidem:quod
æque facile dixiſſet:aperte inſinuans omne qđ agimus, pec
catũ eſſe niſi credamus nobis licere,& hoc vel actu,vel vir=
tute. Virtute inquam vel virtualiter, vt ſi de hoc cogitaret,
exiſtimaret ſibi licere. Itaque verbo Apoſtoli non ſolũ de=
claratur agere contra dictamen conſcientiæ, peccatum eſſe,
ſed etiam contra dubitationem.Et per hoc vt omnes excipe
rent,niſi credat cõtra dei pręceptũ eſſe:quãuis certus nõ eſt.
Et præter hoc etiam excipio,vel ſi nõ dubitet. Nec propter
hoc omne dubium vel ſcientia eum excuſat vt licite non
obediat,ſed ſolum illa in quam ſcilicet dubietatem vel con=
ſciẽtiã rationabiliter ductus eſt:vt dixi prius &c. Nec opor
tet omnia dicta ſanctorum vniuerſaliter intelligere,quaſi ſo
r nt verba legis:cum pluries de induſtria ſermonem tempe
rent indefinite loquentes,ne ex vniuerſalitate in errorem in=
cidant. ¶ Ad ſecundum de capitu.dominus.de ſecundis nu
ptijs, dico quòd loquitur ſecundum metas fori exterioris: I
vbi præſumitur pro matrimonio donec & quouſque op=
poſitum probetur:vbi non ſolum cogeretur dubitans con=
iugi exiſtenti bonæ fidei debitum reddere , verum etiam
econtra bonæ fidei ei quæ ſe proponit dubitare: argumẽ
tum capitulo laudabilem . vt lite pendente nihil innoue=
tur. Secus in foro animæ:vbi ex credulitate ſua vel dubio

ſibi p̄iudicat vt nō teneať alter ſibi debitū reddere. Simile eſt de eo qui dolo ſe cōtraxiſſe dicit: cui in foro anime non teneť debitū reddere vxor. in foro aūt exteriori illo nō obſtāte debitū ei cogereť reddere: ex quo hoc ſibi preiudicare ibi non poſſit. Vel extendēdo ad forum pœnitentiale, dico ad vtrūq; ſimul ꝙ limitāda ſunt ad dubiū quod amoueri pōt ex preſuppoſitione habita pro pręcipiēte vel exigēte. Niſi ſic: cogeremur dicere ꝙ ſi ſciā principem ex cā dubia bellū mouere, & totū eiuſdē cōſiliū: tenebor obedire ſubmittēdo me probabili periculo occidēdi innocētes. Nec hoc valet ſi dicas, certū eſt ibi eſſe cōtra dei preceptū: cū cōſtet eos peccare & indicēdo bellū: & exequēdo: quia licet ſit certū eo caſu illos peccare: hoc tñ non releuat ſciētes cām eſſe ſufficientem (quāquā ipſi dubitēt) quin teneanť obedire, aut ad minus poſſint obedire. ergo textus nō loquiť de eſſe cōtra dei pręceptū ipſi iubēti ſeu quo ad iubentē, ſed quo ad obedientiā: ſi debeat cū præciſſiōe intelligi: vt ſcilicet tūc ſolum, & alias non licet obedire: & de hoc magis patuit in prioribus. Pro dicta reſtrictione ca. q̄d culpať, & ca. dominus, multū facit ca. paſtoralis. de ſi. inſtru. ¶ Tertiū punctū. An in ꝓbabili dubio doctorū licet obedire cōtra ꝓpriam ſententiā ſeu opinionē? Et arguo primo ꝙ ſic: q̄a hoc efficaciſſime ꝓbari videť ex determinatiōe eccleſię de ſen. excō. ca. inquiſitiōi. dicētis: verum cū cōſciētia pulſat animū ex cauſa ꝓbabili & diſcreta, q̄uis nō euidēti & manifeſta: debitū quidē reddere pōt, ſed poſtulare nō debet. Vbi manifeſte haberi vr̄ ꝙ licet debitū reddere cōtra cōſcientiam ex ꝓbabili & diſcreta cā ortā: q̄d eſt intentū. Nec valet dicere ꝙ debet intelligi cōſciētia depoſita (vt ibi p̄mittiť de cōſciētia leuis & temerarię credulitatis ꝙ ea ad paſtoris conſiliū exploſa pōt debitū cōiugale reddere et exigere) q̄a depoſita cōſciētia nō ageret cōtra cōſcientiā debitū exigēdo. Iā textus cām dicti aſſignās ſubdit. Ne in alterutro vl' cōtra legē cōiugij: vel cōtra iudiciū cōſciētię cōmittat offenſam. ¶ Secūdo ſic. ī ꝓbabili dubio licet iudici habēti ſpālē opinionē de iuſtitia negocij, iuxta doctorū & pluriū opinionē cōtra

ꝓpriū ſentimentū ꝓnunciare. ergo licet ad mandatū ſuperioris &c. Probatur antecedēs tum primo q̄a qui in dubijs ſequitur quod ꝓbabilius & veriſimilius eſt, nō peccat. Naturaliſſimum enim vr̄, & innatæ prudētiæ. vt in incertis ſequamur q̄d certitudini vr̄ ꝓximius. Hinc de ſpō. cap. iuuenis. dicitur: In his q̄ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, ſequi debemus, ſed veriſimilius & ꝓbabilius eſt iudicē vnū falli in opinione q̄ꝫ plures, maxime doctiores eo, & maioris induſtriæ. Diciť enim. iij. Politi. ꝙ turba melius iudicet, q̄ꝫ vnus hō: q̄d facit ꝓ pluralitate. Et. vj. Ethicorū. Nō minus inhiandū eſt expertorum & ſeniorū ſentētijs ſine demōſtratione, quā demonſtrationibus ipſis. Veluti enim ꝑ experiētiā viſum habentes principia diſcernunt. quod facit ꝓ doctioribus & magis expertis. Tum ſecundo: quia nō poſſet rex tp̄alis rectum ordinem bellandi inſtituere, niſi cæteris p̄ceptis ſupra ordinet vt in dubio apud capitaneos ſeu duces exercitus p̄ualeat opinio plurimorum & magis exꝑtorū. Alioqui ſi quiſq; aut inuadendo aut defendēdo tenereť iuxta propriam opinionē agere, ſtatim exercitus diuiſus, & inter ſe cōtrarius ad nihilum decidet, & deuincetur. Sed quod apud hominem eſt ꝓbitatis & neceſſariæ ꝓuidentiæ: nō videť à rege cœleſti (cuius ſapiētiæ & bonitatis non eſt numerus) quouis modo p̄termiſſum. ergo ſaltem in definiēdo cōmunicata manu & cōſilio licet contra ꝓpriam opinionem cum alijs ſententiare, & ſententiata exeq. Tum tertio: q̄a niſi ſic, q̄ſq; tenereť inniti ꝓpriæ prudētiæ: q̄d eſt cōtra illud Prouerbiorū. iij. Nō innitaris prudētiæ tuæ. Ibi Hieronymꝰ Prudētiæ ſuæ innititur: q̄ quod ſibi dicendum vel agendū videtur, patrum decretis anteponit. intelligens per patres non ſolum Romanos pōtifices, aut alios poteſtatem habētes legis condendæ, ſed generaliter omnes ſeniores q̄ experientia & ratione præeminent. Ergo ſi quiſq; deberet iuxta propriam opinionem pronunciare, ſemper deberet inniti propriæ prudentiæ. Huius etiam contrarium videntur ſentire omnes doctores iuris canonici: notantes ꝙ in iudicio ſeu iudicando ſequendo eſt communis opinio, niſi euidēter

ſalſa fuerit,vel conuinci poſſit probabilibus rationibus: ꝙ
iudex acutiſſimi ingenij arbitrabitur . Vide per Ioan. And.
in.c.j.de conſtitutionibus.& Panor.in.c.j.de ſentẽ.& re iudi.
¶ Tertio ſic.Quis licite poteſt alteri conſulere vt agat qđ
ſecundũ ſuam opinionẽ eſt illicitũ. Ergo propter aliorũ opi
nionẽ poteſt contra propriam agere opinionẽ. Conſequen=
tia tenet: quia conſiliũ eſt cauſa eorũ quę fiũt ꝓpter ipſum.
Iam nulli licet in alio efficere qđ nõ in ſeipſo: iuxta illud ad
Romanos.i.Non ſolũ qui faciunt: ſed & qui cõſentiũt &c.
Antecedens probať: quia hoc videť ſummæ humilitatis,de
ſe parua ſentire,iuxta illud Philippẽ.ij. Nihil per cõtẽtio
nẽ vel inanem gloriam:ſed in humilitate ſuperiores ſe inuicẽ
arbitrantes. Attendens igitur propriam ſtagilitatẽ,& ꝙ in=
certæ ſint ſuæ prudentiæ: non audet contra maiorum opi=
nionem alteri forte laqueũ inijcere. Et ideo refert ei opinio.
beati Tho.& Bonauenturę & aliorũ de his ꝗ per ſimoniam
mentalem tantũ acquiſita ſunt,petens vt ſecure quod ipſi
ſentiunt agat. Et certe niſi hoc liceret, non poſſet bona con
ſcientia conſulentem ad doctiores remittere,quos ſcit con=
trariam ſententiam fouere. ¶ Dices fortaſſe,Scit etiam alios
(vt ſeipſum) poſſe falli . ergo lege charitatis teneť proximo
ſuadere vt incertum dimittat,& proſequatur quod certum
eſt.Sed contra hoc nihil releuat in dubijs vtriuſq; partis cõ
tradictionis.quia ibi quancunq; partem egerit, ſemper du=
bium proſequitur:vt patet ex dictis. ergo ſaltem ibi licebit
ei contra propriam opinionem ſuadere.Exemplũ: qui ſpon
ſam cognouerat ſine conſenſu de præſenti , ſuperduxit aliã:
& tandem cogitur per eccleſiam ad primam redire.Hic cõ=
ſultus tenet ſecundum opinionem Hoſtienſis, quòd ſcilicet
ſecundum matrimonium ſit nullum,iuxta capitu.is qui. de
ſponſa.An ne poſſet ſuadere conſulenti ſe,vt in hoc caſu ec=
cleſiæ non obediat,nec teneatur:vt dicit communis theolo=
gorum & iuriſtarum opinio? Item profeſſus de nudo con=
ſenſu vxoris , reuocatur per diœceſanum ad thorum ſuæ
vxoris,iuxta capitu.primo de conuerſa.coniuga Opinatur
ipſe nullo modo licere monacho alteri carnaliter commiſce

ri:& cap.illud intelligendũ eſſe de licẽtia extorta,iuxta quo=
rundã opinionẽ,an ne ad præceptũ eccleſiæ licite poſſit ei
debitũ reddere.¶ Quarto,quia niſi ſic,nõ liceret canonico
fouere cauſam capituli quã ipẽ exiſtimat iniuſtã eſſe:& ſcit
ab omnibus alijs etiã doctioribus opinari æquã,iuſtam &
bonã:ſed deberet oĩa potius mala pati,quã malo conſenti=
re.xxxij.quæſt.v.ita ne Similiter concluſionẽ de bello mouẽ
do captã a pluralitate,nõ liceret exequi ei cõtra cuius deli=
berationẽ & opinionẽ de iniuſtitia belli mouendi,concluſio
capta eſt.Item nec medicus vnã cum alijs practicans poſſet
cõcluſionem phlebotomiæ cũ alijs exequi,quam ipſe ſentit
ægro mortiferam. Et quòd hoc liceat medico,patet:quia ſi
ipſemet ægrotaret,poſſet ꝓ tutiore aliorũ cõſiliũ ſeq,quos
reputat magis expertos & doctiores ſe,ac vidit pluries pro
ficere ægris vbi ipſe opinabatur ægro mortem inferendam.
¶ Quinto ſic.iudex licite dãnat eũ quẽ ſcit eſſe innocentem,
propter dicta teſtiũ in contrariũ:vt vult beatus Tho.ſecun
da ſecũdæ quæſtione.lxvij.arti.ij.& ibidẽ.lxiiij.q̃ſtione arti.
ix.vbi dicit de miniſtro ꝙ ſi etiã liceat,niſi ſententia conti=
neat intolerabilẽ errorem,ad excludendũ carnifices martyrũ.
Idem tenet Alexander de Hales,& dñs Altiſſiodoren.iij.par
te ſummæ tractans quibus ſit obediendũ:vbi latius exami
nat iſtum artic.Hoſtien.dñs Cardinalis & plures alij:vt vi
dere poteris per Panor.in.c.paſtoralis.de offi.deleg.Ergo li=
cet ꝓpter opinionẽ aliorũ cõtra propriã agere.¶ Ad oppo
ſitũ arguo ſic.Nulli vnquã licet agere contra cõſcientiam:
ergo non licet alicui agere contra propriã ſententiã ad mã=
datum ſuperioris quamuis ſciat probabile dubium eſſe an
liceat quod præcipitur. Antecedens patet primo auctori=
tate iuris humani.Omne quod fit contra conſcientiam,ædi
ficat ad gehennam.xxviij.quæſt.i.omnes.item cap.per tuas.
ij.de ſimo.vbi textus loquitur de erronea conſcientia : de
qua tamen minus videtur quòd non licet contra eam age=
re.Secũdo auctoritate iuris fontalis,puta diuini.ad Roma.
xiiij.Qui autem diſcernit , ſi manducauerit , damnatus eſt:
quia non ex fide &c.Omne autẽ quod nõ eſt ex fide , pecca=

tum eſt. Vbi manifeſtiſſime eſt de intentiõe Apoſtoli quod
diſcernẽs aliquos eſſe cibos immundos, id eſt illicitos ad ve
ſcẽdũ: ſi mãducauerit, dãnatus eſt, id eſt mortaliter peccat:
tñ illa eſt cõſcientia erronea. Et iſtud videt̃ indiſpẽſabile iu
ris naturalis p̃ceptũ, adeò ꝙ nec deꝰ ipſe cõtra ip̃m poſſit in
dulgere. Implicat em̃ illũ bñ agere q id agit deliberate, qđ
A credit vel exiſtimat malum eſſe. ¶ Ideo ꝓ rñſione breuiter
pono hanc cõcluſionẽ. Nulli vnq̃ licet contra propriã ſen
tentiã ſeu opinionẽ agere, nec iudici contra opinionẽ pronũ
ciare. Probatur primo per illud Exodi. xxiij. iuxta hebraicã
veritatẽ: Non declinabis poſt Rabbim ad malũ: & nõ rñde
bis in iudicio poſt Rabbim ad peccatum. In cuius prima
parte Rabbim ſignificat multitudinẽ: in ſcđa magiſtros ſi
ue doctores: vt dicũt Lyra & oẽs Hebræi: qđ cõfirmat no
ſtra tranſlatio, q̃ vltimæ partis loco habet. Et in iudicio nõ
acquieſces plurimorum ſententiæ vt à vero deuies. Propter
qđ lex erat apud Hebræos, in deliberationibus ꝓ ſententiã
do vel definiendo, ab his debere incipi, qui ſunt minoris au-
ctoritatis: ne forte formidarent recederẽ à ſententia maiorũ.
Et idem (vt dicit Lyra) obſeruãt Theologi Pariſius. ſed agẽ
do cõtra propriã ſententiã vel opinionẽ, recedit à vero, vt
ipſe exiſtimat: ergo contrauenit mãdato legis, & illi verbo.
Eccleſiaſti. iiij. Pro aĩa tua nõ cõfundaris dicere verũ. Et ibi
dem: Nõ cõtradicas verbo veritatis vllo modo: & de mẽda
cio ineruditiõis tuæ cõfundere. Ratione ſic. Nullus põt lici-
te agere id de quo nõ põt iudicare dum agit, ꝙ ipſum licet.
ſed impoſſibile eſt aliquẽ iudicare ꝙ ſibi licet agere contra
ſuã opinionẽ vel ſententiã de bono vel malo: ergo &c. Mi-
nor patet: quia ſic ſimul haberet cõtraria iudicia: verbi gra
tia, iudicaret ꝙ operari à, ſit malũ: & ꝙ operari a, nõ ſit ma-
lum, ex quo ponitur iudicare quòd ſibi licet. Item ſi iudex
habens opinionem ꝙ de iure pronunciandum eſt pro a, ſi-
mul iudicet propter opinionem aliorum pronunciandum
eſſe de iure cõtra: a habet contraria iudicia, puta, Pronun-
ciandum eſt de iure pro a, & de iure non eſt pronunciandũ
pro a. ¶ Confirmo hoc ſic. Qui efficaciter vult non mẽtiri
in certa

in certa materia contradictionis, puta vtrũ hãc rem fecerit
vel nõ: ſi ipſe opinatur ſe feciſſe, alijs multis ꝓ certo aſſeren
tibus ꝙ non fecerit: nõ ſtat ꝙ ille nolit mẽtiri, & tñ dicat cõ
formiter alijs, niſi opinionẽ mutet, credendo alijs: quod nõ
ſtat cum ſua opinione priori. ergo ſimiliter non ſtat in iudi
ce ꝙ nolit iniuſte ꝓnunciare, & tñ ꝓpter aliorũ opinionẽ
ꝓnunciet eo mõ quo ipſe exiſtimat illicitũ ꝓnunciare. Et
gñaliter impoſſibile eſt aliquẽ agere rem quã putat ſeu opi-
nat illicitã, & efficaciter nolle agere illicitũ: ſicut de ꝓnun-
ciare iniuſte ſeu cõtra ius. ¶ Ad rões añ oppoſitũ. Ad pri B
mũ de ca. inqſitioni. dico ꝙ conſciẽtia depoſita põt redde-
re & alias nõ. Et cũ obijcit ꝙ ſic ea depoſita exigẽdo nõ cõ
mitteret contra iudiciũ conſciẽtiæ offenſam: Pro ſolutione
p̃mitto ꝙ conſciẽtia põt deponi tripliciter. Primo modo ꝑ
volũtariã auerſionẽ intellectus à ꝓpoſiti vel cauſæ conſide
ratione: vt eſt in volẽtibus actu ignorare ꝑ nõ cõſideratio-
nẽ: de qbus Iob. xxj. Dixerũt deo, Recede à nobis: ſcientiam
viarũ tuarũ nolumus. Et Eſaiæ. iij. Qui dicũt aſpiciẽtibus,
Nolite aſpicere ĩ nobis ea q̃ ſunt recta: loqmini nobis placẽ
tia. Et q ſic deponit, adhuc cenſet agere contra iudiciũ con-
ſciẽtiæ: quod etſi non actu, virtute tñ adhuc exiſtit. & ergo
nõ tã dr̃ cõſciẽtiæ depoſitio, q̃ cõſciẽtiæ cõtẽptꝰ: & ſuꝑba
p̃ſumptio. Alio mõ põt deponi ꝑ nõ voluntariã diſtractio
nẽ vel obliuionẽ: q̃uo cõfitẽtibꝰ accidere ſolet vt priꝰ apud
ſe recollectis ſingulis pctĩs dũ cõfitent, iterdũ tertiæ partis
obliti ſunt. & talis depoſitio cõſciẽtiæ erroneæ ſimpliciter
liberat à pctõ cõtraueniẽdi: imò & ſæpe depoſitio veræ ſeu
rectæ conſcientiæ: vt ſi prius ex cauſa ꝓbabili exiſtimabat
nõ eſſe mr̃imoniũ, & poſtea bona fide cognoſcat: vbi tñ in
veritate nõ eſt matrimoniũ. Tertio poteſt deponi ꝑ rões
inducẽtes ſeu motiua inducẽtia ad cõtrariũ: & hoc duplici
ter. Primo ſi ꝑ cõtraria motiua, vel attendẽdo inſufficiẽtiã
cauſarũ ex quibus credidit, incipiat dubitare, & neutrũ iu-
dicet nec primũ nec cõtradictoriũ. Secundo modo cũ indu
cit in cõtrarium iudicium ſiue aſſenſum: & cum ſic depoſita
fuerit cõſcientia circa nullitatẽ matrimonij, põt reddere &

ideo cœleſtis regis p̄ceptū habemus: vt nō ſequamur turbā
ad faciendū malū, aut in iudicio acquieſcamus plurimorū
ſententię vt deuiemus à vero. Exodi. xxiij. Etiā argumentū
procedit cū dux aut miles ꝓpter aliorū contrariā opinionē
ſcit regē nolle ꝙ aſtringat alio mādato: & ita nō habet opi-
nionē ꝙ hoc ſibi tūc nō liceat. Propoſitū aūt noſtrū eſt cū
quis opinatur ſibi aliquid illicitū, ꝙ tūc ſtante ſua opiniōe,
pręcipienti cōtrariū obedire nō poteſt. ¶ Ad tertiā proba
tionē dico ꝙ etſi nullus debeat inniti proprię prudentię: nō
tamen propterea licet agere cōtra propriā opinionē vel cō-
ſcientiā. Vnde ille ꝓprię prudētię innitit, qui cū lactis ſit pti
ceps, & expers ſermonis iuſtitiæ: non ſtat auctoritati maio
rum, ſed ex his quę ſibi apparent, concludit ita fore, quēad-
modum proprio ſenſui inniterer, ſi qui viſu ſum debilior cę
teris, cum magis diſto, magis teneo hominē viſum à remo-
tis eſſe Ioannem, ꝙ iuxta aliorum iudicium qui ſitu ꝓpin-
quiores fuerint, credam eum eſſe Petrum. ſuppoſito tamen
ꝙ temerè aliorum doctrinæ nō aſſentiam, non propter hoc
licet contra propriā opinionem agere: quia ſcio alios oppo
ſitū ſentire: & ita niſi apparentia ſeu probabilitas auctorita
E tis in eo vincat motiua alia, non eſt tutus. ¶ Ad tertium di
co, ſi quis exiſtimat veriſimile periculū mortis imminere ꝓ
ximo niſi ei medicinā corporalem dederit: tenetur ſine du-
bio medicinam illam ſibi exhibere. Nā mortē languētibus
probatur infligere: qui hanc (cū poſſit) non excludit. lxxxiij.
diſt. prouidendū. & ibidem ad longū ꝑ glo. & lxxxvj. di. pa
ſce. Quanto magis tenemur ad medicinā verbi dei proximo
exhibendā: cū ſine ea exiſtimamus ei veriſimile periculū im
minere. Hic Actuū. xx. dixit Epheſijs Apoſtolus: Cōteſtor
vos hodierna die qm̄ mūdus ſum à ſanguine oīm veſtrū. nō
eīm p̄terfugi quo minus annunciarē omne cōſiliū dei vobis.
pro certo nos inſtruēs (vt vult Greg.) ꝙ ſi nō annūciamus
proximo medicinā verbi celeſtis: mundi à ſanguine mortis
ſpūalis nō erimus. xliij. diſt. Epheſijs. Sed ſi p̄ſciamus veriſi-
milr ꝑ admonitionē periculi hoīes nō retrahēdos à pte pli
culoſa quo minus hoc operentur quod ex alijs actibus eorū

coniecturare poſſumus: vtiliter poſſumus eis periculum nō
intimare, ſed ad alios remittere quos neſcimus oppoſitū te-
nere: vt dū peccaturi ſint cōtra legē, minus ſaltē offendant,
ignoranter agēdo contra legē: & ex aliorū opinione videan
tur ſibi in aīo tuti. Nec hoc eſt errorē peccati fouere, ſed po-
tius dolorē vulneris mitigare: vt qđ mortē illaturū eſt, infe
rat minus acerbā: & ita licet: niſi periculū fidei, aut prælatio
nis officiū aut ſimile reqrat expreſſam veritatis eloquutio-
nē. Sed nūquā poſſumus licitè eos abſolute hortari cōtra ꝓ
priā opinionē vel dubitationē ꝓbabilē vt agāt iuxta aliorū
ſententiā, propter dubiū & veriſimilè ꝑiculū peccati: ſicut
nec medicus poſſet hortari ęgrū vt ſumat iuxta aliorū ſen-
tentiā illa quæ credit ęgro fore mortifera, aut ad minus du-
bitat. Dico notāter abſolute: qa ſi hoc omittēdo eſſent actu
ri deterius, liceret ſuadere vt ſaltē maius vitent. xxxiij. q. ij. ſi
qđ verius. Tales ſunt multi, quos veritas ſcādalizat: qui dū
minora audiūt ſibi nō licere, de ſalute deſperantes ſine ſpe ve
nię maiora cōmittūt. ¶ Ad quartū principale dico primo
de canonico ꝙ eſt aliud ſpōte fouere cām iniquā: aliud coa- F
ctū auctoritate publica ꝑmittere ſua auferri, vel etiā dare,
ne maius rerū ſuarū diſpendiū patiatur alteri nō ꝓficiendo.
Non eīm neceſſe eſt vt pro fratre dāna ſubeamus, cū ſcimus
nō profuturū finaliter, niſi ad inuidiā, lites & rancores ſuſci
tandos: iuxta illud Hiero. Fruſtra niti, & nihil aliud laborā
do quā odiū quęrere: extremę demētiæ eſt. Pro illo facit qđ
dicit Gratianus. xvij. q. vlt. in fi. de eunte in apoſtaſiā, Ne ec
cleſia ſcandalū patiatur: ne diſcedēs in deteriora p̄cipitet: ne
in perniciē monachorū aut monaſterij incendiū inardeſcat:
laudabilius ſibi ſua nō dico reddunt, ſed auferri ſinunt: quā
ab illo iſta inferant. quod intelligendū puto de ſpōte redde-
re. Si enim metu iſtorū reddāt: potius cenſentur ablationem
ſinere, quā ipſi reddere: quomō dicūt docto. de parere iniu-
ſtę ſententię. & idē eſt de milite. De medico ēt dico ꝙ niſi ꝓ
pter aliorum opinionē ſibi ipſi diſcredat ꝙ nō ſtat cū actu
opinandi hoc fore ægro mortiferū: nō poterit cōmunicata
manu hoc ęgro ſuadere: qa nō ſtat in medico cū velle effica

citer ſanare,ſed ſolũ eũ velle experiri an etiã illo ſumpto po
A terit mortẽ euadere. ¶ Ad quintũ dico:quãuis Hoſtieñ. &
dñs Cardi.metu illius arg.inducti fuerint dicere ꝙ licet iudi
ci agere cõtra conſcientiã:& iura dicentia, Qui agit contra
cõſcientiã,ædificat ad gehennã:ꝓcedere in priuato,nõ in iu
dice,qui fungit̃ publico officio:qđ videt̃ hęreſis tãto nocẽ=
tior,quo pręter errorẽ inducit etiã in aliud opus malũ,eo ꝙ
fit cõtra cõſcientiã. Argumentũ hoc nõ cõuincit:qa vel iu=
dex opinat̃ ſibi licere vt ſic iudicet:& ſic certũ eſt ꝙ nõ agit
contra cõſcientiã,ſed ſecũdũ eã,licet forte agat cõtra dei le=
gẽ,ſi opinio illa falſa ſit q̃ dicit hoc licere.ſi vera:tũc in nullo
delinquit:quẽadmodũ nec ſi ex cã puniat innocentẽ, ſine ta
men illius culpa.ꝓ quo eſt regula iuris,Sine culpa, niſi ſub=
ſit cã,nõ eſt aliquis puniendus.& ca.ſi quis cum militibus
vſ.q.ſ.Aut credit ſibi nõ licere:& ſic indubie peccat contra
cõſcientiã,quãuis non contra legem,ſuppoſita veritate opi
nionis ꝙ licet condemnare innocentem propter dicta te=
ſtium in contrarium.Nec releuat ꝙ fungitur officio publi=
co:quia grauiora facit vitia peccatorum,ſublimitas peccan
tium.xxv.q.ſ.nulli fas ſit. Si verò ponatur nec credere ꝙ li=
cet,neqꝫ ꝙ non licet:iam ponitur circa hoc agendum non
formare conſcientiam:contra quam ageret, vel ſecũdũ quã
&c.¶ Pro materia tamen argumenti dico ꝙ propter dicta
B teſtium nõ liceret condemnare innocentem:quemadmodũ
nec propter dicta quorũcunqꝫ teſtium,ſentẽtiam & præce=
ptum iudicis, liceret alicui cognoſcere eam inter quam &
ſeipſum ſcit eſſe impedimentũ conſanguinitatis,de cuius cõ
trario teſtes deponunt:quia iudex proficiat &c.vt clare ha=
betur ex cap.inquiſitioni.de ſenten.excõica.Et videtur iſtud
aperte haberi Exodi.xxiij.Inſontẽ & iuſtũ nõ occides. vbi
per inſontem intelligitur vere innocẽs. per iuſtũ verò ille q
teſtimonio hominum nõ poteſt probari nocens: qualis fal=
ſe publice nõ poteſt interfici propter ſcãdalũ. Nec obſtat ſi
ius pręcipit omnẽ conuictũ cõdẽnandũ:qa pceptũ tale (vt
certũ eſt) fundatur ſuper pręſumptione veritatis depoſite p
teſtes de falſitate incõuincibiles.Iã pcepto ſup falſa pręſum

ptionẽ fundato,quãquã etiã de iure cõtra eã nõ ammittat̃ ꝓ
batio non ligat in foro aĩæ.Itẽ nõ videt̃ caſus dabilis quin
per ſubſtitutionẽ,remiſſionẽ ad ſuperiorẽ,reſignationẽ offi=
cij,vel cõſimilẽ modũ poſſet ſe ab hoc onere liberare.Sed de
his exactior cõſideratio faciẽda eſt cũ principaliter tractat̃
an iudex licite poſſit ſecundũ allegata & probata iudicare.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid dñs præcepit ſer= C
uare & facere quæcunqꝫ dixerint ſedẽtes in ca=
thedra Moyſi:cũ alio in loco aperte teſtet̃ eos
duces cæcos fuiſſe:quos populus ſequẽs,in pec
cati foueam ductus eſt.¶ Præceptum de quo in quæſtio=
ne fit mentio:ponit̃ Matthæi.xxiij. vbi dñs turbi Iudæorũ
& diſcipulis ſuis ſic loquitur,Supra cathedrã Moyſi ſede=
runt Scribæ & Phariſæi:omnia quæcunqꝫ dixerint vobis,
facite & ſeruate:ſecũdum verò opera eorũ &c.Secũda pars
habetur Mar.vij.vbi interrogantibus Scribis & Phariſæis
quare diſcipuli eius nõ ambularẽt iuxta traditionẽ ſeniorũ,
ſed cõmunibus manibus manducabãt panẽ:clauũ clauo re
tundens ait:Bene ꝓphetauit de vobis hypocritis Eſaias ꝓ=
pheta:Populus hic labijs me honorat:cor autẽ eorũ longe
eſt à me:in vanũ autẽ colũt me:docentes doctrinas & præ=
cepta hominũ,derelinquentes mandata dei.Quod eis dedu
cẽs in honore debito parentibus ex dei mãdato:vbi in ver
bo honor,includitur neceſſariorũ adminiſtratio:quomodo
etiã ſumitur ab Apoſto.I.ad Timotheũ quinto:Qui bene
præſunt preſbyteri,duplici honore digni habeant̃,dixit eis:
Vos autem dicitis:Si dixerit homo patri aut matri,corbã,
quod eſt donum quodcunqꝫ ex me tibi proderit:& vltra nõ
dimittitis eum quicquam facere patri ſuo aut matri,reſcin
dentes verbũ dei ꝓpter traditionem quam vos tradidiſtis,
In quo (vt dicit glo.) impietatem ſub nomine pietatis indu
cũt,docẽtes ꝙ oblatio domini qui verꝰ eſt pater,obſequijs

parentū pſeratur:ita ꝙ iuxta doctrinā eorū liceret vouere
deo qb9 parētū neceſſitates erāt releuādæ. Cōtrariū vult dn̄s
parificās oblationē & votū tale illi quæ fit de rapina, quā vt
D iniuſtā & illicitā abominat̄ dn̄s. Sed difficultas videt̄, ſi vo-
tūm emiſit prius quā parentes neceſſitatem paterent̄, an ne
votū ſit ſeruādū parentū penuria nō obſtāte. Lyra Matthęi
xv. dicit, ſi filius deo bona ſua vouiſſet, vel deo cōſecraſſet
pri9 quā parētes in neceſſitate eſſent, nō licere de ipſis parēti
bus ꝓuidere. Mouet̄ ex hoc, q̄a votū factū de immolatitio,
nō poterāt immutare. votū aūt factum de nō immolatitio,
poterāt immutare, ſcilicet per redēptionē; vt patet Leuitici
vltimo. Sed meo iudicio, ſicut votū cū parētes neceſſitatem
patiunt̄, nō ligat vouētē vt teneat̄ offerre ſi ſit immolatitiū,
vel redimere ſi ſit non immolatitiū, vt manifeſtē vult ſalua-
tor: ita prius votū poſt factū ad hunc caſum ſe nō extendit:
cū ea nō veniāt in obligationē voti vel iuramēti, quæ ſi oc-
currerint, neceſſario exciperentur. c. ad noſtrā. ij. & c. Quinta
uallis. de iureiur. Hinc ꝓ maxima dicit beatus Tho. xxxviij.
diſt. iiij. Quicq̄d votū fiendū impediret ſi præſens eſſet, hoc
voto facto ſuperueniens, obligationē aufert. Propter quod
dn̄s Henricus de Gandauo tenet profeſſum, contra volūta
tem ſuperioris teneri egredi monaſteriū vt parentibus ꝓui
deat de neceſſarijs. in hoc iure poli ſeu diuino videtur Aug.
fundaſſe quod dicit, ſi quis donet eccleſiæ omnia bona ſua,
retento ſibi vſufructu, cui poſt donationem præter ſpem ge
nerantur filij, in poteſtate habet epiſcopus non reddere quæ
donauerat, ſed iure fori, non poli. xvij. quæſtione vlti. cap. ſi-
na. Et ita verior videtur opinio dicentiū quòd ibi epiſcop9
alienum reddidit, non eccleſiæ bona alienauit: quāquā archi
diaconus hoc reprobet. Aliàs præter & contra rationem li-
mitanda eſſet particula illa, non iure poli, illo quo omnia
ſunt communia: quomodo ibidē limitat Archidiaco. & ſic
non plus potuiſſet Aug. dicere quòd non habuiſſet illo iure
in poteſtate non reddere, quàm cuicunque alteri non dimit
tere vel donare: cum illud non diſponat ſuper diuiſiōe &
proprietatibus rerum. Etiam in effectu admittitur Aug. ne

gaſſe ſuperius, vt debuiſſet negaſſe vnicū eius īferiūs. ſi enī
lex humana qua retinere potuit, ſit iuſta: tūc iure poli retine
re licuit. ſed quicquid ſit de hoc, nihil ad præſens: cū apertiſſi-
ſimè cōſtet decreta Scribarū & phariſæorum cōtraria fuiſ- A
ſe diuino mandato. ¶ Dico igitur ad quæſitū cū præcipit
dn̄s facere & ſeruare quæcūq; dixerint & c. intelligit hoc de
ijs quæ ad cathedrā pertinēt: vt dicit glo. interlinearis: cuiuſ
modi ſunt ea quæ ſecundū legē docēt, nō errores quos de ca
pite ſuo confingunt, aut ꝓ legibus inſtituunt, contra illud
Eſa. x. Ve qui condūt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias
ſcripſerūt: vt in iudicio opprimerēt pauperes, & vim face-
rent cauſæ humiliū populi mei. In quibus et ſimilibus dicit
dn̄s eos fuiſſe duces cæcos, ducētes alios in foueā peccati q
legibus illis vtebantur & ſequebant̄. ¶ Dices fortaſſe: ſim-
plices tenebant̄ ſeruare decreta & leges maiorū in quibuſ-
cunq; cauſis, ergo ſeruando eorū decreta aut mādata nō pec
cabāt. conſequētia tenet: q̄a vt dicit Aug. Qui peccat legis
auctoritate, nō peccat. xxiij. q. iiij. qui peccat. Antecedēs pa-
tet Deute. xvij. vbi dicit̄: Si difficile & ambiguū apud te iu
diciū eſſe perſpexeris inter ſanguinē & ſanguinē, cauſam &
cauſam, leprā & nō leprā: & iudicū inter portas tuas vide-
ris verba variari; ſurge & aſcende ad locū quē elegerit dn̄s
deus tus: veniesq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudi-
cē qui fuerit illo tēpore: quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi
iudicij veritatē: & facies quæcūq; dixerint qui præſunt loco
quē elegerit dn̄s. & docuerint te iuxta legē ei9: ſequeriſq; ſen
tentiā eorū: nō declinabis ad dexterā neq; ad ſiniſtrā. & ſub
ditur pœna mortis qua puniendus eſt ſuperbus qui nolue-
rit obedire ſacerdotis imperio. in quo ſe fundat apoſtolic9
ca. ꝑ venerabilē. qui filij ſunt legiti. Ex quo quidā canoniſtæ
demōſtratū putāt ꝙ in dubijs definiēdis magis ſtandū eſt
ſn̄iæ papæ, quā quorūcunq; ſanctorū, etiā quo ad expoſitio
nē ſcripturæ ſacræ, ex quo pontificibus nō ſanctis data eſt
poteſtas iudicādi & interpretādi in ꝟbis allegatis Deute.
xvij. de hoc Panor. in. c. aliq̄b9. de decimis. & ca. ne innitaris.
de pręſcrip. cuius cōtrariū determinauit Gratianus. xx. diſt

in principio. Præterea ignorãtia ĩuincibilis excuſat à pec-
cato: alias teneremur ad impoſſibile, cõtra illud Hieronẽ. in
explanatione fidei: Execramus eorũ blaſphemiã qui dicunt
aliqđ impoſſibile à deo hoĩ eſſe pceptũ, & mãdata dei non
à ſingulis, ſed oĩbus in cõi poſſe ſeruari. Sed qui in dubijs ſe
quit decreta & ſentẽtias maiorũ, videtur ĩuincibilis errare,
cũ nõ poſſit p virtutẽ deprehẽdere ex lege quã non noſcit,
aut certe nõ intelligit. ergo. Et ita rõnabilis videtur opinio
Landulphi x. diſt. Quarti, ſi quis ſit illius animi & ꝓpoſiti,
ꝙ nullo modo vellet operari cõtra legẽ dei ſi ſciret, et ſequa
tur in dubio cõtractuũ opinionẽ alicuius doctoris: cato qđ
illud qđ facit in malũ, & contrariũ bonũ, credit ꝙ nõ pec-
B cat. ¶ Dico ad primũ ꝙ textus ſoluit ſeipſum: qa dicit, Et
facies &c. addit. Et docuerint te iuxta legẽ eius. Error nõ do
cetur iuxta legẽ dei, ſed contra vel pter. vñ gloſ. Nõ dicitur
tibi vt obedias niſi iuxta legẽ docuerint. Nec obſtat quod
dicit, Nõ declinabis ad dexterã &c. quaſi ad veritatẽ ambu
lare cõtra eorũ decretũ nõ liceret: qa loquitur dextro & ſini
ſtro extra viam rectam: ſicut cum idem præcepit de præce-
ptis dei non declinare ab eis &c. Deute. v. & pluribus alijs
locis. Et hoc notat verbũ declinare, quod eſt in via morum
C à bono & recto recedere. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ nullus
errat inuincibiliter, niſi faciat quod in ſe eſt vt miniſterio ho
minum vel interna dei inſpiratione doceatur de veritate.
Nõ enĩ eſt error inuincibilis quẽ faciẽdo quod in ſe eſt, po-
teſt quis vincere. Qui ergo in dubijs inquirit veritatatẽ ab
homine etiam docto, non eſt tutus, niſi ſimul talem ſe exhi-
beat orationibus & lachrymis, qui meritò à deo inſtrui de-
beat de agẽdis, vbi defuerit humanum miniſterium: qđ fit
dum ſufficienter ſe diſponit ad charitatem. i. Ioan. ij. Non
neceſſe habetis vt aliqs doceat vos, ſed ſicut vnctio docet
vos, & verum eſt de omnibus, & non eſt mendacium. non
enim ſinit charitas hebetudinem pati in ijs quæ neceſſaria
ſunt ad ſalutem; ſed vel humano miniſterio vel diuino in-
ſtruitur de agendis. Quòd ſi forte charitatem habens, ne-
gligat in ijs quæ dubia ſunt, à doctoribus inquirere, repu

tans ſibi ſatis eſſe vt per orationem à deo requirat de verita
te edoceri: ſine dubio charitate ſe priuat deũ tentans, vbi hu
manitus patet ei via actionẽ ſuã dirigendi. Tenemur enĩ ꝓ
ſalute tam corporis quã animę primũ facere quicquid huma
nitus poſſumus, deinde orationibus & gemitibus nos deo
cõmittere. Ipſe enĩ dat metuentibus ſe ſignificationẽ vt fu-
giant à facie arcus. Pſal. lix. dum tamen nihil prætermiſerint
eorũ quæ humanitus agenda ſunt: quomodo etiã intelligen
dũ eſt illud Ioan. Nõ neceſſe habetis &c. Et ne leuiter deo re
licto cõmittamus nos doctrinis hominũ, audiamus Eſaiã.
xxix. c. Eo ꝙ appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs
ſuis glorificat me: cor aũt eius longe eſt à me: & timuerunt
me mãdato hominũ & doctrinis: admirationẽ faciã popu-
lo huic miraculo grandi & ſtupendo: Peribit ſapientia à ſa
pientibus, & intellectus prudentiũ abſcondet. Et ibidẽ pau
lo ante: Miſcuit vobis dñs ſpiritum ſoporis: claudet oculos
veſtros: principes: & prophetas qui vidẽt viſiones, operiet.
Vnde qđ nobis miſeris horribiliſſimũ eſt, mittit ſæpe domi
nus malos doctores malis ex ira, vt viciſſim per ſe (ſicut iu-
ſtũ eſt) pereant: vt dicit glo. ad Roma. x Qđ expreſſe funda-
ri videt Ezechielis xiiij. vbi de pſeuerante in malitia dñ in-
terrogat prophetam, & recipit ꝓphetiã falſam, dicit dñs:
Ego decepi prophetam illũ: & portabũt, ſupple vterq;, ini-
quitatẽ ſuam. iuxta iniquitatẽ interrogãtis: iniquitas ꝓphe
tæ erit. Ex quibus facilè ppendere poſſumus ꝙ tuti ſumus
dum ſequimur errorẽ doctoris, nõ recurrendo aĩo contrito
& humiliato ad dominũ vt vias noſtras dirigere dignetur. D
Hic beatus Tho. qđlibet o. iij. ar. x. In ijs q pertinẽt ad fidẽ &
bonos mores, nullus excuſat ſi ſequat opinionẽ erroneã ali-
cuius magiſtri. In talibus enĩ ignorãtia nõ excuſat. qđ intel
ligo de ijs quæ tali neceſſaria ſunt ad ſalutem. Alias nun-
quam error etiam inuincibilis excuſaret, quem tamen patiũ
tur multi exiſtentes in charitate. Nec ſemper edocemur à
ſpiritu ſancto in talibus: quo caſu intelligendum exiſtimo
illud Ioan. ix. Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. nunc
autem dicitis quia videmus &c. Ex quo patet quòd adhæ-

rens errori ſuperioris,nō peccat ibi auctoritate legis, cū lex
nō iubeat in erroribus obedire. Nec releuat à toto ſi multi
ſic faciant:quia non minus ardebit qui cū multis ardebit.ij.
q.i.multi.& Leui.iiij. ponit̄ ſacrificiū offerendū ꝓ peccato
omnis turbæ filiorū Iſrael ſi ignorauerit & ꝑ imperitiā fece
rit qđ eſt contra dei mandatū. Admitto tamen quoſdam er
rantes ſimpliciter non peccare cum fecerint quod in ſe eſt,
ad humanitus vel diuinitus veritatem diſcendam, ſed tunc
illam ſcire non obligantur,ſaltem pro tunc.

Secunda quęſtio ſine argumentis.

PROPTER qđ p̄cipit Apoſtolus vt ſub-
trahamus nos ab oī fratre ambulante inordina
te:cū exēplo dn̄i meritò debeamus regrere pu-
blicanorū & peccatorū cōſortia. ¶ Præceptū
de quo q̄ſtio petit, ponit̄. ij.ad Theſſa. iij.vbi
ſic inquit: Denūciamus vobis fratres in noīe dn̄i noſtri Ieſu
Chriſti,vt ſubtrahatis vos ab oī fratre ambulante inordina
tè,& nō ſecundū traditionē quā acceperunt à nobis. &. i.ad
Corin.v.Si is qui frater noīatur inter vos,eſt fornicator aut
auarus,aut idolis ſeruiens , aut maledicus, aut ebrioſus,aut
rapax:cū huiuſmodi nec cibū ſumere.Si forte dixeris Apo-
ſtolū loqui tantum de noīatis per ſententiā iudicis, vt aper
te prętendit Aug.in homilia de pœnitentia,& allegat̄.ij.q.i.
multi.quāuis magis Aug.in hoc opinando & nō aſſerēdo
dixiſſe videtur:in quo licet ei fidē nō adhibere:tū quia con
cluſio pro qua hoc inducit,non eſt vera abſolute,puta qđ
nullū ꝓhibere poſſumus à cōmunione(non obſtante ꝙ ꝓ-
hibitio illa medicinalis eſt) niſi ſponte cōfeſſum , aut in aliq̄
ſeculari vel eccleſiaſtico iudicio nominatū vel conuictum:
ex quo publicos peccatores,quos tales per ſiſtentes.ſ.in pec
cato ꝓbare poſſumus,liceat amouere:vt patet de cōſe. diſ.
ij.pro dilectione.de magno.& de off.ordi.ſi ſacerdos.imo ad
hoc tenemur mandato dei, quo prohibemur ſanctum dare
canibus.Admiſſa tamen veritate ſententiæ,vndecūq; limi-
tanda vel reſtringēda fuerit:videtur ex textu illo Apoſtoli

non habere fundamentū ,cū textus non dicat(vt Aug .alle-
gat)Si quis frater nominat̄ fornicator &c.ſed ſic habet. Si is
qui frater nominat̄ inter vos,eſt fornicator aut auarus &c.
ꝑ hoc enim q; ibi addit nominatur frater,intēdit Apoſtol9
excludere infideles.quos ex regeneratiōe baptiſmatis fratres
nō habemus :vt aperte vult Chriſoſto.ſuꝑ epiſtolā ad He-
breos:& euidenter demonſtrari videtur ex verbis Apoſtoli.
Cū em̄ præmiſiſſet,Scribſi vobis in epiſtola ne commiſcea- H
mini fornicarijs(quā epiſtolā in canone nō habemus)addit:
Nō vtiq; fornicarijs huius mundi:alioq debueratis de hoc
mūdo iā exiſſe.glo.interli.Si precepiſſem nō cōmiſceri gēti-
bus,neceſſe eſſet de mūdana cōuerſatiōe vos exire:cū vbiq;
tales ſint.Addit.Nūc aūt ſcripſi vobis nō cōmiſceri ſi is qui
frater noīatur inter vos,eſt fornicator &c.ſubdēs ꝓ cā:Quid
enim mihi de ijs quę foris ſunt iudicare? Ac ſi dicat:Nō eſt
meū iudicare vel ꝓuidere de infidelib9,ſed tātū de fratrib9:
vt ēt in epiſtola ad theſ.vigilāter expreſſit.Tū & ſi loquere
tur ibi Apoſtol9 de nominatiōe iudiciali:nō tū poſſet ratio
nabiliter reſtringi ad excōmunicatorialē,ſed ad declaratiuā,
ꝙ frater ſit fornicator aut auarus &c . Et qđ talis ſententia
plus oꝑabitur ad vitationē vt ipm̄ vitare tenemur q̄ꝫ facti
euidētia?& maximè nihil plus oꝑabit̄ ad vitādū fratrē in ci
bo cōi ſumēdo.Cōſimile p̄ceptum videtur dediſſe Petrus
in ordinatione Clementis,dicens populo,vt primum ſenti-
rent Clementē alicui pro ſuis prauis actibus aduerſum:No-
lite expectare donec ille vobis dicat,Cū illo nolite eſſe ami-
ci:ſed ſtatim ſine eius commonitione auertāt ſe à tali,& non
loquantur quibus ipſe non loquitur.adiūgens,Si quis vero
voluerit amicus eſſe quibus ipſe non loquitur:vnus eſt ex il
lis qui exterminare eccleſiam dei volunt: qui dum corpore
videatur eſſe nobiſcum,mente tamen & animo contra nos
eſt licet Gratianus cap.ad menſam.xj.d.iij. contra rationem
id intelligat de notatis per ſententiam,ne cōtrarium ſit Va-
rēſi conſilio in.c.ſi tantū epiſcopus,& ca.placuit.vj.q.ij. Ra
tio,quia illa ca.loquūtur vbi epiſcopus ꝓbare nō poteſt:&
in ſubtractiōe prȩiudiciali ꝓxima.Petrus vero vbi ꝓbare

poteſt,vel ſi probare nequeat: tũc intelligit de ſubtractiõe
cõionis alias gratuitę.Idẽ videtur euidenter ꝓbari.ij.Paral.
xix.vbi ꝑ prophetã loquit̃ dñs Ioſaphat:Impio prębes au-
xiliũ:& ijs qui oderunt deũ,amicitia iũgeris: & idcirco irã
quidem dñi mereberis:ſed bona opera inuẽta ſunt in te &c.
Ipſe aũt Ioſaphat ſolũ p̃buerat ĩpio & inimico dñi Achaz
auxiliũ in cã iuſta,recuperãdi ſcilicet ꝑtẽ terræ ꝓmiſſionis
A ab infidelibus occupatã Intelligendo igitur pręceptũ Apo
ſtoli de peccatoribus etiã ante ſententiã iudicis,pro ſolutio
ne quęſtionis p̃mitto ꝙ in lege veteri animal nõ ruminans
aut non findens vngulã erat immundũ:per qđ ſpiritualiter
datur intelligi ꝙ homo nõ ruminans mandata q̃ a deo acce
pit,ĩmundus eſt,iuxta illud Eccſi.iij. Quæ tibi p̃cepit deus,
illa cogita ſemp.Et iuxta ſniam Aug.Nõ minus reus erit q
verbũ dei negligẽter audit,q̃ꝫ qui corpus Chriſti ſua negli
gẽtia cadere in terrã permiſit.ſ.q.ſ.interrogo vos fratres.Aut
ſi nõ findit vngulã,id eſt ſi nõ diſcernit ſpiritũ à litera,imũ
dus eſt.Litera eñ occidit,ſpiritus aũt eſt qui viuificat.ij.ad
Corinth iij.Nec in verborũ folijs, ſed in radice rationis eſt
euangeliũ.ſ.q.ſ.Marchion In hoc manifeſtè redarguit Pha-
riſæos dominus Mat.xij.dicens eis:Si ſciretis quid eſt,Miſe
ricordiã volo,& nõ ſacrificiũ:nunq̃ꝫ condẽnaſſetis innocẽ-
tes,ſcilicet apoſtolos vellentes ſpicas ſabbato:qđ Phariſæi
credebãt illicitũ propter literale mandatũ obſeruationis ſab
bati.Secernẽdo igitur ſpiritũ à litera,dico ꝙ pręcepta qbus
mandamur extrĩſecus aliquid exhibere ꝓximo,vel ſibi ſub-
trahere,ſeu non exhibere:dantur ad finem proficiendi proxi
mo. Cum igitur præſcimus, vt humana fragilitas futura
prænoſſe permittit, literalem obſeruantiam talis mandati
proximo non profuturam,non obligamur pro tunc ad prę
cepti illius obſeruantiam.Exemplum:tenemur fratrem pec
cantem corripere,& vt conuertatur, efficacius admonere:
quod cum probabiliter præſciuerimus ei nõ profuturum,
non tenemur.Vnde Auguſtinus: Si tibi ſcirem non prodeſ-
ſe,non te admonerem,non te terrerem de pœnitentia diſtin.
vij.capitulo ſi quis.ij. Similiter prohibemur furioſo redde-

re gladium,ne ſe vel alium interimat:quod tamẽ licet dum
maius periculũ imminet ex nõ reddẽdo.vt dicit Tho.xxxij.
diſtin.iiij.In propoſito præceptũ apoſtolorũ Petri & Pau-
li de vitando peccatores fratres,datur vt cõfuſio eos ab er-
rore reuocet:vt clare patet.ij.ad Theſſalõ.iij.Quod ſi quis
nõ obedierit verbo noſtro per epiſtolã:hunc notate.gloſſa,
id eſt reprehendite,vel nobis ſignificate.ſequitur:Et nõ cõ-
miſceamini cũ illo,vt cõfundatur.& nolite quaſi inimicum
exiſtimare.ſed corripite eũ vt fratrem..Ex quo manifeſtè pa
tet quòd hæc ſubtractio eſt correptio facti:quæ nõ minꝰ
neceſſaria eſt q̃ꝫ correptio verbi:quũ magis inducat ad eru-
beſcentiam,& ſic efficacius retrahat ſeu reuocet ab errore
Pſal.lxxxij.Imple facies eorũ ignominia:& quærent nomẽ
tuũ domine &c.Sed vbi iam hæc integritas? Non ſolũ(qđ
lamentatur Chryſoſtomus) nõ fugimus ebrioſos, ſed imus
ad eos,& participamus cũ illis.xi.quæſt.iij.ad menſam. ſed
qđ deterius eſt,pupillos conſuimus ſub vtroq; cubito ma-
nus,vt in ſordibus peccatorũ mollius requieſcant,dũ iuſti
ficamus impium pro muneribus,& iuſtitiã iuſti auferimus
ab eo.Eſaiæ.v.Et per dulces ſermones & benedictiões ſedu
cimus corda innocentium.ad Romañ.vltimo.Et quid vos
moror domini? Non eſt nobis pars in ſorte ſanctorum,qui-
bus dominus in monte ſancto ſuo requiem præſtabit:quã-
diu in conſpectu noſtro non eſt ad nihilum deductus mali-
gnus,vt glorificemus ſolum timentes dominum. Pſal.xiiij.
Et quomodo ſine iniquitate eſt,qui nõ perfecto odio odit
inimicos domini,qui ſummum bonum eſt,quem & ſupra
nos tenemur diligere? pro æuo facit Pſal.c.Nõ adhæſit mihi
cor prauum:declinantẽ a me malignum non cognoſcebam.
&c.ac ſi aperte dicatur,Alias cor deprauatũ haberẽ. ¶Di- B
ces fortaſſe,ſic docebis vxorem vt virum corrigat,ab eo di
ſcedere:& ſeruũ à domino:cõtra illud de diuortijs, q̃ſiuit.
& dabis quaſi velamen malitiæ,euangelicã libertatẽ. ¶Re
ſpõdeo.Aliud eſt ſubtrahere debitũ,aliud non exhibere gra
tuitum,ſeu indebitum. Primum ſola publica auctoritate
licet cuius eſt in delicti pœnam alicui ſua auferre, Vnde

non ꝓpterea licet priuato homini pecuniã debitã non ſoluere,qa creditor cum ſcortis cõſumpturus eſt:ſed indebitã
C teneretur vtiq; tali non dare.❡Finaliter ad oppoſitũ tactũ in qõne,& ſnĩa Auguſtini cõfirmatũ,dico qđ diſtinguẽdo tẽpora cõcordabit ſcriptura.ij.q.ſ.ſi peccauerit.cũ ex cõione nr̃a potius ſperat̃ correctio,cõicabimus,& crudeliter vitaremus:imò peruerſe vitando(vt vult Aug.) vinceremus eos ad gehẽnã.ſed cũ ex ſubtractione noſtræ cõionis ꝓbabiliter ſperat̃ fratris emẽdatio:& nihilominus formidãtes iudiciũ vulgi,qa.ſ.dicet nos hypocritas,aut ſepulcra dealbata intus fœtentia,& foris cõpoſita,aut qa timemus carnis cruciatũ,aut etiã interemptionẽ,ꝑtermittimus hoc modo fratrẽ corrigere,exclamat cõtra nos Chriſtus:Quæ vtilitas in ſanguine meo,cũ deſcẽdero in corruptionẽ?Et abſq; dubio ſanguinẽ fratris de manũ noſtra reqret:quẽ dũ nõ colligimus,in diſtricto iudicio cẽſebimur ſpargẽdo occidiſſe.Mat. xij.Qui nõ eſt mecũ,cõtra me eſt:& q nõ colligit mecum, diſpergit.A quo nos præſeruare dignetur qui in ſecula viuit benedictus.Amen.

Quodlibetica Quæſtio tertia eiuſdem, anno à ſalute humana.mccccxcij.in ſcho lis artiũ eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

Er uenerabilẽ dominũ Quodlibetariũ ſunt mihi nuper tres quæſtiones ꝓpoſitæ: vna cũargumẽtis reliq duæ ſine argumentis.

Quæſtio cum ar gumentis.

❡Vtrum licet miniſtrare Euchariſtiã,aut abſolutionis bñficiũ ipendere ei q ſe aſſerit

aſſerit à criminibus abſtinere nõ poſſe?❡Ad hãc qſtionẽ reſponſurus:qa tãgit doctrinã fidei ſubmitto oĩa q dicã determinatiõi ſctẽ Romanæ eccl'ie,& oĩm quorũ intereſt deuiãtẽ in via ỽitatis dirigere.Et erũt ꝓ deciſiõe qſiti tria vidẽda.Primũ,an huiuſmodi aſſertio de nõ poſſe a criminibꝰ abſtinere,ponat aliqđ pct̃m quo hõ idignus reddit̃ ꝑceptione ſacramentorũ.Et qa(ſuppoſito ꝙ ſic)cõferre tali ſacramẽtũ videret̃ quoddã cooperari ad peccatũ.Secũdo iquiretur an ſemper illicitũ ſit ꝓximo cooperari ad actũ peccati. Tertio an vnq; liceat Euchariſtiã aut aliquod ſacramentũ ſciẽter idigno tradere.Et ne affectu potiꝰ ꝙ̃ rõne iudicare videar adducã prio ꝓ cuiuſlibet articuli oppoſiti à ꝑtibus argumẽta que potiorẽ in materia difficultatẽ afferre vident̃: vt ſic diſputatiõis dẽte trita veritas nos cõmodius reficiat. Si quidẽ Hieronymo teſte nihil certius deprehẽdit̃ eo quod diſputationis dẽte teritur.Adduco igitur ad partem negatiuam prio tria argumẽta.Primũ.Nemo peccat in eo qđ vitare non poteſt.ſed hõi impoſſibile eſt vitare huiuſmodi errorẽ.ergo &c.maior eſt Aug.in lib.de libero arbitrio,& lib. de vera religione:vbi ſic ait,Vſq; adeò peccatũ voluntariũ malũ eſt,vt niſi ſit voluntariũ,nullo mõ eſt peccatũ.Et hoc quidẽ adeò manifeſtũ eſt,vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorũ turba,diſcentiat.Hinc ibidem definiẽs peccatũ ait:Peccatũ eſt volũtas conſequẽdi vel retinẽdi quod iuſtitia vetat.vnde liberum eſt abſtinere.& eſt regula iuris, ꝙ nemo poterit ad impoſſibile obligari.Minor ꝓbatur dupliciter.primo quia huiuſmodi error eſt aſſenſus intellectus & omnes actus itellectus,naturali neceſſitate producuntur, quẽadmodũ & calefactio ab igne.Preterea ſecundum Auguſtinũ lib. de prędeſtinatione ſanctorum,poſſe habere fidem ſicut poſſe habere charitatem,nature eſt hominum.habere autem fidem,quemadmodum & habere charitatẽ,gratiæ eſt fidelium.Quod clare fundatur in verbo Apoſtoli ad Ephe ij.Gratia ſaluati eſtis per fidem: & hoc non ex vobis Donum enim dei eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Sed errorem in ijs quæ fidei ſunt, vitare non poſſumus ſi

ne fido.ergo non eſt in hominis ptāte &c.Secūdo ſic.Cæcus
mēte non peccat.ſed taliter errās neceſſario eſt cæcus mēte:
ergo.Maior patet ex verbo Saluatoris Ioā.ix.Si cæci eſſetis:
pctm̄ nō haberetis.iā quia dicitis:Videmus,peccatū veſtrū
manet.Et minor patet per illud Apoſtoli.ij.ad Corinth.iiij.
Quod ſi etiā opertū eſt euāgeliū noſtrū:in ijs qui pereūt eſt
opertū,in qbus deus huius ſeculi excęcauit mētes infideliū,
vt nō fulgeat illuminatio euangelij gloriæ Chriſti,Et Io.xij.
Propterea nō poterāt credere,quia dixit Eſaias.Excæcauit
oculos eorum,& indurauit cor eorū vt nō videāt oculis,&
corde intelligāt,& cōuertantur,& ſanem eos.Tertio ſic qa
ſola volūtate peccatur:vt dicit Aug.libr.de duabus aīabus.
Sed hic error ſtat ſine vitio voluntatis:ergo &c, Minor pa=
tet:tū prio quia ſtante illo errore poteſt nihilominus volun
tas velle abſtinere ab oī peccato,cum voluntas ſit īpoſſibili
um,vt tradit Philoſophus.iij.Ethicorum.Etiā pōt efficaci=
ter abſtinere velle quandiu poſſet:ſed tunc in nullo videtur
voluntas culpabilis.ergo &c.Tū ſecundo,quia ſtat cū vera
pœnitētia.Nā ad verā pœnitentiā ſufficit vt in paupertate
ſpiritus,corde cōtrito,& tremore ſeruorū domini cōfugiat
hō ad deū pro miſericordia:iuxta illud Eſa.vltimo: Ad quē
aūt aſpiciam niſi ad pauperculū,& cōtritū ſpiritu & timē=
tem ſermones meos?Sed qui ſic penitet,non ſtatim adipiſcit
notitiam omniū agendorum:vt patet Actuum.x.de Cor=
nelio Centurione,cuius eleemoſyne & orationes exauditæ
erant apud deum &c.nec ſtatim erat edoctus de agendis &
neceſſarijs ad ſalutem:ſed accerſire debuit Petrum pro no=
titia eorum quæ erant ſibi neceſſaria ad ſalutem. ¶Ad op=
poſitum arguo ſic.Primo,omnis infidelitas.hereſis & bla=
ſphemia eſt peccatum mortale:quo homo indign9 &c.ſed
hic error eſt huiuſmodi,ergo &c.Maior patet p illud Mar.
vltimo.Qui non crediderit condemnabitur.Et Ioan.iij.Qui
non credit,iam iudicatus eſt. Minor videtur Hieronymi
in explanatione fidei ad Damaſum papam,vbi ſic inquit
Execramus eorum blaſphemiam qui dicunt impoſſibile ali
quid à deo homini eſſe præceptum,& mandata dei non à

ſingulis ſed ab omnibus in cōi poſſe ſeruari.Et tam illos er
rare dicimus,qui cum Manichæo dicunt hoīem vitare nō
poſſe,ꝙ̄ illos qui cum Iouiniano aſſerunt hoīem non poſſe
peccare.¶Scd̄o ad idem vr̄ determinatio expſſa eccleſię in A
ca.quod quidam,de pœnitētia & remiſſio.vbi dicitur ꝙ ta
lium aſſerentium,ſcilicet ſe à pctō abſtinere non poſſe.quā
uis non ſit vera pœnitētia,admittenda tn̄ eſt eorū cōfeſſio
&c.Sed non vr̄ error ille poſſe impedire veritatem pœnitē=
tiæ,niſi ponatur eſſe peccatum mortale:ergo &c.¶Pro ſo
lutione pręmitto ꝙ quilibet ratione vtens obligatur aliqua
explicite credere,iuxta illud Apoſtoli ad Hebræos vndeci=
mo:Sine fide impoſſibile eſt placere deo.Cuius cauſam ſub
dit:Accedentem enim ad deum,oportet credere quia eſt,&
ꝙ inquirentibus ſe remunerator ſit.Et quanuis ad plura ex=
plicite credenda teneant maiores eccleſiæ ꝙ̄ ſimplices,ꝑut
vult Gregorius exponens illud Iob.j.Boues arabant,& aſi=
næ paſcebant iuxta illos(ꝑ boues intelligens maiores,quo=
rum eſt triturare fidei frumentum.ꝑ aſinas ſimplices,q pa=
ſci habent in fide maiorum)omnes tamen obligantur expli
cite credere vel ſcire oēs fidei articulos in ſymbolo conten=
tos,&antecedētia ad illos,cuiuſmodi ſunt deum eſſe,& deū
iuſte & miſericorditer ſeu pie mundū gubernare.cui mani=
feſte repugnat deputare homini ad culpā quod vitare non
poſſet.Ex quo ſequitur ꝙ licet ad hæreſim ſtricte ſumptā,
ꝙ̄ afficitur pœnis iuris,requiratur animi pertinacia,vt de=
duci ſolet ex.c.dānamus.de ſumma trinitate,& fide catholi
ca.vbi non damnatur Abbas Ioachim ex ſuo errore cōtra
vnitatem eſſentiæ in diuinis,eo ꝙ ſine animi pertinacia om
nia ſubmiſerat determinationi Romanæ eccleſiæ.Idem ſo=
let ꝓbari ex verbis Aug.xxiiij.q.iij.dixit Apl's.Et.c.qui in
eccleſia.Stat tamē in homine frequēter mortalis infidelitas
cum promptitudine corrigendi errorē poſtꝗ̄ ſibi ſufficien
ter doctum erit quomodo catholicę fidei aduerſetur.Patet
hoc,quia quiſq; tenetur multos articulus explicite credere.
Si ergo pro tempore quo ad hoc obligatur non credat,aut
per deſidiam ſuam incidat in contrariū errorem,puta cre=

dat Chriſtũ verũ corpus nõ habuiſſe, phantaſtice paſſum,
aut humanũ genus nõ redemiſſe: talis nõ obſtãte prõptitu-
dine corrigẽdi &c. ſine dubio mortaliter peccat: licet ꝓpter
imꝑfectionẽ actus cõtingat hmõi motus infidelitatis excu-
ſari à mortali: vt tradit Tho. i. ij. q. lxxxviij. arti. ij. & Gerſon
in libello concluſionum. Iam dico ad qõnẽ: Quis dupliciter
B põt credere ſe à pctis abſtinere non poſſe. Primo ꝙ nõ poſ-
ſit hoc ſine ſpeciali dei gratia & adiutorio: & ſic non errat.
Vnde conciliũ Mileuitanũ cui interfuerũt Auguſtinus &
Anſelmus: Qui dixerit nos ꝑ liberũ arbitriũ ſine gratia iu-
ſtificationis poſſe implere diuina mãdata, quãuis facilius
poſſemus ꝑ gratiã, anathema ſit. de cõſecr. diſt. iiij. c. fi. Alio
modo abſolute credendo non poſſe ſe abſtinere à pctõ, aut
nõ poſſe ad vitandum pctã à deo ſufficiẽs auxiliũ impetra-
re, etiam ſi fecerit quod in ſe eſt. Et hic error eſt ſpecies infi-
delitatis, oppoſita fidei ad quã obligatᷣ credendo deũ iuſte
pie & miſericorditer mũdũ gubernare. Illi enim manifeſtiſ-
ſime repugnat, apud vnumquenq; ſanæ mẽtis, deũ hoĩ im-
putare ad culpã, ad quod vitandũ nec dedit nec dare para-
tus eſt ſufficiẽtẽ facultatẽ, hoĩ inquã faciẽti totũ quod in ſe
eſt. Qui error etiã apte cõtrarius eſt ſacræ ſcripturæ Gene-
ſis. iiij. Nõne ſi bñ egeris, recipies: ſin autẽ male, ſtatim pctm̃
tuũ in foribus aderit? Sed ſub te erit appetitus eius, ſcilicet
pcti: & tu dominaberis illius. Quod eſt verbũ domini ad
Caim actu deformatũ pctõ. Et. j. ad Corin. x. dicit Apoſtolꝰ
Fidelis deus q nõ patietᷣ vos tẽtari ſupra id quod poteſtis:
ſed faciet cum tẽtatione ꝓuentũ: vt poſſitis ſuſtinere. Et de
hoc ſcdo modo aſſerẽdi ſe à pctõ abſtinere nõ poſſe, loqtur
verbũ Hieronymi allegatum: Execramus eorũ blaſphemiã
&c. & decretalis, qđ qdã. de pœni. & remiſ. Nec rõnabile eſt
eã exponere de nõ poſſe abſtinere ex contrario affectu, qa
ſcilicet vult non abſtinere: prout effectualiter eam canoni-
ſtæ intelligunt: qa aliud eſt nolle abſtinere, de quo in textu
nulla fit mẽtio: & aliud non poſſe abſtinere. Patet ergo q̃uo
blaſphemũ impium & infidele eſt aſſerere &c. ¶ Obijcies
fortaſſe illud Aug. in lib. Retractationũ, Sũt qdã neceſſitate

facta merito improbãda, vbi hõ vult recte facere, & nõ po-
teſt: vt eſt illud Apoſtoli, Non quod volo bonũ hoc ago,
ſed quod odi malũ id facio. ad Rom̃. vij. Et caro cõcupiſcit
aduerſus ſpm̃, & ſpũs aduerſus carnẽ. Hæc enim ſibi inui-
cẽ aduerſantᷣ, vt nõ q̃cunq; vultis illa faciatis. ad Gal. v. Idẽ
confirmari videtᷣ verbo Hugonis lib. j. de ſacramẽtis, parte
vij. ca. xxvij. vbi ſic dicit: Non põt excuſare vlla neceſſitas
quã oꝑata eſt prior voluntas. Culpa enim volũtaria pœnã
meruit. pœna oꝑata eſt infirmitatẽ. infirmitas adduxit ne-
ceſſitatẽ. Et idcirco qa neceſſitatẽ oꝑata eſt voluntas, ipſam
voluntatem nõ põt excuſare neceſſitas. Et Anſelmus. i. lib.
Cur deus homo. c. xxv. Non excuſat impotẽtia quin teneatᷣ
hõ deo honorẽ reddere, quẽ ſibi abſtulit: qa in hanc impo-
tẽtiam ſponte ſe deiecit. declarans hoc ꝑ ſimile de ſeruo q
ſuſcepto domini mandato proijcit ſe in lutũ, vnde impoſſi-
bilitatur iniunctũ explere: quem tñ illa impotentia nõ rele-
uat. ergo nõ videtur blaſphemum impium & infidele aſſe-
rere &c. ¶ Reſpondeo poſt Bonauẽturam in. iiij. di. ij. q. li- C
cet in nobis ſit neceſſitas peccandi venialiter in gñe, & ad
nullũ determinate, vt exẽplificari ſolet de exiſtẽte in naui in
varijs partibus perforata, cuius quodlibet foramen poſſet
nauta obſtruere, ſed non oĩa: nulla tamen ineſt homini ne-
ceſſitas peccandi mortaliter: vt patet per Magiſtrum diſt.
xxxvj. ij. Vnde quamuis homo ſine gratia nequeat vitare o-
mnia peccata mortalia: quia tamẽ poteſt ad deum ꝑ gra-
tia confugere, & deus confugientem ad ſe ſuſcipiet, cũ pro-
pè ſit dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuo-
cãtibus eũ in veritate: Pſal. cxliiij. adeò vt Aug. affirmet: Si
confugientẽ ad ſe non reciperet, eſſet in deo iniquitas. For-
taſſe dicetis. j. Reg. iij. dicitᷣ: Iuraui domui Hely ꝙ nõ expie-
tur iniqtas domus eius victimis & muneribus vſq; in ſem-
piternũ. Et Greg. Cum ſuperna indignatio ſeſe (vt ita dixe-
rim) medullitus mouet, hác opinio vel oppoſitio humana
nõ remouet: nec ſe cuiuſq; vtiliter deprecatio obijcit, cũ ſe-
mel deus aliqd ab ĩtimis iraſcẽdo diſponit. xxiij. q. iiij. c. Na-
buchodanoſor. ergo nõ eſt paratus deus recipere confugiẽ-

D tem ad ſe.¶ Rñdeo ꝙ aliud eſt de abolitione pœnæ:& aliud
de remiſſione culpæ. Argumẽta ꝓcedunt de pœna quã deus
ſtatuit pctõribus infligendã:ſed culpã ſemꝑ paratus eſt re-
mittere,& gratiam iuſtificationis conferre:iuxta illud Apo
ſtoli ad Rom.x.Idem eſt dñs oĩm diues in oẽs qui inuocant
illum.Oĩs enim quicũqꝫ inuocauerit nomẽ dñi:ſaluus erit.
Et Eccli.ij.Quis inuocauit eum,& deſpexit illum?qm̃ pius
eſt & miſericors,& remittet in die tribulationis peccata.Et
Ezech.xviij.Pœnitentiã agite ab oĩbus iniqtatibus veſtris
& non erit vobis i ruinã iniquitas.Subdit:Nolo mortẽ mo
riẽtis:reuertimini potius,& viuite &c.ergo impiũ & blaſ-
E phemum eſt &c.¶ Ad rõnes ante oppoſitum.Ad primam
ꝓbationem minoris dico ꝙ nunqꝫ intellectus culpabiliter
errat ſine vitio volũtatis.Vnde Aug.iij.de libero arbit.Nõ
tibi imputaẽ ad culpã ſi inuitus ignores,ſed ſi ſcire nõ ſtu-
dueris,ſi dignã ad recte faciendũ opam nõ dederis.Vñ vo
lũtas quia domina eſt in regno animæ,poteſt mouere intel-
lectũ vt diſcat vel aduertat quãcunqꝫ veritatẽ ad cuius no-
titiam vel fidẽ obligaẽ.Et ſic quãuis illi aſſenſus intellectꝰ
naturaliter cauſentur tam veri qꝫ erronei ex oĩbus ſuis cau
ſis poſitis,includẽdo ſub ly cauſis diſponẽs requiſitas:añce
denter tñ ſunt in poteſtate voluntatis:& ſic poſſunt impu-
tari ad culpam,qa.ſ.põt remouere diſpoſitiones impediẽtes
aſſenſum,& cõgruas aſſumere:retrahere à cõſideratione a-
liorum,& mouere ad ſtudiũ neceſſariorum.Quòd aũt affe
ctiones voluntatis nõ ſolũ diſtrahãt intellectũ,ſed etiã eius
iudiciũ ꝑuertant,patet ꝑ illud.ij.Rhetoricorũ:Non eadem
videnẽ amantibus & odientibus,iratis & manſuete ſe habẽ
tibus:ſed oĩa diuerſa vel ſaltẽ magnitudine.& Ioan.v.Quõ
poteſtis credere,qui gloriã abinuicẽ accipitis,& eã q̃ à ſolo
deo eſt,nõ q̃ritis?Det dñs vt non eadẽ cauſa(qua plerunqꝫ
inficimur)aberremus & excidamus à recta fide.¶ Ad ſecũ
dã ꝓbationẽ minoris rñdet btũs Tho.ij.ij.q.ij.art.v.ad pri-
mum.Si in ptãte hoĩs dicaẽ eſſe ſolũ illud quod põt exclu-
ſo auxilio gratiæ:ſic ad multa teneẽ hõ q̃ nõ põt ſine gratia
reparante:vt ad diligendum deum & ꝓximum,ſimiliter ad

credẽdum articulos fidei:ſed tñ hoc põt hõ cũ auxilio gra-
tiæ dei,quod diuinitus miſericorditer qbuſdã datur,alijs iu
ſte nõ datur in pœnam p̃cedentis pcti ſaltem originalis:vt
dicit Aug.in lib.de correctione & gratia.¶ Ad ſcdm prin F
cipale reſpondeo,Cæcitas q̃ excuſat à pctõ,eſt impotentia
videndi intellectualiter,vt in fatuis,dormiẽtibus,aut aliter
ab vſu rõnis impeditis.Apoſto.aũt loquiẽ de cæcitate nõ
q̃ dicit impotentiã videndi,ſed impotẽtiam recte vidẽdi ex
impedimento malitiæ:de quo Sap̃.ij.Excæcauit eos malitia
eorũ.& talis non excuſaẽ à pctõ.In ꝓpoſito tñ Saluatoris
videtur cæcum accipi prout idem eſt ꝙ ſcientiã ſuꝑbe ſibi
non arrogare.Præmiſit em̃.In iudicium veni in hunc mun
dũ,vt q cæci ſunt,videant:& q vidẽt &c.Et cũ diciẽ Ioan.
xij.Propterea non poterant credere &c.dico poſt gloſ.ibi-
dem,ꝙ non poterant, non quia neceſſitate non poſſent,&
ita nulla culpa eſſet in eis:ſed quia nolebant:quã voluntatẽ
eorũ præſciuit,& ꝑmiſſurus p̃nunciauit.Nolebãt inquam
ſemper effectu,etſi nõ affectu,vt exponitur illud Pſal.Qui
diligit iniquitatẽ,odit animã ſuam.¶ Ad tertium dico pri G
mo ꝙ etſi voluntas incompleta(quam multi velleitatẽ no-
minant)ſit impoſſibilium:voluntas tamen cõpleta,q̃ effi-
caciter mouet ad eligẽdũ,& ad exterioris operis exercitiũ,
ſolum eſt poſſibilium:quemadmodum & electio.Suppoſi
to tamen ꝙ voluntas efficax vitãdi omne peccatum ſtaret
cum dicto errore,prout argumentũ aſſumit de velle vitare
quandiu poſſet:non arguit voluntatẽ vitio non ſubiacere.
Exẽplum in illo qui vult fornicari ne puella ſe interimat,cre
dẽs ſe ad hoc teneri,ne incurrat culpam homicidij.Item hæ-
reticus qui volẽs omne peccatũ vitare,tradit ſe incẽdio ꝓ
hæreſi,quam fidei veritatẽ autumat,indubie peccat:nõ ob
ſtante ꝙ animi ſui pertinaciã putet eſſe ꝓ veritatis fidei de-
fenſione cõſtãtiam & debitã fortitudinem.vnde Apoſt.ad
Rom.x.Teſtificor illis qm̃ zelum quidẽ dei habent:ſed nõ
ſcdm ſciẽtiã.Et Ioan.xvi.diciẽ,Venit hora vt oĩs qui inter
ficit vos,arbitretur ſe obſequiũ p̃ſtare deo.Et.j.ad Timo.j.
Qui prius fui blaſphemus & ꝑſecutor & contumelioſus:

ſed mĩam conſecutus ſum,qa ignorans feci in incredulitate
mea.q̃ indubitatum eſt in Paulo grauia pc̃tã fuiſſe.Volun
tate ergo volẽte omne pc̃tm̃ vitare,ſtat iam actu per aliud
velle peccare,vel etiã ꝑ omiſſionẽ intellectu ſimul laborãte
culpabili ignorantia,errore,vel inaduertentia:quãuis ſit im
poſſibile voluntatẽ peccare,& ſimul velle oẽ pc̃tm̃ vitare,
nullo ſtante in intellectu errore vel ignorantia agẽdorũ:cũ
nullus poſſit efficaciter velle finẽ,qn ſimul velit oĩa media
H q̃ ſcit vel credit ad illum finẽ neceſſaria.¶Ad ſc̃dam ꝓba
tionẽ eiuſdẽ minoris dico ꝙ nullus error mortaliter culpa-
bilis,cuiuſmodi eſt ille ad cuius oppoſitã fidẽ explicitã qs
tenet:ſtat cum vera pœnitentia:& ita eſt de errore quo cre
dit ſe à criminibus abſtinere nõ poſſe &c.vt patuit.Et ita
cum errore tali non ſtat contritio ſpũs,q̃ auertit hoĩem ab
omni pc̃tõ mortali:quemadmodum nec in hæretico,q vo
lens vitare pc̃tm̃ exponit ſe ꝓ errore quẽ veritatẽ putat,in-
cẽdio.Nec obſtat illud de Cornelio Cẽturione:qa aliud eſt
de neſcientia agendorum q̃ ſunt poſitiui iuris diuini aut hu
mani,ad q̃ non obligatur homo priuſquam ſufficienter ꝑ
præconem cui fides adhibida eſt,fuerint ꝓmulgata:vt erat
de baptiſmate ſuſcipiendo,de credulitate paſſionis Chriſti
dei & hominis,quæ per Petrum ſibi erant annuncianda:&
aliud de errore infidelitatis,cuius oppoſitum quiſq; ratio-
nis capax tenet credere,cum talis error ſit in prohibitione
quæ ligat ſemper & ad ſemper.Et hæc de primo articulo.

SEcundo inquirendum eſt an ſemꝑ illicitum ſit
ꝓximo cooperari ad actum peccati.Et vr̃ pri
mo ꝙ non.Primo ſic:Nõ reqritur in homine
maior ꝑfectio,q̃ ſit in deo,iuxta illud Lucæ.
vj.Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ:ſed ꝑfe
ctus omnis erit ſi ſit ſicut magiſter eius.ſed deus vnicuiq;
cooperat̃ ad ſuũ actum pc̃ti,cum in oẽm effectum plus in-
fluat cauſa prima q̃ ſecũda.ergo hoc licet & nobis.¶Cõ
firmo hoc ſic:ſi illicitũ eſſet nobis &c.foret ideo,qa coope
rari ad actũ peccati,inferret conſentire in pc̃tm̃,qui conſen
ſus in pc̃tm̃ ſemꝑ eſt peccaminoſus.ſed hoc non,ex quo ſic

deus inferrent̃ conſentire in pc̃tm̃ ex eius cooperatione:qđ
nephas eſt cogitare aut dicere.Deo em̃ ſimiliter ſunt odio
impius & impietas eius.Sap.xiiij.Nullus aũt cõſentit in id
quod odit.Nec valet euaſio ſi dicat̃:Deus vt princeps ſolu
tus eſt legibus,qbus hõ arctat̃ & ſtringit̃:ideo & ſi de deo
&c.qa etſi nullis legibus poſitiuis aſtringi poſſit:neceſſario
tñ obſeruat q̃ ſunt legis naturæ.Non enim poſſet odire eũ
q ſummo ipſi amore obſeqtur,& in nullo eius mandatum
p̃tergreditur.Iam ſi iſtud cooperari ſit nobis in ꝓhibitione
illud eſt iuris naturæ &c.¶Sc̃do ſic.In ſanctorũ vita ꝑſpi
cimus quid in ſacra ſcriptura intelligere debemus:vt dicit
Greg.ſuꝑ Ezechie.Sed ſancti nõ ſolum cooperati ſunt alijs
ad actum peccati,imò vidẽtur eoſdem induxiſſe.ergo licet
nobis.Minor patet de Loth Geneſ.xix.q Sodomitis clamã
tibus,Educ viros q introierunt ad te nocte,vt cognoſca-
mus eos.q egreſſus ait:Nolite quæſo fratres mei,nolite ma-
lum hoc facere.habeo duas filias,q̃ necdum cognouerũt vi
ros.educam eas ad vos:abutimini eis ſicut vobis placuerit,
dummodo viris iſtis nihil faciatis mali.Quod Ambroſius
vt ſummè charitatis efferre videt̃,cum ait:Offerebat ſan-
ctus Loth filiarum pudorẽ:qa minus erat ſc̃dm naturam
coire,q̃ aduerſus naturã delinquere.xxxij.q.vij.offerebat.
Secundo de Helia.iij.Reg.xviij.q ſacerdotes Baal induxiſſe
videtur ad ſacrificium idolorum cũ eis inquit,Ponẽtes bo-
uem ſuper ſtruem lignorum,ignem non ſupponite,& inuo
cate nomina deorum veſtrorum &c.Deus qui exaudierit
per ignem,ipſe ſit deus:id eſt habeatur & colatur pro deo.
Tertio de Simone & Iuda qui coegerunt demones ꝑ idola
dare reſponſa:quos vtiq; p̄ſciebant falſa dicturos,vt con-
uincerentur eſſe mendaces.Quarto de Helizeo,qui hoc vi
detur declaraſſe licitum.iiij.Regum.v.ca.qui petenti.Naa-
man Syro,Hoc ſolum eſt de quo deprçceris dominum pro
ſeruo tuo quãdo ingredietur dominus meus templum Rẽ-
mon vt adoret:& illo innitẽte ſupra manum meam,ſi ado-
rauero in templo Remmon adòrante eo in eodem loco,vt
ignoſcat mihi dominus ſeruo tuo pro hac re.Cui Helizeus:

Vade in pace.ꝑ quod declaraſſe videt̃ ꝙ licite poterat ſu=
ſtẽtare manus regis in actu idololatriæ,q̃uo etiã ibidẽ Ly=
ra dicit licitũ eſſe puellæ Chriſtianæ vt portet caudã domi=
næ ſuæ infidelis eũtis ad phanũ.Nec releuare poterit ſi hæc
aut horũ aliqua facta dicantur ad vitandum maiora mala,
qa nec illo fine licet mala facere.vnde Apoſtolus ad Rom̃.
iij.Et non ſicut blaſphemamur,& aiunt nos qdã dicere,Fa
ciamus mala vt eueniãt bona:quorum damnatio iuſta eſt.
¶ Tertio:quia ſi ſic,ſequũtur multa incõuenientia in agẽ
dis.Primum,non licebit vſuras ſoluere,cum ſit alteri pct̃m̃
recipere.nec ligabit iuramentum ſuꝑ ſolutione earũ p̃ſtitũ,
contra cap.debitores.de iureiurando.cũ iuramẽtũ nequeat
eſſe iniquitatis vinculũ.xxij.q.iiij.inter cætera.& eadẽ.q.j.ſi
pct̃m̃.vbi habet̃ ꝙ nullus poſſet obligari ad pct̃m̃.iam co=
oꝑatio talis eſt &c.Sc̃d̃m,nõ ligaret iuramẽtũ metu extor
tum de donãdo,cõtra ca.ſi vero.de iureiurando.&.c.ad au=
dientiã.de his q̃ vi metuſve cauſa fiunt,imò nec licebit ſer=
uare:cum acceptio illa ſit extorquenti pct̃m̃:& ita coopera
tio danti,niſi &c.Tertiũ,nõ licebit cogere ad obſeruantiã
mandati eum q p̃noſcitur pœnæ timore principaliter obe=
diturus.talis enim peccabit,iuxta regulã,Qui ex timore.&
plenius ꝑ Gratianum.xxiij.q.vj.ca.ſi.Quartum,nõ licebit
debitum reddere coniugi q̃ noſcitur votum ſimplex emiſiſ
ſe,aut ob voluptatẽ damnabilẽ coniugale debitũ expoſce=
re.Quintum,non licebit ſoluere ei qui cum ſcortis noſcitur
pecuniã conſumpturus:aut mercari cum eo qui ſcitur ob
ſolam auaritiã mercantijs intendere.Sextum,nec iuramen=
tum requirere ab eo qui ꝑ idola noſcitur iuraturus:contra
Aug.ad Publicolam.xxij.q.j.Mouet te &c.¶ Oppoſitum,
ſcilicet ꝙ ſemꝑ ſit illicitum,videt̃ non minus prægnãtibus
medijs deduci poſſe.Primum,iure naturæ ꝓhibemur in al=
terius peccatũ conſentire.ergo eodem iure illicitũ eſt alteri
ad actũ pct̃i cooperari &c.Antecedens patet ꝑ illud Apo=
ſtoli ad Rom̃.j.Qui cum iuſtitiam dei cognouiſſent,nõ in=
tellexerunt:quoniam q talia agunt,digni ſunt morte,nõ ſo=
lum q faciũt ea,ſed etiã qui conſentiunt facientibus.Vbi lo

quit̃ Apoſtolus de gentibus ſolis p̃ceptis iuris naturę aſtri
ctis.& conſequentia tenet:quia coopari eſt quoddã cõſen=
tire.Vnde de officio delegati.c.i.diſtinguit glo.quadruplicẽ
conſenſum:videlicet negligẽtiæ,conſilij,cooperationis,&
auctoritatis:dicẽs oĩa iura quibus cauet̃ faciẽtes & conſen=
tiẽtes pari pœna puniẽdos eſſe,debere intelligi de conſenſu
cooperatiõis,nã auctoritatis magis punit̃,negligẽtiæ & cõ
ſilij regulariter minus.Sc̃d̃o ꝓbo idẽ,deducẽdo ad incõue
niẽs.Primum,quia liceret iuramẽtum requirere ab eo, quẽ
nouimus falſum iuraturum:contra Aug.vt patet.xxij.q.v.
qui exigit.& cap.ille qui prouocat.Sc̃d̃m,quia ſic liceret fu
rioſo gladiũ reddere.Quòd enim hoc ſit illicitũ,videt̃ ſolũ
propter cooperationem ad actum peccati.& videtur Gra=
tianus ſenſiſſe oẽm cooperationem ad actum pct̃i,eſſe illici
tam.xvij.q.vi.c.ſi.vbi de eunte in apoſtaſiã ait:Sed ne eccle
ſia ſcandalũ patiatur:ne diſcedens in deteriora p̃cipitet̃:ne
in perniciem monachorum,aut incendiũ monaſterij,occa=
ſione ſuorum inardeſcat:laudabilius ſibi ſua non dico red=
duntur,ſed auferri ſinuntur,q̃ꝫ ab illo iſta inferantur.Vbi
hoc dicẽs ſenſiſſe videtur ꝙ illicite ſibi redderentur ꝓpter
cooperationem ad actum pct̃i.Tertio efficacius videt̃ ſic
ꝓbari.Nulli licet velle ꝙ proximus peccet mortaliter:ergo
non licet cooperari ſibi ad actum mortalis culpæ.Antece=
dens patet,quia hoc eſt contra charitatẽ quam deo debe=
mus & ꝓximo:quoniam in ꝓximi pct̃õ dehonorat̃ deus,
& q̃ꝫ grauiſſime læditur proximus.Et cõſequentiam pro=
bo:quia ſequitur,Iſte cooperatur Ioanni ad actum pecca=
ti:ergo Ioannes peccat.ſed nullus poteſt velle antecedẽs,ni=
ſi ſimul velit & conſequẽs,quod tamen aduertit neceſſario
ſequi.alias enim poſſet efficaciter velle ire ad eccleſiam ſan=
cti Petri,& tamẽ nolle hinc abire.Et generaliter poſſet vel
le finem nolendo media quæ ſcit aut putat ad illum finem
neceſſaria:vt in tempeſtate ſaluare vitam,& nolle merces
eijcere,quod videt ad ſaluandum vitam neceſſarium:quod
abſurdiſſimum eſt,& manifeſte falſum.¶ Dicetis fortaſſe
quempiam poſſe velle antecedens nolendo conſequens cõ

ſequentiæ quam ſcit vel credit neceſſariã,ſi nollt aut nõ velit conſequentiam eſſe neceſſariam:vt appetere ep̃atum,& nolle ſacerdotiũ.ire ad Angliã,& nolle trãſire mare.Quod vr̃ deducere doctor ſubtiiis.vj.diſt.ij.qa põt qs ſcire antecedẽs ignorando conſequẽs,dũ neſciat conſequẽtiã eſſe vel tenere.ergo ſimiliter velle ãñcedens non volẽdo conſequẽs, ſi non velit cõſequentiã eſſe bonã.¶ Dico,etſi veritatẽ habeat de velle ſimplicis complacẽtiæ aut velle conditionato nequaquã tñ ſtare põt de velle efficaci,qđ nõ ſtat ſine executione in eo q põt & non impeditur:aliàs(vt prius dixi) poſſet quis efficaciter velle ſaluare vitam,& nolle merces &c.quod nemo ſanæ mentis iudicabit fieri poſſe.Rñdeo ad qõnem:Etſi qõnem in ꝓprijs terminis à doctoribus tractatã non inuenerim,inuenio tamen eos in varijs caſibus particularibus coopandi ad actũ pc̃ti,nõ ſolum alijs cõtraria ſenſiſſe,verũ & ſibiipſis plurimum aduerſari.Vnde in facto
A receptionis ad vſurã,quod eſt quoddam cooperari ad actũ pc̃ti,cõiter ſentiunt ꝙ in neceſſitate licet à parato fœnus exercere ad vſurã recipere,ſed non extra neceſſitatem.Vnde btũs Tho.ij.ij.q.lxxviij.arti.vlt.dicit,Nullo mõ licet inducere:ſed ab eo q paratus eſt dare ad vſurã,licet accipere ꝓpter aliquod bonum:vt eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis, vel alienæ:ſicut incidenti in latrones licet manifeſtare ſua bona,ne occidat̃,q tamen latrones diripiẽdo peccãt:exemplo decem virorũ q ad Hiſmael dixerunt:Nolite occidere nos: qa habemus theſaurũ in agro.Hieremiæ.xlj.Idem exp̃ſſius ponit Aſteñ.li.iij.ti.xj.ar.iij.addens poſt Richar.ꝙ non debeat intelligi de ſola neceſſitate extrema,ſed qua hõ notabiliter damnificaretur,aut in notabilẽ penuriam incideret. Scđm Monaldum verò ꝓ quanta neceſſitate licet,non determinat ars vel ſciẽtia,ſed charitatis intentio.Et Ant.poſt dominum Petrũ de Palude parte.ij.tit.j.ca.ix.§.vlti.dat rõnẽ quare p̃ter neceſſitatẽ capiẽs ad vſurã peccat:qa(inqt) non ſolum peccat q alteri dat occaſionẽ peccandi,ſed etiã q ſcienter abſq; iuſta cauſa & neceſſitate ꝓponit alteri materiam vñ ſumat occaſionẽ peccãdi:maxime dũ credit ipm̃

diſpoſitũ ad taliter peccandum:vt ſi mulier credẽs alium diſpoſitũ ad concupiſcendum eã,abſq; iuſta cauſa & neceſſitate p̃ſentat ſe ei,peccat.Allegat ad hoc,qa vnicuiq; mãdauit deus de ꝓximo ſuo.Non ſatis aũt diſplicet alicui dãnatio ꝓximi ſui,ſi ſciẽter ꝓponit ei materiam vnde ſumat occaſionem peccandi.& ſic eſt in ꝓpoſito &c.ergo &c.addẽs ꝙ ſi petat ex iuſta cauſa vel neceſſitate:ſi abſolutè petat mutuum,licet.Sed ſi petat ſub excreſcẽtia vſuræ:peccat:qa nullus põt ab alio petere quod ſcit eum abſque pc̃tõ facere nõ poſſe.Excuſat tamen ſimplices q ignoranter ſic petunt,& alios qui ſimiliter tenent ꝙ aliàs nollet mutuare.Item btũs Bernardinus in libro quem edidit de contractibus,dicit ꝙ in duobus caſibus recipiẽs ad vſurã peccat mortaliter.Primo ſi abſq; rõnabili neceſſitate:qa tunc malo alterius male vtitur.Secundo ſi qñ vellet mutuare ꝓpter dei timorẽ, ipſum inducit ad mutuandum ſub vſura.¶ Sed hæc ſnĩa dura vr̃,& multos inuoluere.Plures enim humano pudore B
negligunt vel nolunt ab amico mutuum petere,accedentes potius cum ſua iactura ad menſam fœnebrem.Item nec vera videtur:quod ſic deduco:qa vel ponimus ꝙ petitio noſtra afferret occaſionaliter proximo ſp̃uale detrimentum animæ.& ꝙ tunc neceſſitas noſtra nõ releuat vt liceat petere,patet,qa pro ſp̃uali ſalute proximi procuranda aut ſeruãda tenemur non ſolũ facultates noſtras,ſed & animas noſtras id eſt vitam corporalẽ pro tali ſalute exponere.Prætera nõ excuſamur ab impletione diuini mãdati niſi ꝑ impotentiã,cũ ſcilicet implere non poſſumus.Sed cum ex facto noſtro ad quod aliàs obligamur ex dei mãdato,veriſimiliter p̃noſcitur proximus ſumpturus occaſionem peccandi, excuſamur ab impletione diuini mandati,de confitendo ſacerdoti pc̃tã:ergo reddimur per hoc impotentes facere: & non impotentia facti,ergo impotẽtia iuris:qua ſcilicet nequimus hoc licitè facere.ergo non licet propter neceſſitatẽ noſtram temporalem proximo ꝓponere vnde veriſimile eſt eum ruiturum eſſe in peccatum,etiam occaſione acceptã,non data.Conſequentia vltima tenet:quia vbi non ex-

cũſat neceſſitas p̃cepti diuini, minus excuſare poterit tpa=
lium facultatũ neceſſitas. Et minor principalis patet p ipm
met btm̃ Tho. diſt. xvij. iiij. ſñiarum. vbi dicit q̃ ſi confeſſu
rus ſciat ſuum ſacerdotem fragilẽ, pronum ſcilicet ad pctm̃
quod ei confitet̃, aut ſi pctm̃ ſcit contra ipſum cõmiſſum:
in omnibus caſibus in quibus timet ꝓbabiliter ſibi piculũ
aut confeſſori, debet recurrere ad ſupiorem, vel ab eodẽ li=
centiã petere alteri cõfitendi. q̃ ſi illam obtinere nõ poſſit:
idem iudicium eſt de ipſo, quod de eo q copiam non habet
C ſacerdotis. Idem ſentit Altiſſiodo. iiij. parte ſummæ de cir=
cunſtantijs pcti confitendis. ſed ibi ſacerdos ſolũ ſumeret oc
caſionem, cum confitendo pctm̃ magis videt̃ qs aliũ p̃mu
nire ne conſimiliter peccet, q̃ eundem ad pctm̃ inducere. er
go. Vel ponitur q̃ petitio noſtra nullum alteri afferet detri
mentum ſalutis: & tunc ſiue neceſſitatem patiamur ſiue nõ
nihil ꝓhibere vr̃ qn ꝓ commoditate noſtra liceat accede=
re. Et ſic neceſſitas corporalis, ſeu imminẽs damnũ faculta=
tum nihil facit ad rationem liciti vel illiciti in hmõi coope=
ratione In alio facto cõionis ſeu cooperationis ad actum
pcti, inuenio regulariter doctores ſentire q̃ nulla neceſſitas
efficere poſſet vt liceat ad actum pcti cooperari: puta in ca
ſu quo alicui conſtat ſuũ epiſcopum eſſe ſimoniace ꝓmo=
tum ad ordinem, quantũcunq; occultum fuerit, dicunt nul
la via mundi licere, quacũque pœna eum afficiat, vt epõ in
traditione ordinum cõicet, ordinem videlicet ab eo ſuſcipiẽ
do. Vnde btũs Tho. ij. ij. qõ. c. artic. ij. in ſolutione ad ſcd̃m:
Quidã dicũt, ſi non põt ꝓbare ipſum eſſe ſimoniace ꝓmo
tum, debet obedire ordinẽ ſuſcipiẽdo, ſed nõ exequi ſine di=
ſpẽſatione. Quod reprobans addit, Hoc abſq; rõne dicitur:
qa nullus debet obedire ad cõicandum alteri in facto ſibi
illicito. Ille aũt q eſt ipſo iure ſuſpẽſus quo ad ſe & alios, il=
licite confert ordinem: vñ nullus debet ſibi obedire recipiẽ
do ab eo ordinẽ quacũq; ex cauſa. Ita q̃ hic vult nullã neceſ
ſitatem excuſare, quam tamen ponit excuſare in receptione
ad vſuram. q̃ ſi inuicem non aduerſentur, neſcio qd ſit con=
trarietas: cum vtrobiq; æqualiter habeatur rõ cooperatio=

nis ad actum pcti. Eandem opinionem Tho. in hoc caſu te=
net reſolutorie gl. ſ. qõ. ſ, ſi qui à ſimoniacis. vnde dicit quẽ
potius debere ferre excommunicationem, quantũcunque
occultum ſit crimen epi vt probari non poſſit. Idem tenet
gl. in cap. per tuas. de ſimonia. & ibi regulariter canoniſtæ.
Sed meo iudicio oppoſitum verũ eſt etiã de iure antiquo, D
etſi nulla deſuper haberet̃ prouiſio ex concilio Conſtãtieñ.
aut Baſilieñ. qa licite conferret ordines etiã nominatim ex=
communicato, ſi ſciat excommunicationem eius omnes la
tere, forte qa acta iam combuſta ſunt, & omnes teſtes mor
tui: vt patet per cap. cum non ab homine. de ſenten. excom=
munica. & cap̃. ſi ſacerdos. de officio ordinarij. & cap̃. pla=
cuit. vj. quæſt. ij. Ergo pari ratione nõ tenetur ſubditus etiã
in receptione ordinum, euchariſtiæ, aut alterius ſacramenti,
vitare ſuum epiſcopum: cum minus licere videatur ſubdi=
to vt vitet ſuum prælatũ, q̃ contra. Nec obſtat cap. inqui=
ſitioni. de ſenten. excommunica. quod dicit potius ferendã
eſſe excommunicationem &c. quia loquitur vbi per cenſu=
ram comminatam qs cogitur ad hoc quod ſe ſcit ſine mor=
tali peccato facere non poſſe: vt patet ibi ex verbis textus.
Secus autem eſt in propoſito, vt patet ex allegatis: ſicut nec
iam illicite ſumerem euchariſtiam vel ordinem ab eo quẽ
ſcio & probare poſſem excommunicationis ſententiam in=
curriſſe, dum nominatim excommunicatus non ſit aut de=
nunciatus iuxta decretalem cõcilij Conſtantieñ. ¶ Pro re= E
ſponſione igitur ad quæſitum, præmitto primo q̃ differen=
ter poſſumus alteri eſſe cauſa peccati. Primo directe & po=
ſitiue, dum ſcilicet alium prece, precio aut conſilio induci=
mus ad peccãdum, vel alias ei proponimus vnde prænoui=
mus ipſum veriſimiliter ruiturum in peccatum. Secũdo in
directe & priuatiue, dum ſcilicet aliquid faciendo vel omit
tendo præſcimus aut præſcire deberemus aut probabiliter
dubitare nos prohibituros proximi peccatum, vel reuoca=
turos eundem à peccato, & tamen hoc non facimus, aut nõ
omittimus: ſicut nauta dicitur cauſa ſubmerſionis nauis
quando debuit & potuit ſubmerſionem nauis ꝓhibere, &

non ꝓhibuit ſeu impediuit. Dico notanter & debuit: qa ex-
tra caſum debiti non dicit̃ cauſa ſubmerſionis, quãuis po-
tuiſſet pluriũ nauium ſubmerſionẽ impedire. Patet ꝙ tũc
ſumus cauſa priuatiua pc̃ti vel obſtinationis ꝓximi, quia
mortẽ languẽtibus ꝓbat̃ infligere, q hanc cum poſſit non
excludit. lxxxiij. diſt. ꝓuidedum. Et ꝑ illud Ambr. Paſce fa-
me morientẽ. ſi nõ paueris, occidiſti. lxxxvj. di. paſce. Quod
ſi locum habet in morte corporali, longe verius eſt de mor
te ſpũali animæ. Hinc Au. ait: illud fidentiſſime dixerim: q
confugientem ad ſe quantum honeſte põt ad reddendũ nõ
compellit ſocium eſſe fraudis & criminis. xiiij. q. vj. ſi res. &
ſimiliter eſt de alijs pc̃tis: ergo. & ad hoc ſeruiunt q̃ adducũ
tur a doctoribus ad ꝓbandum fraternã correptionẽ omni-
bus eſſe in p̃cepeo. ¶ Forte dicetis. Qñ poſſemus opatione
vel omiſſione ꝓximum a pc̃tõ reuocare, vel à ꝑpetrãdo ꝓ
hibere: & ꝓ tp̃e quo ad hoc tenemur, non facimus vel omit
timus: verum eſt, cẽſemur cauſa pc̃ti eius: ſicut ſupra dixi-
ſti de nauta: ſed hoc nõ arguit nos ſemꝑ ad hoc obligari, qñ
veriſimiliter p̃ſcimus aut ꝓbabiliter dubitamus &c. ſicut
nec nauta dicit̃ cauſa ſubmerſionis nauium quas gubernã-
das nõ ſuſcepit, quãuis p̃ſciat naues ſine ſua directione ſub
F mergendas. ¶ Rñdeo. Qñcunq; poſſumus, tenemur. Vni-
cuiq; enim mandauit deus de ꝓximo ſuo. Eccl'i. xvij. Lege
enim charitatis tenemur ꝓximum vt nos diligere: & ergo
pc̃m̃ eius impedire, vel ipſum à pc̃tõ reuocare cum poſſu-
mus. Hinc Augu. ait. Debet homo diligere proximum ſuũ
ſicut ſeipſum: vt quem poteſt, beneficij cõſolatione, doctri-
næ exhortatione, aut pœnæ coerctione adducat ad colẽdũ
deum. xxiij. q. iiij. debet homo. quod intelligo limitandum
dum cõſtat nobis ꝙ hoc poſſumus, vel probabiliter dubi-
tamus, aut hoc ſcire vel dubitare ex occurrẽtibus facti cir-
G cunſtantijs obligamur. ¶ Secundo præmitto ꝙ ꝓhibitio-
nibus interdum ꝓhibetur aliquid non quia in ſe malũ, ſed
ex cauſa: & illæ non ligant vbi ratio vel cauſa non habet lo
cum: vt patet de prohibitione iuriſiurãdi, & vinum ſumen
di, in c. & ſi Christus. de iureiuran. ¶ His præmiſſis dico ad
quæſitum

quæſitũ ꝙ cũ prænoſcimus cooperationẽ noſtram veriſimi
liter proximo non allaturam detrimentum ſalutis, licet ſibi
cooperari ad actũ peccati: quia tunc ceſſat ratio quare ꝓhi-
bemur ꝓximo cooperari ad actũ peccati. Itẽ niſi ſic, volen-
ti occidere vxorẽ, vt poſſet ducere aliã, non liceret cõſulere
vt potius cõmittat adulteriũ vxore manente in vita: quod
tamẽ licitũ eſſe patet ex verbis Aug. xxxiij. q. ij. ſi quod ve-
rius. & ſi recte hoc cõſulo, indubitatũ eſt quin prçces liceat
adiungere vt exequatur quod ſibi conſultũ vel perſuaſum
eſt: ſicut nolentẽ mutuare pauperi extremã neceſſitatẽ patiẽ
ti, licite prçcibus induco vt potius ſub vſura ſibi panẽ vel
aliud mutuet vnde poſſit viuere, quò vtiq; minus delinqt,
quã ſi eũ fame perire ſinat. Hinc etiã beatus Tho. xix. d. iiij.
dicit: Licet ſciamus fratrem ex correptione noſtra conci-
tãdum ad odiũ, dũ ſperamus ꝙ odiũ paulatim tepeſcet: &
ſequetur correctio, nõ eſt abſtinendũ à correptione. Ergo
licet cooperari fratri ad actũ quo ipſe peccat, dũmodo hoc
operari vel cooperari noſtrũ nõ eſt ſibi allaturũ detrimẽtũ
ſalutis, Sed vbi operatio vel cooperatio noſtra afferret ſalu-
tis detrimentũ ꝓximo, puta prouocabit̃ ex hoc ad peccan-
dũ, aut obſtinabitur in pc̃tõ, vbi nobis nõ operãtibus vel
cooperantibus reuerteret̃ ad cor, & pœniteret de peccato:
tunc nõ licet operari hoc vel cooperari: quia hoc eſſet per-
cutere conſcientiã infirmã, & ſic peccare in Chriſtũ. j. ad Co
rinthios, viij. Et eſſem9 vtrobiq; cauſa priuatiua vel poſiti
ua pc̃ti vel obſtinationis ꝓximi. Ab hoc tñ excipiendũ eſt
ſi actu noſtro quò læderet̃ vel obſtinaret̃ vnus, plures eſſent
lucrandi. Tũc enim ſalus multorũ præferri debet: & habet
locũ illud Apoſto. Chriſti bonus odor ſumus in his qui pe
reũt, & ĩ his q ſalui fiũt. alijs odor vitæ ĩ vitã, alijs odor mor
tis in mortem. ij. ad Corinthios. ij. Et hoc concludunt facta
ſanctorum allegata ſecundo argu. ante oppoſitũ. Ex his infe H
ro quòd a parato dare mutuum ſub fœnore, licet etiam ex-
tra caſum neceſſitatis ad vſuram accipere, dum tamen non
placeat nobis alterius peccatum. Primum patet: quia tunc
non afferet proximo detrimentum ſalutis. Et ſecundum, ſci-

licet quòd nõ licet habere complacentiã in peccato:qa hoc
eſt diabolice obſtinatiõis:ſi placeat in rõne peccat:q̃uo ple
rique illud Auguſtini intelligendũ putãt:Nullũ pc̃tm̃ adeò
veniale eſt,quin fiat mortale dũ placet.& ponit̃ i gl.ſ.ad Co=
rinthios.xſ.&.xxv.diſtinctiõe.c.vnũ.§.criminis. Aut etiã ſi
placet vt actus delectabilis vel vtilis ad finẽ deſideratũ,non
eſt ſine mortali peccato,dũ actus ipſe ex genere fuerit morta
lis,& cõplacẽtia ſit actus libere volũtatis,vt eſt dũ volo de=
ſidero,vel appeto per aliũ peccatũ fieri.ſecus de cõplacẽtia
quæ in modũ paſſionis etiã in iuſtis hominibus volũtate re
nitente vt libera eſt inſurgit,Et quia ratiões vtriuſque ptis
falſum adducũt,primæ quod ſemꝑ liceat cooperari, & aliæ
quòd nunquã:omnes ſoluẽdæ ſunt. Ad primã,quãuis ſentẽ=
tia Duran.& pluriũ aliorũ certũ teneat quod deus ſubſtan
tiã actus mali non cauſat(quã opinionẽ vltimo tradit Ma=
I gifter.xxxv.vij.diſtinctiõe ſecundi.iudiciũ relinquẽs, pru=
dentis lectoris exanimi)quia tamẽ nõ oportet omnia in du=
bium reuocare,cum ſuppoſitis dictis cõmunibus poterit
oppoſitũ ſaluari admiſſo concurſu generalis influentiæ dei
ad actum malum,dico quod in homine non requiritur ma=
ior perfectio quã in deo:cum dei perfectio ſit infinitas,& ſic
incomprehẽſibilis, ſed multa requiruntur ad perfectionem
ſeu virtutem hominis,quę non oportet obſeruare deum.Ge
neraliter enim tenetur homo reuocare à peccato quos po=
teſt,deus autem neminem,cui tamen tam facile eſſet malas
hominum voluntates ad bonum conuertere,vt eſt ſibi faci=
le hoc velle:ſecundum Auguſti.in Enchiridio. Et ergo non
oportet ſi cooperatur vbi ſcit ſine ſua cooperatione homi=
nem non caſurum,vel forte redditurum ad cor & pœniten=
tiam,quod ſimiliter idem licebit nobis.¶ Ex hoc reſpondeo
K ad confirmationem,quod cooperari ad peccatum vel pec=
cati actum,non infert abſolute conſentire in peccatum, ſed
ſub certis modificationibus ſeu circunſtantijs,videlicet dũ
veriſimiliter prænoſcitur aut pręnoſci deberet, quod affer=
ret detrimentum ſalutis. Afferret inquam occaſione data,
vel etiam accepta;vt de hoc prius dixi.Et hoc in certo ſub=

iecto,puta illo quod tenet̃ quãtũ põt alterius ſalutem ꝓcu
rare,& ꝓcuratã vel exiſtẽtem conſeruarę quod nequaquã
locum habet in deo.Et ergo gl.ad Romanos.1.q̃ dicit ꝙ cõ
ſentire eſt tacere cũ poſſit arguere,vel errorẽ fouere,intelli=
genda eſt vbi & qñ qs tenet̃.alias deſcriptio cõpeteret deo
& etiam homini iuſto pro tp̃e quo ad arguendũ non tene=
tur.Cum ſubiungitur:Deus neceſſario obſeruat q̃ ſunt iu=
ris naturæ:vtiq; verum eſt de his q̃ ſibi ſunt iuris naturæ,
ſed non de his quæ hominibus cadunt ſub p̃cepto iuris na=
turæ:vt patet de reuocare hoiem a pc̃tõ &c.¶ Ad ſcd̃m L
principale primo de facto Loth videt̃ inter Aug.& Amb.
contrarietas an virtutis fuerit an vitij.Auguſti.enim aſſcri
bit hoc perturbationi mentis in Loth,& eum in hoc nõ fo
re imitandum,vt patet.xiiij.diſtincti.ca.quod ait zodomi=
tis Loth.quod vtiq; verum videtur,ſi veriſimile erat aut
dubium ꝓbabile filias ſuas pc̃tõ aſſenſum fuiſſe p̃ſtituras:
cum magis tenebatur filiabus prouidere,& eaſdem tueri cõ
tra veriſimiles occaſiones peccati, q̃; extraneos hoſpites:
iuxta illud.ſ.ad Timo.v.Si quis ſuorum & maxime dome=
ſticorum curam nõ habet,fidẽ negauit, & infideli deterior
eſt &c.Ambroſi.idem factum Loth virtuti aſſcribere vi=
det̃,ꝓ ſuppoſito habẽs ꝙ tantã putauerit in filiabus animi
conſtantiam,ꝙ etſi violarent̃ corpore,mente tñ manerent
incorruptæ.Non inquinatur autem corpus niſi de cõſen=
ſu mẽtis.xxxij.q.v.ꝑ totũ.Quod horũ verius ſit,nõ cõſtat
ex ſcriptura:ꝓpoſito noſtro ſufficit ſi ei9 cooperatio fuerit
illicita,fuit ideo quia attuliſſet filiabus detrimentũ ſalutis.
¶ Per idẽ reſpondendum eſſet de facto Aaron, q Iudæis
petẽtibus conflauit vitulum paratis vtiq; ꝓ tunc idolola=
trare:vt patet Exodi.xxxij.ꝓpter quod dñs vehemẽter ira=
tus aduerſus Aaron voluit ipm̃ contererer:vt patet Deut.
ix.qa opus illud natũ erat alios ſimplices quantũ ex ſe erat
inducere ad ſimiliter alijs idololatrandũ.Vnde ꝓ regula di=
co,Nõ licet cooperari proximo ad actum peccati ꝑ quem
alius læditur.& ad eum caſum limitari debet quod dicunt
doct.(ſi etiã indigenas cõplecti debeat)Nõ licet locare do=

mũ volenti fœnerari:nec licet parato furari demõſtrare quo
loco ſitũ eſt alienũ,vt ipſum poſſit auferre:niſi in caſu quo
dñs actu elicito vel debito eſſet volens:puta ſi ꝑnoſceret fur
alias dñm rei occiſurus,vel maius dãnũ eidẽ ꝓ certo illatu-
rus.¶ De facto Heliæ dico ꝙ ibi genti Iudæorũ ꝓfuit, eã
dẽ ab idololatria reuocando,nec alijs nocuit qui parati erãt
& firmi ꝓpoſiti amodo in idololatria ꝑſiſtere. Declaratio
aũt Heliſei intelligenda eſt cũ ꝑ hoc non afferẽt alteri ſalutis
detrimentũ.¶ Ad teriũ principale.Omnia illa licent ſub li-
mitatione prędicta,dum ſcilicet veriſimile ſit ꝙ nõ afferent
ſalutis detrimentum quibus cooperamur:aut ſi noſcantur
afferre,omiſſio noſtra alios deterius ſcandalizaret:vt de nõ
obſeruando iuramentũ metu extortũ. ¶ Ad rationes alte-
M rius partis.Ad primã patet ex dictis circa ſolutionẽ primæ
rationis ante oppoſitum,quando cooperatio ad actũ pec-
cati cenſetur conſenſus in peccatum. Et ſi iuxta hoc petas
quare Paulus cuſtodiendo veſtes lapidantium Stephanum,
dicitur Act.viij.neci eius conſenſiſſe,cum ſolum veſtes cu-
ſtodierit eorum qui nihilominus ſine eius cooperatione erãt
Stephanum occiſuri:& quare nõ licebit à phitoniſſa reſpõ-
ſa expetere,ſi cooperatio ſolum ſit conſenſus in peccatum,
cum affert detrimentum ſalutis poſitiue vel priuatiue mo-
do præexpoſito:dico ꝙ cooperatio ratiõe ſui ſolum eſt pec
catum & conſenſus in peccatum ſub modo dicto. ſi tamen
ſimul concurrat complacentia actus peccaminoſi,aut abſo
lutum velle ꝙ per alium fiat,adiungitur ei aliud peccatum
conſenſus.& ſic erat de Paulo:etiam per hoc lædebatur ꝓ-
ximus,puta beatus Stephanus. & ſic iuxta regulam datam
talis cooperatio fuit illicita:ſicut nõ licet mihi furem iuuare
in aſportãdo rem furtiuam,licet ſine opera mea aut auxilio
eſſet idem ablaturus. De requirere reſponſa phitoniſſæ ha-
bemus ſpecialẽ prohibitionẽ Leuitici.xix. Nõ declinetis ad
magos,neq; ab hariolis aliquid ſciſcitemini.iõ nõ licet &c.
¶ Ad ſcd̃m dſco ꝙ nõ licet iuramentũ requirere ab eo quẽ
N nouimus falſum iuraturũ,dũ ꝑ hoc induceret peccare mor-
talr,alias nõ peccaturus.Et hoc intẽdit Aug.vt patet ex ſua

probatione,qua dicit exactorẽ talẽ occidere duas animas:
ſuã ſcilicet,& ipſius iurãtis.Secus ſi noſcatur paratus peiera
re:& niſi iuramentũ requiratur,liberius & effrenè in alijs ẽt
decepturus proximũ:vt ſepe cõtingit in abominantibus ꝑ-
iuriũ,qui alia peccata furti & fraudis & ſimilia pro nihilo
reputant.Et iſtud credo procedere in parte,puta priuata ꝑ-
ſona,quæ iuramentũ exigeret:nõ autẽ in iudice cuius eſt cõ-
muni vtilitati hominũ proſpicere.Vnde(vt vult Tho.ij.ij.
q.xcviij.arti.iiij.& glo.xv.q.v.c.preſbyteri.)Et ſi iudex ſciat
falſum iuramentũ eũ a quo iuramentũ exigendũ eſt, poteſt
nihilominus iuramentũ ĩducere & requirere. Beatus Tho.
adiungit,ꝗa nõ tã iudex quã alius ad cuius inſtantiã fit,cen
ſetur exigere. Verã rationẽ credo,ꝗa maiora diſcrimina im-
minerẽt reipublicę deceptionũ & fraudis ſi iudex neceſſita-
te officij talia iuramẽta nõ exigeret.Hoc credo mouiſſe ſan
ctum Bonauen.vt diceret ꝙ pro vtilitate cõmuni liceret re-
quirere iuramentũ ab idololatra ꝗ noſcitur per idola iuratu
rus.diſtinc.xxxix.iij.ſententiarũ.¶ Ad aliud de furioſo dico O
quod vtiq; liceret furioſo gladiũ reddere dum alias maiora
ĩminerẽt diſcrimina ſibi vel alijs:vt vult beatus Tho.xxxij.
diſtinctiõe.iiij.tractans materiã an licet reddere debitũ men
ſtruatæ.Sic etiã in propoſito de cooperatione ad actũ pec-
cati non licet vbi nobis non cooperantibus nõ peccaret,vt
furioſus ſine redditiõe gladij ſeruaretur in vita,niſi ſalus alio
rum(vt prius dixi)hoc requireret.¶ De verbo Gratia. di-
co quod non ſolum licet ſinere vt apoſtata ſua auferat, ſed
etiam alia bona mobilia monaſterij tradere,ne ipſum mo-
naſterium incendat:quanquam Grati.placuerit quò ad hoc
temperare ſermonem.¶ Ad tertium dico quod maxima P
illa,Qui vult antecedens,neceſſario vult conſequens quod
ſcit vel credit ad ipſum ſequi:veritatem habet cum hoc con
ſequens eſt medium neceſſario pręcauſandum ab eo qui
volitione cauſaturus eſt antecedens:quia niſi ſic, efficaciter
poſſet velle finem nolendo media quæ ſcit aut credit &c.vt
ſaluare vitam,& nolle merces eijcere cum hoc ſcit aut cre-
dit eſſe ad vitam neceſſarium.Secus dum conſequens non

eſt mediũ quod p̄cauſari debet ab eo qui vult ſua volitio-
ne cauſare antecedens.patet.nã deus vult cooperari Ioanni
ad volitionem deliberatam adulterij,ad quod ꝑ neceſſariã
conſequẽtiam ſcit ſequi Ioannem peccaturum mortaliter:
& tamen non vult hoc conſequens.Sic ſæpe quis vult vſq;
in finem permanere in peccato,ad quod credit ſequi ſe ęter-
naliter puniendum,quod tamen omnino non vult.Et ergo
Q docto.illud pſal. Qui diligit iniquitatem,odit animã ſuã:
exponunt,odit effectu, non affectu.Iam in propoſito nos
cooperari ad actum peccati alterius,non infert ipſum pec-
care tanquam effectum medium neceſſario pręcauſandum
ab eo qui vult ſua volitione cauſare antecedens.

TErtio videndum eſt an vnquam licet euchari-
ſtiam vel aliud ſacramentum ſcienter indigno
tradere.Et videt̃ q̇ ſic.Primo.Omnis Chriſti
actio,noſtra eſt inſtructio.ſed ipſe in cœna tra
didit corpus ſuum Iudæ,quem nouit actu pec
catum habere.Vnde Aug.Chriſtus tanta patientia tradito
rem ſuum pertulit,vt ei primam euchariſtiam confectam
manibus ſuis in ore commendatam,ſicut cæteris apoſtolis
traderet.i.quæ.i.Chriſtus.Idem dicit Diony.iij.cap.eccleſi.
hierarchiæ.Et Matthæi.xxvj.dicitur ſine exceptione: Acci-
pite & bibite ex hoc omnes &c.¶Secundo ſic.De officio
ordinarij.ca.ſi ſacerdos.dicitur.Niſi quis iudiciario ordine
probare poterit:non licet alium arguere nominatim,nec à
communione remouere,quanuis ſciat ipſum ꝑ confeſſionẽ
aut aliàs impœnitentem permanere in pctõ.Ex quo videt̃
q̇ indiſtincte tradi debeat occulto pctõri,ſiue in occulto
petat ſiue in publico.¶Et confirmatur per illud Aug.Nõ
prohibeat mãducare diſpenſator pingues terræ:ſed moneat
exactorem.de conſe.diſt.ij.nõ prohibeat.de quibus pingui
bus propheta ait:Incraſſatus eſt dilectus,& recalcitrauit:
incraſſatus,impinguatus,dilatatus dereliquit deum facto-
rem ſuum.Deute.xxxij.¶Tertio ſic:Iuxta decretum cõci-
lij Conſtantieñ.non tenemur in ſacramentorũ adminiſtra-
tione vel receptione quemcunq; generaliter excõicatũ ſu-

ſpenſum vel interdictum à iure vel ab homine vitare.ſed ta
lis petẽdo & ſuſcipiẽdo manifeſte & publice,eſt manifeſtus
& publicus peccator:ergo licet ſcienter &c.Minor patet:
q̃a vt dicit Syno.Baſilien.ꝑ illam conſtitutionẽ non intẽdit
eccleſia vel cõciliũ hmõi excõicatos interdictos vel ꝓhibi-
tos in aliquo releuare,vel eis quõlibet ſuffragari.Iam ſi pe-
tendo vel ſuſcipiendo in excõicatione ſacramenta nõ pecca
rẽt,maximũ eſſet eis releuamẽ exhibitũ.ergo &c.Confirmo
ſic:ſuſpectis de crimine datur euchariſtia ad ꝓbationẽ:vt
patet.ij.q.iiij.ſæpe contingit.ergo. Similiter licet tradere pu
blicis pctõribus:alias ꝑiculoſum eſſet dare ſuſpectis de cri
mine.¶Ad oppoſitum videt̃ primo illud Matthęi.vij.No
lite ſanctũ dare canibus:neq; mittatis margaritas ante por-
cos.quo p̄cepto ꝓhibemur ſacramenta miniſtrare pctõri-
bus qui vel vt canes oblatrãt,vel vt porci in cœno vitiorũ
volutant̃.Nec releuat ſi ſcandalũ imminet:q̃a vt ait Greg.
Vtilius ſcãdalũ naſci permittitur,q̃ veritas relinquatur.de
regulis iuris.qui ſcandalizauerit.Confirmo hoc dupliciter.
Primo ſic:quia nulla occaſione ſcandali imminẽtis liceret
euchariſtiam mittere in ſentinam corporalẽ.ergo minus in
ſentinam vitiorum,quã multo amplius abominat̃ dñs,cu-
iuſmodi eſt hõ pctõr.Scđo,quia ſcandalũ imminens nõ ex-
cuſat cum patet alia via obuiandi ſcandalo ſimul obſeruã-
do p̄ceptum.ſed ita vr̃ in ꝓpoſito,cũ poſſet ſacerdos trade-
re pctõri hoſtiam non conſecratam.ergo &c.¶Scđo ſic:ſi
medicus corporalis daret ægroto medicinam mortiferam,
non obſtante petitione ægroti peccaret mortaliter.ergo for
tius medicus ſpiritualis ſi porrigat toxicum animæ,pecca-
bit mortaliter:imò ſi ſecundum Auguſtinũ non licet furio-
ſo reddere gladium,minus licebit furioſo ſpiritualiter non
dico reddere,ſed donare quo ſe interimat &c.¶Tertio effi
cacius videtur idem ſic probari,Iure naturæ prohibemur
alteri facere quod nollemus nobis fieri:vt patet.i.diſtinctio
ne in decre.Et Matthæi.vij.dicitur:Omnia quæcunq; vul-
tis vt faciant vobis homines &c.Hæc eſt enim lex & pro-
phetæ.quod intelligendũ eſt de velle & nolle debitis,nõ de

his quæ ſacto habent homines, vt vult magiſter.iij.ſentētia-
rum diſtin.xxxvij.& gloſ.decre.in paſſu allegato. Sed quiſq;
indignus teneť velle vt ſibi indigno ad condēnationem aīæ
ſuæ nō detur euchariſtia.ergo tenemur & nos alteri nolle da
re.Fortaſſis dicet aliquis poſt dñm Altiſ.qđ licet indignus
teneť nō velle ſibi dari,cū hoc ſit ſibi nociuū teneť tñ cñ hoc
nolle ſibi dari.ex q̊ hoc foret nociuū,ꝓximo quē negādo in
publico ſcandaliſizaret.Ex quo infertur:licet nō dare ſibi eſ
ſet vtile,quia tñ proximo foret nociuū,nō teneť hoc velle:
& regula iuris naturæ.Qđ prohibemur &c.ſolū habet qđ
nolumus nobis fieri.Magna aūt differētia eſt inter nolle,&
non velle:cū nolle dicat actū poſitiuū voluntatis:nō autem
non velle.Sed hæc ſolutio videtur ſeipſam interimere.fate-
tur enim donationē illā ſibi eſſe ſpiritualiter nociuā. Cū er-
go quiſq; teneať nolle ſuū ſpirituale detrimentū proueniens
ex pctō,videtur teneri vt nolit ſibi dari.Præterea lege cha-
ritatis teneť velle quòd ꝓximus nō peccet.ergo ſi ꝓximus
peccaret nō miniſtrādo ſibi indigno in publico petenti,te-
netur & ad minus licitè poterit velle quòd ꝓximus ſibi pe-
tenti nō deneget,ſed miniſtret.& ita nō teneť illud nō velle,
vt aſſerit ſolutio.Cōfirmo principale ſic,ſi aliquid excuſa-
ret ſacerdotē miniſtrantē indigno ſacramenta,hoc eſſet de-
bitum miniſtrandi.ſed ſacerdos non obligatur indigno pe-
tenti ad miniſterium ſacramentorum. ergo. Minor patet:
quia ipſe indignus tenetur non petere:alias petendo & re-
cipiendo non peccaret:cum illud tantum peccatum ſit,ad
cuius oppoſitū obligamur.iam vbi nulla eſt petitio,ibi nul
la eſt mora.Et vt tradit doctor ſubtilis. d.xv.iiij.nō tenetur
quis alienū reſtituere quandocūq; dominus eſt cōtent9,&
volēs actu elicito vel debito,ita ſcilicet ꝙ ſaltē teneť & ob-
ligať velle: Iā (vt deduxi) eſt volēs actu debito:imò ſuffice-
A ret ꝙ ex debito nō ſit inuit9 ſeu nolēs.¶ Pro reſpōſione di-
co primo ꝙ nullo mō licet inducere aliquē vt ſumat ſacra-
menta quē nouimus (quātū humana fragilitas futura noſſe
permittit) ꝙ in mortali peccato ꝑcipiet.nō enim poſſet hoc
fieri ſine dānabili irreuerētia ad ſacramenta,quæ dominus

in ſuffragiū noſtræ infirmitatis inſtituit.Sed ſi petat diſtin-
guunt doctores quia vel pctm̄ petētis eſt occultū,ita ꝙ ꝓ-
bari non poſſit:vel publicū.Si primū.ſubdiſtinguendū eſt,
q̄a vel petit in occulto:& debet ſibi denegari,& moneri ne
quouis modo petat in publico.Aut petit in manifeſto,& de
bet ei dari.Primo,q̄a (vt dicit beatus Tho.in.iiij.) ꝓ pctō oc
culto publicā pœnā inferens,reuelator eſt confeſſionis,aut
ꝓditor criminis.Secūdo,q̄a quilibet chriſtianus habet ius
percipiendi Euchariſtiā & alia ſacramēta,niſi illud perdat ꝑ
pctm̄ mortale.Cū ergo in facie eccleſiæ nō cōſtat peccatorē
occultū illud ius amiſiſſe,non pōt ei denegari:alias eſſet ſacer
dotibus facultas q̄ꝫ maxima pœna pro libito afficere quos
vellent.Tertio,quia ſcandalizaret eū,ei denegando. Hoc ta
men limitandū credo ſi petat à ſacerdote qui ei obligať ad
miniſteriū ſacramentorū pro tēpore quo ad hoc teneť. Vñ
ſi ſit curatus eius,& petēs nō ſit æger,nec eſt dies paſchalis,
debet ei Euchariſtiā denegare.Cui9 rationē aſſignat dñs Pe
trus de Palude:quia debet à mortali pctō ipſum impedire
quantū pōt.ſed hic pōt,cū nō teneať ſibi pro tūc dare.ergo
& ſi ꝑ ſolā confeſſionē ſibi cōſtet,pōt ei denegare:nō ꝙ ex
cōfeſſiōe ius illud acquiſierit,ſed ante habuit,eo ipſo ꝙ ali9
pro tūc non habuit ius petendi.allegat ad hoc de tempo.or-
di.ca.ad aures.vbi negantur ordines monachis petentibus
ꝓmoueri prælatis eorū contradicentibus.vbi pro ratiōe di
citur:Quia eſſe poteſt ꝙ prælati eorū ſecreta commiſſa no-
uerint,ex quibus eis conſtat ꝙ ſalua conſcientia nequeant
ſublimari.Ita in ꝓpoſito mihi verius videtur,& ſi denegan
do nō poſſet peccatū eorū impedire:quia fortaſſe de manu
eius rapiēt,aut alias actu interiori intenſius volēt,& ita gra
uius peccabūt:ꝙ ratio quare eis denegare teneť,eſt quia nō
licet ſanctū dare canibus.Si verò Petrus ſit peccator publi-
cus ſeu manifeſtus,omnino & in occulto & in manifeſto ne
gāda eſt ei cōmunio,iuxta illud Cypriani:Puto nec maie- B
ſtati diuinæ nec euāgelicæ diſciplinæ congruere vt pudor
& honor eccleſiæ tā turpi & infami contagione fœdetur,vt
ſcilicet tradať cōmunio hiſtrionibus & magis in ſuis ſceleri

bus ꝑſiſtentibus de conſe.di.ij.c.ꝓ dile ctione.Et in cōſilio
Bracarēſi ꝓhibetur commemoratio fieri eorū q ꝓ ſuis ſce
leribus moriuntur impœnitētes.xxiij.q.v.placuit.ergo mul
to magis eſt eis negāda ſacroſctā cōio.Et hoc manifeſte ꝓ-
bat verbū Saluatoris allegatū, Nolite ſctm̄ dare canib9 &c.
vt deduxi de Euchariſtia,ſimiliter dicendū eſt de abſolutio
ne ſacramentali impēdēda,& aliĳs ſacramentis.Et qa rōnes
vtriuſq; partis falſum cōcludūt,primæ ꝙ ſemꝑ liceat pctō
ribus ſacramenta miniſtrare:aliæ vero ꝙ nūquā opportu
nū eſt oēs ꝑtractare.Prima ſolum concludit ꝙ licet pctō-
ri occulto tradere i publico,& hoc vbi imminet ex denega
tione ſcādalum,vel etiam ꝓderetur pctm̄ occultum vt fuiſ
ſe arbitror in facto Chriſti cū Iudæ cōicauit cū cæteris Nō
enim habemus ꝙ ipſe obligatus erat eis tunc Euchariſtiam
miniſtrare.Dico notāter ſi &c.ꝓpter motiua Hilarĳ Mat.
xxvj.quia cōicatis dixit dominus.Donec bibā illud vobi-
ſcū nouū &c.Et in cōſecratione ſanguinis:Qui ꝓ vobis &
ꝓ multis effundet in remiſſionē &c.vbi in ſecunda particu
la aliquos hoies vr̄ excepiſſe,non in prima.Et accideret de
facto ꝓditio criminis occulti,ſi ſacerdos oībus alienę paro
chiæ cōicaret de conſenſu ſuperioris,vni ſoli hoc in publi-
co negando.Et iuxta hoc limitāda ſunt q̄ in corpore qōnis
dixi de ſacerdote non ꝓprio,ſeu non obligato ꝓ tūc mini-
C ſtrare.¶ Circa hoc tamen eſt aduertendū ꝙ Chriſtus q ſe
cretorum eſt cognitor,noſcēs ꝓ certo quid cuiq; congruat
ad ſalutem,potuiſſet vtiq; ſeipſum ſine rep̄henſionis nota
publico pctōri tradere:quemadmodum & pctōribus pu-
blicis ſub magna humilitate ſe tangēdum præbuit,aut non
ſubtraxit:quod nobis (qb9 ad ipm̄ reuerētia eſt in p̄cepto)
nequaq; liceret.Circa hoc etiam aduerte ꝙ cum Augu.&
aliĳ doctores dicunt pctm̄ Iudę fuiſſe occultum,intelligitur
vel quia humanitus probare nō potuiſſet Chriſtus p̄ſcius:
quemadmodum factioſi Iudæi ſi requiſiti fuiſſent ꝑhibere
teſtimonium veritati,negaſſent,ne fraudarentur intento.Et
eo caſu liceret curato miniſtrare ei quem veriſimiliter p̄ſci-
ret iudiciario ordine conuinci non poſſe propter &c.Vel

qa occultum erat cum iam eſſe in ꝓpoſito tradēdi:qui for-
te poſt conuentionē de tradendo cum Iudæis habitā,pœni
tuerat ante cœnam dñi.¶ Ad ſecundū de ca.ſi ſacerdos.di D
co ꝙ limitandum eſt ſi petat ab eo qui ſibi tenetur ad mini
ſteriū ſacramētorum,& pro tpe quo ad hoc tenetur,vt ꝓ-
bare videtur cap.ad aures.de tempo.ordi.niſi (vt in ſolutio-
ne primi dixi) immineat ex denegatione ſcandalum,aut oc-
culti criminis proditio,aut aliud ſi quid conſimile ſit quod
magis vitare tenemur q̄ ſacramēta indigno tradere.¶ Ad
confirmationem dico ꝙ Auguſtinus ibi loquitur de pctō-
ribus occultis,quorum ſcilicet pctm̄ diſpenſator probare
nō poteſt.Et hoc manifeſte ponit ca.ſi ſacerdos.allegatum
ꝑ illam exceptionem,niſi iudiciario ordine &c.ꝓbari poſ-
ſit.non obſtat verbum Auguſtini in homelia de pœnitētia,
ſcilicet:Nos quēquam à cōione prohibere nō poſſumus
(quanuis hæc prohibitio non ſit mortalis,ſed medicinalis)
niſi aut ſponte confeſſum,aut in aliquo ſeculari vel eccle-
ſiaſtico iudicio nominatū aut conuictum.ij.quæſt.prima,
multi.Quod nō loquitur de cōione altaris,ſed de cōione in
conuerſatione humana,quam nulli interdicere pōt niſi ſpō
te confeſſo.Etiam licet talem non poſſet à communione al-
taris prohibere,non tamen haberetur ex hoc ꝙ non poſſet
aut non deberet ei Euchariſtiam aut aliud ſacramentū non
dare:cum aliud ſit prohibere,aliud non dare.¶ Ad tertium E
reſpondeo ꝙ licet tales excommunicatos non tenemur vi-
tare in miniſterio ſacramentorum p̄textu cenſuræ eccleſia-
ſticæ,ſuſpēſionis vel ꝓhibitionis generaliter ꝓmulgatæ,vt
dicit cōſtitutio concilĳ Conſtantieñ.vtiq; tñ tenemur rō-
ne peccati ex lege diuina talib9 ſacramenta nō miniſtrare:
quēadmodum relaxatione concilĳ nō obſtāte,ſi ſubtractio
ne noſtræ cōuerſationis veriſimile ſit tales generaliter excō
municatos reuocādos eſſe ad cor,puta à peccato ad pœnitē
tiā,tenemur lege charitatis cōmunionē noſtræ conuerſatio
nis eis ſubtrahere,iuxta illud p̄ceptū Apoſtoli.ij.ad Theſſ.
iij.Denūciam9 vobis fratres in nomine Ieſu Chriſti vt ſub
trahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate &c.imò

niſi iſtis eſſent ſacramenta deneganda, oporteret eoſdẽ petẽ
do nõ peccare,et ſacramẽta licite ſumere: qđ ſancta ſynodus
Baſilieñ.aperte reclamat,cũ inquit: Per hoc tamẽ huiuſmo=
di excõicatos ſuſpenſos vel interdictos nõ intendit ſancta ſy
nodus i aliquo releuare.aut eis quolibet ſuffragari. Quis au
tẽ nõ videat maximũ eis releuamẽ exhibitũ,ſi licite poſſent
ſacramenta petere & ſumere:aut oporteret licitum dicere
vt publicis peccatoribus actu peccantibus licite tradan=
tur ſacramenta: quod nephas eſt ſentire aut dicere. ℂ For=
taſſe diceris,Ergo fruſtra additur in decreto,cõcilij admini=
ſtratiõe:cũ ſic teneamur eis ſemp ſacramẽta nõ miniſtrare:
imò ſequit̃ decretũ manifeſtã falſitatẽ continere,niſi ad hoc
cõfugiatur, ꝙ licet iure diuino ratiõe peccati teneamur ta=
les vitare,nõ tñ pretextu cenſurę eccleſiaſticę. & hoc addit
cõciliũ. ℂ Reſpõdeo: Multis cõicamus in ſacramẽtorũ ad=
F miniſtratione,quibus tñ ſacramenta nõ miniſtramus: puta
quos in loco miniſterij admittimus,cũ qbus oramus, aut
reſponſum tanꝗ̃ à cuſtode accipimus. & talẽ cõionẽ nõ te
nemur huiuſmodi excõicatis ſubtrahere. Et ita nõ ſequitur,
Non tenemur eos vitare in ſacramẽtorũ adminiſtratiõe: er
go poſſumus eis ſacramẽta miniſtrare (vt dixi) multis cõi=
cemus in ſacramẽtorũ adminiſtrationibus, quibus ipſa ſa=
cramẽta nõ miniſtramus. Et ita illa clauſula nec fruſtra nec
falſe additur. Nec mirũ ſi cõſtitutionẽ cõcilij generalis ſic li
mitare oporteat,cũ id ſolũ relaxauerit qđ eſt poſitiui iuris
humani,cui ſupra ius diuinũ nulla eſt poteſtas ipſum relaxã
di aut deſtituendi. xxv. q. i. ſunt quidã dicentes. Qui autẽ cor
tici literæ inhærentes auſi fuerint aſſerere ꝙ licet talibus ſa=
cramẽta miniſtrare,meminerint illius Androculi, Legibus
ipſis lege opus eſt, quę eas corrigat: quemadmodum & ma
rini piſces falſo mari educati,adhuc ſale egẽt quo ſapidi fiãt
aut à corruptione præſeruentur. Quod maximè verum eſt
de legibus & ſtatutis humanis: quas vtiq; neceſſe eſt ad nor
mam diuinæ legis corrigere: ne tandem locum in nobis obti
neat quod Phariſæis iproperauit Chriſtus: Populus hic la=
bijs me honorat,cor autem eorum longe eſt à me: ſine cau=

ſa autẽ colunt me,docentes mandata & doctrinas hominũ.
ſubaudi,nõ ad meã doctrinã vel legẽ correctas & modera=
tas. Mat. xv. Etiã niſi ſic correctę fuerint & moderatę, nihil
humanarũ traditionũ lex eſſe poterit: neq; certe lex dici me
ret. Quæ enim ſcripta eſt lex nõ eſt niſi faciat opus regis: ad
quẽ ſpectat iuſtũ virũ ab adulterato ſecernere: vt dicit Phi G
loſophus. i. Rhetoricorum. ℂ Ad cõfirmationẽ de ſuſpectis
de crimine reſpondet beatus Tho. ix. diſt. iiij. dupliciter. Pri
mo ꝙ decretũ illud eſt abrogatũ: quia facere tales ꝓbatiões
eſt tentare deũ. Vel ſecundo ꝙ intentio decreti nõ eſt vt ta=
lis purgatio fiat,ſed vt ꝓpter timorẽ talis purgationis abſti
neatur a peccato. Sed qa prima ſolutio effectualiter dicit cõ
ciliũ erraſſe aliquid ſtatuens in quo tentaret̃ deus: & ſecũda
nõ videt̃ ad mentẽ concilij,qa de furto incerto dicit oẽs fra=
tres cõicandos: & hæc verba, Corpus dñi ſit tibi hodie in
probationem. Item ibidem. c. fin. quod videtur eiuſdem cõ=
cilij,dicitur: Si ſacerdos vel epiſcopus infamatus de maleſi=
cio noluerit celebrando innocentem ſe oſtendere: quinquen
nio arcendus eſt à liminibus eccleſiæ. Et ita videt̃ hoc ſtatu=
tũ vt effectualiter fiat velle: qđ ſatis eſt pro argumento. Itẽ
nec plus videtur tentare deũ ſi ſuſpectus ſe purget cõione
Euchariſtiæ, ꝗ̃ ſi ſe purgaret iuramẽto,quo deũ inuocat te=
ſtem. Ideo aliter reſpondeo negando cõſequentiã, & declaro
eam nõ valere: vt non ſequitur, A ſuſpectis de crimine licet
iuramentum pro purgatione exigere: ergo etiã dum conſtat
eos crimen commiſiſſe,de quo per iuramentũ ſe purgarent.
Et loquor de conſtare vt conuertitur cũ eo quod eſt ordine
iudiciario poſſe probari. Et eſt ratio: qa iuramentũ purga=
tionis ſolum requiritur ad tollendam ſuſpicionẽ mali, quia
ſcilicet creditur non velle peierare. & ſimilr̃ eſt de miniſtra=
tione Euchariſtiæ vel ſumptione ad ꝓbationẽ. ℂ Ad ratio= H
nes poſt oppoſitũ quibus infertur nunꝗ̃ eſſe licitũ vt ſacra
mẽta miniſtrent̃ indigno: Ad primã dico ꝙ illa prohibitio
dñi loquitur de canibus & porcis, q poſſunt repelli. iã repel
li nõ poſſunt in publico,ſi deficiẽte ꝓbatiõe ex repulſiõe im
minet ſcãdalũ, aut ꝓditio occulti peccati: vt dictũ ẽ. ℂ Ad

primã confirmationẽ dico ꝙ aliud eſt de ſentina corporali, & aliud de ſentina vitiorũ in quã mittit de volũtate domi-
I ni, dum occultũ eſt eã eſſe ſentinã vitiorũ in caſibus ꝓmiſſis, puta dum imminet &c. Non video etiã quin in caſu liceret ipſum mittere in ſentinã corporalẽ, puta ſi aliàs raperet ab hæreticis & infidelibus, q irreuererẽter in ſaacramentũ impingerẽt: intelligo, dum alia via non patet occultandi ſa-
K cramentũ. ❡ Ad ſcđam confirmationẽ de hoſtia non conſecrata, rñdet btũs Tho. & poſt eũ Petrus de Palude. ix. diſt. Quarti, ꝙ hoc non licet: qa daret ſacerdos occaſionẽ idololatrandi, ex quo cibus ille adorandus eſt priuſꝗ ſumit. Sed iſtud nõ vr̃ ꝓbabile, cũ in adoratione Euchariſtię ſemꝑ ſit tacita conditio, ſi cõſecratio rite ſit celebrata, ꝓut deciſum fuit in cõcilio Conſtantieñ. aliàs nõ excuſarent ab idololatria adorãtes hoſtiã dũ ſacerdos ſe fingit celebrare, & nõ celebrat: aut certe fingit ſe celebrare, & nõ eſt ſacerdos: vt ſepe accidit. Nec obſtat. c. de hoĩe. de celebratione miſſa. qa nõ dicitur ibi ꝙ ſimulans ſe celebrare, ꝓplñ idololatrare faciat: ſed ſolũ ꝙ ꝓplñ grauiter decipit: quod ideo eſt qa priuãtur ſuffragio illius oblationis hoſtiæ, q̃ multũ valet chriſtifidelibus ex oꝑe oꝑato. & Bonauẽtura rñdet ꝙ illo caſu æquè peccaret ſumẽs, & ipſe ſacerdos ſimulãdo: niſi fortaſſe ipſe pctõr talẽ hoſtiã peteret ad vitandã infamiã, & in dñici corporis reuerentiã. Altiſſio. dat caſum in quo (vt dicit) liceret & oporteret ſacerdotẽ ſimulare, puta ſi non habeat hoſtiam conſecratã, & æger petat corpus dñi: tunc vtiliter ſimulat petẽte ægroto, etiã ſi credat ibi eſſe corpꝰ domini. nec eſt ibi pctm̃: qa fit vt vitet ſcandalũ infirmi. ❡ Doctoribus cõiter
L placet vt in ſacramentis veritatis nil fiat ſimulationis. Et qd de hoc ſit, an habens hoſtiã non cõſecratam licite tradat ꝓ conſecrata, ſicut ſacerdos impœnitẽti manũ imponit ſimulans ſe abſolutionẽ ſacramentalẽ tradere: ꝓ nunc trãſeo. Mihi ſatis eſt ꝙ non ſemper ſic poſſet obuiare ſcãdalo, puta ſi nullã nõ conſecratam habeat ad manũ. Et ſi habeat, ꝙ forte hoc modo non tenetur illud ſcandalum vitare: qa põt Euchariſtiam tradere pctõri cuius pctm̃ adeò occultũ eſt, ꝙ

ꝓbari nõ põt: exẽplo Chriſti, qui iuxta cõmunem doctorũ ſniam verum corpus ſuũ tradidit Iudæ, q tamen potuiſſet ſcãdalum & pcti proditionẽ vitaſſe ſimulãdo. ❡ Ad ſcđm M
de medico dico ꝙ aliud eſt de medicina quã medicus ꝓbare poteſt ægro fore aut eſſe nociuam: & aliud de hac medicina ſpũali, quã nõ põt ſacerdos ꝓbare occulto pctõri eſſe nociuam. Si tñ ponat æger petens toxicũ ſiue medicinã ſibi mortiferã, ſummus & expertiſſimus medicus, & illæſæ famę apud hoĩes, q ſcãdalizabũt grauiter ſi alius nolit ei medicinã quã petit efficere, nec ei pateat via oſtendendi alijs ſpeciem morbi, & contrarietatẽ medicinæ: non nego quin poſſit ei licite hmõi medicinam conficere, quemadmodum & furioſo gladiũ reddere cum aliàs deterius ſe & alios perimeret: vt prius dixi poſt Tho. xxxij. diſt. Quarti. ❡ Ad tertiũ N
dico ꝙ licet pctõr occultus abſolute teneat velle Euchariſtiã ſibi non miniſtrari, & etiã non petere: non tamen tenet velle ꝙ ſibi indigno petenti non miniſtretur. Iam regula iuris naturæ allegata, intelligenda eſt de ijs quæ volumus aut nolumus ex debito ſub oĩbus facti circunſtantijs occurẽtibus. Per hoc patet ad cõfirmationem vltimo adductam ꝙ de facto ad extremum recte iudicare non poſſumus, niſi oẽs rei circũſtantias loci & tẽporis &c. perſpexerimus: vt patet xxiij. q. viij. occidit Phinees. & xxx. q. vlti. iudicantẽ. Iam in ꝓpoſito licet hic petens teneatur eſſe cõtentus & volẽs vt ſibi nõ detur abſolute, non ſuppoſita ſua petitione in publico: tamen licite eſt nolens vt ſibi indigno ſic petenti nõ detur: cum recte dictet per intellectum ſibi (vt præmittitur) petenti dandum eſſe: & iuſtiſſime velit per voluntatem vt fiat prout debitum eſt, & recta ratio fieri debere præcipit.

Argumentum Quodlibetarij.

❡ Arguit Quodlibetarius: Is q credit ſe à criminibus abſtinere non poſſe, poteſt dolere de peccatis: & ſimul de hoc ꝙ à criminibus abſtinere non poteſt. ergo eſt ſufficiẽter attritus vt abſolutio ſacramentalis virtute operis operati eidem conferre poſſit gratiã ſacramentalem: & ꝑ conſequẽs

abſolutio talis eſt eidē omnimodo impertienda. ¶ Pro reſponſione p̄mitto illud Aug. libro de penitē. Recte pœnitēs quicquid ſordis poſt purificationē contraxit, oportet vt abluat ſaltē lachrymis mētis. ſed ſatis durus eſt cuius mētis dolorē oculi non declarāt: & ſciat ſe culpabiliter durū, qui deflet damna tēporis, vel mortē amici, & dolorē pctī non oſtendit in lachrymis. de pœni. diſt. iij. ſunt plures. Ergo ad verā pœnitētiā non requiritur ſolū ꝓpoſitū abſtinendi ab omni peccato mortali in futurū, vt clare colligit̄ ex vltima particula definitionis pœnitentię quā tradit magiſter ex verbis Ambro. ſcilicet, & plangenda vltra cōmittere nolumus (nolle em̄ dicit poſitiuū actū) ſed etiā (vt certiſſimū eſt) ꝙ actu nō ſit in omiſſione vel cōmiſſione mortaliter culpabili, cū oēm labē pctī teneamur lachrymis mētis iam tergere: vt dicit Augu. in verbis p̄allegatis. Iam in ꝓpopoſito meo, qui ſic credit ſe à criminib9 nō poſſe abſtinere, actu delinqt ꝑ fidelitatis errorē, quātūis neſciēs: quēadmodū (vt prius dixi) aliq̄ hæreſi infecti, qui vt peccata omnino vitent, ſe tradūt incendio.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid Matt. xiij. dicitur: Qui habet, dabit̄ ei: & abūdabit. q aūt non habet, auferet̄ ab eo & qđ habet: cū apertiſſimū
A ſit eū q nō habet, nihil poſſe ꝑdere? ¶ Pro hui9 ſolutiōe, cū (Hilario teſte) intelligētia dictorū, ex cauſis ſit aſſumēda dicēdi: ex quo nō ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiect9 eſt: attēdendū eſt qua ex cauſa dñs ṽba illa ꝓtulerit. Vñ p̄dicante dño parabolā ſeminātis, cuius ſemē alterū cecidit ſec9 viā &c. accedentes diſcipuli interrogauerūt cur in parabolis loqueret̄ turbis. Reſpōdens dñs ait, Quia vobis datū eſt noſſe myſteriū regni cœleſtis &c. Qui em̄ habet, dabitur ei &c. Adiungens, Ideo in parabolis loquor eis, quia vidētes non vident. & audientes nō audiunt neq̧ intelligunt, vt adimpleatur in eis prophetia Eſaiæ, Auditu audietis. & nō intelligetis; videntes videbitis, & nō videbitis. Incraſſatū eſt enim

enim cor populi huius: & aurib9 grauiter audierūt: & oculos ſuos clauſerūt, neqñ videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligāt, & conuertāt, & ſanē eos. Vbi manifeſtū eſt dñm eis ideo in parabolis locutū eſſe, & myſteria nō docuiſſe, qa corde incraſſato affectu carnaliū oculos ſuos clauſerūt, intuitū mētis in amoroſam verbi dei cognitionē nō dirigētes. Quod ſi habuiſſent, donaſſet ēt eis dñs noſſe myſteria. Senſus ergo verbi allegati eſt. Qui habet, ſupple verbi dei amorē, vt illuc mētis intuitū dirigat: dabit̄ ei, ſupple ſenſus intelligēdi. Et qui nō habet verbi dei amorem, auferetur ab eo) & qđ habet, puta naturalis capacitas intelligendi aſtutia deducēdi, & ſic de alijs naturę & dei donis, Quæ tunc meritò cēſent auferri, cū icipiūt iutiliter haberi, & detrimētum offenſe & pœne ex non recto vſu afferre: vt vulgariter dicimus eū ꝑdidiſſe manū, qui eā iutiliter magno dolore & incurabili affectā habet. Hāc perditionē deplāgens ꝓpheta ait: Percuſſus ſum vt fœnū, & aruit cor meū &c. Pſal. cj. Percuſſus ſum inq̧ ardore cōcupiſcētiæ: & aruit cor meū ſterilitate bonorū operū: qa oblit9 ſum comedere panē meū inquā panē non vtiq̧ corꝑalē, quē nō ſinit obliuiſci q̄tidiana eſuries: ſed ſpiritualē, puta ṽbū dei: qđ animā charitatis amplitudine impīgat, & tēporalium amorē ſuperfluū omnino repellit & reſecat. Et apoſtolus ad Rom j. Et quia non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobū ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iiquitate &c. Tradidit (inquam) non malitiam impertiendo ſeu ad malum inclinando, ſed ſuo iudicio eos deſerendo: quibus gratiam non apponit qua à malo reſipiſcerent, & mererentur iuſtificari. Et Eſa. v. Propterea captiuus ductus eſt populus meus; quia nō habuit ſciētiam dei, id eſt nō curauit habere, & nobiles ei9 interierūt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſq̧ vllo termino: vt ſcilicet eos recipiat, & hoc non ſine manifeſta & apertiſſima iuſtitia. Qui em̄ deū non diligit, cōſequens eſt vt ſit cōtra deū. Mat. xij. Qui non eſt mecū, contra me eſt: & qui non colligit mecū, ſpar

git.Diligere aũt deum,cõuertitur cũ eo qđ eſt ſermonẽ eius
ſeruare,iuxta illud Ioan.xiiij.Si quis diligit me,ſermonẽ meũ
ſeruabit,ſcilicet corde & opere.Ergo qui nõ curat ſcientiã
dei,deũ nõ diligit.Et ita à primo ad vltimũ.cõtra deũ eſt &
ſpargit.Dignũ autẽ eſt & apertiſſimę æquitatis,vt male me
riti egeſtate laborẽt,ſiti vel fame pereant in præſenti: quos
æternus ignis torquebit poſt hãc vitã.Vere igitur ait Pſal.
Beatus homo quẽ tu erudieris dñe, & de lege tua docueris
eũ,vt mitiges ei à dieb9 malis,donec ſodiat peccatori fouea.
Pſal.xciij.¶Forte petetis an omnes arctare velim ad ſcien
tiæ theologicæ facultatis ſtudiũ,in quo diuina diſcunt &
explanantur mandata.¶Ego neminem arctare intendo,ſed
oẽs excuſare nequeo:cũ ſit certiſſimũ quẽlibet ad tantã di=
uinæ legis notitiã obligari,qua poſſit actus ſuos ꝓ qualita
te & cõditione ſeu ſtatu ꝑſonæ dirigere abſq; mortali pctõ.
Vnde prælati,puta epi,abbates, curati & cæteri quos dñs
vocauit in ſua eccleſia ad ſtatũ oculi quorũ eſt aliorũ con=
ſcientijs & saluti inuigilare,non vident ſine dãnabili culpa
omiſſa diuinæ legis notitia alijs intendere. Nõ em̃ (aiebant
apoſtoli) æquũ eſt nos relinquere verbũ dei, & miniſtrare
mẽſis.Actuũ.vj.& Ozee.iiij.ait dñs:Cõticuit popul9 me9,
eo ꝙ nõ habuit ſcientiã.ſubdens:Quia tu ſcientiã repuliſti,
ego quoq; te repellã ne ſacerdotio fungaris mihi.Et Petrus
ordinatione Clemẽtis:Te inquit oportet irreprehẽſibiliter
viuere,& ſummo ſtudio niti vt huius vitæ oẽs occupatio=
nes abijcias, ne aduocatus litiũ fias &c.ne præfocatus præ=
ſentib9 hominũ curis,nõ poſſis verbo dei vacare,annectẽs.
Sicut impietatis crimen eſt tibi o Clemens neglectis verbi
dei ſtudijs ſolicitudines ſeculares ſuſcipere:ita laicis pecca=
tũ eſt ſi nõ inuicẽ ad cõmunis vitæ vſum operã fideliter de
derint.xj.q.te quidẽ.Hinc quondã cõſilio epiſcoporũ ſtatu=
tũ legimus,vt qui ſacerdotẽ tutorẽ conſtituerit, in eccleſia
nulla fieret ꝓ eo ꝑ ſacerdotes deprecatio:qa ante altare dei
nõ meret noiari in ſacerdotũ prece,q ab altari ſacerdotes &
miniſtros voluit auocare.xxj.q.iij.Cyprianus.Cæteri vero
quos dñs in ſua eccleſia nõ vocauit ad ſtatũ oculi,ſibi vide

tint ne apud diſtrictũ iudicẽ cẽſeant oculos ſuos à ꝓpoſito
ſeu ſtatuto declinare in terrã,dũ ꝓ tẽporaliũ cõquæſtu,ho=
noris,glorię,vel facultatũ(neglectis diuinis)hũanis legibus
aut ſtatutis ardẽtius inuigilãt.Ex quo doctori cuidã viſum
eſt maiorẽ partẽ hominũ expertẽ eſſe charitatis,ob nõ obſer
uantiã primi & maximi mandati.ſ.Diliges dñm deũ tuum
&c.in hoc ꝙ hoĩm ſtatuta diuinis verbis ſeu legibus multo C
fortius amant. Amor ſiquidẽ doctrinę ſeu legis ex tribus ꝑ=
pẽdi ſolet,videlicet ex eius attẽtione,obſeruãtia,& defenſio
ne.Qui ergo remiſſius attẽdit,rarius obſeruat,aut minus li=
bere defendit diuinas leges;conuincit deũ nõ ex toto corde
(vt debitũ & iuſtũ eſt)diligere ſeu amare:qđ de obſeruãtia
& defenſiõe ꝓculdubio indiſtincte verũ eſt. De attentione
vero quo ad ea legis diuinę q̃ ꝓ cõditiõe ſtatus & ꝑſonæ qs
ſcire tenet,ſi minus attẽdit:ẽt indubitatũ eſt.Quo ad alia ve
ro q̃ ſcire nõ tenet,ſi nõ victus neceſſitate, fauore reipubli=
cę aut qa ibi plus valet ingeniũ,vel alia cã cõſimili hũanas
leges attẽdẽdo p̃tulerit,ſed qm̃ eaſdẽ plus amat legib9 diui=
nis(q̃ ſunt aĩæ pabulũ,ad docendũ & arguẽdũ corripiẽdũ
& erudiendũ in iuſtitia diuinitus inſpiratę:vt dr̃.ij.ad Tim̃.
iij.)nõ video quõ deũ eiuſdẽ ſalutiferę doctrinę auctorem
poſſit ſuꝑ oĩa amare.Hoc itaq; reſtat patres doctiſſimi,vt
oẽs apprehẽdamus diſciplinã dei:nequando (vt ꝓpheta cõ
minatur) iraſcatur dñs,& pereamus de via iuſta.Pſal.ij.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qđ dicit dñs Apocal.iij.Vtinã
calidus eſſes,aut frigid9:ſed qa tepid9 es, inci=
piãte euomere de ore meo:cũ deũ cõſtet natu=
rę eſſe incorporeę,q nihil cõtinere põt,ore,aut
emittere.¶Pro huius reſpõſiõe p̃mittẽdũ eſt A
qs in ꝓpoſito calidus,quis frigidus,& qs tepidus dicat.Ca
lidus dicit q charitate feruẽs,nihil omittit eorũ q̃ à deo præ
cepta ſunt.Frigidus vero q nõ dei amore, ſed pœnę formidi=
ne cogit p̃cepta ſeruare q̃ ad ſubſtantiã operũ. Tepidus vero
q nec amore trahit,nec pœnę formidĩe ad diuinę legis obſer

uantiā coarctat̄. Qui tepidus metaphorice dr̄, eo ꝙ neutrū
pōt, videlicet nec calefacere, nec frigefacere, agendo amore
diuina mādata, vel certe timore. Hūc deus incipit de ore ſuo
euomere. i. à cura ſpeciali & ꝓtectiōe excludere. Hierem. vj.
Erūdire Hieruſalē, ne forte recedat aīa mea à te. Et ibidem,
Fruſtra cōflauit cōflator, bn̄ficij exhibitiōe, vel pœnarū cō
minatione. Malitię em̄ eorū nō ſunt cōſumptę. Argentū re-
probū vocate eos: qa dn̄s proiecit eos. Glo. longe à ſe: quan
tū ſcilicet ad protectionē & curā ſpecialē medendi languo-
ribus peccati. Quòd autē peccatorē tepidū dn̄s ſic euomat,
bn̄ficia gratię ſuæ ſubtrahendo, manifeſte patet Eſa. v. de vi
nea quā ſtudioſe extruxerat: ſed dū ꝓ vuis faceret lābruſcas,
pœnituit dn̄m vineę, & ſtatuit ab ea auferre ſepē, vt eſſet in
direptionē pedibus cōculcantiū. Vbi ꝑ ſepē (iuxta gl.) intel-
ligit̄ angelorū cuſtodia. Et Hiere. li. in ꝑſona angelorū dicit̄:
Curauimus Babylonē, et nō eſt ſanata, derelinquamus eam:
& eamus vnuſquiſq; in terrā ſuā. vbi Grego. Sępe prudens
medicus accedit ad languentē, & quantū ars patit̄ & indu-
ſtria medicinę, non ceſſat. Sed ſi ægritudo tanta eſt vt repu-
gnet curationi, aut æger per impatientiā doloris cōtra id fa-
cit qđ iubet̄, relinquit eū deſperās medicus: ne expiret inter
manus eius, & mortis videat̄ reus. Sic ſunt medici ſub ma-
gno medico angeli dei volētes aīas noſtras curare à vitijs:
quos ipſi repellimus, dū cōſilijs eorū nō acquieſcimus. & vi
dētes ſe operā ꝑdere, dicūt adinuicē: Curauimus Babylonē:
& nō eſt ſanata. Relinquamus ergo eā &c. Hinc nō ſine præ
gnāti cā hortat̄ nos ꝓpheta dicens: Quęrite dn̄m dū inueni
ri pōt: inuocate eū dū prope eſt. Eſa. lv. qm̄ niſi traxerit nos,
ad eū venire nō poſſumus. Io. vj. Quē tractū gratioſum de-
merito p̄cedētiū delictorū elongat īterdū dn̄s: vt qui in ſor-
dib9 eſt, ſordeſcat adhuc: et pœnā cumulet, ꝗ tractus culpā
deſerere noluit. Hodie igit̄ ſi vocē dn̄i audierimus obdurare
corda noſtra, ne exacerbatos vt tepidos ab ore ſuę ꝓtectio
nis & ſpālis curę iuſtificādi nos excludat ſeu euomat de9: ꝙ
ipſe auertere dignetur, qui viuit in ſecula bn̄dictus. Amen.

Dicta anno. m. ccccxcij.

Quodlibetica Quęſtio quarta eiuſdem, anno à ſalute humana. m. ccccxciij. ī ſcho lis artiū eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

PER VENERABI-
lē virum dn̄m Quodlibeta
riū ſunt mihi nuꝑ tres quę
ſtiones ꝓpoſitæ: vna cū ar
gumentis: reliquæ duę ſinę
ar gumentis.

Quæſtio cū argu- mentis eſt.

¶ Vtrum curabilior ſit, &
minus deū offendat, ꝗ pec-
cat ex ignorantia vel infirmitate, an is qui peccat de indu-
ſtria? ¶ Pro cuius q̄ſtionis deciſione primo dicā Quid eſt
cuiuſlibet illorū triū, ſcilicet peccare ex ignorātia, infirmita-
te, & induſtria: dubitando ſimul de Si eſt ipſorū. Et ſecūdo
qđ illorū ſit grauius, et magis corrupti hominis, ſeu minus
curabilis, in quorū deductiōe ſi vel lapſu linguę, aut ignorā
tia aliquid dixero qđ ſit piarū auriū offenſiuū, aut cōtra do
ctrinā ſanctæ matris eccleſiæ, ex nūc reuoco, & pro non di-
cto haberi peto, ſubmittēs omnia correctioni ſacroſanctę ſe
dis apoſtolicę, ac oīm quorū intereſt errantē in viā veritatis
reducer. eQua ꝓteſtatiōe p̄miſſa, procedo ad primi expedi
tionē, primo tractaturus de peccato ex induſtria. Secūdo de
peccato ex infirmitate. Et vltimo de peccato ex ignorantia.
¶ Ad ſciendū quid ſit peccare ex induſtria, p̄mitto: Cū vo A
lūtas ſeu appetitus intellectiuus de ſua natura inclinet̄ in bo
nū: nō pōt peccatū accidere niſi ex corruptiōe ſeu inordina
tione alicuius principiorū à quibus ꝓcedūt humani actus:
q̄ ſunt intellectus, volūtas, & ſenſitiuus appetitus. Qn̄ autē
in actibus humanis peccatū accidit ex defectu itellect9, ſit
ex ignorātia. qn̄ ex inordinatiōe ſenſitiui appetit9, dr̄ fieri ex

Infirmitate.ſed qñ fit ex inordinatione ſeu corrũptiõe volũ
tatis,dicitur peccatũ de induſtria ſeu ex malitia.Et eſt volũ
tas inordinata:cũ minus bonũ magis amat.Qđ enim in cor
poribꝰ eſt põdus,hoc in animo eſt amor.Vñ Aug.lib.Con
feſſionũ.Amor meus,põdus meũ.eo feror quocũqꝫ feror.Et
ga ad magis amare aliquid,cõſequens eſt electio patiẽdi de
trimẽtũ in minus amato,vt qs potiat̃ eo quod magis amat,
quẽadmodũ eligimus mẽbri abſciſſionẽ vt vitã ſaluemus:
hoc modo volũtas plus amãs diuitias aut voluptates q̃ꝫ or=
dinẽ rationis ſecundũ diuinã legẽ,ſequit̃ vt velit diſpẽdium
pati in ſpirituali bono vt voluptate potiat̃,vel alio tẽporali
bono quod magis amet & ſic ſcienter vult malũ ſpirituale.
Et accidit hæc ĩordinatio volũtatis ex duplici cã.Prima eſt
cõſuetudo mala agẽdi iã quaſi verſa in naturã,quæ facit ho
mini aliqd eſſe conueniens ſeu placens ſecundũ affectũ, qđ
ſimpliciter malũ eſt:q̃uo aſſuetis veſci veneno:tandẽ eſt cõ
naturale & conueniens vt(tradit Cõmentator in principio
iiij.Phyſico.)quod nature recte diſpoſitę foret toxicũ.Secũ=
da cã eſt remotio ꝓhibẽtis.Poſtq̃ꝫ enim natura humana in
prĩo parente ſpoliata eſt gratuitis:& vulnerata ĩ naturalibꝰ
verificatũ eſt illud Gene.viij.Senſꝰ & cogitatio humani cor
dis in malũ ꝓna ſunt ab adoleſcẽtia ſua.Et deflectit̃ ſemper
appetitus noſter magis in amorem præſentium volupta=
tum & ſenſibiliũ,q̃ꝫ ĩ honeſtatis amorẽ:niſi aliqd ꝓhibeat,
erigẽs nos in ſuperna,& cœleſtiũ amorẽ,cuiuſmodi ſunt me
tus pœnarũ,& ſpes æterni p̃mij:quibꝰ ſublatis effrenè amat
volũtas noſtra tẽporalem voluptatẽ,aut aliud expertũ bo=
num.Hinc Eccleſiaſtici.xxvij.dicit̃:Si non inſtanter tenueris
te in timore domini,cito ſubuertetur domꝰ tua.Et.ij.Mac=
cabeorum.vj.Multo tempore nõ ſinere peccatoribus ex ſen
tentia agere,ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij
eſt indicium:quia videlicet per hoc timor incutitur,qui ho=
minem cohibet à peccato.¶Hoc præmiſſo dico ꝙ peccare
de induſtria,eſt aliquid facere vł omittere cuius intellectus
notitiam habet quod ſit malum.Vnde dicitur de induſtria.
quaſi de ſcientia ſeu notitia mali.Et dicitur ex malitia, quia

videlicet tunc ꝓcedit ex inordinatione volũtatis.Sed quia
multis dubiũ videtur an cõtingat hoĩem eligere qđ actu
nouit eſſe malum,ꝓbo hoc expreſſius paſſibus ſcripturæ
ſacræ.& experimẽto.Nã Iob.xxxiiij.dicit̃:Quaſi impios per
cuſſit eos in loco videntiũ,qui quaſi de induſtria receſſerũt
à deo,& omnes vias eius intelligere noluerũt.Itẽ ad Rom.
xiiij.dicit Apoſtolus:Beatus homo qui nõ iudicat ſeipſum
in eo quod probat.Qui aũt diſcernit,ſupple cibos aliquos
eſſe immũdos,& vetitos ad manducandũ:ſi mãducauerit,
dãnatus eſt,id eſt dãnatione ſe dignũ facit:qa nõ ex fide:oẽ
aũt quod nõ eſt ex fide,pctm̃ eſt.Et ſup illud Pſal.Forte vi
uos deglutiſſent nos:dicit Auguſtinus:Viui abſorbẽtur,q
ſciunt malũ eſſe,& cõſentiunt.Similiter illud Pſal.Fiat mẽ=
ſa eorũ corã ipſis in laqueũ,qđ eſt ſcientes vltimo conſenti=
re.Ecce nouerũt muſcipulã,& mittũt pedẽ.Experimẽto ꝓ=
bo idem ſic.Multi peccant cũ ꝓpoſito pœnitẽdi de hoc qđ
agunt,& placandi deũ ante mortẽ:quod nõ eſſet niſi ſcirent
malũ eſſe quod faciunt.Vnde dicit Magiſter.xxij.diſtin.ij.
ſententiarũ,& poſt beatũ Auguſtinũ,ꝙ Adam non victus
carnali cõcupiſcentia peccauit,ſed amicabili quadã beneuo
lentia,qua plerunqꝫ fit vt offendatur deus,ne offendat̃ ami=
cus:ſed putauit vtrunqꝫ fieri poſſe,vt & vxori morem gere
ret,& per pœnitentiam veniam haberet.ergo Adam ſciens
malum fecit.¶Sed cõtra iſtud videntur quædam prægnan
tiſſimæ rationes.Prima.Voluntas non poteſt ſcienter malũ
eligere:ergo non contingit modo prędicto ex malitia ſeu de
induſtria peccare.Antecedẽs patet per illud.j.Ethicorum.
Omnis ars & omnis doctrina ſimiliter actus et electio bonũ
quoddam appetere videntur.& per illud.v.Ethico.Nullus
vult,ne incõtinẽs quidẽ,quod nõ exiſtimat eſſe ſtudioſum.
& per illud.j.Rhetori.Eſt aũt voluntas cũ ratione appeti=
tus.Nullus eñi vult qđ niſi putauerit eſſe bonum.Etiã dicit
Diony.iiij.de diuinis noĩbus:Nemo operat̃ ad malum aſpi
ciens.¶Secũda,qa ſic nõ oporteret errare aut ignorare fa=
cientẽ mala,contra illud.iij.Ethico.Ignorat quidam omnis
malus quæ oportet operari,& à quibus fugiẽdum.Et illud

Prouer.xiiij.Errant oēs qui operant̄ malū. ¶ Tertia quia voluntas poſſet eligere cōtra dictamē rationis in vniuerſali & particulari.cuius falſitas patet primo p̄ illud Philoſophi.vij.Ethicorū.Si vna fiat ex vniuerſali & particulari ratiocinatio,neceſſe eſt concluſum hic quidē dicere animā:in factiuis aūt operari confeſtim:puta ſi omne dulce guſtare oportet:hoc aūt dulce vt vinū:neceſſariū eſt eū qui pōt & nō prohibet̄,ſimul & hoc agere.cōcludēs ex hoc apud incontinentē nō poſſe ſaluari vtrūq; principiū ſcientifice & in actu:quod nō oporteret ſi poſſet cōtra ſcientiā in vniuerſali et particulari agere.Secūda,qa ſic cōtraria iudicia eſſent in eodē.patet:quia nihil humane ſit ab homine,hoc eſt deliberate,ſine intellectu practico,& appetitu:vt patet ex.iij.de anima.Ponamus ergo ꝙ contra iſtud iudiciū in vniuerſali & particulari operetur,ſcilicet,Nulla fornicatio eſt facienda.Omnis concubitus cū iſta,eſt fornicatio:ergo &c.Contra illud dictamen nō poterit deliberate agere,niſi iudicet aliquē cōcubitū cū illa faciendū:& ita habebit cōtraria iudicia ſimul:cū opiniones cōtrariorū vel cōtradictoriorū ſint cōtrariæ.iiij.Meta.&.ij.Priorū.Tertio,quia ſic principium practicū poſſet ſaluari in viro nō bono,cōtra Philoſophū.vj.Ethicorū.Principiū diſcurſus rerū agēdarū eſt,ꝙ tale qd ſit extremū & optimū.Hoc aūt niſi viro bono nō apparet:quia prauitas obliquat,& falſo errore labefacit circa practicalia principia.ex quo infert ꝙ impoſſibile ſit prudētē eſſe quēpiā niſi ſit bonus. ¶ Quarta ratio eſt.Intellectus nō pōt dictare malū eſſe agendū:ergo nec volūtas ſciēter malū velle & facere.Cōſequētia tenet ex prius aſſumpto,qa nihil deliberate fit ſine intellectu practico p̄uio. Et antecedēs ꝓbat̄:qa ſic poſſet intellect⁹ diſſentire primo principio agendorū intellectis terminis:qđ eſt contra Philoſophū.j.Poſteriorū.Etiā malū in eo ꝙ malū,intelligit̄ debere nō fieri:qđ quiſq; vel mediocris intellect⁹ aduertit vtiq; cōtradictionē includere. ¶ Pro horū ſolutiōe dicūt quidā:Et ſi volūtas poſſit agere cōtra iudiciū rationis in vniuerſali & particulari:nō tñ cōtra p̄ceptū:qđ quidē præcipere eſt ordinare quoddā

ad opus,nonper nudā intimationē,quæ exprimitur verbo indicatiui modi:puta,Hoc eſt tibi faciendū.ſed vna cū intimatione mouendo ad opus,qđ fieri non pōt niſi in virtute primi mouētis inter vires animæ,qđ eſt volūtas:qualis intimatio(vt dicunt)exprimit̄ verbo imperatiui modi:ita ꝙ imperare ſit actus rationis præſuppoſito actu volūtatis:vt tradit Tho.j.ij.quæſtio.xvij.arti.j.Et videt̄ fulciri hæc ſolutio verbo Philoſophi.vj.Ethico.dicētis propriū actū prudētiæ eſſe p̄cipere.ebuliæ aūt eſt recte cōſulere:& ſyneſis,id eſt ſagacitatis,recte iudicare:a qua differt gnome:quia innititur æquitati,ſeu epijciæ,ſyneſis vero legib⁹ cōibus. Sed hęc quātūcunq; magna clauis huius materiæ & difficultatū dicat̄ a Capræolo,parū & pauca admodū videt̄ aperire:tū quia frequenter humane agimus aliquid,hoc eſt deliberate,vtēdo ſolū in mēte verbis indicatiui modi:imò & Philoſophus talibus ſolū vtitur cū intellectū neceſſario aſſentire cōcluſo,& in actiuis neceſſariū confeſtim operari eū qui pōt & nō ꝓhibetur.vij.Ethicorū.ſimiliter in libro de motu animaliū.Solutio vero data admittit volūtatē cōtra talē diſcurſum practicū poſſe operari.Præterea ſic nulla erit ratio quare apud incontinentē nō poſſit ſaluari vtraq; præmiſſa diſcurſus practici,cōtra ſolutionē & mētē Philoſophi ad motiuum Socratis.Iterū ſaluat etiā & principiū diſcurſus practici non poſſit apparere homini malo,vel ei qui ob voluptatem vel dolorē corruptus eſt,cōtra Philoſophum.vj.& B
vij.Ethicorum. ¶ Ideo pro rationum vera ſolutione præmitto ꝙ huiuſmodi verba, volendū,eligendū,operandum,proſequendū &c.tripliciter capiūtur,vt ſufficit propoſito. Primo vt dicunt nudā futuritionē actus quē ſignant:quomodo dicimus blaſphemiā prædicandā ab Antichriſto,& aliquem indignum eligendum eſſe in epiſcopum. Secundo modo vt dicunt debitū neceſſitatis vel congruentiæ ad eſſe virtutis ſeu actus ſtudioſi:quomodo dicimus ieiunādum eſſe quibuſdā voto ad hoc aſtrictis,id eſt debitū eſſe vt ieiunēt:q̄q̄ ſciamus neminē eorum ieiunaturum. Tertio vt dicunt abſolute aliquid debere vel oportere fieri pro homine

ſic affecto,vt ſi quis efficaciter velit aliũ à morte liberare,ad
ueniẽs hoc fieri nõ poſſe,ſine mẽdacio,iudicet mentiẽdũ eſſe,
ꝙꝗ; ſciat omne mendaciũ peccatũ eſſe & illicitũ.Et hoc ter
tio modo ſumũtur diſcurſu practica.quod ſic patet:qa niſi
ſic,malitia nõ corrũperet practico principia:cũ illi maximũ
gradũ malitiæ tenẽãt,qui ſcienter bono virtutis præferunt
præſentẽ voluptatẽ,vel temporalẽ vtilitatẽ. Etiam niſi ſic,
bonũ intellectus practici abſolute eſſet veritas,& malũ ei9
C falſitas:cuius oppoſitũ tradit Philoſophus.vj. Ethicorum,
Speculatiuæ mentis(inquit) laus & vituperatio in vero &
falſo conſiſtit:actiui vero & intellectiui veritas cõſentanea
appetitui recto.Cui concordat illud.vij.Ethicorũ, Virtus
principiũ conſeruat,vitiũ corrumpit.In rebus aũt agendis
principiũ eſt cuius gratia,vt in mathematicis ſuppoſitiões:
neq; illic ratio eſt edoctiua principiorũ,neq; hic,ſed virtus
aut ex natura aut ex cõſuetudine recte ſentire faciens circa
principiũ.Et illud.vj.Ethicorũ:Ei qui corruptus eſt ob vo=
luptatẽ vel dolorẽ,repente nõ apparet principiũ:neq; opor
tere gratia eius,neq; ꝓpter hoc ſuſcepiſſe omnia & egiſſe.
Natura em̃ vitiũ principij corruptiuũ eſt.Et illud.iij. Ethi=
corũ:Qualis quiſq; eſt:talis & finis videtur ei:ſtudioſo vi=
ro verũ bonũ:prauo aũt cõtingit vt ægrotis quo ad ſentire
amara vel dulcia.¶ Ex quibus oĩbus manifeſte patet et pra
D cticũ principiũ ſemper cõforme eſt appetitui.¶ Et ſi dicat̃,
Aſſeſus primorũ principiorũ practicorũ naturaliter cauſa=
tur à notitia terminorũ : ergo nõ oportet appetitũ confor=
mem eſſe vt ſaluetur principiũ. Reſpondeo. Notitia termi=
norum non cauſat aſſenſum principij practici,niſi in patiẽt
te diſpoſito. Non eſt autem homo diſpoſitus ad aſſenſum
practici principij,niſi eius natura facta fuerit cognata per
affectionẽ appetitus:quod aperte voluit Philoſophus.vij.
Ethicorum,cum dicit,Ratio non eſt edoctiua principiorũ,
ſed virtus aut ex natura aut ex conſuetudine recte ſentire
faciens circa principium.Vbi ſub conſuetudine compre=
dit quæcunque actualem affectionem ſeu appetitum finis
E inducunt.¶ Hoc præmiſſo reſpondeo ad argumẽta. Ad pri

mũ,triplex eſt bonũ,ſcilicet honeſtum,vtile,& delectabile.
Volũtas autẽ licet ſemper ferat̃ in aliqđ tale bonũ verũ vel
apparens,poteſt tñ vtiq; ferri ſcienter in aliqđ inhoneſtum,
dum feratur in ipſum ſub ratione vtilis vel delectabilis ve=
re vel apparenter:& ſic nõ aſpiciens pure ad malũ operat̃,
qa fert̃ in ipſum ſub ſpecie & ratiõe boni.¶ Ad ſecũdũ re=
ſpondet beatus Tho.in.ij.q.lxxviij.arti.j.in ſolu.ad primũ,ꝙ F
ignorantia qñq; excludit ſcientiã qua homo ſcit hoc nunc
eſſe malum:ſicut cum ex paſſione peccatur,quãdoq; exclu=
dit ſcientiam qua aliquis ſcit hoc malũ non ſuſtinendũ eſſe
propter conſecutionẽ illius boni:ſcit tamen ſimpliciter hoc
eſſe malũ:& ſic dicitur ignorare,qui ex malitia peccat. Sed
non videtur hæc ſolutio ſatiſfacere,quia ſicut ſcit hoc malũ
eſſe,ita ſcire poteſt hoc debere non fieri, & non ſuſtineri ꝓ=
pter conſecutionẽ illius boni quod proſequitur, Ideo aliter
reſpondetur ꝙ licet omnis malus ignorat & errat circa pra
ctica principia,quia ſcilicet habet corruptũ & falſum prin=
cipium practicum:non tamen oportet quòd erret circa ho
neſtatem vel inhoneſtatem,bonitatem vel malitiam actus:
quia poteſt ſcienter bonũ vtile aut delectabile verũ vel ap=
parens honeſtati pręferre. Et loquor de malo ſecundum in=
tentionem Philoſophi,vt dicit malitiam diſtinctam cõtra
incontinentiam & mollitiem. Auctoritas vero Prouer. po
tius loquitur de errore morum,quàm intelligentiæ:quo di=
cimus errare incedentẽ per deuiũ,quanquã per intellectũ ni
hil falſi iudicet:& dicitur error affectus , vt ille error pedũ.
¶ Ad tertium reſpondeo. Ad primam probationem falſi=
tatis dico ꝙ Philoſophus intelligit maiorẽ ſui diſcurſus vt
eſt practica,guſtandum ſcilicet accepto tertio modo prius
dicto. Cum hoc tamen ſtat voluntatem contra rationẽ re=
ctam in vniuerſali & particulari circa honeſtatẽ ſeu bonita
tem,ſeu circa hoc an licet vel non licet actus,oppoſitũ velle,
aut non conformiter velle. Nec ſufficit dicere poſt Burida=
nũ.iij.Ethicorũ ꝙ ſolum oportet operari quantũ eſt ex ꝑte
intellectus,vel poſt Adã.x.diſt.j.ſenten.ꝙ veritatẽ habet cũ
voluntas cõformiter maiori & minori vult,& aliàs nõ: qa

(vt prius oſtenſum eſt) non poteſt illa maior practica ſtare
in intellectu ſine conformitate affectus. Ad ſecundã ꝓbatio
nẽ ſalſitatis dico ꝙ iudicia illa nõ ſunt cõtraria, qa faciendũ
æquiuoce ſumit̃ in negatiua & affirmatiua. In negatiua ſe-
cũdo mõ, prout ſcilicet dicit debitũ virtutis. Et in affirmati
ua tertio mõ, prout ſcilicet dicit abſolute aliquid debere vel
oportere fieri, quõ ſumi debet ĩ praxi. Et ꝑ idẽ reſpõdeo ad
tertiã improbationẽ, ꝙ diſcurſus practicus prudentialis nõ
põt ſaluari in hoĩe nõ bono: vt ibi dicit Philoſophꝰ. Sed cer
te diſcurſus quo iudicat̃ oẽ malũ debere nõ fieri, ſeu nõ lice
re, bene ſaluat̃ in homine malo: imò eo deterior eſt quo me-
H lius nouit non licere q̃ vult proſequi. ❡ Ad quartũ dico ꝙ
nõ eſt inconueniẽs intellectũ diſſentire alicui primo princi-
pio practico ꝓpter inordinatã affectionem volũtatis, imò
ipſa diſpoſitio & affectio volũtatis facit aſſentire cõtrario,
queãdmodũ indiſpoſitio linguę fallit iudiciũ ſenſus cõis de
ſapore. Philoſophus aũt .j. Poſteriorũ, loquit̃ de principijs
ſpeculatiuis & cõſimilibus circa q̃ natura ipſa recte ſentire
facit intellectis terminis. Secũda ꝓbatio ibi adducta ſolũ ꝓ
bat ꝙ nullus ſanę mentis iudicat malũ faciendũ aũt ꝓſequẽ
dũ eſſe, capiendo faciendum aut proſequendũ ſecundo mo-
do. ſecus ſi capiantur tertio modo, quomodo ſumi habent
vt ſunt prædicata principiorũ practicorũ. ❡ Ex his infero
I ꝙ impoſſibile eſt in hoĩe ſaluari aſſenſum totalis diſcurſus
practici, qn ſimiliter operet̃ ſi poſſit. Pro cuius ꝓbatiõe duo
ſuppono. Primum, Etſi voluntas ſit cauſa libera, nihilomi-
nus actus voluntatis, puta volitio, mere naturaliter agit &
ex neceſſitate, ſicut ignis, ſol, & ſimilia. patet: quia ſi ipſa vo
litio eſſet cauſa libera, ſtaret efficax volitio ad ambulandũ
in homine potente & non prohibito per ſubtractionem ne-
ceſſarij, vel oppoſitionem impedimenti: qui tamen non am
bularet. quod manifeſte experimur eſſe falſum. Tunc fit
ſubtractio neceſſarij, cũ prima cauſa deſinit cooperari, vel
non adeſt cognitio requiſitorũ ad proſecutionem finis: qa
ſine cognitione mediorum quæ verè aut apparenter ſunt
media, non cauſat volitio ſeu appetitus finis opus ad extra

Fortaſſe dices, Aliquis effectus nouus põt cauſari à volun
tate antiqua, ſine eius mutatione, aut ĩpedimenti amotiõe.
Qđ patet primo: qa ſi veli ex nũc ambulare ad pulſum cã-
panę, cãpana pulſante ꝑ illã volũtatẽ ambulo. Secũdo patet
hoc, ſi rex iã velit aliquẽ ꝓ hora ſexta fieri liberũ: adueniẽte
hora .vj. ſtatĩ fiet liber, regis volũtate in nullo mutata: quod
eſſe nõ poſſet ſi actus voluntatis naturali neceſſitate ageret.
Nec releuat ſi dicat̃ poſt Auerroim .viij. Phyſicorũ: Dũ af-
fuerit p̃ſentia tẽporis pro quo voluit, fiet in hoĩe noua con-
cupiſcẽtia, q̃ erit cã effectus: qa nihil aliud cauſabit illã con
cupiſcentiã, niſi volitio p̃cedens: cũ oĩa alia ponãtur ſimil̃r
ſe habere, p̃ter tẽpus: qđ vtiq; nõ erit illius cõcupiſcẽtię cã.
❡ Pro ſolutiõe p̃mitto verbũ Cõmẽtatoris .viij. Phyſico. K
Qđ dicũt (inquit) noſtrę legis hoĩes volũtatẽ dependere de
actione entis noui in aliqua hora, ita ꝙ illud ens fiat ad præ
ſentiam illius horę, abſq; eo ꝙ fiat illic tranſmutatio, eſt ſer-
mo nõ intelligibilis. Voluntas em̃ cũ fuerit ad inueniendũ
aliquod ens in aliqua hora, neceſſe eſt vt in volente tũc fiat
concupiſcentia in mente quæ non fuit ante: & illa eſt cauſa
ꝓpinqua ad agendũ in illa hora. Et cã illius concupiſcentię
eſt pręſentia illius temporis q̃ nõ erat ante. nec põt homo ſa
nus fugere hanc fidem exiſtimatione præſentiæ. Reprehen-
dens ibi doctos ſuæ legis, eo ꝙ poſuerunt principium æter-
num mouere de nouo per voluntatem poſſibilem. Idem ad
longum deducit tractando opinionem Empedoclis & Ana
xagorę, dicens actionem nouam non poſſe dependere à vo
luntate antiqua, niſi per accidens: quia ſcilicet agit per me-
dium quod non fuit poſitum. idipſum etiam ſentit Ariſto-
te .viij. Phyſi. cum dicit voluntatem non poſſe de nouo in-
choare motum ſine ſui mutatione, aut impedimẽti amotio-
ne. Quãquã hæc duo lumina naturæ errauerint circa volun
tatẽ increatam, quæ volitioni ſuæ idẽtificat̃, ſeu eadẽ eſt: ne-
quaquam tamen credibile videtur eos deceptos fuiſſe circa
propriæ voluntatis experientiam, præcipuę cum facile ſit iu
dicare an voluntas completa poſſit præcedere effectũ dum
non impediatur. nõ videtur tam præclara ac laborioſiſſima

L ingenia latere potuiſſe. ¶ Hoc pmiſſo dico ad primũ q̄ vo-
litio illa pręcedẽs nõ eſt tota cã nouę cõcupiſcentiæ, ſed ipſa
potentia volũtatis ad minus eſt partialis, & forte totalis cã
eius, ita q̄ prior volitio p̄cedit in aduẽtu tẽporis, & hęc ſuc-
cedit. Nullũ autẽ incõueniẽs eſt partialẽ cãm naturalẽ p̄cę-
dere effectũ, quãuis nõ ſit impedita. Sed ĩpoſſibile eſſet hoc
de cã totali & naturali. & p idẽ ſoluet̃ cauillatio q̃ ibi tangi-
tur. Ad ſecundũ dico q̄ volitio regis nõ eſt ibi proxima cã
libertatis, ſi ponat̃ libertas res diſtincta a re denominata: q̃a
ſiue ipſa maneat, ſiue trãſeat, puta rege dormiente, aſſequet̃
libertatẽ in tẽpore p̄fixo, iã nihil eſt cã q̃ñ nõ eſt. Ex his pa-
tet q̄ volũtas nõ cõcurrit libere ſaltẽ vt cã partialis ĩmedia-
te ad actũ exteriorẽ: quia ſic ſtante volitiõe efficaci in poten-
te & nõ prohibito ad ambulãdũ, poſſet nõ ſubſequi ambu-
M latio. ¶ Secũdo p̄mitto q̄ volũtas efficaciter volẽs finẽ, ne-
ceſſario vult omnia quæ ſcit ad finem illum eſſe neceſſaria.
Dico notanter efficaciter, ad excludendum volitionem con-
ditionatam, & ſimplicis complacentiæ: qualis bene reperi-
tur in deſperante de ſalute vel ſanitate aſſequenda ſeu recu-
peranda. Probo ſic: quia ſicut aſſenſus antecedentis natura-
liter cauſat aſſenſum conſequentis, dum noſcitur aut credi-
tur ad ipſum ſequi: ita volitio efficax finis neceſſario cauſat
volitionem omnium quæ quis ſcit aut credit neceſſaria ad
talem finem conſequendũ. Patet idem exemplariter: ſi quis
in tẽpeſtate maris videat merciũ eiectionem neceſſariam ad
ſaluandam vitam, nullus ſanæ mentis dicet eũ velle vitam
ſaluare niſi etiam velit merces eijcere. Quis etiam tam he-
bes eſt qui neſciat eum non velle efficaciter ambulare, quẽ
videt nolle arripere baculum, quem talis ſibi nouit ad am-
bulandum eſſe neceſſarium? Vnde Philoſophus. iij. Ethico-
rum: Si præſtituto fine inueniant impoſſibile eſſe quo finẽ
N oportet attingi, diſcedunt, id eſt deſinunt velle finem. ¶ Ex
his deduco principale corollarium quòd maior diſcurſus
practici non ſoluatur ſine efficaci volitione finis quẽ prin-
cipium ipſum dicit proſequendam eſſe, & illa naturali ne-
ceſſitate cauſat volitionem omnium quæ ſciuntur neceſſa-

ria ad talẽ finẽ. Cũ ergo minor adiuncta ponat id ſine quo
finis haberi non poteſt, oportet voluntatẽ efficaciter velle
hoc modium, & ita operari niſi prohibeatur, iuxta primum
præſuppoſitum. verbi gratia ſit iſte diſcurſus, in hoc bello eſt
per me fortiter agendũ pro ſalute populi Chriſtiani, & fi-
dei orthodoxæ defenſione. ſed nõ poſſum ĩ ipſo fortiter age-
re, niſi hoſtes inuadendo ſubeã pro nunc mortis periculum
ergo hoc eſt nunc faciendũ. Volens efficaciter finẽ præſtitu-
tũ per maiorẽ, neceſſario vult mediũ propoſitũ per minorẽ,
tanquam ad finẽ illũ neceſſariũ: & ita vult cũ mortis diſcri-
mine hoſtes inuadere. Põt tñ vtiq; volitio efficax finis ſtare
ſine volitione mediorũ quæ ſunt ad finem illum neceſſaria,
cũ non ſciuntur vel creduntur eſſe neceſſaria, ſed tũc prima
volitio impeditur per defectũ partialis cauſę aut ſaltẽ condi-
ditiõis ſine q̃ nõ, puta talis cognitiõis q̄ illa ſint media, vel A
q̄ ſunt ad finem illũ neceſſaria. ¶ Peccare ex infirmitate, eſt
actũ vel omiſſionẽ culpabilẽ facere nõ ex deliberatione pro-
pter paſſionis impetũ. Vnde ſicut corpus infirmũ eſt quan-
do humores & membra non ſubduntur eius virtuti regi-
tiuæ, ſic metephorice animi infirmitas dicitur cũ affectiões
ſenſitiuæ non ſubdũtur virtuti regitiuæ animæ, puta ratio-
ni, ſed eam deducũt ad conſenſum vetiti, vel omiſſionem
præcepti. Vnde dicit Philoſophus. ſ. Ethicorum: Tam incõ-
tinentis quã continentis ratio recte & ad optima prouocat
ſed aliud quiddã eſt præter rationẽ innatum quod repugnat
reſiſtitq; rationi. Vt enim reſolutæ corporis partes, ſi ad
dexterã mouere velis, in ſiniſtram feruntur: ſic & in animo
in contrariũ feruntur incontinentium appetitus. Et Apo-
ſto. ad Roma. vij. Video aliam legem in membris meis repu-
gnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege pec-
cati, quæ eſt in membris meis. Et ad Gala. v. Caro concu-
piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hæc
enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis B
illa faciatis. ¶ Et poteſt paſſio ſenſitiui appetitus præuale-
re aduerſus rationem ſeu eam vincere tribus modis, ſcilicet
per diſtractionem, per contrarietatem, & per ligationem

per diſtractionẽ,quia dũ vehemẽter animæ intentionẽ ap-
plicat ad ſui obiecti cõſiderationem,diſtrahit:ne poſſit alijs
cõſiderandis intendere:vt qui fiſtulis delectant,nõ poſſunt
mentẽ adhibere ſermonibus ſi fiſtularũ ſonum exaudiant,
magis gaudẽtes ſono quã præſenti operatione. Voluntas er
go ſoni corrũpit operationes circa ſermones:vt dicit.x.Ethi
corũ.Et vniuerſaliter,quælibet extranea voluntas diſtra-
hit corrũpendo operationẽ ſicut ꝓpria auget,magis ſingu
la diſcernere faciens,exactiuſq; cõprehẽdere.Pſal.lvij. Supce
cidit ignis & nõ viderũt ſolẽ,Ignis inquã cõcupiſcentiæ ſeu
C libidinis:& nõ viderũt ſolẽ id eſt notiſſima pricipia practi
ca agendorũ.❡Secũdò per contrarietatẽ. Frequenter enim
paſſio inclinat ad cõtrariũ eius qđ ratio præcipit:quæ dũ
non cohibetur,parua ſcintilla creſcit in flammã,tandẽq; ra-
tionẽ trahit in ſententiã inclinationi ſuæ cõformẽ. Non eñ
eadẽ videntur amantibus & odientibus iratis & mãſuete
ſe habentibus:ſed omnia diuerſa vel ſaltem magnitudine:vt
amanti videt ꝙ reus nullã vel paruã iniuriã fecerit:odienti
verò omnino contrariũ:vt dicitur.ij.Rhetoricorũ. Quem-
admodũ enim guſtus de ſaporibus iudicat ſecundũ diſpoſi-
tionem linguæ & ſui organi,vt patet in febricitantibus:ita
intellectus ſecundũ diſpoſitionẽ appetitus,dum affectiones
vehemẽtes fuerint.ꝓpter quod primo Rhetori.dicit Philo
ſophus minimã poteſtatẽ tribuendam iudicibus:vt non ex
arbitrio,ſed ſecundũ leges iudicent:quoniã cũ vel amẽt vel
oderint:ſua quoq; vtilitas connexa ſit,nõ ſatis queunt verũ
perſpicere,ſed propria vel voluptas vel dolor iudicia abũ-
brat.Beatus igitur qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad
petram.Pſal.cxxvj. Paruulos inquã id eſt exiles motus paſ-
ſionũ,ad petram rationis,ne videlicet ſuccreſcentes vim ca-
D piant deducendi ad malum.❡Tertio per ligationẽ intelle-
ctus:quia paſſiones corporalem tranſmutationem faciunt
corporalis verò ꝑturbatio ligat ſenſum,vel perturbat phã-
taſmata:propter quod intellectus impeditur a ꝓprio actu,
ſcilicet ab vſu rationis:& ita per paſſionem ligatur.❡Ex
dictis patet ꝙ ille dicitur ſolum ex infirmitate peccare, qui
per paſſionem

per paſſionẽ impedit conſiderare malitiã ſuę actionis vel
omiſſionis. Si enim paſſio adeò exilis fuerit & modica,vt ra
tionis iudiciũ quo ad hoc nõ obumbret,quãq; trahat quo-
dammõ & inclinet:nõ eſt infirmitatis peccatũ:ſed principa-
lius malitię:qa omne pctm̃ à volũtate ſcienter ꝓcedens, eſt
peccatũ de induſtria,ſeu peccatũ malitię:vt patet.v.Ethico.
❡Et ſi dicatur,Scientia propter ſui certitudinẽ eſt fortior
paſſione:ergo non poteſt paſſio quãtũcunq; intẽſa rationis
iudiciũ peruertere,ſaltẽ cũ fuerit ſciẽtię aut firmę adheſiõis.
vnde recte videtur dixiſſe Socrates: Difficile eſt ſi ſciẽtia ad-
ſit,aliud quicquã ꝑualere,ac veluti mancipiũ in ſeruitutem
trahere.cõcludens neminẽ intelligentẽ facere cõtra id quod
optimũ ſcit, ſed eos q faciũt ꝑ ignorãtiã facere. Nec videt
ſufficere ſolutio quã dat Philoſophus.vij.Ethi.ꝙ incõtinẽs
cũ in perturbatione eſt non habet ſcientiã in ꝑticulari & in
actu,ſed in vniuerſali vel habitu tantũ:quoniã videmus ta-
les de boni & mali diſtantia optime differere:qđ vtiq; fieri
nõ põt niſi de particulari caſu:ſiue ſcientia in ꝑticulari & in
actu, Pręterea bonũ hominis eſt ſecũdũ rõnem eſſe,cũ ergo
paſſio hoc ſolũ operet,vt aliqd fiat ſecũdũ rõnem, quã ad
ſententiã ſuę inclinationi conformẽ deducit:videt ꝙ motus
volũtatis ex paſſione ſeu infirmitate,ſemꝑ ſit bonus & re-
ctus.❡Reſpondeo,Licet paſſio nõ poſſit vincere ſcientiã E
aut fidẽ practicã ea manẽte in vniuerſali & particulari, pu-
ta mouẽdo volũtatẽ ad aliquid volendũ vel nolendũ cõtra
practicũ iudiciũ:vtiq; tñ poteſt ſcientiam illam per diſtra-
ctionem ligationem vel contrarietatem extinguere ſeu cor-
rumpere,quomodo linguę indiſpoſitio ſuperueniens corru
pit rectum iudicium de ſapore:& ita non trahitur ſciẽtia ve-
lut mancipium in ſeruitutem,ſed à paſſione pręualente cor-
rumpitur,❡Ad confirmationẽ reſpõdeo ꝙ vtiq; poſſunt
cognoſcere quid morales philoſophi, & quid ſcriptura ſa-
cra de bono & malo tradant.& mentales propoſitiones for
mare:ſed nunquã poſſunt vtiq; propoſitioni diſcurſus pra
ctici de bono contrario inclinationi paſſionis cui cedunt aſ
ſenſum ꝓbere.& ergo bñ dicit Philoſophꝰ ꝙ eos dicere ſer

mones ſeu verba ſciẽtię nullũ eſt ſignũ. Nã qui prĩo diſcunt
illa cõplectũtur, ſed nõdũ intelligunt. Opus eſt enim vt co-
gnata natura fiat. Quare exiſtimandũ eſt incontinẽtes talia
dicere quẽadmodũ eos qui in ſcena, id eſt theatrali ludo reci-
tant. ¶ Ad ſecundũ dico ꝙ bonũ hominis conſiſtit in eſſe
ſecundũ rõnẽ rectã, non autẽ recurtuam: qualis eſt rõ incõti-
A nentiũ dũ actu ſunt in perturbatione. ¶ Ad videndũ quid
ſit peccare ex ignorãtia pręmitto ꝙ aliud eſt ignorãtẽ aliqđ
facere, & aliud eſt id ipſum facere ex ignorantia. Nam ſicut
abſentia nautę eſt cauſa ſubmerſionis nauis, ita ignorantia
eſt cauſa facti ſeu operis humani. Sicut ergo abſẽtia nautę
nõ eſt cã ſubmerſionis nauis niſi cũ preſentia eius prohibe-
ret ſubmerſionẽ: vbi nãq; ęque peritura eſſet nauis nauta p̃
ſente ſicut ipſo abſente, nõ cenſeret abſentia eius cauſa ſub-
merſionis, quia iã nõ remouet prohibẽs, & illa ſola ratione
dicitur cã priuatiua ſubmerſionis cõſimiliter ignorantia di
citur ſolũ cã operis ſeu facti, quãdo preſentia ſcientię factũ
ipm ꝓhiberet: vt mutuãs ſpe lucri cõſequẽdi, ſi ignoret hoc
eſſe pctm̃, puta vſuram mẽtalẽ, nihilominus idem factur⁹ ſi
hoc ſciret, talis quãuis peccat ignorãs, non tamẽ ex ignorã
B tia. ¶ Ex hoc dico ꝙ peccare ex ignorantia eſt actũ culpa-
bilẽ facere propter carentiã ſcientię ſeu notitię. Et fit tũc pro
pter carentiã ſcientię quãdo ſciẽtia ſi preſens eſſet, ꝓhiberet
actũ iuxta notabile p̃miſſum. Et dico notanter actũ culpa-
bilem quia ſi ignorantia excuſet actũ à culpa, non eſt ibi pec
care ex ignorantia, ſed propter ignorantiã actum licitum fa-
cere: quia ſcientię factum, eſſet penitus illicitũ. Et ſumo in
deſcriptione ly actum generaliter, vt ſe extendit ad omiſſio
nem: & ſic competit deſcriptio omni peccare ex ignorãtia,
C ſiue fuerit omiſſio. ſiue commiſſio. ¶ Ad ſciẽdum autem q̃
ignorantia excuſat, & quæ non. pręmitto ꝙ alia eſt ignorã-
tia iuris, alia facti. Ignorantia iuris eſt duplex, ſcilicet iuris di
uini, & humani. Ignorãtia iuris diuini iterum ſubdiuiditur,
quia quedam eſt inuincibilis, quedã vero vincibilis. Inuin-
cibilis eſt q̃ñ hõ faciẽs qđ in ſe eſt vt miniſterio hominũ vł
dei auxilio inſtruatur, vincere nõ poteſt. Et iſta totaliter ex-

cuſat à peccato: patet: quia niſi ſic, facienti quod in ſe eſt, nõ
eſſet deus paratus ſuccurrere in neceſſarijs ad ſalutẽ: contra
illud Aug. Deus ſemp paratus eſt bene facere, ſed malitia ho
minũ prohibet. xvj. q. j. decimę. Et cõtra illud Pſalmo. cxliij.
Prope eſt dñs omnibus inuocãtibus eũ, omnibus inuocãti
bus eũ in veritate. deprecationẽ eorũ exaudiet &c. adeo vt
gl. aſſerat ad Roma. v. Si cõfugientẽ ad ſe deus nõ reciperet,
eſſet in eo iniquitas. Cũ igit blaſphemũ & ipiũ ſit deo quã-
cũq; iniquitatis maculã aſcribere: oportet ignorãtiã faciẽ-
tis qđ in ſe eſt, totaliter excludere peccatũ, cũ ſit inuincibilis.
D ¶ Ex oppoſito ignorãtia vincibilis iuris diuini eſt quã ho
mo faciẽdo qđ in ſe eſt vt miniſterio hominũ vel à deo in-
ſtruat de agendis, vincere põt. & iſta culpã extenuat, ſed nõ
excuſat totaliter à peccato. Secunda pars patet, q̃a vel talis
nõ faciens qđ in ſe eſt &c. omittit requirere miniſteriũ hoĩm
peritorũ, cõmittens ſe ſoli deo & eius gratiæ, & ſic de nouo
peccat tentãdo deũ. Quicũq; eñ rationabili cõſilio habens
quid faciat humanitus, ſalutẽ ſuam ſpiritualẽ vel corporalẽ
ſoli deo cõmittit omiſſo ſeu neglecto humano ſubſidio: ten-
tat deũ: vt vult Aug. aſſignando cauſam quare Abrahã de-
buit Sarai dicere ſororẽ ſuã, ſubticẽdo eã vxorẽ ſuã eſſe. xxij.
q. ij. q̃rit. Vnde ſicut incorporali ęgritudine cõſtitutus ſi cõ
fiſus de diuino adiutorio nolit requirere medicorũ iuuamẽ
aut conſiliũ, peccaret tentando deũ: ita qui mẽtis infirmita-
te laborat, puta ignorantia: ſi nolit &c. Vel ſecundo quãuis
accuratiſſime requirit hoĩm quãtũlibet doctorũ cõſiliũ &
miniſteriũ: non tamen ſe talem exhibet apud deũ, qui ab eo
mereatur in viam ſalutis dirigi, puta quia ſe nõ diſponit ad
charitatem cõtinuando actum, aliquod peccatum vel prio
ra non diluendo per pœnitentiã. ¶ Et ꝙ nullo horum triũ
modorũ ignorantia totaliter excuſet à peccalo, probo. Nul-
lus ratione vtens excuſatur à peccato per pœnam quã iuſto
iudicio deus ei infert, ant in ipſo cõtinuat ꝓ peccati deme-
rito. Sed ſic eſt de ignorantia eiũs qui perſeuerat in peccato,
ergo. Maior patet: quia in voluntarijs nõ põt excuſare illa
neceſſitas quã operata eſt prior volũtas: vt dicit Hu. de ſan-

ćto Victore lib.ſ. de ſacramentis, parte.vij.c.xxiij.ſicut non excuſat neceſſitas denuo peccādi mortaliter in eo q priora peccata p pœnitētiā nō diluit.Et minor probat, primo qa in pœnā peccati interdū abſcondit veritatē ab his quos pſeuerantes in peccato cōſulūt,adeo vt ſi velint omnino rñdere,neceſſe eſt vt falſa reſpōdeant.Ezechielis.xiiij.Qui poſuerit imūditias in corde ſuo,&venerit ad pphetā vt interroget per eū me:ego dñs rñdebo ei in multitudine immūditiarū ſuarū.& infra.Propheta vero cū errauerit, & locutus fuerit verbū:ego dominus decipiā illum: & portabūt (ſupple vterq) iniquitatē ſuā.iuxta iniquitatē interrogantis,iniquitas pphetę erit.Hinc ait gl.ad Roma.x.Mittit ſæpe deus malos doctores malis ex ira,vt viciſſim p ſe(ſicut iuſtū eſt) pereant:vt ſcilicet qui in peccatis eſt,peccet adhuc : & qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc.Apoca.xxij.Et.ij.ad Theſſalo.ij.aperte dicit Apoſto.Quia nō receperūt veritatē charitatis vt ſalui fierent:ideo mittet illis deus operationē erroris, vt credant mēdacio:vt iudicent omnes qui cōſenſerūt iniqtati.Et quid eſt hoc patres optimi, niſi offendiculū ponere: vt qui pœnitendo reuerti ad deū negligit, deſerens eū iuſto ſuo iudicio ponat ei deus vbi grauius impingat: vt p prophetā ait:Si cōuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fecerit iniquitatē: ponā offendiculū corā eo. Ezechielis.iij. Aliquando tamen conſultus errare nō permittit falſa docendo,ſed tñ veritatis ſermonē eis ſubtrahit ppter interrogantis indignitatē:ſicut electo pphetę ſuo prenūciat.Linguā tuā adhęrere faciā palato tuo,& eris mutus,non quaſi vir obiurgans, qa domus exaſperans eſt.Vbi vide glo.ſuper verbo, & linguam.Secūdo patet eadē minor:quia in pœnā peccati ſæpe nō permittit deus indignos recte reſponſa intelligere,iuxta illud Eſaiæ xxix.Et erit vobis viſio omniū pphetarū ſicut verba libri ſignati,quem neſciens neq ignorans literas legere poterit. Et expreſſius Eſaiæ.vj.c. Audite audientes, & nolite intelligere. Excęca cor populi huius, & aures eius aggraua,& oculos eius claude:ne forte videat oculis, & auribus ſuis audiat,& corde intelligat,& conuertatur,& ſanem eos.Quod

oculos claudere apud deū eſt mētē non illuſtrare eidē in pœnam peccati:ad intelligendū nō cooperari ,ſeu iuuamē non pſtare.Fruſtra aūt palpitat lingua prędicātis,ſi intus nō doceat gratia & virtus ſpirituſſancti ſeu dei .¶Ex hoc patet quātę temeritatis ſit de pprio capite qd liceat,qd iniuſtū iuſtumve ſit:pſumere,& ſcripturę ſacrę regulā à peritis nō requirere.preter iuſtā neceſſitatē ſoli deo cōmittēdo:vel certe de miſterio hominum confidere,& corde contrito ſimul ad deū nō recurrere.Nullū eñi à peccato excuſat diuini iuris ignorātia,niſi ad deū toto corde cōuerſus dirigi petat & ſuffragiū hominū reqrere nō omittat.¶Fortaſſe obijciet aliqs: In his quę ſunt iuris diuini,nulla cadit ignorātia iuincibilis.ergo male dicit illa ex toto excuſare à peccato. Antecedens patet rōne Guillel.Pariſienſis:qa vel facit quis qđ in ſe eſt ad vitandū pctm̄:& vtiq diriget à deo miniſterio hominū:vel interna inſpiratiōe.vel nō facit qđ in ſe eſt:& tunc nō errat iuincibiliter.ex quo cōcludit in his quæ ſunt iuris diuini:nō cadere ignorantiā facti iuincibilē:quanto minus iuris.Et Ger.doctor eximius quarta lectiōe de ſpirituali vita animę dicit:Quicquid ſit de ignorātia facti aut iuris humani,cōcors eſt ſentētia nullā in his quę legis diuinę ſunt cadere ignorantiā inuincibilē,quin facienti quod in ſe eſt ,de9 ſemp aſſiſtit ,paratus illuſtrare mentē inquantū oportebit ad ſalutē,& erroris euitationē.Similiter dñs Altiſſiodo. tertia pte ſum.dicit vetulā & ſi audiat prelatū pdicantē q pater in diuinis ſit maior filio,quia filius quicquid habet &c. non excuſari per ignorantiam inuincibilem,quia poteſt ab alio veritatem diſcere,puta à deo ſi ei aperiat oſtium cordis ſui per deuotam dei glorificationem.Pro quo facit Hugo de ſancto Victore lib.ij.parte.ix.capitu.v.dicens neminem excuſari per ignorantā à pręcepto baptiſmatis ſuſcipiendi: qa niſi culpa ſua obſtiterit , audire & ſcire poterit ac debebit:vt exēplariter deduci ſolet à doc.de Cornelio Cēturi e Actu.x.¶Et continuo per illud.ſ.Ioan.ij.capi.Et non r ceſſe habetis vt aliquis doceat vos:ſed ſicut vnctio docet vos de omnibus:& verum eſt,& non eſt mendatiū.ergo faciens F

quod in ſe eſt, nunquã laborat inuincibili ignorãtia in his q̃
G ſunt legis dei. Reſpõdeo. Eorũ q̃ ſunt legis diuinę eſt differẽ
tia. Quędã em̃ ſunt quorũ notitia eſt oĩbus adultis neceſſa-
ria ad ſalutẽ: quędã vero quorũ notitia ſolũ quibuſdã eſt ne
ceſſaria ad ſalutẽ. Prima, vt cõia iuris naturalis p̃cepta: cuiuſ
modi ſunt p̃cepta decalogi, & cões articuli fidei: vt dicit de
oĩpotentia dei. Chriſti humanitate, paſſione & reſurrectio-
ne, reſurrectioneq́ʒ mortuorum: & ſic de alijs. & horũ igno
rantia in nullo eſt inuincibilis, quin ſemper eam vincere poſ
ſet faciendo quod in ſe eſt. Secus de alijs, quia & ſi circa illa
corde humiliato veritatem inquirant à deo & hominibus,
non propter hoc ſemper edocerentur miniſterio hominum,
vel à deo interna inſpiratione, vt contigiſſe videtur Macca
bęis, qui propter religionem & obſeruantiam ſabbati credi
derunt non licere ſibi manu auxilium ferre, aut loca ſpelun-
carum oppilare. i. Maccabęo. ij. c. & his qui iuxta deciſionẽ
ſedis apoſtolicę ei adhęſerunt cum qua fœdus cõiugale prę
ſumpſerant priore marito lapſo in hęreſim, & adhuc viuo.
de quo compilatio antiqua decretalium habebat in. c. lauda
bilem. de conuerſi. infide. vt aliquando latius deduxi. Et hoc
dico ad rationem domini Guliel. Pariſienſis quòd & ſi quis
faciat quod in ſe eſt, poteſt laborare inuincibili ignorantia
eius diuini iuris ad cuius notitiam deus non quẽlibet vult
obligari. ſimiliter eſt in his quæ ſunt facti, vt poſtea dicam,
& cum dicit Ger. Concors ſententia eſt in his quæ ſunt iu-
ris diuini, nullã cadere ignorantiam inuincibilem: dico hoc
H limitandum eſſe ad illa quæ deus ſub obligatione vult ab
oĩbus ſciri. Quòd enim indiſtincte verũ nõ ſit, patet ex glo.
Matthei. xviij. Parũ diſtat in vitio fallere vel falli, ſcandali-
zare vel ſcandalizari, ſi ex negligentia. ſi ex inuincibili igno-
rãtia, diſtat: q̈a tũc falli peccatũ nõ imputatur. quæ glo. nõ
de facti ſed iuris ignorãtia loqui videtur. imo & Gratianus
vult aduerſus ius naturale diſpenſationẽ fieri, cũ duo mala
ita ſe vrgent, vt alterũ agi oporteat. xiij. diſtinctiõe in prin. q̈
caſus occurrere nõ põt niſi illi q̈ diuini iuris ignorantia la-
borat, quomodo loquič conciliũ Toletanũ qđ ibi Gratia-

nus allegat. ergo in his q̃ ſunt iuris diuini, põt cadere igno-
rantia inuincibilis. Nõ obſtat verbũ Hugo. allegatum: quia
p̄cedit de illo ad cuius notitiã deus voluit oẽs eſſe obliga-
tos, ſaltẽ notabiliter durantes in vita poſt acceptũ rationis
vſum ¶ Ad confirmationẽ ex verbo Ioannis apoſtoli dico
quòd vnctiio nõ ſinit aliquem charũ deo hebetudinẽ pati
in his quæ ei ſunt neceſſaria ad ſalutẽ: cuiuſmodi eſt illud de
quo ibi Apoſtolus meminit, Chriſtũ meſſiam in lege pro-
miſſum iam veniſſe: qđ vnicuiq́ʒ eſt neceſſariũ ſcire: ſed in
ſimilibus erudit ſemper charitatẽ habentes, vel interna in-
ſpiratione, vel miniſterio hominum. ſecus in alijs, vt deduxi I
de Machabæis & alijs. ¶ Circa dicta eſt aduertendũ quòd
ignorantia aliquando eſt inuincibilis quo ad diſſolutionẽ,
& vincibilis q̃ ad euaſionẽ: & illa non excuſat ex toto à cul-
pa: vt dicit dominus Guillel. Altiſſiodoren. tertia parte ſum
mæ. quæſt. vtrum aliquis per ignorantiam ſine peccato põt
exhibere latriam creaturæ cuius exẽplũ eſt de eo cui appa-
ret diabolus ſub ſpecie Chriſti præcipiens vt adoretur. quã
quam em̃ homo nõ poſſet ignorantiã illam vincere per diſ
ſolutionem, deueniendo ſcilicet ad cognitionẽ veritatis, eã
diſcernendo à falſitate oppoſita apparente: quía tamẽ ei pa-
tet ſine diſſolutione euaſio peccati, adorando ſub conditio-
ne ſi ſit Chriſtus: ideo illa inuincibilis ignorantia non excu
ſaret à peccato ſi abſolute & ſimpliciter adoraret. An tamẽ
ibi per implicitam conditionem poſſet excuſari à peccato, ſi
cut in conſecratione hoſtiæ non tranſſubſtantiatæ, ſecundũ
deciſonem concilij Conſtantien. non curo ad præſens ſa-
tis eſt ĩ p̄poſito quòd in ſimpliciter abſoluta adoratiõe nõ
excuſaretur. ſed ignorantia inuincibilis quo ad diſſolutionẽ
& euaſionem ſimul excuſat totaliter à peccato: vt ſi dæ-
mon ſic tranſfiguratus pręciperet ſibi filium immolari: quia
ibi non poſſet ignorantia inuincibilis permanere quo ad
diſſolutionem, niſi ſimul eſſet inuincibilis quo ad euaſionẽ,
impoſſibile eſſet eũ illa inuincibili ignorantia laborare, &
tñ peccare; quinimò deus in hoc caſu facientẽ qđ in ſe eſt,
neceſſario inſtrueret interna inſpiratione, aut certe cum

eo diſpenſaret in lege nõ occidẽdi inſontẽ. Et huius ſentẽtiæ
fuit Gratianus.xiij.diſt.cũ dicit aduerſus ius naturale nullã
diſpenſationẽ fieri,niſi duo mala ita ſe vrgeãt &c.qđ falſum
eſſet ſi ignorãtia inuincibilis quo ad diſſolutionẽ tantũ ex-
cuſaret a pctõ.Sed dices fortaſſe,hęc ſentẽtia ferè totũ mun
dũ ĩuoluit:cũ ſic mercãtes cõtractu iure naturæ illicito. quã
tũcunq; ſequerent doctorũ ſententias,nõ excuſarent à pec-
cato,cũ ibi ignorãtia ſit vincibilis quo ad euaſionẽ, abſtinẽ
do à cõtractu,& ſimiliter in multis alijs,vt contrahẽdo cũ
alio poſtq̃ maritus lapſus fuerit in hæreſim,qđ olim decla
rauerat Celeſtinus papa eſſe licitũ &c. Rñdeo:Nõ totũ mũ
dũ inuoluit:qm̃ in ſimilibus verè confugientes ad ſe nõ ſi-
nit deus pcti labe inquinari;ſed dat metuentibus ſe ſignifica
tionẽ vt fugiãt à facie arcus,& liberent electi ſui. Pſalmo.lix.
Quẽadmodum Helia exclamente q̃a ſolus relictus eſſet ve-
ri dei cultor,accepit diuinum reſponſum,Seruaui mihi ſe-
ptem milia virorũ qui non curuauerunt genua ante Baal.iij.
K Regum.xix.& refert Apoſtolus ad Romanos.xj. ¶ Reſtat
inquirere de ignorantia iuris humani & poſitiui,an & quan
do excuſat a peccato. Et videtur quòd ipſa ignorantia in
eo qui facilè ius noſſe poſſet,ſemper ſit peccatum,& ita à
peccato non poteſt ſaltem totaliter excuſare:quia eſt in il-
lo lata culpa,iuxta.l.latæ culpæ.ff.de verborum ſignificatio
ne,&.l.regula.ff.de iuris & fac.ignoran quia omnes tenen-
tur iura ſcire.C.de legibus.l.ij.& de conſtitutioni , cap.pri-
mo.demptis perſonis quo ad hoc priuilegiatis,videlicet mi
litibus,& minoribus.xxv.annis,mulieribus, & ruſticis.de
quo plenius vide glo.j.quæſtione.iiij.cap.turbatur.§. notan
dũ. ¶ Pro rñſione præmitto qđ nõ eſt idẽ culpa apud iuri
ſtas,& pctm̃ apud ſacrã ſcripturam.Culpa in iure eſt deuia
tio ab eo qđ bonũ eſt,quod per hoĩs diligentiã potuit ꝓui
deri:cuius ſunt quinq; ſpecies:ſcilicet latiſſima culpa,latior,
lata,leuis,& leuiſſima.pro quarũ deſcriptionibus remitto
ad Bartolũ in.l.quod nerua.ff.depo. Vt deuiatio a bono vti
li eſt culpa.Et q̃ ſine pctõ ſæpe fiat,patet:ſi hæres ex ignorã
tia legis falcidiæ tantũ in legatis ſoluat,q̃ nõ remanet quar

ta para hæreditatis:hæc eſt lata culpa.& ſtultus appellatur
qui iuris illius ignorãtia laborat,in.l.regula.ff.de iu . & fac.
igno.vbi dicit de talibus,Sciãt ignorantiã facti nõ iuris ꝓ-
deſſe:nec ſtultis ſolere ſuccurri,ſed errantibus.Itẽ fideiuſſor
ignorãs ſe inutiliter obligatũ ꝓpter iuris ignorantiã:eſt in
lata culpa,& ei ſubtrahit actio mandati,Similiter ſi poſtq̃
ſoluerit:nõ certiorauit principalẽ de pecunia per eũ numera
ta,& ille ſecũdo ſoluit:vt.l.ſi fideiuſſor.ff. mãdati. Similiter
ſi quis patronũ ſine venia in iure cõueniat,ignorantia in eo
eſt lata culpa,& cadit in pœnã.l.aureorũ:vt.l.ij.C.de in ius
vocã.quæ oĩa ſunt ſine pctõ.Sed certe ſunt negligentiæ cir-
ca bonũ vtile reipublicæ, & ꝑticulare ius:q̃s iuſte leges ſeu
iura puniunt vel ceſſatione lucri,aut certe dãni affectione.
¶ Rñdeo igitur q̃ etſi iuris ignorãtia in eo q̃ vel ꝓpria pru
dẽtia inſtructus,aut iuriſperitorũ copiã habẽs,ius facilè noſ
ſe poſſet,ſit lata culpa:hoc tñ nõ arguit illã ignorantiã eſſe
pctm̃,etiã cũ ignorantia non eſt ꝓbabilis vt patet ex ſtatim
p̃miſſo.Sed vbi iura aliquid p̃cipiunt aut ꝓhibent,dũ ſuffi
cienter innituntur diuinæ legis auctoritati(extra quã vt regu-
lam ab omnibus ꝓfeſſatã vel profeſſandã nihil poſſunt p̃-
cipere,vt nec abbas aliquid extra regulam ꝓfeſſatam à mo
nacho teſte Gerſon) ignorãtia iuris non excuſat à peccato,
niſi fuerit probabilis apud eum qui ex iuris ignorantia præ M
ceptum vel prohibitionem illam trãſgreditur. ¶ Dicet for
taſſe aliquis,ignorantia iuris diuini non excuſat à peccato,
niſi ſit inuincibilis,ſed vt plurimũ iuris humani diſpoſitio
facit aliqđ eſſe cõtra dei legẽ,quod aliàs contra eam non fo-
ret:vt omnis diſpoſitio circa alienum impediens in aliquẽ
cadere rei dominiũ.ſimiliter quæ impedit inter aliquos eſſe
matrimonium ergo ſaltem talis iuris ignorãtia non excuſat
à peccato,niſi fuerit inuincibilis. Cõſequentia tenet:quia da
oppoſitũ conſequentis,& habebitur q̃ ignorantia diuini iu
ris probabilis & non inuincibilis excuſabit à peccato. Ver-
bi gratia quis accipit in coniugem quam ſcit in.iiij.gradu ſi
bi coniunctam,putans per iuris ignorãtiam hoc ſibi licere.
iſte cõmiſcẽdo ſe illi fornicatur. Si ergo probabilis ignoran

tia illius cõſtitutionis eccleſiæ excuſet eũ à pctõ,ignorãtia
iuris diuini de nõ fornicando excuſabit &c.quãuis ſolũ ſit
ꝓbabilis.¶Reſpõdeo ad probationẽ cõſequẽtiæ, negando
aſſumptũ:quia aliud eſt talẽ ignorare ꝙ fornicatio ſit prohi=
bita,qđ eſt ignorãtia iuris diuini.aliud verò ꝙ cõcũbere cũ
illa poſt conſenſum matrimonij præſtitũ ſit fornicari,quod
eſt iuris poſitiui.Et ſic ſecũda ignorantia ꝓbabilis,tanꝗ̃ po
ſitiui iuris,bene excuſat:iuxta.c.ꝓpoſuiſti.lxxxij.diſt.& no=
tata doct.ibidẽ:quãuis prima excuſare nõ poſſet,niſi eſſet in
uincibilis.Patet iſtud per ſimile:lege naturæ tenemur non
occidere,& vitã nobis ſeruare alimẽto & tegumẽto quãtũ
poſſumus:nec ignorantia illius niſi inuincibilis excuſaret à
pctõ.ſed certe ignorãtia probabilis ꝙ tali cibo nos occida=
mus quẽ in ægritudine appetimus,vel tali medicamine,ex=
cuſat totaliter à pctõ:alias oporteret quẽlibet medicinã di=
ſcere,et illud ſtudiũ cõuertere.Cũ ergo nõ minus licet igno
rare p̃ceptũ nõ occidẽdi,ꝗ̃ p̃ceptũ aliena nõ occupãdi in=
uito dño:oportet ignorantiã probabilem iuris poſitiui hu
mani excuſare &c.ꝗ̃uis facit actũ ipſum cadere ſub ꝓhibi=
tiõe legis diuinæ.nec eſt ibi ignorantia legis diuinæ,ſed eſt
ignorãtia alicuiꝰ ꝓpter qđ ignoratũ neſcit actꝰ cadere ſub
ꝓhibitiõe &c.¶Ex hoc patet ꝙ ſequẽs errorẽ alicuiꝰ do=
ctoris aut viri docti in ijs q̃ ſunt iuris poſitiui, excuſatur à=
pctõ:ſicut ſequẽdo errorẽ medici ꝓ ægritudine depellenda,
vbi interdũ ſeipſum interficit.ſecus de errore iuris diuini. Et
ſic oportet limitare dictũ Lãdulphi.xv.diſt.Quarti,ꝙ vide
licet ſequẽs errorẽ doctoris dũ eius mẽtis fuerit ꝙ nullo mõ
O hoc faceret ſi ſciret eſſe pctm̃,excuſatur. ¶Ignorantia facti
eſt triplex.ſ.affectata,craſſa ſeu ſupina,& probabilis.Affe=
cta tãdicit dũ vt maiori libidine propoſitũ exequamur ſine
remorſu,vel ob aliũ finẽ nolumꝰ circũſtantias facti aduerte
re:vt eſt illud Pſal.xxxv.Verba oris iniquitas & dolus:no=
luit intelligere vt bñ ageret.Craſſa ſeu ſupina eſt dũ nolumꝰ
laborẽ circunſpectionis ſubire,vel certe volumus alijs intẽ=
dere,per quod à circũſpectione facti retrahimur:q̃uo Mat.
xiij.dicitur,Solicitudo ſeculi & fallacia diuitiarum ſuffocãt

verbũ.Et dicitur craſſa metaphoricè:quia pingũes regulari
ter ſunt ſomnolenti & deſides:vnde prohibent à diligẽti cõ=
ſideratiõe.Nã vẽter pinguis(teſte Hieronymo) craſſum ſen
ſum generat.xiiij.diſt.in fine.Et ſupina,ꝗa tales quaſi ſupini
iacent,rationẽ nõ eleuantes ad facti cõſiderationẽ.Probabi=
lis ignorãtia circũſtantiæ dicit dũ quis debito moderami=
ne circũſpicit,& circũſtantiã illã nõ aduertit.Et vt dicat ꝓ
babilis,nõ requirit ꝙ homo ſit nimiũ curioſus in inueſtigã
do:ſed ꝙ nõ ſit nimiũ negligẽs remiſſus aut diſſolutus i inq= P
rẽdo.ff.de iu.& fac.igno.l.fi.¶Prima ignorãtia peccatũ po
tius auget ꝗ̃ extenuat.Qui enim ſcire nõ vult, nõ de igno=
rãtia iudicabit,ſed de contẽptu:vt ait Ber.Scđa ſcilicet craſ
ſa culpã alleuiat:ſed nõ excuſat à peccato: vt ſolet exẽpliſi=
cari de Lamech,qui præ ſenio cęcutiens ſeu caligãs oculis
dicẽte iuuene feram adeſſe,ſagittã emiſit,ac interfecit Caim:
de quo in glo.Gene.iiij.&.xv.q.j.§.itaq;.& nõ excuſat à pec
cato occiſionis,ꝗa nõ ſuffecit ꝓ exercitio illius facti diligẽ=
tia illa per aliũ.Tertia videlicet ꝓbabilis à toto excuſat: vt
exẽplificari ſolet de facto Iacob Geñ.xxxix. cui pro Rachel
ſuppoſita fuit Lya.Et niſi ſic,nõ liceret cõuolare ad ſecũda
vota recepto certo nũcio de morte mariti,ex quo adhuc fal
li poſſet,contra.c.in p̃ſentia.deſpon.&.c.dñs.de ſecun.nupt.
Pręterea dicit Auguſt.lib.de fide & operibus: Non peccat
virgo q̃ neſciens nubit alieno viro:nec erit adultera ex hoc,
quandiu neſcit.qđ verũ eſt dum ꝓbabiliter ignorat . Et in=
telligo prædicta de ignorantia circũſtãtiæ q̃ ſola facit actũ
malũ.Nã ſi ex ignorãtia circũſtãtiæ ſolũ aggrauãtis factũ,
vel impertinẽtis ad rationẽ peccati aliqđ fiat:ſiue illa fuerit
ꝓbabilis ſiue inuincibilis,nõ excuſat à peccato; vt ſi eũ ꝓ=
pter leuẽ iniuriã occidã, quẽ ignoro eſſe patrẽ,vel ignorẽ in
ipſo actu me ſimul occidendũ ſi tẽtauero aliũ occidere: ꝗ̃q̃;
ex & propter illã ignorãtiã fecero,nõ excuſor à pctõ.Simi=
liter eſt de ſciente aliqđ eſſe peccatũ: ſed quia ignorat ipſum
eſſe mortale,vult illud agere.Cõtra iſtud adduco p̃gnãtiſſi
mũ mediũ de Abimelech rege Gerarę q in ſimplicitate cor=
dis et mũditia manuũ ſuarũ voluit Sarai vxorẽ Abrahę ſibi

ſumere vxorem poſtq̃ Abrahã dixerat eã ſororẽ ſuam eſſe.
Cui dixit dñs.Geñ.xx.Ego ſcio ꝙ in ſimplicitate cordis fe-
ceris:& ideo cuſtodiui te ne peccares in me,& nõ dimiſi vt
tangeres eam.glo.interli.i.Nõ peruenires ad flagitiũ. Et Au-
guſt.ibidẽ notat ꝙ in deũ peccatur cũ talia cõmittunt quæ
putant hoïes vel non eſſe peccata,vel leuia haberi tanq̃ in
carne peccata.Ergo peccaſſet in deũ Abimelech ſi cũ Sarai
carnale cõmerciũ habuiſſet:& tñ ꝓbabili9 ignoraſſe videt
Sarai eſſe alterius viri vxorẽ,q̃ Iacob nõ eſſe Rachel q̃ ſibi
ſupponebat,qđ incenſo modico lumine facilè ꝑſpicere po-
tuiſſet.Et cõ firmat auctoritate cõcilij Triburiceñ.Qui ab-
ſente vxore cũ ſorore illius dormierit,quã ipſe vxorẽ putat:
ſi ꝑ ſecuritatẽ probauerit ꝙ inſcius fecerit hoc ſcelus, debe-
bit pœnitentiã indictã perficere,ſed ꝑmittitur ipſe nõ illa cõ
iugium legitimũ habere.xxiiij.q.ij.in lectũ. Vbi poſt igno-
rantiã probabilẽ dicit ſcelus ꝑpetraſſe cognoſcendo ſororẽ
ſuæ vxoris:& pœnitentia ei iniungitur.ergo ignorãtia facti
Q probabilis nõ excuſat à peccato.¶ Reſpondeo.Dicit Lyra
in allegato ca.ꝙ nõ ſufficienter inquiſiuit ſi eſſet alligata vi-
ro,vel non:& ideo peccauit eam accipiendo.Etiã videri põt
ideo peccaſſe,quia habuit vxorẽ aliam:vt patet ex fine.c.&
volendo iſtã ſuperducere peccauit.Sed neutra reſpõſionũ vi-
detur bona,ex quo textus dicit recitando ṽba dñi ꝙ ſimpli-
ci corde fecerit.pro quo videñt verba Abimelech,Nũ gentẽ
ignorantem & iuſtam interficies? Et ſubſequenter reſpõſio
dñi.vbi Ambro.loco verbi ſimplici habet puro. ſed nullus
ſimplici corde vel puro vult factũ malũ vel vitioſum: imò
ſi opus exterius volitũ eſt malũ:volitio ipſa eſt mala, & ita
nõ eſt ſimplex cor ſeu purum.Si igiẽ ducere eã vel cognoſce-
re fuiſſet Abimelech peccatũ,non cenſeretur à deo ſimplici
corde & in mũditia manuũ ſuarũ &c. Dico igitur aliter ꝙ
peccare in verbo allegato,videlicet ne peccares in me &c.nõ
ſumiẽ prout dicit actũ culpabilẽ ſeu demeritoriũ, cũ ſimpli-
ci corde & iuſte voluerit &c.ſed ſumiẽ peccare ꝓ facere ali-
quid ſimile peccato ſecundũ exteriorẽ ſpeciẽ facti.Et ſimili-
ter ſumiẽ ſcelus in dicto concilij Triburiceñ.vt vult ibi gl.

& imponiẽ pœnitentia non pro culpa,ſed ad cautelã. Dices
fortaſſe cõtra dicta de craſſa ignorantia:dicit Philoſophus.
v.Ethico.quibuſdã inuolũtarijs veniã dandã eſſe,puta om-
nibus q̃ nõ ignorãtes ſolũ,ſed ꝑ ignorãtiã facimus: nõ alijs
q̃ ignorantes facimus,nõ ꝑ ignorantiã, ſed ꝓpter animi ꝑ-
turbationẽ nõ naturalẽ neq; humanã.¶ Reſpõſio. Philoſo- R
phus loquiẽ de ignorãtia inuolũtaria,cuius ſcilicet volũtas
nõ eſt poſitiua cã ꝑ nolle ſcire,nec priuatiua ꝑ incuriã & ſe-
gnitiẽ:debitã diligentiã ſciendi non adhibendo. Tũc eñ pct
ignorantiã cõmiſſa puniuñ ſi ipſe cõmittens cauſa ignorã-
tiæ videaẽ fuiſſe:vt deducit Philoſophus.iij.Ethicorum de
ebrijs:quibus duplices debenẽ increpatiões,cũ in eorũ po-
teſtate fuerit ne ebrij fierent:qđ cauſa eſt eorũ ignorãtię. Et
gñaliter dicit ignorantes aliquid eorum quæ legibus conti-
nentur,& ſcire oportet, nec difficilia ſunt : eodemq; modo
in alijs quæ per negligentiam ignorantur,quoniam in ipſis
eſt ne ignorẽt peccare. Poterant enim diligentiam adhibere.

QVO ad ſecundum principale primo inquirã
quid eorum ſit grauius. Secundo ex hoc qs ali-
quo illorũ peccatorũ peccantiũ ſit magis cor-
ruptus,et minus curabilis.¶ Pro primo pono A
hãc concluſionẽ.Cęteris paribus illud peccatũ
eſt grauius,quod plus habet de volũtario:& inter ęquè vo-
luntaria,quod ſit maiori conatu:inter oïa verò grauiſſimũ
in quo reperitur maior contẽptus. Prima pars patet, quia
ratio peccati conſiſtit in eſſe voluntariũ.ꝙ ſi non ſit volun-
tarium omnino,nõ eſt peccatum: quod adeò manifeſtũ eſt
Auguſt.teſte,vt nulla huic doctorum paucitas,nulla indo-
ctorũ turba diſſentiat.Ergo quod plus participat de volun-
tario,magis habet de ratione peccati. Secunda pars patet,
quia ſicut in merito conatus voluntatis auget meritũ:ita in
culpa maior conatus voluntatis arguit plus inordinationis
& demeriti. Tertia pars patet per illud.i. Regum.xv.Quaſi
peccatum hariolandi eſt repugnare,& quaſi ſcelus idolola-
trie,nolle acquieſcere.quod ibi improperatur Saul ꝓ tranſ-
greſſione poſitiui mãdati dei,qđ metu populi(vt ibi patet)

tranſgreſſus erat, propter contemptū, quē adeò aſpernatur
deus etiā in mere poſitiuis. Quid igit̄ in ijs q̄ ſunt iuris natu
ræ? Quòd autē cōtēptus ſit extremus gradus malitiæ, patet
Prouerb. xviij. Impius cū in ꝓfundū vitiorū venerit, contē
nit. Et Auguſtinus dicit ciuitatē diaboli ꝑfici ex amore ſui
vſq; ad contēptū dei. Hinc recte dicit dn̄s Altiſſiodo. Si dia
bolo duobus apparente in ſpecie Chriſti, vterq; credat eū
eſſe Chriſtū, & facto mādato vt eū adorent, vnus adoret, al
ter vero cōtēnat adorare: grauius peccat qui adorare cōtē-
nit, quā is qui idololatrat, propter hoc, quia cōtēptus dire-
cte obuiat charitati: idololatria vero magis obuiat fidei. Hic
patet ꝑuerſitas erroris quē ſeminare in hac vniuerſitate qui
dā nō ſunt veriti, ꝙ contra conſcientiā erroneā qua iudicat
fornicandū eſſe, licet nolle fornicari: cū ibi manifeſtus ſit di-
uinę legis cōtēptus: quēadmodū ſi quis eū qui miles eſt, cre
dat regē, & eidē nolit regiū honorē impendere: cēſet nō mi-
litē, ſed regē contemnere. Nec eſt ſolū error dicta aſſertio, ſed
hęreſis, contra orthodoxę fidei veritatem, iuxta illud Apo-
ſtoli ad Roma. xiij. Omne quod non eſt ex fide, peccatum
eſt: vt latius deduxi in alijs. ¶ Ex dictis infero, Quāto quis
B maiori virtute aut gratia eſt ꝓditus, tanto peccat grauius:
& quanto fortius metu aut concupiſcentia quis ad peccan
dum impellitur, leuius delinquit. Primū patet ex verbo Au
guſt. lib. de pœnitētia: In hoc quiſq; peccator fit culpabilior,
quo eſt deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit, quia
omni bono abundauit. de pœni. diſt. v. conſideret. Et grego.
de diabolo ait: Idcirco peccās ſine venia damnatus eſt, quia
magnus ſine cōparatione creatus eſt. de pœni. diſt. ij. princi
pium. Et ſecundū patet, quia minus eſt de voluntario, vbi
eſt maior impulſus ab extrīſeco. iō Aug. ſuadet cōfiteri. qua
tētatione quove impulſu quis ceciderit. an vltra ſe peccato
obtulerit, nō expectans tentationē, ſed prçueniens volupta
tem. dicto. c. cōſideret. ¶ Ex his dico ꝙ inter dicta tria gene
C ra peccatorum, peccatum ex ignorantia eſt minus graue,
deinde peccatum ex infirmitate: tertium vero, puta pecca-
tum ex induſtria, extremum gradum tenet malitiæ. Iſtud

expreſſe aſſerit Greg. Peccatū (inquit) tribus modis admitti
tur, ignorātia, infirmitate, & ſtudio. Et grauiꝰ qdē infirmita
te, q̄ ignorātia, ſed multo grauiꝰ ſtudio q̄ infirmitate pecca
tur. de pœni. diſ. ij. ſciēdū. Itē ꝙ pctm̄ ex ignorātia ſit minus
graue, & eſt pctm̄ ex induſtria, patet ex verbo Saluatoris Lu
cæ. xij. Qui nō cognouit, ſupple volūtatē dn̄i, & fecit digna
plagis, vapulabit paucis. ſubiungit̄ cauſa, qa hoī cui multū
datū eſt, multū quæret̄ ab eo. in quo fundata eſt regula Au
guſt. ꝙ minora ſunt pctā ignorantiū q̄ ſcientiū. ex qua con
cludit auarū fidelē qui ſcienti ab auaritia nō receſſerit, vin-
cere ſcelere eū q neſciēs hæreſim īcurrerit: niſi forte in hæreſi
ſceleris magnitudo faciat qd' in auaritia facit ſcientis admiſ
ſio: vt hæreticus neſciens auaro ſcienti coæquet̄. vj. quæro.
quod veritatē habet de ignorātia craſſa vel ſupina, ſed non
de affectata. Vnde Ambro. ſup verbo Lucæ allegato. Sed
cū poſſent ſcire, ſi vellēt ſtudiū adhibere: nō neſciētes ſed cō-
tēptores iudicant̄. Qd' etiā ſit minus graue q̄ pctm̄ ex infir
mitate, patet, qa eſt minus voluntariū: cū volūtas nō ferat̄
nec ferri poſſit in incognitū. In pctō vero infirmitatis volū
tate deducitur in conſenſum eius quod ſub circūſtātijs illis
quæ cognoſcuntur, eſt illicitū: ergo in peccato ex ignorātia
eſt minꝰ de volūtario. & ita minꝰ de contēptu. Quòd etiam
peccatum ex induſtria ſit vtroq; grauius, patet. quia ipſo
eſt maximus contēptus diuinæ legis. magis eīm contemnit
qui ſcienter cōtrauenit, q̄ is qui ex ignorātia. ¶ Cōtra iſta
videtur ꝙ peccatum ex malitia nō ſit grauius alijs. Primo,
qa eccleſiaſti. xlij. dicitur: Melior eſt iniquitas viri q̄ mulier
benefaciens. Sed per virū tropologice videtur intelligi ſciēs
ſeu noſcens diſtantiā boni & mali. ergo. Et confirmatur, qa
fortiꝰ īpellitur quis ab habitu q̄ a paſſiōe. ſed vbi eſt maior
īpulſus, eſt minus peccatū. ergo. Prçterea vbi eſt maior igno
rantia: eſt minor contēptus, & minus de voluntario. ſed ma-
iori ignorantia laborat peccās ex malitia q̄ peccans ex in-
firmitate, ergo. Minor patet: quia habet ignorātiā finis: imo
malam æſtimationem de fine, qui eſt principium in opera-
tiuis: vt patet ex. iij. vſ. vij. Ethicorum. ergo. ¶ Item videtur

peccatū ex infirmitate minus graue ꝙ ſit pecatū ex ignorā-
tia. Primo, quia dicitur. Sap. iiij. Inconſtantia cōcupiſcētiæ
trāſuertit ſenſum ſine malitia. ergo omnino excluditur culpa
per ſuperuenientē concupiſcētiā ſeu paſſionē. ¶ Et cōfirma-
tur: quia malū quod ſit cōtra voluntatē, caret inordinatione
culpæ. ſed paſſio facit operari malū cōtra voluntatē, iuxta
illud ap̄li ad Ro. vij. Qđ odi malū illud facio. Vbi etiā dicit
legē mēbrorū ſe captiuū ducere ī legē pc̄ti. Et hoc ipſum ex-
perimentaliter patet in iјs qui cōtranitentes vehemētia do-
loris aut voluptatis ſuperāt: quēadmodū riſum tenere cona-
ti, accumulatū emittūt: quibus dicit Philoſophus. vij. Ethi
co. veniā dādā eſſe. Præterea ignorātia eſt pc̄tm̄ diſtinctū, in
D firmitas vero nō eſt pc̄tm̄, licet ad pc̄tm̄ inclinet. ergo igno-
rātia potius aggrauat culpā ꝙ alleuiat. ¶ R̄ndeo ad primū
vir ibi ad literā ſumit̄ ꝓ hoīe maſculini ſexus: & dicit̄ iniq-
tas eius melior eſſe aliјs, eo genere loquēdi quo minus malū
dicit̄ melius, ꝓ tāto ſcilicet qa minus periculoſus eſt vir ini-
quus cohabitās ꝙ mulier benefaciēs. vn̄ p̄mittit̄ ibi inme-
dio mulierū noli cōmorari. de veſtimentis em̄ ꝓcedit tinea:
& à muliere iniquitas viri. Nec dicit̄ ibi abſolute ꝙ mulier
benefaciēs, ſed additur, & cōfundens in opprobriū. Tropo-
logice pōt vir ibi dici diſcretus aliqs et ſtrenuus, qui ex caſu
occaſionaliter fortius agit: vt vbi abūdauit delictū, ſupabū-
det gratia. Mulier vero indiſcreta, quæ ex benefacto ſumit
E occaſionem peccati, puta ſuperbiæ &c. ¶ Ad cōfirmationē
dico: vbi eſt maior impulſus ab extrinſeco, cuius ſcilicet vo-
luntas non eſt cauſa, peccatum eſt minus. inclinatio aūt ha-
bitus ꝓcedit à voluntate. Vnde quemadmodum paſſio cō-
citata volunrarie, vel præter intentum cōcomitans, non alle-
uiat peccatum, ſed ſolum paſſio antecedēs: ita habitus quia
non minuit rationem voluntarij, nō minuit peccatum. Vel
vt dicunt quidā, habitus non inclinat poſitiue impellendo,
ſed ſolum operationem magis delectabilem & quaſi conna-
F turalem reddendo. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ illa ignorantia
qua laborat malus ſeu peccans ex induſtria, eſt ignorantia
electionis: vt dicitur. iij. Ethico. & illa non minuit peccatū,
ſed ſolum

ſed ſolū quæ ſe habet antecedēter vt inductiuū ad electionē.
Etiā licet malus ignorat & errat errore practico iudicando
aliquid faciendū vel nō faciendū tertio modo prius poſito
in prima particula: vtiꝙ tñ eſt ſciens inhoneſtatē ſeu culpā. G
& detrimentū facti: & ſic ignorātia eū nō releuat. ¶ Ad pri-
mum quo ꝓbatur pc̄tm̄ ex infirmitate minus eſſe ꝙ ex igno-
rantia, r̄ndeo ꝙ malitia nō capitur ibi vt idē ſit ꝙ pc̄tm̄ ſeu
culpa mortalis: ſed ſpecialiter vt dicit habitū vel actū pc̄ti
electionis ſeu de induſtria: & ſine illa malitia bene trāſuertit̄
ſenſus p concupiſcentiā, vt vult autoritas. Et ad confirma-
tionē dico, apoſtolus ibi loquit̄ de malo pœnę, nō culpe. vn-
de dicit ibidē: Iam nō ego operor illud, ſed qđ habitat in me
pc̄tm̄, puta concupiſcentia inflicta naturæ ex originali pc̄tō.
Imo generalis regula docto. eſt ꝙ motus paſſionū & mem-
brorū quādiu ſunt inuolūtariј, carēt culpa ſeu pc̄tō. Et per
idē dico ad Philoſophū. vij. Ethic. ꝙ ille motus exterior in-
uolūtarius caret inordinatione pc̄ti ſeu mortalis culpe. Qui-
dam vero exponūt apoſtolū referendo odiū & operationē
ad diuerſa: vt ſit ſenſus. Quod odi prius victus concupiſcē-
tia, poſtea operor. Sed primū videt̄ magis de intentione apo-
ſtoli, ꝓpter ea quę ſubiungit, Iam nō ego operor illud. &c.
¶ Ad ſcdm̄ dico ꝙ ignorantia ſolū habet rōnē pc̄ti rōne H
omiſſiōis qua quis omittit debitā diligentiā ad ſciendū ad-
hibere, & licet ratione illius omiſſionis minuat peccatū ipa
tamen ignorantia in ſe quia minuit de voluntario, etiā mi-
nuit de ratione peccati. Nec eſt etiā inconueniens ꝙ vnum
pc̄tm̄ minuat aliud: vt voluntaria euagatio in dicendis ho-
ris minuit peccatū omittendi aliqua quę ſunt de ordinario,
ex q̄ eſt minor cōtēptus ꝙ ſi ſciēter omitteret. Imo ipa igno-
rātia etiā in narratione peccati, & actus q ex ea fit, nō æqui-
parantur in malitia peccati quod fit de induſtria.

AD diuidendū quod eorū argu-
at in homine magis corruptū eſſe, & minꝰ ſana-
bile: pono hāc ꝓpoſitionē: In eo eſt maior cor-
ruptio qui ſine impellente eligit malum, ꝙ in

patiēte impulſum.Et inter ipulſos apud illū eſt maior corru
ptio,q pluribꝰ p̄ſidijs vallat̄ ad reſiſtendū vel vincendum.
℄Prima pars patet:quia qui ſine onere curue ambulat,qd
oneris faſce preſſus?& q ſine ira ꝑcutit qd uā facere iratus?
ergo deteſtabiliꝰ eſt & magis corrupti hominis ſine ipulſu
peccare.Secūda pars patet:qa talis faciliꝰ poſſet vincere ſeu
reſiſtere.Ex quo ſequit̄ ꝙ peccans ex malitia,eſt magis cor
ruptus:qa ſine ꝑturbatiōe & ipulſu paſſiōis appetit malū
Et talis habet errorē cōtrariū principio practico:quo indi=
cat finē malū proſequēdū eſſe:qđ nō cōtingit in peccāte ex
īfirmitate vel ignorātia.Licet em̄ in illis qnq; iteruenia̅t pri
cipiū practicū agēdi etiā vniuerſale:nō tn̄ habēt cōtrarium
errorē ſicut malus.Et ſic patet quare intēperatꝰ peior eſt ꝗ
ſit incōtinēs.Vnde intēperatū cōparat hydropico vel phthi
ſico,cōtinua ſcilicet ægritudine laborāti:icōtinētē vero epi
leptico:qui ſolū certis tēporibus patit̄.℄Ex ſecunda parte
patet ꝙ incōtinens per temeritatē ſeu prꝫuolationē (cuiuſ=
modi ſunt melancolici,aut cholerici:q īpetu paſſiōis ducū=
tur,vt nec cōſultent de agendo,ſed phātaſiā ſequūtur) minꝰ
corruptus eſt ꝗ incōtinens ꝑ infirmitatē,q ſcilicet titilatus
paſſione ab initio nō vehemēti,cōſultat de agendo,ſed con=
cluſo per cōſultationē nō īmanet,quia paſſioni inualeſcenti
(quā nō reprimēdo cenſet̄ auxiſſe) tādē cedit:quia ille plura
p̄ſidia habet vincēdi & reſiſtēdi,& eſt quaſi ciuitas oppor=
tunas & optimas leges habēs:ſed legibus nō vtit̄.Et hic dif
ficilius curatur:quia maximū principiū reducendi à malo,
eſt ratio:cui ipſe nō īmanet.Vnde Heſiodꝰ:Optimꝰ ille qui
dem qui per ſeſe omnia noſcens,Præceptor ſuus ipſe ſib ime
liora peregit.Ille bonus rurſum monitus qui recta ſequatur.
L. Qui autem nec ipſe intelligit,nec alium audiens in animo
ponit,hic nulla in parte vtilis eſt.Quanto igitur magis in=
utilis qui per ſe ſufficiēter inſtructꝰ,cōſultato nō inhæret?
Nec tamē ſequitur,ſi diſcedere à ratiōe ſit malū,ꝙ ergo ſem
per immanere ſit bonum:cum reperiantur quidam durę cer
uicis,agreſtes,& indiſciplinati,qui ſuas opiniones ſemper
ſequntur,& ab alijs ſe perſuaderi non ſinunt:quia aliud eſt

immanere opinioni ꝓpter vim & efficaciā rōnis:(qđ vtiq;
laudabile eſt) aliud vero immanere ꝓpterea qa ſibi nimiū
placēs vehemēter diligit ꝓpria,& gaudet ſuā opinionē poſ
ſe p̄ualere,doletq; ſi irritet̄ aut ſpernat̄ ab alijs.Nā ibi non
amor veri aut boni dn̄atur in oꝑe,ſed ꝓpria voluptas aut
dolor:& ita talis incōtinēti magis eſt ſimilis,ꝗ cōtinenti.
Vn̄ Seneca ad Luciliū in epiſtola:Maximū p̄ſtat nobis ad
virtutē impedimētum,ꝙ cito nobis placemus.Seqtur etiā
ꝙ magis corruptus eſt & deteſtabilior q dolori cedit,ꝗ is
q voluptate ſuperat̄.Cuius rōnē dat Philoſophus:qa faci
lius eſt reſiſtere,quod in dolore requirit̄:ꝗ vincere,quod in
cōcupiſcētia opprimit.Etiā dolor palā aggredit̄,voluptas
vero latenter inſidiat̄.Nec ſolū quantū ex eis eſt ſunt minꝰ
curabiles q potioribus bonis p̄diti non p̄cauent pctm̄,v e=
rum auxiliū gratiæ diuinæ magis à ſe elongant.Eſa.v.dicit
dn̄s de vinea quā ſtudioſe enutrierat,ſepem circūdando,&
turrim ponēdo in medio,nihil omittens eorum q̄ facere de
buit:q̄ dū ꝓ vuis faceret lābruſcas,inqt:Auferam ab ea ſe=
pem:id eſt munimen gratiæ que retrahi debuit à pctō.Vn̄
& ſæpe aufert ꝓpter pctā populi correptionem à p̄dicato=
re.Ezechielis.iij.Sed & linguam tuam faciam adhærere pa=
lato tuo,& eris nō quaſi vir obiurgans &c.Et Apoca.iij.
Vtinā calidus eſſes,aut frigidus,id eſt amore ſeruares p̄ce=
pta,vel ſaltē timor te cohiberet à pctō.Sed quia tepidus es:
id eſt neutro modo reuocaris à malo,incipiā te euomere de
ore meo:id eſt excludere à cuſtodia ſingularis protectionis
meæ.Patet ergo ꝙ inter prædicta peccatum malitiæ eſt cor
ruptiſſimi hominis,& minus curabilis:deinde infirmitatis:
& infirmum gradum tenet peccatum ex ignorantia.

Argumentum Quodlibetarij.

℄Arguit dn̄s Quodlibetarius ſic.Illud peccatū eſt grauiꝰ
qđ à deo punit̄ acerbius.ſed peccatū quod fit maiori libidi=
ne,punitur acerbius à deo:ergo eſt grauius.Et vltra,Pecca
tum ex ignorātia fit maiori libidine:ergo eſt grauius ꝙ pec
catū ex īduſtria.Maior primi diſcurſus patet:quia vt dicit

Hierony. Abſq; dubio ſceleratius eſt cōmiſſum qđ à deo cōſtat grauius eſſe vindicatū.xxiiij.q.ſ.nō afferam9 Et minor patet p̱ illud Apoca.xviij.Quantū glorificauit ſe,& in delicijs fuit,tm̄ date ei de tormēto.Et antecedens ſecundi diſcurſus patet:quia in pctō ex induſtria eſt remorſus rōnis. Vnde dicit Philoſophus.ix.Ethicorū:Pœnitudine replent̄ mali,eo ꝙ hoc q̱dem huc trahat &c.Ex ignorantia vero fit ſine oī remorſu:ergo maiori libidine.ergo eſt grauis.℄ Rn̄deo ad ꝓbationē minoris,Verū eſt cęteris paribus ꝙ pcm̄
M quod fit maiori libidine,acerbius punitur:q̱a eſt magis voluntariū:ſed(vt dixi)grauitas pctī attenditur penes tria ex ordine,ſcilicet voluntario,conatu,& contemptu.Nam exceſſus ſecundi plus grauat q̄ excesſus primi:& ſuper omnia maxime grauat maioritas ſeu exceſſus contemptus. Quia ergo in peccato de induſtria eſt maior contemptus, non obſtante ꝙ in pctō infirmitatis vel ignorantiæ fuerit maior libido:peccatū malitiæ ſeu de induſtria eſt grauius.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter q̱d dicit Apoſtolus:Oīs q̱ lactis eſt particeps,expers eſt ſermonis iuſtitiæ:cū plures lacte veſcant̄,ad iuſtitiā tn̄ diſcernēdā acu
A tiſſimi:℄ Pro huius ſolutione,vt intelligētia dictorū ex cauſis pateat dicēdi:cōmemorāda eſt ratio quā ſubiūgit,ſcilicet,Paruulus em̄ eſt,paruul9 in quā,id eſt iuuenis moribus.Nihil em̄ refert,ætate q̱s,an moribus iuuenis ſit:qm̄(vt dicit̄ primo Ethicorū)nō à tp̱e defectus eſt,ſed in viuendo & ꝓſequēda ſingula ſecundū animi p̱turbationem :ſicut centenarius puer dicit̄ Eſaiæ.lxv. Puer enim centū annorū morient̄:& maledictus erit.Econtrario ꝓbitas morū computatur pro ſenio. Sapiē.iiij.Senectus venerabilis eſt nō diuturna,neq; annorū numero computata:ſed ætas ſenectutis eſt vita immaculata.Paruulus ergo,id eſt iuuenis moribus,expers eſt ſermonis iuſtitiæ:q̱a indebitum eſt vt tali ſermo iuſtitię quo bonū à malo diſcernitur,miniſtret̄.Carnalibus em̄(vt vult Apoſtolus)nō poſ

ſunt ſecretiora dei mādata vulgari.ſ.ad Corinth.iij.Nō potui vobis loq̱ tanq̄ ſpūalibus,ſed tāq̄ paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi,nō eſcā.nondū em̄ poteratis:ſed nec adhuc q̱dē poteſtis.adhuc em̄ carnales eſtis.Hoc ꝓbās ſubdit,Cū enim ſit inter vos zelus & contētio:nonne carnales eſtis,& ſcđm hoīem ambulatis?Vbi poſſe ſe negat:qđ vtiq̄ poterat p̱ potentiā:ſed q̱a non poterat p̱ iuſtitiā,iure nō potuit:& ita ſe poſſe negat.Hinc Amos.v.dicit̄:Hoſtes iuſti,accipiētes munera,& pauperē ī porta opprimētes.ideo prudēs in tp̱e illo tacebit:q̱a tp̄s malum eſt.Ex quo ſumptū videt̄ illud Hiero.Cum in tantū doctorū rabies ꝓceſſerit, vt accipiant p̄cium in iudicio,& oīa ꝓ muneribus faciāt: taceat vir eccleſiaſticus ꝙ prudens,ne det ſctm̄ canibus,q̱ conuerſi &c.Imitetur Hieremiā dicentē,Solus ſedebā:quia amaritudine plenus eram.xj.q.iij.qn̄ ergo.Prauis enim & B
peruerſis hominibus ſermo iuſtitiæ non vtilitatē affert,ſed detrimentum.Vel enim paſſione aut malitia excæcati,negabunt contra ſuas affectiones aſſentire veritati:q̄uo.ſ.ad Corin.ij.dicitur,Animalis homo nō p̱cipit ea q̄ ſunt ſpūs.ſtultitia eſt em̄ illi,& non pōt intelligere,q̱a ſpūaliter examinatur.Et Ioan.v.Quomodo poteſtis credere,qui gloriam ab inuicem accipitis:& eam quæ à ſolo deo eſt,non quæritis? Vt enim videnti per vitrum rubeum,apparent ſingula rubea:ita fortiter affecto ſolum ea videntur quæ ſunt appetitui ſuo conformia.Vel ſecundo non adeò cæcati ſunt quin veritatem intelligant:& propter indolem bonam cum gaudio ſuſcipiunt:ſed quia tēporales ſunt,orto ſole tribulationis veritas in eis vel deperit,vel certe deterius ſciētes impingūt q̄ ſi ignorarēt.Ipſi em̄ ſunt petra ſupra quā ſemē iactū radicem capere non poteſt:& ideo ardore ſolis facillime areſcit.Mat.xiij.& Lucæ.viij.Ad tempus credūt,& in hora tētationis recedunt.Vel tertio veritatem intelligunt,ſed veritas eos offendit,& in mœrore eā percipiūt.Quēadmodum nanq; oculis ægris odioſa eſt lux,ita malis hoībus plurimū diſplicet veritas,& ꝓuocamur ſæpe agere deteriora.Sap̄.ij. Circūueniamus iuſtum,qm̄ inutilis eſt nobis,& contrari9

operibus noſtris.improperat nobis pctā legis,& infamat ī
nos pctā diſciplinæ noſtræ.grauis eſt nobis etiam ad vidē=
dum:qm̄ diſſimilis eſt alijs vita illius.Quolibet aūt horū
trium modorum ſermo iuſtitiæ eis miniſtratus culpā gra=
uat,& cumulat pœnam.Culpam grauat,qa ſciēti bonū &
nō facienti,pctm̄ eſt illi.Iacob.iiij.Non ſcientes aūt ,ppter
cordis prauitatē,quo ad hoc ſciētibus æquātur:cū hoc ſit
oculos claudere ne videant:qđ vtiq; deteſtabile eſt,& nō
releuat à pctō:de quo Eſaiæ.vj.& Mat.xiij.Cumulat etiam
pœnā,qa grauior erit dānatio quanto pluribus p̄uenti fue
rint de bñficijs.Mat.x.Qui nō receperint ſermones veſtros
(gl.i.eis non obedierint) exeuntes de domo vel ciuitate illa,
excutite puluerē de pedibus veſtris ī teſtimoniū illis.Amē
dico vobis,tolerabilius erit terrę Sodomorū & Gomorrę
rum q̄ ciuitati illi.Qn̄ igit aqua fauces exſiccat,qd adhuc
oportet bibere?vt dicit.vij.Ethic.qn̄ ſcientia culpā auget,
& à malo non reuocat:quid tales oportet de bono & iuſto
C inſtituere?¶Ois ergo q lactis eſt particeps,expers eſt ſer=
monis iuſtitiæ:qm̄ ei vtiliter non miniſtratur quādiu vi=
tio laborat.Poterit tn̄ tandem ei vtilis fieri,ſi vel pœnarū
metu,aut formidine dedecoris perductus fuerit in verè ho=
neſtatis amorē.Vt enim agrum colere oportet qui ſit ſemi=
na nutriturus:ita animum noſtrū oportet moribus & con
ſuetudine bonorum inſtituere,vt demum illa agat virtutis
amore:quod perfectorum eſt:quorum dicit apoſtolus ſoli
dum eſſe cibum:qa pro conſuetudine exercitatos habēt ſen
ſus ad diſcretionem boni ac mali.pro conſuetudine inquā
non audiēdi tantum,quod paruulis cōmune eſt:ſed facien=
di,quod eſt agri iam culti,& in virtutis amore inſtituti.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid ,ppheta orat timore cōfigi car=
nes ſuas:cū omne op9 timore factū,p̄uerſum
cenſeatur,& dignū vituperio?¶Hæc qō ,p=
A pterea difficultatē habere vr̄,quia dicit Aug.
Qui ex timore facit p̄ceptū,aliter q̄ debet fa=

ac ,ppterea non facit.& ponit inter regulas iuris in anti.Et
exēplariter hoc docet in eo q omittit furari ne iudicet,quē
dicit in corde reū furti teneri.de pœni.diſt.ſ.ſi ,ppterea.Etiā
Philoſophus.iij.Ethi.inter qnq; modos apparentis fortitu
dinis,q̄ nō eſt vera virtus,ponit hos primos,dū ciues ſub=
eunt pīcula ,ppter infamiā & honorē,puta honoris gratia,
& ob fugiēdam vituperationē:vel ſecūdo dū pœnarū metu
aliqui pīcula ſubeunt.Militum enim conſuetudo eſt retro=
cedentes ad aciē cogere:quos ideo dicit deteriores primis,
q̄ non pudore,ſed metu adducti id agant:nec dedecus fu=
giunt,ſed pœnā.vbi aptiſſime dicit eum actum q ,ppter ti=
morē fit inordinatum eſſe & malū.¶Contra vr̄ eſſe verbū
apoſtoli ad Philip.ij.Cum metu & timore opamini veſtrā
ſalutē.& Pſal.ij.Seruite dño in timore,& exultate ei cū tre=
more.vbi tremor magnitudinem timoris indicat.Similiter
Gregorius tractās illud Deute.xxiiij.Nō accipies loco pi=
gnoris inferiorē & ſuperiorē molā:dicit,Superior & infe=
rior mola ſunt ſpes & timor.Spes ad alta ſubuehit: timor
aūt cor inferius p̄mit.Vna mola ſine altera inutiliter habet
qa incaſſum miam ſperat,ſi iuſtitiā nō timeat.Et incaſſum
metuit,qui nō confidit.Ergo licitū vr̄ ,ppter pœnam ex dei
iuſtitia infligendā actus p̄ceptorum facere.¶Pro ſolutio=
ne dico q timor pōt in aliquo eſſe cauſa actus dupliciter:
Vno modo ratione ſui,& quo ad ,ppriam ſubſtantiam,ex= B
citās quodammodo hoīem ad ſolicitudinē operādi quod
ſine timore non faceret:quō hilarior factus ex vino aliqua
donat q̄ aliàs nullo modo donaret.Et ſic timore pœnæ face
re actū p̄cepti,nihil inordinatiōis arguit.Similiter exponit
glo.illud appſtoli.ſ.ad Corinth.ix.Debet in ſpe qui arat ara
re:& qui triturat,in ſpe fructus percipiendi.glo.In ſpe,non
pro ſpe.Alio modo ratione obiecti timoris vitandi:vt ſcili
cet vitatio mali quod metuitur,ſumatur pro fine operis.Et
ſic quicquid fit ex timore mali pœnæ,eſt peccatum.Nam
ſicut honor,diuitiæ,voluptas, & ſimilia non ſunt apti
vel decentes fines actuum virtutis:ita nec vitatio pœnæ:
ſed vitatio culpæ ſeu diuinæ offenſæ,eſt rectus finis operū

virtutis:& ita ex illo timore etiã ꝓpter culpæ vitationẽ vt
finẽ,licet diuina mãdata ꝑficere.Ex iſta patet ꝓ ſcrupulo-
ſis via rectificãdi ſuã intentionẽ,& euadẽdi anxietatẽ an ſa-
tiſfecerint p̄cepto,cũ ſe ſentiũt timore motos vt facerẽt:qa
vt in libertate volũtatis eſt ipſum velle,ita p̄ſtituto cuiuſ-
cũqꝫ finis actu apph̄enſi ſeu cogniti.Quanq̄ꝫ ergo vehemẽ-
ter timeãt,ſi velint ſolũ actum p̄cepti facere eo modo quo
deo placet,& nõ cupiãt pœnæ vitationẽ pro fine opis,vti-
qꝫ ſecuri ſunt.Et ꝑ idẽ agnoſcere poſſunt ſi in p̄teritis exceſ-
ſerint,an nõ.Ea vero q̄ ex Augu.adducta ſunt ꝓ oppoſito,
procedũt cũ propter timorẽ vitatio mali quod metuit,p̄ſi-
git finis opis.Propheta verò orat carnes ſuas diuino timo-
re configi primo modo:vt videlicet carnalibus deſiderijs
repreſſis ſeu ſemotis,deo valeat ſyncera mente famulari.

Quodlibetica quæſtio quinta eiuſdẽ, anno à ſalute humana.mcccxcv.in ſcholis artiũ eiuſdẽ ſtudij ab ipſo diſputata.

Nter cæteras ꝓpo-
ſuit mihi dñs Quodlibeta-
rius hanc qõnẽ principalẽ:
Vtrũ ſacerdos cõſulens de
artificio ac iuſto labore de-
cimas ſolui non oportere,
poſſit ſine graui dolore pcti
indulgẽtiã ꝓmereri.¶ Hęc
qõ duo ſupponit,& tertiũ
quærit.Primũ ſuppoſitum
eſt ꝙ non ſoluens decimas
perſonales,decimã videlicet partẽ prouẽtuũ de ſuo labore
vel induſtria,peccat.Scdm,ꝙ idipſum conſulens,etiã pec-
cat.Tertium verò quod in dubiũ reuocat,eſt,An de mor-
tali pctõ poſſit quis ſine graui dolore pcti veniam ꝓmere-
ri.¶ In quorũ deciſione qa fides tãgit & materia morũ,ni-
hil intendo pertinaciter aſſerere.qcquid dicturus ſum,ſub-

mitto correctioni ſacroſanctæ ſedis apoſtolicæ,ac omniũ
qui errantem poterunt veritatis ſemitam edocere.¶ Quo
ad primũ,vt euidẽtius veritas eluceat,quanta breuitate po-
tero motiua perſtringam dominorum canoniſtarũ quibus
inducti ſunt dicere veras decimas p̄diales & perſonales à
quocunqꝫ deberi.Et ſunt tria qbus videlicet probant deci-
mas tam p̄diales q̄ꝫ ꝑſonales diuino iure deberi:& ergo ne-
minem ꝑ ignorantiam excuſari:iuxta illud Apoſtoli,Igno-
rans ignorabitur.j.ad Corint.xiiij.item.xxxviij.diſt.ꝑ totũ.
&.j.q.iiij.turbatur.§.notandum.& eadem rõne neqꝫ in toto
neqꝫ in parte poſſe p̄ſcribi.Primum ꝑ textus ſcripturæ ſa-
cræ.Nam Geñ.xiiij.legitur Abraham dediſſe decimas oĩm
ſacerdoti dei excelſi,ſcilicet Melchiſedech regi Salẽ:vt etiã
commemorat Apoſtolus ad Hebræos.vij.Item Gene.xx-
viij.Vouit Iacob deo,ſi ꝓſperè reuerſus fuero in domũ pa-
tris mei,cunctorum q̄ dederis mihi,decimas offeram tibi.
Item Leuiti.vl.Omnes decimæ terræ ſiue de frugibus ſiue
de pomis arborum,domini ſunt,& illi ſanctificantur.Item
Nume.xviij.Filijs Leui dedi oẽs decimas Iſraëlis in poſſeſ-
ſionem pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœ-
deris.Item Exo.xxij.Decimas & primitias tuas non tarda-
bis offerre:primogenitũ filiorũ tuorũ dabis mihi.de bobus
quoqꝫ & ouibꝰ ſimiliter facies.Et ex eius obſeruatione mul-
tiplicat deus fructus terræ.ij.Paralip.xxxj.Poſtq̄ꝫ ad p̄ce-
ptum regis Ezechiæ dediſſent partes ſacerdotibus,& obtu-
liſſent oĩm q̄ gignit humus decimas & primitias,ſuperant
plurima,eo ꝙ benedixiſſet dñs populo ſuo.Item Eccleſia-
ſtici.xxxv.Bono animo gloriam redde deo:& non minuas
primitias manuum tuarũ.in omni dato hilarem fac vultũ:
& in exultatione ſanctifica decimas tuas.da altiſſimo ſecũ-
dum donatum eius.Item Malachiæ.iij.In penuria vos male-
dicti eſtis:& cõfigitis me tota gens.inferte omnem decimã
in horreũ meum:vt ſit cibus in domo mea:& probate me
ſuper hoc,dicit dominus,ſi non aperuero vobis cataractas
cœli,& effudero vobis benedictionem vſqꝫ ad abundantiã
& increpabo ꝓ vobis deuorantem:& non corrumpet fru-

ctus terræ veſtrę:neq; erit ſterilis vinea in agro,dicit dñs ex
ercituum.Item Matthæi.xxiij.Ve vobis Phariſæi hypocri-
tæ,qui decimatis mentã cyminum &c.& reliquiſtis q̃ gra-
uiora ſunt legis, iudicium,mĩam,& fidem:hæc oportuit fa
cere,& illa non omittere.duces cæci &c.& Lucæ.xj.cũ idẽ
repetitur,dicit gl.interlinearis aliam literã habere oportet.
Item Lucæ.xviij.Do decimas oĩm q̃ poſſideo.Item Matt.
xxij.Reddite q̃ ſunt Cæſaris Cæſari,& quæ ſunt dei deo.Et
Matt.v.Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſquã &c.Sed eo
rũ iuſtitia erat de oĩbus decimas dare.ergo &c.Ex quibus
manifeſte concludi videtur ꝙ integræ decimæ tam pſona-
les q̃ p̃diales debentur iure diuino.Vnde miratur Inno.ſup
rubrica de decimis,ꝙ quidam vt inſani & hæretici audent
dicere pſonales non eſſe in obligatione iuris diuini,cum ex-
preſſe habeatur contra Nume.x.in fine,& Deuteron.xij.in
principio.Et maior eſt ratio ꝙ quis det deo tributum ex il-
lo quod ꝓducit manus,q̃ quod ꝓducit humus.¶ Scdm,
qa doctores ſancti diuino iuri ſolũmodo innitentes dicunt
decimas etiã pſonales quo ad veram quotam decimæ eſſe
in obligatione.ergo &c.Antecedens patet primo de Hiero.
cũ exponit illud Malachię.iij.Reuertimini.Qñ fames(inqt)
penuria & egeſtas oĩm rerum mundum opprimit,ſciamus
hoc ex ira dei deſcendere:qui in pauperibus ſi non accipiat
eleemoſynam,ſe fraudari loqtur.& ſuas poſſeſſiones poſſu
mus decimas & primitias interpretari.xvj.q.j.reuertimini.
¶ De Aug.Si tardius(inqt)decimam dare eſt pctm̃,quãto
magis non dediſſe.De militia,de negocio,de artificio redde
decimas.cũ enim decimas dãdo,& celeſtia & terrena p̃mia
poſſis ꝓmereri:p auaritia duplici benedictione fraudaris.
Hæc enim dei iuſtiſſima conſuetudo eſt,vt ſi tu illi decimã
non dederis:tu ad decimam reuoceris.dabis impio militi,
quod non vis dare ſacerdoti.Et infra.Decimæ ex debito re-
quirũtur,qui eas dare noluerit,res alienas inuadit:& quanti
pauperes in locis ſuis vbi ipſe habitat,illo decimas nõ dan
te mortui fuerint:tantorũ homicidiorũ reus ante æterni iu
dicis tribunal apparebit:quia rem à deo pauperibus delega

tam,ſuis vſibus reſeruauit.xvj.q̃ſt.j.decimæ.Et ꝓpterea di
cit maiores noſtros copijs omnium rerum abundaſſe,quia
deo decimas dabãt,& cæſari cenſum reddebant.Modo qa
ceſſat deuotio dei,acceſſit indictio fiſci.Nolumus cum deo
partiri decimas:modo tollitur totũ,hoc tollit fiſcus,qđ nõ
accepit Chriſtus.xvj.q̃ſt.vij.maiores.¶ De Ambroſio pa
tet.Qui fideliter(inqt)decimas non dederit:mõ emẽdet qđ
minus fecit.Fideliter dare eſt nec minus nec peius aliqñ of-
ferre de vino,de grano,de fructib9 arborũ,aut peccoribus,
de orto,negocio,de ipſa venatione tua.eadem cauſa & qõ-
ne,q̃cunq;.¶ De Gregorio.Iubemur(inqt) oĩpotẽti deo o-
mnium bonorum noſtrorũ decimas dare.de conſecra.diſt.
v.quadrageſima.Quæ omnia indiſtincte declarãt integras
decimas tam pſonales q̃ p̃diales eſſe in obligatione.Hinc
glo.diſt.c.quicunque.dicit neq; perſonales neq; p̃diales de-
cimas p̃ſcribi poſſe in toto,vel etiã in parte:quia iure diui-
no ſunt debitæ.Et gl.de decimis ca.j.lib.vj.repulſa opinio-
ne Hoſt.(qui ſecutus Hugo.dicit p̃diales iure diuino eſſe de
bitas,pſonales vero iure humano,iuxta ca.i aliqbus de de-
ci.vbi dicit:Illæ qppe decimæ neceſſario ſunt ſoluẽdæ,q̃ de
bentur ex lege diuina,vel loci conſuetudine approbata)ad
hæret illic gl.opinioni Innocentij,qui hoc execratur,tãquã
tutiori:& pro eo dicit illam tenẽdam eſſe,de pœni.diſt.vij,
nullus.ij.Idem ad longum proſequitur Ioan.An.in regula,
qui prior eſt.Dominus Ant.in cap.parochianos.& Panor.
in cap.in aliquibus.de deci.¶ Tertium,quia ſummi põtifi
ces & concilia vniuerſalia dicunt decimas iure diuino debe
ri.ergo contra oẽs Theologos etiam doctores ſanctos illi
eſt ſtandum,per ca.de libellis.xx.diſtinct.& capi.per vene-
rabilem.qui filijſint legitimi.Propter quod Panormitanus
quãquam ſibi vehementer placeret opinio Theologorum,
ne tanta multitudo damnetur,ab illa nihilominus finaliter
recedit.d.c.in aliquibus.Et dominus Anto.dic.ca.parochia
nos,dicit ſe multos conſuluiſſe peritiſſimos Theologos,ſed
nullus ſibi de hoc formauit conſcientiam.Sed melius dicit
credẽdũ eſſe quatuor doctoribus,&.c.tua nobis.Vnde ne-

ſcio(inqũit) qd dicam, niſi ꝙ oẽs damnamur non ſoluẽdo.
Et antecedẽs inducunt: quia ca. parochianos. eo. tit. dicitur:
Cũ decimæ non ab hoĩe, ſed ab ipſo deo ſint inſtitutæ: qua=
ſi debitũ exigi poſſunt, vbi gl. notat ly quaſi, exp̃ſſiuum eſ=
ſe veritatis, nõ notam ſimilitudinis: ſicut nos dicimus, qua=
ſi vnigeniti à patre &c. Itẽ ca. non eſt. dicit, Sancti patres in
ſuis ſcripturis tradiderunt, De vino & grano, fructibus ar=
borũ, pecoribus, ortis, negociatione, de ipſa malitia, vena=
tione, & oĩbus, decimę ſoluẽde ſunt miniſtris eccleſiæ: vt q
de his eas ſoluere neglexerit, eccleſiaſtica diſtrictiõe debeat
p̃celli. Itẽ. c. tua nobis. dicit̃ dominus in ſignũ vniuerſalis do
minij p̃cepiſſe decimas ſibi offerri. ꝙq; intãtum ſit deo de=
bita ſolutio decimarũ, vt ad eas clericis exhibendas ꝓ ſuo
cultu cõceſſit, laici ſi moniti non reddiderint, eccleſiaſtica
ſint diſtrictione cogẽdi. Et ibidẽ ꝙ de cunctis oĩno ꝓuẽti=
b9 decimę &c. Itẽ cap. cũ non ſit in hoĩe. dicit̃: Quia in ſignũ
vniuerſalis dominij dominus ſibi decimas reſeruauit: gene
rale conciliũ eccleſiarũ diſpẽdijs conſulere volens, & p̃icu
lis occurrere aĩarũ, ſtatuit vt ante cenſus vel tributi dedu=
ctionem decimæ p̃ſoluantur, vel illi ad quos cenſus hmõi
vel tributa indecimata puenerint, cogant̃ &c. Quo tex. Ho
ſtiẽ. in ſumma titulo de decimis. §. vtrũ p̃ſcribi poſſunt. pu
tat euidẽter cõſtare ꝙ ſint iuris diuini: & miraťſi aliqs ma
giſtrorũ audebit diffinitioni vniuerſalis cõcilij cõtraire: cũ
ſint vt quatuor ſctã euãgelia venerãda. xv. di. ſicut ſcti euã
gelij. C. de ſum. tri. l. ſi. Et quanuis iura de iſto concilio gene=
rali nõ loquant̃, eadẽ tamẽ vniuerſalis eccleſia, q̃ errare nõ
põt, iſtud cũ alijs fecit: & ita quod de vno dictũ fuerit, de a
A lio intelligit̃, iuxta. c. trãſlato. de cõſtitutionibus. ¶ Pro hu
ius ſolutione, vt depulſis nebulis clarius veritatem intuea=
mur, duo inquirã. Primo an ius diuinũ quo de ſolutione de
cimarũ cauet̃, hodie ſit in obligatione, an amiſerit vim ſua
obligandi. Tertiũ, qa decimæ p̃ſonales & p̃diales iure hu=
mano ſunt debitæ, an peccat q eas cũ integritate non ſolue=
rit. Quo ad primum ſit hęc concluſio. Oĩs obligatio diſpo
ſitione veteris legis inducta, morte Chriſti eſt extincta. Di

co notãter legis veteris diſpoſitione inducta, q̃a multa ibi
memorant̃ pure moralia, quorũ obligatio ſicut in lege nõ
incepit, ita nec abolita lege eſt extincta. Vnde apoſtolus ad
Romanos. vij. Pctm̃ ante legẽ mortuũ erat: & concupiſcẽ=
tiã neſciebã. gl. ſupple eſſe pctm̃, niſi lex diceret, Non cõcu=
piſces. Cõcluſionẽ ꝓbo: primo p magiſtrũ ſnĩarũ. iij. diſtin.
quarti. Itẽ p Apoſtolum ad Romanos. vij. ad literã. Lex in=
quit in homine dominatur quanto tp̃e viuit, id eſt quãdiu
ſtatũ habet lex ipſa: & non vltra: prout p ſimile de muliere,
q̃ mortuo viro ſoluta eſt à lege viri. inferẽs: Itaq; & vos fra
tres mei mortificati eſtis legi p corpus Chriſti: q ex mor=
tuis reſurrexit, vt fructificetis deo mortificati. Gl. interlinea
ris nihil debetis legi, q̃ data eſt vſq; ad Chriſtũ. & gl. margi
nalis. Hactenus de vi gratiæ: nunc ꝙ lex vltra non tenenda.
Et agit de fine legis, & prioris eius inutilitate. Ne ergo mi=
rent̃ Romani qa dicit, Nõ eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: ſu=
pra dicebat̃ nõ iuſtificare, hic dicit̃ ceſſare: qa data vſq; ad
Chriſtũ. Et poſt in textu: Nũc ſoluti ſumus à lege mortis,
in qua detinebamur. Hæc eſt intentio apoſto. ad Galatas.
iiij. inducẽtis hoc p ſimile de paruulo q ſub tutoribus &
actoribus eſt vſq; ad p̃finitũ tp̃s à patre. ita & nos ſub lege
quaſi ſub pædagogo & tutore vſq; ad redemptionẽ Chri=
ſti. & iterũ, Dicite (inqt) mihi q eſſe vultis ſub lege: in lege
nonne legiſtis qa Abraham duos filios habuit, & dictũ eſt
ei, Eijce ancillam & filium eius: non enim erit hæres filius
ancillæ cum filio liberæ: quod p allegoriam intelligit legẽ
eijciendam eſſe in aduentu noui teſtamenti. Et eodem cap.
de ſolennitatibus in memoriã beneficiorum quæ à deo ſuſ=
ceperant, inquit: Obſeruatis dies & menſes & tempora. ti=
meo ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Similiter. v. c. eiuſ=
dem, A gratia excidiſtis, qui in lege iuſtificamini. Item ad
Hebræos. vij. Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis tranſ
latio fiat. & . x. cap. Aufert primum, ſcilicet vetus teſtamen=
tum, vt ſequẽs ſtatuat. Patet ergo manifeſtum eſſe ꝙ nulla
obligatio legis diſpoſitiõe inducta, adhuc duret: neq; diſtat
multũ ab hæreſi Cherinthi & Ebionis, de qua. xxiiij. queſt-

iiij.c.fi.Ex hoc patet error Hoſt.q vt ſaluaret decimarũ obli=
gationẽ veteris legis diſpoſitione inductam,adhuc durare
dixit legẽ veterẽ ſic cum ſacerdotio tranſlatam,ꝙ extincta
non eſſet:contra id quod ſtatim ſubdit eodẽ ca.apoſtolus:
Reprobatio fit prioris mandati propter eius infirmitatẽ &
inutilitatẽ.Et c.ſequenti,videlicet.viij.ex verbis Hieremiæ.
xxxj.ca.concludit apoſtolus prius teſtamentũ veteraſſe,eo
ꝙ ꝓpheta nouũ teſtamentũ inducit.Quod autẽ veteraſcit
& ſeneſcit,inquit,prope interitũ eſt.Ex q̃bus manifeſte pa=
tet apl̃m voluiſſe ſacerdotiũ cum lege tráſlatum eſſe ꝑ ex=
tinctionẽ cũ ſucceſſu melioris & legis & ſacerdotij.Alioq̃
B ad oĩa iudicialia legis obligaremur.¶Ex his īfero ꝙ vera
quota decimæ danda ſacerdotibus nõ eſt hodie in obliga=
tione iuris diuini.Probo:q̃a obligatio decimarũ quo ad ve
rã quotã inducta erat diſpoſitione veteris legis;ergo iuxta
p̃determinata extincta eſt morte Chriſti,& non eſt ꝑ Chri
ſtũ renouata.ergo &c.Antecedẽs patet,q̃a añ lẽgẽ nõ obli=
gabant hoĩes ad verã quotã decimæ ſacerdotibus &c.,put
deducit Hugo de ſc̃tõ Victore lib.i.de ſacramentis, parte.
xj.ca.xxx.Nũquam ante legẽ(inq̃t)dixiſſe deũ legimus:Qui
decimas non dederit,q ſacrificia nõ obtulerit,ſicut,Maſcu=
lus cuius p̃putij caro circunciſa nõ fuerit &c.Et Iacob di=
xit:Si dñs fuerit mecũ ĩ via &c.de vniuerſis q̃ dederit mihi
&c.Quod ergo voto ſe facturũ ſpopõdit,q̃a hoc ex neceſſi
tate mandati non deberet,patenter oſtendit.Et ibidẽ.iiij.ca.
determinat exp̃ſſe ante legẽ decimas fuiſſe ſub conſilio,ſub
lege in p̃cepto.Iam vero(inquit) in libertate ſpũs ambulare
ꝑmittimur.Et Auguſtinus in quodã ſermone:Sabbata ob
ſeruare,decimas dare,circunciſionẽ facere,& hmõi,imper=
fecta erãt,tranſierũtq; omnia.vt allegatũ reperies in Anto=
nino parte.ij.ti.iiij.c.iij.§.vlt.poſt Ioannem de Neapoli.Itẽ
p̃ceptum decimarũ non eſt iuris naturæ:ergo eſt poſitiuũ:
& non legis noue,neq; ante legẽ datum:ergo ſolum veteris
legis diſpoſitione inductum,& ꝑ conſequens &c.Prima
pars patet:quia ea q̃ ſunt legis naturæ,inſcripta ſunt mẽti=
bus hoĩm;iuxta illud Apoſtoli ad Romanos.ij.Cum enim

gentes q̃ legem non habẽt,ea naturaliter q̃ legis ſunt faciũt;
ipſi ſibi ſunt lex,q oſtendunt opus legis ſcriptũ in cordibus
eorũ &c.Et loquitur de moralibus,q̃ ſunt legis naturæ.p̃ce
ptum vero decimarum quo ad veram quotam decimę mi
niſtris eccleſiæ dandũ,non eſt inſcriptum cordibus hoĩm:
ergo.Quòd etiã non ſit legis nouæ p̃ceptum:patebit latius C
ex dicendis.¶Ad rõnes canoniſtarũ.Ad primam de Abra
ham & Iacob,Voto & deuotione obtulerunt,non obliga=
tione alia aſtricti:cum oẽs quos mihi videre cõtigit,admit
tant ante legem decimas nõ fuiſſe in p̃cepto:neq; leguntur
Moyſes & Aaron vel in Aegypto vel in deſerto decimas à
populo accepiſſe,cui vtique ſpũalia miniſtrabãt.Aliæ oẽs
auctoritates ex Pentatheuco & Ezechiele & Eccleſiaſtico,
ſolum probant obligationem veteris legis diſpoſitione fuiſ
ſe inductam:ſed(vt probaui)morte Chriſti eſt extincta &
abolita.Et illud Eccleſiaſtici videtur potius conſilij q̃ȝ p̃ce
pti.Quod aũt dicitur Matthæi.xxiij.& Lucæ.xj.Hæc opor
tuit vel oportet facere &c.refert ſe Saluator ad ſtatũ vete=
ris legis,q̃ vſq; od mortem Chriſti curſum habebat & obli
gabat.Quod ne capitaneum videatur,Chryſoſtomum au=
diamus hoc tractantem.Vbi,inquit,ſermo Iudaicæ mũda=
tionis agebatur,totaliter p̃teriuit.Sed quia decima,eleemo=
ſyna quædam eſt:& nondũ erat tẽpus expreſſe interimendi
legalia,propter hoc dicit:Hæc oportuit facere &c.In paſ=
ſione autẽ Chriſti lex vetus reuocata eſt,extincta,& aboli=
ta:vt patuit.ergo &c.Quod autẽ Lucæ.xviij.dicitur,De=
cimas do omniũ q̃ poſſideo:verbũ eſt Phariſæi,qui ad hoc
lege erat obligatus.Itẽ quod Matthæi.xxij.dicit̃,Reddite q̃
ſunt.&c.non probat decimas deo eſſe debitas, ſed ſolum
reddenda eſſe deo quæ ſunt dei.Quod vero Matthæi.v.di=
citur:Niſi abũdauerit &c.locum habet ſeu procedit in mo
ralibus,quæ ibi per totum capitulum Saluator inducit:nõ
autem in cerimonialibus aut iudicialibus,quę morte Chri
ſti terminanda erant.Non obſtant etiam quæ adducit In=
nocentius:tum quia ſolum probant pro ſtatu legis deci=
mas fuiſſe debitas;neque certe hoc modo pro ſtatu ſcilicet

legis probant perſonales decimas fuiſſe in obligatione.Nã
D Num.x.in fine nulla eſt mẽtio de decimis,ſed pollicet̃ Moy
ſex Obab filio Raguel(quẽ poſt Rabbi Salomonem Lyra
autumat fuiſſe Iethro cognatũ Moyſi,ſacerdotẽ Madian)
ſi filios Iſrael duceret p̧ deſertũ,darẽt ei filij Iſrael qcqd o=
primũ eſſet inter opes quas eis traditurus erat dñs.Certum
etiam eſt ꝙ nõ obligabant̃ filij Iſrael decimas dare ſacerdo
ti gentiũ & alienigenæ,qualis erat Iethro.Et Deuter.xij.in
principio non inducit̃ nouum p̃ceptum decimarũ,ſed repe
tit̃ quod prius in Leuitico & Numeris datum erat:& hoc
ſolũ comp̃hẽdebat decimas p̃diales:quod ex eo probat̃,qa
Deute.xiiij.idem repetitur:& exp̃ſſe iniungit̃ limitatio de
fructibus terræ,ſiue pomis arborũ &c.Etiã Nume.xviij.cũ
decimarũ decimas iubẽtur Leuitæ offerre ſummo ſacerdo=
ti:ſolum fit mentio de p̃dialibus.Nullus aũt dubitat quin
oĩm decimarũ à populo oblatarũ tenebantur decimas ſum
mo ſacerdoti offerre:ergo ſolũ p̧cipiebant p̃diales.¶ Neq̧
E etiã obſtat motiuum dñi Alexãdri de Hales ex cap.Exodi.
xxij.qa abſolute dicit̃ Decimas & primitias tuas nõ tarda=
bis offerre.qa veritas Hebraica(vt poſt rabbi Salomonem
Lyra refert,neq̧ reprehenditur in hoc à Paulo Burgeñ.)ſic
habet:Plenitudinem & lachrymam tuam non tardabis red
dere.Vbi per plenitudinẽ hebræi intelligũt primitias in ari
dis,vt puta in tritico,hordeo &c.Per lachrymam vero pri
mitias in liquidis:vt patet in vino,oleo &c.Et ſubſequitur
p̃ceptũ de primogenitis animalium.Etiam nihil poſſet cõ=
cludere de vera quota decimæ,niſi ꝓ ſtatu legis veteris,q̃
iam reuocata eſt & interijt.Et certe vbi ceſſaret reuocatio,
prout ſupponit Hoſtieñ.quia nunquam gẽtibus à deo fuit
impoſita,ſed duntaxat filijs Iſrael:non ſuffragarentur ad=
huc canoniſtis veteris teſtamenti auctoritates ad inducen=
dum ſeu probandum nos qui ex gentibus deſcendimus,ad
veras decimas eſſe obligatos.Si enim aliquid veteris legis
gentibus vnquam fuit impoſitum,totum Actuum.xv.cõ=
prehenſum eſt:Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis nihil &c.
& hoc ſolum ad tempus,vt gentium & Iudæorum cõuer=
ſatio

ſatio coaleſceret.Multi etiã præclariſſimi docto. Theologi
dicũt ſola moralia ibi fuiſſe præcepta,vt ibi videre poteris
in glo.& per docto.in.iiij.ſententiarũ de ceſſatiõe legalium.
¶ Ad ſecundũ ex dictis ſanctorum rñdeo,Mos fuit ſanctis F
hoc attribuere diuino p̃cepto,quod in genere & illimitate
eſt iuris naturæ,limitatio verò & ſpecificatio eſt humani iu
ris.Verbi gratia,iure diuino,imò iure naturæ tenemur ieiu
nare,quantũ cõcupiſcentiæ refrenandæ,aut fini hmõi fuerit
neceſſariũ.Eccleſia vero induxit quadrageſimale ieiunium
& præcepit in cõi ab hominibus cõuenientis ætatis & ro=
boris cuſtodiri,qui tñ quadrageſimalis ieiunij vnũ diẽ vio=
lauerit,iuxta Ambroſij ſentẽtiã,dñi præceptũ reſcindit.Vñ
ſermone.xxxiiij.Quiſquis Chriſtianus cõſecratã ieiunando
nõ impleuerit quadrageſimã,præuaricatiõis & cõtumaciæ
reus erit:ꝙ legẽ diuinitus ꝓ ſalute ſua datã prandendo ipſe
reſcindit.Et infra:Interrogo vos qui in quadrageſima pran
detis,ſi nõ in conſcientijs veſtris rei eſtis ꝙ abſtinente toto
pplo vos ſoli cõtra præceptum dñi deuoratis:Et ſermone
xxxvj.Sacrarũ literarũ exempla protulimus quibus appro=
bauimus hunc quadragenariũ numerũ non ab hominibus
eſſe cõſtitutũ,ſed diuinitus cõſecratũ:nec terrena cogitatio
ne inuentũ,ſed cœleſti maieſtatis præceptũ.Et infra.Hęc nõ
tam ſacerdotis,quã dei præcepta ſunt:atq̧ ideo qui ſpernit,
non ſacerdotẽ ſpernit,ſed Chriſtũ,qui in ſuo loquitur ſacer
dote.Similiter ſermone.xxxviij.dicitur Chriſti præceptum
eſſe.In propoſito autem noſtro miniſtrare victum his qui
præſunt,maxime in diuinis,eſt iuris diuini.limitatio ve=
ro ad decimas illis offerẽdas,poſitiui iuris eccleſiæ.ideo indi
ſtincte ſancti attribuũt diuino iuri:quẽadmodũ deduxi ſu
pra in quadrageſimali ieiunio.Aliud ſimile eſt ſi dicamus iu
re diuino nos obligari ad diei dñicæ & feſtorũ celebrationẽ.
Quòd etiã ſancti hoc modo dixerint integras decimas diui=
no iure deberi,ex hoc põt p̧ſuaderi:qa æque dicũt perſona=
les decimas iure diuino eſſe debitas,ſicut prædiales:& tamẽ
(vt ſupra probaui)nuſquam præcepit dominus perſonales
decimas dari oportere:Grego.etiam in homelia quam alle=

gat Gratianus dicto ca.quadrageſima.de conſecra.d.v.non dicit nos obligari nũc ad decimas omniũ bonorũ,ſed dicit: Sicut in lege iubemur dare decimas rerũ:ita ei cõtendite oſ= ferre decimas dierũ.Quorũ aũt bonorum in lege præcepta fuerit decimatio,& quando facultas ſeu vis legis ceſſauerit ad obligandũ,ſupra expoſui.Et Hierony.nõ voluit decimas iure diuino quo ad verã quotã deberi pro ſtatu nouæ legis, ſed interpretatus textũ prophetæ increpantis populũ ex le= ge ad decimas obligatũ,dicit decimas & primitias dei poſ= ſeſſiones poſſe intelligi,& populum dei obligatũ iudæos in hoc imitari,vt pauperibus ſaltẽ aliquã partẽ dent,ſacerdoti bus & viduis debitũ honorẽ deferãt:qm ſi hoc nõ fecerint, dñm ſupplantare conuincunt:ꝑut hæc latius allegantur in

C glo.ſuper verbo ꝓphetæ,Reuertimini. ¶Ad tertium nego antecedẽs.¶Et ad ꝓbationẽ.d.c.parochianos.dico ꝙ vtiq; ſunt à dño inſtitutæ in lege veteri,& nõ ab hoĩe:ſed obliga= tio iam ceſſaret,niſi & ab hoĩe præceptũ ipſum eſſet renoua tum.Vel dico,ſunt inſtitutæ a deo,& non ab hoĩe, quo ad ſubuentionẽ in genere miniſtris altaris impertiendã.Sed ſpe cificatio quotæ,eſt iuris humani poſitiui:quẽadmodũ dixi in ſimili de ieiunio quadrageſimali,& obſeruationæ dñicæ diei.Ad ca.nõ eſt.patuit quomodo ſancti dicunt decimas deberi.Ad ca.tua nobis.dico ꝙ decimas reſeruauit in ſignũ vniuerſalis dñij,ſed pro ſtatu legis veteris quo ad verã deci mæ quotã.quantũ vero ad ſubuentionẽ miniſtris debitam, etiã ꝓ ſtatu noui teſtamẽti.Et ſimiliter dico ad ca.cũ nõ ſit. Animarũ autẽ periculũ non ſolũ verſatur in tranſgreſſione eorũ quæ diuini ſunt iuris, ſed etiam in tranſgreſſione iuris humani.Et ita nõ valet argu.Hoſtiẽ.Conciliũ generale vult obuiare periculis animarũ,& eccleſiarũ diſpẽdijs cõſuleret: ergo eſt iuris diuini.Etiã decimarũ obligatio nõ eſt pure iu ris humani:vt ex dictis patet.Verſatur ergo & agitur ibi de periculis animarũ quo ad diuini & naturalis iuris tranſgreſ ſionem:quomodo & confiteri ꝓprio ſacerdoti ſemel in an= no,eſt partim diuini,partim humani iuris.Quo ad ſpecifica tionem enim ſeu limitationem,ab homine habet vigorem

SECVNDO videndũ eſt,cũ iure humano tã ꝓdiales quã perſonales decimę ſunt debitæ: qd excuſet nõ ſoluentes à peccato. Et dixerũt qui dã hoc eẽ qa apud clerũ ceſſat cã quare eis deci mę ſunt ſoluẽdæ.Ceſſante autẽ cã,ceſſare debet effectus.de appellatiõibus.cũ ceſſante.xvj.q̃ſt.j.gñaliter.vbi imunitas à tutela & cura pupillorũ ſacerdotibus & clericis cõceſſa, illis tantũmodo declarat cõpetere,qui ad eccleſias vel monaſteria permanẽt,nõ diuagantes, neq; circa diuina miniſteria deſides:cũ propter hoc eis beneficiũ indulget,vt alijs oĩbus derelictis,dei omnipotentis inhæreat miniſterijs. Primã partẽ probant:quia ſacerdotibus & clericis cõceſſæ ſunt decimę ob tres cauſas.Prima,vt ſit cibus in domo dñi. Malachię.iij.Inferte omnẽ decimã in horreũ meum:vt ſit ci bus in domo mea.& Numer.xviij. Nihil aliud poſſidebũt, decimarũ oblatiõe cõtenti:quas in vſus & eorũ neceſſaria ſeparaui.Secunda eſt,vt portent apud deũ peccata populi. vnde eodẽ cap.Nume.dicit:Filijs Leui dedi omnes decimas pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœderis, vt non accedant vltra filij Iſrael ad tabernaculum ſolis filij Le ui mihi in tabernaculo ſeruientibus,& portantibus pecca= ta populi.Tertia vero vt poſſent vacare legi dei. ij. Parali= pome.xxxj.cap.& gloſ.Ioſuæ.xiij. Lex dei ſacerdotibus cõ= miſſa eſt & Leuitis:vt huic ſoli operam tribuant, & verbo dei abſq; vlla ſolicitudine vacent, laicorum miniſterijs ſu= ſtentati.Sed iam aliunde eſt cibus in domo dei, & non por= tant clerici peccata populi, ſed potius populum grauant, iuxta verbum Grego.ij.quæſtione.vij.in grauibus.Et.xlix. diſtinctione,in principio.Cum is qui diſplicet, ad interce= dendum mittitur,irati animus ad deteriora prouocatur.& Iob.xxxv.Clamabunt ibi,& non exaudiet, propter ſuper= biam malorum.Gloſſ.Clamabunt ibi,ſcilicet in tribulatio= ne,& non &c.Ac ſi diceret quòd reatus opprimentium,au= diri prohibet voces oppreſſorum:nec eripiuntur viſibiliter iuſti, quia inuiſibiliter ſaluari non merentur iniuſti. Quo vnico cõſtare poteſt quantum mali ſacerdotes qui perditis

moribus deum pungunt & ſtimulant, iugū dei in humeris populi grauant. Et tertio nō vacant legi dei, ſed plus quā lai ci ſecularibus intenti ſunt: ergo &c. Et confirmaē, Nullus in hoc peccat qa materiā rapinę alteri negat, ſeu exhibendo nō miniſtrat. ſed ſecundū Hierony. tractantē il'ud Eſaiæ. iij. Po pule meus q te beatū dicūt, ipſi te decipiūt. Raptores ſunt q metunt carnalia, & nō ſemināt ſpiritualia. ergo licet illis de cimas nō offerre. Qđ etiā ex ſimili declarat. Regi de publi co cōſtituta ſunt ſtipēdia, vt populū tueatur, & patriam à malis purget hominibus. xxiij. q. v. regū officiū. & .c. rex de bet furta &c. Vbi autē hęc nō fecerit, licite fraudatur ſtipen dijs ad hoc cōſtitutis. ergo ſimiliter in propoſito de ſacerdo tibus. Sed hic error facilè confutatur. Primo auctoritate ca nonis in ca. tua nobis. de decimis. vbi dicit, Prętextu vero ne quitię clericorū nequeūt eas niſi quibus ex mādato diuino dari iubentur, pro ſuo arbitrio erogare: cū nulli ſit licitū alie na cuiquā concedere p̄ter domini voluntatē. Et inter articu los Ioā. Vvijclef per Conſtantien. conciliū condēnatos, deci muſoctauus eſt, Decimę ſunt purę eleemoſynę: & parochia ni poſſunt ꝓpter peccata ſuorū pręlatorū ad libitū ſuū eas auferre. Prętcrea decimę nō danē ꝓ ſolo vſu ſacerdotū, ſed ēt pauperum: vt patet ex dicto. c. reuertimini. Et Aug. dicit de cimas tributa eſſe animarum egentium, & ideo tantorū ho micidiorum &c. d. c. decimę. xvj. q. j. Non poterit ergo quis vſui ſuo eas ſeruare ꝓpter nequitiā ſacerdotū: imò nec ſi de bitum ſeruitium omittat. quo caſu debet ſuperiori cōſigna re decimas ipſas, vt retardatum ſeruitium reſumetur: & qđ excreuerit, in pios vſus conuertatur: quemadmodum dicūt doctores de miniſtro ſuſpenſo à iure vel ab homine ipſo fa

A cto: vt Hoſt. & Ioan. And. de notorio fornicatore. ¶ Ex his reſpondeo primo ad principalem rationem. Illæ ſunt cauſæ propter quas clero licet vſui non ſuo eas applicare. Si vero populi peccata non portent, nec diuinę legi operam impen dant, ſatius ventrem ſiliquis implerent, quàm per abuſum ex decimis iudicium ſibi manducent & bibant. Sed certe a lia eſt cauſa propter quàm eis debentur vt procuratoribus:

puta egeſtas, & pauperū penuria: imo & ſacerdotes qui bñ pręſunt, qcquid ſupfuerit deductis victu mediocri & ēt rō nabili veſtitu, tenētur pauperibus erogare: quorum tributa ſunt decimę. Ex quo cōcludit Alexan. de Hales tertia parte quæſtione. v. mēbro. vj. articu. iij. qđ habens vnde alias poſ ſit ſubſtentari ſufficiēter ſecundū ſtatū perſonę, poteſt deci mas recipere vt procurator, in neceſſitates pauperū, & ec cleſię vtilitatem expendendas, ſed non in vſus proprios: quia ſi in proprios committit ſacrilegium prout vni uerſalius de ſtipendijs eccleſię dixit Hieronyums. vt. xxxvj. q. j. qm̄ quicqđ. & Aug. xij. q. j. ſi priuatim. Beatus Proſper eadē cā & quæſtione illi. & .j. q. ij. paſtor. c. ſi quis. & c. ſacer dos. vbi verbū Apoſt. Quis militat ſuis ſtipēdijs vnquā. &c. de his ſolū qui indigent, dicitur veritatē habere. Ex quo fa cile perdēdi poteſt an ſuperueniēs ordinatio vl' diſpoſitio ec cleſię de bonis eccleſię quorū non parua pars ſunt decimę, efficere potuerit vt iam liceat ſufficiens habēti patrimoniū de eccleſię bonis viuere: vt voluit Pano. in ca. epiſcopus. de pręben. Fortaſſe dices, nulla habetur apud clericos pauperū rō totū ſibi ſeruāt: lauta cōuiuia inſtruunt: ſcorta & proles pōpoſe enutriūt, qui vero iuſticiā ſectatur, apud eos pręde patet. ergo iuxta rōnē factā licitū nunc erit eis decimas ſub trahere, & pauperibus miniſtrare. Reſpondeo, Cū Helias ꝓ pheta iterpellaret dnm̄ ꝓ iſrael: dñe ꝓphetas tuos occiderūt altaria tua ſuffoderunt, & derelictus ſum ego ſolus, & ecce q̄runt animā &c, legimus illi diuinitus reſponſum: Seruaui mihi ſeptē milia virorū q nō curuauerūt genua ſua ante Ba al. Ita nimirū falleris tu in hoc ſi omnes clericos iudices, quia paucos fortaſſe quos noſcis, tales reperies. Et vt de oculo tuo eiecta trabe, noſcas feſtucam de oculo fratris educere: quicquid tu vltra neceſſaria tibi ſeruaueris, ſanctorum ſen tentia rapere conuinceris. pluſquam ſufficiat ſumptui, in quit Ambroſius, violenter obtentum eſt. xlvij. diſtinctione ſicut hi qui per inſaniam. Et Hieronymus. Aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur. xlij. diſtinctione in principio. & Auguſt. in ſermone cc. xix. de tē

pore,vnde ſumptū eſt allegatū ca.decimæ. tributa ſunt &c.
in fine dicit:Quicquid excepto victu mediocri, & veſtitu
rationali,ſuperfuerit:nō luxuriæ reſeruet,ſed in theſauro cele-
ſti per eleemoſynā pauperū reponat.Quicquid em̄ nobis deus
plus quā opus eſt dederit:nō nobis ſpecialiter dedit, ſed per
nos alijs erogandū trāſmiſit.quod ſi nō dederimus,res alienas
inuaſimus.Et tamen cū tibi diuiti,& tua auare ſeruanti,vel
aliquid ſubtraxero,aut debitū non ſoluero, vt pauperibus
eleemoſynas erogē:ſtatim iudicabis inique me agere:iuxta
Auguſt.ſententiam.ca.forte dicit aliquis.xiiij.q̄ſt.v.& Gre-
go.c.nō eſt putanda.j.quæſt.j.Quo ergo ſimiliter nō vides ti
bi illicitū decimas clero vel auferre vel nō dare vt pauperi-
bus quibus debentur,modo conſimili eroges, quo ego tuā
eis abundantiā volebā miniſtrare? In huiuſmodi em̄ opor-
tet ordinate agere,iuſtitiæ ordinē nō turbare,& publica cō-
ſtituta intemerata ſeruare:quæ tñ extremæ neceſſitatis arti-
culū minime cōſtringunt.¶ Ad confirmationē reſpondeo
quod licet clericis nō miniſtrātibus ſeu ſeminātibus ſpiritualia,
G cessat ratio quare vſui ſuo decimæ debeāt applicari, vt no-
tat Apoſtolus.i.ad Timo.v.Qui bene præſunt preſbyteri,du
plici honore digni habeantur,maxime qui laborant in ver-
bo & doctrina &c.nō tamen ceſſat cauſa pauperū, quorū
procuratores exiſtunt clerici. & ita claudicat ſimile de rege
ad ſacerdotes vel clericos.Do igitur aliā cauſam quare à pec
cato excuſant nō ſoluentes decimas,hanc,quia decimæ nō de-
bent cum effectu niſi petantur,ita quòd omittens ſit tranſ-
greſſor præcepti.Hoc probo auctoritate Apoſtoli.i.ad Co
rinthios.ix.deducto enim quòd euangelium annuncians,fa
cultatem habeat ſeu ius viuendi de euāgelio, dicit ſe illo nō
vſum,neque propterea ſcribere vt in ſe fiat. Bonum eſt (inquit)
mihi mori,quàm vt gloriam meam quis euacuet.& paucis
interpoſitis,Sine ſumptu poſui euangelium, vt non abu-
terer poteſtate gloſſ.Quod faceret ſi caperet, quia non li-
bere argueret. ſed Apoſtolus non omiſit hominibus annū
ciare quicquid neceſſarium eis erat ad ſalutem vnde Ephe
ſios conteſtatus eſt:Mundus ego ſum à ſanguine omnium

veſtrū.non enim ſubterfugi quo minus annunciarē omne
conſiliū dei vobis. Actuū.xx.& Grego.Mundus à ſangui-
ne eorū nō eſſet ſi eis dei conſiliū annunciare nō voluiſſet.
xliij.diſtinct.Epheſijs.Cū igitur Apoſtolus neque partē ſuā
expreſſe eis remiſit,neque ad decimas dandas eos teneri do-
cuit:ſequitur quòd decimæ etiā quo ad ſuſtentationē miniſtri
(quod morale eſt)licite poſſunt nō ſolui ſi nō petant.Et cer
te magnū argumentū eſt quòd Græcorū eccleſia ab Apo-
ſtolis ordinata,decimas non ſoluit:quāquā vilipendere vi-
deatur Hoſtienſis,quia ſchiſmatica eſt,limitat tamē hoc bea
tus Thomas ſecūda ſecundæ.quæſtio.lxxxvij.arti.j.in ſolu-
tione ad tertiū,niſi propter obſtinationē animi,ſi videlicet ita
in animo obfirmati fuerint,vt etiā petentibus denegarent.
Huius ſimile dat Alexander de Hales. Tenemur parētibus
honorē ſubuentionis nō ſolū reuerentiæ impēdere:& tamē
non petierint,non tenentur filij cuiuſcunque culpæ obnoxij,
ſaltem cum non indigent.Do aliud ſimile de pœnis iuris,ad
quas ſaluandas cū affectu,ita ſcilicet quòd nō ſoluendo pec
cauimus,nō tenemur priuſquā per iudicē declarati fuerimus
in huiuſmodi pœnas īcidiſſe:iuxta cap.fraternitas.& gl.ſin
gularem.xij.quæſt.ij.quā ſequuntur omnes doctores.¶ Sed D
quia fortaſſe reſpuerent hæc dñi canoniſtæ,& turbā docto-
rum ſuorum mihi obijcerent,adduco ego quam reputo nō
minoris pōderis.xxv.deciſionem Rotæ in antiquis,quæ ha
bet:Si decimæ ab aliquo petuntur qui tempore elapſo ceſ-
ſauit à ſolutione:niſi oſtendatur quòd decimæ fuerint peti-
tæ,debitor non tenetur niſi à tempore petitionis.Iungit cau
ſam:Quia ad decimas prædiales quis non tenetur,niſi petā-
tur:vt notat Archi.cap.j.de decimis.lib.vj.Ergo debitor nō
condemnabitur niſi à tempore petitionis:licet videatur fa-
cere contra &c.¶ Ex hoc credo capitu.cum homines.de
decimis.limitandum ad retardata peti ſeu ſubtracta: & ſic
nihil ſuffragatur propoſitio Hoſtienſis & aliorum.¶ For- E
taſſe mirabitur quiſpiam quo pacto audeam hæc publi-
ce docere: cum cle.cupientes.de pœnis. excommunicet oēs
ipſo facto qui in ſermonibus ſuis vel alibi aliqua profer-

re præſumunt & audientes à decimarũ eccleſijs debitarũ ſo
lutione retrahãt. Timeãt literales, ego pœnã illã nõ formi=
do: tũ quia ſolũ cõcernit religioſos, & nõ arctat clericos ſe=
culares: vt notat gloſa. Tũ qa nõ prohibẽtur ibi religioſi ꝑ
conſcientiarũ quiete docere veritatẽ, ſed eo fine, vt hoies re=
trahãt à ſolutione &c. ſuggere falſitatẽ. Vnde manifeſte vi=
detur textus totus ſe aſtringere ad loca in quibus decimæ
petuntur: & ad intentionẽ ſeu finem impediendi decimarũ
ſolutionẽ medijs ſeu machinationibus indebitis. nõ ergo cõ
tingit eis qui ex ſynceritate veritatẽ annunciant.

SECVNDO inquirendum ſtatui an quis eo
ipſo peccet, qđ alteri qđ contra legẽ eſt ſuadet
aut cõſulit: ¶ Et videtur ex tribus qđ non. Pri
mo, licet ſæpe conſiliũ præſtanti ius ignorare di
uinũ vel humanũ de quo conſulitur. Ergo vbi
ad requæſtã alterius & pro bono eius ſententiã ſuã quãuis
erroneã intulerit, nõ videt̃ peccare. Conſequentia tenet: qa
parati eſſe debemus ad ſatiſfactionẽ omni poſcenti nos de
ea quæ in nobis eſt fide & ſpe, i. Petri, iij. ergo potius crude=
liter agere videret̃, ſi qđ ſentit reticeret. Et antecedens patet:
quia nõ quiſq; tenet̃ totã legẽ dei noſſe, ſed ſufficit eorũ ex=
pertem nõ eſſe, quæ ad directionẽ eorũ que ſibi pro gradu
& perſonæ conditione agenda incumbunt, ſunt neceſſaria.
Quid em̃ mercatori vel laico de his quæ ſacerdotes ſoli age=
re habent: & ſic de cõſimilibus. ¶ Secũdo, quia frequenter
is qui errorem ſequitur cõſulẽtis, immunis eſt à culpa: ergo
ſaltem tunc non peccat conſulens. Conſequentia tenet: quia
conſulens pro eo ſolum peccare videtur errorem docendo,
quia conſentit peccato conſilium petentis. Vbi ergo ille &c.
Et antecedẽs patet ex capitu. ſi virgo. & cap. in lectũ. xxxiiij.
q. ij. quo ad iguorantiam facti. Quo ad ignorantiam vero iu
ris patet de hiſqui iuxta conſilium Celeſtini papę ex Chri=
ſtianis altero coniugum in hæreſim labente, nupſerunt alte=
ri, & ad priorem coniugem redeũtem ad fidem redire no=
luerũt: de quo olim in antiqua compilatiõe habebatur in. c.
laudabilem. de conuer. infide. in fine. ſub. §. idem ſequendum.

Pre eodẽ ſimiliter de errore iam correcto per. c. licet. de ſpon=
ſa duorũ. Et de Machabeis, q ob religionẽ ſabbati neq; ſpe=
luncarũ ora audebãt oppillare, neq; aduerſariorũ vim repel
lere cũ moderamine inculpatæ tutelæ. j. Machab. ij. ¶ Ter=
tio, quia ex conſilio nemo obligatur niſi fraudulent9 fuerit,
vt habet regula, nullus ex cõſilio. de reg. iu. lib. vj. & regula,
conſilij. ff. eodẽ. Ergo qui bona fide conatur pro viribus ſa=
lutis viã hoibus ſuadere ſeu demõſtrare, nõ peccat ſi errorẽ
forte ꝓ veritate dixerit. Et cõfirmat̃ ꝑ legẽ. j. ff. ſi menſor fal
ſum modũ dixerit. vbi aperte aſtruitur: Si agri menſor im=
perite verſet̃, ſibi imputare debet qui eũ adhibuit. Sed & ſi
negligẽter, mẽſor æquè ſecurus erit, ſed p̃ſtabit de dolo et de
lata culpa, quæ ibi dolo cõparat̃. Rationem videt̃ aſſignare
tex. qa operã beneficij loco p̃bet: id vero qđ ei datur, ad re=
munerandũ datur: & ꝓpterea honorariũ appellat̃: neq; in=
teruenit locatio & conductio. Et ergo infert ibi glo. magis
hoc ꝓcedere in aduocato, cũ multò ſit dignius eius officiũ.
Ergo ad ꝓpoſitũ noſtrũ cũ conſulens beneficij loco ſuam
operã impendat, maximè cũ mercedẽ ſeu remunerationem
nullã expectat, videtur neq; teneri de imperitia, neq; de leui
vel leuiſſima culpa. ¶ Pro huius ſolutione ſit hæc cõcluſio.
Ois aſſenſus adhibit9 pctõ, ẽ culpabilis. et pctm̃ patet ꝑ illđ
Apoſto. ad Rom̃. i. Qui cũ iuſtitiã dei cognouiſſent, nõ itelle
xerunt: qm̃ qui talia agunt, digni ſunt morte, nõ ſolũ qui fa=
ciũt ea, ſed & qui cõſentiunt facientibus. Itẽ. Leui. ij. Si ppl's
terrę neglexerit occidere eum qui de ſemine ſuo obtulerit
idolo Moloch, ponam faciem meam (inquit dominus) ſuꝑ
hominẽ illum, & cognationẽ eius: ſuccidamq; ipſum & oẽs
qui conſenſerint ei vt fornicaretur cũ Moloch, de medio po
puli mei. Ergo cõſentire peccato eſt peccare. & iura oĩa cla=
mant agentes & conſentientes pari pœna conſtringi. ij. q. j.
notum, de officio delegati. c. j. cum ſimilibus. Et ꝓpterea de
ſententia excõmunicationis. c. quantæ. declarantur excõmu
nicati qui cum poſſunt deſinunt iniectioni manuũ in cleri=
cum obuiare. quod an locum habeat ſolum de ijs qui in po=
teſtate conſtituti ſunt, & tenẽtur ex officio obuiare, vel etiã

de aliis:remitto ad doctores ibi.Et.c.dilectio.de ſentẽ. excō=
mu.lib.vj.vbi dicit:Et quidẽ cum liceat cuilibet ſuo vicino
vel ꝓximo ꝓ repellenda ipſius iniuria impertiri auxilium:
imò ſi pōt & negligit,videat iniuriātẽ fouere,ac eſſe parti=
B ceps eius culpæ.¶ Ex hoc infero:Cōſulẽs id quod eſt cōtra
diuinā legẽ,peccat Probat primò:qa cōſulere eſt operi cō=
ſentire.Cōſentire aūt in opus diuina lege ꝓhibitū,eſt pecca
re.ergo.Maior patet:qa vt dicit glo.de offi.delega.c.j. Qua=
druplex eſt cōſenſus,ſcilicet negligẽtiæ,cōſilii,cooperatiōis,
& auctoritatis ſeu defenſionis.Et ad ꝓpoſitū de cōſenſu cō
ſilij.lxxxvj.diſt.ca.tanta.excōicantur ad duos mẽſes quorū
cōſilio ſacerdos dñico die rurale opus exercuerat.Præterea
qcūq; actu libero eſt cauſa ꝑ ſe actus vetiti ſeu ꝓhibiti,con
ſentit pctō,& peccat.ſed cōſulens per ſuū conſiliū eſt cauſa
per ſe eorū quæ facit conſiliū exequens:vt patet.ij. Phyſico
rum.ergo.Maior patet ad ꝓpoſitū de cōſilio per illud Pſal.
Filij hominū dentes eorū arma & ſagittæ,& lingua eorum
machera acuta,id eſt gladius acutus.Pſalm̄.lvj.Quo verbo
probat Aug.fratris occiſorẽ eſſe,quicūq; ei malū perſuaſe=
rit.de pœni.diſt.j.noli.Et cōcordando de hora crucifixionis
dñi Marcū & Ioannẽ,A Marco(inquit)ꝓpterea dictū eſt,
Erat aūt hora tertia,& crucifixerunt eū:vt oſtẽderet magis
crucifixiſſe dūm quorū conſilio & clamore affixus eſt cru=
ci,q̄ eos qui iuxta officiū ſuū Principi miniſteriū exhibue=
runt:veriſſime iudicās magis fuiſſe dñi necatricem linguam
iudæorum,q̄ militum manus.Et ne exiſtimemus hoc ꝓce=
dere ſolum dum quis de induſtria malum ſuadet vel conſu=
lit,Hieronymum audiamus: Pœna(inquit) Arrij nondum
eſt determinata:quia incertum eſt quot ſuo errore ſint deci=
piendi.Nullus autem hæreticus ſciẽter ſeu de induſtria mit=
tit alios in errorem:quanq; nitatur aliis perſuadere qđ ſen=
tit.Eoipſo quo hæreticus eſt errat,falſum habens pro vero.
Et ſi hoc leue videatur teſtimonium, dominum audiamus
Leuiti.xix.præcipientẽ:Non maledices ſurdo:& corā cæco
non pones offendiculū.Quod Aug. tractans, Diſcite ergo
legem(inquit) ſacerdotes,ne ſurdo maledicatis. Tunc ſurdo

maledicitis,qñ conſiliū ꝓpter ignorantiā dare neſcitis.Tūc
cęco offendiculū ponitis,qñ falſa ꝓ veris oſtenditis.Nolite
ergo pigreſcere,ſed legite ſcripturā,diſcite eā, & ſæpe legite
eā.hęc eñ eſt labrū Exo.xxxviij.ſeu peluis quā in taberna=
culo Moyſes poſuit de ſpeculis mulierum,vt lauarent in eo
Aaron & filij eius, atq; conſpectas maculas abluerent atq;
purgarent.Hæc ille ad fratres in eremo ſermone. xxxviij. Et
Saluator ait:Sinite eos:cæci ſunt,& duces cæcorum &c.Cę
cos minime appellaret niſi errātes,& ꝑ imperitiā alios mit=
tentes in errorē.¶ Ad ratiōes ꝓ oppoſito. Ad primā nego C
conſequētiā.Nā licitū eſt mihi ignorare p̄cepta medicinæ.
nō ſequitur, ergo licet mihi alteri per īperitiā medicamine
incognito mortẽ inferre.Ius etiā humanū cauet medico im=
putandū eſſe q̄tum per imperitiā nocumenti intulerit. ff.de
offi.pręſi.l.illicitas.§.ſicuti medico.Et idẽ dicit ibi gl.in quo
libet alio artifice ꝑ.§.Celſus.l.ſi quis fundū. &.§.ſi gẽma.l.
itẽ quęrit.ff.locati.Excipit tamẽ menſorẽ:qa ei ſpāliter ſub=
uentū eſt de iure:qđ procedit ſaltẽ quo ad actionẽ ciuilẽ.&
certe æquiſſimū eſt eius imperitiā culpę annumerari,qui fa
cto peritū ſe exhibet ſeu oſtendit,cū nullus affectare debeat
in quo intelligit vel intelligere debet imperitiā ſuā alteri pi=
culoſam futurā:vt in ſimili dicit lex de infirmitate muliōis.
ff.ad legẽ Aquiliā.l.idẽ iuris.§.idẽ dicetur.Et eadẽ.l.ſi per im
peritiam mularū impetū nō retinẽs aliū obtriuerit, vulgo
dicit culpę noīe teneri.& l.ſequenti de obſtetrice dicit,Si ꝓ
prijs manibus vñ mulier perijt ſuppoſuit,occidit.ſi vero de
dit vt mulier ſibi offerret, cām mortis p̄ſtitit,& actione in
factum tenetur.Etiā de iniuriis.c.fi.dicit.Nec ignorantia te
excuſat ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriā veriſimiliter poſ
ſe cōtingere vel iacturā.Et in eodẽ.c.ſi dānū datū eſt imperi
tia tua ſiue negligẽtia,iure ſuꝑ his ſatiſfacere te oportet. Ex
quo concludūt doctores contra Innocentiū,in foro cōſcien
tiæ teneri hominẽ ad dāna reſarcienda q̄ ſua culpa etiā leuiſ=
ſima alteri data ſunt.Et ꝑ.c.cōſuluiſti.ij.q.iiij.vbi dicit cōte=
ſtādos eſſe parentes vt tenellos ſecū in vno lecto nō ponāt,
ne negligentia qualibet proueniente ſuffocentur vel oppri=

mantur: vnde ipſi homicidij rei inueniant. ¶ Ex quibus patet aduocatũ clientulo teneri ad ęſtimationẽ dãni qđ ſua imperitia accidit prout tenet Panor. in ca. ſi de iniurijs. Hoſtiẽ. in ſumma de pœni. & remiſ. Ioãnes. Fabri Inſtitu. q & ex q. bus cauſis manumitti nõ poſſunt. Et Ioã. And. in additionibus ad ſpecu. in tit. de aduocato. ad finẽ. Pro hoc facit textus l. fin. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus, de iudice videlicet qui per imperitiã ſeu imprudentiã male ꝓnunciauit, qui ibi dicitur teneri quaſi ex maleficio actione in factum. Et ſi aſſeſſoris imprudẽtia ius aliter dictũ ſit ꝙ oportuerit, ſibi oberit. ff. qđ quiſq; iuris &c. l. hoc edicto. & par ratio eſt de quolibet exhibẽte ſe in actu aliquo tanq̃ peritũ: vt notant doctores, ſignanter Panor. in. c. quia iudicãte. de pſcrip. Et Bar. in dicta. l. fi. de varijs & extraordinarijs &c. Eſt em̃ in culpa imiſcens ſe rei ad eũ nõ pertinenti, iuxta regulã, nõ eſt ſine culpa. de regulis iuris lib. vj. Obijcies forſan: Qui ob ſolã vtilitatẽ alterius aliquid pſtat, vel operas ĩpendit, ſolũ tenetur de dolo vel lata culpa. Cõmodans enim alteri vas vitioſum, ſi ignarus fecit. nõ tenetur. ff. cõmodati. l. in rebus. §. item qui ſciens. & l. penul. eo. ti. Secus in locato & depoſito, vbi vtilitas verſatur locãtis vel deponẽtis. Ignorantia nãq; locantis dolia vitioſa, non eſt excuſata: ſed tenetur ad intereſſe &c. ff. locati. ſed addas. §. ſi quis dolia vitioſa ignarus locauerit. ergo videtur conſulens non peccare ſi ob ſolam alterius vtilitatem ex imperitia malũ ſeu cõtra legẽ conſuluerit. Et ꝓ illo facit qđ notãt doct. eos qui inter partes adhibent ad diſcordiã ſedãdã, nõ teneri de leui culpa vel ĩpitia, ſed de dolo vl lata culpa, ſicut agrimẽſor: de q̃ Bar. in. l. fi. de varijs & extraordinarijs cognitionibus. et Panor. in. c. qa iudicãte. de pſcrip. ¶ Rñdeo. Aliud eſt de cõmodo & detrimẽto in

D bonis fortunę: quorũ hoĩes ſunt dñi, & poſſunt fortunę fortiũ cõmittere, aut quãtũlibet ipius hoĩs dictamini. Aliud de vita aĩę vel corporis: quorũ liberã diſpõnẽ nõ habẽt, neq; licet omittere qcq̃d diligẽtiſſimus eiuſdẽ cõditiõis & ꝓfeſſionis facturus erat, vt eorũdẽ aĩę videlicet & corporis cõſulat ſaluti. Et qs eũ nõ culparet qui medices imperitus piclitãti

de morte auderet medicamẽ adhibere? Quanto igit acriũs arguendus venit, qui diuinæ legis expers, cõſiliũ inferre de animæ morte ambiguo pſumpſerit: contra illud Eccli. v. Si eſt tibi intellectus, reſpõde ꝓximo. ſin autẽ, ſit manus tua ſuper os tuũ, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & cõfundaris. Et Apoſto. periculo huiuſmodi obuiã ire cupiẽs, Dico inqt p gratiã q̃ data eſt mihi, oĩbus q iter vos ſunt, nõ plus ſapere quã oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ: & vnicuiq; ſicut deus diuiſit menſurã fidei. cãm adiungens: Qm̃ nõ oĩa mẽbra eundẽ actũ habẽt &c. Nec certe ſine graui diſcrimine eſſe põt ſi manus officiũ vſurpare velit ipſius oculi. Hinc pręceptũ legimus, Nolite plures magiſtri fieri: ſciẽtes quia maius iudiciũ ſumitis. Iac. iij. & Aug. coarctatus ad regimen eccleſiæ, inducias petijt a Valerio, vt diuinis prius vacãs oraculis diſcere poſſet qđ epiſcopũ vel ſacerdotẽ oportet docere. Patet ergo nõ valere cõſequentiã, in ſolã alterius vtilitatẽ pręſtat conſiliũ: ergo cõtra legẽ conſulens nõ peccat. Magnã enim cautelam adhibere neceſſe eſt vbi tã graue verſatur animæ diſcrimen & periculum. Qui igitur cæcus eſt, ducẽ ſe alteri axhibere nõ præſumat. ſinat aliũ potius incedere ambigue, quã ſeipſum temere conſulẽdo primũ pręcipitet. Et iuxta hoc aduertere potes per temeritatẽ aliquando mortaliter peccare hominẽ qui ad legẽ dei conformiter præbet conſiliũ, puta dũ ſe nouit aut aduertere deberet in lege dei imperitũ, & nihilominus de via ſalutis ambiguo pbere audet ducatum cõſilij: perſimile de illo qui mortaliter ægro medices imperitus medicamẽ adhibet, quo fortuite recte ſanat. ¶ Ad ſecundũ nego conſequentiã: et ad probationem dico ꝙ omnis ille conſentit in peccatũ qui in actũ conſentit diuina lege prohibitũ: quãuis actum principaliter faciens excuſet à peccato: vt patet in eo qui ꝓcurat aliquos cõiungi quos ipſe ſolus nouit inuicem affines vel cõſanguineos infra quartũ gradũ. Et vt clarius caſum habeas, pone ꝙ ſit mr̃ vtriuſq;, & vnũ infantẽ expoſuit: vt cæteris oĩbus ſit incognitum cuius eſt proles. Si petas an ergo procurans fatuam fatuo commiſceri, qui ob defectum cõſenſus matri E

moniũ contrahere nõ valent, peccat: Reſpõdeo, Prohibitio
& preceptũ ligat ſolũ ratione vtentes. ita cõſentiens in actũ
illorũ: nõ conſentit in actũ illis diuina lege ꝓhibitũ, nõ plus
quã ſi brutorũ cõmixtioni aſſenſum p̄ſtet. ſecus de ignoran
tiũ actu qui ratione vtunt̃, cũq; ꝑ ignorantiã vel inuincibi-
lẽ diuini iuris vel ꝓbabilẽ humani aut eorũ q̃ ſunt facti va
cent à culpa. etiã ignorantia ſæpe excuſat ſimplices, q̃ culpa
eſt in ſacerdotibus cõſulẽtibus. Viliſſimus nãq; reputãdus
eſt niſi ſcientia & ſanctitate p̄cellat q̃ eſt honore p̄ſtantior. ſ.
q. ſ. viliſſimus. Preterea ignorãtia iuris diuini nõ excuſat in
actu ꝓhibito niſi ſit inuincibilis nõ ſolũ quo ad diſſolutio-
nẽ, ſed etiã quo ad euaſionẽ: vt vult Altiſſio. & Gratianus:
prout aliàs deduxi latius: ita ꝙ ſtante ignorantia neceſſe ſit
vnũ facere qđ ſit cõtra legẽ. Cõſulens autẽ põt euitare pec-
catũ ſeu actũ lege prohibitũ nõ cõſulendo ſaltẽ quoadusq;
certior factus ſit ꝑ alios peritiores, vel adhibito ſtudio diui-
næ legis, & ĩplorato diuino auxilio orationibus & lachry-
mis quid dominus de caſu ꝓpoſito iubet. Quãta etiã requi-
rat̃ diligẽtia vt quis inuĩcibiliter iã erret, dixi in quarto qđ-
libeto articu. ij. ¶ Sed circa hæc dicta occurrit pulcherrimũ
dubiũ. Sacerdos in confeſſione audit eos qui vel inuincibili
ignorãtia diuini iuris, vel ꝓbabili ignorãtia facti vel huma
ni iuris excuſant̃ à peccato. an tenetur eis innoteſcere verita
tẽ, & de actu prohibito cõſcientiã formare ꝓ futuro: Et ap
paret ꝙ ſic. Primo, quia tenet̃ recte pœnitẽs quo ad animi
p̄parationẽ oĩa velle mãdata ĩplere: imò paratus debet eſſe
in animo omnia conſilia implere quantũ aliorum ſaluti vi-
derit eſſe neceſſarium. xxiij q. ſ. paratus. Hinc hæretici qui-
bus liceret ſæpe in ſubtilioribus errare: quia parati non ſunt
corrigi, peccant per animi pertinaciã crimine hereſis. xxiiij.
q. iij. dixit Apoſtolus. eadem cauſa & queſtione, qui morbi-
dum. Ergo apparet ꝙ ſacerdos tenetur de veritate cõfiten-
tem informare. Et cõfirmatur. Qui alios ab errore dum põt
non reuocat, ſeipſum errare demonſtrat. de hereticis. ca. qui
alios. ergo tenetur ſacerdos &c. Neq; obſtat ſi veritatẽ edo-
ctus ſcandalizabitur, vel deterius aget: quia iuxta Greg. ſen-

tentiã vtilius ſcãdalũ naſci permittitur, q̃ʒ veritas relinqua
tur. de regulis iuris. qui ſcãdalizauerit. Pro eodẽ facit a cõtra
rio ſenſu. c. cũ ex iniuncto. de noui operis nunciatione. quo
ca. cõuictus eſt Panor. dicere ꝙ papa male faceret reſcriben
do ꝙ ſuꝑ certo caſu aliàs ꝓhibito eſſet diſſimulandũ, niſi ſi
mul diſpenſaret de conſanguinitate & affinitate. ca. q̃a cir-
ca. Pro oppoſito videt̃ q̃a nemini debemus laqueũ iniicere
peccati. xxvij. q. ſ. de viduis. ij. etiã in his ſeu ad illa quæ alios
obligat̃: vt ibi de viduis quæ voto aſtrictæ ſunt ad caſtita-
tem. itẽ. c. clericos. de cohabitatione clericorũ & mulierũ, ꝓ-
hibet̃ ne cogantur clerici abiurare ſuas cõcubinas, propter
periculũ periurij. ſed in caſu noſtro iniiceret ſacerdos cõfitẽ-
ti laqueũ dũ veri ſimiliter timeret veritatis ſtimulo recalci-
traturus, vbi m ꝓpter ignorantiã immunis habet̃ à culpa
ergo. Et cõfirmatur, q̃a in. c. quia circa. de conſangui. & affi.
cõſultus Romanus põtifex qđ de nobili quodã agẽdũ eſſet
qui falſo ſuggeſto diſpenſationẽ obtinuerat cũ illa cõtrahen
di q̃ ſibi cõiuncta erat quinto conſanguinitatis gradu: rñ-
det ꝙ diſſimulare poſſet ep̄s vt remaneat in copula cõtra-
cta, cum ex ſeparatione videatur graue ſcandalum immine-
re. Certum eſt autem ꝙ diſpenſatione obtenta falſi ſugge-
ſtione, aut veri ſuppreſſione, nullius momenti eſt, & pe-
nitus inualida, iuxta. c. ſecũdũ. de filijs p̄ſbyterorũ. lib. vj. er
go licuit ibi diſſimulãdo p̄terire, & veritatẽ eis nõ innote-
ſcere. Neq; eſt vera theorica dñi Antoni & Panor. quã colli
gũt ex alia ex illo textu, ꝙ tolerãtia principis ſpecialiter de
aliq̃ caſu tolerãdo ſcribẽtis, habet vim diſpẽſatiõis. ſecus cũ
ſpecialiter nõ ſcribit; q̃uo ſecundum eos ꝓcedit. c. cũ iã du
dũ. de p̄bẽdis. Primo papa in caſu. c. quẽ tolerandũ dicit &
diſſimulãdũ, nõ habilitat vt de nouo cõtrahãt, neq; ep̄o ha-
bilitãdi facultatẽ cõmittit, ſed diſſimulandũ dicit vt rema-
neãt in copula ſic cõtracta, nõ aũt vt de nouò cõtrahã. Etiã
ſic nõ cõtineret ius cõe, ſed caſus particularis diſpẽſationẽ:
cũ in ſimilibus caſibus non eſſet propter hoc (vt omnes fa-
tentur) diſpenſatum. Et ita de nullo ſeruiret iuri communi,
niſi ꝙ papa potuerit ſuper, quinto gradu conſanguinitatis

(cum in prohibitione erat) diſpenſare. Item ca. qui ſyncera.
xlv. di. Greg. ſpecialiter ſcribit Iudæorū tolerādos ritus: imò
licentiā (inquit) habeāt liberā, oēs feſtiuitates & ferias ſuas
celebrandi. Et tñ certū eſt ꝙ ſuper illo diſpenſare nō potuit
neq; voluit. et c. deniq; iiij. di. Cū venia igenio ſuo relinquēdi
ſunt, ne forte peiores exiſtant ſi à cōſuetudine tali ꝓhibeant.
glo. cū venia pœnæ & culpæ ꝓpter ſchiſmatis vel ſcandali
ꝑiculū. allegat ca. nō pōt. xxiij. q. iiij. & c. vt cōſtitueret. l. diſ.
minus ergo in propoſito noſtro, vbi ꝑ iuris ignoratiā excu-
ſati, bona fide cōmanāt inuicē, ſicut & cōtraxerunt, ſine pec
cato. et certe vbi culpabiliter inuicē adhærēt: adhuc minora
mala tolerāda eſſent vt grauiora euitent. Et ita nō eſſet ſtul
tū papam reſcribere vt in adulterio tolerentur ꝓpter graue
ſcandalum imminens ex eorū ſeparatione. ¶ Ex quibus cō-
cludo cōtra Hoſtičſem, Innocentiū, Cardinalē, & alios pro
intelligētia Goffredi, ꝙ nuda erat ibi diſſimulatio, ſine effe-
ctu diſpenſationis. Verū ſi iuris ignorātia cognitū fuit eos
nō excuſari tolerari debebāt, ſed ad ſacrorū ꝑticipiū nō ad-
mitti, ꝑcipiēte dño: Nolite ſanctū dare canib9 &c. Mat. vij.
¶ Ad quæſtionē reſpondeo diſtinguendo de ignorantia.
vel em̄ eſt iuris diuini, vel iuris humani, aut facti. Si primo
modo, tenet̄ ſacerdos intimare cōfitenti diuinæ legis verita
tem, non obſtāte ꝙ forte timeat confitentē veriſimiliter mi
nime pariturū: quia de tranſgreſſione diuini iuris ſola excu-
ſat ignorātia inuincibilis, & quādiu manet inuincibilis, pu
ta dū facit qcqd in ſe eſt vt omnē diuini iuris ignorātiā vin
cat. Intelligo de iure diuino ſuos actus ſeu ꝑ eū agēda cōcer
nente. Altera in parte ſacerdos cōſtituit̄ diuinæ legis ſpecu-
lator: vt ſi vidēs gladiū venientē buccina non cecinerit, re-
quirat dñs de manu eius &c. Ezech. xxxiij. Vnde Apoſto.
Actuū. xx. Mūdus ego ſum à ſanguine omniū veſtrum. non
enim ſubter fugi quo minus annunciarē omne conſiliū dei
vobis. Grego. Mundus ergo a ſanguine eorū non eſſet, ſi nō
omne conſilium dei eis annunciare voluiſſet. xliij. diſt. Ephe
ſijs, & Ambro. ſermone. lxxiiij. Ego interdū parcens vobis
tacere vellē; ſed malo vos contumaciæ cauſas reddere, ꝙ̄ me
negligentiæ

negligentiæ ſuſtinere iudiciū. Quia ergo de inuincibilitate
ignorantiæ non facilè pręſumi pōt: & vbi cōſtaret ſacerdo
ti, nihilominus officiū ſpeculatoris explere debet viſo gla-
dio dei, id eſt verbo ſeu iure aut mandato dei, quo nō auiſa-
tus etſi nō iam, poſt feriri poſſet, tenet̄ ſacerdos cōfitentem
ſuꝑ diuino iure facere certiorē. Si petas, reuelato ſacerdoti à
deo quòd ſi cōfitenti veritatē edoceat, peccabit ſcienter dei
legē tranſgrediens: vbi autē diſſimulando præterierit, mane-
bit inuincibili ignorātia excuſatus, & ſaluabit: an ſacerdos
iuſte tūc poterit ſilere? ¶ Rñdeo: Quia ignorātia nō mane- G
ret ei inuincibilis ſi ſacerdos vellet annūciare diuinę legis ve
ritatē: ad qd' tenet̄ omni poſcenti, prout cōfitens expoſcere
obligatur, vt digne poſſit abſolui: nō excuſat̄ ſacerdos, qn
pot9 ſinere debeat perire aliū, ꝙ̄ ipſe culpabiliter diſpēſare
omittat verbi diuini obligationē & veritatē: vt cū Apoſt.
vere dicat: Chriſti bonus odor ſumus: alijs odor vitæ in vi-
tā &c. ii. ad Corin. ij. Ex hoc patet qd dicēdū ſit poſito ꝙ ſa-
cerdos ex cōfitentis circūſtantijs & cōditionibus veriſimi-
liter deprehēdat eū inuincibiliter errare: & tñ periturū mi-
nime ſi edoctus fuerit de veritate: maxime qa præſumendū
eſt talē non ſemꝑ inuincibiliter erraturū & ita per ignoran
tiā illā, cū vincibilis erit, & ſegnitie nō facientis iam qcqd
in ſe fuerit ad veritatē agnoſcendā, veriſimiliter perditū iri
in æternū. Huius ſimile datur, Poſſideo aliena: quæ ſi reſtitue
ro, ſcio veriſimiliter ꝙ ꝓles meæ egenæ ꝙ pauperes multi-
pliciter deū offendēt, quæ aliàs ꝑ ignorātiā excuſatæ de alie-
ni occupatiōe, bene agent, & vitā recte ducent. Et vt vtriq;
caſui ſeruiat: ponatis mihi nō ſolū ex veriſimilibus hoc cō-
ſtare cōiecturis, ſed à deo eſſe reuelatū. non deobligabit me
hoc à ꝑcepto reſtituendi. Ita in ꝓpoſito ſimiliter nec licet
mihi furari vt alijs peccandi occaſionē adimā eorū penuria
releuata. ¶ Non credo etiā via humana ſacerdotem de hoc H
certiorari poſſe certitudine probabilis coniecturæ, ꝙ ſimul
quis inuincibiliter in aliquo erret, totū quod poteſt faciēs
vt mereatur veritatē edoceri: & nihilominus noliturū pare-
recum primū edoctus fuerit veritatē. Etiā dicerēt multi, &

eſt ꝓbabilis,ſi ſacerdos per diuinā reuelationē certioret ꝙ
ſcilicet edoctus de veritate dānabitur,vbi alias inuincibili-
ter errans ſi veritatē eū nō docuerit,ſaluabitur:iā ipſo facto
deobligatus eſt ab onere officij ſui, puta ſpeculatoris ad
veritatē innoteſcendā in foro pniæ:qn̄ ſolum reuelāda eſt in
vtilitatē cōfitētis.Secus in publico,vbi ꝓ vnius ſalute face-
re liceret vnde mille obſtinarent̄ magis in pctō. Prima autē
ſolutio ꝓcedit cū ſimul ei expreſſum fuerit deū nolle ipſum
per reuelationem deobligari,vel celatio veritatis cederet in
aliorū præiudiciū.Nec eſt ſimile de obligatiōe nō capiendi
vel detinēdi aliena,quæ nō ſoluit̄ cōſtito etiā per reuelatio-
nē ꝙ niſi capiā vel detineā aliena,quidam alias ſaluādi ruēt
in pctm̄:qa ex hoc certus nō ſum ꝙ non idem periculū ſpe-
ctet ad dn̄m rei capiēdæ,vel per me detinēdæ,aut alios qbus
ipſe forſitā largiret̄. Vel certe ꝙ illo nō enutrient̄ doctores,
aut alij deo deuoti,qui pluriū animabus cōſultū ibunt,q̄ꝫ ꝑ
me foret ꝓſpectū.Et ſic de alijs multis q̄ poſſent occurrere.
In foro autē cōſciētiæ quo ad caſum poſitū intelligo cū ex
I hoc nulli alteri affertur præiudiciū.Et ergo ſi ponat̄ doctor
vel curatus cōfitens qui edoctus per me,pluriū cōſulet ſalu
ti qui veritatis inſcij in periculo ſunt dānationis:etiā reuela
tio iuxta caſus poſitos me nō abſolueret à p̄cepto veritatē
innoteſcēdi. ſi vero fuerit ignorātia facti aut humani iuris,
& ſit ꝓbabilis,qđ perpēdere pōt ſacerdos ex pſonæ quali-
tate q̄ cōfitet̄,(quibuſdā em̄ licitū eſt iura ignorare,vt mili
tibus,minoribus,ruſticis,& fœminis:de quo eſt glo.notabi
lis.ſ.q.iiij.§.notandū)vel ſi de hoc priuilegiata nō ſit,doctos
ſeu peritos iuris cōſuluit,vel ſine ſiniſtra machinatione tres
reportauerit ſn̄ias:& ſic de alijs.& ſubdiſtinguo,vel ignorā
tia illa alijs affert præiudiciū:vt in detētione alieni: vel alij
ſcandalizantur,q̄ꝫq̄ꝫ cōfitens probabiliter ignoret:& tunc
tenetur cōfitentem de veritate inſtruere,alioqui furti vel ſcā
dali reus erit:quēadmodum qui furti conſcius quærente ꝓ-
feſſore non indicat.c.qui cum fure.de furtis.& qui videt aſi
num odientis ſe iacentem ſub onere niſi cū eo ſubleuauerit
reus conſtituitur.Exodi.xxiij.Vel de nullius agitur præiu-

dicio,ſed ſolum eſt occulta humani iuris trāſgreſſio ex igno
rantia probabili vel iuris vel facti,& tūc ſi timet̄ agnita ve
ritate veriſimiliter deterius acturus,vt de hominis fragilita
tate ex retroactis operibus eiuſdē vel aliorum qui earundē
ſunt conditionū & morū,penſare pōt:debet ſacerdos ſilere
etiam vbi dilucidè docere poſſet cōtra ius eſſe qđ cōfitens
agit,& ſibi abſolutionis beneficium impertiri .& pro illo
eſt caſus.c.q circa.de cōſan.& affini.vbi verſat̄ ignorātia iu
ris:& ſimil'r eſt vbi aliquid eſt cōtra diuinū vel humanum
ius,ꝓpter factū ignoratū. Probabili inquā ignorātia hoīs,
ſcilicet neq̄ꝫ nimiū remiſſi,neq̄ꝫ nimiū ſcrupuloſi in inquirē
do:vt ſi ſacerdos nouit eos primo affinitatis vel cōſanguini
tatis gradu attinere inuicē,& ſe multū diligere:vt veriſimile
ſit in vetitū eos magis inflāmandos: & hoc maximè ſi iudi-
cialiter ꝓbari nō poſſit:quanq̄ꝫ ſciat cōfitentē verbis ſuis ſi
dē habiturū:Et idē ſi ꝓbari pōt,dū ex ſua taciturnitate alijs
ſcandalū nō imineat,vel ſi īminet,graue ſcandalū īminet vel
æquale ꝑiculū ex eorū ſeꝑatione. De his vero ꝑticularibus
magis inſtruit vnctio q̄ꝫ ars vel ſciētia. Obijcies fortaſſe ca.
tua nobis.de cognatiōe ſpirituali:vbi dicit̄: Qui contractū
tale matrimoniū ſciuerint,tenent̄ illud eccleſiæ nūciare.& lo
quit̄ de mr̄imonio inter filios duorū cōpatrū,ꝑ quorū alte
rū deuētū eſt ad cōpaternitatē.ergo à fortiori tenet̄ ſacerdos
cōfitēti indicare.¶ Rn̄deo primo, textus ille loquit̄ de eo q K
ꝓbare pōt impedimentū:qa ſi ꝓbare nō pōt,nō tenet̄ eccle
ſiæ denūciare:quāuis cōmanētes inuicē peccēt ſic cōiuncti,
nō ignorantes.ſ.īpedimentū:vt clare ꝓbat̄ ex.c. ſi ſacerdos.
de offi.ordi.&.c.plerūq̄ꝫ.ij.q.vij.& ꝓ eodē eſt gl.de pæni.diſ.
vj.c.ſi ſacerdos.& vbi ꝓbare pōt,nō tenet̄ nūciare cū ex nū
ciatione ſcandalū imminet, iuxta dictū.c. qa circa.niſi forte
grauius īmineret ex eorū cōiūctiōe.Iā (vt dixi) ſacerdos tūc
ſilere debet cū videt confitentem probabili ignorātia excu-
ſatū:& veritate manifeſtata paſſiue veriſimiliter ſcādalizan
dum,& nullum imminere ſcandalū aliorū vel p̄iudiciū. Ali
ter etiā reſpondeo ꝙ aliud eſt de iure quod cōiter publicari
debet in eccleſia;prout loquitur dictum.c.tua nobis. quia ſi

cordis,confugit ad ipſum &c.ergo &c.Secundo,quia ſacra
mentū baptiſmi & pœnitentię ex opere operato cōferūt pri
mā gratiā.ergo prętèr deuotionē & miniſtri & ſuſcipientis
operanť remiſſionē peccatorū. Antecedens patet: qa in hoc
ſolo eminēt ſacramēta nouę legis à ſacramētis veteris teſta-
mēti,qa ipſa efficiūt qđ ſignāt:vt patet.iiij.ſnīarū in princi-
pio.Et cōſequētia tenet:qa ſi ex deuotione miniſtri vel ſuſci
pientis,iā nō eſſet ex opere operato,id eſt ex opere qđ extrin-
ſecus adhibeť,ſed ex ope operātis,ſcilicet miniſtri vel ſuſci-
pientis deuotiōe.Hinc Scotus.xiiij.diſt.ſ iij.ſentē.q.iiij.ſentit
nihil requiri vt aſſequatur homo gratiā per ſacramētū pœ-
nitentiæ vel baptiſmi,pręter volūtariā ſuſceptionē ſacramē
ti,& excluſionē fictionis,quę eſt ꝑ obicē actualis culpę mor
A talis.Et cōfirmať.Quicūqꝫ habet fidē ſacramenti, & ꝓpoſi-
tū ſuſcipiendi,eo ipſo ſuſcipit effectū ſacramenti, puta gra-
tiā.ergo nō requiriť magnus dolor ſiue deuotio. Antecedēs
patet de baptiſmo & eiꝰ effectu.c.debitū.vbi de eo q ſeipm
aqua perfundēs in noīe trinitatis &c.diciť,Si talis continuo
deceſſiſſet,ad patriā protinus euolaſſet,propter ſacramenti
fidē,etſi non propter fidei ſacramentū.Et de preſbytero non
baptizato,in.c.apoſtolicam.dicitur:Quia in ſanctæ matris
eccleſię fide,& confeſſione Chriſti nominis perſeuerauerit,
ab originali peccato ſolutum,& celeſtis patriæ gaudium eſ
ſe adeptum aſſerimus incunctanter.Propter quæ gloſſ.in.c.
dudum.ij.de electione.cum dicitur ꝙ occupans duas curas,
de facto animas damnabiliter deceperit,dicit ſe non credere
quòd perierint,non quia ille poſſet eos abſoluere,ſed ꝓpter
fidem ſacramenti,iuxta.c. allegata.&.c.baptiſmi vicem.de
conſe.diſt.iiij.Etiam niſi ſic,grauè videretur iugum Chriſti,
& onus importabile vt veteris legis,contra illud Mat.xj.Iu
gum enim meum ſuaue eſt,& onus meum leue.¶ Præterea
tertio,minima contritio ſufficit ad deletionem quantumli-
bet magni peccati.ergo non eſt magnus dolor neceſſarius.
Antecedēs patet:quia contritio eſt motus charitate forma-
tus.Charitas aūt eſt veſtis nuptialis diuidens inter filios re
gni & perditionis;vt ex Augu.allegat glo.j.Corint.xj.ergo

minima contritio delet oē mortale pctm̄. ¶ Et confirmatur.
Modus implendi pręceptū nō cadit ſub pręcepto:ergo qcū-
que dolet de peccato,ſiue intenſe ſiue remiſſe,ſatiſfacit prece
pto quo iubemur culpam dolore abſtergere,ſeu de peccato
dolere.Antecedēs ꝓbatur:quia reddēs depoſitū ſine intenſo
ſiue remiſſo effectu,æquè ſatiſfacit p̄cepto.Similiter dans ele
emoſinā neceſſitatē patienti,vel honorans parentes:& ſic de
alijs.ergo &c.¶ Ad oppoſitū eſt deſcriptio cōtritiōis quā
Iſidorus tradit.ij.lib.de de ſummo bono.ca.xij.Contritio eſt
cōpunctio & humilitas mentis cū lachrimis.veniens de re-
cordatione peccati,& timore iudicij.Sed peccatū non deleť
abſqꝫ cōtritione:ergo ad peccati deletionem requiritur ma-
gnus dolor.¶ Pro huius ſolutione tria pręmitā,Primū,Re-
prehenſibile eſt valde peccatoribus veniā & ſecuritatem de
pecti remiſſiōe facile polliceri.Vnde Iſido.li.allegato.c.xiij.
Sunt q pœnitētibus ſecuritatē cito pollicētur:qbus per ꝓ-
phetā dicitur Hieremye.vj.Curabāt contritionē filię popu-
li mei cū ignominia,dicentes,Pax:& nō erat pax,Cū igno-
minia igitur curat contritionē qui peccanti & non legitime
pœnitēti promittit ſecuritatē.Vn̄ ſequitur:Cōfuſi ſunt qui
abominationē fecerunt.i.cōfuſi ſunt nō pœnitentes,ſed pœ-
nas luendo.& paucis īterpoſitis:Quāuis ꝑ pœnitentiā ꝓpi
tiatio peccatorū fit,ſine metu tn̄ homo eſſe nō debet:qa pœ-
nitētis ſatiſfactio diuino tm̄ pēſať iudicio,nō humano.Pro-
inde qa miſeratio dei occulta eſt,ſine ītermiſſiōe flere neceſ-
ſe eſt.Hæc ille.Item.l.diſt.c.ſi qs diaconus.diciť.Cū ante tri-
bunal ꝓ ſuis pctīs dānādi aduenerit,q nō acta digna pœni-
tētia credūt ſibi dimiſiſſe deum.qūo ſacerdotes indulſiſſe vi
denť:cōtra nos cauſam dicturi ſunt,qđ dum durā aſperita-
tē linguę eorū expauimꝰ,aut falſa blādimēta & periculoſas
adulatiōes eorū libēter accipimus ,in peccatis eos ꝑmanere
inutiliter indulſimꝰ.Neqꝫ obſtat verbū Chriſoſtomi, Non
debet diſpēſator eſſe tenax vbi pr̄familiàs eſt liberalis.xxvj.
q.vij.c.allegant.quia loquitur de pœna iniungenda verè pœ
nitētibus.Vnde dicit.Quemadmodū ſi faſcem ſuper hume-
ros adoleſcentis imponas,quem baiulare non poſſit ,neceſſe

habet aut faſcē deponat, aut ſuccūbēs cōfringatur: ſic & ho
mo cui pōdus graue pœnitētiæ imponis, aut ipſum reijciet,
aut ſuſcipiēs dū ferre non pōt, ſcandalizatus amplius pecca-
cabit. Deinde & ſi erramus modicā pniam iniūgēdo; nōne
melius eſt ꝓpter mīam rationē reddere, q̄ꝫ ꝓpter crudelita-
B tem: vbi etiā paterfamilias &c. ¶ Secūdū, ꝙ difficultas ma-
gna eſt inter doctores an claues ſacerdotij ſe extendant ad
culpæ remiſſionē. & certe probatiſſimi theologi ſenſerūt ꝙ
nō. Magiſter ſentē. xviij. diſt. Quarti dicit, Sacerdotibus nō
cōceſſit deus poteſtatē culpā dimittendi ſeu ligandi &c. ſed
oſtendēdi hoīes ligatos & ſolutos. In culpis igit̄ retinēdis &
ſoluendis ſacerdos operatur eccleſiaſticus, qđ in leproſis
olim legalis. Et ſunt illa originaliter verba Hieronymi tra-
ctātis illud Matthæi. xvj. Quodcunqꝫ ligaueris &c. Itē do-
ctor irrefragabilis quarta ꝑte, q. lxxx. Sacerdotis poteſtas ſe
extēdit ad culpā delendā per modum deprecantis, ſed ꝑ mo
dum impertientis vel imperantis nequaq̄ꝫ. Vnde dicit, Sacer
dos nunq̄ꝫ tētare abſoluere eū de quo nō præſumeret ꝙ eſſet
abſolutus à deo. cōcludēs poteſtatē clauiū ad culpā delēdā
ſe nō extēdere. Illud ṽo Ioānis. xx. Quorū remiſeritis &c. di-
cit ītelligēdū quo ad pœnæ verā dimiſſionē, vel alligationē
vel quātū ad culpā q̊ ad oſtenſionē. cui alludere videt̄ glo.
interline. ibidē dicens, id eſt quos dignos remiſſione iudica-
ueritis, duabus clauibus, videlicet poteſtatis & diſcretionis.
Eiuſdē ſententiæ videtur Bonauentura. xviij. diſtin. Quarti:
& certe probabile videt̄, quia eadē eſt ſacerdotibus data fa-
cultas culpam retinendi & dimittendi. Manifeſtum eſt au-
tem ꝙ culpam retinere non poſſunt vere pœnitentis. Quo-
modo ergo ſoluere poterunt culpam minus digne pœniten
tis? Attamen quia doctores alij probabiliter oppoſitū ſuſti
nent, ꝙ pœnitentia ſcilicet ſacramētalis, vt ſecunda poſt nau
fragiū tabula, prima interdū cōfert gratiā ex opere opera-
C to: hoc indiſcuſſum tanq̄ꝫ probabile dubiū prętereo. ¶ Ter
tium, ꝙ nō quælibet diſplicentia de peccato propter deum,
meretur de congruo gratiam & culpæ remiſſionem, probo,
Deute. iiij. dicit: Cūqꝫ quæſieris ibi dn̄m deum tuum, inue

nies eū: ſi tamen toto corde quæſieris eū, & tota tribulatio-
ne animæ tuæ: poſtquā &c. Vbi aperte innuitur non inuen
turos eſſe deum, niſi toto corde & tota animi tribulatione
quæſierit &c. Itē diſplicentia talis de omni etiā peccato ꝓ-
pter deū, ſtat ſine tremore ad ſermones dn̄i. & ꝙ tunc nō re-
ſpiciat dn̄s, aperte ꝓbat illud Eſaiæ vltimo: Ad quē autem
aſpiciam niſi ad pauperculū & cōtritū ſpirtu, & trementem
ſermones meos? Tremor autē eſt magnus & manifeſtus ti-
mor: vt dicit glo. tractās illud Apoſtoli ad Philip. ij. Cū ti-
more & tremore operamini veſtrā ſalutē &c. Præterea qui
pœnitentiam morientibus abnegauerit, reus erit animarum:
quia dominus dicit: Quacunque hora conuerſus fuerit pec-
cator, vita viuet. xxvj. q. vj. ſi quis p̄ſbyter. & ibidē ca. agno
uimus. Salutem hominum adimit quiſquis mortis tempore
pœnitentiā ſibi denegat. Ergo motus diſplicentiæ de pecca-
to propter deum, cum propoſito ſuſcipiendi ſacramentum,
imò cū requiſitione ſacramenti, non reponit ſtatim hominē
extra culpam ad ſtatum gratiæ, ſed ſtat cum mortali pecca
to. Idem videtur ſenſiſſe Auguſti. cum dicit hominem non
tam cito ſoluendū à peccato ex deſiderio ſacerdotis, ſicut
ſi per ſacerdotem abſolueretur. de pœniten. d. vj. qui vult pœ
nitere. Et de pœni. d. j. quem pœnitet. Ergo non quilibet re-
miſſus gradus diſplicentiæ ſufficit expurgare culpam homi
nis. Et idem videtur velle Scotus, qui cæteris tamem mitius
eſt locutus. xiiij. diſtinctione. iiij. quæſtione. iiij.

HIS PRAEMISSIS pono hāc cōcluſionē D
reſponſiuā. Mortale peccatum non remittitur
adulto ſine magno dolore intellectui appetitꝰ:
puta voluntatis: excepta ſaltem gratia baptiſ-
matis. ¶ Probo per illud Aug. lib. de pœnitē.
Recte pœnitens quicquid ſordium poſt purificationem
contraxit, oportet vt abluat ſaltem lachrymis mentis. Sed ſa
tis durus eſt cuius mentis dolorē oculi carnis nequeunt de-
clarare. Sed ſciat ſe culpabiliter durum, qui deflet dāna tem-
poris, vel mortem amici: & dolorem peccati non oſtēdit in
lachrymis. Non eſt itaqꝫ vt quis ſe excuſet non habere fon-

tem lachrymarũ qui vnq̃ oſtenderit lachrymis dolorẽ tem-
poraliũ. Allegatur de pœnitent.diſt.iij.ſunt plures.Qđ tra-
ctans beatus Tho.xv.diſt.iiij.dicit verũ eſſe cũ defectus la-
chrymarũ prouenit ex defectu doloris:vt quia homo min9
dolet de peccato,quã de dãno temporali.ſecus ſi abundãtia
doloris lachrymas exſiccet ꝓpter cõcitatũ dolorẽ,vel ſi ho-
mo ſe continuerit vt corã ſolo deo doleat.vel ex duritia cõ-
plexionis:vt puta dolor de tẽporalibus eſt magis ſenſibilis:
& ideo magis vicinus ad reſoluendũ corp9 in lachrymas.&
Augu.lib.allegato tractans illud ꝓphetiæ. Quacunq; hora
ingemuerit &c. Adiecit inquit ꝓpheta, Et cõuerſus fuerit
dixit cõuerſum nõ verſum vita viuere. Verſum quidẽ puto
qui dolet de crimine:cõuerſum qui dolet de omni ei9 quam
expoſuimus varietate. Vertit̃ à peccato,qui iã vult dimitte-
re peccatũ. Cõuertitur,qui iã totus,& omnino vertit̃,qui
iam pœnas non timet,ſed ad bonũ deũ tendere feſtinat.quæ
cõuerſio ſi contingat in extremis agenti,vita viuet.ſed q̃m
vix vel raro eſt tam iuſta cõuerſio,timendũ eſt pœnitẽti ſe-
ro.Hæc ille.Et certe põt huius dari ratio:q̃a eodẽ.c.Ezechię
lis.j.dicit̃:Si iuſtus auerterit ſe à iuſtitia,oĩm &c.qđ ſolum
veritatẽ habet de perfecta auerſione.Exilis nãq; vel admo-
dum remiſſa auerſio vel ſurreptitia nõ ſtatim in obliuionẽ
adducit oẽm iuſtitiã hominis,Qua igitur ratione poſſet cõ
uerſum de qualibet etiã tenui conuerſione intelligi?Et Gra-
tianus exponẽs allegatũ verbũ ꝓphetæ,Cõuerti inquit di-
citur qui oĩno iam vertitur cui9 vox & cogitatio ita morti
ficationi deſudat peccati,ſicut prius ſeruierat iniquitati.de
pœni.diſt.j.quis aliquãdo.& hoc voluiſſe videt̃ ꝓpheta cũ
ait:Conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio &
fletu & in planctu,dicit dominus, Scindite corda vr̃a &c.
Ioãnis.ij.Itẽ Ambro.lib.ij.de pœni.Facilius inuenitur q̃ in-
nocentiam ſeruauerit,quàm qui congrue egerit pœniten-
tiam.Et probans quemadmodum oportet pœnitentem val-
de dolere,& abnegare ſemetipſum,adducit verbum Chri-
ſti: Si quis vult venire poſt me,abneget ſemetipſum,& tol
lat crucem ſuã,& ſequatur me.Matthæi.xvj. Debet inquit

pœnitens imitari adoleſcentem quẽ fabulę ferunt poſt amo-
res meretricios peregre ꝓfectũ,& abolito amore regreſſum
poſtea veteri occurriſſe dilectę:q̃ vbi nõ interpellata puta-
uerit ſe nõ recognitã,rurſus occurrens dixerit. Ego ſum:re-
ſponderit ille,Sed ego nõ ſum ego.vt iã videlicet omnẽ pec
cati occaſionẽ efficaciter vitet.& pœnitẽtiæ lamenta nõ de-
ferat.Quòd etiã requirat̃ magnus dolor in ſuſcipiente ſacra
mentũ pœnitentię,videt̃ idẽ Amb.aſſerere in adhortatione
ad pœnitentiã,cũ dicit, Agentẽ in extremis, & pœnitẽtiã cu
pientẽ,aſſecurare nõ audeo,ne decipiã.et tñ ſanã pn̄iam perẽ
tẽ ſecurũ dicit. Idẽ apertius aſtruit Augu.ſermone.xj.ad fra-
tres in eremo. Grauia(inquit) peccata grauiſſimis lamentis
indigent.O monache punge oculũ mẽtis,vt lachryma pro-
deat cõpunctionis.O cõpunctio q̃ ſancta & mirabilis prę
dicatis.tu ſpirituale lauacrũ,tu flagellũ dei es,ꝑ qđ deus mu
tat̃.tu ſtimulus per quẽ deus ad hoĩes inclinat̃.tu ligamen ꝑ
qđ deus fortiter aſtringitur.O cõpunctio ſancta & ĩmacu-
lata ſine qua adultis nõ valet baptiſmus:ſine qua ad iudiciũ
dñi corpus ſuſcipit̃:ſine qua infructuoſa eſt oĩs cõfeſſio:ſine
qua oĩs ſatiſfactio inanis.O cõpunctio lachymoſa,o lachry
ma mentẽ purgans,intentionẽ fœcũdans,cõfeſſionẽ irrigãs,
animã ſanctificans,propter qđ etiã felicẽ tabulã,& vitalem
poſtea eã appellat nauiculã. Et ad eoſdẽ ſermone.vij.Com-
punctio eſt humilitas mentis cũ lachrymis ex recordatione
peccatorum,& timore iudicij. Ex gemino fonte compun-
ctionis ſolent profluere lachrymæ, vno dum mens operum
ſuorum mala conſiderat, altero dum deſiderio æternæ vitæ
ſuſpirat. ¶ Quatuor ſunt quibus cogitatio iuſti tędio ſa- E
lubri compungitur,memoria præteritorum facinorum, re-
cordatio futurarum pœnarum, conſideratio peregrinatio-
nis de vitæ huius miſeria,& deſiderium ſupernæ patrię:qua
tenus quãtocyus illuc valeat peruenire.Quando ergo iſta in
corde hominis fiunt,ſignum eſt tunc deum per gratiam eſ-
ſe præſentem.pſalm.lv. Deus vitam meam annunciaui tibi:
poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo: ſicut in promiſ-
ſione tua.& Ber.c.j.libro de modo viuendi, ad ſororem ſuã:

Cõpunctio lachrimarũ remiſſio eſt peccatorũ:quia tũc pec
cata dimittunť,quãdo cum lachrimis ad memoriã reducũ=
tur.Cõpunctio ſpiritum ſanctũ reducit ad ſe:quia quũ ſpiri
tu ſancto mẽs viſitatur,ſtatim hõ peccata ſua plorat.& ibi
dem plura alia idem confirmãtia. & ca.xxvij.Nihil peius eſt
quam culpam cognoſcere,nec deflere,& allegat Iſidorum:
Quia miſeratio dei occulta eſt:ſine intermiſſione flere
F neceſſe eſt.Et quod hæc velit requiri etiam in conf ſſio=
ne, patet ex fi.capituli. ¶ Ex quibus omnibus concludo
ad recte pœnitendũ requiri diſplicentiã de peccatis p̃teritis,
ꝓpoſitũ firmũ cauẽdi in futurũ,& tertio propoſitũ cõfiten
di loco & tẽpore oportunis ſeu debitis. Addo ad predicta
rationẽ,Peccati deletio in adulto reqrit diſplicentiã diuinę
offenſę non præteritę tantũ.ſed abſolute.Diſplicentia rõna=
lis affectus ſeu volũtatis eſt triſtitia:quæ ab Aug.xiiij.de ci
uitate dei.c.xv.deſcribitur diſſentio animi ab his rebus quæ
nobis nolẽtibus acciderũt,ergo oportet nolle dei offenſam,
qđ dñs ſatis innuiſſe videtur cũ remittens peccata diceret.
Vade,& iam amplius noli peccare.& certe ꝙ non ſufficiat
propoſitum non peccandi cum voluntate ſuſcipiendi aſcra
mentum,aperte affirmat Auguſtinus.Omnis(inquiens)qui
ſue voluntatis iam arbiter conſtitutus eſt:ſi veniat ad ſacra
mẽtum fidelium:nõ poteſt inchoare vitam nouam,ſi nõ eũ
pœniteat vitę veteris:à qua pœnitentia ſoli paruuli ſunt im=
munes.multo ergo fortius ſi venit ad ſacramẽtũ pœnitẽtie.et
dummõ poterit cõtritus dici ſi nõ ſimpliciter ad deũ cõuer=
ſus,amõ nolit ip̃m offendere? Ad eũ nãq; ſolũ reſpicit deus.
q pauperculus eſt ſpiritũ,contritus corde,& tremẽs ſermo=
G nes domini.Eſaie vlt. ¶ Ad rationes ante oppoſitũ.Ad pri=
mam rñdeo,oĩa ibi adducta ſolũ probãt ꝙ ſi totũ quod in
ſe eſt fecerit hõ cõfugiendo ad dominũ oſtiũ cordis ei appe=
riendo &c.deus illũ neceſſario recipit:non autẽ ſi ſegniter re
miſſe & negligenter hoc fecerit,attentius vtique operam da
turus pro corporis ſanitate,aut re vili bonorũ fortunę re=
H cuperanda. ¶ Ad ſecundam,ſi ſacramentum pœnitentiæ ex
opere operato cõfert primam gratiam,auget in homine do=

lorẽ peccati,vt qui prius ꝓpter ĩꝑfectionẽ attritio ſolũ erat,
auctus virtute ſacramenti iã ſit cõtritio.Nec mirũ ꝙ poſſit
augere,ſeu actũ intendere,cũ ponať ab oĩbus ſic habitũ gra
tiæ ſeu charitatis poſſe ꝑficere.Qũo etiã repellenda ſit opi=
nio Scoti ibi recitata,patet ex dictis in corꝑe q̃ſtiõis. ¶ Ad
cõfirmationẽ de textibus iuris rñdeo, Eccleſia dũ opinionẽ
ſequitur,vel prẹſumptioni innitiť,fallit ſępe & fallit.de ſen=
ten.excõmu.ca.nobis.In capitulis aũt allegatis innitiť p̃ſum
ptiõi ꝙ talis ſalutis ſuę memor obicẽ alterius peccati nõ po
ſuerit,& quicquid in ſe fuerit ad ſalutẽ cõſequẽdã facere nõ
omiſerit.Sola autẽ expreſſa in capitulis illis certũ eſt nõ ſuf=
ficere homini ad ſalutẽ.Quòd etiã remiſſus motus cũ deſide
rio ſacramẽti peccatũ delere nõ poſſit,efficaciter deduxi ſu=
pra in corpore q̃ſtionis.Et quãuis in dicto capitulo dudũ.
ſit allegatio partis ꝙ animę fuerint dãnabiliter deceptæ:&
ita parũ vel nihil probans:in cap.tñ ſi quis preſbyter.& ca=
pit.agnouimus.xxvj.quæſt.vj. reus animarum dicitur qui
morienti pœnitentiam denegat.ſupponens ſolum ſacramen
ti deſiderium ſalutem non dare,ſaltem in quolibet gradu.&
eſt in parte deciſa,nõ allegatio partis.Quod additur de one
re & iugo Chriſti,fateor cum gloſa ibidem graue eſſe detre
ctantibus,ſed non dilato iam corde viam domini currenti=
bus.& ibidem concordans verbum allegatum cũ illo Mat
thęi.vij.Anguſta eſt via quæ ducit ad vitam &c.dicit,An=
guſta eſt,quia non niſi anguſto initio incipitur:proceſſu ve
ro temporis ineffabili dilectiõis dulcedine dilatatur. ¶ Ad
tertium reſpondeo ꝙ vtiq; minima contritio ſufficit:ſed nõ I
minimus motus diſplicentię:qui poteſt eſſe tam exiguus,ꝙ
de congruo non mereatur charitate formari, & ita deficit à
ratione contritionis. ¶ Et ad confirmationẽ dico.Aliud eſt
præcepto ſatiſfacere,aliud vero exercitio actus pręcepti gra
tiam & gloriam promereri. Contritio autem dicit motum
meritorium gloriæ,& culpę delendę:& ita quamuis per mi=
nutam diſplicentiam ſatiſfaceret forte præcepto quo iube=
mur de peccato dolere, non tamen ex hoc habetur quemli=
bet motum eſſe contritionem, & delere culpas. Etiam mo=

dus extraneus illi qđ precipit, ſeu materię q̃ ponit ſub p̄ce pto, eſt circūſtantia ad quā precepto tali nō obligamur: vt magnitudo affectus cōparatiōe ad p̄ceptū q̃ iubemur credi toribus ſua dare, vel depoſitū reddere. ſed aliq̄n modus eſt pars eius qđ ponitur ſub pręcepto, & ad illū modū certum eſt q̄ obligat ipſum p̄ceptū: vt patet de modo ex toto cor de ſeu ſup oia diligendi in p̄cepto quo iubemur deū dilige re: & ſic in ꝓpoſito eſt de p̄cepto quo dñs mādat vt peccata noſtra lauemus & deleamus pœnitētia. Hiere. iiij. Laua à ma litia cor tuū. &c. ¶ Effectualiter materiæ deciſio cōſiſtit in tribus propoſitionibus. Prima: Obligatio decimarū quo ad verā quotā decimę inducta eſt legis veteris diſpoſitione, & morte Chriſti extincta: quā denuo innouauit vniuerſalis ec cleſia: ſed nō debent cū effectu niſi petant. Secunda: Cōſules aliqd cōtra legē dei temere, peccat: quāuis cōſiliū inſequens excuſari interdū poſſit à peccato. Tertia, Nō oīs diſplicētia peccati reponit hominē ad ſtatū gratiæ, ſed q̃ humili ex cor de procedēs, hominē nō attritū ſolū, ſed cōtritū conſtituit.

Argumentum quodlibetarij.

ARGVIT Quodlibetarius contra tertiā con cluſionē ſic. Quibuſdā paruam diſplicentiam de peccatis habentibus deus cōfert gratiā. ergo & omnibus: & per cōſequens quęlibet diſplicētia &c. Antecedēs patet: quia quibuſdā īfert deus ſuā gratiā quaſi coactis: vt dicit gloſ. ad Roma. x. Multo er go fortius his quibus peccatū aliqualiter diſplicet. Et cōſe quentia tenet, qa ſi ęqualiter diſpoſitorū deus vni cōferret gratiā, & nō alteri, excepta via ſacramentorū q̃ applicatio ni paſſionis Chriſti innititur: videretur acceptor perſonarū. Et confirmatur: Intentio ſeu augmentum eſt circunſtantia actus non trahens in aliā ſpeciē, vt manifeſtū eſt. Nulla au tem circunſtantia quæ ſpeciē non mutat, poteſt actus cōdi tionē in infinitū meliorē vel deteriorē facere. ergo ſi diſplicē tia magna promeretur peccati deletionē & gratiā: idem erit de quātūlibet parua diſplicētia: & ita quęlibet videt repo

nere ad ſtatū gratiæ. ¶ Rñdeo. Ad primā poſt Augu. lib. j. L ſeu epiſtola ad Simplicianū. In gratuitis non eſt pſonarum acceptio. Si enī debitū originalis pcti de9 alicui remittat, eſt gratiæ. ſi vero exigat, eſt iuſtitiæ, ſed in his q̃ ex iuſtitia debē tur, ſi vni paris cōditionis fiat cōpenſatio meriti, & alter p̄ termittat: hic eſt acceptio pſonarū: vt ſi æquè meritis apud rēpublicā vni tribuat ſtipēdiū laborū, & alteri negēt labo ris cōpēſatio. in ꝓpoſito nr̄o cū deus quaſi coactis īfert gra tiā, aut ad p̄ces aliorū, totū eſt gratiæ: & ita iuſtè pōt ſine ac ceptionis vitio vni cōferre, altero pariū cōditionū penitus M p̄termiſſo. ¶ Ad cōfirmationē dico: Licet circūſtātia ma gnitudinis ſeu quātitatis in actu, nō mutat ſpeciē naturæ, bñ tñ ſpeciē moris: vt i ſimili auferre vnicū granū eſt eiuſdē ſpeciei et naturæ, cū auferre mille milia: & tñ ſcd'm pellitcha ritatē, & eſt furtū: nō aūt primū. Similiter diuturnitas act9 ad tēpus quo homo deliberare poſſet, nō mutat ſpeciē natu ræ, certū eſt: tñ ſurreptitiū odiū fratris, ſolū ē veniale: vbi ve rò tēpus ceſſerit quo deliberare potuiſſet, redditur mortale pctm̄: & eſt iā actus alius ſecūdū ſpeciē moris: puta delibe ratus, & human9 interp̄tatiue. Similiter ex circūſtātia tēpo ris: puta mercari in die feſto: eſte mortale: qđ alio tpe oīno N eſt licitū. Aliter rñdeo (nō intrando difficultatē vtrū actus meritorius ꝓprie dici poſſit ſpecie moris differre à quolibet non meritorio. probabile enim eſt velle ſubuenire pauperi propter deum, ſiue ex charitate fiat ſiue non, cæteris omni no paribus idē eſſe in ſpecie moris) q̄ minor eſt falſa cū cir cunſtantia illa facit impleri vel tranſgredi præceptū quod alias vel nō impleretur vel certe nō præteriretur ſeu viola retur. verbi gratia neceſſitas fidei vel parentū interdū re quirit feruentē & laborioſam ſubuentionē: quo caſu ſi quis fidei vel parētum neceſſitati remiſſe & tepide ſuccurreret, non ſatiſfaceret præcepto, ſed peccaret omiſſione zeli quem adhibere tenetur: vbi ſcilicet fidei vel parentū neceſſitas nō ſufficienter releuaretur. & ſimiliter eſt ſi ponat hominē iam totum facere quod in ſe eſt, vbi aliter vel remiſſius agens non totum faceret. In propoſito circūſtantia magnitudinis

ponit hoiem in ſtatu faciēdū totū qď in ſe eſt:et ita facit de
cōgruo mereri &c.Etiā in caſu ꝑ remiſſū dolorē,vbi mor=
tis periculū iſtat,vel tp̄s neceſſitatis ad ſacrorū ſuſceptionē,
non ſatiſfit p̄cepto diſponendi ſe ſufficienter ad gratiam.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER ꝗd ꝓpheta ait Pſal.lxviij.Obſ=
curentur oculi eorum ne videant:& dorſum eo
rum ſemp incurua:cum dicat Apoſto.j.ad Co
rinthios.vj.Maledici regnū dei non poſſidebūt
A ¶ Pro huius ſolutiōe p̄mitto.Maledicus dici=
tur qui alteri malū imprecatur,finem iuſtum nō prætendēs
ob quē videlicet alteri liceat malū illud imprecari: quāquā
nō inferre.tūc em̄ in malo nō ſiſtit,ſed ꝑ malū in bonū prę=
cantis affectus prætenditur.vnde Gregorius tractans illud
Iob.xxxij.Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat,&
exultaui ꝙ inueniſſet eū malū.nō em̄ dedi ad peccandū gut
tur meū:vt expeterē maledicēs animā eius.ſic iquit:Plerūq̄
euenire ſolet vt nō amiſſa charitate & inimici nos ruina læ=
tificet,& rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa cōtriſtet: cū
& ruente eo quoſdā bene erigi credimus: & proficiēte illo
pleroſq̄ iniuſte opprimi formidamus:quoniā ſi de inimici
morte omnino gaudendum nō eſſet,ꝓpheta nō diceret,Læ=
tabitur iuſtus cū viderit vindictam:manus ſuas lauabit in
ſanguine peccatoris.Eadem autē ratione licet ei optare ma=
lum qua & gaudere cum acciderit.vnde & alibi propheta
imprecando ait:Imple facies eorum ignominia:& quærent
nomen tuum domine.Erubeſcant & conturbentur in ſecu=
lum ſeculi:& confundantur & pereant.Pſal.lxxxij.Sed cum
nulla iuſta poſſit eſſe ratio aut finis debitus alteri culpā im=
precandi,vel occaſionem proximum impingendi ad pecca=
tum,ſed tenemur lege charitatis affectu & opere proximos
ſubleuare ne ruant in culpam:ac vbi caſuri fuerint,minus
deum offendant:mirum videtur quo pacto recte præcetur
ſanctus propheta,Obſcurentur oculi eorū &c. Sed in ſcri=
pturis ſacris cum talia legimus quæ ruinam ſonāt,vel occa
ſionem

ſionē proximā ad offenſam:non precātis voto,ſed p̄nūtiān
tis affectu intelligēda fore nos docēt ſancti :quēadmodū il=
lud domini ad ſpiritū malignū poſteaꝗ̄ ſe obtulit deceptu
rū Achaz:& fore ſpiritū mēdacij in ore omniū ꝓphetarū:
Decipiens:& preualebis:egredere,& fac ita.iij.Regum vlt.
Non deceptionē mēdacij iuſſit dominus,ſed egreſſum p̄nū=
ciauit,& futurū euentū ꝑut ſpiritus malign9 obtulerat &
illud domini ad Iudā.Ioānis.xiij.Quod facis,fac citius.p̄nū=
ciatiue exponit,& permiſſiue,non imperanter vel optati=
ue.& illud angeli ad Ioā.Apo.vlt.Ne ſignaueris,id eſt occul
taueris verba prophetię libri huius.tempus enim ꝓpe eſt
ꝗ nocet:noceat adhuc:& ꝗ in ſordib9 eſt ſordeſcat adhuc.
ſic exponit illud eiuſdē Pſal.Appone iniqtatē ſuꝑ iniquita=
tem eorum,& nō intrēt in iuſtitiā tuā.In propoſito autem
recte prędixit quēadmodū oculis obſcuratis conſequens ſit
dorſum ſemꝑ īcuruari ad culpā.Cum enim cæci p̄eūt: neceſ
ſe eſt præcipites ruant qui ſequūtur.Nihil enim tā eſt ad p̄æ=
cipitandū de via morū efficax,nihil ad aducendum in cūlpę
foueā tā opportunū & validū,nihil ad ſuffodiendū & ener=
uandū aptius,quā ignorātię cęcitas.hæc eſt fex calicis domi
ni de vino mero,quā perditis & iam deſperatis peccatorib9
propinat.pſal.lxxiiij.Verumtamen fex eius non eſt exinani=
ta:bibent omnes peccatores terrę.Et rectę inquam fex eſt,
quoniam alijs ad inebriandum plus vigoris habet,& ſolo
fumo rationis lumen obducens,omne bonum extinguitur.
Hinc Sophiæ primo contra eos qui in fecibus ſuis demora=
rant,dicit dominus:Tribulabo eos,& ambulabūt vt cæci:
quia domino peccauerunt:& effundetur ſanguis eorum ſi=
cut humus,& corpora eorum ſicut ſtercora. & Eſaie .xxix.
dicit dominus.Eo ꝙ appropinquat populus iſte ore ſuo,
& labijs ſuis glorificat me,cor autem eius longe eſt a me,&
timuerūt me mādato hominū & doctrinis,ideo ecce addā
vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi &
ſtupendo:peribit ſapientia a ſapiētib9,& intellectus pruden
tium abſcondet.Quam pœnam cæcitatis vniuerſa tandem
mala comitari idem propheta.v.ca.ſuo teſtis eſt; Propterea

(inqt)captiuus ductus eſt populus meus,quia non habuit
ſcientiã:& nobiles eius interierunt fame:& multitudo eius
ſiti exaruit.ꝓpterea dilatauit infernus aĩam ſuã,& aperuit
os ſuum abſq; vllo termino:& deſcendẽt fortes eius & po-
pulus & ſublimes glorioſiq; eius ad eũ:& incuruabitur ho
C mo,& humiliabitur vir:& oculi ſublimium deprimentur.
Hinc non ab re hoc ſumme curauit eccleſia,ne duces popu
li ſacerdotes à diuinæ legis intentione auocarẽtur quarum-
libet ſecularium rerũ ſolicitudine,adeo vt apud altare in ſa-
cerdotum p̃ce eum nominari vetuerit,qui ſacerdotem ab
altaris miniſterijs & ſtudio legis auocando tutorem vel cu
ratorem nominauerit.lxxxviij.diſtinctione: neq; apud alta
re.&.xxj. q̃ſtio.iij.Cyprianus.Hinc tot iura à ſecularibus
negocijs clericos & monachos arcent,vt theologiæ ſeu di-
uinæ ſciẽtiæ inſiſtant.excõicantur quotquot monachi aut
ſacerdotes ad phyſicam aut leges audiendas conuolauerint
niſi intra duorum menſium ſpatium ab incepto deſtiterint
ne clerici vel monachi &c.c.ſup ſpecula.Sed prohdolor iã
impletur prophetæ verbum:Caupones tui miſcent aquã
vino.Qui p̃ſumus eccleſijs,& vt doctrinæ Chriſti vacem9
pauperum ſuſtentamur eleemoſynis:non totos damus nos
vino diuini verbi quo ſimplices potare habemus,ſed ſan-
ctis rebus & feruidis aquam miſcemus tꝑalis cupidinis.Ac
vtinam pro doctrina ſana non inferremus exempli perni-
ciem.Sed hæc miſſa facio:ſatis eſt ſoluta q̃ſtio,ſi oſtẽderim
nihil conſequentius q̃ quòd cæcitatem paſtorum qui ſunt
oculi,comitetur(vt propheta pronunciat)incuruatio dor-
ſi:error videlicet & culpabilis impactio ſubditorum.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid ad ſcripturæ ſacrę lectionẽ alios
cohortantur theologi,cũ melius ſit veritatis
viam non agnoſcere,q̃ poſt agnitam retror-
ſum conuerti à ſancto mandato? ¶Quia ſecũ
dam quæſtionis partẽ apo.Petrus affirmauit
ſecundæ canonicæ cap.ij.ſimiliter Iacob.ij.Scienti bonũ &

non facienti pctm̃ eſt illi.& Lucæ.xij.Seruus ſciens volũta
tem domini,& non faciẽs,plagis vapulabit multis:q autẽ
non cognouit,& facit digna plagis,vapulabit paucis:cau-
ſa ſubditur:Qm̃ multũ q̃retur ab eo cui multũ eſt commen
datũ.ꝓpterea ſatius videretur hoĩbus veritatis notitiã non
inferre,& ad ſacræ lectionis ſtudiũ eos minime cohortari.
Qñ em̃ aqua fauces exſiccat,qd adhuc oportet bibere? vt
dr̃.vij.Ethi.Qñ notitia veritatis deteriorẽ facit,& culpã ag
grauat,qd oportet diſcedere? Sed aliud lõge eſt ſimplex ve- A
ritatis neſcientia:aliud diſcendæ veritatis contẽptus.Vnde
Ambr.tractans verbum Lucæ allegatum,Multi(inqt)exi-
ſtimãtes ſe minus vapulaturos ſi neſciãt qd ꝯpari debeant,
auertunt ſe ne audiãt veritatẽ.Sed cũ poſſent ſcire ſi vellent
ſtudiũ adhibere:nõ neſcientes,ſed contẽptores iudicant.Et
ſapiẽs,Qui obturat aurẽ ſuã ne audiat legẽ,oratio eius erit
execrabilis.Prouerb.xxviij.Qua enim fronte petit vt deus
eum exaudiat,quem in tãtum deſpicit vt eius p̃cepta lege-
re diſſimulet? Et certe ſi grauitas pctõrum contẽptus ma-
gnitudine penſanda ſit,(vt concors eſt doctorũ ſñia)& gra
uius contẽnat qui regis p̃ceptũ aduertere nõ curat,q̃ ſi co-
gnitũ fragilitate quadã p̃tereat regis mandatũ: manifeſtũ
eſt grauius peccare eũ qui non tam magnifacit dñi legẽ vt
diſcere curet,q̃ ſi ex dei reuerentia incorporatã pro huma-
na fragilitate interdũ ſciẽs p̃tereat.Quid de ſe(inquit Aug.)
cogitant ſerui,qui ita præſumũt domini præcepta contẽne
re,vt nec ipſas inuitatorias literas quibus ad regni beatitu
dinem eos inuitat,dignentur relegere? Adijciens,Si aliquis
noſtrum procurotori ſuo in remotis agẽti literas dirigeret,
& ille non ſolum non impleret quod præcipitur,ſed etiam
ipſa iuſſoria legere dedignaretur &c. ſermone.lvj.ad fra-
tres in eremo.Hinc Matthæi & Lucæ. x. a. legitur,Qui
vos non receperit,neque audierit ſermones veſtros:exeun-
tes foras de domo vel ciuitate illa, excutite puluerem de
pedibus veſtris.Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ
Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij,quam ciui
tati illi.Multum ergo culpæ conditionem grauat,noluiſſe

dei verbum diſcere. Et quid ſtultius atq; magis ꝑpoſteꝝ? Hoīem exteriorem de limo terræ formatum, multa ſolicitudine pficimus: interiorem verò hominem ad dei imaginem factum, vt vile mancipium verbi dei fame & ſiti cruciari ꝑmittimus. Hoc (ni fallor) ꝓphetæ deplangit cum inqt: Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus ſum comedere panem meum. Pſal. c. Non enim corporis panē oblitum fuiſſe credibile eſt, quem corporis defectus tantū̄ eſurire facit: ſed panem ſpiritus, verbum ſcilicet dei: quo niſi reficiatur, facile increſcit concupiſcentiæ ardor, q hoīem

B percutit vt fœnum, ac totum humorem depellit. i. quicquid virtutis eſt & gratiæ. ❡ Quòd etiā ſe exponat diſcriminibus q̄; multis, & validis ſe obijciat pctōrum procellis, qui defixos in terram ſerua...s oculos, mandata Chriſti minime curat agnoſcere: hinc ꝑpendere licet: Si quis in acie poſitus bellorum, aut cum duello inuaditur, nolit vel oculos leuare vt impetum ictus deflectat, neq; attēdat quemadmodum iacula ꝓuiſa minus feriant: aut ſi in tempeſtate nolit nauta reſpicere quam ad partem nauē dirigens poſſit ſaluus euadere. In via autem morum non eſt nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarū harum, contra ſpiritualia nequitiæ in celeſtibus. ad Epheſi. vj. Incomparabiliter ergo maius diſcrimen ſubit qui diuinæ legi nō intēdēs, mare peregrinationis noſtræ tranſire p̄ſumpſerit. Opportune ergo & vtiliter admodum ad ſacræ ſcripturæ lectionem alios cohortantur theologi, ne quando iraſcatur dominus, & pereāt de via iuſta ſi diſciplinam nō apprehenderint, & præuaricationis omniū̄ dei mandatorum rei ſint, quorum ſe temerandorum per cæcitatem ignorātiæ expoſuerint diſcrimini: cum non ab euētu culpa aut eius grauitas iudicanda ſit: ſed ab eo quod per ſe aut vt frequenter ſequi natum eſt. Et hæc ſub benigna omnium interpretatione de propoſitarum quæſtionum deciſione dicta ſint, Finis.

Dicta anno dn̄i. M.CCCC.XC.V.

Eiuſdem ſexta quæſtio quodlibetica.

REſpōſurꝰ ad Quęſtionē propoſitā, an tranſgreſſio humani p̄cepti iuris vel hoīs inducat mortale pctm̄: cū ſit ſtultū an̄ hiſtoriā effluere, & in ipſa hiſtoria ſuccingi. ij. Maccab. ij. p̄tereo excuſationē meæ inſufficientiæ, ac ſub correctione ſanctę ſedis apoſtolicę atq; oīm quorū intereſt deuiantes ad tramitem veritatis reducere, q̄; breuiſſime tria inquiram. Primū, an lex ſtatutum vel p̄ceptum humanū obligat in foro conſcientiæ. Scd̄m, ſuppoſito ꝙ ſic, an eius trangreſſio inducit mortale pctm̄. Tertiū, an cuiquam licet in ſuis defenſionibus & impetitionibus indifferēter qualibet iuſta lege vti. ❡ Et primo inducam media quibus probari videt̄ pars negatiua primi. Primo dicit Apoſtolus. j. ad Timo. j. Iuſto non eſt lex poſita, ſed non iuſtis & nō ſubditis impijs & pctōribus. Et ad Gala. v. dicit̄: Si ſpū ducimini: nō eſtis ſub lege. Tertio Vrbanus papa: Qui lege priuata ducit̄, nulla ratio exigit vt publica lege conſtringat̄. xix. q. ij. duę ſunt leges. Lex aūt priuata (vt ibi dicit̄) eſt q̄ inſtinctu ſpūſcti ſcribitur in corde hoīs. Quarto Aug. ſermone de charitate, Reſpice (inqt) ad munera eccleſiæ, & vniuerſis excellentius charitatis munus cognoſces: q̄ (vt oleū) non pōt premi in imo, ſed ſemꝑ ſuperebullit. dilige, & fac quod vis. Quinto Matthæi. xvij. dicit̄: Liberi ſunt filij regni à p̄ſtatione tributi. ſed habens charitatem, eſt filius dei. ad Roma. viij. Quicunque ſpiritu dei aguntur, hi ſunt filij dei. Non enim accepiſtis ſpiritūm ſeruitutis &c. Ergo habens charitatem, eſt liber à præſtatione tributi: & per conſequens etiam ab a=

lĳs legis & ſtatutorũ obligationibus.Sexto,Anſelmus pri
mo Cur deus homo,cap.v.ait: Per ſe redimere voluit deus
hominem,vt in priſtinã redigeret libertatem:& ſibi homo
ſubiectus eſſet,non homini.ergo.Septimo,quia Actuum.
xv.dicitur:Quid tentatis deum,imponere iugum crucibus
diſcipulorum,quod neq; nos neq; patres noſtri portare po
tuimus?Sed grauius multo eſt humanis præſumptionibus
ſubiacere,q̃ diuinis ordinationibus,quas ſolas complexũ
eſt vetus teſtamentum:vt vult Auguſtinus ad inquiſitio=
nes Ianuarĳ.xĳ.diſtinctione,omnia.Etiã cum in veteri lege
ſolum fuerint.611.p̃cepta,vt poſt Hebræos refert Lyra pſal
mo.xviĳ.ſup eo verbo:Delicta quis intelligit præcepta hu
mana innumera ſunt,& ferè infinita.ergo &c.Octauo.Trãſ
greſſio eius quod quis debet & facere tenetur in foro con=
ſciẽtiæ,inducit peccatum.Sed peccatum deſcribitur ab Au
guſtino libro de duabus animabus,quod eſt dictum vel fa
ctum vel concupitum contra legem æternam dei.Cũ igi=
tur præceptum humanum vel lex humana non ſit lex æter
na dei:ſequitur q eius preteritio ſeu tranſgreſſio non ſit pec
A catum:& per conſequens &c.¶Materiam huius articuli
complectar duabus concluſionibus.Prima eſt,Lex iniqua
ſiue præceptum iniuſtum neminem obligat in foro cõſciẽ
tiæ.Contingit autem legem eſſe iniuſtam,vel qa cõtra deũ
eſt,puta ſi prohibet quod deus præcipit,aut certe iubet aut
concedit quod deus vetat.Exemplum.Iuſtinianus cõceſſit
cauſa religionis conſummata coniugia debere diſſolui, vt
patet.xxvĳ quæſtione,ĳ.ſunt qui dicunt.& per gl.x.diſtin=
ctione cap.lege imperatorum.contra apertam dei prohibi
tionem Matthæi.xix.Quos deus coniunxit,homo nõ ſepa
ret.Et ergo textus in dicto cap.lege imperatorum.dicit im=
periali lege non in omnibus controuerſĳs vtendum,ea de
cauſa,q inuenitur euangelicæ & apoſtolicæ doctrinæ nõ=
nunquam contraria.Item Celeſtinus papa olim deciderat
idem iuris eſſe ſi alter fidelium labatur in hæreſim,& ſi al=
ter infidelium conuertatur ad fidem:vt videlicet vtrobiq;
ſi fidelis contraxerit,teneat ſecundum matrimoniũ in alte=

ro trium caſuum de quibus cap.quanto.de diuortĳs, puta
ſi infidelis nolit cohabitare,vel non ſine contumelia creato
ris,vel vt fidelem pertrahat in mortale peccatũ.qui error a=
perte contrarius eſt Apoſtolo.j.ad Corinth.vĳ.Olim tamẽ
inſertus erat cap.laudabilem.de conuerſione infidelium.in
antiqua compilatione:vt dicto ca.quanto,refert Hoſtieñ.
in verbo licet quidam p̃deceſſor.Item plures Romani pon
tifices iudicauerunt aliqñ inter matrimonia p verba de p̃=
ſenti cum duabus contracta,quod conſummatum erat car
nali copula,alteri quanuis priori p̃iudicare:vt patet in cap.
licet.de ſpõ.duorum,& q error fuerit,ex hoc patet,qa Ale=
xander tertius cõſultationi reſpondendo dicit ſemp primũ
per verba de præſenti contractum tenere,licet quidã p̃de=
ceſſores aliter aliqñ iudicauerunt.Quando autem conſulta
tioni reſpõdet,nihil noui iuris inducit,ſed quod prius erat
declarat:vt notat glo.in cap.conſultationi.de tempo.ordi=
natio.Neq; obſtat ca.fi.de ſpon.duorum.eo q mãdat papa
epiſcopo Mutinẽſi vt in matrimonĳs decætero contrahẽ=
dis obſeruet Romanæ eccleſiæ traditionem.ex quo à cõtra
rio ſequi videtur q in prius contractis ſeruari non debuit.
Tum quia vt communis omniũ doctrina habet,argumẽ=
tum à contrario non tenet.cum ſequeretur abſonus intelle=
ctus.Et quid certe abſurdius,q̃ vt cõſuetudine induci po
tuerit q poſterius matrimonium ,ppter copulæ acceſſum
primum rumperet,contra naturalis & diuini iuris diſpoſi=
tionem:& cõſuetudo nulla inducere poſſit aut potuerit vt
matrimoniũ in tertio aut quarto gradu conſanguinitatis
contractum,validum eſſet & teneret:quod tamen concor=
diter volũt canoniſtæ:& eſt cap.quod ſuper his.de conſan=
guinitate & affinitate.Tum ſecũdo,qa contrariũ quod in=
ferri debet,non repugnat p̃determinatis:puta ſi eps non te=
nebat hoc ſeruare cum effectu in prius cõtractis,vt ea ſepa=
raret:quia propter ſcandalum(vt deduxi quodlibeto anni
præcedentis)licet matrimonia quæ omnino nulla ſunt,ſuſti
nere,per ca.quia circa.de conſangui.& affinita.de quo etiã
per gloſ.& doctores in.c.ſuper eo.de cognatione ſpirituali.

Itē ſic:Gratianus dicit illud Greg.qđ ꝓpoſuiſti.xxxij.q̄ſt.
vij.fuiſſe euāgelicę & apoſtolicæ doctrinæ cōtrariū,de mu
liere q̄ infirmitate correpta reddere neq̄t coniugale debitū,
& maritus cum alia contrahit.An vero campus iuris ab
hmōi erroribus ſufficienter hoc tp̄e expurgatus ſit,videāt
iuriſtæ,mihi nil incertius.Quòd aūt legi iniuſtę hoc primo
modo obedire non tenemur,patet:q̄a obedire deo oportet
magis q̄ȝ hoībus.Actuū.v.Idē.xj.q.iij.ca.non ſemp̄ eſt ma=
B lum non obedire.cum nouem ca.ſequentibus.❡Scđo n.ō
contingit legē iniuſtam eſſe,q̄a contra bonum humanū.Et
hoc tripliciter,Vel p̄ defectū authoritatis in condente: de
quo in.c.vt animarū.de conſtitutionibus.li.vj.Vel ex fine,
q̄a ſcilicet ordinatur ad priuatum bonū rectoris ſeu p̄ſiden
tis & non ad cōem vtilitatē.Vel tertio ex forma.q̄a videli=
cet onera inæqualiter non ſcđm proportionē gæometricā
imponunť ſubiectis.Et quolibet horum modorū lex fuerit
iniuſta & iniqua,non ligat in foro conſciētiæ:vt dicit btūs
Tho.j.ij.q.xcvj.arti.iiij.& eſt rō:q̄a vt dicit btūs Aug.pri=
mo de libero arb.c.ix.Quæ iuſta nō fuerit,non eſt lex.Quod
etiā probat.c.erit autem lex.iiij.diſt.Item.iiij.de ciuitate dei.
c.iiij.dicit Aug.Remota iuſtitia q̄d ſunt aliud regna q̄ȝ ma
gna latrocinia?& paucis interpoſitis,Eleganter eñ & ve=
raciter Alexādro illi magno q̄dam cōprehenſus pirata quū
eum interrogaret Alexander q̄d ſibi videreť vt mare habe=
ret infeſtū,libera contumacia reſpondit,Quid tibi vt orbē
terrarum?Sed q̄a ego illud exiguo nauigio facio,latro vo=
cor:q̄a tu magna claſſe,imp̄ator.Hic pirata ſcđm aliq̄s vo
cabať Dionides:cuius reſponſionē magis intelligibiliter po
nit Aulus Gellius:& habeť etiā in Polycratico.li.iij.ca.iiij.
& Eſaiæ.x.dicit:Ve q̄ condunt leges iniquas,& ſcribentes
iniuſtitias ſcripſerunt,vt opprimerēt pauperes in iudicio,
& vim facerent cauſæ humiliū populi mei.Sed oppreſſio=
ni & vi nemo teneť parere,imò naturaliter cuilibet licet à ſe
repellere,niſi forte ꝓpter ſcandalū imminens,quo caſu te=
netur etiam hō iuri ſuo cedere,iuxta illud Matthæi.v.Qui
angariauerit te mille paſſus,vade cū illo & alia duo.Et q̄ te

cū voluerit contēdere in iudicio &c.Vnde notāt doctores
poſt Bartolū.c.j.de conſtitutionibus.ꝙ licite fraudať gabel
la q̄ iniuſte fuerit impoſita ❡Ex quo infero ꝙ iniuſte con=
demnatus ſcđm veritatē,quāuis iniuſte ſcđm allegata &
ꝓbata:nō teneť in foro conſcientiæ ſoluere,q̄a ſnia iuſtineť
ſola p̄ſumptione iuſtitiæ:vt notať in.l.Iulianus.ff.de cōdi.
indebiti & non inducit naturalē obligationē:imò voluerūt
Innocentius Hoſt.& poſt eos Panor.in ca.quia pleriq̄ȝ.de
immunitate eccleſiarum,ꝙ nec licet ſic condemnato ſponte
ſoluere,quia induceret victorē ad peccandū.quod limitat
Panor.niſi animū donādi habuerit.Credo tamen ꝙ ſine aīo
donandi licite ſoluere poſſit,tū ad redimendū vexationes
quas veriſimiliter timet:tū ne contumaciter videať ſnię nol
le parere,& ſubterfugia q̄rere:tū etiā quia ſi alius paratus
ſit recipere iniuſte priuſq̄ȝ iſte ſoluit,nō coinquinať cōſen=
ſu in pctm̄,niſi non ſoluēdo eū correcturus eſſet,vel caſu ſi= C
mili ſicut in ſoluēte vſuras.❡Sed quid ſi iudex mandet,an
teneať parere?Reſpōdeo,Sicut nō teneť ſnię obedire,ita nec
vocali mādato,Vnde Petrus de Palude.xxvij.diſt.iiij.ſent.
tenet ꝙ maritus nō teneť ad mādatū iudicis vxori occultæ
adulteræ reddere debitū,arg.ca.ſi q̄n.de reſcriptis.obedit eñ
mēti,etſi non verbis:q̄m ſi iudex ſciret,nequaq̄ȝ p̄ciperet,&
maritus præiudicare ſibi cognoſcendo,ex quo fieret biga=
mus.Idem.xxxv.diſt.Quarti tenet poſt Petrum de tharen=
taſia ꝙ poteſt maritus ꝓpter occultum adulterium vxoris
eam repellere à thoro,quia poteſt ī defectum probationum
ſibi ius dicere,quanuis à domo nō poſſit eam expellere,ꝓ=
pter ſcandalum.Et probo iſtud ſic:omnes doctores conce=
dunt ſi quis contraxerit cum ancilla credens eam liberam,
ad nullius mādatum tenetur cum eadem detecta vel cogni
ta ſeruitute cōtrahere.īfero,ergo nec tenetur eidē ad quod=
cunq̄ȝ mandatum iudicis p̄dente etiā lite carnale debitum
exoluere.Conſequentia tenet:quia non poteſt illam quam
ſcit vxorem ſuam non eſſe,ſine peccato mortali cognoſcere
niſi de nouo cum eadem matrimoniū contrahere velit.Nec
releuat ſi velit ei cōmiſceri maritali affectu quaſi ex primo

conſenſu &c.tanq̃ illi cui mouet̃ quæſtio ſtatus quia ſcit eã
nõ eſſe ſuã cũ ergo nolit eã ſuã facere,ſequit̃ ꝙ cognoſcen=
do fornicetur.Nec obſtat.c.laudabilẽ.& lite pẽdente nil ĩno.
&c.quia ꝓcedit ſolũ in foro iudicij,quõ ſcilicet ibi iudicari
debeat.Ex quo patet q̃ manifeſte errauit Hoſtiẽ.de cõiugio
ſeruorũ.§.fi.in ſumma dũ tertiã opinionẽ(quæ cæteris dete=
rior multo eſt)amplectit̃,videlicet ꝙ etiã ſciens ſeruitutem
vxoris,ꝓpter dubiũ euentũ licite põt reddere & exigere de
bitũ &c.Propter p̃dicta motus videt̃ Tho.dicere.xxxvj.di
ſtin.iiij.in fine,Si ex cauſa ꝓbabili dubitet,vel vehementer
pręſumat,aut certe cognoſcat:nõ debet ei debitũ reddre etiã
eccleſia præcipiẽte:qa vel ſibi p̃iudiũ faceret vxorio affectu
eã cognoſcendo:aut alias fornicaretur.Ex dicto corrollario
cõſtat queẽadmodũ alicui iuſte infert̃ aliquid qđ ipſe iniu=
ſte patit̃,vt patet de cõuicto ad reſtituendũ qđ nõ abſtulit
per legitimos teſtes tñ falſos.Similiter quidã in remotis par
tibus cõtraxit cũ aliqua,qua moriente cõtraxit cũ alia quã
poſtea deprehendit cõiunctã primæ ſecũdo gradu conſan=
guinitatis.tunc iuſte excõicatur ſine culpa.❡Sed dubiũ eſt
de iniuſte excõmunicato an obligatur in foro conſcientiæ
alios vitare,& alij ipſum quibus ſententiã conſtiterit iniu=
ſtam eſſe.Et videt̃ doctores communiter dicere quòd ſic.
Tho.xviij diſtin.q.j.de excommunicatione,arti.iiij. Palude
& Ricard.eadem diſtinctio.iiij.Alexander de Hales.lxxxij.
quæſt.iiij.partis membro vltimo. niſi fuerit nulla per defe=
ctum auctoritatis in pronunciante,vel lata fuerit poſt ap=
pellationem legitime interpoſitam,vel contineat intolerabi
lem errorem,per ca.per tuas.de ſenten.excommunica. &c.
ſolet.eodem titulo lib.vj.idem poſt multa decidiſſe videtur,
Gratia.vj.quæſt.iij.cap.qui iuſtus eſt.§.hic & ſi &c.dicẽs,
dum ſolo odio in aliquem lata eſt ſententia excommunica=
tionis nulla ſub exiſtente cauſa iuſta ſiue pro qua lata fue=
rit ſiue fieri potuiſſet.De quo ſecundo membro in capitu.
non ſolum.§.cum ergo.quamuis apud deum ligat9 non ſit,
ſententiæ tamen parere deberet,nec ex ſuperbia ligetur qui
prius ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur.Idem iu=

nuere videtur dictum ca.p tuas.§.verũ in alijs.vbi ꝓ cau=
ſa quare in alijs excõicationibus niſi grãm abſolutionis im
ploret,audiri non debet:ſubiungitur:Ne ſnĩam eccleſiaſti=
cã cõtẽnere videatur:& ꝑ hoc amplius ex ſuo contẽptu li=
get.Pro eodem.c.notandum.in fi.xxiiij.q.iij.❡Sed cum ius D
diuinum non aliter p̃cipiat iniuſtæ excõicationi q̃ cæteris
oppreſſionibus,legibus & p̃ceptis iniuſtis obtẽperari de=
bere:imò facultatem dat excõicandi non ꝓ voluntate & li
bito,ſed ſolum ꝓ mortali pc̃õ,& quod aliter corrigi non
valet,vt patet Mat.xviij.non video ꝙ in foro cõſcientię te
netur homo excõicationem hmõi ſeruare,niſi quantũ ratio
ſcãdali qđ alias emergeret,vel magni boni qđ parẽdo ſnĩę
eueniret,aut cõſimilis extrinſeca circũſtãtia occurrẽs iuxta
legem charitatis exegerit.Nec eſt quo ad hoc differẽtia in=
ter ſnĩam excõicationis nullam,& eã q̃ aliqua eſt,ſed iniu=
ſta.quod valde firmare videtur verbũ Gelaſij,Si ſnĩa iniu=
ſta eſt,tanto eã curare non debet,quanto apud deũ & eius
eccleſiã neminem põt grauare iniqua ſnĩa.ita ergo ab ea ſe
non abſolui deſideret,qua ſe nullatenus ꝓſpicit obligatũ.
xj.q̃ſt.iij.cui eſt illata ſnĩa.Pro iſto eſt quod notat Antoni=
nus tertia parte titu.lxxiij.circa finem.Dum qs excõicatur
ꝓpter cauſam iniquam,puta qa non tradit librum ad vo=
luntatem ſupioris,excõicatio tenet:ſed cõſulens vt non o=
bediat,non incurrit:qa licet in facto cõicet,non tñ in crimi
ne:quia factũ licitum eſt.Quod aũt glo.limitat textum ad
ſnĩam Dioſcori hæretici diuinatio eſt,nec textus ſe fundat
ſuꝑ hæreſi ſententiantis,ſed ſuꝑ iniquitate ſentẽtiati.Ricar.
xviij.diſt.iiij.artic.iij.q.v.limitat de grauamine apud deum
vel quando intolerabilis error exprimitur in cauſa:& ſi eſt
cauſa iniuſta,non tamen intolerabilis error:verbũ ſe nõ ab
ſolui deſideret &c.intelligit quantũ ad reatum,nõ quantũ
ad ſui reconciliationẽ cum eccleſia militante.quod procede
re intelligo ſi ſcandalum aut cõſimile quid imminet ex nõ
reconciliatione.❡Dico ſecundo ꝙ iniuſte excõmunicatus E
(loquor de iniuſta excommunicatione ex parte cauſæ)non
priuatur participio ſuffragiorum eccleſiæ,neq; quod ho=

mini cõpetit ex vi charitatis,neq; qđ rõne intẽtionis gñaꝫ
lis eccleſiæ volentis ſua merita &c. Probo.dicit Aug.Si qs
fideliũ iniuſte fuerit anathematizatus,potius ei oberit q faꝫ
cit,q̃ꝫ q hanc patit̃ iniuriam.xſ.q.iij.illud planè.Et ſecundũ
Hieronymum.qui non recto iudicio foras mittit̃,ſi non ita
egit vt mererẽt exire,nihil lœdit̃ ex eo ꝙ non recto iudicio
ab hoĩb9 vr̃ expulſus.xxiiij.q.iij.ſi qs nõ recto iudicio.Vñ
dñs Petrus de Palude.xviij.diſt.Quarti.q.ſ.arti.ſ.ponit hãc
quartã cõcluſionẽ:Eccleſia cũ ſciat ſe poſſe errare,vr̃ nolle
aliquẽ lœdere iniuſte,ꝑpter quod ipſa nõ intẽdit excludeꝫ
re iniuſte excõicatos à participio ſcđi modi:& ſic licet inꝫ
tẽdere cũ cęteris non excõicatis & pro excõicatis iniuſte:
imò quod amplius eſt,eadẽ diſt.iiij.tenet iniuſte excõicatũ,
ſi confitet̃,aſſequi bñficiũ abſolutionis:& eadẽ pctã denuo
nõ confitẽda eſſe.idẽ de participio ſuffragiorũ eccleſiæ teꝫ
net Ricar.xviij.diſt.iiij.arti.vij.q.ij.& Alexã.de Hales quar
ta parte.q.lxxxij.mẽbro primo.Quod aũt dicit Tho.xviij.
diſt.primi.q.ſ.in fi.hoĩem poſſe iniuſte amittere q̃ ex parte
noſtra ad gratiam dei diſponũt,ſicut patet de ſubtractione
verbi doctrinæ:& ſimiliter fieri ĩ excõicatione iniuſta quo
ad ſuffragia participanda:reuerẽtia doctoris tanti ſalua nõ
videtur verum:quia non ſuſtinet eccleſia quaſcũq; ſentenꝫ
tias iniquas niſi præſumptione iuſtitiæ.nõ videtur ergo tã
graui pœna eos laqueare velle,quũ p̃ſumptioni veritas non
reſpondeat.Quantũcunq; enim medicinalis dicitur excomꝫ
municatio.ij.q.ſ.multi,nulla tamen eſt in eccleſia pœna maꝫ
ior excõicatione.xxiiij.q.iij.corripiantur.¶ Ad rationes,ꝓ
oppoſito:& primo ad.§.hic & ſi.c.qui iuſtus.reſpõdeo:eſt
verbum Gratia.quod ratione vel auctoritate non probat̃:
ideo illi ſtare non oportet.vel dico ſimul & ad.c.ꝓ tuas.ꝙ
contẽnendo vtiq; peccaret,quia videretur auctoritatẽ &
ordinationem q̃ à deo eſt ſpernere.Sed hoc non probat qn
ſine contemptu extra caſum ſcandali & aliorũ quæ extrin
ſecus occurrẽtia poſſent hominem obligare,poſſit p̃terire
iniuſtæ excõicationis mandatũ.ſed de contemptu latius di
G cã in ſecundo articulo.¶ Scđa concluſio eſt.Lex iuſta,p̃ce

ptũ iuſtũ ſupioris laici vel eccliaſtici ligat in foro cõſcietię,
ſed ad metas ſolũ rationis ſeu cauſæ finalis q̃ p̃tenditur.Priꝫ
ma pars patet,qa vt iure naturę parẽtib9 obedire tenemur
in re familiari,ita cuilibet ſuperiori in ijs q̃ ad ſuũ officium
ſpectant:vt ſentire vr̃ Philoſophus.ix.Ethicorũ,innuẽs nõ
in oĩbus parẽtibus obediri oportere,ſed duci in bello,medi
co in ægritudine.Neq; idem eſt bonum virũ eſſe,& bonũ
ciuẽ:vt dicit Philoſophus.v.Ethi.vñ poſt Gerardũ Oldoꝫ
nis.ix.Ethi.tenet Buridanus:Si princeps ciuile aliqd ſeu po
liticũ iuſſerit,puta vt ꝓ republica tuẽda filius ad arma vaꝫ
dat,pater vero cõtra vt eat in agrum,tenet̃ patris mãdato
p̃terito,principi obedire.Quod intelligo niſi altera in parte
magnitudine ſeu exceſſu reformet neceſſarij cõditio,honeꝫ
ſti vel debiti:vt ibidẽ.ix.Ethi.Pro iſto eſt glo.xxij.q.de forꝫ
ma fidelitatis,q̃ tenet ꝙ pater tenet̃ dñm iurare cõtra filiũ:
iuxta.l.feudi.ſub tit.quemadmodũ feudũ amittat̃.dicentem
ꝙ vaſallus obligatus eſt filio tm̃ vinculo naturæ,dño vero
vinculo iuramẽti.& facit lex minime.ff.de reli.& ſumpti.fu.
in eo ꝙ dicit p̃mio afficiendum ſi filius patrẽ aut pater filiũ
occidiſſet ſine ſcelere.Qua particula ſatis patet partẽ primã
de eo videlicet q ad patriam delendam,liberos & parentes
iuterficiendos venerit,lugẽdum non eſſe:intelligi debere cũ
id ſcelere tentauerit.qđ nihil facit cõtra p̃determinata.Pro H
bo idem diuino iure.ad Rom.xiij.Neceſſitate ſubditi eſtote
poteſtatibus ſublimioribus,non ſolũ ꝑpter irã,ſed etiã ꝓꝫ
pter conſcientiam.Ideo enim & tributa præſtatis.miniſtri
enim dei ſunt.Et infra.Reddite ergo omnib9 debita:cui triꝫ
butũ,tributũ,cui vectigal,vectigal:cui timorem,timorẽ:
cui honorem,honorẽ.nemini quicquam debeatis,niſi vt inꝫ
uicem diligatis.&.ſ.Petri.ij.Subiecti eſtote omni humanæ
creaturæ,ſiue regi quaſi præcellenti,ſiue ducibus tanquam
ab eo miſſis ad vindictam malefactorum,laudẽ vero bono
rum:quia ſic eſt volũtas dei:vt benefacientes obmuteſcere
faciatis imprudentiũ hominũ ignorantiã.Secundã partem
probo:quia ceſſante cauſa finali,ceſſare debet effectus.cap.
poſt tranſlationem.de renunciationibus.cap.cum ceſſante.

de appellationibus ca.generaliter.xvj.q.j.cũ ſimilibus.Rõ
nãq; eſt non ſolũ aĩa legis,ſed lex ipſa.C.de legibus.l.nõ du=
biũ.&.l.cum pater.§.dulciſſimis.ff.de legatis.ij.vbi eſt text9
ad literã ꝙ dictum gñale reſtringit̃ ad rõnem diſpoſitionis
etiã cõtra tenorẽ verborum.Legauit enim mulier oĩa bona
materna fratribus,ne cũ auunculis ſuis quandã controuer=
ſiam filius habeat:quod gñale ad ea ſolum bona reſtringit̃,
q̃ cõia cũ fratribus habebat:qa cõitas parere ſolet contro
uerſiam.Imò & ſi lex tam vehementer ꝓ cauſa p̃ſumpſerit
in omni caſu,vt ꝓbationem in contrariũ non admittat:ni=
hilominus ſi à parte rei veritas non correſpondeat,lex ipſa
ligat minime:vt patet in ca.is q fidem.de ſponſa.& matri=
mo.Neq; refert vtrum lex cauſam exprimat,vel probabili
ratione ſeu indubitatis coniecturis colligi poterit:vt vult
Panor.in.c.quia pleriq; de immunitate eccleſiarũ.poſt Cy.
in.l.non dubiũ.C.de legibus.& Bal.in.l.maximũ vitiũ.C de
libe.p̃teritis.Iſtud euidẽter ꝓbo tali ratione.Si vinco vincẽ
tẽ te,multo fortius vinco te.l.de acceſſionibus.ff.de diuer.
& tp̲a.p̃ſcri.vbi dicit̃,Qui me potior eſt.cum te ſuperatu=
rus ſim,multò magis aduerſus te obtinere debet.Sed lex dei
q̃ incomparabiliter humanam ſuperat:vbi cauſam nõ ex=
primit,recipit hmõi limitationem.ergo &c.Minor patet de
p̃cepto corripiẽdi fratrẽ,Matthæi.xviij.cuius cauſa eſt vti
litas ſpũalis fratris.Vbi ergo id minime futurũ eſſe cõſtite=
rit,nõ tenemur ad correptionẽ.Vnde Aug.Si ſcirẽ tibi non
ꝓdeſſe,nõ te terrerẽ,nõ te admonerẽ.de pœnitẽtia diſt.vij.ſi
qs ſcdo.Item.ij.ad Theſſal.vlt.Denunciamus vobis fratres
in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti vt ſubtrahatis &c.ꝙ
præceptum limitamus ad rationem præſcriptam,quãtum
ſcilicet ad noſtram vel aliorum cautelã,aut fratris reductio
nem vtile fuerit & neceſſarium.Vnde multa oportet epij=
ken & verum æquum attendere,quæ lege minime compre=
hẽdi poſſunt.verbi gratia.c.quanq;.de vſuris.lib.vj.genera=
liter ſtatuitur neminem poſſe manifeſtum vſurariũ ad con
feſſionem admittere,niſi quantum ſuæ facultates permit=
tunt idonee cauerit de vſuris reſtituendis.Occurrit caſus.

ſolus ſacerdos eſt preſens agonizante vſurario:aut ſi alij p̃=
ſentes fuerint,iudicio medici præmoriet̃ niſi accelerata fue=
rit abſolutio dimiſſa cautione.hic ſi ſacerdos ad corticẽ lite=
ræ procedere voluerit.necator erit aĩe ſine ſacramentali ab=
ſolutione decedentis.xxvj.q.vj.c.agnouimus.&.c.præceden
ti.limitandus eſt ergo textus,niſi aĩarũ obuiet ſaluti.¶Ex
hoc infero primo.Si filiofamiliàs mutuatũ fuerit nõ ob ne=
cem parentũ,vel aliud ſcelus:nõ licet ei contra mutuantem
exceptiõe Macedoniani ſe tueri:imo nec in foro iudicij ſuf=
fragaret̃,vt poſt Innocentiũ tenet Panormita.& alij.c.quia
pleriq;.de immunitate eccleſiarũ.allegant ad hoc.l.tertiam.
ff.eod.de eo ſcilciet qui reputabat̃ cõmuni opiniõe hominũ
paterfamiliàs.&.l.Macedonianũ.cũ ſcilicet ad eos vſus mu=
tuũ datũ eſt,quos patris pietas veriſimiliter non recuſaſſet.
quibus caſibus exceptio Macedoniani filiũfamiliàs nõ rele=
uat,qa ceſſat cauſa ob quã Macedonianũ cõſtitutũ eſt.Idẽ
tenet Bar.in extrauaganti ad reprimẽdũ.in verbo denũtiatio
nem.licet Panor.in.dicto.c.qa pleriq;.dicat ipſum tenere ibi
dem contrariũ.¶Secũdo infero,Nõ obſtãte nullitate con= K
tractus ob defectũ ſolennitatũ quæ de iure adhiberi debent
põt quis ſic adeptũ licite ſeruare ĩ foro cõſcientiæ:niſi fraus
vel deceptio interuenerit.Ratio eſt,qa ſolẽnitates adinuẽtę
ſunt vt fraudibus & dolis obuiam iri poſſit.Vbi ergo fraus
dolus vel deceptio nulla interuenit,diſpoſitio iuris ſup̲ ſolẽ
nitatibus adhibendis ſeruãda nõ eſt in foro cõſciẽtiæ.Hinc
Inno.in.c.ꝙ ſicut.de electiõe,dicit,ſi aliàs legitima interuene
rit eorum ad quos ſpectat electio:q̃ ſcilicet ſufficeret ad me
tas iuris naturæ:nõ obſtãte nullitate ex defectu ſolennita=
tum quas ius ſtatuit adhibendas eſſe.poteſt tuto dignita=
tem ſeruare,ſi fraus aut dolus non interuenerit.quod pro
ſingulari dicit Panormitanus notandum incapitulo quia
pleriq;.de immunitate eccleſiarũ.qa fecit ad multa.Nec va=
let conſequentia,talis electio iure irritari poteſt,vel irritam
declaret &c.ergo non iuſte tenet:quia vt bene dicit Innocẽ.
multi contractus iuſtiſſimi irritari poſſunt beneficio reſti=
tutiõis in itegrũ:& tamen cõtrahens iuſte tenet,ſi aliũ non

circõuenerit.Ex eodẽ capite Panor.tenet hæredẽ teneri in fo
ro cõſciẽtiæ ad ſoluendũ legata teſtamẽti minus ſolennis ſi
ſciuerit nullã fraudẽ interueniſſe.Qđ intelligo modo ei con
ſtet decedentẽ recte teſtari voluiſſe.¶ Tertio infero, Nemo
obligatur pœnã ſoluere priuſq̃ cõdẽnetur.Ratio,qa pœnæ
infligunt & exacerbãt cũ multis graſſantibus opus eſt exẽ-
plo.l.aut facta.ff.de pœnis.Vbi ergo pctm̃ occultũ fuerit,
ratio nõ habet locũ:& ſi publicũ,põt efficacius multò occa
ſioni illi vel ſcãdalo aliorũ q̃ per pœnæ exſolutionẽ occurri,
de iſto videt textus ad literã et glo.ſingularis quã oẽs ſequũ
tur.xij.q.ij.c.fraternitas. vbi dicit Grego.Abſit vt eccleſia
cũ augmẽto recipiat qđ de terminis rebus videtur amitte-
re,& lucra dãnis quærere.limitat iſtud Panor.c.j.de cõſtitu
tionib9:niſi lex pœnã imponat ipſo facto,vt cũ bona cadũt
in cõmiſſum:iuxta notata.i c.ij.de p̃ſc.li.vj.Nõ em̃ requirit
cõdẽnatio:vt videlicet ſic p illã cõſtituat reus pœnæ,vt ipſi
dicũt:quãuis requirat criminis declaratio,ſi notoriũ nõ fue
rit,anteq̃ bona ipſa fiſcus apprehẽdere poterit.c.cũ ſecũdũ
apoſtolũ.de hæreticis,lib.vj.Et qa partiũ cõuent9 ſeu pactũ
æquipollere videt cõdẽnationi iudicis:limitat illud Felinus
& eſt tertia limitatio ad dictã glo.de cõſtitutiõibus ca.pri-
mo,q nõ pcedit in pœna ex cõuentiõe partiũ.Sed iſtud vi-
detur minus verũ.Nõ em̃ ipſo iure cuius bona cadũt in cõ-
miſſum,mãdatur ei vt bona ipſa tradat ad manus fiſci:ſed
ſufficit ſi illatã pœnã patient ferat.Pro iſto adduco textũ ad
literã.c.ſuã,de pœnis.vbi caſus eſt,poſtq̃ rectores quidam
epiſcopo Spoletano cõdẽnati fuiſſent ad.xl.libras ad certũ
terminũ exſoluẽdas ſub pœna.xxx.librarũ,& in termino mã
ſiſſent obligati in.vij.li.obtinuit epiſcop9 vigore cuiuſdam
reſcripti eos in tota pœna cõdemnari.mandat ſummus pon
tifex vt.vij.librarũ ſolutione contẽtus,eos ſuper pœna.xxx.
lib.non moleſtet:præmittens:Quia te non decet in tantum
põtificalis modeſtiæ obliuiſci,vt inhoneſtis quæſtib9 anhe
lando deſideres cum aliena iactura ditari:mandamus &c.
Quod etſi doctores laborẽt exponere q agere non potuit
ad totã pœnã,ſed pro rata partis non ſolutæ:non expoſitio,
ſed cor-

ſed corruptio eſt textus,qui mãdat epõ vt ſeptẽ librarũ ſo-
lutione ſit cõtentus,& nõ anhelet quæſtu inhoneſto cũ alte-
rius iactura ditari.ergo alij tuti ſunt ſaltẽ ante cõdẽnationẽ,
ſicut in caſu.c.fraternitas:q̃q̃ in foro iudicij etiã in caſu fur
ti & fraudis cũ pœna legibus cõſtituta reſtituere veniãt cõ
pellendi:vt Grego.in regiſtro.c.viij.videlicet peruenit. Cre-
do tñ & ſi quæſtus in pœnis exigẽdis ſit inhoneſtus, & ea-
propter papa epõ mãdat nõ attentare:ſi nihilominus peta-
tur,etiã vltra intereſſe eſt parti agẽti adiudicãda,ſiue ſpiri-
tualis pſona fuerit ſiue ſecularis:vt in.d.c.ſuã.vult Innoc.&
facit.c.dilecti.de arbi.&.c.cõſtitutus.de pœnis.¶ Circa hoc
nota tñ.Si crimẽ pter qđ bona ceciderũt in cõmiſſum,iu
ris ordine pbabile fuerit:nõ põt ea alienare titulo oneroſo:
qa cederet in grauamẽ eorũ cũ quibus cõtrahit:qñ ſcilicet
poſt ab eis euincerentur,niſi aliũde vel ex cõtractu penes
ſe retineat vnde valorẽ bonorũ poſſit cõpenſare. Dicit etiã
circa hoc Paulus in clemẽtina paſtoralis.de re iudicta,q fi-
lij nõ obſtãte crimine læſæ maieſtatis in patre poſſunt ſub-
trahere,& poſt nunq̃ reſtituere.ſed hoc nõ aſſero. ¶ Quar
to infero,Licet hoĩ ppria auctoritate rẽ ſuã vel æquiualen-
tẽ,dũ ſine ſcãdalo & ſine turbatione fieri poterit,recupera-
re:& vbi cũ ſcãdalo etiã p vim aũt aliàs recuperauerit,non
tenet ob hoc in foro animæ reſtituere.Prima pars patet:qa
ius humanũ hoc phibet,ne ſequat turbatio aut ſcandalũ,cũ
illi ergo pſpectũ fuerit,nihil fit illiciti,vt etiã vult Alexãder
de Hales in.iiij.pte.q.lxxxvj.mẽbro.j.& dñs Altiſ.in materia
reſtitutionũ.q.v.Idem fatetur glo.in.c.ius gentiũ.j.diſt.vbi
aliàs p viã iuris ſuũ cõſequi nõ poſſit.allegat.c.j.&.ij.xxiij.
q.j.&.§.ſi debitorem.l.ait.Prætor.ff.de ijs quæ in fraudem
creditorum.Et ſecunda pars patet:quia.l.ſi quis in tantam.
C.vnde vi.&.l.extat.ff.quod metus cauſa.&.c.placuit.xvj.
q.vj.& cætera huiuſmodi humana iura non priuant homi-
nem ipſo facto dominio,ſed volunt priuãdum eſſe:vt notat
glo.in dicta.l.ſi quis in tantam.C.&c.Et vbi ſic diſponerẽt,
quia pœnale eſſet:patet ex ſupradictis quomodo ante ſen-
tentiam ſaltem declaratoriam criminis tutè ſeruare poſſit.

Nec forte vnq̃ ſine ſpeciali mãdato tenet tradere,ſed ſinere
N auferri. ❡ Ad ratiões. Ad primã & ſecũdã reſpõdeo ſecun-
dũ Augu. Pſal.j. Aliud eſt ſub lege eſſe,aliud in lege. Qui eſt
in lege,ſecundũ legẽ agit:qui eſt ſub lege,ſecũdũ legẽ agit.
Ille ergo liber eſt,hic ſeru9.per hoc ſoluens verbũ apoſtoli,
Iuſto nõ ẽ lex poſita,vt ſit ſub lege quaſi timore inſtar bru-
ti actus ad opera legis.Hanc diſtinctionẽ notauit apl's cũ..
ad Corin.ix.diceret.His qui ſub lege nõ erãt,factus ſum q̃ſi
ſub lege nõ eſſem,cum in lege eſſem Chriſti. Etiã non dicit
apoſtolus iuſtũ lege non ligari,cuius vtiq; cõtrariũ ad Ro-
ma.xiij.& pluribus alijs locis aſſerit:ſed iuſto,hoc eſt pro-
pter iuſtum,non eſſe poſitam.& ad Gala.v. ad literam lo-
quitur de lege veteri quo ad cerimonialia & iudicialia præ-
O cepta,cuius obligatio morte Chriſti extincta eſt. ❡ Ad ter-
tiam rationem,cum ductus ſpiritusſancti ſit ſuperior omni
lege:nihil mirum vbi legibus aduerſatur,vt hoc caſu liceat
humanas leges præterire dei ſeu ſpiritusſancti licentia. Et
per idem reſpondeo ad quartam,q̃ Auguſti.intendit, Dili-
ge,& fac quod vis:ex dilectione ſeu vera charitate,quæ ad
malũ inclinare nõ põt:& eo ipſo q̃ ad contrariũ humanæ
legis inclinat,illius præteritionẽ licentiat,ſeu licitam facit.
P ❡ Ad quintã reſpondet Bonauẽtura.ij.ſentẽtiarum.q.vlti.
articu.j.q̃ hoc ſolũ ꝓbat immunitatem a præſtãdo tributũ
in Chriſto & eius pfectis imitatorib9 :q videlicet omnib9
relictis ꝓ Chriſto nudũ Chriſtũ nudi ſequuntur:& ſic non
habẽt qđ pręſtent ſeu p̃beant.Etiã textus ad literã loq̃tur de
naturalibus filijs regni,q̃ à p̃ſtatione tributi pro ſe & fami-
lia ſunt liberi.Chriſtus autẽ erat filius & pater regni &c.Sed
nec hoc arguit exemptionẽ filiorum à legibus patris vl' re-
Q gni. ❡ Ad ſextam dico. Anſel.loquitur de ea ſubiectiõe quę
R vt redẽptori debetur.hãc ſibi ſol9 de9 ſeruare voluit. ❡ Ad
ſeptimam q̃ loquitur Petrus de onere vmbroſo quod in fi-
guram & vmbram eorũ quæ Chriſto naſcente futura erãt
datum erat.Onus autem legum & conſtitutionum huma-
narum non ſic in figuram datur,ſed vt actus noſtros modi-
ficet.Etiam probabilis ignorantia in tanta multitudine ex

cuſat à culpa,nec omnes humanæ leges cognitæ ligãt ad cul
pã,ſed ad nudã temporalẽ pœnã.Sed de his in ſecundo arti- S
culo. ❡ Ad octauã r̃ndeo: Licet lex humana nõ eſt lex ætter-
na,lex tñ æterna diſponit humanã legẽ trãſgrediẽdã nõ eſſe.
& ita qui humanæ legi cõtrauenit,æternã legẽ trãſgredi cõ
uincit. Huius ſimile eſt:cõſciẽtia erronea nõ eſt lex æterna:
ſed qui cõtra eã fecerit,æternã tranſgreditur,quæ cõtra con
ſcientiam agere vetat:& ergo peccat.

SECVNDVS ARTICVLVS: Vtrũ
trãſgreſſio legis iuſtæ ſeu p̃cepti humani indu-
cit mortale peccatũ. ❡ Pro cuius clariori de-
ductione inducã primo media prægnãtiora ꝓ
parte affirmatiua. Primo, ſicut pręuaricatores
diuinarũ legũ,ita contẽptores eccleſiaſticarũ cõſuetudinũ
coercendi ſunt.xj.diſt.in his rebus. & oẽs ſanctiones apoſto
licæ accipiendæ ſunt taaquã ipſius Petri diuina voce firma
tę.xix.diſtin.ſic omnes.& qui ſanctorũ patrũ ſtatuta, q̃ ca-
nonis noĩe prætitulant,nõ indifferenter recipit:nec catholi-
cã & apoſtolicã fidẽ nec ſancta quatuor euangelia vtiliter
& efficaciter ad effectũ ſuũ retinere vel credere probat. xx.
diſt.de libellis.Item canones ſacri dictati ſunt inſtinctu ſpiri
tusſancti:& contra eos agere pręter neceſſitatem,vnum eſt
genus blaſphemantium: quia contra deum agit,cuius nutu
& gratia ſancti canones editi ſunt.xxv.q.j.violatores.& ea-
dem cauſa & quæſtione.c.generaliter.decernitur vt execran
dum anathema ſit,& velut p̃uaricator fidei catholicę apud
deum reus exiſtat,quicũq; regũ vel epiſcoporũ ſeu poten-
tum deinceps Romanorũ pontificum decretorum cenſurã
in quocunq; crediderit vel permiſerit violandã.Item de ma
iorita.& obedi.c.ij.ſi quis veniat cõtra decretum epiſcopi,
ab eccleſia abijciat:quia in lib.Reg.legit, Qui nõ obedierit
principi,morte morietur.Hęc omnia euidenter probare vi-
dentur q̃ tranſgreſſio &c.inducit mortale.Secundo ſic, cõ-
municãs excõmunicato peccat mortaliter: & hoc ſolum ꝓ
pter pręceptũ eccleſiæ in contrarium. ergo &c. Antecedens
ꝓbo:quia cõicans ſciẽter excõicato in caſu nõ cõceſſo, põt

& debet ſecundũ preceptũ apoſtolorũ ſimili excõicatione
innodari.xj.q.j.ſicut apoſtoli.cũ tribus ca.ſequẽtib9. Sed ex=
cõicatio ſolũ infligi debet ꝓ mortali.eadẽ cã &.q. nemo.er=
go.Cõfirmat̃ qa.c.ſacris.de ijs q̃ vi metusve cã fiunt.dicit̃,
Cũ nullus ob quecunqꝫ metũ crimen operari debeat mor=
tale:excõicatiõis labe eũ credimus inquinari,qui ſcilicet ob
quecunqꝫ metũ,niſi vis precisa ſeu coactio fuerit,excõicato
cõicauerit.&.c.ſignauit.de ſen.excõ.Clerici qui ſciẽter & ſpõ
te cõicauerint excõicato,a papa in diuinis eadẽ ſententia in=
uoluunt̃,& debẽt a papa abſolui:ergo factũ cõicationis ꝓ=
pter eccleſiæ p̃ceptũ fuit illis mortale.¶ Preterea qui igno=
rantia ſeu timore aut neceſſitate cuiuſcũqꝫ negocij maximi
& maxime neceſſarij,eorum ſe conuictu ſalutatione oſculo
aut oratione commaculauerint,minori pœnitẽtia ſocietatis
noſtræ participationem ſortiuntur. Qui verò ſponte vel ne
gligenter inciderint,ſub ea debent diſciplinæ coerctiõe ſuſci
pi,vt cæteris metus incutiat̃.xj.q.iij.ca.ſi. Ergo præceptum
eccleſiæ apud ſponte tranſgredientem inducit mortale pec=
catum. Et ne domeſtica teſtimonia attuliſſe videar,& quæ
de officina prælatorum emerſerint: adduco diuinæ legis au=
ctoritatem. Lucæ.x.Qui vos ſpernit,me ſpernit.Et ad Rom.
j.apoſtolus mortaliter peccantibus connumerat parẽtibus
inobedientes.Idem autem imò fortius videtur de inobedien
tia ſuperioris:ergo &c.& ibidem.c.xiij.ex intentione. ꝓbat
prælatis ex conſcientia obediri oportere: quia omnis pote=
ſtas à deo eſt.Et quæ à deo ſunt,ordinata ſunt.Itaqꝫ qui po=
teſtati reſiſtit,dei ordinationi reſiſtit.Qui autẽ reſiſtunt,ipſi
ſibi damnationem acquirunt.Damnatio autem ſolum infer
tur pro mortali.Item Deutero.xvij. Qui ſuperbierit nolens
obedire ſacerdotis ĩperio,morte moriatur: & auferetis ma=
lum de medio Iſrael:cunctuſqꝫ populus audiens timebit,vt
nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.Ergo tranſgreſſio præ
cepti humani legis vel hominis inducit mortale peccatum
&c.¶ Ad oppoſitum videtur ꝙ nulla tranſgreſſio humani
præcepti legis vel hominis inducit mortale vt huiuſmodi,ſi
ne concurſu videlicet diuini mandati.Probo. Matthæi.xix.

Chriſtus interrogatus qd ad eternã vitã poſſidẽdam neceſ=
ſariũ ſit.reſpondit,Si vis ad vitã ingredi,ſerua mandata . Et
quæ mandata exponens,ſola cõmemorat precepta Decalo=
gi:& hoc vnum,Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum &c.Cũ
ergo nullo eorũ iubeamur ſuperioribus obedientiã p̃ſtare,
ſequitur propoſitũ.Proprerea Saluator Matthei.vij. cõclu
dens ſermonẽ quẽ in mõte habuit ad diſcipulos,dicit Oĩs=
ergo qui audit verba mea hæc,& facit ea: ſimilis erit viro
ſapiẽti qui edificauit domũ ſuã ſupra petrã,& deſcẽdit plu=
uia , venerunt flumina.& flauerũt vẽti,& irruerũt in domũ
illã,& non cecidit.fundata enim erat ſupra firmã petrã .Ex
quo verbo Saluatoris concluſit Augu.in lib.de ſermone do
mini in monte ad principiũ,dicẽs,Verba mea hæc ſatis (in=
quit) vt arbitror,ſignificauit hæc verba quæ in mõte loquu
tus eſt ,tã perfecte inſtruere vitã eorum qui voluerint ſecun
dum ea viuere,vt merito cõparentur ædificãti ſupra petrã.
Supra petrã autem dixit,vt appareat iſtũ ſermonem omni=
bus præceptis quibus humana vita informatur ,eſſe perfe=
ctum. Nullã autẽ mentionẽ facit de humanis preceptis aut
traditionibus,ergo. Pro quo eſt illud Deutero.iiij . Non ad=
detis ad verbũ quod vobis loquor,neqꝫ auferetis.Ex eo ſi=
militer Prouerbi.xxx.Omnis ſermo dei ignitus clypeus eſt
omnibus ſperãtibus in ſe.ne addas quicquam verbis illius
inueniariſqꝫ mendax. Vnde Cancellarius pariſienſis doctor
egregius in opere lectionũ qd cæteris omnes anferũt ,lectio=
ne tradit ꝙ ſolus de9 poteſt dare precepta ſub pœna mortis
æterne,ob duas cauſas . Prima, quia ſolus illam infligere
poteſt.Secunda,quia peccatum eſt dictum vel factum vel
concupitum contra legem æternam dei,Infert primo nul=
lam naturalis legis vel humane tranſgreſſionem , vt huiuſ=
modi,eſſe mortale peccatum,quia neqꝫ homo neqꝫ natura
illam inferre poteſt.Quarto ꝙ omiſſio horarum canonica=
rum, trangreſſio ieiuniorum eccleſiæ,& generaliter omniũ
regularum ſtatutorũ & canonum nunquã eſt mortale:niſi
quantum legi diuine preceptũ diſſonãs inuenitur .Et quin=
to corollario docet non valere cõſequentiã . T tranſgrediẽs

peccat mortaliter:ergo tranſgreſſio humani precepti vt hu-
iuſmodi eſt mortale peccatū.Si em̄ medicus ęgro denunciet
niſi triduo abſtinuerit à vino,pro certo morief: ſi contra fe-
cerit ægrotus,mortaliter peccat:nō quia medici preceptum
trāſgreditur,ſed quia ſui homicida eſt.Et ſexto,ſi lex aliqua
humana cōcludi nō poſſit ex diuina lege niſi coaſſumpta ꝓ
poſitione vel conſequētia diuinæ legi impertinēti,cōſequē-
ter impertinēs eſt an eius trāſgreſſio ſit mortalis,ꝙ etiā prę-
latis oppoſitū aſſerentibus ꝑ theologos in faciem reſiſti de-
beat,quia nō recte ambulant ad veritatē euāgelij.Et corolla
rio.x.auctoritates gn̄ales, Qui vos ſpernit, me ſpernit &c.
huiuſmodi dicit procedere qn̄ poteſtate nō abutunt,& di-
uino iuri ſufficienter innitunt.neq; aliud inquit poſſunt ſan
ctorū vel canonū auctoritates probare:quia ſicut non ad fi
dem,ita nec ad legē præceptiuā dei prelatus quicq; adijcere
pōt qđ videlicet prius de fide aut ꝑceptiua lege non fuerit.
Et corollario.xiij.Nō plus habēt in poteſtate ꝑlati eccleſię li
gare ſubditos ad aliqua nō cōtenta in regula euangelica ab
eis ꝓteſtata,q̄ nec abbas obligare religioſos vltra regularē
profeſſionē:& ꝙ ille nō poſſit,eſt concors oīm ſn̄ia:ergo vt
A &c.¶In hac queſtione duo ſunt errores extremi:qui etſi hę-
reſes nō ſint,nihil tn̄ hæreſi vicinius. Primus,ꝙ nulla lex na-
turalis vel hūana niſi cū diuina lege coincidat, obligare pt
ad pœnā æternā:qui facilè cōfutat.Nā apoſtolus ad Roma.
j.de gentibus ad ſolā naturæ legē obligatis inter cætera mor
talia cōnumerat,Parētibus inobediētes,ſubiūgens finaliter,
Qui cū iuſtitiā dei cognouiſſent,nō intellexerūt:qm̄ qui ta
lia agunt,digni ſunt morte,nō ſolū qui faciūt,ſed & qui cō-
ſentiunt facientibus.Et ne ſimplicibus hoc videat eligi poſ-
ſe,quia ad cōſimile quāuis nō gentes,Iudæos tn̄ obligat lex
diuina:adduco apoſtolū ad Romanos.vij.ex intentione de-
ducentem ꝙ ante legē peccatū mortuū erat,& reuixiſſe ad-
ueniente mandato:& mandatum quod erat ad vitam,factū
eſſe ad mortem,& peccatum:vt appareret peccatum per
bonum, videlicet per mandatum, operatum eſſe mortem:
ita videlicet quod ante legem erant ſed nō apparebant mor

talia peccata concupiſcere rem vel vxorem proximi: & ſic
de alijs.Et hoc ſolà lege naturæ,vt literaliter illū paſſum ex-
ponūt ſanct9 Auguſtinus lib.j.ad Simplicianū,& Ambroſi
us in epiſtola ad Roma.Vnde ſtultiſſimū eſt & hereticū di-
cere ꝙ mandata (excepto quod dicitur de ſabbato quo ad tē
poris ſpecificationē) per datā legem vim obtinuerunt obli-
gandi ad mortale,& ante legem datā nō obligauerūt ad pœ-
nam æternā.¶Error ſecundus in altero extremo,quod om
nis lex legitime cōſtituta,maxime ſi canonica fuerit,aut per
canonē cōfirmata,obligat ad mortale,per iura & auctorita
tes allegatas:& hic certe nō min9 eſt peſtifer,ſed plus vene
ni habet.Multæ enim ſunt leges naturæ,quę de per ſe ſolum
ligant ad veniale peccatum:vt lex de nō mentiēdo,quæ etiā
in diuinis literis tandem expreſſa eſt.Leuit.xix.Non mētie
mini,neq; decipiet &c.Et lex de nō ociādo:de qua Mat.xij.
Omne verbū ocioſum quodcūq; loquuti fuerint hoīes,red-
dent de eo rationē in die iudicij.& certe omne pc̄tm̄ diuinę
legis præuaricatio eſt.Pſal.cxviij. Præuaricantes reputaui
oēs peccatores terre.Et qđ rigoroſius multo eſt, voluit bea
tus Bernardus libro de diſpenſatione & ꝑcepto,oē peccatū
diuini precepti ꝑuaricationē eſſe.Sed extenſe vtit verbo ꝑ-
cepti:non prout in cap.exijt.de verborū ſignifi. & clemen.
exiui eodem titu.Hoſtien.paulo moderatius opinatus eſt in
ſumma de ſententia excommunica.verſicu.neceſſe.§.ſed nū-
quid communicans.ꝙ tranſgreſſio legis humanæ ſit venia-
lis,ſed præcepti hominis mortalis:quia mitius agitur cum
lege quam cum miniſtro legis:iuxta l. Celſus. ff.de arbitris.
cum ſimilibus.& dicit.c.ſacris.de iis quæ ui, &c.intelligi de
excommunicato cum ſibi participantibua,& ſic contra prę
ceptum hoīs:quod ꝓbat:quia eſt pars.c.ſacris.de ſent.excō.
qđ loquit de ſic excōmunicato. Principalis dicti aſſignat
Hoſtien.hanc cauſam:quia cōmunicans excommunicato
etiam cum participantibus non poteſt ꝓpterea excommu-
nicari maiori excommunicatione niſi prius fuerit legitime
imo ſpecialiter & nominatim monit9.c.ſtatuim9.&.c.cōſti-
tutionem.de ſentē.excom.lib.vj.ergo ante monitionē com-

C municãs, quæ habet vim præcepti hominis, nõ peccat mor
taliter; alias poſſet pro illo excõicari. ¶ Dñs Ioã. And. poſt
multa dicit cõmunicantẽ cũ excõmunicato ſolũ peccare
venialiter, niſi in ſex caſibus. Primus, ſi in contẽptũ clauiũ
communicet. Secundus, ſi in cõtemptũ ſuperioris & cõtra
eius præceptũ. Tertius, ſi in diuinis, argumento. c. ſignifica=
uit, de ſenten. excõmu. Quartus, ſi in crimine ꝓpter qđ eſt
excõmunicatus, c. cõcubinæ, & c. nuper. de ſentẽ. excõmuni.
Quintus, ſi eſt excõmunicatus cũ participantibus. c. ſtatui=
mus. & c. cõſtitutionẽ. de ſenten. excõmu. lib. vj. Sextus, cum
cõmunio eſt nimis frequẽs. xxv. diſt. §. criminis appellatio=
ne. Panor. dicto. c. ſacris. recedit ab eius opinione, & dicit p
D eam euacuari effectũ excõicationis. &c. ¶ Pro huius deci=
ſione pono hãc vnicã cõcluſionẽ. Legis humanæ ſtatutariæ
tranſgreſſio vt præceptiuę, mortalis eſt ſi fiat ex cõtẽptu. ſi=
ne cõtẽptu vero interdũ venialis eſt: aliquãdo mortalis, in=
terdũ pro occurrentium circunſtantiarum variatate, nulla
culpa. De prima parte cõcluſionis cõcordant oẽs doctores
verbo: ſed certe in qua ſignificatione verbi contemptus, ma
gna eſt ad apud doctores diſcrepãtia & diuerſitas. Dñi iu=
riſperiti intelligunt hominẽ contẽnere qñ paſſim & frequẽ=
ter trãſgreditur, & ſic quaſi negligẽdo & nõ curãdo præce=
ptum ipſum contẽnere videtur. Hoc notat Ioan. Andreas
quũ in ſexto modo cõmuniõis cũ excõmunicato dicit eam
mortalẽ eſſe ſi nimis frequens fuerit. & Hoſtieñ. paſſu alle=
gato dicit cõmunicantem excõmunicato ante monitionẽ
excõmunicari non poſſe, niſi in cõtemptũ vel nimis frequẽ
ter. Et ita reperies cæteros plurimos ſaltem iuriſtarum opi=
natos ꝙ frequentia actus inducit contemptum & mortale
peccatum. pro quo allegant verbum Augu. Ebrietas ſi aſſi=
dua fuerit, inter mortalia deputatur. xxv. diſt. vnum orariũ.
§. criminis appellatione. Et ibi Gratianus: Multa ex delibe=
ratione procedunt, quæ niſi ſæpius reiterata & in conſuetu=
dinem deducta fuerunt, quãtuis grauent poſt mortem, non
tamen æternaliter perdunt. Et videtur fundari in verbo alio
Augu. ibi. allegato homilia. xxiij. Nullum peccatũ eſt adeò

veniale qđ nõ fiat criminale dũ placet: ſi vero diſplicet nul
lum iudicat. Sed certe longè a vero eſt, & error pernioſiſſi=
mus, ꝙ ſola frequentia inducit & facit mortale qđ de ſe ve
niale eſt. Minuta eñ pctã ſine quibus hęc vita nõ ducitur,
plurimũ ex cõſuetudine fiunt: vt iocoſæ aut officioſe menti
ri, & alia innumera de quibus Augu. ſpecificat. Quoties ali
quis plus ſumit in potu aut cibo ꝙ̃ neceſſe eſt, ad minuta
pctã nouerit pertinere quoties plus loquitur ꝙ̃ neceſſe eſt,
plus tacet ꝙ̃ expedit, pauperes importune petẽtes exaſpe=
rat, quoties vxorẽ ſuã excepto filiorũ deſiderio cognouerit.
Quod intelligo carnale cõmerciũ petendo: vbi cauſa forni
cationis vitandæ nõ releuat. Quæ omnia cõſtat ſolũ venia=
lia manere quãtũcunq; in cõſuetudinẽ deducta fuerint. Qđ
aũt dicit Aug. Ebrietas ſi aſſidua fuerit &c. nõ intẽdit ꝙ aſſi
duitas inducat mortale ꝓpter ſolã frequẽtiã actus: ſed quia
eſſe nõ põt quin is qui aſſidue inebriatur, ſciens & volens
aliqñ ebrietatẽ incurrat: qđ eſt pctm̃ mortale: quia frequẽ=
ter expertus eſt vim vini, & ſuã facilitatem ad ebrietatẽ: vt
recte dicit Thom̃. ij. ij. q. l. arti. ij. ad primũ. Et ſi ita intelligat
Gratianus dictũ ſuũ ꝙ quædã ſcilicet ignoranter facta ſunt
venialia, quæ deducta in cõſuetudinẽ (qa tũc ſcienter fiunt)
mortalia: vel eſt eius ſententia. Sed nihil ad ꝓpoſitũ iuriſta=
rum: qui volunt cõmunionẽ etiã ſcienter cũ excõmunicato
habitã eſſe veniale peccatum: ſed frequẽtiam ſine pluri, ad=
ducere mortale. Quòd etiam dicit. Nullum peccatum adeò
veniale eſt &c. exponit beatus Tho. ij. di. iiij. ſentẽtiarum. q.
vlti. (quia non quęlibet cõplacentia venialis cõſtituit mor=
tale) de illa complacentia quæ ad fruitionem ſpectat: in qua
ſecundum Augu. conſiſtit omnis animi peruerſitas. Gerſon
vero in lib. regularum ſeu cõcluſionum mortalium exponit
de veniali ex circunſtantia, puta propter ſurreptionem vel
inaduertentiam: quod ex genere eſt mortale, vt eſt ſurrepti=
tia ira vel odium in fratrem. Hoc enim dum placet, exuit cir
cunſtantiam alleuiantem: ratione cuius veniale erat, aut (di=
cit) dum placet in ratione peccati: quod eſt diabolicæ obſti=
nationis & pertinaciæ &c. ¶ Ad videndum ergo cum diui

næ legis tractatoribus qua ſignificatiõe cõtẽptus humanæ
legis vniuerſaliter inducit mortale pctm̃, præmitto ſecundũ
dñm Altiſiod. in ſecũda parte ſummæ, qd' cõtẽnere quatuor
E modis ſumitur. Primo modo eſt appreciari rem minus iu-
ſto, ſcilicet nõ tãti æſtimare quantũ valet recto iudicio. Et
hoc modo ſumit Matthæi. vj. cũ dicit: Aut vnũ ſuſtinebit,
& alterũ cõtẽnet. Secũdo modo idẽ eſt qd' rem negligere, &
eã nõ curare, dum ſcilicet ſine freno tẽperãtiæ currit p cam
pos licentiæ. Tertio modo idem eſt qd' aſpernari & indigna
ri rei tanq̃ vili. Quarto idẽ eſt qd' volũtas mala, qua à deo
quis ſe auertit, & quaſi terga ei vertit. Hoc quarto modo di
cit intelligere Ambro. cũ dicit omne pctm̃ eſſe ex contẽptu.
Tunc dico q̃ ſolus cõtemptus tertio modo vniuerſaliter &
in oĩbus adducit mortale pctũ, ſiue ſit legis humanæ ſiue p̃-
cepti. Vnde beatus Tho. ij. ij. q. clxxxvj. art. ix. arguit. Contẽ
ptus inducit mortale. ſed ſi frequenter aliquid facit quod de
bet non facere, videtur ex contemptu peccare: ergo peccat
mortaliter. Reſpondet, Tunc quis tranſgreditur ex contẽ-
ptu, quando renuit ſubijci ordinationi regulæ vel legis: &
ex hoc procedit ad faciendum contra legem ve regulam.
Quando autẽ a contrario propter aliquam particularem
cauſam, puta concupiſcentiã vel iram inducitur aliquid fa-
cere contra regulam, & non facit ex contemptu, quãuis il-
lud frequenter faciat: ipſa tamen frequentia diſponit ad cõ-
temptum, iuxta illud Prouer. xviij. Impius cum in profun-
dum peccatorem venerit, contemnit. Idem determinat Ger
ſon quinta lectiõe de vita ſpirituali animæ, pulchræ adijciẽs
quomodo aliud eſt contẽnentem facere: & aliud ex contẽ-
ptu: ex verbo Philoſophi. iij. Ethicorum dicẽtis quod aliud
eſt ignorantem aliquid facere, & aliud ex ignorantia. Item
patet iſtud exemplariter de trãſgreſſione prohibitionis mẽ
tiẽdi, ſi ex cõtẽptu fiat primo, ſecũdo, vel quarto modo, nõ
eſt mortale, ſi tantum officioſum vel iocoſum mendacium
quis dixerit. ſi vero tertio modo, abſq; dubio mortale pecca
F tum eſt. ¶ Quo ad ſecundam partem concluſionis probo
primo q̃ ſuperior poteſt nos obligare ad pœnam æternam

ex cauſa ſine concurſu diuini precepti vel p̃hibitionis ſuper
eodẽ, quia nõ minor eſt auctoritas principis ſeu ſuperioris
ad obligãdũ ſubiectos, q̃ parentũ ad obligandũ filios ſuos.
ſed parentes hoc poſſunt, ergo &c. Maior patet: qa cõſimili
p̃cepto mãdat filijs vt parẽtibus obediant: & ſeruis vt dñis
ſuis, ac ſubiectis vt principibus ſeu ſup̃ioribus & p̃latis pa
reant. Et minor p̃bat: qa inobedientia ad parentes, eſt diſtin
ctũ peccatũ mortale: vt patet ad Roma. i. Etiã inobedientia
parentũ iure diuino cõſueuit plecti morte, vbi nullum aliud
ſuberat p̃pter quod mortem inferre licuiſſet: vt patet Deu-
tero. xxj. Si genuerit homo filium cõtumacẽ & ſuperbũ, qui
non audierit patris aut matris imperium, & coactus obedi
re contempſerit, ducent eum ſeniores ad portam iudicij, &
dicent, Filius noſter hic contumax eſt, monita noſtra audire
contemnit, comeſſationibus vacat, atq; luxuriæ & conui-
tijs. lapidibus eum obruet populus: vt auferatis malum de
medio veſtri: & vniuerſus Iſrael audiens p̃timeſcat. Nuſq̃
autem in ſcriptura pro comeſſationibus & luxuria nuda, q̃
ſcilicet nõ eſt adulterium, vel conſimili circunſtantia graua
ta, infligitur pœna mortis. ergo. Præterea niſi ſic, magis tene
remur obedire viris doctis quàm parentibus aut ſuperiori
bus: quod manifeſte falſum eſt. Sequela patet: quia illis tene
mur obedire in his quæ ſecũdũ cathedram docuerint. Mat
thei. xxiij. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Pha-
riſæi. Omnia quæcunq; dixerint vobis, facite. glo. Quecunq;
iuxta cathedram docuerint. Quod nuſquam legitur de pa-
rentibus vel principibus. Tum ſecundo, quia in explanatio
ne mandatorũ dei quanto aliquis maiore ratione nititur, eo
maioris auctoritatis eius verba eſſe videntur. xx. diſtinctiõe
in principio. Hoc certe magis regulariter cõpetit viris do-
ctis quàm principibus, parentibus aut p̃latis. ergo &c. Ne-
que obſtat capitu. per venerabilem. qui filij ſunt legitimi. qa G
ſolum procedit de auctoritatiua deciſione quo ad forũ iudi
cij, non autem abſolute & in ſe. Ex quibus euidenter patet
quod non peccat quis ſolum quia cõtrauenit præcepto dei
concurrenti ſimul cum præcepto prælati: vt Gerſon voluit

perſimile q̄d addūcit de ęgroto cōparatiōe ſeu reſpectu ad
p̄ceptū medici.Sed forſitan confingetis gloſſam aliā,ꝙ licet
inobedientia ad parētes vel ſuperiores,ſit diſtinctū peccatū
mortale:hoc tn̄ ſolū cōtingit qn̄ ſimul occurrit pręceptū dei
circa idē.verbi gratia vbi filius fornicando vnicū mortale
cōmitteret:ſi cōtra parentū vel ſuperiorū pręceptū fornice
tur,duplex mortale cōmittit.Sed cū homo p̄cipit q̄d deus
alias nō mandat,nullū peccatū eſt in eo caſu hoīs pręceptū
p̄terire.Et certe ꝙ falſa ſit, probo. Nō iubemur diuino iure
tributū.vectigal aut gabellas ſoluere. Poſtquā tn̄ à pricipe
iuſta ex cā indicta ſeu p̄cepta fuerit:qui fraudat illa: peccat
mortaliter:vt manifeſte voluiſſe vr̄ Apoſtolus ad Roman.
xiij.Ergo pręceptū humanū obligat ad mortale nō cōcurrē
te ſup eodē facto p̄cepto dei.Prima pars antecedētis ꝓbat̄,
quia & ſi iuſta cā ſubſit ex qua licet principi tributū vecti-
gal vel teloniū īponere,nō peccāt nō ſoluētes quādiu prin-
ceps nō indixerit.Itē ſoluere veram quotam decimę frumen
ti,olei,aut lucri perſonalis,non eſt nunc diuini aut naturalis
iuris:& tamen vbi eccleſia(iuſta de cauſa intelligo) præce-
perit,peccat qui ad exactionem ſacerdotis non ſoluerit: vt
deduxi quodlibeto anni præteriti.ergo. Item idoneus ad cu
ram paſtoralem poteſt licitè ſtudio cognoſcendæ veritatis
intendere,& laudabili in ocio viuere.ſed vbi cura paſtora-
lis ei iniuncta fuerit mandato ſuperioris,non poteſt licitè re
cuſare.viij.queſ.j.qui epiſcopatum.& ca.in ſcripturis.Quia
enim licitè poteſt ſibi periculū formidare,& alios præſume
re magis idoneos:ideo ſe non debet ingerere: & tamen præ-
cepto ſuperioris,cum vocatus fuerit vt Aaron,tenetur obe
dire &c.Idem eſt ſi plures ſint æquè idonei ad præeſſendum
militiæ: & alteri à principe mandetur vt onus ſubeat:imò
licitè cogitur homo,vel excommunicatur,vt onus curę mi
litiæ vel præfecturæ ſuſcipiat. xxiij.q . iiij.diſplicet.Et ibi in
gloſ.vide ſolutam obiectionem de.c.vbi,& ca.geſta. lxxiiij.
diſtin.Et certe nihil mirum ꝙ accedente hominis præcepto
parentis vel ſuperioris ſit homini mortale quod alias eidem
liceret,quum idipſum ſæpe faciat inter priuatas perſonas al

terius exactio . verbi gratia habens ſuperflua ad ſuum ſta-
tum,obligatur ad eleemoſynam ei qui arctā & nō extremā
neceſſitatē patit̄,ſi petit verè vel interp̄tatiue,& nō obligat̄
ſi nō petierit,ſed velit agere,Similr̄ miniſtrāti ſpūalia, vt cu
rato,tenemur ad ſufficientiā ſuſtentationis tēporalia ſubmi
niſtrare,ſi petat:& vbi nō petierit, nō delinquimus:vt pa-
tet ex hoc ꝙ Paulus Corinthios de omiſſiōe illius ſubuen-
tionis nō reprehēdit:quorū tn̄ curatus imò epiſcopus erat.
Pręterea cōfirmo idē ſic.Nō minor eſt ſummo pōtifici po-
teſtas ligandi ꝗ̃ ſoluendi.ſed ex cauſa poteſt ſoluere obliga
tionē cuius tranſgreſſio alias foret mortale peccatū.ergo ex
cauſa pōt conſimilē obligationē inducere:ita videlicet ꝙ ſi-
cut in caſu primo cauſa ſola nō liberat:cōſimiliter in ſecū-
do cauſa ſola obligationem non inducat. Minor probatur
de voto ſuper quo ex cauſa diſpenſat:vt in cap. Non eſt.&
in ca.magnę deuotionis.de voto & voti redemptiōe.vbi ſo
la cauſa eum qui voto aſtrictus eſt, non liberat Pro eodem
videtur illud Gen̄. xix.de vxore Loth conuerſa in ſtatuam
ſalis,quia contra præceptū angeli retroſpexit: quod tamē ei
non innotuit quaſi pręceptū dei.& ſuper iuramento ex me-
tu papa diſpenſat relaxando,& non ſolum declarando:quia
ſic etiā ante diſpenſationem licuiſſet iuranti ex metu nō ſer
uare ſacramentum,contra cap.ad audientiā.de his q̄ vi me-
tuſve cauſa fiunt.& cap.ſi vero.de iureiurando.Itē qui iura
uit ſoluere vſuras,tenet̄ adimplere iuramentū. ca.debitores.
de iureiurando .& nemo dubitat trāſgreſſorē peccare morta
liter:ſi tamen papa diſpenſauerit,tutè nō ſeruat.¶ Si quęras H
quæ cauſa debeat legitima cenſeri vt ex ea pręceptū paren-
tis vel ſuperioris obliget ad mortale peccatū:Reſpondeo:di
ſciplinati eſt in vnaquaq; re certitudinē exquirere quantū
natura rei recipit.Simile nanq; eſt,vt dicit.i.Ethicorū,à rhe
tore demonſtrationem expetere, & mathematicum perſua-
dentem acceptare.Humanorum actuum tanta eſt varietas
circunſtantiarum occurrentiū,vt generali ſermone nō ma-
gis tradi poſſit quæ cā ad hoc ſufficiat, & q̄ non:ꝗ̃ medico
quæ cauſa eſt potens mortē inferre,& quæ nō.ſed in huiuſ-

modi opus eſt circa ſingularia directione prudentiæ,& ma
gna circũſpectione,quam ſubminiſtrare conſueuit vnctio.
¶ Tertio probo ꝙ pro circũſtantiarũ varietate aliquãdo
tranſgreſſio humani p̃cepti venialis culpa eſt, interdũ nulla
culpa.Nã ſi nulla pœnitus cã ſubſit p̃cipiẽdi, nulla culpa eſt
tale preceptũ trãſgredi.Patet:qa ſine cauſa ſubditos grauą=
re p̃ceptis,q̃dã ſpecies eſt tyrãnidis.Vnde.v.Ethi dicit Phi
loſophus:Nõ ſinimus principari hominẽ,ſed rationẽ: quia
cũ ſibi hoc agit,tyrãnus efficitur: magiſtratus vero cuſtos
eſt iuſti & ęqui.&.viij.Eth.in hoc tyrannũ diſtinguit a re=
ge:quia rex quærit nõ ſuã vtilitatẽ, ſed eorũ qui ab ipſo re=
guntur.Qui vero talis nõ eſt,tyrannus eſt. Sed cum ſine cã
abſq; ratione aliquid p̃cipit ſubiectis:homo dñat,nõ ratio:
& ſuã potius vtilitatẽ quęrit,q̃ ſubditorũ.ergo p̃cepto hu=
iuſmodi tyrannico iniquo & iniuſto non tenemur parere in
foro conſcientiæ:niſi forte ꝑpter ſcandalũ: vt ſupra deduxi
in primo ar.Qđ autẽ dicit glo.in.l.relegati.ff.de pœnis.ꝙ ma
gna ratio in principe eſt voluntas ſola:videt̃ gl.Aurelianeñ.
nõ textũ exponẽs,ſed corrũpens.Cum enim dicat textus ne
minem poſſe exuli cõmeatũ remeatũ ve cõcedere, niſi ĩpe=
ratorẽ ex aliqua cã,cęſareã maieſtatẽ ſupra q̃ par eſt attol=
lens:dicit principẽ pro ſola voluntate hoc poſſe:& quicqd
ſit,pręſumit̃ pro principe in foro exteriori ꝙ iuſta rõne fece
rit:ſed in foro cõſciẽtiæ cõtra p̃ſumptionẽ ſtat̃ veritati &c.
Pręterea nõ poteſt princeps ſine cã legitima externarũ re=
rum dominia vni auferre,& alteri dare:iuxta cle.paſtoralis.
de re iudicata.& notata doctorum ibidem.& in ca. quia ple
riq;.de immunitate eccleſiarum.Ergo nec præter rationẽ po
teſt ſuo pręcepto ad aliquod onus nos aſtringere:etiã vbi
ſoluit,& ſine cauſa legitima,non tutat in foro conſcientiæ:
vt patet per glo.& docto.cap.non eſt. de voto & voti redẽ
prione.ergo ſine cauſa & ratione non ligat in foro conſcien
tiæ.Quòd etiam proportionabiliter ad cauſam tranſgreſſio
humani præcepti aliquando ſit mortalis, aliquando venia=
lis,interdum etiam nulla culpa:aperte afirmat dominus Pe
trus de Palude,xv.diſtinctione.iiij.cum dicit quòd tranſgre

diens legẽ eccleſiæ de ieiũnio ex cauſa ſufficiẽti, nullũ pctm̃
cõmittit.tranſgredi verò ex cauſa inſufficiẽti,veniale pctm̃
eſt.ſine cauſa verò mortale pctm̃ eſt:imò ex cauſa licet non
ſeruare iuramentũ:puta dum bonũ aliqđ magnũ impedi=
ret,vel neceſſitas ſpiritualis occurrit:vt eſt text9 ca.qđ pręe
deceſſor.&.c.anteceſſor.xſ.q.iij.& hoc notat Inno.ĩ.c.venera
bilẽ.de electione.quẽ ſequit̃ Panor.& quãuis hoc limitare
videant̃ qñ ſuperior adiri nõ põt,credo tñ ſuperioris aucto
ritatẽ hmõi neceſſariam non eſſe,niſi ad euitandũ ſcandalũ,
vel aliquid eiuſmodi.& hoc aperte videt̃ ſentire Tho.ij.ij.
q.cxx.arti.i.quãdo manifeſtũ eſt cauſam ſufficere. In dubio
verò dicit ꝓdeſſe legẽ primã.C.de legibus & cõſtitutioni
bus principũ. Mouetur, quia ibi dicitur interpretationm
inter æquitatẽ & ius nemini licere inſpicere quã principi.
Interpretatio autem eſt de dubio,non de manifeſto. Etiam
procedit ſolũ in foro exteriori,in quo nõ licet pro æquitate
nõ ſcripta cõra ius ſñiam ferre præterquã principi ſoli:ſecus
in foro animæ. Et in caſu dubij intelligo etiam procedere
capitu.venerabilem.de electione.& cum verſatur inter ma=
gnas perſonas:vt vult Speculator titu.de lega.§.nunc vidẽ
dum.Idem dicit beatus Tho.de ſtatuto eccleſiæ vniuerſa=
lis quo ad ieiunium.ſecunda ſecundæ quæſtione.xlvij.artic.
iiij.in corpore quæſtionis.Si cauſa ſit euidens, per ſeipſum
poteſt homo ſtatuti obſeruantiam præterire,præſertim con
ſuetudine interueniente,vel ſi non poſſet de facili recurſus ad
ſuperioriorem haberi.Si vero cauſa ſit dubia:debet ad ſupe
riorẽ recurrere,qui poteſtatem habeat in talibus diſpenſan=
di,& eadem quæſtione articu.iij.in ſolutione ad ſecundum.
Præcepta quæ per modum ſtatuti communis ꝓponũtur,
non eodem modo obligant omnes:ſed ſecundum quòd re=
quiruntur ad finem quem legiſlator intendit:cuius auctori=
tatem ſi quis contẽnendo tranſgrediatur,vel ſic trãſgredia=
tur quòd impediatur finis quem intendit, peccat mortali=
ter.Si vero ex aliqua cauſa rationabili ſtatutum non ſeruet,
præcipue eo caſu quo etiam ſi legiſlator adeſſet, non decer=
neret eſſe ſeruandum,non peccat ex hoc mortaliter. Quòd

autem dicit idem Tho.ij.ij.q.lxxxviij.arti.xij.in ſolutiōe ad
ſecundū,ꝙ homo non gerit vicem dei,ſed ſuperior,niſi for=
te in caſu in quo id quod vouit,eſſet manifeſte illicitum,&
nō poſſet opportune ad ſuperiorē recurrere:vt ſupra allega
tis dictis eius nō repugnet,intelligo cū alias ex trāſgreſſione
ꝓpria auctoritate ſcādalū aut periculū aliqđ imineret.Ex
quibus omnibus patet nō valere cōſequentiā.Iſte tranſgre=
ditur præceptū ſuperioris ſub interminatione æternæ mor=
tis vel excōicationis factū:ergo peccat mortaliter:tum q̄a
pōt nō ſubeſſe legitima cauſa ſub tam formidabili pœna id
p̄cipiendi.Vel ex altera parte iuſta cauſa in toto vel in p̄te
tranſgreſſorē releuat a pctō,aut ꝓbabilis eū excuſat ignorā
tia vel inaduertentia p̄cepti ſuperioris &c.Et quia rationes
ad vtrāq; partē adductæ falſum inducūt,oportet ad rōnes
reſpōdere,,& primo ad eas q̄ ante oppoſitū ſunt adductæ.
K ¶ Ad primā dico qđ procedit cū ſufficiens cauſa ſubeſt à
parte p̄cepti vel præcipientis,& ex altera parte ſubditū ni=
hil releuat quo minus teneatur præceptū ſeruare. ¶ Ad ſe=
cundam nego antecedens pro prima parte:& ad primā eius
probationem dico ꝙ ex nudo participio in aliàs indifferen=
tibus ſolū incidit cōmunicans minorē excōmunicationem.
Quod autem dicitur in allegato ca.excommunicatos.xj.q.
iij.ꝙ ſimili excōmunicatione debeat innodari:reſpondeo ꝙ
vel intelligi debeat de ſimili in genere,vt complectatur etiā
minorem excommunicationem:vel procedit dum commu
nicat in contemptum,aut ex hoc ſententia veriſimiliter ve=
niret apud alios in contemptum.Quandocunq; enim quis
hoc perpenderit,vel adeo manifeſtum eſt vt meritò aduer=
tere deberet,peccat mortaliter communicans,& ſic iuſte
excommunicari poſſet maiori excommunicatione: ſecus
dum probabiliter creditur ꝙ nunquam ex hoc ſententia cō
tēnetur, & timore quodā affabilitate vel ſocietate in nō cō
ceſſis ei communicat:vt bene tradit Bonauentura.xviij.di.
iiij.ſententiarum.q.v.De ca.ſacris.patuit ſupra ꝙ ſecūdum
Hoſtienſem procedit in excōmunicato cūm participātibꝰ.
Bea.Tho.xviij.diſtin.iiij.ſententiarum.q.vij.dicit cap.ſacris.
procedere

procedere de cōmunione in diuinis,vel (vt dicit) idem iudi
ciū eſt de veniali qđ & de mortali quantū ad hoc ꝙ nō ſit
cōmittendū ꝓpter quecunq; metū.Aliter rñdeo ꝙ ꝓcedit
dum metu cogit in cōtemptū ſentētiæ,& directe ad hoc agi
tur vt p̄ceptū eccleſiæ trāſgrediat̄:de quo latius dixi primo
quodlibeto in ſolutione ad quintū.Cōtra eā partē cōcluſio
nis quæ dicit nihil fieri debere aut poſſe cōtra veritatē vitę
pro ſcandalo vitando,ad ca.ſignificauit.licet quidā velint
ꝙ ꝓcedat in excōmunicatis cū participātibus:alij ꝙ in cō=
municātibus in crimine criminoſis:cōis tamē ſententia do=
ctorū habet ꝙ procedit quinq; cōcurrentibus.Primū ꝙ cō
municantes ſint clerici.Secundū,ꝙ ſcienter cōmunicēt,Ter
tiū,ꝙ ſponte.Quartū,ꝙ in diuinis.Quintū,ꝙ ex cōmunica
tis à papa.Ratio autē aſſignatur à doctoribus quare potiꝰ
ſit mortale cōmunicare excōicato in diuinis q̄ in alijs,quia
illa cōmunio ex intentione ſemp̄ eſt ꝓhibita,ſicut & com=
munio in crimine dānato.Cōmunio aūt in alijs ſolū eſt ꝓhi
ta niſi cū participantibus excommunicatus fuerit, aut alia
legitima cauſa ſubſit:quod intelligo,ꝓcedere cum effectu
quando ſpecialiter & nominatim moniti fuerint,ſecundum
formam capi. conſtitutionem. de ſent.excommu.lib.vj.Ad
ca.fi.xj.q.iij.dico ꝙ procedit quando vitatio eorū neceſſaria
fuerit vt ſententia non contēnatur,vel pro eorum reductio
ne,aut aliorum cautela.Tunc enim communio eſſet morta=
lis ex craſſa ignorantia,vel negligentia improbabili.Vel di=
co ꝙ parua culpa licite poteſt ad errorem aliorum acriter
puniri,imò & factum nullo modo culpabile:iuxta regulā,
ſine cauſa.de reg.iur.lib.vi.quomodo ca.fina.dicere videtur
puniendum qui ex neceſſitate cuiuſcunq; maximi negocij
& maxime neceſſarij eorum ſe conuictui &c. ¶ Ad tertiam L
rationem dico ꝙ ſolum probat ꝙ cauſa legitima & ſufficiē
te ſubſiſtente quare præcipi debeat,ſi quis prætereat ſeu trāſ
grediatur ſuperioris vel parentis præceptum,peccat morta
liter:non autem quòd paſſim omnis tranſgreſſio præcepti
humani ſit martalis:imò large vtendo vocabulo præcepti,
poteſt quis tranſgredi multa præcepta iuris naturæ & dei

turæ dei ſine mortali culpa:vt præceptũ nõ mentiendi, p̃ce=
M ptũ non dicẽdi verbũ ocioſum,& ſic de multis alijs. ¶ Ad
rationes poſt oppoſitũ quæ ꝓbare videt̃ ꝙ nulla trãſgreſſio
humani p̃cepti vt hmõi ſit mortale pct̃m. Ad primã dico
ꝙ quarto p̃cepto decalogi iubemur parẽtibus obedientes
eſſe. Sub noĩe verò parentũ etiã ſuperiores & prælati cõpre
henduntur. Ad ſecundũ dico ꝙ totus ille ſermo in monte,
additio quædã eſt ad legẽ & prophetas:& adimpletio præ=
cipue mandatorũ decalogi,quæ ſermo ille præſupponit:vt
apertiſſime conſtat ex decurſu textus. Iam(vt ſtatim dixi)
quarto præcepto decalogi mãdamur parẽtibus & ſuperio
ribus honorem non reuerentiæ tantũ, ſed ſubuentionis &
obediẽtiæ exhibere:imò & ipſimet deo in ſe vel ſuis creatu=
ris,prout ordo quem rebus incidit,& cõtinuo admiſtrãdo,
requirit. hinc eſt quòd concordi doctorũ ſentẽtia qui egen=
ti de ſuperfluo ſibi ad neceſſitatem & ſtatum,non ſubuenit,
contra hoc præceptum(quòd tamen minus videtur) pecca=
N re conuincitur. ¶ Ad confirmationem Deutero.& Prouer
biorum dico ꝙ peccarent quicunq; præceptum dantes,
ipſum ex hoc dicerent diuinum præceptum,adijcientes ali
quid numero mandatorum dei,ſupra quã ſe veritas habet.
Laudabiliter tamẽ doceri poteſt & veritas eſt ꝙ præcepta
parẽtum & ſuperiorum,modo legitima cauſa ſubſit,etiam
obligant ad mortale peccatum:vt patet ex dictis.

TERTIVS ARTICVLVS eſt an licet
cuique in ſuis defenſionibus vel in petitionibꝰ
indifferẽter qualibet iuſta lege vti. Et videt̃ qđ
ſic. Primo,quia hoc poſſumus quod iure poſſu
mus.ff.de verborũ ſignificatio.l.nepos Procu=
lo. Et ſecundum Auguſtinũ nemo peccat legis auctoritate
vtens.xxiij.quæſtione.iiij.qui peccat. Præterea dicit Ambr.
Bonus iudex nihil ex arbitrio facit,vel propoſito domeſti=
ce voluntatis:ſed ſicut audit, ſecundum leges pronunciat,
ſtatutis iuris obtemperat,non indulget propriæ voluntati.
iij.quæſt.vij.iudicet. Et confirmatur,quia non naſcitur iniu
riæ occaſio vnde iura naſcuntur. C.vnde vi.l.meminerint

& quod iure fit,iuſte fit.xiiij.q̃ſt.iiij.quid dicam.de verbo.
ſignific.ius.ergo. ¶ Præterea ſi non,ſequit̃ ꝙ non liceret ho
mini lucrum excedẽs iuſtũ p̃cium ſeruare,quãquam citra
medium iuſti p̃cij alium emendo aut vendendo deceperit:
cuius falſitatem oſtẽdo:quia in p̃cio emptionis & vẽditio=
nis naturaliter licet contrahẽtibus ſe circũuenire. In cauſæ.
de minoribus.&.ff.locati.l.item ſi p̃cio.dicit̃:Quemadmo=
dum in emendo & vendendo naturaliter conceſſum eſt qđ
pluris ſit,minoris emere:& quod minoris ſit,pluris vẽdere:
ita ſe inuicem circunſcribere. Idem in locationibus & con=
ductionibus iuris eſt. Et confirmo illam ꝓbationem falſita
tis ſeq̃læ:quia ſolo iure imꝑatorum habet̃ diuiſio rerum:&
illo ſublato nemo audebit dicere,hæc res eſt mea.hæc villa
eſt mea.vt dicit Augu.in Ioan.& allegat̃.viij.diſt.quo iure.
Ergo licet in tuitionibus ſeu defenſionibus tꝑalium vel in A
petitionibus qualibet lege iuſta vti. ¶ Pro huius deciſio=
ne p̃mitto ꝙ duplex eſt ęquitas. Vna abundans,q̃ ſuperero
gationis eſt,& conſilij:& iſtam p̃terire,ſiue ſcripta ſiue non
ſcripta fuerit,nulla oĩno culpa eſt. Præcepto(inq̃t Augu.)
non obedire,peccatũ eſt:conſilio vero ſi vti nolueris,boni
minus adipiſceris,ſed mali nihil perpetrabis.xiiij.q̃one.i.
quiſquis.& cap.ſequenti. Huius exemplum eſt poſt depoſi=
tum rancorem æquum eſt etiam ſatiſfactionem remittere,
ſed ad hoc non obligamur.xc.diſtinctione ſi quis contriſta
tus. Alia eſt æquitas in limitibus virtutis,& vltimo rõnis
rectæ,q̃ p̃teriri nequit niſi fiat iniquitas. Secundo p̃mitto
ꝙ publicæ poteſtatis eſt cõi vtilitati intendere:& ea ſtatuẽ=
do,iudicando,exequendo ꝓuidere,q̃ ad pacificum conui=
ctum hominum noſcuntur magis profutura:quanquã oc=
caſionaliter ex hoc foueantur quorũdam peccata. Hinc vo
luit Bartolomæus in extrauagante ad reprimendum.in ver
bo denunciationem,quòd contra eum qui tutus eſt exce=
ptione rei iudicatæ,non eſt admittenda denunciatio,quan=
tumcunque maneat in mortali peccato, niſi in certis caſi=
bus:puta ſi de nouo reperiantur inſtrumenta:& ſic de alijs.
quod limitat Panormitanus ca.nouit.de iudicijs.niſi ex cõ=

feſſione partis.cōſtet ſententiā iniuſtā eſſe,vel alias notoriæ
aut certe ꝑ clara indicia oſtendere poſſit peccatū detinētis.
Probo illud ſuppoſitū ꝑ ſimile,Recte medet̃ phyſic9,quā=
quā paruā ęgritudinē alicuius mēbri induxerit, vt ꝑ medi=
cinā adhibitā à lethali curet.ergo ſimiliter in ꝓpoſito. Nec
obſtat ſi occaſionaliter crimē quorūdā adauxerit: cū māda=
tū dei ſic peccatū auxiſſe legat̃.Occaſione(inqt Apoſtolus)
accepta pctm̄ ꝑ mādatū operatū eſt in me oēm cōcupiſcē
tiam.ad Roma.vij.Sed dices, Lex quæ fouet peccatū,nō eſt
lex:iuxta cap.ex parte.de cōſue.vbi eſt textus ꝙ corruptela
eſt,& nō cōſuetudo,q̄ peccato fomentū prębet: vt ꝙ vir ꝓ
digalitatis vitio laborans,vel incuria ſuis facultatibus con=
ſumptis,bona tā mobilia quā īmobilia vxoris ꝓ ſuo libito
expēdit:& ꝙ mulier rupta fide thori cōmittēs adulteriū, ni=
hilominus medietatē omniū bonorū q̄ vir eius adeptus fue
rit,improbe exigit & apprehēdit.Itē de p̄ſcriptionibus cap.
ſi.dicitur ꝙ omni conſtitutioni derogandum eſt quę ſerua=
ri non poteſt ſine mortali peccato.ex quo trahit Panor.cap.
quia plerīq;. de immunitate eccleſiarum.q. vij. hanc maxi=
mam, ꝙ nunquam ius canonicum fundans ſe ſuper verita=
te inducit aliquid cum periculo animæ, id eſt cum peccato
mortali,etiam quantum ad forum iudiciale. allegat etiā. c.
Matthęus.de ſimonia.vbi dicit̃: Nihil ꝓdeſt homini ſi vni
uerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum
B patiatur.❡Reſpondeo.Sicut ſuperuacuis laborat impen=
dijs qui ſolem facibus certat adiuuare.vj.q.j.ſi omnia.ita in
vacuum & fruſtra finitur qui lege omnium voluerit pecca
ta excludere.Tolle(inquit Auguſt.de libero arbitrio) mere=
tricia,& omnia cōfundes libidine.Et do exemplum vbi ius
canonicum fundans ſe ſuper veritate &c.quia ad inſtantiā
vſurariorū dicit cogendos debitores ad ſoluendum vſuras
ſi ſuper earum ſolutione iurauerint: ſed poſtquam ſolutæ
fuerint,creditores eccleſiaſtica ſeueritate reſtituere cogen=
di ſunt.cap.debitores.de iureiuran.vbi fundans ſe ſuper ve=
ritate,quòd ſcilicet ſint vſuræ: vtens vocabulo vſurarum,
inducit aliquid cum peccato partis agentis.Similiter ſtatuit

quod ordinari9,quia ei nō cognitio ſed executio demādat̃,
tenetur delegati ſententiā exeq quanuis ſciuerit eā iniuſtam:
niſi delegatū inducere poſſit vt ab hoc onere ipſum abſol=
uat.c.paſtoralis.de offici.& ptāte iudicis delegati,& tamen
vt plurimū fit cū peccato partis quæ ſententiā iniuſtā obti=
net.Itē lege dei tenetur quis ſepę alteri obędire in quo obedi
entiam requirens ſeu exigens peccat:vt patet Nume.xxx.&
ſumptū eſt ex illo.c.manifeſtū.xxxiij.quæ.v,Quare ergo ius
canonicū fundans ſe ſuper veritate non poſſit inducere ali=
quid cū pecato:Itē omniū doctorū ſententia mulier tenetur
marito debitum reddere quanuis ob voluptatē petat,vel in
die feſto,Quare ergo nō poſſet ius canonicū ſtatuere vt ad
hoc veniat cōpellēda:& tamē fiet cū mariti peccato in illis
caſibus.Itē ſtatuit quod in minoribus annis cōſtituti ſi ſu=
ſceptore ligionis habitu ante ꝓfeſſionē intra annum mona=
ſteriū exierint.poſſunt liberę in eccleſijs miniſtrare:& non
ſunt ꝓpter hoc amouēdi:& tamen ſi fuerint doli capaces,&
abſolute voluerint vitā mutare,obligant̃ religioni:imo Inn=
no.decretalis illius auctor excepit cū ſunt doli capaces:vt re
fert glo.in.c.poſtulaſti.de reg.& tranſeuntib9 ad religionē.
Non tamē dico ꝙ monachat9 tenet ante annos pubertatis
cōpletos.de quo remitto ad.c.firma.xx.q.j.& ea quę tractāt
doctores ibidē.Idem vult ius canonicū de his qui expreſſe
emiſerūt ſimplex votū religionis,ar.c.de viduis.ij.xxvij.q.j.
Et tamē peccant non adimplentes votū.Idem vult de intrā
te religionem vxore manente in ſeculo & non vouente cō=
tinentiam,vt reuocetur,& reddat debitum vxori,quæ pec=
cabit exigendo.xxxiij.q vij.quod deo pari voto.Idē.xxvij. C
quæſtione.ij.Agathoſa.❡Ad rationes dico. Ad primam
quanuis ex legis diſpoſitione quidam reddantur pronio=
res ad peccandum.ſi tamen ex parte altera per legem vel
conſuetudinem grauioribus obuiam itur vel pluribus,lex
illa vel conſuetudo non eſt iniuſta vel nulla tāquam fouēs
peccatum,ſed quantum poteſt cenſetur excludere pecca=
ta.Et certe niſi ſic,nulla valeret lex conſuetudo vel ſtatu=
tum ratificans mercatum initum in ſacro loco,vel in die fe=

ſto aut dñico, aut matrimoniũ cõtra eccleſiæ vel iudicis in-
terdictũ cõtractũ: cũ manifeſtiſſimũ ſit hoĩes ex hoc pronio-
res reddi ad ſic cõtrahendũ: qđ eis vtiq; peccatũ eſt. Allega-
tũ verò cap. ex parte. ꝓcedit cũ abſq; vtilitate ſpirituali fo-
uent quorundã peccata. Simile dico ad ca. ſi. de pręſcript. ꝙ
procedit niſi ex oppoſito diſpoſiti per legẽ grauius vel ma-
ius piculũ imineat. Sic iuſta ẽ lex diuortij Deutero no. xxiiij.
quãquã proniores quoſdã ad dimittendũ culpabiliter ſuas
vxores effecerit, ſecundũ colorẽ theologorũ ſententiã: q te-
nẽt diuortiũ tale cũ ſupductu vxoris alterius ſemp fuiſſe il-
licitũ. Et ex hoc probabiliter ſuſtineri põt ꝙ lex cõcedẽs p̃
ſcriptionẽ cũ mala fide, fuerit iuſta ad lites dirimẽdas, & ſer-
uari debeat in foro laicali extra terrã ſedis apoſtolicę. Cõfir-
mat p̃dicta qđ ſuper facto inducit pręſumptionẽ, excludẽs
ꝓbationẽ in contrariũ, quo ſæpe fouent multorũ peccata:
qđ tamẽ facit lex vt grauioribus vel pluribus occurrat: alĩs
nihil foret aliud quàm oculos claudere ne veritatem agno-
ſcerent, qua deprehenſa &c. Etiam ſi ex actis conſtet eum
matrimoniũ noluiſſe cõſummare, vel in ipſum quouis mo-
do conſentire: puta corã teſtibus hoc proteſtatus ſic ad car-
nale commercium admiſſus eſt à ſponſa audiente & cõſen-
tiente in proteſtationem: nihilominus iudicandum eſt in fo-
ro exteriori pro matrimonio: vt volunt doctores in capi. is
qui fidem. de ſponſa. quod nullo modo liceret niſi per viam
illam oporteret occurrere illuſionibus quæ veriſimiliter fie-
D rent in matrimonio. ❡ His pręmiſſis pono hanc vnicam cõ-
cluſionẽ reſpõſalẽ. Nemini licet ſtatuere, iudicare, vel aliud
cõtra ęquitatẽ ſiue ſcriptã ſiue non ſcriptã expetere. Et in-
telligo de æquitate non abundanti & ſupererogationis, ſed
ſecũdo modo dicta. Probo ſic. Nulli licet iniquitatẽ facere,
etiã ſi fuerit publica poteſtas. Vnde Apoſt. i. ad Corinth. vj.
An neſcitis quia iniqui regnum dei non poſſidebunt? Item
Leuitici, xxiiij. Aequum iudiciũ ſit inter vos, ſiue ciuis ſiue
peregrinus peccauerint: quia ego dñs deus veſter. Et Pſal.
lxv. Iniqtatẽ ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus.
Et in promptu eſt ratio: quia hęc iniquitas ſemp eſt vitium

à medio rationis rectę recedens, contraria ęquitati ſecundo
mõ dicte. Sed nulli vnquã licet peccare: ergo nec iniquitatẽ
facere. Itẽ cõmune iuramentũ iudicũ eſt ſeruare vtriq; parti
ęquitatẽ: vt dicitur in authentico iuſiurandũ. Nõ obſtat lex
prima. C. de legibus & conſti. principum. cum dicitur, Inter
æquitatem iuſq; interpoſitã interpretationem nobis ſolis &
oportet & licet inſpicere: quia probat ſolũ inferiores à prin-
cipe nõ poſſe pro ęquitate nõ ſcripta ſentẽtiã ferre. ſed certe
nec ꝓbat ꝙ cõtra æquitatẽ etiã nõ ſcriptã đbeãt vl' poſſint
ſententiã ferre. Vnde emergente caſu quo ſententia ſecundũ
ius ſcriptũ obuiaret æquitati, tenetur iudex ad ſuperiorem
puta principem remittere, qui poterit & tenebit cõtra rigo-
rem pro ęquitate nõ ſcripta iudicare. ❡ Ex his ĩfero primo. E
Et ſi ius actionem nõ concedit decepto citra medium iuſti
p̃cij, quiſq; tamẽ diuino iure tenetur alteri refundere quãtũ
habet vltra iuſtũ p̃ciũ, niſi forte modicũ fuerit: vt iuxta Sco-
ti ſententiã. v. d. iiij. aut pręſumant inuicẽ condonaſſe. Vnde
triplex eſt gradus iuſti pręcij: quidã rigidus, & eſt extremus,
quidã gratioſus, & eſt infim9: quidã diſcretus, & eſt medi9.
Inter hos gradus eſt ęquitas naturalis: ſed ſupra vel ĩfra eos
eſt iniquitas iure poli. Probo, naturali iure oportet cõmer-
tia fieri ſecũdũ ꝓportionẽ arithmeticã quę cõſiſtit in ęqua-
litate quãtitatis: vt patet. v. Eth. Itẽ Leuiti. xix. Nõ mẽtiemi-
ni, nec decipiet vnuſquiſq; ꝓximũ ſuũ. Et Apoſt. j. ad Theſ.
iiij. Ne quis ſupergrediat nec circũueniat in negotio fratrẽ
ſuũ, qm̃ vindex eſt de his oĩbus dñs. Et Augu. xiij. de trini.
c. iij. reprehendens mimum illũ dicit re vera vitiũ eſſe velle
vili emere, & caro vendere. Et ad legẽ, in cãę, & ad legẽ. itẽ ſi
p̃tio, allegatas in tertio arg. rñdeo poſt Inno. c. in ciuitate. de
vſuris ꝙ licet iure fori ſed nõ iure poli. Et ſi replicaueris, tũc
lex illa eſſet iniuſta, quia foueret & defenſaret iniquitatem
ſic contrahentium. Et qui alienũ defendit errorem, damna-
bilius ipſe peccat & errat. xxiiij. quęſt. iij. qui aliorum. Etiam
lex faceret iniquitatem illam eſſe ſuam. Omnia enim no-
ſtra facimus quibus auctoritatem noſtram impertimur. C.
de veteri iure enucleando. l. j. Tum quia ſic non liceret iudi-

ei partē conuentam ad totum p̄cium condemnare conſtito
F ex actis ꝙ decepta ſit, citra tamen medietatem iuſti p̄cij. Se=
quela patet, qa dicit concluſio ꝙ nemini licet contra æqui=
tatem iudicare. ¶ Reſpondeo ad primum. Lex non cenſet
fouere pct̄m qn̄ expedit ad occurrēdū pluribus vel grauio=
ribus criminibus ſic conſtitutum eſſe: vt in ꝓpoſito: ne paſ
ſim hoïes inuicem ſe moleſtent, & infinitis q̄ōnibus ſe inui=
cem ſup contractibus impetant. Hoc modo licuit Iudæis
condemnare alienum ad ſoluendum vſuras Iudæo, tanquā
in caſu ꝑmiſſo à deo. Deuter. xxiij. Nō fœnerabis fratri tuo
ad vſuram, ſed alieno. quāquā Iudæo pct̄m erat vſuras pe=
tere & accipere ab alieno. & ꝓ diuortio ad datū libellū re=
pudij: qđ tn̄ repudiū ſcd̄m cōem doctorum ſniam eis erat
illicitum: intelligo poſt doctores, cum ſuperductu ſecūde,
vel ſi fiat ꝓpter ſolam corporis fœditatem, aut aliā indebi=
tam cauſam ſine cōcurſu adulterij. Sed tūc lex aut ſnīa face=
ret iniquitatem, quando iuxta rectæ rōnis ſtateram nō con
uenit inter hoïes iudicari vel conſtitutum eſſe vt hunc ca=
ſum cōprehendat: quo caſu ꝓcedit verbum Philoſophi. ij.
Rhetoricæ. c. de locis enthymematū. Vt piſcibus marinis ſa
le, & oliuaceis oleo, ſic legibus ipſis lege opus eſt qua corri
gant. Idē tradit ſnialiter. v. Ethi. c. de epijcia. Patet ergo q̄ūo
lex illa de deceptione citra dimidium iuſti precij, neq; fouet
iniquitatem, neq; facit eam ſuam, ſed potius occurrit gra=
G uioribus & pluribus hoïm peccatis: quāquam occaſiona=
liter qdam ex ea fomentum peccandi ſumant. ¶ Aliter re=
ſpondeo ad primum & ſecundum ſimul, Licet lex & iudex
ſniant ꝓ parte iniqua: hoc tamen faciunt de aſſenſu ſaltem
debito eius cōtra quem &c. Leges enim quibus forum pu=
blicum dirigi habet, nulla alia de cauſa nos tenent, quàm ꝙ
iudicio populi ſunt receptę. l. de quibus. ff. de legibus. Et qa
populus omne imperium & poteſtatem in principem con
ceſſit. ff. de conſtitutionibus principum. l. i. Idem iudicium
eſt de conſtitutionibus principum. Conſentienti autem nō
fit iniuria, iuxta regulam, ſcienti. de regu. iur. lib. vj. Non au=
tem ita cōſentit in exactionem iniquam partis, ſicut in hoc

vt fiat qđ cōmuni vtilitate in conſimilibus expedit & eſt
neſſariū. Huius ſimile eſt de concurſu dei ad actum furti: &
ſi quis iuuet furē aliena efferre: ne grauius lædat: quo caſu eo H
dem facto fur peccat, nō ali9. ¶ Secūdo infero: In ijs q̄ dāna
rerū cōcernunt, licitè pōt iudex ſcundū allegata & probata
iudicare cōtra veritatem quā nouit vt priuata ꝑſona: ſecus
in dānis corporis, vt occiſiōe, mutilatione, vel detrūcatione
mēbri. Pro prima parte faciūt textus innumeri & ciuilis &
canonici iuris. c. paſtoralis. de officio delegati. c. iudicet. iij. q.
vij. c. ſummopere. xj. q. iij. l. illicitas. ff. de officio p̄ſidis. & vt
ſupra deduxi, populus facultatē habet cōſentiendi, & ius tri
buēdi vt ſic iudicet: & hoc fecit. Nulla ergo fit cuiq; de po=
pulo iniuria ſi ſic iudicet, & mādet executioni. Secūda pars
patet: qa homo non habet liberā mēbrorū ſuorū diſpoſitio
nem: ſed ſolū ad metas iuris naturalis, puta ne aliàs totū cor
pus pereat: & in caſibus ſimilibus. Vnde ad Gal. iiij. inquit
apoſtolus: Teſtimoniū perhibeo vobis qm̄ ſi fieri poſſet,
oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi eos, vbi poſſe (ſe
cūdū glo.) negat qđ fieri nequit ꝑ iuſtitiā, etſi vtiq; fieri po
terat ꝑ potētiā. Itē ꝓbat idē lex, liber homo. ff. ad legē Aqui
liā. Hāc partem etiā firmat verbū dn̄i Exod. xxiij. Inſontē &
iuſtū nō occides. Neq; poſſet hoc caſu lex iuſte dici occide=
re hominē, & nō homo: iuxta verbū Augu. in. q. Leuiti. Cū
homo iuſte occidit: lex cū occidit, nō tu. xxiij. q. v. ſi homici
diū quia facultatē nullā habet, niſi à deo ſpecialiter vt hoïb9.
Ex hominibus vero nō pōt ad hoc auctoritatē habere, cum
nō poſſūt hoïes plus iuris trāſferre q̄ eis cōpetere dignoſcū
tur: iuxta regulam, nemo plus. de regu. iur. lib. vj. Non etiam
à deo: vt certum eſt: ergo. Hanc opinionem tenet Inno. c. pa=
ſtoralis. de officio delegati. & cōmuniter doctores theologi
ꝓpter verbum Exodi allegatum. Circa prædicta tn̄ aduer=
tendum eſt ꝙ etſi liceat iudici in ijs quæ dāna rerum cōcer=
nunt, iudicare ſecundū allegata & ꝓbata: nunq̄ tn̄ licet con
tra conſcientiam iudicare. Si em̄ opinetur vel credat ſecun=
dum allegata ſententiandum eſſe contra veritatem quā no=
uit vt priuata perſona, in nullo contrauenit conſcientiæ. Si

ci partē conuentam ad totum p̄cium condemnare conſtito
F ex actis ꝙ decepta ſit, citra tamen medietatem iuſti p̄cij. Se-
quela patet, qa dicit concluſio ꝙ nemini licet contra æqui-
tatem iudicare. ¶ Reſpondeo ad primum. Lex non cenſet
fouere pc̄tm̄ qn̄ expedit ad occurrēdū pluribus vel grauio-
ribus criminibus ſic conſtitutum eſſe: vt in ꝓpoſito: ne paſ
ſim hoīes inuicem ſe moleſtent, & infinitis q̄onibus ſe inui-
cem ſup contractibus impetant. Hoc modo licuit Iudæis
condemnare alienum ad ſoluendum vſuras Iudæo, tanquā
in caſu ꝑmiſſo à deo. Deuter. xxiij. Nō fœnerabis fratri tuo
ad vſuram, ſed alieno. quāquā Iudæo pc̄tm̄ erat vſuras pe-
tere & accipere ab alieno. & ꝓ diuortio ad datū libellū re-
pudij: qđ tn̄ repudiū ſc̄dm cōem doctorum ſn̄iam eis erat
illicitum: intelligo poſt doctores, cum ſuperductu ſecūdę,
vel ſi fiat ꝓpter ſolam corporis fœditatem, aut aliā indebi-
tam cauſam ſine cōcurſu adulterij. Sed tūc lex aut ſn̄ia face-
ret iniquitatem, quando iuxta rectæ rōnis ſtateram nō con
uenit inter hoīes iudicari vel conſtitutum eſſe vt hunc ca-
ſum cōprehendat: quo caſu ꝓcedit verbum Philoſophi. ij.
Rhetoricæ. c. de locis enthymematū. Vt piſcibus marinis ſa
le, & oliuaceis oleo, ſic legibus ipſis lege opus eſt qua corri
gant. Idē tradit ſn̄ialiter. v. Ethi. c. de epijcia. Patet ergo q̄uo
lex illa de deceptione citra dimidium iuſti precij, necꝫ fouet
iniquitatem, necꝫ facit eam ſuam, ſed potius occurrit gra-
G uioribus & pluribus hoīm peccatis: quāquam occaſiona-
liter q̄dam ex ea fomentum peccandi ſumant. ¶ Aliter re-
ſpondeo ad primum & ſecundum ſimul; Licet lex & iudex
ſn̄iant ꝓ parte iniqua: hoc tamen faciunt de aſſenſu ſaltem
debito eius cōtra quem &c. Leges enim quibus forum pu-
blicum dirigi habet, nulla alia de cauſa nos tenent, quàm ꝙ
iudicio populi ſunt receptę. l. de quibus. ff. de legibus. Et qa
populus omne imperium & poteſtatem in principem con
ceſſit. ff. de conſtitutionibus principum. l. i. Idem iudicium
eſt de conſtitutionibus principum. Conſentienti autem nō
fit iniuria, iuxta regulam, ſcienti. de regu. iur. lib. vj. Non au-
tem ita cōſentit in exactionem iniquam partis, ſicut in hoc

vt fiat qđ cōmuni vtilitate in conſimilibus expedit & eſt
neſſariū. Huius ſimile eſt de concurſu dei ad actum furti: &
ſi quis iuuet furē aliena efferre: ne grauius lœdat: quo caſu eo H
dem facto fur peccat; nō aliꝰ. ¶ Secūdo infero: In ijs q̄ dāna
rerū cōcernunt, licitè pōt iudex ſcundū allegata & probata
iudicare cōtra veritatem quā nouit vt priuata ꝑſona: ſecus
in dānis corporis, vt occiſiōe, mutilatione, vel detrūcatione
mēbri. Pro prima parte faciūt textus innumeri & ciuilis &
canonici iuris. c. paſtoralis. de officio delegati. c. iudicet. iij. q.
vij. c. ſummopere. xj. q. iij. l. illicitas. ff. de officio p̄ſidis. & vt
ſupra deduxi, populus facultatē habet cōſentiendi, & ius tri
buēdi vt ſic iudicet: & hoc fecit. Nulla ergo fit cuiꝗ de po-
pulo iniuria ſi ſic iudicet, & mādet executioni. Secūda pars
patet: qa homo non habet liberā mēbrorū ſuorū diſpoſitio
nem: ſed ſolū ad metas iuris naturalis, puta ne aliàs totū cor
pus pereat: & in caſibus ſimilibus. Vnde ad Gal. iiij. inquit
apoſtolus: Teſtimoniū perhibeo vobis q̄m ſi fieri poſſet,
oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi eos, vbi poſſe (ſe
cūdū glo.) negat qđ fieri nequit ꝑ iuſtitiā, etſi vtiꝗ fieri po
terat ꝑ potētiā. Itē ꝓbat idē lex, liber homo. ff. ad legē Aqui
liā. Hāc partem etiā firmat verbū dn̄i Exod. xxiij. Inſontē &
iuſtū nō occides. Necꝫ poſſet hoc caſu lex iuſte dici occide-
re hominē, & nō homo: iuxta verbū Augu. in. q. Leuiti. Cū
homo iuſte occidit: lex cū occidit, nō tu. xxiij. q. v. ſi homici
diū quia facultatē nullā habet, niſi à deo ſpecialiter vt hoīb9.
Ex hominibus vero nō pōt ad hoc auctoritatē habere, cum
nō poſſūt hoīes plus iuris trāſferre ꝗ eis cōpetere dignoſcū
tur: iuxta regulam, nemo plus. de regu. iur. lib. vj. Non etiam
à deo: vt certum eſt: ergo. Hanc opinionem tenet Inno. c. pa-
ſtoralis. de officio delegati. & cōmuniter doctores theologi
ꝓpter verbum Exodi allegatum. Circa prædicta tn̄ aduer-
tendum eſt ꝙ etſi liceat iudici in ijs quæ dāna rerum cōcer-
nunt, iudicare ſecundū allegata & ꝓbata: nunꝗ tn̄ licet con
tra conſcientiam iudicare. Si em̄ opinetur vel credat ſecun-
dum allegata ſententiandum eſſe contra veritatem quā no-
uit vt priuata perſona, in nullo contrauenit conſcientiæ. Si

vero tenet nõ licere vt ſic iudicet:nulla eũ excuſare põt pu-
blicę poteſtatis auctoritas,Stultiſſimũ em̃ ẽ vt qs dicat bñ
agere qui id facit qđ credit malũ eſſe,& nõ licere. Ex quo
patet abſurditas Hoſtieñ.& dñi Cardi.qui cũ aliã euadendi
viã nõviderẽt,dixerũt iudici licere vt cõtra cõſcientiã agat:
& illud,Qui agit cõtra cõſcientiã,ædificat ad gehñã: ꝓcedẽ
re in priuato,nõ iudice:exiſtimãtes iudicẽ nõ poſſe cõtra ve
ritatẽ quã nouit iudicare,quin cõtra cõſcientiã hoc faceret.
Terio infero ꝙ nemini licet cõtra aliũ ad ſui cõmoditatẽ le
ge fundata ſup p̃ſumptiõe vti,mõ ei cõſtiterit p̃ſumptioni
veritatẽ minime correſpõdere,ſiue ius admittat cõtra p̃ſũ-
ptionẽ ꝓbationẽ ſiue nõ. Verbi grã lex diſponit hæredẽ q ſi
ne bñficio inuẽtarij hereditatẽ adierit,ad oĩa debita & legata
teneri:p̃ſumẽs niſi ſufficiat hæreditas,ꝙ eã fraudauerit. C.đ
iure deliberãdi.l.fi.Si creditor vel legatari9 ſciuerit eũ nihil
fraudaſſe nõ põt ſalua cõſcientia debitũ vel legatũ ſupra vi
res hæreditatis extorquere.vñ Philoſoph9.v.Ethi.c.de æq̃ta
te ſeu epijcia: Bon9 & æquus vir nõ amplectit̃ ius ad peio-
rẽ partẽ,ſed de ſuis cõmodis detrahi patitur,etſi lege ſe tueri
poſſit.Idem patet,q̃a vt in primo articulo deduxi,ceſſante
cauſa ceſſare debet & effectus:& præſumptio cedit veritati.
c.veritati.viij.diſt.Et tenẽt idẽ cõcorditer doctores poſt In-
K no.c.quia plerięꝫ.de immunitate eccleſiarũ.¶ Ad rationes
ante oppoſitũ. Ad primã reſpõdeo:Hoc poſſum9 in foro iu
dicij quod iure humano poſſumus : q̃a iudiciũ illo iure re-
gulari habet:ſed nõ ſemꝑ idẽ poſſumus in foro conſcientiæ.
Vnde Auguſt.in ſermone de vita cleri. Quidã nec habens
ꝓles neqꝫ ſperãs,ſaluo vſufructu donauit omnia ſua eccleſię
nati ſunt ei præter ſpem filij.reddidit epiſcop9 quæ donaue
rat.in poteſtate(inquit Aug.)habet epiſcopus non reddere,
ſed iure fori,nõ iure poli.xvij.q.vlt.c.fi.Qđ etſi iuriſtæ qui-
dã conẽtur exponere ꝙ ius poli,id eſt naturale aut diuinũ,
non induxit diuiſionem,ſed oĩa ſunt communia:fruſtra eſt:
quia licet diuiſionẽ nõ induxit,diſponit tñ vtiqꝫ quomodo
licet aut nõ licet diuiſionem ſeu res partitas ſeruare:& Au-
guſtinus voluit epiſcopo illicitum fuiſſe diuino iure ſeu po

li,qđ iure fori & humano tutari & defendere ſeu vſurpare
ſibi poterat.Qđ vero dicit Auguſtinus,Qui peccat,nõ legis
auctoritate peccat:loquit̃ ad literã de lege diuina:vt apertiſ
ſime & clariſſime ex legibus quas ĩtroducit ibi patet,Detra
hentẽ in ſecreto proximo ſuo,hũc ꝑſequebar. & ꝙ apoſto-
lus tradidit quendã ſatanæ,vt diſcat non blaſphemare.Et ꝙ
hoc velit,patet ex eo qđ in principio adiũgit,ſed peccat cõ-
tra legis auctoritatẽ. Multi aũt peccãt qui nõ peccãt cõtra
humanæ legis auctoritatẽ . Verũ eſt tñ ꝙ nemo etiã peccat
auctoritate legis humanæ,quia facultatẽ nõ habet cõceden
di vt qs peccet:& vbi aliquid ꝑmiſerit criminoſum,nõ dat
facultatẽ aut auctoritatẽ crimen ipſum cõmittendi. Vel ſe-
cũdo reſpõdeo,hoc poſſumus qđ iure cõcedẽte poſſumus,
nõ autẽ omne qđ iure ꝑmittente,Qñcunqꝫ aũt pars exigẽs
peccat,licet ius ei aſſiſtat,vt grauiorib9 obuiet: nõ cõcedit
tñ neqꝫ dat parti ad hoc faciendũ facultatẽ, ſed eſt ꝑmiſſiuũ
quo ad hoc,ſicut in veteri lege de cõmodando ad vſurã ex-
traneo,vel repudiando vxorẽ cũ ſuperductu alterius:de quo
prius dixi.¶ Ad ſecundũ patet quo caſu licet iudici ſecũdũ L
allegata & ꝓbata iudicare, & quo nõ. Et ad cõfirmationẽ,
iuſte fit qđ iure fit:verũ eſt ſi iure cõceſſiuo:ſecus ſi iure ꝑ-
miſſiuo ad ſenſum ſtatim dictum. ¶ Ad tertium etiam re-
ſponſum eſt, poſt Innocen.quòd licet iure fori,non iure po- M
li.Et ſi replicetur quia textus dicit,Naturaliter licet contra-
hentibus in præcio emptionis & venditionis ſe circumue-
nire,vt dicta.l.item ſi præcio.dicitur,naturaliter conceſſum
&c.reſpondeo quòd naturaliter licet iure fori, id eſt natura-
li ratiõe ſic cõuenit & neceſſe eſt ſtatuere iure fori,in odium
litium:& hoc innuit:ex itẽ ſi præcio, cũ dicit cõceſſum eſt:
ſed hoc non ꝓbat iure naturæ bonũ eſſe & licitum parti cir
cũuenienti,ſaltẽ ſcienter circũueniẽdo. Vel dico naturaliter
licere re ipſa circũuenire ꝓpter difficultatẽ ſciendi vera prę-
cia rerũ:ſed non ſciẽter ex animo: quinimo vbi re ipſa circũ
uenit,& poſt ei innotuerit,tenet̃ naturali iure quantũ dece- N
perit refundere,quũ iuſtitia cõmutatiua cõſiſtat ĩ media rei
ęqualitate,videlicet eorũ de q̃bus fit cõmutatio: vt patet.v.

Ethicorũ:qđ intelligo poſt beatũ Tho.ij.ij.q.lxxvij.art.j.ſi
notabiliter damnificatus ſit:quia ipſe dicit difficile eſt pun-
ctaliter rei prçciũ ſcire.& ſecundũ Scotũ.v.diſt.iiij.Qđ mo
dicũ eſt(inquit)videñt cõtrahẽtes inuicẽ donare.¶ Ad cõ-
firmationẽ dico,quãuis ſolo humano iure inducta eſt & ha
beñ diuiſio rerũ:ius tñ diuinũ et nãle diſponũt quõ oporteat
res iã diuiſas adinuicẽ cõmutare,aut pro prçcio diſtrahere.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qd pcepit Philoſophus omnia
lege determinari oportere, & q̃ minima relinq
iudicibus:quũ Leſbiæ ædificationis oporteat
plũbeã regulã eſſe,q̃ ad figurã lapidis transmu
A tetur:¶ Philoſophus i.Ethi.tres cauſas ſeu ra-
tiones aſſignat quare ea ſolũ iudicibus cõmitti debeãt,quç
legiſlator prçdeterminare nõ potuit,vt eſt facti cognitio,et
ſimilia.Prima,qa facilius eſt vnũ aut paucos inuenire qui
legẽ ferre poſſunt quã multos iudicũ autẽ requirit magna
multitudo.Secũda,qm̃ longi tẽporis cõſideratione leges fe-
runt,quũ iudicia breuiſſime cõficiant:& ita difficile eſt vt
bñ à iudicibus iuſtũ & conducibile diſtribuat. Tertia,quã
potiſſimã & maximã cãm eſſe dicit,qa legiſlatoris iudiciũ
nõ de ſingulis nec de pſentibus,ſed de vniuerſalibus & futu
ris eſt:ſenator verò aut iudex de prçſentibus tanq̃ de termi-
natis iudicat . vnde fit vt cũ ament aut oderint , ſua quoq̃
vtilitas connexa ſit, non ſatis queant veritatem perſpicere,
ſed ppria vel voluptas vel dolor iudicia abũbret.Et.iij.Po
liticorum.c.xxij.mota quçſtione vtrum expediat magis ab
hoĩe optimo regi,vł optimis legibus gubernari:adducit in
argumentum q̃ expediat magis à viro bono gubernari.Vi
demus leges ſolum vniuerſaliter prouidere, non ad ſingula-
ria ordinare:& in quacunq̃ arte literis prçcipere fatuũ eſt.
Et ergo ſecundũ literas medicari vanum eſſet, meliuſq̃ fo-
ret ſi poſſidentibus artem vtamur.Hoc ſoluens dicit falſum
exemplum eſſe de arte,puta medicis:quia illi nihil cõtra ra-
tionem per amicitiam agunt:vt in magiſtratibus, q multa

per affectionẽ & gratiã conſueuerunt delinquere.Si autẽ de
fide medici timeret,et ſuſpicio foret ne ſuſcepto ab inimicis
pcio necare velit:tũc ex lr̃is magis curã optaremus.& çgro
tãtes medici alios medicos vocãt:quaſi nequeãt verũ diicer
nere qui de proprijs iudicãt, & in affectu cõſtituti ſunt. Et
finaliter etſi minus fallit homo q̃ ij q ſcđm literas iudicãt,
nõ tñ q̃ qui ſecũdũ cõſuetudinẽ.Et validiores ſunt leges q̃
ex moribus pueniũt,q̃ q̃ ex literis. Vñ & illud memoratu
digniſſimũ ibi firmat:Qui legẽ prçeſſe iubent, deũ pẽſſe iu-
bent & leges.Qui aũt hoĩem iubet pẽſſe,adiũgit & beſtiã ſç
uã:qa libido talis eſt atq̃ ira,obliquos agit etiã viros opti-
mos q ſunt in poteſtate. ¶ Cũ verò in oppoſitũ adduciñ q̃ B
Leſbiç çdificatiõis &c.Lapides priç q̃ dicta eſt Leſbia,qa
duriſſimi ſunt,& pcidi & coaptari nequeũt, opus eſt mẽſu
ra plumbea,q̃ ad lapidis figurã trãſmutet,qua deprehẽdi
poſſit qua in parte muri vel domus cõmode locari debeãt.
quo verbo Philoſophus.v.Ethi.ca.de æqtate ſeu de epijcia
deducit opus eſſe decreto ſeu ſententia q̃ ſit mendatio legis
vniuerſaliter aliquid tradentis,qm̃ indeterminati indetermi
nata eſt regula : quẽadmodũ Leſbiæ &c.Et tanta eſt varie-
tas agendorũ,vt nõ poſſit lex recte dicere,cũ debeat vniuer
ſaliter ferri.Et ergo opus eſt directiõe legis.Dico primç par
ti &,pdeterminatis minime repugnare:qa dũ non habemus
omnẽ negociorũ certitudinẽ,deſpicimus ex ijs quçdã,ne cũ
ctorum patiamur diſpendia:ſicut qui mare nauigant, tem-
peſtate vrgente,nauiq̃ periclitante anxiati quædam exone
rant,vt cætera ſalua permaneant.j.q.vij.diſpenſationes.Ita
in propoſito,quod lege determinari recte nõ poteſt, alicui
puta principi vel conſilio cõmittere oportet,vt ſcilicet pro
æquitate non ſcripta per principem vel conſilium iudicet.
ſed q̃ minus poteſt homini ſupra legem cõmittendum eſt,
vt vult prima pars quçſtiõis.Qui paſſim iudicibus vberio
rem voluerint tribuere facultatem vt prçter legem pro ſuo
arbitrio iudicare poſſint,quia ad quædam foret vtile:Steſi-
chorum audiant ſecundo Rhætoricæ ca.de exemplo,popu-
lo perſuadentem,qui cum Phalaridem imperatorem conſti

tuiſſet, & cuſtodes ẽt dare deliberaret: equus, inqt, ſolus pra-
ta obtinebat: quorũ dũ ceruꝰ adueniẽs paſcua deuaſtaſſet,
de vltione cerui hominẽ cõſuluit, ſi vnã ſecũ pœnas ex cer-
uo ſumere poſſet. At ille, facilè inqt, ſi frenũ patieris, & ego
te in haſtã tenẽs aſcendero. Accepit equũs cõditionẽ: aſcen-
dit in ipm hõ: & ita ꝓ vltiõe hoĩ equus ſeruiuit. Quãobrẽ
inqt & vos cauete ne cũ velitis hoſtẽ vlciſci, idẽ qđ equus
patiamini. Frenũ em̃ iã accepiſtis, ꝙ iperatorẽ dictatorẽ cõ-
ſtituiſtis. Si verò cuſtodiam quoq; dederitis, atq; aſcendere
permiſeritis: ſeruietis ꝓfecto Phalaridi. Nos frenum recipi-
mus, cum iudices conſtituimus. Quos ſi aſcendere permiſe-
rimus vt facultatem habeant vel gloſſulis ſuis iura interuer-
tere, ac pro voluntate iudicium ferre, dilationes concedere,
& cætera id genus opera: ſeruiemus profecto iudicibus.

QVARE dicit ſapiens, Acetũ i nitro q carmi-
na cãtat cordi ꝑuerſo: quũ eiuſdẽ ſnĩa, mollis re-
ſponſio irã frangere noſcat, & animũ turbatũ
reducere ad tẽperiẽ. ¶ Pro huius diſſolutione
eſt aduertẽdũ ꝙ ſecũdũ Philoſophũ. iij. Politic.
c. xxiiij. mẽs abſq; appetitu. i. ſine affectu ſeu paſſiõe, lex eſt,
ſed pace oĩm dixerim, cũ affectu ſæuiſſima belua. cũ em̃ iu-
xta ſnĩam Senecę, ſęuiſſima ſit iniuſtitia habens arma: quãto
cæteris animantibus homo p̃ſtat induſtria, ꝓ affectu magis
ſæuire cognoſcit: & quãto medijs abundat: difficilius à ma-
lo cohibeť qđ affectat. Operať em̃ tria in hoĩe terrenus affe-
ctus ſi nimius fuerit & ſupra q̃ par eſt ĩmodicus. ¶ Primo
ita mentem illi qđ diligit infigit, vt cęterorum nihil aduerte-
re credere amare vel dolere poſſit. Secundo corrũpit & in-
teruertit iudiciũ rationis. Tertio vñ corrũpi deberet, de cõ-
A trario fomẽtũ ſumit. ¶ De primo Philoſophus. x. Ethic. do-
cens quẽadmodum voluptas extranea corrumpit operatio-
nem, quia mentẽ diſtrahit, illud familiare exemplũ inducit:
Qui fiſtulis delectanť, nõ poſſunt mentem adhibere ſermo-
nibus ſi fiſtularum ſonum exaudierint. Item Ioã. v. Quõ po-
teſtis credere, qui gloriã abinuicẽ accipitis, & eã quę à ſolo
deo eſt nõ quęritis? Item. i. ad Corin. ij. Aĩalis homo nõ per-

cipit ea quæ ſunt ſpũs dei. ſtultitia em̃ eſt illi: & nõ põt intel-
ligere: quia ſpiritualiter examinať. Itẽ Prouer. xviij. Nõ reci-
pit ſtultus verba prudẽtiæ, niſi ea dixeris quæ verſanť i cor-
de ſuo. Ratio huiꝰ, qm̃ affectus ita mentẽ viſco ſuo ĩplet, vt
ſicut vas pice refertũ, cæterorũ nihil capere poſſit. Hic mẽs
auari ſemꝑ aurũ, ſemꝑ argentũ videt, ſemꝑ redditꝰ cõputat.
gratius intueť aurũ quã ſolẽ. Ipſa eius ſupplicatio ad deũ au-
rum quęrit, & vellet atq; optaret vt oĩa ei in aurũ conuerte-
renť. Vñ recta eſt ſententia ſapientis: Sanguiſugę duę ſunt di-
cẽtes, affer affer. Prouer. xxx. ſ. auaritia (vt lyra exponit) & lu-
xuria. Creſcit em̃ amor nũmi quantũ ip̃a pecunia creſcit. Et
Amb. ſermone. lxxxij. Pueris nimiũ gulę deditis indulgemꝰ
interdum deſideratos cibos auidius ſumere, vt nimietate ſua
horreſcãt & auertãt ſe de reliquo ab hmõi cupiditate. Aua-
ritia nihil tale patiť, ſed quanto plus inuenit, tanto ampliꝰ q̃-
rit. de luxuria idẽ tradit Philoſophus. iij. Ethi. ad finẽ. Volu-
ptatũ appetitus inſatiabilis eſt ſtultoq; vndiq; affluũt, Et
exequutio libidinis innatã cupiditatẽ exauget: quinimo ſi
magnæ & vehemẽtes ſint, mentẽ à ſuo ſtatu dimouẽt. Quid
igiť mirũ ſi pręter terrena nihil vel credit cogitat vel amat
q alteri filiarũ ſanguiſuge nuptꝰ eſt? Difficile em̃ cõſortium
dilecti amittit qui totã animæ vim & intentionẽ trahit cõ-
uertitq; ad ſe. ¶ Quod ſecũdo ꝑuertit atq; corrũpit ratiõis B
iudiciũ, patet: qa hoc oĩs affectꝰ habet, vt i quo ip̃e inſanit,
cæteros furere putet. Vñ Ecclesiaſtes. x. Stultus ꝑ viã ambu-
lans cum ipſe inſidiens ſit, omnes ſtultos putat. Stultus enim
eſt non qui ſenſu vacuus eſt, cuius nullum eſt ratiõis iudici-
um: qui ſecundũ Iſidorũ fatuus proprie dicitur: ſed qui ſen-
ſum habet inſipientiæ moribus hebetatũ. Aliquando tñ fa-
tuus ꝓ ſtulto ponitur. Eccleſiaſti. viij. Cum fatuis conſiliũ
non habes. nõ enim poterunt niſi diligere quæ eis placent. Si
igiť non eadem videntur amantibus & odientibus, iratis
& quietis, ſed omnino diuerſa, vel ſaltẽ magnitudine. ij. Rhe-
thoricę: vt iudici nullam vel paruam videatur reus iniuriam
feciſſe. ſi amet, contrà vero ſi oderit, maximam: manifeſtiſſi-
mum eſt affectum intercipere deliberationem, iudicium per-

uertere,&(vt Philoſophi verbis vtar)mentiri facere circa
C practica ſeu agendorũ principia.vij. Ethico. ¶Quòd etiã
tertio de contrario vnde vaſtari deberet,fomentũ fumat,in
ſtar ignis qui dũ aqua reſpergit, flammam emittit,& ardet
fortius:patet primo:qa nitimur in vetitũ ſemꝑ, cupimuſq;
negatũ.Vnde occaſione accepta pc̃m̃ per mandatũ(inquit
apoſtolus) operatũ eſt in me oẽm cõcupiſcentiã.ad Roma.
vij.& glo.Mat.xiij.Timor hominũ differt,ſed volũtatẽ nõ
aufert.Vnde & auidiores reddit ad crimẽ quos aliqñ ſuſpen
dit à crimine.& Chryſoſt.Sicut fieri non põt vt ligna mittẽ
do ignẽ extinguas:ſic fieri nequit vt rationẽ reddẽdo places
hominẽ malũ.It ẽ Ambro. ſermone.lxxxj. adhortationibus
ſuis ad ad opera pietatis,eleemoſynas & hmõi,ĩducit auarũ
reſpõdentẽ:Bona ſunt verba,ſed melius eſt aurũ.Subiungit
Ambro.Nihil mirũ nã & ſi quis cũ impudicis de pudicitia
loquat̃,& ſcorta vituperet.ij.animi quibus libido dominat̃,
multo acrius accẽdunt.& eſt ratio,vt contrariũ ſui oppoſi-
ti,niſi vicerit,vim excitat,& quaſi auget ꝑ antipariſtaſim.
Quõ calor circũſtans auget frigus aquæ putealis:ſic qcqd
magnæ paſſioni cõtrariũ obijcitur,cũ ſuperare nequit,ma-
gis intendit:maxime cũ ex obiectis ſe in eis qbus efficit̃ ho
mo contẽni putauerit.Tũc em̃ & affectus auget̃,& propu
gnatricẽ concitat iram:vt iam ex ratione quaſi repugnãtia
pelli debere credat.Maledicẽtib9 em̃ ſtatim iraſcimur:& vi
lipendẽtibus ea quibus maxime ſtudemus:vt qui philoſo-
phia gloriant̃,philoſophiã vilipendentibus:qui forma,for-
mã contẽnentibus.qui ergo vitia colentibus,culparũ ſentẽ-
tiam reprehenderit,et diuinę legis carmina morbo hmõi cõ
traria cecinerit:inſultationẽ neceſſe eſt reportet,indignatio-
nẽ,cõtumeliã,& odium.Vnde recte dicit ſapiens: Acetũ in
nitro.Eſt em̃ nitrum ſpecies quædã ſalis calore ſolis aduſta
in litore maris:quæ ſuperfuſo aceto ſtatim fumat & crepi-
tat,vt calx viua dum aqua perfunditur. Cõſimiliter cõſciẽ
tia praua & cor peruerſum vt reprehenſiua carmina audie-
rit,ſtatim maledicit,diſſecatur,arguenti inſultat,& per iram
in cõtumeliam fumat,& crepitat.Hinc etiam Prouer.ix.di-
citur

cit̃,Qui erudit deriſorẽ,ipſe iniuriã ſibi facit:& qui arguit
impium,ſibi maculã gñat.& Matt.vij.Neq; mittatis mar
garitas vr̃as ante porcos(in ceno.ſ.vitiorũ volutãtes)ne for
te conculcẽt eas pedibus,& cõuerſi dirũpant vos.& ibidẽ
de ſctõ nõ dando oblatrãtibus.¶Qui vero expiri volet ſi
terreno affectu plenus ꝓhibeat̃ a cœleſtibus meditãdis,amã
dis & cred dis:aduertat ſi qbus ipſe mordet̃ libẽter audit
diuina carmina,ſi vere gaudet magnificari audiẽs celeſtem
gloriã,& terret̃ de miſeria atq; de pœna inferi:qm̃ ſi nõ,Am
broſij nõ meã ſñiam audiat:Timeo(inqt)ne plurib9 veſtrũ
cõueniat euãgelica lectio,Cecinimus vobis,& nõ ſaltaſtis
lamẽtauimus vobis,& nõ plãxiſtis.annũciauimus vobis
regni celeſtis gaudiũ,& minime corda veſtra motu quodã
alacritatis exultãt.p̃dicauimus vobis triſte iudiciũ,& ſenſ9
veſtri ad pñiam in lachrymis nõ ꝓrumpũt.Infidelitatis em̃
genus eſt ĩ diuinis reb9 nec gaudere ꝓſperis,nec flere cõtra-
rijs.ſermone.lxxxj.Et Chriſtus inqt,Qui ex deo eſt,verbũ
dei audit;ꝓpterea vos nõ auditis,qa ex deo nõ eſtis.Ioan.
viij.Quod aũt in cõtrariũ primæ partis q̃ſiti allegatũ eſt,
Mollis rñſio &c.Prouer.xv.ꝓcedit de reſpõſione q̃ ſubie-
ctionẽ & humilitatẽ oſtẽdit.Canes nãq;(vt.ij.Rheto.tradit
Philoſophus)reſidẽtes nõ mordẽt.Secus cũ mollibus,æqſ-
ſimis ſcilicet diuinæ ſcripturæ carminibus argutus deſpice
re ſeu contẽnere vr̃,qbus alius maxime afficit̃.Tũc nãq; ef-
ficiet quod acetũ in nitro.Prouerb.xxv.Et hæc ſub beni-
gna oĩm interp̃tatione de propoſitis q̃ſtionibus dicta ſint.

Sequitur ſeptima quæ-
ſtio Quodlibetica.

VOlo in eccleſia Dei(inqt
apoſtolus)quinq; verba loqui vt a-
lios inſtruam,q̃; decem milia verbo-
rum in lingua.j.ad Corin.xiiij.id eſt,
Appeto magis in cœtu fideliũ quin-
q; verba,puta credenda,agenda, vitanda, timenda, &

ſperāda:ſenſu meo,id eſt plano & doctrinali loqui.vt alios
inſtruam,ꝗ͛ decē milia verborū in lingua.id eſt ſub miracu
lo varietatis idiomatis quę ipſi nō apprehēdāt.Huius vere-
or exēplo cōmonitus dominus Quodlibetarius queſtionē
agenda & vitanda concernentē mihi ꝓpoſuit,Vtrū morta
lis culpa cōmitti poſſit abſq; eo ꝙ libero cōſenſu creaturā
aliquā incōmutabili bono peccator p̄tulerit in amore. Hāc
quęſtionē qua poſſum breuitate deciſurus inhęreo ꝓteſta-
tioni ſolitę,ac oīa dicenda per me ſubmitto correctioni ſan-
cte ſedis apoſtolice,& oīm qbus incūbit errantē ad ſemi-
tam veritatis reducere.Et vt planior deciſio fiat: q̇tuor ſub
ordine inquirā.Primū,an mortale peccatū committi poſſit
abſq; libero conſenſu volūtatis.Secundū.an amor pecunię
aut alterius primū inculpabilis,aut tātū venialis,adeò īcre-
ſcere poſſit & augeri vt fiat mortale peccatū.Tertiū, an in
q̊libet mortali pctō ita aberret peccator vt creaturā tanq;
vltimū finē & ſupra deū diligat.Quartū,an dilectio dei ſuꝑ
oīa ſufficienter nos reponat ad ſtatum gratiæ.vel cōpati ſe-
cū poſſit aliquā mortalē culpā.Quo ad primū inducā ī pri
mis fundamēta qbus irrefragabiliter ſe tueri videtur error
Manichęi ꝙ homo nō poſſit vitare ne peccet, Primo infi-
delitas eſt mortale pctm̄:& non īteruenit ibi cōſenſus liber
voluntatis.ergo &c.Prima pars an̄cedentis patet ex verbo
apoſtoli ad hebręos.xj.Sine fide īpoſſibile eſt placere deo.
Et ſecūda pars ꝓbatur:quia implicat ꝙ aliquis erret volēs.
Si em̄ vult errorē:cū nequeat ferri in incognitū, oportet vt
noſcat eſſe errorē:quod īpoſſibile eſt,niſi ſciat veritatē:&
ſic cum notitia veritatis ſtaret error circa eandem &c.quæ
ſunt contraria.Quanquā ergo quis poſſit velle errare infu-
turū,& optare vt erret,impoſſibilia tamen ſunt adinuicem
velle errare circa aliquid:& de facto errare circa illud. Etiā
confirmatur ex verbo apoſtoli Ioannis.xij. Ppropterea nō
poterant credere,quia iterum dixit Eſaias: Excæcauit ocu-
los eorum,& indurauit cor eorum vt non videant oculis,
& intelligant corde, & conuertantur.& ſanem eos. Non
eſt autem conſenſus liber vbi intercurrit neceſſitas. ergo,

Etiā dicit apoſtolus ad Roma.x.Quomodo credēt quē nō
audierūt,aut quomodo audiēt ſine p̄dicāte?Quomodo ve-
rò prædicabūt niſi mittātur?Ergo ab vltimo ad primū,qui
bus p̄dicatores miſi nō ſunt,manēt neceſſario infideles, &
ſic abſq; libero volūtatis cōſenſu.¶Secūdo,quia deſpatio
eſt mortale peccatū,& fit abſq; libero cōſenſu. Prima pars
patet ꝑ illud Iſidori.ij.lib.de ſummo bono:Cōmittere vitiū
mors eſt animæ,deſperare autē,deſcēdere eſt in infernū.Et ſe
cūda pars ꝓbatur:quia nemo deſperat quin vellet vtiq; ſpe
rare poſſe,& rē deſperatā in futurū obtinere.¶Tertio ſecū
dum Augu.xij.de trini.c.xij.Illecebra ſeu delectatio moroſa
ſine cōſenſu adhibito in opus eſt mortale peccatū. Vn̄ Au-
guſtinus ſibi cōparās in nobis ꝓgreſſum ad peccatū, illi qui
erat pridē apud primos parētes:ſenſum dicit vicē tenere ſer
pentis.Et cū inferiorē rationis portionē quæ tēporalia cōcer
nit,ad delectationē in aliquo turpi opere & ꝓhibito perdu-
xerit:ſi nō decernat mēs in opus ꝓgredi,habendū eſt quaſi
mulier ſola māducauerit,ſed nō ſola dānabit: quia vnus hic
homo vtrāq; rationis partē tenet ſuperiorem & inferiorem,
¶Quarto,vt apoſtolus inqt ad Ephe.vj.Nō eſt nobis col-
luctatio aduerſus carnē & ſanguinē, ſed aduerſus principes
& poteſtates mundi,rectores tenebrarum harum, puta de-
mones. ſed illorum rabido & violento impulſui reſiſtere
non poſſumus.ergo &c. Minor patet per illud Iob qua-
drageſimo primo.Non eſt poteſtas ſuper terram quæ com-
paretur ei,qui factus eſt vt nullum timeret.omne ſublime vi
det.ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.Sed poteſtas quę
alteri reſiſtere valet, illi eſt comparabilis.ergo. Item Gre-
gorius. Illud præcedentis capituli,videlicet quadrageſimi:
Nerui teſticulorum Leuiathan perplexi ſunt:implicatis in-
quit inuentis argumenta ſua(ſcilicet diaboli) alligantur: vt
nequaquam ſe ab vna culpa valeant abſoluere,niſi in aliam
conſentiant ſe ligari.xiij.diſtin.nerui.Et confirmo,quia con-
ſuetudo neceſſitat ad peccatum:ergo fortius impulſus dæ-
monum. Antecedens patet per illud Iſidori ſecundo libro
de ſummo bono.cap.xxiij. Cogitatio praua delectationem

parit:delectatio conſenſionē:conſenſio actionē:actio cōſue
tudinē:conſuetūdo neceſſitatem.ſic his vinculis hō impli=
catus,quadā catena vitiorū tenet̃ aſtrict9,ita vt ab ea euel
li nequaq̃ʒ valeat,niſi diuina gratia manum iacentis appre
hendat.Pctm̃ admittere eſt in puteum cadere:conſuetudi=
nē vero peccandi facere,eſt os putei coanguſtare ne is q ce=
cidit valeat exire.¶ Ad oppoſitum & ꝓ veritate eſt illud
Auguſtini:Vaſis iræ deus nō inferret interitū ſi nō ſpōta=
A neum hō inueniret̃ habere pctm̃.¶ Pro huius deciſione di
cam primo qd ſit conſenſus:ſcđo qs conſenſus ſit liber:&
tertio quale pctm̃ ſit conſenſus in actum pcti,& ꝙ neceſſa
rio interuenit liber cōſenſus in pctō mortali.Et quo ad pri
mū,motus appetitiuus circulo agit̃:vt.iij.de aīa tradit Phi
loſoph9.Appetibile enim mouet appetitū trahēdo ad ſe vt
incipiat ab appetibili,& in ipſum terminet̃.Primo em̃ ap=
prehēdit̃ appetibile in ratione conueniētis ſeu boni,& im
primit̃ voluntati connaturalitas q̃dā,videlicet amor & cō
placentia ad bonum apprehenſum:& ex amore cōcupiſcē
tia illius boni,ex cōcupiſcētia deliberatio de medijs cōgruis
& opportunis qbus conſequi poſſit:& ſibi cōplacet in his
q̃ repta fuerint cōducibilia ad finē p̄ſtitutū:q̃ cōplacentia
cōſenſus dicit̃.Vñ Damaſcenus li.ij.Poſt iudiciū hō diſpo
nit & amat quod ex conſilio iudicatum eſt:& vocat̃ ſnīa.i.
conſenſus.Si vero qs iudicet,& non diligat:non eſt ſnīa.Et
ſi mediorū plura fuerint placita,reſtat electio eius qđ ꝓſe=
qui voluerimus Si vero vnicum dūtaxat placet,idē re ſunt
electio & cōſenſus:vt dicit Tho.ʃ.ij.q.xv.arti.iij.ſed diffe=
rūt rōne.Nā inquantum medium illud placet,eius eſt cōſen
ſus.inquantū a ijs reiectis ip̄m accipit̃ præ illis,dicit̃ amor
ille electio.In motu ergo appetitiuo primum eſt apprehen
ſio finis:ſcđm eius amor:tertium concupiſcētia eius:quartū
deliberatio & inquiſitio cōſultatiua de medijs opportunis
B quintum amor medij aut mediorum q̃ cōducere poſſunt,
& dicitur conſenſus.Si vero plura media fuerint,& q̃ hō ꝑ
ſequi non velit vel nō poſſit,ſeqtur electio.Conſenſus ergo
nunquam eſt ipſius finis,ſed medij ad finem:quemadmo=

dum conſiliū & deliberatio.¶ Videamus nunc ſcđo quō
conſenſus ſit liber.Et certe differimus a brutis,qa noſmet=
ipſos agimus,bruta ſeſe nō ducunt,ſed impulſu quodā na=
turæ ducunt̃.hō aūt ducit ſeip̄m rōne,conſilio ſeu delibera=
tione.Nulla enim alia de cauſa dicimur libertatē & dñium
actuum noſtrorum habere,niſi ꝓ quanto rōne & conſilio
diſcurrēdo placita ꝓſequimur,& fugimus contraria.Sed
deliberatio & cōſilium nunq̃ʒ ſunt de fine,imò p̄ſupponūt
appetitū ſeu amorē finis.Vnde Philoſophus.vij.Ethi.oſtē
dens in agibilibus principia virtute ſaluari,& malitia cor=
rūpi, adducit quēadmodum in mathematicis ratio non eſt
edoctiua principiorū,ita nec in agibilibus,ſed virtus à na=
tura ſeu conſuetudine recte ſentire faciens circa principia.
Dñium ergo & libertas eſt ad conſenſum,amorē & electio
nem mediorum.Sed amor finis naturaliter & quaſi à cauſa
naturali neceſſitate quadā emergit,neq̃ʒ eſt in noſtra pote= C
ſtate,niſi mediate:quemadmodū actus ſciēdi & cognoſcen
di intellectus,quos aptiſſimum eſt non libere ſed naturali=
ter aſſurgere.Sicut aūt volūtas actū cognoſcendi finē ꝓhi
bere pōt auerſione intellectus,dirigendo aciem in alia:ita &
amorē actualem finis,cum voluntas ferri nequeat in inco=
gnitū:& quia cuilibet rei apprehenſæ in rōne boni vel ho=
neſti vel delectabilis aut vtilis volūtas abſolute affici pōt,
q amor vel cōplacencia non eſt cōſenſus aut electio,cū a=
mor cōſenſus aut eligētiæ ſemꝑ ſit vt medij ꝓpter aliud vt
finē:ſed eſt volūtas appetitus finis,exponēdo rōnē finis ne=
gatiue,vt cōſiſtat in nō ordinari ad alia.ſecus de fine à finiē
do & terminādo media ad ipſum ordinata.Vñ oportet di=
ſtinguere duplicem voluntatē,ſcilicet appetitus,& eligētię. D
Vnde Bonauentura.xxviij.diſt.ij.ſnīarum tractās illud Au
guſtini,Nihil tam in poteſtate voluntatis eſt,q̃ʒ ipſa vo=
luntas:& capit volūtatem pro actu volūtatis:obijcit,Mul
to facili9 eſt homini ieiunare,magnos labores ſubire,& oīa
bona ſua ſpargere q̃ʒ voluntatem ſuam abnegare,q̃ʒ inimi=
cum diligere.Præterea ſic quandocūq̃ʒ homo vellet,iuſtus
eſſet.Reſpondet primo ꝙ Auguſtinus includit ibi auxiliū

gratia:& ſic &c.Scd'o ad ꝓpoſitũ noſtrum reſpõdet ꝙ ar=
gumẽtum ꝓcedit de velle vt nominat actum potentiæ affe
ctiuæ:vt ſcilicet eſt q̃dam potẽtia naturalis,nõ aũt vt no=
minat actum liberi arbitrij.Primo modo velle aliqd idẽ eſt
ꝙ affici ad illud.Scd'o modo idẽ eſt ꝙ eligere.Volũtas aũt
appetitus adeò aliq̃n adhęret rei,vt vix vel nunq̃ poſſit ab
ea ſeparari.Sed ſcd'm velle ſemꝑ manet in noſtra poteſtate,
& dicitur velle eligentiæ.ſed qa non eſt efficax niſi inquan
tum p̃ualet voluntati appetitus,& illi non p̃ualet niſi per
gratiam:vnde multi ſunt pctõres qui vellent eſſe iuſti,& ꝙ
nunq̃ affectarent mala:nihilominus tamẽ manẽt in ſua in=
iuſtitia,quia nõ adiuuanť à diuina gratia.Hæc ille.Idẽ apte
confiteri vr̃ Aug.viij.confeſſionum,Miranť quidnã mon=
ſtri ſit:imperat aĩa corpori:& tanta facilitas eſt,vt vix di=
ſcernať a ſeruitio imperium.Vbi aũt imperat vt velit,nec
alter ſit ab imperante,neq̃ tamen facit,reſpõdet:Fremebã,
& turbulentiſſima indignatione indignabar ꝙ dei pactũ
& placitum non iam ꝓſequerer.mecum contendebam,& à
meipſo diſſipabar:& ipſa diſſipatio me inuito fiebat.Oſtẽ
dit etiam in ſe fuiſſe compugnantes amores,& aliorſum à
ſe traxiſſe.quod de velle liberis non cõtingit.Ergo oportet
ineſſe amorẽ alium quem neceſſitate patimur,non libere eli
cimus.Et Hieronymus in epiſtola ad Ruſticum ſñiam Phi
loſophi ꝓbans,q amorem veterẽ amore nouo tanquã cla=
uũ clauo doceret expellere,queadmodũ Aſſuero regi prin=
cipes fecere Perſarũ,vt Vaſthi reginę deſideriũ,aliarũ puel
larum amore cõpeſceret:refert ſe vidiſſe adoleſcentẽ græcũ
in quodã cœnobio Aegypti q nulla cõtinentia,nulla opis
magnitudine flãmam poterat illecebræ extinguere:quẽ pa=
ter cœnobij odio infamiæ ſeruauit,ſeu amore purgãdi infa=
miã,prout latius refert.ergo ſentit amorẽ talẽ nõ libere,ſed
naturali quadam neceſſitate oriri.Pręterea Philoſophus.x.
Ethicorum:Natura quidẽ inquit nõ eſt in noſtra poteſta=
te:ſed per diuinã quandam cauſam exiſtit.Sermo etiam &
doctrina nõ in oĩbus habet vires:ſed oportet vt antè cult9
ſit morib9 auditoris animus ad recte gaudendũ odiendũq̃,

tanq̃ ager q ſemina ſit nutriturus.& ergo educatione & aſ=
ſuefactione opus eſt:qm̃ modeſte & tẽperate viuere multis
p̃ſertim iuuenibus nõ eſt delectabile:ſed moleſtiã nõ affe=
rẽt ſi fuerint conſueta.Hoc p̃terea vr̃ qa ſemꝑ amor ſeu ap
petitus finis p̃requiriť vt ratio conſiliũ vel deliberatio vim
habeat:& ita naturaliter nõ libere ineſt ſicut eſt actus ſcien=
tiæ.His p̃miſſis pono hanc concluſionẽ.Cõſenſus in opus
peccati vniuerſaliter eſt pctm̃,aliq̃n veniale,aliq̃n mortale.
Nullum aũt mortale dari põt abſq̃ libero cõſenſu volun=
tatis.Prima pars patet,qa oĩs conſenſus in mortale,eſt mor
tale pctm̃.conſenſus vero in opus veniale niſi tollat condi
tionẽ ꝓpter quã à mortali vacabat,eſt tantũ veniale pctm̃.
Primũ patet manifeſta ſnia Apl'i ad Rom.j.Qui cum iuſti
tiã dei cognouiſſent,nõ intellexerũt:qm̃ q talia agũt,digni
ſunt morte:nõ ſolũ q faciunt,ſed & qui conſentiunt faciẽti
bus.& vt dicit gl.de officio delegati.c.j.Quadruplex eſt cõ F
ſenſus,videlicet cooperationis,conſilij,negligẽtiæ,& aucto
ritatis ſeu defenſionis:& vltimum deterrimũ eſt.xxiiij.q.iij.
q aliorum.Superaddo quintũ,videlicet conſenſum cõpla=
cẽtiæ,quo videlicet licet nolit quis actũ facere,placet tñ ſi=
bi vt ꝑ alium fiat,& quaſi paſciť ipſo ope malo.Quòd aũt
hic quintus modus conſentiendi ſit mortale pctm̃,ꝓbo,qa
min9 eſt ſibi cõplacere ſeu lætari de ruina ꝓximi,q̃ de quo
cũq̃ mortali pctõ.ſed primũ eſt mortaliter culpabile:ergo
& ſcd'm.Minor patet Prouer.xvij.Qui in ruina lætať alte=
rius,nõ erit impunitus.Et ne putetis eũ puniendũ eſſe vt ꝓ
veniali,Iob audiamus.Si,inquit,gauiſus ſum ad ruinã eius
q me oderat,& lætatus ſum cum inueniſſet eũ malum.non
em̃ dedi ad peccandũ guttur meum,vt expeterem maledi=
cẽs animã eius.Vbi hoc horrere videtur quaſi mortale pec
catũ.Et apoſtolus.j.ad Corin.vj.Neq̃ maledici regnũ dei
poſſidebunt.Sed maledicere nihil aliud eſt quàm proximo
malum optare:& idem eſt de malo alterius lætari,ſeu com
placẽtiam ſumere.Et ita cum incomparabiliter deterius ſit
ꝓpter malum culpę lętari,q̃ propter malũ pœnæ,ſequitur G
propoſitum.Quòd autem cõſenſus in actum venialis cul=

pæ ſit pctm̄ veniale,patet:quia ſcd̄m Aug.Si quis voluerit ex neceſſitate vel volũtate adulari maioribus,ſi qs voluerit immoderate dormire,ad minuta pctã ptinet.xxv.diſt.vnũ orariũ.§.criminis appellatione.ergo conſenſus in actum venialis culpæ,ſolũ eſt veniale pctm̄.Et ibidē apte dicit Gratianus cp multa deliberate committunť q̃ ad damnationē non ſufficiunt niſi freqūter iterata fuerint,& in conſuetudinem deducta.Qūo aūt hoc intelligi debeat,anno ſupiori expoſui,qūo videlicet iteratio vel conſuetudo inducere poſ

H ſit mortale pctm̄ in illis.Dico notanter niſi tollat conditionem ,ppter quam à mortali excuſabať:quia ſi illam tollit, bñ fit mortale pctm̄:vt patet de ijs q̃ ex genere ſunt mortalia,ſed p ſurreptionē excuſanť à mortali.his ſi adhibitus fuerit cõſenſus,ſunt mortalia:qm̄ ſurreptio excuſať à mortali

I inquantũ conſenſum non admittit.¶Sed eſt duplex cõſenſus in opus aliquod mortale,ſcilicet verus,& interptatiuꝰ. Conſenſus verus dicit actum elicitum cõplacentiæ ſeu electionis.Interptatiuus diciť inſtar & ad ſimilitudinem cauſæ priuatiuæ.Sicut enim nauta diciť cauſa ſubmerſionis nauis p ſuã abſentiam qñ potuit & debuit ,phibere ſubmerſionē nauis,& non ,phibuit:ita quis diciť in aliquod cõſentire interptatiue qñ potuit & debuit aliquid ,phibere,qd' tñ ,phibuit minime.& ita conſenſus negligētiæ eſt conſenſus interptatiuus ſine etiã quocunq; actu poſitiuo voluntatis.Et dico notanter qñ debuit:quia licet quis prohibere opus mortale potuit:ſi non debuit ſeu obligatus fuerit pro tunc ,phibere,non conſeť ex hoc conſentire:ſicut nec nauta p abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis niſi directio nauis ſtet ſuo oneri.Vnde ſi qs ſe occupans in correptione vel ſermone neceſſario ſaluti ſubditorũ,ex hoc ſinat aliũ quem ſeruare potuiſſet ruere in aliquod crimen,vel charitatis cõſilio ſciēs eũ vicinũ mortali pctõ pmitteret ruere pſentibꝰ

K alijs vt efficacius reducere poſſit:nõ ex hoc diciť cõſentire. Conſenſus verus eſt duplex,abſolutus,& conditionatus. De conditionato cõſenſu in mortale opus cp ſit etiam mortale peccatũ,,pbo auctoritate Aũg.libro de libero arbitrio dicentis:Si cui etiam non cõtingit facultas cõcũbendi cum vxore aliena,tamen planum ſit eum aliquo mõ cupere,& ſi poteſtas deť,eſſe facturum:non minus reus eſt q̃ ſi in ipſo facto dephenderetur.Ergo conditionata voluntas concũbēdi,puta velle cõcumbere cũ aliena ſi facultas dareť,eſt mortale pctm̄.Præterea Matthei.v.Qui viderit(inqt Saluator) mulierē ad concupiſcendum eam &c.Ergo ſi quis optat cõcupiſcere,aut ſi velit vbi opportunitas ſe offerret,iam mœchatus eſt,cum ſit vtrobiq; par ratio turpitudinis.Et hæc rõ vř ſcd̄m Aug.Si qs velit furari ſi poſſet impune,& nihil tulit,furti reus teneť.de pœnitentia diſt.j.cap.ſi ,ppterea. vnde deducēs ſup verbo ,pphetæ,Confige timore tuo carnes meas &c.cp timor ſeruilis carnem non crucifigit:Viuit enim(dicit)peccandi voluntas:q̃ tunc apparet in opere,qñ ſperať impunitas cum verò pœna creditur ſecutura,latenter viuit:viuit tñ,mallet enim licere.dolet nõ licere qd' lex vetat:qa nõ ſpiritualiter delectať eius bono,ſed carnaliter malum metuit quod minatur.hæc ille.Sed non viuit illa volũtas abſoluta peccandi,ſed duntaxat conditionata.ergo illa excludit charitatem,& eſt mortale peccatum.Hinc Scotus xv.d.iij.dicit conditionatum velle ſufficere ad meritũ æternæ vitæ,etiam damnationis æternæ:quale forte fuit(dicit). pctm̄ in angelis.& intendit de appetitu æqualitatis ad deũ Sed contra iſtud videtur,de ſanctiſſimis viris hæc conditionalis verificatur:Iſti negabunt Chriſtum ſi eis mors cõminetur,vel cadent in adulterium ſi vehemēter tentati fuerint,& nulla eis immineat infamia,ergo conditionata volũtas operis prohibiti non ponit mortale peccatum.Preterea multi vellent fornicari ſi deo non diſpliceret,aut ſi licitum eſſet,& ſic de alijs: neque videntur in hoc turpe velle.ergo &c.Reſpondeo ad primum,Aliud eſt hominem ſic diſpoſitum eſſe cp in euentum certæ conditionis aliquid ſit voliturus:& aliud eſt hominem velle ſub cõditione:vt ſcilicet cõditio ſit pars prædicati ſiue obiecti voliti.Primum nullum arguit aut requirit actum voluntatis vt æque verificeť de non vtentes actualiter ratione,ſicut de vtente.Sed ſecũdum

duntaxat reperitũr in actu poſitiuo volũtatis,quãquã po=
tiũs veleitas dici debeat quã voluntas ſecundũ quoſdã.Sed
quid de hoc ſit,nihil refert ad præſens:dũmodo hoc certum
teneat ꝙ etiã volumus nonnũquã aliqua ſub cõditiõe quã
exiſtere putamus,vbi eſt efficax velle quo in actũ progredi
mur,licet obiectũ ſit conditionatũ. Ad aliud rñdeo ꝙ in tali
bus conditio adiecta adimit & tollit turpitudinem alterius
partis obiecti voliti:vt ſi non eſt pctm̃,ſi nõ diſplicet deo,ſi
ſit honeſtum:& ſic de alijs.In ſuperioribus verò loquor de
cõditionibus turpitudinẽ nõ auferentibus : ſicut ſi poſſem
impune,ſi opportunitas adeſſet,ſi hoĩes non offenderet,ſi ſa
nitatẽ nõ læderet,ſi facientẽ nõ infamaret &c. Vnde ſiue ve=
lit ſiue optet ſub tali cõditione opus ꝓhibitũ,peccat morta
liter.Sed ſemꝑ aduerte qđ aliud eſt,optatur9 vel voliturus
eſſem ſi cõditio illa exiſteret:aliud,opto vel volo aut deſide
ro ſub illa cõditione.❡Cõtra hoc qđ dictũ eſt conſenſum
in actũ peccati aliqñ tantũ eſſẽ veniale pctm̃ , videtur illud
Aug.in Ioannẽ,& ponitur in glo.primæ ad Corin.ix. Digne
ſumit,ſup.corpus dñi,ſi quũ de criminalib9 pœnitet,diſpli=
cent venialia,etſi fragilitate humanæ cõditionis ſciat ſe ſta=
tim ad ea rediturũ.Nullũ peccatum veniale eſt dum placet.
quãtũcũq; paruũ,fit mortale.ſi vero diſplicet,nullũ iudica=
tur.qđ Gratianus allegãs in.§.criminis appellatione. xxv.
diſt.dicit:Nullũ peccatũ adeo veniale eſt,qđ non fiat crimi
nale dum placet.Vbi glo.in verbo criminale:Cuius aſſidui=
tas & contemptus non fiat mortale.Vel dicit ſecundũ alios
ſolus cõtemptus eſt mortale peccatum:ſicut exponitur: Ac
cedit verbum ad elementum,& fit ſacramentum.ergo nun=
quã cõſenſus in veniale peccatum,poteſt eſſe peccatum ve=
niale.Idem firmare videtur Beda tractãs illud Iacobi:Con=
fitemini alterutrum peccata veſtra.Peccata(inquit) quę ex
ignorantia vel infirmitate comittuntur,dicit & præcipit al
terutrum confiteri:quia facile dimittuntur.quæcunq; verò
ex deliberatione,non niſi per pœnitentiã.Et cũ prima pars
intelligi habeat de venialibus,ex quo nulla mortalia poſt
baptiſmum contracta deleri poſſunt ſine pœnitentia, opor=
tet(ne cauſam ſeparemus capite,iuxta cap.maiores:de bap.
& eius eſſe.) quòd altera pars etiã intelligatur de venialib9.
Et per conſequens qui deliberate vult aliqđ veniale,qđ eſt
in ipſum conſentire:peccat mortaliter:quod eſt propoſitũ
Rñdeo ad primũ:vt dicit beatus Tho.xx.diſt.iiij.ſententia= M
rum.quæſtio.vi. Verbũ Aug.intelligi habet de illa placẽtia
quæ ad fruitionẽ pertinet:ĩ qua oĩs humana peruerſitas con
ſiſtit,dum vtendis fruimur,aut econtra:vt dicit Aug. Aliàs
omne veniale qđ voluntariæ cõmittitur,cũ certũ ſit ipſum
placere,eſſet mortale peccatũ.Gerſon in libro ſuarũ cõclu=
ſionũ limitat ad veniale qđ ꝑ ſurreptionẽ vel ſimilẽ cauſam
excuſatur à mortali.In illis enim accedente placentia libera
ſeu libero cõſenſu fit mortale.Vel poſſet ĩtelligi ſi placet qa
peccatũ.hoc em̃ eſt diabolicæ obſtinationis velle aliqd qa
peccatũ eſt.Ad verbũ Bedæ fateor qđ tota cõgeries ſentẽ=
tiæ ſuæ intelligi debet de opere veniali ex genere,vt mentiri
officioſe,loqui ocioſe.& ſic de alijs.Sed aliud ad hominẽ de=
liberatũ aliquid facere,& aliud ex deliberatione. Delibera=
tus enim vel deliberate facit qñ per viã ſeu inquiſitionẽ co=
gnita veritate facit.Sed ex deliberatione qñ ſine deliberatio=
ne nequaquã eſſet facturus:ſed quia per deliberationem rei
qualitates cognoſcit,vult facere:ſicut.iij . Ethicorũ diſtin=
guit philoſophus inter ignoranter facere , & ex ignorantia
facere.Ergo veniale peccatũ ex deliberatiõe eſt velle ipſum
facere quia cognoſcitur eſſe peccatum:vbi alias ſi cõperiſ=
ſet non eſſe peccatum , noluiſſet facere : quod proprie eſt
peccare de induſtria,& eſt diabolicæ obſtinationis,neque
accidit ſine mortali contemptu dei. Et ne decipiaris : licet
ſcrutetur an aliquid ſit mortale vel veniale , & comperto
quòd ſit veniale,vult ipſum proſequi:ſi mortale non:adhuc
videtur peccare ex deliberatione:niſi ideo velit opus ipſum
quia peccatum,& non ſufficit quòd velit quamuis pecca=
tum eſt,& hoc ſciat.❡Probo nunc ſecundam partem con=
cluſionis,videlicet quòd abſq; libero cõſenſu &c.Et primo
per illud domini ad Caim.Gene.iiij. Nonne ſi bene egeris,
recipies?ſin autẽ male,ſtatim peccatum tuũ in foribus ad=

erit.Et ſubdit ad propoſitũ noſtrũ:Sed ſubter te erit appeti-
tus tuus:& tu dñaberis illius.Et erat tũc Caim in ſtatu dã-
natiõis & mortalis culpę.Ergo in quocũq; ſtatu fuerimus
ſiue gratiæ ſiue dãnationis,ſub nobis eſt id eſt ſub poteſtate
noſtra & dñio noſtro appetitus peccati, & nos dñamur il-
lius.Idẽ videt̃ manifeſte voluiſſe apoſtolus.i. ad Corinth. x.
Benedictus deus qui nõ patiet̃ vos tentari ſupra id qđ po-
teſtis,ſed faciet cũ tentatione ꝓuentũ vt poſſitis ſuſtinere.
Sed nõ dominamur neq; vtimur libertate niſi ratiõe cõſen
ſus liberi.ergo nullũ mortale cõmitti põt ſine libero cõſen-
ſu volũtatis vero vel interpretatiuo,cõditionali vel abſolu
to &c.¶Cõfirmat̃:qa ſi ſic, maxime eſſet de odio ꝓximi,
aut appetiu nocẽdi ꝓximo:cũ hoc valde videat̃ cõtra cha-
ritatẽ.ſed hoc nõ.ergo &c.Minor patet ꝑ gl.Matthęi.v.ſuꝑ
verbo,Oĩs qui iraſcit̃ fratri ſuo.Ira eſt oĩs malus motus ad
nocendũ.Subditus autẽ motus cui nõ cõſentit̃,ꝓpaſſio eſt.
accedente cõſenſu paſſio eſt,& mors in dño. Et licet dixeri
exiſtentẽ in ſtatu mortalis culpę dñm & libertatẽ habere cõ
mittendi vel vitandi quodcunq; mortale peccatum:non ta
men aſſero quòd omnia vitare poſſit nõ recuperata gratia.
Sed quoniam ſufficiens ſemper auxilium ſibi offertur quo
reſurgere poſſit,& ſic omnia vitare,vt latius deduxi in Qđ
libero an licet euchariſtię vel abſolutiõis beneficiũ miniſtra
O re illi qui ſe dicit à peccatis abſtinere nõ poſſe &c.¶Ad ra
tiones ante oppoſitum. Ad primam reſpondeo: Infidelitas
vt dicit puram negationem fidei,non eſt peccatum,ſed po-
tius pœna conſequens originale peccatum: iuxta illud Ioã.
xv.Si non veniſſem,& loquutus eis non fuiſſem:peccatum
non haberent. & loquitur de peccato infidelitatis.ſed certe
reniſus voluntatis facit eam eſſe mortale peccatum:vt oſtẽ
dit Tho.ij.ij. quæſtione.x.ar.i.& idem eſt de negligentia in-
P quirendi.& ita interuenit liber conſenſus vel verus vel in-
terpretatiuus volũtatis.Quod autem dicitur,implicat dice-
re ꝙ aliquis volens erret,& ex hoc bene ſequitur quòd ergo
non interuenit liber conſenſus verus errandi,ſed non arguit
qui intercurrat conſenſus interpretatiuus in errorem: omit-

tendo qđ facere deberet ad ꝓhibendũ errorẽ:vt verũs con
ſenſus ĩ id qđ eſt error,quãquã nõ credat eſſe errorẽ:& hoc
ſufficit:imò etiã ſufficeret cõſenſus in aliud vñ comitetur ta
lis error culpabilis:qa dico ſolũ neceſſario interuenire libe-
rũ cõſenſum vt quis peccet mortaliter.Ad confirmationem
ex verbo Ioãnis.xij.dico ꝙ nõ poſſe ibi dicit idẽ ꝙ neceſſe
nõ:& hoc neceſſe ſolũ dicit neceſſitatẽ cõſequẽtiæ nõ conſe
quẽtis:vt qa ſcriptura aſſerit antichriſtũ futurũ ꝑditionis fi
liũ,neceſſe eſt qđ peccabit.Sed talis neceſſitas vtiq; ſtat cũ
contingẽtia cõſequẽtis.& vbi oppoſitum futurum eſſet,nũ
quam hoc ſcriptura aſſeruiſſet.¶Ad ſecundum de deſpe-
ratione reſpondeo quia poſſet mediante dei auxilio ꝓhibe-
re deſperationem libero cõſenſu,interpretatiuo conſentit in
deſperationẽ.quia illud poſſumus qđ ꝑ amicos poſſumus,
tertio Ethicorum. Ad tertium.licet Auguſtinus in paſſu al
legato videt̃ poſſe limitari ad caſum dum verus conſenſus
adhibetur in ipſam illecebram ſeu turpem delectionem,in
hoc quod dicit,tenens tamen,& libenter volens,quæ ſtatim
vt attigerunt animũ,reſpui debuerunt: nihilominus ſiſten-
do in cõmuni intellectu doctorum reſpondeo ꝙ ad minus
priuſquam ipſa delectatio fiat mortaliter moroſa, interue-
nit neceſſario conſenſus interpretatiuus voluntatis. Non
enim dicitur moroſa à diuturnitate temporis;ſed ſecundũ
beatum Tho.prima ſecundæ.q.lxxiiij.arti.vj.à mora faciẽ-
di qđ voluntas facere debuit:ſicut quis dicitur in mora ſol
uendi.Probabile tamen eſt ꝙ talis conſenſus interpretatiuꝰ
non facit mortale,niſi illecebra magna fuerit,vt periculũ ſit
perducẽdi animũ ad conſenſum in opus vel delectationem
ſeu illecebrã ipſam. Vnde Bonauentura.xxiiij.d.ij.ſententia-
rũ cauſam aſſignãs quare delectatio moroſa ſit mortalis,de
ſignat pro cauſa,quia aduertit periculũ.ſed limitate loquit̃,
cum & delectatio & opus nephariũ de quo eſt,diſplicent:
ſed idẽ credo cũ ꝓ magnitudĩe delectatiõis aduertere debue
rit periculũ,& ſiue diſplicet,ſiue nõ.¶Ad quartũ reſpon-
deo: Licet nulla poteſtas cõparetur dæmoni in rebus ad ex
tra efficiẽdis:vtiq; tamẽ in libertate voluntatis,cum poſſi-

mĩs noſtro arbitrio & bene & male velle:dæmon tantum
male.Iterũ etſi per nos tentationibus dæmonũ reſiſtere nõ
valemus,vtiq; tñ mediante dei gratia,q̃ ſemp̱ nobis p̃ſto
eſt & offert̃,faciens cũ tentatione ꝓuentũ,vt poſſimus ſu-
ſtinere &c.Et argumẽtũ Gregorij de implicatis inuẽtis &c.
ꝓcedit ſuppoſito errore intellectus:vt patet in omnibus tri
b9 exẽplis q̃ adducit.Perplexitas enim primi accidit qa cre
dit ſe iuramẽto obligari vt futurũ adulteriũ vel homicidiũ
q̃ñatum in eo eſt nõ ꝓhibeat,quũ tñ iuramẽtũ eſſe neq̃at
iniq̃tatis vinculum.xxij.q̃ſt.iiij.inter cætera.Imo & ſi in cõ
feſſione p̃cepiſſet,vtiq; poſſet aliũ accuſare non intimando
p̱ſonã cõſitentis:vt tradunt doctores.In ſcđo,qa credit vo
tum obedientiæ ad illicita ſe extendere.In tertio,quia credit
ratione boni finis ſeu vtilitatis ꝓximorum hoĩem aſtringi
ad ea q̃ ſibi non licẽt:puta ad exercitiũ poteſtatis ſimonia-
Q ce adeptæ.¶ Ad confirmationẽ ex Iſidoro dico vt.v.Meta
phy.dicitur:Neceſſitas dicitur nõ ſolum vbi oppoſitũ eſt
penitus impoſſibile ſeu implicans cõtradictionem,ſed etiã
cuius oppoſitum eſt valde difficile,q̃uo dicimus claudum
neceſſario curue ambulare,ꝙ nõ niſi magna difficultate re
cte ambulat.ſic qa non leuiter relinquo qđ facere ſoleo,&
iuxta Hebeni verbũ aĩo inueteratum vſum p̱manere amici
atq; eũ tãdẽ hoĩbus naturã eſſe:vt refert Philoſophus.vij.
Ethi.Sed hoc ſolum fortẽ adhæſionẽ vocare voluit,& quã
ſit difficile vincere.Etiam loq̃tur Iſidorus de neceſſitate p̱
excluſionẽ diuinæ gratiæ:vt patet p̱ exceptionem quam ad
iungit,niſi (inquiẽs) diuina gratia manum iacentis apprehẽ
dat.& hoc concedo.Sed plurimorum manus à deo appre-
hendũtur qui tñ extra puteũ nõ trahũtur,quia ſemetipſos
iuuare nõ ſatagũt:vt ſi iacẽti in puteo chorda porrigit̃,qua
ſe valeat liberare:ſed qa laboris piget,aut pœnã refugit:ſua
culpa,non offerentiũ reſtẽ,in puteo p̱ſeuerat.
SEcundo inquirere habeo vtrum pecuniæ vel
rei alterius amor primum inculpatus aut tan-
tũ venialis adeò increſcere poſſit & augeri vt
fiat mortale peccatũ.Et videtur primo ꝙ nõ:

quia ſi ſic,ex ſolis venialibus pc̃tis poſſet aliquod mortale
conſtitui:& certe venialibus pc̃tis correſponderet pœna in
finita ſcđm extenſionẽ;quod falſum eſt & impoſſibile.Pri-
mũ deduco ſic,pono gratia exempli primum gradum amo
ris tantum eſſe veniale pc̃tm̃,& amorẽ q p̱ augmentationẽ
iam habitus eſt,mortale pc̃m̃ eſſe viginti graduum aut tri
ginta.Tunc ſi primus gradus tãtum erat veniale peccatũ,
ergo etiã q̱libet ſequentiũ:cũ ſint eiuſdẽ rõnis & intenſio-
nis.Cũ ergo illi viginti vel triginta gradus cõſtituant totũ
illũ amorẽ,ſeq̃tur ꝙ illa viginti vel triginta venialia faciũt
vnũ mortale,cum totum nihil aliud ſit q̃ ſuæ partes ſimul
ſumptę.Falſitas imò implicatio illi9 patet:quia cum pœna
cuiuſlibet illorum ſit finita,& eiuſdẽ rationis;collectio ex
oĩbus pœnis eorum erit finitũ, quum finita numero finito
ſumpta nequeãt cõſtituere infinitũ.Et cũ pœna cuiuſlibet
mortalis ſit infinita ſcđm extẽſionẽ:ſequit̃ ꝙ eadẽ pœna erit
finita ſcđm extenſionẽ & infinita.Scđ'm,videlicet ꝙ venia-
libus correſponderet pœna infinita,deduco:qa ſi toti pc̃tõ
correſpondeat tota pœna:medietati pc̃ti ſcđ'm intẽſionem
correſpõdet medietas pœnę eo mõ quo medietatẽ habet pu
ta ſcđ'm acerbitatẽ:& quartæ,quarta pœnæ:& ſic ꝓpor-
tionabiliter in infinitum.ergo triceſimæ parti amoris corre
ſpondet triceſima pars pœnæ.ſed triceſima pars amoris po
nit̃ pc̃tm̃ veniale,& triceſima pars pœnæ eſt infinita ſcđ'm
extenſionẽ:& ita veniali pc̃tõ correſpõderet pœna infinita:
& ſic veniale eſſet mortale.Antecedẽs ꝓbo ex ꝓportione,
q̃uo argumentat̃ Philoſophus.vij.Phyſicorũ de medietate
mouẽtis,aut medietate mobilis &c.Scđ'o,qa acerbitas pœ
næ correſpõdere vr̃ intenſioni pc̃ti:iuxta illud Apocalyp.
xviij.Quantũ glorificauit ſe in delicijs,tantũ date ei de tor-
mento & luctu.& illud Deutero.xxv.Scđ'm menſuram de
licti erit & plagarum modus.Præterea q̃ alteri ſoluit q̃uã-
tum debet,nullam irrogat ei iniuriam ſi cui minus debet,
adhuc plus dederit.ergo qui deo tribuit amorem ſummo
bono vel vltimo fini debitum ꝓ tempore quo eum præce-
ptum aſtringit,nõ peccat quantumlibet intẽſo amore alio

in tp̄e creaturam dilexerit.neq; hoc arguit ſi actum diligēdi
creaturam aliqn̄ comitetur culpabilis omiſſio dilectionis
dei,qa ſic occupationem aliam vel ſomnū oporteret mor=
tale fieri:qđ nemo ſanæ mentis dixerit.licet em̄ cōcurrat cū
aliquo mortale pctm̄:nō ꝓpterea ipſum oportet eſſe mor=
tale pctm̄.Præterea quantūlibet intēſo amore qs creaturā
dilexerit,pōt velle ꝓ Chriſto vbi opus ſeu neceſſariū erit,
creaturam illā ſeu amorē illius relinquere.ergo retinet Chri
ſtū ꝓ fundamento amoris:& ꝑ conſequens cū ſuꝑædifica=
uerit,pōt eſſe lignū aut fœnū aut ſtipula:vnde detrimentū
patiet̄,ſed nō erit mortale pctm̄:iuxta ſniam Apoſtoli.j.ad
Corint.v.Ipſe aūt ſaluus erit,ſic tamē quaſi ꝑ ignē.Antece=
dens patet:quia pōt hoc quis expiri in ſe.Et conſequentia
tenet:qa hoc manet fundamentum amoris ꝓ quo cætera ꝑ
dere parati ſumus.Ad oppoſitum & ꝓ veritate eſt illud Ia
cobi.iiij.Adulteri,neſcitis qa amicitia huius mundi inimi=
A ca eſt Deo :quicunq; ergo voluerit eſſe amicus huius ſe=
culi,inimicus dei conſtituit̄.¶Pro huius ſolutione valde
videt̄ mihi fuiſſe ſolicitus btūs Aug.duo ex ſcripturis fun=
damenta colligens.Primum eſt illud Apoſtoli.j. ad Timo.
vj.Habētes alimenta,& qbus tegamur,his contenti ſumus.
Nam q volunt diuites fieri,incidunt in tentationē & in la=
queū diaboli & deſideria multa & nociua q̄ mergūt hoīem
in interitū & ꝑditionē.Radix enim oīm malorum eſt cūpi=
ditas:quam q̄dam appetentes errauerunt à fide,& inſerue=
rūt ſe doloribus multis.Scđm eſt illud apoſtoli.j.ad Corin.
iij.Fundamentum aliud nemo pōt ponere &c.ſi qs aūt ſu=
perædificauerit ſupra fundamentum hoc aurum,argentū,
& lapides precioſos,ligna,fœnum aut ſtipulam,vniuſcu=
iuſq; opus manifeſtum erit.Dies enim domini declarabit,
qa in igne reuelabitur,& vniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis
probabit.ſi eius opus manſerit quod ſuperædificauit,mer=
cedē accipiet.ſi cuius opus arſerit,detrimentum patietur.
ipſe tamen ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem.Ex primo
concludit primo de ciuitate dei.ca.x.quibus terrenæ diuitię
perierunt,ſi eas ſic habebant ſicut ab iſto foris paupere,in=
tus diuite

tus diuite(& loquit̄ de Paulo apoſtolo)id eſt ſi mūdo vte=
bant̄ tanq̄ nō vtētes:potuerūt dicere qđ ille grauiter tenta
tus,& minime ſuperatus,Nudus egreſſus ſum de vtero &c.
dn̄s dedit,dn̄s abſtulit:ſicut dn̄o placuit &c.illi aūt īfirmio
res qui terrenis de bonis quāuis ea nō ꝑponerēt Chriſto,ali=
quāta tn̄ cupiditate cohærebant,quantū hæc amando pec=
cauerunt,perdēdo ſenſerunt.Tantū quippe doluerūt,quā=
tū ſe doloribus inſerueūrt:ſicut apoſtolū ſupra dixiſſe cōme
moraui.& ibidē valde beatū Paulinū epiſcopū Nolenſem
cōmendat:qui dum oīa ſibi auferrent̄,dn̄m orauerit:Dn̄e nō
excrucier propter aurū & argentū.vbi em̄ ſunt oīa mea,tu
ſcis.Regula igitur quā ex verbis apoſtoli colligit Aug.hęc
eſt:Tantum quiſq; peccauit amando diuitias,quantū do=
let eas amitendo,licet eas Chriſto nunquā præponeret.Ex il
lo argumentū.xxj.de de ciuitate dei.c.xxvj.Quiſqs ſic habet
in corde Chriſtū,vt nō ei terrena & tēporalia nec ea q̄ ſunt
licita ac cōceſſa ꝑponat,fundamētū habet Chriſtū.ſi autem
ꝑponit,etſi videatur fidē habere Chriſti,nō eſt tamen in eo
fundamentū Chriſtus,cui talia ꝑponunt̄.quāto magis ſi ſa=
lutaria præcepta cōtēnens cōmittat illicita,etiā nō præpo=
ſuiſſe Chriſtū,ſed poſtpoſuiſſe cōuincitur,quē poſt habuit
imperantem,dum contra eius imperata ſeu conceſſa ſuā per
flagitia delegit explere libidinem.Inſert:Si Chriſtianus dili=
git meretricē,& ei adhæret:non habet fundamentum Chri=
ſtum.Si autem vxorem ſecundū ſeculum,carnem diligit.ſi
in morbo concupiſcentiam ſicut gentes quæ ignorant deū,
etiam hoc ſecundū veniā concedit apoſtolus,imò per apo=
ſtolū deus.Poteſt ergo & iſte habere in fundamento Chri=
ſtū.Si enim nihil ei talis affectionis voluptatiſq; præponat,
quāuis ſuperædificet ligna &c.Chriſtus eſt fundamentū,&
ipſe ſaluus erit per ignem.Etiā qui amat patrē vel matrem
plus quā me,nō eſt me dign9,ait ſaluator Matthæi.x.Verū
qui hos ſic amat carnaliter,vt tamē eos Chriſto dn̄o nō ꝑ=
ponat,malitq; ipſis carere q̄ Chriſto ſi ad hunc articulum
tentationis fuerit adduct9:per ignē ſaluus erit:quia eorum
amiſſione neceſſe eſt tantū vrat dolor quātū hæſerat amor.

Idem ſententialiter ponit in enchiridio.xcvij.cap. Quando
alterutra cõditione inquit ꝓpoſita eis carere malit ꝙ Chri=
ſto,nec timore amittẽdi talia deſerit Chriſtũ.quãuis doleat
dũ amittit,ſaluus eſt quidẽ,ſic tñ quaſi ꝑ ignẽ:qa vrit eum
rerũ dolor quas dilexerat amiſſarũ,ſed nõ ſubuertit neqꝫ cõ=
B ſumit fundamẽtũ ſtabilitate atqꝫ ĩcorruptione munitũ.Pro
huius intellectu clariori eſt aduertendũ ꝙ de rõne fundamẽ
ti eſt ferre ſeu ſuſtinere totum põd9 ſeu onus ędificij:vt quo
illuc tractũ fuerit,neceſſe ſit aliorũ q̃dlibet vel iã ab edificio
decidere,vel fundamentum ſequi. Huiuſmodi ſimilitudine
ꝑ metaphorã quandã illud in corde ſeu affectu hominis di=
citur fundamentũ,cuius amor ſic mentẽ abſorbet atqꝫ ĩplet,
vt quicqd aliorſum trahit a fundamẽto,neceſſe eſt vt deci=
dat finaliter à corde quãdo ſtare non poteſt:& ſeq quo preit
fundamentũ.Et ergo ſi nullius amor hoc modo cor occu=
pet:nihil ſibi eſt fundamẽtũ.Si pluriũ amor in ſimul,illa ſi=
mul ſunt ei pro fundamento.Huius exemplum capite de vi
magnetis ĩpreſſa ferro.vis illa ſeu virtus ĩpreſſa mouet ferrũ
ad eũ magnetẽ à quo ĩprimitur,ſicut amor ad ipſum amatũ.
Vbi in diuerſis locis magnetes poſueritis:qui vigoroſior ex
titerit,ꝑuincet aliorũ vires,& ferrũ deducet ad ſe:& ille ma
gnes ẽ ferro quaſi fundamẽtũ.Si vero ęque fortẽ & magnũ
inferius poſueris,& conſimilẽ penitus ſurſum,neutrũ habe=
bit ferrũ ꝓ fundamẽto,ſed manebit ſuſpẽſum ĩ medio: quõ
ferrea tumba maledicti Machometi fertur in aere detineri.
Similiter ſi in eodẽ ſitu ęque fortes magnetes locaueris, am=
bo ſimul ferro fundamentũ erunt, neuter ſolus totum fun=
damentum.Infero. Vbi ergo amor Chriſti non ita ſingu=
lorũ & omnium excedit amorem,vt quo Chriſtus ierit ſan
ctis preceptis ſuis,ſequantur,vel decidant ab amore. quõ ſi
predominantem magnetem à loco traxeris,tandem penitus
deperit magnetem virtus,& in ferro extinguitur:ita qui nõ
ſequuntur Chriſtũ,ibi dico Chriſtũ non eſſe fundamentum.
quod ſatis patere credo ex premiſſis.Hoc ſuppoſito reſpon=
deo ad queſitũ affirmatiue,ꝙ adeo increſcente poteſt & au=
geri amor creaturę primũ venialis tantũ aut inculpatus,vt

poſt ſit mortale peccatũ.Probo ꝑ illud.i.Ioannis.ij.Nolite
inqt diligere mũdũ,neqꝫ ea q̃ ſunt in mũdo.Glo. interlinea=
id eſt abundantiã vel pulchritudinẽ eius,vt aurũ,argẽtũ,&
omnẽ luxũ diuitiarũ.Addit apoſtolus ꝓ cauſa,Si qs diligit
mundũ,nõ eſt charitas patris in eo.vbi glo.interli.Sicut eñ
ꝑ odiũ proximi,ita ꝑ amorẽ mũdi extinguit̃ amor dei. Prae
terea Hiero.contra Iouinianũ, Nihil inquit intereſt ex quã
honeſta cã quis inſaniat.vñ & Sextus Pythagoricus ait in
ſententijs:Adulter eſt inquit in ſuã vxorẽ amator ardẽtior.
In aliena quippe vxore oĩs amator turpis eſt, in ſua nimis.
Sapiens iudicio debet amare cõiugẽ,nõ affectu.xxxij.q.iiij.
origo.Itẽ Eccleſiaſtici.x.Nihil iniqus eſt ꝙ amare pecuniã B
hic eñ & animã ſuã venalẽ habet:quoniã in vita ſua ꝓiecit
intima ſua.Itẽ Ioã.xij.Multi ex principibus crediderunt: ſed
propter Pharizeos nõ cõfitebant̃,vt de ſynagoga nõ eijcerẽ
tur.dilexerũt eñ gloriã hominum magis ꝙ gloriã dei.Ergo
amor creaturę tantũ intendi poteſt,vt fiat mortale peccatũ.
Probo cõſequẽtiã:qa tantũ augeri põt,vt realiter extĩguat
Chriſti amorẽ,ſicut delectatio vehemẽs expellit omnẽ triſti
tiã nõ ſolũ quae contraria eſt:ſed etiam contingentẽ.vij.Ethi
co.Etiã facile tantũ augetur,ꝙ Chriſtus non maneat funda
mentum.ſed hoc ſolum fit per mortale peccatum. Cum er=
go nihil aliud ibi fuerit ꝙ amor nimius,& non adhuc ꝑpe=
tratio alterius illiciti:ſequitur propoſitũ.Preterea tenemur
quo ad animi preparationem omnia velle perdere pro Chri
ſto ſub poena ęternę damnationis.ſed tantum augeri poteſt
amor creaturae vt nos impediat paratos eẽ omnia ꝓ Chri=
ſto ꝑdere.ergo &c.maior patet ꝑ illud Lucę.xiiij. Omnis q̃
nõ renũciat oĩbus quę poſſidet,nõ poteſt eſſe meus diſcipu
lus.vbi gl.Relinquere oia tãtũ eſt ꝑfectorũ:ſed renũciare,oĩ
b9 cõpetit:qa ita licite vtunt̃ mũdanis q̃ poſſidẽt,vt tñ mẽ
te tẽdãt ad ęterna.e.c.dicit̃.Si qs venit ad me,& nõ odit pa=
trẽ ſuũ aut matrẽ &c.adhuc autẽ & animã,id eſt vitam ſuã:
non poteſt meus eſſe diſcipulus.Sed ſolum mortale depellit
hominem à diſcipulatu Chriſti : ergo non eſſe paratum o=
mnia ſua relinquere &c.eſt mortale.Et minor patet:quia ex

nimio amore creaturæ q̃ frequẽter ita adhęret creaturæ vt
vbi creaturã oporteret relinquere & perdere, aut Chriſtum
mortaliter offendere: mallet longe Chriſtũ offendere q̃ &c.
ergo talis amor impedit hãc animi p̄parationẽ. Et cõfirmo.
Tenemur nõ ſolũ vitare peccata, ſed etiã omnes occaſiões
veriſimiles mortalis peccati: imò & de quibus diſcrimẽ no-
E bis iminet mortalis culpę. Qui em̃ amat periculũ, peribit in
illo. Eccleſiaſtici .iij. Etiã præceptũ habemus exire de medio
eorũ: ſeparari ab eis: imundũ nõ tangere .ij. ad Corinth. vj. &
Eſaię .lij. Sed hoc ſeparari ſolũ videt̃ ad noſtrã cautelã neceſ-
ſariũ: vt videlicet occaſiones veriſimiles de quibus probabi
le dubiũ fuerit ꝑtrahendi nos in mortale, fugiamus & vite-
mus. Hinc Grego. & ponitur de pœnitentia diſtinctione. v.
cap. falſas. Cum ergo frequenter ex immodico amore ſeu im
moderato periculũ immineat vt homo pertrahatur in mor
tale, oportet ad minus tunc propter illum amorem nimium
concurrere peccatum mortale in voluntate, & veriſimile
etiam ipſummet amorem tunc eſſe mortale peccatum: quũ
nõ ſinat Chriſtum noſtri cordis eſſe fundamentum. ¶ Ad
rationes añ oppoſitũ. Ad primã nego ſequelã: & ad ꝓbatio-
F nẽ adductã dico ꝙ licet q̃libet graduũ ꝑ ſe & ſeparati eſſet
veniale vel nullũ peccatũ: tñ inſimul ſumpti ſunt vnũ pec-
catũ mortale. Do ſimile. accipio centũ milia granorũ tritici
de cãpo alterius. eſt mortale peccatũ, & tñ acceptio vniuſ-
cuiuſq̃ grani vbi ſeparatim & ſeorſum exiſteret, nullũ pœ-
nitus peccatũ foret: vt recte dicit Tho. ſecunda ſecundæ. q.
lxvj. art. vj. Propter exiguitatem nullũ damnũ cẽſetur ꝓxi-
mo inferri: imò dico quod in parua re dominus præſumitur
nõ eſſe inuitus. Similiter odium fratris ſurreptitium eſt tan-
tum veniale peccatum: & ſi continuando per quodcunq̃
paruum momentum temporis ſeorſum tantũ foret venia-
le peccatum: ſed per totum aliquod tempus in quo potuiſ-
ſet deliberare, & non repulit deliberando, eſt mortale pecca
tum. nec valet conſequentia, per ſe ſeu ſeparate eſſent venia
lia peccata, & in toto exiſtentia non ſunt mortalia peccata:
ergo manent venialia: quia in toto nõ ſunt peccata, ſed par

tes vnius mortalis peccati. Intelligo hoc quibus determina-
ta pœna debeat̃ à pœna totius, Stat em̃ quod habeãt deordi
nationẽ, & nõ ſint iputabiles ad pœnã ęternã. Sed cũ toti pœ
na æterna correſpondeat: pœnę quæ partibus ſeorſum debe
rentur, abſorbent̃ quaſi & euaneſcũt in pœna totius, ita q̃d
nihil eis ſpeciale correſpondet alias dicere oportet q̃d venia
lia cũ faciunt totũ habẽs determinatã deordinationẽ à deor-
dinationibus partiũ, poſſunt reddere mortale. Deductio ve
rò argumẽti ꝓcedit quando deordinatio totius ſolũ eſt q̃d
collectũ ex partiũ deordinationibus, ita quot totũ nõ ma-
gis ſit contra charitatẽ quã quęlibet partiũ collectarũ ſum-
pta ſeorſum. Quæ harum ſolutionũ alteri pręferri debeat: ad
alia ꝓperans, auditoris iudicio relinquo. Ad deductionem
ſecundę partis ſequelę cũ arguit̃: Si toti correſpõdet tota pœ
na, oportet medietati peccati correſpõdere mediam, quartę
quartã, & ſic de alijs per locũ a ꝓportione. Reſpondeo, Nõ
arguitur penes locũ illũ à ꝓportione, niſi illud cuius gratia
proportio habet̃. ita reperiat̃ ꝑtialiter immediate & in alijs
ꝑtibus ꝓportionalibus, ſicut totaliter reperit̃ in toto. & ſic
nõ eſt in ꝓpoſito: q̃a pœna æterna ſolũ correſpõdet peccato
ratione huius quod eſt eſſe contra charitatẽ. & in ꝓpoſito
partibus non ita cõpetit eſſe contra charitatem, vt patet cla
re in ſimili de continuatione odij dei per breue momentum
quo adhuc eſt ſurreptitium: & per tempus quo interpreta-
tiue conſentit, & eſt mortale. Per idem reſpondeo ad illud
Apocali. xviij. & Deutero. xxv. quod non procedunt in pœ-
na æterna infligenda niſi extrema comparata ſint contra
charitatem, ſeu pellant charitatem. & ita non eſt hic. ¶ Ad
ſecundum reſpondeo quod deo nunquam ſatis ſoluitur de
amore niſi plus ſingolis & omnibus de perfecto corde a-
metur. Cuius ſimile reperies in omnibus vbi ſeruare opor-
tet diſtributiuam iuſtitiam quæ in proportiõe gęometrica
conſiſtit, ſeu in proportione proportionum. v. Ethicorum.
Si enim magiſtratus æque meritis apud Rempubli. inæqua
lia elargiri voluerit de publico, peccat contra iuſtitiam diſ-
tributiuam. Et magis ad propoſitum, quantumcunq̃ dede

cit Petro magis merito ſeu digno:ſi Ioanni minus bene merito plus dederit,nõ ſatiſfecit Petro,cui ex iuſtitia plus dare debebat.& ita in caſu aliquo gradu amoris ſatiſfaceret deo qñ remiſſius creaturas amauerit,quo ſatiſfacere nõ põt, cũ ardẽtius cœperit creaturas amare.Et cũ dicit ꝙ hoc nihil arguit ſi aliqñ comitẽ habeat &c.cõcedo: ſed certe aliud lõge eſt amorẽ dei poſitiue depellere,vel non ſinere vt ſic inualeſcat vt ſit homini Chriſtus fundamẽtũ:& illa de cã fit amor creaturę mortale peccatũ.℄ Ad tertiũ reſpõdeo:põt amor ad creaturã adeo intenſus eſſe,ꝙ ſecũ nõ permittat velle efficax perdendi omnia pro Chriſto licet ſtet velle quoddam optatiuũ,quo optarẽ me ſic affectũ vt omnia ꝓ Criſto pderẽ vbi opus fuerit,ſicut optarẽ proſcientia quietẽ, ſomnum &c.contemnere,ſed certe efficax velle nondum habeo.

A TERTIO inquirendũ eſt an in quolibet mortali peccato hõ ita aberret à deo, vt creaturam tanquam vltimum finem & ſupra quàm deum diligat.Et cũ nihil certius inueniatur quã quod dente diſputationis diſcutitur:adducam ad partes vtraſq; quædam ad ſoluendũ difficilia,vt poſt de medio tenebrarum lux veritatis reſplendeſcat gratius. Et arguo ꝓ parte affirmatiua.℄ Primo ſic, Omnis peccans mortaliter fruitur creatura: ergo diligit creaturam ſupra quàm deum & tanquam finem vltimum. Conſequentia tenet, quia frui eſt diligere ſeu amare aliquid tanquam finem vltimum:iuxta illud Auguſt.primo de doctrina Chriſtiana: Si vero inheſeris atq; permanſeris finem in eo ponens letitiæ tuæ,tunc proprie diſcendus es frui.quod nõ eſt faciendum niſi in ipſa trinitate, id eſt ſummo & incommutabili bono. Et antecedens patet per eundem.x.de trinit.c.x.Fruimur inquit cognitis,in quibus volũtas propter ſe ipſa delectata conquieſcit: vtimur vero his quæ ad illud referimus quo fruendum eſt. ſubdens ad propoſitum,Nec eſt alia vita hominis vitioſa at que culpabilis,quàm male vtens, & male fruens. & libro lxxxiij.queſtionum,quæſt.iij.Omnis itaque humana peruerſio,quod etiam vitiũ nominatur,eſt fruendis vti velle, atq; vtendis frui.Ergo peccãs mortaliter vel fruitur male creatura,& habeo intentũ:vel vtitur male deo:& cũ vſus ſemper referat ſuũ obiectũ in aliud quo fruimur,oportet vt deũ referat in creaturã qua fruimur:& per cõſequens nemo peccat mortaliter niſi creaturã diligat tanq̃ vltimũ finẽ, & ſupra deũ.℄ Secundo ſic. Auaritia,ſimiliter gula(de quarũ qualibet tñ minus videt)eſt amor creaturæ tanq̃ finis vltimi: ergo & in quolibet alio pctõ. Antecedẽs patet de auaritia. per illud Apoſt.ad Ephe.v.Hoc ſcitote qm̃ oĩs fornicator aut immũdus aut auarus(qđ eſt idolorũ ſeruitus)nõ habet hæreditatẽ in regno dei.Sed ſeruitus idolorũ ſeu idololatria ſolũ eſt cũ diuinus honor & amor impendit creaturæ.ergo &c.De gula patet ad Philip.iij.Multi ambulãt,quos ſæpe dicebã vobis,nunc aũt & flens dico,inimicos crucis Chriſti:quorũ finis interitus,quorũ deus venter eſt,& gloria in cõfuſione ipſorũ:qui terrena ſapiunt.vbi gl.interlinea. Hoc ab homine colitur,qđ præ cæteris diligit.ergo guloſus diligit ventrẽ id eſt corpus ſupra deũ.℄ Tertio ſic, ſecundum Aug.tractantẽ illud Pſal.lxxix.Incenſa igni & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribũt.Omne pctm̃ oritur aut ex timore male humiliante,vel ex amore male inflamante. Sed timor prçſupponit amorẽ.Nam vt Aug.inquit lib.lxxxiij. queſtionum,manifeſtũ eſt nullã aliã eſſe mutuandi cauſam, quàm vt amata amittam⁹ adepta,vel nõ adipiſcamur. ſperata.Ergo à primo ad vltimũ, omne mortale pctm̃ oritur ex aliq̃ peruerſo & inordinato amore:& nõ videt ex quo niſi ex amore diligẽdi creaturã ſup omnia,ſeu fruẽdi creatura.ergo.Et cõfirmatur,quia ſecundũ Dionyſi.in.iiij.de diuinis nominibus,propter amorẽ omnia agũt quæcũq; agunt. ergo &c.℄ Quarto ſic.Quicquid agimus,fit à nobis ꝓpter vltimũ finem.Cũ ergo in actu mortalis culpæ homo nõ habeat deum pro fine vltimo, ſaltem cum ſcienter offendit deum:oportet quòd habeat creaturam aliquam pro fine vltimo.& habetur propoſitum. Antecedens patet.xiij.de trini.c.iij.Et hoc verum eſt,inquit Auguſt. ꝙ omnes homines eſſe beati velint,idq; vnũ ardentiſſimo amore appetunt,&

propter hoc cætera quæcunq; appetũt. Itẽ. xix. de ciui. dei. c.
ſ. Illud eſt finis boni noſtri ꝓpter qđ appetenda ſunt cæte-
ra: ipſum aũt ꝓpter ſeipſum. Idẽ ꝓbat ſanctus Tho. prima
ſecũdæ, q. ſ. arti. vſ. Quicquid appetimus, in ratione boni ap-
petimus: & ſi non ſub ratione boni perfecti q́ eſt vltim9
finis, neceſſe eſt vt appetatur vt tendẽs in perfectũ. Semper
em̃ perfectiõis alicuius inchoatio ordinat̃ in eius cõſumma-
tionem: vt patet tam in his quæ à natura fiunt, quã in his q̃
ab arte. oĩs nãq; inchoatio perfectionis ordinat̃ in conſum-
matã perfectionẽ q̃ eſt finis vltimus. Secundo ſic, quia finis
vltimus ſe habet in mouendo appetitum, ſicut in alijs mo-
tionibus primum mouens. ſed ſine primo mouente alia non
mouent: ergo nec ſine primo appetibili. ¶ Quinto ſic, quia
omne mortale pctm̃ deſtruit verũ fundamentũ, & ſuperædi
ficari nõ põt Chriſto fundamẽto, ſed hoc ſolũ accidit dũ ali
quid ſupra Chriſtũ, vel ad min9 æqualiter amat̃: ergo opor
tet cõcurrere in mortali pctõ amorẽ creaturæ tanquã finis
vltimi, negatiue ad minus exponẽdo, ſcilicet ſupra quẽ non
ſit alius finis &c. ¶ Ad oppoſitũ eſt ꝙ ex zelo dei quidam
mortaliter peccãt & ad Roma. ſ. Teſtimoniũ perhibeo illis
q̃m zelũ qdẽ dei habẽt, ſed nõ ſecũdũ ſcientiã. Ignorãtes em̃
dei iuſtitiã, & ſuã volẽtes ĩſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubie
cti. Et vbi hoc nõ ſufficeret, ſaluatorẽ audiamus: Venit ho-
ra, inquit, & nũc eſt vt oĩs qui interficit vos, arbitret̃ ſe ob-
ſequiũ præſtare deo. Ioã. xvſ. Idẽ cõfirmat ỽbũ Ber. Zelus ſi-
ne diſcretione præcipitat. Præterea contingit aliquẽ ex igno
rantia peccare mortaliter: vt patet de Paulo. ſ. ad Timoth.
primo. Qui prius inquit fui blaſphemus, perſecutor & con
tumelioſus: miſericordiam conſecutus ſum, quia igno-
rans feci. Et Chriſtus orauit pro his qui eum ex ignoran-
tia culpabili morti tradiderunt, Pater, ignoſce illis, quia
neſciunt quid faciunt. Præterea tertio quis poteſt velle ali-
quid prohibitum ſcienter ſub ſpe veniæ: quam niſi ſpera-
ret, nullo pacto ad id faciendum induci poſſet: pro quo
facit quod Auguſt. ſub dubio de primo parente firmare vi-
detur ꝙ ex quadam amicabili beneuolentia quo plerumq;

ſicvt offendatur deus, ne offendat̃ ꝓximus & amicus &c.
vt videre poteris. xxij. diſt. ij. ſenten. ¶ In hac q̃õne vr̃ ſolen
nis quorũdam doctorum opinio ꝙ oĩs peccans mortaliter B
fruit̃ aliqua creatura, & eam plus q̃ deũ diligit. Vnde bea-
tus Tho. q. vij. de malo, articulo primo tractans differentiã
venialis à mortali pctõ, dicit ꝓ eo aliqd eſſe mortale, ꝑ ſimi
le de morbo ĩ corpore, qa excludit principiũ ſpũalis vitę, &
ſic nihil relinqtur ꝑ qđ deordinatio reparari poſſit. Princi-
piũ aũt in oꝑabilibus eſt finis, ſcđm Philoſophũ. vſ. Ethic.
Vnde principiũ ſpũalis vitæ q̃ cõſiſtit in rectitudine actio
nis, eſt finis humanarum actionũ, q̃ eſt charitas dei & ꝓxi-
mi. finis em̃ p̃cepti eſt charitas. ſ. ad Timo. ſ. Per charitatem
em̃ conſtringitur aĩa deo q eſt vita animæ, ſicut aĩa ipſa eſt
vita corporis. Qđ ergo charitatẽ excludit, eſt mortale pec-
catũ. Declarãs q̃uo peccatũ excludit charitatẽ vel ex parte
peccãtis, vel ex genere operis. Et in ſolutiõe ad primũ, in ve
niali licet homo cõuertat̃ ad bonũ cõmutabile, nõ tñ vt ad
finẽ: & ſic nõ vt ad terminũ alterum ꝓpter quẽ ſit neceſſe à
deo auerti. & ſoluẽdo probat hanc differentiã: Peccãs mor
taliter diligit creaturã pluſq; deum: peccãs venialiter infra
deum: dicens ꝙ vera & recta differentia eſt, vbi ſumenda
eſt differentia ex parte peccantis: ſecus cũ ex gñe operis, vt
in fornicatione quãdo ignorat eſſe mortale, & nullo modo
faceret ſi ſciret eſſe mortale: tũc poteſt plus deum diligere,
& mortaliter peccare. Et ad. xix. Maius & minus, dicit, va-
riant ſpeciem quãdo ſequuntur rationes diuerſas. & ita eſt
de veniali & mortali. nam diligere aliquid vt finẽ, & ſicut
id quod eſt ad finem, non habent eandem rationẽ. Et ad. xx.
quo ꝓbatur ꝙ non eſt neceſſe vt peccãs mortaliter creatu
ram ſupra deũ diligat, reſpondet, Extra charitatẽ bene con-
tingit hominem aliquid minus & aliquid æqualiter deo di-
ligere: ſed nõ contingit ꝙ aliquã rem æqualiter deo diligat,
& nullam rem pluſq; deum: quia neceſſe eſt ꝙ homo in ali-
quo vno conſtituat vltimum finem ſuæ volũtatis. Videtur
ergo mẽs beati Tho. fuiſſe ꝙ nunq; ꝑ amorem qui ex ge-
nere mortalis nõ eſt, contingit aliquẽ mortaliter excedere,

quin ad minus aliquã creaturã diligat ſupra deũ,imò ꝙ in
omni amore imputabili ad pœnã æternã quis diligit creatu-
rã tãq̃ finẽ vltimũ.Idẽ ſenſiſſe videt̃ doctor ſubtilis.j.di.j.q.
vlt.arti.iij.ex verbo Aug.lib.lxxxiij.q.ſupra allegato.Omnis
animi peruerſitas &c.& ſoluens dubiũ,quo obiecto fruitur
peccãs mortaliter,an actu ſuo,vel obiecto act9:dicit ꝙ pec
cans mortaliter,cõmuniter id eſt regulariter fruitur ſeipſo,
qm̃ obiectũ amat amore cõcupiſcentiæ:ſeipſum vero cui
obiectũ hoc,cõcupiſcit amore amicitiæ, iam obiecto cõcu
piſcentiæ nemo fruitur necq̃ etiã regulariter fruitur ſuo actu:
cũ oporteat hominẽ reflecti ſup illũ.Hãc dicit eſſe ſententiã
Aug.xiiij.de ciui.dei.ca.xxviij.Duo amores facere duas ci-
uitates &c.Idem ſibi irrefragabiliter demonſtraſſe videt̃.vj.
diſt.ij.ſententiarum.q.ij.de primo pctõ angeli:quia duplex
eſt actus volũtatis in genere:ſcilicet velle,& nolle. Velle eſt
actus poſitiuus volũtatis,quo aliquid acceptat.Nolle verò
eſt actus poſitius volũtatis,quo refugit ab obiecto diſcon
uenienti.Velle aũt eſt duplex,videlicet concupiſcentiæ, &
amicitiæ.Secundũ eſt reſpectu amati obiecti: primũ vero
reſpectu eius quod alicui volo.Inter hæc nolle p̃ſupponit
velle.nõ em̃ refugit niſi qa ſtare nõ põt cũ illo qđ acceptat,
qũo dicit Anſelmus de caſu diaboli.c.iij.ꝙ auarus vult nũ-
mum quẽ amat deſerere,qa vult panẽ quẽ alias &c.Et velle
cõcupiſcentiæ p̃ſupponit amorẽ amicitiæ:cũ amatũ ſit re-
ſpectu cõcupiti quaſi finis cui aliud volo:& finis primũ ha
bet rationẽ voliti.Infert,ergo nolle nõ eſt primus actus vo-
lũtatis deordinatus,qa oritur neceſſario ex velle:qđ ſi ordi
natũ eſſet,nõ pareret &c.Similiter ſi velle amicitiæ eſſet or-
dinatũ,ipſum velle cõcupiſcẽtię emergẽs &c.Ergo oportet
primũ pctm̃ cõſiſtere in amore amicitiæ. Et hoc argumẽto,
ſi vel demõſtrat vel recte cõcludit, ꝓbari põt ꝙ nullũ acci-
dit mortale ſaltẽ cõmiſſionis,in actu ſcilicet poſitiuo conſi
ſtẽs,niſi ſit inordinatus amor ſui mortaliter culpabilis.Hoc
etiã dicit ſenſiſſe Aug.ĩ paſſu allegato.Deo amores. ¶ Pro
C huiꝰ ſolutiõe pono hãc cõcluſionẽ.Poteſt quis ex beneuolẽ
tia propter alium ſcienter peccare mortaliter, & eundem

ĩfra ſe diligere. Probo:qa ſtat ꝙ puro amore amicitię q̃ vult
alteri bene eſſe,velit ꝓ eo peierare,aut falſum teſtimoniũ di
cere:& tñ nolit quouis modo ꝓ eo manũ aut digitũ ꝑdere,
quin potius ſineret ipſum totaliter perdi & annihilari:ergo
ipſum infra ſe diligit:& tamen ſcienter vult ꝓ eo mortalem D
culpam ſubire.Ex hac cõcluſione infero correlarie. ꝙ peccã
tẽ mortalr̃ nõ oportet amore magis affici ad quãcũq̃ crea-
turã quã ſit affectus ad deũ.Patet:qa vt ſtatim deduxi, qs
põt longe magis ſibi ipſi affectus eſſe,ſeu ſemetipſum ama
re,& tñ ex nudo amore amicitiæ ſiue pura beneuolẽtia pro
alio ſcienter mortaliter peccare.ergo ſimilr̃ põt magis ama-
re deũ,& tñ pro tũc ad alterius inſtantiã velle cõmittere qđ
nouit eſſe mortale peccatũ,& in quo deũ offendit.Cõſequẽ
tia tenet:qa ſicut nõ oportet peccantem magis diligere finẽ
ꝓpter quẽ ſolũ mortale cõmittit,q̃ ſemetipſum: ita nõ etiã
neceſſariũ erit vt illũ vel deũ ſupra ſe diligat.Et vt clarũ ha-
beas,pone finẽ ſuũ eſſe profectũ illius cui bene vult,aut pla
cere illi.Et cõfirmo:qa poteſt ſic adhuc deũ diligere,ꝙ mal-
let in nihilũ redigi,& aliũ pro quo &c.priuſq̃ ſineret Chri
ſto hãc cõtumeliã fieri ꝙ fides extingueret̃ in terra, aut ꝙ fe
rè mundus totus Chriſtũ blaſphemaret, multo fortius etiã E
q̃ deus ꝑ impoſſibile interiret,aut omnipotẽtiã perderet:&
ſic de alijs. Ergo ſtat ꝙ magis amet deũ q̃ ſeipſum vel aliũ
ꝓ quo mortaliter peccat.Cõſequentia tenet:quia illud abſo
lute magis amat,ꝓ cuius amore vellet aliud perdere, vt eſt
cõmunis maxima doctorũ:& nõ ecõtra:& ne hoc moueat,
vult illud quo ſe nouit deũ offenſum ire. ꝙ ergo minus deũ
amat,capiamus familiare exẽplum:pono ꝙ diligam patrẽ
ſupra me,& ſciam ꝙ eum inſontẽ vel noxiũ quẽ laborat in-
terficere,ſine graui eius indignatione nõ poſſem de manibꝰ
eius eruere.poſſum miſeratione cõmotus,vt inſontẽ liberẽ,
ad tẽpus velle inimicitiã ſeu indignationem patris ferre, &
ipſum nõ minus quã ante diligere.Et iſtud ꝓcedit maxime
cũ ſperem facilè patrẽ placare poſſę.Ergo ſimiliter poſſum F
ad tẽpus dei indignationẽ ꝓ mortali ferre,vt amico compla
ceam:vnde ſequitur ſolum ꝙ magis velim in hoc caſu pla-

cere amico,quã velim ſeruare dei mãdata,aut ꝗ̃ velĩ conti-
nuo ĩ gratia eius & amore quẽ ad me habet ꝑmanere: nõ au
tẽ ſequiť ꝙ plus diligã cõplacere amico ꝗ̃ diligã deũ in ſe:
& ita nõ oportet ꝙ habeã aliquã creaturã ibi ꝓ fine vltĩo.
Et ſi dicas,illud ſimpliciter magis diligo,cui volo magis cõ
placere.Ergo vbi cognouero me nõ poſſe vtrĩqꝫ ſcilicet deo
& amico cõplacere,magis diligo amicũ,ſi vt ei cõplaceam,
contentus ſim ferre indignationẽ dei.Reſpondeo ad maiorẽ
ꝙ hoc nõ oportet ſi magis velim ei cõplacere vt nũc ſolũ:
vt patet in exẽplo adducto de indignatiõe patris vt eũ libe
rẽ quẽ ipſe vult occidere.¶ Ad rationes ante oppoſitũ.Ad
primã nego antecedẽs:& ad probationẽ adductã ex.x.de tri-
nita.c.x.dico ꝙ verbũ Augu.ꝓcedit de vita cõplete ordina
ta,q̃ videlicet aliqd ſtatuit vltimũ ſimpliciter, & acceptat
vt irreferibile.Illa eñi ſi eſt culpabilis:vel eſt male vtens,vel
male fruẽs.Secus de vita q̃ caret huiuſmodi ordinis comple
mento.Vñ põt quis velle fornicari ꝓpter delectationẽ,& ꝙ
tamẽ delectationẽ neqꝫ referat in aliud, neqꝫ etiã fruať: imò
ꝙ nollet eã pro fine vltimo habere.Quãdiu eñi nõ deputať
aliqd tanꝗ̃ patria ciuis,ſed tanꝗ̃ refectio vel etiã mãſio via
toris:nõ eſt ibi vera ratio fruitiõis.xſ.de trini.c.vſ. Ad aliud
ex lib.lxxxiij.q.xxx.dico ꝙ ibi ſumit frui large,vt illa re frui
dicamur,de qua capimus voluptatẽ.vti vero quãdo referi-
mus in aliud vnde voluptas capienda eſt.Vñ dicit.l.q̃ſtiõe.
beſtias frui re aliqua,ſed nunꝗ̃ vti.Et ſic nihil militat cõtra
ꝓpoſitũ. Etiã ſolui poteſt queadmodũ magiſter ſententia-
rum hæc duo cõcordando.Radix omnium malorum eſt cu
piditas:& initiũ omnis peccati ſuperbia. ꝙ ſcilicet diſtribu
tio fiat pro generibus ſingulorum,& nõ pro ſingulis gene-
rum,& hoc prædicatione cauſali.¶ Ad ſecũdum primo de
auaritia dico ꝙ dicitur idolorum ſeruitus, nõ ꝙ auarus au-
rum deum ſuum reputet,quemadmodum idololatra ſuum
idolum:ſed quia ob auri amorem dei præceptum præterit,
& potius nũmo in hoc ſeruit ꝗ̃ deo.Et conſimili ratione gu
loſis venter deus eſſe dicitur,non ꝙ ventrem ſuum bonum
ſummum vel vltimum finem in quẽ ſingula referri debeãt,

deputent,cũ ſæpe nollent in vita illa ꝑpetuari,imò & effica
citer ꝓponũt poſt tẽpus certũ ventris delicias pœnitus reſe S
care a ſe,& pro tẽporali vel ęterna cã frugaliſſime vitã duce
re.Sed pro eo ventrẽ ſibi deũ habere dicunť, qa vẽtri,deo p̃-
terito,ſeruiũt,vẽtris deſideria explẽt, & dei mãdata ꝓ tunc
cõtemnũt.Qđ autẽ gl.dicit hoc ab hoĩe &c.verũ eſt ꝙ hoc
colitur tanꝗ̃ deus qđ præ cæteris diligiť & ſuꝑ oĩa . ſed nõ
omne illud magis diligit pro quo in certo actu alterius pla-
citum vel mandatum negligit aut contẽnit.Vnde Aug.tra-
ctans illud Saluatoris Mat.vſ.Aut vnũ ſuſtinebit,& alterũ
contẽnet:dat exemplũ.Si qs ancillæ alienæ cõuinctus ꝓpter
ſuã cupiditatẽ patiať eius ſeruitutẽ quã nõ amat &c.¶ Ad
tertiũ,cũ deducitur omne opus ex amore trahere originẽ:di
co ꝙ triplex eſt amor,videlicet partis rationalis elicitus,ap
petitus ſenſitiui, & eſt amor naturalis. Et verũ eſt ꝙ oẽ qđ
facimus,fit ex aliq̃ illorũ triũ amorũ:& nõ oportet ꝙ ſemꝑ
ex amore rationali elicito ſeu diſtincto ab amore naturali,q
nihil eſt aliud quã cõnaturalitas in aliud.Vnde dormiens ꝓ
iectus in ignẽ ſtatim triſtať,refugit,& habet nolitionẽ pœnę
quanuis pro tunc de nullo alio amando cogitet.Et amor ra
tionalis nunꝗ̃ fertur ad incognitũ,intelligo de rationali eli
cito,qui dicit actum volũtatis.neqꝫ oportet omne illud eſſe
peccatũ vñ ꝓdit etiã effectiue ꝙ peccatũ eſt: vt patet qũ
ex zelo ſeu amore dei quis ignoranter blaſphemus eſt & cõ
tumelioſus &c.Et vt de bona veſte naſciť tinea,ita de bonis
operibus immediate ſæpe emergit , quanuis non ſine culpa
voluntatis,ipſa ſuperbia.& ex hoc patet ꝙ ratio Scoti non
eſt ex hoc dicenda demõſtratio,ſed vix meretur dici topica
perſuaſio.¶ Ad quartũ reſpondeo ꝙ naturali appetitu ſeu
amore quicquid facimus agimus propter perfectionẽ con-
ſummatam:ſed rationali amore non prius quàm cognoue-
rimus in confuſo quid perfectio cõſummata ſeu vita beata
dicitur.Et tunc certe poſſumus oĩa agere ꝓpter vitam bea-
tam:dubij manentes in quo cõſiſtat huiuſmodi vita beata:
& ita non oportet ꝙ conſtituamus finem vltimum in deo
vel creatura aut vtroqꝫ ſimul,qñcunqꝫ deliberate & pleno

rationis vſu ex amore creaturæ facimus qđ ſcimus eſſe ma
lũ.Sed agit talis ꝓpter finẽ vltimũ:& nihil eſt finis vltimus
ꝓpter qđ faciat:ſicut qui currit ꝓpter equũ,& arbitrio alte
rius relinquit quẽ equũ ſibi dare voluerit ꝑ brauio. ¶Ad
quintũ dico.Sicut Chriſtus nõ manet fundamentũ in eo q
ignoranter peccat mortaliter,& tñ nõ diligit quãcũq; crea
turã æquè vel ſupra deũ,vt admittit Tho.ita & inſcienter
peccante mortaliter,vt ſupra deduxi,accidere põt.Hoc aũt
falſum eſt qđ argumentũ ſupponit:videlicet Chriſtũ mane
re fundamentũ quoaduſq; creatura æquè vel ſupra diliga-
tur quã deus.Sed tũc ſolũ fundamẽtũ eſt,qñ ſic fert onus to
tius ædificij volũtatis,vt omnino hęreamus in eius placito
gratia & amore,ꝙ nuſq; ſeorſũ trahamur ſcienter aut igno-
ranter quo inimicitiam eius promereamur & indignationẽ,
per mortale ſcilicet peccatum.

QVARTVM eſt, vtrũ dilectio ſiue amor
dei ſuper oĩa, ſufficienter nos reponat in ſtatũ
ſalutis,an ſecum compati poſſit aliqđ mortale
peccatũ.Et videť primo ꝙ nullũ patiať morta
le peccatũ,ſed reponať &c.¶Primo,qa chari-
tas nullũ cõpatiť mortale peccatũ, ſed dilectio dei ſuꝑ oĩa,
infert charitatẽ.ergo.Cõſequẽtia eſt euidẽs:qa quicquid re-
pugnat cõſequẽti, repugnat neceſſario oĩ antecedẽti ad qđ
ipſum ſequiť.Et maior patet:qa vt dicit Aug.Sola charitas
veſtis nuptialis eſt diuidẽs inter filios regni & ꝑditiõis.Idẽ
in glo.primę ad Corin.xiij.Minor ꝓbať:quia vt diciť Ioã.
xv.Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet,ꝗ vt animã ſuã po-
nat quis ꝓ amicis ſuis.ſed dilectio dei ſuꝑ oĩa, facit hoĩem
paratũ animã pro Chriſto ponere:neque põt maxima dile-
ctio eẽ ſine charitate.ergo &c.Et hęc videť eſſe ratio docto
rũ quare in ſtatu naturę lapſę nõ põt quis exire in actũ dei
ſuꝑ oĩa,ſine charitate:de quo Tho. prima ſecũdę.q.cix.arti.
iij.Præterea quicunq; attingit finẽ pręcepti,eſt in ſtatu ſalu-
tis,& ſine omni macula culpæ mortalis. ſed diligens deũ ſu
per oĩa attingit &c.ergo. Maior patet:quia finis p̃cepti eſt
facere hominẽ bonũ,& perducere ad vitam æternã Minor

probať:quia ſecundũ apoſto.j.ad Timo.j. Finis precepti eſt
charitas de corde puro,& cõſcientia bona,& fide nõ ficta.
ſed illa charitas nihil eſt aliud quã dilectio ip̃a dei.& ꝓximi
propter deũ.Auguſt.xiiij.de ciuita.dei.c.vij.Cuius propoſi
tum eſt nõ ſecundũ hominẽ,ſed ſecundũ deũ amare ꝓximũ
ſicut etiã ſeipſum:proculdubio ꝓpter hunc amorẽ dicitur
voluntatis bonę, quę vſitatius in ſcriptura charitas dicitur.
Et in enchiridio.c.vi.exponẽs allegatũ verbũ apoſtoli dicit
oĩa referenda eſſe ad charitatẽ.i.ad diligendũ deũ,& ꝓximũ
ꝓpter deum.¶Ad oppoſitũ arguo:quia vt ſupra deduxi,
cõtingit hominẽ ex zelo dei cõmittere mortale peccatũ. er-
go nihil prohibet hominẽ ex zelo dei ſemetipſum morti tra-
dere ꝓ hereſi,vel perſecutiõe mortaliter culpabili:vt fuiſſet
de Paulo contra ꝑſecutionẽ chriſtianorũ:& per cõſequens
dilectio dei ſuper oĩa:ſtat cũ mortali peccato.Preterea ſcđo,
quia nemo põt ſcire & pro certo cognoſcere ꝙ ſit in chari-
tate:ſed poteſt experiri in ſe & certiſſime cognoſcere ꝙ dili-
git deũ ſuper omnia.ergo nõ infert charitatẽ. Conſequentia
tenet:quia quicunq; põt ſcire añcedens, põt ſcire & conſe-
quens.Maior patet per illud Eccľ.ix. Nemo ſcit an amore
dei an odio dignus ſit.Qđ ſi forte expoſueris de odio æter-
næ reprobationis, & amore prędeſtinationis: cum multi
ſe eſſe in mortali peccato,& ita in ſtatu æternæ dãnationis
extra charitatẽ:adduco illud Iob.ix.Si venerit ad me,nõ vi-
debo eũ:& ſi abierit,nõ intelligã illũ.quod Grego.exponere
videtur de acceſſu & receſſu per ſpiritusſancti donationem
vel ſubtractionẽ in charitatẽ.Etiam eodẽ.c.diciť:Etiã ſi ſim-
plex fuero,hoc ipſum ignorabit anima mea,& tedebit me
vitæ meæ.Ex quo verbo concludit ſancta mater eccleſia.c.fi.
de purgatione canonica,qđ nõ ſine magna temeritate quis
iurare põt ſe immunem a criminibus obiectis quaſi iã per
pœnitentiam remiſſis & abolitis.nulla autẽ eſſet temeritas
vbi ſe ſciret in charitate eſſe ergo &c.¶Pro huius ſolutio- A
ne ad ſciẽdum quæ dilectio dei ſuper omnia nobis ſit in prę-
cepto,præmitto ꝙ non ſufficit ſic deum ſuper omnia dilige
re,quod pro ei9 ſalute(ſi per impoſſibile periclitari poſſet)

paratì ſimus cætera oīa perdere,& mortē ipſam ꝑpetuā ſine ſpe reſurgēdi ſubire. Probo: qa amor dei ſup oīa ad quē obligamur, incōpoſſibilis eſt omni affectui quo ſaltē deū ſcienter offendimus mortaliter: vt oēs fatentur. Sed ꝑdictus dei amor cōpatiť ſecū &c. ergo. Minor patet exēplariter de patre ſic affecto filio ſuo, vt ſi mortis periculū immineret, ſpōte rem iniuſtā ꝓ eius liberatione faceret,& mortē ipſam ſubiret: ꝓ cuius tm̄ placito ſi extra neceſſitatē (vbi ſi non feceꝛit, ſcit filiū grauiſſime indignatū) ita nō vult rē in bonis ſibi præiudicialē facere, aut rem iniuſtā quā filius petit: ergo ſimiliter pōt quis ſic deū ſup oīa diligere,& ſcienter eundē mortaliter offendere. ſed tenemur & oportet deū ſup oīa diligere tanq̄ finē vltimū,& quæ ſit ratio & mēſura diligendi cætera, ita videlicet ꝙ ſi &c. oīa referat homo in deū, nolitq̄ amare niſi quantū deo placuerit: & eadem velit renuere & abdicare & perdere vt ſatiſfaciat diuino placito, & ſanctæ eius volūtati: vt ſit ei (quantū ad amorē liberū attinet) deus oīa in oīus: & cū apoſtolo vere dicere poſſit, Viuo iam non

B ego, viuit vero in me Chriſtus. ad Gal. ij. ℭ Pro huius planiori intellectu aduertendū eſt: vt dicit Philoſophus. j. Politico. Finis nulla mēſura eſt: vt medicina ſanitatis in infinitū eſt,& vnaquæq; ars finis in infinitū. nā q̄ maxime volunt illū efficere: ſed eorū q̄ ad finē ſunt, nō in infinitū, ſed finem menſurā habēt, id eſt appetunť tanq̄ quæ fini conducunt: reijciunturq̄ ſi diſconueniant fini. Verbi gratia, licet amem dulcia, non adeò ſum demens ꝙ dulce venenum ſumere velim, niſi quantum ſpero ſanitati conducere poſſe: & reſpuo, contemno & abominor quantum contrarium eſt ſanitati. Amor itaq; ad dulce venenū, licet cæteris prædiligatur propter dulcedinem: nō tñ eſt ad ipſum vt finem, ſed vt ad me-

C dium. Sic pariformiter de creaturis intelligo, ꝙ vt dulce venenum aſſumi debeant ad ſanitatem animæ quæ cōſiſtit in placere deo: vt quantum conducunt appetantur, & magno animo contēnantur quantum officiunt. hoc eſt adhærere deo quo apoſtolus dixit: Qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt cū eo. j. ad Corin. vj. Hoc eſt per amorem in deum trāſformari: vt Dyo-

vt Dionyſius. iiij. de diuinis noībus loquiť.& ita abſorptū eſſe in deum, vt nullū pondus ipſum alioꝛſum trahat, ſed ſolum pondus diuini amoris ipſum ꝓpellat ad finē, inſtar ferri, quod ſua grauitate nihil magneti pōderis adijcit. Nā ferunt naturales, ſi magnes aliquis fortis in libra appenſus fuerit,& poſt ad ſe attraxerit ferrum: nihil vltra ponderis q̄ antea ex ſolo magnete, iam ex ferro& magnete inſimul erit: ita quaſi abſorpta & ab effectu mouēdi grauitas ferri virtute magnetis impedita erit. Et ꝙ ad hūc dei amorē ſup oīa teneamur, licet non ꝓ ſemp actu: ꝓbo ꝑ illud Deuteron. j. Et nunc Iſrael quia dñs deus tuus petit à te, niſi vt timeas dñm deum tuū,& ambules in vijs eius, ac diligas eum,& ſeruias dño deo tuo ex toto corde tuo,& ī tota aīa tua &c. Matth. xxij. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo,& in tota aīa tua.& in tota mente tua. hoc eſt maximum & primum mandatum. ſed nō totum cor diligit, id eſt ꝑfecta & plena voluntas, niſi oīa referat in deum vt finē ꝓpter quē cæteris impertiť amorem. Vnde gloſſa interli. exponēs illud apoſtoli prime ad Timo. i. Finis ꝑcepti eſt charitas de corde puro, conſciētia bona,& fide non ficta: ſup verbo puro dicit, Vt nihil diligať niſi deus,& quod dei eſt. Tunc aūt, quantumlibet multa diliganť, ſolus deus diligiť, qñ ipſa niſi ꝓpter eū ad amorē non recipimus: qūo libro de ſermone domini in monte Aug. declarans quemadmodum oculum ſimplicem debeamus habere, libro. ij. c. ij. dicit: Sicut ergo non abſurde loqueretur qui diceret, In hac opera qua nauem quæro, nō nauem quæro, ſed patriam: ſic apoſtolus conuenienter diceret, In hac opera qua hominibus placeo, nō hominibus placeo, ſed deo. Et verificatur illud. iij. Topicorum: Vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantum. Hæc videtur intentio Auguſt. primo de doctrina chriſtiana. Hæc regula dilectionis diuinitus conſtituta eſt. Diliges inquit ꝓximum tuum ſicut teipſum, deum vero ex toto corde,& ex tota anima & tota mēte, vt omnes cogitationes tuas,& omnem vitā tuam,& omnē intellectum in illum cōferas, à quo habes ea quæ cōfers. Cum aūt ait, toto corde, tota anima, tota mēte.

D

nūllā noſtræ vitæ partē reliquit quę vacare debeat, et quaſi
locū dare vt alia re velit frui: ſed quicquid aliud diligendum
venerit in animā, illuc rapiat, quo totius dilectionis impet9
currit. Quiſquis ergo rectē proximū diligit, hoc cum eo de=
bet agere, vt etiā ipſe toto cordo &c. diligat deū. ſic em̄ eū
diligēs tanq̈ ſeipſum, totā dilectionē ſui & illius refert ad il=
E lam dilectionē dei, quæ nullū à ſe riuulū duci extra patitur
cuius deriuatione minuat. Et cōfirmo, quia præcepti eſt vt
omnia referamus aliquādo in deū. j. ad Corin. x. Siue mādu
catis. ſiue bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriā dei
facite. & ad Coloſſeñ. iij. Quia quodcunq̈ facitis in verbo
aut in opere, oīa in nomine dn̄i noſtri Ieſu Chriſti facite, gra
tias agentes deo & patri per ipſum. Vbi gl. intelli. Quia p̄=
cipit laudari deū in corde nūc verbis, nūc factis: nomē Chri
ſti præexaltari præcipit. Ergo obligamur neceſſitate præce=
pti aliqñ referre oīa in deū: qd' tūc ſolū fit cū paratos offe=
rimus nos ea appetere & reſpuere ꝓ menſura vltimi finis:
vt vidilicet placitū & volitū fuerit à deo: vt nō voce tantū,
ſed puro corde & ſyncero affectu oremus, Fiat volūtas tua
ſicut in cœlo, & in terra. Et licet quidā ex hoc inferre velint
oēm actū culpabilē eſſe qui non in deū actu vel virtualiter
referatur: mihi ſufficit ꝙ ꝓ aliquo tēpore quo ſibi occurrit
obligatio huius præcepti, niſi referant, non ſunt immunes à
culpa. Idē ſcd̄m moralē intellectū p̄ceptū videt Hiere. xvij.
Cuſtodite animas veſtras, & nolite pondera portare die
ſabbati, neq̈ referatis per portas Hieruſalē. Neq̈ obſtat ſen
tētia Aug. & aliorū doctorum ꝙ præceptum illud diligen=
di deum ex toto corde &c. hic non impletur quādiu adhuc
aliquid carnalis concupiſcentiæ ineſt, vt latius videre pote=
ris per magiſtrum ſententiarum & ſcholaſticos doctores.
xxvij. diſ. ij. quia loquor ſolum de motu amoris libero, quē
totum ſic obligamur in deum quaſi in finem vltimum con=
ferre, vt ſolum ſecūdum eius ſanctum placitum hæc vt me=
dia appetamus: quod nemini impoſſibile eſſe certū eſt, pro=
pter libertatis conditionē. Et certe qui iſta negare auſit, vi=
deat quomodo tenemur deum vt finem vltimum (poſitiue

exponendo ly vltimū) diligere, & tñ nō oīa in ipſum referre.
Itē & quę cā eē poſſit ꝙ amor creaturæ eo gradu ſemꝑ pec=
catū eſt, cū res quā diligit homo, amitti nō poſſit ſine dolo=
re. Itē & q̄uo finis præcepti ſit charitas de corde puro & cō
ſciētia &c. niſi ad eā dementiā conuolauerit, vt dicat nos ad
hūc finē attingēdū in via minime obligari. Ex his īfero cor= F
relarie ꝙ obligamur deū nō ſolū extenſiue ſuꝑ oīa, verū etiā
intēſiue ſuꝑ oīa diligere. intelligo vbi debito amore deus &
creatura diligunt. Probo, q̄a ſicut eſt neceſſe principia ma=
gis ſciri cōcluſione. i. Poſteriorū. ita finem magis diligi ijs q̄
ſunt ad finē. Idē ꝓbat doctor ſubtilis. iij. ſentētiarū. diſ. xxvij.
q̄a illud ſimpliciter intenſius & maiori affectu diligo, ꝓ cu
ius amore meipſum & alia volo exponere. Qd̄ autē aliq̄ di=
cunt tenerius & feruentius diligere, q̄ tñ firmius nō diligūt:
hoc nō eſt ex aliquo exceſſu amoris ītellectiui in eis, ſed for G
te alicuius paſſionis amoris ſenſitiui: ſicut aliq̄ q̄ dicunt de=
uoti, ſentiunt aliquā maiorem dulcedinē, quā alij multo ſoli
diores in amore dei: qui in cētuplū prōptius ſuſtinerēt mar=
tyrium. ne dulcedo illa eſt actus voluntatis elicitus, ſed paſ=
ſio quędam actui artributa qua deus allicit & nutrit paruu
los, ne deficiant in via: & obligat iſtud pręceptum non ſo=
lum ad vitandum odium contrarium, ſed pro aliquando ad
actum elicitum. Pro quo autem tempore currit eius obliga
tio, dicit Scotus hoc determinatum hoc præcepto: Sabbata
ſanctifices: vt maneat quiſq̈ apud ſe, id eſt recolligendo ſe,
& aſcendendo apud deum ſuum. Eccleſia vero ſpecificauit
quantum ad miſſam audiendam die dominico. de cōſecra.
diſtinctione. ij. miſſa. Hæc Scotus. Pręterea obligamur ad il= H
lum amorem dei, qui paratos nos facit omnia imò noſmet=
ipſos perdere pro deo ſeu eius amore: ita videlicet quòd ef=
ficaciter velimus cuncta perdere, & mortem imò annihila=
tionem perpetuam ſubire, prius quā ipſum offenderemus,
ſeu eius amicitiam perderemus. ſed hoc facere non poteſt
amor dei, niſi intenſior fuerit quocunque alio amore. ergo
&c. Maior patet per illud Lucæ decimoquarto Omnis qui I
non renunciat omnibus q̄ poſſidet, nō pōt meus eſſe diſci=

pulus.Renũciare autẽ ſecundũ gl.omnibus recte viuẽtibus
cõe eſt,ſed relinquere perfectorũ. Nihil aũt aliud videt̃ eſſe
renũciare quã animo paratũ eſſe ad oĩa ꝓ Christo relinquẽ
dũ,ſeu ꝑditioni perpetuæ exponendũ:q̃uo eodẽ ca.ꝑmittit̃,
Qui venit ad me,& nõ odit patrẽ &c. adhuc aũt & animã
ſuã:nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Vnde Ambro. homilia.
xvj.ſuꝑ Geneſi.Chriſtus(inquit)dñs noſter q̃d p̃cepit ſacer
dotibus audiatis:Qui nõ renũciauerit omnibus &c.Cõtre
miſco hęc dicẽs.Meus enim primo omniũ, meus inquã ac=
cuſator exiſto,meas cõdẽnationes loquor.Negat Chriſtus
ſuum eſſe diſcipulũ,quẽviderit aliq̃d poſſidentẽ,& nõ renũ
ciat &c.Et quid agimus,q̃uo hoc aut ipſi legimus,aut po=
pulo exponimus,qui nõ ſolũ nõ renũciamus ĳs quę poſſide
mus,ſed acquirerevolumus ea q̃ nunquã habuimus anteq̃
veniremus ad Chriſtũ?Nolo duplicati criminis eẽ reus &c.
Sed ex hoc ſaltẽ cõmoniti feſtinemus ĩplere:feſtinemus trã=
ſire à ſacerdotibus Pharaonis,quibus terrena poſſeſſio erat:
ad ſacerdotes domini,q̃bus in terra poſſeſſio nõ eſt, ſed dñs
K portio eſt.Talis erat qui dicebat,Tanq̃ egentes,multos au
tem locupletantes.vt nihil habentes:omnia autem poſſiden
tes.Vbi licet Ambro.ſolum inuehat in ſacerdotes,omnibus
tamen quantum neceſſarium eſt Chriſti diſcipulos fieri,ne=
ceſſe eſt vt renuncient ad ſenſum prędictum . Et minor pa=
tet:quia quod põdus in libra,hoc eſt amor in anima.ſed po
ſita æqualitate corporis niſi grauitas intenſior fuerit, nõ p̃=
ponderat.ergo cum amor pondus ſit in æquali anima, puta
anima intellectiua,quæ eſt indiuiſibilis:neceſſe eſt vt inten
ſior ſit ſi debeat animum mouere ad vnius proſecutionem
præ cęteris. Vnde ſi ponamus amores ęque intenſos ad diſ=
parata pro eodem tempore proſequenda, neutrum ꝓſequi=
mur.ergo oportet exceſſum eſſe. Nec refert ſi propter ſpe=
ciem obiecti vnus amor fuerit altero perfectior, quoniã vt
vehemens triſtitia pellit delectationem quantũcunq̃ nobi=
lis fuerit ex ſpecie:ita magnus amor etiam vilior ſecundum
ſpeciem amorem alium nobiliorem peruincit & excludit,
copulando aciem mentis totam ſuo obiecto,vt alterum ne=

queat attendere.⁋His p̃miſſis dico ſine temeraria aſſertio=
ne,q̃ ea dilectio dei ſuper omnia q̃ nobis in p̃cepto eſt,repo
nit nos ad ſtatũ ſalutis,neq̃ cõpatitur ſecũ aliquod mortale
peccatũ.Probo primo ſic.dicit Aug.tractãs illud ad Ro.v.
Juſtificati ergo ex fide pacẽ habeamus &c.Si deus cõfugien
tem ad ſe nõ reciperet,eſſet in eo iniq̃tas.Sed verè cõfugit ad
deũ qui deũ ipſum ſuꝑ omnia diligẽs , iã paratus eſt omnia
pro Chriſto ꝑdere.ergo recipitur a deo:& ꝑ cõſequẽs eſt in
ſtatu ſalutis.Pręterea dilectio dei quę nobis in p̃cepto eſt,eſt
finis p̃cepti ſeu legis,eminẽter ſeu virtualiter cõtinẽs imple=
tionẽ omniũ mãdatorũ:ergo abſumit omnẽ rubiginẽ morta
lis vitæ,& arguit ſeu infert ſtatũ gratię. Antecedẽs patet per
illud Io.xiiĳ.Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea,ille eſt qui
diligit me.Et ibidẽ:Si quis diligit me,ſermonẽ meũ ſeruabit:
& pater meus diliget eũ &c.Qui autẽ nõ diligit me, ſermo=
nes meos nõ ſeruat.vbi ex cõtradictorio antecedẽtis Salua=
tor progreditur ad contradictoriũ cõſequẽtis,quod ſolũ li=
cet in cõuertibilibus.Item ad Rom.xiĳ.Qui proximũ diligit
legẽ impleuit.Et ad Gala.v.Omnis lex in vno verbo inſtau=
ratur:Diliges proximũ tuũ &c.Ergo ipſa dilectio dei q̃ no=
bis pręcepta eſt,eminẽter ſeu virtualiter eſt impletio omniũ
mandatorum.Neq̃ formidare debemus q̃ forte compatia=
tur ignorantiam aliquam mortaliter culpabilem: quoniam
ſi vnctio nos docet de omnibus,vt neceſſe nõ habeamus q̃
aliquis doceat nos.j.Ioan,ĳ.c.nonne hunc docebit iam quaſi
inuiſceratum & vnum factum cũ deo?Si ergo aliq̃d igno=
rat,non eſt ei neceſſarium ad ſalutẽ pro tũc hoc ſcire. ⁋Ad
rationes poſt oppoſitum adductas,quæ ſunt contra verita=
tem.Ad primam dico q̃ non omnis zelus dei eſt ille amor M
dei ſuper omnia de quo ſcripturæ loquuntur, ſed ſolum ille
quo diligitur deus vt finis vltimus omnium,animum para
tum & promptum faciens omnia vel acceptare,vel reſpue=
re & perdere prout deo placuerit. Ex illo autem amore dei
nunquam procedit homo ad mortale peccatum.⁋Ad ſecũ
dam reſpondeo.Primo ad hominem,ex altera ſcita , & alte=
ra opinata non poteſt inferri q̃ concluſio ſit ſcita: vt ſciunt

artiſtæ. Modo doctores & ego opinamur hãc dilectionẽ nõ poſſe ineſſe homini ſine charitate: & nõ ſcimus neque habemus certã & euidentẽ notitiã. Et cũ dicit. Qui ſcit ãcedẽs ineſſe, põt ſcire conſequens ineſſe: verũ eſt, ſi poſſit ſcire ꝙ ipſum ſit conſequẽs neceſſario ſequẽs. Ad materiã dico ꝙ licet poſſit probabilẽ coniecturã habere ꝙ actus ille dilectio
N
nis inſit, nõ tñ põt euidenter cognoſcere & pro certo. Quo eñ ſcire poterit ꝙ ita deo ſe totũ infundit propter ſe, id eſt bonitatẽ ſcilicet & ſanctitatẽ eius, vt nec vitã æternã niſi in deo & ꝓpter deũ diligat, aĩo patus & efficaciter volẽs oĩa, ſeipſum, & alia qñ deo placebit ꝑdere vt ipleat ſancta voluntas dei, ꝙ etiã nulli creaturæ nec ſibi ipſi qdẽ libero aliquo
O
amore adhæret niſi in deo & ꝓpter deũ: q̃ volũtas multo eſt purior & laudabilior q̃ volũtas ꝑferẽdi ꝓ Chriſto martyriũ ꝓ ſpe aſſequẽdi vitã æternã. Et certe lõge aliud eſt optare aut velle ꝙ ſic deũ amarẽ, & de facto ſic affectũ eſſe, & ſic efficaciter velle ſicut opto & deſidero efficax velle ſciẽtiæ, ſeu ad ſcientiã. ſed vbi efficaciter iam vellẽ, manũ ad aratrũ mittens, labori, vigilijs, & id genus operibus nõ parcerẽ, ſic opto alteri ſubuentũ iri, ſed nolo porrigere manũ, ſi ponaẽ ꝑ reuelationẽ certiorari: nõ nego quin etiã ſic certus fieri poſſet de hoc ꝙ habeat charitatẽ, ſed nõ niſi videat, aut certitudine fidei aut cõſimili ſciat actũ hũc ineſſe nõ poſſe ſine charitate. Nec expedit hominẽ (niſi valde ſciens & deuotus fuerit) de his multũ ſe tentare quoniã difficilimũ eſt ꝓprias affectiones metiri. vnde. xvij. diſt. iiij. in materia de cõtritione dicit beatus Thom. Quãuis contriti diſpoſitio talis eſſe de
P
beat ꝙ magis diſpliceat offenſa dei quàm quæcunq; pœna quæ infligi poſſet: non tamen eſt deſuper tentandus: quoniam nõ facilè metimur affectus noſtros: & ſequitur, Videtur magis diſplicere quod diſplicet minus, propter annexũ ſenſibile nocumentum. ❡ Contra hoc quòd dictum eſt nos teneri deum ſuper omnia & intenſiore amore diligere, arguo primo ex verbo beati Auguſtini in libro de doctrina chriſtiana inducentis illud ſapientis: Ama illam ſicut pecuniam. illam inquam ſapientiam. indignũ eſt & iniurioſum

vt ſapiẽtia pecuniæ cõparetur, ſed amor amori cõparatur. Video eñ vos hic ſic amare pecuniã, vt iubente amore pecuniæ labores ſuſcipiatis, ieiunia toleretis, mare trãſeatis, vẽtis et fluctibus vos cõmittatis, habeo vnde eligã qđ ametis: ſed nõ habeo qđ addatis ad amorẽ quo amatis. ſic me amate, plus nolo amari, dicit dñs. ĩprobis loquor, auaris loquor, Pecuniã diligitis: tñ me diligite: certe melior ſum incõparabiliter: nolo a vobis ampliorẽ amorẽ, quantũ diligitis pecuniã, tantum me amate. Erubeſcamus ſaltẽ, cõfiteamur, & pectora tũdamus, nõ vt pauimentũ ſolidemus, nã qui tundit pect9, & nõ corrigitur, ſolidat pctã, nõ tollit. Tũdamus pectus & cædam9, & corrigamur a nobis: ne ille poſtea nos cædat qui magiſter eſt. hæc ille. Sed auarus nõ diligit pecuniã ſuꝑ oĩa. Nam vt primo de doctrina chriſtiana, inquit, auarus quãuis pecuniã diligat, tñ emit ſibi panẽ: quod cum facit, dat pecuniã quã multum amat, & augere deſiderat: ſed qa pluris æſtimat ſalutẽ corporis ſui, q̃ illo pane fulciẽ &c. Ergo nõ obligamur deũ vt finẽ vltimũ & ſuper oĩa dilegere: ſed ſufficit quantũ auarus (ꝓ qua graues labores ſuffert) Q
pecuniã diligit. Præterea diſtinguũt doctores quatuor modos diligẽdi rẽ vnã plus alia. Prim9 qñ perfectiori ſeu intẽſiori actu. Secundus qñ ad maius bonum. Tertius quando naturalius & firmius. Quartus vbi ex electione oporteret alterius amorẽ perdere, præeligeret &c. Et nos obligatos deũ plus alijs diligere ſolum ſecũdo & quarto modis. ergo &c. Præterea cum dilectiõe dei ſuper omnia, & qua amatur vt finis vltimus omnium, ſtat liber amor creature citra deum: qui etiam in perditione rei ꝯcitaret dolorem ſeu triſtitiam. ergo non videmur neceſſitate præcepti obligari excludere omnem amorem alium liberum, & eum ſolum admittere qui eſt dei vel aliorum propter deũ. Conſequentia tenet: qa ſi ſic, iam veniale peccatum eſſet contra præceptum: puta talis amor creaturæ citra deum. Et antecedens probatur: quia talis amor creaturæ eſt compoſſibilis charitati: ergo & actui charitatis, qualis eſt illa dilectio dei. Et confirmatur: quia talis motus in creaturam nõ interrumpit motum ad fi

nem vltimũ,licet reddat minus intenſum:iuxta illud Aug x.cõfeſſionũ.Minus te amat dñe qui tecũ aliquid amat qđ nõ ꝓpter te amat.Eſt em̃ quaſi amœnitas viæ faciẽsvt via tor paulo tardius progrediaẽ,licet nunquã deſiſtat fortiter ambulare:vel vt virtus magnetis parum influxa ferro:quæ motũ ex virtute magnetis fortioris ad oppoſitã differentiã poſitionis retardat,ſed intercipere aut interrũpere nõ valet. Præterea quarto,niſi liceret amorẽ liberũ creaturę admiſce re,peccaret qui deũ amando &c.ſimul eligeret viã minus la borioſam,vel magis delectabilẽ,& fugeret magis arduam diligẽs ſuã quietẽ.Sequela probaẽ:qa ſcit deo viã magis ar-duam gratiorẽ.ſed quia in hac via magis amata deo etiam placere põt,hãc eligit,paratus arduiſſimã ſubire vbi aliás Chriſti indignationẽ oporteret incurrere. Ad primũ reſpõ deo. Videtur interimere ipſum.Cũ em̃ certũ ſit ꝙ nemini li cet deũ infra ſe ſeu minus quã ipſum diligere: & auarus(vt argumentũ deducit)pecuniã infra ſe diligit:qui manifeſtiꝰ clarius ve inferri põt quã obligari hominẽ vt plus deũ quã
R auarus pecuniã diligat? Pro verbis aũt Aug.eſt aduerten-dum ꝙ amor non ſolũ accipitur ꝓ interno affectu,ſed etiã ꝓ externo effectu,qui ex interiori affectu ꝓcedit:quo gene re loquendi profuſionẽ pecuniæ & vbi quando oportet,ap
S pellamus liberalitatem.Hoc præmiſſo reſpondeo: Cum di-cit Augu.Sic me amate nolo plus amari &c.nolo à vobis ampliorẽ amorem,intelligendũ eſt de amore pro externo la bore & moleſtia.non em̃ exigit regulariter plus laboris & moleſtiæ à nobis dñs:quanꝗ & in caſu vtiꝗ ꝓ deo plus fe rendum eſt,vt dum martyrium pro fide ſuſcipere oportet. Sed Aug.intendit deum regulariter maiorem charitatem & amorem in effectu non requirere.ſecus eſt de interiori affe-ctu.Ad ſecundam, primo elidendo auctoritatem illorum doctorum:quia dicunt ipſi.Holcot videlicet.q.iiij.ſ.in ſolu-tione ad quintum principale. & Aliaco.ſ.diſtinct.ſ.ſenten-tiarum &c.Licet Sorti ita remiſſe diligere deum ſicut vult dummodo velit ei ſummum honorem: licet ei creatu-ram ſimiliter diligere ita intenſe ſicut vult &c. Cuius ſe-cũda pars manifeſtiſſime falſa eſt:vt patet ex deductis in ſe cundo articulo.Et rñdeo ad argumentum ꝑ interẽptionẽ, ꝙ imò intẽſius tenemur diligere deũ ꝙ̃ creaturam dilectam ſaltẽ amore ſpãli & diſtincto:quo ſcilicet non diligiẽ ſimul deus.Ratio,quia oportet in nobis amorẽ dei fortiorem eſſe amore ſeu dilectione ad quãcunꝗ creaturã ſeu quãcũꝗ aliã rẽ,iã licet nobilior fuerit,niſi etiã ſit intẽſior,cederet ſtatim alteri amori,quũ nobilitas & ꝑfectio nõ arguat efficaciam & vim ſupra aliũ amorẽ:vt ex ſimili patet de dilectionibꝰ, intellectionibus,& aliis volitionibus:ergo oportet deũ in-tẽſius diligere:& non ſufficit &c.Ad tertiam nego añcedẽs ad primam eius ꝓbationem nego ſequelam:& rõ eſt:quia licet talis amor creaturæ citra deũ ſit incõpoſſibilis amori dei ſuꝑ oĩa,& tanꝗ finis vltimi:ſi quis tamen illum amorẽ creaturæ eliceret ꝓ tpe quo obligaẽ amorem illum dei tan-quã finis vltimi elicere,nõ peccaret mortaliter commiſſio-ne,ſed omiſſione actus debiti:ſicut cũ quis ambulat ꝑ pra ta quũ debet audire miſſam.Ad ſcđ'am ꝓbationẽ nego cõ ſequentiam.Multa enim ſunt compoſſibilia habitui chari-tatis q̃ aliquibus actibus eiuſdem charitatis penitus repu-gnant:vt ſurreptitiũ odiũ fratris repugnat actuali dilectio-ni charitatiuæ fratris,ſed habitui charitatis nullo mõ repu gnat.Non valet ergo conſequẽtia:charitati non repugnat: ergo nec eius actui qui eſt diligere.Ad confirmationẽ dico ꝙ virtualiter committiẽ fallacia conſequẽtis.In effectu em̃ arguiẽ:nõ repugnat.ſed compoſſibiliseſt motui ad finẽ vlti mũ:ergo huic motui qui eſt amor dei tanquã finis vltimi. ſunt enim plures motus & amores ſtudioſi in deũ q̃bus nõ repugnat,ſed illi ꝑcellentiſſimo qui cor totũ ſibi vendicat, incõpoſſibilis eſt & repugnat.Nec eſt ſimile de virtute ma-gnetis cõparatione ad motum ferri,& de illo amore libero creaturæ reſpectu amoris dei tanquã finis vltimi:ſed ſimile eſt de motu recto & circulari:quorũ vterꝗ etiã motus eſt: nõ ſic aut virtus magnetis.Ad quartũ & vltimũ nego ſe-quelam:& ad probationem dico ꝙ etſi talis eligit & amet aliquid licite cuius ratio amandi nõ ſit deus,non tamen eo

tunc pro quãdo obligatur ad eminẽtiſsimũ illum actũ cha=
ritatis quo omnia referũtur in deũ:& nihil in eis liberè ama
tur niſi in deo & ꝓpter deũ. Vnde non valet cõſequẽtia, ta=
lis amor licet, ergo ſtat cũ quolibet actu charitatis. inſtantia
eſt clara de ſomno. Itẽ charitas ĩclinat ad multos actꝰ q inui
cem ſunt incõpaſsibiles, vt ad contẽplatiuã & actiuã vitam
ad ſeruandũ & ad erogãdum, & ad prædicandum & ad ce=
lebrandũ. Et tantũ de prima queſtione &c. De totalitate af=
fectus quo tenemur deũ toto corde diligere &c. vide in Bo=
nauentura. xxvij. diſtinctione. iij. quæſtione. vj.

Prima quæſtio ſine argumentis.

QVARE conſumpti legũtur aliqui quia quę=
ſierunt cibũ ſibi, cũ mortis cauſam nunquam
videatur ſolicitudo de pane inferre, ſed potius
obliuio? Hæc quęſtio ſupponit illud Threno=
rum. j. Sacerdotes mei & ſenes mei in vrbe con
ſumpti ſunt, quia quęſierũt cibũ ſibi vt refocillarẽt animas
ſuas. Et in admirationẽ ducit quomodo hoc eis potuerit per
ditionis cauſa eſſe & interitus, cũ cibi carẽtia mortẽ potius
inferre videatur. ¶ Pro huius ſolutione p̃mitto illud Aug.
j. de doct. Chriſt. Ille iuſtè & ſanctè viuit qui rerum integer
æſtimator eſt. Ipſe eſt autẽ qui ordinatã dilectionẽ habet, ne
aut diligat quod nõ eſt diligendũ, aut nõ diligat quod eſt di
ligendũ, aut minus vel amplius quod æquè eſt diligendum.
Vñ virtꝰ animi nihil eſt aliud q̃ ordo amoris ſua cuiq; loca
diſtribuẽs. vnde in appetitu vel ꝓſecutione rei multiplex in=
tercurrit peccatũ: quoniam vt bonũ ex integra cauſa eſt, ita
malũ accidit ex ſingulis defectibus. quarto de diuinis nomi
nibus. quod & longe ante à domino dictũ legitur ſecundum
trãslationẽ. lxx. Si recte offers, & nõ rectè diuidis: peccaſti.
Geneſis. iiij. Ille rectè offert, vel rectum quid facit, cuius in
ſe opus à difformitate vacat. ſed rectè non diuidit, qui cæte=
ras non obſeruat conditiones de loco, tempore, perſona, mo=
do, & ſic de alijs circunſtantijs. Vnde Ambroſius libro de
Cayn & Abel dicit non rectè diuiſiſſe Cayn, pro eo ꝙ non

de melioribus frugibus deo obtulerit, ſed ſibi pinguiora re=
ſeruauit. Ad propoſitum noſtrũ, ne vos plus debito morer,
ex omnibus duos tantũ modos proſequar, quibus cibũ cor A
poris iniuſte atq; iniquè quęrimus. Primo ſi ꝑ media nõ op
portuna: cuius exemplũ palã eſt ſi ꝑ adulteriũ vel aliud ne
phas qs ſibi velit cibũ q̃rere. Itẽ ſi ꝑ opera ſpiritualia merca
ri ſibi cibũ velit: vt ſola ſiniſtra agat, q̃ dextræ ꝓhibeẽ admi
ſceri Matthæi. vj id eſt qđ propter deũ fieri debet oculo tã
ſimplici, vt nihil ſe admiſceat affectus tẽporalis, aut de cupi
dine laudis. qđ tractãs Bonauentura. d. xxxviij. mota q̃ſtiõe
an bonę volũtatis poſſunt plures eſſe fines. exẽplũ ſumẽs fa
miliare: ſi qs vadat ad eccleſiã vt diſtributionẽ ꝑcipiat, dicit
tripliciter cõtingere poſſe. Primo, ſolũ intendendo diſtribu
tiones vt finẽ ſub gloria dei, decernens videlicet eas Chriſti
pauperibus in dei gloriã donare. Secũdo intendendo ire ad
eccleſiã vt ad dei honorẽ & gloriã laudes decantet, ſed cum
hoc etiã intendendo pecuniã acquirere, nõ referẽs illã in deũ,
ſed nec ſtatuẽs eã vt finẽ principalẽ. Tertio põt contingere
duplicata intentione, ita ꝙ vult deo placere & vult obtine
re pecuniã vt ſuũ theſaurũ ampliet, & in ea ꝓpter ſe delecte
tur. Primũ eſt meritoriũ & bonũ. Secundũ nõ eſt bonæ vo
luntatis, quãuis cũ ea ſtare poſſit eſt em̃ veniale peccatum:
quomodo dicit Augu. Minus te amat qui tecũ aliqd amat
qđ nõ propter te amat. Tertiũ vero eſt malæ voluntatis, &
q̃ velit duobus dñis ſeruire: de quo Matthęi. vj. & verificaẽ
illud ꝓpheticũ, Coanguſtatũ eſt ſtratũ, vt alter decidat: &
breue eſt pallium, vt nequeat vtrũq; operire. illud etiam O=
zee. x. Diuiſum eſt cor eorũ, nũc interibunt. & æternæ dam=
nationis ve his comminatur ſapiens, qui terram ingrediun=
tur duabus vijs. Eccleſiaſt. ij. Sed quoniã ſimonia mentalis
eſt ſi actũ canendi quis fecerit principaliter ꝓpter pecunias
vt finẽ: iuxta. c. tua nos. de ſimonia. vt bene notat glo. in cap.
vnico. de cleri. non reſidentibus. lib. vj. limitandũ eſt hoc iu=
xta normã Tho. viij. quodlibet. articu. xj. ꝙ pecuniam illam
non debet intendere vt finẽ principalẽ actus, ſed talis eſſe,
ꝙ etiam ſine pecunia vellet ſeruire deo, & eccleſiam accede=

C re,licet non tūc:& ita pecunia ipſa vel diſtributionū per-
ceptio non eſt diuini ſeruitij cauſa,ſed proprie huius deter-
minationis quare nūc vadit.Et certe ſemper mihi viſum eſt
ꝙ licet pecunia moueri ꝑ cōplacētiā,ſed nullo mō licet pe-
cuniā ipſam affectu libero diuini ſeruitij finē prefigere:quo
etiā ſciētiā ex finis ꝯſtitutione ꝑperā & inique appetimus.
Bernar.ſup Canti.ſermone.xxxviij.tradit: Qui ſe exiſtimat
ſcire aliquid:iuxta Apoſtolū nōdū cognouit quēadmodū
eū illud ſcire oporteat.Vides quō nō probat multa ſcientē,
ſi ſciendi modū neſcierit.Vides inquā quō fructum & vtili
tatē ſcire in modo ſciēdi cōſtituit.qd niſi vt ſcias quo ordi-
ne,quo ſtudio,quo fine quęꝗ noſſe oporteat:Quo ordine:
vt prius illud qđ maturius ad ſalutē.Quo ſtudio:vt illud ar
dentius qđ vehementius ad amorē.Quo fine:vt nō ad inanē
gloriā,curioſitatē,aut aliud ſimile,ſed tantū ad ædificationē
D tuā vel proximi.Sunt nāque qui ſcire volūt eo fine tantū vt
ſciant:& turpis curioſitas eſt:Et ſunt qui ſcire volunt vt ſci
antur ipſi:& tunc vanitas eſt qui ꝑfecto nō euadēt ſubſan-
natē ſatyricū & eū ꝗ huiuſmodi eſt decantantē, Vſꝗ adeo
Scire tuū nihil eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter.Et ſunt qui ſci-
re volūt vt ſcientiā ſuam vendant:verbi gratia pro pecunia,
pro honoribus:& turpis quęſtus eſt.Sed ſunt quoꝗ ꝗ ſci-
re volunt vt ædificent, & charitas eſt. Et ſunt qui ſcire vo-
E lunt vt ædificentur,& prudentia eſt.Hæc ille. ¶ Secundus
modus inique quęrendi cibum eſt ſi quæramus nimie, plus
operę vel tantundem videlicet pro cibo impendendo,ꝙ̄ ꝑ
ſalute animæ.Vult enim deus primas noſtri affectus partes
poſſidere:ac ſe per idignationē abducit vbi aliud vel ęquas
vel priores animi partes conſpexerit occupare.Maledictus
(inquit)doloſus qui habet in grege ſuo maſculum: & votū
faciens deo,offert debile domino.Malachię.i.ſuper quo glo.
Aliquando homo bene creatus à deo,habet ingenium aptū
ſacris diſciplinis,ſed tradit inertiæ:& habens maſculum,of-
fert deo debile,id eſt orationem aliqua animi perturbatio-
ne corruptam. Hic ſentit in ſe completum quod ſcriptum
eſt Sapientiæ.vi.Potentes potenter tormenta patientur. &

eodē ca.Malachię ꝑmittit,Si offeratis claudū & languidū,
nōne malū eſt:offer illud duci tuo ſi placuerit illi, aut ſi ſu-
ſceperit faciem tuam,dicit dominus exercituū.Et qd aliud
credimus ꝙ̄ diuidere nō recte,cū terrenis ſolicitudinē ma- F
ximā & ingentē affectū īpendimus,& celeſtia aut deū ipm
meditari faſtidimus:Filios noſtros & nos ipſos ſi ſunt indu
ſtrij,mūdo tradimus,& ſecularibus diſciplinis. Qđ claudū
& debile eſt,domino offerimus:nec hoc ſolū, ſed eos ꝗ apti
ſe iā diuinis mancipauerūt,dehortatiōe noſtra ad ꝗſtuoſas
artes inuitamus,nihil curātes ſi ſacrę doctrinę & diuini ver-
bi annona in tāta raritate multo carior fiat.Vereamur ęter-
næ maledictionis præconiū:Maledictus qui facit opus dñi
negligenter (vt habet vltima trāſlatio) & aufert macheram
ſuam à ſanguine iniquorum.Hiere.xlviij.Et vbi ipſi cœlum
ingredi nolumus,alijs cœli portam non claudamus.Et his
paucis ſatis patere exiſtimo quo pacto morti cauſam dare
potuerint inordinate & prępoſtere cibum quęrendo,vt me
rito conſumpti legantur quia cibum quęſierunt vt refocilla
rent animas ſuas.Et hæc de prima quæſtione.

QVARE ꝓpheta inquit,Si reddidi retribuēti
bus mihi mala,decidā merito ab inimicis meis
inanis:cum naturaliter licere videatur inimicis A
vim & dāna inferre:¶ Pro huius ſolutiōe ad-
uertendum eſt,cum proximū teneamur vt noſ-
ipſos ex charitate diligere,nō poſſumus ei licite pœnā opta
re aut velle niſi propter aliquod bonum eius, noſtrum, vel
reipu.puta propter ordinem iuſtitiæ ſeruandū,vel ad corre-
ctionē eius qui deliquit,vel ad terrorem aliorum: vt quos
diuinus timor non cohibet, temporalis pœnę formido de-
terreat à peccato:vt bene notat Lyra Matth.v.ſuper verbo
Chriſti:Ego autem dico vobis non reſiſtere malo &c.Et
Auguſti.Siue plectendo,ſiue ignoſcendo, hoc ſolum bene B
agitur,vt vita hominum corrigatur.xxiij.quæſt.v.prodeſt.
imò cum nullum ſit conſiliū quod nō veniat in caſu ſub prę
cepto,tenemur animo parati eſſe etiam ſatiſfactionē nō ex-
petere,vbi neceſſarium fuerit proximorum ſaluti. xxiij. q.i.

paratus.Et eſt regula Apoſto.ad Romanos.xiiij.Si propter
cibū frater contriſtat̃:iã nõ ſecundũ charitatẽ ambulas.noli
tuo cibo illũ ꝑdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.Nec rele
uat cap.ſi qs cõtriſtatus.x.diſt.qđ à cõtrario induci ſolet,vt
ſi ſatiſfactionẽ nõ offert qui lęſit,nõ tenemur ei recõciliari.
& gloſ.dicit nõ obligari hominẽ vt actionẽ iniuriarũ remit
tat:ſed debet rancorẽ deponere:qa procedit cũ exactio ſatiſ
factionis nõ inducit ſalutis diſpendiũ, vel eius qui læſit cũ
ex remiſſione veriſimiliter reducet̃,& aliàs ꝑſiſtet in malo,
vel aliorũ qui ex hoc ſcandalizant̃ in moribus aut fide,cum
C in hoc caſu oportet etiã propriã vitã exponere. Recte ergo
dicit propheta:Dñe ſi feci iſtud,ſi eſt iniquitas in manibus
meis:ſi reddidi retribuentibus mihi mala:inuoluant,ciuciẽt
& premant me mala q̃ ſequunt̃: decidã merito ab inimicis
meis inanis:perſequat̃ inimicus animã meã &c.Qui em̃ ali=
qua inimicis intulerit ꝓ vitæ correctione, nõ vt ſimilibus
eos afficiat qualia ſibi intulerit:bona potius feciſſe putabit̃
ꝙ intuliſſe mala.Sed cũ tanta ꝓximis debeamus,mirũ vala
de eſt quid cauſę ſit vt miſeri nos, virtutis omnis vacui, &
ordinis expertes,vel parum læſi à proximo ſtatim incenda=
mur ad irã,cupiamus tanto ardore vlciſci & vindicare qđ
in nos peccatũ eſt & cõmiſſum.Et certe vt paucis cętera trã
ſeã,quatuor reor huius eſſe cãs pręcipuas, videlicet noſtrã
infidelitatẽ,inconſiderationẽ,tumorẽ voluntatis,&(qđ om
niũ miſerrimũ eſt)mortẽ animę.Exẽplũ primi. Si em̃ ꝓphe=
tæ credimus dicenti,Nõ eſt malũ in ciuitate qđ nõ fecit do
minus.Amos.iij.Et certe ꝙ multa miſeratiõe pœnas hic in=
ferat,vt nos à peccato deterreat et reuocet,iuxta illđ.ij.Mac
ca.vj.Etem̃ nõ ſinere peccatoribus ex ſententia agere,ſed ſta
tim vltionis remediũ adhibere, magni beneficij indiciũ eſt.
quãdo ſcilicet(vt Gre.inqt)mala q̃ nos hic premũt, ad deũ
ire cõpellũt:nequaquam indignaremur virgæ qua ad noſtrã
correptionẽ,tã pius pater vtitur.ſed pro certo domini male=
dicti ſumus ſi de medicina ægrotamus.maledictũ enim fera
rũ(vt Greg.vtar verbis)quod ex lima cõtrahit rubiginem.
Secũdi.Si enim domino adijciente vt indignaretur populo

permiſit Dauid in pctm̃ illud grãde numeratiõis populi ca
dere,vt.ij.Reg.xxiiij.legit̃,frequens eſt qđ noſtro demerito
alius ſinitur ruere in pctm̃,quẽ alias abundãtiori gratia deꝰ
præueniret,& ſeruatus fuiſſet à pctõ:per quẽ modũ dicitur
excitare in nos hoĩem cui abũdantiã gratiæ ꝓpter nos ſub=
trahit,vel non apponit vnde ſeruãdus fuiſſet à pctõ in nos
quãto igitur quis potius miſerebit̃ fratris ſi perpẽdat ſe for=
te cauſam dediſſe quare ceciderit, Tertij. Qui enim diuino
placito ſic ceruices inclinaret & ſubmiſſas teneret,vt quod
ſancta dei volũtate factũ fuerit gratũ ſemper habere vellet,
vti pręcamur:Fiat volũtas tua &c.à qua fieri neceſſe eſt qc=
qd ꝓcedere debeat ĩ eſſe,ſiue bonũ ĩ ſiue malũ:hic vtiq; nol
let diuinæ diſpoſitioni cõtraire,& rebellẽ ſe obijcere,aut fa=
ctũ ipſum ꝑ ſe vlciſci & vindicare.Vnde de ſancto Dauid.
ij.Reg,xvij.legit̃ dum Semei cõtra eũ lapides ꝓijceret,atq;
inclamaret,Egredere vir ſanguinũ,egredere vir Belial,ecce
premũt te mala,qm̃ vir ſanguinũ es:& Abiſai ægre hoc fe=
rẽs ꝙ malediceret regi:quid inquit maledicit canis hic mori
turus dño meo regi? vadã & amputabo caput eius. Dauid
dñi voluntatẽ & ſanctã diſpoſitionẽ attendens,Quid inquit
mihi & vobis eſt filij Saruiæ? dimittite eũ vt maledicat.Do
minus enim p̃cepit ei vt malediceret:& quis eſt qui dicere
audeat quare ſic fecerit? dimittite eũ vt maledicat iuxta præ
ceptum dñi,ſi forte reſpiciat dñs afflictionẽ meã, & reddat
mihi dñs bonũ pro maledictione hac hodierna. Quo facto
mãſuetus ille Dauid diuinæ voluntatis diſpoſitionẽ etiã in
actu malitiæ ſubſtracto,præceptũ domini appellauit:& il=
li noluit rebellis inueniri.Sed ne culpa Semei pernitioſo exẽ=
plo alios ad ſimiliter peccandum inuitaret,aut factum tam
enorme tranſiret impune,filio ſuo Salomoni vltionem pro=
deo commiſit.iij.Reg.ij. Vtinam vel ad paucos dies com=
penſas inferre differremus:vt pateret ꝙ non vlciſcendi ani=
mo,ſed iuſtitiæ zelo faceremus..Sed quia iugum obedientiæ
ad diuinam voluntatem,iam diu excuſſimus:inuicem mor=
demus & comedimus.Sed videte(inquit Apoſtolꝰ) ne ab= E
inuicem conſumamini.ad Galatas.v. Quarti, quoniam vt

ij.Rheto.tradit Ariſtote.ægrotantes,pauperes, amantes,ſi
tientes,& huiſmodi,iracundi ſunt,& facile incenduntut ad
iram.Quis autem pauperior eſſe aut magis ægere poteſt eo
qui ante viam perdidit,& tanta corruptione mortis labo=
rat? Exemplum habemus in naturalibus. Muſcarum feces
viuæ carni obſunt nihil,at mortuę carni vbi ſuperfuſæ ſunt
corrumpitur ſtatim,cōputreſcit & ſcatet vermibus.Si itaq;
facilè iniuriantibus iraſcimur,vehemens indicium & ma=
gna præſumptio eſt ꝙ ex animæ mortæ deſcēdat,quòd mo=
dicæ iniuriarum feces ad tantam corruptionem iræ perdu=
xerint:& ne affectus nos fallat(quoniam mentitur ſæpe ini=
quitas ſibi)& iuſtitiæ zelo aſſcribam9 animū ipſum et amo
rem vltionis,qui eſt propter propriam vindictam:hanc re
F gulam aduertamus,Si non dolemus de proximi malo, non
eſt motus hic charitatis.& verus zelus iuſtitiæ. Vnde Ber=
nar.lib.de modo bene viuendi.c.xiij.Si proximus noſter pa
titur aliquam tribulationem aut infirmitatem aut damnū,
aut in carcerem mittitur:ſi dolemus pro illo,in corpore ec=
cleſiæ ſumus:ſi non dolemus,iam à corpore eccleſiæ præciſi
ſumus. Charitas colligit & viuificat omnia membra eccle=
ſiæ. Tam diu dolet membrum,quàm diu in corpore conti=
netur.Si autē membrum præciſum fuerit à corpore,nec ſen=
tire poterit nec dolere:vt ſi manus aut aliud membrum præ
ciſum fuerit & totum corpus in ignem mittatur:manus illa
iam non ſentit,qa diuiſa eſt à corpore. Talis eſt omnis Chri
ſtianus qui de alterius damno tribulatiōe aut neceſſitate nō
dolet.Hæc ille.Quod ſi locum habet in malis corporis,lon=
ge fortius in malis animæ,quæ & contra deum ſunt,& pro=
ximum graui damno afficiunt.Et Gregorius : Vera iuſti=
tia compaſſionem habet:falſa,dedignationem.xlv.diſtinctio
ne,vera iuſtitia.Cum itaq; facile iraſcimur,& vindictam ap
petimus ſine cōpaſſione & dolore,proculdubio mors ani=
mæ cauſa eſt quare corruptio hæc emergens nos inuadit &
occupat. A quo nos ſeruare dignetur qui in ſecula benedi=
ctus viuit & regnat, Amen.Deo gratias.

Quodlibetica quæſtio octaua eiuſdē anno à ſalute humana. M.CCCC.XC=IX.in ſcholis artium eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata..

PEr Venerabilē vi=
rum dñm Quodlibetariū
nūc cathedrantē fuit mihi
qō theologica ꝓpoſita hęc
Vtrū orās ꝓ multis,æque
proſit ſingulis,ac ſi ꝓ vno=
quoq; tantūdē oraret.Pro
hui9 deciſione,ſuppoſita ī
primis ſanę fidei ꝓteſtatio
ne,& ꝙ vbi erratuero, cu=
piā ꝑ quēcūq; corrigi, &
ad veritatis ſemitā deduci:decreui tria ingrere.Primum an
ꝓſit orare,vel ſit inutile.Scd̄m an orationis vis deriuari vel
ꝓtēdi poſſit ad aliū. Tertiū an eandē orationē dicēdo ęque
ꝓſit multis quantū ꝓficeret vni ſoli.Quo ad primū pōt in=
utile videri vt qs oret,ex trib9. Primo,nihil aliūd eſt orare
q̄ alteri deſideriū noſtrū exponere ſeu explicare:qd̄ fit vt ei
innoteſcat qd̄ optemus aut cupiamus.ergo ſpecies infide=
litatis eſt deū orare.Conſequētia tenet:qa videmur orando
p̄ſumere ꝙ deū añ latuerit qd' ab eo deſideramus.Et hæc in
effectu vr̄ fuiſſe rō ꝓhibitionis cur ſaluator ꝓhibuit in ora
tione multa loqui,ſicut Ethnici faciūt.Matthæi.vj.Scit em̄
pater veſter cœleſt is q̄d vobis opus eſt,antequā petatis.Et
eadē rō cōcludit nihil orādo loquēdū:qa ipſe oīa añ nouit.
Et exponēdo vel exprimēdo ſupponere videmur ꝙ eū la=
tuerit prius. ¶ Scd̄o,nihil pōt de9 facere ad quaſcūq; p̄ces
qd̄ nō antea æternaliter ſe decreuerit eſſe facturū.ergo fru=
ſtra fundit orō.Cōſequētia tenet.Quod enim æternaliter ſe
decreuerit eſſe facturū,æque fieret nō fuſa orōne.da em̄ ꝓ=

poſitũ,& erit in noſtra poteſtate impedire quo minus ęter nũ dei decretũ mandet executioni. Idē tacite ſenſiſſe videtur Samuel poſtquã Saul agnoſcens ſuã culpã qa preuaricatus erat ſermonē dñi, timens populũ & eius voci obediens ſupplicitер peteret: Sed nũc porta peccatũ meũ,& veni mecum vt adorē dominũ reſpondit Samuel: Non reuertar tecũ. qa proieciſti ſermones dñi: proijciet te deus. Et iufra: Scidit dominus regnum Iſrael à te hodie,& tradidit illud ꝓximo tuo meliori. Porro triũphator in Iſrael nõ parcet,& pœnitudine nõ flectet. neq; enim homo eſt vt agat pœnitentiã. Quo prętendiſſe videtur Samuel fruſtra dominũ orari, quũ à prędiſpoſito decreto nõ poſſet flecti. Tertio, orando deũ alterum duorũ peteremus, vel vt faciat qđ decreuerit & ꝑdiſpoſuit, aut certe ꝙ decretũ ſeu ſniam mutans, id velit qđ cupimus. Nõ primũ, qa neceſſariũ eſt ſi decreuerit vt faciat. Stultum autē eſt pro his ꝑces fundere, quę nequeũt quouis modo aliter euenire, queadmodũ nec de his conſiliũ eſſe põt. iij. Ethi. Nõ etiã ſecundũ, qa mutari nõ põt. xxij. q. iiij. incõmutabilis. & Iacob. i. Apud quē nõ eſt mutatio, neq; viciſſitudinis obumbratio. Et Nume. xxj. Non enim deus vt homo eſt, vt mētiat: neq; vt filius hominis, vt mutet. Dices fortaſſis, Nõ oramus vt mutet voluntatē, ſed vt pro noſtro deſiderio aliquid velit,& ab æterno voluerit ſic quòd nunquam oppoſitũ. Cõtra, hoc videt pręſumptuoſum & contra ſubiectionem quam deo debemus. Semper enim parati eſſe debemus eius benedictæ voluntati cedere,& noſtram nolle præferre: prout in dominica oratione petimus, Fiat volũtas tua &c. Et quòd non liceat orare vt non voluerit quod ſcimus eum ęternaliter voluiſſe aut velle, patet: qa illa de cã poſteaq; đ calice transferendo expoſuiſſet Saluator ideo patri diſpoſitionē inferioris appetitus: ſtatim petitionē corrigens, vel (vt moderatius dicam) cõditionē ſupplens adiecit, verũtamen non ſicut ergo volo, ſed ſicut tu vis. Et ne exiſtimemus ſic velle pręire, qd Petro acciderit audiamus. Poſtquã expoſuiſſet diſcipulis ignominioſam mortē quã ſubiturus erat ꝓ noſtra redēptiõe: miſertus diuinę conditionis Petrus, Abſit à te inquit domine: nõ erit tibi hoc. Vel ſecundũ Hiero. verſ. gnificatius in greco habet, Propitius ſis tibi dñe, nõ erit tibi hoc. quo nõ mutationē eius optaſſe aut petiuiſſe videt, quē ſtatim Chriſtũ filiũ dei viui cõfeſſus eſt, ſed oraſſe vt ęternaliter voluerit nõ ſubire tantã pœnã & ignominiã. Quia tamē diuinę volũtati nõ ſatis detulit, ſed quodãmodo viſus eſt voluiſſe ꝑire, à dño durè rephenſus eſt: Vade retro me ſatana: ſcandalũ mihi es. nõ ſapis q̃ dei ſunt &c. Et quia alicui videri poſſet ꝙ ſpiritus malignus ibi rephēſus ſit, q hoc dicere apoſtolũ ſuggerebat, hoc cõfutãs Hiero. Sed mihi (inquit) hic error apoſtolicus de pietatis affectu veniēs, nunquã incētiuum diaboli videat. Vnde & Petrus audit, Vade retro me &c. nõ hoc eſt ſeqre ſententiã meam &c. nõ ſapis &c. meę volũtatis eſt,& patris mei veni facere voluntatē, vt ꝓ hominũ ſalute moriar. Tu tuã tantũ cõſideras volũtatē, nõ vis granũ triticí cadere in terrã, vt fructus multos afferat. Ergo nõ licet orare vt eius oppoſitũ ęternaliter voluerit quod iã nouimus ab eo decretũ &c. ¶ Pro huius qſtionis deciſiõe ꝑmitto primo ꝙ quadruplex eſt genus orationũ, qđã oratio infecta prauitate, qđã deficiēs bonitate, qđã integra ſed mortua, quędã ſana & viua. Inficit oratio prauitate ratiõe obiecti, eius ſcilicet quod petit vel rõne circũſtãtię prauę quã oporteret abeſſe. Rõne obiecti dupliciter: aut qa petit quod abſolutè & in quocũq; gradu petere nõ licet, vt ꝓſperari in patrãdo ſcelere: vt accidat malũ ꝓpinquo: & ſic de alijs. Aut qa petit ſine debita mēſura, aut vltra q̃ cõuenit. Vñ Amb. Eſt aliqñ ſtulta & ſupba petitio: ſicut fuit apoſtolo Iacobi & Ioãnis: qb9 incõgrua & immēſa petētib9 dictũ eſt, Neſcitis qd petatis. Hoc eſt ambulare in magnis & mirabilib9 ſup ſe, dũ nõ ſua ſorte cõtēt9 pes ambit ea q̃ ſunt oculi. Ex circũſtãtia mltipliciter inficit prauitate, rõne finis, dũ. ſ. fit ob finē malũ vel incõgruũ ſeu indebitũ: vt oro à deo diuitias ꝓpter laſciuè & luxurioſè viuere: aut fundo orõnē ꝓpter inanē gl'iam, ſeu laudē hoim: de qbus Mat. vj. Receperũt mercedē ſuã. & Hier. de martyrio ob eã cauſam ſuſcepto. Huic operi nõ tam præmium q̃ pœna debetur,& perfidiæ magis tormenta ſunt q̃ B

corona victoriæ.ſ.q.ſ.vide quantum bonum&c.Secundo ex parte pſonæ ſiue circunſtātiæ:vt dū quis in mortali peccato audet fundere orationē vt mininiſter eccleſię.de quo Dionyſius ad Demophilū monachū.Audetq́(ſcilicet ſacerdos non illuminatus,de quo ei ſermo eſt) ſceleſtas blaſphemias ſuas(neq; enim pces dixerim)ſacris aris inferre eas ſup ſigna illa diuina ad Chriſti ſimilitudinē dicere.Et Hiero.de hæreticis:Quotieſcūq; cōgregati ſunt in nomine eiusdeteſtat deus fœtorē eorum,& claudit nares ſuas.ſ.q.ſ.odit.& eſt cōmunis ſentētia doctorū,q quicūq; in mortali peccato exeqtur actū ſui ordinis ſciēter,eo ipſo mortaliter peccat.pceptū eſt enim Deuter.xvſ.Quod iuſtū eſt,iuſtè exeqre.Tertio ex parte tēporis,puta quādo oportet alteri inſiſtere,ſeu operā impēde
B re:vt ſi cū animarū ſalus pcurāda eſt,velim inſiſtere orationi pro temporalibus.Quarto ex parte modi,quia videlicet quā cōuenit ptenſius & magis abſolute petitur:vt oro deū vt mihi det diuitias,& ſalubre faciat ſi forte non eſt ſalubre futurū.Quid enim hoc eſt niſi velle pire,& nequaquā cedere diuinæ diſpoſitioni,& eius ſanctę volūtati?Eſt enim effectualiter orare deū,Fiat volūtas mea,cedat tua.vel vt reſtrictius dicā,nō ſit illa tua.Et certè cū parati animi debeat eſſe Chriſtianus in omnibus cedere diuinæ volūtati,& nō velle reniti pter eius aſſenſum & beneuolentiā:vbi ſcilicet cōtrariū nobis pceperit,vt in reuelatione futuri peccati aut dānationis ſecundū quoſdā,propter perpetuā culpam incluſam:ſecus quo ad pœnā,cū ex diuina inſtitutione & pcepto oramus,fiat voluntas tua.Et Auguſt.ſententia:prauum & diſtortum cor habet qui nō vult id eſt reſpuit quod deus vult,ſuper Pſal.c.Nō adhęſit mihi cor prauum.Eos enim qui adorant,in ſpiritu & veritate oportet adorare.Ioannis.iiij.Ille autem non orat in ſpiritu ſancto qui abſolute petit,& non committit eius directioni vel diſpoſitioni.Quid oremus,inquit,Apoſtolus,ſicut oportet,neſcimus:ſed ipſe ſpiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.Ad Roma.viij.Super quo Ambro.Superfundit ſe precibus noſtris vt imperitiam & improuidentiam noſtrā motu ſuo aperiat;

& illa nobis à deo petit q pſint.tūc p nobis interponit ſe idē ſpūs,cum ſcit nos p ignorantiā non p iactantiā cōtraria poſtulare q̄ conuenit.Item ſi Aug.credit,adeo nos ſubdimus & cōmittimus diuinæ diſpoſitioni & eius ſanctiſſimæ voluntati,vt eā petamus ſic in oībus mādari executioni,vt etiā cōtra nos eundē oremus pœnas debitas fulminare.Delatus enim q dixerat magnā illā partem ſctōrū q ad mortē pdeſtinata eſt,contra ſe petere vt cadāt & ruant:cōfutans errorē ſibi falſo impoſitū dicit,Non hoc cōtra ſe petunt quod deus nulla rōne facturus eſt,vt cadāt & ruant.hæc enim hoīs neqtia,ipſorū conſummata eſt libertas.Sed planè illud contra ſe petūt,qđ diuinæ volūtatis eſſe nō dubium eſt:vt ſcilicet quum venerit filius hoīs in maieſtate ſua,& ſederit ſup thronum gloriæ ſuæ:cōgregent ante eū oēs gentes,& ſeparet eos abinuicem:alios ad dexteram ſtatuēdo,alios ad ſiniſtram:& audient eum dextri dicentē.Venite &c.& ſiniſtri,Ite &c.Igit q facturi non ſunt voluntatē dei,& petunt vt fiat volūtas dei:in eo qđ voluntate dei faciendū eſt,audiunt:vt imitatores diaboli cū diabolo Iudicent.Hæc ille.Quāquam igit obligati non ſumus oīa velle q ſcimus aut ſupponimus deū velle,nequaquā repugnare licet,nec contrariū eius velle aut petere qđ ipſum velle ſcimus aut credimus:niſi pcepto & ſua volūtate ad hoc obligemur.In oī igit oratione oportet totum diuino arbitrio actu virtute vel habitu cōmittere,nec vltra aut citra ptenſe qcquā orare aut abſolute petere.Poſſunt adhuc & aliæ circunſtantię intercurrere q vitient orationem ſeu inficiāt:ſed ex his eſt facile diſcernere de aliis.Oratio deficiēs bonita C
te dicit q cum nihil mali commixtum habeat qđ oporteat abeſſe,(licet aliquando ſimul concurrāt oratio infecta prauitate,& deficiens bonitate:ſed hic diſtinctim occurrunt) deeſt ſibi pro tunc aliquod debitum de feruore vel attētione circunſtantiæ,aut huiuſmodi.Quòd autem defectu feruoris ſeu ratione diminutæ voluntatis ſit nonnunquā oratio ingrata deo, primo patet auctoritate Hieronymi ad Cteſiphōtem.Epiſcopus inquit Epheſiorum Angelus in

Apoca.nuncupatus.qui cum cauſa nois Chriſti paſſionū
multarum merita intra conſcientiā retineat:qa in ipſis paſ-
ſionibus à primo conuerſationis feruore tepuerat,cū calo-
rem paululū tēperaſſet,ad pniam reuocat̃,dicēte ſcriptura,
Noui opa tua,& patientiā tuam,& qa non potes ſuſtine-
re malos,& ſuſtinuiſti ,ppter nomē meū , nec defeciſti.Sed
habeo aduerſum te pauca,qa charitatē tuam primam reli
quiſti.memento vñ excideris,& age pniam.Conſideremus
quantus caſus ſit temere contēnentis,cū tanta ruina dicit̃
de negligentia obſequentis:vel quā dānationē accepturos
credimus indeuotos,cū tantā reprobationem deuotus ac-
ceperit.Tepidū diſcipulum non amat Chriſtus.Qui vult
meus eſſe diſcipulus,ait:abneget ſemetipſum ſibi,& tollat
crucē ſuam:& ſequat̃ me.Hæc ille.Et glo.interli.in verbo,
Sinaut,veniā:& mouebo candelabrū &c.Veniam vt aio
& corpore interficiam.Ergo defectus zeli & feruoris ſiue ĩ
oratione ſiue in alio ope,ſæpe numero ponit graue pc̃tm̃.
Item Michææ.vj.Indicabo tibi ò hō quid ſit bonum,& qd
dñs requirat à te:vtiq; facere iudiciū,& diligere miam,&
ſolicitū ambulare coram dño deo tuo.Item ad Roma.xij.
Solicitudine non pigri.Hoc eſt inquit Amb.quod dicit ,p-
pheta Hieremias.xlviij.c.Maledictus qui facit opa dñi ne-
gligēter.Piger enim in cōuerſatione diuina ſine ſpe eſt.ideo
ſubiecit,Spū feruentes:hoc eſt vt in exercitio dñi aut legis
non ſit tepidus:ſicut dicit̃ in Apoca.Ioan.Quia tepidus es,
incipiā euomere te de ore meo.Hæc Ambroſi.Dices fortaſ-
ſe,hæc oīa ſolum inducunt p̃ceptum affirmatiuū feruoris
ac zeli:quod et ſi ſemp̱ obliget,nullatenus tñ ,p ſemp̱:ſed ,p
aliqñ.extra ergo tp̃s obligationis de orādo,videmur abſq;
pc̃ti formidine poſſe tepide deum orare.Rñdeo.quanquā
hoc ,pposito abunde ſufficiat:nihilominus qui hoc ſentit,
aduertat Malachiæ.i.dictum eſſe de votiuo ſacrificio,Ma-
ledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculum,& votū
faciens immolat debile dño:quia rex magnus ego,dicit dñs
exercituum:& nomen meū horribile in gentibus.Et ibidē
paulo ſuperius,Si offeras cecum ad immolandū,nōne malū

eſt?Offer illud duci tuo ſi placuerit ei,aut ſi ſuſceperit faciē D
tuā,dicit dñs exercituū.quo verbo nihil aliđ ſignificaſſe vi
detur dñs,q̃; ꝙ ſatius ſæpe fuerit non obtuliſſe duci aut re-
gi,q̃; donare illiberaliter.Non debet ergo exilis eſſe & con-
temptibilis oratio quā cōueniat offerre æterno regi:niſi qs
adeo deſipiat,vt credat deo conuenire qđ illiberale eſt hoĩ
terreno regi offerre.Nō enim ſatis eſt recte offerre,niſi etiā
recte diuiſeris.Geneſis.iiij.ſcđm tranſlationem.lxx.Si recte
offers,recte autē non diuidis,peccaſti.quieſce.Diuiſionis
aūt hic ordo eſt.prima ſecundis,non ſecunda primis p̃cur-
rant:& terrenis cæleſtia,non cæleſtibus terrena p̃ferant̃,ſe-
cundū Ambr.ij.lib.de Cain & Abel.ca.vj.Non tñ nego qn
interdum liceat imò acceptiſſimū ſit deo de penuria facul-
tatum cum paupercula vidua duo æra minuta mittere:de
qua Lucæ.xxj.Sed tunc cum legitima impedimenta inter-
currunt,vt ſit nobis penuria facultatū.Secundo deficit orō E
bonitate,quia deeſt attentio.Matthæi.xv.Populus hic la-
bijs me honorat:cor aūt eorum lōge eſt à me.ſine cauſa aūt
colunt me &c.Eſt aūt triplex attentio q̃ adhiberi pōt ora-
tioni vocali:videlicet attentio ad verba,ne ſyncopentur &
proferant̃ corrupte.attentio ad ſenſum verborū:de quo pri
mæ ad Corinthios.xiiij.Si orē lingua:ſpūs meus orat,mens
autem ſine fructu inquam ſpeculationis de ſenſu verborū:
nō aūt ſine fructu eſt.ſine fructu meriti,vt in laicis magno
feruore deum orantibus verbis latinis quę non intelligunt. F
Tertio ad finem orationis,puta deum ipſum,vel rem peti-
tam in oratione:& hæc attentio maxime neceſſaria eſt ad
orationē.Vnde dicit Hug.de ſancto Victo.Pura eſt oratio
quū ex abundantia deuotionis mens ita accendit̃,vt cum
ſe poſtulatura ad deum cōuertit,etiam ſuæ petitionis obli
uiſcatur,ſed manet virtus attentionis in effectu ſcilicet fer-
uoris & deuotionis ad quem deduxit attentio.Cum enim
oratio ſecundum Damaſ.ſit accēſio mentis in deum,& pe-
titio decentium à domino:non videtur quis orare,niſi deū
attenderit , quantumcunq; labia mouere curauerit.Hinc
Hugo de ſancto Victore,Si cū orationē fundimus,quodli-

Si vero intelligaẗ cũ nõ põt ex defectu ꝓbationis, ſeruiret
ꝓpoſito: ſed planè falſa eſt. ſic em̃ exteriores act9 etiã puni
re nõ põt: vt de actu fornicationis, i. c. erubeſcãt. & de actu
ſimoniæ. in. c. ex tuæ. de ſimonia. & hoc ſtrepitu iudiciario:
in quo ſine legitimis documentis nemo dãnatur: q̃uo ꝓce-
dũt iura ꝙ occulta dei iudicio reſeruãtur. Non releuãt mo
tiua Hoſtieñ. eccleſia nanq; in hoc nemini laqueũ inijcit: ſi-
cut nec in ꝑcepto celebrãdi ſabbatũ: quo etiã ꝓhibet mẽta
le mortale pct̃m. neq; alligat onera importabilia, cũ facilè
ſit ei attẽdere q tantã dei maieſtatẽ voluerit (vt par eſt) ſatis
reuereri: neq; ꝓbat verbũ quantũ deus dederit, cũ neq; co-
gitationẽ bonã habere poſſumus ex nobis, ſed ex deo. ij. ad
Corin. iij. Tertia etiã opinio ſine fundamẽto eſt, qa pœna ſu
ſpẽſionis p̃tereuntibus dictũ cap. dolẽtes. imponiẗ. Ad fina-
lẽ vero clauſulam de ſtudioſe & deuote legendo non iteraẗ.
Certe licet p̃dicatores habent ꝙ conſtitutiones eos nõ obli
gant ad culpã, excipitur tñ caſus p̃cepti, ſicut & cõtẽptus.
Nuſquam aũt in virtute obedientiæ p̃cipiẗ q̃cunq; pœna
adijciatur, quod ſub culpa ſeruare non tenemur. Et vbi hęc
oĩa ceſſarent, quis negabit eccleſiæ ſuæ rei poſſe imponere
modum & onus? Dñs ipſe decimis onus impoſuit non ſo-
lum ſeruitij in tabernaculo dñi, verum etiã vt portarent Le
uitæ apud dñm pct̃m populi. Hinc mihi vr̃ ꝙ nõ ſolũ põt
ſed de facto p̃cipit eſſe attentionẽ & deuotionẽ & põt non
ſolum exteriores actus ſed occultiſſimos interiores ex legiti
ma cauſa p̃cipere. & hãc opinionẽ tenet Palude. xv. diſt. iiij.
q. v. ar. ij. cõcluſio. iiij. dicens nos obligatos attendere nõ ſo
lũ humano iure, ſed diuino: quẽadmodũ alij ad ſoluẽdũ de
cimas: licet determinatio quotæ, ſit humani iuris, & tenet
ſponte euagantem ſe nõ quitare, & ꝙ tenetur redicere: cum
oratio ſeu orare ſit actus mentis, non oris: & ſic non eſt ora
tio, niſi ſit actualis vel virtualis attentio. Cũ aũt dicit ꝙ te-
nemur redicere, intelligit ꝙ tenemur vel in pnĩa ſuſcipere
cõmutationẽ, quia dei vicarius põt cõmutare reſtitutionẽ
q̃ deo fieri habet: vt dicit in. v. concluſionẽ ibidẽ. Ex his oĩ-
I bus dico ꝙ ſicut de induſtria ſcienter ſcilicet horas canoni-

cas dimittens, quantumcunq; deum attenderit, mortaliter
peccat: ita de induſtria attentionem non adhibere, ſed ſcien-
ter mentem diſtrahere, quanq; vocaliter dicantur, videtur
ex gñe mortale pct̃m, cũ min9 ſit labia ſine attẽtione moue
re, q̃ attẽdere ſine vocũ exp̃ſſione. poſſunt tñ tales circũſtã
tiæ intercurrere, ꝙ non ſinãt eſſe mortale pct̃m, ꝓpter act9
modicũ & impfectũ eſſe: quẽadmodũ de fraterno odio vel
ira dicit glo. Mat. v. ſicut etiã vnũ granum à ꝓximo auferre
nõ ponit furtum mortale, nec mortale pct̃m. Or̃o integra,
ſed mortua diciẗ, q̃ neq; infecta eſt prauitate, neq; deficiens
bonitate, ſed integra moraliter in oĩ circunſtãtia reqſita: ni-
hilominus qa à charitate aut ſcd̃m eius inclinationẽ nõ eſt
elicita ab habente charitatẽ, diciẗ mortua. vnde Grego. Ni-
hil veritatis habet ramus boni oꝑis, quod nõ ꝓcedit de ra-
dice charitatis. Oratio ſana & viua diciẗ, q̃ eſt bona & in-
tegra moraliter, & p̃ter hoc à charitate ꝓfluens, vel ſcd̃m
eius inclinationẽ. Vt em̃ viuificeẗ oratio, nõ ſatis eſt eã pro-
gredi ab habẽte charitatẽ: qa vt recte deducit Scotus Qd̃li
bet. xvij. habẽs charitatẽ nõnunq; venialiter peccat: & põt
actũ elicere neq; actu neq; virtute ꝓpter finẽ vltimũ, ſcili-
cet deũ, virtualiter inquãſic ꝙ ꝓcedat cauſaliter ab actu ꝓ
pter deũ elicito. Talis aũt nõ eſt meritorius, cũ nõ ſit actus
vitæ: neq; culpabilis, cũ nullo p̃cepto teneamur oẽm actũ
nr̃m actu vel virtute ĩ deũ referre. Nõ curo aũt in p̃ſenti de
cidere an charitas debeat effectiue cõcurrere, an ſufficiat ei9
ĩclinare: q̃uo ſiccitas inclinare dr̃ ad ardere, & tñ ardorẽ effi
cere neqt. ¶ Scd̃o p̃mitto ꝙ or̃o apud deũ habet triplicem
effectũ in gñe. ſ. merẽdi, ſatiſfaciẽdi, & ĩpetrãdi. Or̃o eſt me-
ritoria: nõ ea parte qua de libero arbitrio ꝓcedit, ſicut nec
qd̃libet aliud opus: ſed ex ea qua ex dei motione ꝓcedit mo
uẽtis ꝑ gr̃am ſeu charitatẽ deiformẽ in vitã æternã: iuxta il
lud Ioã. iiij. Si qs ex aqua quã dabo &c. fiet ĩ eo fons aquæ
ſaliẽtis in vitã æternã. habet em̃ ſe gr̃a in oꝑe meritorio, ſi-
cut ſeſſor ad equum. hinc cũ dixiſſet apoſtolus: Abũdãtius
omnibus his laboraui: adiecit, Nõ ego, ſed gratia dei mecũ.
primæ ad Corin. xv. Satiſfacit oratio dum pœnam debitam

relaxat:q̄n ſcilicet cedit in ſolutū,in ſūmmæ videlicet tota
lis extinctionem vel diminutionem.Impetrat ex liberalita:
te,dum videlicet deus ſua pietate & mīa votis cōdeſcendit
amicorum.Danie.ix.Propter temetip̄m inclina de9 aurem
tuā,& exaudi.Aperi oculos tuos,& vide deſolationem no
ſtrā,& ciuitatem ſuper quā inuocatum eſt nomē tuū.neq;
em̄ in iuſtificationibus noſtris ꝓſternimus p̄ces an̄ faciem
tuam:ſed in miſerationibus tuis multis exaudi dñe.Placare
dñe,attēde & fac.⁋Differentia inter mereri & impetrare
L cōſiſtit in hoc,qa meritum innitit̄ iuſtitiæ.& nō pōt hoī
deus negare quod meruit,niſi ꝑ culpam meritum ſuū mor
tificauerit.Sed impetrare eſt liberalitatis diuinæ.ſi det, eſt
gratiæ.ſi non det,nequit argui iniuſtitiæ.Vn̄ multa impe:
trantur oratione ſine merito:vt patet de orationibus ſctō:
rū,q̄ non ſunt meritoriæ,& plurima impetrāt.Itē in oratio
ne ꝑſiſtentiū in mortali pctō,q multa impetrāt,& nihil me
rētur:vt ſtatim deducā.Eſt etiā frequēter oratio meritoria,
& nō impetrat petita.q̄ncūq; enim ex charitate ꝓcedit,eſt
meritoria:nec tamē ꝓpterea impetrat:vt patet de oratione
Pauli quo ad ſtimulum carnis auferendum.ij.ad Corin.xij.
M ⁋His p̄miſſis ꝓ rn̄ſione ad q̄ſitū pono tres concluſiones.
Prima concluſio eſt.Nulla oratio infecta prauitate,aut de:
ficiēs bonitate,eſt meritoria& ſatiſſactoria:eſt tn̄ nōnunq̄;
impetretoria,q̄nq; in malū orātis,ali q̄n in tpalē eiuſdē nō
nullā remunerationē ꝓpter bonitatē cōmixtā & obuolutā
N malitia.Scd̄a cōcluſio.Nulla oratio quātūlibet integra fue
rit,eſt meritoria aut ſatiſſactoria ſi mortua fuerit.eſt tn̄ ex
ſe impetratoria.Tertia cōcluſio.Oratio viua& ſana eſt me
ritoria,ſatiſſactoria,& impetratoria.Prima pars primę cō
O cluſionis patet:qa nullum peccatum eſt meritoriū aut ſatiſ
factorium.Impoſſibile eſt enim vt per dei offenſam aliqd
ab eo mereamur,aut pœnam debitā redimamus.Quòd ta:
men quādoq; impetrat ī malū orātis,patet.j.Regū.viij.Pe:
tēte em̄ populo vt eis cōſtitueret̄ rex ſicut cæteris nationi:
bus,ex quo dominus nō tā Samuelem quā ſe abiectū fuiſſe
dicit à pplo:cōceſſit eis domin9 regē,ſed de eius multiplici

oppreſſione clamaturi erāt ad dn̄m,& nequaq̄; exaudiendi
ab eo.Et Ariſto.inquit,Multis nō ex beneuolētia p̄ſtat de9
īgētes ꝓſperitates:ſed vt nobiliores,id eſt notabiliores fiāt
ſuæ calamitates:vt ſi quis afferat cuipiā aliquid vt dū ab:
ſtulerit doleat.ij.Rheto.de locis enthyme.Qd̄ interdū in ali:
qualē remunerationē ꝓpter bonitatē cōmixtam malitiæ in
actu,patet de pietate mētiendi qua nitebantur obſtetrices
Aegyptiorū ſaluare paruulos maſculos Hebræorū:quibus
in remunerationē ædificauit dn̄s domos.Exod.j.de quo Gre
go.Benignitatis earū merces potuit in æterna vita retribui:
ſed culpa mēdacij,terrenā remunerationē accepit.Et de amā
tibus orare in angulis platearū vt videant̄ ab hoībus:dicit̄
Matt.vj.ꝙ receperūt mercedē ſuā.Item Augu.v.de ciui.dei
ca.xij.&.xv.videt̄ voluiſſe ꝙ ea iuſtitia meruerūt Romani
imperiū à deo,quā faciebāt ꝓpter humanā laudē & gloriā
qd̄ cōſtat vtiq; turpe eſſe,& mortaliter vituperabile.Pri:
mā partē ſecundæ cōcluſionis ꝓbo,qa nihil pōt meritoriū
aut ſatiſſactoriū eſſe qd̄ non ꝓcedit ex charitate effectiuæ,
aut ſecudū eius inclinationē.Sunt em̄ in conſpectu dn̄i oēs
iuſtitiæ noſtrę quaſi pannus mēſtruatæ:qui pānus vtiq; for
didus eſt & maculatus.Niſi ergo maculas iuſtitiarū noſtra:
rū(quas obſcuritates & vmbras quidam ſicut in luna recte
dixerim)ſplēdor charitatis obtexerit,illuſtrauerit,aut depu:
lerit,nihil valēt apud dn̄m noſtræ iuſtitiæ,vt eis de prēmio
aliquid debeat̄,vel pœnā redimere poſſint.Hinc Hiere.iiij.
dicit̄:Nouare vobis nouale:& nolite ſup̄ ſpinas ſerere.q ſu:
per ſpinas ſerit,fraudat̄ fructu.exortæ em̄ ſpinæ ſimul ſuffo:
cāt ſemē.Matt.xiij.Ita niſi mentē charitate innouemus,ſpi
nas peccatorū euellentes:nihil fructus de nr̄a iuſtitia ſperan
dū eſt.Quod aūt nihilomin9 ex ſe impetrat talis oratio,quā:
uis ſit hoīs peccatoris,patet auctoritate Augu.tractantis il:
lud cæci nati Ioan.ix.Traditum ſcimus quia peccatores de9
nō audit,ſed ſi qs dei cultor eſt,& faciat eius voluntatē,hūc
exaudit deus:loquitur inquit vt inunctus,nondū ſcilicet ſpi
ritusſancti gratia illuſtratus:quia deus vtiq; peccatores hu
militer petentes audit.Item multi dicunt,Dn̄e nonne in no:

mine tuo ꝓphetauimus, & in noīe tuo dæmonia eiecimus
P & in noīe tuo virtutes multas fecim⁹: qbus cōſtebitur dn̄s,
quia nūqꝫ noui vos, diſcedite à me operarij iniquitatis &c.
vt dicit̃ Matt.vij. Et valet talis oratio ſicut cætera opa mor
tua extra charitatē facta, vt ex diuerſis paſſibus doctorū col
ligi pōt, ad ſex. Primo ad impetrandū de congruo culpæ re
miſſionē & gratiā. Luc.xviij. legimus dū publicanus ſuam
fœditatē aſpiciēs nō auderet oculos leuare in cœlū, ſed pect⁹
nodū videlicet multarū & grauiū culparū percutiēs humi
liter orauerit, Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori &c. veniam
impetrauit. dicit em̄ ſcriptura ꝙ deſcēdit iuſtificatus in do
mū ſuā ab illo. ¶ Secundo valet ad ꝓmerendū tēporalia be
neficia. Ezec.xxix. de infidelitate regis Babylonis Nabucho
donoſor dictū legimus à dn̄o, Seruire fecit exercitū ſuū ſer
uitute magna aduerſus Tyrū. oē caput decaluatū, & oīs hu
merus depilatus eſt, & merces nō eſt reddita ei, neqꝫ exerci
tui eius de Tyro ꝓ ſeruitute qua ſeruiuit mihi aduerſus eā.
Propterea ibidē decreuit deus, Ego dabo eū in regē in terra
Aegypti &c. Hiero. Cæterum ex eo ꝙ Nabuchodonoſor
mercedē accepit boni operis, intelligimus etiam ethnicos ſi
qd boni fecerint, abſqꝫ mercede nō præteriri. & alibi idem.
Cū vides inter multa opera mala peccatorē quæqꝫ aliqua q̄
iuſta ſunt operantē: nō eſt tā iniuſtus deus vt ꝓpter multa
mala obliuiſcat̃ paucorū bonorū. de pœni. diſt.iij. ſ qñ. & fa
ciūt duo. c. ſequētia. ¶ Tertio valet ad euitandā trāſgreſſio
nē p̄cepti: vt cui iniunctū eſt à ſacerdote in pœnitentiā, vel
alias ratiōe bn̄ficij aut ordinis tenet̃ orare, licet in ſtatu cul
pæ mortalis faciat, vitat p̄cepti tranſgreſſionē, quāuis nihil
mereat̃, aut ſatiſfaciat oratiōe nō viua, ſicut q extremā neceſ
ſitatē patiēti eleemoſynā porrigit ꝓpter deū nō tñ in chari
tate. ¶ Quarto valet ad reſiſtendū inclinationi peccati ſeu
culpæ: ne videlicet ſuo pōdere ad aliud trahat ſeu p̄mat. Eſt
em̄ pctm̄ ſecundū Altiſ. ſimile morbo qui apud medicos lu
pus dicit̃: cuius vim niſi per gallinā aut ſimile qd reſtrinxe
ris circūligatum, totū corpus conſumit. ita niſi peccati radi
cem vera pœnitētia excideris, aut vim eius aut depreſſionē

opere bono reſtrinxeris, qd̄ vt baculus contra onus peccati
animā deprimētis ſuſtinet computreſcens: alias in aīa corru
ptiones facit & cōcitat. Putruerūt (inquit ꝓpheta) & corru
ptę ſunt cicatrices meæ à facie inſipientię meę. Inſipiētiæ in
quā neqꝫ curātis, neqꝫ vim peccati reſtringentis: putruerūt
& corruptę ſunt cicatrices, reliqæ ſcilicet peccatorū. de hac
reſtrictione illud Sapiētis ꝓcedit. Ignē ardētē extīguit aqua,
& eleemoſyna reſiſtit peccato. Eccl.iij. ¶ Quīto ad habitua
tionē in ope bono. Aſſuetus em̄ operari iuxta cōſuetudinis
impulſum, poſt operabit̃ ex charitate q prius cōſueuit ſine
charitate operari. Huius ſimile habemus de operibus ſerui
lis timoris q̄uo introducunt charitatē vt ſeta filum: & facit Q
poſt aſſuefactionē ex amore homo qd̄ prius ex timore. xxiij.
q.vj. c. fi. ¶ Sexto valet ad ꝓmerendū vel īpetrandū interceſ
ſionē multorū ſanctorū. Cū em̄ bn̄ficia nō re ipa ſed affectu
pēſari debeāt: qui ꝓ animabus purgādis orationē fuderit, li
cet ꝓpter ſtatū orātis via ſatiſfactionis nihil eis profuerit,
& de liberalitate & miſericordia exaudita nō fuerit: obligat
nihilominus animas purgandas ac antidora, id eſt redditio
nē gratitudinis, vt videlicet cum iam purgatæ apud deū re
ceptæ fuerint in æterna beatitudine, ꝓ eis orēt qui hic in ter
ris ſua oratiōe eis curauerit ꝓdeſſe. Exiſtimo etiā ꝙ oratio
peccatorū ꝑ viā gratiæ ſæpe impetrat purgatoriæ pœnę re
laxationē, ſicut oratio ſanctorū etiā ꝑ viā gratię ſępe īpetrat
remiſſionē pœnę purgatorij quā via ſatiſfactionis abſterge
re nō poſſit. ¶ Obijcies fortaſſe cōtra primā ꝑtē huius cō
cluſionis, dicit Aug. lib. de pœnitentia, ꝙ opus extra charita
tē factū licet nihil ꝓdeſt ad vitā ęternā obtinendā, vtiqꝫ tñ
valet ad minus ſuppliciū ſubeūdū: quēadmodū exēplificat
de eo qui ob cōfeſſionē nominis Chriſti dira tormēta patit̃,
& ipſam mortē &c. q̄ oīa Chriſtū negando aut nō cōfiten
do euadere potuiſſet. Cū ergo nihil minuat pœnā niſi opus
ſatiſfactoriū, videt̃ ꝙ extra charitatem qs ſatiſfacere poſſet.
Rn̄deo ꝙ aliqd dicit̃ minuere pœnā dupliciter: ereptiue, &
p̄ſeruatiue. Ereptiue, cū pœna prius fuerit debita, & ex ſolu
tiōe æquiualētis remittit̃. Pręſeruatiuę, cū alias pœnā maio

rem incurreret.& hoc nullam arguit ſatiſfactionem,imò ad
ꝓpoſitum authoritatis inductæ pctm̄ ſic minuit pœnã Eſt
enim caſus Aug.vbi timore gehẽnæ & æterni ignis in pſe-
cutione confitet̃ nomẽ Chriſti:q̃ tñ cõfeſſio vitioſa eſt,iux
ta regulã iuris,q ex timore facit &c.&.xij.q.vj.c.fi.Nec ob
ſtat ꝙ dicit nõ vituperandã imò laudãdã eſſe illã patiẽtiã:
qa intelligit nõ vituperandã eſſe,ſed laudãdã reſpectiue ad
negationẽ vel non confeſſionẽ nois Chriſti in tali pſecutio
ne.ſic minꝰ malum laudabile eſt reſpectu & in cõparatione
ad maius malũ.Ex his dico ꝙ verbũ Apo.j.ad Corint.xiij.
Si tradidero corpus meũ &c.ꝓcedit non ſolũ p viã meriti
ex iuſtitia,ſed p viã ſatiſfactionis.neq; verbũ Aug.inductũ
ꝓbat aliqd contra hoc,vt deduxi:ꝓdeſt tñ opus tale meri-
to congrui ad multa,& forte põt hõ tali ope impetrare per
viã gratiæ relaxationẽ pœnæ debitæ ꝓ pctõ prius dimiſſo.
Prima pars.iij.cõcluſionis patet:quia omne opus ex chari
tate procedẽs eſt meritoriũ,ergo omnis viua & integra ora
tio &c.Quòd etiam ſit ſatiſfactoria,patet,quia omne opus
pœnale ex charitate procedẽs eſt ſatiſfactoriũ.Cuius ſimile
dat Altiſ.quarta parte ſummæ tractãs de ſatiſfactione:ſicut
lixiuiũ immũditias ſeu ſordes capitis abſtergit,nõ quia li-
xiuium,quia frigidũ exiſtẽs non facit:nec quia calidum,qa
aqua calida non facit:ſed qa lixiuiũ calidũ:ita opus pœnale
ex charitate ꝓcedens.& intelligo pœnale nõ quia doloro-
ſum & triſte ſolũ,ſed qa difficile.& ergo opinor dilectionẽ
S dei ſup oĩa,cũ ſit opus maxime arduũ,& omni naturæ cor
ruptæ ſumme difficile,vt eſt cęteris magis meritoria:ita oĩ
bus eſſe magis ſatiſfactoriã.Includit enim illa dilectio pro-
priæ voluntatis abnegationẽ ſaltẽ ſecundum animi præpa-
rationem:quod abſq; dubio eſt ex genere operis difficilius
multo q̃ corporis ſubire tormentũ.ſed oratio viua & inte
gra eſt opus pœnale charitate formatũ,quod pœnam cor-
poris cõmixtam habet.dicit̃ enim Eccleſiaſtes.xij.Frequẽs
meditatio,carnis eſt afflictio.Item Eccli.xxxj.Vigilia hone-
ſtatis tabefaciet carnes:& cogitatus illius auferet ſomnum.
Ex ſe etiam difficile eſt debitam humilitatem orãdi ſubire:
qua

quã.ſ.ſecundũ animi pręparationẽ cõtenti ſumus in petitis &
deſideratis per nos cedere diuinæ diſpoſitioni,& eius ſanctiſ
ſimæ voluntati.Qđ etiã ſit impetratoria,patet Mat.vij.Pe-
tite,& & accipietis;quærite,& inuenietis:pulſate,& aperie
tur vobis.Itẽ.j.Ioan.vlt.Et hæc eſt fiducia quã habemus ad
deũ,qa quodcunq; petierimus ſecundũ voluntatẽ eius,audit
nos:& ſcimus quia audit nos quodcunq; petierimus. glo.in-
terlinc.Non tantum in futuro ſperare debetis ex fide Chri-
ſti,ſed etiam in hac vita eſt fiducia ꝙ impetrabimus qc-
quid ſalubriter petierimus.Dicit notanter Apl's.ſecundum
eius voluntatẽ:glo.vt qđ velit rogemus,vel quales nos eſſe
deſiderat,ad rogandũ veniamus.Lyra exponit ſecundũ vo-
lũtatẽ beneplaciti.& verũ eſt ꝙ quicquid aliter petierimꝰ,
nunq; impetrabimus.Hinc ſi volũtas noſtra per ignorãtiã
à voluntate dei recedit,bona volũtas dei noſtrã ſtultã corri
git:vt apoſtolo contigit.hæc glo.Itẽ p̃dicto paſſu canonicę
Ioan.ſtultã,id eſt minus prouidã quo ad rem petitã in ſe,nõ
dubiũ aũt quin pleniſſime ſeſe diuinæ diſpoſitioni cõmiſe-
rit.paratus amplecti quicquid ipe decreuerit.Et ne exiſtime
mus pro magno exaudiri ad noſtrã voluntatẽ,ſemp in men
te habemus qđ inquit Aug.deũ iratũ concedere quæ pro-
pitius vtiq; negaret.Petit diabolꝰ Iob tentãdũ:& datus eſt
ſibi,vt ille eſſet ꝓbatus,& diabolus cõfuſus.Securus ſit q-
libet,roget charitas,& ibi ſunt aures.ſi nõ fit qđ vis:fit qđ
expedit tibi.¶ Ad ratiões ante oppoſitũ. Ad primã rñdeo,
nõ exponimus orãdo deſideria noſtra deo,p̃ſumentes ꝙ eũ
lateãt anteq̃ ei indicemꝰ:ſed vt humilitate petẽdi exerceamꝰ
noſtram deuotionem,vt digni fiamus quorũ deſideria com
pleant̃.Ethnici verò vel putãt deos ſuos deſideria ſua latere
vel ſermonis ornatu aut multitudine poſſe flecti. Vñ quia
Saluator nõ ꝓhibuit orãdo loqui,ſed multa loqui, ex ipſo
loqui ſeu exponere deſideria noſtra non põt argui ꝙ p̃ſu-
mimus ipſum antea latuiſſe,cũ tãtum pro noſtro exercitio
adhibetur.Sed multa loquendo videmur præſumere ſeu p̃-
tendere ꝙ multa informatione egeat ad rem plene intelli-
gendam:quomodo Ethnici &c.¶ Ad ſecundum nego cõ-

ſequentiã:& ad probationẽ nego aſſumptũ,quia ſicut finẽ ab æterno p̃ſtitit:ita etiã æternaliter de medijs diſpoſuit:ita ꝙ vbi media interuentura nõ eſſent,nec finis eſſet vẽturus. xxiij.q.iiij.obtineri,ſic æternaliter decreuit Iudæ pœnã æternam ignis inferre,ſed non niſi p̃cedentibus ſuis malis meritis.Et cũ infertur:Et erit in noſtra poteſtate impedire quo minus æternũ dei decretũ mandeẽ executiõi,non valet conſequentia.ſupponiẽ enim decretũ finis ſtare ſublatis medijs ſine quibus nõ ſtat:ſed ſequiẽ ꝙ ergo in poteſtate eſt noſtra aliquid facere vel aliqualiter nos habere quo exiſtẽte deus nunꝗ̃ decreuiſſet iſtud nobis facere vel inferre. Vnde in oĩ cõſequentia neceſſaria ſublato cõſequente oportet auferre etiã & ablatũ eſſe antecedẽs.Quia ergo dum precibus ſum aliquid a deo obtenturus,& non alias:hæc eſt bona conſequentia,hoc impetrabo à deo,ergo ꝓ illo orabo:vel melius, deus decreuit mihi hoc dare medio orationis meæ,ergo orabo.Qui ergo voluerit cõſequens in eo ꝙ cõtingens auferre, debet ſimul ponere antecedẽs non eſſe ſimiliter eſt in oĩbus vbi ex diuina præſcientia aliquid infert:vt præſcit deus Antichriſtũ eſſe peccaturũ,ergo Antichriſtus peccabit &c.Qđ Additur in cõfirmatione de verbo Samuelis primi Regum.
T xv.dicẽdũ ꝙ dupliciter decreuit deus aliqua in futurũ dare aut inferre.Primo ſecundũ exigentiã meritorum quæ nunc ſunt:ſiue(vt Ambro.loquiẽ)ſecundũ p̃ſentem iuſtitiã,q̃uo dicitur prędeſtinatis dũ in mortali pc̃tõ ſunt,velle æternam damnationẽ:& hanc ſententiã mutat ſine ſui mutatione,ſecundũ ꝙ noſtra diſpoſitio meritorũ immutaẽ.Hierẽ.xvj. Noli ſubtrahere verbũ,ſi forte audiãt & cõuertatur vnuſquiſque a via ſua mala:& pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam ſtudiorum ſuorum gloſ.interli. Et pœnitentibus & mutatis ipſe pœnitens mutat ſententiã. Hoc voluit Gregorius cum inquit:Nouit deus mutare ſententiam,ſi tu noueris corrigere delictum. Hierẽ.xviij.& cap.commutabilis.xxij.quæſtio.iiij.Alio modo decreuit aliquid abſolute:& certe illam ſententiam mutare non poſſet ſine ſui mutatione.de hac dicit Gregorius : Cum ſuperna

indignatio ſeſe(vt ita dixeri)medullitus mouet, hãc opinionẽ: oppoſitio humana nõ remouet:nec ſe cuiuſlibet vtiliter deprecatio obijcit,cũ deus ſemel aliq̃d ab intimis iraſcendo diſpoſuit:vt deducit in Moyſe.xxiij. q.iiij. Nabuchodonoſor.& de tali ſentẽtia loquutus eſt Samuel primi Regũ. xv. ꝙ videlicet deus nõ parcet &c.Quicquid aũt precibus obtinemus,ſemp eſt cõformiter ad tale abſolutũ decretũ,nunquã contra.¶ Ad tertiũ dico,Ad recte orãdũ oportet actu V
vel virtute implicare in oratione cõditionẽ diuini bñplaciti:& nos quo ad animi præparationẽ cõmittere diuinæ diſpoſitioni,& velle cedere eius ſanctiſſimæ voluntati:niſi p̃cepti neceſſitas cogat abſolute aliquid petere.Quod dico ꝓpter peccata futura forſan etiã reuelata: vt Petro de futura negatione ſua accidit.Hanc conditionem propheta Dauid ſuis iniunxit deſiderijs.ij.Regum.xv . Si inuenero gratiam in oculis domini,reducet me:& oſtẽdet mihi eam,& tabernaculum ſuum.ſi aũt dixerit mihi,non places:paratus ſum: faciat quod bonum eſt coram ſe.Dico igitur quòd regulariter petimus vt quod decreuit & prædiſpoſuit faciat.Et ad improbationem cum dicitur,neceſſariũ eſt vt ſi prædiſpoſuit,faciat:& fruſtra funduntur præces pro re neceſſaria,& quæ aliter ſe habere non poteſt:reſpondeo:licet illa cõditionalis ſit neceſſaria : ipſum tamen conſequens,videlicet deus eſt hoc facturus,manet contingens,imò & hoc totum:deus quod prædiſpoſuit faciet.poteſt enim nihil prædiſpoſuiſſe, male ergo infertur in argumento,neceſſariũ eſt ſi prædiſpoſuit vt faciat:ergo qui orat deum in certa materia ſeu negocio vt id faciat quod diſponit,petit rem neceſſariam: vt patet ex deductis.Sed dices,ſtatim dixiſti conditionem implicari,vel explicite debere adiungi.ſi deus vult. orat ergo homo vt fiat ſi deus vult. & hoc petitum eſt neceſſarium. Reſpondeo.illa petitio non eſt pars rei petitæ , vt ſupponit argumentum : ſed modificat actum orandi ſeu deſiderandi: vt ſenſus ſit:oro ſi deus vult vt hoc faciat.ſub ea conditiõe ſi deus vult oro,& non aliàs, vt hoc faciat:ita ꝙ ipſum orare ſit cõditionatum,non res petita: ſicut condi

tionantur actus donādi vel contrahendi quando do vel cō
traho ſi parentibus placet. Et tantum de prima parte.

SECVNDO ingrediēdū eſt an oratio vnius
poſſit alteri ꝓdeſſe. Et prius ꝙ decidā qſitū, in-
ducā ea ꝑpter q̄ videt̄ orationis virtus ad aliū
deriuari nō poſſe. Valde em̄ bonū eſt ſecundū
Aug. de doctrina chriſtiana, vt qcqd cōtradici
pōt, ſi occurrerit refutet̄: ne ibi occurrat vbi nō erit q̄ reſpō
deat, aut p̄ſenti quidē & tacenti occurrat, & minus ſanatus
abſcedat. Primo ſup illud Hiere. vij. Tu ergo noli orare pro
populo hoc, & nō aſſumas ꝓ eis laudē & orationē: qa non
exaudiā eos in die clamoris ad me in tēpore afflictiōis. Hie
rony. ſup illo verbo laudē, vt laudādo, inquit, nitaris muta
re ſnīam. etſi em̄ hoc feceris, nō exaudiā eos, q me neceſſita-
tis tēpore rogare cogunt. Ex quibus diſcimus fruſtra roga-
re aliquē pro aliquo, cū ille nō mereat̄ accipere ꝓ quo rogat̄
deus. Hęc Hiero. & Matt. x. Intrātes domū dicite, Pax huic
domui: & ſi quidē fuerit domus ila digna, veniet pax veſtra
ſuper eā. ſi autē non fuerit digna, reuertet̄ pax veſtra ad vos.
Ex quibus videnē duo ſequi. Primū, ꝙ nunꝙ oratio ꝓficit
alteri qui eſt in mortali peccato: quia indignus eſt etiā pec-
cator ſecundū Aug. pane quo veſcitur, nec meretur quicꝗ
accipere à domino. ſecundum, ꝙ nunꝙ accipit per oratio-
nē alterius qđ ſine ea accepturus nō erat: patet: quia nō acci
pit &c. niſi dum meretur: ſed merito proprio non negatur
merces, quāꝗ nullæ interceſſerint aliorum preces. ergo &c.
Secundo ſic, quicunꝗ orauerit ex charitate, deus abunde
eum munerat pro omni ſuo merito. ergo nihil meriti vel iu-
ris ad mercedem pro illo actu poteſt ad alium deriuari, aut
in ipſum quouis modo transferri. Antecedēs patet: quia tri
buit operanti pro quolibet ſuo opere ex charite elicito vi-
tam æternam, quæ incomparabiliter excedit omnem vim
meriti. Et confirmatur: quia ſecundum apoſtolum. ij. ad Co
rin. v. omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti:
vt referat vnuſquiſꝗ propria corporis prout geſſit ſiue bo-
num ſiue malum, & Apocalyp. xiiij. Opera illorum ſequun-

tur illos. ergo nulla poteſt confidentia eſſe de operibus alie-
nis, niſi ipſe meruerit. & ſic nihil ꝓdeſſe videtur homini alie
na oratio, & ergo ſapiētium virginū ſententia fuit non cōmu
nicare virginibus fatuis de oleo ſuorū bonorū operū. aiebāt
enim, Ne forte nō ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad ven
dentes, & emite vobis. Matthæi. xxv. Deciſio huius articuli
patebit ex tribus cōcluſionibus. Prima eſt. Nihil poſſumus
alteri mereri de condigno. Secunda eſt. Oratione poſſumus
alteri de cōgruo mereri & impetrare nō ſolū tēporalia bene-
ficia, ſed primā gratiam & vitā æternā. Tertia eſt, Oratione A
poſſumus ad rigorē iuſtitiæ pro alio ſatisfacere, ſed hoc ſo-
lum pro exiſtēte in charitate, & cū oratio ꝓceſſerit ex chari-
tate. Prima cōcluſio patet: quia meritū cōdigni, & cui ex de
bito iuſtitiæ debetur merces, nō excedit ꝑſonam merētis, &
motionē dei qua ꝑ aquā vitæ mouet operātem deus in vitā
æternā. quo ad hoc enim iuſtitia iuſti ſuper eum, & impietas
impij ſuper impiū. Ezech. xviij. & vt homini nō nocet patris
impietas, ita nequit iuſtitia ꝓdeſſe: & cū nos nihil &c. intel-
ligo de puris hominibus. ita ly nos nō cōplectitur dei filium
deū & hominē, cuius propriū eſt eſſe auctorē ſalutis multo-
rum, & multos filios adducere in ſalutē. ad Heb. ij. ¶ Secun-
da cōcluſio patet quo ad tēporalia beneficia: quia Sodomi-
tis ſummis peccatoribus pepercisset dominus ſi vel decē iu-
ſti inter eos inueniri potuiſſent. quod tractās Ambro. libro B
de Abrahā patriarcha. c. vj. inquit, Hic diſcamus quātus ami
cus ſit patriæ vir iuſtus, & quēadmodū non debemus inui-
dere ſanctis neꝗ temere derogare. illorū etenim nos fides ſal-
uat, illorū iuſtitia ab excidio defendit. Item Gene. xix. Recor
datus eſt dominus Abrahā, & liberauit Loth. Itē Exo. xvij.
quandiu manus leuabat Moyſes, vincebat Iſraël: quoties ve
rò remittebat, vincebat Amalech. item Exodi. xxxij. tanto
erat ſuccenſus furore dominus, vt Moyſi diceret, Dimitte
me vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciāꝗ
te in gentem magnam &c. Nihilominus interceſsione Moy
ſi placatus eſt. itē Pſalmo cēteſimoquinto, Et dixit vt diſper
deret eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione

In conſpectu eius vt auerteret iram eius.& quemadmodũ
ad pces ſctõrum ſiue hic degentium ſiue in vita btã tpalem
pœnam & afflictionem remittit,non minus credo eorũ pci=
bus gehennalẽ pœnam viuis aut defunctis remitti,qbus p
viã ſatiſfactionis minime ꝓfuerit.De prima gratia & vita
æterna patet Mat.ix.ſup verbo.Videns Ieſus fidẽ illorum,
dixit paralytico:Confide fili:remittuntur tibi pctã tua.dicit
Gregorius.Quantum valet apud deum fides propria,apud
quem tantum valuit fides aliena,vt intus & extra ſanaret
hoĩem.Item Amb.tractans illud.j.ad Timo.iiij.Corporalis
exercitatio ad modicum vtilis eſt,pietas ad omnia valet,
ꝓmiſſionem habens vitæ q̃ nunc eſt,& futuræ.Si qs ergo
(inquit) quia mia magna res eſt,lubricum tamen carnis pa
tiatur,vapulabit,ſed non peribit.ſi aũt ſolum exercitiũ cor
porale habuerit,perennes pœnas patieť.Ex quo verbo ſub=
iecto patet eũ loqui de lubrico mortali.Et fundari videtur
in verbo Saluatoris Lucæ.xvj.Facitè vobis amicos de mã
mona iniquitatis:vt cum defeceritis,recipiant vos in æter=
na tabernacula &c.Deficere in ꝓpoſito Saluatoris nõ aliud
videtur eſſe quàm à charitate excidere,non ꝙ neceſſarium
ſit eum qui eleemoſynis ſe dederit,precibus & opa ſaluari
pauperum ſanctorũ,ſed quia congruum valde.Et frequen=
ter deus ſanctorum votis inclinatus,reducit tales ad cor,&
ad veram pœnitentiam.Et ſic intelligendum eſt verbũ glo.
ad Rom.xv.in verbo adiuuari,circa finem ca.ꝙ impoſſibi
le eſt ꝙ multorum preces non impetrent.item.ij.ad Corin.
viij.Vt eorum abundantia ſpiritualis intelligentiæ,veſtræ
inopiæ ſit ſupplementum,& fiat æqualitas:ſicut ſcriptum
eſt:Qui multum,non abundauit:& qui modicum,non mi=
norauit &c.Item primæ Ioan.v.Qui ſcit fratrẽ ſuum pec=
care peccatum non ad mortem,petat,& dabitur ei vita pec
canti peccatum nõ ad mortem.& Iacobi quinto.Et oratio
fidei ſaluabit infirmum,& alleuiabit eum dominus &c.

C ℭ Tertia concluſio quo ad primam partem patet:quia o=
mne opus pœnale ſiue difficile ex charitate procedens, eſt
ſatiſfactorium.Dico notanter ſiue difficile:quia non opor=

et opus eſſe cum dolore vel triſtitia vt ſit ſatiſfactorium:
ſed ſatis eſt ſi in ſe fuerit difficile & arduũ. Cũ em̃ abnegare
ſemetipſum,& renunciare ꝓpriæ volũtati,ſubmittẽdo ſe di
uinæ diſpoſitoni(qđ in oratione quantũ ad animi præpara
tionẽ regulariter ſaltẽ requiritur)ſit valde arduũ, & diffici=
lius quã pœnam magnã ſubire:credo ipſum plus habere de
ratione ſatiſfactorij,& dilectiõe dei ſup omnia hominẽ mul
tum ſatiſfacere:quõ ꝓcedere videtur verbũ Saluatoris Lu=
cæ.vij.Dimiſſa ſunt ei pctã multa, qm̃ dilexit multũ.quãq̃
nonnullis rationabiliter videri poſſet verbũ illud ꝓcedere
quo ad culpæ dimiſſionẽ,nõ quo ad pœnæ pſolutionẽ, & ſi
magnã partẽ pœnæ etiã temporalis impetrauerit ex dei mi=
ſericordia ſibi relaxari:Sed cum opus ex ſuo genere ſit arduũ
& difficultatẽ maximam habens: probabilius videtur qđ
vt tale vim habeat ſatiſfaciendi,ergo oratio &c. Etiam ora
tio connexam & commixtam habet pœnam corporalẽ.fre=
quens enim meditatio,carnis eſt afflictio. Eccleſiaſtes duo=
decimo.itẽ Eccleſiaſtici.xxxj. Vigilia honeſtatis tabefaciet
carnes:& cogitatus illius auferet ſomnum. Etiam plus con
ſumit hominem intenſa ſpeculatio , & vehemens mentis
applicatio ad meditandũ deũ,aut rem aliam quã forte cor=
porale exercitiũ.Quòd ergo põt quis oratione ꝓ alio ſatiſ=
fecere,patet:quia põt vim ſatiſfactiõis de ſuo opere totali=
ter vel partim(vt voluerit)ad aliũ transferre ſiue tranſpor=
tare,adeò vt illo opere nihil pœnæ per ſemetipſum debitæ D
redimat.licet em̃ mereri nemo poſſit alteri quin etiã ſibi me
reatur:põt tamen ſatiſfacere pro altero,& non pro ſe.Sed ꝙ
ſoli habenti charitatem poſſit cedere in ſolutũ,patet primo
quia extra charitatem nihil proficere poſſet operanti. pri=
mæ ad Corinthios decimotertio : Si diſtribuero omnes fa=
cultates meas in cibos pauperum:& tradidero corpus meũ
ita vt ardeam : charitatem autem non habeam : nihil mihi
prodeſt.Et hæc latius ſupra deduxi.ergo minus valere poſ=
ſet alteri ſi non fuerit in charitate..Item ſuper verbo apo=
ſtoli primæ ad Theſſalonic.iiij.Nolumus vos ignorare de
dormientibus &c.dicit Auguſtinus, Orationes eccleſiæ,ſa=

crificia altaris,& eleemoſynas nõ eſt dubitãdũ prodeſſe defunctis,ſed talibus qui ita vixerũt ante mortẽ,vt poſſent eis vtilia hæc eſſe poſt mortẽ.Nã qui ſine fide per dilectionem operãte,eiuſq; ſacramẽtis de corpore exierunt:fruſtra illis à ſuis hmõi pietatis impendunt officia,cuius dũ hic eſſent pignore caruerũt.Item Greg.Cõgruit vt ſacerdos ꝓ mortuis catholicis memoriã faciat & intercedat:nõ tñ ꝓ impijs quãuis chriſtiani fuerint,tale aliquid facere licebit.xiij.q.ij.pro obeuntibus.ꝓ eodẽ.c.placuit.xxiij.q.v.&.c.audimus.de reliquijs & venera.ſanctorũ.ſed vbi poſſumus ꝓdeſſe,nequaq̃; prohibitũ eſſet ꝓ illis orare:ergo. ℭ Obijcies fortaſſe de c.tẽpus qđ inter.xiij.q.ij.Quibus ꝓſunt,ſcilicet ſacrificia altaris & eleemoſynæ & hmõi &c.ad hoc ꝓſunt vt ſit plena dimiſſio,aut certe vt tolerabilior fiat ipſa dãnatio.ſed dãnati oĩno expertes ſunt charitatis:ergo &c.Præterea niſi ſic:in verbis Aug.nõ reperies quatuor diſtincta mẽbra,ſed coincidere debebũt mediocriter boni cũ mediocriter malis,qđ videtur impoſſibile,cũ ſequatꝰ,iſte eſt mediocriter bonus:ergo eſt bonus:& ſimiliter iſte eſt mediocriter malus,ergo eſt malus.Eundẽ aũt ſimul bonũ & malũ eſſe eſt impoſſibile. Propter qđ tanq̃ Achilẽ & inſolubile mediũ Hoſtieñ.damnat opinionẽ theologorũ tanq̃ capitaneam,& de ſuo ſenſu præſumptã,imò dicit eã vicinã hæreſi,cũ implicet eundem bonum & malũ eſſe.Reſpõdeo ad primũ:damnatio nõ eſt ibi idem quod pœna æterna,quomodo cõmunius ſumitur: ſed capitur pro addictione vel deputatione ad pœnam . illo modo in euange.legimus q; Iudas vidẽs quia Ieſus damnatus eſſet &c. Et latro inquit latroni ,Neq; tu times deum, qui in eadẽ dãnatiõe es.Iam certũ eſt q; illa pœnæ aſſcriptio aliqñ tota remittitꝰ,interdũ vero mitigatꝰ,ſed nõ tota abſorbetur,& fit tolerabilior damnatio.ℭ Ad ſecundũ admitto q; Auguſt.ſolũ voluerit tria membra diſtinguere,& appellauit eoſdem mediocriter bonos,quos mediocriter malos: & ergo repetendo dicit:Pro valde bonis gratiarũ actiones ſunt pro non valde malis propitiationes ſunt,pro valde malis etſi nulla ſint adiumenta mortuorum,tñ viuorum conſolationes ſunt.Et ad ꝓbationem dico q; licet idẽ nequeat ſimul bonꝰ & malus eſſe bonitate & malitia cõtrarijs,vtiq; tamen põt bonus eſſe ab habitu charitatis,vel etiã ab actu meritorio vitæ æternæ:& tamen malus eſſe ab aliquo actu cõpoſſibili q eſt venialis culpæ.Etiã ſufficit q; poſſit ſimul malus eſſe malitia addictionis ſeu aſſcriptionis ad pœnam, qa ille ad ꝓpoſitũ Aug.eget ꝓpitiatione.& ergo Archi.recte in dicto cap.tp̃s.dicit opinionẽ theologorũ celebriorem eſſe & veriorẽ,& eã ſeqtur.nec quẽquam mouere debet q; Hoſt.ſe recognouerit inſufficientẽ ad huius difficultatis deciſionẽ in comparatione Inno.tertij,qui cum tantus fuerit, adhuc ſine diffinitione trãſijt ſub dubio in cap.cũ Marthę. de celeb.miſſa.in fi.qa reſpiciẽti caudã illius.c.cũ Marthæ. manifeſte patet q; Innoc.reliquit archidiacono Lugduñẽſi inueſtigandum an illa diſtinctio de valde bonis,& de valde malis,mediocriter bonis,& mediocriter malis,locũ habeat in illo articulo quẽ p̃miſit,q; plerieq; reputant non indignũ ſctõrum gloriam vſq; ad iudicium augmentari:& ita eccleſiam poſſe ſane augmentũ glorificationis eorũ optare:quãquam ſcripturæ auctoritas dicit,Iniuriã facit martyri &c. Ad illius aũt articuli deciſionem ſeruiret ponendo duo mẽbra ꝓ iam btis:puta valde boni,ꝓ qbus oblationes & nr̃a officia ſunt ſolũ grãrum actiones:mediocriter boni,pro qbus eſſent adhuc expiationes.Et cũ valde malis nõ proſint, poſt q mẽbra ſolũ relinquũtꝰ mediocriter mali:oportet hoc mẽbro purgãdos non dãnatos contineri. An aũt pro dãnatis ꝑpetuo,duo membra ſeruire debeant,nullo modo eſt ad propoſitum Innocentij,neq; ſeruiret quouis modo ad illius articuli deciſionem.ℭ Ad rõnes ante oppoſitas.Ad primã de illo verbo Hier.dicit dominus Guillelmus Pariſieñ.tractatu ſuo quem edidit de merito,hoc procedere in illo qui non deſiderat vt exaudiantur orantes pro eo:addit:non tamen eſt hoc generale,quoniam pro tali qui etiam prohibebat ne pro eo orarẽt,& qui dicebat ſe nolle illo modo obtinere gratiam pœnitentiæ vel reuerſionis,eo inuito & renitente orationem fudit pro eo ſanctus Stephanus inſtitutor

grãdemontenſis ordinis cũ ſuo conuentu,& exauditus fuit.
Cũ enim pro illo oraſſent,venit ad illos homo ille nuncians
quomodo mutatus eſſet,& faciẽs cõfeſsionẽ de peccatis cũ
multa deuotione & lachrymis pœnitentiã egit.Ego aliter&
facilius reſpõdeo ꝙ Hiero.loquitur de his in quos eſt iam cõ
ſummata diuina ſentẽtia,quibus iã ob peccati mala merita
decreuit vltrà nõ miſereri:vt patet ex his quæ pręmittit.Vn
de ꝓ tali fruſtra oratur,qui meretur nõ accipere:vt negatio
in verbis Hier.determinet accipere,& nõ verbũ meretur.In=
tendit enim fruſtra pro illo rogari qui meretur nõ accipere,
id eſt cõtrariè indignus eſt vt capiat,& dũ deus iuxta meri
ti qualitatẽ ſemel ei decreuerit cõpenſare.Et ſimiliter intelli=
gendum eſt verbum Saluatoris Matthęi.x.Si domus digna
non fuerit &c. Per contrariã indignitatẽ,& quã decreuerit
deus pro tunc nõ auferre,ſed iuxta meriti proportionem &
exigẽtiam retribuere.Non enim ſufficiẽs cauſa eſt quare nõ
debeamus exaudiri ꝓ aliquo,quia ille priuatus eſt dignitate
ſeu nõ habet dignitatẽ obtinẽdi:(ſic enim peccator nihil poſ
ſet vnquã à domino impetrare,quod falſiſsimũ eſt)ſed cum
indignus eſt cõtrariè,& dei ſentẽtia fuerit iuxta meriti exi=
gentiã &c. Et ex hoc patet quid ſit de vtroq; conſequente
in prima ratione illato.¶Ad ſecũdum nego cõſequẽtiam.
Et eſt ratio, qa licet nihil poſſet deriuari ad aliũ ex alterius
merito per viã ſtrictę iuſtitiæ & debiti,vtiq; tñ per viã libe
ralitatis, gratiæ,ſeu cõgruitatis.Cõgruit enim & decet diui
nãmaieſtatẽ & immẽſam liberalitatẽ ſuã vt votis amicorũ
& qui eum diligunt,cõdeſcẽdat,nihilominus eoſdẽ pro ope
re bono remunerãdo.¶Et ad confirmationẽ ex apoſtolo.ij.
ad Corinthios.iiij. & Apoca.xiiij.dico duo.Primum, ꝙ re=
tributio vitæ vel damnationis æternę ſit ſecundũ ꝙ homo
geſsit,id eſt ſe habet in corpore ſiue in vita adhuc mortali,
vt vult ſcriptura inducta.nihilominus in vita pſenti ob me=
ritum vel preces vnius bene datur alteri gratia cõuerſionis:
vel aliud donum.Secundum,ꝙ poſt hanc vitam ſit homini
prout geſsit in corpore,retributio:ſed non ſolũ ꝓ eo quod
ipſemet egit in corpore, ſatis eſt ꝙ viuens fuerit in chari=

tate,& meruit vel geſſit vel ſe habuit in corpe:vt vult Au=
gu.exponens ꝙ ei poſſint aliorũ pręces & facta etiã ꝓdeſſe.
Qđ aũt inducit de ſnia ſapientiũ virginũ,dico ꝙ meritũ vi
tę ęternę quo ad vim condignitatis qua ſibi ex iuſtitia rñdet
vita ęterna,nõ poteſt in aliũ tranſportari ſeu trãſferri,ſed ꝑ
viã gratiæ & cõgruitatis vtiq; poteſt alteri ad gratiã & vi=
tã æternã ex cõſequenti obtinendã prodeſſe:ſed hoc ſolũ ꝓ
tẽpore vitæ,nõ poſt mortẽ.Sententia autem virginũ proce
dit pro tẽpore finalis iudicij poſt ſomnũ mortis:vt patet ex
decurſu textus.Tũc,inquit, ſimile erit regnũ cœlorum &c.
Tunc,ſcilicet in die iudicij de quo pmiſerat ſententiã præ=
cedente cap.Etiã oleũ gratiæ non infundit ad merita aliorũ
niſi ꝑ cõtritionẽ & vigilẽ cooperationẽ gratificã.Vbi ergo
pro tempore vię voluerimus ſententiam virginũ intelligere
interpretandã,oleũ vnius alteri nõ poteſt ſufficere: niſi ille
cooperet,& hoc feruide.Fatuę autẽ virgines deſidioſe quæ=
ſiuiſſe intelligunt.quoniã diligenter quęrẽdo iã emitur, imò
& emptum eſt oleum.Et ſic de ſecundo articulo.

TERTIO reſtat inqrere an oratio fuſa ꝓ mul
tis,minus proſit ſingulis ꝙ̃ ſi pro vno tm̃ fun=
deret.Et fuit opinio domini Prępoſitiui valen
tis theologi ꝙ nõ minus ꝓdeſt cuiquã eorũ,ꝙ̃
ſi ꝓ vno ſolo fieret principaliter,ex tribus.Pri
mũ qa bonũ ſpirituale ꝓportionat ſpũi.ſed ſpũs totus non
ꝑ partes cõmunicat.non eñ minus habet caput de aĩa quia A
etiã eſt ĩ pede.ergo ſimiliter bonũ ſpũale &c.Secũdum,quia
licet teda incẽdatur principi,aut ꝓ eo lectio fiat:tñ alij ęque
pręſentes ęqualiter illuminant & docentur,quãꝙ̃ ꝓ eis non
ſit incẽſum lumẽ,aut lectio fiat:imò nõnũꝙ̃ melius,ſi viſum
habeãt magis acutũ,aut ingeniũ clarius.ergo &c.Tertiũ,ꝑ
illud Hierony.cum pro cunctis animabus pſalmus vel miſ=
ſa dicitur,nihilominus ꝙ̃ ſi ꝓ vnoquoq; ipſorũ diceret,ac=
cipitur,de cõſ.d.v.nõ mediocriter.Doctor Subtilis,Quodli
be. ſuo.ij.(quod multi penè diuinũ exiſtimãt)dicit quodli=
bet opus meritorium, ſpecialiter orationem ,tribus modis
alicui valere. Generaliſſime, & ſic valet toti eccleſiæ . vnde

debet orans habituali ſaltē intentione omnes includere. Spe
cialiſſime:& ſic valet oranti. Vel medio mō: & ſic nō ęquæ
valet multis ſicut vni tantū ex illis valeret. Probat, qa meri
to ſicito ſecundū plenā iuſtitiā reſpōdet ſolū p̄miū determi
natū ad certū gradū. Capit ergo primū qđ debet orationi
mō medio, p̄ter ſcilicet debitū toti eccleſię,& ſpecialiter orā
ri. ſi totū illud det vni, nihil remanet diſtribuendū alteri: vel
ſi vtrique diſtribuatur, quilibet minus ſortietur. Et qa poſ=
ſet aduerſarius dicere: dū fundit oratio pro pluribus, bene re
ſpondet ei maius pręmiū ſecundū extenſionē, ſed æquale ſe=
cundū intenſionē: ſicut oratio eo ꝙ pro pluribus fuſa, tanto
certe eſt magis extenſa,& ſi ęqualis ſit intenſiue & in deuo=
tiōe. Hoc reijcit & repellit: qa merito ęquali nō debet ſecun
dū ſtrictā iuſtitiā bonū numeroſius,& ſic nec bonū extēſiꝰ,
ſicut nec bonū intenſius: qa plura bona æqualia æquiualent
vni bono maiori intenſius:& ſunt maioris valoris ſecundū
iuſtitiam, quàm alterum tantum. Cōfirmat: qa orans ꝓ om
nibus animabus in purgatorio, intendens ꝙ ſingulis valeret
mō medio: ita ꝓficeret ſingulis, ac ſi pro vna tantū &c. &
ꝑ conſequens deberet quilibet ſemper ſecundum ordinatā
charitatem ſemper pro omnibus fundere orationē: quia cæ
teris omnino paribus debet magis velle proficere pluribus,
dum cuiqꝫ ęque & per eundem actum poterit proficere &c.
Et quòd non ſolum procedat in via ſatiſfactiōis, vbi opor
tet ſolui ęquiualens, ſed etiam in alijs: probatur: quia niſi ſic,
ęque poſſet aliquis impetrare primam gratiam quotcunqꝫ,
ſicut vni ſoli. Item ſicut plures pœnæ æquiualent vni maio=
ri,& non relaxantur niſi per opus ſatiſfactorium maius, vel
plura: ita videtur de pluribus bonis impetrandis. magis em̄
videtur valere aliquid ad deletionem mali, quàm ad impe=
trationem boni. Etiam in humana amicitia dilectus per ſup
plicationem maius bonum meretur vni, q̄ꝫ multis: imò pro
vno exaudiretur, vbi nō pro ſingulis multorū:& hoc ſecun
dum iuſtam legem amicitiæ. Tertio confirmat: quia volun
tas nō videt efficacior vt eſt cauſa meritoria, q̄ꝫ vt eſt cau=
ſa elicitiua. ſed certum eſt non poſſe æque multa efficere ſi=

cut vnū tm̄, ergo. Omitto aliorū reſponſionē de diſtinctiōe
deuotiōis erga multos: qa recte īprobat, & in ſe friuola eſt.
ſed totā iſtam deductionē ſuā tanto labore fabricatā videt
ipſemet Scotus euertere. nā tractās arti. ij. an ęque valet vir
tute eccleſiæ vniuerſalis offerētis, dicit hoc poſſe alicui mō
medio applicari ſub multis gradibus. Et ponit, gratia exem
pli, tres. Primus, ſi intendat ꝙ valeat ipſi a. quātū valere ali=
cui pōt alteri ab offerente: deinde valeat b. quantū alicui va
lere pōt poſt ipſum a.& iij. c. quantū alicui valere pōt poſt
ipſum b. addens ꝙ nūquam poſterior gradus aliquid ſub=
trahit de priore. Ex his ſic arguo. Oratio applicata ſoli a. me
dio mō nō plus valeret ſibi, q̄ꝫ nūc cū b.& c. poſt: qa ſecun=
dū te poſterior gradus nihil detrahit de priore ergo fuſa ꝓ
pluribus &c. Si dixeris Scotū intendere, nihil detrahit ſui or
dinis, detrahit tamē ſimpliciter aliqđ valoris: ſicut ſi de maſ=
ſa auri detrahatur argentū qđ alias fuerit cōmixtū, nihil au
ri detrahitur, ſed bene aliquid valoris de tota maſſa: Contra,
tunc nō valet ipſa quātū alicui poſt ipſummet orantem va
lere poteſt. Nā plus valeret ei ſi nihil detractū alteri applice
tur. Etiam voluiſſe videt doctor: quēadmodū nō minus va
let oratio illi cui medio mō, ex hoc qđ multis imò toti eccle
ſiæ generaliſſime applicatur, quod ſimiliter non minus pro
deſt de primo gradu modo medio, propter gradus alios in=
feriores: ſi metu iſtorū dixeris ꝙ oratio minus prodeſt vni
ex hoc quòd etiam alijs applicatur in diuerſo gradu, ſed mi
nus profuerit ſi in eodem gradu: & ꝙ hoc voluerit Scotus:
iam æque currunt argumenta ſibi quæ format contra pro=
poſitum, ſicut illi: & eadem ſolutione qua vim argumento=
rum elidere poteris in diuerſo gradu, euadet alius etiam in
gradu eodem. patet aggregando pręmia in diuerſo gradu,
quæ tu colligenda cenſes: dum in gradu ęquali reſponderit.
¶ Pro huius deciſione præmitto ꝙ duobus modis pōt al=
teri proficere noſtra oratio, per viam ſatiſfactionis, & per
viam meriti. ¶ Via ſatiſfactionis cōſiſtit in exolutione ſeu B
redditione ęquiualētis ad pœnam ſeu partem pœnæ quę re=
dimitur.& nulli valet hoc modo, niſi ei per intentionem ſa=

ciẽtis fuerit applicata. Vñ ſi alteri totũ dederit,nihil pœnæ
ꝑ ſemetipſum debitæ redimit per viã ſatiſfactiõis.nã ꝓ illo
ſolo ſatiſfacit pro quo intendit:ſicut ſi ego ſoluero cõi credi
tori cui ego obligor in certa ſumma,& cui Petrus & Ioan
nes ĩ ſumma ęquali obligant:illi cedit in defalcatiõe, ꝓ quo
intendo & volo ſolutũ eſſe. Verũ eſt tñ ꝙ ſi intendit ſatiſfa
cere ꝓ illo qui nõ eſt capax,puta dãnato vel iã ſaluato, aut
exiſtẽti in mortali peccato:reuertit ad facientẽ, & ſibi cedit
in redemptionẽ pœnæ,ſi habitu ad minus ſit eius intentio
nis,ꝙ ꝓ ſe faceret ſi crederet nõ ꝓficere illi pro quo intẽdit.
Sic pax nr̃a reuertitur ad nos,vt docet Saluator Matthęi.x.
C &c.❡ Per modũ meriti,cuius eſt mercedẽ impetrare,valet
alteri dupliciter.Primo ratiõe vnionis q̃ fit ꝑ charitatẽ, iu
xta illud Symboli,Sanctorũ cõmunionẽ. & illud ꝓphetæ,
Particeps ego ſum omniũ timentium te &c.pſal.cxviij.Vn
de ſicut cũ inter aliquos eſt contracta ſocietas omniũ bono
rum,quicquid vnus lucratur,omnibus eſt cõe: ſic in ꝓpo
ſito ſpiritualiter,qa charitas eſt ſpiritualis amicitia & ſocie
tas cõnectens mẽbra eccleſię,& qa nõ eſt cõmunio Chriſti
ad Belial,peccator etiã nõ excõicatus,qa membrũ diaboli,
nõ eſt per viã vnionis ꝑticeps alicuius boni qđ fit in eccle
ſia,mẽbrũ namq; qđ mortuũ fuerit, nõ recipit influentiam
à corpore toto vel capite ratione vnionis. Et hæc eſt cauſa
quare diabolus in malis dicitur habere poteſtatem ſic vt in
pecore ſuo.xxiij.quæſt.i.miramur.Secũdo valet oratio ali
cui per viam ſeu modum meriti, ratione intentionis ipſius
orantis,quia ſcilicet deſiderat oratione ſua certę perſonę vel
certis perſonis proficere,& ſic poteſt indifferenter valere iu
ſto & impio,ſed hoc per viã gratiæ & liberalis impetratio
nis à capite eccleſię,quod eſt auctor totius naturæ, potens
viuificare quod mortuũ fuerit,& cuicũq; voluerit benefi
cia gratiæ impertiri,potiſſime ad pręces ſanctorum. Sic di
cit Auguſti. Niſi Stephanus oraſſet, forte Paulus ſaluatus
non eſſet. Et de Carolo Magno audita eſt vox. Egidij meri
to Caroli peccata dimitto. Et ſic ꝓdeſt recipi ad beneficia
alicuius hominis vel multitudinis in ſpeciali:qa ſi peccator

eſt,fit particeps per intentionẽ.ſi iuſtus, vbi prius tantum
participaſſet rõne vnionis,modo etiã participat ratione in
tẽtiõis.Secũdo ſuppono,vt tradit dñs Petrꝰ de Palude.xlv. D
diſtin.iiij.ſententia.q.ij.art.ij.Duplex eſt differẽtia inter par
ticipiũ,ad merendũ,& ſatiſfaciendũ:quia participiũ meriti
ex ſola vnione charitatis habet ſine intẽtione facientis ſpe
cialiter directa ad ipſum participantem,licet ſit maius cum
intentione:ſed nõ participium ad ſatiſfaciendum.alias enim
quicunq; exiſtẽs in charitate ſtatim immunis eſſet ab omni
pœna,ꝓpter infinitatẽ theſauri eccleſiæ quẽ participat: vel
ſaltẽ q in maiori charitate eſſet,minoris pœnæ debitor eſſet
in hoc ſeculo & alio:qđ nõ eſt verũ ſed ex ſola intẽtiõe faciẽ
tis. Secũda differentia eſt,quia ꝑticipiũ meriti nõ minuit
ex multiplicatione participantiũ.nõ eñ fit deterior cõditio E
multiplicatis electis,ſed melior:nõ ideo qa incipiẽtes partici
pare etiã incipiunt cõmunicare,quia paruuli baptizari in
cipiunt propter charitatẽ participare,& nihil cõmunicant,
quia nihil adhuc operati ſunt. Addo,licet quilibet partici
pans etiã cõmunicaret aliquod opus meritoriũ,non tamen
cõmunicat ſemꝑ æqualia,cõparatione ad illa quæ partici
pat. Ponamus ergo gratia exẽpli. Sũt mille in charitate,quo
rũqlibet habet mille opera meritoria. Iſte iã acqrit charitatẽ
ſibi in vnico opere meritorio.ſi participiũ meriti ex multi
plicatiõe participantiũ minueretur,fieret deterior conditio
exiſtentiũ in charitate,ex hoc ꝙ iſte nũc acquirit charitatẽ
in vnico opere meritorio. Hinc dicit Palu.in paſſu allegato
ꝙ receptus ad beneficia & participiũ ordinis,nõ aſſequitur
nec in toto nec in parte remiſſionẽ pœnæ ꝓpter ieiunia quæ
fiunt in ordine,ſicut fieret per indulgentias prælatorũ,quia
fit receptio ad merendum. Et declarans quod ſit illud partici
pium meriti (cm homo per hoc non ſit dignus maiori glo
ria.ſtat enim eũ qui eſt in minori charitate,eſſe pluriũ parti
cipem, & receptum eſſe ad beneficia plurium religioſorũ)
dicit ꝙ nihil videtur aliud niſi ꝙ eũ propter merita aliorum
quãdoq; deus ꝑſeruat à peccato,& morte,& ſic de alijs. Sic
etiã recordatus eſt deꝰ Abrahã,& liberauit Loth. Geñ.xix.

Sicut ꝓpter iuſtos parcit impijs.¶ Tertio præmitto ꝙ de cōgruo poſſum⁹ alijs aliquid mereri à adeo:ſed regulariter nihil poſſumus merendo efficere vt alteri quicquã de iuſtitiæ rigore debeatur. Primũ patet ſecundũ Philoſophum.x. Ethicorũ. Si dij curã habẽt aliquã humanarũ rerũ,vt exiſtimatur & creditur,rationabile eſt eos gaudere optimo & cognatiſſimo ſibi,cuiuſmodi eſt mens,& amãtibus illã maxime honorantibuſq; fauere,tanq; rerũ chariſſimarũ ſub curatoribus,ac recte & bene agẽtibus.Sed congruũ & decẽs eſt vt eorũ vota & deſideria q̃ ſibi placẽt exaudiat. Hinc Pſal. xliiij.dicit: Voluntatẽ timentiũ ſe faciet,& deprecationem eorũ exaudiet,& ſaluos faciet eos.Et Io.ix.Si qs dei cultor eſt,& facit eius voluntatẽ,hũc exaudiet.ergo meremur alijs de cõgruo.Secũda pars patet:qa eſt ſupererogãtis liberalitatis ꝙ nos ꝓ alijs audiat:ita ꝙ ſi exaudit,eſt gratiæ.ſi audire noluerit,nullam faciat iniuriã.Hinc doctores & ſancti ad infallibiliter impetrãdũ petita, ponũt requiri vt ꝓ ſe quis petat de ꝑtinẽtibus ad ſalutẽ,pie & ꝑſeuerãter. Vñ Baſilius. Ideo qñq; petis,ꝙ nõ accipis:qa ꝑperã poſtulaſti,vel infideliter,vel leuiter,vel non cõferẽtia tibi,vel deſtitiſti.non ꝙ hæc requirant ad efficaciã impetrãdi,cũ frequẽter dñs exaudiat quibuſdã ex illis nõ cõcurrẽtib⁹:ſed qa ſine illis nõ eſt infallibilitas & certitudo ſeu ſecuritas impetrandi. Etiã alijs ſolũ meremur de cõgruo,nõ de cõdigno.Sed meritũ cõgrui (vt recte tradit Guillelmus Parienſis tractatu de merito) nihil eſt aliud quàm congruitas vel idoneitas qua aliquis dignus vel idoneus eſt vt ei aliquid fiat:quomodo aliqs dicit epiſcopatum meruiſſe,id eſt ad epiſcopatũ dignus vel idoneus:non qđ ei iniuſtitia vel iniuria fiat ſi ei nõ detur.Hinc ij.Maccab.vlt.de domino dicitur ꝙ non ſecundũ armorum potentiam,ſed prout ſibi placet dat dignis victoriam.ſignificans hoc eſſe cõgruitas,& adhuc pendere ex diuino arbitrio. Dico notanter in ſecunda parte huius ſuppoſitionis regulariter:quia poſſet de iuſtitiæ rigore petitum alteri deberi,ſi deus antea ſibi dare promiſerit ſi aliquis pro eo orauerit,Gẽ.xx.Nunc redde viro vxorem,& orabit pro te:quia propheta

propheta eſt:& viues.¶ His præmiſſis pono aliquas concluſiões. Prima eſt,Oratio per viã ſatiſfactiõis nõ ęque ꝓdeſt multis vt ꝓficeret vni ſoli:& æque ꝓficit min⁹ iuſto vt ꝓficeret iuſtiori.Patet:qa via ſatiſfactionis eſt ꝑ redditionẽ æquiualẽtis pœnæ debitæ.Quis aũt ſoluit ꝓ duobus debitoribus æqualiter decẽ,nõ liberat quẽcũq; eorum niſi de quinq;:tñ vbi totũ ꝓ eorũ altero ſolueret,illũ à decẽ liberaret.ergo &c.E ſecũda pars patet:qa cuiuſcũq; cõditiõis debitor fuerit,nõ à pluri liberat quã per ſe vel aliũ dederit in ſolutũ.Nec eſt ſimile de medicina:vt Præpoſitiuus intẽdit: q̃ materiã peccantẽ educit & eijcit iuxta diſpoſitionẽ & qualitatẽ ægroti:qa medicina agit educẽdo vel euacuãdo. Qđ aũt datur in ſolutũ,nõ agit in obligationẽ debiti,ſed demit præciſe tm̃ ab obligatiõe quãtũ ſoluit.Etiã natura ęgri coagit:imò eſt principale agẽs,et vtit medicina quaſi inſtrumẽto.Et ideo ſecũdũ ꝙ natura eſt debilis vel potens:medicina fortius vel debili⁹ operat.Sed in ꝓpoſito natura vel diſpoſitio eius ꝓ q̃ ſatiſfit,nihil operat ad extinctionẽ debiti vel obligatiõis:ſed illud ſolũ qđ datur in ſolutum,eſt cauſa quare obligatio in toto vel in parte extinguit.Et dico per viã ſatiſfactionis:qa per viã medici gratiæ & liberalis impetratiõis multũ cõfert cõditio bona debentis:quẽadmodũ ad aliorũ preces facili⁹ cõcedit deus aliqua bñficia iuſtis q̃ ſceleratis & perditis:& ĩter iuſtos facilius eis q maiori charitate flagrãt. Vnde ſanctorũ oratiões q ſunt in patria æternæ beatitudinis:licet ꝑ viã ſatiſfactiõis animabus iã purgãdis,ſeu in ergaſtulo purgatorij detentis ſubuenire nõ poſſunt,vtiq; tamen ijſdẽ pœnæ relaxationem ſuis precibus impetrant:& facilius ſeu plus iuſtioribus,nõ dubiũ eſt. Secũda cõcluſio eſt G Gratior eſt deo oratio quãto cæteris paribus ꝓ plurib⁹ funditur. Probatur:quia opus eſt deo acceptius:quanto ardor charitatis in eo fuerit maior. ſed magis cenſetur ardere charitas,quanto diſtantius ſcintilas emiſerit:de quo ad Ephe. iij.in charitate radicati & fundati,vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit latitudo,lõgitudo,& ſublimitas,& profundum.ergo &c. Præterea nemo dubitat do

minimã orationẽ maxime eſſe ſalutarẽ,& deo gratiſſimã, ſed in illa non ſingulariter ꝓ vno oratur,ſed ꝓ oībus.ergo &c. Vnde Cyprian9 martyr dei glorioſus libro de oratiōe dñica, Ante oia inquit pacis doctor ac vnitatis magiſter ſingulatim noluit & priuatim preces fieri,vt quis dũ precatur,ꝓ ſe tm̃ precetur.Nō eñ dicimus. Pater meus qui es in cœlis, nec panẽ meũ da mihi hodie:nec dimitti ſibi tãtũ vnuſqſq; delicta expoſtulat,aut vt in tentationẽ nō inducat,atq; à malo liberetur,pro ſe ſolo rogat. Publica eſt nobis & communis oratio Et qñ oramus:non pro vno,ſed pro populo toto oramus:quia totus populus vnũ ſumus.deus pacis & concordie,& magiſter vnitatis, q docuit ſic orare:vnũ ꝓ oib9 voluit, q̃o ĩ vno oẽs ipſe portauit.Hæc Cyprian9.& apoſ. j.ad Timo.ij.ca.Obſecro primũ omniũ fieri obſecrationes, orationes,poſtulationes,gratiarũ actiones pro omnibus hominibus,pro regibus,& omnibus qui in ſublimitate ſunt cõſtituti,vt quietam & tranquillam vitã agamus in omni pietate & caſtitate.Hoc enim bonum & acceptũ eſt coram Saluatore noſtro deo:qui omnes homines vult ſaluos fieri. & ad agnitionẽ veritatis venire.Hæc mihi cauſa videt̃ quare in conſuetudinẽ duxit eccleſia quũ pro vnius anima cupit vigilijs & miſſis ſatiſfacere,pro omnibus defunctis orat.Dico notãter in concluſiōe cæteris paribus,quia poteſt aliqua conditio reformare pactum vt gratior ſit in oratiōe aliqua paucitas,q̃ multitudo aliqua:verbi gratia ſi oratio funditur pro paucis inimicis,gratior & magis accepta eſt deo, quã ſi pro multis amicis,vel ad quos neutraliter ſe habet homo, funderetur.Ex hoc ſequitur correlarie ꝙ non repellit deus

I precẽ hominis quia multa petit,modo nō oret ſupra quàm decet aut conuenit requirere hominem.non enim vt rex Antigonus Cynicũ repuliſſe dicitur primo dum talentum peteret,quia plus eſſet quàm Cynicum accipere conueniret:ſeret,quia plus eſſet quàm Cynicum accipere conueniret:ſecundo cum denarium,quaſi munus peteret quàm regem dare conueniret:cum Senecæ ſententia potuiſſet & talentum dediſſe vt rex , & denarium vt Cynico.refertur in capit.& quæſtione.de ſimonia.non ita inquam occaſiones quærit

dñs petita negandi,ſed cum ſit liberaliſſimus,& ſumme miſericors,quærit & deſiderat nonnunquam rogari,vt occaſionẽ habeat parcendi,& diuitias miæ ſuæ hoibus impertiendi.Ezechielis.xxij.Quæſiui de eis virum qui interponeret ſepem,& ſtaret oppoſitus contra me pro terra,ne diſſiparem eam:& non inueni.Secundo ſequit̃ non valere conſequentiam:deus nonnunquã minus facilè tribuit petita omnibus pro quibus fuſa eſt oratio,q̃ vni eorum tantũ:ergo facilius audit orationẽ fuſam pro vno tantum q̃ ꝓ multis. Exemplum habemus in eo qui dum multa ab eo petuntur conſueuit ſaltem aliquid dare:dum parum,oĩno nihil.Ratio quare non valet conſequentia,quia magis prouocatur (vt ita dixerim) diuina liberalitas quo gratius donum offertur ſeu adhibetur.Oraturus igitur pro Petro,vt ſit oratio ſua acceptior:coaſſumit cum Petro inimicum ꝓprium in oratione:cui forte ob immanitatem ſceleris nullatenus eſt deus parciturus.hic facilius deus audit orationem fuſam ꝓ multis:q̃ ſi pro Petro tantum fuſa fuiſſet:& nihilominus tribuit facilius pro Petro tantum q̃ pro vtroque.Non valet ergo conſequentia:minus facilè tribuit petita ꝓ oibus: ergo minus facilè audit orationem fuſam pro omnibus,q̃ ſi pro vno tantum funderet.¶ Tertia concluſio, Ad occulta iudicia dei ſpectat an & ꝓ qbus inter oĩno pares oratio nem fuſam ſit auditurus:probabilior tamẽ & veriſimilior ſpes eſt impetrandi,quanto ad dei honorẽ & gloriam plus conducit quod petitur.Prima pars patet.Cũ enim miæ dei ſit ꝙ non ſumus conſumpti.Threnorum.iij.nec ſibi imputari poſſet ſi perirent oẽs nationes terræ quas ipſe fecit.Sapientiæ.xij.Propter quod admiratus q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia diuina,Quis(inquit Apoſtolus)cognouit ſenſum dñi,aut quis conſiliarius eius fuit:In cauda adijciens:Quis prior dedit illi,& retribuet̃ ei:quo iudicia dei de nobis iuſtificat:qm̃ totum eſſe & viuere ab eo ſuſcepimus,nullũ ei poſſumus munus referre quod ipſum ad antidora ſeu gratiæ redditionem nobis aſtringat: quin ſine iniuſtitiæ aut illiberalitatis nota poſſet nihil retribuere operanti.In hoc K.

enim differt humana amicitia ab illa q̃ ad deū habet:ꝙ cū
amicum orauerimus,poſſumus beneficijs & oratione mul
ta conſtringere eum vt abſq; liberalitatis & ingratitudinis
vitio nequeat denegare petita.Secus de deo,q nullius libe-
ralitatis impertiendæ debitor cōſtitui pōt,propter immen
ſa beneficia quibus oēm creaturam ꝑuenit.Sed ſi quando
L debitor fuerit,ſibi debitor eſt vt promiſſa cōpleat.Regula-
riter aūt non promittit orationē ſundendam pro alijs audi
re,ſed ſeruat ſuæ diſpoſitioni & volūtati.Dico regulariter:
quia inuenimus eum aliquando promiſiſſe:vt Iob.xlij.Iob
aūt ſeruus meus orabit ꝓ vobis:faciē eius ſuſcipiam vt vo
bis non imputeē ſtultitia.Similia reperies in multis alijs paſ
M ſibus.Voluntas aūt & decretū domini varium eſt de factis
diuerſis ſimiliter tn̄ quo ad nos circunſtantionatis.Decre-
uit aliqn̄ miſereri totiꝰ multitudinis ,ſi vel vnus poſſet hō
deprehēdi bonus.Hiere.v.Circuite vias Hieruſalē,& aſpici
te & cōſiderate q̃rite ī plateis an īueniatis virū faciētē iudi-
ciū,& q̃rētē fidē;& ꝓpitius ero eius. Hiero.Si vnū inuene-
rit iamiamq; ꝑitura Hieruſalē,qui faciat iudiciū,& q̃rat fi-
dem:deus miſerebitur Hieruſalē.Interdum nāq; nec iuſto-
rū vult miſereri propter commixtos malos.Iob.xxxv.Cla-
mabunt,& non exaudiam propter ſuperbiam malorū.vbi
Grego.Scilicet in tribulatione.ac ſi diceret:Reatus oppri-
mentiū prohibet audiri voces oppreſſorū:nec eripiunt vi-
ſibiliter iuſti:quia ſaluari iniuſti inuiſibiliter nos merentur.
Et glo.interli.Sicut aliquando deus ſuos propter inimicos
eripit,vt illi conuertātur:ita aliquādo ſuos nō audit ꝓpter
damnationem perſequentium.Et cum abſolute contra lo-
cum vel perſonam decreuerit beſtias malas,famem,gladi-
um,& bellum immittere:nullius oratio poteſt mutare hāc
ſententiam:vt ſupra deduxi ex verbo Hierony.tractantis
illud Hieremiæ.xj.Tu vero noli orare &c.Et probat ver-
bum domini Ezechielis.xiiij.Si dixero gladio,tranſi per ter-
ram:& interfecero de ea hominem & iumentum &c.Cum
ergo incertum ſit valde contra quem locum vel hominem
abſolute aliquid decreuerit,patet ad occulta dei iudicia ꝑ-

tinere &c.Secundam partem concluſionis probo:quia præ-
ſumitur deus magis inclinatus ea concedere quæ magis ſer-
uiūt ad ſui nominis gloriā ampliādam,& ad blaſphemias in
fidelium cōpeſcēdas.Hinc cū oraſſet propheta ,Adiuua nos
deus ſalutaris noſter:& ꝓpter gloriā nominis tui libera nos:
& propitius eſto peccatis noſtris propter nomē tuum: pro
cauſa facilius impetrādi etiam adiecit.Ne forte dicāt in gen
tibus,Vbi eſt deus eorū?& innoteſcat in nationibus coram
oculis noſtris.Pſal.lxxvij.& Pſal.cxiij .Non nobis domine
non nobis:ſed nomini tuo da gloriā ſuper miſericordia tua
& veritate tua:nequādo dicāt gentes , Vbi eſt deus eorum?
Et grauiter fert deus ꝙ nomen ſuum blaſphemetur inter gē-
tes propter nos.ad Ro.ij.& Ezechi.xxxvj.quādo ſcilicet per
ſiſtente culpa,dei miſericordiā à nobis repellimus ,& miſeri
opprimūtur:quaſi deum coleremus qui potēs non ſit de tri-
bulatione & manu infideliū nos eripere.¶Ex his omnibus
dico ꝙ aoplicatio orationis per viam ſatisfactionis, minus
prodeſt vni quādo applicatur ſimul alteri:ſed per viam me
riti aut impetrationis non minus q̃ſi pro altero eorū tātum
oratio funderetur:& ideo (vt dicit dominus Pet. de Pal.ſine
præiudicio prius receptorū recipiūtur etiam alij ad partici
pium omnium meritorum quæ fiūt in aliqua cōmunitate N
vel ordine:& æquè multum recipiūt nouiſsimi ſicut primi.
AEquè enim cōgruum eſt vt audiat pro Petro, licet ſimul
orem pro toto mūdo.Sed multa poſſunt occurrere quare ma
gis congruū ſit à parte eorum pro quibus oratur,vt eadem
oratio æqualiter pro multis fuſa,pro vno audiatur magis q̃
pro altero:puta ſi ipſe cauſam dederit & procurauerit ora-
tionem fundi,orationem tamen cōmunem:ſicut deus non-
nunquā orātem pro alijs,& cōtra ſe,audit ſimul pro ſe.Ego
ſum,inquit Dauid,qui peccaui:ego minus iuſtè egi:iſti qui
oues ſunt,quid fecerunt?Obſecro vertatur manus tua con-
tra me,& domum patris mei.ij.Regum vltimo .Et audiuit
eum dominus ſimul pro ſe.Et multa huiuſmodi in ſcriptura
inuenies.Sed quia petēs miſſam pro ſe vel defunctis celebra
ri ,petit ex hoc apud deum ſatisfacere ; obligatus pro vno,

non plene ſatiſfacit celebrando pro multis . Nec ſatis eſt(vt
quidã opinant) in recõpenſam facere ipſos aliorũ ꝑticipes
meritorũ,niſi per viã ſatiſfactiõis tot numero ſibi applicet
vt ſatiſfactioni miſſæ poſſint æquiualere. ¶ Ad ratiões do-
mini Prępoſitiui,quantũ cõtra primã concluſionẽ militãt,
O reſpõdeo ad primã de ſpiritu,ꝙ aliquid põt totũ participa
ri ab aliquo quo ad ſubſtantiã,à quo nõ totũ ꝑticipat quo
ad virtutẽ:ſicut anima mouet duo corpora æqualia ſibi in
virtute mouendi proportionata,quorũ alterũ multo velo-
cius mouet.Ita in ꝓpoſito de valore operis ſatiſfactorij:qđ.
totũ à duobus participat:ſicut duo poſſunt eſſe dñi eiuſdẽ
iuris ſpiritualis indiuiſibilis, & neuter eſt dñs quo ad totũ
valorẽ.Sic ſimiliter totus tractus vel motus nauis procedit
à quolibet duorũ trahẽtiũ:ſed à neutro totaliter &c. ¶ Ad
ſecundũ de doctrina &c . omiſſis ꝗ Scotus dicit de moueri
adęquato,dico nõ eſt ſimile:qa illa agũt naturali neceſſitate
in qđlibet paſſum æque propinquũ. ſed opus ſatiſfactoriũ
nõ cedit in ſolutũ,niſi ex intentione operantis:ſicut ſi nume
raueris decẽ cõmuni creditori Ioannis & Petri,qui illi ęqua
liter obligentur : pecunia numerata ſolum illi cedit in ſolu-
tum pro quo vis ſatiſfacere. ¶ Ad tertiam de verbo Hiero-
nym.dat gloſ.tres ſolutiones.Prima,quòd procedit de ſacra
mentis,propter ſpiritum ſanctum qui non datur ad mẽſu-
ram quarta diſtinctione.nec quenquam.Secunda,quòd pro
cedit quo ad celebrantem : quia tantum valet ei ac ſi miſ-
ſam celebraret pro vno . Tertia , quòd non minus valet
miſſa vna cum hilaritate mentis dicta pro duobus,quàm ſi
pro quolibet diceretur cum anxietate.Prima ſolutio inſuf-
ficiens eſt : quia loquitur non modo de miſſa , ſed etiam de
pſalmo.Pſalmus autem nullum ſacramentũ continet. Etiã
male allegat quòd ſpiritus ſanctus non datur ad menſuram:
cum hoc ſit ſpeciale priuilegium Chriſti, quòd ei ſit datus
ſpiritus ſanctus non ad menſuram.Ioan.iij.Capitulum au-
tem nec quenquam,ſolum dicit ſpiritum ſanctum non mẽ
ſurari, ſed totum infundi , ſed certe cum magna diuerſita-
te effectuum. & ita parum probat propoſitum. Alias duas

ſolutiones tranſeo. Verba aũt Hieronymi parũ vrgẽt.dicit P
enim:Cũ igitur pro cũctis animabus pſalmus vel miſſa:di
cit nihilo minus quã ſi ꝓ vno quolibet eorũ diceret,accipit.
nõ dicit ſi ꝓ quolibet ideo idem diceretur:ſed ſi ꝓ vno quo
libet,indiſinite capiendo ly quolibet:ſicut dicimus,ſi vnuſ-
quiſq; ſacerdotum hoc fecerit,incurrit excommunicationẽ
ipſo facto.ſed ex hoc non ſequitur pſalmum vel miſſam
tãtum valere cuilibet eorum ac ſi pro vnoquoq; pſalmus
eſſet dictus,maxime per viam ſatiſfactionis. ¶ Ad ratio-
nes doctoris Subtilis,quantum aduerſarij vident ꝑdetermi
natis,reſpondeo.Prima innititur falſo fundamento. præſup-
ponit enim quòd pro opere vnius debeat ex iuſtitia alteri
quodcunq; præmiũ,cũ ſola gratia & liberalitate nos audiat
deus ꝓ alijs.ſecus de via ſatiſfactionis. ¶ Ad cõfirmationẽ
cũ dicit ſic,orans pro omnibus aĩabus in purgatorio&c.rñ-
deo hoc eſſe diuini arbitrij pro quot & pro quibus eũ velit
exaudire:nõ ex vi vel efficacia ſuæ orationis.ſed hoc verũ
eſt qđ nõ minus proficit oratio ſacerdotis Petro quia mul-
ti alij miſſam audiunt,quam ſacerdos fundit pr oĩbus aſtan
tibus,dicens:& omniũ circunſtantium &c.Nec minus effi-
cax eſt oratio pro eccleſia catholica quia ſunt plures de gre
mio eccleſiæ:nec minus valent Ioãni merita ſanctorum via
participij ex vnione charitatis quia multi ſecum eadem par
ticipant, Etiam qui non conferunt merita perſonalia par-
ticipanda,vt paruuli baptizati.Cum infert,ergo ſecundum
ordinatam charitatẽ deberet ſemper orare pro omnibus &c.
quia cæteris paribus debet velle proficere pluribus &c.di-
co qđ abſq; dubio pium eſt & aliquando debitum ꝓ omni
bus orare:ſed quando extra caſum obligationis ſeu debiti
orat,poteſt indifferenter pro quot voluerit fundere oratio-
nem.Etiam ſine ſua applicatione ſæpe omnibus prodeſt.ſer
uaſſet enĩ dñs Sodomã & Gomorrã,ſi vel decẽ fuiſſent in
eis reperti iuſti.Geneſis.xviij.Et recordatus dñs Abraham
liberauit Loth . Geneſis.xix.Et benedixit dominus Laban
ad introitum Iacob . Geneſis . xxx.Et propitius fuiſſet to-
ti Hieruſalem ſi vel vnus reperiri potuiſſet faciens iudi-

cium,& quærens fidem.Hiere.v.Et certe noſtræ carnalitati expedit nonnunquã pro aliquibus ſingulatim ſingulariter orare,qñ potius inſlammamur deuotione pro paucis orando,quã pro multis.Ad probationẽ qua nititur docere qđ ſua deductio etiã ꝓcedit in alijs à ſatiſfactione,quia ſic poſſet quis impetrare primã gratiã per orationẽ cõmunẽ, ſicut per ſingularem pro eo tantum fuſam:dicendũ quòd verum eſt.Quod aũt à ſimili inducit de humana amicitia,valde debile eſt,& claudicat multũ,quia regulariter minus gratum eſt amico homini ſi multa petanť:& homo multa donando minus habet.item & põt prodige agere multa donando: quorũ nihil formidandũ eſt apud deũ,modo pie & recte petatur ad ſalutẽ,& dei honorẽ.¶ Ad ſecundã confirmationẽ dico quòd ſolũ probat nos nõ poſſe multis æque ꝓficere vt vni:cui non repugnat quòd eidem facilius proficimus per orationem communem,quàm per aliquam ſingulariter pro eo fuſam.Veriſimile eſt etiam quòd ſæpe audit nos deus ꝓ tota communitate,cui inſunt quidam perditæ vitæ homines pro quibus ſolis ad temporalem proſperitatem & pacem nequaquã eſſet nos auditurus,ſicut in cumulo & multitudine magna exponimus denariũ minus iuſti ponderis, qui ſolitarie pro certo refutaretur.Et hæc de tertio articulo.

Argumentum Quodlibetarij.

AD ARGVMENTA Quodlibetarij, ad partem negatiuam ſic arguit:Si oratio ęque proficeret multis,ſuperuacue eſſent ab eccleſia ſpeciales orationes ordinatæ pro defunctis & nauigãtibus,pro viro et fœmina &c.imò & cõtra charitatem.quandocunq; enim eodem actu & æqua facilitate poſſum multis ꝓficere vt vni tantũ:nõ ſatis diligo omnes,niſi omnibus curauero prodeſſe.ergo minus ꝓficit oratio multis q̃ vni prodeſſet ſi pro eo ſolo funderetur. Ad partem affirmatiuam ſic,Quanto homo eſt liberalior,tanto magis accedit ad æque facile concedendum petentibus mul

ta vbi & qñ conuenit ſicut pauca.ſed deus eſt liberaliſſim9 & incõparabiliter q̃ hõ eſſe põt liberalior:ergo æquè faciliter multa cõcedit ſicut pauca:& ꝑ cõſequẽs æquè ꝓficit orõ multis vt vni tantum ſi ꝓ illo ſolo fuſa eſſet.Maior patet:qa ſi æquè facilè multa tribuit vt pauca,ab oĩbus commendať,niſi facilius aut plus dederit q̃ cõuenit.ideo adieci,vbi & qñ conuenit.ſed dedecere nõ põt dñm deũ quantũlibet ſimul multa & facilè dederit.ergo.&c.¶ Ad rõnẽ ante oppoſitum dico q̔ oratio cõis nõ minus ꝓficit alicui q̃ ſi pro eo ſolo funderet:ſed nunq̃ æquè multis vt vni ꝑ viam ſatiſfactionis:ſed ex intentione orantis,quantũcunq; cõis fuerit orõ,cedit illi ĩ ſolutũ ꝓ quo vult & ꝓ quot voluerit partialiter.Nec ſeqtur q̔ ſuꝑuacuæ ſint ſpeciales orationes ꝓ nauigantibus & defunctis ordinatæ:qa valde expedit ad excitãdũ tũ in nobis tum ĩ ppl'o deuotionẽ;cũ noſtra carnalitas ſpecialib9 cauſis & ꝑſonis aſſurgat fortius, & ardẽtius inclineť.Et cũ dr̃ q̔ eſſet cõtra charitatẽ &c:nego conſequentiã:quia non æquę poſſet multis ꝓficere per viã ſatiſfactionis.& orando nõ tenemur ꝓximis ſemꝑ impendere ꝑ viam meriti quicqđ optimũ fuerit:ſatis eſt ſi bonum & bene.etiã incertũ eſt q̔ ꝓficeret cum effectu:cũ ſolũ ſit meritũ cõgruũ,& cui ex iuſtitiæ rigore merces nõ debeť.¶ Ad rõnem ꝓ parte affirmatiua dico q̔ deus,qa oĩm liberaliſſimus,æquè facilè multa concedit ſeu donat vt pauca:ſed tunc ſolũ qñ ei placet.Nã vt in ſuperiorib9 deduxi, nunq̃ ſibi currere põt debitũ liberalitatis cõparatione ad creaturã,niſi ſemetipſum ad aliqđ reſtrinxerit.Secus in hoĩbus,& cõparatione adinuicẽ.ſed hoc nihil ꝓbat cõtra viã ſatiſfactionis:quia ibi non pure liberaliter remittiť,ſed ſoluitur debitum.neq; oportet certe deũ in quolibet opę liberaliſſime agere quantũ ad modũ facti ſeu opis ¶ Cõtra hoc replicať.Si deus non ſemper æquè conceſſit ſingulis eorum pro quibus orať,ſicut vni:hoc neceſſario accidit ex altera duarum cauſarum,vel quia non poteſt,vel quia poteſt ſed non vult.neutrum horum dici poteſt.ergo &c.non primũ: quia ſic eſſet impotens.non etiam ſecundum;quia ſic eſſet

inuidus.Similiter enim infert Auguſtinus cõtra maximum:
Si deus pater potuit gignere filiũ ſibi æqualem,& noluit,in
uidus fuit.Reſpõdeo:dicit Magiſter.xliiij. diſt.iiij ſentẽtiarũ
ꝙ nõ valet ſimilitudinis talis inductio:quia filiũ genuit de
ſua ſubſtãtia:ideoqꝫ ſi poſſet gignere æqualem,& non gigne
ret,inuidus eſſet.Secus de alijs quæ nõ facit de ſubſtãtia:quę
vtiqꝫ poſſet meliora facere.Ita in ꝓpoſito.Et ratio eſt: quia
quicquid poteſt facere de ſubſtantia ſua,neceſſario facit,&
debitum virtutis exigit vt faciat:ideo ſequitur ꝙ ſi non fa=
ceret,inuidus eſſet:ſicut nobis occurrit debitũ virtutis gene
rare ꝓlem perfectã quantũ poſſumus dũ generationi eſt in=
tendẽdum,ſecus de illis quæ artificialiter facimus. Simile eſt
de domino deo ad nos.Etiã multis videt Aug.non voluiſſe
in hoc adducere demõſtrationẽ,aut neceſſario cõuincẽtẽ ra
tionẽ:ſed cũ alijs efficacioribꝰ etiã miſcuiſſe hãc ꝑſuaſionẽ.

Prima quæſtio ſine argumentis.

QVARE hortamur peccatores vt ꝓ ſemetipſis
aut pro nobis orẽt:cũ dicat Grego.Cum is qui
diſplicet,ad intercedendũ mittit,irati animus ad
deteriora ꝓuocatur.iij q.vij.in grauibus.¶ Pro
A huius ſolutione aduertẽdum ꝙ is qui diſplicet,
Poteſt diuerſis modis ad intercedẽdum accedere.Primo con
tẽptibiliter ſine reuerẽtia debita.Contẽnere autẽ eſt non ſa=
tis æſtimare rem pro ſua cõditione & dignitate.Vnde ſecun
dum Philoſophũ ij.Rheto..c.de ira,contẽptus ſunt tres ſpe=
cies:videlicet,deſpectus:detractio:& cõtumelia.Deſpectus
eſt quãdo res quis vili æſtimat,& ꝓ dignitate nõ ſatis appꝛe
ciatur.Et ergo cõcluditur contẽnere quicũqꝫ nõ agit vt par
eſt,& negligẽtia ipſa cõtẽptus eſt.Qui ergo nõ veret̃ ſatis &
æſtimat diuinã maieſtatẽ,neqꝫ curat ꝙ offenſam intulerit,&
ſic audet indignus peccator accedere:quantũlibet ſancta ꝓ=
tulerit verba,ꝓuocat potius meo iudicio,non orat . Impio
enim dixit deus:Quid tibi eſt cũ narratiõe ꝓceptorũ meorũ
vt aſſumas pactũ meũ in ore tuo,qui odiſti diſciplinã,& ꝓ=
iecisti verba mea?Pſal.xlix.iuxta Hebraicam veritatem.vbi

Caſſiodorus:Interdicitur ſceleratis ne ſe ꝓſumant ſermoni=
bus miſcere diuinis.Sed altius intende:qa de illis peccatori=
bus hoc dicit,qui inferius deſcribunt: de quibus ait:Intelli=
gite hęc oẽs qui obliuiſcimini deũ.Cæterũ cõuerſis ad pœni
tentiã laudes nõ interdicit diuina clementia.Hi em̃ qui cor=
de durati ſunt,& à ſcelerũ ſuorũ prauitate nõ deſiſtũt:ꝓhi=
bent domini narrare iuſtitias, id eſt vel cõi ſermone aliqd
de illa maieſtate ꝓferre:qa os debet eẽ iuſtũ,qd iuſtitias dñi
narrare ꝓſumat.Sequitur, nec teſtamentũ ipſius indigna ꝓ=
ſumptione contrectet:ne ꝑ os ſceleratũ atqꝫ blaſphemũ ſan
cta & venerãda verba ꝓgredi poſſe videant: ſicut alibi ſcri
ptũ eſt,Nõ eſt ſpecioſa laus ĩ ore peccatoris.Hęc ille.Et Au
gu.Videtis fratres cũ q̃ tremore iſta dicamus.aſſumimus te
ſtm̃ domini per os noſtrũ,& prędicamus vobis eruditionẽ
& iuſtitias dei.Et qd dicit peccatori deus,Vt quid tu præ=
dicas?Prohibet ergo prædicare peccatores.& vbi eſt illud,
Quæ dicũt facite:q̃ autẽ faciunt,facere nolite? Sed hęc dicta
ſunt ne timeant qui audiũt,à quocũqꝫ audiãt: nõ vt ſecuri
ſint qui dicũt bona,et faciũt mala.Magna igit̃ temeritas eſt
ad ꝓdicãdũ ſine vitæ qualicũque correctiõe accedere.Eccli.
xviij.Ante orationẽ ꝓpara animã tuã,& noli eſſe quaſi ho=
mo qui tentat deũ.præpara vt videas quid in te deo diſpli=
ceat vel placeat:& delicta corrigas.Et gloſ.interli.in verbo
quaſi homo tentans deum.Qui orat vt docuit,ſed non facit
quod iuſſit.Secundo is qui diſplicet poteſt accedere ad in=
tercedendũ reuerenter,humiliter,& dolens ſcilicet cõmiſiſſe
quod malum eſt:& certe manſueſcit deus tali oratione,non
ꝓuocat.Quòd em̃ humilitate ira ſedetur:canes oſtendũt,q̃
reſidẽtes nõ mordent.Sic Lucę.xviij.de publicano legimus
ꝙ ſtabat à longe:nec oculos audebat leuare ad cœlum : ſed
percutiens pectus orabat deum,dicens.Deus propitius eſto
mihi peccatori.ꝓces eius à deo ſuſceptæ ſunt:& deſcendit iu
ſtificatus in domum ſuam.Sed alia conuerſio prerequiritur
ad orandũ vt miniſter eccleſiæ,ratione ordinis ſuſcepti.mi=
nor enim ſufficit ſi priuatim deũ orare velimus. Ad primã
enim requiritur ꝙ ad minus probabiliter ſe præſumat non

B eſſe in mortali peccato. Tenet enim cõmunis doctrina theo
logorũ ꝙ exhibẽs ſe miniſtrũ eccleſiæ ſciẽter in mortali pec
cato, toties mortaliter peccat, quoties. &c. Tho. xxiiij. di. iiij.
&. xix. de correptione ex officio. Ad priuatã autẽ orationẽ
ſufficere videt̃ qualiſcũqꝫ deteſtatio peccati ſeu offenſæ: &
nõ requirit̃ ſaltẽ ſemꝑ multũ intenſa cõuerſio, & q̃ pręſumi
poſſit abolere peccatũ: ſed ſatis eſt ĩ illis appropriare deo vt
ſibi ꝓpinquet. Cũ ergo dicit Grego. Quũ is q̃ diſplicet. &c.
ꝓcedit ſi irreuerenter & cõtẽptibiliter accedat: & tũc irati
animus ad deteriora prouocat̃: nõ cõtra ignorãter mittẽtẽ,
ſed bñ ſcienter: vt bñ dicit glo. xlix. diſ. ca. ſ. ſiue poſitiue miſe
rit, ſiue priuatiue nõ ꝓhibendo: cum ſcilicet debet: quoniam
vtroqꝫ caſu alieno crimini communicat.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

SECVNDA q̃ſtio ſine argumẽtis eſt: Pro-
pter quid humanæ vituperatiõis metu quidã
orant: cũ ſatius ſit ſecundum Ambro. non red-
dere debitum, q̃ꝫ in referendo, iniuriã facere cre
A ditori. ¶ Hęc quæſtio vnũ ſupponit, videlicet
ꝙ orãs, aut aliud opus ex genere bonum pudore ſeu formi-
dine vituperationis & opprobrij faciens, ipſo nõ recto fine
peccat: qđ aperte in primis affirmat Ambro. ſuper verbo
apoſtoli. ij. ad Corin. ix. Vnuſquiſqꝫ prout deſtinauit in cor
de ſuo: non ex triſtitia aut neceſſitate. Hilarem eñ datorem
diligit deus &c. Ex ijs qui inferunt (intellige eleemoſynam)
hunc eligit deus cui retribuatur, qui deuoto corde operat̃:
quia qui inuitus facit ꝓpter præſentem pudorẽ, ne alijs in-
ferentibus turpis inueniatur: mercedem non habet. & gloſ.
ibidem: Qui dat vt careat tędio interpellantis, non vt refi-
ciat viſcera indigẽtis: & rem & meritum perdit. Et gentilis
ille Philoſophorum princeps Ariſt. iij. Ethi. inter quinqꝫ fal
ſas ſimilitudines fortitudinis, primam ponit quando metu
ciues fortia operant̃: ſecundam qñ honoris gratia, aut ob fu-
giendam vituperationem fortia exercent. Hinc apud popu
lum illum vel gentem fortiſſimi eſſe videntur, apud quam

timidi infames & fortes ĩ p̃cio habent̃. Et cõparãs has duas
ſpecies adinuicẽ, dicit ꝙ primi generis eo deteriores ſunt, ꝙ
nõ pudore, ſed metu adducti hoc agũt: nec dedecus fugiũt,
ſed pœnã. nõ eñ ſufficiens, ſed indebitus & incõueniẽs finis
eſt boni opis vel gloria hominũ vel tẽporatior fuga oppro
brij. Sed leuius credo ob cõfuſionẽ fugiendã operari bonũ,
quã ob eandẽ cãm ipſum dimittere qđ alias etiã nõ agere li B
ceret. Eccl. iiij. Pro aïa tua nõ cõfundaris dicere verũ. Eſt eñ
cõfuſio q̃ adducit peccatũ: & eſt cõfuſio quæ adducit gra-
tiam & gloriã. Et Chryſoſtomus. Qui nõ libere pronunciat
veritatẽ, quã libere ꝓnũciare cõuenit, proditor eſt veritatis.
xj. q. iij. nolite. Et Lucę. ix. Qui me erubuerit & ſermones me
os corã hoĩbus: hũc filius hoĩs erubeſcet cũ venerit in maie
ſtate ſua, & patris, & ſanctorũ angelorũ. ¶ Secũdo ꝓ intel
lectu q̃ſiti eſt aduertendũ ꝙ Amb. lib. iij. de Caim & Abel.
c. vj. inquirens cãm peccati Caim in offerendo, dicit diuiſio
nẽ defuiſſe eius ſacrificio. Ideo illi reſponſum eſt: Nõne ſi re-
cte offers, recte autẽ nõ diuidis: peccaſti: quieſce. Vnde di-
cit, Dñs in prima conditione rerũ, quas omnes ſimul facere
poterat, diſtinctionẽ ſeruare voluit: vt eam nobis in omni-
bus negocijs ſeruandam doceret: & maximè in viciſſitudi-
nibus gratiarũ: in quibus nõ ſatis eſt reddere qđ acceperis,
ſed cõmendare qđ reddas. Proba. Nã ſi quis debitũ ſoluat,
& in referẽdo iniuriã faciat creditori: intolerabilius eſt vtiqꝫ,
q̃ꝫ nõ reddidiſſe qđ debebat. Nõ recte ergo Caim diuiſit, q̃a
ante oĩa deo debuit deferre primitias, vt à gratia inchoaret
auctoris. Etenim diuiſionis hic eſt ordo, vt prima ſecundis,
& non ſecunda primis præcurrant: vt celeſtia terrenis, non
terrena cœleſtibus præferantur. Hæc ille. ¶ Dico igitur ad
quęſitũ quòd debitum poteſt reddi vel in tempore obliga-
tionis pro quo reddere tenemur: aut extra tempus pro quo
obligamur. Si ſecundo modo, tunc vniuerſaliter ſatius eſſet
debitum non referre: & procedit dictum Ambroſij de Ca-
im: quem non legimus pro tunc aſtrictum offerre. & eſt ra-
tio: quia tunc opus omittẽdo ſimpliciter non peccaret: & fa
ciẽdo peccat. Exempli gratia ponamus. ſum potẽs & diues; p̃ter

tamen debitũ ſeu obligationẽ honeſtatis offero prĩcipi ma-
nus, aut voco eundem ad prandium. ſi offerrem tantum tres
obolos, aut in prandio velim eundẽ oleribus tantum & lar-
do reficere, nulli dubium quin auare & illiberaliter agã. ſa-
tius ergo fuiſſet non offerre, aut eũ ad refectionẽ nõ vocaſ-
ſe. Sic dicit Ambroſius ſermone. ix. & ſermone. lix. Plerique
in domibus auro ſunt diuites: & tñ in eccleſia iuſtitia men-
dici. Dum enim circa pauperes nõ pro eo qđ ꝓualent ope-
rantur: nec hoc eſt gratum quod offerunt, nec illud ſatiabile
quod reſeruant. Dixit dominus ad Caim dum offerret mu-
nera ſua, Si recte offers, recte autẽ non diuidis: peccaſti. quie-
ſce. Sic & tu chriſtiane non recte diuidis, qui de tanto auro
tuo maiorem partem Mammonæ reſeruas, quàm domino
largiaris. Sed certe in tempore obligationis reddendi debi-
tum ſatius eſt & tolerabilius cum aliquali iniuria reddere,
quàm omnino nõ ſoluere. Patet ſi in termino conuento de
reddendo mutuum: parum deteriorem rem reddo, quàm in
bladis aut aliĳs acceperim: ſatius eſt quàm omnino conuen-
tum terminum præterire. Sic libro de pœnitentia dicit Au-
guſtinus non culpandam ſed laudandam eius patientiã qui
non habens charitatem, timore gehennæ confitetur in ꝑſecu
tione Chriſtum: & tolerabilius ei ſupplicium futurum, quã
ſi Chriſtum non confitendo, nihil horum pateretur, & ta-
men peccat Chriſtum aliter quàm debet confitendo, puta
metu pœnæ, iuxta regulam: Qui ex timore facit præceptũ,
aliter ꝗ̃ debet facit: & ideo iam non facit. de regulis iuris in
antiquis. Et hæc ſub benigna omniũ interpretatione de quę
ſtionibus propoſitis dicta ſint. Deo gratias.

¶ Sequitur de Simonia.

Quodlibetica quæſtio nona eiuſdẽ, anno à ſalute humana. m. cccc xci. in ſcholis artium eiuſdem ſtudĳ ab ipſo diſputata.

PER VENERABI-
lem dñm Quodlibetarium
nũc cathedrantẽ fuit mihi
quæſtio theologica ꝓpoſi
ta cũ argumẽtis hæc: An li-
cet dare alicui pecuniã vt di
gnitatẽ ac merita ſuæ ꝑſo-
næ collatori exponẽdo, bñe-
ficiũ ei procuret. Dimiſſis
argumẽtorũ reſumptione,
& proteſtatione ſanæ fidei,
quã pro repetita haberi pe
to: ꝓ q̃ſiti reſolutiõe primũ media inducã quibus ſuã praui
tatẽ & labẽ hãc ſimonię hoĩes tegere ſatagũt et palliare. De-
inde qd ſymonia, & quot modis cõmittit: & naturali an po
ſitiuo iure obliget ad reſtitutionem. Tertio obiecta ſoluam.
¶ Quo ad primũ vr̃ licere vt qs ſpũaliter emat aut vẽdat,
hoc medio. Inter oĩa ſpũaliſſimũ eſt regnũ cœlorũ, ſeu vita
æterna; qđ tñ abſq; vitio emim⁹. dicit eñ Mat. xix. Vade et
vẽde oĩa q̃ habes &c. & habebis theſaurũ in cœlo. et eodẽ. c.
interrogãti Petro: Ecce nos reliquimus oĩa &c. rñdit Salua
tor: Amẽ dico vobis, ꝙ vos q ſecuti eſtis &c. Itẽ Luc. xix.
Facite vobis amicos de mãmona iniq̃tatis: vt cũ &c. Et ne
qs putet liberalẽ eſſe dei munerationẽ, ꝙ illo reſpectu nihil
deo liceat dare, (iuxta illud Bernardi: Nõ ſine p̃mio diligit̃
de⁹: ꝗ̃uis ſine p̃mĳ ĩtuitu diligẽdus ſit) ĩduco parabolã Sal
uatoris de patrefamiliàs q ad horã vndecimã ĩproperãter q-
buſdã dixit: Quid ſtatis tota die ocioſi &c. Eiſq; rñdẽtibus,
Quia nemo nos cõduxit: ait ipſe: Ite & vos in vineã meã: &
qđ iuſtũ fuerit, dabo vobis. Mat. xx. Itẽ et Amb. tractãs il-
lud filĳ ꝓdigi cõſumpta ſubſtãtia ſua, Quãti mercenarĳ in
domo &c. O, inq̃t, ſi nos q̊q; mercenarios digneris cõduce-
re, licet ſero venicntes. qb⁹ in locis, ſpe p̃mĳ, vt cõductio p̃ſe
ferre videt̃, inuitamur deo ſeruitiũ exhibere: qđ exẽplariter
ꝓbatũ vr̃ illo ꝓphetæ v̈bo: Inclinaui cor meũ ad faciendas
iuſtificatiões tuas ꝓpter retrib. Pſal. cxviĳ. ¶ Scđ'o ſic. licet

emere ſacramenta:ergo &c, Antecedens probo de ſacramēto matrimonij.licet em̄ Berthæ ꝓmittere dotē centum renenſium annui reditus vt cōſentiat in matrimonium. Nec releuat ſi dicat̄ matrimoniū nō ſolū ſacramentū eſſe,ſed in naturæ officiū:ꝙꝙ ex ea parte ꝓ matrimonio pecunia datur. Nā vt beatus Tho.& doctores alij.xxv.diſt.iiij. tradūt: in ipſo cōtractu matrimonij cōſiſtit ſacramentum etiā ſine ſacramētali bn̄dictione,qđ ex eo cōſtat,qm̄ ſecūdis nuptijs benedictio ꝓhibet̄.de ſecūdis nuptijs.c.j.ſed iuxta Paſchaſij ſententiā quiſquis horū alterum vendiderit,ſine quo reliquum nō prouenit:neutrū inuenditū relinquit.j.q.iij.ſi qs obiecerit. ¶ Cōfirmo hoc quadrūpliciter. Primo,pro miniſtratis ſacramētis iure cōpelluntur laici aliquid ex ſoluere, cogunt̄ em̄ laudabilē cōſuetudinē obſeruare.c.ad apoſtolicam.de ſimonia.Cū ergo ad peccatū nemo iure cōpellatur. xxij.q.j.ſi pctm̄.&.xxiij.q.iiij.qui peccat.ſequit̄ ꝙ ꝓ ſacremētis licet aliquid dare. Nec referre videt̄,an ante vel poſt aliquid detur:qa dare eſt quādocūꝗ dare.ca. eos.j.q.j.licet ob cautelā,& ne puſillis ſcandalū fiat,eccleſia p̄cipiat ne qcꝗ ante exigat̄,dicto ca.ad apoſtolicā. Secūdo cōfirmo,ꝓ miſſa celebrāda licite datur & accipit̄ preciū:vt de hoc eſt textus ca.ſignificatū.de præbēdis.vbi cōfirmat papa conſtitutionē ꝙ ſacerdos ad præbendā illā admiſſus,inde teneatur qualibet die miſſam de nr̄a dn̄a celebrare,niſi corporis valetudine,aut alia rationabili cauſa ab onere illo quo ad ſuā perſonā ſupportetur. Etiā qđ relictum eſt eccleſiæ vt miſſæ celebrētur,pōt reuocari ſi cōditio hoc explicās adiecta fuerit:ſi minus,eccleſia cōpellitur ad modi obſeruationē.c.verū de cōditi.appo.& ibi per gl.& doctores. Pōt enim quilibet ſuæ rei pactū apponere legibus nō improbatū.l.in traditionibus.ff.de pactis.C.de contrahenda emptione.l.iij.in fine. Hoc confirmatur tertio. Tenemur ſub pœna damnationis baptiſma ſuſcipere,imò & paruulo procurare: alioqui cenſemur ſpiritualiter occidiſſe,cui ſimile de morte corporali probatur.lxxxiij.diſt.in principio. Non grandis differentia eſt,lethum inferas,vel admittas &c.lxxxvj.diſtinc.paſce de

morte

morte ſpūali.xxiij.q.iiij.ipſa pietas.xxvj.q.vj.c.p̄ſbyter.& c.agnouimus. Sed accidit ſacerdotē nolle baptizare niſi ꝓ baptiſmo pecunia det̄:ergo adulto pro ſe,vel alteri ꝓ paruulo licet pro ſacramēto baptiſmi pecuniā dare:& quāuis obuiare videat̄ p̄ceptum nō emendi ſacramenta:tn̄ p̄ceptū ſuſcipiendi vel procurādi baptiſma aſtringit fortius:cū ſine baptiſmo nequeat paruulo eſſe ſalus:& tātę ſit neceſſitatis adulto,vt ab hæretico,degradato,& quantumuis criminoſo licite recipiat in neceſſitate.xxiiij.q.j.ſi quē forte.ſecus de alijs ſacramentis:vt ibi.c.duobus ſequentibus. Quarto cōfirmat̄. Potior cauſa quare illicitum dicit̄ emere aut vendere ſacramenta,hæc videtur,quia eorum nequit preciū condignum haberi.ſed hoc nō.æquale enim eſt vnū baptiſma alteri:potero ergo Ioanni tradere baptiſma ſub pacto vel conditioae vt me baptizet:& ꝓ eo cantare miſſam,vt pro me miſſam dicat.etiam liberalitatis eſt,rem q̄ plus valet,minoris diſtrahere:ergo ſine vitio pōt ſacramentum ꝓ exiguo munere tradi. ¶ Tertio principaliter ſic:Pro diuino ſeruitio licet p̄ciū capere:& idē vr̄ de alijs ſpūalibus.ergo &c. Prima pars patet:licet p̄bendā accipere ꝓ bn̄ficio,ꝓ quo præbēdam dari dinoſcit̄.bn̄ficiū aūt dat̄ ꝓpter officium.de reſcrip.c.fi.lib.vj.Et ſi veritatē de fonte q̄rere libet, Nume. xviij.legimus:Si p̄clara & meliora q̄ꝗ obtuleritis ex decimis:reputabit̄ quaſi de area & torculari dederitis primitias & comedetis eas in oībus locis veſtris,tam vos q̄ꝫ familiæ veſtræ:qa preciū eſt ꝓ miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij &c.ſed precio rn̄det aliud quaſi merx.ergo miniſteriū ſpūale licite vendit̄ ꝓ iure p̄cipiendi tp̄alia. Et cōfirmat̄,qa canonici cum diſtributiones ſunt pingues,viſitant matutinas,miſſam &c.aliàs eccleſiā minime viſitaturi.& pauperibus paciſcimur ꝓ pſalterio legendo certā pecuniæ quātitatē nos exſoluturos. Idem fit cum cantoribus & alijs qui eccleſiam officiare habent:imò cum vicarijs in cura animarum:nec videtur illicitum:cū paſſim toto orbe fiat:ergo licet ſpirituale officiū locare & cōducere. ¶ Quar o principaliter ſic,præbendas licet emere,& pro pecunia

cõferre:ergo &c. Antecedẽs patet primo ſpecialiter de ſum
mo põtifice: qa lex Iulia ambitus ceſſat in vrbe Romana:
eo ꝙ magiſtratus illic princeps creat: vt eſt textus in.l.vni=
ca.ff.ad legẽ Iuliam ambitus.ergo à ſimili ceſſat turpitudo
ambitus beneficiorum, cum à principe ſpirituali (videlicet
pontifice ſummo) bñficia impetrant: & ad minus ſi de ſnĩa
& tolerãtia papæ p̃benda p̃cio emit, vr̃ tacite diſpẽſare põ
tifex, vt non ſit locus pœnæ ꝓ ſimonia hmõi: vt tenet Palu
de.xxv.diſt.iiij.q.iiij.arti.j.conclu.iij.& ſequit eum ſumma
Baptiſtæ tã in ꝓhibitis qa ſimoniaca, q̃ꝫ in alijs: in verbo
ſimonia.j.§.j.Scd̃o ꝙ ab alijs liceat emere, ꝓbat.eo iure cen=
ſet qs emere beneficiũ, quo & redimere.ca.querelã.de ſimo=
nia.ſed precio licet beneficiũ eccleſiæ de manu laici redime=
re, imò ꝑ viã mutui: vt eſt textus de vſuris.c.j.ergo &c.Cõ
firmo hoc ſecundum Aug.ij.de trini.c.vj.Diuerſæ volũta=
tes proximos habent fines, q̃ referũtur ad finẽ illius volũta=
tis qua volumus beate viuere, & ad eam vitã ꝑuenire q̃ nõ
referat ad aliud. ſed amanti ꝑ ſe ſufficiat. & infra. Rectę aũt
ſunt omnes voluntates ſibimet religatæ, ſi bona eſt illa quo
cunctæ referunt. ſi aũt praua eſt, prauæ ſunt oẽs. ex hoc ſic:
Quis põt emere beneficiũ vt in honeſta reſidentia deo ſer=
uiat, & de excreſcẽti illius p̃bẽdæ pauperes alat: & furta, do
los & ſtupra eorũ, ad q̃ mendicitas prona eſſe ſolet, prohi=
beat. hos fines nemo dubitat rectos eſſe & laudabiles: ergo
& volũtates mediæ. Si Auguſtino nõ creditur, euãgelio ſal=
tẽ fides adhibeat: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum cor=
pus tuum lucidum erit. Matthæi.vj. Per oculum autem in=
tentionem, ſeu volũtatem finis, vt ex decurſu textus appa=
ret, Saluator intelligit. ergo &c. Secundo cõfirmatur appa=
rentiori medio ſic. Boni finis: intentio in beneficij emptione
culpam attenuat. ergo intentio finis incomparabiliter me=
lioris penitus culpam excludit. conſequentia tenet per regu
lam Philoſophi.vij. Phyſicorum: Si mouẽs mobile moueat
ꝑ aliquod ſpatium in certo tempore: duplũ mouens mouet
idem per duplum ſpatium in æquali tempore, vel per idem
in medietate temporis. ergo ſimiliter vbi bonitas finis cul=

pam ad aliquam quantitatẽ extenuat, dupla bonitas duplo
attenuabit: & ſic vltra in infinitũ, ergo bonitas finis quæ im
menſe alios excedit, rationẽ omnẽ clupæ excludit. Da enim
oppoſitum, quòd ſcilicet attenuet in certa proportione: & à
bonitate primi finis contingit duplando in infinitum ꝓcede
re: quòd tamen nunquam pertingatur ad æqualitatem finis
incõparabiliter excedentis. tandem venietur ad finem aliquẽ
intermedium æquè attenuãtem culpam vt finis vltim9. Idẽ
videtur probare ſententia Philoſophi primo de cœlo, &.
viij. Phyſicorum, ꝙ virtus infinita corpori exiſtens, neceſſa
rio in inſtanti mouet. ergo ſimiliter bonitas in infinitum aliã
excedens, non poterit culpam admittere: ſicut nec virtus in=
finita in ſua motiõe ſucceſſionem. Cõfirmat tertio, vt tradit
doctor ille eximius Gerſon Cãcellarius Pariſieñ. Dare ſpiri=
tuale ꝓ temporali primo vt precio adæquato, ſecũdo vt ꝓ
motiuo principali vł fine vltimo, eſt ſimoniacum, Sed ſi fiat
pro tẽporali, vt propter motiuum min9 principale, vel finẽ
ſub fine, aut quarto tanquam pro ſtipendio miniſtro diui=
no iure debito, vacat à ſimonia. Quod ꝓ reſolutione ſuccin=
cta & ſolida idem doctor venerabilis patribus obtulit ĩ cõci
lio Cõſtantieñ, adducens quintã cõſideratiõnẽ in ꝓbationẽ
ꝙ tertio modo licet, illud ꝓphetæ: Inclinaui cor meum ad fa
ciendas iuſtificationes tuas ꝓpter retributionẽ. quę vtiqꝫ re
tributio ꝑ ꝓphetã vlterius ĩ deũ referebatur, tanq̃ꝫ finis ſub
fine. vbi autem vnũ propter aliud, ib vnũ tm̃. intendit allega
re ex.iij. Topic. Quod certe euidentius probare videt verbũ
Auguſt. lib. de ſermone domini in monte, in verbo, Cauete
ne iuſtitiã veſtrã &c. Quemadmodũ qs nõ abſurde loque=
ret q diceret, In hæc opera qua nauẽ quęro: nõ nauẽ quęro,
ſed patriã: ſic apoſtol9 cõueniẽter diceret, In hac opera qua
hoĩb9 placeo, nõ hoĩbus placeo, ſed deo: qa nõ illud appeto,
ſed ad id refero vt me imitẽt, q̊s ſaluos fieri volo: ſicut d' obla
tione ĩ ſanctos dicebat: Non quęro datũ, ſed reqro fructũ.
Ergo cũ ſpirituale datur ꝓpter pecuniam referẽdo illã ĩ finẽ
& opus deo gratum: videtur bonitas finis purgare culpam
omnem operis commiſſi. Quod manifeſte aſſeruiſſe videtur

Bonauen.in ſuo Quodlibet de pēſionibus vitalibus:quia,in
quit, intentio generalis & principalis cuiuslibet boni Chri=
ſtiani eſt omnes actus ſuos in deū tanq̃ in vltimū finē diri=
gere:ſicut principalis intētio euntis Romā in anno iubileo,
eſt habere indulgētias:quāuis non ſemꝑ de illis per viā cogi
tet.ita licet cras ſit bonū anniuerſariū in eccleſia ſancti Petri
& propter hoc lucrādum mouear ire ad eccleſiā alias nō itu
rus,nō dicor cōmittere ſimoniā:quia licet ꝓ tunc nō habeo
alium reſpectū particularē reſpectus tamē & intētio mea v=
niuerſalis & principalis ſeu finalis eſt ſeruitium dei:& iſtud
lucrū eſt minus principale reſpectu illius intētionis ſpeciali=
ter non cogitatæ,& nō inducit ſimoniā.Obiecto ſibi, iuxtà
hāc reſolutionem nunq̃ cōmitteret̃ ſimonia , q̄a ſemꝑ lucrū
ſ eures temporalis iudicaret̃ minus principalis reſpectu gene
ralis intētionis ſacramenta miniſtrātis, capiendo principalē
intentionē tam generaliter: reſpondet:In ſpe lucri vel rei tem
poralis oportet ſtare cōſcientiæ cuiuſlibet.de illa eñ̄ ſolū iu
dicat deus.ca.tuæ.de ſpon.ſed ī foro cōtentioſo iudicat̃ quan
tum ex forma cōtractus apparet: & ita interdū aliter & con
trarie ad eccleſiam triumphātem:imò dum in pactum nō de
ducit̃ pl9 quā tacite īeſt,& deducit̃ ī pactū eo modo q̃ ieſt
tūc etiā noſtra eccleſia militās nō iudicat cōtractū vſurariū
vl' ſimoniacū.ff.d' legatis.i.l.iij.licet q̃ ad eccleſiā triūphātē ſit
ibi vel doc q̃ vera ſimonia aut vſura:q̄a fortaſſis ſpecialiter co
gitando de obligatione ſua ad deum,& generali intentione,
nullo modo eſſet intentionis mutuum dandi , vel ſacramen=
tum miniſtrandi : ſed ad hoc moueretur ſolummodo ex hac
ſpe lucri, vel rei temporalis:addens non eſſe tutum vt in hu
iuſmodi habeat homo cōſcientiam nimis ſcrupuloſam , q̃=
q̃ ſatius ſit ſcrupulum ad manipulū deducere:vt papa con=
ſulit ca.per tuas. & ca. et ſi queſtiones , de ſimonia . hæc ille.
❡Quinto principaliter ſic,licet commutare prębēdas adin
uicem,ſupplendo pecuniam quantum altera minus valet in
portatis.item dimittere pro penſione.aut officio temporali
notariatus in curia Romana.ergo.de permutatione abſolu=
ta prebendarum nulla videtur difficultas : cum vniuerſalis

eccleſia huiuſmodi vtatur.de ſuppletione inæqualitatis vi=
de textus ad literā in ca.ad q̃ſtiōes,de rerū permutatione:
vbi papa dicit licere monaſterijs ꝑmutantibus eccleſias ad=
inuicē,vt inęqualitatē poſſeſſionū certa pecuniæ quātitate
ſuppleant:q̄d pro ſingulari notat Angelus de clauaſio in
verbo ꝑmutatio.§.vj.dicens hoc notaſſe Panormi.in dicto
ca.ad q̃ſtiones.cū datur ſolū in recōpenſam tēporaliū ꝓuen
tuū:ſecus ſi occaſiōe ſpiritualiū iuriū de quibus vna eccleſia
plus habet quā alia,puta habet maiores auctoritates in ad=
miſtratione ſpiritualiū,q̄a tūc ſimonia eſſet, etſi pro penſio=
ne.Quòd ergo licet pro pecunia beneficiū dimittere, patet,
quia penſio eſt quid mere temporale pecunia æſtimabile et
redimibile,ex quo nō eſt annexa alicui officio ſpirituali,vt
notat glo.de pręben.in ca.cū M.de cōſti.& Panor.in ca.dile
cto.de p̄benda q̃ poſſet aſſignari laico in alimentationē . Et
ergo queadmodū laicus poſſet licite talē præbendā emere,
aut eccleſiā ab ea redimere.ergo multo magis in penſione.&
per conſequens ab initio ꝓ pecunia,cū de æquipollentibus
idem ſit iudiciū.Etiā eſt regula iuris in.vj. Cū quid vna via
ꝓhibet̃ alicui,ad id via alia nō debet admitti. & regula alia
ibidē:Cū quid prohibet̃,prohibent̃ omnia quæ ſequunt̃ ex
illo.ſed medio penſionis aut officio curię Romanæ licite pe
cunia conſequit̃,ergo nihil refert in principio dare. Et ſic iu
ſtificari vident̃ pacta permutantiū de penſione partim vel
in totum redimenda.Item de expediendis literis penſionum
&c.❡Sexto quidam conuentus tenuiter fundati in faculta
tibus,vt vltra numerum alias perſonas ſuſtentare nequeāt,
dicere poſſunt petentibus recipi , Non habemus quid dare
tibi pro victu niſi portes tecum vnde viuas.vt notat gloſſa
in cap.quoniam.de ſimonia.& communiter admittunt do=
ctores theologi:etiam extra caſum paupertatis poteſt con=
uentus vendere alicui alimonium,& quæcunq̃ ad victum
neceſſaria fuerint,nec per hoc fit inhabilis quo minus poſſit
in monachum recipi.ergo licet ante paciſci de victu compa
rādo,& poſt liberaliter in fratrem recipi : nec certe ſimoniā
continet ſi ſolum ex ſic præbēdatis fratres elegerint, quem=

Arrianis,vt comminaretur Italiæ extinctionem gladio,ni-
ſi p̲ Orientē Arrianis redderent̃ eccleſiæ:beatus Ioannes pa
pa apud Iuſtinū imperatorem catholicū Orientis legit̃ ꝓ-
curaſſe redditionē eccleſiarū hereticis.ergo ob metum licet
&c.¶ Decimo ſic,licet dare pecuniā iudici vt in ſpūali cau
ſa iuſtitiā ſeruet,ergo & iudici licet capere:& p̲ conſequēs
licitum eſt ſpūalem iuſtitiā &c.Prima conſequentia tenet,
quia vbicunq; vendere prohibitum eſt,eo ipſo vetitum in
telligit̃ emere.Etiā niſi ſic,dare ei pecuniā eſſet cōicare pctō
alieno,& conſentire(vt vr̃)in pctō:cum ſcd̃m aliquos non
liceat etiā ſuadere ſi è duobus malis decreuerit alterū face-
re,vt faciat minus.Antecedens patet p̲ glo.xiiij.q.ca.non ſa-
ne.q̄ dicit ꝙ etiam pecuniā repetere nō poſſit,ar.ca.dilect9.
de ſimonia.ſi non aīo corrumpendi iudicem dederit,ſed ſo-
lum vt ius & q̲etem ſibi conſeruet.nec obſtat.l.ij.ff.de con-
dictione ob turpem cauſam,quia aliud eſt dare pecuniam
vt ꝓ me iniuſtam cām ꝓnunciet,aliud vt ſolū in cauſa iu-
ſtitiam ſeruet.tunc enim nullū intercurrit de aīo corrūpen-
di iudicium ſeu p̄ſumptio.& primo caſu loquit̃.d.l.imò in
foro iudicij locus eſt repetioni ſi probare pōt ꝙ veriſimili-
ter timebat grauari,vt ſic elidat p̄ſumptionem de corrūpē
do.p̲ quod Panor.cōcordat contrarietatem doctorū in ca.
cū ab oī.de vi.& honeſta.cle.Et niſi ſic dicat̃,quiſq; tenebit̃
ius ſuū ſpūale ſinere p̲ditum iri qn̄ iudex fuerit iniquus,vt
veriſimile ſit eū iuſtitiam miniſtraturū non eſſe niſi munus
accipiat.Cōfirmo hoc,qa licet ſimoniaco dare pecuniā vt
decætero ſimoniam non committat,vt dicit dn̄s Hugo car
dinalis:addēs:ſicut tp̲e dn̄i Alexandri in quadam eccleſia
erat quidam canonicus peſſimæ cōditionis,nec poterat eū
expellere ep̄s:conuentum eſt inter ipſum & ep̄m ſup̲ certo
precio de p̄benda reſignāda.Cōſultus eſt ergo papa Alex.
& reſpōdit,Purga eccleſiā tuam.Refert & ſequit̃ Archid.ſ.
q.ſ.c.ordinationes.Sed capere pecuniā vt ſimoniam nō cō-
mittat,ſeu vt nolit ſimoniā cōmittere,æquè eſt ſimoniacū
vt capere pecuniam pro beneficio conferendo,ar.c.nemo.
de ſimonia.ergo emptio actus ſpiritualis debitu nullam vr̃

culpæ rationem continere.Præterea cum iudex iniuſte ex-
communicatum non vult niſi pro pecunia abſoluere,licet
iniuſte vexato,ne grauius diſpēdium patiatur,improbo iu
dici pecuniā dare:vt tenet glo.in ca.ad aures.de ſimonia.&
ſequūtur communiter doctores:ar.c.dilectus.ſ.de ſimonia.

PRo huius ſolutione primo in-
quirēdū eſt q̲d dicatur ſpūale vel annexū circa
quod fieri habet ſimonia.Scd̃o quid ſimonia,
& quotuplex.Tertio an oīs ſimonia obligat
ad reſtitutionē,& cui debeat fieri reſtitutio.¶ Quo ad pri-
mū ſpūale dicitur vel reſpectu & comparatione ad ſpm̃ in A
creatum,vel reſpectu ad ſpm̃ creatum.Si primū,contingit
tripliciter quoddam enim eſt ſpūale p̲ eſſentiam,vt gratia,
& virtutes infuſæ.Scd̃o p̲ cauſalitatē,vt ſacramēta q̄ ſunt
miniſterialis cauſa gratiæ.Vel tertio p̲ effectum,cū ſcilicet
immediate dependet ex aliquo dono vel officio ſpirituali,
vt prophetare,miracula facere,diuinum officium eccleſiā
officiando celebrare.Quæ primo modo ſunt ſpūalia:ab ho
mine nec de iure nec de facto vendi poſſunt,ſaltem cū effica
cia transferendi:vt recte limitat Palude.xxv.diſtinctione.
iiij.qōne.v.niſi forte p̲ accidens,ſicut vendens hoīem vel ſa
cramētum eucharīſtiæ poteſt ſimul vendere & tradere gra
tiam & virtutes cōtentas.Spiritualia ſecundo & tertio mo
do poſſunt vendi de facto,ſed non de iure:cum gratis dari
habeant & recipi.Annexa ſpiritualibus ſecundo modo di-
cuntur vaſa ſacra,in quibus ſacramenta miniſtrantur,& q̄
per eccleſiam conſecrata ſunt ſeu dedicata : & hæc vendi
poſſunt non habito reſpectu ad conſecrationem:ita ſcilicet
ꝙ propter conſecrationem non carius vēdantur,alioqui ſi-
monia committitur.Nec debēt vendi ſeculari perſonę niſi
redacta ſint in maſſam,vel aliàs prophanata.Spiritualibus
tertio modo,q̄ ſcilicet alicui ex ſpirituali dono vel officio
conueniunt,aliquid annectitur tripliciter,videlicet antece-
denter,vt ius patronatus,quod eſt ius præſentandi clericū
ad officium vel beneficium eccleſiaſticum:& vendi nō po

teſt licite.de iure patronatus,cap.de iure.ſed tranſit cum vni
uerſitate vēdita:niſi ſpecialiter excipiatur.cap.ex literis,eo-
dē titulo.& idē de poteſtate eligendi,p̄ſentandi,vel conferē
di quodcunq; beneficium. Aliud annectitur conſequenter,
vt ius ꝑcipiendi decimas,& quodcunq; bn̄ficiū annexum
canoniæ vel alteri ſpūali iuri eccleſiam officiandi.Et de his
B procedit illud Paſchaſii papæ,Quiſquis horum alterū ven
diderit &c.j.q.iij.ſi quis obiecerit.Fructus tn̄ & obuentio-
nes decimarū ac beneficiorū locari poſſunt,mō dn̄ium ſeu
ius ꝑcipiēdi non alienet.de locatio.& cōductio.veſtra.Ter
tio connectit ſpūali aliqd concomitanter,vt labor in mini-
ſterio ſacramentorū:& de hoc magna eſt inter doctores cō
certatio an locari,an vendi poſſit.Durandus.xxv.diſt.iiij.
q.j.de ſimonia,tenet ꝙ non:quia labor(inquit)nō cadit vn-
quam ſub vēditione etiā in corporalibus.Si enim operarius
carpentator vel foſſor poſſet opera ſua facere ſine laboræ,
æque poſſet ea vendere.Aequalis enim fructus obueniret
C ementi,nec vellet pluris emere quia la labore factū.Et ideo
ſi opus confectionis & adminiſtrationis ſacramentorū &
aliorū ſpūalium non poſſit cadere ſub vēditione ſine vitio
ſimoniȩ,ſeqtur ꝙ nec labor in tali ope vendi pōt ſine ſimo
nia.Et ideo dicere oppoſitū eſt ridiculum,& p̄ſtans ſimo-
niacis velamentū excuſationis.Statim enim reſpondebunt,
Non vendimus ſacramenta,ſed laborē quem habemus in
baptizando,celebrando,in conſecrandis eccleſiis &c.Si qd
ergo licite recipit miniſter eccleſiaſticus diſpenſando ſacra
menta,nō recipit illud vt preciū opis vel laboris,ſed vt ſu-
ſtentationē miniſtri:et ſic capiūt q̄cunq; poſt adminiſtra-
ta ſacramenta recipiūt.Idem tenet Palude eadē diſtinctio-
ne,quæſtione vltima,aliqualiter carpens rationum ineffi-
caciam:quia licet emptor plus velit emere opus q̄ laborē,
econtra poteſt vendens intendere ꝙ ſuum laborem non o-
pus vendere velit.Item illa ratione non liceret doctori la-
borem ſuum vendere quem habet in docendo:cum ipſam
ſcientiam quæ eſt opus operatum,nec de iure nec de fa-
cto vendere poſſit.Item idem ad longum proſequitur &

tenet Petrus de aliaco tractatu quē cōtra Cācellariū Pariſiē
ſem de ſimonia edidit,addēs qđ nullus ex doctoribus anti-
quis admiſerit.Aliorū ſentētia eſt,& veriſimilior,qđ labo-
rē ſuū in actibus ſpiritualibus qs poſſet locare.Vnde Altiſ-
ſiodo.iij.parte.q.pe.de ſimonia,videlicet de vēditiōe ſcien-
tiæ:Nō licet aliquid accipere ꝓ doctrina à pueris,ſed labo-
re,vt habeat vnde viuat.Nō tamē approbo qđ dicit in pri D
ma parte,vt ſequēti ar.dicā.Itē ſanctus Bonauētura.xxv.di.
iiij.q.vi.de ſimonia,tractans illud.j.ad Corinthios.ix.Qui ſe
minat ſpiritualia.&c.Si hoc non intendit principaliter,imò
carnalia metit vt ſe ſuſtentet,& ſpiritualia ſeminat,nulla eſt
auaritia,nulla mercatio,ſed manifeſta iuſtitia:vt muliplici
exemplo probat apoſtolus.cōcludēs.Ex hoc patet qđ ſi do
ctor,cōſiliarius,medicus,& alij qui laberant de cōſilio ſiue
doctrina,preciū recipiunt ꝓpter laborē ad ſuſtētationē,nul
la culpa,nula eſt ſimonia.Si tamē quis venderet domū diui
nitus datū,non ſuū laborē:iudicaretur ſimoniacus.Similiter
dicendū eſt de celebratione miſſarū & cōmiſiliū.hæc ille.Itē
Richardus eadē diſt.iiij.quæſt.ij.in corpore.q.& ad argu.de
epiſcopo recipiente ꝓcurationē iuxta ca.cū ſit romana,de ſi
monia.dicit ipſum procurationem capere tanq̄ debitā pro
ſuo labore ſecundū determinationē eccleſiæ,& in ſolutione
ad octauum,clerici dicentes pſalteria pro mortuis,ſi pecu-
niam capiant pro ſuo labore.non peccant,ſi indigent.& ad
hoc aliàs non teneantur.Quæſtione tamen.iij.excipit labo-
rem qui eſt in miniſtratione ſacramentorum.Itē dominus
Armachanus in quæſtionibus Armeniorum.lib.x.poſtquā
viij.&.ix.capitulis probauerat ꝙ non ſolum lege & præce-
pto poſitiuo dei,verum lege naturæ vetamur ſeu prohibe-
mur ſpiritualia dona dei vel eius effectum vendere,ſeu quic
quā à te vel poſt illis capere:ſequenti.c.probat diuerſis ſcri-
pturæ paſſibus ꝙ laboranti in miniſtrandis ſacramentis.in
officio prædicationis,& aliis,licet pro miniſterio ſeu potiꝰ
(dicit)pro labore in miniſtrando per cenſum annuum obla
tiones aut alios modos honeſtos neceſſaria vitæ ſumere:
imò vt in fine capit.addit,pro huiuſmodi laboribus etiam

exigere ſi aliunde nõ habeant, dũ tñ Balaam & Giezi nõ ſe-
quant̃: qa Nume. xviij. legitur, Filijs Leui dedi oẽs decimas
Iſrael pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœde-
ris. Et infra. Comedetis eas vos, & familiæ veſtrę: qa prẹciũ
eſt ꝓ miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij. De
eodẽ eſt gl. notabilis in. c. ſignificatũ. de prẹben. ꝗ licet ſacer-
doti locare operas ad certũ tẽpus, & recipere mercedẽ ꝓ ſuo
labore ſi aliàs ratione beneficij ad hoc nõ tenet̃. Inno. & Ho-
ſtiẽ. dicẽtes ſacerdotes poſſe locare operas corporales in ſer
uitio honeſto alicuius dñi, ſed nõ ſpirituales quãuis paupe
res, Panor. di. ca. improbat, hęrens glo. dũmodo nõ intendit
vendere ſpirituale, aut ꝓ eo pecuniã capere, ſed pro ſeruitio,
& recõpenſatione damnorũ quæ ſuſtinet trahendo moram
ſibi. Nã vicario epiſcopi cõſtituit̃ certa portio, q̃ ꝑfecto nõ
cõſtituit̃ ꝓ ſeruitijs tẽporalibus: vt in di. ca. cũ eo. de electio
ne. li. vj. & ca. ꝑuenit. de appel. Idẽ videmus in manſionarijs,
qui ſolũ habent merã temporalitatẽ pro ſeruitio ſpirituali.
Itẽ bñficia dant̃ ꝑpter officia. de reſcrip. ca. fi. lib. vj. Eodem
modo põt clericus bñficiatus licite paciſci vt ꝓ obſequijs
ſpiritualibus recipiat certã mercedẽ, vt habeat vnde viuat.
Pro quo inducit illud Agatheñ. cõcilij: Clerici ſtipendia ſan
ctis laboribus debita ſecundũ ſeruitij ſui meritũ à ſacerdoti
bus conſequant̃. ſ. q. ij. ca. fi. vbi notandum eſt ꝗ dicit textus
ſtipendia ſanctis laboribus debita &c. & hanc ſententiã vi-
detur tenuiſſe Hoſtieñ. in ſumma poſt Goffredum titu. de ſi
monia. §. qualiter committatur. & glo. notabilis in. c. præci-
pimus. xij. q. ij. Nec certe ridiculum eſt dicere ꝗ homo labo-
E rem ſuum vendat aut locet. Videmus enim ꝗ teſti nihil li-
cet pro ſua depoſitiõe capere: ſi tamẽ magnos labores ſub-
ire debeat priuſquam colligere poterit in materia de hære-
ſi aut alia graui quid vere de materia deponere habeat, ne-
mo tam ſtrictus eſt quin dicet teſti licitum vt pro labore &
ſtudio prẹcium capiat. Item nuncijs damus pro labore por
tandi literas, & longe amplius q̃ꝫ reciperent ſi nullum ha-
bituri eſſent eundo laborem. Item iuueni quem cupimus
proficere, pecuniam damus vt laboret ſtudendo: & non ꝓ

ſcientia quã ſtudio acquirit, licet propter illã: imò ſi operã
ſuã adhibuerit nõ pertingens ad ſcientiã, dicimus conuentũ
preciũ meruiſſe. Nec eſt velamentũ ſimoniacis aut palliũ:
qũi ſuam prauitatẽ æque apparenter tegerent dicẽtes ſe pe-
cuniã quaſi vitæ ſtipendiũ capere aut petere, & nõ pro ſpi-
rituali qd' tradunt. Et cõfirmari videtur ex diuino iudicio.
Vnuſquiſqꝫ mercedẽ recipiet ſecundũ ſuũ laborẽ. ergo ſimi
liter in republica ſtipẽdia debentur non quantũ profuerint,
ſed quantũ prodeſſe laborauerint: aliàs merces eis diſtribue
tur ꝓ euẽtu. Itẽ miles ſtipendiũ & pecuniã capit non qa vi
tã periculo exponit pro republica (eſt enim vita res inęſti-
mabilis) ſed ꝓ labore quẽ ſubit rempublicã ꝓ ſalute pluriũ
defendendo. ¶ Obijcies fortaſſe, labor iſte cõnexus eſt ſpi-
rituali miniſterio, ſed quiſquis horũ alterũ vendiderit & c. ſ.
q. iij. ſi quis obiecerit. ergo &c. Hoc argumento conterritus
Panor. ab opinione tanto labore parta in dicto ca. ſignifica
tum, de præbendis, poſt recedit ca. ſuã. de ſimonia, carpens
dñm Antoniũ de Butrio, ꝗ ſaluãdo gloſſam ſuccincte di-
xerit, nõ põt induci cõſuetudo vt pro ipſis ſpiritualibꝰ ali
quid detur: vtiqꝫ tamẽ pro labore. ¶ Rñdeo ꝗ dictũ cap. ſi F
quis. pcedit cũ alterũ ordinat̃ ad reliquũ, & dari nõ poſſit
niſi ꝑpter illud eius medio, vt etiã tetigit beatus Thomas
in quarto circa textũ, excludens per hoc ius patronatus con
nexũ vniuerſitati rerũ, quia nõ ordinatur ad illã &c. Bene
ficium autem datur ꝑpter officium ſpirituale, & ſolum eiꝰ
medio conferri poteſt, ſaltẽ à prælatis inferioribus, ſolo
principe ſeu pontifice Romano excepto: & ſic non tan-
git cõnexio quæ eſt laboris, ad ſpirituale opus ſeu miniſte-
rium. Vnde (vt dixi) nulli licet periculo vitam exponere ꝓ
pecunia, põt tamen pro labore induſtria & ſolicitudine ſi-
mul concurrentibus ſtipendium capere: & pro illo adduci
conſueuit à ſimili illud Aug. Agere rẽpublicam vt diuitias
augeas, damnabile videtur. xxiij. quæ. ſ. militare. & licet glo.
in ca cum ſit romana. videatur recedere ab hoc ꝗ procura-
tio datur epiſcopo pro labore, videtur illa de cauſa quã Ho
ſtieñ. in ſumma titul. eodem tangit, quia ad hoc tenetur epi-

ſcopus ex officio,& ob hoc habet emolumẽtũ ep̄atus:quã
quam illa cauſa parũ faciat:cum obuentiones incertæ etiã
ſint partes ſtipẽdij laborũ,ſicut fundati redditus,ꝓpter qđ
verior opinio vr̃ Goffredi,ꝙ in cõſecratione vel viſitatio-
ne ꝓ labore datur & recip ĩ,& ꝙ illa de cauſa priuſquã iuri
inſertũ eſſet,licite recipi potuit,& nõ ſolũ auctoritate legis,
G vt ipſi opinanẽ inducentes ca.q peccat.xxiij.q.iij.¶ Sp̄ua
lia ꝑ comparationẽ ad ſpm̄ creatũ ſunt in duplici differen-
tia,q̃dam per eſſentiã,vt ſcientię & virtutes acq̄ſitæ.& hęc
vendi non poſſunt ſaltem cũ efficacia trãſferendi.Prouerb.
xiij.Quid ꝓdeſt ſtulto habere diuitias:cum ſapiẽtiã emere
non poſſit? Alia dicunẽ hoc ſecũdo modo ſp̄ualia ꝑ cauſali
tatem,quia videlicet ꝑ ea attingitur effectus qui eſt ſp̄ua-
lis actus,vel habitus animæ:vt docere,cõſulere teſtimoniũ
ferre.& ijdem actus dici poſſunt ſp̄uales ꝑ effectũ ſeu origi
nẽ:q̄a ab actu interiori intellectus deriuanẽ & procedunẽ.
Quòd hos act9 vẽdere nõ licet,ſed ſolũ laborẽ,tenet Alex.
de Hales.ij.parte.q.clxxxv.mẽbro.iij.idẽ ꝓbat Altiſſiodo-
reñ.iij.parte.q.penul.de ſimonia dicẽſſimoniacũ eſſe,quod.
ꝙ non licee aliquid capere pro doctrina à pueris,ſed ꝓ la-
bore:ſicut ſacerdos conductus accipit pro labore.Moue-
tur,quia per doctrinationem,patrociniũ,teſtimoniũ,iudi-
cium vel conſilium acquiritur notitia veritatis aut ſciẽtia,
& ſic acquiritur ſp̄ũſſanctus vt illuminans intellectũ,quã-
quam non vt inflammãtis affectũ.Quòd enim ſcientia q̄li-
bet ſit donũ ſp̄ũſſancti,probat auctoritate Aug.lib.de ma-
giſtro dicentis ꝙ cognitio veritatis ab interiori magiſtro
datur propoſitis vocibus à doctore.Item Exodi.xxxj.ſuper
verbo,Bezeleel impleui ſpiritu dei,& ſapientia & intelligẽ
tia & ſcientia in omni opere ad excogitandum quicquid fa
berfieri poterit.gl.interli.dicit quòd ſcientia fabrilis eſt do-
num dei:multo magis ſciẽtia liberalium artium.ſed Simon
peccauit æſtimãdo donum dei pecunia poſſideri.ergo &c.
Item anima eſt melior infinitis ĩmundis ſi eſſent.ergo ſimili
ter ſcientia quæ eſt perfectio eius.ergo qui eam vendit vel
emit,ponit inpreciabile ſub precio,& cõmittit ſimoniam.

concludẽs ꝙ nec aduocato licet vendere ſcientiam ſuã vel
conſiliũ,ſicut nec iudex,nec teſtis:ſi tñ accedãt,poſſunt ac-
cipere expẽſas ſuas,ſed nihil ꝓ iudicio vel teſtimonio.Eiuſ
dem ſñiæ fuit Gan.dicens Aug.ſcđm leges locutũ eſſe:quia
aduocatus iniuſtã cauſam ſtatim tenetur deſerere:in iuſta
aũt gratis conſulere & patrocinari:vt refert gl.in.c.nõ licet.
xj.quæſt.iij.moderamẽ adiungens ꝙ tales oꝑas quia locare
põt:q̄a nemo cogiẽ de ſuo bñficiũ facere.x.quæſt.ij.p̄cariæ.
addẽs ſi abſq; labore põt dare conſilium,non reuoluẽdo li-
bros nec laborando in ꝑlegendis allegationibus,tunc gra- H
tis teneẽ ſubuenire.Aliorum ſñia eſt ꝙ hm̃oi actus ſp̄uales
à ſp̄ũ creato vẽdi poſſunt,vt in hoc ſit eorũ differentia ad a-
ctus ſp̄uales ꝑ comparationẽ ad ſpm̄ increatum:vt de ter-
minat Tho.xxv.diſt.iiij.q.ij.de ſimonia.itẽ ſecunda ſecun-
dæ.q.c.ar.iij.Itẽ Duran.Palu.Ricar.& veriſimilior videẽ,a-
lioqui nõ liceret artifici pecuniã capere vt ſuã artẽ doceat.
nã cognitio artis,ſicut vniuerſaliter omnis veri cognitio,à
ſp̄ũſſancto eſt:vt habet Amb.ſuꝑ illo.j.ad Corint.xij.Ne-
mo põt dicere dñs Ieſus,niſi in ſp̄ũſancto.omne verũ(inq̄t)
à quocunq; dicatur,à ſpirituſancto eſt.Itẽ nemo abſq; me-
tu ſimoniæ poſſet ſuæ artis operationẽ vendere,vt braxa-
re,pinſere,&c.cum oꝑatio artis annexa ſit & dependeat à
cõſideratione mentis,q̃ mere ſp̄ualis eſt cõparatione ad ſpi
ritum creatum.Itẽ Aug.aperte aſſerit ꝙ iuriſperitus conſi-
lium,aduocatus patrocinium vendere põt:nec valet euaſio
ꝙ operas ſuas & laborẽ locare põt,non ipſam operationẽ:
quia in arte minus nobili labor ſæpe eſt maior:vt in portan
do ſaccos q̃ pingendo vel citharizando.Ergo ſi labor dũta I
xat in hm̃oi locaretur:vbi maior labor eſt,oporteret plus
precij ſoluere.& ne fiat euaſio de opere operato artis,ſtrin-
gatur argumentum ad docere artem minus nobilem cum
labore magno,& nobiliorem cum exili labore.Item magis
peritus in exercitio artis minus laborat,& plus meretur,
ergo induſtria hominis vel doctrinatio ipſa locari poteſt,
non tantum labor.Quibuſdam enim exercitium ſuæ artis
recreatio eſt.& quies nõ animæ tantum,ſed & corporis:vt

ſubmiſſe canendo &c.ludus eſt quies in vita hoïs &c.iiij.
Ethico.nec tamẽ dubitamus mercedem illos ꝓmereri.Etiã
ſi eſſet homini corpus impaſſibile,vt ſine fatigatione & la
bore artem docere poſſet:nihilominus iuſte mercedem ex=
peteret in huiuſmodi,& non tantũ ſtipendium ſuſtentatio
ni debitum,vt illo caſu in ſacramẽtis:cũ hic ſtipendiũ non
debeatur niſi ex partium conuentione.❡Ad rõnes ſeu mo
tiua r̃ndeo.Ad primum:Etſi ars oĩs & cognitio veritatis
ſit à ſpũſctõ vt illuminante intellectum,non tñ ſemper ſu=
pernaturaliter & miraculoſe manat à ſpũſctõ:& de illis di
ctũ eſt.Gratis accepiſtis &c.Itẽ multis eſt robur corporis
miraculoſe redditum ꝑ Saluatorem noſtrum,ac etiã ꝑ apo
ſtolos,cuius vſum licite vendebant vt prius ante ægritudi
nem.aliàs miraculoſe curati iniuſte vendidiſſent ſuum labo
rem.Ex quo elicio p̃ceptũ dñi ꝓcedere de his q̃ ordinantur
ad opus quod ſuꝑ naturã & miraculoſe expectat̃ à ſpũſan
cto,vt eſt effectus ſacramẽtorum,inflammatio affectus,au
ctoritas ſpũalis.nõ enim veriſimile eſt ſi qs ſuꝑnaturaliter
acceperit artem medicinæ,ꝙ ex hoc gratis tenet̃ quemlibet
hoïem curare.ſecus vbi ſanitas miraculoſe cõferenda eſſet.
imò Bezeleel cuius meminit Altiſſi.veriſimiliter ꝓ exerci=
tio ſuæ artis p̃miũ accepit.Inaduertenter etiã cõcludit Al=
tiſſiodoreñ.Si melior eſt ſcientia mundis infinitis,ꝙ ergo
ſit inæſtimabilis vt nõ poſſit p̃cio diſtrahi.Nam ſeruus,cũ
ſit hõ,ſcd̃m dignitatem infinitis mundis p̃ſtat:nulli tñ du=
bium q iuſto p̃cio vendatur.Non enim rebus ꝓ dignitate
naturæ & gradu p̃cia ſunt,ſed vt noſtræ indigentiæ accom
modæ inueniunt̃.Vnde Aug.xj.de ciuita.dei.ca.xviij.Quis
enim non domi panẽ q̃ꝫ mures,nummos q̃ꝫ pulices habe=
re malit?Et eodẽ paſſu:Seruus p̃cio viliori iuſte diſtrahit̃
q̃ꝫ gemma &c.Sed quanuis ſimonia non eſt vendere hmõi
actus ſpũales,frequenter tñ iniuſtitia committitur qñ eoſ=
dem tenemur aliàs gratis exhibere:vt cum iudex ex officio
iudicare:teſtis quia ſubditus,veritatem ſuper interrogatis
deponere.Ex quo infert Durandus:Cum non aliud ſit iudi
cis ſigillum,q̃ꝫ ſui iudicij teſtimonium:nõ video quomodo
pro

pro ſigillo poſſit aliq̃d petere niſi forte expenſas ceræ & cle=
ricorũ ad hoc ordinatorũ.Sed cũ homo ad illas operas nõ
tenetur,licite alos actus vendit,puta conſiliũ,patrocinium,
&c.etiã in cauſa ſpirituali, vt recte addit Palude,puta ĩ cau
ſa matrimonij,de beneficijs,hęreſi.decimis &c.Idẽ dico de
arbitro vel alio iudice nõ ſufficiẽter de bonis eccleſiæ ſtipẽ
diate,vt ſupra ĩdxui de Speculatore titulo de ſalarijs.§.prio.
Dixi notãter qñ nõ tenẽtur alias gratis ad illas operas. ſtat
eñ ꝙ teneant̃,& ꝙ nõ gratis:vt ſi diues nollet quicquã ex= L
pendere ꝓ valetudine recuperãda tenet̃ illum medicus cura
re,ſed põt licite poſtmodum mercedẽ expetere:vt eſt gloſſa
notabilis in verbo inferas.lxxxiij.diſtinctiõe in principio,&
ſimile eſt de aduocato ſi clientulus alias perditurus eſſet cau
ſam totius hæreditatis:obligat̃ lege charitatis operas ſui pa
trocinij adhibere:ſed non gratis qñ clientulus eſt ſoluendo.
❡Obijcies fortaſſe illud Gre.Recte iudicãs ſi p̃miũ remu=
neratiõis expectat,fraudẽ in deũ perpetrat,q̃a iuſtitiã quam
gratis impertiri debuit,acceptiõe pecuniæ vẽdit.xj.q.iij.cũ
recte iudica..Ergo nullo caſu licet arbitro vel iudici ſuum
actũ ſeu operationem vẽdere.Itẽ Prouerb.xxiij.Veritatem
eme,& noli vẽdere ſapientiã,doctrinã & intelligentiã,ſuper
quo glo.interli.Gratis accepiſtis &c.Ergo nõ licet pro do=
ctrinatione preciũ accipere.Qd' ſpecialiter cõfirmo de do=
ctrina theologiæ,q̃a præceptũ Matth.x.cõplectitur ſermo=
nem ſeu prædicationem:ergo potius doctrinam ſpiritualem
ſcripturæ ſacrę.Et pariformiter cũ diſceptatur ſuper qualita
te ſententiæ an hæreſim continet,errorem aut offenſionem:
non licebit pro informatione iuris preciũ capere.❡Reſpõ=
deo,licet precium capere ad metiendum terras vel pannum,
& non vt veram menſuram dicat,ſeu vt recte metiatur.ob=
ligamur enim iuſte quod iuſtum eſt exequi.Deutero.xvj.Si
militer dico,licet præmium aut ſtipendium capere ꝓ con=
ſilio.ſed obligatus conſulere,non poteſt præmium capere vt
recte conſulat,ſeu veritatem conſilij ſeruet.Idem eſt de iudi
care vel arbitrari.Etiam quamuis pro actu iudicandi nihil
capere poſſet,vtiq; tamen pro actibus quos ſubire & præ=

prætermittere habet ad ſe informandū de cauſæ meritis &
qualitate, qñ ad hoc ex officio vel aliàs ad gratis faciēdum
nō tenet. ℭ Ad ſecundum dico ꝙ eſt cōſilij, nō neceſſitatis
vel præcepti: vel intelligit de ſapiētia doctrina vel intelligē
tia quę diſcipulis aut cōſulentibus obuenient: & qa illa prin
cipaliter eſt dei nō noſtrū opus, ideo per nos vēdi nō debet.
ſecus de ꝓprio actu vel labore. Qđ glo. ibi dicit, Gratis &c.
ſolū eſt inductio ſimilis, nō redditio cauſæ quare fiere opor
teat, & quāuis Palude viſum ſit. q. vj ſ. de ſimonia. art. ij. qđ
doctrinationē theologiæ vēdere ſimoniacū vr̃, ſecus de alijs
ſciētijs: cōtrariū tñ vr̃ ex. c. qa nōnulli, de magiſtris, vbi theo
logo ī metropolitana eccl'ia, q̄ꝺdiu theologiā illi docuerit, et
q̄ ſpectant ad curā animarū, aſſignatur p̄benda. Et certe dif
ficile erit dare cauſam quare aduocatus in cauſa ſpirituali,
puta matrimonij, hæreſis. vſurarū &c. pōt ſuū patrociniū
vendere, & iuriſperitus cōſiliū, non theologus ſuā doctrinā.
Ad verbū ſaluatoris Mat. x, dico (vt ſupra) loquitur de præ
dicatione ordinata ad inflāmationē affectus: quæ ſemꝑ ſpe
randa eſt ſupernaturaliter. ſecus de prædicatione vel doctri-
natione ad nudā elucidationē veritatis, ſeu illuminationem
intellectus: vt ponat inter infideles quæſtio agi an vſuræ ſe-
cundū ſcripturas veteris & noui teſtamēti licent, an nō; pro
illius enim diſcutione licitum videret ipſis infidelibus pro
ſtudio materiæ & deciſione precium capere. Sed in his pun-
ctis duobus ſuadeo, ſi quis infirmus eſt vel ſcrupuloſus, iux
ta apoſtoli conſilium olus manducet. ad Ro. xiiij. & in hu-
iuſmodi exercitio actuū ſpiritualiū, ſiue re pectu ſpiritus in
creati ſiue creati velit ſtipendiū vel p̄miū capere eo modo
quo licet, & nō alias, nō determinando ſe ad ipſam opera-
tionē vel laborē, ſed in genere. & à vitio ſimoniæ liber erit.

QVO AD ſecundū inuenio apud doctores ſi-
A moniam vetuſtiori vocabulo dici poſſe bala-
miā, qa Balaā ꝓphetiæ donū vēdere voluit:
Numer. xxij. vnde Petrus. ij. canonica. c. ij. Cor
exercitatum auaritia habētes, maledictionis fi-
lij, derelinquentes rectā viam, errauerunt ſecuti viam Bala-

am ex Boſor, qui mercedē iniquitatis amauit, correptionē
vero habuit ſuę veſanię ſubiugale mutū animal in hominis
voce. et in epiſtola Iudę: Et errore Balaā mercede effuſi ſunt.
Itē. iij. Re. xiij. de Hieroboā legimus: Cōſtituebat ſacerdotes
de nouiſſimis populi: quicūq; volebat, īpleuit manū ſuā, &
fiebat ſacerdos. quo facto dicit cōmiſſa eē ſimonia. ſ. q. ſ. eos.
ſicut de Giezi. iiij. Reg. v. inducit em̄ ibi textus. iij. & iiij. Re.
libros. Nec vident alij paſſus quā memorati de facto ſimo-
niaco haberi: nihilominus in facto Hieroboam ſimonia ſo-
lū erat nō quo ad rē ipſam, qa à parte rei nihil ſpirituale tra-
debat ꝑ cōparationē ad ſpiritū ſanctū (erant em̄ ſacerdotes
idolorū) ſed quo ad opinionē ementiū & vendentis, qui ido
la ꝓ dijs colebāt. Sed vſitatius ſimonia dici à facto Simonis
magi, de quo Actuū. viij. qui pecunia obtinere voluit facul
tatē dandi per manus impoſitionē ſpiritūſanctū, vt inde pe-
cuniā colligeret. Et capit ſimonia dupliciter: Vno modo ge
neraliter vt eſt voluntas tradendi vel negandi aut accipien-
di ſpirituale ꝓpter cām indebitā, ita ꝙ ſimilitudo ad factum
Simonis cōſiſtat ꝙ vtrobiq; mediū ſeu cā nō cōueniat. Qui
enim pro reſpectu ꝑſonæ cōſanguinitatis aut familiaritatis
peccatū alterius epiſcopo nō indicat, vl'indicare detrectat,
itē impœnitentē vel minus digne pœnitentē gratiā vel fauo
re ad recōciliationē adducit, vel digne pœnitētē odio à recō B
ciliatione excludit, ſimoniacus eſt. c. nemo. de ſimonia. Vbi
nota ꝙ gratia vel fauore pœnitentē ad recōciliationem ad-
ducere, ſimoniacum eſt, quia ſpirituale procuratur digno ꝓ
cauſa indebita. & gloſ. in verbo conſanguinitatis. Non re-
fert, iniuſtus cordis amor, an ſordidæ preces interueniant. ſ.
quæſtione. ſ. ſi quis neq;. item. xxiij. diſtinctione. c. quando.
ex concilio Agatheñ. Quibus examen ordinandorum com-
mittitur, cauere debent ne aut fauoris gratia, aut cuiuſcūq;
muneris cupiditate allecti à vero deuient indignū &c. quo-
niam qui donum ſanctiſpiritus vendere conati ſunt, coram
deo iam condemnati eccleſiaſtica dignitate careant. vbi cō-
cilium ſupponit tam fauore quàm munere ordinem vendi.
&. c. vnico vt eccleſiaſtica bñficia ſine &c. reprehēdit papa

archiep̄m Mediolaneñ.ij. de carnalitate;quia nõ ex affectu
carnali,ſed diſcreto iudicio debuiſſet eccleſiaſticũ beneficiũ
& officiũ in pſonas magis idoneas diſpẽſare.vbi gl.in ver
bo carnalitate,notat epiſcopum ſimoniã committere dum
ꝓpter cõſanguinitatem alicui dat beneficium alias nõ con
C ceſſurus:quia iniuſtus cordis amor &c.propter quod Cã=
cel.Pariſieñ.præter triplex munus,à manu,lingua,& obſe
quio,duplex aliud munus adiecit quo ſimonia committiť,
videlicet munus ſanguinis(nã ve illis q ædificãt Sion in ſan
guinibus.Micheę.iij.)& mun9 timoris:qñ ſcilicet propter
p̄ces armatas quis dat p̄bendã.Horum quinq; modorũ ſan
ctus Bonauen.dat hanc ſufficientiã.Si qs inordinate moue
tur,hoc vel eſt ex timore male humiliante,& ſic currit mu=
nus timoris:vel ex amore male inflammante,& hoc tripli=
citer,vel amor eſt ſupbia vitæ,&ſic eſt munus à lingua:aut
concupiſcentia carnis,& cõplectitur inordinatũ amorẽ co=
gnatorũ & aliorũ,vt ſi qs amore fornicariæ ꝓmouerit fi=
liũ eius:vel eſt concupiſcentia oculorũ,& cõprehendit tã
munus à manu q̄ ab obſequio.Et dicit ꝙ a ſimonia ſic ac=
cepta pauci in clero ſunt hodie immunes reſpectu multitu
dinis. Alio modo capiť ſpecialius ſimonia vt conſiſtat in
imitatione Simonis Magi non ſolũ in dando vel recipiẽdo
ſpũale propter cauſam indebitã,ſed propter munus quod
inde ſequi intendit,vel cuius medio vult ſpũale cõferri.Et
deſcribitur à docto.cõiter:Simonia eſt ſtudioſa voluntas
D emẽdi vel vendendi ſpũale vel ſpũali annexũ.Et capiť ver=
bũ emere & vendere generaliter,vt ſe extendit ad oẽm con
tractũ non gratuitũ.& additur ſtudioſa ſcd̃m Tho.qa pfe
ctio peccati conſiſtit in electione:& dicitur ſtudioſa quaſi
electiua.Sed ſcd̃m hoc deſcribiť ſolũ ſimonia deliberata &
electiua:cũ tamen optare d' ſpirituali pecuniã ſine electio=
ne vel deliberatione præuia,ſit verum pc̄tm̄ ſimoniæ:ſicut
deſideriũ cõmixtionis cũ aliena abſq; adhuc electione &c.
E eſt adulterium.Et dant doctores communiter tres ratione
quare ſimonia eſt peccatum.Prima per reſpectum ad ſpirs
tuale emptum vel venditum,quia nullo poteſt terreno p̄i

cio compenſari:ſicut dicit Salo.de ſap tẽtia Prouerb.iij. Pre
cioſior eſt cunctis opibus &c.Hæc non eſt ſatis vniuerſalis.
nõ enim ꝓbat vitiũ vel culpam eſſe ſi ꝓ ſpirituali ſpititua=
le comparetur,baptiſma baptiſmate,beneficio beneficiũ,ſer
mone ſermo &c.Secũda per cõparationẽ ad vendentẽ, ſeu a
quo : quia ſpiritualiñ nos ſumus ſoli diſpenſatores & mini=
ſtri.i.ad Co.iiij.Sic nos exiſtimet hõ quaſi miniſtros Chriſti
& diſpenſatores miniſteriorũ dei.&.i.Pe.iiij. Vnuſquiſq; ſi=
cut accepit gratiam in alterutrum adminiſtrantes,ſicut bo
ni diſpenſatores dei &c.Sed a diſpenſatore nihil licet contra
dñi volũtatem emere. Et ꝙ ſit cõtra dei voluntatẽ,patebit ĩ
ratione ſequẽti.Tertia ſumitur ꝑ cõparationẽ ad ſpiritualiũ
originem.manant enim ex gratuita dei volũtate. Qui igitur
ſpirituale vendit aut emit,irreuerẽtiam exhibet deo,& reb9
ſpiritualibus ſeu diuinis,propter quod peccat peccato irreli
gioſitatis.hinc pręcepit domin9,Gratis accepiſtis,gratis da=
te Matth.x.Dictam definitionem carpit Hoſtieñ.quaſi dimi
nutam,dicẽs ꝙ addi debeat,cũ opere ſubſecuto : qa ĩ ſolo af=
fectu neqt cõſiſtere ſimonia.allegat.i.q.i.c.reperiuntur.c.qui
ſtudet.&.c.eos qui.&.c.ſi quis neq;.ar.c.ſi.de bigamis.vbi di
citur ꝓpter affectum cũ opere ſubſequuto . ſequunť Hoſti.
Ioan.An.&.Panor.in.c.vnico de ſimonia . Boyck in.c.ſi. eo.
ti.&c . Sed cũ eiuſdẽ ſpeciei ſit peccatũ interioris actus ſine
opere ſubſequuto,& cũ opere,potiſſime quum extrinſecus
ꝓhibetur progredi in opus,iuxta illud Aug. Si cui etiã non
cõtingat facultas concũbendi &c.de pœniten.diſt.i. & illud
Saluatoris : Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam,
iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:neceſſe eſt fateri q; ſine
opere ſubſequuto in nuda voluntate ſit peccatum ſimonię.
Item q vult furari ſi poſſet impune,& nil capit , reus tamen
eſt furti,de pœ.di.i.ſi propterea.Ergo volũtas emẽdi ſpiritua
le ſine opere, etiam habet ſpeciẽ ratione ſimonię Et miror ſi
aliqs doctorũ dicere audet volũtatem vendẽdi ſpirituale vł
emẽdi,improbam nõ eſſe,& vacare culpa.q; ſi culpam admi
ſerit,nulla pręter ſimoniam ſignabilis videť . Nõ obſtãt quę
ipſi inducũt . cũ hoc ſolũ probeť ꝙ ſine opere exteriori ſub=

ſequuto traditionis ꝓmiſſionis vel remiſſionis nemo incur
rat pœnas iuris,puta ſuſpenſiōis &c.vt notāt glo.c.quæ in
ducūt.& hoc certe mea ſententia de benignitate apoſtolica,
cū aliàs poſſit ſimoniā mētalē vt hęreſim in ſolo actu inte
riori pœnis afficere,de quo eſt glo.notabilis in Clemen.i.de
hęreticis,in verbo,eo ipſo incurrant.ſed de hoc aliàs:nec re
fert an loquamur de prohibito qa ſimoniacū,vł ſimoniaco
quia prohibitū:quia voluntas faciendi qđ eccleſia ꝓhibet,
mala eſt,& culpā cōtinet,quāuis cōtēta fuerit ſuis terminis,
& nō progrediaṫ in opus.Diſtinguo igiṫ quadruplicē ſimo
F niā,mentalē tantū ſine opere,mentalē cū opere ſubſecuto ſi
ne cōuentione ſeu paſto,cōuentionalē,& quaſi cōuentiona
lem.Prima conſiſtit in ſolo actu voluntatis ſine interuentu
muneris vel pacti aut conuentionis.Secunda cōmittiṫ dum
munus interuenit,ſed ſine pacto aut cōuētiōe.Cōuentiona
lē ſimoniam dicit Hoſt.à nullo doctore deſcriptā i.c.tua.de
ſimonia.& eā deſcribit ſic.eſt ſpiritualiū vel annexorū præ
cedente pacto cōditiōis,modi,precū,ſeruitij,vel cuiuſcūꝗ
tēporalitatis receptio vel donatio.probat p.c.ꝗ pio.j.q.ij.
c.ſi quis neꝗ.j.q.j.c.quęſitū.de re.ꝑmu.de pactis.c.fi.de ętat.
& quali.tuā.vt eccleſiaſtica bñ.c.vnico &.d.c.tua.de ſimo
nia.Quaſi cōuentionalis eſt dū expreſſe nulla intercedit pa
ctio,tacite tñ paciſcūṫ.de hoc notant doctores.c.& ſi quę
ſtiones.de ſimonia.vbi Panor.ſi ordinandus offerat rē mo
dici precij,ſed pręceſſit petitio,eſt ſimonia.inducit ca.ex tnę.
eodē titu.Idē notat textum notabiliter dicere ꝙ maxime illa
tria ſunt attendēda.quo innuitur ꝙ etiā alia attendi debeāt,
vt conſuetudo capientis.Quid enim ſi ab ordinando offerṫ
res modici pręcij,ſed ordinator nō conſueuit ſine ꝓcio ordi
nare?Certe iudicabiṫ ſimoniacū:quia attendenda eſt cōſue
tudo patriſfamiliàs.c.j.de pignorib9.&.l.qui ſe miſcēt.ff.de
vſuris.& idem dicit in alijs circūſtantijs,arg.l.ſi ſeruus plu
riū.§.fi.ff.de legatis.i.Ex his patet ſi in ſpiritualium collatio
ne vel acquiſitione pactio interceſſerit de quacūꝗ etiam
minima re,ſemper continet labem ſimonię,imò & eius quæ
conuentionalis à doctoribus appellatur,nam de re.ꝑmu.c.

quæſitū.dicit:Cōmutationes ꝑbendarū de iure fieri nō poſ
ſunt,ꝑſertim cū pactione ꝑmiſſa,ꝗ circa ſpiritualia vel an
nexa ſpiritualibus labē ſemꝑ cōtinet ſimoniæ.Hinc ſi ꝑmu
tātes ſolū paciſcātur adinuicē ſeu hoc mō cōuenerint,tu fa
cies ꝓ poſſe ꝙ ego habeā bñficū tuū:& ego faciā ꝙ tu ha
bebis meū:eſt ſimonia.ſecūdū Rod.refert & ſequiṫ Aſtē.de
ſimonia.q.j.ꝓpter qđ Hoſ.dicit nō licere his q ꝑmutare vo
luerint,vt tractatū habeāt.Et verū dicit de tractatu cōtinē
te cōuētionē aliquā ſeu pactionē:ſecus ſi tractādo inuicem
ſuo deſideria ſolū innoteſcant,& oīa ſuperioris arbitrio diſ
ponēda relinquāt,vt notant doc.in.c.quæſitū.Nec pōt (vt
quidā inaniter opinanṫ) in ſpiritualib9 quæcūꝗ cōpoſitio
interuenire de dādo ſpirituale pro tēporali,vel tēporale ꝓ C
ſpirituali.Etenim res ſacræ vt poſſidetur aliquo dato vel re
tento vel ꝓmiſſio (dicit textus) credimus habere ſpeciem ſi
moniæ.de tranſact.c.ſuper eo.probās ꝑ hoc omnē trāſactio
nē in ſpiritualibus illicitā.Quando autē fit compoſitio vt
aliquo dato vel retēto aut ꝓmiſſio teneat vel acquirat &c.
vim habet & ſpeciē trāſactionis.Hinc notāter eodem textu
ſubdiṫ.Si tñ gratis et amicabiliter inter ſe litigātes cōponāt,
ſacris canonibus nequaquam dicimus obuiare.Super quo
Ioā.An.Panor.& alij notāt cōpoſitionem aliquo dato vel re
tento non poſſe iteruenire.ſed gratis.exemplificant qūo hoc
fieri poſſit.Si adinuicem cōuenerint ſtare dictamini aliquo
rū,quod illi dixerint eſſe iuris.Et hoc notēt practici q in be
neficialibus ſtudēt partes cōcordare.❡Circa definitionē ſi H
monię proprię dictę quę munus requirit habitum vel ſpera
tū aut promiſſum,occurrunt tria dubia.Primum,an preces
fuſę pro beneficio inducant ſimoniā.Secundū,an ſeruitiū ho
neſtū pro beneficio impenſum.Tertium,an metus indigna
tionis aut damni &c.ſi quis propterea beneficiū cōfert,cenſe
ri debeat ſimoniac9.❡Quo ad primū notat Innon.i capitu.
tuā de æta.& quali.dici poſſe ꝙ ſiue ꝓ ſe ſiue ꝓ alio quis ro
get etiam indigno, ſiue dignitas fuerit, ſiue ſimplex benefi
cium,quamuis peccet fundēs preces iniuſtas, nō ꝓpter hoc
dicitur habere beneficiū ſimoniace niſi id faceret intendens

obligari collatori ex præcibus,vel eūdē exonerare ab aliquo
ſeruitio vel debito quo ei tenet.in talibus em̄ idē eſt remitte
re qđ dare,etiā ſi remittat naturalis obligatio tantū qua qs
obligatus eſt ad antidora.ar.ff.de calumniatoribus.l.ij.&.iij.
ff.de petitio.hære.l.ſed & ſi.§.cōſuluit.de ſimonia. querelā.
Ratio eſt ſecundū eū,quia vt cōmittatur ſimonia, aportet
ꝙ munus interueniat.ſ.q.ſ.ſunt nōnulli. Tales aūt preces fre=
quenter interponunt nō ꝓ munere,ſed pro cōſilio licet ſæpe
iniuſto vel inhoneſto.igitur nō eſt ſimonia,quāuis ſit pctm̄
nec tenet ad reſignationē taliter ꝓmotus,ſed ſufficit ꝙ pœ=
nitentiā aliter agat.de ſimonia.c.fi. Addit etiā,pōt collator
nō ſequi preces iniuſtas,vt hic:& ſi ſequat,nec tn̄ reſignare
tenetur,niſi promotor expreſſiſſet ꝙ ꝓpter preces hoc facie
bat.& ſi pecunia data fuiſſet:ar.ca.fin.de ſimonia. Recitatis
his dictis Innocentij dicit Ioannes Andreæ,Hoſtieñ.hāc gl.
Innocentij per oīa non approbat,dicens qđ licet aliqua de
prædictis non ſunt ꝓpriæ ſimoniaca,ſunt tn̄ quaſi ſimonia=
ca,ideo remittit ad ſummā.§.qualiter ſimonia cōmittatur,
in verſiculo.lingua.Panormitanus dictā opinionē Innocen=
tij approbans,poſtꝗ eius dicta aliquantulū ampliauerit,
dicit:Ego credo ꝙ in omnibus caſibus in quib9 dicit glo.ſi=
moniam committi interuentu precū,ꝗ ſimonia non eſt ſi
certum eſt ꝗ non animo obligandi preces interpoſuit.ſi ve
ro certum eſt quòd animo obligandi,eſt ſimonia. Si dubiū
eſt,tunc pro indigno præſumūtur violentæ: & præſumo ꝙ
animo obligandi:& inducunt ſimoniam. Si pro digno,non
præſumuntur violentæ,ſed ad excitandum quod ſuperior fa
ceret:ſecus tene in datione etiā pro digno:& eſt cauſa,quia
tunc adeſt aliquid ꝓmouenti,ſed preces perdit vbi preces
interpoſuit:vt dicitur.ſ.q.ſ.quibuſdam.Si pro digno ad ex=
cludendū magis dignum,licitæ ſunt,& poſſet in dubio pre
ſumi ꝙ animo obligandi:& ſic inducent ſimoniā vbi eſſet
regularis,vel aliàs beneficiat9. Addit,Quādoꝗ preces ſunt
ſpirituales &c.& ꝙ p̄dicta ꝓcedūt qn̄ eo ſciēte,vel ſi igno=
ret,in ei9 fauorē ſunt interpoſitæ:ſec9 ſi in eius odiū.c.nobis
de ſimonia.Et dicūt doctores idē eē ſi p̄ces apud ſeruitores

vel collateralē fundant,ac ſi apud principalē,p ca.præſentiū.
i.q.v.ſed debile arg.inducūt ꝙ in p̄cū fuſione nullū munus
interueniat.Regulariter em̄ p̄ces audimus vel ob ſperatam
beneuolētiam,vel quia apud nos meruit audiri,vel qa ma=
gnipendimus à tali viro rogari,aut qa indignationem ve=
remur,aut certe timemus eius cōtriſtationē:quō Adam ſi=
mul de pomo vetito manducaſſe legitur,ne ſuam cōtriſta=
ret ſodalē.Sed quolibet horū modorū aut ſimiliū munus in
p̄cibus q̄rit,videlicet fauoris,carentiæ, indignationis, vel
mœſtitiæ,aut honoris.dicit em̄ Philoſophus in ſimili.c.de
fœlicitate.j.Rhetori,ꝙ tā æris auidi,ꝗ ambitioſi cupiūt do
nari:qa & vtilitatē affert quā auarus amat,& honorē quē
ambitioſi appetūt.Quāto magis ad ꝓpoſitū noſtrū amant
hoīes ab alijs rogari,vel ſi eminēs rogātes,aut vt ſuæ eminē
tiæ æſtimationē capiant,dū à cuiuſcūꝗ cōditionis hoībus
rogant.Item eo.c.tradunt doctores dare beneficiū propter
adulationē,eſſe ſimoniacū.Miror aūt quid minus muneris
p̄ces ꝗ adulatio contineant.Quòd dicunt p̄ces ꝓ conſilio
adhiberi,iam non ꝓpter p̄ces fiet collatio,ſed ꝓpter pſonæ
qualitatē,niſi in cōſilio ſimul munus q̄rat fauoris aut alte=
rius hmōi:& ſic ad ſimoniā fit reditus: nec refert modicitas
muneris quod in precibus cōſiſtit,qm̄ in furto nihil inter=
eſt parū aut multum quis capiat,modo inuito dn̄o capiat.
xiiij.q.vj.c.fi.nec in gula an viliſſimū olus ſit in quod gulæ
flāma inardeſcat.xlj.diſt.qſqs.Et certe totū in æſtimatione
eius q mouet conſiſtit.Quid enim ſi ludificatus collator exi
ſtimet ſibi pomū aureū rep̄ſentari vt beneficiū conferat?
Aequè ſimoniacus erit,& ꝓuiſio labefactata,ac ſi verū po
mū aureū ſuſcepiſſet.In oībus enim iſtis ſufficit ſpūale nō K
gratis cōferri.Hinc verior theologorum ſententia videtur
(quā & magna in parte ſecuti ſunt iuris doctores antiqui)
ſi principaliter mouetur fauore precū,vel timore rogantis,
quantum ad diuinum iudicium ſimoniam committit roga
tus & etiam rogans ſi hoc intendit,ſecundum Thomā Du
ran. Palude.ſi autem pro ſe vel alio curam animarū vel ſim
plex bn̄ficiū petat digno vel indigno,ſeruit diſtinctio quo

ad præſumptiões in foro exteriori ſeu iudicij:ſed veritas rei
L cõiectura hũmana nõ cõfundit̃.Põt tamẽ quis ad preces ali
cuius cõferre aliàs nõ collaturus,ſine vitio ſimoniæ:qñ pre
ces capit in certũ teſtimoniũ veritatis,nõ dubitãs dignũ eſ-
ſe ꝓ quo talis rogauerit.ſed tunc preces(vt dixi)nõ ſunt cau
ſa ꝓuiſiõis,niſi forte ſine q̃ nõ.Cuius ſimile eſt:ſi mihi optio
detur è duobus mũneribus eligendi qđ velim,& aſtans de
clarat alterũ eſſe de vnicornu ac precioſius,reliquũ de reu-
barbaro,& quòd ſeruiat choleræ purgãdæ:ſi ego reubarba
rũ elegero,non eſt illius cauſa teſtimoniũ eius qui aſtat,ſed
mea affectio,qua ſcilicet cupio choleræ purgandæ medici-
nã.Sic dum preces ſolũ ahibent̃ in vim cõſilij(vt ipſi dicũt)
vel potius teſtimonij de idoneitate ſeu dignitate perſonæ. Si
petas an ne cæteris omnibus paribus liceat ad preces confer
re,cũ aliàs nõ erat collatur9:vana quæſtio videt̃,cũ tũc ei9
arbitrio relinquat̃ vtri duorũ prouidere velit: quẽadmodũ
cũ vni tm̃ eleemoſynam dare valeo,& duo occurrũt æquè
egentes.Cenſet tamẽ Aug.difficultatẽ hmõi ſorte dirimen-
dã eſſe,primo de doctrina chriſtiana:niſi hoc mouere velis,
an propter minus precũ aliquid variare liceat.Et certe dico
ꝙ nõ,imò nec digniori.cũ potius ſimoniace & nõ gratis cõ
ferret.¶ De ſecũdo ſcilicet ſeruitio quidã diſtingunt qua-
litatẽ ſeruitij,ꝙ ꝙ pro honeſto ſeruitio liceat beneficiũ con-
ferre,modo ſumẽs dignus ſit:vt tenet gloſ.in.c.ſunt nõnulli.
ʃ.q.ʃ.quia Grego.exponẽs quid ſit munus ab obſequio:eſt
em̃ inquit ſeruitus indebite impenſa.Sed fallit gloſſam æqui
uocatio termini ĩdebite.non enim capit ipſum Greg.vt idẽ
ſit qđ inhoneſte,vel cõtra debitũ ex genere ſcilicet operis,
vt eſt ꝓcuratio focariæ &c.ſed capit indebite vt idẽ eſt qđ
nõ ex debito vel obligatione:qa tũc ſolũ venit nomine mu
neris,vt ibi loquitur.Hic in.c.ordinatiões.dicitur: Vel obſe
quio alicui perſonæ ea intentione impenſo.Etiam nõ deſcri
bit ibi Greg.munus ab obſequio,ſicut nec munus à lingua
ſed exemplificat ſolum.Nam vt poſtea dicam,qui ſpiritua-
lia dat vt ſua recuperaret,ſimoniã cõmittit.& idẽ eſſet vbi
ſeruitium aliàs debitũ ſine beneficij collatione obtinere nõ
poſſet.Alij dicunt ꝙ licitũ eſt dare prębenđã ſecundario &
minus principaliter ꝓ ſeruitio,dũ principaliter det̃ pro deo.
Huius ſnĩæ eſt glo.in.c.cũ eſſent.de ſimonia. dicẽs cuilibet li
cere vt ſeruiat epiſcopo vel alteri ſpe futurę remunerationis
ſine pactione vel conditione,dũ principaliter hac intentiõe
nõ ſeruiat,nec epiſcopus ei directe ꝓ ſeruitio ꝓuidere inten
dat:qa ſic eſſet munus ab obſeqo.ʃ.q.ʃ.ordinatiões.&.c.ſunt
nõnulli.aliàs niſi ſperaret ab eo remuneratiõe, quare ſerui-
ret ei,cũ ex debito nõ teneat̃:de eodẽ eſt glo.in.c.tua nos. de
ſimonia.& ſequunt̃ cõiter docto.Idẽ vr̃ tenuiſſe Tho. xxv.
diſt.iiij.q.v.de ſimonia.ſed pari ratione licitũ erit dare p̃ben
dã minus principaliter & ſecũndario ꝓ pecunia,mõ princi
paliter detur ꝓpter deũ,& ꝑſonę dignitatẽ. verbi gratia do
Ioanni prębendã ob fructũ quẽ per ipſum in cura animarũ
ſpero futurũ,ſed minus principaliter vt in ſua receptiõe det
decẽ remenſiũ eleemoſynã,cõtra manifeſtã ꝓhibitionẽ. c.ex
multis ʃ.q.iij.Quãuis Panor.dicta opiniõe glo.inceſſerit di
ctis.c.cũ eſſet.tua nos.de ſimonia:ca.tñ fi.eo.tit.ſemetipſum
correxiſſe vr̃.dicit em̃ vt tutius ſeruãdũ eſſe ꝙ textus ille ꝓ-
cedat in ſpe ſecũdaria:vt vbi ſpes primaria & prĩcipalis fue
rit,ĩmineat reſtitutio.Sed certũ eſt textum illũ loqui de facto
culpabili,& ꝓ quo opus ſit pœnitẽtia.Vult ergo ĩplicite &
ſecũdario ſperare ſpirituale ꝑ tẽporale ſeruitiũ,vel aliud qđ
crimen cõtineat & culpã:ẽt ſi intelligat ꝙ licet minus prin
cipaliter dare ꝓ ſeruitio tanꝙ pro fine ſub fine:puta vult da
re prebendã vt remuneret ſeruitiũ:& vult remunerare ſerui
tium ꝓpter deum:hic(vt recte dicunt Altiſ. tertia parte. q.
quomodo fieri habet ſimonia circa ſpiritualibus annexa,&
Archidia.ʃ.q.ʃ.ordinationes)prima volũtas eſt mala. eſt em̃
dare ſpũale pro temporali,& ſic non gratis: quare non põt
referri in deũ.¶ Dico igitur cum eis ꝙ non licet dare prębẽ
dam ꝓ ſeruitio etiã honeſto,vt pro cauſa finali,quæ.ſ.ſit ra-
tio cõferendi:ſed bene vt pro cauſa excitatiua: ſicut aliquis
vadit ad eccleſiã ad ſonitum cãpanæ:cũ ſonitus ipſe nullo
genere ſit cã quare vadit ad eccleſiã, ſed ſup hora ſignificat
qua ſeruitiũ dei inchoandũ ſit. Aliud ſimile dat Altiſ.de pa-

ternitate q̃uæ nõ eſt materia dilectiõis,ſed tt̃n incitat & po
nit gradũ ordinis.Sed de hoc aliàs.Eodẽ mõ ſeruitiũ tẽpora
le cęteris paribus facit magis vni prouideri q̃ alteri:& tñ
nec eſt cã primaria nec ſecũdaria.Si dicas,pari ratione pecu=
nia poterit eſſe cã incitatiua ad dandã præbendã,ſcilicet ad
cognoſcendũ merita p̃ſtantis obſequiũ:dico nõ eſſe ſimile:
q̃a queadmodũ quidã ſapiens dixit,Curiæ p̃latorũ ſunt ꝓ=
batoria clericorũ: quibus meritis cognitis pro ipſis danda
eſt prębenda,nõ pro ſeruitio.Pecunia aũt ſi daret: nõ ꝓpter
hoc ali qđ eius meritũ vel fidelitas innoteſceret. Altiſ.admit
N tit ꝙ in caſu poſſit pecunia incitare licite vt det prębẽda:ſi=
cut Mauri.epiſcopus dedit cuidã clerico præbendã intuitu
bñficij tẽporalis qđ pater eius in neceſſitate dederat epiſco=
po.qđ intelligo dũ datio illa pecuniæ facit ad declarationẽ
vel ſpem dignitatis,& caret ratione muneris, ob qđ ſcilicet
ſpirituale detur.Ratio iſtorũ eſt:oportet ſpirituale dari gra
tis.Qđ autẽ datur ꝓ pecunia vel ſeruitio vt pro fine minus
pricipali,nõ dat gratis,etiã ſi ſit finis ſub fine:vt facio pictu
rã pro pecunia minus principaliter,& principaliter vt deus
per picturã & in magine honoret. certũ eſt ꝙ hic nõ gratis
do imaginẽ,ſed realiter vendo.ergo &c.ſi etiã pactũ aut cõ=
uentionẽ faceret de habendo beneficiũ poſt ſeruitium,nemo
ambigeret ſimoniam eſſe.Quid ergo excuſare poterit volũ=
tatẽ eandẽ quæ ſolũ paciſci cauet ne grauius periculũ inci=
dat?etiam poſſet paciſci vt ei pro ſeruitio minus principali
ter detur:& in facto Simonis magi(vt recte dicit Armacha
nus lib.x.ca.xlx.) nullum pactum fuit:pecuniam obtulit:po=
teſtatem ſibi dari petijt. concludens etiam cum ſine pacto
fit,à ſimonia liberum non haberi.¶ De tertio, videlicet me
tu,ꝓpterea dubium videtur, quia dum metu confert,nullũ
munus expectat.in ſimonia autem de qua nunc loquimur,
ſemper eſt voluntas emendi vel vendendi.Pręterea mutuũ
debet gratis fieri.Nam Lucę.vj.dicitur,Mutuum date nihil
inde ſperantes.ſicut quo ad ſimoniam iubemur gratis dare
quæ gratis accipimus. Sed pro mutuo licite ſperamus, imò
in pactum deducimus rerum noſtrarum recuperationẽ.de

vſuris.c.j.ergo ſimiliter in collatiõe ſpiritualiũ põt qs licite
ea cõferre vt tẽporale aſſequat qđ ſuũ eſt:vt ſe potius crede
re dicit Angelus de clauaſio in verbo ſimonia.iij.§.xxxvi ij.
Rñdeo ꝙ ſimoniaca eſt oĩs ſpiritualiũ collatio nõ gratis fa
cta,cõtra illud Mat.x.Gratis accepiſtis,gratis date.Et q̃ me
tu facit,nõ gratis & liberaliter facit:ſed vt pœnam euitet.ij.
Rheto.c.de gratia.Si ſui cauſa faciũt,aut fecerint,aut coacti
fecerint:gratia nõ erit.Itẽ qui metu dat pecuniã,nõ liberali=
ter ſed ſui cã dat:& qui ob metũ corporis vel dedecoris bel=
lorũ pericula ſubit,nõ fortiter agit.iij.Ethico. eſt ergo ſimo
nia cũ metu quis cõfert beneficiũ.Vnde beatus Tho.xxvij.
diſti.iiij.q.ij.Carere malo,habet rationem boni.v.Ethi.ideo
perinde eſt ac ſi ꝓpter bonũ aliqđ conſequendũ beneficiũ O
detur.Quod ſpecialiter notat de precibus porrectis ab ali=
quo potente qui periculum comminatur, & dici ſolent pre
ces armatæ.idẽ manifeſte aſſerit Durãdus,Cãcel. Pariſieñ.
Bonauentura,& plures alij.¶ Ad primum reſpõdeo ꝓ ca=
rere malo habet rationem muneris,& facit ſpirituale colla=
tum non gratis eſſe collatũ,dum eſt cauſa cõferendi. ¶ Ad
ſecundum, licet Angelus dubitare potuit an ſimoniacũ ſit
conferre beneficium pro re ſua temporali recuperanda,bea=
tus Tho.paſſu ſtatim inducto in ſolutiõe ad.ij. dicit dubiũ
non eſſe qui ſimoniam cõmitteret ſi quis aliquid ſpirituale
debitori ſuo daret vt quod ſuum eſt recuperet. Nec valet ſi=
mile de vſura.nam ſatis eſt ex mutuo nihil ſperare alienum:
imò licite damus mutuum animo exonerandi nos à natura
li obligatiõe gratitudinis,quam antidora dicimus. Et licite
rogamus nobis mutuum dari,quia in ſimili neceſſitate eidẽ
mutuum dedimus.quæ omnia à ſpirituali collatione exclu=
di debens,quando eo conferre oportet.

QVO Ad tertiũ principale, an omnis ſimonia
obliget ad reſtitutionem: diſtinguo, vel ſimo=
nia cõmiſſa eſt per mediatorem,puta alium ab
electo,ordinato,vel beneficiato:& hoc duplici
ter, vel in eius fauorem, aut in diſpendium vel
odium. Si ſecundum, iuxta.c.nobis.de ſimonia. non tenetur. A

renũciare bñficio vel ordini ſic q̄ſito,qa fictione canonis intelligit̃ via canonica intraſſe:nec diſtinguo ibi an hoc medio ꝓuiſo ꝓcurata ſit,an non.Si in eius fauorem,dupliciter accidit.Vel enim pecunia ſeu munus aliud dedit cãm ꝓuiſioni:& vitiat̃ ꝓuiſio.dic.c.nobis.Vel non dedit cãm:& eo ignorante data eſt,& tũc canonica eſt ꝓuiſio:nec tunc reſignare tenet̃:imò(vt verbis Greg.vtar)nullatenus ei obeſſe vr̃ nec ad reatũ criminis cuius conſcientiã non habuit,nec ad electionis vel ordinationis caſſationẽ,ad quã aliàs non ꝑ prauã illorũ cupiditatẽ ꝑueniſſe docet̃.j.q.vj.c.ſi.Et vigilanter attende ꝙ aliud eſt dicere quẽpiam aliàs fuiſſe aſſecuturũ,& aliud illa via aſſequutũ nõ eſſe.Cũ enim offert̃ Ioanni vinũ gratis,ſi oĩno vrbanitate ſua preciũ ſoluere velit,licet aliàs gratis habiturus erat:nunc titulo emptionis habet.& iuxta hoc caſtigari debet reſolutio Gratia.quam dat in.c.filiũ.qñ ordinationes falſæ diiudicantur ob interuentũ precũ.j.q.j.Vnde ſi aliàs decreuerit mihi eps̃ conferre bñficiũ gratis,& ego ei pro beneficio munus offero:ſi iam aio mutatus propter munus ꝓuiderit:nulli dubiũ,vt ego emi,ita & eps̃ vendidit.Sed quid ſi pecunia electoribus data eſt vel collatori:an ne oportet beneficiũ ſic q̄ſitũ reſignare?dicit gl.c.nobis.verius eſſet ꝙ ſimonia ſit commiſſa,qualiſcũꝗ fuerit intentio eligentium.quã opinionẽ ſeq̄tur Hoſtieñ.Ioan.And.& Panor.non eñ(vt Ioan.And.arguit)vr̃ q̃uo conſtare poſſit de intentione eligentis,cũi vt criminoſo in ſuũ fauorẽ deponenti nõ credit̃.& facilę q ꝓ pecunia elegiſſet,diceret ꝙ aliàs eundẽ elegiſſet.Nec releuat ſi prius dixerit,quia poteſt interim mutaſſe opinionẽ.Panor.aliquanto extenſius materiam tangens,dicit:ſi data fuerit pecunia electoribus,vitioſa eſt electio:& procedunt rationes Ioannis Andr.Si tertio,puta ſi conſanguineo vel amico debentium eligere,tunc ſi pecunia data fuerit per ipſum qui ſperabatur eligi,omnino vitiatur electio,etiã ſi fuiſſent ipſum aliàs electuri:quia pro iure ſpirituali quærẽdo non debet aliquid dari.c.ad aures.de ſimonia.& quia locus regiminis ambientibus negãdus eſt.viij.q.j.in ſcripturis.Vel data eſt ꝑ alium

alteri ab electore vel electoribꝰ,& ꝓcedit.§.vltimꝰ.c.ſi.j.q.vi.Hanc opinionem valde firmare videtur textus ĩ di.ca.nobis.excipiens ſolũ in ꝓmiſſione facta electoribꝰ,ſi in eius diſpendiũ factum.ſit.Sed hæc quo ad forũ iudicij,vbi preſumptionibus agitur,aliquid variare poſſunt,nõ quo ad forum cõſcientiæ,vbi nudæ ſtandũ eſt veritati contra quantũ libet vehementiſſimas preſumptiones.in quo foro ꝓcedit prima opinio tacta per glo.& fuit Goffridi quòd non vitiatur electio ſi propter hoc ad eum eligendũ non ſunt moti.Item pono ꝙ ipſemet electoribus dederit vel ꝓmiſerit vt eum eligãt & re integra ĩtelligẽs ſimoniacũ eſſe,recedit à pacto,vel forſan pecunia reſtituitur:nullo iure docete poteſtis hũc ad eligẽdum paſſiue ſeu vt eligat̃ factũ inhabilem.quo etiã ſuppoſito ĩpetrabilis eſt medio tẽpore diſpẽſatio.ergo ĩ foro iudicij doceri poterit medio pecuniæ ad ꝓuiſionem ꝑuentũ nõ eſſe:& ſic indiſtincte ĩtelligo.§.Greg.inductũ.Quãdo ſimonia cõmiſſa nõ dat cauſam ꝓuiſioni,non vitiatur prouiſio.Huius do ſimile.ꝓmitto Ioanni pecuniã ꝓ beneficio quod alius cõferre habet,videlicet Petrꝰ:& ille mihi cõfert gratis nõ ſum ex hoc ſimoniacus ĩ bñficio cum effectu vt me afficiãt pœnę irregularitatis & excõicationis cõtra ſimoniacos ĩ ordine vł bñfio decretæ.Nec obſtat.d.c.nobis.ĩ eo ꝙ ſolum excludit qñ ĩ diſpẽdiũ&c.qa loq̄t̃ ſolũ ĩ caſu qñ ſimonia cauſam dedit ꝓuiſioni,cũ.ſ.ꝑ pecuniæ ꝓmiſſionẽ ꝓcurata eſt electio:& ſic nõ tangit caſum aliũ qñ pecunia data eſt,& tñ electio gratis de tali ꝑſona facta eſt.¶ Circa p̃dicta aduerte ſi munꝰ datũ ꝓmiſſũ vel remiſſum ſit ꝑ electũ,vel eo ſciẽte dedi cauſam electioni:nõ poteſt eps̃ ſecũ diſpẽſare vt bñficiũ ſic quęſitũ valeat poſſidere.di.c.nobis.§.vl.ſecus cũ eo ignorãte:qa tũc eps̃ diſpẽſare põt,niſi ĩmineat ſcandalum.c.de regularibꝰ.et ex inſinuatiõe,ſic tñ ꝙ ex prima ꝓuiſione nullũ ius p̃tendat.Sed qd ſi eo ꝓhibibẽte pecunia data eſt electoribus?dixit Vinciẽtius eſſe vitioſã electionẽ:qa.d.c.nobis.ſolũ excipit qñ in fraudẽ diſpendium eligẽdi&c.Propter qđ à paritate rationis dixit Goffridus nec cõfirmationẽ ſic impetratã iure ſubſiſtere,dicẽs textũ in.c.ſicut tuis literis.ſolum

velle, qũia contradicente electo & prohibēte pecũnia data
fuit, illi neq; ad pœnã neq; ad culpã imputari vt propterea
irritetᷣ electio prius canonice facta. ſed nõ firmat cõfirmatio
nē. Contra hoc potenter facit qđ diſtinguit ibi textus inter
nõ ſcientem & cõtradicentē, dicens paruulos qui cupidi=
tate parētũ eccleſias adepti ſunt, obligatos ad renunciandũ
quãuis eis nõ ſcientibus &c. ſecus eſſet dum quis expreſſe
ꝓhibet: inferens ex hoc nihil ei ad pœnã vel culpã imputari
debere &c. quo aperte inſinuat cõfirmationē validã eſſe, vt
illi renunciare nõ teneantᷣ, ꝙq; pro canonica habeatᷣ, ac ſi in
eius diſpendiũ ſeu fraudē fuerit (vt dicit) per pecuniã ꝓcura
ta: & ſic à paritate rationis electio ꝓhibēte aliquo ꝑ pecu=
niã ꝓcurata, iure ſubſiſtit: & fictione iuris canonica reputa
tur, vt etiã admittit Panor. in d. c. ſi petas. ſi poſt adeptã pro
uiſionē per pecuniæ ꝓmiſſionē aut exſolutionē eo ꝓhibē=
te & cõtradicēte. ipſe poſt cõſenſerit ꝓmiſſam ſoluēdo, vel
ſolutã reddendo. An ex hoc teneatᷣ dimittere beneficiũ, vel
poſſit eo priuari: dicit Panor. ꝙ ſic, cõiungēdo ſimoniã pri=
mo cõmiſſam cũ eius facto ſeu pctõ poſt ſecuto. Mouetur:
ꝗa excipit textus, niſi poſtea cõſenſeris pecuniã ſoluēdo ꝓ=
miſſam, vel reddēdo ſolutã: q̃ exceptio nõ ꝓcederet niſi tũc
cedere et renũciare teneretᷣ. Sed fallit cũ ꝙ exceptio nõ fit ab
illa parte, nõ debet imputari ad pœnã, intelligēdo de pœna
renunciationis, ſed fit à toto copulato: nihil debet tibi ad pœ
nam vel culpã imputari. Negatio em̃ præcedēs diſiunctio=
nem, inducit copulationē, vt Ioãnes nõ eſt albus vel niger:
C ſenſus eſt, Ioãnes neq; eſt albus neq; niger. & ſic rite fit exce=
ptio: qm̃ culpã contrahit poſt cõſentiendo in pecuniæ pro=
miſſæ exſolutionem, vel ſolutæ redditionē. nõ em̃ plus hoc
inficere poteſt præcedētem prouiſionem, q̃; ſi pro beneficio
liberaliter mihi collato ego dem mercimoniali animo pecu=
niã poſtea. Et ſic intelligo glo. in verbo conſenſeris, ꝙ ſimo=
niam nõ cõmittit, quæ ipſam cõfirmationem inficiat: verũ
tamen ſimoniæ crimē admittit ſi ordinandus ipſe vel bñfi=
ciãdus ſimoniã cõmiſit, vel dedit aut ꝓmiſit mediatori: pu=
ta dedit collaterali ordinatoris, puta alicui principum, vt
eſt caſus

eſt caſus in c. p̃ſentiũ. . q. v. vel eius familiari. Et diſtinguo.
Vel enim dat vt ſibi fores pateãt: quia nihil emit quod cau
ſa erit ſuæ prouiſionis, nullam ſimoniã committit. Idē dico
ſi det vt ſolum perſonæ ſuæ dignitatem aut merita collatori
exponat. quo caſu idē mihi vr̃ ac ſi æger ille triginta & o=
cto annos in infirmitate ſua habēs qui Hieroſolymis apud
ꝓbaticam piſcinã iacuit, hoiem conduxiſſet vt mota aqua
per angelum, prius alijs miſiſſet in piſcinam: cui nequaq̃; li
cuiſſet pro miraculo ſanatiõi pecuniã dare. Ita in propoſi= D
to qñ ſolum vult ꝑſonæ ſuæ qualitatem p̃lato detegi. ſecus
ſi ꝓ pecunia velit p̃lato ſuaſum aut conſultũ eſſe vt ei de be
neficio prouideat: ꝗa tũc ꝓ pecunia vult dari cãm ſuæ ꝓui=
ſioni: & plus q̃rit quã innoteſcētiã ſuæ qualitatis aut digni
tatis. Hoc notauit Guiliel. ponēs differentiã ſi pecunia detᷣ
vt fores pateãr, vel vt is q̱ capit, collatori conſulat aut ſua=
deat: & ſeq̃tur, cũ pacto vel ſine: vt in ſequēti mēbro. Si dat
vel ꝓmittit pecuniã aut aliud munus collatori, diſtinguo:
vel cũ pacto: & quantũlibet exiguum fuerit, ſiue ꝓ pēſione
ꝓ alio expediēda, ſiue ꝙ in genere gratus erit, aut ꝙ ea lege
remittit naturalē obligationē gratitudinis ſibi debitę, ſimo
nia eſt, & ꝓpter quã beneficiũ reſignare habet, iuxta notata
doctorũ in c. tuã. de ætat. & quali. ſiue etiã pactũ fiat ꝙ à p̃=
ſente vel ordinatore nunq̃; ꝓuiſionē vel bñficiũ petat: vt c.
penult. de ſimonia. & ca. ꝑ tuas. iij. Idē aũt reputo ſi pactum
fiat vel inſinuatio ꝙ ſine muneris hmõi interuentu bñficiũ
aut ordinē nõ conferret, vel ex altera parte munus nõ cõfer
ret niſi beneficiũ &c. Tunc enim paciſci omittitᷣ vt lex cir=
cunueniatᷣ, & ꝑ cõſequens quaſi pactus in legē committit.
l. non dubium. C. de legibus. & regula certum eſt, de regulis
iuris li. vj. & quo ad hoc ſeruit quod ſupra dixi de ſimonia
quaſi conuentionali, iuxta notata docto. in d. c. & ſi queſtio
nes. Vel datur ſine pacto, affectu tamen & animo aſſequē=
di ſpirituale pro tꝑali, vel econtra. Et certum eſt ſimoniam
cõmitti quo ad deũ. c. tua nos. de ſimonia. vt notant Innoc.
Hoſtieñ. & per glo. in c. vnico de clericis nõ reſi. li. vj. expreſ
ſius autem. c. nemo, de ſimonia. Sed an ad reſignationē obli=

get,dubitāt doctores:& eſt ſententia dñi Richardi, Arma=
chani de quæſtionbus Armeniorum libr.x.c.xxiij. quoties
E peccatū dat cauſam ꝓuiſioni,teneť homo beneficiū ſic quę=
ſitū reſignare:puta ſi ambitione,mēdacio,hypocriſi vel adu
latione bn̄ficiū adeptꝰ eſt.Probat q̃a nemo pōt de pctō illo
vere pœnitere,niſi bn̄ficiū reſignet qđ ipē mediāte adeptus
Nec(vt dicit) multitudo ꝑuerſorū legē rōnis aut euāgelicā
pōt euitare.Dicit em̄ ſaluator,Qui nō ītrat ꝑ oſtiū,ſed aſcē
dit aliūde:fur eſt & latro.Ioan.x.Sed q̄ per pctm̄ aſcendit ad
bn̄ficiū,ille aſcēdit aliūde.abſit em̄ vt chriſtianus dicat eū
qui mediāte pctō intrat.per Chriſtū intrare,qui eſt via ve=
ritas & vita:& omne pctm̄,tortuoſitas:falſitas,et mors.Qn̄
ergo peccatum præciſe mouet vt beneficiū cōferat nō aliàs
collaturus:huic nō eſt alia medicina niſi dimittere bn̄ficiū
per pctm̄ acquiſitū.&.c.xxv.dicit perinde eſſe ſi veniale ſit
aut mortale,quāq̃ raro ꝓpter veniale tm̄ beneficiū cōfera=
tur.Pōt exemplificari de veniali,vt de adulatione,de mēda=
cijs iocoſis &c.Quidā em̄ p̄latis placēt quia artificioſe mē=
tiri norūt ad recreationē audientiū.Hi em̄ nō intrāt ꝑ oſtiū.
Et ne facilè eius ſentētia cōtemnať forſan,quaſi more theo=
logorū ex verbo metaphorice dicto cōcludere velit eos ve
ros fures eſſe in beneficio, induco Gregorium, qui ordina
tiones interueniēte precio precibūs vel obſequio alicui ꝑſo
næ ea intentione impenſas falſas dijudicat,dans cauſam:qm̄
qui taliter ordināturi,nō per oſtiū id eſt Chriſtū intrant:ſed
vt ipſa veritas teſtať,fures ſunt & latrones.j.q.j.ordinatio=
nes.& loquiť de falſitate ꝓpter quā ordini renunciare opor
tet,& illū nō exequi quoadusq̃ miſericorditer cū eo diſpē
ſeť:vt ibi patet ꝑ Gratia.in ſequētibꝰ.¶ Aliorū ſentētia eſt
in altero extremo,ꝙ pro nulla ſimonia mentali etiam cum
opere ſubſecuto,tenetur quis beneficium reſignare vel aliā
rem quam adeptus eſt.hoc tenet Panor.in.c.tua nos.de ſi=
monia.ſiue ſint ſimoniaca quia ꝓhibita,vel prohibita quia
ſimoniaca:probans ex hoc quia indiſtincte dicitur.c.fi.qđ
per ſolam pœnitentiam ſufficit &c. Vbi ergo canon aliter
non diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus.xix.diſt.ſi Ro=

manorum.xxxi.q.i.ꝙ ſi dormierit.quanq̃ ſuam opinionem
correxiſe videatur in ca.fi.Eandē opinionē tenet Ioan. And.
d.c.fi.dans rationem diuerſitatis quare in vſura mentali quis
tenetur reſtituere,& nō in ſimonia mentali: quia in ſimonia
mēs vtriuſq̃ eſt deprauata,& ſic potior eſt cōditio poſſidē=
tis.ſecus in vſura:& ꝑ vſuram magis vulneratur bonū cha=
ritatis,cū minus lædatur quis gratis mutuādo, q̃ gratis do
nando.Quæ tamē differentiæ nō omnino quadrant.nā ſimo
niace capitur quo aliꝰ vexationē redimit.& ita nō vtriuſq̃
mens deprauata eſt ſemper.& iterū in vſura poteſt vtriuſq̃
mēs deprauata eſſe.puta ſi induco eū nō paratū vt ſub vſu=
ra mutuet,qn̄ alia via æquè facile poſſum mutuū habere:
qđ tn̄ mutuātē releuare nō poſſet quo minus vſurā ſine pa=
cto acceptā reſtituere teneať.Et quo ad ſecundū minus gra
uať quis dando beneficiū,cū ſibi ipſi cōferrre aut cōſeruare
nō poſſie,q̃ certe p̄ſtādo mutuū ꝓpter ſecuritatē dū apud
ipſum manet & pecunia. Inter hæc extrema alij media via
incedūt,diſtinguentes quædā ſimoniaca ex ſe,q̄ ſcilicet diui
no iure ſimoniaca iudicant,vt emere vel vendere ſacramen=
ta,ordines &c.& in hac ſimonia mentali dicūt oportere vt
fiat reſtitutio,q̃a diuino iure ꝓhibenť: quēadmodū vſura,
q̃a lucrū eſt iniuſtū,& reſtitutioni obnoxiū.Quædā ſunt ſi=
moniaca q̃a per eccleſiā prohibita.exēplificat Vincen.& eſt
glo.in.ca.ex parte.de offi.dele. vt ſoluere paſtum canonicis
poſt receptionem.Hoſtieñ. vero exemplificat vt emere vel
vēdere beneficiū.De quo an recte dicat, dicam in ſolutione
argu.Alij exēplificant vt emere vel vendere adminiſtratio=
nem eccleſiaſticā,propter id quod Vrba.c.ſaluator.i.q.iij.di=
cit cōcilium Calcedoneñ.ſexcentorū &.xxx. epiſcoporū ꝓhi=
buiſſe ne per pecuniā ꝓcurator vel defenſor eccleſie ordine=
tur,vel regulę eccleſiaſticę ſubiectus:adeo vt interuentores
quoq̃ tanti ſceleris anathematizet: procuratorem (vt Vrba.exponit)intelligens præpoſitum. œconomum, ſeu vice
dominum defenſorem,aduocatum,caſtaldum, iudicem ec=
cleſiaſticæ regulæ ſubiectum,archidiaconum,archipreſbyte
rum,canonicū diaconum,monachum. Hæc tn̄ emere dicit

glo.finaliter in.d.c.nō eſſe ſimoniacum, niſi tales adminiſtra
tiones alicui ſpirituali officio connectantur.& hoc certe ra-
tionem habet, ex textu.Probans em̃ Vrba. ꝙ huiuſmodi ꝑ
pecuniam ordinari ſit ſimoniacum, inducit illud Paſchaſij,
Quiſquis horum &c.etiā dicit Calcedoneñ.concilium hoc
vetuiſſe,quia ſimoniacū eſt.Sed quicquid ſit de exēplis,trā-
ſeo.opinant̄ iſti ſimoniā mentalē in ſimoniacis qa ꝓhibita
ſunt ꝑ eccleſiā,nō obligate hominē ad reſtitutionē,ꝑ.c.fi.de
ſimonia.Hāc opinionē tenent Inno.& Hoſtieñ.in.c.tua nos
de ſimonia.ſilr dñs Anto.de but.Henri.Boyk in.c.fi.itē Hen
ricus de Gādauo Qd̄libet.vj.q.xxvj.dicens illud.c. ꝓcedere
de loco adepto in monaſterio poſtꝗ̄ quis factus erat mona
chus:ſicut ſi ratione ꝑ̄poſituræ aut ſimilis adminiſtrationis
locus debeat̄:dicens ſecus eſſe ſi ꝑ pecuniā in monachū reci
piat̄:vt tūc īmineat reſtitutio.Panor.in.c.fi.dicit vel dicēdū
eſſe ꝙ in odiū vſurarū pręceptū eſt ibi reſtituere,ne pallia-
mentū fiat in vſuris:vel ſecundo ꝙ procedit in ſimoniacis
quia prohibita:vel tertio cum ſpe ſecundaria datum eſt ali-
quid ꝓ ſpirituali &c.vbi ſpes primaria & pricipalis fuerit,
ꝙ ibi immineat reſtitutio:qd̄ dicit tutius eſſe tenendum:in
hoc effectualiter retractās opinionē quā dedit.c.cū eſſent.ꝙ
F licet ſeruiēti ſecundario ſperare de bñficio:cū hic dicat pœ-
nitentia opus eē,& ſic nō licere: & aliā quā dedit.c.tua nos.
ſcilicet ꝙ opus nō ſit reſtitutiōe qñ ſimonia ſolū mētalis in-
terceſſerit.¶Pro huius clara deciſione pręmitto ꝙ aliud eſt
inique acquirere,aliud iniuſte:Nā q fodiēdo dñica die mer-
cedē accipit,acqrit inique,& cū peccato,nō tñ iniuſte:alio-
quin,reſtituere teneret̄.Item clericus mercando vt cęteri mer
catores iuſti lucrū quærit inique,ex quo contra eccleſiæ ꝓ-
hibitionē:ſed nō iniuſte.Et cōtra Hoſtiē.deducere ſoleo, ex-
communicatus ſi titulo donationis aliquid accipit,vel ſi lu
cratur,peccat communione acceptionis:ſed non obligatur
reſtituere,ex eo.ca. qd̄ ipſe ꝓ ſe inducit,videlicet.c.cū ſit. de
Iudæis.vbi diſponit̄ ꝙ Iudęus acquiſita ex officio qd̄ inter
chriſtianos obtinuit,teneat̄ iuxta diſpoſitionē diœceſani in
eleemoſynas pauperū erogare:qd̄ textus verbo extenſionis

vtens,ad gentiles extēdit.ergo ꝑ locū à ſpeciali, in illis locū
nō habet,ad quos dinoſcitur minime extēſum:imo nec gen-
tiles cōplecterentur,ſi nō extēſio facta eſſet. Ex hoc infero,ſi
ꝓpter peccatū alicui beneficiū cōferatur: niſi vim muneris
obtineat,inique ei confertur beneficiū,ſed nō iniuſte:intelli
go quo ad iuſtitiam cōmutatiuam:& ſic reſignare nō tene-
tur. verbi gratia cōſueuerūt prelati noſtri temporis diligere
burdoſos,quos ipſi curiales vocāt:& temerarios ꝑ audaciā
quos viriles appellant. Qui ob talem cōditionem beneficiū
aſſequitur,etiā ſi ex intentione talem ſe exhibeat,ſciens ī hoc
ſe gratiā prælati poſſe promereri:inique beneficiū aſſequit̄,
ſed contra iuſtitiā nō tenet Cuius ſimile eſt ſi nouit ſibi be-
neficiū ꝓpter corporis pulchritudinem vl' agilitatē collatū,
aut conſanguinitatem,vel aliam cōditionem ad dignitatem
perſonæ impertinentem:peccat pręlatus conferendo. Vnde
Altiſ.reprobās.Cancella.Pariſieñ.qa dixit ſimoniā eſſe cōfer
re beneficiū propter conſanguinitatē,eo ꝙ nō interuenit ibi
munus:addit tamē ꝙ pręlatus peccat mortaliter ſic cōferēs:
qa ve ijs q ædificāt Sion in ſanguinib9.Et hoc tribus de cau
ſis:quia nimis carnem diligit:ſecūdo nimis ei diuitias cupit:
tertio qa ſpiritualia cōtemnit. Similiter dum prælatus ido-
neum pręfert magis idoneo cōtra iuſtitiā diſtributiuā, quā
in ſpiritualiū diſpenſatione ſeruare tenet̄.inique confert: ſed
collatio iniuſta nō eſt ab iniuſtitia quæ iuſtitiæ cōmutatiuę
aduerſetur ideo nec ſic prouiſus tenetur reſignare.¶Secūdo
præmitto,quicunq̄ aliquid accipit ꝓ eo qd̄ alias gratis face
re tenet̄,turpiter accipit,& cōtra iuſtitiam cōmutatiuam te
net.patet ꝑ aliud Aug.tractantis verbū Ioan.Luc.iij.q̄ mili-
tibus rectam viam preficit qua ſalutem conſequi poſſent.ſ.
Eſtote contenti ſtipēdijs veſtris &c.Quicunq̄(inquit) ſtipē
dia publice decreta cōſequit̄:ſi amplius quęrit,tanq̄ cōcuſ-
ſor & calūniator Ioannis ſententia cōdēnatur.xxiij.q.i.mili-
tare.Idē patet ſi ob reddēda īſtrumēta mea,vl' id qd̄ à me de
poſitū habes,pecuniā acceperis,ff.de cōdi.ob turp.cauſā.l.ij.
vl' ſi pecuniā cepiſti ne mihi iniuriā faceres.eo.ti.l.iiij.vl' vt
veſtimēta reddas quę tibi vtenda cōmodaui,vel mihi legatū

ſolitas.eo.ti.l.vlt.nemo.Nã generalis regula naturæ eſt:Qđcunq; munus acceperim ob id qđ debeo:reſtituere ſum obligatus.Ex quo patet quã ſint tuti receptores dnorũ qui ſoluere differũt quoadusque munus manus eorũ cõtigerit,vel etiã debitores principales qui ſoluere nolũt niſi iure cõpellant,vel partim eis remiſſio fiat.Ex hoc infero,Nõ poſitiuo iure eccleſiæ ſolũ,imò naturali iure quiſq; pro ſacramentis, pro bñficijs,pro loco in monaſterio, pro portiõe cõcedẽda ad menſam ſancti ſpiritus,pro receptione ad hoſpitale, pro diſtributiõe eleemoſynę quã facit vt executor,vel ſimilibus aliquid acceperit,tenet̃ acceptũ munus reſtituere.Facilis eſt ꝓbatio:qa hæc oĩa ad cãm officij vel ratione ſtipẽdij alias tenemur gratis facere:queãdmodũ & reddere depoſitũ vel cõmodatũ,aut aliud ſoluere qđ indubie tenemur. Ex quo patet ꝙ vſu loquẽdi doctorũ,qui munus capit in ſimoniacis qa prohibita:naturali iure,nõ tantũ eccleſiæ,turpiter accipit,& reſtituere tenet̃:vt de portiõe ſancti ſpiritus, admiſſione ad hoſpitale &c.Intelligo dũ fundatio habet ꝙ pauperibus gratis fiat.Præueniamus eñ omnẽ poſitiuã ꝓhibitionẽ,& de reſtituendo ordinationẽ:nulli dubiũ quin ęquè tenebantur nõ accipere,& accepta ꝑ viã cõcuſſionis vel quaſi reſtituere etiã in re mere ſeculari naturaliter. nãq; iniuſtũ eſt.Nec releuat in huiuſmodi ſi verbo liberaliter munus offeratur,quando conſtat quòd mens eſt quòd nullatenus darent ſi ſpes eſſet quòd ſuum ſine moleſtia cõſequi poſſent, & non grauius diſpendium ſubirent litigando. Et idem eſt de alijs quæ ipſis gratis fieri debent,id eſt quòd pro ipſis nihil extorqueri debet.¶His præmiſſis dico ꝙ qui per peccatum beneficium aſſequitur,non propter hoc cedere neceſſe habet:ſecus ſi per quãcunq; mentalem ſimoniam cum opere ſubſequuto.Et ꝑlatus omne munus ſimonia mentali cõſequutum reſtituere tenetur.Prima pars ſatis ꝓbata eſt in deductione primi præambuli.Secundam preter ratiões inductas,ꝓbo expreſſa ſentẽtia Greg.in regiſtro.Si quis neq; ſnctis pollẽs moribus,vel neq; à clero populoq; vocatus, vel pulſatione coactus ĩpudenter.Chriſti ſacerdotiũ,iã quo

(margin letters: H, I)

libet facinore pollut9,iniuſto cordis amore,vel ſordidis præcibus oris,ſiuecomitatu,ſiue manual iſeruitio,ſiue fraudulẽto munuſculo epiſcopalẽ ſeu ſacerdotalẽ,nõ lucro aĩarũ, ſed inanis gloriæ auaritia fult9 dignitatẽ acceperit,& in vita ſua nõ ſpõte reliquerit,eũq; inſperata mors pœnitentem nõ inuenerit proculdubio in æternũ peribit.ſ.q.ſ.ſi qs neq;. Et dicit̃ fraudulentũ munuſculũ,cũ dicit ſe hoc alias ei voluiſſe dare:vt.c.& ſi qſtiones.de ſimonia.vel qñ pars altera dicit ſe expẽſas feciſſe,et illas petit:vt exponit Gra.in verbo fraudulẽto,& doctores.Nõ eſt aut fraudulentũ niſi ſin pacto ſieret,& certe ſine ĩſinuatiõe voti cõferẽdi ꝑ ſpirituali. ergo ſimonia pure mentalis cũ opere tñ ſubſecuto iuxta Gregorij ſententiã obligat ad reſtitutionẽ.Nõ põt dici ꝙ Gregorij ſentẽtia correcta ſit ꝑ ca.ſi.de ſimonia.moueor ex tribus.Primo qa rñdet conſultationi.iã dũ cõſultationi reſpõdet,nõ ius nouũ inducit,ſed quid iure cõtineat̃,explicat:vt eſt glo.in.c.conſultationi.de tẽporibus ordinandorũ.ad quã ſemꝑ remittunt doctores.Secũdo qa mandatũ eſt diſpenſatoriũ,ſeu de diſpẽſando:vt.ſ.epiſcopus diſpenſaret cũ ijs qui in monaſterijs locũ aliquo dato adepti erãt:vt præmittitur in parte narratiua,& in deciſiua dicit̃ hoc mandatũ extendi ad abbates & ad reſ gnationes ſpiritualium & tẽporaliũ, quæ ſine pacto &c.qđ ſi extenditur ad reſignationes illorũ: ergo in illis opus eſt diſpẽſatione.Tertio quia mandatũ nõ extẽditur ad chimeras.cũ ergo in parte deciſiua dicatur extẽdi ad reſignationes temporalium.& ſpiritualium &c.oportet vt reſignationes temporalium fiant.Nec autem cauda capiti repugnet,quod additur,quo caſu ſufficit delinquẽtib9 per ſolã pœnitentiã &c.ly ſolũ non excludit reſignationes, ſed mutationẽ loci aut ordinis quã ad minus iuxta decretũ cõcilij gñalis fieret oportuit:vt recepti ꝑ ſimoniã ĩ monaſterijs ante cõſtitutionẽ cõcilij generalis,cũ diſpẽſatione ĩ monaſterijs eiſdẽ reciperent̃ de nouo,& ſinerent̃ ꝑmanere.Nec mirũ videri debet ſi renunciare tenet̃ qui ipſe ſimoniã commiſit licet ſine pacto:quando is quo neſciente per alium cõmiſſa eſt ſimonia,apud collateralẽ epiſcopi,ita ꝙ nec epiſco

(margin letter: K)

pus ſimoniacus fuerit conferēdo, nec ipſe ſuſcipiendo: nihi-
lominus reſignare tenet̃ j.q.j.præſentiū Sed dices, ſaltē in ſi-
monia mētali poterit ſemꝑ ep̄s poſt reſignationē diſpenſa-
L re vt ſpirituale vel tēporale ſimoniace quæſitū teneat̃. Rn̄-
deo ꝙ nō oportet dum reſtitutio tēporalis recepti fieri ha-
bet illi q dedit: ſecus dum ſolū eccleſieſię reſtituendū eſt: qm̄
illo caſu libera diſpoſitio apud pōtificē reſidet, & ſic cōſue-
ui diuerſitatē aſſignare vſuræ mētalis à ſimonia: quanq̃(vt
ſtatim apparebit) īterdū illi q dederit, refūdi oporteat. Hinc
Hoſtieñ. tacite recedēs ab opinione qua dixit in ſimoniacis
qa ꝓhibita ſunt, ſufficere ſolū pœnitētiā, dat ſolutionē aliā
titulo de ſymonia in ſumma. §. qd ſit ſimonia, vel (inquit) di
ci pōt ꝙ ideo aliud eſt in ca. (intellige ab vſura mentali) vt
nō reſtituat̃ ei qui dedit, qa monachus nihil habere ꝓprium
pōt. Vnde quātūcūq; reſtitueret̃ ei preciū, monaſterio mane-
ret, ſupra de ſta. monach. c. cū ad monaſteriū. Sed ei qui de-
dit pecuniā vſurario, reſtitueret: qa propriū habet. Innuens
textū ſolū ꝓcedere qñ is cui alias reſtituendū veniret, inca-
pax eſt ꝓprietatis vt ei reſtituat̃. ¶ Ad argumentū pro opi
nione Armachane inductū reſpondeo primo. Aliud eſt ꝓ-
moueri propter peccatum, vel mediante ipſo: aliud aſcende
re per ipſum. Nam aſcendere notat proprium hominis mo-
M tum, vt videlicet curet via alia intrare ſeu promoueri. Sup-
poſito tamen quòd promouendus per peccatum intendat
gratificari, & ſic beneficiū conſequi: licet tunc per oſtiū nō
intret, ſed aliunde aſcendat, non eſt tamē fur per occupatio-
nem alicuius cōtra iuſtitiā cōmutatiuam, puta inuito dño,
niſi peccatum offerat vt munus, quod prælatus vt aliquid
ſui capiat: ſicut in adulatione, cum ſciam prælato mūdos &
agiles placere, vel eos qui de certa ſunt progenie aut patria:
ego mundum me exhibens aut agilem aut de patria vel ꝓ-
genie huiuſmodi, illi gratum me mentiens, non propter hoc
reſignare teneor beneficium ſic quæſitum, quamuis larga ſi-
gnificatione vocabuli per metaphoram fur dici poſſum ꝓ-
pter modum quærēdi indebitum. Ex hoc ſoluo breuiter tex-
tum. d. c. ordinationes, ꝙ verbum Saluatoris, Qui nō intrat

per oſtiū, intelligitur de aſcendente cōtra iuſtitiā cōmutati-
uam, & ꝙ fur ille eſt & latro per occupationē alicuiꝰ inuito
dño, & nō ſolū per iniquū modū acquirendi. Armachanus
aūt exiſtimauit, quicūq; nō intrat per oſtiū, aſcendēs ꝑ pec
catū ſiue iniquitatē in quærendo, ſiue per iniuſtitiā in habē
do & poſſidendo ſeu ſeruādo, ꝙ æque fur eſſet & latro, vt
reſignare teneret̃: qđ minime verū eſſe videtur. ¶ Obijciet
fortaſſe aliquis ꝙ in ſimonia mentali reſtituere nō oporteat
percepta: qa Giezi nō eſt coactus reſtituere veſtes mutato-
rias duplices, & talenta argenti quæ pro cura ſanationis mi
raculoſæ a Naaman Syro quæſiuit; vt patet. iiij. Regūm. v.
dixit nāq; Helizeus Giezi, Nūc accepiſti argentum, veſtes
&c. ſed lepra Naamā adhærebit tibi &c. Itē ſine actiōe licet
datū ſeruare, imò & dare: vt vult Ioan. And. c. Iacobus. de ſi-
monia dicēs verbū. c. eos. j. q. j. dare eſt quādocūq; dare, ſiue
ante ſiue poſt: ſolū ꝓcedere quādo intercedit pactio. & idē
dicit glo. in. c. q̃ pio. j. q. ij. ¶ Reſpondeo ad primū, multipli N
ci iure tenebat̃ Giezi reſtituere: tū qa fraude ac dolo à Na-
amā extorſerat. Secūdo qa nō ſibi ſed Helizeo dederat. Nec
explicat Helizeus illū ad reſtitutionē nō teneri, ſed tacite ei
donaſſe videtur: quia cōmemorat illa ipſum accepiſſe, præ-
dicens pœnā diuini iudicij, quāuis nō ſit efficax argumen-
tū qđ donauerit. ¶ Ad ſecundū dico, animo remunerādi in
ſignū gratitudinis licet dare illi qui contulit ſpiritualia: vt
notat Arch. in ſumma. j. q. j. & dominus Armachanus in. x.
lib. c. xxj. circa finem. Secus quando datur pro ſpirituali col-
lato, tūc em̄ idem eſt ſiue ante ſiue poſt detur. nec Ioā. And.
& glo. c. quā pio. bene dicunt: quia. c. eos. probat ſimoniacū
eſſe quandocunq; detur ſiue ante ſiue poſt, exemplis ſacræ
ſcripturæ ex. iij. & iiij. Reg. cum tamen ibi pacta non legan-
tur: vt patet de Giezi in textū nunc allegato. ideo glo. in ver
bo ſubſidij. d. c. q̃ pio. corrigens priorem quæ in arg. addu-
cta eſt ſuper verbo poſtmodum, ſubſidij inquit vel honoris
cauſa: vt. infra. xj. q. ij. ex multis. & ff. mandati. ſi remuneran-
di. Et certe hoc caſu idem eſſet ante vel poſt: ſed hoc fit pro-
pter præſumptionem vitandam, & hoc ſoluit contrarium

O ſuppoſitũ eadẽ cã.q.ſ.eos. ¶Si quæras cui pecunia ſimoniace acquiſita venit reſtituẽda: diſtinguo, vel pecunia data eſt in odiũ ſeu diſpendiũ eligendi, & eſt reſtituẽda non illi qui dedit, ſed ei in cuius odiũ data fuit, ar. ff. de calũniatorib9. l. iiij. ſ. vlt. vbi datur repetitio pecuniæ datæ vt calumnia fiat, nõ danti, ſed ei cõtra quem caluminam ꝓcurare volebat, & arg. C. de repudijs, authentica. hodie. vbi pœna illius qui falſo nũciat mulieri maritũ mortuũ, applicatur marito cuius mors nunciata fuit. Vel pecunia data eſt in fauorẽ eius ꝗ ſpirituale adipiſcitur: ſiue per aliũ data fuerit, ſiue ipſemet dederit. Et ſubdiſtinguo: vel data eſt pecunia in vim vexationis redimẽdæ, puta illo caſu quo ſpirituale ſpiritualiter ſibi debebat, & alia via aſſequi nõ potuit ſine grauiori diſpẽdio & tunc venit reſtituẽda danti. Alius eñ turpiter cepit, ipſe vexationẽ redimẽs licite dedit, & ita cõdicere põt. ff. de condi. ob tur. cauſam, per totũ. Vel data eſt pecunia illo caſu q̊ pro ſpirituali dare nõ licuit, puta dedit ſex ſolidos archidiacono vt eũ ad ordines p̄ſentaret. c. ex tuæ. de ſimonia. vel vt eũ in monaſterio reciperet. Et voluit Alanus ꝙ ſemp̱ pecunia venit eccleſiæ reſtituẽda in cuius ignominiã data fuit. & ad. c. veniẽs. vbi pecunia monacho reſtituta fuit quã ꝓ receptiõe dederat, dicit actũ fuiſſe de miſericordia, ſed de iure fieri nõ debere. Gl. aũt in. c. de hoc. eo. ti. dicit vtrũq; eſſe ius cõmune, & ꝙ pecunia indigne à monachis recepta debet reſtitui dãti: ſec9 ſi eccleſiæ ſeculari. Panor. poſt Hoſt. & dñs Anto. ſatis æque ſic diſtinguit, vel dedit pecuniã eccleſiæ ſeculari, vel regulari. Prio caſu ſi ille ꝗ dedit pecuniã, nõ habet vñ viuat, reſtituet̃ ei: arg. ca. veniẽs. ſi habet vnde viuat, tũc vel oẽs de eccleſia deliquerũt, & debẽt eijci: quibus eiectis pecũnia eccleſiæ applicari debet. ꝙ ſi nõ eijcerent̃: ne pecunia criminoſis applicet̃, debet applicari fiſco principis, ſcilicet papæ ſecundũ Hoſtieñ, qui diſtribuat in pias cauſas. Nã turpia lucra à fiſco extorquent̃. l. fiſcus. ff. de iure fiſci. Si vero ſolus prælat9 vel particularis de eccleſia ſimoniam commiſit, ille ſolus punietur: & applicabitur pecunia eccleſiæ in cui9 ignominiam data eſt &c. Si in eccleſia regulari, iterum diſtinguit, vel omnes de eccleſia deliquerunt, & datur pecunia illi qui dedit vt intret ſecundũ monaſteriũ. c. veniens. Si vero particularis de eccleſia deliquit: tunc ne delictũ ſuũ noceat eccleſiæ, tenet̃ dare pecuniã ſecũdo monaſterio quo ad vſumfructũ tantũ: & mortuo ĩgreſſo redibit ad primũ monaſteriũ. et ſic dicit poſſe ĩtelligi finẽ gloſſę, dicit ſic de hoc, vt limitat. c. veniẽs. Sed hæc differentia de ſeculari an habeat vñ ſuſtentet̃ vel nõ, nõ videt̃ iure fundata. Dignũ nanq; eſt vt male meriti egeſtate laborent. Si ergo ꝓpter ſimoniã ꝓprietatẽ rei amiſerit, nõ videtur quare eccleſia reſtituere ſibi debeat, maxĩe cũ in pari cã turpitudinis potior ſit conditio poſſidentis, vt dicit regula, in pari. de reg. iur. lib. vj. cũ ſimilibus. & ipſe poſſidens nullatenus põt tenere. quomodo ergo is qui donauit? Ideo aliter diſtinguo, vel inductus per alios, & exactiõe quodãmodo coactus dedit pecuniã poſtq̃ gratis ad ſpiritualia admitti petiuit: & debet pecunia reſtitui ſibi: vt eſt caſus in cap. veniens. Nec diſtinguit ibi textus an aliquid habet vnde ſuſtentet̃: vel nõ. Põt eñ medio tẽpore à ſede apoſtolica habilitari, & prouiſione eccleſię cãm adipiſci: nec debemus nos diſtinguere: cũ textus ibi nõ diſtĩguat. Tũc eñ nõ eſt par cã turpitudinis hincĩde, ſed maior apud procurantes fieri ſimoniã: nec obſtat ſi p̱ fiſcũ pecunia excuti poſſit: ꝗa ſolũ hoc eſt in pœnã, & ad pœnæ exolutionẽ nõ tenemur in foro conſcientiæ ante condemnationem, vel ſaltẽ ſententiã declarantẽ qualitatẽ criminis pro qua in pœnã incidimus: de quo in. c. fraternitas. xij. q. ij. & in ca. cum ſecundum leges. de hęreticis lib. vj. Vel non ſolum dedit pecuniã, ſed originalem cauſam ſimoniæ committendæ, & tũc pecunia eccleſiæ in cuius ignominiam data fuit, applicanda eſt, ſic tamen ꝙ in commoditatẽ non redũdet criminoſorũ, puta vel ad luminare nõ cõſuetũ, aut ædificiũ aliquod ſeruiẽs pro pietate, aut reformatiõe morũ: etiam ſi oẽs deliquerint. ſic procedit. c. de hoc. vbi quidam ꝓmiſit archidiacono beneficiũ, p̄ter hoc regi & principibus pecuniã dedit vt eius electioni pręſtarẽt aſſenſum. q̃d intelligitur ſpõte, nõ p̱ eos inductus feciſſe. Et ad hoc ſeruit capi. ſi quis repuerit. xxvij.

P

Q

q.ſ.vbi bona eius q̃ rapuerit,ſolicitauerit, vł corrũperit dia
coniſſam vel monachã, nõ applicant loco quẽ mulier reli-
gioſa inhabitat.Sed qd ſi promiſit pecuniã pro ſpirituali qđ
iã adeptus eſt,an tenet illã eccleſiæ dare?Secundo qd ſi dedit
prelato domũ vel agrũ pro bñficio, ſed nõdũ tradidit, neq̃
O legis opas fecit:an poſſeſſionẽ illã à ſe abdicare tenet?In hu-
iuſmodi,qa pœnalia ſunt,magis placet mitior ſententia qđ
tradere nõ tenet:quanquã forſan in vim pœnę ꝑ fiſcũ poſſit
extorq̃ri.cuius ſimile eſt ſi ꝓmiſi Ioãni pecuniã vt Petro ca
lumniã faceret,ſed nõdũ dedi.¶ Ad argumẽta in principio
q̃ſtionis adducta rñdeo.Ad primũ de emptione regni cœle
ſtis:licet Greg.de Arimino dicat nõ licere vt q̃s diligat deũ
ꝓpter qđcunq̃ aliud à ſe.i.ſententiarũ diſt.ſ.q.ij.arti.iij.Au-
guſt.tñ.xxj.de ciui.dei.c.vj.dicit oẽs rectas volũtates referri
ad finẽ illius volũtatis qua volumus beate viuere, & ad eã
vitã ꝑuenire q̃ nõ referat ad aliud,ſed amanti ꝑ ſeipſam ſuf
ficiat.Et Ezaias inuitat oẽs ſitientes vt veniãt ad aquas:Ve
nite inquit,& emite abſq̃ argento,& abſq̃ vlla cõmmuta-
tione.cap.lv.& de eodẽ eſt clara ſententia Amb.diſtinguen-
tis mercenarios deo placentes ab ingratis paſſu allegato.
Ideo ad argumentũ dico ꝙ licet regnum cœlorum ſpiritua-
R li ſeruitio emere, ſed à vero domino, puta omnium creato-
re deo.Spiritualia autem emi aut vendi vetitum eſt à diſpẽ-
ſatoribus, quibus præceptum eſt gratis dare. Huius ſimile
eſt:qui commiſit diſpenſatori dare veſtes pauperibus vel fa
miliaribus,non poteſt pro illo diſpenſator quicquam cape-
re,vtiq̃ tamen verus dominus. Vnde peccare non videtur
qui deo promittit bouẽ vel vaccam ſi ipſum ab aliqua ęgri
tudine liberauerit,vel ſeruauerit à periculo, etiam vt mira-
culoſe fiat,& via humana poſſibile nõ videt:vel dare pau-
peribus eleemoſynã vt deus cor ſuum illuſtret, & ad recte
agendum inflammet.In huiuſmodi autem etſi emptio regni
cœleſtis dici forſan poſſet rationem contractus nõ habere,
ſed vim meriti: donatio tamen temporalitatis abſq̃ dubio
eſt contractus non mere gratuitus,quando ſub conditione
(vt pręmittitur)facta eſt deo.Armachanus diſtiguit dupli

cem emptionẽ ſpiritualiũ,bonã ac piã, aliã iniquã & dete-
ſtabilẽ.¶ Sed ꝑtinẽs ac cõgruũ vr̃ pro huius clariore intel
lectu notare aliquas veritates.¶ Prima.Volũtas celebran- S
di,p̃ces fundẽdi,aut aliud opus bonũ faciendi pro fine tẽpo
rali,nullã vr̃ culpã cõtinere.Nã in canone legimus, Pro qui
bus tibi offerimus,vel q̃ tibi offerũt hoc ſacrificiũ laudis ꝓ
ſe ſuiſq̃ oĩbus,ꝓ redẽptione animarũ,ꝓ ſpe ſalutis,& inco-
lumitatis ſuę &c. Vbi manifeſtũ eſt miſſæ ſacrificiũ ꝓ ſpe
incolumitatis vel pro ſperata incolumitate offerri.Idẽ patet
de oratiõe,de ieiunio,& alijs q̃ eccleſia inducere cõſueuit ꝓ
peſte ſedanda,aut pace vel ſerenitate cõſequẽda.¶ Secũda,
Volũtas nõ faciẽdi tale opus bonũ niſi ꝓpter ſpem incolu-
mitatis,vel liberationis à periculo,aut nõ faciẽdi tale opus
qñ ſperaret alia via humanitus poſſe cõſequi intentũ,nullã
culpã cõtinet,ſi alias opus ipſum nõ debet. Patet,ſine cã li-
cet opus cõſilij nolle facere.xiiij.q.j.duobus.c.finalibus.ergo
& licet nolle facere ſub conditione ſi nõ ſperetur finis ꝓpter
quem facturi eſſemus, aut ſi finem alia via conſequi poſſe-
mus.¶ Tertia veritas, Voluntas ſeruandi mandata ꝓpter
beatitudinis gloriam,ſancta eſt & inculpata. ſed culpabilis
eſt voluntas ſeruandi mandata pro temporali proſperitate,
liberatione à pœna,& ſic de alijs.Prima pars patet:qa beati
tudo eſt finis totius vitæ noſtræ,in quem cætera omnia bo-
na licite ordinamus.Secunda pars patet(intelligo pro illis vt
fine principali) quia nihil talium aut debet aut poteſt prin-
cipaliter intendi in obſeruatione mandati, cum haberi de-
beant non pro q̃rendis,ſed pro adijciendis in ſeruitute quã
deo debemus.Mat.vj.Hæc oĩa gentes inquirunt. Primum
ergo quærite regnũ dei,& iuſtitiam eius:& hæc omnia adij
cientur vobis.¶ Quarta.Voluntas non ſeruandi mandata
dei ſi præmium gloriæ ſubduceretur:ſimiliter volũtas trãſ-
grediendi mandata dei ſi nulla ſtatueretur à deo pœna: cul-
pam continet,& eſt peccatum. Patet ex regula iuris. Qui
ex timore facit præceptum,aliter q̃ debet facit, & per cõſe
quens non facit.de re.iur.in antiquis.& inimicus iuſtitię eſt
qui pœnę timore non peccat: amicus vero qui eius amore

non peccat.diſt.xxxvj.iij.circa finem.item voluntas furādi
ſi poſſet impune,furtū eſt:& volūtas concūbendi cū nō ſua
ſi oportunitas darẽ,fornicatio eſt.de pœnitentia diſt.i.ſi ꝓ-
pterea.&.c.ſi cui.❡ Quinta veritas,Expletio mādati ꝓpter
æternā beatitudinē vt finē principalē,licita eſt: ſed culpabi-
lis eſt ſi propter eandē fiat vt ꝓpter cām ſine qua nō,ita vi
delicet ꝙ ſine illa ſperata facere nollet.Patet manifeſte,q̄a te
nemur deo hāc ſeruitutē,vt ſi nec p̄mia vitę ęternæ,nec pœ-
nas cōſtituiſſet,æq̄ pareremus mādatis eius.❡ Sexta,Licet
mandata explere in ſpe tēporalis ꝓſperitatis,euaſiōis pericu
li,& ſic de alijs:quāuis nō pro ſpe intelligo ſecundā ꝑtē vt
ꝓ fine principali,vel ſine quo nō.tunc em̄ peccatū cōtinet
ꝓ illo &c.prima pars patet per illud Eſaię.i.Si me audieri-
tis,bona terræ comedetis &c.& ſimilis veritas pōt poni de
euaſione vel potius immunitate à pœna cōminata.Eodē.c.
Eſaiæ. Quod ſi nolueritis,& me ad iracundiā prouocaueri-
T tis,deuorabit vos gladius.❡ Septīa veritas,Ex his patet ꝙ
actus boni & meritorij pōt aliq̄d tēporale eſſe finis princi-
palis,& ſine quo non:vt patet de p̄cibus deo fuſis,de miſſa
celebrata ꝓ peſtis ceſſatione,ne bellū graſſet in populū.Sed
verum eſt ꝙ non poteſt eſſe finis principalis aut ſine quo
non totius humanæ vitæ.Quomodo aūt cū hoc ſtet verbū
ſaluatoris, Faciens propter gloriam, ab hominibus recepit
mercedē ſuā.& Philoſophi.iij.Ethic.Qui ob metū pœnę vel
dedecoris periculo belli ſe exponit,nō fortiter agit : diſcutiē
dum ſeruo in aliud tempus.Quod etiam dicit Ber.Non ſine
pręmio diligiẽ deus &c.quidam exponunt, ſine præmij in-
tuitu diligendus eſt.i.diligibilis ſeu natus diligi, vel exponi-
V tur ſinæ præmij intuitu diligendus vt finis ſine quo nō,aſſās
vti pſum nō diligeremus currente p̄cepto diligēdi Et aduer
te quòd aliud eſt allectum præmio explere præceptum aliàs
non facturum:aliud facere pro præmio vt ſine iuncta volun
tate non faciēdi niſi ſub dicto præmio.Nā in primo eſt qua-
ſi diſpoſitio ſubiecti ſine qua cauſa efficiēs nō exiret in opus
volendi:ſicut Ioannes niſi vino hilarior factus nō donaret:
vel niſi corpore robuſtus ꝓ quatuor ſtuferis Mechliniā nō

ret.In altero fit actus elicitio pro illo vt fine,& quo excluſo
nō eliceret:ac ſi de quatuor ſtuferis duo detrahantur, quam
tumcunq; robuſtus eſt,nollet pro duobus Mechliniam ire.
Hoc pro ſcrupuloſis dixerim , qui ſe timent nō ſeruare man-
data quando diuinis promiſſis allecti ſeruant , & eius ſe in-
firmitatis eſſe putāt ꝙ ſine hoc fomēto veriſimiliter a biga
mandatorum deciderent.Pręſtitutio enim finis eſt libertatis
ſic vel aliter facere nolle.Moueri autem ac trahi , voluptate
tangi & complacentia noſtrę facultatis,non eſt niſi per acci
dens & mediate:quomodo etiam cognitio & ſcientia actua
lis noſtro arbitrio ſubeſſe dinoſcuntur.❡ Ad ſecundū prin
cipale dico ſolutionem datam veram eſſè & optimam: quia
ſ.pro obligatione ad ſeruitutem matrimonij licet pecuniam
dare:ſed non pro ipſo ſacramento . Et cū obijcitur illud Pa-
ſchaſij:Quiſquis horum alterum.&c.dico vt pri9 ꝙ hęc obli
gatio ſeruitutis nō daẽ ꝓpter ſacramētum vt cauſam cui cō
nexa eſt,ꝓ qua & mediāte qua obligatio ſolū dari habe et.Iā
Paſchaſius loquitur vbi vnū puta beneeficiū ſic alteri vide
licet officio cōnectitur,nō in alijs.Miles enim laborē quē ſu
bit exponendo vitā periculo ꝓ republica, licite vēdit certo
ſtipēdio:nullaten9 autē hoc exponere vitā periculo & quē-
admodū iſtud argumētū ab omnib9 in cōmuni ſoluēdū ve
nit,attēdere debēt ꝙ eadē ſolutio recte applicari poteſt ven
ditiōi laboris in miniſterio ſacramētorū.❡ Ad primā cōfir-
mationē,nec ante nec poſt licet q̄cq̄ ꝓ ſacramētis accipere,
ſed ꝓ labore , vel(vt alijs placet)in ſtipendiū vitę licite daẽ
miniſtrāti,& ꝓ eo accipiẽ:& ſic conſuetudine obligari poſ-
ſūt vt certū q̄d ſoluere teneātur poſt ſuſcepta ſacramēta,nō
tāmē ꝓ ipſis ſacramētis. Quomodo autē ī illis poſſit induci
cōſuetudo obligās,cū in his quę ſunt merę facultatis ſeu in
gratuitis pręſcribi nō poteſt,dicit dominus Anto.in.c.ſuam
de ſimonia.poſt gl.ꝙ cōſuetudo induci poteſt vt deẽ aliq̄d ꝓ X
labore.nō ꝓ ſacramēto.Panor.ibidē:patet ꝙ ī his q̄ aliàs ſūt
merę facultatis:dū cauſa ſubeſt,ſi nō exactione miniſtrorū,
ſed aīo & intentione obligandi ꝑ ſubditos fiat,inducitur cō
ſuetudo ligās.ſecus vbi exactio miniſtrorū mori ſeu aīo offe

rendi & quo ad quantitatē obligati cauſam dederit. ¶ Ad ſecūdā dico. nō capit hic ſtipēdiū ꝓ miſſa, ſed ꝓ operis miniſterio & labore: etiā ꝓ recōpenſatione dānorū quæ ſuſtinet diuinis miniſtrandis inhęrēdo. intellige de dānis etiā lucri ceſſantis: quæ & teſtis deducere poſſet: per qđ Panor. d. c. ſuā voluit glo. c. ꝑcipimus. limitari debere. xxj. q. ij. ſed meo iudicio ꝓ additione potius haberi debet, vt ſcilicet ꝓpter operas locatas intereſſe dāni deduci poſſit. Vel dico ꝙ tēporalia celebraturus miſſam ſuſcipit nō ꝓ miſſa, ſed in ſtipēdiū vitæ: queādmodū depoſiturus veritatē teſtimonij, ſi euocetur ad alienas terras: capit victum, ſed nihil ꝓ depoſitione veritatis. Nec ſibi formidare debet ſacerdos ꝙ in hmōi plus iuſto ꝓ labore aut in ſtipendium vitæ accepturus ſit quando ſponte & liberaliter a chriſtifidelibus vel diſpoſitione ſuperioris ad hoc requirit: ſecus vbi ad pietatē requiſitus ꝓ ægroto vł ſimili cauſa nollet celebrare niſi ꝓ nobili. tuc enim qđ plus iuſto exegerit, ꝓ miſſa & ꝓ ſpirituali officio exegiſſe cenſet. Ex hoc ſatis apparet ꝙ pacta ſacerdotū ſuper operarū locatiōe, vel ſtipendij ſuſceptione, nō ſtatim iudicanda ſint ſimoniacam continere prauitatē. ¶ Ad tertiam cōfirmationē dicit beatus Tho. xxv. diſt. iiij. & ij. ij. q. c. ar. ij. in ſolutione ad primū. ꝙ nō licet dare pecuniā ꝓ baptiſmo, quāuis aliās baptizari non poſſet: quia non ſunt faY cienda mala vt inde eueniant bona. poſſet tamen quis a ſacerdote aquā emere, quæ eſt purū corporale elementū. Seqtur Tho. palude. xxv. diſt. iiij. q. viij. Idem tenet Alexā. de hales. ij. parte. quæſtio. clxxxvij. mēbro. iij. ar. j. §. j. dicēs ꝙ aqua emi pōt ſi aliter haberi non pōt: ſed ꝓ baptiſmo nō licet: qa vitatio ſimoniacæ prauitatis eſt maximæ neceſſitatis. Gloſ. in. c. baptizandis. j. q. j. tenet ꝙ in hoc caſu potius permittatē mori ſine baptiſmo: arg. hic: & infra. c. placuit. ſubdens, Ego tamen potius darem pecuniam ꝙ̄ dimitterem eum ſic mori, licet non deberem ſic facere. quo. c. Archidiac. ſequi videtur Tho. & glo. Altiſſiod. q. iij. de ſimonia. iij. parte ſummæ ſuæ dicit ꝙ illo caſu mulieres poſſunt paruulum baptizare. ſed ſi non habent aquam: licet eis pecuniam dare ſacerdoti, non pro

non pro baptiſmo, ſed pro remouenda furia ſiue obſtaculo quo minus habent quod puero debetur. Item Richardus xxv. di. iiij. ar. ij. q. j. recitata primum opinione, ſi ponatur caſus ꝙ morietur ſine baptiſmo, aut ꝙ ſacerdoti det pecunia pro ſacramento, magis quis debet eligere primū ꝙ̄ ſecundū, propter verbū apoſtoli, Nō ſunt facienda mala &c. Addit Aliqui tñ dicūt ꝙ iſto caſu poſſit dari pecunia, iſta ꝙ dans nō intenderet eā dare pro ſacramento ſed pro vitāda dānatione pueri, & ad remouendā infamiam ſacerdotis. ſecus de alijs ſacramētis, quæ ſine periculo dānationis ex cauſa poſſunt differri. Idē tenet Gerſon doctor egregius tractatu quē in cōcilio Baſilieñ. edidit de ſimonia ad ſextā ratione: ꝙ vbi presbyter nollet baptizare puerū in articulo mortis conſtitutum niſi pecunia preaccepta, nec apparet alius potens aut ſciens baptizare ꝓpter defectū aquæ aut inunctionis, parentes pueri dare poſſunt pecuniā non quidē intentione emendi baptiſma, ſed redimendi vexationē ſuā, & puero prouidere: neq; per hoc dicendi ſunt cōſentire peccato ſimoniæ huius curati: ſicut in certis caſibus licet capere ad vſurā ab illo cui nullo modo licet dare. Idem tenet Panor. in. c. cū in eccleſiæ corpore vbi recitata opinione dicentiū ꝙ infans potius dimittdēus eſt ſine baptiſmo decedere: quia nō debet quis peccare vt infans ſaluet. xiiij. diſt. qđ ait. & ibi gl. & xlvj. diſ. ſicut. & alia opinione ꝙ potius danda eſt pecunia priuſꝙ̄ ſinatur puer ſine baptiſmo decedere putarē. dicit ꝙ hoc caſu qnādo nō reperitur alius ſciēs baptizare, ꝙ licite datur pecunia, quāuis illicite recipiat: quia iſte ductus neceſſitate donat, nō vt emat ſpirituale, ſed potius vt tollat impedimentū illicite præſtitū huic ſacramēto, ſicut in ſimili dicimus de recipiente ad vſurā vt ſi volūtarie hoc faciat inducēdo alium ad vſurā cōmittendā, peccet: ſecus ſi hoc faciat ex neceſſitate: vt notatur in. c. ſuper eo. de vſuris. ¶ In hoc articulo conſiſtit difficultas, an dans pecuniā ſacerdoti non volenti baptizare niſi pro pecunia, propter hoc cēſeatur baptiſma vel aliū ſpiritualē actū, vt baptizare, emere: eo caſu quo aliꝰ haberi non pōt qui baptizare ſciat vel poſſit. ſi enim ſacerdos Z

ſolũ quærat pecuniã, vndecunq; vel pro quocunq; habeat,
certũ eſt licet ei donare, vt ſatiato appetitu per eã, deſinat ꝑ
tã ſiniſtra media quęrere. ¶ Pro huius igitur ſolutione dico
primo, ſi malitioſe nollet baptizare niſi prius obtineat pecu
niã, & tamen nollet pro p̃cio baptizare, licite datur ei pecu-
nia: ſed ipſe capiẽs tutus nõ, eſt & reſtituere tenet̃. Secũdo ſi
nollet baptizare niſi pecunia pro baptiſmo detur, adhuc li-
cet ei pecuniã dare vt animũ mutet, & nolit quodcunq; ſa-
cramentũ ſimoniace conferre. Sed tenetur ipſe reſtituere ex
quo capit ob turpẽ cauſam: quẽadmodũ ſi pecuniã ceperit
vt mihi calumniã faciat. & ipſe ſimoniacus habet̃: vt dicet̃
poſtea. Nec cenſetũr dans pecuniã conſentire in peccatum;
quãuis pecunia eum inclinet vt aliàs debitũ faciat: quẽadmo
dum nec ille q̃ nolentẽ reddere depoſitũ, pecunia ad hoc cõ-
ducit: & ideo nõ leuiter ex cooperatiõe ad actum culpæ in-
ferre debemus cõſenſum. Sed de hoc circa decimum princi-
pale. Tertio ſi explicet ſe non ob illam cauſam pecuniã velle
capere, ſed ſolũ ꝓ baptiſmate miniſtrãdo: dico ꝙ licet ei da-
re pecuniã, ſed non ad ſuã intentionem, puta volendo emere
quod ipſe intendit vendere. cum enim peccatum perficiatur
interiore actu volũtatis: nihilominus peccat ipſe ſi nec ba-
ptizet, nec pecuniã recipiat, quã ſi ipſo facto pro accepta pe-
cunia baptizaret. Actus enim exterior culpã non auget, niſi
intenſiorẽ reddiderit voluntatis actum interiorẽ. Quod ve-
riſimiliter ĩ ꝓpoſito futurũ nõ videtur. Et certe ſi ſua malitia
ex medio per nos adhibito intendenda foret; nõ ꝓpterea ob-
B ligati videmur abſtinere: vt patet in exemplo ſi nollet depo
ſitũ reddere niſi pro pecunia & acceptione pecuniæ &c. &
quia æqualis fructus ex opere operato baptiſmi ꝑuulo ob-
ueniet ſiue ſimoniace traditũ fuerit baptiſma ſiue nõ: & ba-
ptizanti hoc tertio caſu nullũ animæ detrimentum ex pecu
niæ acceptione contingit: omniũ licitum eſt hoc caſu pecu-
niam dare, ne paruulus ſine baptiſmate decedens damnetur:
modo dans pecuniã non velit neq; intendat ſpirituale eme-
re, ſed ſolum eius malitiæ per donum occurrere quo minus
alteri detrimẽto fiat. & idem videtur de adulto per ſe. Et cir-

ca hoc nota: ſi põt tenet̃ hoc modo baptiſma ſumere, vel ꝑ- C
uulo ꝓcurare. tenetur enim quantum licite põt ſibi & etiam
alteri ianuam ſalutis procurare, quæ eſt baptiſma. & ergo
occurrit hic problema vtriuſq; partiũ cõtradictionis vtrũ
ſit in obligatione. Theorica aũt iuriſperitorũ eſt ꝙ ꝓ ſpiri-
tuali q̃rendo nunquã licitũ eſt pecuniã dare: ſecus ꝓ redimẽ
da vexatione in iure ſpirituali q̃ſito: quã cõiter tradũt. de ſi-
monia. c. dilectus. i. ꝓcedit de ſpirituali nulliter q̃rendo ꝑ in-
teruentũ pecunię, vt eſt ꝓuiſio ad beneficiũ, p̃ſentatio, colla
tio, cõfirmatio, & huiuſmodi. in illis ẽm licet p̃ſentãs tm̃ cõ-
ferens aut confirmans pro pecunia facit, prouiſio ſimoniaca
eſt, & ſic nulliter facta. Qui ergo in illis pecuniã dederit, nõ
poteſt cenſeri vexationẽ redimere, cũ ex pecuniæ datiõe ſeu
poſt pecuniã datã nihil vtilitatis ſequit̃. iõ p̃ſumit̃ ſimoniã
alterius pecunia fouere potius q̃ malitiæ occurrere, vel eã
mitigando remittere. In baptiſmo aũt & ſacramento pœni-
tẽtiæ fructus ſpiritualis q̃ritur, & ęque ꝓuenit ſiue ſacerdos
ſimoniace confert, aut recte. Si de ſacro ordine petas: rñdeo
(q̃a exequutio ſuſpendit̃ quãuis ꝑ ſolũ ordinantẽ ſimonia
cõmttit̃) pecuniam pro ordine ſuſcipiẽdo dari non debere.
Sed pone, is qui ſolus nouit aut poteſt baptizare: in odium
baptizandi aut parentum recuſat miniſtrare baptiſmum. an
licet illum pecunia inducere vt baptizet? Et certe maior dif D
ficultas apparet: quia paratus non eſt ſimoniace miniſtra-
re. ſi autẽ allectus pecunia miniſtret, proculdubio ſimoniã
committit. Vt autem fortius ſtringat, ponatur paratus pro
iuſto ac rationabili prẹcio quẽcũq; laborem facere, ſed non
miniſtrare inimico vel eius proli ſalutis remedium, niſi ma
gna pecunia conducatur. Reſpondeo: ſicut liceret ſacerdotẽ
illum comminatione pœnæ inducere vt baptizet: alioquin
ipſum attrociter puniri per ſuperiorem procurabimus, tan
quam animæ necatorem: ita ſimiliter & precibus, vt ſi pro-
pter deum non velit, propter interceſſorum rogatũ & pre-
ces faciat: ita pecunia inducere eundem aliàs non facturum.
Et miror cum beatus Thom. & cæteri doctores omnes de
comminatione pœnæ non dubitent (quo tamen ſecundum

eoſdē ſimoniace confert ſacrū baptiſma) quid eos moueat di
cere pecuniȩ interuentū nō licere? Nec obſtat ꝙ inducet ſi=
moniace cōferre alias ad hoc nō paratus: qa alias enormius
eſſet exceſſurus adimendo paruulo ſalutē: & ita vtilitas tam
eius ꝙꝫ paruuli per dantē pecuniā agit. Quis enim dubitet ſi
Ioānes furatus eſt à me medicamentū ſine quo curari nō po
tero ſimpliciter, & reddere nolit: quin pecunia ipſum indu=
cere poſſum, & dare vt reddat: q̄ tñ redditio ꝓpter pecuniā
in eo peccatū eſt. ¶ Et hoc notare cōſueui contra friuolā eo
E rū opinionē q dicunt nō licere vt qs alteri cōſulat e duobus
E malis quorū alterum omnino facere velit, vt minus faciat,
¶ Ad quartā, ſicut non licet ſpirituale pro tēporali tradere:
ita nec ꝓ ſpirituali: cū p̄ceptū ſit, Gratis accepiſtis &c. Po=
tiſſima aūt ratio quare diſtrahi nō poſſunt ꝓ precio, nō eſt
qa ſunt ineſtimabilia, ſed qa p̄ceptū eſt vt gratis miniſtrent.
Nā curatio vulneris nō propterea eſt ineſtimabilis, qa mi=
raculoſe fit, & tñ eodē p̄cepto ꝓhibemur miraculoſe curare
pro præcio. Idē autē eſt ſiue cū pacto fiat vel ſine. Simplices
autē ſacerdotes hoc modo paciſcētes excuſādo reor, qa labo
rē vel operas adinuicē cōmutare intendūt, & de illis paciſci,
nō ſacramenta ipſa vel ſpiritualia. ¶ Ad tertiū principale re
F ſpondeo. Seruitium diuinum dupliciter capitur: vno modo
F pro ſeruitute quacunqꝫ mētis vel corporis quæ fiat ad piā
cauſam, vel ad excitandum populum vt colat deum, vel ali
quid præparandū cultui diuino congruum & pertinens. ſic
ſeruire infirmis in hoſpitali, aperire eccleſiam, pulſare cam=
panas, legere vel cantare aliquid vnde conſueuit ad deuotio
nem populus excitari: quodlibet horū dicitur diuinum ſer=
uitium. Et ſic generaliter accepto diuino ſeruitio capere
præcium pro eo licet. Alio modo ſumitur ſeruitium diuinū
pro officio ſpirituali qđ alicui conuenit ex ſpirituali dono
vel ordine, ſicut miniſtrare ſacramenta, cantare miſſas &c.
Et pro diuino officio ſic accepto non poteſt pecunia capi:
ſed poteſt quis locare operas ſuas, vel aliquid capere in ſtipē
dium vitæ: vt ſupra dixi in ſimili de teſte, qui pro deponen=
da veritate nihil capere poteſt: & tamen cum euocatur ex=

tra ciuitatem ſuȩ manſionis, licite ſumit ipſe in ſtipē vitȩ ex
penſas &c. & ſi partes cōiunctim ei velint largā ſtipem dare,
nihil prohibet ipſum capere ſi cōiunctim & ȩqualiter ambȩ
partes (vt aliquando accidit) faciant: nec tenetur cōtent9 eſ=
ſe cū quātūcūqꝫ tenuibus expenſis. Ita ſacerdotibus licet vel
le ſtipendiū cōdecēs ſuȩ ſuſtentationi expetere ab his quib9
gratis ſunt ſpiritualia adminiſtraturi. Seruit9 primo modo
poteſt dupliciter impendi: vt proſit ꝑ viam meriti, & tunc
ꝓpter deum ex charitate vel abſolute ſumitur vt alia quȩ=
cunqꝫ corporis operatio. Et quia primo mō dependet ſuper
naturaliter a ſpirituſancto, licet capere pecuniam ꝓ ſubſtan
tia actus, ſed nō pro illa qualitate ſeu modo actus: vt ſi intē=
do mereri, cōduco aliquā quæ meo nomine ſeruiat infirmis:
licet illi precium capere abſolute ꝓ ſuo ſeruitio, ſed non vt
mereatur cōducenti. & idem eſt de precio peregrinationis,
& huiuſmodi. Et niſi dicatur, homini ſingula ex charitate fa=
cienti, & qui omni tempore ſperat & vult mereri, nullū op9
ſuum licet vēdere. Quod valde notādū eſt cōtra eos q ex cō
nexione inuēdibilis ad vēdibile arguunt neutrū vendi poſſe,
vt hic eſt mod9 elicitionis actus cū ſubſtantia. ¶ Ad cōfir=
mationem dicit Ioan. And. & ponitur in gl. in. c. vnico de cle
ricis nō reſidē. lib. vi. poſt Hoſtieñ. q hoc notauit de vſuris. c.
olim. ꝙ tales principaliter eūtes ꝓ denario grauiter peccāt,
& mētalem ſimoniā cōmittunt: quȩ pœnitētia aboletur de ſi
monia. c. ſi. Sanct9 Bonauen. xxxviii. diſt. ij. mota queſtione
an bonȩ volūtatis poſſunt plures eſſe fines: capi exēplū. dū
q9 vadit ad eccleſiā vt diſtributiōes ꝑcipiat: poteſt tripliciter
accedere. Primo ſolū intēdēdo diſtributiones vt finē ſub glo
ria dei, decernēs eas videlicet Chriſti pauperib9 in dei gloriā G
donare. Secūdo intendēdo ire ad eccleſiā vt ad dei honorē & G
gloriā laudes decātet, ſed cū hoc etiā intendēdo pecuniā acq=
rere, nō referēs illā in deū, ſed nec ſtatuens vt principalē finē.
Tertio pōt cōtingere duplicata intētiōe, ita ꝙ vult deo pla
cere, & obtinere pecuniam vt ſuum theſaurum ampliet, &
in eo propter ſe delectetur. Primum eſt meritorium & bo=
num. Secundum non eſt bonȩ voluntatis quanuis cum ea

ſtare poſſit.eſt enim veniale peccatū:q̄uo dicit Auguſt.Mi
nus te amat q tecū aliqd amat qđ nō ꝓpter te amat.Tertiū
vero eſt malę volūtatis,& quæ velit duobus dn̄is ſeruire.de
quo Mat.vj.& illud Eſaię, Coanguſtatū eſt ſtratū, neceſſe
eſt vt alter decidat.xxvi ij.c.Et Ozee.xij.Diuiſum eſt cor eo
rū &c.beatus Thomas Qđlibet. vj.argū.xj.q̄ſtione princi=
paliter mota diſtinguit qa in venditione qualibet p̄ciū acci
pit quaſi finis:ſi recipit diſtributiões quaſi finē ſui opis pri
cipaliter intentū,ſimoniā cōmittit,& peccat mortaliter. Si
aūt habet principalē finē deū in tali actu, & vt diſtributio=
nes recipiat ſecundario,nō quaſi finē,ſed ſicut mediū qđ eſt
neceſſariū ad ſuā intentionē:conſtat ꝙ nō vendit actū ſpiri
tualē,& nec ſimoniā cōmittit, nec peccat . Sic eñ acceptio
diſtributionū nō erit cā quare vadit ad eccleſiā,ſed ꝓprie hu
ius determinatio quare nūc vadit:& nō alia vice.Dominus
Altiſſiodoren.iij,parte ſummæ tractatu de ſimonia.q̄ſt.ij.di
cit,Surgere ad matutinas,vel currere ad eccleſiā, non eſt ſpi
rituale:vnde licet iſta facere pro temporalibus , ſed cantare
in eccleſia,vel laudare deum pro temporalibus tanquam fi=
ni vel materia mercimoniali ,ſimonia eſt . ❡Quo ad hunc
articulum difficultas non eſt quin actus corporaliter viſitā
di eccleſiam,& pro decore domus dei illic perſiſtendi,abſo=
lute fieri poſſunt pro pecunia ſeu precio. Sed difficultas eſt
an poſſint fieri vt proſint animabus,puta ad redemptionem
earum,vel præſeruationem aut ereptionem de malo culpæ
pro pecunia. Nam ſi huiuſmodi actus fiant ad inanem glo=
riam,aut finem alium deturpantem actum:certum eſt apud
omnes(cum eo ipſo peccata ſint) nequeunt animabus pro=
deſſe neq via meriti,nec via ſatiſſactionis.promeretur tamen
pecuniam ſibi promiſſam hoc modo decorans eccleſiam,ſi=
cut pictor paſſionem domini depingens,vt populus ad de=
uotionem concitetur,vt quæ pauperibus ſeruit in hoſpitali
pro nuda mercede,æque pro eadem ſanis ſeruitura . Neſcio
an quis dicere auderet quòd pro pręſentia ibi exhibita quis
diſtributiones iuſte caperet: quas certum eſt Chriſtifideles
in redemptionem animarum ſuarum, in ſalutem & proſpe=

ritatē populi totius Chriſtiani reliquiſſe.❡ Pro clariori hu
ius elucidatione videre oportet an dans pecuniā eo fine vt H
actum ſpiritualem procuret,intelligo ſpiritualem qui rectus H
eſt ſecundū omnes circunſtantias , & poteſt ad redemptio
nem vel ſalutē ꝓdeſſe:(nō curo an talis dari poteſt) ſit in ſta=
tu mortalis culpę,vel nō.Inuenio doctores ꝓ ſingulari notā
tes quod licet aliū pecunia inuitare ad actū ſuę ſaluti neceſ=
ſarium:verbi gratia vt baptiſma recipiat, vt fiat Chriſtian9
vt deum colat . Notat hoc Innocen. Ioan. Andre . & alij in I I
c. dilectus . ij.de ſimonia.idem finaliter gl.in.c,quā pio.in.ver
bo.interuentū.i.quęſtione.ij.& ſeqtur ibi finaliter gl.Hoſtiē.
& Archidiaconus dicentes ſecus eſſe q̄ ad ingreſſum religio
nis & alia ſine quibus poteſt homini eſſe ſal9.imò i.c.debet.
xxiij.quęſt.iiij.notat gl.quòd cū pecunia poſſumus alios al
licere ad fidē:vt ead.quęſt.v. quod autē.&.xxv.diſtict.q ſyn=
cera.& quòd ſub tali cōditione poſſum9 aliquā ducere vxo
rem.vt fiat Chriſtiana.xxvi.quęſt. i.caue . Et poſſumus eos
grauioribus pēſionib9 onerare, vt conuertantur:eadē cauſa.
quæſtio.vj.iam vero addens.Satis admitti poteſt vt ſic in ta
libus ſpiritualibus licite fit pactio,vbi agitur de cōuerſione
alicuius ad fidē.& ſic nō obſtat.c.quā pio.i.quęſt.Eandē gl.
inuenies.d.c.dilectus.ij.de ſimonia,dicentē talē cōditionē adie
ctam in cōtractu matrimonij eſſe bonā . Idē tenet & ſequitr
cardinalis Alexandrinus.iiij.diſtinctione.c.ij.Panormitanus
eadē notat in dic.c.dilectus.ſub tēperamento tamē eorū quæ
dixit in.c.cū in eccleſiæ.de ſimonia.vbi ſic diſtinguit: Vel ha
bent propoſitum veniendi ad fidem. ſed timent paupertatē,
puta congeſſerūt multa ex vſuris,& venientes ad fidē opor
tet illa reſtituere:hoc caſu(inquit)puto pecuniā eis licite poſ
ſe promitti vt veniant ad fidē.Sed ſi nō habēt ꝓpoſitū veniē
di ad fidē niſi ex cupiditate pecunię ꝓmiſſę, tūc puto cōtra=
rium : quia talibus parum prodeſſet baptiſmus.xv.quęſt.i.
non eſt.imò peccant qui abutuntur bono,& dantes non eua
derent peccatum:arg.xxiij.quęſt . v.ad fidem . & ſecundum
primū mēbrum arbitror feciſſe beatum Silueſtrē.Idem extē
ſius videtur tenuiſſe. Archi.i.d.c.q pio. tam ſcilicet in opere

neceſſario,ꝙ̃ ſupererogationis,cuiuſmodi eſt ingreſſus reli
gionis.Recitata enim opinione doctorũ & gloſſæ in.c.dile
ctus.ij.Alij(inqt)dicũt ꝙ nec ad fidẽ nec ad religionẽ aliqs
trahendus eſt per munera ex pacto.Sed ſi aliquis infidelis
vellet baptizari niſi timeret paupertatẽ inter Chriſtianos,
vel ſi quis deſideret ingredi religionẽ ſi eſſet ſolutus à debi=
tis:aut ſi ſtuduiſſet ꝑ aliquot annos ad intelligendũ q̃ lectu
rus ſit in religione,& ab aliquo ſciẽte eius ꝓpoſitũ recipe=
ret pecuniã,quo ad primum vel liberaret à debitis,& reci=
peret expẽſas in ſcholis:quo ad ſecundũ caſum,dũ tñ nõ ꝓ
p̃cio rei ſpũalis,ſed adminiculo impedimenti tollendi daret
illud vel reciperetur,licitum eſſet.Vacillãs tñ addit,ſed for
te ſcd̃m Hoſtienſem põt dici ꝙ aliud eſt in baptiſmo,aliud
in religione.Sed qa explere actũ p̃cepti ob pœnam vitandã
vbi ſi impune poſſet,minime p̃cepto pareret:& ſimiliter fa
ceret actũ p̃cepti ob quãtũcũq; minimũ donũ vel preciũ,
cũ aliàs nõ ſit facturus,pctm̃ eſt.parum facit diſt.Panor.cũ
vtroq; mẽbro baptiſmum ſuſcipiẽs peccet dũ promiſſione
pecuniæ facit &c.Qui aũt religionẽ intẽdit ingredi,ſed nõ
niſi ſolutis debitis,vel ſufficiẽti doctrina,qa ille petit qua=
lificari,vt ſine impedimẽto religionẽ poſſit ingredi,& non
aliàs:licite pecuniã capit pro debitis ꝑſoluẽdis,vel expẽſis
ſtudij tꝑe intermedio.Et ſi huic ſimile dare velis in his quæ
ſunt neceſſitatis & p̃cepti,ponite captiuũ detineri apud in=
fideles & q non ſinat abire vt poſſit baptizari.talis ꝓ amo=
tione impedimẽti licite reciperet pecuniã:ſed certe debet fir
mæ voluntatis eſſe ſuſcipiendi baptiſma dum poterit,quã=
libet penuriã vel egeſtatem ferret.In tanta varietate docto=
rum pono aliquas propoſitiones.¶Prima,Licet precio
K vel minis inducere hominem vt faciat actum præcepti,
K quem aliàs dinoſcitur non facturus.De pœna vel minis pa
tet.xxiij.quæſt.vj.c.ſi.Et cum idem iudicium ſit de allectio=
ne per precium vel donum ꝓmiſſum vel datum,ſequitur
veritas totius propoſitionis.Et ratio eſt,quia minus pecca
tum eſt facere præceptum timore pœnæ,vel allectione mu=
neris,quàm non facere:ergo &c.Nec ſequitur ſi faciens hoc

modo peccat,ꝙ ergo peccet inducẽs.quo medio motus vi
detur Panor.vt aliorũ opinionẽ tẽperaret,quia vtiliter agit
cauſam ꝓximi,cũ alias grauius eſſet peccaturus.Et(vt recte
Gratia.inquit)qui timore inducti aliqua freqũẽter faciunt,
ad eadẽ aſſueſcunt vt tandẽ amore faciant.i.qd' precio alle=
cti prius illiberaliter faciebãt,poſt inductã cõſuetudinẽ ope
ris boni etiã ſine precio &c.¶Obijcies fortaſſe iſtud cõci=
lij Toletani:Nemini vis inferẽda eſt ad credendũ,vel ſu ſci=
piendũ ſacrũ baptiſma.xlv.di.de Iudæis.Hinc cõtra Petilia
nũ Aug.admittit ad fidẽ neminẽ cogendũ eſſe.xxiij.q.v. ad
fidẽ.ergo &c.Dico ꝙ ſolũ illicitũ eſt quia prohibitũ:immo
per Siſsibutũ religioſimũ principẽ Iudæi coacti ſũt,qui(vt
eodẽ.c.dicit)cõpellendi erant ea quæ ſunt fidei ſeruare.Etiã
ꝓcedit cũ aliàs pœnã nõ promeruerint.Nũc enim regulari=
ter cũ in facinore deprehẽſi mortis ſuppliciũ meruerũt,licite
eis cõminabat' mors niſi baptiſma ſuſcipiant & fidẽ:quos ta
men ob mortis euaſionẽ ſuſcipientes baptiſma cũ aliàs ſu=
ſcipere nolint,peccare indebitũ eſt:an tñ licet baptiſma mi=
niſtrare vel ſacrã cõmunionẽ dum noſcuntur ob pœnã vel
præmiũ facere,puta arcetur ab ingreſſu eccleſiæ qui in pa=
ſchate non cõmunicauit,vel non eſt cõfeſſus: vt ſibi pœna
relaxetur,vult cõmunicare aut cõfiteri,& nõ aliã:differam
ad aliud tẽpus.Hic ſatis eſt diſcuſſiſſe de actu p̃cepti qui ir=
reuerentiã ſacramentorũ connexã nõ habet,vt.ſ.tradantur
canibus.¶Secũda ꝓpoſitio eſt,Qui munere vel metu ſolũ L
diſponitur ad volendum quod aliàs non eſſet voliturus,& L
tamen propter munus acquirendũ vel pœnam euitandam
non vult,ſiue ſit volitio præcepti,ſiue aliàs ſupererogatio=
nis:nõ ex hoc peccat,aut eſt volitio culpabilis.patet:qa tũc
timor vel ſpes aut amor muneris ſolũ eſt diſpoſitio ſubie=
cti,et nihil ponit' finis actus qd' illũ inficiat.Cuius exemplũ
eſt,ferrum ignimus vt ſit malleabile:& lignum durum hu=
mectamus,vt inſtrumentis artificum poſſit ſculpi:cum nec
calliditas ferri nec humiditas ligni aliquo genere cauſæ ſit
principium malletionis vel ſculpturæ. Vnde patet non va=
lere cõſequentiã:Timens vult,aliàs nõ voliturus:ergo vult

nem iniuriæ,intellige quo ad actionē.Itē nemo ſanæ mētis
dixerit peccare illū ꝗ paſſim iniurias induxerit non ſolum
rācorē dimittat,ſed(qđ ꝑfectionis eſt)bn̄uolentię ſigna ex=
hibeat.Itē cōpatit̃ qs pauperi,nec habet vn̄ eius neceſſita=
tē releuet.ſi pōt mēdicando illi eleemoſynā impetrare:qua=
re non pōt ſociū habentē pecuniā p̄ce aut muneribꝰ vt det
eleemoſynā flectere.humiliter rogās vt ſi nō ꝓpter deū ve=
lit,ꝓpter ipſum faciat,ſuo tꝑe maius ſeruitiū ab ipō ſuſce
pturus?Et loquor in caſu quo alius neceſſitate p̄cepti dare
non tenet̃.Hæc oīa ſunt officia charitatis,ꝗ̄ ꝑperā nō agit
N j.ad Corin.xiij.ergo &c.¶ Rn̄deo,non ſemꝑ actus officio
N genere bonus ex hoc induit rationem culpæ,quin pro tꝑali
cauſa,puta lucro,pœna,aut dāno euitando.Patet in dire=
ctione errantis ꝑ viā,in defenſione opprimendi ꝑ inimicos
in cura ægrotantis aliàs neceſſario morituri,ꝓ qbus oībus
licet ab habente pecuniā capere.Itē immunitas à dedecore,
ſiue ſeruitio honoris illæſi plus valet ꝙ̄ pecunia:& libera=
tio à moleſtijs eſt res digna p̄cio.Qui ergo ꝓpter eorū al=
terū pecuniā dat,nō ꝑdit eā,niſi vtiliter.Magnæ aūt prudē=
tiæ eſt ſcire rē ſuā vtiliter ꝑdere:imò cū fama noſtra ſit ꝓ=
ximis neceſſaria,ſi ea intentione demus,ne ꝓximi de nobis
male ędificent̃,eſt actus virtutis materialiter & formaliter.
Secus tamen qn̄ ex caſu & circunſtātiarum occurſu ꝓpter
bonū virtutis agere oportet,vel ex charitate ꝓpter deum:
qui tunc ob alium finē agit,ad minus per omiſſionem pec=
cat.Et hoc caſu procedit textus Philoſophi.iij.Ethic.de rei=
pub.defenſione ob fugā dedecoris,& ambitū honoris:ꝙ̄ꝙ̄
nec Philoſophus dicat illos actus culpabiles,ſed tūc nō eſſe
actus virtutis fortitudinis.Nec eſt idem de dātibus eleemo
ſynam vt videantur ab hoībus:quia certe hoc peccatū non
eſt ſi velint videri ab hoībus eo quo faciūt finē,puta faciūt
ad complacendum ijs quibus donant:ſi hoc exprimant,&
alijs notum eſſe velint,nihil peccati cōtinet.Licet eīn mihi
ad conciliandum fauorem rem meā dare.ſed vult Saluator
cum faciunt vt videantur ꝓpter deum facere,& ipſi inanē
gloriam aucupantur,non autem propter deum faciunt:qđ

eſt hypocriſis, aliud ſcilicet velle apparere quā ꝙ intus ſit.
Quidā tn̄ ſunt actus ob terreni muneris cōpēſationē nullo O
modo factibiles,puta ſubire mortē,exponere corpus pericu O
lo:& de illo ꝓcedit textus hic.Ad ꝓpoſitū noſtrū,pręce vel
munere īducere aliū vt bonū opus officio ſeu genere faciat,
nullū eſt peccatū:quēadmodū nec alius peccat hoc opus fa
ciēs vt nobis gratificet̃,niſi in caſu:vt dixi.Et ſic matres co
gūt ſuas proles muneribus vt ꝓ cauſa finali alliciāt ad con
ſolandū pauꝑes,vt miſſæ interſint vel ſermoni,pauperibus
opē ferāt:& ſic procedunt argumenta poſt oppoſitū cū in=
ducimus ad remittendū actiones iniuriæ, & muneribus fle=
ctimus ad exhibendū inimicis opera & ſigna beneuolentię.
ꝙ ſi forte vltra intendant cogere vel inducere vt rē agāt be=
ne & meritorie,fallit matres & alios opinio,vt de metu pœ=
næ eſt tex.Augu.in.c.ad fidē.xxiiij.q.v.Nā benefacere nemo
pōt,niſi elegerit,niſi amauerit &c. Et idē eſt de munere, cū
operis meritorij vt huiuſmodi nequeat abſꝗ̄ vitio deputa
ri terrena merces,cū illa qualitas ſpecialiter inſit operi ſuꝑ=
naturaliter à ſpiritu ſancto.Et forte excuſat ſimplicitas à cul
pa quo ad inductionē,vt alij velint apud deū mereri ꝓ ter=
rena cōpenſatione.Et certe raro eſt intētio obſequentiū, vel
etiā eorū qui inducūt ad talia opera. Qđ inductū eſt de diſ.
ca.ꝙ̄ pio.ꝓcedit de opere priuilegiato,videlicet de ſuſcipiē
da cura animarū,vt puta vt p̄eſſet tanꝙ̄ abbas. Et ita cur=
rit cū textu Hiero.de martyrio.poterāt tn̄ ꝓ adminiſtrādis
tēporalibus ſeorſum mercede aliquē cōduxiſſe,& alteri mo
naſterio ex intereſſe lucri ceſſantis vel dāni emergentis recō
penſationē dare.Nec obſtat omne donum perfectum eſſe à
deo,& ꝙ non legimus diſcipulos quempiā prouocaſſe mu
neribus ad cultum dei &c.Multa eīn egerunt diſcipuli quæ
non ſunt ſcripta.Et certe munere ſanationis & conſolatio=
nis)vt legimus) multos prouocauerunt. & de dono à patre
luminum nimis generalis allegatio eſt.Pro eodem eīn actu
quo mereor,licite pręmium capio:videlicet vt pauperibus
patrocininm vel aliam ſeruitutem impendam,capio ſtipen=
dium à principe;ſicut medicus à ciuitate vt pauperibus gra

tis ſeruiat:ſed vt meritoriũ inæſtimabile eſt,nec poſſet pro
munere in aliũ transferri:ita quoque minime licet velle trãſ
ferre in aliũ ꝓ munere ea ratiõe qua meritoriũ eſt.Vñ prius
dictũ eſt,licet capere pecuniã pro ſubſtãtia actus meritorij,
ſed nõ pro illa qualitate,ſicut calicẽ cõſecratũ vendere poſſu
mus,ſed nõ pluris ꝗ cõſecratus eſt.Ex his oĩbus de ꝓpoſi-
ta difficultate in accipiẽdis diſtributiõibus dico,ſi velit ſer
uire deo in redẽptionẽ animarũ,ꝓ pecunia ſeu obuẽtiõe di-
ſtributionũ,ſimoniã cõmittit,nõ ꝙ ſpiritualem actũ det ꝓ
munere,ſed ꝓ volũtate dandi.eo ipſo em̃ quo ꝓ munere fa-
cit,nõ eſt actus à ſupnaturali dono ſpiritualis,ſed põt licite
moueri ſpe accipiẽdi diſtributiões ſibi & cõfratribus reli-
ctas,vt diſpõne ſubiecti quodãmodo aptificãte ad volẽdũ:
vel(& facilius eſt)in illis pro labore ſuo diſtributionẽ cape-
re,& ſpirituale meritũ gratis velle illi ꝗ bñ fecit cõicare. Ex
eodẽ patet rñſio ad adiectionẽ de penſionarijs ad cantũ vel
alia officia ſpũalia.¶ Ad quartũ principale ad primã ꝓba
tionẽ ceſſat apud principẽ lex Iulia ambitus quo ad pœnã
propter pręſumptionem iuſtitiæ principis. Sacrilegij enim
inſtar eſt dubitare an dignus ſit quẽ princeps elegerit. xvij.
q.iiij.ſi quis ſuadente.Poteſt nihilominus à principe digni-
tas magiſtratus ambitioſe peti,& ſecundũ veritatem à prin
cipe circunuento vel aliàs ſciente nõ merito conferri:ſed be
neficio iuris(vt dixi)ꝓpter pręſumptionem legalitatis prin
cipis huic ambitioni pœna eſt adempta.In ꝓpoſito aũt no-
ſtro ius quo ad immunitatem pœnæ ſimoniacorũ nihil diſ-
ponit,ſiue à principe ſiue ab alio quouis beneficium ſimo-
niace aſſequitur.Nec ſequitur,princeps confert beneficium
pro pecunia:ergo ipſo facto cum acceptante diſpenſaſſet vt
beneficium ſeruare poſſit,& pœnas iuris minime incurrat.
Nam (vt notabiliter decidit Ioan. Andr. in Mercurialibus
reg.cui licet.)ſi epiſcopus ſtatuit pœnam excommunicatio
P nis ipſo facto omnibus ludentibus ad hazardum, non pro-
P pterea liberatur qui inductus ab epiſcopo cũ ipſo ad hazar-
dum luſerit,imò poſtquam ille excõmunicationẽ incurrerit,epi
ſcopus denuo cum ipſo ludens maiorem excommunicatio-

nẽ incurrit cõmunicãs ipſi criminoſo in crimine dãnato,&
ꝓ prima vice morẽ tm̃,niſi induxerit.tunc em̃ cenſet̃ cauſa
cur alius ludit,& ſic vt operãs maiorẽ excõmunicationem:
queadmodũ ſi eius mãdato vel conſilio clericus ꝑcutiat̃.c.
mulieres.de ſentẽ.excõ.Ex hoc nota ꝙ dãs cauſam actui alte
rius pœnã incurrit quã ꝓ actu nõ incurreret quẽ ꝑſonaliter
exerceret.Et ꝓpoſito nr̃o efficaciter meo iudicio ꝓbat Pa- Q
nor.ſ.c.de ſimonia,ꝙ papa ipſe ꝓ pecunia beneficiũ confe- Q
rẽs,à ſimonia nõ eſt immunis,ꝑ.c.ex diligẽti.eo. tit.vbi dici
tur ꝙ p̃ſtatio homagij vel iuramẽti ꝓ bñficio acquirẽdo,
diuinis & humanis legibus cõtraria eſſe dignoſcit̃.Idẽ ad lõ
gũ deducũt Durã.& poſt eũ Palude.xxv.diſ.iiij.Verũ tñ eſt
ꝙ papa pœnas iuris incurrere nõ põt.Eſt em̃ ſolut9 legib9,
ꝗ princeps.ff.de legib9.l.princeps.& ita diſſimile eſt de epõ
Licet em̃ ſtatuto ꝓprio non liget̃,vtiq; tñ ſñia iuris.ſed nec
diſpẽſare videt̃ cõicans cũ alio ĩ crimine,niſi exprimat:quẽ-
admodũ ſciẽter v̾bo aut oſculo ꝑticipans excõicato,ꝑ hoc
abſoluere ip̃m nulla rõne cẽſet̃,niſi ſe velle exprimat illũ ex
hoc ꝓ abſoluto haberi,vt eſt textus in Clemẽ.ſi ſummus põ
tifex,de ſentẽ.exc. Et ſic patet opinionẽ Palude q̊ ad hoc iure
nõ eſſe fundatã. Ad ꝓbationẽ inductã ꝙ licet ab alio emere,
rñdeo ꝙ beneficiũ ĩ.c.ſ.de vſuris,nõ capit̃ ꝓ iure ꝑcipiendi
ꝓuentus annexus officio ſpirituali, ſed ꝓ ipſa poſſeſſione
vel fructibus à laico minus iuſte detẽtis.& hoc licite redimi
põt etiã interuentu p̃cij.nõ ſolũ ꝑ viã mutui:queadmñũ di-
cit gl.in c.dilectus.i.ꝙ dicimas de manu laici liceat redime-
re niſi obſtaret ꝓhibitio q̃ illa de cauſa emanauit,ne traheret̃
in exẽplũ,& laici ſe credãt ius in decimis hr̃e.c.decimas.xvj.
q.vij.nec tñ ep̃s redimẽs ſimoniã cõmitteret.ſecus de iure an
nexo officio vel ordini ſpũali:ꝗ hoc in laicũ cadere nõ po
teſt,neq; per ip̃m de facto occupari.¶ Ad primã confirma
tionem dico verba Augu. Rectæ ſunt omnes volũtates &c.
ſicut & verbũ Saluatoris,Si oculus tuus ſimplex fuerit,non
habere locum in medijs ex genere malis. Non enim ſi furer
vt propter deũ pauperũ inopiam releuem,excuſor à culpa
xiiij.q.v.forte.aut vſurã exercens ꝓ impendẽda pauperibus

miſercordia ꝓpter deũ.xcvj.diſt.ſicut nõ ſuo.aut mẽtiẽs vt opitulãte mẽdacio aliũ ad æternam ſalutẽ perducã.xxij.q.ij. primũ &c.ſed dare ſpũale ꝓ precio,eſt ex genere malum,vt eſt venditio vel emptio:quia cadit ſup materiã indebitam. ideo relatio in vlteriorẽ finẽ bonũ,actũ ipſum iuſtificare nequit. ❡Ad ſecundã cõfirmationẽ nego conſequentiã:& ꝓbationẽ ex.vij.Phyſi.dico ꝙ per duplũ mouens nõ intelligitur mouens duplæ virtutis.Nam hoc multo velocius ſæpe moueret q̃ in duplo:vt exemplariter declarat doctor profundus tractatu quẽ edidit de ꝓportione motuũ in horologio plumbũ deducens ſignũ indicans ſi duplet̃,plus q̃ in cẽtuplo citius deducet ipſum:imò ſi augeatur ſolũ ad mediũ. Sed intelligit per mouẽs dupulm cuius virtus ſic excedit,vt ſit duplo magis motiua.Iam applicãdo huius intellectũ ad extenuationẽ culpæ,nõ ſufficit oſtẽdere finẽ duplo meliorẽ, ſed ſimul ꝓbare oportet ꝙ talis vim haberet duplo extenuãdi.& hoc non probat̃.Huius ſimile eſt,ægritudo frigida curatur calido.ergo curaret̃ velocius in duplo per illud improportionatũ eſſe ad curandũ.ſtat enim illud improportionatũ eſſe ad curandũ,& ꝙ corpus magis diſtẽperaret,q̃ diſponeret ad ſanitatẽ.Cũ aũt dicitur,da oppoſitũ,& ſequitur ꝙ finis aliquis minoris bonitatis æquè &c.nego ſequelam:& ad ꝓbationẽ cũ in finibus ꝓcedatur ad alias ſpecies finiũ, nõ eſt ꝓprie ꝓportio dupli vel tripli in bonitate,ſed vnus aliũ excedit in infinitũ,cũ tñ ſit finitæ bonitatis.Admiſſo tñ in finibus eiuſdem ſpeciei vel diuerſæ ꝙ in infinitum procedatur duplando:non debet propterea(cum alius finis in infinitum procedat)deueniri ad aliquem æquè attenuãtẽ:ſicut nec per augmentum & intenſionem opinionis poteſt deueniri ad certitudinẽ ſcientiæ:quæ eſt tamẽ certitudinis finitę. Ad aliud de verbo Philoſophi.j.de cœlo.&.viij.Phyſ.reſpõdeo,aliud eſt de cauſa effectiua,aliud de eo quod ſe tenet ex parte materiæ vel finis.nã finis infinitæ bonitatis nõ reddit actum infinitæ bonitatis,& efficiens infinitum ſiue infinitæ virtutis cauſaret neceſſario effectum infinitæ virtutis. Intellige ſi ſit naturaliter agens & immediate.ſicut ergo infinitas

infinitas virtutis effectiuæ nõ ſinit finitũ eſſe ſuũ effectum: & finis infinitas admittit ſuũ effectũ finitũ eſſe:pariformiter in ꝓpoſito de attenuatione culpæ datur ſimile:ex diſpoſitione materiæ anima mouet corpus gradiendo tardius ꝓpter grauitatẽ.tñ ſi tota grauitas auferat̃,nõ ꝓpterea ambulabit homo in inſtanti.Et anima nunc cõiuncta corpori nequit ipſum alio modo q̃ ambulãdo,ſaltãdo,vl'modo ſimili mouere.Secus cũ erit ſeparata,ſicut nũc in angelis. Ad tertiam cõfirmationẽ rñdeo,vt nõ licet mortuũ ſuſcitare pro pecunia,quãuis acceptio pecuniæ vlterius in releuamẽ pauperũ ꝓpter deum ordinaret̃,ſed eſſet ſimoniacũ dare & accipere: ita ſimiliter de quolibet alio ſpirituali. Cõmuni eñ ꝑcepto mandatum eſt:Gratis accepiſtis,gratis date &c.Vnde nõ ſequit̃:Accipio pecuniã ꝓ ſpirituali vt pauperes reficiã principaliter,ergo non vendo ſpirituale.patet de mercatura cuius motiuũ pricipale vel finis apud chriſtianos ſæpe eſt pietas,dũ ſcilicet mercant̃ vt de lucro pauperes ſuſtentent,fidẽ tueant̃,& miſerabil s ꝑſonas ꝓpter deũ defendãt:nõ minus tamẽ ſuas merces vendũt.ergo ordinatio ad vlteriorẽ finem bonũ non releuat quo minus dare ſpirituale pro temporali ſit venditio. Nec conuincit ꝓphetæ verbum: Inclinaui cor meũ&c.quia loquit̃ nõ de retributione alicuius tẽporalitatis,ſed æterne beatitudinis,in quã non actus hos tantũ vel illos,ſed totã vitã ordinare debemus,iuxta ſententiã Augu. xj.de trinitate.c.vj.Nec verbum Philoſophi probat ſuã intentionem.Cum enim.iij.Topico.pro regula poſuiſſet ꝙ plura bona ſunt magis eligendo q̃ vnum tantum, excepit, niſi vnum eligatur propter alterum: quia tunc nihil magis vtrumq; eligimus,q̃ vnum tantum,vt ſanum fieri aut ſanitas,eo ꝙ ſanum fieri eligimus propter ſanitatem.Et non dicit vbi vnum propter alterũ,ꝙ ibi eſt.Vnum tantũ.Factio enim ſanitatis ſiue curatio aliud eſt à ſanitate.Et qui merces vendit vt de lucro penuriã pauperũ releuet,vere vẽdit, cum tñ vlteriorẽ finem intendit.Sed forſan doctor ille cõſolatorius intẽdebat ꝙ ſpũalia ſic licet exhibere deo ꝓ tpali ab eodẽ impetrãdo,& ſic licet veritatẽ habet,vt ſupra dixi

qũo ad hoĩes quibus iubemur gratis ea dare. Ad verbum
Auguſtini, ſolũ intendit ꝙ tunc nõ q̃ritur gratificatio, ſeu
cõplacentia hoĩm vt finis principalis, ſed vt finis ſub fine.
Sed nõ dicit licitũ baptizare vel cætera ſpũalia hoibus da
re, vt placeamus eis vel grati ſimus. hoc em̃ nõ eſſet gratis,
Sed opa exteriora bona licet eis exhibere vt eis grati ſimus,
ſed nõ ſub qualitate qua ſupernaturaliter ſunt à ſpũſctõ: ſi-
cut non licet mercatori velle in futurũ ex charitate merca-
ri ꝓ pecunia. Tũc em̃ modũ ſupnaturalẽ actus poneret ſub
p̄cio. Ex his patet ꝙ q dat ſacramenta vel bñficiũ ꝓ pecu-
nia cõuertẽdo in eleemoſynas pauperũ ꝓpter deũ, alias nul
lo modo daturus bñficiũ vel ſacramenta ꝓ p̄cio, quia vere
vendit ſpũalia, nihil releuat eũ à ſimonia illa relatio in finem
R bonũ vlteriorẽ, nec ab vſura ſi dicat, Do tibi mutuo vt lu-
R cro fœnebri pauperes alam. Et ſtultũ eſt opinari ꝙ mẽte li-
ceat ſic velle, ſed nõ voce exprimere. Nec lucrũ mercaturæ
eſt chriſtianis ꝓ fine principali, eo mõ quo Bonauen. loq̃t:
tñ vẽdunt. Non ergo ſufficit canonico eunti ad eccleſiã vel
le pro ſpe ſpũali, videlicet vt valeat ad redemptionẽ aĩarũ,
recipere diſtributiones, intendẽdo hoc vt finem minus prin
cipalẽ: nec ſufficit ꝙ forte cogitãs de deo, ꝓpter ipſum vel-
let idẽ ſeruitiũ ſpũale facere, vt vr̃ Bonauentura p̄tendere à
contrario, dicẽs tunc ſimoniã committi qñ cogitãs de deo
nullo modo fortaſſe vellet facere ſine p̄cio. Rõ eſt, qa opus
gratis vel mercimonialiter impendit ꝑ reſpectũ a i cauſas
vt nũc. Nihil em̃ minus vendo Ioanni tunicã, quantuis vbi
aduerterẽ q̃ ſit de me bñ meritus, ei donarẽ. Impertinenter
etiã adducit illam legẽ tertiam. ff. de lega. ſ. vbi caſus eſt ꝙ
conditio exp̄ſſa q̃ alias tacite ineſt: nõ facit legatũ cõditio-
nale. Quòd ergo liceat exprimere ꝙ actũ ſpũalẽ hõ ꝓ tpa-
li facere intendat, quia hoc tacite non ineſt, cum debeat gra
tis miniſtrari, imò & in mutuo pactio de temporalitate ꝓ
mutuo veram vſuram inducit, vt tenet gloſ. & Archidi. in
ca. ſi fœneraueris. xiiij. q. iij. & doctores cõmuniter theologi
& canoniſtæ. Nec obſtat quòd ſuſcipiẽs ſpiritualia vel mu
tuum, eſt naturaliter obligatus ad antidora. Quòd ergo li-

ceret explicare ꝙ hõ ſpe faciat propter ſperatã gratitudinẽ,
quia licet ſuſcipiẽs obligeẽ: tñ actio non ineſt vt tacitus ſi-
nis: imò hoc eſſet ſpũale miniſtrare nõ gratis, & mutuũ da
re nõ liberaliter, cũ hoc ſaltẽ fuerit finis principalis. Nõ o-
portet ergo ſi ſuſceptioni obligatio talis ineſt, ꝙ ergo nobis
liceat ꝓpter futurã illã obligationẽ facere. Latius de hoc di
xi tractando materiã vſurarũ. ¶ Ad quintũ, Permutatio S
ſpũalis pro ſpũali facto partiũ, verã cõtinet ſimoniã. Hinc S
eſt ꝙ nullatenus poſſunt partes ſuꝑ ꝑmutandis bñficijs pa
ciſci. de rerum ꝑmutatione, q̃ ſitũ. ſed poſſunt licite cõcipe-
re inter ſe qd à ſuperiore fieri deſiderant, q ſua auctoritate
transfert beneficium vnius in alterũ, & ecõtra: imò niſi ius
ſpecialiter ꝓuideret, liberum eſſet ſuperiori beneficium ad
cauſam ꝑmutationis vacans cuicunq; ꝑſonæ indifferenter
cõferre. Ad aliud de ſuppletione inæqualitatis ꝑ pecuniã,
valde errauit Angelus: qa neq; hoc notat Panor. neq; text9
hoc probat. loquitur enim vterq; & text9 & Panor. exp̄ſſe
de poſſeſſionibus permutandis, q̃ poſſideãtur iure proprie
tario: vt in caſu textus de monaſterijs: ad q̃ mere ſpectãt &
poſſeſſiones illarũ curarum proprietario iure, quas ſcilicet
(vt notat Panor.) habita ſola licentia ſuperiorum poterãt
vendere, & non ſuperior habebat illa vendere. Secus qñ bo
na aliqua poſſidentur in titulum, puta gratia officij ſpũa-
lis cui annectuntur tanquam beneficium. & ideo textus in
dicto. c. ad q̃ones. notanter dicit ꝙ permutatio eccleſiarum
per ſe debet celebrari, & poſſeſſiones etiã commutari ſup-
plendo inæqualitatem per adiectũ precium, ſic tñ quod illi
contractus nequaq̃ ſibi inuicem permiſceantur. Qñ autem
in noſtris permutationibus beneficiorum bona transferũ
tur in alium, hoc ſolũ fit gratia officij ſpiritualis. & ſic eſſet
contractuum permixtio. Ideo ſpecialiter notari debet ille
error Angeli. Ad aliud de officio temporali hoc non licet,
nec practicatur ſine ſpeciali licentia ſummi pontificis, cui
iuris ordinatio, ſcilicet quòd præbenda connexa beneficio
ſolũ cõferri habet cõcomitanter gratia ſpiritualis beneficij
ſeu officij, manꝰ claudere nequit; imò ei9 cõceſſiõe poſſent

tēporalia illa vēdi.Secus de p̄latis inferioribus,q iuris diſpō
ne arctant̄,& principis priuilegio in hoc nō gaudēt. De pē
ſione rn̄deo ꝙ etiā nō licet ꝓtibus de p ſione paciſci,ſed tra
ctare,& ſuꝑioris diſpoſitioni cōmittere,ſicut in ꝑmutatio=
nibus.Nec credo pēſionē redimi poſſe ſine ſummi pōtificis
licentia & auctoritate,cū aſſignet̄ quodāmodo ſpūaliter in
alimētationē ꝑſonæ,& ſua auctoritate poſſet ab initio in=
ternire pecunia,quēadmodū officiū tēporale: ꝓpter cām q̄
dicta eſt.Secus de p̄latis inferioribus ſummo pōtifice.Et ſic
nō obſtat de p̄benda quā eccleſia pōt laico vēdere,vel alai
co redimere,qa hoc ſolū ꝓcedit cū nō habet ſpūaliter pau=
peri in eleemoſynā cōferri.De regulis iuris adductis in argu
mēto dicit Gerſon tractatu de contractibus, rationabilē li=
mitationē eſſe qn̄ factū in ſe principalr̄ ꝓhibet̄:ſecus dū mo
dus ſeu via eſt in ꝓhibitione,vt lucrū de pecunia ꝑ viā mu=
tui eſt ꝓhibitum:per viam contractus emptionis nequaq̄.
Sic in ꝓpoſito de aſſecutione pecuniæ ꝓ tēporalitate q̄ con
nexa eſt ſpiritualibus in bn̄ficio. & ergo male infertur vlte=
T rius quòd liceat paciſci de penſione pro alio expediēda,aut
T quacunq; temporalitate minima alteri præſtanda, vt ex ſu=
perioribus liquet . Ex quibus facile eſt deprehendere quid
veritatis habeat opinio dicentium papam in venditiōibus
beneficiorum non committere ſimoniam : & quid opinio
quæ in altero extremo eſt,ꝙ vendens beneficium connexam
habens ordinis executionem,aut animarum curam, aut hu=
iuſmodi ſpirituale,committit ſimoniam,& contra ius natu
ræ ac dei peccat.Prima nanq; procedit cum papa ſolum in=
tendit temporalitatem illam ad vitam vendere,& non me=
dio ſpiritualis officij transferre. Altera vero cum beneficiū
vendit vt connexū ſpirituali officio,ſeu vt medio eius velit
transferre,ſicut neceſſario habent facere inferiores. Ad ſextū
dico ꝙ quantūcunq; tenuiter eſt fundatus cōuētus,ſi ꝓpter
temporalia recipit perſonam minus habilem,& quam alias
habita competentia facultatum non reciperet, ſimoniā cō=
V mittit.Item ſecundo ſi perſonam habilem recipit cum ſuffi=
V cientia facultatum ꝓ ſuo victu,ſed non niſi illa etiam mona

ſterio vellet dimittere poſt mortē:vt recte dicit Altiſ.eſt ſi=
monia.Tertio ſi ꝑſonā recipit i fratrē,vt aliqd emolumēti
in eos redūdet,plus ſcilicet requirētes q̄ ad tenuē victū reci
piēdi ſufficiat:iterū ſimonia eſt.Quarto ſi habēt ſufficiētes
facultates ad plures enutriendū,ſed cupiūt ditare monaſte=
riū,aut reponere in theſaurū ꝓ futuro tꝑe,ſi forſan pietas
Chriſtif deliū defecerit quo ad eleemoſynarū elargitionē in
conuentū,& nolint recipere niſi eū q bonorū ſufficiētiā ꝓ
ſui alimētatione adducit:non gratis in fratrē recipiūt,& ita
ſimoniā cōmittunt.Quinto ſi æquē qualificatorum,& ad
monachatum habiliū:diuitē ꝓpter facultates recipiūt ſpre
to paupere,ſimonia eſt,quātūis vterq; inſtet,& pauperē re
cepturi eſſent vbi eū ſolummodo inſtare contigiſſet.quo ca
ſu tn̄ licuiſſet ꝑ ſortē dirimere difficultatē qs alteri p̄ferri de
buerit:vt primo de doctrina chriſtiana Aug.docet facien=
dū eſſe cū duobus æquè egentibus alteri tantū ꝑ noſtram
ſuccurrere poſſumus eleemoſynā.Sexto ſi oīno ſint paupe=
res,& nō habēt vnde vltra numerū receptorū aliquē alant,
nec ſint ex ordinibus mendicantiū:an tunc liceat cæteris pa
ribus recipere illū q vn̄ ſibi victus neceſſaria miniſtrare poſ
ſit adducit,dubitāt doctores,& fouēt contrarias ſn̄ias .ſecu
rius aūt eſſet eo caſu nullū recipere prius q̄ receptorū ali=
quis moriat̄,& poſſint bona cōuentus ad subminiſtratio=
nē victūs ſufficere.Et cū dicit̄,Licet p̄bendā victus alicui
vendere etiam in monaſterio abūdanti:ergo pōt ſimul gra X
tis recipi in confratrē,& mercimonialiter ad p̄bēdā admit= X
ti.Dico aliud eſt p̄bendam vt connexam fraternitati q̄rere,
aliud q̄rere ipſam vt in ſe nuda quædā tꝑalitas eſt.Et in his
oportet fraudē cauere,ne vnū fiat,vt fieri fingat̄ in locum
alterius:quēadmodū epiſcopus vult libere & gratis cōfer=
re p̄bendam,ſed illi dūtaxat qui domum ſuam cōparauerit
duplo precio ad iuſtū valorē,vel qui ſecū vadiū inierit ꝙ
ei ꝓuiſum nō erit de præbēda intra annū pro centū aureis,
aut forte qui ei domū vicinā eccleſiæ vēdere voluerit iuſto
precio.is em̄ cōmittit in legē,qui verba legis amplexus,cō
tra legis nititur voluntatē.l.non dubiū.C.de legibus.Hinc

in.c.tua nos.de ſimonia.poſtq̃ dixiſſet papa,Siquis ſine pa-
cto &condítione qualibet eccleſiæ ſuæ bona dederit,rogãs
humiliter vt in canonicũ recipiat,& ſua bona ei retinere li-
ceat ꝓ p̃benda,clerici quoq; eccleſiæ pure cõſentiãt:hmõi
receptio fieri potuit abſq; ſcrupulo ſimoniæ.Adijcit in cau
da ꝙ licet taliter rñderit,cum ei de manifeſtis tantummodo
datũ ſit iudicare,ſi tñ is q donationẽ facit,ea intentione du
cat,vt ꝑ tꝑoralia bona q̃ offert,ſpũalia valeat adipiſci,&
clerici qui eũ in fratrẽ admittunt,nõ eſſent eũ niſi tꝑalia cõ
moda ꝑciperẽt admiſſuri,apud deũ vtriq; culpabiles iudi-
cantur.Nec intelligit hoc de tꝑalibus commodis ꝑ clericos
imburſandis,cũ iuxta caſus poſitionẽ ſua bona ſit in p̃ben-
dã retenturus.Et certe idẽ eſt an ſua vel eccleſiæ cõmoda q̃-
rant vel etiã pauperũ ꝓ ſpũali miniſtrãdo:vt eſt textus in
c.ex multis.ſ.q̃one.iij.¶ Ad ſeptimũ qd rñderi debeat,pa-
ret ex ijs quę in corpore q̃onis de ſeruitio dicta ſunt.Quod
aũt dicit Hoſtieñ.licitũ paciſci de ſeruitio pro certo ſtipen-
dio donec ꝓuideat de beneficio,cum modificatione ꝙ non
exprimatur ſeruitiũ ſpũale:illic tremore trepidat,vbi non
eſt cauſa metuẽdi.Nam pro operis & labore ſeruitutis ſpi-
ritualis(vt ſupra dixi)licet paciſci,vt paſſim ꝑ vniuerſam
eccleſiã fit,cum officialibus ad curas vel eccleſias vel ad cã
tum.Quod addit licitã eſſe promiſſionẽ ſtipẽdij ſub condi
tione donec ei ꝓuideat &c.extãte quoq; cõditione ꝓmiſ-
ſionis obligationẽ reſolui,verũ dicit quo ad vltimã clauſu-
lã:videlicet ꝙ cõditione extante reſoluit & perit obligatio
exſoluẽdi ſtipendiũ,ſed ve illi cui ꝓpterea cõfert vt obliga
tio ceſſet,cũ certũ ſit eo caſu ſpũale nõ gratis cõferri.Sed ſi
pactũ(vt cõiter in ſimilibus paciſci ſolẽt hoĩes)fiat ꝙ poſt
adeptũ beneficiũ cõtinuare debeat ſeruitiũ,eſt ſimonia cõ-
uẽtionalis,ex quo tũc conuentũ eſt vt ex poſt ꝓ beneficio
ſeruiat.Et quãuis hoc forma verborũ non habeat,ſatis tñ
videt in hoc ꝙ ꝓmittitur ſalarium donec ꝓuideatur de be
neficio,quaſi tũc gratis &c.Et certe ſi ante ꝓuiſionẽ de be-
neficio deſeruire deſiſtat,non erit dñs ad ſalarij ſolutionem
obligatus.Intẽtio ergo paciſcẽtiũ videtur ꝙ continuari de-

beat ſeruitiũ ſine ſalario in bñficij adeptione.Nec dic.c.tua
nos.de ſimonia.probat licitũ eſſe vt quis intentione minus
principali ꝓ beneficio ſeruiat,quia textus indiſtincte dicit
ꝙ ſi ea intẽtione ducat,vt ꝑ bona tꝑalia adipiſcatur ſpũa-
lia:ex hoc reum conſtitui apud ſecretorũ cognitorẽ deũ.Tñ
ibi p̃ſumitur ꝙ ille ſpũalẽ ꝓfectũ ſpãliter intẽderit,ex quo
ſolũ ſua bona petebat ſibi dimitti in p̃bendã.¶ Ad octauũ
rñdeo ꝙ licet illa de qbus in argumẽto,ſunt actus ſpũales
ꝑ cõparationẽ ad ſpm̃ humanũ,nõ tñ ſunt ſpũales ad ſpm̃
increatũ,ſic ꝙ ab eo miraculoſe ꝓcederent,vel aliquẽ effe-
ctũ ꝑ ſe miraculoſe darẽt.Addo de ꝑ ſe,qa ꝑ accidẽs infor-
matio iuſtitiæ facit hoĩes iuſte viuere,ſicut viſio ipſius vię
eſt cauſa rectæ ambulationis,cũ tñ illã nõ efficiat.ideo po-
tius dicit cauſa ſine qua nõ,vt multi doctores etiã dicũt de
intellectione reſpectu actuũ volũtatis:etiã ſuppoſito ꝙ ſit
ſpũalis ꝑ cõparationẽ ad ſpm̃ increatum,adhuc licet in illis
locare oꝑas,vel ſtipẽdiũ vitæ accipere,qñ alias ad hmõi a-
ctus gratis faciẽdos hõ nõ tenet.¶ Ad nonum quo ad pri-
mã partẽ de collatione ſacramentorũ vel cogit metu cõfer-
re indigno,& nullatenus licet,ꝓhibẽte dño:ne ſctm̃ dem9
canibus.Mat.vij.In talibus nãq; metus culpã eſt alleuiãs,
ſed nõ excludit.ca.ſacris.de ijs q̃ vi metusve cã fiũt.Vel co
git metu ſacramẽtum cõferre dignis,& tũc licet diſtinctio
de hoc an ne hoc caſu tꝑe quo miniſtrare debet cogit,vel
tꝑe ꝓ quo nõ tenet,ſeruiat ad ſciẽdũ an metũ inferẽs excu-
ſari poſſit à culpa:nõ tñ releuat cõferentem ꝓpter metũ,ex
quo gratis nõ cõfer.ſed ꝓpter rerũ aut bonorum fortunæ
aut corporis conſeruationẽ ſimoniace cõfert ſacramẽta.Et
ibi notari põt caſus quo licite qs cogitur ad factũ per ſupe
riorem quod veriſimiliter ſimoniace explebit.Circa hoc tñ
aduerte ꝙ metũ paſſus vt ſacramenta conferat,põt dupli-
cem habere intentionẽ.primã ꝙ ꝓ rebus conſeruandis aut
vita vult ꝓ tũc occupari,& operas ſuas impẽdere miniſte
rio ſacramẽtorũ,& diſtrahi à quiete vel alijs quib9 decreue
rat intẽdere,& tñ forſitã acquiſitur9 erat lucrũ:& ſic excu-
ſat à ſimonia;imò & à peccato,ſi alias velit ſacramẽta gra-

tis conferre,ſic ꝙ nihil pro ſacramento nec lucrum nec euita
tionẽ dãni. Aliam autẽ habere poteſt nõ æſtimãdo ſuas ope
ras,vel impedimẽtum ab alijs, aut ĩtereſſe lucri ceſſantis,ſed
ſimpliciter nollet ꝓximo illũ ſpiritualẽ fructũ, ſed ꝓpter dã
ni euitationẽ vult conferre ſacramẽtum, & tũc ponit ſacra=
mẽta ſub precio,& ꝓcedit quod prius dictũ eſt,videlicet ꝙ
ſimoniace cõfert ꝓpter metũ.Et idẽ iudiciũ eſt ſi actũ ipſum
aut operationẽ miniſtrandi ꝓter lucrũ vel dãni euitationẽ ſe
cerit,cũ ipſum miniſtrare oporteat gratis fieri, cũ hoc ſit nõ
gratis dare ipſum qđ gratis fieri debet.Quo ad aliud de reſi
gnatione iuris ſpũalis ſeu beneficij diſtinguendũ eſt,vel cõ=
pellitur metu reſignare in vtilitatẽ hęretici,vl̃ eius q alias eſt
indignus:& nõ licet ob quẽcunq; metũ hoc pręambulũ ſuæ
promotioni dare. Vnde Amb. Cũ ſub cõminatione mortis
ei pręceptũ erat tradere &c.in lib. quẽ Valentiniano impera
tori porrexit,tũc mihi dicitur à ſacerdotibus, non multũ in=
tereſt vtrũ volens reliquas,an tradas altare Chriſti.Cũ enim
reliqueris, trades. Atq; vtinã mihi liquido pateret ꝙ Arria=
nis minime eccleſia traderetur:ſpõte me offerrẽ tuæ pietatis
arbitrio.vt patet epiſtola eius.xxxij.Et quo ad hoc differen=
tiã facit inter eccleſiã & agros ĩ oratione quã in Auxentiũ cõ
poſuit,& ſuorum conſolationem.Non faciant de agris inui=
diam,tollant eos ſi libitum eſt:non dono imperatori, ſed nõ
nego.infra tributum cæſaris eſt,non negatur.eccleſia dei eſt:
cęſari vtiq; nõ debet addici:quia ius cæſaris eſſe non poteſt
dei tẽplum.& epiſtola.xxxiij.Mandatur. Trade baſilicã.re=
ſpondeo,Nõ mihi eſt fas tradere,nec tibi accipere ĩperator.
expedit domum priuati &c. vt in.c. conuenior. xxiij.q.viij.

¶ *Decimi argumenti ſolutionem nulla habent exemplaria ſed neq; quæ
ſtiũculas habent quæ pro more Louanienſis academiæ principali quæſti=
oni ſolent annecti. Cũ enim huius de ſimonia quæſtionis explicatio eſſet
longiſſima:non potuit eam præclariſſimus dominus Cancellarius hora=
rum ferme trium ſpatio,quantum erat meditatus,pronunciare. Poſtea ue
ro nihil amplius quã publice dixerat,ſcripto collegit eoq; tumultuario, &
ſtudioſorum magnorumq; uirorum precibus extorto. Porro cum hæc im
primerentur, cõmodum illuſtriſſimus Hiſpaniarum princeps archidux*

*Auſtriæ, Burgundiæ cæterorumque dux Carolus,paternis ditionibus
quod felix fauſtũ que ſit auſpice deo inaugurabatur: atque ob id Can=
cellarius ipſæ,cui alteri Alexandro magno alter obtigit Ariſtoteles,eũ
ad ſingulas prouincias comitatus,uſque adeo fuit arduiſſimis negõcijs ue
luti obrutus,ut uix magnatibus eius fuerit adeundi colloquendique copia.
Quanto minus ei uacare potuit ut ad hæc ſeſe accommodaret:præclara
quidem illa ac utiliſſima:ſed patriæ,ſed reip.ſed communi omnium ſaluti,
qua quidem ex principe per huius pendet conſilia atque inſtitutionem,
poſthabenda. Proinde candide lector quod nacti ſumus,quãquam mutia
lum,impertimur. Tu uero ne ingratus ſis, hanc precioſam margaritam
magno ſtudio compara,& lætaberis.*

Sequitur de corrupto iudice.

Quodlibetica quæſtio decima eiuſdẽ anno à ſalute humana. M.CCCCC.V. in ſcholis artium eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

VTrum leuitatis & corrupti A
animi iuſte culpetur iudex,qui etſi non
facit,tamen vbi pecunia offerretur, iu=
ſtitiam pro munere ſeruaret aut proſti=
tueret,vel ſaltem in eum adduceretur af
fectum,vt cuperet contra iuſtitiam ſen=
tentiam licite ferri poſſe? Hæc quæſtio
duo ſupponit,& quærit tertium.Primum ſuppoſitum,ꝙ
miniſtrare iuſtitiam pro munere ſeu pecunia,ſit peccatum
Secundum:optare vt aliquid liceat,vel ſine peccato contra
iuſtitiam fieri poſſit,eſt culpabile & peccatum.Et tertio q̃=
rit an is qui ſic diſpoſitus ac affectus inuenitur, vt oblato
munere in alteram partium illarum flecteretur:ex hoc cul=
pari debeat leuitatis & animi corrupti.¶ In hac quæſtio=

ne ꝓteſtationem ſanæ fidei ſuppoſitam habẽs, vtrinq; ea in
ducam q̃ magis facere mihi videntur ad perplexitatem. Et
primo ꝙ liceat iudici pro munere ſeu mercede ſeruare iuſti
tiã, quanuis non proſtituere: arguitur primo. Sine pc̃tõ ven
dit aduocatus iuſtum patrociniũ, & iuriſperitus rectũ con=
ſiliũ, vt eſt Aug. ſnĩa in. c. non ſane. xiiij. q. v. ergo licet iudi=
ci &c. Conſequentia tenet, q̃a æque venditur ꝑ iuriſperitũ
iuſtitia in recto cõſilio, & ꝑ aduocatũ in iuſto patrocinio,
ſicut per iudicem in iuſto iudicio. Nec obſtat diuerſitatis
rõ quam p̃tendere vr̃ Aug. quia videlicet iudex teſtes quo=
q; medij adhibent̃ inter vtranq; partẽ, aduocatus vero &
iuriſperitus ex vna tantum parte conſiſtunt: q̃a aduocatus
iuriſconſultus adhibent̃ ad demonſtrationẽ iuſtitiæ, quam
vtraq; partiũ, modo nõ perperã & male agere velit, q̃rere
debet ergo. ¶ Scd̃o ſic, Aſſeſſor q adhibetur vt oculus iu=
dicis, in quacũq; cauſa etiã ſpũali licite capit ſalariũ ꝓ ſuo
miniſterio, iuxta. c. ſtatutum. in. §. aſſeſſores. de reſcriptis. lib.
vj. & plus facit ad deciſionem & ſnĩam q̃ iudex ipſe ergo
ſimiliter licet iudici pro ſuo labore & miniſterio &c. Et cõ
firmatur: quia conſulens eſt cauſa effectiua eorũ q̃ fiunt in
ciuitate. ij. Phyſico. ergo ſi licet aſſeſſori mercedẽ ſiue ſala=
rium capere ſuæ efficientiæ, nihil videtur idẽ prohibere in
iudice. ¶ Tertio ſic, quia iuſtũ eſt vt illi conſequantur ſti=
pendium qui pro tempore ſuum commode reperiuntur
obſequium. xij. q. ij. charitatem. Item nemo cogitur de ſuo
beneficium facere, x. q. ij. precariæ. Item nemo compellitur
ſuis ſtipẽdijs militare. j. ad Corin. ix. ergo licet iudici ad ꝓ=
portionem & pro rata laboris ſtipendiũ à partibus cape=
re. Et confirmatur: quia omnes fatentur arbitrum poſſe ſti=
pendium capere. ita decidit Spec. ti. de arbi. §. ſi. verſi. ſed nũ
quid arbiter. & ſequuntur doctores in. c. cum ab omni. de
vi. & hone. clerico. nec minus ſententiam dicit & inter par
tes iuſtitiam miniſtrat quàm iudex alicuius. ergo. ¶ Quar
to per locum à relatiuis, quem inter alios tradit philoſo=
phus. ij. Rhetori. Nam ſi vni iuſte ac bene agere intereſt, &
alteri pati intererit: & ſi imperaſſe, etiam feciſſe arguit, vt

Nycomedon. pũblicanorũ princeps arguit: ſi vobis locare
turpe nõ eſt, nec nobis cõducere. ſed abſq; peccato põt quis
iudici pecuniã dare vt recte ac iuſte ꝓnunciet, quẽadmodũ
& preces interponere, ſeruitiũ impendere, cõminatiões per
ſuperiorẽ vel ſemetipſum aut amicos inferre vt à iuſto non
aberret, eſt em̃ quo ad rectitudinis ſeu iuſtitiæ cãm idem de
munere à lingua vel obſequio, qd̃ de munere à manu. ergo.
Minor patet: q̃a dicit Aug. in. d. capi. nõ ſane. Cũ iudicia &
teſtimonia falſa vendunt̃, multo ſceleratius pecunia ſumit̃:
q̃a ſcelerate etiã quãuis à volẽtibus datur. innuens cũ ꝓ iu=
ſta ſententia quis dederit, ipſam turpitudinẽ nullã contine=
re. Et confirmat̃: non licet pro quocũq; bono inducere ꝓxi
mũ ad peccatũ. ad Ro. iij. Non ſicut blaſphemamur, & aiũt
nos quidã dicere, Faciamus mala, vt inde eueniant bona. &
ad Ro. i. Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt, ſed qui con
ſentiunt facientibus. ſed offerens pecuniã inducit iudicẽ vt
capiat. ergo ſi offerẽs ipſe non peccat, nec iudex. ¶ In oppo=
ſitum videt̃ primo, q̃a ſententiæ venales ſunt ipſo iure nullę:
vt eſt textus. C. qñ ꝓuocare non eſt neceſſe. l. venales. vbi di
citur, Venales quoque ſententias q̃ in mercedẽ à corruptis
iudicibus ꝓferunt̃, citra interpoſitæ ꝓuocationis auxilium
infirmas eſſe decretum eſt. Idẽ. ij. quæſtio. vj. §. venales. Nec
obſtat quantũlibet parũ munus acceperit, q̃a vilior eſt quo
minoris ſe aut iuſtitiam vendiderit. Vnde volunt docto. ſi=
gnanter Panormitanus in cap. & ſi quæſtiones. de ſimonia,
quãuis ex paruo munere nõ prę́ſumitur ſimonia: nihilomi=
nus ſi ordinator non conſueuit ſine precio ordinare: & cleri=
cus ei offert rẽ parui præcij, iudicabitur ſimoniacum: quia
cõſuetudo patriſfamilias eſt attendenda. c. illo nos. de pigno
ribus. & l. qui ſemiſſes. ff. de vſuris. & ideo dicitur in textu di
ci maxime, quia pręter illa tria ſunt quædã etiã alia attendẽ=
da. Et confirmatur: quia non ſolũ canonica immo ciuilis ſa=
pientia res ſanctiſſima eſt, quæ p̃cio nũmario nõ ſit ęſtimãn=
da nec dehoneſtanda, cũ in iudicio honor petitur, qui in in=
greſſu ſacramẽti offerri debuit. ſacramẽti. ſ. ſtudij. ſcd̃m gloſ.
qd̃ res ſacra eſt. ff. de varijs & extraordinarijs cogni. l. j. pro=

ꝑter quod ibi decernit̃ ne p̃ſes ꝓfeſſoribus ciuilis iuris ius
dicat:ſecus de p̃ceptoribus ſtudiorũ l.beraliũ,& medicis.er
go quemadmodum ibi de philoſopho dr̃,etiã oportet iudi
ces mercenariam operã ſpe nere.Scd̃o q̃a Micheæ.iij.dicit̃,
Iudices eius in muneribus iudicabant,ſacerdotes in merce=
de rñdebant,& ꝓphetæ eius in pecunia diuinabant,& ſuꝑ
dñm regeſciebãt &c.& infra.Propter hoc cauſa veſtri ſion
quaſi ager arabit̃,& Hieruſalẽ quaſi aceru9 lapidũ erit &c.
Quod Hiero.etiã ad iudices noſtri tp̃is recte transferri poſ
ſe oſtendit ſoluens arg.quod ab exẽplis veteris teſtamenti
ſumi poſſet de quarta parte ſicli in manu Saulis &c.ſ.q.ſ.iu
dicer.Et eſt expreſſa ſententia Greg.Qui recte iudicat,& p̃=
miũ remunerationis expectat,fraudẽ in deũ ꝑpetrat:quia
iuſtitiã quam gratis impertiri debuit,acceptione pecuniæ
vẽdidit.Bonis male vtunt̃,qui ꝓ tp̃ali lucro iuſte iudicãt.
Tales quippe ad veritatẽ non iuſtitiæ defenſio,ſed amor p̃=
mij ꝓuocat:quibus ſi ſpes nummi ſubtrahit̃,confeſtim à
iuſtitiæ confeſſione recedũt.Acceptio nũmorum p̃uarica=
tio veritatis eſt.Vnde & pro iuſto dr̃:Qui excutit manus
ſuas ab omni munere,iſte in excelſis habitabit xl.q̃ſt.iij.q re
cte.ibi glo.notat intentionẽ corruptã eſſe,ſicut in vſura.Si
dixeris ꝙ iſta ꝓcedunt de munere alliciẽte & ꝑuertente,nã
hoc modo limitat textus in c.etſi q̃ones.de ſimonia,dictam
auctoritatẽ Eſaiæ.xxxiij.Btũs vir q excutit manus ſuas ab
omni munere:nõ releuat in totũ:quia pſal.xiiij.indiſtincte
dicit̃,Qui non dedit pecuniã ſuã ad vſurã,& munera ſuper
innocentem id eſt aduerſus innocentẽ non accepit.& addi=
tur in fine pſalmi.Qui facit hæc,nõ commouebitur in æter
num.ergo vt infert Hiero.lib.ij.cõtra Rufinum in fine,qui
non facit hæc,iam corruit in æternum.ſed præceptũ nega=
tiuum ęque complectitur paruum vt magnum,vt patet in
vſura,in adulterio,homicidio,& huiuſmodi.ergo.¶Ter=
tio quia p̃ceptũ habemus iuſte exequi quod iuſtum eſt,&
opus dei non facere fraudulenter.Vnde Deutero.xvſ.iudici=
bus præceptum eſt.Non accipies perſonã,nec munera:q̃a
munera excæcant oculos ſapientium:& mutãt verba iuſto

rum:iuſte quod iuſtũ eſt exequaris,vt viuas &c.ſuꝑ quo
Gre.Iniuſte qđ iuſtũ eſt exeq̃tur,q ad defenſionem iuſtitiæ
non virtutis æmulatione,ſed amore p̃mij tp̃alis excitat̃,&
iuſtitiã quã p̃tendit,vẽdere nõ veretur.Iuſte ergo iuſtũ ex
æqui eſt in aſſertione iuſtitiæ ipã iuſtitiã q̃rere.& Hiere.
xlviij.Maledictus q facit opus dei fraudulenter &c.vbi gl.
Fraudẽ ĩ dei ope perpetrat,qui ſe inordinate diligẽs,ꝑ hoc
quod recte agit,ad remunerationis trãſitorię bona feſtinat.
Tribus aũt modis fraus iſta committit̃:q̃a aut tacita cor=
dis humani gratia,aut fauorũ aura,aut res q̃libet exterior
deſiderat̃,cõtra quod ꝑ ꝓphetã dicit̃,Beatus q excutit &c.
quia non ſolum fraus in acceptione pecunię eſt,nec munus
vnũ eſt.Tres enim ſunt acceptiones munerum ad quas ex
fraude feſtinatur.Munus eſt enim a corde,capta gratia à co
gitatione:munus ab ore gloria ꝑ fauorẽ:munus ex manu,
p̃mium ꝑ dationẽ.Iuſtus vero ab omni munere manus ex=
cutit:quia in eo quod recte agit,nec ab humano corde ina
nẽ gloriã,nec ab ore laudẽ,nec à manu q̃rit recipere datio=
nẽ.Solus in dei ope fraudẽ non facit,qui cũ in ſtudio actio=
nis vigilat:nec ad corporalis rei p̃mia,nec ad laudũ verba,
nec ad humanã gratiã anhelat.¶Quarto ſic,Vel iudex ac
cipit mun9 ne iudicet iniuſte,vel vt iudicet iuſte,vel tertio
vt cõtra iuſtitiã iudicet.ſed quodlibet horũ fuerit,turpiter
accipit,& põt ab eo condici,ergo.Prima pars minoris pa=
tet:quia accipit ob id ad quod alias tenetur:ac ſi caperet ne
homicidiũ aut ſacrilegiũ faciat.& quia ſolũ de parte iudi=
cis turpitudo verſat̃,põt q' i donauit ab eo condicere.l.ſ.ij.
& fi.ff.de condi.ob tur.cauſam.& eſt textus generalis ad li=
terã.l.quotiens.C.eo.tit.Secunda pars patet,quia iure natu
ræ diuino & humano obligat̃ iudicare iuſte,ergo turpiter
accipit:imò ꝙ donans poſſit ab eo condicere,videtur ꝑ.c.
non ſane.xiiij.q.v.vbi hoc tenet gloſ.ſoluens.l.ij.ff.de condi.
ob tur.cauſam.quæ niſi recte intelligatur videtur contra fa
cere.Et Archidiacono.eod.c.non ſane.ſi dat vt iudex tantum
pro ſe ferat iuſtam ſententiam,& de hoc proteſtetur:poteſt
repetere:& illa proteſtatio excludit præſumptionem quam

d.l.ij.ff.de condi.ob tut.cām inducit.& hoc plenius tractās Panor.in.c.cūm ab omni.ſup quo gl.poſtquā recitauit opinionē Bar.in authentica,nouo iure.C.de pœnis iudicum qui male iudicauerunt.dicit,ſatis putat ex circunſtātijs hāc qōnē eſſe decidēdam:vt ſi veriſimiliter timebat grauari,habeat locū prima opinio ꝙ poſſit repetere,aliàs ſecus:quia prima fronte eſt pſumptio cōtra dātem ꝙ voluerit corrūpere iudicē.Et in hoc dicit notādā gloſſam q̄ dicit,niſi manifeſte probet contrariū &c.ſed vndecunqꝫ ſit,pōt condici à iudice vel p donātem,vel per fiſcū cuius eſt talia iniuſte acquiſita excutere:iuxta.l.Lucius.ff.de iure fiſci.Similiter in tertio mēbro,qa & turpiter datur,& turpiter accipit,cōdicendū eſt à iudice,ſed p fiſcū.Fortaſſe dices,iudex turpiter accipit qñ pro munere principaliter iuſtitiam ſeruare promittit,ſecus ſi ſolū minus principaliter.Nā,vt dicūt doctores,licet pro ſeruitio conferre bñficiū,& pro bñficio ſeruire,dū hac ſpe principaliter nō ducat,vt dicit glo.in.c.cū eſſent.in verbo promiſerat.Similiter licet dare mutuum ſub ſpe ſcđaria aliquid recipiendi,vt de hoc eſt glo.ca.cōſuluit.de vſuris.q̄ verbū ſaluatoris,Mutuū date nihil inde ſperantes:limitat,ſperantes ſup.cā mutui in ſpe lucri principaliter poſita.ſecundario tñ aliquid ſperare non puto malū,vt & ipſe ſeruiat illi arg.l.xſ.diſt.quid proderit.Contra,ſiue fuerit cauſa principalis ſiue minus principalis,ipſe cōſtituit ſibi munus tanquam precium vel partē pcij,pro quo iuſtitiā facit:& ſic eam vēdit,ſicut ſi vendo domū pro mille reneñ.& vno ſtufero,nolens ſtuferum ipſum de precio detrahere:ego realiter vēdo pro illo ſtufero vt parte pcij.ergo &c.

¶In hoc articulo tanguñ tres difficultates arguēdo vtrinqꝫ.Prima,an actus virtutis poteſt mercenarie exhiberi intendendo lucrum vel mercedem aliquam.Secunda,an pro labore adhibendo,vt iuſtum ab iniuſto ſecernens verum iuſtitiæ obiectum quod iuſtum dicitur decernat,licet mercedem aliquam ſeu ſtipendium ſumere.Tertia,an licet eum q aliàs iuſtitiam miniſtrare non tenetur,vel forte etſi tenetur, non ſatis laborabit niſi munere ſit allectus, an licet illum

munere cōducere vt iuſtitiā ſeu iuſtum in pnunciando ſeruet.¶Pro horū deciſione pono aliquas propoſitiones.Prima quaſi pambula eſt hæc.Impoſſibile eſt opus moraliter bonū quantūlibet paruā inordinationē cōtinere,quãuis idē hō pōt ſimul circa eandē materiā bene moraliter agere,& peccare.Prima pars patet,quia in Dionyſio quarto de diuinis noībus,Bonū eſt ex integra cauſa,malū aūt ex ſingulis defectibus.& ſcđm Philoſophū.ij.Ethicorū poſt deſcriptionē virtutis,bñ agere cōtingit tātum vno mō:(intellige qa actio debet talis eſſe vt recta rō reqrit)male aūt multifariā.Eſt enim virtus ſe habēs ad vitiū ſuperabundantiæ & defectus ſicut æquale ſe habet ad maius & minus:vt ſi aliqd ſubtrahas vel adieceris,adimas bonitatē.ergo nulla inordinatio quantūcunqꝫ parua ſtat cū morali bonitate.Item Geneſis.iiij.ſcđm tranſlationem.lxx.dicit.Si recte offers,recte aūt nō diuidis,peccaſti:quieſce.quod Aug.tractās.xv.de ciuitate dei.c.vij.Recte inqt offerī ſacrificiū cū offertur deo vero,cui vni tātūmodo ſacrificādum eſt.Nō aūt recte diuidiī dum nō diſcernuntur recte vel loca vel tpa vel res ipſæ q offeruntur,vel qui offert,vel cui offerī,vel ij qbus ad veſcēdum diſtribuitur quod oblatū eſt:vt diuiſionē intelligamus hic diſcretionē:ſiue cum offertur vbi nō oportet,ſiue ꝙ alibi nō vbi oportet ſiue cū offertur qñ nō oportet,ſiue ꝙ non tunc ſed aliàs oportet:ſiue cum id quod nuſquā & nunquā:ſiue cum electiora ſibi eiuſdem generis rerū tenet hō q̄ ſunt ea quæ offert deo:ſiue cum eius rei quæ oblata eſt ſit particeps prophanus &c.cōcludens ibi illud.j.Ioā.iij.Nō ſicut Cain,q ex maligno erat,& occidit fratrē ſuū.& cui9 rei gratia occidit fratrē ſuū?quia opa ei9 maligna erāt,fratris autē bona.datur intelligi deū nō reſpexiſſe ad munera Cain,quia hæc ipſe male diuidebat,dans deo aliquid ſuū,ſibi aūt ſeipſum.Qđ oēs faciūt qui nō dei:ſed ſuā ſectantes voluntatē,nō recto ſed peruerſo corde viuētes offerunt deo tantū munus quo putant eū redimi vt eorū nō opituletur ſanandis prauis cupiditatib9,ſed explēdis.Vtrāque partem dictæ ppoſitionis ſimul exemplariter probo:

ſi quis velit ſaluare innocētē per mēdaciū officioſum.illa vo
luntas eſt mala,nec quicquā meret:ſed vbi diſtinctis volun
tatibus voluerit ſaluare innocentē,& cū hoc ſimul velit mē
tiri officioſe:nihil impedit primā voluntatē eſſe bonam &
meritoriā ſimiliter velle opus de genere bonū deformatum
venialiter ex circunſtantia,eſt volūtas mala:tamē velle hoc
opus de genere bonū abſolute eſt voluntas bona,& non de-
formatur per coexiſtentiā voluntatis qua optat id qđ ex
circūſtātia venialiter deformat:nec obſtat de mēdacio ob-
ſtetricū Exodi.x.quibus dn̄s ædificabat domos,quia nō edi
ficauit eas illis ꝓ mēdacio,vt habet textus,ſed quia timue-
runt deum,nec videntur voluiſſe paruulis ſeruare vitā illo
mendacio,ſed ſibiipſis,negando ſcilicet ꝙ contra regis præ-
ceptū fecerant.Et ſi forte etiā paruulis,vt videt̄ ſuppoſuiſſe
Grego.dico ꝙ abſq; dubio voluntas illa fuit mala; nec eſt
inconueniēs dn̄m remunerare actū malū tēporaliter, ꝓpter
bonitatē in eo commixtā malitiæ:quia vt Augu.opinatur
regnū orbis donatū eſt Romanis propter eorū iuſtitiā,quā
tamē dicit eiuſdē fine honoris inquinaſſe & mundanæ glo-
C riæ,referēdo in hmōi ſua opera iuſta. ¶ Ex hac ꝓpoſitione ſe
quitur primo.Qui vult bn̄ agere,deo placere iuſte iudicare.li
beralē fortē,magnanimū,tēperatū ſe exhibere ꝓpter honorē,
corporis ſalutē,hoīm gratiā,vel pecuniā,aut aliā quālibet
temporalem mercedem,ſiue intendat vt finem totalem,ſiue
vt finem partialem actu nec iuſtus nec liberalis nec magna-
nimus eſt:ſed agit male,& peccat. Probatur exemplariter
de fortitudine expreſſe ſententia Ariſto.iij. Ethic.vbi inter
quinq; modos falſæ ſimilitudinis ad fortitudinem primus
eſt dum quis ſubit pericula propter metum.Secundus dum
ꝓpter honorem,vel fugiendā vituperationem.Sed primi in
quit deteriores ſunt, ꝙ non pudore ſed metu ducti illud
arguat,nam præfecti recedentes a pugna verberibus redire
cōpellūt. Tertius quia peritijs rerū iuuat̄ fortitudo. Quar-
tus cum ira fortitudo dicitur. Videntur enim fortes qui per
iram ſeu feræ beſtiæ in percuſſores feruntur.in quo modo fa
tetur ꝙ concitatio ſeu ira fortes adiuuat,ſi faciunt propter
decus

decus.non eſt igitur fortitudo ſi dolore aut ira cōcitati in pe
riculū feruntur,nihil præuidentes eorū quæ incurrunt.nam
ſic aſini quoq; fortes eſſent,cū nec verberibus quidē a pabu
lo remoueri poſſint.ſed qui per hæc agunt,pugnantes quidē
ſunt,& non fortes.nō enim decore nec ratione,ſed perturba-
tione animi id agūt.Quintus,neq; fiducia.nā ebrioſi tale ali
quid faciūt,fidētes enim fiunt cū ebrij ſunt,cū vero nō ſunt
ebrij,pericula fugiunt.vere aūt fortis eſt,quæ terribilia hoī-
bus vident̄ & ſunt,ea ſubire:qa decorū eſt ita facere,& tur-
pe nō facere.Cōcludit,qui quæ oportet,& cuius gratia,qm̄
& vt cōuenit ſuſtinet,ac metuit & audet,is fortis eſt.vt enim D
dignū & vt ratio pcipit,patitur & agit vir fortis.finis aūt
cuiuſcūq; actiōis eſt ſecūdū habitū.forti vero fortitudo deco
ris videt̄ talis igit̄ & finis:& ſingula ad finē determinant̄.de
coris aūt cauſa vir fortis ſubit atq; agit fortitudinis opa,&
vi.Ethi.nā & iuſta agentes quoſdā nondum iuſtos eſſe dici
mus vt eos qui faciunt ea quæ legibus ſunt inſtituta inuiti
vel ob ignorationē vel ob aliud aliquid,& nō propter ipſa,
vt qui agunt ea q̄ oportet & qđ oportet agere ſtudioſum,
ſic vt videtur aliqualiter ſe habentē ad ſingula vt bonū ſit:
dico autē puta per electionē,& ipſorū quæ aguntur gratia.
Electionem igitur rectam facit virtus:quæcunq; autē illius
gratia fieri nata ſunt,ea non ſunt virtutis,ſed alterius poten-
tiæ.ergo q in actu vltra intendit q̄ decorem venuſtatē pul-
chritudinē ſeu decētiā virtutis,nō agit vt actū virtutis age-
re cōuenit,& per cōſequēs male moraliter.Idē aperte tradit
Seneca epiſtola.lxxxij.ad Luciliū,Omnia agēda ſunt vt quā
gratiſſimi ſimus.Noſtrū enim in hoc bonū eſt:quemadmo
dum iuſtitia non eſt (vt vulgo creditur) ad alios pertinens:
magna pars eius in ſe redit.nomē nō cū alteri ꝓdeſt,ſibi pro
fuit.non eo nomine dico.quo volet adiuuare adiutus, pro-
tegere defenſus:quod bonum exemplum circuitu ad facien
tem reuertitur,ſicut mala exempla recidunt in autores:nec
vlla miſeratio cōtingit his qui patiūtur iniurias,quas poſſe
fieri faciendo docuerunt:ſed quod virtutum omnium præ-
cium in ipſis eſt.non enim exercentur ad præmium:recte fe-

ciſſe merces eſt. Gratus ſum, nõ vt alius mihi libentius præ=
ſtet, priori irritatus exẽplo: ſed vt rem iucundiſſimã ac pul=
cherrimã faciã. Gratus ſum, nõ qa expedit, ſed qa iuuat. Hoc
vt ſcias ita eſſe, ſi gratũ eſſe nõ licebit niſi vt videar ingrat9,
ſi reddere beneficiũ nõ aliter ꝙ ſpeciẽ iniuriæ potero: æquo
animo ad honeſtũ cõſiliũ per mediã infamiã tendã. Nemo
enim mihi pluris æſtimare videt̃ virtutem, nemo illi magis
eſſe deuotus, quã qui boni viri perdidit famã, ne cõſcientiã
perderet. Eiuſdẽ ſentẽtiæ videt̃ Aug. nã epiſtola. liij. ſcribens
Macedonio inquit. Nemo enim põt veraciter eſſe amicus
hoĩs, niſi fuerit ipſius primitus virtutis. qđ ſi gratis nõ fiat,
nullo modo fieri põt. Idem ꝓbat̃ ſententia Saluatoris Mat.
vj. Attẽdite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hoĩbus vt videa=
mini ab eis: alioqui mercedẽ nõ habebitis. Et ibi, Neſciat ſi=
niſtra tua quid faciat dextera tua. vbi ſiniſtra appetitio lau=
dis, dextera intẽtio implendi præcepta. Sup quo Aug. Mul=
ti foris faciũt, & intus non faciũt, qui vel ambitione vel ali=
cuius rei tẽporalis gratia videri volũt miſericordes: in qui=
bus ſola ſiniſtra operari exiſtimãda eſt. Item alij quaſi me=
diũ inter vtroſq; locũ habẽt, vt & intentione quæ in deũ eſt
eleemoſynã faciãt, & tamen inſerat ſe huic optimæ volunta
ti nõnulla etiã laudis vel cuiuſcunq; tẽporalis rei & fragi=
lis cupiditas. ſed deus multo vehemẽtius ꝓhibet in nobis ſo
lam ſiniſtrã operari, qñ etiam miſceri eam ꝓhibet operibus
Dexteræ. Agitur enim de corde mundando: quod niſi fue=
rit ſimplex. mundum nõ erit. Simplex autem quomodo erit,
ſi duobus dominis ſeruit, nec vna intentione rerũ æternarũ
purificare aciem ſtudet, ſed eam mortalium quoq; & fragi=
E lium rerum amore obnubilat? ¶ Secũdo ſequitur, ergo iu=
ſtitiam actualem quæ virtuti iuſtitiæ reſpondet, nemo ven
dere põt quãtuncũq; velit, & eſt illud velle monſtri cuiuſ=
dam impoſſibilis, quemadmodũ ſi hominem velis gratis di
ligere propter pecuniã. ¶ Pro cuius intellectu aduerte, ſi iu
ſtitiã capiamus pro iure ſeu obiecto iuſtitiæ quæ dicit recti=
tudinem moralem circa opera iuſta: illam poteſt quis ven=
dere, ſicut & veritatem: ſed rectitudinem illam & decus

ipſum ſeu honeſtatem actus nõ habet, cũ ꝓ pecunia ſeruare
intẽdit. ¶ Obijcies forte, ſecundũ Auguſti. i. lib. de libero ar
bitrio, bona volũtas eſt qua appetimus recte honeſteq; vi=
uere, & ad ſummã ſapientiã ꝑuenire: qua quid tam in pote=
ſtate volũtatis, quam ipſa volũtas ſua eſt? quã quiſq; dũ ha
bet, bonũ id certe habet quod terrenis omnibus regnis volu
ptatibuſq; omnibus corporis longe anteponẽdũ ſit. Quiſqs
autẽ nõ habet, caret ꝓfecto illa re quã prꝰſtantiorem omni=
bus bonis ĩ poteſtate noſtra nõ cõſtitutis ſola illi volũtas ꝑ
ſeipſã daret. Itaq; cũ ipſe miſerrimũ iudicet ſi glorioſam ami
ſerit famam, ingentes opes, & quę libet corporis bona: tu eũ
nõ miſerrimũ iudicabis, etiam ſi talibus abũdet omnib9, cũ
his inhęret quę amittere facillime poteſt, neq; dũ vult habet,
caret autẽ bona volũtate, quę nec cõparãda eſt cũ iſtis: & cũ
ſit tam magnũ bonum, velle ſolũ opus eſt vt habeatur? Con
cludit, Placet beatum eſſe hominem dilectorẽ bonę volũta=
tis ſuę, & prę illa contemnentem quodcunq; aliud bonũ dici
tur, cuius amiſſio poteſt accidere etiã cũ volũtas tenẽdi ma=
net. Sed q vult recte viuere ꝓpter pecuniã ꝓpter honorẽ, vel
fugiendũ cõſcientię remorſum, vult recte viuere cum valeat
argumẽtũ a parte in modo ad totũ. ergo talis eſt bonę volũ
tatis. & ꝑ cõſequens iſtud corollariũ ſecũdũ nõ cõtinet veri
tatem. Reſpondeo breuiter ad minorẽ: ſicut velle aliqd gra=
tis facere propter pecuniam, nõ eſt gratis facere: ſic velle re=
cte viuere propter pecuniam, non eſt velle recte viuere, nec
velle placere deo mercenaria intẽtione propter terrenas opes,
eſt velle deo placere. Iam certum eſt non eſſe partem in mo=
do de qua totum non prędicetur. vnde & Auguſt. ibidem
de malis bene admittit ꝙ volunt beate viuere: ſed non ꝙ re=
cte viuere: & ergo miſeri homines non adipiſcuntur quod
volunt, ſcilicet beatam vitam. illud enim cui comes eſt, & ſi=
ne quo nemo dignus eſt, nemo aſſequitur, recte ſcilicet viue=
re non volunt. Secunda propoſitio, Peccat qui precium ſeu
munus requirit vel oblatum capit ꝓ eo ad quod obligatus
exiſtit. Nec licet ob quãcunq; temporalem vtilitatem, ſi nõ
parati animi fuerit ad capiendũ, eidem offerre. Prima pars

patet,qa accipiens vt nō occidat, ne ſacrilegiū aut furtū fa-
ciat,vt depoſitū reddat &c.turpiter accipit,& pōt ab eo cō
dici:vt eſt textus.ff.de cōdi.ob tur.cām.l.ij.&.l.fi.Præterea q
metu facit id ad qđ ex p̄cepto tenet̄,eo ipſo peccat: vt q nō
furat̄ qa timet iudicari.de pœni.d.i.ſi ꝓpterea.& per regulā
iuris,Qui timore.& ꝑ Gra.xxiij.q.vj.c.fi.ad longū. Itē.xxiij.
q.v.ad fidē.Aug.cōtra Petilianū , Legibus q̄ aduerſus nos
cōſtitutę ſunt,nō eis benefacere cogimini,ſed malefacere ꝓ-
hibemini.nā bn̄facere nemo pōt niſi elegerit, niſi amauerit:
qđ in libera eſt volūtate.ergo ſimiliter peccat dū p̄mio aut
munere facit qđ ex p̄cepto facere tenet̄.& ad minus (vt ſu-
pra induxi)admiſcet ſe ſiniſtra operi dexterę.¶Ex hoc ſeq-
C tur correlarie ꝙ ſicut teſtis nihil capere pōt ꝓ dicenda veri
tate,& cauenda falſitate:ita nec iudex vt iuſte ꝓnūciet, vel
caueat ab iniuſto:pōt tn̄ pro labore moderatū ſtipendium
capere,niſi ex alia cā ad iudicandū obliget̄.Et ergò iuxta cō
munē doctorū reſolutionē ordinarius nullū pōt ſtipendiū
ꝓ labore iudicandi petere,nec eius delegatus ad vniuerſita-
tē cauſarum:ſecus cū ad particularē cauſam:quia ille repre-
ſentat idem tribunal cum ordinario:& ita ad hoc habet ab
ordinario ſtipendiari:& poteſt ab eo condici quicqd à par-
tibus pro labore iudicandi ſuſceperit. ſed manet ei actio in
ordinarium. Cuius ſimile eſt,princeps ſtipendiatur vt pa-
triā tueatur.ſubſtituit:& illi ſubſtituto,quòd eius oneri eſ-
ſe debet,noua ſtipendia exoluuntur,ac ſi princeps nihil &c.
de hoc vide doct.in.c.cum ab omni.de vi.& honeſta. cle.&
Specu.in ti.de ſalario.ſed delegatus à papa nihil debet cape-
re vt ſic,præter expenſas victualium qn̄ proficiſci debet ex-
tra domicilium.c.ſtatutum.de reſcri.lib.vj.Sed quid ſi tenui
ter eſt beneficiatus, vt inde viuere nequeat honeſte: an poſ-
ſit aliquid capere? Reſpondet Petr.de Anchara. quòd non,
quia tenetur principi obedire.Panormitanus in.d.cap.cum
ab omni.hoc carpit:qa ſeculari etiam tenetur obedire ſuus
delegatus,& tamen licite capit.Sed certe obiectio nulla eſt,
cum princeps ſpiritualis ſcilicet papa mandat hic laborem
iudicandi gratis impendere,quod nō præcipit princeps ſe-

cularis.verum qa hoc mandat ex ſuppoſito & reſpectu ꝙ be
neficia habeāt vnde honeſte viuere poſſint, & ceſſante cauſa
&c.Fateor,cū nō ſatis eis ꝓuiſum in beneficijs ſit, vt ꝓ gra
du & conditione perſonę honeſte viuere poſſint; poterūt ꝓ
labore iudiciarij oneris moderatū ſtipendiū capere, ſed ꝓ la
bore.Nam ſi vtantur aſſeſſore,& nihil iudiciarij oneris ꝑfe-
rant,ſed pręſentiam perſonę quaſi ſtatuę exhibent:nec ſpor-
tulas nec quicquam capere poſſunt,etiam vbi iure permiſ- H
ſum eſſet. nam diuina lege ꝑmiſſum erat Iudęis opprimere
vſuris extraneos,& libello repudij dato aliam vxorē ducere,
vt eſt tex.de primo Deuter.xxiij.de ſecundo Deutero.xxiiij.
Quod tamen eis minime licuit , vt eſt communior ſententia
doctorum . minus ergo ex ꝑmiſſione pontificij iuris inferri
poteſt ꝙ liceat.facit.c.priuilegia.iij.diſt.Non obſtat.c.q pec-
cat.xxiij.q.iiij.quia ꝓcedit de auctoritate legis diuinę & hoc
cōcedētis nō ꝑmittentis ſolū de humanis legibus. Aug.ſen-
tentia eſt ad Macedonium epiſtola.liiij. Iuſtitiam quippe ne
mo male habet:& q non dilexerit,nō habet pecunia vero &
a malis male habetur:& a bonis tanto melius habetur,quāto
minus amatur . ſed inter hæc toleratur iniquitas male haben-
tiū:& quędā inter eos iura cōſtituunt,quæ appellantur ciui-
lia,nō ꝙ hic fiat vt bene vtentes ſint: ſed vt male vtētes mi-
nus moleſti ſint donec fideles & pij &c.¶Secūda pars pro-
poſitionis:ſi parati animi nō ſint,ꝙ tūc nō licet iudici mun9
offerre vt iuſtitiā miniſtret,vł ab iniuſtitia abſtineat,& hoc
ꝓpter tēporalē vtilitatem, patet : qa nō licet corā fratre of-
fendiculum ponere aut ſcandalū.Matth.xviij.& ad Ro.xiiij.
Pręterea ordinem charitatis ꝑuertit q proximorū ſaluti vtili
tatē ſuam temporalē anteponit. Etiā oblatio illa ex qua veri
ſimiliter pręſcimus ruiturū illum in peccatū cui offertur,fi-
eri nō videt̄ ſine cōſenſu in peccatū.Non ſolum autē q pec-
cant,digni ſunt morte,ſed & q cōſentiunt facientib9.ad Ro.
i.Si autē parati animi ſit,licet malo eius ī vtilitatē meā tēpo-
ralem vti.vt communiter dicunt doctores de capiendo mu
tuū ſub vſura a fœneratore ad hoc parato . Sed propter vti- I
litatē ſpiritualem quāuis parati animi nō fuerit, licet offerre

& inducere precibus & muneribus vt iudicet iuſte. Vñ vtilitas ſpiritualis eſt cā quare licet fraternaliter corripere eũ q ad horā ſeu ad tẽpus iraſcet̃ ira etiam mortali, qñ veriſimile eſt ꝙ poſtea rediturus ad cor ex hoc melior efficietur: vt docet Tho. xxiij. diſt. iiij. Sic in ꝓpoſito cũ ſcimus aut veriſimile eſt ꝙ minis aduerſariorũ cedet & iudicabit iniuſte ſi non munera acceperit ꝓ quibus ſit cõtentus cõminationis pericula ſubire, vel idignationẽ ferre, vel materia intricata eſt & ſubtilis egens ſtudio, ad qđ niſi mercede quaſi cõducat̃, nõ intendet, & contra quā iuſtũ eſt iudicabit, vel forte affectu & gratia partis cecatus nõ videt qđ iuſtũ, niſi gratia muneris affectiõis vim excludat vel attenuauerit: idubie licet muneribus queadmodũ & p̃cibus ſtimulare & cũ effectu inducere eũ vt iudicet recte: & ſimiliter in cõſimilibus. Si petas: cũ poſſit & velit ad ſuperiorẽ vel collegā cauſam remittere apud quẽ iuſte cauſe periculũ times, an licet munere ipſum inducere vt cauſam terminet & finiat iuſte? Rñ ſpecialiter dubitandi eſt, qa vt notāt docto. in. c. dilectus. ij. de ſimonia, licet homini pecunia inuitare ad actũ ſaluti ſuæ neceſſariũ: ſecus de nõ neceſſario, cuiuſmodi eſt ingreſſus religionis, & huiuſmodi, vt dicũt Hoſtieñ. & Ioan. And. & idẽ notat glo. ſ. q. ij. ꝙ pio. & . xxiij. q. iiij. c. debet. Cardi. Alexandrinus. xlij. d. c. ij. & Panor. d. c. dilectus. idẽ tenet de opere neceſſario ad ſalutẽ, ſub tẽperamento eorũ q dixit. c. cũ in eccleſiæ. ad quæ remittit: vbi diſtinguit, vel habẽt ꝓpoſitũ veniendi ad finẽ. ſed timent paupertatẽ, qa cõgeſta ex vſuris reſtituere deberent acceptando fidẽ: & licite eis pecunia ꝓmitteret̃ vt veniant ad fidẽ. ſed ſi propoſitũ nõ habent veniendi ad fidẽ niſi ex cupiditate pecuniæ ꝓmiſſæ, tunc puto contrariũ: qa talibus parũ ꝓdeſſet baptiſmus. xv. q. ſ. nõ eſt. imò peccāt abutentes bono, & dantes non euaderent peccatum. argu. xxiij. q. v. ad fidem. & ſecundũ primũ membrũ arbitror feciſſe Silueſtrũ. Vbi nota ꝙ dicit dantes non euaſuros peccatum. Idem extenſius videtur tenuiſſe Archidia. in. d. c. ꝙ pio, tam in opere ſupererogationis, vt eſt religionis ingreſſus: quàm etiam in opere neceſſario Recitata enim opinione doc. in. d.

c. dilectus. ij. alij inquit dicunt & nec ad religionem nec ad fidẽ aliqs trahẽd9 eſt ꝑ munera ex pacto. Sed ſi aliqs infidelis vellet baptizari niſi timeret paupertatẽ inter Chriſtianos, vel ſi qs deſideret ingredi religionem ſi eſſet ſolutus debitis, aut ſi aliquot annis ſtuduiſſet ad intelligendũ quę lecturus eſſet in religione. & ab aliquo ſciente eius propoſitum reciperet pecuniam vel redditus quo ad primũ caſum vel vt liberaretur a debitis, vel vt reciperet expenſas quo ad caſum ſecundũ, licitũ eſſet, dum tamen nõ ꝓprecio rei ſpirituali, ſed in adminiculũ impedimenti tollẽdi daretur vel reciperet. Vacillans tamen addit, ſed forte ſecundũ Hoſtieñ. poſſet dici ꝙ aliud eſt in baptiſmo, aliud in religione. nā ſine baptiſmo nõ eſt ſalus. c. firmiter. extra de ſum. trinit. & fi. cath. ſine religione põt eẽ ſalus. xxiij. queſt. iiij. in fi. ſed in caſu noſtro nõ eſt neceſſitatis vt onus iudicaturę aſſumat: & ponitur nõ eſſe volens. ergo nõ licet munerib9 ipſum iducere vt onus illud aſſumens iudicet iuſte. Et videtur hoc efficaciter probari ex. c. ꝙ pio. q. ij. vbi cõcluditur. Quia omne datũ optimũ & omne donũ p̃fectum a patre luminum eſt deſcendẽs: reſtat ergo q ꝓ eccleſię ſuſceptione munus acceperit, donũ dei quod a patre luminum deſcendere debuit, vendat. mun9 autẽ largiẽ do importunus emit. Sed nõ minus iuſtitię miniſterium eſt dei donum: ergo &c. ¶ Pro huius clara deciſione dico primo, quanuis illi9 ꝓpoſiti nõ ſint vt velint ea agere quę ſunt necessaria ad ſalutem, licet homines muneribus inducere vt illa faciāt. patet. qa licet metu & minis ad hoc ipellere. xxiij. queſt. v. c. fi. ſic. homines compellimus ſoluere debita, ſeruare iuramenta, ſatiſfacere de iniurijs vl' damnis illatis. ſic eccleſia ſub pœnis multa mala prohibet, vt quos diuinus timor a malo nõ reuocat, temporalis ſaltẽ pœna cohibeat a peccato. c. vt clericorũ mores. de vi. & honeſt. cler. Ergo multo poti9 licet pręmio eos mulctare vt faciāt ad quæ tenet̃: cũ hoc minus de volũtario habet: & ſic regulariter min9 peccat q ſpe pręmij quā q metu pœnę id facit quod tenetur: quãuis neutro caſu opus bonũ exterius faciat bene. & ergo dic. c. vt clericorum; intelligi debet de peccato exteriori à quo pœna

cohibet,vel finaliter:vt in c.fi.xxiiij.q.vj.Vnde ſicut dãnatis
ad mortẽ licet vitam donare ſi velint ſacrũ baptiſma ſuſci-
pere,& venire ad fidem,vt regulariter offerri ſolet iudeis ad
L mortẽ dãnatis:ita licet eis munera vel ſtipendia offerre vñ
honeſte viuere poſſint.Et licet ex tali cauſa fidẽ acceptãtes
peccent,minus tñ ꝙ ſi omnino fidẽ & baptiſma recuſent.&
per hoc ceſſat motiuũ Panor.& Archi.quãtũ cũ eo concor
dat de operibus neceſſarijs.Et ad,c.ꝙ pio.rñdeo ꝙ hic mu-
nus offerrens nõ intẽdit emere fructũ veræ conuerſionis , q
eſt verũ donũ ſancti ſpũs,ſed peccati minorationẽ:vt ſcili-
cet vbi oĩno peccare vult,minus peccet,qđ licere ꝓbatur
c.ſi qđ verius.xxxiij.q.ij.Sed quia propoſito caſu nõ ſolum
munere inducit ad id qđ p̃cepti eſt,videlicet iuſtitiã ſerua-
re in opere,ſed vt miniſteriũ ſubeat in quo iuſtitiã ſeruare
oporteat:ideo de operib9 nõ neceſſarijs ad ſalutẽ pono hãc
ꝓpoſitionẽ:Inter opera nõ neceſſaria ad ſalutẽ quædã ſunt
M quæ tenemur mere gratis facere,de qbus Mat.x. Gratis ac-
cepiſtis,gratis date.& Luc.vj.Mutuũ date nihil inde ſperã-
tes.Alia ſunt quæ nõ obligamur gratis facere , vt mercari,
ædificare,nuncia deferre,& in ꝓpoſito onus iudicaturæ aſ-
ſumere ꝓ eo qui ad illud minime obligat.Et quo ad ſecũdi
generis opera licet munere p̃ce & precio inducere vt opera
faciat,& alteri licet capere,ꝙuis non ꝓ eo vt recte ſiue iuſte
ea faciat:qm̃ illa eſt qualitas quã neceſſitate præcepti habet
operi dare,vt ſeruitori licite do,& ipſe licite recipit preciũ,
vt ipſe mihi mercãdo ſeruiat,ſed nõ vt in mercãdo iuſte ver
ſetur,hoc nãq; turpiter accipit ꝓ eo ad quòd dei & naturæ
præcepto tenetur.ſic mercenario pro diurno labore licet ſti-
pendium capere,non autem pro illo vt conducentem debi-
ta opera non fraudet.Et cum de hoc ſecũdo genere operum
ſit miniſteriũ iuſtititæ:in eo cuilibet ũ eſt illud acceptare vel
non,poteſt laboris moderatum & iuſtum ſtipendium cape
re,ſed hoc ab eo qui ad id onus tenetur,officialis ab ordina
rio(vt ſupra dixi) aliàs à partibus. Et hoc niſi ſit delega-
N tus papæ, & fuerit ſufficienter beneficiatus , vt inde ho-
neſte viuere poſſit ,nam quàmuis illi liberum fuerit ex

cauſa remittere vel ſubdelegare actũ:ei in præcepto eſt gra-
tis facere ſi facit.Et in ꝑſona ſua eſt primi generis opus,ſicut
extra caſum neceſſitatis ꝓximi hõ ꝓ arbitrio põt mutuare
vel nõ,ſed obligatur mutuũ dare gratis ſi mutuet.Et ergo
ob ſolã tẽporalẽ vtilitatẽ,puta periculũ cauſæ,nõ licet mihi
illũ munerib9 inducere vt miniſteriũ cauſæ ſiue onus iudica
turæ aſſumat,niſi cognouero eũ parati animi eſſe ad faciẽdũ
pro munere:ſicut pro vtilitate tẽporali nõ licet inducere eũ
qui parati animi non eſt vt mihi mutuet munere ſeu lucro. O
Ad opera vero primi generis.põt quis inuitari ſeu induci
duobus modis.Primo modo in vim diſpoſitionis materia-
lis,vt ferrũ ignimus,& fit malleabile:lignũ humectamus,&
molleſcit vt poſſit ſculpi.ſic timẽtes vel beneficiati ſeu mu-
neribus præuenti in ardore ſpũs ad deũ recurrunt,vbi aliàs
dei cauſam parũ attenderẽt.Secũdo modo in vim cauſæ fina
lis,vt ſcilicet inducat ꝓ munere cõſequẽdo facere,vel ꝓ pœ
na euitãda.Primò modo abſq; dubio licet:imò ſic deus bñ-
ficijs nos trahere & allicere videt vt aliquid boni ſuperero-
gationis faciamus.ſic pauperẽ educamus,& noſtris impen
ſis in ſtudio fouemus,vt in ſacerdotio deo miniſtret,vel reli
gionẽ ingredi velit.ſic p̃uenimus alios beneficijs,vt & ipſi
ſtudeãt alijs ĩpendere pietatẽ.ſed ſecũdo modo qa peccãt qui
ſic opus qđ gratis facere tenẽtur,ꝓ munerẽ vel pœnæ euita
tione faciũt,nõ licet eos per illã viã ad hmõi inducere regu
lariter & de per ſe:quia ſcilicet eſt inducere ad pctm̃ : ſed per
accidẽs licet,cũ ſcilicet timor veriſimilis eſt ꝙ niſi aſſueſcãt P
ad opera cõſilij,omittent aliqñ opere præcepti:vel niſi aſſu
mant ſtatũ religionis vel ſacerdotij,perdent in ſtatu alio.ſic
matres excuſant quæ minis vel muneribus ꝓles inducũt vt
extra caſum præcepti amicis dẽt mutuum:vt filia quæ in ſe
culo ſit periclitatura,ingrediatur religionem,item ſub pro-
miſſione veſtis vel clinodij vt ſingulis quatuor feſtiuitati-
bus cõfiteant:& ſic de alijs.Ex his facile eſt ſoluere argumen
ta quæ vtrinq; adducta ſunt.Ad ea que probant indiſtincte
licere iudicibus pro munere ſententiam vel iudicium ferre.
Ad primum,ratio quam tangit Augu.eſt perſuaſiua : quia

arbiter ſeu arbitrator ſimiliter aſſeſſor adhibeť mediůs in-
ter vtrancꝫ partẽ, & nihilominus licite capit ab vtracꝫ par-
te ſtipendiũ laboris: ſed ꝓcedit verbũ eius in iudice, qui a-
liàs teneť laborẽ iudicandi ſubire, vt ordinarius, vel officia-
lis eius, vel cum ex p̄cepto ſuperioris quis bonis ſpũalibus
ſufficiẽter dotatus teneť gratis labores ſuos impẽdere. Et ꝑ
idẽ patet ad ſcd̃m de aſſeſſore. ¶ Et ad tertiũ de ſtipendio
quod debeť laborãti, qa in propoſito habent aliunde ſtipẽ-
dium vt id in caſu faciãt. ¶ Ad quartũ vt docet ibi Ariſt.
Locus ille à relatiuis eſt apparẽs, ſed in multis patiť inſtan-
tiã. Nã cõpellenti me ꝑ metũ mortis licite dono vt vitam
redimã: ſed ille non licite accipit. ſimiliter maritus cũ pc̃tõ
imperat q̃ vxor tenetur explere: vt patet Nume. iij. in textu
& gl. & poniť idẽ. xxxiij. q̃ſt. v. ca. manifeſtũ. Sic in ꝓpoſito
licite redimit vexationem & damnum munus dans iudici
vt iniuſtitiã nõ faciat. Et ad confirmationẽ dico ꝙ hoc nõ
inducit eum ad peccatũ, ſed ſeruat ne peccet pc̃tõ grauio-
ri. vel dicitur, nõ inducit, ſed vtiť malo alterius ꝗ parati a-
Q nimi eſt, ad ſuam vtilitatem, ſicut capiens ad vſurã. ¶ Ad
argumẽta poſt oppoſitũ. Ad primum, aliud eſt iuſtitiã ven-
dere ſeu ſnĩam: aliud à partibus ſui laboris ſtipendiũ cape-
re. Nã ſicut teſtis licite diætas accipit cũ ꝓ ferendo teſtimo-
nio extra locũ proficiſcať, & nuncꝫ licite vẽdit teſtimoniũ:
ita in propoſito de ſtipendio laboris quẽ p̄mittere habet iu-
dex antecꝫ ſnĩam ferat. & ꝑ hoc dico, quantũcuncꝫ paruũ
qd ceperit, ſi capit vt non faciat iniuſtitiã. vel vt iuſtitiã ſer-
uet peccat: ſecus ſi pro laboribus Et ad confirmationẽ de. l.
§. ff. de va. & extraor. cog. dico vt tex. ibi habet: quædã tam-
etſi honeſte accipiuntur, inhoneſte petuntur. & hoc ſufficit
propoſito noſtro. etiã ex ſtipulatu datur in illis actio. ¶ Ad
ſecũdum, procedit de eo qui munus capit vt iuſtitiam ſer-
uet. & ad idem tendit verbum Gregorij quod inducitur,
Quod dicitur in Pſal. Et munera ſuper innocẽtem non acce-
pit: intelligitur, vt vel contra innocẽtem faciat, vel iuſtitiã
in iudicando ſeruet. quorum vtrunque malũ eſt. ¶ Ad ter-
tium: Præceptum domini in Deuterono. procedit de mune-

re ꝑuertente, quẽadmodũ & illud Eſaiæ: Beatus vir ꝗ excu-
tit manus ſuas ab oĩ munere. vt diciť in ca. & ſi q̃ſtiões. de ſi-
monia. Et qd̃ induciť de gloſ. Hiere. xlviij. ꝓcedit de anhelã-
te ad munus, nõ ad ſtipendiũ laboris, ſed vt ad præmiũ qua-
litatis operũ puta rectitudinis ſeruatæ. Etiã de munere ꝓ la-
bore, qñ ex alia cã ad laborẽ illũ teneñť, vt cũ ſunt ordinarij,
vel qualitas ꝑſonarũ talis eſt ꝙ teneanť id muneris eis gra-
tis ĩpendere. ¶ Ad quartũ, ſicut teſti dũ extra locum domi-
cilij proficiſciť, licet expenſas à partibus vel à parte ꝓducen-
te capere, & nõ vt recte deponat, necꝫ vt inique deponat,
nec vt non deponat inique: ſic iudex ꝗ nõ teneť gratis onus
iudicaturæ ſubire, poteſt laboris ſtipendium capere. ſed non
pro qualitate operis vt iuſte vel iniuſte vel etiam non in-
iuſte &c.

SECVNDVM ſuppoſitũ eſt ꝙ etiã pecca-
tum eſt optare vt aliquid liceat contra iuſtitiã.
Cuius ſuppoſiti falſitas videť quatuor vijs po-
tiſſime poſſe probari. Prima, quia adijciens in
actu conditionem quæ turpitudinem omnem
purgat vel excludit, videtur per conditionem adiectum ex-
cuſari à peccato. ergo qui cupit vel optat aliquid licere con-
tra iuſtitiam, non peccat. Conſequentia tenet: quia hoc ip-
ſum quod eſt licere, omnem inordinationem ſeu culpam ex-
cludit. Antecedens patet: quia ſic concilium Conſtantieñ.
excuſat ſimplices adorantes hoſtiam non conſecratam, quia
tacite implicatur conditio, ſi conſecratio ſit recte facta. Et
doctores omnes conſentiunt hominem euitare perplexita-
tem inter idololatriam & contemptum inobedientiæ quan-
do diabolus ſic transfiguratus eſt vt credatur Chriſtus, & A
iubet ſe adorari, ſi ſic adoret, Adoro te ſi tu es Chriſtus. Cũ
ergo idem ius cenſeri debeat vbi eſt eadem ratio: vt notat
gloſſ. capitu. primo de tempo. ordi. in verbo Italiæ, libro. vj.
& eadem ratio videtur ſiue optem aliquid contra iuſtitiã
ſi liceret, ſiue optem aliquid licere contra iuſtitiam, vide-
tur quòd vtrocꝫ caſu excuſet à peccato. ¶ Secundo ꝗ vult
actũ ſub ea qualitate q̃ ſine peccato & inculpabiliter exer-

cetur,nõ peccat quantũcunq; iudicet iniuſte,vt notant do
ctores ibi.c.j.de cõſti.imò dũ factũ eſt ĩ cõflictu ſeu opinio
ne doctorũ,& dephẽdi nõ põt q̃ ſit cõis opinio,ſed vtrinq;
eſt quodãmodo paritas:locus eſt gratificationi,& ſeq pote
rit quã voluerit.ergo licet iudici in fauorẽ amici velle vt cõ
munis opinio ſit ꝓ eo,vel ad minus doctores aliq,aut gloſ
ſæ ſolẽnes,vt poſſet pro eo etiã cõtra iuſtitiã iudicare. Ma-
ior patet:qa vt recte deducit beatus Tho.i.ij.q.xix.art.ij.bo
nitas volũtatis depẽdet ex ſolo obiecto:qđ ſi bonũ eſt,volũ
tas etiã bona eſt. Cũ ergo iudicare in iudice ſecundũ cõem
opinionẽ etiã cõtra iuſtitiã ſit bonũ,ſequiť ꝙ velle ſeu opta
re hoc etiã ſit bonũ.Et confirmať, qa licitus eſt cõſenſus in
carnalẽ copulã dũ addiť modus ſub lege matrimonij, puta
volo & opto ꝙ habeã cũ illa carnale cõmerciũ, & ſit vxor
mea.qa coniugiũ excuſaret actũ à culpa ꝑ bona matrimo-
nij.ergo ſimiliter licet velle vt iuſto errore deceptus cõtra iu
ſtitiã ꝓnũciauerit,cũ talis error iuſtus nõ ſolũ facti ſed etiã
iuris iudicẽ ipſum releuaret à peccato in iudicãdo.❡Præ-
terea tertio,licet optare vt in qualibet cã æquitas nõ ſcripta
p̃ualeat.ergo licet optare vt aliqd cõtra iuris ſcripti tenorẽ
& metas liceat.cõſequẽtia tenet:qa æquitas nõ ſcripta non-
nunq; aduerſať iuri ſcripto, nec tñ licet iudici pro æquitate
ſententiam ferre:vt patet.l.j.C.de leg. & conſti. princi.Inter
æquitatem iuſq; interpoſitam interpretationem nobis ſolis
& oportet & licet inſpicere.vbi reſolutio omnium doctorũ
B habet:Quotiens à iure ſcripto æquitas non ſcripta diſſidet,
oportet iudicem pro iure ſcripto contra æquitatẽ non ſcri-
ptam ſententiam ferre,niſi ſit princeps, qui legibus ſolutus
eſt.Et antecedẽs patet:quia hoc eſt optare vt liceat iudiciũ
ferre in pondere,& iuſtitiã in menſura: vt pollicitus eſt dñs
Eſa.xxviij.& vt non ſecundũ viſionem oculorum,neq; au-
ditum aurium,ſed in æquitate &c.vt repromittitur Eſa.xj.
Etiam licet operam dare & efficere apud principem vt pro
æquitate non ſcripta cauſam decidat.ergo licet optare &c.
❡Quarto non magis licet repugnare diuinæ diſpoſitiõi &
eius voluntati,q̃ iuſtitiæ,iuxta illud Eſa.xlv.Ve qui cõtra-

dicit factori ſuo, teſta de ſamijs terræ.nunquid dicet lutũ ſi-
gulo,Quid facis?et,opus tuũ ſine manibꝰ eſt? Ve q dicit pa
tri,Quid gñas?& matri,Quid parturis?et nihilominus licet
orare vt contrariũ velit:quẽadmodũ nos docuiſſe Saluator
vr̃ Mat.xxvj.Pater ſi fieri põt trãſeat à me &c.Ergo ſimili- C
ter licitũ eſt optare vt cõtrariũ ab eo qđ nũc iuſtũ eſt,iuſtũ
ſit.❡In oppoſitũ arguiť,qa oĩs affectus recuruus eſt,& ini
quũ deſideriũ quo id appetiť qđ neceſſario ĩcludit deformi
tatẽ & diſſonantiã ad rationẽ rectã.ſic eſt in ꝓpoſito.nã lice
re aliquid cõtra iuſtitiã,eſt iniuſtũ eẽ rectũ & bonũ,ꝙ ma-
nifeſte implicat cõtradictionẽ,ſicut nõ rectũ eſſe rectũ, ſeu
curuũ eſſe rectũ.❡Pro reſpõſione ſunt aliqua p̃mittenda.
Primũ ꝙ in appetitu ſenſitiuo omnis paſſio deriuať ex amo
re vel odio,vt declarat beatus Tho.i.ij.q.xxiij.ar.iij.quia in
motibus partis appetitiuę bonũ habet vim attractiuam,&
malum repulſiuã:bonum imprimit appetitui quandã qua-
litatẽ ſeu aptitudinẽ ad ipſum bonũ,qđ pertinet ad paſſio-
nẽ amoris,cui ꝑ cõtrariũ reſpõdet odiũ ex ꝑte mali:& ſequi
tur ex parte amoris motus ad ꝓſequendũ per deſiderium ſi
nõ habetur,& quies per delectationem quando habetur:ex
parte odij fuga ſeu abominatio:& ſi contra deſiderium eue
nerit,dolor.ĩ iraſcibili ſunt ira,timor,audacia,ſpes, & deſpe
ratio,q̃ p̃ſupponunt amorẽ & odium in concupiſcibili.Et
reſpectu boni ardui non habiti ſunt ſpes, & deſperatio: reſ
pectu mali ardui,timor,& audacia:reſpectu mali ardui ha-
biti ira:reſpectu boni ardui habiti nulla paſſio reperiť in ira
ſcibili:quia dũ habetur,ceſſat in eo ratio ardui. Cõſimiliter D
in actibus volũtatis primi ſunt amor & odium,ſeu velle &
nolle,vñ alij actus deriuantur.Et eſt duplex velle ſeu amor,
vt propoſito noſtro ſufficit, amor complacentiæ, & amor
ſeu velle efficientiæ ſiue efficax. Amor cõplacentiæ quo ali-
qd homini eſt gratũ ſeu placet.Vñ Philoſophus lib. de bo-
na fortuna.In aĩa ineſt natura tale quo impetu ferimur ſine
ratione,ad q̃ vtiq; bene habemus: & ſi quis interroget ſic
habentẽ,ꝓpter quid placet hoc tibi operari? neſcio inquit,
ſed placet mihi.ſimile patiens ijs qui à deo aguntur: vt ſit

exẽplificatio:in luctu vel ludo vt plurimũ alteri partium fa
uemus,& ſumus magis beneuoli,optantes illi triũphũ,quã
uis nollemus pro illo facere.Et hoc velle ſiue amor cõplacẽ
tiæ eſt impoſſibiliũ,ſicut & deſiderare ſeu optare volũtatis
Sed velle efficax ſeu amor efficientiæ quo volumus aliquid
vt finẽ attingendũ per operationẽ vel mediũ ad ipſum,illud
nunq̃ eſt impoſſibiliũ,intellige q̃ æſtimant̃ talia:ſiue fuerit
abſolutũ velle,ſiue cõditionatũ.De abſoluto patet:q̃a cur=
rit eodẽ tractu cũ electione,quã Philoſophus.iij.Ethi.dicit
nõ eſſe impoſſibiliũ,quãuis volũtas ſit impoſſibiliũ.De cõ
E ditionato velle patet:q̃a dũ volo aliq̃d ſolũ ſub cõditiõe:vt
primũ intellexero nõ extare conditionẽ,deſino illud velle:
vt ſi volo Petro dare eleemoſynã ſi eſt pauper:quã primũ
intellexero eũ nõ eſſe pauperẽ,nõ volo ei dare:& cũ deſide=
ro aliquid ſub cõditione ſi deo vel patri meo placet:reddi=
tus certior ꝙ deo vel patri nõ placet,ſtatim deſino optare il
lud.ſecus ſi optẽ vt deo placeat:q̃a eſt abſolutũ & nõ condi
tionatũ deſiderium,& eſt primi generis velle,ſcilicet cõpla
centiæ.Ex quo ſequit̃,Qui vult vel optat aliq̃d ſi eſt iuſtũ,
vel ſi licet:q̃ primũ intelligit iuſtũ nõ eſſe,vel nõ licere:deſi
nit optare illud & velle.Exemplũ patet ĩ mercatore,q̃ vult
& deſiderat merces ſeruare,ſi abſq; earũ electiõe poſſit peri
culũ euadere:ſed cũ primũ intelligit ſe abſq; merciũ eiectiõe
vitã ſeruare nõ poſſe,deſinit velle eas ſeruare.Et ergo impoſ
ſibile eſt aliquẽ velle,q̃q̃ ſub conditiõe ſi licet,dũ ſcit illud
non licere.quãuis eñ cõditionalis ſit vera,Ioãnes vellet hoc
ſi ipſum liceret,tñ categorica de cõditionato p̃dicato eſt fal
ſa:cũ ſignificet eũ habere actũ volũtatis affectũ cõditiõe:&
tñ non habet actũ illũ.De velle efficaci procedit maxima:
Quicunq; vult antecedens conſequentiæ quam ſcit vel cre=
dit eſſe bonam,neceſſario vult & conſequens.aliàs poſſibile
eſſet aliquem efficaciter velle ſeruare vitã,& uon velle mer
ces eijcere eũ nouit ſine hoc ſe vitam ſeruare non poſſe.vel=
le efficaciter eſſe doctus,& nolle ſtudere.velle ſane viuere,
& non velle à venereis exceſſibus abſtinere.velle curari ab
ægritudine,& refugere ſumptionem medicinæ omnino ne=

ceſſariæ.Nec põt quis odire cõſequẽs efficaciter,quin ſimul
odiat antecedẽs ſcitũ vel creditũ eſſe antecedẽs ad illud.Vñ
nemo efficaciter vult fugere indignationẽ Ioãnis niſi ſimul
velit fugere ſeu nolit admittere illud vnde ſcit eũ ꝓuocãdũ
eſſe.Et ſi efficaciter nolim mergi:neceſſe ẽ vt ſimpliciter no=
lim ſeruare merces ſine quarũ eiectione me video ſaluari nõ
poſſe.Vnde Bonauẽ.diſt.v.ij.Bene appetitur antecedẽs ſine
cõſequẽti appetitu deſideratiuo,ſed nõ electiuo.nullus niſi
ſtultus vult eſſe abbas quin velit eſſe monachus.❡Sed cõ=
tra hoc obijcit̃ primo,q̃a ſcio hãc cõſequẽtiã eſſe optimã:li=
beror ab ægritudine,ſeu alteror ad ſanitatẽ:ergo ſum æger.
& tñ odio cõſequẽs,& efficaciter volo antecedens.Similiter
ſequit̃.Remittit̃ mihi adulteriũ:ergo cõmiſi adulteriũ,& tñ
antecedẽs volo,& nolo cõſequẽs.❡Preterea ſecũdo,omnis
volũtas dei implebit̃,eſt antecedẽs ad hãc,hæc dei volũtas,
Hadrianus dãnabitur,implebit̃:ſcio cõſequentiã valere,&
poſſum velle vt cõſequẽtia non valeat,& velle antecedens
odiendo conſequẽs.Similiter omne præſcitum vel prænun=
ciatum à deo erit,ergo hoc præſcitum,Hadrianus peccabit,
erit:& teneor velle efficaciter ꝙ hoc peccatum meum à deo
præſcitũ nõ erit.Præterea tertio,deus vult Ioanni efficaci=
ter ineſſe actum odij:quia illũ in Ioannẽ cauſat:ad quod ſe=
quit̃ Ioan.peccare,& tamen non vult Ioannẽ peccare.ergo.
❡Reſpondeo ad primum,licet.Sco.ix.diſt.ij.& Vviclef tra
ctans de potẽtia dei,limitat maximam qñ conſequentia eſt
volita,& ꝙ aliàs nõ procedit,ſicut nec oportet conſequẽs
eſſe ſcitũ ſi antecedens eſt ſcitũ,niſi ſciatur cõſequentiã eſſe
bonã:tñ(vt dixit)de velle efficaci oportet aliter reſpondere,
ꝙ maxima procedit qñ antecedens eſt cauſa neceſſaria con G
ſequentis,vel cõſequẽs medium neceſſario prærequiſitum
ad cauſationem antecedentis,vel tertio dum conſequens
idem importat ad minus particulariter cum antecedente.
Tertium membrum fundatur in textu Philoſophi.vij.Ethi
corum.Si quis dictet,omne dulce guſtare oportet:hoc autẽ
dulce,ſcilicet vinũ vel lac:neceſſe eſt eum qui poteſt nec ꝓ=
hibet̃,confeſtim et hoc operari.Et primũ patet exẽplariter

qui vult vulnerare cor,& ſcit ad hoc neceſſario ſequi mortẽ qui vult antecedẽs,puta cauſam,vult cõſequens,puta effe-ctũ.ſimiliter qui vult ire in angliã,& ſcit hoc fieri nõ poſſe niſi trãſeũdo mare,nõ põt efficaciter velle antecedẽs,ſcilicet ire in angliã,qn velit cõſequẽs,ſcilicet pertranſire mare.Sed in prima obiectione nullũ illorũ occurrit,ſimiliter nec hic, Ioãnes viuit in hoc corpore ſuo paſſibili : ergo morietur.& vult antecedẽs:tñ põt ſimpliciter odire cõſequẽs.❡ Ad ſecũ dum,illa cõſequẽtia nõ eſt ſimpliciter neceſſaria,oĩs volun-tas dei implebit̃:ergo hæc volũtas ſua de hoc,Ioannes dãna bitur,implebit̃.Et ſimiliter de alia vniuerſali,omne pręſcitũ &c.qa vtrobiq; ſingularis eſt contingẽs,& vniuerſalis ſim-pliciter neceſſaria.ꝙ ſi vniuerſali ſubiunxeris ꝑ ſubſumptio nem minorẽ ſingularẽ:certe tũc nõ totũ antecedẽs erit voli-tũ.Circa hoc nota ꝙ poſſum licite velle vt hoc præſcitũ à deo,ſcilicet pctm̃ meũ,non eueniat,& nõ poſſum ſine pecca to velle vt aliqd p̃ſcitũ à deo nõ eueniat.nã hoc eſt velle vt deus nõ ſit oĩm p̃ſcius,ergo ꝙ fallat̃ circa rerũ futurarũ euẽ tũ.ſed de iſto alibi.❡ Ad tertiũ dicũt multi ꝙ de9 nõ cõcur rit ĩmediate ad actũ pcti:cui9 opiniõis eſt Durã.& alij,ſecũ dum iſtos negãdũ eſt antecedẽs.Vel ſuppoſita via cõmuni quidã admittunt ꝙ volũtate beneplaciti vult Ioannẽ pecca re,ſicut vult Ioannẽ illum actum facere quo peccat.Et vi-detur ꝓbabile ex duplici capite.Primo,quia deus vult oẽm veritatem,& in ea complacet ſibi.Secũdo,quia ſicut nõ po teſt qs efficaciter nolle cõſequens quin ſimul nolit omne il-lud vnde cauſatur ſiue poſitiue ſiue priuatiue : ita nec velle antecedẽs qđ aliquo modo eſt conſequentis ſaltem neceſſa-ria cauſa,quin velit hoc conſequens.Vnde in ꝓpoſito, Ioã-nes odit ꝓximum:ergo Ioannes peccat:nõ videtur ratio ꝙ poſſit velle antecedens,& non velle conſequens: & tamen volendo antecedens nõ poſſit nolle conſequens.Alijs tamen videtur excludi poſſe obiectio,quia antecedens de ea parte qua eſt à deo cauſatum vel volitum,non eſt cauſa cõſequẽ-tis,nec non ſequens medium neceſſarium &c.ſed ſolum ex concurſu & cauſalitate creaturæ.Et ergo vt licite cooperor & volo

& volo Petrũ ex metu facere quod facere tenet̃,& aliàs mi-nime eſt facturus,& ꝑ cenſuras cõpello ipſum reddere depo ſitũ vel mutuũ,qđ ſemꝑ facere recuſauit,& tñ nõ volo ip̃m peccare,qđ ex illo ſequit̃,ſed qa ip̃m facere ex metu eſt ip̃m peccare,& licite hoc volo:paulo diligẽtius inquirendũ eſt ſuo tp̃e an de9 hoc modo velit ip̃m odire Petrũ,quod vtiq; eſt ipſum peccare:& ſic ꝓcederet prior ſolutio.Ex his ſequi-tur ꝙ impoſſibile eſt hoĩem ſcienter peccare qui efficaciter vult recte viuere,et impoſſibile eſt nolle peccare efficaciter, & nõ amplecti oĩa quæ neceſſaria exiſtimat ad euitationem peccati.Et ergo turpiter ſemetipſos decipiũt qui ſe credunt H efficaciter ꝓponere ꝙ ĩ futuro ab omni mortali abſtinebũt, & nolũt amouere cõcubinas.vñ certius eſt eos ꝑtrahendos eſſe ad mortale pctm̃,ꝗ in tẽpeſtate mergi niſi merces eiece rint quibus nauis onuſta p̃grauat̃.Et ergo hoc prĩcipiũ,ſci-licet velle recte viuere,nõ ſaluatur niſi in virtuoſo ſine igno rantia actuali eorũ quę ſunt ad recte viuendũ neceſſaria.ad-do ſine ignorãtia,ꝓpter incõtinẽtes:in quibus ſecundũ Phi loſophum.vij.Ethi.vel minor ꝓpoſitio nõ habet̃ vel ſic ha betur,ꝙ nõ eſt eã in habẽdo intelligere ſeu aduertere:ſicut di ſtracti legũt q̃ nõ aduertũt.In malo aũt prĩcipiũ hoc corru ptũ eſt,vt in ambitioſo,qui decernit ſimpliciter honores & qualitercũq; ꝓſequi,intẽperatus voluptatem,auarus pecu niam &c.ſed propoſitum proſequendi honores,voluptates pecunias,& huiuſmodi vt conuenit ac recte,eſt principiũ morale quod corrũpit malitia:de quo.vj.Ethi.❡ His præ-miſſis ꝓ reſpõſione pono quatuor ꝓpoſitiones.❡ Primo I eſt:Sicut velle reſiſtere diuinæ volũtati, cupere eandẽ poſſe impediri,velle æquiparari deo,ſubiectionis iugum excute-re,velle vt non oĩa præſciat vel pręſciuerit,velle vt aliquid contra præſciẽtiã vel aliter ꝗ p̃ſciuit aut voluit eueniat,ar-guit mortale peccatũ:ita deſiderare aut velle libidinem ſeu affectum regulam agendorum eſſe.vel virtuti licite præfer-ri poſſe,ſine culpa mortali eſſe non poteſt.Prima pars patet per illud Eſaiæ.xlv. Ve qui contradicit factori ſuo,teſta de ſamijs terræ. De optare vt poſſit voluntas eius impediri,

vel vt nõ oĩa præſcinerit,vel aliter eueniat &c.quia eſt opta
re vt nõ ſit oĩpotens vel omniſcius.Itẽ de optare eximi à ſub
iectione ad deũ,vel de æquiparatione ſeu æqualitate, patet:
q̃a illud erat Luciferi pctm̃.Eſa.xiiij.Ponã ſedẽ meã in Aqui
lone,& ero ſimilis altiſſimo.Nõ ꝙ efficaciter voluit:q̃a ſci=
uit illud impoſſibile,ſe q̃a cõplacentiæ quodã amore opta=
uit hoc,& cõſenſum dedit. Secunda pars patet : q̃a optare
interuerſionẽ ordinis naturæ,& naturalis legis(quæ immu=
tabilis eſt)p̃poſterationẽ,deterius eſt quã ſimpliciter cõtra
legẽ naturæ excedere:ſicut min9 in principẽ peccat qui prin
cipis p̃ceptũ per inobedientiã tranſgredit̃,ꝙ̃ ſi cupiat eum
deſtitui à principatu,& auctoritate præcipiendi nudari &
K ſpoliari.❡Ex quo ſequitur ꝙ pctm̃ eſt hoĩ optare aut velle
vt cõtra rationẽ cõtra iuſtitiã cõtra veritatẽ vel cuiuſcũq;
alteri9 virtutis rectitudinẽ licite agere poſſit.Similiter opta
re vt iuſtũ ſit cuius cõtrariũ naturali et immutabili iure eſt
iuſtũ:ſecus ſi poſitiua tantũ lege iuſtũ ſit.Prima pars corol=
larij patet:q̃a hoc eſt optare vt perperã & turpiter agere ſit
agere recte:& in effectu vt ipſa actiõis turpitudo ſit rectitu
do,vt iniquitas ſit æquitas,& ordinis ꝑuerſio honeſtas,hu
ius gñis ſunt ſtulta deſideria,velle feciſſe cõtra iuſtitiã ſine
pctõ,optare vt poſſit intẽperanter viuere ſine offenſa.Secũ
da pars corrollarij ſupponit aliqua eſſe naturali iure immu=
tabiter ſeu indiſpẽſabiliter bona.Et eſt expreſſa ſnĩa Bernar
di lib.de p̃cepto & diſpenſatiõe:vbi diſtinguit triplex neceſ
ſarium,ſcilicet ſtabile,inuiolabile,& incõmutabile. Neceſſa
rium inquit incõmutabile accipi velim,qđ diuina ita con=
ſtat & æterna ratiõe firmatũ,vt nulla ex cauſa poſſit vel ab
ipſo deo aliquatenus immutari.ſub illo genere eſt oĩs illa do
minice ſermonis in monte habiti ſpiritualis traditio.& qc=
qd de dilectione,humilitate,mãſuetudine cæteriſq; virtuti
bus tã in veteri ꝙ̃ in nouo teſtamẽto ſpiritualiter obſeruan
dũ tradit̃.Hæc q̃ppe talia ſunt,quæ nec liceat nec expediat
aliquando non haberi.eo ſiquidem immobiliter,quo & na=
turaliter bona, nunquã niſi innocenter,nunquam niſi ſalu=
briter aut imperantur aut ſeruantur ; omni tempore omni

ꝑſonę morte cõtẽpta,cuſtodita ſalutẽ operant̃. Et certe ſtul
tũ & puerile eſt dicere diſpẽſari poſſe vt liceat velle ĩprudẽ=
ter viuere vel intẽperanter,aut ambitioſe honores q̃rere, cũ
exprimãt deformitatẽ,puta aliter ꝙ̃ ſecundũ rationẽ viuerę
cõuenit,eſt viuere ĩprudenter.virtutis em̃ rectitudo ſeu or=
do eſt vt fiat exercitiũ in qualibet materia vt oportet, q̃uo
oportet,& ſic de alijs.Vñ ſcđm Aug.Virtus eſt ordo amo=
ris.& ſecundũ Philoſophũ in Rhetor.Virtus eſt habitus in
mediũ naturæ rationi cõſentaneus.Optare ergo ꝙ iuſtũ ſit
qđ naturali iure iniuſtũ eſt, vt licite poſſe hominẽ priuata
auctoritate occidere,poſſe mẽtiri,poſſe ĩnocentẽ opprime=
re,iacturã alteri ſine ſufficiẽti cã inferre, poſſe fidẽ & pacta
nõ ſeruare,poſſe peierare,poſſe aliũ dolo circumuenire,& ſic
de alijs,eſt optare vt liceat aliter quã naturaliter neceſſitate
ratio agendũ dictat,agere,& ſic contra virtutis rectitudinẽ
agere.❡Secunda ꝓpoſitio,Vt nemo poteſt ꝓpter quẽcũq;
finẽ abſq; culpa in aliqđ peccatũ prętеritũ præſens vel futu L
rũ cõſentire,vel de illo gaudere:ita nec in id qđ cõtra virtu
tis rectitudinẽ eſt actũ,licet agens in facto ꝑ ignorantiã po=
nat̃ fuiſſe,excuſat̃. Prima pars patet ad Roma.i.Digni ſunt
morte non ſolum qui faciunt,ſed & qui facientibus conſen=
tiũt.Secũda pars patet ꝑ illud Hierem.v.Pauor. & horrẽda
facta ſunt ſuper terram:prophetæ ꝓphetauerũt iniqua:& ſa
cerdotes dederunt plauſum:& populus meus dilexit ſic. Itẽ
Prouerbio.ſecundo.Qui lætantur cum male fecerint:& exul
tant in rebus peſſimis.& de concedente autem detrahenti=
bus.xj.quæſt.iij.non ſolum. Vltima pars patet, qui naturali
& diuino iure tenemur virtuti ſeu eius rectitudini illum ze=
lum vt eam erigamus cum iacet etiam apud ignorantes,vt
pro viribus iuuemus vt ſingula recte & iuſte fiant, ꝑ illud
Eſaiæ.lix. Iuſtitia longe ſtetit, corruit in platea veritas , &
æquitas non potuit ingredi,& facta eſt veritas in obliuio=
ne:& qui receſſit à malo,prædæ patuit:& malum apparuit
in oculis dñi:quia non eſt iudicium.& vidit deus q̃a nõ eſt
vir,& aporiatus eſt:q̃a nõ eſt q̇ occurrat. Iſtud exẽplariter
patet;quia nõ licet alicui velle vt falſum ſeu cõtra veritatẽ

depoſuerit iuſto errore,vt ſub ignorãtia facti maneat diues
alienis bonis,imò nec licet permittere vt alij contra legẽ dei
faciant:quãuis prẹſumamus vel ſciamus eos in hoc labora=
re ignorantia inuincibili diuini iuris:ſed ꝓ zelo diuinæ aut
naturalis legis tenemur illos diuinæ legis veritatẽ edocere,
& apud ſuperiorẽ efficere vt declarationes erroneas reuocet:
M vt in.c.licet.de ſponſa duorum.& in ca. quãto. de diuortijs.
℄Conformiter ad hæc tertia ꝓpoſitio eſt.Qñ actus ꝓpter
ſurreptionẽ vel indeliberationẽ ſeu ignorãtiã excuſat a mor
tali,cõſenſus in illũ eſt mortale peccatũ.Patet de ſurreptiõe,
qa vt dicit Augu.nullũ peccatũ adeo veniale eſt, qđ nõ ſit
mortale dũ placet.in glo.i.ad Corin.xj.&.xxv.diſt.vnũ ora=
riũ.§.criminis appellatiõe.qđ veritatẽ habet,vt tradit Ger=
ſon in libello cõcluſionũ,qñ ex circũſtantia ſurreptionis vel
huiuſmodi eſt veniale,vel dũ placet in ratione peccati : qđ
eſt diabolicæ obſtinationis.Et cõfirmatur:quia actus talis
ex genere eſt mortalis:& excuſat ſolũ à mortali ꝑ ſurreptio
nẽ vel imperfectionẽ:cũ qualitas excuſans non occurrat in
conſenſu.ſequitur ꝙ conſenſus eſt mortalis.vnde glo.Mat.
v.in verbo,qui iraſcitur.ſubitus motus ad nocendũ propaſ
ſio eſt:accedente autẽ conſenſu paſſio eſt,& mors in domo.
Idẽ ꝓbat de ignorãtia,qa illa nõ excuſat niſi ſit pœnitus in=
uoluntaria. Affectata eñ craſſa ſupina ſeu iprobabilis non
excuſat,vt.ſ.q.iiij.turbat.§.notãdũ.Sed dũ cõſenſus adhibet
vt aliqđ ſub ignorãtia fiat,ignorãtia ipſa induit & habet rõ
nẽ voluntarij,ergo.Nec releuat ſi cupis vel optas ſolũ ſub
ignorantia inuincibili vel inuolũtaria,qa iã ſponte vel volũ
tarie fers affectũ in id inuoluntariũ:quemadmodũ ſi mulier
optet pro ſuo honore vt quis eã inuitã & pœnitus reniten=
tẽ ſtupret.Præterea qui cõſentit in actũ proximi ſola igno=
rantia excuſatũ à culpa mortali, eo ipſo peccat mortaliter.
ergo magis dũ cõſentit in actũ ꝓpriũ excuſandũ per igno=
rantiã.Antecedens patet in caſu ca.ſi.virgo.& in.c.in lectũ.
xxxiij.q.ij.puta ſcit virum coniugem habere viuam:ſi non
auiſat virginem quæ per ignorantiam eſſet excuſanda, pec=
cat mortaliter.ſimiliter hoſpes ſcit alienũ in lecto eſſe, quã

maritus putat ſuam:ſi ei non innoteſcit & manifeſtat vł ꝓ=
curat hoc,ipſe ꝑ cõſenſum peccat,vbi ambo forte excuſan N
tur vel ad minus vnus per ignorantiã.Et eſt ratio, qa quali=
tas excuſans actum,puta ignorantia, non afficit cõſenſũ.&
ergo ſicut furioſus peccat dũ ĩ lucido interuallo exiſtẽs con
ſentit in homicidiũ vel ſtuprum quod in furia fecit,ita ſimi=
liter & multo magis ſi deſiderat vt in furia quẽpiam occidat
vel virginẽ ſtupret,& ſic de alijs , & idem iudiciũ eſt de alijs
modis ignorandi à furia,puta in ſomno,vel ꝑ aliã inuincibi
lem vł probabilem ignorantiã.Ex hoc patet ꝙ̃ ſancta deſide
ria ſint optare vt ꝓbabili iuris vel facti ignorantia quis poſ
ſit alienis bonis diues eſſe,& illa ad vitam poſſidere,velle ꝑ
cuſſiſſe aliquẽ in ſomno,optare vt aliquẽ occiderit ſine pec=
cato, vel etiã iuxta priorem ſecũdã ꝓpoſitionẽ optare vt li=
ceat ſic velle.Ex quo ſeqtur corrolarie ꝙ mortale peccatũ eſt
cõſentire in carnale cõmerciũ cũ nõ ſua ſub furia vł ĩ ſom=
no aut ſub probabili ignorantia facti, ſiue præteritũ ſit ſiue
futurũ,quanuis inde ponatur ſecutura vel ex hoc ſecuta cau
ſa cõuerſiõis alicuius totius regni ad fidem.Et circa hoc no=
ta quod dicit Palude.ix.diſt.in.iiij.q.iij.de conſenſu in pollu=
tionẽ nocturnã.℄Quarta ꝓpoſitio,Corrupti animi euidẽs O
argumẽtũ eſt ſi gaudet iudex in fauorem amici ꝙ iuſto erro
re cõtra iuſtitiam ꝓnunciauerit,vł quòd actorum qualitas
talis fuerit,vt contra veritatem forte cognitam pronunciare
đbuerit vł animo đcreuerit,aut forte ꝓmittit ſi vł vnã gloſ
ſam cũ doctore habere poſſit,pro amico pronunciabit , vel
ad minus in paritate opinionum,ꝙ̃ꝙ̃ dubius permanſerit,
hoc faciet : quia in his oĩbus non ſatis affectus verę iuſtitiæ
inuenitur,ſed eſt eius dextra,dextra iniquitatis.Pſal.cxliij.cũ
plus gratiæ & fauoris amico habeat ꝙ̃ verę iuſtitię:imò ho
ſtis iuſti eſt ſi de oppreſſione iuſtitiæ quę eſt virtutis iuſtitiæ
obiectum,gaudet:quemadmodum hoſtis veritatis cenſetur
q gaudet ſe cõtra veritatem depoſuiſſe,licet deceptus fuerit
iuſto errore, ſed licite gaudet ꝙ in illis à deo ſeruatus fuerit
à peccato.Et quia non ſolum agit contra conſcientiam qui
agit contra fidem vel opinionem quam habet de agendo,

ſtudis etiam qui agit contra dubiũ cõſcientiæ, iuxta verbum apoſtoli: Omne qđ non eſt ex fide, peccatũ eſt: caueat iudex qui dubius ꝓnũciat de pœna ſuſpenſionis per annũ, de qua in. c. cũ æterni. de ſen. & re iudicata. lib. vj. Attẽdat vt in eius iudicio nihil fauor vendicet aut odiũ, ſolũ deũ & iuſtitiam præoculis habeat, vt in ſentẽtia vitet̃ corruptio. Corruptio enĩ iudicis quo ad vltimã partẽ propoſitionis põt exẽplari ter declarari de medico qui ꝓmittit apothecario vt primũ occurrerit caſus, vbi ſecundũ vnius doctoris ſententiã illud medicamen dicat̃ valere: q̃tuis alij contradicãt, dabit ęgro-

P to, eueniat vt poſſit: vt apothecarius lucret̃. ¶ Ad argumẽta ante oppoſitũ. Ad primũ dico, aliqđ licere cõtra iuſtitiã, implicat: ſicut iniuſtũ eſſe iuſtũ. nã qđ contra iuſtitiã eſt, iniuſtũ eſt: & ſi hoc licet, eſt iuſtũ. ergo ſicut optare vt aliqđ liceat contra dictamen rectę ratiõis, vel vt aliqđ liceat contra p̃cepta iuris naturæ indiſpẽſabilia, eſt optare cõtra debitũ rationis ordinẽ, & ſic peccare: ita optare vt aliqđ liceat contra iuſtitiã. Et cũ dicit̃, licere excludit omnẽ deordinationẽ: verũ eſt ab obiecto cui põt cõpetere: ſed nõ ab eo qđ eſt eẽ contra iuſtitiã, cõtra rectã rationẽ, & ſic de alijs. & cũ dicit̃

Q optare aliqđ iniuſtũ ſub cõditione ſi licet, excludit omnem culpã: ergo & optare vt liceat cõtra iuſtitiã. Dico ad antecedẽs: nemo põt optare iniuſtũ ſcienter ſub cõditione ſi licet, q̃a ſciẽs conditionẽ nõ extare, ſtatim deſinit velle vel optare qđ ſolũ ſub conditione voluit vel optauit. Et in ꝓpoſito ponit̃ vt optare liceat cõtra iuſtitiã, ſi ponitur aduertere iniuſtitiã: ſecus ſi optet abſolute vt aliqđ ſit iuſtũ: q̃a ſi oppoſitum nõ neceſſario eſt iniuſtum, hoc optare nõ ponit deordinationem: & ſic nihil ad ꝓpoſitum de illis cõditionibus ſi recte facta eſt conſecratio, vel ſi tu es Chriſtus: vbi cõditio nõ ſcitur non extare. ¶ Ad ſecundum, iudex in ꝓnunciãdo contra iuſtitiã non excuſatur à peccato niſi per ignorãtiã: vnde ſi ſcit contrariã opinionẽ eſſe veram, vel dubitet, peccat: quia non ex fide agit. optare autẽ vt ſub probabili ignorantia contra iuſtitiam faciat, quẽadmodum optare vt ſub tali ignorantia cum aliena concumbat, vel in furia aliquem

occidat: eſt peccatũ. Et ad maiorẽ ꝙ ꝓcedit quãdo illa qualitas afficit ipſum velle ſicut volitũ: & ſic non eſt in ꝓpoſito: R
q̃a iuſta ignorãtia afficit factum iudicij ſeu ſententiæ cõtra iuſtitiã: & nõ ipſum velle, eo ꝙ ſcienter vult & optat vt ſub iuſta ignorãtia prętextu cõmunis opinionis poſſit cõtra iuſtitiam pronũciare, ſicut velle furioſi nõ afficitur iuſta ignorantia cum in lucido interuallo cupit occidere vel occidiſſe aliquem in furia. Et ad probationẽ ex beato Tho. dico vt ibi dicit in ſolutione ad vltimum: ignorãtia circunſtantiarum ſe tenet ex parte obiecti. in ꝓpoſito cũ excuſatur iudex, ignoratur ſententia eſſe contra iuſtitiam: & caſu argumenti velle cadit ſcienter ſuper hoc qđ eſt eſſe ſecundum opionẽ contra iuſtitiam tũc ignoratam. huius ſimile, violentia excuſat renitentem à culpa adulterij, ſed non optantem vt ꝑ violentiam ſtupretur. Et ad confirmationẽ dico ꝙ nõ eſt ſimile, q̃a cõditio illic releuans à peccato, æquè afficit cõſenſum ſicut actum, puta ſtatus matrimonialis. non ſic in ꝓpoſito qualitas iuſte ignorãtiæ: ſicut nec in exemplo dato violẽtia afficit affectũ vel deſideriũ quo optat ꝑ vim ſtuprari à Ioanne vl' Petro quem amat. ¶ Ad tertiũ. Aliud eſt optare vt aliquid liceat, & ſit iuſtum: aliud vt liceat contra iuſtitiã: & velle vl' optare illud eſt deordinatũ & culpabile: optare autẽ vt aliquid liceat, nullam culpã arguit quãdo nõ eſt cõtra ius immutabile. vnde, vt dixi, nõ licet optare vt ĩ caſu agere cõtra rationẽ nõ ſit malũ ſeu peccatũ. ¶ Ad quartũ ſatis patet ex dictis: ſicut nõ licet velle ſeu optare vt deus nõ velit hominẽ teneri ad nõ peccandũ, vel ad nõ agẽdũ cõtra rectitudinem virtutis, vl' vt velit licentiare hominẽ ad male agẽdũ, ad odiendum deũ, ad ſpernẽdã virtutẽ &c. ſed de q̃buſdã licet optare vt velit: ita vt ex dictis patet, de q̃buſdã licet optare vt iuſta ſint: non autem de omnibus.

TERTIO petitur, ſi iudex ſic non facit: facturus tamen eſſet vbi pecunia offerret̃: an hoc arguit in iudice corruptionem & peccatũ? Et videtur ꝙ ſic, primo: ad hoc vt quis ſtudioſe vl' bñ moraliter agat, ſecũdum Philoſophũ. ij. Et hic. tria

requirunt̃.Primũ,vt ſciẽs operetur: ſecundum,vt eligẽs,&
ꝓpter hoc, ſcilicet ꝓpter bonũ virtutis.tertiũ,vt firme &
immobiliter,ſed iudex ſic qualificatus nõ agit firme & im-
mobiliter.ergo nec bñ moraliter.Et cõfirmat̃:quia infirmi
&c.adhuc corrupti animi eſt q verbũ dei ſuper petroſa reci-
pit:& qa radicẽ nõ habet,orto ſole id eſt ingruẽte aliqua tẽ
tatione exareſcit:qa nõ habet radicẽ. Mat.xiij. ¶Secunda
ſic,Eccl'i.xlij.dicit,Melior eſt iniquitas viri,ꝙ mulier bene-
faciẽs.Sed mulier benefaciẽs videtur quę remiſſe & molliter
agit opus ſuũ abſq; zelo & feruore.Vnde Hiero. ſup illud
j.Canti.j.Si ignoras te o pulcherrima mulierũ &c.Si volue-
ris indifferenter agere inter cæteras animas cõis vitæ hoim,
quas hic mulieres appellat,inter quas tu pulchra es, vtpote
quæ iã oſcula verbi dei ſuſceperis,& cubiculi eius arcana per
ſpexeris:ſi inquã te nõ cognoueris,ſed indifferẽter vt cõmu-
ne vulgus agere volueris.exi poſt veſtigia gregũ,id eſt eſto
in reliquo grege ſi nihil egregiũ poſt hæc q̃ in te collata ſũt
agis,neq; temetipſam à cõuerſatiõe gregali ſequeſtraueris:
& eris nõ ſolũ in grege,ſed in veſtigijs gregũ.vltim9 eñ fiet
& nouiſſimus,q primatus ſuos nõ intellexerit.Et cõfirmat̃:
vt opus fiat mortaliter bñ,oportet illud facere non ſolũ vbi
et qñ,ſed cui,qũo & qualiter oportet.ſed talis iudex tã leuis
& facilis nõ adhibet neruũ ſeu vim feruorẽ ſeu zelũ animi
vt bñ agat:ergo videt̃ ſubiacere ꝓuerbio:Qui mollis & diſ
ſolut9 eſt ĩ ope ſuo frater eſt ſua opa diſſipãtis. Prouer.viij.
& ꝑ cõſequẽs nõ agit bñ moraliter.¶Tertio ſic,nemo eſt
in ſtatu ſalutis q nõ ſit diſcipul9 xp̃i.ſed nemo eſt diſcipulus
xp̃i,niſi fuerit parati animi relinq̃re oĩa ꝓ xp̃o:qđ nõ cõue-
nit iudici tãtæ leuitatis vt accepto munere cõtra iuſtitiã ꝓ-
nũciet:cũ ſit multo facilius munera ſpernere,ꝙ ſua relinq̃re:
Minor patet ꝑ illud Luc.xiiij.Qui nõ renũciauerit oĩbus q̃
poſſidet &c.qđ gl.exponẽs dicit relinquere oĩa eſſe ꝑfectio
nis:ſed renũciare oĩbus,cõe ijs qui licite tp̃alibus vtẽtes ad
æterna cõtendũt.Et hoc ꝓbare videt̃ clauſula p̃cedens: Qui
venit ad me,& nõ odit patrem ſuum &c.amplius & animã
ſuam:nõ põt meus eſſe diſcipulus.Præterea hõ tenet̃ parati

animi eſſe ad oĩas cõſilia quæ ſaluator in ſermone dñi in mõ
te tradidit,cũ neceſſariũ eſſe ꝑſpexerit ad ꝓximorũ ſalutẽ.c.
paratus.xxiij.q.j.Et eſt ratio,qa tenet̃ quilibet Chriſtianus
fundamẽtũ habere Chriſtũ:qđ nõ habet tantæ leuitatis ho
mo vt ꝓ munere Chriſtũ deſerat,iuſtitiã vendẽs vel proſti
tuẽs.ergo.Quarto ſic:iudex ſic diſpoſitus quãuis non vẽdit
actu iuſtitiã,habitu nihilomin9 eã vẽditiõi exponit,et vena
lẽ habet.Igitur eo ipſo peccat mortaliter,& iuſte culpat̃ leui
tatis. Antecedẽs patet,qa vt primũ munus offerretur ꝓ ſer-
uãda vel ꝓſtituẽda iuſtitia,caperet ergo habitualiter &c.Et
cõſequẽtia tenet:qa ad merendã vitã æternã ſufficit habitua
lis relatio in deũ:vt patet ſecundũ oẽs doc.in diſtracto dicen
te miſſam,vel fortæ peregrinante.ergo etiã ſufficit ad meritũ
dãnationis æternæ:cũ ſit multo facilius peccare,ꝙ bñ age-
re.Et confirmatur,dicit Cicero lib.de amicitia: Sunt firmi
ſtabiles & conſtantes eligendi cuius generis eſt magna pe-
nuria & iudicare difficile ſane niſi expertum,& infra:Qui-
dam ſæpe in parua pecunia perſpiciunt̃ ꝙ ſint leues: quidã
aũt quos parua mouere nõ potuit,cognoſcũtur in magna.
Si vero erũt aliqui reperti qui pecuniã p̃ferre amicitiæ ſordi
dũ exiſtimẽt,vbi eos inueniemus qui honores magiſtratus
imperia poteſtates opes amicitiæ nõ anteponãt?Ergo leuis
eſt cũ nõ ſatis & ad verũ põdus iuſtitiã diligit.Et ſæpe ma
ior eſt infirmitas corporis dũ latet,puta dũ morbo victa eſt
natura:& moribũdi ſe alleuiatos dicũt.ſic in ꝓpoſito. ¶In A
appoſitũ arguit̃,qa habitibus nõ iudicamur à dño,ſed acti-
bus.ij.ad Corinthios.v.Omnes nos manifeſtari oportet an-
te tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſq; prout geſſit in cor
pore ſiue bonũ ſiue malum.Et in iudicio diſceptatiõis Mat.
xxv.pro ſolis actibus mittuntur in ignem æternum.Et con-
firmatur:quas per veram pœnitẽtiam non ſtatim exuimus
habitus malos,ſed manẽt.& Luc.ij.ab angelis decantatum
legimus,Et in terra pax hominibus bonę voluntatis,nõ bo
norum habituum.Homo autem cuius propoſitum eſt ama
re deum & proximum non ſecundum hominem,ſed ſecun-
dum deum:proculdubio bonę voluntatis dicitur.quæ vſita

tius in ſcriptura charitas noiatur:vt dicit Aug.xiiij.de ciui.
dei.c.vij.ergo leuitas habitualis nihil videt̃ iudici obeſſe.In
hac q̃ſtione fuit error Ioã.Hus.ꝙ nihil boni fit ab hoie vitio
B ſo.Vnde inter articulos ei9 in cõcilio Cõſtã.cõdẽnatos.clix.
eſt iſte:Diuiſio ĩmeditata humanorũ operũ eſt ꝙ ſunt vir=
tuoſa,vel vitioſa:qa ſi homo eſt vitioſus,& agit quicquã:
agit vitioſe.& ſi hõ eſt virtuoſus,& agit quicquã:agit vir=
tuoſe:qa ſicut vitiũ qd' crimẽ dicit̃ ſeu mortale pctm̃,infi=
cit vniuerſaliter actus hois vitioſi:ſic virtus viuificat oẽs
actus hoĩs virtuoſi.cui errori valde videt̃ fauere glo.Matt.
vij.Nemo põt duobus dñis ſeruire,aut em̃ &c.nihil eſt me=
diũ qcqd facis:aut facis ex amore dei:aut facis ex ſeruitute
diaboli.pone ergo peccatorem agere ex naturali pietate,&
nõ ex amore dei:oportet ergo iuxta gloſſã dictũ ipm illud
agere ex ſeruitute diaboli,& ſic inficit̃ opus.&.iij.Ethi.dicit
C Philoſophus,Qualis em̃ quiſqꝫ eſt,talis ei & finis videt̃.&
vj.Ethic.deducẽs ꝙ tẽperãtia eſt cõſeruatrix prudẽ.iæ,quia
nõ totũ iudiciũ corrũpit aut ꝑuertit voluptas & dolor,ve=
luti ꝙ triãgulus duobus rectis æquales tres angulos habet
vel nõ habet:ſed illud qd' in agẽdo verſat̃.principia em̃ rerũ
agendarũ ſunt quorũ gratia illa agunt̃.Ei autem qui corru
ptus eſt ob voluptatem vel dolorem,repente non apparet
principium,neqꝫ oportere gratia huius neqꝫ ꝓpter hoc ſuſ=
cepiſſe omnia & egiſſe.Nam vitium principij corruptiuũ
eſt.&.vij.Ethi.Principium ipſum virtus conſeruat:vitium
corrumpit.illud autem gratia cuius principium eſt in acti=
bus,perinde vt ſuppoſitiões ipſe in mathematicis. Neqꝫ igi
tur ibi ducendorum principiorum eſt ratio,neqꝫ hic:ſed vir
tus aut naturalis aut aſſuetudine parta cã eſt opinandi circa
principium recte,ſed veritas eſt ꝙ homo quãtuncunqꝫ de=
prauatus & habitu corruptus poteſt pro tempor recte iu=
dicare de agendis,& moraliter bene agere. Vnde Philoſo=
ph9.iiij.Ethi.c.de veritate.Atqꝫ qualis vnuſquiſqꝫ eſt,talia
tam dicit q̃ꝫ agit,niſi alicuius gratia agat.ergo quis contra
D inclinationem habitus & ſentire & agere poteſt. Et patet
iſtud manifeſte de pœnitentibus qui habituati ſunt ad intẽ=

perantiam & huiuſmodi.Vnde ſicut cõtĩgit ſapientẽ aliquẽ
agere inſipienter & male, ita econtra. Sunt enim habitus in
anima quod põdus vel leuitas ĩ corporib9.Amor me9 (inqt E
Aug.)pondus meũ.illo feror quocunqꝫ feror.& vt põdus im
peditur in corporib9 ne moueat deorſum,aliquando ꝑ vim
aliquãdo pręter naturã,& aliquãdo ſecundũ naturã: (primi
vt dum lapidẽ proijcio ſurſum: ſecũdi,dũ magnes trahit fer
rũ ſurſum:tertij,ſicut ferrũ quieſcit in ſuperficie terrę) ſic dũ
priuat̃ homo vſu ratiõis, quaſi ꝑ vim ĩpedit̃ habituũ vſus.
ſecũdi,cũ ꝓpter habitũ cũ triſtitia & dolore ſeu reniſu agit
cõtra inclinationem habitus.tertij,cũ voluptate vel dolore
pręuenitur habitus,vt nec conſideratio nec motus ſecundũ
habitum fiat:ſicut ferrum non reſiſtit tractui magnetis: &
ideo vt tradũt naturales ferrũ vni9 librę ſeu talẽti adiectum
magneti q ipſum trahit,nihil põderis addit,ſed reperit̃ tãtũ
pondus corporis magnetis,ſic ꝙ ex curpore męgnetis põde F
ris,vni9 librę & ferro tracto vnius librę ſolũ fit põderatio ĩ
ęquali libra vnius talẽti ſeu librę tãtũ. ¶ Hoc ſuppoſito ꝓ
reſponſione ad quęſitum pono hanc vnicã ꝓpoſitionẽ:Prę
ſumptionis eſt aſſumere illud muneris ad quod ferendũ vi=
res nõ ſuppetunt.patet Prouerb.xvij.Qui altam facit domũ
ſuam,petit ruinam.Item Greg. Quiſquis ſacerdotium nõ ad
elationis pompam,ſed ad vtilitatem adipiſci deſiderat:prius
vires ſuas cũ eo qd ſubiturus eſt onere metiatur:vt ſi eſt im
par,abſtineat:& ad id cũ metu etiam cui ſeſe ſufficere exiſti=
mat accedat.i.q.i.non eſt.Itẽ Hieremię.xlviij.Sublimitatem
Moab,& arrogãtiã,& ſuperbiam, & altitudinẽ cordis eius
ego ſcio,dicit dominus:iactantiã eius, eo ꝙ nõ ſit iuxta illã G
virtus eius:nec iuxta qd poterat conata ſit facere.Pręterea q
cunqꝫ exponit ſe diſcrimini peccati,eo ipſo peccat,vt eſt re=
gula magiſtralis fundata in verbo Sapientis. Eccleſiaſtici.
iij. Qui amat periculum, peribit in illo. Sed ſic facit iudex
tam leui animi.Hinc Eccleſiaſtici.vij.dicit ſapiens. Noli quę
rere.fieri iudex, niſi virtute potens ſis irrumpere iniquita=
tes: ne forte extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcan=
dalum in agilitate tua. Vnde ſi velit vere pœnitere, neceſſe

ad illũ ſit alia ex cā obligatus. Nec licet iudici quoquo mõ optare vt ĩ cuiuſcũq; fauorē licite contra iuſtitiā ꝓferre poſſit. igit̄ iudex q ſuę fragilitatis eſt conſcius vt in alterā partē oblato munere flecteret, nõ põt officiũ iudicaturę licite appetere, vel iniunctũ exercere. ℂ Cõtra corollariũ arguit dominus Q̄dlibetarius. Impoſſibile eſt hominē inter duo peccata vere eſſe ꝑplexũ, iuxta. c. nerui. xiij. diſt. & ibi oēs doctores. Et eſt ratio, qa nemo põt ad ĩpoſſibile obligari: vt eſt regula iuris in. vj. &. Augu. Nemo peccat in eo qđ vitare non põt. Sed prelatus quātęcunq; fragilitatis fuerit, tenet̄ papæ obedire: & ergo excutiendo onus iudicaturæ incurreret inobedientiā: ergo nõ obſtāte fragilitate põt onus iudicaturæ exercere. Etiā ꝙ fragilitas nõ obſtet, ꝓbatur: qa põt quis bona & optima volũtate velle cogi ad obſeruantiā mandatorum dei: cũ hoc ſit vnicuiq; vtile ad ſalutem. ergo põt licite velle munere allici vt ſeruet iuſtitiā, qđ ſub vno mādato cõtinet̄. ℂ Reſpõdeo ad primũ, cũ rationabilis cā ſubeſt, põt ſe à mandato excuſare, iuxta. c. ſi qñ. de reſcrip. & euitat periculũ inobedientiæ. Etiā ſi ei ſub nomine dignitatis cõmittitur ꝓprio nomine minime expreſſo, poteſt ſubdelegare: & patent multę vię euadēdi in obedientiā; imò quãuis de cauſis docere nõ poſſet, ſciens ſibi periculũ ſcandali imminere, deberet potius excommunicationē humiliter ferre, q̄ in eo obedire: ſicut in caſu. c. inquiſitioni. de ſentent. excõmunicat. nec eſſet vere contumax vel inobediēs, q̄uis q̄ reputaret̄ talis. Ad confirmationem dico, ſicut peccatum eſt homini facere actum præcepti propter metum, ita & velle in ipſo ſeu conſentire vel optare vt ipſemet faciat ex metu: ſed ſanctum eſt deſiderium ſeu velle quo vult vt potius agat ex metu, quā ſimpliciter omitteret.

Quodlibetica quæſtio vndecima eiuſdē anno à ſalute humana. M.D.VI. in ſcholis artiũ eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

QVAESTIO PRINCIPAlis cũ argumentis per dñm Quodlibetarium mihi propoſita eſt: Vtrum deterius ſit alium ſceleris notare occulti vel manifeſti, an ſic tacentem alios audire nec prohibere? In hac quæſtione ſupponitur vtrumq; eſſe malum: & quæritur malitiæ comparatio qua in parte ſit deteſtabilior. Et vt clarius eluceat veritas, adducā primo media quibus detrahentium videtur pars defendi à culpa, veritatem decidendo. Secundo quibus auditorũ culpa tegitur. & comparabo ſimul vtrumq;. ℂ Et primo videtur ꝙ licet occultum crimen detegere, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ, nec ſeruus ſupra dñm ſuum. ſufficit enĩ diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter eius. Matt. x. Sed Chriſtus detexit peccatũ occultum Iudæ, quod tũc ſolũ corde conceperat: quia dixit Ioanni: Cui intinctũ panē porrexero &c. & tradidit Iudę. Ioā. xiij. ergo. Et cõfirmat̄: qa ſi aſtrologus aliquem eſſe furē dixiſſet qui nõ erat, non tenet̄ iniuriarũ, licet conſtitutiões eum teneant: vt eſt tex. in. l. itē apud Labeonē. §. ſi quis aſtrologus. ff. de iniu. vbi glo. in verbo poteſt, quia non dolo malo, ſed ſuæ artis cauſa fecit. ſed longius à dolo & animo iniuriandi videtur eſſe qui ſolũ animo noua acta referendi, alijs occultum crimen refert. ergo. ℂ Secundo ſic, adiuratus dicere veritatem ſuper interrogandis, tenetur dicere veritatem. ergo cum ſuper occulto interrogatur, licite deponit veritatē. conſequētia tenet: quia ſi falſum deponit, cõtrauenit iuramento, & eſt ꝑiurus, ergo verũ deponēdo propter vinculũ iuramenti excuſatur. Nec valet ſi dicatur, inter illa duo datur mediũ, ſcilicet tacere: quis in caſu æque proderet vt loquendo: puta ſi non audeat metu mēdacij dicere ꝙ nihil nouit, ſtatim ſcient audientes ꝙ ille de quo interrogatur, crimē commiſit. Etiā ex iuramento tenetur dicere veritatem, & non tacere. Et confirmatur: quia de hoc videtur textus ad literam Leui. v. Si peccauerit aīa, & audierit vocē iurantis, teſtiſq; fuerit ꝙ ipſe vidit aut conſcius eſt; niſi in-

dicauerit,portabit iniquitatē ſuā.dicit Ly.in hebræo habe=
ri,& audierit vocē iurati ſcilicet adiuratur dicere veritatem.
vñ ſubdit,Teſtiſqꝫ fuerit,id eſt vocatꝰ ad atteſtādū:niſi ipſe
indicauerit qđ vidit aut cōſciꝰ eſt,ipſe portabit &c.Qđ ex
alio cōfirmat,qa fertur cōmuniter excōicatio in oēs q ſciūt
impedimenta affinitatis vel cōſanguinitatis, niſi indicaue=
rint.& aliquoties indicari nō pōt niſi detegatur occultū cri
men fornicationis ſponſi vel ſpōſæ qđ cōmiſit cū aliquo at
tinente infra quartū gradum cōſanguinitatis . ergo tenetur
hoc ſacerdoti qui facit bāna īdicare,vt manifeſte aſſerit dñs
Pe.de palude.xxviij.diſt.iiij.q.ij.arti.v.&.xxvij. diſt.q.j.arti.
iij.vtrū is cui conſiliū petendo.Si forte dicas procedere vt in
dicandū ſit ei qui nouit ꝓdeſſe,& nō obeſſe,vt Augu.limi=
taſſe videt textum dictū Leuiti.& inducit a Grati.xxij.q.v.
hoc videt,vt in excōicatione lata cōtra nō detegētes impe=
dimenta matrimonij ligetur quis nō indicādo ſacerdoti:nō
ligaretur aūt ex hoc ꝙ nō intimaret iudici inquirēti : cōtra,
hoc eſt corrūpere textū Leuit.ille namqꝫ ꝓcedit cū aliqs in
teſtē ꝓductus eſt,& per iudicē adiuratus.Etiam pro ſcanda
lo non eſt veritas omittenda in iudicio,cōtra regulam,Qui
ſcandalizauerit:vtilius ſcādalum naſci permittitur,ꝙ veri
tas vitæ relinquatur.ergo nec ꝓ euitanda infamia hominis
oportet omittere.tenet cōſequētia à minori. ¶ Tertio prin
cipaliter ꝙ tam in iudicio quàm extra liceat detegere,pro=
batur per textum apertum in.l.eum qui nocentem.ff.de in=
iurijs.vbi dicit:Eum qui nocentem infamauit,non eſt bonū
neqꝫ æquum ob eam rem condemnari.nam crimina nocen=
tium nota eſſe,& oportere & expedire.Si dicatur hoc pro=
cedere de non penitus occulto,ſed quod probari poteſt iudi
ciario ordine,per.c.ſi ſacerdos.de offi.ordi.ibi enim dicitur,
niſi iudiciario otdine probare poſſit,non debet arguere eū
nominatim:hoc videtur plane corrumpere literam textus.
quia decernit ſuper eo qui nocentem imfamauit,ſeu qui fa=
ma ſpoliauit.ſed qui coram multis crimē cōmiſit,per quos
probari poteſt,iam ſeipſum infamauit infamia facti,licet nō
iuris.ergo oportet intelligere de crimine occulto.Et confir=
matur

matur:nemo peccat id auferens ab hoīe qđ ei non debetur,
modo debitā cautelā adhibeat ꝙ ſine ſcandalo aliorū fiat:
ad minus iniuſtitiā non committit in illū vt ei reſtituere te
neat.ſed fama q̄ eſt exiſtimatio integritatis vitæ,nō debet
nocēti:cū nulli debeat falſa laus aut exiſtimatio.ergo nocen
tē infamās &c.Maior patet:quia pctm̄ iniuſtitiæ ſolū oc=
currit dū is minus habet cui plus debet.v.Ethic.Et minor
patet,quia quilibet error falſum ꝓ vero approbās,īter ma
la noſtræ miſeriæ deputat.in enchiridio.c.x.Nec obſtat.d.c.
ſi ſacerdos.quia vr̄ limitandū ad eos caſus in quibus dete=
ctione ſcandalū puſillorū imminet,nec tūc eſt pctm̄ iniuſti
tiæ,quāquā intercurrat iniquitas q̄ ambit oēm violationē
charitatis,& ſic non obligat reſtituere. ¶ Quarto ſic,licet
cōpellere proximū vt in publico crimen ſuū occultū confi
teat:ergo licet nobis eo inuito illud propalare.cōſequentia
tenet:quia minus vr̄ illicitū,aut iniquitatem cōtinere,pro=
dere alterius crimē occultū,ꝙ ipm cōpellere vt ꝓdat.An=
tecedēs ꝓbat de lege zelotypiæ Nume.v.cū marito vxor ſu
ſpecta fuit de adulterio,& non poterat ꝓbare,ſed latebat
adulteriū:poterat maritus eā adducere ad ſacerdotē,offerēs
ꝓ ea decimā partē ſati farinæ hordeaceę,nec imponi debuit
thus neqꝫ oleū:qa ſacrificiū zelotyphiæ eſt inueſtigās adul=
teriū:ac debuit ſacerdos ſcribere in libro maledictiones ī eā
ſi polluta fuiſſet & cōmixta viro alieno,vt putreſcat eiꝰ fe=
mur,& tumeſcēs vterus dirūpat,vt ſit in exēplū ppl'o Iſrael
&c quas maledictiones debuit delere aquis q̄ dicebātur a=
mariſſimæ,& dare mulieri bibere &c.ergo cōpellebatur ſe
ꝓdere:& vbi noluit,nihilominꝰ detegebat occultum eius
adulteriū.Et ne forte dicatis ad tēpus ſolū illud fuiſſe cōceſ
ſum populo veteris legis ob eorū duritiā,ſicut libellus repu
dij cū ſuperinductione alterius coniugis : adduco cōſimile
ex cōcilio Guarmacieñ.quia dum in monaſterijs furtū cō=
mittitur:p abbatem vel aliū pręſentibꝰ fratribꝰ miſſa cele=
brata,debet ſingulis tradi euchariſtia ſub hac forma,Cor=
pꝰ dñi ſit tibi ad probationē hodie.ſed nemini licet dñicū
corpus aſſumere in atteſtationem falſitatis,puta quòd in=

nocēs ſit cū eſt nocens.ergo tenet̃ prodere crimē ſuū occul-
tū.Præterea ꝓ crimine occulto quis excōicat̃:vt in.c.ſacer
dos.de offi.ordinarij.imò & ꝓ actu interiori mentis:vt pul
chre deducit gl.in cle.de hæreticis,in verbo eo ipſo.ergo cū
teneat̃ abſolutionē ab excōicatione petere,neceſſario habet
crimē ſuū occultū excōicanti q interdū ſacerdos non eſt,ex
ponere.❡Quinto ſic,frequēter tenet̃ hō de occulto crimi-
ne ſemetipm̄ ꝓdere.ergo in illis caſibus licet etiā alteri ipm̄
propalare.Cōſequētia tenet:qa cū ſemetipm̄ tenet̃ ꝓdere,
conſentit ad minus actu debito quāuis nō elicito vt ali9 fa-
ciat:quod ſufficere vr̃ vt licite fiat:queādmodū conſenſus
debitus excuſat à pctō furti & detentionis alieni etiā ſi vo-
lūtate elicita ſit nolēs.Antecedēs ꝓbat̃ primo:cū aliū infa-
mauit de falſo crimine,tenet̃ hoc retractādo vt alteri famā
reparet,ſemetipm̄ infamare.Et cōfirmatur:qa ſi ꝓlē conce
pit de adulterio,vel partū alienū ſibi ſuppoſuit vt de hoc ſe
cūdo eſt caſus ī.c.officij.de pœ.& remiſ.ſi poſſit īpedire dā-
na veri hæredis ꝑ ſui criminis detectionē,& alias nō poſſit,
tenetur:cū nō poſſit ſibi honorē ſeruare cū alterius iactura
vel dāno.Scđo cōfirmatur,qa tenemur naturali iure defen-
dere ꝓximū oppſſum:iuxta illud Prouer.xxiiij.Erue eos q
ducūtur ad mortē:& q trahūtur ad interitū,liberare ne ceſ
ſes.ſi dixeris,Vires nō ſuppetūt:q ſcrutator eſt oīm,ipſe in
telligit,& ſeruatorē aīæ tuæ nihil fallit:reddetq; hoī iuxta
opa ſua.Ponamus ergo,innocēs occidetur niſi detexero eū
à quo crimē extitit ꝑpetratū:vel tota ciuitas forte impetet̃
ad vindictā,vel forte occidet regē,tradet ciuitatem,inficiet
multos hæreſi vel veneno niſi eius occultū ꝓpoſitū aliјs de
texero.Tertio confirmatur,in caſu quo qs innocēti famā
reſtituere nō pōt niſi cōplicis ſui ſecretū crimē detegat.Exē
pli gratis,cōſpiraui cum ſocio meo deponere cōtra innocē-
tē de crimine homicidij quod ſcimus ab alio eſſe cōmiſſum
& ne deprehendamur ex diuerſitate loci vel tēporis falſum
depoſuiſſe:vt Daniel conuicit illos ſacerdotes qui Suſannā
accuſauerūt:cōuenimus de oībus quomodo & qualiter de
poſituri ſumus.hic pro liberatione & reparanda fama inno

centis teneor fateri me falſum depoſuiſſe:& hoc retractan-
do infamo neceſſario etiā ſociū meū:ergo.Quarto cōfirma
tur,in furto teneor furē occultum q̄renti poſſeſſori indica-
re.vnde Hier.tractans illud Prouerb.xxix.Qui cū fure par-
tit̃,occidit aīam ſuā.adiurantem audit,& nō indicat.Non
ſolū fur inquit,ſed & ille reus tenet̃ furti q conſcius q̄renti
poſſeſſori non indicat.Et ne metu ꝑſonæ potentioris ſe ex-
cuſet,addit:Qui timet hoīem,cito corruet.q ſperat in dño,
ſubleuabit̃.Et ꝙ non ſolū furtiuā rē,ſed furem ipſum indi-
care teneamur,qn̄ ſcilicet alias indemnitati fratris conſulere
non poſſumus:aperte tenet gl.in ca.qui cū fure.de furtis,di-
cens ad hoc teneri nos de iure canonico,quāquam nō de iu
re ciuili.ergo quoties detectio criminis occulti neceſſaria
eſt ad occurrendū iniuſtæ & iniquæ oppreſſioni aliorū,li-
citum vr̃ &c.❡Scđo principaliter arguit̃ ꝙ licet alios de
manifeſtis pctīs ſeu q̄ probari poſſunt infamare.Primo ꝑ
illud apoſtoli,Peccantē corā oībus argue,vt cæteri timorē
habeāt.j.ad Timoth.v.ſed frequēter factū ſeu opus pcti fit
corā multis q neſciūt hoc eſſe pctm̄.ergo licet infamare ho-
minem de pctō nō occulto.Et nihil referre vr̃ quo ad vim
vel rationē infamiæ,referre aliјs ꝙ ipſe hoc fecerit quibus
conſtat eſſe pctm̄:vel iſtis qui facti notitiam habent,remō
ſtrare facti qualitatem,puta ꝙ ſit peccatum.Et confirmat̃
exempláriter.Paulus videns Petrum ſubtrahere ſe à cōſor
tio gentilium ſeu conuerſatione propter ſuperuenientes Iu-
dæos qui à Iacobo miſſi erant,in faciem ei reſtitit,Si tu Iu-
dæus cum ſis,gentiliter & non iudaice viuis:quomodo gē-
tes cogis Iudaizare?remonſtrans aliјs peccatum Petri,qui
eius ſimulationi conſenſerant:inter quos dicit Barnabam
vnum fuiſſe.Secundo videtur euidenter hoc probari poſſe
ex.l.eum qui nocentem.ff.de iniurijs.quæ aperte decernit
bonum non eſſe nec æquum quempiam condemnari ob id
quòd nocentem infamauerit.quod glo.dicit illic procedere
ſiue in iudicio ſiue extra fiat,propter generalē rationem te-
xtus:quia ſcilicet crimina nocētū nota eſſe oportet & expe
dit.& Specu.ti.de iniu.dicit in libello actoris ponendum &

articulandũ eſſe,Item ꝙ ſum hō honeſtus & religioſus.ni-
ſi enim eſſet talis,non cōpeteret hæc actio contra verũ dicē
tem.ff.e.l.eũ qui nocentē.§.j.C.e.l.ſi non es nũciator.q̃ lex di
ſponit eũ qui non eſt nunciator vel delator falſi criminis,ad
uerſus eos quos infamandi ſiue minuēdæ opinionis ſuę gra
tia aliquid feciſſe cōperiet̃,iniuriarũ experiri poſſe.ergo à
contrario dat̃ intelligi ſi eſt delator falſi criminis,ei actio in-
iuriarũ nō cōpetit.Et cōfirmat̃:quia ſi quis fœminā nō ma
tronali habitu indutā appellauerit,vel comitem abduxerit,
vel aſſectatus fuerit,non tenet̃ iniuriarũ:vt eſt textus in.l.itē
apud Labeonē.§.ſi quis virgines.ff.eod.Et eſt appellare(vt
ibidē dicit̃)blādis verbis alicuius puditiciā attentare,comi
tē abducere,puellā vel ſeruitorē detrahere:& aſſectari fre-
quēter:ſequi:qa(vt ibidē dicit̃)aſſidua frequētia p̄bet qua-
ſi nonnullā infamiā.Sed hæc oīa iniuriā cōtinerent ſi matro
nali habitu induta eſſet:& ab iniuria excuſantur ꝙ habitu
matronā ſe nō remōſtrat.ergo ſimpliciter qui opere ſeſe ꝓ
bum non exhibet,nulla ei vr̃ iniuria fieri ſi vt nocēs ac im-
probus per aliũ infamet̃,aut verbis agitet̃.¶Tertio qa mi
nus vr̃ licitũ vt de pctō futuro publico aliũ infamet q̃ de
p̄terito.ſed de futuro licet,exēplo Chriſti Matth.xxvj.qui
diſcipulis p̄dixit,Oēs vos ſcandalũ patiemini in me iſta no
cte.cũque Petrus ardētioris animi reſpōdiſſet:Et ſi oēs ſcā
dalizati fuerint,ego nunquā in te ſcandalizabor:dixit ei pa
lam dominus:Dico tibi Petre,quia ī hac nocte:antequam
gallus cantet,ter me negabis.Et maior patet:quia maioris
opprobrij confuſionis & leuitatis eſſe videtur ꝙ adhuc fu
turo tempore crimen cōmittet,q̃ ꝙ aliquādo commiſerit.
¶Quarto ſic,referre crimē alterius ſolum videtur habere
rationē mali quia proximus infamatur,vel eius honor au-
fertur.ſed qui publice peccat,infamis eſt,& ſine honore eſt.
ergo.Minor patet de infamia:quia nō eſt illæſæ dignitatis.
peccando nanq; ſuam dignitatem læſit.Etiam fama nihil eſt
aliud(vt ex ſequētibus apparebit)q̃ exiſtimatio vl'opinio
integritatis vitæ:q̃ ā integritatē cōſtat ipſum non habere.
De honore patet,qa honor nihil aliud eſt q̃ teſtimoniũ &

atteſtatio virtutis.ſed ipſe virtutē nō habet:& de hoc con-
ſtat.ergo nō debet̃ ei honor.Si fortaſſe dicas in hoc iniuriā
ei fieri ꝙ apud aliquos habitus ſit integræ vitæ & inculpa-
tæ,& aufers ei hoc bonũ:ſeqtur hoc incōueniēs ꝙ de publi
ce inſcalato non licebit alijs ignorantibus referre,vel de eo
q principalis in ſeditione fuit,vel publice in foro mulierem
ſtuprauit &c.Et confirmat̃,ſi qs in aliqua arte falſo famat̃
excellentiā habere,cuius eſt imperitus:iniuriā illi non facio
ſi vel ſcriptis ſuis vel ope demōſtro illũ ſciam vel artē non
habere.Similiter ſi qs falſo famat̃ de virginitate,abſtinētia
ſingulari,& erogatione in pauperes vſq; ad arctā neceſſita
tē ſeu penuriā,nō peccc attenuās famā ad ꝓportionē ſciæ
artis vel virtutis quā vere habet:aliàs nō liceret remonſtra-
re ꝙ vxorē habuit & proles:ergo ſimiliter licet illi exiſtima
tionē virtutis auferre q virtutē non habet:maxime ſi hoc
conſtiterit,& probari poſſit.cōſequētia tenet ꝑ locũ à ſimi
li.Conſimiliter enim ſe habet fama virtutis ad eũ qui virtu
te caret,ſicut fama ſciæ vel artis ad eũ q ſciæ vel artis exꝑs
habet̃.Etiā in oībus conſimiliter cōceſſum vr̃ corripere exi
ſtimationis errorē.¶In contrariũ eſt vtriuſq; ꝙ detracto-
res & cōtumelioſi inter eos numerant̃ q digni ſunt morte,
& nō ſolũ qui faciũt,ſed & qui cōſentiũt faciētibus &c.ad
Ro.j.ergo &c.Pro ſolutione q̄ſiti,quia referre crimē alicu-
ius occultũ vel manifeſtũ,ex diuerſis rationē culpæ vel pcti
habet,vel quia cōtra charitatē quam ꝓximo debemus,vel
quia cōtra iuſtitiam:quia ei ſcilicet famā auferimus vel at-
tenuamus,& aliqn̄ fit detractio,aliqn̄ cōtumelia:p̄mitto
qd' crimē dr̃ occultũ,qd' manifeſtũ,quid fama,qd honor,
quid detractio,quid cōtumelia,quid infamare,quid famā
attenuare,qd famā auferre.De occulto manifeſto & noto-
rio tradit Spe.ti.de notorijs criminib9.Oīno occultũ eſt qd̄
nulla rōne ꝓbari pōt.c.vt noſtrũ.extra vt eccleſiaſtica bn̄fi
cia ſine diminutione cōferātur.occulta eñ ſoli deo reſeruā
tur.vj.q.j.ſi oīa.& tale occultũ videtur ſecretũ.xxxij.di.eru-
beſcant.extra de ſimonia.tua nos.ij.q.j.ſi peccauerit.Pene
occultũ dicit̃ quod ꝑ paucos probari pōt.eſt eñ quaſi oc-

cultum quod pauci ſciunt. nam ſecretũ dr̃ qđ fit in p̃ſentia
quinq;: vt de pœ.diſt.ſ.§.hæc ergo ſecreta.ver.non ſunt hęc.
Hoc dictũ Sp.fundari vr̃ in gl.d.ver.nõ ſunt.c.qs aliqñ vi-
det.in verbo ſecreta.q̃ illic ſumit arg.ſecreta eſſe q̃ ſiunt in
p̃ſentia quinq; hoĩm.Manifeſtũ eſt publica ſeu famoſa ꝓ-
clamatio ex certa ſcĩa & certis autorib9 proueniẽs.Vñ ma
nifeſtũ eſt quod ꝑ multos probari põt,non tñ tot quot ꝙ
fiat notoriũ.Vñ dicit lex,Palã id eſt manifeſte teſtari dr̃ q
nõ in publicũ hæredẽ noĩat,ſed corã teſtibus quot ad ſolẽ-
nitatẽ teſtamenti ſufficiãt.ff.de teſta.l.hæredes.in prin.No-
B toriũ vero(vt tradit ibidẽ Specu.)eſt triplex,ſcilicet p̃ſuma-
ptionis ſeu p̃ſumptũ,quod eſt iuris euidentia vehementer
p̃ſumpta:vt ſi vir & vxor aliquẽ infantẽ nutriant, & filiũ
vocẽt:p̃ſumit̃ ꝙ ſit eorũ filius.extra de proba.ꝑ tuas. Aliud
eſt notoriũ iuris,de quo quis in iudicio cõdemnat9 eſt vel
cõfeſſus.c.veſtra.de cohabitatione cle.& mul.Tertiũ eſt no
toriũ facti:quod ꝑ rei euidentiã eſt notũ,& nulla tergiuer-
ſatione celari poſſit,ſiue ſit factũ tranſiens interpolatũ,ſiue
ꝑmanens:vt notat ibi Spec.Decidit etiã ibidẽ quot hoĩm
p̃ſentia requiratur vt aliquid ſit notoriũ.de quo etiã Pañ.
d.cap.veſtra.Iuxta hoc aduerte ꝙ notoriũ põt fieri pene oc
cultum,vel ſimpliciter occultũ.exẽplum,totus exercitus vi
C dit Ioannẽ aliquid faciẽtem,& oẽs illic occiduntur vno ſo-
lo dempto.ille iã hoc detegens prodit ſecretũ.Fama(ſcđm
gl.& doc.in.c.veſtra.de coha.cle.& mul.&ſcđm Spec.vbi
ſupra) eſt illæſæ dignitatis ſtatus vita & moribus cõproba
tus.& eſt deſcriptio famæ bonæ.Fama mala eſt læſæ digni-
tatis ſtatus vita & moribus reprobat9.ſed in.l.cognitionũ.
§.exiſtimatio.diffinit̃ fama ſic:ꝙ exiſtimatio eſt dignitatis
illæſæ ſtatus,legibus ac moribus cõprobatus: q̃ ex delicto
noſtro legum auctoritate minuit̃ aut conſumitur.Et diſtin
guũt doctor.duplicem infamiã,iuris,& facti:vt in regula,
infamib9.de re.iu.Sed ne ex definitione patiamur calũniã,
cum ad definitiones facilis ſit argumentatio, cõtingit nan-
que hominem famam optimam habere qui non eſt integræ
ſeu honeſtæ & bonæ vitæ: etiam contingit manere aliquẽ

ſub infamia iuris,qui nũquam perdidit famam facti,ſeu in
tegrę exiſtimationis nondũ abolita iuris infamia: ideo aliter
deſcribo famã in noſtro propoſito:Fama eſt exiſtimatio in-
tegritatis ſeu honeſtę vitę &hoc vl'ꝑ omnia vl'in aliquo tã
tum,ꝓut quidã adulteri & ebrioſi ſunt bonę famę quo ad ĩ-
tegritatem iuſtitię:& qdã iniuſti ſunt bonę famę quo ad fi-
dem & continentiam vel huiuſmodi.Sumitur etiã quãdoq;
fama extenſius vt dicit exiſtimationẽ quã homo habet pe-
nes aliũ de quacũq; prȩſtãtia artis,virtutis vl'doctrinę:quo
modo dicimus aliquem medicũ vel iuriſtã famatiſſimum, q
eſt omniũ ſceleraſſim9.Honor nihil aliud eſt q̃ atteſtatio ſeu
ſignũ virtutis.Et ſumitur aliquando nomẽ honor extenſius
vt eſt atteſtatio& ſignum cuiuſcunq; prȩſtantię.ſic dicimur
honorare medicũ quẽ ſigno aut voce profitemur ſuæ artis
peritũ inſigniter.Detractio eſt famę alterius denigratio. ad-
dunt doc.cõmuniter,ꝑ v̾ba occulta,ſeu ĩ ipſius abſentia. de
quo latius vide beatũ Tho.ſecũda ſecundę. q.lxxiij.ar ſ.& ſi
fiat prȩſenti,eſt cõtumelia:de qua ibidẽ beat9 Tho.tractat.q.
ſuperiore.lxxij.Nõ ĩſiſto de vi definitionũ:appello detractio D
nem omnem famę imminutionem ſeu ſubductionẽ ſiue ab-
ſenti fiat,ſiue prȩſenti: nec eſt inconueniens cõcurrere detra-
ctionẽ in eodẽ facto cũ cõtumelia:ſed diuerſo fine dicitur de
tractio,& cõtumelia. Vt enim ordinatur ad famę diminutio
nem vel exterminiũ,dicitur detractio:& vt ordinatur ad cõ
fuſionẽ illius in quem vel de q̊ dicitur aut fit,eſt cõtumelia:
& ſic detractio ꝑ facta ſeu opera fit, ſicut ꝑ verba. Vnde q̊
ad ſignificationẽ nominis cõtumelia,Philoſophus.ij. Rhet.
c.de ira,diſtinguit tres ſpecies cõtempt9,deſpectũ,detractio
nẽ, & cõtumeliam. ſumit ibi detractionẽ vt dicit detractio
nem placiti,ſcilicet cũ qs dat ĩpedimẽtũ ne alterius volun-
tas fiat,hoc intendens ſeu cupiens,nõ aliud ex illo.Cõtume-
lia eſt damno atq; dolore afficere ĩ qb9 turpe eſt patienti.nõ
vt aliud quiddã fiat ſibi quàm quod factũ eſt,ſed vt volupta
te afficiatur. ¶ Secundo prȩmitto ꝙ aliud eſt ꝓximum infa
mare, aliud eius famam attenuare, aliud famam ſupprime-
re vel auferre:ſicut aliud eſt fœtorẽ immittere, aliud bonum

odorem remittere vt attenuare,aliud odorē bonū totū ſup-
E primere vel auferre.Vnde minus eſt attenuare famam alte-
rius,deterius eſt auferre famā,omniū deterrimū mala fama
ꝓximū reſpergere vel notare. Et nequis decipiat exiſtimās
impoſſibile vt alicui fama auferat quò ad ea q̄ ſunt neceſſa
riæ obligatiōis,ſeu neceſſaria ad effugiendū culpā,qn ſimul
male famet,qm̄ mediū dari nō pōt inter vitā bonā & malā
in hoie adulto & qui vtit ratione : aduertendum eſt ꝙ licet
inter illas vitas mediū nō inuenit,tn̄ mediū datur inter cre-
dere hominē adultū eſſe bonæ vitę,& credere ſeu opinari ꝙ
ſit malæ vitæ.nā dubitare vtrū bonus vel malus ſit,neutrū
eſt credere ſeu opinari,ſed fluctuare m inter vtrunq;.Vnde
& frequēter inducimus aliū ad dubitādū vt hæreat neſciens
quæ pars ſit veriſimilior,ſeu ꝓbabilior videat, cui neutrā
partē vt aſſentiat pſuaſam facere poſſumus. Cōtingit autē
attenuare famā,auferre,vel in cōtrariū vertere multis mo-
dis,tacendo,vituperādo,laudādo,laudē vituperio cōmiſcē
do,demū ſolas veriſimilitudines ſeu cōiecturas cōtrarij in-
ducendo.Exemplū primi:interrogat me aliquis de vita &
moribus eius continue apud me verſatur,& cui videor,be-
neuolus eſſe & fautor,vt vehemēs pſumptio ſit ſi aliquid
præſtantiæ & virtutis in eo agnoſcerē,id lætus prædicarē,
atq; purgarē ab infamia criminū q̄ illi obijciunt:ſi eo caſu
taceo,taciturnitas mea ſeu ſilentiū quodāmodo ꝓbatio eſt
ꝙ ſit virtutis inops,& criminū reus.Vnde Chryſoſto. Nō
ſolū ꝓditor eſt veritatis q trāſgrediēs veritatē palā ꝓ veri-
tate mendaciū loquit:ſed etiā ille qui nō libere veritatē pro-
nūciat quā libere ꝓnunciare oportet,aut nō libere veritatē
defendit,quā libere defendere conuenit,proditor eſt verita-
tis.xſ.q.iij.nolite. Vituperando fit,dum improbitatem re-
monſtramus,remitti in opere vel feruore,ſupra ꝙ̄ cōuenit
inconſtantem,impudicum,non ſatis reuerentem eſſe, & ſic
de alijs infinitis.Laudando fit calumnia & derogatio famæ
tripliciter.Primo ieiune laudando & frigide. Nam qui in-
fœcūde laudat & ſegniter,deſtitui à cauſa videtur, & ami-
cus creditur eius quem laudare vult,ſed nihil poſſe reperire

qd̄ iure laudet:ꝓpter qd̄ Phauorin9 Philoſophus turpius
eſſe dicebat exigue laudare atq; frigide,ꝙ̄ inſectāter & gra- F
uiter vitupare:qm̄ qui maledicit & vituperat, quāto illud
acerbius facit,ꝓ inimico ducit,& plerūq; ꝓpterea fidē non
capit:vt refert Gellius.xix.lib.noctiū Atticarū.c.iij. Secūdo
cū is ad cōmendandū ſubmittit q adeo ſuſpectus eſt de ma
lignitate & mēdacio:vt nūquā decipiat pterq; dū vera nar
rat:qa falſa ſemꝑ dicere putat,vt eius cōmendatio pueniēs
etiā fide dignorū ſubſequētes cōmendatiōes faciat eſſe ſu-
ſpectas.Huius ſimile eſt,curialis timens æmulū ſuū à princi
pe ꝓmouēdū ad aliqd̄ officiū,cū digni9 ſit,nec aliud videat
obſtare poſſe,eū ſubmittit ad intercedendū pro æmulo,cui
ſcit principē maxime offenſum:vt cū ppenderit ꝓmotionē
illi gratā,ei id placitū fieri nolit.Nā Greg.ſententia,cū is qui
diſplicet,ad intercedēdū mittit:irati animus ad deteriora ꝓ
uocat.xlix.diſt.in prin.Sic calidi timentes in odiū eorū ſuos
æmulos in adminiſtratione quā ſupportant ſurrogandos:il
los apud principē comēdāt,vt ſaltē eā deſtituendo gratiam,
faciāt ꝙ viros dignos & ſibi amicos inſtituat, vt ſic intelli-
gēs vel putans eis gratū eſſe, ꝓpoſitū mutet & volūtatem.
¶Tertio laudando hoīes apud eos de vera virtute,qui cre
dunt vitiū eſſe,vel imodice de virtute minima,vt nihil vel
parū credant habere de maxima,vel ꝑ occaſionē laudis eos
ꝓmouendo ad legationē vel odioſum miniſterium:quā vel
quod fideliter explere non poterunt ſine multorum indigna
tione,& ex conſequenti infamia.Primi,ſi apud Turcos ali
quē laudem quia ſit Chriſto deuotus : quomodo & quidā
leguntur prædicaſſe Chriſtum vt preſſuram ſuſcitarent vin
culis Pauli.ad Philip.j.Secundi,quia dicens vnum, quodā
modo multa dicit.ij.Topi.quia antecedens includit omnia
quę ſequūtur ad ipſum.ſi quis theologum aliquem cōmen
det de magna medicinæ vel iuris peritia:quia pluribus intē
tus minor eſt ad ſingula ſenſus:minus exiſtimatur de vera
theologia habere:ſicut qui accuratiſſime humilitati intēdit,
minus videtur habere de magnificētia & alijs quæ fortaſſe
pro opinione hominum magis conuenirent prælato.Tertij:

vt Phariſæi vnũ ſubmiſerũt ad tentandũ dominũ: in quo ſi viceret, oẽs viciſſe viderent: ſi autẽ vinceret, ſolus cõfuſus manere. Similie frequẽter facimus, vt cõfundat in periculo quẽ ad id munus tanq̃ magis idoneum magna laude efferimus: vel vt nobis pars alia gratior deleget, & laudis medio cõfuſioni & periculo exponimus fratrẽ. Vñ Polybius, Nouus quippe modus calumniæ inuentus eſt, nõ vituperando ſed laudando famæ ac cõmodis hominũ inſidiari: qđ vitiũ in aulis principiũ ortũ, vſq; adeo inoleuit, vt ea loca tanq̃ proprias quaſdã ſedes videat elegiſſe. Quarto famæ detrahimus infamandi laudando, vt auctoritatẽ & fidẽ apud audiẽtes ea in re nobis vendicemus, cũ ſcilicet ꝓpter commixtas laudes amici eius credimur & bñuoli, q̄ nollemus ei iniuſte nocere. Et ſic qs parũ laudat, vt magis vituperet: aut multa bona ꝓponit, vt vnũ qđ ad rẽ ꝑtinet, vituperet: qui (ſecundũ Philoſophũ. iij. Ethi. c. de locis ad diſſoluendũ calumniã) ſunt artificioſi, & iniuſtiſſimi, cũ ꝑ bonas res nocere conant. hi blãda facie, cauda pungũt cũ ſcorpione. Quinto fit ſolas coniecturas vel veriſimilitudines cõtrarij vel repugnantis inducendo: vt qui ꝓteſtant ſe hæc de quibus cõtra talẽ rumor eſt, nõ poſſe credere, nec iudicare velle: ſed raro (ĩquiũt) ſine igne fumũ videris. Philoſophi ſentẽtia eſt. Fama oĩs vana nõ eſt quã populi multi decãtant. vij. Eth. & Hiero. inqt: Ceſſent vitia, & ceſſabit rumor. Itẽ video aliũ à Ioanne, de quo nõ ſperabat, eſſe ꝓmotũ: qđ laudi eius aſſcribit & bñuolentiæ, ſtati ego. poſſibile eſt ꝙ in cõfuſionẽ eius illũ ad illa ꝑuexerit. nã quãdiu ſedet ſimia, eius verẽda nõ vident: vt primũ in altũ ſe leuat, cunctis detegit. Apud Ariſt. legimus: Multis nõ ex beneuolẽtia deus ingentes p̃ſtat ꝓſperitates, ſed vt notabiliores. i. magis notabiles fiant ſuæ calamitates. ij. Rhet. c. de locis enthymematũ. quo ſolo puſillis ſtatim dubiũ fit beneuolo aĩo an maligno fecit: & nõ nunq̃ deteriorẽ partẽ ſuſpicantes etiã iudicant ſaltẽ incerto euẽtu, ſcilicet ꝙ illi ex miniſterio vel legatione aduerſe & ad infamiã ſucceſ-
G ſerit. Alij dum nituntur legem circũuenire, vt alios inducãt in ſuſpicionẽ mali, prius recitatiue ſibijpſis pronunciãt, talis

hæc vel illa fecit: ſicut ꝓbantes pennã vel exemplificantes de ꝓpoſitione falſa dicunt vel ſcribunt: deus eſt diabolꝰ. & poſt corã alijs dicunt audiſſe à maioribus vel à ꝑſona graui & magnæ auctoritatis ꝙ Ioannes hoc fecit: quo nõ ſolũ ſuſpectũ illũ, ſed infamẽ nonnunq̃ faciunt, ſtulte exiſtimantes ſe tali circuitione à vitio detractionis & obligatione reparationis famę poſſe defendi: non attendẽtes ſi hoc mõ mutilationes vel dãna hoĩs ꝓcurauerint, ꝙ cãliter dãna inferentes ad reſtitutionem obligantur, & effecti ſunt detractiõis obnoxij: quocunq; mõ & qualicunq; ſigno alterius famã denigrauerint. Vnde dicit Scotus. xv. diſt. iiij. ſñiarũ de reſtitutione famæ, ꝙ referẽs corã puſillis crimen alterius ex auditu, ſi fiat aĩo lædendi, nõ eſt facilè excuſare quin ſit cõtra charitatẽ, & ꝑ conſequẽs mortale. ſi aũt fiat coram talibus puſillis qui videlicet leuiter credunt ex inconſideratione, durũ eſt ꝙ exeat genus pc̃ti venialis: q̄a lingua in lubrico poſita eſt: & qui non offendit in verbo, hic ꝑfectus eſt vir. Et circa hoc aduerte cõem ſñiam doctorũ eſſe teneri hoĩem ad oĩs damni reparationẽ quod etiã leuiſſima culpa dederit. de iniu. & dã. dato. c. ſi. quanto magis interueniẽte pc̃õ, & non ſolũ culpa legali. Vnde dicit ibi text. Nec ignorãtia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriã veriſimiliter potuiſſe contingere vel iacturã. ¶ Iſtis p̃miſſis occurrunt ſex difficultates decidẽdæ ſubtiles & maximæ. Prima, an excuſet detegentẽ crimen occultũ, ꝙ alijs criminibus palã inſordeſcit q̄ infamatus eſt. Secunda, an lapſus anni intra quẽ iniuriarũ experiri potuiſſet, liberat hoĩem ab iniuria ꝓximo illata, & obligatione reparãdi famã. Tertia, an conſenſus vel remiſſio infamati ad hoc proſit. Quarta, an id ꝓſit ꝙ ꝑ criminis detectionẽ vtilitati conſulitur ipſius diffamati vel aliorũ. Quinta, an releuat ab obligatione famã reſtituendi, ꝙ iuſta neceſſitas detegẽdi ſubſit, quãuis propter illam non fiat, ſed odio diffamati. Sexta, dum obligatus famam reparare non poteſt: an teneẽ infamato ad aliquam aliam recõpenſam quæ etiã deſcendat ad hæredẽ. Quo ad primũ videtur ſententia dñi Pe. de Pal. xix. diſtin. iiij. in fine, ꝙ ſic. vñ dicit,

eo ipſo quo hō vnū crimen habet ꝓpter quod iuſte iudex
procedit cōtra eū in illo crimine, ex hoc ipſo de alijs pōt in
quirere: quia non propter occultationē pctī ſed pctōris ꝓ=
hibetur hō de occultis iudicare. Vbi ergo ꝑ vnū crimē eſt
diffamatus, etiā de alijs debet dicere veritatē. Et ſimpliciter
ſi ſocij ſui ſunt in illo ſtatu ꝙ cōtra illos agi pōt de vnico
crimine, etiā de oībus pōt & debet eos prodere qn̄ ipſorum
correctionē non ſperat: maxime cū pctm̄ eorū eſt in ꝑicu=
lū cōitatis: vt quia ſcit eos fures, latrones, & impœnitentes.
Nam illū qui iam pœnituit, accuſare nō debet. niſi iuſte no
minatim de illo interroget. Hæc ille. Sed hæc opinio longe
mihi vr̄ diſtare à veritate: quia æquè proditor eſt q ebrioſi
hoīs vel eius qui palā fornicarius dinoſcitur aliud occultū
crimen propalat: ac ſi id faceret de alio vitæ integerrimę. Et
niſi ſic dicat, pauci inter nos ſunt quorū non liceret occulta
crimina alijs detegere & propalare. Vnde Prouerb. xſ. dicit:
Qui ambulat fraudulēter, reuelat arcana: qui aūt fidelis eſt
celat amici commiſſum, Ergo infideliter agit qui reuelat a=
mici cōmiſſum non obſtāte ꝙ de vno crimine diffamatus,
eſt, puta ꝙ vel feſtis mercat̄, vel ieiunia eccleſiæ non ſeruat,
aut aliquid hmōi, q̄ vix faciunt hoīem à vulgo minus æſti=
mari. & Aug. Si ſolus inquit noſti quia peccauit, & vis eū
corā oībus arguere: non eris correptor erroris, ſed proditor.
Attende inquit quemadmodū iuſtus Ioſeph tanto flagitio
quod erat de vxore ſuſpicatus, tāta benignitate pepꝑcit anq̄
ſciret vn̄ illa conceperat, quā grauidā ſenſerat, & ſe ad illam
nō acceſſiſſe nouerat. quid dicit euāgelium? Ioſeph aūt cum
eſſet vir iuſtus, & nollet eā traducere, id eſt diuulgare: vo=
luit eam occulte dimittere. ij. q. ſ. ſi peccauerit. Nec obſtat ꝙ
ſimpleciter non ſit integræ famæ. nā qui lubricus eſt, frequē
ter integræ exiſtimationis eſt de religione & fidelitate & iu
I ſtitia: vn̄ cōtra charitatē eſt ſine neceſſitate ſpoliare illū hoc
bono exiſtimationis ſeu famæ. Quod autem tangit Palu. iu
dicem poſſe inquirere contra aliquem de quolibet crimine
qui infamatus eſt, vel cōſtat illum reum eſſe de vno ſolo: ſal
ua reuerentia ſua non eſt verum, niſi alia indicia concurrāt

& ſuffragentur. nec tenet̄ ſemetipſum de talibus ꝓdere: nec
quis ſociū de hmōi minime ſuſpectū licite ꝓderet: niſi (vt
poſtea dicā) neceſſitas ſubſit, puta de homicidio furto vel
ſtupro alij infamabūtur, aut forte occident̄. tūc em̄ ꝑ viam
defenſionis innocētiū licet, quod abſq; illa neceſſitate ineui=
tabili minime liceret. Quo ad ſcđam difficultatē ſit hæc cō
cluſio: Lapſus anni intra quē iniuriarū expiri potuiſſet & K
non poſt, iuxta. l. ſi non conuitij. C. de iniu. liberat hoīem à
pœna ad quā iuris auctoritate veniret condēnandus: ſed nō
ab obligatione reſtituendi famā. Prima pars patet: quia ad
pœnæ ꝓſolutionē nō tenemur etiā in foro cōſcientiæ prius
q̄ ꝑ iudicē ad hoc fuerimus condēnati: vt eſt textus in. c. fra
ternitas. xij. q. ij. vbi de hoc eſt notabilis glo. quā ſemper alle
gant doctores, ſed ꝓſecutioni pœnæ ius certum terminum L
ꝓfixit, & actioni iniuriarum, puta annū vnum cōtinuū. er=
go lapſus illius anni liberat. Scđa pars ꝙ nō liberat ab obli=
gatione reſtituendi famā, patet: quia aliud eſt legē non aſſi=
ſtere: aliud legem reſiſtere. nā cum lex reſiſtit, reſiſtit contra=
ctui, obligationi, actioni vel executioni, vt hæc late diſtin=
guit Bartolꝰ in. l. cū lex. ff. de fideiuſſo. & māda. ibidē deter=
minans cū ius ſolū reſiſtit actioni, nō impedit̄ nec perimit̄
naturalis obligatio: imò ſi ſolum reſiſtit actioni ꝑ hæc vel
ſimilia verba, ſuꝑ tali cōtractu vel alio actio nō detur, vel
nō audiatur: ſi illud tale erat ex quo aliās de iure cōi actio
oriebatur: paratur ſolū exceptio, nō perimitur actio, vt in
Velleiano & Macedoniano. ergo ad ꝓpoſitū noſtrū multo
minus aufertur naturalis obligatio, quāuis poſt annū actio
nō detur. Et Pau. de caſtro ea. l. ad ſciendū qn̄ oritur aliqua
obligatio, dicit, cum lex nō reſiſtit contractui dirigēdo ver
ba in actū hoīs, vel ſcđo reſiſtens potentiæ, vt dicēdo: Nul
lus forenſis poſſit vendere, vel mulier aut minor non pote=
rit: vel tertio reſiſtēdo obligationi: vt dicēdo, mulier vel mi
nor non poſſit obligare ſine tali ſolennitate: illis tribus caſi=
bus non oritur aliqua etiam naturalis obligatio: quia de iu
re gentium oportet ſuperioribus obedire: prout per. l. ſi non
ſortem. ff. de condi. indebit. & l. eos. C. de vſu. Sed cū reſiſtit

actioni,& ſic effectui,vt dicit,actionem non dabo:& tunc
oritur obligatio ciuilis & naturalis:ſed obſtat exceptio:vt
l.qa naturalis.ff.ad Mace.Præterea actio iniuriarū diſſimu=
latione abolet̃:&ideo ſi qs iniuriã dereliquerit,id eſt ſtatim
paſſus ad aĩm nõ reuocauerit:poſtea ex pnĩa remiſſam in=
iuriã nõ poterit recolere:vt eſt textus inſti.de iniu.§.fin.ſed
ſiue reuocet ad aĩm ſtatim vt audierit,ſiue ex mãſuetudine
nolit vel quodcũqꝫ ſignũ impatiẽtiæ oſtẽdere:nõ minus fa
mã illi obligat̃ reparare quã iniuſte abſtulit,nõ obſtante ꝙ
lex hoc caſu negat actionẽ.Præterea actio iniuriarũ eſt pœ=
nalis:ergo nõ cõplectit̃ principẽ,nec pœnæ à legibus ſeu à
iure cõſtitutæ.princeps enim legibus ſolutus eſt.l.princeps
ff.de legibus.& ergo papa nullã incidit excõicationẽ iuris:
nihilominus Papa tenet̃ famam reſtituere ſeu reparare illi
quẽ cõtra ius & æquitatem infamauit.ſic ſimiliter poſt la=
pſum anni manet obligatus reparare famam.Nec liberat
plus lapſus anni q̃ꝫ infamãtem liberaret tertia ſnĩa cõtra ius
partis puta infamati lata.ſnĩa aũt nõ tollit naturalẽ obliga=
tionem,neqꝫ tribuit ius parti.l.Iulianus.ff.de condi.indebi=
ti.Non currit etiam contra hanc obligationem naturalem
iuris p̃ſcriptio,quemadmodum nec in re vitioſa,furto,&
hmõi:& eſt infamans ſemper in mala fide.ſed de hoc alibi.
M ¶Quo ad tertiã difficultatẽ,ſcilicet an conſenſus vel remiſ
ſio infamati liberet,pono hanc ꝓpoſitionẽ:Cõſenſus infa=
mati de crimine falſe impoſito,nunq̃ꝫ liberat à pctõ infamã
tem de crimine vero ſed occulto ſolũ his caſibus in quibus
licite ſemetipſum prodere poſſet.ſemꝑ tñ conſenſus infa=
mati liberat ab obligatione reparandi famã in vim reſtitu=
tionis:manet tñ infamans frequenter ad eã reparationẽ obli
gatus in vim charitatiuæ ædificationis.Prima pars patet:
quia intercurrit mendaciũ,quod ſemꝑ malum eſt & pec=
catũ.Præterea hoc eſt in proximum dicere falſum teſtimo=
nium:in quo non releuat conſenſus eius in quem profert̃:
imò ſecundũ Auguſtinum primo de ciuitate dei,eandẽ ꝓ=
hibitione vetamur etiam in nos dicere falſum teſtimonium,
quia regulam diligendi proximum,à ſemetipſo accepit.

Scriptũ em̃ eſt:Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teip̃m.Ex quo cõ
cludit occiſionẽ ſuiipſius ꝓhibitã eſſe in p̃cepto nõ occidẽ
di ꝓximũ.xxiij.q.v.ſi nõ licet.Et intelligo ꝓpoſitionẽ de in
famãte ſciẽter aliũ ꝑ falſi cris vel veri ſed occulti impoſitio
nẽ.ſec9 ſi ignorãs fecerit.putãs verũ vel notoriũ eſſe ꝓpter
alterius aſſenſum vel dictũ.Nec obſtat regula:Sciẽti & cõ
ſentiẽti nõ fit iniuria neqꝫ dolus:ergo cõſenſus videtur libe=
rare à pctõ:qa ꝓcedit ĩ qbus hoĩ licet valide cõſentire.Vñ
quamuis de exp̃ſſo cõſentiat vt ei iniungatur quodcũqꝫ fa
ciendus,vel reqratur,aut ei ꝑſuadeatur:ſi qs facere poſſit,&
alliciat,non releuat facientẽ quin teneatur ſcd'm oẽs ad bo
ni aĩæ reſtitutionẽ.& ꝓ iſto cõſueui inducere capi.ſtatutũ.
de reſcriptis.&.c.exigit.de cenſi.lib.vj.in qbus non prodeſt
remiſſio partis etiã q̃ volẽs & ſpõte dederit.Vel dico ꝙ re
gula ꝓcedit de iniuria vel dolo q̃ dicit iniuriã fieri inuito.
Vel tertio non fit ſcienti & cõſentiẽti iniuria de qua poſſit
agere,vt dicit gloſſa:tñ abſolute põt cõſentienti aliqd con
tra iuſtitiã auferri,in cuius ablationem ei vetitũ eſt conſen
tire.Etiã non ſequitur:non fit ei iniuria propter adhibitum
conſenſum:ergo non peccat:cum eius conſenſus culpabilis
fuerit & criminoſus.Secunda pars concluſionis patet:quia
magis videtur arbitrium habere ſui honoris,quam ali9 ex
ſuo conſenſu,cum nullus poſſit plus iuris quàm habeat in
alium transferre:vt eſt regula iuris in Sexto , nemo.Etiam
cui non licet ſua prodigere,vel ſine vtilitate vaſtare & per=
dere,per ſuum aſſenſum non poteſt alteri facere licitum.&
intelligo hanc partem cæteris paribus.Nam in diſparitate
ſi ex confeſſione propria imminet periculum,quod ex alte=
rius detectione qui forte gratior eſt non imminet:ſępe etiã
ex p̃ſentia eius qui iniuriã fecit ſeu dãna,animus irritat̃ in
iuriatorũ,& ad contumeliã reputatur,ꝙ cõfeſſione delicti
quantũlibet humiliter dicat,iactare ſe videatur:hoc caſu
ex cõſenſu alius licite dicet qd' ipſe ſine culpa ꝑ ſe illic cõfi
teri non poſſet.Si petas quare non licet ſemꝑ homini ſeip=
ſum de occulto crimine ꝓdere:reſpondeo,quia nobis vita,
& ꝓximis noſtris fama noſtra eſt neceſſaria.vñ Aug.Cru

delis inquit eſt qui famam negligit.& ita non licet hoī ꝓde
re ſemetipſum de occulto crimine ſine iuſta neceſſitate vel
N vtilitate.Etiā nulli cōceſſum eſt ꝙcunq; bona ſua diſſipare
& ꝓdigere,& ſine cā & vtilitate iactare & ꝑdere.Vn̄ pec=
cat qui ſine neceſſitate & vtilitate domū ſuā ꝙ vſui eſſe poſ
ſit cōburit,vel blada in mare ꝓijcit,& ſic de alijs.Cū ergo
fama oīa alia bona excedat,nō licet ſine iuſta neceſſitate &
vtilitate illud bonū deſtruere & vaſtare.Tertia pars cōclu
ſionis patet:qa remiſſio eius cui iniuſte aliquid ſubtractū
eſt,regulariter liberat debentē.Dico regulaariter:qa illud ſo
lū excipit qn̄ ꝑ ſuperiorē ſtatutū eſt remiſſionē nō ꝓdeſſe:
vt in.c.ſtatutū.de reſcriptis.&,c.exigit.de cenſi.li.vj.In ꝓpo
ſito aūt non reperit irritata remiſſio partis cui debet,vt ne=
queat ꝓdeſſe:ergo liberat ab obligatione reparationis famę
in vim reſtitutionis famæ faciendæ.Quarta & vltima pars
ꝓpoſitionis patet:qa infamatio talis frequenter cedit in ſcā
dalū aliorum.vn̄ reprehēdit Aug.eos viros & fœminas qui
dū in aliqua negligentia deprehendūtur,dicūt ſibi ſufficere
coram deo cōſcientias ſuas,exiſtimationē hoīm nō ſolū im
pudenter ſed crudeliter contemnētes,cū occidāt aīas aliorū
ſiue blaſphemantiū viā dei:quibus ſcd'm ſuā ſuſpicionem
quaſi turpis ꝙ caſta eſt diſplicet vita ſctōrū:vel etiā cū ex=
cuſatione imitantiū non qd' vidēt,ſed qd' videre putāt.xj.
q.iij.non ſunt audiendi.Sed ſcādalū aliorum non ſolū opor=
tet præcauere ne fiat , dicente Chriſto:Qui ſcandalizauerit
&c.Mat.xviij.ſed pro viribus amouere:vt fratrē tenemur
lege charitatis à morte animæ & quocunq; peccato morta
li reuocare.ergo & homo ipſe cuius conſenſu factum eſt,&
is qui infamat,vt proximis amoueāt petram ſcandali & of
fenſionis lapidem,tenentur eo caſu quantū poſſunt famam
lœſam vel extinctam reparare.¶Quo ad quartam difficul
tatem,an ꝓpter vtilitatē ipſius diffamati vel aliorum licet
occultum illius crimen detegere ſeu propalare:dico ꝙ nō,
quia nō licet ob ſuam vel aliorum vtilitatem ei auferre alia
ſua bona fortunæ:vt plane vult Aug.c.forte dicit aliquis.
xiiij.q.v.& Greg.ca.non eſt putanda ſ.q.ſ.ergo nec famam
quæ

quæ eſt auro ꝑcioſior.Prouerb.xxij.Melius eſt nomē bonū
ꝙ diuitiæ multæ.Supra argentū em̄ & aurū gratia bona,&
hæc eſt ratio quare.xvij.diſt.iiij.ſn̄iarum doctores ꝓ regula
tradūt ꝙ in pctīs occultis cōfitens nō debet noīare perſonā
cōpeccantē,niſi eius expreſſio neceſſaria fuerit ad pctī exꝑſ=
ſionē quò ad ſpeciē culpæ.illo enim caſu plus tenet ſuæ con=
ſcientiæ ꝙ alterius famæ,& debet exprimere perſonā cōpec
cantē clare & aperte.inſinuātes ꝙ ꝓ ſua vtilitate non licet.
Nō obſtat verbū Aug.qd' communiter allegāt doctores,&
occultū crimē ꝓximi licet indicare ei qui nouit prodeſſe,&
nō obeſſe.c.hoc videt.xxij.q.v.qa loquit ī caſu neceſſitatis,
& nō vtilitatis tantū,videlicet ad impediendū futurū pctm̄
proximi.& idem eſt in caſu reductionis à pctō,cum ſcilicet
alias permāſurus timetur in pctō.Et idem iuris eſt ad impe
diendū oppreſſiones vel iniurias aliorū.Et debet in iſtis ho=
mo cautelā adhibere,v melius lœdat fama hominis quantū
poſſibile fuerit:vt medicorū eſt ꝓuidere vt vel minime lœ=
datur per medicinas natura vel virtus.¶Quo ad quintam
difficultatē ſupponitur ꝙ ob iuſtā neceſſitatē licet crimen
occultū alterius detegere ſine & abſq; hoc ꝙ obligetur infa=
mans ad famæ reparationem.& hoc ſuppoſito petitur &c.
Hoc ſuppoſitum ꝓbo,quia vt ſupra induxi.c.hoc videtur.
xxij.q.v.cū neceſſarium eſt ad impediendum eius futurum
peccatum,vel ad reducēdum ipſum à peccato,licet detege= O
re illi qui nouit prodeſſe,non obeſſe.Et ſimiliter quia natu=
rali iure tenemur defendere innocentis oppreſſionē vel mor
tem:qui prodendo innocentem poteſt impedire.& non fa=
cit:viam charitatis non tenet.Vnde beatus Tho.ij ij.q vij. P
ar.ſ.in ſolutione ad.ij.Quæ ſub ſecreto homini cōmiſſa fue=
rint per confeſſionem,nullo modo poteſt reuelare:quia ſcit
vt dei miniſter,non vt homo.eorum vero quæ aliter homi=
ni ſub ſecreto committūtur,quædā ſunt talia ꝙ ſtatim cum
ad notitiam hominis venerint , tenetur ea reuelare , puta ſi
pertinēt ad corruptionem multitudinis corporalem vel ſpi
ritualem,vel graue damnum alicuius perſonæ,aut huiuſmo
di,quod quis propalare tenetur teſtificando vel denuncian=

do:& cõtra hoc debitũ obligari nõ põt per fideicõmiſſum
vel ſecreti:ꝗa per hoc frangeret fidẽ alteri debitam. Hæc ille.
Imò ſicut iuramentũ obſtare nõ põt quin teneatur homo
alterũ denunciare ad pœnã:ſic nec ratio ſecreti quin ob ſpi-
ritualẽ neceſſitatẽ crimen detegi poſſit,vel vt iuſtitiæ occur
ratur,& ꝓhibeatur inſontiũ oppreſſio. Pro hoc eſt qđ di-
cit dominus Pe.de Pal.xxj.diſt.iiij.q.ij.ar.iij.cõclu.v.Si ꝗs
alios accuſat fures & latrões qui ſunt incorrigibiles,& quo
tidie nouis furtis & latrocinij remp.lædunt:benefacit,quia
iſte eſt caſus in quo occultus peccator poteſt denunciari:qñ
ſcilicet correctio non ſperatur,& peccatũ eſt communitati
nociuũ.Si autẽ ſociũ de cuius correctione iã ſibi conſtat ꝓ-
deret,peccaret:niſi in caſu vbi ſpeciali ordine iuris ſeruato de
illo nominatim interrogaretur.tunc enim tenetur dicere ve-
ritatem. Præterea ſicut quis pro ſuæ famæ cuſtodia nõ ſolũ
licite poteſt imò tenetur ſi eius fama eſt proximo neceſſaria,
peccatum ocultũ infamantis ꝓdere:vt aliqui mortẽ obeũt
ſuper innocentia à crimine de quo ſunt per aliquẽ falſe ac-
cuſati,& Suſanna dum conuicta eſſet per falſos teſtes, voce
Q magna exclamauit: Deus æterne, qui oĩm es conditor,qui
omnia noſti antequam fiant:tu ſis qm̃ falſum teſtimonium
tulerunt cõtra me,& ecce morior,cum nihil horum fecerim
quæ iſti malitioſe cõpoſuerunt aduerſum me. Daniel.xxxiij.
ſic ſi põt quis per hoc innocentem à morte ſeruare & infa-
mia,tenetur ꝓdere nocentẽ de occulto crimine:quia plus de
bet apud ipſum valere innocentis vita,quã nocentis fama.
Nõ tamen dico ꝙ ſemꝑ teneatur in publico ſe opponere il-
li qui falſo infamet innocentẽ de crimine,etiã quod ipſe in-
famans forte commiſit:quia cum veriſimiliter per ſuam re-
clamationem nihil profuturus eſt innocẽti,ſed credetur car-
nali affectu ꝓ illius liberatione iſtũ de crimine grauare vel-
le:non tenetur famã ſuam pro alterius famę incerta obſerua-
tione ſeu ſalute periculo vel exitio exponere cæteris paribꝰ
qđ fit dum auditores dubij reddunt cui fides adhibẽda,ſit,
primo infamanti,vel huic excuſanti.tũc enim vtriuſꝙ fa-
ma in exitiũ venit,ꝙꝙ nondum per contrarium pũta malã

famã. Dico cæteris paribus. põt eñ tanta partis diſparitas
eſſe,vt nõ ſolũ famã ſuã pro alterius fama ꝓdere teneat:ſed
ꝓ vita alterius ſeruãda mortẽ ſubire:quo ad Rom.vlt. com
mẽdant Priſca & Aquila ꝙ ceruices ſuas ꝓ Paulo ſuppo-
ſuerũt.Obijcies forte illud Sapientis, Pro iuſtitia agoniſare
pro anima tua,& vſꝙ ad mortẽ certa ꝓ iuſtitia:& deus ex-
pugnabit pro te inimicos tuos:Eccleſiaſti.iiij.Sed facilè ex-
cludit.ꝓcedit eñ dũ de iuſtitia doceri poterit & cõſtare ꝑ R
documenta legitima.& tũc vtiliter ꝗs ſe murũ ꝓ iuſtitia op
poſiturus eſt.¶ Quo ad ſcđm,videlicet id qđ q̃rit,an ſub-
exiſtẽte iuſta neceſſitate ſi ꝗs nõ ꝓpter illã,ſed odio alterius
crimen occultũ ꝓdiderit,teneat ad famæ reparationẽ: Pro
huius clara deciſione eſt aduertẽdũ ꝙ aliud eſt auferre rem
alteri inique,aliud iniuſte. Nã omnis iniuſtitia iniquitas eſt:
ſed plurimæ iniquitates iniuſtitiæ nõ ſunt. Sola autẽ iniuſti
tia cõmutatiua obligat ad reſtitutionẽ,nõ iniqtas alia:quã-
quã etiã fuerit iniuſtitia diſtributiua.Exẽplũ,pr̃iceps habet
iuſtã cãm indicendi vel inferendi alicui oppido vel patriæ
bellũ.infert illi bellum ex rancore vel odio.peccat abſꝙ du-
bio,& inique agit,non tamen contra iuſtitiã cõmutatiuã:
ideo nõ tenetur in vim reſtitutionis ad damnorũ reparatio-
nẽ.Etiã in bello iuſto ea eſt differẽtia inter eos ꝗ de ꝑte ſunt
habentiũ iuſtũ bellũ,ꝙ licet odio ſpolient inimicos, non te-
nentur reſtituere.neutrales vero ſi illos ſpoliẽt ſine odio vel
alias,ꝗa ipſi iuſtã cauſam belli nõ habent, inde eis obligant
ad reſtitutionẽ.Similiter iudex iuxta acta habet condẽnare
Ioannem in centum,ſiue in pœnam,vel alias:ſi facit ex odio,
inique facit:ſed quia non iniuſte,ad reſtitutionem non tene
tur.Quòd autem Gra.notat ſententiam iniuſtam eſſe tripli-
citer,ex cauſa,ex ordine,& ex animo,in.c.epiſcopus.xj.q.iij.
capit large iniuſtitiam vt extẽdit ſe ad omnem iniquitatem.
Obijcies fortaſſe,qui in fundo ſuo fodiens, vi ini fontem à-
uerterit,non poteſt contra eum agi, nec de dolo actio eſt,ſe-
cundum Marcelli ſententiam(quam probat iuriſcõſultus)
ſi non animo nocendi,ſed agrum ſuũ meliorem faciendi fece
rit;vt eſt textus in.§.deniꝙ Marcellus.ff.de aqua pluuiali ar

cēda.l.j.ex quo textu vel ſaltē eius mente Scot. Thomas Pe
trus de Pa.& plures alij tenēt eū qui animo nocendi aliquē
S īpedit à cōſecutione alicuius officij vel p̄bendę: tenet illi ad
reſtitutionē,nō quidē æquiualētis,ſed ad arbitriū boni viri,
deducto quantū intereſt inter ꝓpe eſſe & habere. Rn̄deo,cū
hoc animo nocēdi facit,tenet de dolo,ſed nō cautiōe ſeu ſti=
pulatione dāni infecti:& ergo etiā non ad reſtitutionē:quia
ꝓhibet ſolū & ceſſare facit aliū à lucro:dānū autē nō infert.
& ergo dicit plane.l.Proculus.ff.de dāno īfecto.& ibi notat
hoc gloſſa,cū animo nocendi facit,in verbo aquā meā. licet
ſecus ſit ſi fodiā tam alte in fundo meo vt vicini paries ruat.
cuius diuerſitatis cām vide apud doctores in.l.fluminū.§.fi.
ff.eo.qa tūc cēſeor damnū inferre.Sed actio de dolo ſolū eſt
pœnalis,& nō rei ꝑſecutoria.ita nihil ibi de vi reſtitutionis.
ſic in propoſito admitto ꝙ contra eū detur actio iniuriarū
qui nocendi animo crimen occultū detegit,quāuis iuſta ne
ceſſitas ſubſit,ꝑ.l.ſi nō conuitij.C. de iniu.ſed nihil ad reſti=
tutionem.¶ De ſexta difficultate dico, cum non poteſt fa=
mam vt tenetur reparare:tenetur ei ad recōpenſam in alijs
ad arbitrium boni viri:& deſcendit ſeu deuoluitur obliga=
tio ad hæredem.Primā partem ponit expreſſe beatus Tho=
mas ſecunda ſecundæ.quæſt.lxij.ar.ij.& eſt communis om=
nium doctorum ſententia.xv.diſtinctio.iiij.ſententiarum.ꝙ
ſicut in mutilatione cum ablatum reſtitui non poteſt,eſt in
obligatione recompenſa:ita ſimiliter in fama & alijs.Quòd
autem deſcendit ad hæredem,patet, quia contra naturalem
iuſtitiam eſt vt hæres capiat ex defuncto lucrum repræſen=
tando perſonam defuncti,& non ſatiſfaciat de ijs in quibus
erat defunctus obligatus.& in hoc videtur fundari.capitu.
fina.de ſepulturis.capitu.in literis.de raptoribus. &.capitu.
à nobis.ij.de ſenten.excōmu.in quibus decernitur quòd hæ=
res tenetur reparare damna quæ defunctus intulit,quanuis
nihil ad illum de eis peruenerit.& quanuis Panormi.in.d.c.
in literis.illa limitare videtur quando defunctus pœnituit,
T quia tunc in effectu mandauit reparationem fieri per hære=
dem , confirmans ex ea clauſula textus qua mandat papa

ſub conditione ſeu qualitate ſi ita ſe res habeat , referens ſe
ad prius narrata : qa licet totius narrationis veritas reqrat
ad totius diſpoſitionis cōplemētū,ſcilicet vt corpꝰ defuncti
debeat ī cemiterio ſepeliri,& hæredes ad ſatiſfactionē cōpel=
li:tamen ad huius vltimæ partis verificationē ſeu cōſiſtentiā
ꝙ hæredes debeāt ad ſatiſfactionē cōpelli,ſufficit huius nar
rati veritas,quòd defunctus damna intulit: et manifeſte ꝓ=
bat litera,vt habere debet ſecūdū Ioan.And.poſt Vin.vt ſic
valeant à peccato liberari:qa ſic aperte de hæredibus loqui
tur q defuncto īvitiū ſuccedūt quādiu illius bona retinēt,&
de dānis ꝑ illū cōtra iuſtitiā illatis iuxta vires facultatis illiꝰ
nō ſatiſfaciūt.& ꝙ litera ſic habere debeat,& nō vt cōmuni
ter habet, videlicet vt ſic valeat à peccato librari patet:qa ꝑ
nō ſatiſfactionē hæredis nō detinetur in peccato . & ꝙ gloſ.
videtur exponere de pœna peccati, certe aliud eſt liberari à
peccato aliud à pœna . Etiam innuitur à contrario ꝙ aliter V
a peccato nō valeat liberari:qđ falſum eſt de pœna peccato
debita,quę ſola paſſione in purgatorio ſoluitur nonnunquā
precibus hominum,quanuis ſolutio ꝑ hæredes nō fiat. Ideo
rationabilius & ſubtilius dicit Ioan. Fab.inſtitu .de tempo=
ralibꝰ et perpetuis actionibus.§.pœnales.nulla eſt ratio qua
re hæredes vnius Turci vel Iudæi eſſent quo ad hoc melioris
cōditionis:imò dicit,Quāuis nulꝰ canō de hoc cōſtitꝰ eſ=
ſet,illud eſt neceſſariū ſtāte fide catholica:& debet obſeruari
etiā in curia laicali:ꝓut obſeruari vidit ſuo tempore in curia
parlamenti Pariſius.De crimine publico ſeu quod ꝓbari po
teſt,diſtiguo:vl' refert cū detrimento vel iactura famę,vel ſi
ne cuiuſcunq; famæ detrimento.Si primū:vel detegit illis iu
ſta & rationabili cauſa,puta ad publicā vtilitatē vel priua=
tā vt criminis punitione alij deterreantur,vel vt alius ſibi ꝓ
ſpiciat ne ꝑ ipſum decipiatur , vel illius conſortio vel fami=
liaritate infametur,vel eiꝰ exemplo vtiq; ſimile quid faciat:
& eſt actus cheritatis, neq; peccat , nec ad reſtitutionē obli=
gatur,quia hoc nobis diuino & naturali iure conceſſum eſt
ob neceſſitatem vel vtilitatem alterius crimen non occul=
tum poſſe detegere cum famæ iactura & detrimento accu=

cēda.l.j.ex quo textu vel ſaltē eius mente Scot. Thomas Pe
trus de Pa.& plures alij tenēt eū qui animo nocendi aliquē
S īpedit à cōſecutione alicuius officij vel p̄bendę: tenet illi ad
reſtitutionē, nō quidē æquiualētis, ſed ad arbitriū boni viri,
deducto quantū intereſt inter ꝓpe eſſe & habere. R̄ndeo, cū
hoc animo nocēdi facit, tenet de dolo, ſed nō cautiōe ſeu ſti-
pulatione dāni infecti: & ergo etiā non ad reſtitutionē: quia
ꝓhibet ſolū & ceſſare facit aliū à lucro: dānū autē nō infert.
& ergo dicit plane l. Proculus. ff. de dāno īfecto. & ibi notat
hoc gloſſa, cū animo nocendi facit, in verbo aquā meā. licet
ſecus ſit ſi fodiā tam alte in fundo meo vt vicini paries ruat.
cuius diuerſitatis cām vide apud doctores in. l. fluminū. §. fi.
ff. eo. qa tūc cēſeor damnū inferre. Sed actio de dolo ſolū eſt
pœnalis, & nō rei ꝑſecutoria. ita nihil ibi de vi reſtitutionis.
ſic in propoſito admitto ꝙ contra eū detur actio iniuriarū
qui nocendi animo crimen occultū detegit, quāuis iuſta ne
ceſſitas ſubſit, ꝑ. l. ſi nō conuitij. C. de iniu. ſed nihil ad reſti-
tutionem. ¶ De ſexta difficultate dico, cum non poteſt fa-
mam vt tenetur reparare: tenetur ei ad recōpenſam in alijs
ad arbitrium boni viri: & deſcendit ſeu deuoluitur obliga-
tio ad hæredem. Primā partem ponit expreſſe beatus Tho-
mas ſecunda ſecundæ. quæſt. lxij. ar. ij. & eſt communis om-
nium doctorum ſententia. xv. diſtinctio. iiij. ſententiarum. ꝙ
ſicut in mutilatione cum ablatum reſtitui non poteſt, eſt in
obligatione recompenſa: ita ſimiliter in fama & alijs. Quòd
autem deſcendit ad hæredem, patet, quia contra naturalem
iuſtitiam eſt vt hæres capiat ex defuncto lucrum repræſen-
tando perſonam defuncti, & non ſatiſfaciat de ijs in quibus
erat defunctus obligatus. & in hoc videtur fundari. capitu.
fina. de ſepulturis. capitu. in literis. de raptoribus. & capitu.
à nobis. ij. de ſenten. excōmu. in quibus decernitur quòd hæ-
res tenetur reparare damna quæ defunctus intulit, quanuis
nihil ad illum de eis peruenerit. & quanuis Panormi. in. d. c.
T in literis. illa limitare videtur quando defunctus pœnituit,
quia tunc in effectu mandauit reparationem fieri per hære-
dem, confirmans ex ea clauſula textus qua mandat papa

ſub conditione ſeu qualitate ſi ita ſe res habeat, referens ſe
ad prius narrata: qa licet totius narrationis veritas reqrat̄
ad totius diſpoſitionis cōplemētū, ſcilicet vt corp9 defuncti
debeat ī cemiterio ſepeliri, & hæredes ad ſatiſfactionē cōpel-
li: tamen ad huius vltimæ partis verificationē ſeu cōſiſtentiā
ꝙ hæredes debeāt ad ſatiſfactionē cōpelli, ſufficit huius nar
rati veritas, quòd defunctus damna intulit: et manifeſte ꝓ-
bat litera, vt habere debet ſecūdū Ioan. And. poſt Vin. vt ſic
valeant à peccato liberari: qa ſic aperte de hæredibus loqui
tur q defuncto īuitiū ſuccedūt quādiu illius bona retinēt, &
de dānis ꝑ illū cōtra iuſtitiā illatis iuxta vires facultatis illi9
nō ſatiſfaciūt. & ꝙ litera ſic habere debeat, & nō vt cōmuni
ter habet, videlicet vt ſic valeat à peccato librari patet: qa ꝑ
nō ſatiſfactionē hæredis nō detinetur in peccato. & ꝙ gloſ.
videtur exponere de pœna peccati, certe aliud eſt liberari à
peccato aliud à pœna. Etiam innuitur à contrario ꝙ aliter V
à peccato nō valeat liberari: qđ falſum eſt de pœna peccato
debita, quę ſola paſſione in purgatorio ſoluitur nonnunquā
precibus hominum, quanuis ſolutio ꝑ hæredes nō fiat. Ideo
rationabilius & ſubtilius dicit Ioan. Fab. inſtitu. de tempo-
ralib9 et perpetuis actionibus. §. pœnales. nulla eſt ratio qua
re hæredes vnius Turci vel Iudæi eſſent quo ad hoc melioris
cōditionis: imò dicit, Quāuis null9 canō de hoc cōſtitu9 eſ-
ſet, illud eſt neceſſariū ſtāte fide catholica: & debet obſeruari
etiā in curia laicali: ꝓut obſeruari vidit ſuo tempore in curia
parlamenti Pariſius. De crimine publico ſeu quod ꝓbari po
teſt, diſtiguo: vl̄ refert̄ cū detrimento vel iactura famę, vel ſi
ne cuiuſcunq; famæ detrimento. Si primū: vel detegit illis iu
ſta & rationabili cauſa, puta ad publicā vtilitatē vel priua-
tā vt criminis punitione alij deterreantur, vel vt alius ſibi ꝓ
ſpiciat ne ꝑ ipſum decipiatur, vel illius conſortio vel fami-
liaritate infametur, vel ei9 exemplo vtiq; ſimile quid faciat:
& eſt actus cheritatis, neq; peccat, nec ad reſtitutionē obli-
gatur, quia hoc nobis diuino & naturali iure conceſſum eſt
ob neceſſitatem vel vtilitatem alterius crimen non occul-
tum poſſe detegere cum famæ iactura & detrimento accu-

ſando ad pœnã:denunciando ad pœnitentiã, & ſimiliter ob
aliã vtilitatẽ,quãuis nulla neceſſitas ſubſit: q̃ (vt ſupradixi)
requiritur in crimine occulto detegẽdo. Vñ Ger. doc.egre-
gius ponit ſex modos referẽdi peccata alterius,quatuor pri-
X mos conceſſos & licitos,vltimos culpabiles.Primo põt qs
alterius peccata referre ad audientiũ inſtructionẽ, qa ſenſi-
bilia exẽpla magis mouent.Secũdo ad audientiũ cautelã, ne
eius fermento corrũpant.Tertio ad reductionẽ eius q pecca
uit,ſed p viã charitatiuæ & fraternalis correptiõis.Quarto
ex cõpaſſione,vt audientes puocet orare p eius reductione
vel ſalute.& hos dicit cõceſſos & licitos.Quinto ex aſſueta
loquacitate loquẽdi,& dicit eſſe veniale peccatũ,niſi notabi
liter lœdatur honor proximi.Sexto fit animo denigrandi fa-
mã proximi:& eſt ex genere mortale peccatũ:vt furari,rape
re,& huiuſmodi.Quòd aũt Gerſon limitari in ea pte debeat
ad pctm̃ nõ occultũ,patet: qa referre ſeu detegere ex loqua-
citate crimen occultũ,quãuis honor eius de quo referẽt non
lœdat,puta credũt illũ falſum dicere, vel nullã fidẽ ei habẽt:
nihilominus detegere occultũ ſeu ſecretũ cõmiſſum,ex gñe
eſt mortale.Etiam vt ex ſupra dictis patet,occultũ reuelare
Y non licet niſi ob neceſſitatem, & nõ ſufficit vtilitatem ſub-
eſſe. Vel detegit cum famæ iactura vel detrimento non ex
iuſta cauſa.Et hoc contingit dupliciter:vel ſubeſt iuſta cau
ſa,ſed ex illa vel propter illam non facit,ſed forte ex odio vel
libidine detrahendi alijs. Vel ſecundo iuſta cauſa referendi
alijs non ſubeſt.Si primum, tenetur illi iniuriarum, ſed non
ad famæ reparationem. Primum patet: quia facit conuitij
conſilio. & ergo iuxta.l.ſi non conuitij. C. de iniu.tenetur,
vt poſt deducam, etiam cum refert ſine detrimento famæ
vel iactura. Secundum patet: quia ſolum eſt iniquitas ex
animo,non iniuſtitia in facto:& ſola iniuſtitia facti obligat
ad reſtitutionem quantum iuſtitia commutatiua violatur.
Z Circa hoc tamen aduerte, vt in facto iniurioſo releuetur
ab iniuſtitia, non ſufficit iuſtam cauſam ſubeſſe reue-
landi, niſi & ſubſit iuſta cauſa detegendi his quibus
refert. Nam ſi refert ijs qui voluptate paſcuntur de

caſu hominum, & nulla vtilitas ex hoc obueniat, nihil iu-
uat cũ quòd vtile fuiſſet cõpaſſuris & pdeſſe valentib9 &
volentibus referre.Si vero nõ ſubeſt iuſta cauſa,tenẽt ad re-
ſtitutionẽ: quemadmodũ ſi aliquid capiat in bello iniuſto
ex cauſa. ſecus ſi ſolum iniuſtum fuerit ex animo. Semper
enim iniuſtum eſt & cõtra iuſtitiam auferre aliquid ex bo-
nis proximi,niſi ſubſit ſufficiens cauſa.Et propter hoc limi-
tandũ eſt quod dixi in quęſtione de reſtitutione famæ, quòd
ratio publica facit vt nõ teneamur ad reſtitutionẽ famæ, nõ
quandocunq;,ſed cũ ad minus cauſa vtilitatis ſubeſt, & illa
nõ releuat in occulto. ſed ſolum neceſſitas. Vel refertur ſine
detrimẽto famæ:& hoc poteſt multipliciter cõtingere. Pri-
mo quia narratur peccatũ cũ ea qualitatis adiectione,vt me
lior id eſt æquè bonus exiſtimẽt homo q̃ ſi tacitum fuiſſet.
Verbi gratia,refero de Ioanne quòd putãs ſibi licere, ex ſuis
pprijs denarijs grauiores & excedẽtes in põdere cõflauit in
maſſam, vendens illam: vel forte formans in vaſa argentea
vel aurea:ſed poſt remõſtratũ fuit ei p deciſionẽ rotę.848.in
antiquis,& ponitur.ij.tit.de pactis.Ingemuit,et de ſa lute an
xius, quomodo et cui reſtituere lucrũ deberet inquiſiuit:&
ſtatim vltra omne lucrũ reip.reſtituit.In hoc caſu vl ſimili-
bus neq; peccat homo referendo,nec ad famę reſtitutionem
obligatur,imò fit ſine iniuria.Secundo poteſt fieri ſine famæ
detrimento,quia refricatur ſcientibus et ſi fortaſſe adhuc nõ
cogitant.Tertio quia pſonę qbus refert,graues ſunt:vel for-
te pſona dicẽtis adeo leuis eſt quòd eius dicto nec moueãn-
tur auditores ad dubitandũ,forte nec ad ſuſpicãdũ.Vel quar
to is cuius crimen refertur,tam vilis & adeò infamis eſt, q
nullũ ei poteſt famę detrimentum fieri,quia nullam habet:vl
plura creduntur quã iſte refert.Et quolibet horũ trium mo-
dorũ fiat in cõtumeliam ſeu dedecus illi9 de quo refertur, eſt
mortale peccatũ:& nõ obſtãte veritate dicti ſeu narrati tene
tur iĩuriarũ.Primũ patet expreſſa ſentẽtia Saluatoris Mat.
v.Omnis qui iraſcitur fratri ſuo,reus eſt iudicio.qui dicit ra
cha,reus eſt conſilio.& qui dicit fatue.re9 eſt gehennæ ignis
In quo ſecundum Auguſtinũ tanguntur tres gradus æter

næ dānationis,quorū poſterior ſemꝑ addit aliquid acerbi=
tatis ſupra priorē:ſicut eſt euocatū eſſe ad iudiciū,vbi ad=
huc defenſiōi locus eſt:deinde deterius cū iā poſt acta iudi=
cij cōſultat̃ de pœna:& oīm horribiliſſimū iam certæ dāna=
tioni eſſe addictū.Racha,ſecūdū Aug.lib.de ſermone dñi in
mōte,interiectio eſt indignātis.quāquā nōnulli pannoſum
interpretati ſunt,qa rachos græce pānus dicit̃.Rabbi Pau=
lus in additiōe ad Nico.de lyra,dicit racha idē eſſe qđ vanū
& inane,& hoc vel in ſubſtātia,vt idē ſit qđ pauꝑ:vel ſen=
ſu vacuū, vt idē eſt qđ fatuus.Sed referre de alio certū cri=
men plus eſt dicere quā racha:ergo.Secundū,ſcilicet ꝙ nō
obſtāte veritate dicti teneat̃ iniuriarū,tenet Cy.in.l.ſi nō cō
uitij.C.de iniu.in.viij.q.Oldra.cōſi.liij. Ludo.Rom.cō.xcvj.
Pe.de Ancha.cōſi.ccxxvj.Pa.in.c.cū te.de ſentē.& re iu.licet
aliter ſentire videat̃ in.c.ſi.de iniu.Hāc opinionē,tacite videt̃
firmaſſe Barto.in.d.l.ſi nō conuitij.dicēs.Hanc legē inuene=
runt vltramōtani.& cū hoc tranſit:qa intendere videt̃ qđ
illā legē inuenerūt vltramontani ad dictā ſententiā firman=
dam.& clare in illa lege fundari videt̃:quia decernit ſi quis
probare pōt ſe aliquid iniurioſum dixiſſe non conuitij con
ſilio ſeu animo,fides veri à calumnia illū defendit.ergo à con
trario fides veri non releuat ſi probare non poeſt quòd ſine
conuitij ſeu contumeliæ animo ſeu conſilio dixerit. & no=
tat gloſſa in.c.ſi quis iratus.ij.quæſt.v.dum quis iratus obij
cit alicui conuitium,licet pro accuſatione habendum non
B ſit,haberi tamen debet pro iniuria: quia non licet alterius
B verecundiæ inſidiari impūne.ij.quæſtione.iij.ſi quis.ſ. Vn=
de pro regula dico quòd ſola veritas dicti non releuat ab in
iuria,ſed oportet vt præter hoc non ſit ex libidine, ſed ra=
tionabili & iuſta cauſa relatum.Hinc in.l.iuſtiſſimos.C.de
officio prætoris prouinciæ,dicitur: Nam ſi veræ voces ſint,
nec per libidinem per cliētulos effuſæ, inueſtigabimus.Etiā
defectus noſtros detegi, & inhumanum & durum eſt.C.
quando & quibus quarta pars de bonis decurio &c.l.ij.lib.
x.Præterea ſi non releuat ab iniuria veritas dicti cum ali=
quem appello fatuum,quomodo rationabile eſt vt releua=

re dicat̃ de crimine aliquo obiecto?Et addo theoricam doc.
Qui aliquid iniurioſum dicit,p̄ſumitur aīo contumeliæ ſeu
cōuitij cōſilio dixiſſe:& ergo niſi contrariū ꝓbet,condēnan
dus eſt iniuriarū.Sed cū ex iuſta ſeu rationabili cauſa dixerit
ſiue cū detrimēto et iactura famę fiat ſiue nō,excuſat̃ à pctō
ab iniuria,à famæ reſtitutiōe,vt ſupra determinatū eſt. For=
taſſe obijcies de.l.vnica.C.de famoſis libellis.vbi ſufficit ꝓ=
bare veritatē,& nō requirit̃ vt ꝓbet ſe ex rationabili cauſa
libellū famoſum ſparſiſſe cōtra aliquē.ergo &c. Rñdet̃,mul
torū opinio eſt ꝙ lex illa nō liberat eū qui ꝑ libellum famo=
ſum prius infamauit,ſed ſi qđ decreuerat per libellū famo=
ſum in publicū deferre,alias accuſando detulit.ita videt̃ ſen=
tire glo.in.l.eū qui.ff.de iniu.Sed Cynus poſt Petrum dicit
verius cū ſemetipſum ꝓdit de libelli famoſi editione, & ꝓ=
bauerit,euadit pœnā.Et ergo rñdeo ꝙ hoc ꝓcedit qñ ſtatim
poſt ꝓcedit ad accuſandū:quia tūc ſi verū eſſe ꝓbet,p̄ſumi
tur nō conuitij ſeu contumeliæ cōſilio feciſſe,ac ſi ab initio
accuſaſſet.ſecus ergo vbi ſine rationabili cauſa dixerit quā=
uis ſine famæ detrimento.Ex his infero corollariæ,Qui eum
defert q ſemel eſt punitus,vel abolitionē obtinuit criminis,
vel de eo crimine qđ nō punitur,vt eſt ſimplex fornicatio,
ebrietas,& hmōi,vbi nō nō expedit alios de his reddi auiſa
tos:ad min9 iniuriā facit,& tenet̃ ex cōſequēti ad famæ repa
rationē quantū in fama læſit. Vnde notat Barto.& alij doc.
in.d.c.eum qui.ff.de iniu.ꝙ infamans ſuper his quæ non ex=
pedit nota eſſe,per excluſionem rationis excuſantis addu=
ctæ,tenetur iniuriarum.¶ Ad argumenta ante oppoſitum,
ad primum de peccato occulto reſpondeo:priuſquam domi
nus hoc diceret beato Ioanni,die priori Iudas cōuenerat &
pactus erat pro certo denario ꝙ eum traderet, vt patet ex
decurſu textus Lucæ.xxij.& ita peccatum Iudæ quod do=
minus reuelauit,non erat occultum.Præterea non dixit do=
minus quid Iudas iam mente conceperat,vel quæ mala vo=
lūtas tunc ei ſurrepſerat,ſed prænūciauit eius futurum pec=
catum publicum,quia erat eū publice traditurus.& de hoc
dicam poſt.Ad confirmationem ex hoc,ſi quis aſtrologus,

dico illũm ꝓ eo nõ teneri iniuriarũ,quia nõ ſimpliciter di=
cit eũ eſſe furẽ,ſed ſecũdũ artis ſuæ documẽta:& ergo nõ te
net iniuriarũ:ſed alijs cõſtitutionbus,ſi arte illicita vſus fue
rit.Prudẽtiores aſtrologi ſolũ iudicarẽt ſuꝑ inclinatiõe vel
cõiectura veriſimili quãtũ ꝓbabilitatis vel apparẽtiæ habe
ri põt ex hoc ꝙ cõiter hoĩes ſequuntur ſuas inclinationes:
ſed certe occurrunt frequẽter cauſæ ſecundæ cõtrariũ inclĩ=
nãtes,& per liberũ arbitriũ plures reſiſtunt,obediẽtes ratio
ni:vel dedecus infamiã vl'incõmoda pœnarũ vel damnorũ
quæ regulariter illa comitaẽ,exhorrẽtes.etiã parum arguit,
lex nõ dat actionẽ iniuriarũ,ꝙ ergo nõ peccet,vel nõ teneẽ
ad famæ reſtitutionẽ.nã vt ſupra dixi,non cõcedit actionem
iniuriarum niſi quis ſtatim cũ audierit iniurias , reuocaue=
rit an animum,& nihilominus peccat,& reſtituere obligaẽ.
C ¶ Ad ſecundũ dico poſt Henricũ de Gãdauo Quodlibet.j.
C q.xxxiij.Iuramentũ de veritate dicenda ſuper interrogãdis,
ſe non extendit ad penitus occulta,cũ non poſſit iuramen=
tum eſſe iniquitatis vinculũ.Cõtra charitatem autẽ eſt vt=
de occulto alium vel ſemetipſum prodat in publico : imò
ſi ſpeciale iuramentũ preſtiterit dicere veritatẽ ſuper peni=
tus occulto,peccat iurando,ſed non tenetur ſeruare qd' iu=
rando promiſit.Et cum petit argumentum,vel dicet ſe nihil
ſcire de illo facto penitus occulto,vel tacebit,aut plane ve=
ritatem dicet?Si primum,mentitur.dico ꝙ nõ mentitur:qa
ſolũ intelligitur diſtributio fieri.pro his quæ licet alijs pan
dere:quemadmodum & ſacerdos licite dicit ſe hoc crimen
nõ audiſſe ex eo,quãquã adderet etiam ꝙ non in confeſſio=
ne ſacramentali,ſi loquens ſe reſtringere velit ad ea quæ lici=
te referunẽ.Et ꝑ hoc euitatur difficultas argumenti:Si dice=
ret ſe audiſſe ab eo in confeſſione,verum diceret:ergo cõtra=
dictorij aſſertio eſt falſa.non enim contradicunt quando in
vna reſtrictius loquiẽ,quã in altera.Iuxta hoc vide quæ ad
longũ dicit Pal.xxj.diſ.iiij.q.iij.art.iij.cũ ſacerdos ꝓducit in
teſtem,vel ſponte loquitur:preſertim cum dicit ſacerdos ſe
nullo modo ſciendi ſcire:ſic loquens, quãtumlibet generalia
ſint verba,intendit ſe reſtringere:& audiens ſimiliter debet

intelligere:nõ eſt mendaciũ.Ad primã cõfirmationem dicit
Lyra textũ illũ Leuitici procedere in foro iudicij cũ aliquis
producitur in teſtem:& ergo debere intelligi de nõ penitus
occulto.nihilominus ſuppoſito ꝙ textus de penitus occulto
intelligatur , vt Aug. eũ intelligit , & ponitur eius ſententia
ibi in gl.& inducit eã Gratia.di.ca.hoc videẽ.dico ꝙ proce=
dit in caſu neceſſitatis,puta ad impediendum periurium ꝓ=
ximi:& in neceſſitate periculi animę corporis vl' bonorum
licet,ſed nõ ꝓ ſola vtilitate.ad quã ſententiam aꝑte declinat
Petrus de pa.di.xxi.iiij.q.iij.artic.ij.cõ.ij .reſoluens ad hoc ꝙ
ꝓ neceſſitate cõfeſſionis debet alium compeccantem nomi=
nare,nõ ꝓ vtilitate , ſi ſcilicet exprimi poſſet ſpecies peccati
ſine expreſſione tertij.ſed melius remediũ adhiberetur expri=
mendo.non eſt tamen nominandus,qa cõſilia intellgũtur ſa
luis pręceptis,& pręcepta minora ſaluis maioribus.Per idẽ
ſoluo argumentũ ſeu cõfirmationem de excõmunicatione
lata in eos q ſcientes impedimentũ matrimonij non detegũt
&c.ꝙ hoc etiã ꝓcedit in caſu neceſſitatis ad ĩpediendũ pec= D
catũ futurũ ſponſi vel ſponſę,cuius peccato cõtracta eſt cõ D
ſanguinitas.nã ille peccaret craſſa ignorantia vel ſcienter cõ
trahẽs cũ affine intra quartum gradũ.Fateor tamen ꝙ ꝓ cõ
ſeruatione famę eius debet ſciens affinitatem ei prius intima
re,vt deſiſtat ꝓpter affinitatem cõtractam.ſi non credit cõ
ſanguinitatem eſſe inter cognitã per futurũ ſponſum, poteſt
facile de hoc certior reddi ꝑ cognatos prodendo ſuum pecca
tum:& ſi vellet abſque inquiſitiõe ad cõtractũ matrimonij
ꝓcedere, peccaret:ad quod peccatũ ĩpediẽdũ licet detegere
illi q nouit prodeſſe,& non obeſſe. Ad tertiam confirmatio
nem,ꝙ pro ſcandalo nõ eſt veritas relinquenda:reſpõdeo ꝙ
hoc procedit de veritate vitę quæ idem eſt quod rectitudo
vitę:quæ nõ deſeritur ſine peccato.ſed veritas dicti bene po
teſt taceri : quanuis non falſum dici pro ſcandalo euitando,
vel alterius dedecore ſeu infamia . ¶ Ad tertiam principa=
le,ad legem eum qui &c.dico quòd procedit in crimine nõ
penitus occulto,ſed quòd probari poteſt iudiciario ordines
vt probaui ex cap . ſi ſacerdos . & ad improbationem dico

primo, crimen probari pōt quãuis nō multis ſed vni tñ cō-ſtat: & ſic eſt ſine infamia. Verbi gratia ponatis ꝙ ego ſolus ſciã fœminã eſſe q̃ ſe gerit ꝓ ſacerdote, ſicut accidit de Ioāne ſeptimo imediato ſucceſſore Leonis quarti: qui (vt Platina refert poſt Martinū, & ſimiliter refert faſciculus tēporū) mulier fuit. hic poſſum ꝓbare crimen eius, & nulla reſpergit infamia. Similiter vidi ꝙ paterã ĩ manicã poſuit, & habet: alij infamant, & fit turbatio: ego ꝑ aſpectū poſſum demonſtrare illū habere q infamatus nō eſt. Secūdo dico, licet is cuius crimen duobus cognitū eſt, ꝑdidit famã apud illos: pōt tñ adhuc integræ exiſtimationis eſſe apud alios, & ſic infamati: quanuis nō ſit apud omnes integræ exiſtimationis & famę. nec hoc eſt corrūpere textū, vt argumentū ꝑtendit. Et ad cōfirmationē dico ꝙ fama eſt in bonis hoīs & ei debita, ſicut & bona fortunæ, & cōtra iuſtitiã eſt ei illã auferre ſine cauſa ſufficienti, q̃ eſt neceſſitatis in crimine occulto, vel vtilitatis in crimine nō occulto. Et cū dicitur, nulli debet̃ falſa laus vel exiſtimatio: cū approbare falſa ꝓ veris vnū ſit ex vitijs noſtræ miſeriæ. in ench. xx. c. Reſpōdeo, aliud eſt aliqd debere ꝑ condignitatē, aliud ꝑ iuſtitiã. Cape exemplū, aliquis eſt
E in crimine propter quod poteſt omnibus bonis priuari. ille
E eſt bonis indignus: ſicut ſecundum Auguſti. peccator indignus eſt pane quo veſcitur: nihilominus qui ante ſententiã auferret eius bona, contra iuſtitiam faceret, & obligaretur reſtituere. Clarius exemplum pone in oppido vel terra cui iuſte poteſt bellum indici: à quo iniuſte auferrent̃ bona antequam bellum proclamatum ſit. ſic de falſa exiſtimatione qua homo indignus eſt. Nec mirum ꝙ hoc deputetur inter vitia noſtrę miſeriæ, qa in ſtatu naturæ inſtitutæ & poſt in beatitudine nihil indigni poſſidebimus. Spectat ergo ad noſtram miſeriam ꝙ indignus iuſte tamen aliquid poſſideat. ¶ Ad quartum principale, contra charitatem eſt compelle
F re vel requirere vt de occulto crimine quis ſe in publico ꝓ-
F dat. Et ad textum inductum. Nume. v. dico ꝙ illud permiſſum erat à deo propter euitationem maioris mali, ne ſcilicet mariti ſpiritu zelotypiæ agitati frequenter vxores occide-

rent innocentes: ideo ꝑ miraculū reas puniuit, vt innocentibus vitã ſeruaret & tutaret. ſed vt hoc zelotypos nō excuſabat à peccato cōpellendi vxores innocētes ex ſola & falſa ſuſpiciōe ad purgādū ſup delicto bibēdo aquas amariſſimas in quas ſacerdos maledictã cōgeſſerat: ita nec de nocētibus in occulto crimine: ꝓ̄ſertim cū ſola ſuſpicione ad hoc faciendū ſtimulabat̃. Vel dico ꝙ nō cogebat̃ mulier illic ſe ꝓdere in crimine occulto, ſed dñs qui auctor eſt vitæ & famæ, eã puniuit ſi adulterij rea erat. Ad confirmationem ex concilio
Guarmacieñ dicit glo. illi eſſe derogatū, qa ſuſpectis nō de- G
bet dari euchariſtia. de cōſecra. diſt. ij. tribus. & de purg. vul- G
gari. c. dilecti. Similiter dicit beatus Tho. ix. diſt. iiij. q. v. art. ij. ad ſecundū argumentū, ꝙ illi eſt derogatū, qa facere tales ꝓbationes eſt tentare deū. Sed in effectu eſt dicere ꝙ cōciliū hoc ſtatuendo errauerit. Ideo aliter rñdeo ꝙ de crimine occulto nō tenet̃ ſe prodere niſi alijs innocentibus vel toti congregationi vel alijs priuatis ꝑſonis preiudiciū famę vel corporis vel mēbrorū imineret. tūc em̄ manet in peccato quãdiu ſemetipſum vel crimē occultū ſuū occultat: & propter hūc caſum videt̃ conciliū ſtatuiſſe. Si aūt tale qd nō occurrat, pōt occulte pœnitere, & euchariſtiã ſumere: nec quicquã ad eū qua mente alius ei euchariſtiã tradit, qñ ipſe ſolū intēdit euchariſtiã ad animæ ſalutē ſumere, & nō in ſignum ſuæ innocētiæ à crimine, niſi forte vt in publico &c. Ad aliã cōfirmationē de excommunicatione pro peccato occulto, admitto ꝙ vere excōmunicatur etiã pro ſolo actu interiori occulto mentis, ſed poteſt abſolutionē quaſi pro alio petere: & ſic non habet prodere ſeipſum. Item per ſacerdotem cui in cōfeſſione detexit, à quo vult poſt ſacramētaliter abſolui: & ſic non prodit ſe plus ꝗ̄ ſi crimini non eſſet annexa excommunicatio. ¶ Ad quintū. ſatis dixi circa quintã difficultatem quibus caſibus homo tenetur occultum crimen
proximi propalare, puta via defenſionis, non per modum H
inuaſionis: & ob neceſſitatem vel eius qui crimen commiſ- H
ſit, vel aliorum, non propter ſolam vel ſpiritualem vel temporalem vtilitatem. ¶ Pro materia tamen eorum quæ tan-

gunt̃ in argumento, duo ſunt notãda. Primũ, ꝙ nõ valet cõſequentia, iſte tenet̃ ſuũ crimen occultũ ꝓpalare aliȷs vel detegere: ergo conſentit actu debito vt alius faciat. patet in ſimili inſtantia, iſte diues tenetur huic pauperi de bonis ſuis eleemoſynã ne diutius eſurẽ patiat̃, dare: ergo cõſentit actu debito ꝙ iſte aliꝰ de ſuis bonis faciat. ſtat em̃ ꝙ vterqꝫ ęqualiter obliget̃, & vno faciente alius liberat̃. Etiã de alienis nõ licet alteri eleemoſynã facere, niſi ĩ extrema neceſſitate, & cũ quis in proprȷs nõ habet vnde faciat. Vñ manifeſte patet ꝙ licet diues ſit in obligatiõe vt faciat, tñ nõ currit ei obligatio cõſentiẽdi vt eo nõ faciente faciat de ſuis bonis alter. Sic in ꝓpoſito, qa ſtat aliqñ detectionẽ occulti peccati vtilẽ futurã ad liberationẽ innocẽtis à morte & ab infamia, ſi fieret per principalem qui peccauit, vbi per alium ad ſolam turbationem & infamiam detegentis proficeret. Exemplum, rex imponit iſti homicidium quod ipſemet fecit coram vnico familiari minimæ auctoritatis. familiaris hoc detegendo (ponamus) præſcit quòd nihil ex hoc proficere, ſed ſolam indignationem aliorum prouocans, potius eiuſdem facti cum alio reus æſtimabitur. hic quia rex non obligatur conſentire in quodcunqꝫ peccatum: non conſentit actu debito vt ille crimen ſuum eo nolente prodat. verũ fateor, vt tenemur manum continere ab oppreſſione proximi, & obligamur cõſentire vt ꝓhibeamur ab oppreſſione inuiti cum fieri licite põt & ſine peccato: ita obligamur cauſam amouere infamiæ & damnorum proximi, & tenemur conſentire vt nobis inuitis per alium fiat quantum fieri põt ab alio ſine peccato. Et per hoc excluditur occurſus circunſtantiarũ ꝓpter quas principali liceret, & nõ alteri: nec mouere debet aliquẽ qđ adduxi de eleemoſyna: qa defenſio ab oppreſſione ſimiliter currit cũ releuamine extremæ neceſſitatis. vnde poſſum iniuriatũ quantũ ſub moderamine inculpatæ tutelæ neceſſarium defenſioni fuit, de bonis proprȷs iniuriantis defende-
II re & tueri. ❡ Secundo aduerte circa illud qđ adductũ fuit de ꝓditiõe furis: cũ res furtiua demõſtrari nõ põt niſi ſimul innoteſcendo furẽ, ſeu eius peccatũ furti: tunc furtũ illud nõ

eſt penitus occultũ, ſed eo tunc probabile: vt in caſu, conuiuio finito, omnes includuntur propter pateram deperditã: quã ego vidi Petrũ ſub axillis ponere, & adhuc habere. hoc facile probo adducendo alios vt videant. Sed imminente ei periculo vitæ qũo poſſit ſacerdos ipſum prodere, alia quæſtio eſt: forte ſufficeret cautela. c. prelatis, de homicidio. libro ſexto. ❡ Ad argumenta quæ adducta ſunt de crimine non occulto. Ad primum, ſicut crimen non occultum licet accuſare in publico ad pœnam propter vtilitatem reipublicæ, ita vt ceteri timorẽ habeant, iuxta ſentẽtiã apoſtoli: ita licet publice peccantem coram omnibus arguere: ſimiliter vt à ſimilibus caueant, remonſtrare facti qualitatẽ, videlicet qđ iniquitatem continet ſeu peccatum, prout erat in reprehenſione qua Petrum Paulus corripuit. ſecus cum ſit in contumeliam, & non ex rationabili & iuſta cauſa. ❡ Ad ſecundum, lex eum, procedit cum expedit crimẽ illud notum facere, vt ſupra ex ratione quam ſubinfert, crimina em̃ nocentiũ nota eſſe & expedire & oportere. ex quo (vt dixi) notat Barto. & doctores, ſi nõ expedit ea ſuper quibus alium ĩfamat, nota eſſe, tenetur iniuriarum. non ſufficit ergo veritas dicti, ſed requiritur iuſta cauſa dicendi. Quod additur ex Speculatore, hoc cum pro infamante eſt præſumptio quòd iuſta & rationabili cauſa fecerit, vt puta cum proceſſit denũciãdo, accuſando, vel ſimiliter. tunc enim non cõpetit infamato iniuriarum actio, niſi ex dicti falſitate. Ad. l. ſi non es nunciator. C. de iniurȷs, dico qđ cõtrarius ſenſus ibi collectus debet intelligi cũm expedit. hoc verum aliȷs notũ fieri, iuxta rationem. l. eum qui. ff. de iniur. & notata doct. ibi, vt etiam locum habeat ſenſus qui à contrarȷs colligit̃ in. d. l. ſi nõ cõuitȷ. Ad confirmationẽ nego conſequentiã: & eſt ratio, qa excuſatur illic ſolum ab iniuria qualis in matronam vel virginem committitur, qui eam deprehendit in veſte ancillari vel meretricia: non autem excuſaretur ſi eandem poſt in matronali habitu appellauerit, quãuis aliquando in nõ matronali habitu fuiſſet. In propoſito actus criminis tranſit, & nõ manet homo in eo habitu quaſi vili. Et ſuppoſito quòd ſit

crimen cõtinuatũ,vt in detẽtione alieni,in cõcubinatu vel
hmõi:nihilominus quia talibus improperãdo ſua impfe=
cta & vitia cõmitti põt & cõmittitur iniuria:ideo ſolũ ꝓ
bat excuſari & defendi hoiem à parte iniuriarũ,q̃ à talibus
adijcerẽt ex probitate ſeu integritate vitæ,quẽadmodũ mi
nor iniuria eſt appellare vel dicere fatuũ qui vere eſt fatu9,
ꝙ eũ qui prudẽs eſt & nõ fatuus.¶ Ad tertiũ.Chriſt9 iu=
ſta & rõnabili cã pctm̃ publicũ futurũ p̃dixit,vt diſcipu=
los p̃muniret & ĩ humilitatẽ efficacius adduceret,nõ in cõ
tumeliã vel opprobriũ:ſicut etiã licet pctm̃ p̃teritũ,qd̃ ſci
K licet ꝓbari põt,ex iuſta & rõnabili cã referre.¶ Ad quar=
K tũ nego maiorẽ,quia habet etiã rõnẽ pctĩ:quia lædit pudo=
rẽ,& infert ꝓximo opprobriũ vel contumeliã:ſicut ſi quis
appellet aliquẽ gibboſum vel ſpuriũ apud eos qui eũ talẽ
cognoſcũt.vltra hoc tñ dico eũ obligari ad famæ reparatio
nẽ,cũ eius crimen nõ occultũ quibus cognitũ erat detegit:
niſi iuſta cauſa ſubſit,vt dixi in deciſione q̃onis:ſicut in da=
mnis ꝓximo illatis in bello,ſi non ſubeſt iuſta cauſa bellan=
di.Et cũ ex hoc adducitur inconueniens,ꝙ ergo de publice
inſcalato vel primipilo ſeditionis non licebit alijs referre q
ignorant:Rñdeo:non licet in illius opprobriũ vel contume=
liã:ſicut nec de alijs vitijs notorijs corporis,vel defectibus
nataliũ,ſed ex cauſa,quia expedit ſimilia referre in notitiam
hoim de pſonis cognitis,vt adducãtur in horrorem vitij &
deteſtationẽ,& ſimilia caueant,vel caueant ne familiaritate
vel fauore aut laude talium perſonarũ famæ vel bonorum
iacturã incurrant,vel animentur de conſimili etiã crimine
iuſtitiam facere,& ſic de alijs multis cauſis rationabilibus.
Sed an referẽs non ſub exiſtente cauſa rõnabili teneat̃ ad fa
L mæ reparationem?Reſpõdeo,ſicut in rebus minimis niſi a=
L nimus damnificandi aſſit.furtum non committitur,qa qđ
modicum eſt,ratio apprehẽdit quaſi nihil:& ideo in his q̃
minima ſunt,homo non reputat ſibi nocumentum fieri:&
ille qui accipit,poteſt præſumere non eſſe contra volũtatẽ
eius cuius res ſit,vt carpendo florẽ in orto,vel cõfricando
aliquid de ſpica in agro:de quo vide Tho.ij.ij.q.lxvj.art.vj.
ad.iij.

ad.iij.ſi fama adeo eſt tenui,vel infamia apud tam multos ꝙ
veriſimiliter nihil reputat vel in ſe minimũ eſt illũ apud ali
quos reputari adhuc integræ famæ:nõ teneo infamãtẽ etiã
ex libidine loquentẽ obligari ad reſtitutionẽ. Huius exẽplũ
etiã eſt ſi quis diffamatus eſt de centũ homicidijs vel latro=
cinijs:et ẽt adhuc addo vnũ nõ occultũ,ĩ nullo illi nocere vi
deor vel infamatũ de adulterijs,ĩfamo etiã de fornicatiõib9:
vel ĩfamatũ de iniuſtitia,infamo etiã de auaritia:ſicut in iſtis
& ſimilibus addendo infamiã diſtincti criminis,nullũ repu
tatur damnũ:ita nec eius famam apud aliquos tollere qui
alias eſt notorie infamatus.¶ Ad cõfirmationẽ dico ꝙ nõ
eſt ſimile de exiſtimatiõe ſeu fama,quã homo tenet̃ aſperna=
ri & ſpernere,ac errorẽ exiſtimatiõis corrigere:vt ĩ falſa lau
de de ſcientia,arte,& eminẽti p̃ſtantia q̃ in bono ſupererogationis inuenit.nã qui illã aufert,nec contumeliã illi facit: M
nec famã quã alius abijcere tenet̃,reputare obligatur.Aliud M
de falſa exiſtimatione quam homo abijcere & contemnere
non tenetur : nec hominũ errorẽ ad ſuæ vtilitatis ꝓportio=
nẽ corrigere:ſed potius ſemetipſum cõmutãdo,exiſtimatio=
nẽ hominũ quæ erronea & falſa erat,verã facere.Nam cũ in
illius ablationẽ nõ cõſentiat,ſi etiã nõ ſubſit rationabilis cau
ſa:& peccat cõtumeliã faciens auferendo:& reſtituere ſuo
modo tenet̃.Dices fortaſſe,non tenetur facere vt nullũ cri=
men cõmiſerit,imò videtur obligatus contẽnere,abijcere &
corrigere errorem exiſtimationis hominum qua falſo credi
tur ſemper fuiſſe integerrimæ vitæ.Reſpõdeo , non tenetur
errorem illius exiſtimatione corrigere,niſi hoc poſſit ſine ia
ctura & præiudicio exiſtimationis quo ad integritatem ſeu
bonitatem vitæ pro præſenti.qđ ſi hoc facere poſſet(quòd
difficile & rarum eſt ſatis, quoniam ſemel malus,præſumi=
tur ſemper malus)fateor non obligaberis ad famæ repara=
tionẽ:nihilominus à peccato opprobrij cõtumeliæ vel de=
tractionis nõ magis excuſaberis,ꝙ ſi eũ fatuũ prædices,mã
cũ,hermaphrodiũ,ſpurium,& ſic de alijs.Intelligo ſine ra=
tionabili cauſa:nã ex cauſa licet huiuſmodi etiã hominum
pudenda detegere,& vtilitatem morum(vt dixi) prædicare

A SECVNDO VT clarius videamus qd dã=
nabilius ſit, detrahere, an audire detrahẽtẽ: indu
cã primo media quibus à culpa defendi videatᷣ
audiens detrahentẽ. ¶ Primo qa nemo de ope=
re alieno redditurus eſt rationẽ ĩ die iudicij: ſed
de ꝓprio: iuxta illud ſymbo. Athanaſij: Ad cuiꝰ aduẽtũ oẽs
hoĩes reſurgere habẽt cũ corporibus ſuis, & redditiuri ſunt
de factis ꝓprijs rationẽ. & Apoſtolus. ij. ad Cori. v. Oẽs nos
manifeſtari oportet añ tribunal Chriſti: vt referat vnuſqſq̃
ꝓut geſſit in corpe ſuo ſiue malũ ſiue bonũ. Scẽdo ſic. Greg.
ſuper Ezechielẽ homilia. ix. dicit: Linguas detrahẽtiũ ſicut
nr̃o ſtudio nõ debemꝰ excitare, ne ip̃i pereãt: ita ꝑ noſtrã ma
litiã excitatas ęquanimiter tolerare, vt meritũ nobis creſcat.
Ergo non oportet nobis detrahentẽ ꝓhibere: & per conſe=
quens nec detrahentẽ proximo. Tenet vltima conſequentia.
quia magis tenemur zelare propriã famã q̃ proximi. Et cõ=
firmatur: quia detractio ſæpe fit de vero crimine: ſed p̃cipit
Sapiens, Non contradicas verbo veritatis vllo modo: & de
mẽdacio ineruditiõis tuæ cõfundere. Eccleſiaſtici. iiij. Etiam
confirmatur ſecũdo: quia permittit deus in bonorũ detra=
ctionẽ multos prorũpere: vt ſi in corde eorũ aliqua culpa
ſit nata ab ore laudantium, ab ore vituperantium ſuffocet.
vj. q. j. ſunt plurimi. ſed vtilitatem proximi impedire non
debemus. ergo. ¶ Tertio confuſio & opprobrium & con=
B tumelia quæ in hominem excitãtur, de præcepto dei & eius
diſpoſitione fiunt. ſed diuinæ voluntati & diſpoſitioni in
illis reſiſtere non licet: ergo. Antecedens patet. ij. Regum.
xvj. cum Semey maledicentem Dauid Abyſai interficere vo
luiſſet dicens. Quid maledicit canis hic moriturus domi=
no meo regi? Vadam & amputabo caput eius: prohibuit
eum Dauid dicens: Quid mihi & vobis filij Saruiæ? Dimit
tite eum vt maledicat. dominus enim præcepit ei vt male=
dicat Dauid: & quis eſt qui audeat dicere, Cur hoc facis?
&c. Non præcepit autem deus: niſi permittendo &c. vt illic
habet gloſ. & communiter omnes doct. tenent. Deus enim
nemini mandauit impie viuere. Eccleſiaſtici. xv. ergo nõ li=

cet in huiuſmodi reſiſtere. Et cõfirmo: quia cũ à domino hũ
iuſmodi plagis cõtumelię & detractiõis iudicamur, corripi
mur: vt non cum hoc mundo damnemur. j. ad Corint. xj. er=
go iuxta conſilium Gamalielis Actuum. v. oportet attende
re an hoc conſilium ſit à deo, an ex hominibus. ſi ex homini=
bus, diſſoluetur: ſi autem ex deo eſt, non poterimus diſſolue=
re illud, ne forte deo repugnare videamur. & per conſequens
permittendo detractionem etiam de proximo non peccat. C
¶ In contrarium eſt illud Bernardi. ad Eugenium de conſi
deratione lib. ij. Detrahere, an detrahentem audire, quid ho=
rum damnabilius ſit, non facile dixerim. ¶ Pro huius deci=
ſione pono tres propoſitiones. Prima, Quicũq; dat cauſam
detractioni requirendo, inſtigando, vel ſigna futuræ gratifi
cationis exhibendo, propter quæ detractio veriſimiliter fu=
tura eſt: grauius detrahente peccat: & ad famæ reparationẽ
quàm cauſaliter abſtulit, æque vel magis quàm detractor
obligatur. Quòd peccat: patet ſententia apoſtoli ad Roma.
j. vbi præmiſſo de cõtumelioſis & odibilibus deo detracto
ribus concludit: Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt ſed
& qui conſentiunt facientibus. Item talis deterior eſt homi
cida: qa ille corpus occidit, iſte animam: imò duas animas,
ſcilicet detrahentis, & ſuam. & Auguſt. ſententia eſt de eo q
prouocat ad iurandum quem ſcit falſum eſſe iuraturũ. xxij.
q. v. ca. qui prouocat. &. c. qui exigit. quòd grauius peccat:
quia non ſolum errat, ſed alijs errorum offendicula præpa=
rat: qui vtique damnabilior eſt illo qui errat. xxiiij. q. iij. qui
aliorum. Quòd tenetur reſtituere, patet: quia maxima docto
rum eſt, Quicunque contra iuſtitiam cauſaliter aliquid au=
fert, tenetur ad reſtitutionem. Forte dices, ex complacentia
vel conſenſu ad damnificationem proximi nõ obligatᷣ quis
damna reparare. non enim homicida vel fur eſt qui gratum
ſibi oſtendit eſſe furtũ vel homicidiũ. Reſpondeo: verũ eſt,
niſi ꝑ ſigna gratificatiõis futuræ vel cõplacentiæ dãnis hu=
iuſmodi ſcilicet furto vel homicidio cãm dederit. ſic cõplã=
cẽtia & gratificatio iudæorũ ĩ hoc q, Herodes occiderat Ia D
cobũ fratrẽ Ioãnis gladio, cãm dedit quare voluit app̃hẽde=

re & Petrum. Actuum.xiȷ.Sic princeps qui libenter audit
verba mendaciȷ,cā eſt in miniſtris doli & mendaciȷ.Prouer
bio.xxix.Princeps qui libenter audit verba mendaciȷ,oēs
miniſtros impios habet.Sic & nos qui libenter obſcęna au=
dimus,& illis delectamur & paſcimur:cā ſumus ſcurrilita=
tis eorū qui ad mēſas noſtras lubrica afferūt.Et ꝑ hoc patet
periculū & dānatio eorū qui alios vt aliorū ſecreta crimina
referāt inducūt interdū ſub pollicitatiōe ꝙ nulli alteri refe=
rent:& de his q mittūt ad ſcrutandum de occultis, vt ꝑ eos
ſciant &c.❡Secunda ꝓpoſitio:Tenemur infamiā oppro=
briū & cōfuſionē ꝓximi prohibere in rebus fortunę mino=
rū ponderū:vt patet Exodi.xxiȷ.Si occurreris boui inimici
tui aut aſino erranti,reduc ad eū.ſi videris aſinū odientis te
iacere ſub onere:nō pertranſibis eū, ſed ſublenabis eū.idē de
qualibet re fratris p̄cipit Deute.xxiȷ.Ex quo cōcludit cōſi=
militer beatus Tho.& recte de fama.iȷ. iȷ.quæſt.lxxiȷ.ar.iiȷ.
in ſolu.ad.ſ.argu.Itē pſalmo.xiiȷ.vbi noſtra trāſlatio habet,
Nec fecit ꝓximo ſuo malū,& opprobriū nō accepit aduer
ſus ꝓximos ſuos:tranſlatio Hierony.ſecundū Hebraicā ve=
ritatē habet,Et opprobriū aduerſus ꝓximū nō ſuſtinuit.Et
cōcludit in fine pſal.Qui facit hæc,nō cōmouebit inęternū.
Patet ergo manifeſte ꝙ ad hoc obligamur. Item Eſa.xxxiȷ.
Quis poterit ex vobis habitare cū igne deuorante? qs habi
tabit ex vobis cū ardoribus ſempiternis?Qui ambulat in iu
ſtitiȷs,& loquit veritatē:qui ꝓȷcit auaritiā ex calumnia:&
excutit manus ſuas ab omni munere:qui obturat aures ſuas
ne audiat ſanguinem : & claudit oculos ſuos ne videat ma=
lum:iſte in excelſis habitabit &c.Sed vt illic gl.dicit:in ver
bo ſanguinem,omnis iniquitas,oppreſſio & iniuſtitia, iudi
cium ſanguinis eſt,& ſine gladio voluntate interficit.Ergo
qui non obturat aurem ne detractionem audiat, in excelſis
non habitabit &c.ſed tenetur quātū poteſt prohibere hāc
infamiæ oppreſſionem:& ad minus ſignis diſplicentię indi=
care alteri quòd non licet, mœrore & triſtitia vultus.Pro=
uerb.xxv.Ventus aquilo diſſipat nubes:& facies triſtis lin=
guam detrahentem.❡Tertia propoſitio:Qui omittit pro=

hibere detrahentē ſeu infamantem, ne incitatus grauiora &
deteriora dicat:charitatis cōſilio agitur, nō occaſione cupi=
ditatis.Si omittit ne indignetur ei detrahens, vel illius gratiā
ꝑdat:quāquam ſimul cōcurrat quòd prohibitꝰ deteriora di
cturus eſſet, peccat:ſed nō cōtra præceptum defendendi fa=
mam proximi.Si ex odio omittit, & vt ꝓximus infametur,
nō ꝓ ſua quiete, vel cōmoditatis ſeruandę aut acquirendę
gratia:fauere & cōſentire videtur:adeò vt in detrahentē lata
excommunicatio ipſum inuoluat:ſed ad famę reſtitutionem
nō tenetur.Prima pars patet:qa cōſimili cauſa licet omitte=
re fraternam correptionem:vt Aug.habet primo de ciuitate
dei:quod & dicit cōſiliū eſſe charitatis,nō occaſionē cupidi
tatis.Secūda pars cōcluſionis patet ex ſimili,ſi quis non det
medicinam vel eleemoſynam ei cui obfutura eſſet, non pec=
cat:vt tranſgreſſor pręcepti de dādo eleemoſynam neceſſita=
tem patiētibus:ſi tamē adiecerit finem indebitū quare omit
tit,peccat cōtra charitatem, omiſſionem ipſam in finem in=
debitū referendo:ſicut qui omittit furari, quod abſolute eſt
in pracepto,vt vitet infamiam vel ſuſpendium.cap.ſi ꝓpter
ea. de pœniten.diſt.ſ. Tertia pars cōcluſionis patet : qa licet
olim inter doc.magna altercatio & conflictus fuerit an qli=
bet teneatur aliū defendere,vl' ſoli in poraſtate conſtituti:vt
patet in gl.c.error.lxxxiȷ.diſt.c.nō inferenda. & ſequētibus.
xxiii.q.iȷ.c.quātę.de ſentēt.excōmunicat.cōmuniſtamē doc.
ſentētia habet quòd quiſq; tenetur etiā à ſocio iniuriā repel
lere:ꝓ quo ad literā facere videt tex.c.dilecti.de ſent. excom=
municat.li.vi.& dicūt eos ſolum laqueari ſententia excom=
municationis latę a canone in ꝑcutientes clericum, q dolo
omittunt prohibere cleri ꝑcuſſionem.ita notat Ioan.and.Pa
normitanus & aliȷ i.d.c.quantę.quod intellige verū de dolo
ꝑcuſſionis ſeu iniuriæ vt finis intentę: qa fauere interpretat
illic.tex.eos q cū poſſunt deſinunt manifeſto facinori obuia
re.ſi autē dolo nō vt clericus ꝑcutiatur,ſed ipſe ꝑcuſſor offi
cio priuetur, vel confundatur ſi clericum percutere auſit,
vel certe parum clericum lędens multum lędatur, & ſic de
aliȷs ; non incideret ex hoc illam canonis excommunicatio=

nem.ergo in propoſito ſnīa excōica.lata in eū qui in futurū detraxerit,etiam cōplectitur eum qui dolo omittit prohibere detrahentem,vt proximus detractione infametur.Quòd tñ ex hoc ad famæ reſtitutionē &c.patet:quia licet dolo qs dū poſſit furtū omittit vel rapinam prohibere,etiam dolose:non tenetur propter hoc ad rei furtiuæ vel raptæ reſtitutionē,ad quam ſolū tenetur qui rē abſtulit vel detinet,vel alterius illorū cā eſt vel fuit:quorū nullū eſt in propoſito, Nec obſtat ꝙ in ptāte cōſtituti tenētur damnificatis reſti-

E tuere ſi non prohibent rapinas furta vel hmōi dū poſſunt: quia ſtipendio publico ad hoc ſunt conducti ad ciuitatem cuſtodiendā,ne permittant hoſtes ingredi,& ciues damnificari.Secus in alijs q ſola lege charitatis ad hoc noſcuntur obligati.Ex his patet qſiti principalis deciſio,videlicet ꝙ audiens detractionē & non ꝓhibens minus peccat cæteris paribus ꝙ̄ crimina referēs,niſi detractioni cām dederit.Et quia frequēter ex circunſtantijs facti dubiū eſt an audiēdo gaudenter detractionē ſine vultu triſti,detractioni cauſam dederit vel nō:propter hoc dubiū facti videtur Bernardus dixiſſe:Detrahere,vel detrahentē audire,quid horū damnabilius ſit,non facile dixerim.¶ Contra hanc ſolutionem arguit dominus Quodlibetarius hoc medio.Cauſa efficax & principalis facti ſemper peccat grauius ꝙ̄ cauſa occaſionalis.ſed qui alium conſilio vel ſignis complacentiæ animat ad detrahendū,ſolum eſt cauſa occaſionalis facti detractionis,& non efficax & principalis:ergo male innuit pars exceptiua quòd grauius peccat.Minor patet:quia ſecundum Philoſoph.iij.Ethico.ridiculum eſt accuſare externa,& nō ſeipſum potius qui facile ab his capiatur.Præterea minus videtur vti malo alterius etiam præter neceſſitatem,quàm facere malum.Sed qui ſignis complacentiæ ſeſe indicat libenter detractionem audire,non facit,ſed vtitur malo alterius qui iam mente præconceperat:ergo minus peccat quā

F detrahens.¶ Ad primum reſpondeo negando minorem, nam is propter cuius conſilium gratificationem vel hortatum fit detractio eſt principalis cauſa,nō occaſionalis tantum.illa enim dicit̄ occaſionalis quæ ad opꝰ ꝓ ſe nō inclinat: ſed alius ex hoc aſſumit ſibi animū faciendi: ſicut q corripit maleuolū, eſt occaſio & nō vera cauſa quare deterius facit: & q dolos varios deteſtatur, eſt occaſio quare alius cū opportunitas fuerit ei,illa ſubtilitate doli ꝓximū circunuenit. Et ad ꝓbationē:philoſophus ſolū intendit nō poſſe ſufficientem excuſationem afferre q ſic exterius ad peccandum fuit illectus: ſed non dicit externa occaſionem ſolum afferre & non per veram cauſam influere ad effectum. Preterea occaſio data habet veram rationem cauſæ efficientis:& ſic cauſa occaſionalis ꝑ occaſionem datam deterius facit, qa occidit duas animas,quàm exequēs ſeu faciens opus: vt alliciens occaſionaliter ad furtū vel adulteriū,quàm fur ipſe vel adulter. ¶ Ad ſecundū dico quòd nō eſt ſolū malo alterius vti, ſed cauſam dare & quodammodo inducere vt faciat:ſicut princeps oſtendens ſibi rem gratā fieri in relatione mendacij: ex hoc omnes miniſtros,qa ei gratificari cupiunt mendaces facit & impios.dicit Grego.Scire debent prælati quòd ſi vnquam mala perpetrant,tot mortibus digni ſunt quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt.xj. quæſtione. iij.præcipue.quanto magis cū ꝑ ſcelera gratiam noſtram ꝓmerēdam exponimus.¶ Ad rationes ante oppoſitū. Ad pri- G
mā dico quòd cū iudicamur de hoc quòd detractioni aurē cōmodamus,vel illam non prohibemus:non iudicamur de opere alieno,ſed proprio:vel commiſſione commodādo aurem, vel omiſſione in non prohibendo. Vnde Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum: Caue ne aut linguam aut aures habeas prurientes : id eſt ne aut ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens inquit aduerſus fratrem detrahebas &c.Neque vero illa iuſta eſt excuſatio,Referentibus alijs iniuriam facere non poſſum. Nemo inuito auditori libenter refert. ſagitta in lapidem nunquam figitur: interdum reſiliens percutit dirigentem. diſcat detractor dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus (ait Salomon) ne commiſceaaris : quoniam repente veniet perditio eorum : & ruinam

vtriuſq; qs nouit: tam videlicet eius q detrahit, ꝙ illius qui H cõmodat aurẽ detrahẽti. Hæc Hiero. Ad ſecũdũ dico ꝙ famæ propriæ vt bonorũ noſtrorũ habemus arbitriũ, & ergo niſi ꝓximorũ neceſſitas vel vtilitas aliud requirat, poſſumꝰ infamiã patienter tolerare, vt nobis meritum creſcat. ſed famæ alienæ arbitriũ nõ habemus: & ideo in culpã nobis vertitur ſi nõ reſiſtimus cũ poſſumus: eadẽ rõne qua tenet aliquis alterius ſubleuare aſinũ iacẽtẽ ſub onere: vt recte dicit Tho. ij. ij. q. lxxiij. art. j. ad. j. Ad primã cõſirmationẽ, ꝓhibẽs detractionẽ facti etiã de veris, nõ reſiſtit veritati, ſed vitio ꝓnunciantis ſeu dicentis veritatẽ aliter quã cõuenit, vel vbi nõ cõuenit &c. Ad ſecundã cõfirmationẽ: licet detractio bonis viris quibꝰ detrahit̃ cedat in vtilitatẽ: Scimus (inqt apoſtolus) qm̃ diligẽtibꝰ deũ, oĩa cooperant̃ in bonũ: his q ſecũdũ ꝓpoſitũ vocati ſunt ſancti. ad Ro. viij. tñ detrahẽti ſemꝑ cedit in grauiſſimũ pctm̃, dãnũ ſcilicet aĩæ, & alijs in perniciẽ exẽpli, ac etiã ꝓximis qui odore bonæ famæ ædificari debuerãt, in detrimẽtũ. Nec certũ eſt nobis an illis in vtilitatẽ cedit qbus detrahit. Quid eñ ſcimus de fragilitate eorũ, & ſi magni ſint dei amore & validi? Quid ſcimꝰ an in eorũ notitiã veniet? Oportet ergo multiplici ratione detrahentem ꝓhibere, quãuis ꝑſcimꝰ hoc iniuriã paſſis vertẽdũ in vtilitatẽ & cõmodũ. ¶ Ad tertiũ principale rñdeo: cũ ſatis conſtat vel apparet de volũtate dei & diſpoſitione vt quis certo tempore vel ad certum tempus puniat̃, nõ licet reſiſtere: & hoc ꝓbãt tex. inducti. ij. Reg. xvj. & Actuũ. v. de conſilio Gamalielis. Sed vbi nõ ſatis apparet neq; conſtat de vo- I luntate aut diſpoſitione dei quo ad futurũ, quãuis etiã certi ſimus de volũtate eius quo ad præſens ꝑ exiſtẽtiã facti, ſeu cõtingentiã operis: nõ ſolũ licet imo tenemur in multis reſiſtere ac repugnare ignorãtes: vt patet in mẽdicatiõe corpori adhibẽda, pro cura ab ægritudine vnde ſumus deceſſuri, ꝓ liberatione innocentis quẽ deus vult occidi, ꝓ releuanda pauperũ famæ & neceſſitatibus alijs qbus deus nõ ſinit eſſe ſubuentũ. In ꝓpoſito ſi cõſtaret deũ velle vt ad ſuã corruptionẽ infamiã & detractionẽ pateret̃, fruſtra nos opponere

mus ad impediendũ: cũ eius voluntatẽ inexpletã eſſe ſit impoſſibile. ſed cũ hoc non ſatis apparet vel cõſtat, tenet̃ eius dãno quo ad famã occurrere prout in boue, aſino. vel rebꝰ alijs. ¶ Ad argumentũ Quodlibetarij quo ſic ad oppoſitũ arguit: Videre crimẽ vel malũ alterius nõ inquinat videntẽ, alias reus eſſet quicunq; videret homicidium: ergo ſimiliter audire detractionẽ, nullũ arguit in hoĩe pctm̃ etiã audiẽs nõ obligat̃ infamato ad aliquã famæ reparationẽ, infamans aũt ſeu detrahẽs obligatur. ergo videt̃ grauiꝰ pctm̃ ĩfamare vel detrahere ꝙ hoc ipſum audire. ¶ Rñdeo ad primũ: Audire ex ſe nõ ponit pctm̃: ſed audire & non ꝓhibere dũ põt, vel libẽter audire cõſenſu cõplacentiæ, vel cauſam dare qd dicat̃, ſeu infamatio fiat, ponit pctm̃: & ſi eadẽ qualitatẽ viſioni tribueris, in viſione erit pctm̃. Vt enim oportet obturare aures ne audiat infamiam: ita & claudere oculos ne videat malũ: vt patet ſupra Eſa. xxxiij. c. ¶ Ad ſecũdũ dico ꝙ cũ audiẽs dat cauſam detractiõi, tenet̃ ad famę reparationẽ: & in illo caſu grauius peccat ꝙ infamans ſeu detrahens.

Quodlibetica quæſtio duodecima eiuſdẽ, anno a ſalute humana. M.D.VII. in ſcholis artiũ eiuſdẽ ſtudij ab ĩpo diſputata

PEr venerabilem virum dñm Quodlibetarium fuerũt mihi propoſitæ tres quæſtiones quodlibeticæ, vna cum argumentis: reliquæ duæ ſine argumentis. Quæſtio cum argumentis eſt: Vtrum is propter cuius peccatũ populus plaga percutitur, vł ad peccãdũ inducitur, poſſit non reparato prius rerũ vel animæ dãno rite pœnitere. Ad cuius quæſtionis partes arguit ambas vt

auditũ eſt. ¶ Hæc quæſtio vnum ſupponit, ſcilicet ꝙ deus aliquoties innocẽtes famẽ peſte & bello ꝑcutit ,ꝑpter exceſſus ſeu pctã aliorũ. Et duo quærit. Primũ, vtrũ dñs cauſam plagæ & dãni in populo, teneaẽ ad illorũ raparationẽ: vt ſine p̃cuia reſtitutiõe nequeat pœnitere, Secũdũ, vtrũ is cuius facto alij ſcandalizati ſunt ſeu inducti ad pctm̃, modo conſimili teneaẽ ad reparationẽ damni animæ. ¶ Quo ad materiã ſuppoſiti vr̃ ꝙ deus nunq̃ innocẽtes dãno vel incõmodo afficit ,ꝑpter pctã aliorũ. Primo, q̃a hoc eſt naturalis iuſtitiæ, vt pœna ſuos teneat auctores: & nõ vltra ꝑgrediaẽ pœna, q̃ cõperta ſit culpa. C. de pœnis. l. ſancimus. Vñ Augu. ſup Gen̄. cõcludit non potuiſſe dæmones p̃ſcios fuiſſe ſui caſus: q̃a nõ prius deus eſt vltor, q̃ aliquis ſit peccator, Et ſequiẽ eũ magiſter ſentẽtiarũ diſt. iiij. ſecũdi, & oẽs doct. ergo &c. Et cõfirmaẽ, q̃a deus reprehẽdit in hoc filios Iſrael ꝙ parabolã hanc verterũt in prouerbiũ, Patres comederũt vuã acerbã, & dẽtes filiorũ obſtupeſcũt. Eze. xviij. quo innuebant ꝙ ob peccata parentum ipſi luebãt pœnam. Viuo ego, dicit dñs: ſi erit vobis vltra parabola hęc in prouerbiũ. Omnes animæ meæ ſunt, ſicut anima patris, ita anima filij, aĩa quæ peccauerit, ipſa morietũr. nõ portabit filius iniquitatẽ patris, nec pater filij. Et circa finem. Et dicunt filij Iſrael Non eſt æqua via dñi. Nũquid viæ meæ non ſunt æquę domus Iſrael: et nõ magis viæ veſtrę prauæ? iccirco vnũquenq̃ iuxta vias ſuas iudicabo, domus Iſrael: ait dñs deus. Præterea ſecundo probatur idem alijs auctoritatibus ſcripturæ ſacræ. Gen̄. xviij. inſtans apud dominum pro ſalute Sodomæ & Gomorræ Abraham dixit domino: Nunquid perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti, non parces loco illi propter quinquaginta iuſtos: abſit a te vt rem hãc facias, & occidas iuſtum cum impio: non eſt hoc tuum, qui iudicas omnem terram. Item Hiere. xviij Ecce ſicut lutum in manu figuli, ſic vos domus Iſrael in manu mea. Repente loquar aduerſus gentem, & aduerſus regnum, vt eradicem & deſtruam & diſperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa de malo ſuo, agam & ego pœnitentiam de malo quod

cogitaui vt facerẽ eis. Ergo nõ infert iuſto malũ ,ꝑpter alios peccatores. Itẽ Malachiæ. iij. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos. Et dixiſtis: in quo reuertemur? ſi affigit homo deũ? qa vos cõfigitis me: & dixiſtis, in quo cõfigimus te? In decimis & primitijs: & in penuria vos maledicti eſtis: & me cõfigitis gens tota &c. Inferte omnẽ decimã in horreũ meũ: vt ſit cibus in domo mea: & probate me ſuꝑ hoc, dicit dñs: ſi nõ aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis bñdictionẽ vſq̃ ad abundantiã &c. Itẽ Thobiæ. iiij. Noli timere fili mi: pauperẽ quidẽ vitã gerimus: ſed multa bona habebimus ſi timuerimus deũ, & receſſerimus ab oĩ peccato, & fecerimus bñ. Itẽ Eccleſiaſtici. xxxiij. Timenti deũ nõ occurrent mala, ſed in tentatione deus cõſeruabit illũ, & liberabit a malis. ¶ Præterea tertio, vt in p̃mijs cõtra iuſtitiam diſtributiuã eſt minus dare illi qui plus meruit: ita pariformiter cõtra iuſtitiã diſtributiuã eſt illi plus dare in pœnis q̃ minus meruit: ergo contra iuſtitiã eſt vt deus inſontẽ puniat ꝑ aliorũ crimine ſiue delicto. Antecedẽs patet: quia iuſtitia diſtributiua æquẽ reſpicit punitionem vt præmiationẽ: vt patet. v. Ethi. & idẽ eſt minus in p̃mio tribuere, & plus de pœna, q̃ ad proportionẽ meriti. Hinc Deute. xxv. Secundũ menſurã delicti erit & plagarũ modus. Apocal. xviij. Quãtũ glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantũ date ei tormentũ & luctũ. Et cõfirmatur, q̃a ſecundũ apoſtolũ ad Rom. ij. in retributione p̃miorũ & pœnarũ nõ eſt apud deũ ꝑſonarũ acceptio: Qui reddit (inquit) vnicuiq̃ ſecundũ opa ſua: ijs quidẽ ſecundũ patiẽtiã boni operis gloriã, honorẽ & incorruptionẽ quærentibus vitã æternã. ijs vero q̃ ſunt ex cõtentiõe, & qui nõ acquieſcũt veritati, credũt autẽ iniquitati: ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnẽ animã operantis malũ, Iudæi primũ, & Gręci. gloria aũt & honor & pax oĩ operanti bonũ, Iudęo primũ, & Gręco, nõ eñ eſt ꝑſonarũ acceptio apud deũ. clare innuens ꝙ niſi plus puniret magis dotatos, ſicut fuiſſent p̃cedẽtius p̃miandi ſi proportionabiliter bñ egiſſent: eſſet apud deũ ꝑſonarũ acceptio. Nec valet ſi dicas, ꝑſonarũ acceptio ſolũ vẽdicat locũ i debitis, nõ aũt

ingratioſis:nam ſi quis ſua liberalitate vnū muneret,& non
aliū,vel vni remittat debitū,nō alteri quāuis ꝑ oīa pari:nō
ex hoc peccat vitio acceptiōis ꝑſonarū:ſed de9 nulli ad gra-
tiā eſt obligatus.ergo licet vni ſubtrahat temporalia ſine cā,
vel ꝓpter crimē alterius:nō ex hoc dicit̃ ꝑſonā accipe. Hoc
magis cōfirmat argumentū qa ꝑ hoc manifeſte cōcludit̃ ꝙ
apoſtolus nō loquit̃ de acceptione ꝑſonarū q̃ nominat vi-
tiū ꝓ̄ferentiæ vnius ꝑſonæ præ alia in debitis, cū deus nulli
ſit debitor:ſed nudā ꝓ̄acceptionē vnius præ aliȷs cæteris pa-
ribus in præmiando vel puniendo:& illā negat à deo. ergo
nunq; punit vnum pro alio.Secundo confirmatur.ceſſabit
regula ꝓbādi vnū delictū altero eſſe grauius ex hoc qa acer
bius eſt à deo vīdicatū:quā tñ Hierony.tradit in regula, nō
afferamus.xxiiȷ.q.ȷ.dicens afferre oportere de theſauris dñi-
cis diuinā ſtaterā:& in illa qd ſit grauius appendere tēpore
quo dñs priora delicta recentibus pœnarū exēplis cauenda
monſtrauit.Et ſequela patet:qa ſi abſq; culpa pōt vnū ꝓ al
terius crimine punire: vtiq; pōt minus crimen grauius ali-
qñ vindicare.¶In oppoſitū arguo:ꝓpter peccata parentū
fuerunt in Sodomis ſimul occiſi ꝑuuli innocētes. Vñ dicit
glo.Geñ.xix.in verbo,Reſpiciēs vxor Loth &c.ꝓuiſum eſt
illis ne diu viuentes ſequant̃ exempla parentū,& leuius pu-
nirentur:parentes quoq; tā pro eis ꝗ̄ pro ſe rei ſunt.mors em̄
filiorum,crimen eſt parentum.ideo futuri ſunt accuſatores
eorum. ergo non ſolum punit deus aliquos ꝓpter peccata
aliorum,ſed interficit.Item.ȷȷ.Reg.xȷȷ.dixit Nathan ad Da-
uid:Veruntamen quia feciſti inimicos blaſphemare nomen
dñi: ꝓpter hoc filius qui natus eſt tibi, morte morietur.&
nō obſtante quacunq; pœnitētia Dauid mortuus eſt. Item
ȷȷ.Reg.xiiȷȷ.propter peccatum Dauid in numeratiōe popu-
li,miſit dñs peſtem in populum,& occidit virorum ſeptua-
ginta milia.Cūq; videret angelum cædentem populum,cla
mauit Dauid ad dñm:Ego ſum qui peccaui:ego inique egi.
Iſti qui oues ſunt,quid fecerunt?Vertat̃ obſecro manus tua
in me,& in domū patris mei.Item Ioſue.vȷȷ.quia Achan fu-
ratus fuerat de anathemate:nō potuit coram inimicis ſtare

Iſrael.dedit terga,ac pertimuit cor populi:& inſtar aq̄ lique
factū eſt:& ceciderunt ex eis.xxxvȷ.viri.vñ dixit dñs Ioſue:
Surge,cur iaces ꝓnus in terra?peccauit Iſrael,& ꝓ̄uaricatus
eſt pactum meū.Tulerūt de anathemate:& furati ſunt,atq;
mentiti:& abſconderūt inter vaſa ſua:nec poterit Iſrael ſta
re ante hoſtes ſuos,eoſq; fugiet:qa pollutus eſt anathemate.
nō ero vltra vobiſcū,donec conteratis eū qui huius ſceleris
reus eſt.¶Pro huius ſolutione aduertendū ꝙ deus nō ſolū A
iuſte pōt cuilibet hominū auferre tēporalia bona ſeu fortu-
næ bona q̃ dedit:ſed etiā bona corporis,imò vitā ipſam.ipſe
em̄ eſt dñs vitę et mortis:plenū arbitriū habēs vniuerſę crea
turæ:vt patet Sap̄.xȷȷ.Quis dicet tibi,Quid feciſti?aut quis
ſtabit cōtra iudiciū tuū?aut qs in cōſpectu tuo veniet vin-
dex iniquorū hominū?aut qs tibi īputabit ſi perierit natio-
nes quas tu feciſti?Vnde vnicuiq; gratioſe quaſi cōmodat
quicquid habet.Nullā ergo iniuriā facit auferēs: cū ablatio
ſeu ſubtractio gratiæ iniuriā nō cōtineat.Hinc ſanctus Iob
cū diabolus accepta poteſtate à dño vaſtaſſet oīa : Nudus,
inquit,egreſſus ſum de vtero matris meę: nudus reuertar il-
luc:dñs dedit:dñs abſtulit;ſicut dño placuit, ita factum eſt:
ſit nomen dñi bñdictū.Iob.ȷ.ac ſi dicat , Sicut liberaliter &
gratioſe dedit:ita pōt cū vult ſubtrahere.& in eādē ſentētiā.
ȷȷ.c.Si bona ſuſcepimus de manu dñi,mala cur nō ſuſtinea-
mus?Ex hoc ſequit̃ ꝙ aliorū ſcelere ꝓuocatus deus iuſte au
fert nobis quęcūq; corporis vel fortunæ bona, imò & vitā
ipſam.patet:qa pōt iuſte quācunq; gratuitā cōceſſionē au-
ferre ſine motiuo vel cā de parte hominū data . ergo etiā ex
motiuo & cā pōt:nec facit cōtra iuſtitiā vel æquitatē:qa ſo
lā gratiā nō qd̄cunq; debitū ſubtrahit.Et circa hoc vt cum
tædio ſaltem & quaſi inuiti cōmiſceamur malis qui ſunt in
odio dñi conſtituti,eſt aduertendum ꝙ deus propter ſolam
cōmixtionem ſeu conſortium cum malis aliquādo percutit
innocentes in facultatibus & ſubſtantia,aliquādo in corpo B
re:aliquādo vſq; adeò eſt exacerbatus,vt etiā iuſtorum pre
ces petentium liberari renuat audire. Exemplum primi:Io-
ſaphat rex vtiq; pius & iuſtus quia ſocietatē mercium con-

traxerat cū Ochoſia rege peſſimo, nūciatū eſt ei ex vbo dñi
ꝙ cōtritæ fuerint naues, nec ire potuerūt in Tharſis.ij.Pa=
ralip.xx.Et cām conſimiliū euētuū tangit dñs per ꝓphetā.
ij.Paralip.xix.qa Ioſaphat rex Iuda auxiliatus eſt Achab re
gi Iſrael pro recuperanda Ramoth Galaad occupata ꝑ infi
deles, redeunti de bello & miraculoſe ſeruato, ꝑ dominū di=
ctū eſt ei, Impio pbes auxiliū, & ijs q oderunt deū, amicitia
iungeris: ꝓpter qđ irā quidē dei merebaris: ſed bona opa in=
uēta ſunt in te. ac ſi diceret: Niſi obſtitiſſent in te opera quę=
dā deo accepta, obrui debuiſſes cū Achab iraſcente deo. Idē
intelligamus & nobis ſimiliter futurū cū pter neceſſitatē cū
impijs aliquid cōe ſuſcipimus. Et ꝓ illo eſt qđ Numer.xiiij.
dicitur: Filij veſtri erūt vagi in deſerto quadraginta annis,
& portabūt fornicationē veſtrā, donec cōſumant cadauera
patrū in deſerto iuxta numerū quadraginta dierum quibus
cōſideraſtis terrā. annus ꝓ die iputabit. Itē.iij. Regum.xj. ꝓ
pter peccatū Salomonis dominus pdixit ſe præciſurum de=
cem tribus à filio ſuo, parcens ei ꝓpter Dauid patrem ſuū.
C De ſecundo ſcilicet periculo corporis & morte, patet: quia
nec ſanctus Loth eius meriti fuit apud dominum qn ſimul
cū Sodomitis abſorptus fuiſſet, niſi in gratiam Abrahæ fuiſ
ſet liberatus. Vnde dicitur Geneſis.xix. Recordatus eſt do=
minus Abrahæ, & liberauit Loth. ſic in Sodomis quidam
alij iuſti perijſſe creduntur, quia ad denarium numerum cū
Loth non peruenerunt: nec vltra denarium Abraham de=
ſcendere auſus eſt. Geneſ.xviij. Item & illos.xxxvj. qui perie
runt propter peccatum Achan. Ioſue. vij. & filios & filias
eius qui exterminati ſunt, intelligamus à peccato eius fuiſſe
alienos: vt dicit Auguſtinus.xix.quæſtio.j.Ioſue. Item Ionæ
primo cum præter ſolitum mare intumeſceret, vt nauis peri
clitaretur: ſorte deliberauerunt nautæ auctorem naufragij
inquirere: & deprehenſo Iona conditionem & vitam inter=
rogant: quid deo ſuo à quo fugiſſe ſe dixerat, fecit, quid=
ꝗ ei facere deberent, & ceſſaret mare. Tollite inquit me,
& mittite in mare: & ceſſabit mare à vobis. Scio enim
quòd propter me venit tempeſtas hæc grandis ſuper vos.

Pro eodē eſt qđ ſupra induxi de morte filij Dauid.ij. Reg.
xij.& de.7000. peſte occiſis ꝓpter peccatū Dauid regis.ij.
Regū.xxiiij. Et ne illud ſolū cōtigiſſe putemus in veteri te= D
ſtamēto, & nihil nobis ſimiliter formidandū eſſe ſub nouo
teſtamēto, ſeu lege gratiæ, audiamus ſuꝑ hoc Ambroſium.
Hic cū in quadā villa Tuſciæ apud hominē valde locuple
tē receptꝰ eſſet: quē ſuper ſtatu interrogās cōperiſſet ꝓſperi
tate nimia ſubleuatū, nec vnquā paſſum fuiſſe aliquid ad=
uerſi, obſtupeſcēs, ijs qui in comitatu eius erāt, inquit: Sur=
gite quātocyus, fugiamus hinc. Dñs nō eſt in loco iſto. feſti
nate filij, feſtinate: nec in fugiēdo morā facite: ne diuina nos
vltio hic deprehēdens pctis illorū ſimul inuoluat, nec lōge
ꝓceſſerant, & ſubito ſe terra aperuit, & hominē illum cum
omnibus quæ ad illū ſpectabant, abſorbuit: vt nec veſtigiū
remaneret. De tertio patet Iob.xxxv. Ibi clamabunt, & non
exaudiet ꝓpter ſuperbiā malorū. ſuper quo Grego. Ibi, vi=
delicet in tribulatione: ac ſi diceret, Beatus opprimentium
exaudiri prohibet voces oppreſſorū: nec eripiuntur viſibili
ter iuſti, quia ſaluari inuiſibiliter non merentur iniuſti: & dū
in tribulatione teruntur, eorū nequitia conſumatur. Et ibi=
dem gloſſa interli. ſicut aliquando deus ſuos propter ini=
micos eripit, vt illi conuertantur: ita aliquando ſuos nō au=
dit propter damnationem perſequentum. ¶ Pro ſolutione E
argumentorum eſt aduertendum ꝙ duplici via deus aufert
quæ homini contulit: puta fortunæ & corporis bona. Pri=
mo per viam ſubtractionis gratiæ: ſecundo per viam iuſti=
tiæ cōmutādo vel diſtribuēdo. Prima via nullā cauſam exi
git: quia ſubtractio gratiæ iniuriā non continet. ſic videtur
gratiam iuuaminis contra Amalech ſubtraxiſſe filijs Iſrael
quoties Moyſes paululum remitteret manus. Exodi deci=
moſeptimo. Secunda via requirit cauſam. nam cōmutatiua
iuſtitia requirit inter punientem & punitum æqualitatem
quandam dati & accepti ſuo modo: vt ſcilicet non vltra ſe
protendat pœna, quàm extendit ſe malū culpæ: & quia pœ
næ inferunt ſimul diſtribuēdo vt inter punitos ſit æqualitas
geometrica quo ad receptionē pœnæ ꝓ culpa, puta æqua=

litas proportionũ:vt quantũ quiſq; peccauit, ꝓportionali-
ter puniatur. Huius exemplũ dari põt, ſi res aliqua mihi eſt
debita, et nolim eã hr̃e niſi titulo cõmutatiõis ſeu emptio-
nis: oportet me tradere iuſtũ precium: alias non iuſte via illa
agerẽ. In pñti vita de9 ſecũdũ viã ꝓcedit liberalitatis & gra
tiæ: in futura vero ꝑ viã iuſtitiæ, pietatis tñ dulcore tẽpera-
tę. ideo ĩ pſenti vita pietatis min9 meritis plura donat ſæpe
F & tribuit. non eñ eſt in præſenti vita tẽpus retributiõis: ſed
vniuerſa æquè eueniunt iuſto & impio, offerenti ſacrificiũ,
& contẽnenti victimas. Eccles. ix. Hoc præmiſſo rñdeo ad
primũ: quia diligẽtibus deũ: oĩa cooperant in bonũ. ad Ro.
viij. nec infert deus electis ac ſanctis ſuis malũ pœnæ niſi in
quantũ cõducit ad eorũ vtilitatẽ ſpiritualẽ. ij. ad Corin. xij.
Sufficit tibi gratia mea. nã virtus in infirmate perficit. Ma-
gis dicẽdus eſt deus medicinã in hoc cõferre iuſtis, q̃ eis in-
ferre pœnã: ſecus de pœna pſcientiæ futuri caſus. Nã illa nõ
eſt ꝓmotiua ſpiritualis boni, & cõducẽs ad profectũ. Et ſi
omnino cõtendas poſſe ꝓmouere hoĩs ſpirituale bonũ, nul
lum incõueniẽs eſt admittere ꝙ cũ eo moderamine & qua-
litate cooperationis ad humiliationẽ & mẽtis magis ferui-
dã erectionẽ in deũ poſſit deus ſic aliquẽ præſciũ facere ſui
futuri caſus, nõ in pœnã cuiuſcunq; culpæ: vt factũ videtur
Petro prænuntiante dño futurã eius negationẽ. nec hoc eſt
cõtra argu. Etiã doc. iiij. diſt. ij. ſententiarũ. ſcilicet Bonauen.
Tho. & alij ponũt differentiã inter reuelationẽ futuri caſus
angeli & hominis: quia angelus cadit irreparabiliter: & ſic
ex reuelatiõe cogeretur deſperare, ſecus de homine. Ad con-
firmationẽ, Hiero. in Eze. cõmemoratis duobus teſtimonijs
Exo. xx. & xxxiiij. c. quibus deus dicitur viſitare peccata pa
trum in filijs vſq; ad tertiã &c. Et nos inquit vſq; in præſen
tem diem putabamus duo teſtimonia Exodi quæ ſupra po-
ſuimus, non eſſe parabolam, ſed ſimplicem explicare ſenten-
tiam. Et q̃q; non auderemus quippiã dicere, nec vas fictile
loqui contra figulum, Quare ita me feciſti? ſcandalũ tamen
patiebamur, ꝙ iniuſtitia videretur dei, aliũ peccare, & aliũ
luere peccata, ſi enim reddit peccata patrũ in filios vſq; ad
tertiam

tertiã & quartam gñationẽ: iniuſtũ vr̃ vt alius peccet, & a-
lius puniat. Sed ex eo qđ ſequit, His q oderunt me: commi
nationis ſiue pcepti ſcandalũ ſoluitur. non enim ideo puniũ
tur in tertiã & quartã gñationem, quia deliquerunt patres
eorũ, cũ patres potius q fuerũt pctõres, puniri debuerint:
ſed quia patrũ fuerunt æmulatores, & oderunt deũ hæredi-
tario malo, & impietate in ramos quoq; de radice creſcen-
te. Et ex hoc rñdet hæreticis qui ex hoc deũ legis & ꝓphe-
tarũ arguebant bonũ nõ eſſe. Hanc ſñiam Hieronymi refert
& ſequitur Magiſter. xxxvj. diſtin. ij. ſñiarum. & Gratianus
de pœ. diſt. iiij. §. ſi. ſcilicet. His auctoritatibus. &c. Auguſti.
vj. contra Iulianum circa finẽ ſoluens argumentũ Iulia. ex
textu Ezechielis. xviij. quod Achillẽ reputauit & inſolubi- G
le, ad ꝓbandum ꝙ paruuli non contrahũt originale pctm̃,
quia filius portaret iniquitatẽ patris. Non intelligis inquit
hanc eſſe ꝓmiſſionẽ noui teſtamẽti, & ſpiritalis hæreditatis
ad alterum ſeculum ptinẽtis. Id enim agit gratia ſaluatoris,
vt paternũ chirographũ deleat, & vnuſquiſq; ꝓ ſe rõnem
reddat. Quòd in veteri teſtamento filius tenebat delicto pa
tris, ꝓbat ꝑ multa teſtimonia, qa peccante Cain, in eius fi-
liũ. i. Chanaan vindicta ꝓlata eſt. Gen. ix. Et ꝓ delicto Salo-
monis fili9 ei9 diminutione pr̃imonij eſt punitus. iij. Re. x.
Itẽ humilitate Achab à dño impetrauit vt ſui pcti pœna in
poſteros differretur. iij. Regũ. xxj. Itẽ ſcriptum eſt: Reddis
peccata patrum in filios &c. Sed carnalis generatio etiã po-
puli dei pertinens ad teſtamentum vetus, parentum pecca-
tis obligat filios. Spiritalis autẽ generatio ſicut hæreditatẽ,
ita pœnarum atq; præmiorum commutationes promiſſio-
neſq; mutauit. quod prophetæ in ſpiritu ꝓuidentes ita dixe
runt, ſed apertius Hieremias, In diebus illis non dicent vl-
tra, Patres comederunt vuam acerbam: & dentes filiorum
obſtupuerũt: ſed vnuſquiſq; in iniquitate ſua morietur. om
nis homo qui comederit vuam acerbam &c. Hieremi. xxxj.
Deniq; ne nos mouerent quæ ſupra memorata ſunt, & hu-
iuſmodi de reddendis in filios peccatis parentum, ne huic
prophetæ cõtraria viderentur, ſoluit iſtam quæſtionẽ mo-

leſtiſſimã coniungendo & dicẽdo:Ecce dies venient,dicit
dñs:& conſummabo domui Iſrael & domui iuda teſtamẽ-
tũ nouũ,nõ ſcđm &c.In hoc igitur teſtamẽo nouo deleto
ꝑ ſanguinẽ mediatoris chirographo,incipit hõ paternis de
bitis nõ eſſe obnoxius renaſcẽdo,ꝗbus naſcẽdo fuerat obli-
gatus.Hęc Aug.vbi ſupra,planius ſoluit lib.Ioſue.q.viij.di
cẽs hoĩ p̃ceptum currere,Nõ occidet̃ filius ꝓ patre.Deute.
xxiiij.ſed lõge ſecretiore iuſtitia iudicat deus,qui potẽs eſt
etiã poſt mortẽ(quod hõ nõ põt)liberare vel ꝑdere.Viſibi
H les igit̃ afflictiones ſeu mortes qm̃ ijs ꝗbus ingerunt̃,&ob-
eſſe & prodeſſe poſſunt:nouit dñs in occulto ꝓuidẽtiæ ſuæ
quemadmodũ iuſte quibuſcq̃ diſpẽſet etiã cum aliorũ pctã
in alijs videtur vlciſci.Pœnas vero inuiſibiles,q̃ nõ niſi no
cẽt,& prodeſſe nõ poſſunt,ita nullus deo iudice pro alienis
pctĩs luit,ſicut hoĩe iudice luere nullus niſi ꝓ ſua culpa iſtas
viſibiles deberet.hoc em̃ p̃cipit homini iudici deus in ijs q̃
ad iudiciũ humanũ pertinent vindicãdo.Et ergo eodẽ lib.
q.ix.dicit Ioſue non humano ſed prophetico ſpũ interpreta-
tũ:filios qui patris pctõ immunes erãt,etiã debere occidi.
Nec ideo ſane credendũ eſt eos pro pctõ patris à quo inno
centes erant,etiam poſt mortẽ ſupplicijs inferni ignis incẽ-
ſos.Quo ergo iudicio dei vel mĩa fuerit mors irrogata vel fi
lijs huius,vel illis.36.viris,cũ oẽs ab eo pctõ alieni fuerint:la
tet apud eũ apud quẽ nõ eſt iniquitas.Ex his Alexander de
I Ha.iij.parte.q.xliij.mẽb.iiij.ar.j.diſtinguit duplicẽ pœnã:q̃-
dam eſt nocens,& non conferens.alia conferens,& non no-
cens.ſecunda punitur vnus ꝓ alio,non prima.Item Grego.
xv.Moraliũ.c.lxxxj.Qui praui parẽtis iniquitatẽ imitatur,
etiã ex eius delicto conſtringitur,vt nõ ſolũ ſua quę addidit
ſed etiã patris peccata perſoluat cũ vitijs patrũ quibus ira-
tum dñm non ignorat,etiã ſuam malitiã adiungere non for
midat.Et iuſtũ eſt vt qui vias iniqui parentis nõ timet imi-
tari,cogatur in vita p̃ſenti etiam culpas parentis iniqui ex-
ſoluere.Vnde & illud dictum:Anima patris mea eſt,& aĩa
filij mea eſt.anima quæ peccauerit,ipſa morietur:qa in car-
ne nõnunq̃ etiam ex patris peccato perimũtur.Delecto aũt

originali pctõ,ex parentũ nequitia in aĩa non tenet̃.Quid
em̃ eſt ꝙ paruuli plerũq̃ à dæmonibus arripiuntur,niſi ꝙ
caro filij ex pr̃is pœna mulctat̃:Cũ vero ꝓuectiores filij ex
parentũ culpa feriunt̃:ꝗd aliud aꝑte dat̃ intelligi,niſi ꝙ illo
rũ etiã pœnas luunt quorũ facta ſecuti ſunt:Vñ & recte di
cit̃,Vſq; ad tertiã &c.¶Ex his oĩbus quanuis multũ va-
rie ſenſiſſe vident̃ doct.ſctĩ ꝙ btũs Hierony.occultũ ſcãda-
lũ ſit paſſus donec verbũ dñi de viſitandis parentũ pctĩs in
filios&c.intelligeret eſſe parabolã:qđ meo iudicio nõ ſatis
ꝓbat paſſus ille Ezechiel̃.cũ ſolũ dicat parabolã eſſe illud
dictũ populi Iſrael,Parẽtes comederũt vuã acerbã &c.Col
ligo nihilominus hãc ſolutionẽ,ꝙ dñs nõ punit quẽq̃ iu- K
ſtũ pœna gehennali vel ſpũali ꝓ alio poſt noui teſtamenti
confirmationẽ ꝑ mortẽ ſeu ſanguinẽ Chriſti.Et hoc ꝓmi-
ſiſſe videt̃ Eze.xviij.& Hiere.xxxj.Ante hoc oẽs ad minus
pœna dãni puniebantur ꝓ pctõ Adæ in limbo donec p̃ciũ
redẽptionis eſſet exſolutũ.Et dico notãter iuſtum:vt exclu
dã paruulos recẽter natos,qui originale ex pctõ primi pa-
rẽtis cõtrahũt.Sed pœna tꝑali huius vitæ frequenter punit
innocẽtẽ & iuſtũ ꝓ alterius pctõ.Nã ſicut ad ꝓbationẽ nõ
ſubſiſtẽte alia cauſa quæ pænalia ſunt iuſtis ſæpe infert,ita
ſubexiſtẽte motiuo,videlicet aliorũ iniq̃tate ꝗbꝰ ſanguine,
loco vel fauore iũgimur:nos pœna ſimul ĩuoluit.¶Ad ſe-
cũdũ,& primo ad verbũ Abrahæ.Nõ eſt tuũ hoc q iudi-
cas oẽm terrã,vt ꝑdas iuſtũ cũ impio:intẽdit Abrahã hoc
nõ eſſe dei ſcđm abũdantẽ gratiam qua regulariter tractat
hoĩes:vtiq; tñ eſt dei ſcđm iuſtitiã:& ideo vltra denarium
iuſtorũ nõ deſcẽdit:cũ tñ aliàs æquè incõueniret deo ſecun
dũ iuſtitiã vnicũ iuſtũ ꝑdere cũ ĩpijs ſicut decẽ:imò vt pa
tet ex.c.ſeq.nec liberaſſet deus vtiq; iuſtũ Loth nõ recorda
tus Abrahæ.i.niſi in gratiã eius.Ad verbũ Hiere.& Mala.
ꝓcedit de populo & regulariter,cũ.ſ.deus pro culpa priore
nõ decreuit certã pœnã inferre in p̃ſenti tẽpore.ſecus quan-
do pœna eſt decreta,nõ ſolum comminata.ſic Nume.xiiij.
pœnã paternæ idololatriæ debebãt ferre filij eorũ vagando
in deſerto.xl.annis donec conſumerentur cadauera paren-

tum.ſic contra Moyſen pro peccato diffidentiæ ad petrã in
Oreb decreta fuit pœna ꝙ terrã ꝓmiſſiõis ĩgredi nõ potuit.
Nume.xx.de hoc in.c.Nabuchodonoſor.§.cũ ſup̲na ĩdigna
tio.xxiij.q.iiij.Ad verbũ Thobiæ & Ecclesi.dico hoc regu-
lariter,niſi ſaluti noſtrę aliter expediat:ſicut Paulo ſtimulus
carnis.ij.ad Corin.xij.& ſecũdũ apoſtolũ ad Heb.xj.Alij di-
ſtenti ſunt nõ recipientes redemptionẽ,vt meliorẽ inuenirẽt
reſurrectionẽ.Ad tertiũ fateor ꝙ apoſtolus loquit̃ de acce-
ptione p̲ſonarum cõiter dicta:q̃ dicit vnius p̲ſonę acceptio
nẽ præ alia in remiſſione pœnarũ, vel retributione p̃miorũ,
& nõ de acceptiõe ſpecialiter dicta, q̃ dicit præacceptionẽ
contra debitũ.deus autẽ quia ſolus princeps & dñs omniũ,
nulli de aliquo debitor niſi ex ꝓmiſſo,poſſet vni remittere
pœnã nõ alteri ſine iniuria:ſicut prĩceps terrenus ſine vitio
acceptionis perſonarũ poteſt vni remittere pœnã, quanuis
nõ omnibus:ſecus in iudice inferiore, qui ſubditus eſt legi-
bus,maxime cũ pœna eſt ipſi applicanda.omnis autẽ pœna
gehennalis debetur deo.ergo &c.ſed vult ſolum apoſtolus
non eſſe talem acceptionẽ perſonarũ apud deũ in retributio
ne poſt hanc vitam:ſecus in hac vita,vbi ex æque p̲dite vi-
uentibus vnũ cõuertit,nõ aliũ:vnũ acriter flagellat,nõ aliũ.
& hoc volunt ſancti ꝙ hic nõ eſt tẽpus retributionis,vt ſci
licet ad proportionẽ meritorũ dona largiatur,vt inferat pœ
nas.Et cum in effectu cõtra hoc replicat̃ ꝙ ſic perit via iudi
cãdi ſup̲ grauitate delicti ex acerbitate pęnę,cõtra Hiero.in
d.c.nõ afferamus.dico cũ iuriſperitis ꝙ exceptio firmat re-
gulã.Regulariter delictum ſiue commiſſum eſt grauius qđ
eſt acerbius vindicatum:ſed fallit in ſola pœna prẹſentis tẽ-
poris quã deus nonnunq̃ ad exercitium virtutis ſuis electis
infert,aliqñ ad purgationẽ,aliquãdo ad manifeſtationẽ glo-
riæ dei:vt patet.iiij.ſententiarum.diſt.xv:

SECVNdo inquirendũ eſt an is ob cuius of-
fenſam plaga populũ obruit,teneat̃ populo in-
nocenti ad damnorum reparationem.Et arguo
ꝙ ſic.Primo quicũq; caſualiter aufert rem ꝓ-
ximi, detinet vel detineri facit:niſi iuſta cã fa-

ciat, tenetur ad reſtitutionem,vt eſt omnium doctorum ſen-
tentia.xv.diſt.iiij.limitantium ex hoc ſententiã per hos ver-
ſus explicatam.Iuſſio,cõſilium,conſenſus,palpo,recurſus,
Participans.mutus,non obſtans,non manifeſtans:Currere
cũ fure faciũt furtiq; reatũ, ꝙ videlicet faciunt furti reatum
quo ad participiũ crimininis qualitercunq;:ſed nõ inducũr
reſtitutionis obligationem,niſi cauſa fuerint.detẽtionis vel
ablationis:ergo,Præterea cõſules ſeu rectores q̃ alieno prin-
cipi recuſant reddere quod p̲ iniuriã eſt ablatũ,vel vindica-
re negligũt quod à ſuis improbe factũ eſt.dãt ipſi principi
iuſta cauſam bellandi ſeu inuadẽdi.xxiij.q.ij.c.dominus.& te
nẽtur ciuibus q̃ ꝓpter offenſam eorum patiuntur,ad omnis
dãni reparationẽ ergo ſimiliter cũ dãt deo cauſam p̲cutiẽdi
quacũq; plaga populum,tenẽtur &c.Et cõfirmat̃:qa talis
cauſaliter lœdit proximum,& aufert dando cãm ablationi:
magis q̃ ſi bouẽ cornupetã ab heri & nudiuſtertius nõ re-
cluſerit,& ille quempiam interfecerit:vel ſi ciſternã foderit
& nõ operuerit:qui abſq; dubio tenetur ad damni repara-
tionẽ.Exod.xxj.Scđo confirmatur,qa talis peccat in oẽs q̃
propter ipm̃ damnificant̃:& nõ ſolũ contra charitatẽ:qa
ſic etiam peccat quicũq; dãnificationẽ ꝓhibere potẽs non
ꝓhibet.ergo cõtra iuſtitiã:& nõ ſolũ ex omiſſione,quia nõ
impẽdit miam:& p̲ conſequẽs tenet̃ ad reſtitutionẽ.Tertio
confirmatur:is ꝓpter cuius offenſam damnũ datũ eſt,occa
ſionẽ damni dedit.Sed qui occaſionẽ damni dedit,damnum
dediſſe vr̃.de iniurijs.c.fi.ergo tenetur dãna data reparare.In
oppoſitũ arguo.Nulli tenemur ad reſtitutionẽ ex ablatiõe,
niſi ſit iniurioſa.ſed blaſphemũ eſt ſuſpicari vel dicere ꝙ de9
auferendo facit alicui iniuriã:ergo ex ablatione quam facit
deus,nemo obligatur ad reſtitutionẽ.Et confirmat̃.qa ſciẽ
ti & conſentienti non ſit fraus neq; dolus:vt eſt regula iuris
lib.vj.ſed in ablationem quam facit deus,quiſq; conſentire
tenetur,& conſentit actu elicito vel debito,cum teneamur
velle vt domini voluntas in omnibus fiat,iuxta orationem
dominicam.ergo.Et poteſt ex eodem fundamẽto ſic argui.
Omnis ablatio quæ inæqualitatem iuſtitiæ continet, furti

noīe comprehenditur,& furtū committitur dn̄o inuito.er-
A go cū in ablatione quam deus facit,nemo poſſit ſaltē licite
eſſe inuitus:ſeqtur ꝙ ablatio à deo facta nō eſt cōtra æqua-
litatē iuſtitiæ ſeu iniurioſa.¶In hac qōne duo ſunt q̄ per-
plexam vidētur facere materiā & intricatā:cū in cōtrarias
partes apparentiā magnā inducāt.Primū ꝓ parte negatiua
faciens eſt,quantūlibet quis dederit cām ſubtractionis gra
tiæ,non facit illi cui ſubtrahitur,iniuſtitiā.patet.qui à ſub-
tractio gratiæ iniuſtitiam nō continet:alias gratia eſſet de-
bitū.Vnde ſiue ex odio ſeu quocūq; reſpectu ſubtraho Io-
anni gratiā quā hucuſq; ei feci,peccare poſſum in eū cōtra
charitatē:ſed iniuſtitiā non facio.Et idem vr̄ q̄uocunq; a-
pud principem perſuaſero vel effecero vt gratiam in Ioan-
ne nō contínuet.Sed qcqd habemus,gratia dei eſt.ergo dā-
do cām vt deus auferat,nō obligamur ad reſtitutionē.¶In
contrariū eſt quia dans cām damnificationi apud deū iniu-
ſte damnificare videt̄:quēadmodū dans per offenſam ſuam
principi terreno cām inferendi bellū iniuſte,damnificat:nō
obſtante ꝙ princeps ille ex iuſta cā damna inferat ſine iniu
ria.Vnde ſicut ibi manu damnū inferens,ad reſtitutionē nō
tenet̄,ſed alius tenetur qui dat cām:ſic in propoſito deus iu
ſte infert,& qui dat cām iniuſte.Similiter oīs dep̄datio fit à
deo principaliter & iuſtiſſime,iuxta illud:Si eſt malū in ci-
uitate quod non fecerit dn̄s.Amos.iij.ſi pro nō:ſicut ibi;Si
introibūt in requiē meam.Vnde gloſſa,Sicut ea q̄ ſuperius
memorata ſunt,non fient niſi certa cauſa extiterit:ita nō erit
tribulatio niſi à domino venerit.Hinc Eſa.xlv.Ego dn̄s,&
non alter:formans lucem,& creans tenebras : faciens pa-
cem,& creans malum.& nihilominus alius manualiter de-
prædationem faciens reſtituere obligatur,& iniuſtitiam fa
cit.¶Pro huius ſolutione eſt aduertendum quòd duplex
B eſt cauſa damnificationis,ſcilicet priuatiua:ſicut nauta per
ſuam abſentiam eſt cauſa periclitationis nauis,& quædam
eſt poſitiua:ſicut is qui manu euertit nauem.Quo ad pri-
mum,ſicut is qūi adhibita medela ſanari potuiſſet,mori di
citur ex defectu iuuaminis,& tamen à cauſa intranea mo-

ritur:ſic de ſæuiente manu dn̄i in nos q̄ ꝑ hoīs interceſſionē
auerti poſſet ſi murum ſe erigeret ꝓ domo Iſrael,dicimur
ꝑcuti ex defectu iuuaminis,& ꝑ cām quandā priuatiuam.
& contingit hoc tripliciter.Primo nō p̄ſtante eo opē q ad
hoc minime tenet̄:vt ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes
q̄ in Capharnaū factæ fuerūt,fortaſſe manſiſſent in hāc diē
&c.Matth.xj.Perierunt ergo ex defectu iuuaminis,quod
deus gratioſe adhibere potuiſſet:ſed vt non tenebat̄,etiam
nō adhibuit.Itē pugnāte Iſrael cōtra Amalech Exodi.xvij.
remittēte paululū manus Moyſe vincebat Amalech,& vin
cebatur Iſrael.quandiu vero manus extēſas habuit Moy-
ſes ad deum,vincebat Iſrael.Moyſes non dicit̄ peccaſſe prę
fatigatione remittens manus.ita vincebatur Iſrael ex defe-
ctu iuuaminis ꝑ Moyſen adhibendi,ad quod ſaltē ꝓ tunc
non obligabatur priuſquam ſciret ex manuum remiſſione
Iſraeli tale detrimentū eſſe obuēturum.Scd'o fit qn̄ is omit
tit ferre opē qui ad hoc tenet̄ ſola lege charitatis.Vn̄ ſicut
in fame vel alia neceſſitate tenemur ad corporalē eleemoſy-
nam:ita non minus cū plagam graſſari videmus in popu-
lo,& bello atteri patriam,& incendio vaſtari,tenemur ad
eleemoſynam ſpūalē ꝓ releuamine pauperū populi.¶Ter C
tio contingit qn̄ is omittit qui ſpeciali lege puta ex officio
vel ſtipendio ad defenſionem populi per arma ſpiritualia te
netur.Iuxta hoc ad ſciendum quis horum ad reſtitutionem
obligatur,pono tres propoſitiones.Prima.Qui primo mō
eſt cauſa priuatiua plagæ,neq; peccat neq; obligatur ad re-
ſtitutionē.Patet quia qui ſic poſſet obſiſtere dānificationi
alterius i tꝑoralibus,& non facit ſi tp̄s eſt ſeu caſus ꝓ quo
ſeu in quo nō tenetur:neq; peccat,neq; ad reſtitutionē tene
tur:imò nec ꝓprie dicitur cauſa priuatiua:niſi cū debet ſeu
obligat̄ impedire & non facit:vt quantumcunq; peritus
nauta potuiſſet ſeruare nauem quæ perijt in mari Hiſpani-
co:ſi non ſit eius curæ commiſſa,non proprie dicimus ip-
ſum ſua abſentia cauſam fuiſſe ſubmerſionis illius.¶Se-
cunda propoſitio.Qui ſecundo modo eſt cauſa priuati-
ua plagæ,peccat non impediens:ſed reſtituere non tenetur

Quòd peccat, patet: q̃a ꝑ caſũm omittit in neceſſitate ꝓxi-morũ dare eleemoſynã q̃ñ ꝓpter neceſſitatẽ ad hoc tenet: de quo ſeruit illud Matth. xxv. Eſuriui, & nõ dediſtis mihi mãducare &c. Vñ colligit manifeſte ꝙ nõ ſolũ tenemur ad eleemoſynã in extrema neceſſitate corporis, cũ vtiq; ſine il-lo imminet mortis ꝑiculũ, ſed etiã in neceſſitate arcta: vt re-cte tradit. do. Pet. de Pal. diſt. xv. iiij. Et ꝙ nõ teneat reſtitue-re, patet ex ſimili de eleemoſyna corporali. Nã q in neceſſita-te recũſat mutuũ tradere indigẽti: nõ ꝓpterea tenet damna reparare q̃ alius ex defectu pecuniæ incurrit. Similiter q in neceſſitate nõ dat cibum fame moriẽti, peccat qdẽ, & inter-ꝑtatiue ſiue priuatiue occidit. Nõ tñ tenet ad reſtitutionẽ ac ſi manu vel cõſilio aut aliàs cãliter & poſitiue occidiſſet immo (vt deduxi in materia reſtitutionũ) quãuis dolo qs

D deſiſtat obuiare damnis aliorũ, non ꝓpterea obligat ad re-ſtitutionẽ. ¶ Tertia ꝓpoſitio: Qui tertio mõ eſt priuatiua cã pl- -æ vel dãnorũ in ppl'o: nõ ſolũ peccat contra charita-tẽ, ſed etiam contra iuſtitiã: & tenet damna reparare q̃ po-pulo inferunt ob carentiã debitæ defenſionis. Patet manife-ſte: q̃a milites cõducti ad defenſionẽ tenẽtur reſarcire omnia damna q̃ conducẽtibus ꝑ eorũ negligentiã vel nõ debitam defenſionẽ obueniunt. Vnde nauta conductus ducere nauẽ ad certũ locũ, ſi ꝑ eius abſentiã vel negligentiã nauis peri-clitet, tenetur de mercibus & naue ꝑdita ad reparationem. Similiter quia regis officiũ eſt patriã ab inuaſoribus defen-dere: furta cohibere &c. c. regũ officiũ. & c. rex debet. xxv. q. v. ideo damna quæ in talibus contingũt ex regis negligen-tia, tenetur reparare. Ex hoc ſequit corrolarie ꝙ aliquoties

E vir eccleſiaſticus tenet laicis reparare dãna quæ ꝑ ſuis pec catis eis infert deus: puta requirũt ad tꝑalẽ pœnã ꝓ culpis dimiſſis, vel in quibus adhuc ſunt: quã deus nõ inferret, niſi vir eccleſiaſticus iuxta officij ſui debitũ negligeret populũ defendere. patet exẽplariter de milite conducto ad defenſio-nẽ ab eo q inuadit bello iuſto. is eñ ſi opas debitas impẽde re neglexerit, tenet de dãno. Eccleſiaſticorũm aũt beneficia ſunt ſtipendia propter quæ obligantur ad defenſionem po-

pũli, & portare eorũ pctã apud dñm. Nume. xviij. Filijs Le ui dedi oẽs decimas pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in ta-bernaculo fœderis: vt non accedãt vltra filij Iſrael ad taber naculũ, nec cõmittant pctm̃ mortiferũ, ſolis filijs Leui mi-hi in tabernaculo ſeruientibus, & portantibus pctã populi. Et quid eſt dñi ꝙ nos laici de mãmona iniquitatis amicos faciũt, niſi vt eos cũ defecerint recipiamus in eterna taberna cula noſtra? Lucæ. xvj. conſimiliter ꝓpter defenſionẽ, vt ſe-pẽ obijciamus diuinæ iracundiæ, & impediat plaga ꝑcuti populũ. Ezechielis xxij. Et q̃ſiui de eis virũ q interponeret ſepẽ, & ſtaret oppoſitus cõtra me ꝓ terra ne diſſiparẽ eam, & non inueni: & effudi ſuper eos indignationẽ meam. Ecce q̃ñ beneficium datur propter officium. de reſcriptis. c. fin. lib. vj. non quidẽ (vt putamus) verbale tantum, & quod ex eccleſiæ inſtitutione ore pronunciamus, ſed propter officiũ taliter factum, vt ſcilicet valeat ad ſupportandum pctã po puli, & eos contra diuinam iracundiam defendẽdum. ¶ Si ſit cauſa poſitiua operans ſeu faciens ad punitionẽ aliorũ, hoc contingit tripliciter: vel dat cauſam vt puniantur pro ſuis proprijs ſceleribus, vel pro ſcelere alieno, ſic ꝙ pecca-tũ vnius inuoluat ſimul aliũ ad pœnã: vel tertio vt mixtim puniantur pro iniquitate propria & ſimul aliena. Si primũ, hoc contingit quadrupliciter. Primo dando etiam cauſam ſceleribus, & ex conſequenti flagello ſeu pœnæ, ſicut indu-cens alium ad furtum, eſt cauſa ſuſpẽdij eiuſdem. & de hoc in tertio articulo. ¶ Secundo remouendo prohibens. Sicut eñ tollens aſſeres ſuꝑ quos lapis quieſcebat, eſt cauſa de-ſcenſus lapidis: ſic qui enormitate criminum & multiplici-tate tollit à ciuitate vel loco præſidia angelorum, eſt cã de-ꝑdationis & plagæ ciuitatis. de hoc Hieremię. li. Curauimꝰ Babylonem, & non eſt ſanata: relinquamus eam, & eamus vnuſquiſq; in terram ſuam, quoniam peruenit vſq; ad cœ-lum iudicium eius &c. Et Eſaiæ. v. de vinea expectata vt fa ceret fructũ, quæ fecit labruſcas. Aufer (inquit) ab ea ſepẽ, & erit in cõculcationem. ſepem (gloſſa) id eſt præſidia ange lorum. Similiter quoniam viri iuſti placentes deo ſeruant

locũ ab excidio:de quo Ambroſius libro de Abrahã patri-
archa tractãs illud Geneſis.xviij.de p̃cibus Abrahæ ꝓ So-
domis:Hic diſcimus quãtus murus ſit patriæ vir iuſtus &
quemadmodũ nõ debeamus inuidere vel temere derogare
bonis quorũ nos fides ſeruat:iuſtitia ab excidio defendit.
Itẽ Hieremiæ.l.Circuite vias Hieruſalẽ,& q̃rite in plateis
eius ſi inueniatis virũ facientẽ iudiciũ,& q̃rentẽ fidem,&
propiti9 ero ei.Hieronymus exponit ei,ſcilicet ciuitati Hie
ruſalẽ.Itẽ Ezechielis.xxij.Et q̃ſiui de eis virũ qui interpone
ret ſepẽ,& ſtaret oppoſit9 cõtra me ꝓ terra,ne diſſiparẽ eã:
& nõ inueni,& effudi &c.Qui ergo pellit viros tales,vt re-
ligioſos reformatos,vel impedit correctiones debitas,quæ
hoĩes iuſtos & bonos faciunt:ille ꝑ viã remouendi ꝓhibẽs
G eſt cã oĩm malorũ q̃ ꝑ eos fuiſſent impedita.¶Tertio fit
dando cãm ſine qua non.Verbi gratia ſi complet numerum
ſcelerum vltra quẽ non decreuit parcere deus:de quo Gene
ſis.xv.Dixit enim dñs Abrahę ꝙ peregrinũ foret genus ſuũ
in terra non ſua,& ſubijcient eos ſeruituti & affligent eos
quadringentis annis:veruntamen gentem cui ſeruituri ſunt
ego iudicabo &c.generatione aũt quarta reuertent̃ huc.nec
dũ enim impletæ ſunt iniquitates Amorræorũ vſq; ad p̃-
ſens tp̃s.id eſt nondũ peruẽtum eſt ad eam ſcelerũ multitu
dinẽ poſt quã decreuit eos de terra ſua deijcere.Sic Amos.
j.Sup̃ tribus ſceleribus Damaſci & ſuꝑ quatuor nõ cõuer
tam eũ.de quo Hieronymus in prologo,Suꝑ tribus ſceleri-
bus & ſuper quatuor non conuertam eum:tertio pc̃tõrũ
indulgentiã deũ poſſe dare ſignificat:quem quarto eadem
pc̃tã admittentibus nec indulgentiã nec pñiam daturũ an-
nunciat.Nam per ignis ſimilitudinem quem in p̃dictas gẽ
tes immittendum prædixit,grauem atq; irreuocabilem dei
iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram vo
luit demonſtrari.Quarto fit orando,imprecando ſeu male-
dicendo,vel arte necromantica vel aliàs dæmonum adiuto
rium inuocando.Quòd autem deus ad imprecationem ſeu
maledictionẽ alterius aliquãdo alium puniat pro ſuis pec-
catis,quem aliàs nõ eſſet puniturus:patet Eccleſiaſtici.iiij.

Ab inope ne auertas oculos tuos ꝓpter irã:& nõ relinquas
quęrentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi ĩ
amaritudine animę exaudietur deprecatio illi9.exaudit enim
eũ q fecit illum.Et Eccleſiaſtici.xxxv. Nõ accipit dominus
ꝑſonam pauperẽ:& ꝑſonã lęſi exaudiet.& infra: Nonne la-
chrymę viduę ad maxillam deſcendũt: & exclamatio eius
ſuꝑ deducentem eas?a maxilla enim aſcendunt vſq; ad celũ.
Et domin9 exauditor nõ delectabitur in illis.Et planius Ec-
cleſiaſtici.iij.Benedictio patri firmat domos filiorũ : maledi-
ctio autẽ matris eradicat fundamenta.Vnde & diuinus il-
le Plato.xi.de legibus:Oedipus cõtẽpt9 a filijs ea illis,impre
catus eſt quę exaudita effectaq; a dijs ab omnibus feruntur
&c.Quibus aptiſſimum factũ eſt a dijs preces parentũ ad-
uerſus filios exaudiri.nihil enim imp̃catione parentũ (nõ in-
iuria) pernicioſius filio:&econtrario bene fieri eis cũ paren-
tes honorãt,& eiſdẽ obediunt.Maledicere autẽ peccantibus
zelo iuſtitiæ licet,nõ autẽ zelo vindictę.d' quo ꝑ Gratianũ.
xxiiij.q.iij.cũ ergo.in fi.Sic præceptum erat filijs Iſrael vt ſex
tribus ſtarent ĩ monte Gariſim vltra Iordanem ad benedicẽ
dum obſeruantibus legem,ſex vero ad maledicendũ nõ ob-
ſeruantibus in monte gebal.Deuterono.xxvij.Sed quãdo ſi
ne cauſa maledicit,ꝓcedit illud Prouer.xxvi.Sicut auis &c.
ſic maledictũ fruſtra ꝓlatũ ĩ quempiã ſuperueniet:puta ĩ eũ
q maledicit.¶Iſtis premiſſis pono hãc ꝓpoſitionem.Qua
litercunque quis dederit cauſam vt deus populum puniat ſo
lum pro proprijs peccatis nõ tenetur ad reſtitutionem quã
uis zelo vindicte vel aliàs animo nocendi id prouocans &
faciens in charitatem & contra proximum peccet:ſecus cũ
immediate procurat à diabolo illum puniri,quanquam in
nullo hoĩ nocere poſſit,niſi à deo ad id acceperit poteſtatẽ.
Prima pars patet:quocũq; aĩo quis procurauerit iuſtitiã
punitionis fieri,non tenetur ex hoc ad reſtitutionem:ſicut
nec iudex ipſe malo zelo iuſtitiam punitionis faciens.exe-
cutio enim iuſtitiæ iniuriam non continet.Vide circa hoc
de ſnĩa iniuſta ex aĩo,q̃ tamen eſt iuſta ex cauſa & ordine.
x.q.iij.epiſcopus.ſed deus eſt iudex oĩm cauſarũ & rerum.

ergo qui procurat vel dat cãm vt alios puniat ꝓ ſuis pc̄tis
& non pro alienis:quanuis iniquo aĩo id facit & cõtra cha-
ritatẽ,non tenet̃ ex hoc ad reſtitutionẽ.De eodẽ exemplifi-
cari põt,ſi quis odio gẽtis inducat regẽ vt illi bellũ moueat
ex iuſta cã quam contra illũ habet:peccat contra charitatẽ,
H ſed nõ obligatur illi genti ad reſtitutionẽ dãnorũ.¶Scd̃a
pars patet:quia ſicut priuatus iniuſte punit hoĩem ꝓ pc̄tõ
eadem etiam pœna quam infert iudex,& iniuſte ex illa cau-
ſa iniuriæ dep̃datur patriam ex qua hoc iuſte & licite facit
princeps:ita conſimiliter ꝓcurans hoc fieri,iniuſtitiã facit,
& tenetur reparare totũ damnum.ſic qui immediate procu-
rat ꝑ dæmonem damna inferri.Nec obſtat ꝙ dæmon non
põt niſi ꝑmittente deo & coagẽte:quia ſic nec hõ põt cui-
quã nocere vel damnũ inferre niſi deo ꝑmittente,& eodem
principaliter agẽte.Ex hoc patet ꝙ ſubtrahentes ꝑ malefi-
cia lac vaccarum,vel inficientes blada & hmõi:tenent̃ repa-
rare damna q̃ intulerunt,perinde ac ſi medio hoĩs damna in-
tuliſſent.Sed cõtra iſtud vr̃,qui pellit milites conductos ad
defenſionẽ eorum qui inuaduntur bello iuſto:tenet̃ ad reſti
tutionẽ damnorum æque vel magis q̃ milites conductitij
cũ ꝑ eorum negligẽtiam damna inferuntur:& ille ſolũ eſt
cã damnorum q̃ iuſte inferuntur,& tanquam remouens ꝓ-
hibens.ergo cõſimiliter qui pellit ſc̄tõs viros de patria,vel
præſidia angelorum qui nos peccatores tuerentur contra di
uinam iracundiam:conſimiliter tenetur de damnis quæ ta-
men deus iuſte ꝓ peccatis noſtris infert.Præterea non ſolũ
qui iniuriam fecit principi pro qua eſt ei iuſta cauſa inferen
I di bellum:ſed etiam qui impedit correctionem vel ſatiſfa-
ctionẽ iniuriæ vnde princeps placaretur ne bellum inferret,
tenetur ad damnorum reparationem.& talis remouet pro-
hibens:ergo conſimiliter qui impedit correctionem peccа
torum fieri vnde pacaretur deus ne ſaltem plagam inferret
quanuis pro peccatis ipſius populi:videtur obligatus ad
reſtitutionẽ.Nec releuare videtur ſi dicatur,hæc p̃ſidia an-
gelorum & iuſtorum hominum ſunt præſidia gratioſa nõ
conductitia.iam repellens ſolam gratiam non videtur face

re iniuriam,tũ quia auferendo alteri grãm tertij bene ago
contra iuſtitiã:vt ſi aufero quod eſt eius ſine p̃fixione termi
ni,vel cum p̃fixione termini commodatũ:facio & dño rei
& commodatario iniuſtitiã.Rñdeo,Aliud eſt pellere im-
mediate ſeu remouere prohibẽs:aliud ꝑditionis merito vel
imp̃catione efficere apud deũ vt ipſe remoueat.Primo ca-
ſu admitto ipſum teneri ad reſtitutionẽ.Scd̃o nõ:q̃a ſolum
eſt cã vt deus ſubtrahat ſuã grãm p̃ſidij.& ergo ad reſtitu-
tionẽ nõ magis obligat̃ q̃ ſi impetrẽ odio Ioãnis vt Petrus
ab eo repetat mutuũ vel cõmodatũ:vel ſi ego qui ſum ſo-
cius Ioannis,prouoco Petrũ,& ex hoc moueat̃ Petrus re-
uocare illam gratiam à Ioanne.vnde iſto ſcd̃o modo remo
ueo ſeu pello prohibens per iniquitatẽ cum malo aĩo impe-
tro,ſed non ꝑ iniuſtitiã:& ſola iniuſtitia obligat ad reſtitu-
tionem.¶Si ſcd̃m principale,puta ſi dat cãm quare puni
tur populus pro ſcelere alieno,vt pc̄tm̃ vnius etiã alios ad
pœnã inuoluat:hoc fit dupliciter,videlicet ꝑ viã meriti:q̃a
videlicet diuinã maieſtatẽ offendens prouocat,ſicut iniu-
riã faciẽs terreno principi,illum prouocat & inducit bello
patriam impetere:& ſic offenſam patris vindicat in filijs,&
iniquitatẽ vnius ſociorũ in re cõi vtriuſq̃.hoc modo va-
ſtatæ ſunt merces & naues communes Ioſaphat propter ſo
cij ſcelera,videlicet Ochoſiæ.ij.Paralip.xx.Secundo fit per
viam iniuſtitiæ,& p̃cum ſeu impetrationis.Et hoc iterum
dupliciter.Primo impetrãdo & petẽdo id in quo populus
damnificabitur,nõ tñ ex intentione damni alterius.De hoc.
j.Re.viij.petẽtibus regẽ p̃dixit dñs ius regis:ius inquã vſur
patiuum ſeu ius cogendi quo tollet filias & filios,agros vi-
neas & oliueta veſtra tollet,& dabit ſeruis ſuis.in qua abie-
ctione domini,& perfectione regis gens tota damnificata
fuit.& videntur talia orantes teneri ſicut medicus antidotũ
conſulens per imperitiam vnde corpus vel membrum lędi-
tur,& iuriſperitus in quo cauſa perditur.Secundo ex inten-
tione & animo damnificandi & maledicendi alteri,vel orã- k
do ꝙ dñs ei aduerſetur & infortunet.Circa hoc membrum
pono hanc concluſionẽ.Is pro cuius peccato innocẽs à deo

percutitur,ſiue ꝑ viā meriti,ſiue per viā inſtantiæ & precū
tenetur de omni damno quod deus ꝓ eius pc̄tō innocenti=
bus ſeu innoxijs infert,probatur,quia ille,ꝓ cuius offenſa
populus innocēs bello impetitur,tenetur de oī damno po=
puli innocentis.nam populus innocēs iniuſte patitur,quā=
uis princeps populū talem iuſte inuadat ꝓ offenſa rectoris
vel forte principis ſeu ducis eorū:& quia iniuſte patiť,o=
portet aſſignare à quo iniuſte patiať:& eſt nō ille qui ex cā
iuſta bellum mouet,ſed is qui cām dedit pro qua bellū in=
fertur.ergo ſimiliter is ꝓ cuius culpa innocēs popul9 à deo
dānificatur,& plagis atteriť:tenetur populo innocēti de oī
dāno.¶ Præterea qui canē irritat & efficit vt alium mor=
deat:quanuis tn̄ ad manū nō tenuerit,ad minus tenetur in
factū actione:imò dn̄o illius ſerui qui morſus eſt,tenetur le
ge Aquilia:vt eſt tex.in.l.Itē Mela.ff.ad.l.aquiliā.ergo qui
irritat deū & ꝓuocat vt eius pc̄tō etiā innoxius puniatur,
tenetur de damno innocēti illato.Quòd aūt maledicēdo vel
orādo aliquoties impetremus innoxijs damna inferri,vide=
tur:quia deus ad probā ſeu pro virtutis exercitio nonnun=
quā aufert ſc̄tis hoībus tꝑalia bona ad conſeruationē hu=
militatis,vel meritorum augmentū.Ergo nihil ꝓhibere vr̄
quin aliquoties īd faciat audiēs malorum petitionē vel im
precationē ſeu maledictionem,ſicut & ꝓ offenſa malorum
iuſtos damnificat,ſemꝑ tn̄ ad iuſtorum vtilitatē ſpūalē.Et
iſtud exemplariter contigiſſe videtur Iob primo,ꝙ ad peti
tionē dæmonis Iob in ſubſtantia fuit ꝑcuſſus.& Matth.
viij.dæmonibus petētibus conceſſit ire in gregem porco=
rū.Suꝑ quo dicit gl.Niſi qs more porci vixerit,diabol9 nō
accipit in eum poteſtatem:niſi forte ad probādum.ergo ad
probandum bene accipit &c.Sed ꝙ non teneatur quis ad
reſtitutionem qualitercunq; apud deum cauſam dederit pu
nitioni ſeu damnis iuſtorū:fortiſſime probatur hoc medio.
Qualitercunq; quis effecerit apud tertium vt ſolam grām
ſubtrahat,non obligatur ad reſtitutionē,vt patet:quocun=
qūe animo effecero apud Petrum vt repetat à Ioanne mu=
tuum vel commodatum;non obligor Ioanni ad aliquā re=

ſtitutionē.Sed à deo(vt ſupra argui)oīa ad grām poſſide=
mus,& quaſi mutuum nobis creditū.ergo.Et cōfirmatur:
charitatis eſt ſi quis ſciat deū innocentibus pœnā ſeu dam=
nū decreuiſſe,orare & velle vt in hoc dei volūtas fiat,iuxta
doctrinā Saluatoris ī oratione dn̄ica:Fiat volūtas tua &c.
Matt.vj.Huius exemplū habemus Actuū.xxj.prophetāte
Agabo:Hæc dicit ſpūs ſc̄tūs:Virū cuius eſt zona hæc,ſic
alligabūt in Hieruſalē Iudæi:& tradēt in manus gentiū.cū=
q; rogarēt Paulū diſcipuli ne in Hieruſalē aſcenderet,Quid
facitis inquit flentes & affligētes cor meū?Non ſolū alliga
ri in Hieruſalē,ſed mori paratus ſum ꝓ noīe dn̄i mei Ieſu.
hoc audito quieuerunt dicentes,Domini voluntas fiat.Sed
q̄ prædeſtinata ſunt precibus futura:ſiue ante prænuncia=
tionem fuſæ preces fuerint,ſiue poſt fundantur:æque deus
illa propter preces facit.xxiij.q.iiij.obtineri.ergo licet oran=
do procurare vt innocens(qualis erat Paulus)plagis afficia
tur & damno:& per conſequens ex hoc ad reſtitutionē nō
obligatur.Secūdo confirmatur:quia angelus princeps Per
ſarum reſtitit apud dominū angelo directori plebis Iſraeliti
cæ.xx.diebus,& tam valide vt nullus ei aſſiſteret ex princi
pibus,q̄ꝫ Michael princeps Iudæorū ſolus.Danielis.x.Ergo
licet impedire apud dominum relaxationem populi innocē
tis iniuſta captiuitate detenti.&pari modo licet captiuitatē
procurare & damna.¶ Reſpondeo.Ad primum dico pri= L.
mo ꝙ regulariter dominus punit peccata plagam ꝑ homi
nes inferendo,qui damna & mortem iniuſte inferunt:vt pa
tet in bellis innumeris quibus attriuit populū Iſrael,& ſer=
uitute qua illum preſſit in Aegypto,tandem viſitans ſuper
his quorum miniſterio vſus populū percuſſit & attriuit.
de hoc Eſaiæ.li.in.fi.& Geneſis.xv.Quanquam igitur deus
per ſe auferendo cenſeretur ſolam gratiam auferre,nihilomi
nus quibus vt miniſtris vtitur,contra iuſtitiam quod in=
nocentum eſt auferunt,& ſic peccato noſtro damus in hoc
cauſam iniuſtæ damnificationi.Et idem eſt cum à diabo=
lo fit domino non mandante,ſed permittente.Et eſt intel=
ligendum quòd deus ſic adducendo oppreſſores ad vin=

dicandũ alterius gẽtis pctã,non immittit eis propoſitũ ſeu
voluntatẽ malã:ſed magis inflectit vt cum ꝓpoſuerint ſibi
velle ſubiugare alios,faciãt hoc de populo cui eſt infenſus:
vt quo ad primã voluntatẽ malam ſit ꝑmiſſiua cauſa tãtũ:
ſed q o ad influxam poſitiua:queadmodum ſi ego hoĩem
ꝗ ꝓpoſuit interficere vnũ antequam panẽ ſumat aut potũ
orẽ vt laicum non ſacerdotem occidat,aut Turcam & non
Chriſtianum.¶Scd'o dico:ſupponamus deum ꝑ ſemetip=
ſum dãna inferre,vt videt̃ dum continet pluuiam,vel bla=
dorũ modicum germen concedit,vel ꝗa parũ farinæ cõti=
net,modici valoris eſt:ꝙ ꝗ & hoc dæmonũ miniſterio fre=
quẽter fiat:qũo & Iob à dæmone in tota ſubſtãtia læſus eſt.
M Hoc ſuppoſito dico ꝙ deus infert iuſtis dãna ꝑ ſeipm̃ duo
bus modis.Primo ꝓpter ſolam vtilitatẽ ipõrum ad ꝓban=
dũ vel humiliandũ:& fit ꝑ viã ſubtractionis gratię:& qui
orando daret cãm apud deũ vt ſic fieret,non obligaret̃ re=
ſtituere.Scd'o modo fit ꝑ viam commutationis,vel ꝑ mo=
dũ punitionis & vindictæ,puniendo videlicet in eis pctm̃
conſocij vel cognati,aut ſuperioris,vel aliàs affectu vel lo=
co coniuncti.& poſſumus hũc modũ appellare viã belli:&
ſic perinde eſt ac ſi terreno principi cãm belli dediſſet,vn=
de innocentes grauantur.& de hoc ſcd'o mõ ꝓcedit conclu
ſio.Et conſimiliter dicendũ eſt ſi ponat̃ deum ꝑ alios facere
de ſuo mãdato,vt ꝑ ſctõs angelos vel hoies bonos.imò &
de primo modo multi dubitarẽt.Sunt enim btũs Thomas,
Scotus,Richardus,Palude,& plures alij in ea ſnĩa,ꝙ impe
diens alium à promotione ad beneficiũ vel officiũ,ſi faciat
animo nocẽdi,tenetur ad reſtitutionẽ.Secus ſi animo conſu
lendi ſuæ vtilitati vel indẽnitati.Sed de hoc dixi alibi in ma
teria reſtitutionum.ſatis eſt propoſito noſtro,cum aufert
non quaſi gratiam,ſed in vindictam pro peccato,ꝙ perin=
de tenetur ac ſi gratia non eſſet: & perrarum eſt ꝙ in tali
damnificatione non vtatur medio dæmonum vel hominũ
iniuſte damna inferentiũ de permiſſione dei,& non manda
to.¶Ad primam cõfirmationem dico ꝙ aliud eſt ante p̃=
nunciationem vel etiam poſt dare cauſam quare velit deus
innocentem

innocentẽ affligere,ſeu dãno afficere.qđ nõ licet: ſicut nec
manu ſine dei mãdato dãna ipſa vna cũ deo inferre.aliud eſt
orare vel potius aſſenſum adhibere,& hoc expetere vt vo
luntas dei in oĩbus fiat.¶Forte obijcies de Helia qui ora=
tione effecit vt nõ plueret ſup̃ terrã annos tres & meſes ſex,
in quo plures iuſti ꝓ alieno ſcelere:(videlicet ipſius domus
Achab)puniti ſũt,de hoc Iaco.vlt.Et.iij.Reg.xvij.ſimiliter
orauit:Si homo dei ſum,deſcẽdat ignis de celo,& deuoret te
& quinquaginta tuos.qđ & vſq; in ſecundũ vicẽ factũ eſt
donec tertius veniẽs curuaret ſua genua ſua ante Heliã: &
peteret vt miſereret̃ animæ ſuæ.in q̊ vident̃ innocentes etiã
aliqui cõſumpti.de quo.iiij.Reg.j.Et.ij.Reg.xxiiij.ꝓ pctõ
numerationis populi qđ Dauid cõmiſerat,data eſt Dauid
optio triũ pœnarũ,vt vel ſeptẽ ãnis eſſet fames in terra, vel
tribus mẽſibus fugeret aduerſarios,nec poſſet reſiſtere:aut
tribus diebus angelus dñi peſte cæderet populũ:& qđ illo
rũ eligeret,fieret:& elegit tertiũ:in quo multos innocentes
fuiſſe occiſos apparet ex hoc ꝙ orãs dñm dixit:Ego ſum ꝗ
peccaui.iſti qui oues ſunt,quid fecerũt?Vertat̃ obſecro ma=
nus tua cõtra me &c.Ergo licet oratione dare cauſam diui=
næ volũtati,& nõ ſolũ cõcomitanter,ſed antecedẽter ꝑ viã
cauſalitatis,quãquã tẽpore ſemꝑ poſterius quã innocẽtes
dãnificent̃.Rñdeo.Hæc ſolũ ꝓbant ꝙ de volũtate & aſſen= N
ſu dñi licet orando dare cauſam dãni vel mortis innocentũ:
imò ſic liceret velle & manu ĩterficere:vt in exẽplo Abrahę
qui iuſſus fuit offerre Iſaac.Geneſis.xxij ſecus ſi oratiõe pec
caminoſa vel maledictione nitamur innocẽtis ꝓcurare dã=
num vel mortem,& nõ fundimus ex iuſta cauſa,puta quia
vidimus deum velle vt oremus:vel quia veriſimiliter time=
mus,niſi innocens in malorum ſocietate fuerit temporaliter
coercitus,ſeductus eorũ ſuaſioni acquieſcet ad malum:quo
caſu licet mihi orare id,ſed non manu inferre ſine ſpeciali aſ=
ſenſu dei vel mandato.Sed difficultas noſtri articuli de hoc
eſt quando deus innocentem punit pro alterius peccato,an O
is qui deum offendẽs prouocat,teneatur damnorum quæ
innocentes patiuntur pro eius peccato. Ad ſecundam cõfir=

mationē de angelis, vt habet magiſter ſentētiarū.xlv.diſ.iiij.
adeo ſūt ſupernæ ꝟitati addicti, vt nihil abſolute velle queāt
qd' nō prius diuina didicerint voluntate implendū. eorū er=
go reſiſtere eſt merita plebis hincinde in cōſpectu dei addu=
cere, & ſup adductis diuinā voluntatē & bonitatē quid de
beat fieri cōſulere. Etiā licet in illa captiuitate iniuſta quidē
innocētes detinerent, vt Daniel & alij. qa videbāt illis eſſe ad
augmētū meriti: iuſta & vera charitate poterāt orare vt ſic
detenti glorioſius triūpharēt. & ſic nō tangit præſentē diffi
P cultatē quæ eſt dū quis ſuo peccato alium ad pœnā inuol=
uit. Etiam qui iuſta & licita ratione dat cauſam dānis alio=
rum etiam quæ iniuſte per alios malos vel dæmones infe=
runtur: quia ipſe nō iniuſte damnificat, nō tenetur damno=
rum: ſecus cum dat iniuſtā cauſam, ſeu cum alios innocētes
ipſe damnificat iniuſte. Si tertio modo, puta ſcelere ſuo eſt
cauſa quare mixtim punit̄ populus pro alieno & proprijs
pctis, cōiunctim ſcilicet pro vtriſq;: videbit̄ fortaſſe inſoli=
dum populo ad damnorum reparationē teneri: quia nō eſt
Q diſtinguere aliquā partē damnorū cuius ſuū peccatū nō ſit
cauſa: ſicut in tractu nouis non eſt aſſignare aliquā partem
motus quin ꝓcedat cauſaliter à quolibet trahentiū, licet vt
partiali cauſa. Iam cū aliquis eſt cauſa totius dāni, tenet̄ in=
ſolidū de dāno, etiā ſi ſit cauſa partialis tm̄. Vnde ſi vnus cō
mittat primo offenſam in principē quæ ſit iuſta cauſa belli,
& deinde alius cōſimilē, & atteritur vtriuſq; offenſa populꝰ
quilibet inſolidū tenetur de omni dāno. Vnde in.l.vulgaris.
in.§.ſi duo.ff.de furtis. dicitur quāuis ſinguli ſignū tollere nō
potuerūt: quia pro parte ſingulos furtū feciſſe dici non pōt:
totius furti ſingulos reos teneri. Hinc in.c.ſicut dignū.de ho
micidio, doctores tradūt theoricā: Quia cōſiliū peruagatur
omnem partē dāni, nō aūt cooperatio: is qui conſulit, tene=
tur de omni dāno: cooperās aūt de ea pte dāni ſolū quā intu
lit. Ergo ſimiliter in ꝓpoſito qa crimē iſtius ſua cauſalitate
ꝓuagat̄ oēm partē dāni, ſequit̄ q; inſolidū de toto tenet̄. Pro
eodē facit q; ſi plures trabē deiecerint, & illa aliquē oppreſſe
rit, oēs tenentur lege aquilia.l.item Mela.§.ſi plures.ff.ad le=

gē Aquiliā. Nec obſtat ſi dicas hoc in iure ciuili cōtra ratio
nē ꝓ cōi vtilitate receptū, vt de hoc eſt textus.l.ita vulnera=
tus.§.vnicū. illud pro exēplo tradēs, cū plures trabē alienā fu
randi cā ſuſtulerint, quā ſinguli ferre nō poſſent: furti actiōe
oēs teneri: quāuis ſubtili ratiōe dici poſſet neminē eorū tene
ri: qa neminē verū ſit eā ſuſtuliſſe. Iam qd̄ cōtra rationē ꝓ
cōi vtilitate receptū eſt in aliquo caſu, nō debet (maxime in
foro conſcientiæ) vltra proprios terminos extendi, vt hic fie
ret extendēdo ad ablationē boni animæ, qd̄ efficaciter nō au
fert, maxime cū ſolū ꝑnicie exēpli aufert. Primo qa multis R
videretur Iulianus nō recte exēplificaſſe, cū aliud ſit ſuſtuliſ
ſe ſeu abſtuliſſe: aliud ſolum abſtuliſſe: ſicut aliud eſt dictū
Ioannes trahit vel pellit nauē: & ſolus trahit vel pellit: alias
nullus equorū diceretur trahere currū, ſed tantum omnes ſi
mul. Sed iſtud eſt nō ſatis reuerenter ſentire de iuris pruden=
tibus. Ideo aliter dico quòd in pœnalibus ad rigorē & ſubti
lem rationem inueſtigandi ſtrictior debet fieri interpretatio
tam in odioſis, quam in alijs: iuxta regulam, odia. in ſexto. &
notata doctorum ibi. Iam actio furti eſt pœnalis: & ergo li=
cet vnus ſatiſfecit, alius nō liberatur: vt cōſimiliter in actio=
ne legis Aquiliæ.l.item Mela.§.ſed & ſi ſeruū. ſecus in actio=
ne rei perſecutoria, vt in condictione furtiua.C.de cōdi. fur.
l.j.& ibi vide Cynum. In propoſito autem loquimur in ca=
ſu perſecutionis rei, puta damni illati: ita videretur inſolidū
teneri is qui cauſa eſt vt mixtim populus pro ſuis proprijs
peccatis puniatur, & cum hoc ꝓ ſcelere illius. Sed ſubtilius
intuenti facile eſt deprehēdere quòd iſtud in caſu noſtro nō
procedat: quia licet ſocij ſimul auferentes trabem, quilibet
inſolidum teneatur damnificato: tamen reſtitutione facta ꝑ
vnum, alij complices non tenentur illi qui reſtituit totum,
reddere: ſed vnuſquiſque pro rata. ſi fuerint ſex, quilibet ſe=
xam partem. ſi tantum duo, quilibet medietatem. Sed in ꝓpo
poſito ſunt ſocij in cauſalitate damni illati: ideo nō tenet̄ illi
inſolidum, ſed pro rata cauſalitatis. Si fuerit medius cauſan= S
do, obligatur ad medium reſtituendum. Quod ſic deduco:
quia ponamus eum reſtituiſſe totum damnum, & alius reci

piẽs fuit media cã:tenet mediũ illi reddere.ergo ab initio nõ
obligabat naturali iure niſi mediũ reſtituere. Itẽ ponamus
ꝙ vtrũq; deus equaliter puniat ꝓ ſuo & alterius ſcelere:neu
ter alteri tenet:& iuxta naturalẽ æquitatẽ ſi ſcelus vnius ſit
potior cã dãni,id eſt plus ad hoc faciens: tenet ad ꝓportio=
nẽ illius quãto plus dedit cãm alteri repare, verbi gratia,to
tius damni vtriuſq; ſcelus Ioãnis eſt cã vt duo,& ſcelus Pe
tri vt vnũ.Ioãnes tenet Petro reparare vnã tertiã partem ſui
damni. Vnde ſicut qui fortius trahit quantũ duo alij:iuxta
naturalem æquitatẽ meretur & debet habere mercedẽ duo=
rũ:ſic is qui eſt cã damni duplo cõparatione ad ſociũ, tenet
duplo plus quã ſocius:ita ꝙ cõtribuendo ad reſtitutionem
cũ ſocio ipſe deberet duplo plus dare quã ſoci9. Ex his patet
ꝙ is qui ſcelere ſuo dat cãm vt populus mixtim puniat,non
tantũ pro ſcelere eius qđ eſt populo alienũ,ſed vnà pro ꝓ=
prijs criminibus:tenet populo reparare partẽ damni ꝓpor
tionabiliter ad gradũ cauſalitatis:ſi peccatũ ſuũ fuit media
cauſa, medium:& ſic proportionabiliter. Et hoc procedit
quando non fit reciprocatio, vt ipſe etiam puniatur ſeu da=
mnificetur pro peccatis populi:quia ſi mixtim duo ſint in=
uicẽ cauſæ plagæ ſeu damnificationis & æqualiter,neuter al
teri tenetur:ſi vnus plus altero, iuxta hoc proportionabili=
ter ad aliquam reparationem tenetur. Et poſſent ex dictis
pulcherrimæ propoſitiones & variæ inferri: ſed transeo ꝓ=
perans ad alia.Sed obijciet fortaſſe aliquis,ſtat illum pro cu
ius ſcelere populus plaga ꝑcutitur,mixtim vel ſolitarie pec
caſſe vnico peccato,puta blaſphemiæ, ſodomiæ, vel huiuſ=
modi.ergo non obligatur populo ad aliquam reſtitutionẽ.
Conſequẽtia tenet:quia ſola iniuſtitia obligat ad reſtitutio=
nem:& ſic præter peccatum blaſphemiæ vel huiuſmodi de=
buiſſet etiam committere culpam iniuſtitię.Et confirmatur
quia ſi obligaretur reſtituere,eſſet ex eo quia cauſam dediſ=
ſet damnis populi.ſed hoc non: quia ſancti angeli ſæpe in=
ſtant ad dominum vt puniantur indiſtincte homines pro
peccatis malorum,qui palam & quaſi ad ſpectaculum pec=
care non verentur.& idem in ſanctis hominibus.ſed *illi* non

tenentur ad reſtitutionem:& dant cauſam illis damnis ſicut
cõſulentes vł pręcauentes.nec obligãtur: ergo nec ſcelus vł
peccatũ admittens.Idẽ poteſt perſuaderi de inflectentè ani=
mũ eius q vult ſubiugare ſuę ditiõi populũ vt prius vel po
tius Francos inuadat,ꝙ noſtrates: q ex hoc nõ videt obli=
gari ad reſtitutionẽ, ꝙ orando vel ex aliqua cauſa & ratio=
ne ad hoc ꝑſuadendo induxerit ſeu inflexerit: etiam ſi prius
firme propoſuerit noſtrates inuadere. ergo ſimiliter nec is
ꝓ cuius ſcilere.Præterea ſi ex hoc obligaretur aliqs ad repa
rationem damnorũ,qa ꝓ ei9 ſcelere mixtim vel ſolitarie po=
pul9 plagatur,ſequeretur hęc abſurditas, quòd qcũque pec
cauit aliquando mortaliter,deberet cogitare an eſſet obliga
tus ad damnorũ reparationẽ. Sequela probatur: qa incertũ
eſt an ꝓ illo peccato ſolitarie vel mixtim deus plagam illam
infert.Et abſurditas ꝓbatur:qa ſic nullus talium vere pœni=
teret ſine reſtitutione:qa in ꝓbabili dubio nemo poteſt ſine
diſcrimine partem illã quę certa eſt dimittere,partem dubiã
amplectendo.Nã iuxta maximam doc. Qui ſe exponit diſ=
crimini peccati mortalis,eo ipſo peccat mortaliter.Et cõfir=
mat:qa conſtabat Dauid plagã graſſari in populo pro pec=
cato quod cõmiſit ĩ numerãdo populũ:vt patet.ij.Reg.xiiij.
& nõ legit quãcunq̃ de hoc populo feciſſe reſtitutionẽ quã
uis tamen cõfiteretur populũ inſontem eſſe: petens proterea
manum domini ĩ ſe cõuerti & domũ patris ſui.ergo &c.Se=
cũdo cõfirmatur:qa ſic qlibet peccator in tẽpore belli vł al=
terius plagę teneretur propter dubiũ alteri ad reparationẽ
damnorum. Præterea cum populus mixtim pro alieno &
proprijs peccatis percutitur, præceſſerunt ſufficientia pec=
cata pro quibus eadem damna populo intuliſſet, quanuis
prius ſuum ſcelus non admiſiſſet. ergo tunc non obligatur
ad reſtitutionem.Conſequentia tenet: quia tunc eadem da=
mna ęqualiter populo obueniſſent, ſicut fur ęque ſuſpenſus
fuiſſet quanuis nõ adieciſſet ſextũm furtum. Ad iſta reſpon=
deo. Ad primum nego cõſequentiam. Ad probationem cõ=
ſequentię dico ꝙ ad contrahendum obligationem reſtitu=
tionis nõ requiritur peccatũ iniuſtitię:imo poteſt cõtrahi ſi

ſa ſequitur delictorũ inuidia &c.xv.q.j.nõ eſt. Et ſecundũ philoſophũ.ij.Ethi.ridiculũ ẽ accuſare externa,& nõ ſeipſm potius,qui ab his facile capiat̃.Etiam Chryſo.ſnĩa eſt ꝙ nemo læditur niſi à ſeipſo. Adamas inquit malleis cæſus non infringit̃.ita ꝗ à ſemetipſo nõ lædet̃:etiã ſi tondat̃ ab alijs,nõ põt lædi. Præterea ſciẽti & cõſentienti nõ fit fraus neq; dolus,vt eſt regula iuris lib.vj.ergo nec iniuria.tũc vltra. Non obligamur reſtituere alteri niſi per iniuſtitiã læſo,& cui iniuria fit nõ reſtituẽdo.nã ſi aliũ iducã ꝑce vel precio vt amputet ſibijpſi manũ:nõ teneor illi ad aliquã reſtitutionẽ.ergo nõ obligamur ad reſtitutionẽ illi quẽ exẽplo pc̃ti ad peccandũ induximꝰ,ex quo volẽs ſibijpſi nocuit, Præterea tertio. Nemo tenet̃ de hoc qđ occaſione accepta nõ data actũ ſuũ ſeu factũ cõſequitur.ſed ꝙ publicæ peccantẽ qñ alios non hortatur ne laborat ad peccandũ inducere,alij imitent̃ peccando,eſt per occaſionẽ acceptã ab alijs,& nõ datã à peccante.ergo. Maior patet per illud apoſtoli.ij.ad Corin.v. Chriſti bonus odor ſumus in his qui pereũt,& in his ꝗ ſalui fiũt: alijs odor vitæ in viã,alijs odor mortis in mortẽ. Non eſſet aũt Apoſtolus in hoc Chriſti bonus odor ſi rñdere deberet de his quæ per occaſionẽ acceptã ſequuntur. Etiã ad Rom. vij. Occaſione accepta peccatũ per mandatũ operatũ eſt in me oẽm concupiſcentiã. Et de Chriſto dicit̃ Eſa.viij.ꝙ erit in lapidem offenſionis,& in petram ſcandali,& in ruinam & laqueũ habitantibus in Hieruſalẽ. Et minor ꝓbat̃:quia niſi per occaſionẽ acceptã & non datã quis imitaret̃ aliorũ pc̃tã,non liceret hiſtorias facinoroſorũ hominũ cõſcribẽdo poſteritati memorãdas tradere:ex quo illorũ æque vt viuorũ hominũ imitãtur exẽpla:qđ ineptũ & blaſphemũ eſt de ſcriptura ſacra ſuſpicare vel ſentire. Præterea q̃rto,cõſulens alteri facinus ſeu pc̃tm̃,ad nullã obligatur reſtitutionẽ:ergo multominus is cuius exẽplo forte cõtra eius voluntatẽ vel præter alius inducitur ad peccandum. Antecedens patet: quia ex conſilio nemo obligatur,niſi ſit fraudulentũ: vt eſt regula iuris libro ſexto,nullus ex conſilio. Et quãuis ex conſilio fraudulento ſuper contractu conſulens tenet̃ contrahenti:tñ cõſulens maleficiũ nõ tenet̃ facienti ſeu cui cõſulit:ſed ei cõtra quẽ cõſiliũ dedit:vt ſuper dicta regula dicit gloſſa,& ſequunt̃ oẽs doctores. Primò qa ſcire debebat id ſibi nõ expedire,iuxta.l.ij.in fine.ff.mãdati, Secũdo qa ex improbitate ſua nullus cõſequit̃ actionem.ff.de furtis.l.itaq; fullo. Præterea quinto ꝓbat̃ hoc deducẽdo ad duo inconuenientia. Primũ,qa ſi teneret̃ ad reſtitutionẽ illi quẽ exemplo pc̃ti traxit ad culpã:teneret̃ illũ reducere à pc̃to:& ſi nõ poſſet,teneret̃ ei in alijs recõpenſare.nã ſi tibiã alterius rupi:qa reſtituere nõ poſſum,teneor ad aliã recõpenſam.ſed hoc eſt abſurdiſſimũ.vt ei ꝓpter obſtinationẽ,& qa reduci nõ põt, obligarer in bonis fortunæ recõpenſa ei ſatiſfacere. Etiã nõ videt̃ qua recõpenſa ei ſatiſfieri deberet. Secundum incõueniens eſt ꝙ aliquis poſt mortẽ & verã pñiam poſſet incipere eſſe obligatus ad reſtituendũ,ſi tunc primũ incipiant peccando eũ imitari. ¶ In oppoſitũ eſt illud Anacleti. Deteriores ſunt qui doctorum mores vitamq; corrumpunt, ijs qui ſubſtantiam aliorum prædiaq; diripiunt:quia illi quæ extra nos ſunt auferũt,iſti noſipſos decipiunt & corrumpunt.vj. q.j.deteriores. ¶ Pro huius ſolutione pono duas propoſitiones. A Prima eſt:Exemplo efficacius alios corrũpimus,q̃ doctrina vel cõſilio. Patet.nã vt refert Philoſophꝰ.x.Ethi. quidam opinati ſunt vtile ad vitam docere ꝙ omnis voluptas praua ſit:quia pleriq; ad voluptatem inclinãtur,& voluptatibus inſeruiunt:& hos oportere in contrarium ducere,nam ſic erit ad medium deuenire. Philoſophus ꝓbat hãc doctrinam non eſſe vtilem ad vitam ſeu mores bonos.nam qui de affectibus & actibus habentur ſermones minorem fidam habent q̃ opera. Quando igitur diſcordant ab ijs quæ ſecũdum ſenſum ſunt,ſpreti atq; reiecti etiam verum inſuper interimunt. Qui enim voluptatem vituperat:ſi quando deprehendatur illius appetens,ad illã inclinari videtur quaſi talem omnem exiſtentem.nam diffinire, id eſt diſcernere, non eſt multorum.concludens ꝙ ſermones qui veri ſunt,nõ ſolum ad ſciendum ſunt vtiles,ſed etiam ad viuendum,quia conſentanei operibus fidem habent:quapropter prouocant

intelligentes viuere ſecundũ illos.ergo exemplũ facti effica
cius docet & inducit ꝙ̃ doctrina vel cõſiliũ.hinc Matthæi.
xxiij.Ve vobis Scribæ & Phariſæi.Saluator inquit:qui cir-
cuitis mare & aridã vt faciatis vnũ proſelytũ :& cũ factus
fuerit,facitis eũ filiũ gehennæ duplo plus ꝙ̃ eſtis vos.glo.in-
terli.dũ viderit vitia veſtra factus ꝓſelytus,reuertit̃ ad gen
tilitatis errorẽ ꝑ præuaricatiõe maiori pœna dignus.& Hie
ro.Cũ eos videt opere deſtruere qđ verbo docebãt,reuertit̃
ad vomitũ:& fit duplo gehẽnæ filius,cũ fuerit tm̃ ſemel.&
Seneca ſeptima epiſtola ad Luciliũ docet ꝓ cõſeruãda vir-
tute & acquirẽda turbã ſeu multitudinẽ hominũ fugiendã
B eſſe.Nã qđ ægris euenit quos longa imbecillitas vſq; adeo
affecit,vt nuſꝙ̃ ſine offenſa ꝓferãtur:hoc accidit nobis quo
rũ animi ex longo morbo inficiunt̃.inimica eſt multorũ cõ-
uerſatio.Nemo nõ aliqđ nobis vitiũ aut accõmodat aut im
primit,aut inſciẽtibus allinit.vtiq; quo maior eſt populus
cui cõmiſcemur,hoc periculi plus eſt,nihil em̃ tã dãnoſum
bonis moribus,ꝙ̃ in aliquo ſpectaculo reſidere.tũc em̃ per
voluptatẽ facilius vitia ſurrepũt.Quid me exiſtimas dicere?
auarior redeo,ambitioſior,luxurioſior,imò vero crudelior et
inhumanior:qa ĩter hoies fui.ifra.Subducẽdus eſt populo te
ner animus & parũ tenax recti;facilè trãſitur ad plures. So-
crati,Catoni,& Lælio excutere mentẽ ſuã diſſimilis multi-
tudo potuiſſet:adeò nemo noſtrũ qui maxime cõcinnamus
ingeniũ,ferre impetũ vitiorũ tam magno comitatu venien
tium põt.vnum exemplum aut luxuriæ aut auaritiæ multũ
mali facit cõuictor delicatus paulatim eneruat & mollit.vi
cinus diues cupiditatẽ irritat.malignus comes quãuis cãdi-
do & ſimplici habitu rubiginem ſuã affricuit.quid tu acci-
dere his moribus credis in quos publice factus eſt impet9?
Ecce efficaciam exempli,ꝙ̃ magna vi trahit ad imitãdũ:vt
etiam Catoni mentem ſuã diſſimilis multitudo excutere po
tuiſſet.Hinc Hieronymus ad agonẽ iam tendens, id fratri-
bus dixiſſe legitur,Nil tã nocet homini ꝙ̃ mala ſocietas.ta
lis homo efficitur,qualiũ ſocietate fruitur.nunꝙ̃ agnus cũ
lupo habitat;vir vero caſt9 ſocietatẽ luxurioſi fugit.Plus ꝙ̃

impoſſibile puto virũ diutius in bonis ꝑmanere operibus
qui mala aſſidue cõuerſatione vtit̃. Cũ ſancto ſanctus eris,
ait Pſal.Certe vere dicã,perraro homo vel bonus vel mal9
efficit̃,niſi ob ſocietatis cãm.Pueri cor tanꝙ̃ tabula in qua
nihil depictũ eſt,fore dicit̃.Illud ergo qđ à ſocietate recipit,
vſq; in ſenectutẽ retinet,ſiue bonũ ſiue malũ ſit.Hæc ille.Pro
eodẽ ſeruit illud Eccłi.x.Secundũ iudicẽ populi,ſic & mini-
ſtri eius: & qualis eſt rector ciuitatis, tales inhabitantes in
ea.Itẽ Prouer.xxj.Princeps qui libenter audit verba mẽda-
cij:oẽs miniſtros habet impios.❡Ex hoc ſequit̃,doctor vel
ſacerdos vel magiſter publice peccãs adiungit peccato cir- C
cũſtantiã trahentẽ in aliã ſpeciẽ peccati.ſic duplici peccato
peccat:qa hoc nõ ſolũ eſt peccare,ſed peccati peſte & fœto-
re interficere alios & corrũpere, ac cõtra beatitudinis funda
menta in cathedra ſedere peſtilẽtię.patet ꝑ gloſſam ſuꝑ ver-
bo Eſaiæ.iij.Peccatũ ſuũ quaſi Sodoma ꝓ̃dicauerũt,nec ab-
ſcõderũt.Peccatũ ſuũ ſicut Sodoma prędicat, nec abſcõdit,
ꝙ pcti ſui exẽplo tãꝙ̃ fœtore alios corrũpit.Itẽ Hiero. expo
nẽs illud Mat.xxiij.Vę vobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ
ꝙ clauditis regnũ cœlorũ ante hoies:vos em̃ nõ introitis:&
introeũtes nõ ſinitis intrare .Omnis magiſter ꝙ ſcandalizat
malis operibus diſcipulos ſuos,claudit ante eos regnũ cœlo
rũ.Pręterea ratione ꝓbo:qa ſi opere alias licito minus cau-
te facto corrũperet ꝓximũ,ſiue induceret ad peccatũ, pecca
ret mortaliter:ergo multo magis ſi id facit ope dãnato.An-
tecedẽs patet:qa ſecundũ Aug.ꝙ ꝑ aliquã negligẽtiã in ma-
lã venit ſuſpicionẽ,vnde ſcit vitã ſuã longe abeſſe: & dicit
corã deo ſufficere ſibi cõſcientiã ſuã:exiſtimationẽ hoĩm nõ
ſolũ impudẽter ſed crudeliter cõtẽnit,occidẽs aĩas aliorũ ſi-
ue blaſphemãtiũ viã dei:qbus ſecũdũ ſuã ſuſpicionẽ tanꝙ̃ D
turpis ꝗ̃ caſta eſt diſplicet vita ſctõrũ,vel etiã cũ excuſatio
ne imitãtiũ nõ qđ videt,ſed qđ putãt.xſ.q.iij.nõ ſunt audiẽ
di.De eodẽ eſt expſſa ſnĩa apłi.i.ad Cori.viij.Videte ne hæc
ſnĩa veſtra offendiculũ fiat ĩfirmis.Si em̃ viderit eũ ꝙ habet
ſciam,in idolo recũbẽtẽ:nõne cõſciẽtia ei9 cũ ſit infirma ędi
ficabit̃(.i.inducet̃)ad mãducãdũ idolothyta,& ꝑibit ĩfirm9

in tua ſcientia frater propter quē mortuus eſt Chriſtus? ſic
aūt peccantes in fratres. & ꝑcutientes cōſcientiā eorū infir-
mā, in Chriſtū peccatis. quapropter ſi eſca ſcādalizet fratrē
meū, nō manducabo carnē in æternū. Et ad Rom. iiij. Si pro
pter cibū frater tuus cōtriſtat̃: iā nō ſecundū charitatē ambu
las. Noli tuo cibo illū ꝑdere, ꝓ quo mortuus eſt Chriſtus.
& infra. Itaqꝫ q̄ pacis ſunt ſectemur, & q̄ edificatiōis ſunt i-
nicē cuſtodiamus. Noli ꝓpter eſcā deſtruere opus dei. Om-
nia quidē ſunt mūda mundis, ſed malū eſt homini q ꝑ offen
diculū manducat. De eodē eſt exēplaris ſentētia Eleazari. ij.
Macca. vj. hic dū cogeretur carnes porcinas comedere: aſtā-
tes iniqua miſeratione cōmoti propter antiquā viri amici-
tiā attulerunt ei ſecrete carnes de quibus ei edere licebat, vt
ſimularet̃ māducaſſe de carnibus porcinis, vt rex mādaue-
rat, vt ſic à morte liberaretur. Ille autem (vt dicit textus) ſecū
dū ſanctæ & à deo cōditæ legis cōſtituta reſpōdit, p̄mitti ſe
male in infernū. nō eñ ætati noſtræ dignū eſt fingere, vt ado
leſcētes arbitrantes Eleazarū nonaginta annorū trāſijſſe ad
vitā alienigenarū, ipſi propter meā ſimulationē decipiant.
Ex quibus manifeſte patet ꝙ non ſolū opere prauo, ſed qđ
ſpeciē habet mali, alios ſcandalizantes, eorū animas occidi-
mus, & in Chriſtū peccamus. Eſt ergo duplicata iniquitas
quādo corā alijs peccās eos trahit ad imitandū. Et dixi no-
tanter, doctor, ſacerdos vel magiſter: qa efficacius corrūpūt
exēpla illorū ſubditorū animos vel diſcipulorū. velocius eñ
& citius (vt Satyricus habet) nos corrūpunt exēpla domeſti
ca, magnis cū ſubeūt animos auctoribus. ¶ Secūda ꝓpoſi-
tio. Qui exēpli ꝑnicie alios ad peccandū inducit, obligat̃ in
vim reſtitutiōis ad reparationē dāni aīæ. ꝓbo ſic. Quicunqꝫ
cōſilio ſuaſu adulatione vel quacūqꝫ ſpecie inductiōis eſt cā
ablationis bonorum fortunæ, tenetur ad reſtitutionem eorū
quæ ablata ſunt, vt eſt maxima omnium doctorum. xv. diſ.
iiij. ſententiarum. ergo multo magis in bonis animæ obligat̃
reſtituere, cum illa incomparabiliter excedāt bona fortunę.
Nec obſtat ſi bona animæ efficaciter & ꝑ vim pręciſam au
ferri non poſſunt: quia ad inducendum obligationē reſtitu

tionis ſufficit cauſam dediſſe ablationi: vt ſi metu aliquē cō
pello vt rē propriā mittat in mare, nō minus ei obligor reſti
tuere, q̄ſi metu cōpulſus mihi donaſſet. ſimiliter cū do cau
ſam principi cui iniurior vel quē offendo, vt moueat bellū
populo, ſum ſolū cā diſpoſitiua, nō efficax: & teneor de om
ni dāno populi. ſimiliter ſi cōſulo vel ſuadeo vel p̄cibus in-
ſto vt moueat bellū qđ iniuſtū eſt: quāuis ſum ſolū cā diſpo
ſitiua vel ꝑſuaſiua nō efficax, teneor de oī dāno. ¶ Pręterea
ꝙ exēpli pernicie alios ſeducēs & ꝓuocans ad peccandū, te
neat̃ reſtituere: videt̃ ꝓbari ex illa ſentētia Hiero. Qui de ſer-
uitoribus ſuis aliquos ordināt, vitā eorū in ſcandalū popu-
li exponentes: rei ſunt infidelitatis eorū qui ſcandalizantur
j. q. j. hi quoſcunqꝫ de aſſeclis. ergo magis ille cuius exemplo
populus ſcandalizatur, ſi ille qui talem p̄ficit, eſt obligatus.
Vnde Gerſon doctor egregius in ſermone quē de pœnitētia
in cœna dn̄i habuit, quatuor ponit ſordidas trāſgreſſiōes, q̄
vix ad fundū extergi poſſunt. Prima, corruptio aliorū ī mo-
ribus: ſuꝑ quo, inquit, accipite qđ Berengarius moriens di-
xerit, Hodie apparebit mihi dn̄s meus Ieſus Chriſtus vel ad
gloriā, ſicut ſpero ꝓpter pœnitentiā meā: vel ad dānationē,
ſicut formido ꝓpter aliorū corruptionē, quos ad viā verita
tis reducere nō potui. Horreant & caueant qui ad ſimilitudi
nem dæmonū gaudent trahere alios ad interitū, p̄ſertim iu-
uenes & pueros. neſcio ſi tales poterit vnq̄ ſatis pœnitere.
ſufficere eis debuerat damnatio ꝓpria. Quid de malis exem
plis literatorū virorū & magiſtrorū? &c. Secunda eſt apud
eū cauſam dare bello iniuſto manu vel cōſilio &c. Tertia,
iniuſta patrocinatio vel diffamatio, qua tollunt̃ hæreditates
vel honores. Quarta, iniuſta ad dignitates ꝓmotio ꝑ ſimo-
niam: vel alias. Quantū periculi ſit in huiuſmodi ſeductio-
ne, doctor ſubtilis. xv. iiij. q. iij. planius exprimit. Quia inq̄t
facilius eſt peruertere q̄ conuertere, tenetur per ſe orādo, &
aliorum orationes procurando, & alios efficaciores perſua
ſores adhibere: dū tamen illis non prodat occultum alterius
peccatum: quod intellige niſi ob neceſſitatem ſalutis, quę ve
riſimiliter alia via procurari non poſſet. Recte igitur Sene-

ca epiſtola ſeptima ad Luciliũ inquit, Agite dijs imortali-
bus gratias, ꝙ eum docetis crudelẽ eſſe qui non põt diſcere.
Sed quid ſi homini reſoluto facere malũ, demonſtro quẽad-
modũ facturus ſit, vel adulando laudator ſum ꝓpoſiti: Itẽ
ei qui omnino facturus eſt ſuadeo, vel eundẽ oro ac hortor
vt faciat nõ mutans voluntatẽ, ſaltẽ quo ad ſpeciẽ facti: ſed
qđ prius voluit, iam ex alia partiali cã etiã velle incipit, pu-
ta ꝓpter preces vel ſuaſum meũ: ſicut ſi prius volui ire Me-
chliniam ad recipiendũ pecuniam, & poſtea intelligo illic li-
bros ſingulares exponendos venditioni, incipio velle ire ꝓ-
pter vtrancꝫ cauſam ſimul. Preterea aliquoties abſcꝫ dolo
luſus gratia ſuadeo vel hortor vt virũ ſe exhibeat, etiam ca-
piens pter vxorẽ pulchrã cõcubinã, vel vt nõ ferat à magi-
ſtro correctionẽ, ſed confidenter eũ percutiat: & ille facit: an
in his omnibus teneor ei ad reſtitutionẽ? ¶ Pro huius du-
bij reſolutiõe eſt aduertendũ. Cũ homo eſt firmi ꝓpoſiti ali-
E quid facere, & poſt incipit ex noua cã idẽ velle: ſiue cã perti-
neat ad genus cauſę efficientis, ſeu cauſę finalis: ad minus eſt
alia voluntas ſeu volitio numero, cuius eſt hęc noua cauſa.
vnde ꝑ hoc ꝓbat. viij. Phyſicorũ Philoſophus ꝙ motus ꝓ-
iectionis nõ eſt vnus numero. Idẽ patet auctoritate Fabiani
papæ: vt patet ex Iſidoro libro de ſynodis epiſtola Fabiani
tertia. Hęc vos iquit auctore deo omnia facere nõ ambigo,
ſed occaſione admonitiõis exorta bonis veſtris deſiderijs &
operibus me furtim ſubiungo: vt qđ nõ admoniti facitis:
qñ vobis & admonẽs addit, iã nõ ſoli faciatis. ergo in ꝓpo-
ſito cũ prius ſolus fuiſſet facturus: qñ velle incipit ꝓpter cõ-
ſilium vel laudẽ vel pces adhibitas, iã nõ ſolus facit ſeu cau-
ſat illã voluntatem. eſt ergo alia à voluntate prius cõcepta.
Nã quantũcunque parum ponderi adieceris quo horolo-
gium voluitur, adiectum eſt cauſa totius motus horologij.
Idem in tractu nauis. nec eſt diſtinguere quòd aliqua pars
ab vno & non ab altero trahatur. ſic cõſilium laus vel adu-
latio vel preces ac cõſimilis cauſa ſuperueniens incipit par-
tialis cauſa eſſe totius affectus ſeu volitionis quæ nunc eſt.
ergo differt à prius exiſtente. vnde etiam ſeruum corrupiſ-

ſe dicitur, & tenet edicto ſerui corrupti (qđ pœnale eſt) qui
ſeruo malo demonſtrauit quẽadmodum delinqueret: imò ſi
erat ſeruus oĩno fugiturus, vel furtũ facturus: qui laudator
huius ꝓpoſiti extitit, tenet nõ eñ laudãdo augere oportet
malitiã, ſed ſiue bonũ ſeruũ fecerit malũ, ſiue malũ deteriorẽ,
corrupiſſe videt: vt eſt textus in. l. j. ff. de ſeruo corrupto. Et
quãuis cũ luſus gratia ſine dolo malo eũ malũ fecerit, vel de-
teriorẽ, nõ tenet edicto ſerui corrupti: tenet tñ de dãno actio-
ne in factũ, cũ in anima deteriorẽ facit, vel malũ: ſicut dum
ſic ioco cõſulit vnde in corpore deteriorat, tenet vtili lege
Aquilia: vt eſt tex. in. l. dolo malo. iuncta. l. ſed cõmodius eſt
ff. de ſeruo corrupto. Nec põt textus iductus limitari ad lau-
dẽ qua ſeruus vel plura mala velit ꝗꝫ prius, vel idẽ intenſius
& maiori zelo, ꝓpter hoc qa textus dicit. nõ eñ oportet lau-
dando augere malitiã. ratio eſt. qa textus pſumit ex ſola lau-
de auctã malitiã, & ſeruũ factũ deteriorẽ, qđ ſolũ procedere
videt illo capite: qa laude vel cõſilio eſt cauſa partialis cõti-
tinuationis malitiæ in nouo actu: & cõtinuãdo culpã ſemp
eſt deterior, quãuis nec intẽſius nec plus ꝗꝫ prius velit: & ſic
nihil releuat ꝙ laude nõ adhibita vel cõſilio æquè ſeipſum
feciſſet cõtinuãdo deteriorẽ: ſicut furẽ nihil releuat ꝙ alius
fuiſſet idẽ ſubtracturus. ¶ His pmiſſis dico ad dubiũ motũ
ꝙ in quolibet illorũ caſuũ quis peccat in deũ, cũ ſe cauſam
exhibeat pctĩ: & iuxta metas humani iuris tenetur deo ſerui
corrupti, qñ dolo malo facit: vtili Aquilia qñ ludo ſeu ioco
facit ſine dolo, quãto ſeruũ dei viliorẽ fecerit. Sed in vim re-
ſtitutionis qua dãnũ ſeu detrimẽtũ illatũ reparari habet, nõ
pœna excuti vel exſolui, nõ tenet edicto de ſeruo corrupto
vel edicto legis Aquiliæ. vtrũcꝫ eñ pœnale eſt: & ideo dum
cum vno eſt actũ, cæteri nõ liberãtur: vt. l. itẽ Mela. §. ſed &
ſi ſeruum. ff. ad legem Aquiliã. Sed ſolum tenetur quantum
dãni intulit. Et quia ſolum auxit damnationem & culpam
per continuationẽ, prima facie videretur ſatiſfacere retra-
hendo eum à culpa conſimili vel grauiore. nam tũc tãtũ di-
minuit quãtum auxit. Et nõ videtur obligatus reducere ad
verã pœnitentiam, quia hoc eſt reponere ad vitã ſpiritualẽ,

quã iſte nõ ademit.Sed qui rõne induceret fornicantẽ vt fa-
ciat homicidiũ:quia nõ adimit illi vitã ſpiritualẽ,ſed dam-
nationẽ auget,nõ teneretur illũ ad contritionẽ ſeu vitã ſpiri-
tualẽ adducere.Nec eſt ſatis obligato ad dãni alicuius repa-
rationẽ Petro,vt ipſum alio tẽpore à dãno cõſimili vel ma-
iori ſeruet,nam ſi qui cauſaliter vel manu furtũ fecit,in vim
reſtitutionis ſatiſfaceret ꝓhibendo ne Petro alius adhuc tã-
tũdem quãtũ ipſe furatus fuit furetur,vel reſtituendo furtũ
illius tertij liberaret ab obligatione furti ſui proprij.Ideo ꝓ-
babiliter videt̃ ꝙ tenet̃ illum ad mentis conuerſionẽ dedu-
cere,& vitã ſpiritualẽ:quia obligatur reparare dãnum ani-
mæ qđ intulit,auferẽdo reatũ peccati,puta obligationem
dãnationis,& culpã peccati,puta quorũ cauſa fuit: & quia
G hoc fieri nõ põt ſine cõtritione & vera pñia, oportet fateri
ꝙ ad hoc obligetur.Vnde nõ releuat ꝙ aliàs idem facturus
erat,& erat eius animi ſeu ꝓpoſiti reſoluti.Nã ſi rex qui iam
decreuit Brabãtiæ inferre bellum iniuſtũ,adhibito conſilio
meo,prece,adulatiõe vel hortatu iam incipiat ꝓpter cõſiliũ
meũ preces adulationẽ vel hortatũ idẽ velle,& ex illa volũ-
tate bellũ & dãna inferat,ego teneor oĩm dãnorũ:ſicut furti
teneor cũ furtũ aſportari iuuo,qđ aliàs Petrus ſolus ſimili-
ter inceperat,& aſportaturus erat.Et cũ in effectu arguitur,
non adimit vitã ſpiritualẽ inueniẽs eũ mortuũ,ergo nec illã
H tenetur reſtituere:Eſt duplex reſpõſio. Primo licet illã non
adimit,tamẽ cauſaliter culpã & reatũ dãnationis intulit, q̃
auferre tenetur:& hoc fieri non poteſt ſine vitæ ſpirituali re-
ductione.Iam quicũꝗ tenetur ad aliquid,tenetur ad omne
illud ſine quo hoc haberi non poteſt.Secunda reſponſio eſt,
ꝙ licet vitam ſpiritualem non adimit actu,hoc eſt per acci-
dens,quia eam non inuenit:nihilominus adimit virtute:qa
nouam mortem ſpiritualem inducit,& animam in eo ſtatu
reponit quo vitam ipſam perderet niſi alia etiam morte ſpi-
rituali præuenta eſſet.Cuius ſimile eſt cum quis ſecũdo vel
L tertio excommunicatur quo ad ſeparationẽ à ſacramentis,
& communione fideliũ. ¶ Ex his patet ꝙ periculoſum ſit
apud alios obſcœna referre,quãuis ſolum vt riſum cõcite-
mus,nõ vt animos audiẽtiũ ad alicuiꝰ mali deſideriũ inflã-
memus:qa regulariter ad minus cõplacẽtiã quãdã de turpi
opere ingerit,vel etiã ad cõſenſum adducit:& obligamur re-
parare dãnũ aĩæ qđ intulimus.Hinc periculũ eſt docere vel
legere figmẽta poetarũ:qa habet Iſidorꝰ,oblectamẽta fabu-
larũ nimiũ mẽtẽ excitãt ad incentiua libidinũ.Nec thura ſo-
lũ offerẽdo dæmonibus immolat̃,ſed etiã eorũ dicta libẽn-
tius capiendo.xxxvij.diſt.ideo ꝓhibent̃,Secũdo ſequit̃,non
ſolũ qui crimine publico,ſed etiã qui ſpecie mali aliorũ ani-
mos corrũpit,ſeu ad lapſum pcti inclinat & adducit,peccat
quãdiu ſcãdalizat:vt ſacerdos tenẽs in domo ſuſpectã quã
forte nunꝗ cognouit,vel forte cognouit vltra tẽpora, ſed
nõ à multis annis:qa iuxta Aug.ſñiam quã prius ĩduxi. xj.
q.j.nõ ſunt audiendi.nõ ſolũ impudenter,ſed crudeliter ſuã
exiſtimationẽ cõtẽnens occidit ꝓximorũ animas. ¶ Tertio
ſequitur ꝙ amoto lapide offenſionis ſeu facto quo alij ſunt
ſcãdalizati:cõtinuo tñ is qui verbis ſcurrilibꝰ & obſcœnis
crimine publico ſeu alias exẽplo malo aliorũ animos corru-
pit,manet in pctõ quãdiu reducti nõ fuerint qui per illũ ſic
corrupti fuerunt & ſcãdalizati,intelligo ſi eos reducere ſeu
reuocare põt,& negligit:patet:qa manet in pctõ detẽtionis
alieni donec damnum animæ reparauerit,ac ſi alterius vrnã
precioſam vel margaritam rupiſſet,vel deieciſſet in mare.
¶ Quarto ſequitur ꝙ ſatiſfaciens ad præſcriptionem ſeu ſen-
tentiam legis Aquiliæ vel legis ſerui corrupti non liberatur
per hoc in foro cõſcientiæ ab onere reſtitutionis damni ani-
mæ.patet:quia per illas ſolũ condemnatur ad reſtitutionem
aliquã exſoluẽdã pſonæ cuius intereſt,puta lege ſerui cor-
rupti directa dño,vtili etiã patrifamilias de corruptione li-
berorũ.l.vt tantum.eo.ti.& quãto deterior factus minꝰ va-
let.in duplũ iudiciũ datur.eo.ti.l.j.& dat̃ illud edictũ ſolũ in
eo qui dolo fecerit.i.de induſtria ſeu ex aĩo fecit corpore aut
animo deteriorẽ,ſeu dño minꝰ vtilẽ.Aquilia aũt directa da-
tur in eũ qui dolo vel culpa corpore ſuo in aliud corpus dã-
num dedit:vtilis in eũ qui in corpore damnũ dedit,ſed non
ſuo corpore.Qñ autẽ nec ſuo corpore nec in corpus datur

actio in factũ:vt ſi quis mĩa ſoluerit ſeruũ cõpeditũ vt fu=
geret.inſti.de.l.Aquilia ĩ fine.& ĩde vide quõ ex.c.j.legis Aq
liæ ſit æſtimatio quãti plurimi valuit toto anno.&.c.iij.quã
ti plurimi fuerit a.xxx.ꝓximis diebus.Sed poſtq̃ de his ſa=
tiſfecerit,nihilominus tenet̃ reparare corrupto damnũ aĩæ,
K eundẽ in viã iuſtitię reducẽdo.¶Quinto ſequit̃,quãuis cor
rupto,puta inducto ad luxuriã,ebrietatem vel aliud pctm̃,
nulla det̃ de iure actio in ſe ſeu aduerſus corrũpentẽ:nõ mi=
nus diuino iure tenet̃ ei ad reparationẽ dãni animæ,ne ſatiſ=
facere põt quacunq; æſtimatione pecuniaria, nec corrupti
remiſſione liberat̃:ſed in hoc cõſimiliter alijs extinguit̃ ob=
ligatio qñcunq; alius & per quẽcunq; reductus fuerit,ſicut
ſi rem furtim ablatã per quẽcũq; recuperauerit.¶Sexto ſe
quitur ꝙ licet exẽplo corrũpens ſeu ſcandalizãs & inducẽs
ad pctm̃.iuxta iuris diſpoſitionẽ nõ teneatur ſerui corrupti,
vel lege Aquilia ad dãni reparationem.niſi exẽplo alteri re=
monſtret & ipſum docere velit quõ ſequens debeat ꝑfice=
re,vel cõſimiliter aliquid plus ſit quã ſuũ pctm̃ palã ſeu pu
blicũ ponere:nõ minus tenet̃ deo ſerui corrupti, nec ſolum
deo,ſed etiã corrupto ad dãni reparationem.& ergo vt vere
pœniteat,nõ ſufficit aliũ etiã deteriorẽ forte lucrifacere,vt ſic
deo ſatiſfaciat,& aliquid lucret̃:ſed oportet eundẽ quẽ exẽ=
pli pernicie vel aliàs ſeduximus,ad viã adducere veritatis.
Ecõtra aũt non ſtat hominẽ lege Aquilia vel lege ſerui cor=
rupti teneri ex peccaminoſa deterioratione cuiuſcunq; ho=
minis,quin teneatur & deo & illi deteriorato per labem pec
cati ad reparationem damni animæ.nam ſi ſic,maxime eſſet
quando per culpam ciuilem ſine peccato eſſet hoc damnũ
datum.ſed hoc nõ,quia ſi ratio illa,ſcilicet ꝙ ſolum interceſ
ſerit vel interuenerit culpa ciuilis,& non peccatum ſine of=
fenſa:nõ releuat quo minus contrahat homo obligationem
reparandi damnum temporale:imò & cum augmento.iu=
xta diſpoſitionem legis Aquiliæ quanti plurimi fuerit pro=
ximo anno,vel proximis.xxx.diebus:& ꝙ inficians ſeu ne=
gans condẽnati debeat in duplũ.ff.ad legẽ Aquiliã.l.ij.&.l.
inde Neratius.§.hanc actionẽ.multo minus releuat in dãno

peccati,qđ eſt verũ dãnũ aĩæ.Ex hoc patet,cũ aliquoties no
ſtro veniali per inaduertẽtiã & incõſiderationẽ aliquã alios
ſcãdalizamus inducẽdo ad aliqd mortale, tenemur ad dãni
reparationẽ,eoſdẽ ad cõtritionẽ ſeu ſtatũ gratię reducendo.
ſic forte erat de Petro qñ indiſcrete a cõione gẽtiũ ꝓpter Iu
dęos ſe ſubtrahens gentes cogebat iudaizare.ad Gal.ij.¶Se
ptimo:his dictis eſt annotandũ ꝙ licet ĩpoſſibilitas reſtitu= L
tionis ablati ex bonis corporis fortunę vel famæ pariat obli
gationẽ alicuius qđ poſſibile eſt ei qui abſtulit,ſic ꝙ nõ pu
re ac in totũ extinguat obligationẽ,ſed obligatio talis deſcẽ=
dit in heredẽ,vt deduxi in qđlibeto de detractiõe circa ſexã
tã difficultatẽ,& facilè confirmat̃ ex hoc ꝙ actio legis Aqui=
liæ cõtra heredẽ daret̃,ſed ſolũ tanti quiſq; obligaret̃ quan=
tũ dederit dãni.inſtit.de lege Aquilia.§.qua ratione.&.ff.ad
legẽ Aquiliã.l.inde Neratius.§.hanc actionẽ.ergo natuliter
ſeu naturali ratione obligat̃ heres ꝓ rata dãni dati.Sed in ca
ſu dãni animæ,impoſſibilitas reſtituẽdi ablatũ ſuꝑueniens,
puta per mortẽ ſcãdalizati,nõ facit reſolui obligationem in
aliã aliquã tẽporalis recõpẽſæ poſſibilis,nec deſcendit in he
redẽ,ſed pure extinguit̃ ꝑ ſuꝑuenientẽ impoſſibilitatẽ:ſicut
in eo qui vouit ieiunare,ꝑ ſuperuenientẽ impoſſibilitatẽ ex=
tinguit̃ obligatio ieiunãdi.Vñ filius in hoc nõ portat iniqui=
tatẽ patris,ſi pater viuens multos exẽplo hortatu mandato
vel metu induxit ad peccatũ,vt ꝓpter hoc filiũ reducere te
neat̃ in vi reſtitutiõis illos ſeductos ad frugẽ melioris vitæ,
quamuis dãna alia q̃ dedit pater,reparare teneat̃. Veruntã=
men pater nõ ſufficienter ac vere pœnitet niſi vidẽs mortem
ſibi ĩminere, quãtũ in ſe fuerit ꝓcuret ꝑ alios reduci quos ꝑ
ſeipſum nõ poſſe reduci iã videt.Sed etiã illud ꝓ cõſolatiõe
peccatorũ eſt aduertẽdũ,ꝙ vndecũq; reducti fuerint ad fru
gẽ melioris vitæ quos homo ſcãdalizauerit:ꝑinde ſeu ęquã
liter tollit̃ obligatio ac ſi ipſe reduxiſſet.in dãnis pecuniarijs M
niſi alius noſtro noĩe repararet, nos minime releuat: vt ſi dẽ
Petro pecuniã quantam Ioannes abſtulit:non minus obli=
gatur Ioãnes. An autem ſufficiat ſemel reductos eſſe ad mẽ
tem bonam. vel oporteat adduxiſſe ad eam ſtabilitatem ſeu

mentis immobilitatē à bono qua erant prius q̄ſ ſeducerent:
ꝓ nūc breuitatis cā transeo. ¶ Ad rōnes ante oppoſitū. Ad
primā, qui ꝑ ignorantiā adducit ad peccatū, peccat, & dā-
nificat inuitus. ſunt em̄ q̄dā peccata nolētiū, q̄ ſunt & neſciē
tiū. xv. q. j. merito. & ad ꝓbationes quibus deducit ꝙ nemo
peccat inuitus: verū eſt quo ad factū: qa omiſſio vel cōmiſ-
ſio qua peccat, neceſſario eſt volūtaria: peccat tn̄ homo in-
uitus quo ad incurſionē peccati vel dāni aīæ. ſed qa hęc ſolu
N tio nō releuat in caſu peccati ſciēter admiſſi, opus eſt ſolu-
tione gn̄aliori. Et dico primo ꝙ licet forte ſeruus nō ſit inui-
tus, tn̄ dn̄s eius deus eſt inuitus: ſicut in materia ſerui corru-
pti, cui volēti demōſtrat queādmodū ꝓpoſitū malū dedu-
cere debeat in opus, vel laude aut cōſilio ꝓpoſitū malū ī co
firmat. Et ſi tunc inferas, ergo deo tenemur ad reſtitutionē,
ſed nō ſeruo, puta homini ſcandalizato: dico ꝙ ſufficienter
inuitus eſt cuius cōſenſus à ſuperiore eſt reprobatus, vt pa-
tet ex. c. ſtatutum. de reſcriptis. & c. exigit. de cenſi. lib. vj. vbi
nec ꝓdeſt cōſenſus dātis, nec poſt factū remiſſio quin tenea
tur dāti reſtituere. In ꝓpoſito & cōſenſus reprobatur à ſu-
periore puta deo, & remiſſio. ſecus cū cōſenſus ſolū eſt pec
caminoſus ſeu culpabilis, & contra dei pręceptum, qn̄ non
eſt irritus & reprobatus, vt cū cōtra iuramentum vel votū
aliquid donat, matrimoniū cōtrahit, & ſic de alijs. ¶ Ad ſe-
cūdā dico ꝙ regula ꝓcedit de conſenſu nō irritato & repro
bato à ſupiore. nā ī caſu. c. ſtatutū. & c. exigit. fit iniuria imò
peccatū furti danti & cōſentienti. Etiā in ꝓpoſito licet ſer-
uus cōſentiat, dn̄s inuitus eſt: vt dixi. Et ad ꝓbationē exēpla
rē cū dicit, inducēs hominē vt ſibijpſi manū vel pedē ampu
tet, nō tenet illi ad aliquā reſtitutionē, & tn̄ nō eſt dn̄s mem
brorū ſuorū: vt. l. liber hō. ff. ad legē Aquiliā. Et patet idē ex
verbo apoſt. ad Gal. iiij. Teſtimoniū ꝑhibeo vobis qm̄ ſi fie
ri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & eos dediſſetis mihi Rn̄
deo, aliud eſt ibi, qa licet nō ſit dn̄s mēbrorū, eſt tn̄ dn̄s eius
obligatiōis pecuniariæ q̄ ei q̄reret ex delicto amputandi il-
lius mēbrū: & qn̄ conſenſu eius fit per ſeipſum vel aliū, non
orit illa obligatio. In ꝓpoſito autē nullius dominū vel arbi

triū habet, qd̄ patit ex hoc ꝙ ꝑ aliū dāno peccati lœdit. Ex
his pōt aliter regula limitari, ꝙ ꝓcedit de cōſentiente in ijs
quorū arbitriū vel dn̄ium habet. homo aūt nō habet arbi-
triū & dominiū animæ longe minus q̄ſ ſuorū mēbrorū. Vel O
ſoluit ꝙ cōſentienti nō fit iniuria q̄ dicit iniuſtitiā factā in-
uito. nihilominus pōt ei iniuria fieri q̄ dicit nudā iniuſtitiā
ſeu inæqualitatē iuſtitiæ oppoſitā. Nā quātūcunq; qs velit
dare vſurā ꝓ mutuo, & nolit forte gratis mutuū capere. ni-
hilominus fœnerator iniuſte facit fœn9 capiēs, & tenet ei re-
ſtituere, niſi forte liberali aīo remittat, vt īcipiat gratis habe
re, & nō ꝓ mutuo. Altiſ. tn̄ in tertia parte dicit ſoluentē vſu
ras ſolū volentē cōditionata volūtate, nō abſoluta & diſcre
ta. vide qūo intelligi debeat. ¶ Ad tertiā nego minorē: quia
exēpla non ſolū ꝑ occaſionē acceptā ſed datā inclinant aīos
hominum ad imitandū. vnde Paulus dicebat Petro ad Ga-
la. ij. Gentes cogis iudaizare. & in hoc ipſum dicebat repr̄hē-
ſibiliter ambulare, notans eū de ſolo exēplo ſubtractionis à
cōuerſatione gentium. Itē. j. ad Corinth. viij. Sic peccantes in
fratres, & ꝑcutientes eorū cōſcientiā infirmā: in xp̄m pecca-
tis. Et ad ꝓbationē, nō æquè inclināt hoīm animos ad imi-
tandū facta mortuorū narrata, vt exēpla viua. Et item aliud
eſt cum ſugillatione & reprehenſione aliorum facinora refer
re (quod ſcriptura ſacra facit) aliud cum quadam admiratio
ne, laude, vel delectatione, ſeu gaudio, vt poetę faciunt: quod
vtiq; diabolo eſt thurificare, & ad conſimiliter agendum
animos audientium vel legentium inuitare. ¶ Ad quartā,
quòd licet in foro iudicij non conceditur actio ei qui conſi-
lio alterius maleficium fecit, vt in dicta regula gloſſ. & doct.
habēt, nihilomin9 in foro animæ obligat ei reparare damnū
æquè ac ſi metu ad maleficiū perpetrandum ipſum impuliſ-
ſet. ¶ Ad quintū nego aliquas abſurditates ſequi. Et cū pri
mo inducit ꝙ ſic ex īpoſſibilitate reducēdi obligaret ad pe-
cuniariā recōpenſam, & ſic ex ſua obſtinatione &c. dico ꝙ
per obſtinationē in hac vita non debet p̄ſumi īpoſſibilitas: P
quia de nemine deſperandū eſt in hac vita. Etiā impoſſibili
tas ſupueniens (ſicut ſupra dixi) non mutat ſeu transfert in

aliã rei pecuniariæ obligationẽ. Ad deductionẽ ſecũdi incõ-
uenientis ſiue abſurditatis, nõ eſt incõueniens aliquem poſt
mortẽ incipere obligari ad aliquã reſtitutionẽ, qñ cãm de-
dit in vita. patet de eo q poſuit in vino toxicũ, vel in domo
cãm incendij qđ ad mẽſem poſt habebit primo effectũ. Sed
in ꝑpoſito noſtro hoc nõ ꝓcedit, qa (vt dixi) ĩpoſſibilitas re
ductiõis per vtriuſuis illorũ mortẽ ſeducẽtis vel ſeducti di-
minuit obligationẽ: quanto magis præcedẽs ĩpedit eã naſci.
¶ Cõtra ſecũdã propoſitionẽ tactã in. iij. ar. ſ. q exẽpli ꝑni-
cie alios ad peccandũ inducit, obligaẽ ad reparandũ: arguit
dñs Qđlibetarius ſic. Is cuius peccato alius ad peccandũ in-
ducit, nõ efficit in anima ſcandalizati peccatũ: ergo nõ tene
tur reparare dãnũ animæ. Cõſequẽtia tenet, qa nulla alia ra-
tione teneẽ dãnũ reparare, niſi qa cauſaliter ĩtulit. Et antece
dens ꝓbaẽ, qa exẽplar nõ efficit exẽplatũ, ſed is qui exẽplar
ad cõformiter effigiandũ exemplatũ refert. Seneca, lxv. epi-
ſtola ad Luciliũ. Vnde & Plato videẽ cãm exẽplarẽ diſtin-
xiſſe à cauſa effectiua. Et confirmatur, quia nihil efficit qñ
nõ eſt. ſed peccatũ hominis vt plurimũ tranſijt priuſq̃ alij
imitentur. ergo non efficit imitari peccata. Reſpondeo, ad
primũ nego antecedens: & ad ꝓbationem dico ꝙ cauſa exẽ
plaris quia iuuat & dirigit efficientẽ ſicut doctrina vel cõ-
ſilium, cõprehenditur ſub cauſa effectiua. Et ſupponamus
Platonẽ voluiſſe ꝙ exẽplaris ſit ſpecies cauſæ diſtincta con
tra efficientẽ: nihilominus exẽplar inducẽs ad imitandũ, eſt
efficiẽs ratione inductionis, quẽadmodũ preces vel cõſiliũ.
non eñ tunc habet rationẽ nudi exẽplaris, ſed perſuadentis,
& qđ inducit. ¶ Ad cõfirmationẽ dico, ſicut conſiliũ, pre-
Q ces aut minæ ſunt cauſa effectus, & ſæpe tranſierũt prius q̃
ſequaẽ effectus: ſed ſatis eſt manere virtualiter, ac prout ſunt
in memoria: ita ſimiliter de exemplari facinore ſeu peccato.
¶ Cõtra: is qui aliũ imitãdo peccat, ſeipſum ſpũaliter occi-
dit & exanimat. ergo is cuius peccato ſcãdalizantur, põt te-
neri hoĩs ſpũaliter vulnerati, ſed nõ occiſi: & per cõſequens
nõ tenetur eũ ad vitam ſpiritualẽ reponere. Antecedens ꝓ-
batur, quia ſecundũ iura humana qui ſolũ mortiferum vul-

nus intulerit: ſi alius eundẽ exanimauerit: primus nõ teneẽ ho
minis occiſi: ſed tñ hominis vulnerati: vt ẽ tex. ĩ. l. itẽ Mela. §.
ſed & ſi ſeruũ. ff. ad legẽ Aquiliã. Et cõfirmaẽ qa vt plurimũ
ſunt ĩ peccato mortali anteq̃ ſcãdalizanẽ. iã q mortuus eſt,
nõ vltra occideẽ. Etiã frequẽter eſſent deterius acturi q no-
ſtro exẽplo minora cõmittũt. ergo illo caſu ſcandalizans nõ
nocet eis, ſed ſeruit eorũ vtilitati, & ꝑ cõſequens nõ tenetur
ex hoc ad aliquã reparationẽ. Vltima cõſequẽtia tenet: quia
nõ obligaẽ eis dãna reparare q ꝓfuit nec dãnificauit. Ad pri
mũ nego conſequentiã: & ratio eſt qa dũ inducitur ad pec- R
candũ vl' ſcãdalizatur, ſimul occidiẽ ab inducẽte et à ſeipſo:
ab vtroq̃. ſ. vt à cauſa partiali: ſicut ſi plures trabẽ deiecerĩt,
& hoĩem oppreſſerint: oẽs lege Aquilia tenẽtur hoĩs occiſi.
l. itẽ Mela §. ſi plures trabẽ. ff. ad. l. Aquiliã. Et cũ dicitur in
ꝓbatione añcedẽtis ex ea lege eũ ſolũ teneri hoĩs vulnerati ſi
poſtq̃ vulnus mortiferũ intulerit, alius illũ exanimauerit:
hoc procedit qñ vulnus à primo ictu diciẽ mortiferũ: quia
potẽs inferre mortẽ, ſed tñ incertũ eſt an medicina curari poſ-
ſit aut certũ fuerit ꝙ ex vulnere eſſet vita exceſſurus, vterq̃
teneẽ hominis occiſi: ſed æſtimatio diuerſa fiet: quo ad pri-
mũ quãti plurimi fuit ĩ anno priore, à die vulneris dati retro
gradiẽdo: quo ad ſecũdũ quãti plurimi venire poterit ĩ anno
ꝓximo quo vita exceſſit: vt eſt tex. ĩ. l. ita vulneratus. eo. ti. &
ſic illas leges cõcordat glo. in verbo teneri. ſimiliter Barto. et
alij doc. ſed caſum noſtrũ nõ tãgit, qa hic ſimul ab vtroq̃ oc
cidiẽ. Ad cõfirmationẽ dico ꝙ aĩa ſpiritualiter moriẽ quoties
peccat mortaliter: & ita q ẽ cauſa mortalis culpę occidit ani
mã. Nec ẽ ĩcõueniẽs mortuã ſpiritualiter adhuc occidi, & plu
ries mori. Etiã (vt ex dictis patet) q cũq̃ ĩfert mortiferũ vul- S
nus vñ neceſſe ſit hoĩem mori, teneẽ hoĩs occiſi. q d ergo mi
rũ ſi ĩ ꝑpoſito dicaẽ pluries occidi qñ mortiferũ vulnus daẽ
ex q̊ neceſſe ſit ipſum mori? Etiã ſi loquamur de morte dãna
tiõis, adhuc mortuꝰ ñ ẽ qnãdiu vita naturali viuit, ſed vulnꝰ
habet vñ neceſſe ſit ſic mori, q̃tũ ad hoĩs attinet. ſi reſuſciteẽ,
ẽ miraculũ & ſpecialis gratia dei. Ad aliđ ꝙ frequẽter deteriꝰ
&c. nõ excuſaẽ ab iniuria amputãs manũ quãuis alias fuiſ-

ſet ab aliĳs occidēdus, q iam illa pœna ſatiant, & ꝑtereūt: vel q ſpoliat domū vtenſilibus, & aliĳ hoc vidētes putāt oīa ſublata, aliàs ſimul luſtraturi angulos in qbus theſauri ſunt recōditi. ſic in ꝓpoſito ſatius nobis eſt nō nocuiſſe exempli pnicie ī modico, quãuis aliàs deteriora paſſurꝰ fuiſſet à ſeipſo: qa illorū nos nō fuiſſemꝰ cauſa. falſum ergo aſſumit ꝙ nō nocuimus vel nō dānificauimus quãuis noſtro dāno occaſionaliter à grauiore dāno ſeruatus ſit. Circa hæc tn̄ aduerte, cum certi ſumus alíquē deterius acturū niſi demonſtremus modū quo minus facere poſſit. vel cōſulamus & hortemur vt ſi alterum facturus ſit, faciat qd' eſt minus: vtiq; licet hoc demōſtrare, cōſulere vel hortari, iuxta doctrinā Aug. xxxiĳ. q. ĳ. ſi qd' verius eſt ſed nō tangit difficultatē quā præ manibus habemus, cū hic nec certi ſimus ꝙ aliàs deteriꝰ ageret, nec ꝓpter euitādū facimꝰ, licet occaſionaliter ad hoc ꝓſit, ſicut pc̄tm̄ ad humiliationem, & vt quis fortius ſurgat. Nec ſub conditione inuitamus ad minus peccatum, ſi videlicet aliàs grauiora admittere omnino vellet, ſed abſolute ad peccatum minus noſtro exemplo inuitamus & allicimus.

PROPTER QVID dicit Sapiēs. Qui delinquid in cōſpectu eius q fecit eū, incidet ī manus medici: cū ſcriptū ſit: Vniuerſa æquè eueniūt iuſto & īpio? Prima ſnīa habet Eccleſia. xxxviĳ. & ſecūda Eccl's. ix. nec inuicē aduerſant, quãuis videat. volēs naq; deducere ſapiēs nullā in pn̄ti vita certitudinē eſſe homini an amore vel odio dei dignꝰ ſit adiūgit: Sed oīa in futurū ſeruant īcerta. hoc ꝓbat eo ꝙ vniuerſa æquè eueniūt iuſto & īpio, bono & malo, mūdo & īmūdo, immolāti victimas & ſacrificia cōtēnēti &c. quo nō vult nihil regulariter diſcriminis eſſe bonis à malis quo ad ꝓſpera & aduerſa: ſed ſolū ꝙ nullum ſignū ꝓſperitatis vel ſucceſſus aduerſi ſufficiēter arguit de neceſſario aliquē iuſtū vel demōſtret eſſe impiū. Regulariter tn̄ & plurimū bonis ꝓſpera largit, malis vero cōtraria. Prima pars patet ex illo Pſal. j. Et erit tanq; lignū qd' plātatū eſt ſecus decurſus aquarū: & oīa quęcūq; faciet ꝓſperabunt. Itē in Pſal. Btī oēs qui

timent dn̄m: qui ambulāt in viĳs eius. labores manuū tuarū qa mãducabis &c. Itē Prouer. xvj. Cū viæ hoīs dn̄o placuerint, inimicos quoq; eius cōuertet ad pacē. Item Eccli. 4. Pro iuſtitia agonizare ꝓ anima tua, & vſq; ad mortē certa ꝓ iuſtitia: & deus expugnabit ꝓ te inimicos tuos. Itē Aug. Semper deus paratus eſt bn̄facere: ſed malitia hoīm prohibetur. xvj. q. j. decimæ. Similiter malos regulariter plagis ꝑcutit, & aduerſitatibus i uoluit. Eſaie. j. Si me audieritis, bona terræ comedetis. ſi me nō audieritis, deuorabit vos gladius: qa os dn̄i locutū eſt. nā & orbis terrarum pugnat cum dn̄o cōtra inſenſatos. Sapiē. v. & Leuit. xxvj. Qd' ſi nō audieritis, viſitabo vos velociter in egeſtate et ardore qui cōficiat oculos veſtros, & cōſumat aīas veſtras. Ponā faciē meā cōtra vos. & corruetis coram hoſtibus veſtris, & ſubĳciemini his qui oderunt vos. fugietis nemine ꝑſequente. Si aūt nec ſic obedieritis mihi, addā correptiones veſtras ſeptuplum ꝓpter pc̄tā veſtra, & cōſumā ſuperbiā duritiæ veſtræ, daboq; vobis deſuꝑ celū ſicut ferrū, & terrā æneam. cōſumet incaſſum labor vr̄, & nō ꝓferet terra germē, nec arbores poma prębebunt, mittãq; in vos beſtias &c. Itē Deutero. xxviĳ. numerat benedictiones quibus ꝓſequitur deus bonos, & ex aduerſo maledictiōes q̃ manēt malos. Rebellibus naq; qui nō obediūt, euenire ſole qd̄ Aggæi. j. ſcribit, Seminaſtis multū, & intuliſtis parū. comediſtis, & non eſtis ſatiati bibiſtis, & non eſtis inebriati. operuiſtis vos, & nō eſtis calefacti: & q mercedē cōgregabat, miſit eā in ſacculū pertuſum. & infra. Reſpexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: & intuliſtis in domū, & exſufflaui illud. ꝓpter hoc ꝓhibiti ſunt ſuper vos cęli ne darē rorē, & terra ꝓhibita eſt ne daret germē ſuum. Sed extra regulam ad ſpiritualem vtilitatem aliquoties bonis aduerſa immittit, & malis iratus proſpera, non ex beneuolentia, ſed vt poſt acrius puniat. Ezech. xvj. Receſſit zelꝰ meus a te. iam non iraſcar tibi amplius. vel vt in præſenti ꝓſperis detractis nobiliores ſuæ calamitates fiant: vt habet Philoſophus. ĳ. Rheto. c. de locis enthymematum.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quod dicit ſapiens: Noli ſtultus eſſe, ne moriaris in tempore non tuo. quando apud Iob terminos homini cõſtitutos legim9 qui præteriri non poterunt. Huius difficultatis ſolutio perpenditur facile ſi aduertamus naturæ periodum pluriũ differre ab ea quã iuxta meritorum noſtrorum futuram qualitatem nobis præfixit deus. Nam vt deus falli non poteſt nec fallere, ita termini quos vitæ noſtræ præſcripſit, preteriri non poterunt: & numerus menſiũ vitæ noſtræ apud eum certiſſimu9 eſt. Iob. xiiij. Numerum vero dierum & menſium ad quos naturalis periodus ſe ꝑtendit, quos ſecundum curſum naturæ victuri eſſemus, frequenter deus exigentibus perditis moribus & peruerſitatibus noſtris breuiat præmature nos rapiens de medio, quoniam ſumus vita indigni. & hoc voluit ſapiens Eccl's. vij. Ne impie agas multum, & noli ſtultus eſſe, ne moriaris in tempore nõ tuo. Vnde ſcriptum eſt, Viri ſanguinum & doloſi nõ dimidiabunt dies ſuos. pſal. xiiij. & propheta: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. ſpal. cj.

Finis. Laus deo.

Quæſtio quodlibetica prima magnifici viri artiũ & ſacræ Theologiæ ꝓfeſſoris eruditiſſimi Magiſtri Ioãnis briaert de Aeth, clariſſimæ Academiæ Louanienſis Vicecancellarij digniſſimi, anno domini. 1508. diſputata.

VTRVM CONFITENS OMnia ſua mortalia peccata, omittens confiteri voluntarias occaſiones per quas in foueam peccati incidit, teneatur confeſſionem iterare. ¶ Pro deciſiõe huius q̃ſtionis erunt duo articuli. Primus an peccator poſt lapſum mox teneatur per contritionem ſeu pœnitentiam reſurgere à peccato. Secũdus an voluntariæ occaſiones per quas in peccatũ cecidit, ſint neceſſario confitendæ. Quo ad primum articulum adducam in primis tria motiua quibus pars affirmatiua apparentiſſime probari videtur: vt illis ſolutis non facile iudicemus ex ſola temporis mora multiplicari peccata. Primum fundatur in lege charitatis deo debitæ. Secundum in lege dilectionis quàm quiſꝫ tenetur ad ſe habere. Tertium in lege naturali qua quiſꝫ vitare tenetur periculum mortalis peccati. Ex primo fundamento ſic argumentor. Omni præcepto affirmatiuo implicite prohibetur contrarium eius quod cadit ſub obligatione præcepti affirmatiui: quo fit vt præcepto quo dei amicitia præcipitur, ipſius inimicitia intelligatur prohibita: & per conſequens permanẽtia in mortali peccato. ex quibus ſequitur quòd peccator poſt lapſum mox obligatur per contritionem à peccato reſurgere. Antecedens patet exemplariter in ſingulis præceptis affirmatiuis. Præcepto nanque de honorando parentes prohibetur irreuerentia ad eoſdem. Præcepto de ſanctificando ſab-

batũ, ꝓhibet pollutio ſabbati. ꝓpter qđ doctores multi di-
cũt fornicãtẽ, ſiue aliud peccatũ in die feſto aut dñica die ꝑ-
petrantẽ, duobus mortalibus peccatis manere obnoxiũ. Pri
mã cõſequentiã probo: qa amicitia & inimicitia circa idẽ
ſunt cõtraria. Secundã probo, qa ꝑmanere in mortali pecca
to eſt permanere in odio & inimicitia dei: quoniã ſimiliter
odio ſunt deo impius & impietas eius. Sapientiæ. ix. Cõfir-
mo idẽ excludendo ſolutionẽ q̃ dari põt: peccator non odit
deũ, & ſic nõ exercet cõtrariũ actũ dilectiõis debitę, quãuis
toto tp̃e quo in ſtatu mortalis culpæ eſt, ſit à deo oditus, &
iõ paſſiue ĩ odio & inimicitia dei. ¶ Hãc ſolutionẽ ĩprobo:
p̃cepto diligẽdi deũ tenemur ea qualitate & gradu dilectio-
nis eũ diligere, vt ſimul ab eo diligamur. ergo in ꝓhibitione
eſt nõ ſolũ odire, ſed etiã talẽ ſe exhibere vt odio habeat. Ex
ſecundo fundamento dilectionis ad ſeipſum, arguitur. Mor
tẽ languentibus cenſet inferre, q hãc cũ põt nõ excludit: &
hoc vigore & invim p̃cepti dilectionis quã proximo debe
mũs. Cũ igit nõ minus obliget nos præceptũ diligendi noſ-
ipſos, ſequit ꝙ nobis mortẽ animæ inferre cẽſemur quoties
cũ poſſumus illam non excludimus. Antecedens eſt Sym-
machi papæ diſt. lxxxiij. in principio. Non eſt grandis diffe-
rentia lethum inferas, vel admittas. Mortem enim languen-
bus &c. Et Ambroſi. lxxxvj. diſt. Paſce fame morientem. ſi
non paueris, occidiſti. Cum igit poſt lapſum ſtatim poſſu-
mus mortem ſpiritualem à nobis excludere: ſi non facimus,
cenſemur illam tunc nobis inferre: quod eſt contra legem di
lectionis quàm ad nos habere debemus. Confirmo: obliga-
tionem indeterminatam præcepti affirmatiui facit pro de-
terminato tempore currere neceſſitas occurrẽs. ſed non po-
teſt eſſe maior neceſſitas q̃ actualis mortis ſpiritualis. ergo
pro tempore quo eſt ſiue imminet illa neceſſitas, tenemur
illi occurrere, & per conſequens &c. Antecedens patet in
præceptis eleemoſynarum tam corporalium q̃ ſpiritualiũ
reſpectu proximi, vt dicatur præcepti tranſgreſſor qui ne-
ceſſitatem proximi videns, ab eo clauſerit pietatis viſcera.
j. Ioann. iij. Qui habet ſubſtantiam huius mundi, & viderit

proximũ ſuũ neceſſitatẽ patientẽ, & clauſerit viſcera ſua ab
eo &c. Hinc p̃ceptũ eſt Deutero. xxij. Nõ videbis bouẽ vel
ouẽ fratris tui errantẽ, & p̃teribis, ſed reduces fratri tuo. Et
Exo. xxiij. Si videris aſinũ odientis te iacentẽ ſub onere, non
pertranſibis, ſed ſubleuabis &c. Ex tertio fundamẽto ſic ar-
guo: Quiſq; obligat (quãtũ põt) veriſimile periculũ morta-
lis peccati vitare: vt in ſecũdo articulo oſtendet. ſed niſi pec
cator mox à peccato reſurgat poſt lapſum, veriſimile alte-
rius peccati periculũ ĩminet. ergo poſt lapſum obligat quã-
tum põt breuiſſime à peccato ꝑ pœnitentiã verã reſurgere.
Minorẽ ꝓbo ꝑ Gregoriũ ſuꝑ Ezechielẽ homilia. xj. Pecca-
tũ quippe qđ ꝑ pœnitentiã citius nõ delet, aut peccatũ eſt,
aut cã peccati, ſimul & pœna peccati Omne enim qđ prius
cõmittit, peccatũ eſt: ſed ſi citius pœnitendo nõ tergit, iuſto
iudicio omnipotens deus obligatã peccatis mentẽ etiam in
culpã alterã ꝑmittit cadere: vt qui flendo & corrigendo no
luit mundare qđ fecit, peccatũ incipiat peccato cumulare.
Ad partẽ oppoſitã adduco vnã rationẽ hãc. Peccator poſt
lapſum in mortale peccatũ, nõ obligat ſemꝑ ſtatĩ confiteri:
ergo nec ꝑ cõtritionẽ reſurgere à peccato. Tenet cõſequẽtia,
qa in quocũq; caſu quis obligat de mortalibus peccatis cõ
teri, obligatur & confiteri ſi adſit oportunitas confitendi.
Antecedens probo. Nõ magis obligatur peccator poſt pec
catum mox confiteri, q̃ nõ baptizatus ſuſcipere baptiſma.
ſed non baptizatus non obligatur ſtatim ſuſcipere baptiſ-
ma: ergo nec peccator mox poſt lapſum in peccatum confi
teri, Minorẽ huius probationis probo: quia ſi non baptiza-
tus obligaretur ſtatim ſuſcipere ſacramentum baptiſmatis,
nunquã in primitiua eccleſia fuiſſet per ſanctos patres pro-
hibitum conferri illud ſacramentum præterquã in feſto pa-
ſchæ & Pentecoſtes: quod tamen fuiſſe prohibitũ patet de
conſecratione diſ. iiij. c. non ratione. & pluribus ſequẽtibus:
licet illa prohibitio ſit poſtea per eccleſiã relaxata. ¶ Pro re
ſolutione materię huius articuli pręmitto vnã peccatorum
diſtinctionem. Inueniuntur nãq; in triplici genere ſiue dif-
ferentia. Quædam ſunt peccata à quibus non ceſſamus niſi

per cõtrarium actũ, vt qui damnũ in bonis fortunæ, corporis, famæ vel aĩæ alicui intulit, cenſetur continue detinere & continuare pctm̃ iniuſtitiæ quoadusq; velit quantũ in eo eſt dãnũ reparare, & alienũ non detinere. Scd'i generis pctã ſunt quibus iniuriamur, ſed nullũ damnum inferimus: vt ſi blaſphemamus, periurĩũ facimus & ſic de alijs ſine hoc ꝙ aliqui ſcandalizent̃, & impactionis labẽ contrahant: in quibus tranſeunte actu nõ amplius actu peccamus, ſaltẽ eodẽ genere pctĩ. Tertij generis pctã ſunt quibus ab obedientia deo debita diſcedimus: ſed damnũ ei nullũ (niſi ꝓpriæ aĩæ) facimus, nec iniuriã cõtumeliæ ſeu contẽptus inferimus: vt cũ fragilitate nos impellẽte vel infirmitate paſſionis ſeu occaſionis oblatæ, aut ꝑ ignorantiã in aliquo peccamus. His præmiſſis pro deciſione præſentis articuli pono aliquas ꝓpoſitiones. Prima. In pctis à quibus ceſſare non põt hõ niſi contrariã voluntatem habendo, tenetur pctõr ſtatim pœnitere, id eſt nolle peccare: ſed non immediate ꝑ contritionẽ à pctõ reſurgere. Primã partẽ huius ꝓpoſitionis probo tali medio. hõ tenetur nunquã actualiter peccare. ergo in qbus ab actualiter peccando ceſſare non põt niſi pœniteat, obligatur mox pœnitere. Sed fortaſſis obijciet aliquis: Obligatio de pœnitendo eſt præcepti affirmatiui: & omnium doctorum etiã ſanctorum ſnĩa eſt ꝙ p̃cepta affirmatiua obligant ſemꝑ, non ad ſemper. ergo non obligamur ſtatim pœnitere. Confirmatur, idem eſt in detẽtione alieni quod deo debetur, & in detentione alieni quod homini eſt debitum: maxime cum mitius agat deus q̃ homo. ſed non tenemur ſtatim homini quod illi debemus ſoluere, ſed cum temporis aliquo temperamento. l. quod dicimus. ff. de ſolutionibus. ergo non obligamur ſtatim pœnitere. Secundo poteſt quis in prædictis peccatis ceſſare à peccato abſque hoc quòd pœniteat. ergo fundamẽtum aſſumptum corruit, ꝙ ſcilicet in iſtis non poteſt ceſſare a peccato niſi pœnitẽdo. Antecedẽs probo: quia ſtant ſimul, ꝙ nolo continuare peccatum, & ꝙ non doleo feciſſe. Exempli gratia, cepi & detinui aliquid alterius, vt hominem irritarem, & gaudeo prouocaſſe: ſed no

lo amplius detinere. hic ceſſo à pctõ detẽtionis, & nõ pœniteo. Cõfirmat̃, quia põt nolle amplius detinere, vt dedecus infamiæ fugiat, vel ne pœnas æterni cumulet, vel in ſeculo aduerſitatẽ ex pctõ patiat̃: quocũq; iſtorũ modorum ceſſet à pctõ, nõ penitet, cũ pœnitẽtia ſit actus virtutis, & iſti ſunt actus vitioſi & peccaminoſi: ſicut facere opus de genere bonũ ꝓpter inanẽ gloriã, ergo in iſtis peccatis non obligatur quis ſtatim pœnitere. Reſpondeo ad primã, nõ ſequitur. nullum præceptũ affirmatiuũ obligat ſemꝑ: ergo nullum obligat ſtatim. Cõmittitur enim fallacia cõſequentis arguẽdo à non ſemper ad nõ ſtatim: ſicut arguendo a nõ ſemꝑ ad non nũc. Et pro materia dico qđ præcepta affirmatiua obligãt ſtatim quãdo ſtatim eſt neceſſitas. nulla autẽ eſt maior neceſſitas, q̃ ceſſandi a peccato. Ad cõfirmationẽ dico, aliud eſt de actuali ſolutione, aliud de voluntate ſoluendi. quãdiu non aſſumit voluntatẽ ſoluendi (intelligo poſt terminũ quo cœpit debere) manet in pctõ detentionis. In ꝓpoſito loquit̃ de mutatione voluntatis. Ad ſecundũ dico ꝙ tenet̃ pœnitere non detentionis prius factæ ſic quòd nolit amplius detinere. & hoc propoſito noſtro ſufficit. Ad cõfirmationẽ dico ꝙ ceſſat à peccato detentionis in caſu poſito: ſed non bene ceſſat, cũ ceſſet peccaminoſe: & tenetur ceſſare non de nouo peccando: & ideo tenetur pœnitere, vt dicit nolle peccare. Nec miretur quiſquã quòd ſic accipio pœnitere, cum aliquando in ſcripturis accipiatur pro acto vitioſo, ſicut Sapientiæ. v. Pœnitentã agentes &c. Secundã partẽ concluſionis, videlicet qđ non obligatur quis per contritionẽ ſtatim ab illis peccatis reſurgere, probo: quia ſi ſic, ſequitur prima hæc abſurditas, quòd nullus poſſit per integram horã manere in vnico pctõ mortali, puta in pctõ voluntatis fornicandi, vel in pctõ furti &c. Sequela paret: quia ꝓ ſecũda medietate horæ currit præceptũ contritiõis, & ita peccat duobus peccatis, & nõ vno tantũ. Si dixeris ꝙ tenetur immediate cõteri poſtq̃ pctm̃ tranſijt, nõ cũ illud habet: cõtra, nõ excuſat̃ magis à trãſgreſſione p̃cepti cõtritiõis, qa vnico actu manet volẽs fornicatiõe, q̃ ſi diſtinctis actib9, ſine tñ̃ iter-

ruptione per tēpus vel inſtās mediū.ſed ſi in prima medieta te horæ vellet fornicari cū Bertha.& in ſecūda cū Catharina,ſine intermiſſione volūtatis fornicādi: tunc ꝓ ſecūda medietate horæ currit ei ꝑceptū cōtritiōis.ergo &c.Præterea nō peccat q̄ imediate atterit̄ de pctō,& ſe diſponit ad cōtritionē.ergo nō obligat̄ qs ſtatim cōteri.Tenet cōſequētia, qa ꝓ tpe attritionis,& quo ſe ad cōtritionē diſponit,nō eſt adhuc cōtritus.Cōfirmo:qa in nullo paſſu ſcripturæ habet̄ qđ præceptū ſit homini ſtatim de pctō cōteri.modo (teſte Hieronymo) qđ non ex ſcripturis ſacris habet fundamētū, eadē facilitate cōtemnitur qua dicitur.Secunda propoſitio. Quoties pctm̄ tale fuerit,vel talis ſtatus peccatoris,ꝙ veriſimiliter deus vel criminibus indignitatem offenſæ ſtatim ſit vindicaturus,vel populū ꝓpter eius offenſam percuſſurus:tenet̄ ſtatim de pctō cōteri & pœnitere.Prima pars patet,quia de tali pctō intelligit Greg.Pctm̄ qđ per pœnitentiā nō diluitur,mox ſuo pōdere in aliud trahit:quo fit vt nō ſolū peccatū,ſed & cauſa peccati ſit.Cū ergo nemo ab euentu peccare iudicandus ſit:neceſſe eſt fateri quoties hoc veriſimiliter imminet:niſi ſtatim conuertatur & pœniteat,ꝙ de nouo peccat.Confirmatur:quia hoc eſt ſe exponere diſcrimini ſeu periculo peccati.quicunq; vero ſe tali periculo exponit,peccat.Secunda pars patet:quia qui occaſionē dāni dat,damnum dediſſe videtur.de iniu.& dam.dato.capitu.fina.Nec releuat(vt ibi dicitur) ignorantia quando ex facto ſuo ſcire debuit iniuriam vel damnū veriſimiliter poſſe contingere.ſed peccata ſodomitica ſeu cōtra naturam ſunt huiuſmodi,vt patet Geneſis.xix ſimile eſt de blaſphemijs in iuramentis & alijs,propter quæ dominus non ſolum perſonas,ſed & ciuitates abſorberi facit,famem & plagas in terram immittit.in authē.vt non luxurientur homines contra naturam.colla.vj.Præterea Exod.xxj.Si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius,& conteſtati ſunt dominum, nec recluſerit,occideritq; virum aut mulierem:& bos lapidibus obruetur,& dominum eius occident.ſed ſatis conteſtatus videtur quando bouem cognouerit cornupetam,vel cognoſcere

cognoſcere ſeu aduertere deberet.ergo non recludēs ſeu potius concludēs pctm̄ pnia,dei iram placando,ne in alios ſæuiat in plaga & aduerſitate:aliorū ſe reū mortis conſtituit. Ex his ſequit̄ tertia ꝓpoſitio:Habēs nūc opportunitatē impetrabdæ abſolutionis,quā veriſimiliter intra annū amplius habere non poterit,obligatur non differre neq; pniam ſiue contritionē,neq; confeſſionē.Probatur exemplariter:habēs caſum reſeruatū ſedi apoſtolicæ:ſi nūc habet p̄ſentē eū qui pōt abſoluere,nec eſt veriſimile ꝙ intra annū talē habere poterit a quo abſolui valeat:differendo pniam & cōfeſſionem vel contemnit præceptū eccleſiæ de cōfitendo ſemel in anno vel ad minus periculo tranſgrediēdi illud ꝑceptū ſe cōmittit:ergo peccat:nec pōt ſine pctō differre confeſſionē & pœnitentiā.Quarta ꝓpoſitio ſequit̄:Non licet differre pniam contritionē vel itē confeſſionē illi qui ſe articulo ſeu dubio ꝓbabili mortis exponit.ſimiliter ſacramenta ꝑtractaturo aut ſuſcepturo neceſſe eſt ad minus lamenta pniæ contritionis aſſumere.Oīa enim ſacramenta obſunt indigne tractantibus,licet proſint ꝑ eos digne ſumentibus.ſ.q.ſ.omnia ſacramēta.Quinta ꝓpoſitio,Certioratus vel reuelatione vel coniectura ꝓbabili ꝙ offenſam admiſſam in terris vindicare nec velit deus criminibus,nec flagello plagæ punire ī aliis monitus vt de iniuria dei ſatiſfaciat ꝑ dei vicariū:tenet̄ ſtatim poſt monitionē de pctō cōteri,& vere pœnitere.Et loquor in caſu quo non tenetur ad aliquā reſtitutionē ꝓpter læſionē diuini honoris,vel corruptionem ſuorum ſeruorū chriſtifidelium,vt plane differat à prima ꝓpoſitione & in materia peccati,& in genere actus adhibendi:quia hic de actu placante deum,ibi de actu ſolum intermiſſionem peccati inducente.Hāc propoſitionem probo.Præcepti eſt reddere omnibus debita:cui tributum,tributum:cui vectigal, vectigal:cui honorem,honorem:cui timorem,timorem:vt nulli quicquam debeamus,niſi vt inuicē diligamus.ad Ro. xiij.quod procedit quando vel dies interpellat ꝓ homine, vel homo ipſe creditor per ſe vel procuratorem legitimum ſolutionem reqrit & exigit.ſed prælati ſunt Chriſti vicarij

in terris,& eius ꝓcuratores legitimi.ergo ꝑ illos vt moni-
ti vt deo iniuriā illatā compenſemus(quod ſolū contritio-
nis placatione facere poſſumus)ſequit̃ ꝙ ſic moniti ad con
tritionē ſiue pn̄iam ſtatim obligamur.Pro quo vr̃ eſſe ſn̄ia
Greg.c.ſi is q̃ p̃latus eſt.xxiij.quæſt.iiij.Si is q̃ p̃latus eſt,de
bitori dn̄ico culpas impune dimittit:non mediocriter ꝓfe
cto offendit qui debita celeſtis regis dn̄i ſua p̃ſumptione re
ſoluit,quanto magis mouere tenet̃ & exigere ſatiſfactionē.
Huius ſimile eſt de procuratore terreni principis vel ciuita
tis,ſi noīe dn̄i ſui de iniuria illata etiā ſi nullū dānū ſequutū
eſt,requirit ſatiſfactionē.Aduertendū tamen eſt ꝙ aliud eſt
monere creditorē remōſtrando ei obligationē,ſiue illud ad
quod tenetur,& exigere vel requirere monendo ſolutionē.
nam primum non obligat in vim præcepti,ſed ſcd'o modo
factum monitionis adhibēs currere facit præceptū,ita ꝙ
non ſtatim ſatiſfaciens cōſtituitur in mora.Sexta ꝓpoſito.
Etſi ſpecialiter monendo poſſit eccleſia cōſtringere hoīem
vt deum de offenſis commiſſis placet,non tamen ꝑ ſabba-
ti ſanctificationē.Pro huius ꝓbatione eſt aduertendum ꝙ
Alexāder de hales & plures alij doctores ꝓbatiſſimi in hac
ſn̄ia fuerunt,ꝙ maximum p̃ceptū legis.quod eſt de diligen
do deū ſuꝑ omnia,ſiue ex toto corde,tota anima &c.ꝓpter
indeterminationē tēporis à paucis recte obſeruaretur.Ideo
eccleſia propter confuſionem quæ fomentum dilationis &
ex cōſequenti tranſgreſſionis parere videbat̃,limitauit ip̄m
ad certum & determinatum tempus,videlicet ad diem do-
minicum.Et quoniam actus dilectionis dei ſuper omnia,
ad minus pro ſtatu naturæ corruptæ ſine charitate ſeu gra-
tia haberi non poteſt:dicūt quemlibet hominē obligari vt
ſemꝑ die dominica charitatē aut habeat,aut ſe ad ſtatū gra
tiæ reponat.Sed hæc opinio nec veritatē attingit,& multis
peccatoribus laqueum inijcit.Quòd veritatem nō attingit
probo.Præceptum ſanctificandi diē dominicā,ſuccedit p̃-
cepto ſanctificandi ſabbatū in lege veteri:vt oēs concedūt:
nec arctius ligat,imò multo minus q̄ꝫ p̃ceptū illud de ſab-
bato pro tempore veteris legis quo ad vacationem à ſerui-

opere,ſaltē ſeruitute corporis.Sed p̃cepto ſanctificandi ſab
batū non obligabant̃ Iudæi ad dilectionē dei ſuꝑ omnia ha
bendā:alias primū & maximū eius mādatū eſſet pars tertij
p̃cepti decalogi,& incōparabiliter maius & difficilius erit
in lege illa ſanctificādi ſabbatū implicatū quā expꝛ̃ſſum,cō-
tra rationē & naturā legis,q̃ lucida & clara eſſe debet,ſecū-
dū Iſidorū.c.erit aūt lex.iiij.diſt.Cōfirmat̃,q̃a poteſtas data
eſt eccleſiæ à deo in ædificationē,non in deſtructionem.ij.ad
Cor.vlt.Sed p̃cepto ſanctificandi diem dominicum nō poſ-
ſet p̃cipere chriſtifidelibus omnibus actum dilectionis dei
ſuper omnia ſine graui diſpendio & iactura ſalutis animarū,
quia plures ex illo præcepto conſtituerentur tranſgreſſores,
cum pauciſſimi aut nulli ad cauſam illius præcepti ſe diſpo
nant ad eliciendum actum dilectionis dei ſuper omnia. ergo
in deſtructionem fuiſſet ſua poteſtate abuſa eccleſia, quod
nephas eſt ſentire:nec valet eorum motiuū : quia licet inde-
terminatio quibuſdam poſſit eſſe tranſgreſſionis accepta oc
caſio,non tamen data.Item reſtrictio ad certum & frequen-
ter occurrens tempus,multo magis eſſet occaſio tranſgreſ-
ſionis.Ideo magis eſſet in laqueum quàm in remedium.Præ
terea præceptum confitendi ſemel in anno omnia ſua pec-
cata ſacerdoti,non adſtringit eos qui poſt nouiſſimam con
feſſionem nullum mortale admiſerunt.Illis enim(vt eſt com
munis doctorum ſententia,præſertim theologorum)ſufficit
in hoc paſtori vultum agnoſcendum offerre,dicendo a no-
uiſſima cōfeſſione nullius mortalis peccati ſe eſſe conſcios.
ergo p̃ceptū ſanctificandi ſabbatū non obligat hominē do-
minico die ad dei amorem ſuper omnia, quando alias diui-
no præcepto dilectionem illam elicere minime obligat̃.Cō-
ſequentia tenet,quia minus difficultatis habet & oneris ſe-
cundo eadem peccata confiteri in fine vnius anni,quā ſingu
lis diebus dn̄icis ad actū eminentiſſimę bonitatis adſtringi,
qui eſt deū ſuper omnia amare.In huius cōfirmationē acce-
dit declaratio Benedicti in decretali extrauaganti q̃ incipit
inter cūctas,ꝙ abſurditas eſt dicere cōfeſſum rite fr̃ibus ꝓ-
pter decretalē omnis vtriuſqꝫ ſexus,ſi alia peccata nō habet,

eadē debere confiteri proprio ſacerdoti.imò mandat papa
Sixtus vt contra illos procedat de hæreſi.Ex quo infero ꝙ
hæreſis eſt & contra fidē dicere ꝙ eccleſia hoc poſſit ꝑ ſuū
p̃ceptum inducere.Cōſequētiā probo:quia error circa di=
ſpoſitionē actualem eccleſiæ,in quibus tñ poteſtatē habet
à deo,non eſt hæreſis,ex quo nihil ad fidē catholicā vtrum
eccleſia fecerit an non fecerit qđ faciendi habet poteſtatem.
Ex quo vlterius ſequitur:ſi hoc non pōt p̃cipere,vt qs ea=
dē pc̄tā q̃ ſemel rite confeſſus eſt,& ab illis abſolutus,iterū
confiteatur,vtputa ꝙ iteret in mortis articulo in quorum
memoriā deuenire pōt,vel ſemel in generali confeſſione,aut
dum alia nō habet:ꝙ etiā non pōt hoīem obligare ad illud
quod incomparabiliter eſt difficilius,videlicet quolibet do
minico die diligere deum ſuper omnia.Fortaſſis obijciet ali
quis:Summus pontifex eſt vicarius Chriſti cum plenitudi
ne poteſtatis:aliàs non reliquiſſet Chriſtus eccleſiā ſufficiē
ter ordinatam & prouiſam in neceſſarijs.ergo pōt p̃cepta
dei ampliare,interpretari,& reſtringere:& per conſequens
p̃ceptum diligendi deum ſuꝑ oīa,quod indeterminate & cō
fuſe obligat:vt aliquo tp̄e illud faciamus,ad certa tp̄a re=
ſtringere & limitare:vt puta quoq; die dominico &c.Con
firmatur:quia ſic limitauit p̃ceptum confitendi,& p̃ceptū
ſumendi corpus Chriſti:q̃ indeterminate & abſq; certi tp̄is
p̃fixione obligabāt:vt circa feſtū Paſchæ illa explere tenea=
mur.Ex quo ſic argumentor.Qui circa feſtū Paſchæ nō cō
fitetur neq; ſumit Euchariſtiā,eſt tranſgreſſor diuini p̃ce=
pti.ergo eccleſiæ limitatio circa dei præcepta eandē vim ha
bet cum diuina ordinatione.Tenet cōſequentia,quia aliàs
talis non diceretur p̃uaricator diuini mandati,ſed poſitiui
præcepti humani.quod valde confirmare videtur.c.ſic oēs
xix.di.Sic oēs ſanctiones apoſtolicæ ſedis accipiēdæ ſunt,tā
quā ipſius diuina voce Petri firmatæ.Præterea nemo dubi
tat qn diebus feſtis teneamur deo cultū latriæ exhibere,vt
ip̄m deū creatorē & dominū oīm agnoſcamus:ad qđ dei
lege ſolū indeterminate & abſq; omni tp̄is præfixione obli
gamur.ſed cultꝰ latriæ cōſiſtit in recognitione affectꝰ quo

nos deo ſubdimus vt patri creatori & dño omniū:qđ ſolū
fit per amorē dei ſuper omnia.ergo ad illū obligamur quo=
libet die dominico &c.❡Pro clara iſtorum ſolutione præ
mitto ꝙ ſicut ab obligatione diuini præcepti eccleſia nemi
nem eximere pōt:ita nec obligationē diuini p̃cepti ſtrictio
rē vel largiorē facere poteſt.Sed ex cauſa illud qđ de præce=
pto diuino eſt in obligatiōe indeterminata,poteſt ſub obli=
gatione limitata & determinata ponere.ſed illius determina
tionis tranſgreſſor nō ex hoc dicitur diuini mandati viola=
tor.hoc patet in exēplis de confeſſione facienda,de ſacramē=
to euchariſtiæ ſumēdo.Primo,quia poteſt papa ab illa lege
hoīem eximere,& ꝙ teneat ſolū quantū ius diuinū ip̄m ad
ſtringit.Scd'o qa princeps legibꝰ ſolutꝰ eſt.l.princeps.ff.de
legibus.ergo papa illo iure ſuo nō ligatur:ligaret autē ſi eſ=
ſet iuris diuini,cum nullo diuino iure ſolutus habeatur.Ex
hoc patet verus intellectus ſententiæ doſtorū dicentiū prin
cipē imò & conſuetudinem poſſe ius diuinū limitare.Non
enim fieri pōt vt limitatio illa diuini iuris fiat:aliàs papa nō
maneret exemptus,ſed peccaret ſicut quis alius trāſgredien=
do:ſed ponitur aliquid ſub obligatione humana circa diui=
num præceptum,qđ alias & de iure diuino non ligat.Hoc
exemplariter declarari poteſt in præceptis legis naturæ.Nā
multa illorum iure ciuili reperiuntur limitata:cuius limita=
tionis tranſgreſſio non eſt ex hoc naturalis iuris præuarica=
tio.aliter etiā princeps ſua cōſtitutione teneretur.Hoc p̃miſ=
ſo rñdeo ad obiectiones.Ad primam,licet papa ſit vicarius
Chriſti in terris cū plenitudine poteſtatis circa neceſſarium
ſtabile qđ humana traditione obligationis vim habet:in ne
ceſſario tamen inuiolabili qđ diuina inſtitutione eſt poſitū,
immutare nihil poteſt:quemadmodū nec deus ipſe circa ne
ceſſarium incommutabile,vt prolixe declarat Bernardus
lib de præcepto & diſpenſatione in prin.& ideo non poteſt
papa facere vt aliquid ſit diuini iuris quòd deus non inſti=
tuit:nec efficere quod à deo inſtitū fuit,hominē vel ſemet=
ipſum non obliget.Ad ſecundū patet ex nunc dictis.qui cir
ca feſtū paſchæ nō confitetur,non poteſt ex hoc dici diuini

ſed tantũ humani iuris trãſgreſſor:aliter papa illa conſtitu-
tione quaſi diuino iure ligaretur.poſſet tñ accidere ꝙ tunc
humanũ ius trãſgrediẽs etiã diuini iuris eſſet transſgreſſor,
vt ſi illo tp̃e curreret caſus ſecundæ aut tertiæ vel quartæ ꝓ
poſitionis prius poſitæ.ſed de hoc nihil ad ꝓpoſitũ.Ad ter-
tiũ dico ꝙ cultus latrię non ſolũ cõſiſtit in exhibitione ſum
mi amoris.ſed in oĩbus quibus deus vt deus agnoſcit:om-
niſcius,opſ,& ſic de alijs.Vnde iuramẽtũ eſt cultus latrię,
ſimiliter ſacrificatio,imò proteſtatio oĩpotentiæ &c.q̃ tñ
deo frequenter fiunt ſine illa ſummi amoris exhibitione &
ſacrificio.Si quis replicet,ſaltẽ poſſet eccleſia limitãdo ſcd̃m
intellectũ doctorũ obligare hoĩes vt quolibet die dñico te-
neant elicere actum dilectionis dei ſup oĩa:Dico primo ꝙ
hoc non fecit,ſed tantũ ad cultũ & recognitionẽ oĩpoten-
tis dei nos adſtrinxit.Scd̃o dico ꝙ:hoc non poſſet,ſicut nec
virginitatẽ hoĩbus indicere.xxxij.q̃ne.ſ.integritas.& erit
poteſtate ad deſtructionem abuti,laqueũ pc̃ti infinitis ho-
minibus inijciendo:quod ſumme cauere oportet.ad Rom.
xiiij.Hoc iudicate magis,ne ponatis offendiculũ fratri ,vel
ſcandalũ.& infra.Quæ pacis ſunt ſectemur:& q̃ ædificatio-
nis ſunt,inuicem cuſtodiamus.Ad rationes ante oppoſitũ,
ad antecedens primæ rationis dico ꝙ præcepto affirmati-
uo prohibetur cõtrarium poſitiuũ eidẽ quod cadit ſub ob-
ligatione illius præcepti:non autẽ contrarium negatiuum.
& ꝑ hoc ad improbationẽ ſolutionis dicendũ,quantis te-
neamur deũ diligere ea qualitate & eo gradu dilectionis vt
ſimul ab eo diligamur:ad illã tñ qualitatẽ ſiue diſpoſitionẽ
habẽdam ſolũ obligamur præcepto affirmatiuo,videlicet
ꝓ tp̃e quo ad actũ dilectionis ſumus obligati:& ideo nega
tio illius nõ eſt ſimpliciter in prohibitione,ſed actus tantũ
illi repugnans,per quem illa diſpoſitio perditur.Ad ſcd̃am
rationem dico ꝙ aliud eſt mortem corporalem vel ſpiritua-
lem à ſe vel à proximo excludere,ne adueniat,aut inſit:aliud
poſtquã ineſt,ſe vel proximum ab ea reſuſcitare.nã primũ
eſt neceſſitatis,quia ſemper affert proximo vel ſibi damnũ
niſi ſtatim repellatur.Secundum vero non ſemper affert no-

uum damnum corporale aut ſpiritnale.Sicut ſi medicus ha
beret poteſtatem reſuſcitandi mortuum corporaliter,non
obligaretur ſtatim illũ reſuſcitare,ſed poſſet ad tempus dif
ferre:obligatur aũt mortem ab ægroto repellere quantum
poteſt ſi immineat:ita ſimiliter licet viuentem ſpiritualiter
teneamur à ſpirituali morte(quam adducit peccatum)præ-
ſeruare:à nobis tamen iam ſpiritualiter mortuis nõ obliga
mur ſtatim illam expellere ſub pœna noui peccati,ſicut nec
à proximo,præſertim cum maiorem opportunitatem id fa
ciendi expectamus.Hinc Aug.ſ.de ciui.c.ix.ait:Si propterea
quiſquis obiurgandis & corripiendis male agentibus par-
cit,quia opportunius tempus inquirit,vel eiſdẽ ipſis me-
tuit ne ex hoc deteriores efficiantur,& ad bonam vitam &
piam erudiendos impediant infirmos alios,& p̃mant,atq;
auertant à fide:non videtur eſſe cupiditatis occaſio,ſed cõ-
ſiliũ charitatis.Verba autem Exodi ſimiliter & Deutero.al-
legata intelliguntur in caſu in quo proximo imminet dam
nũ niſi eius aſinus ſubleuetur,aut eius bos vel ouis errãs ei
reducatur.ſed pc̃tõri nõ ſemp imminet damnũ noui pecca-
ti ſi non ſtatim pœniteat.Ad tertiã rationẽ negatur minor:
& ad eius ꝓbationẽ dico verbũ Gre.eſſe intelligendũ in ca-
ſu.ſ.partis ſecũdę ꝓpoſitionis:vt ibidẽ dixi.Vel itẽ dici põt
ꝙ verbũ Grego.veritatẽ habet de eo q expectatus à deo vt
pœniteat,contẽnit pœnitere,ſcd̃m illud Apoſt.ad Rom.ij.
An diuitias bonitatis eius & patientię & lõganimitatis cõ
tẽnis?Ignoras quoniã benignitas dei ad pœnitentiã te addu
cit?ſecundũ aũt duritiã tuã & impœnitens cor theſaurizas
tibi irã &c.Vnde Ezechie.iij.in verbo,Si cõuerſus iuſtꝰ fe-
cerit iniquitatẽ.ſoluens quæſtionem cur deus opſ offendi-
culũ ponit ei quẽ cecidiſſe iam cõſpicit,&feciſſe iniquitatẽ
ſic inquit:Diſtricta ſunt oĩpotẽtis dei iudicia.qui pc̃tõrem
diu expectat vt redeat:non redeunti & contemnenti ponit
offendiculũ,vbi grauius impingat.¶Secũdꝰ articulꝰ:An
voluntariæ occaſiones per quas in peccatũ quis lapſus eſt,
ſint neceſſario cõfitẽdæ,ita ꝙ ꝓpter earũ omiſſionẽ opor-
teat confeſſionẽ iterare?Et primũ oſtẽdo nullas pc̃tõrũ oc-

caſiones eſſe cõfitẽdas neceſſario.nulla occaſio peccati eſt pctm̃ mortale.ſed ſolũ mortale pctm̃ eſt materia confeſſionis:vt patet ex.c.oĩs vtriuſq; ſex9.de pœ.& re.vbi iubemur ſemel in anno oĩa noſtra pctã cõfiteri.qđ intelligi debet de mortalibus,ſcđm communem doctorũ ſniam.Nam venialia p oratione dñicã delent,& per aquã benedictã de pœni.diſt.iij.de quotidianis.& diſt.vj.qui vult ergo nullas pctõrũ occaſiones neceſſe eſt cõfiteri:& ita ꝓpter earũ omiſſionẽ nõ oportet &c.Maiorẽ probo,quia ſicut volũtas & hõ non ſunt peccatũ,ſed ſolũ cauſa pcti:multo minus videt̃ occaſio pcti eſſe pctm̃:ſed eſt illud vnde hõ impingit & labit̃ in peccatũ.Sed quia turpe eſt dialectico inſtare ad nomen.ſ.Topi.ideo ad rem ſeu intellectum doctorum oſtẽdo q̃ nõ oportet confiteri hoc q̃ occaſiones pctõrũ non vitauimus,ſeu q̃illis nos immiſcuimus ſeu volũtarie ſubmiſimus.Primo ſic.Nemo peccat occaſionibus peccatorũ ſe immiſcẽs:ergo non oportet hoc confiteri.Antecedẽs probo,ad impoſſibile nemo obligari poteſt,vt patet per Hierony.de expoſitione fidei ad Damaſum papam dicentem:Execramus eorũ blaſphemiã qui dicunt homini impoſſibile aliquid à deo p̃ceptum.ſed impoſſibile eſt vt omnes peccatorũ occaſiones vitemus.ergo nemo peccat illorũ occaſionibus ſe immiſcens.Minor patet:primo quia illæ ſunt neceſſitates huius erumnoſæ vitæ,a quibus propheta petit liberari dicẽs,A neceſſitatibus meis erue me domine.pſal.xxiiij.& heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.pſal.cxix.Confirmo per illud apoſt.j.ad Corint.v.Scripſi vobis in epiſtola,non commiſceri fornicarijs.additur,non vtique fornicarijs huius mundi:alioqui debuiſſetis de hoc mundo exiſſe.Multo magis de hoc mundo exire oporteret ſi omnes peccati occaſiones deberemus vitare.Etiam ſecundum apoſto.ad Ro.vij.quiſque ex corpore ſuo habet incitamenta & occaſiones quæ ipſum inuoluunt & implicant ad peccatũ.Scio inquit quia non habitat in me(hoc eſt in carne mea)bonũ.Nam velle adiacet mihi:perficere autem bonũ nõ inuenio.Non enim quod volo bonum hoc ago,ſed quod odi malũ

illud facio &c.Sed quia hæc omnia ſolui poſſent dicẽdo q̃ procedũt de occaſionibus venialiũ pctõrum,de quibus nihil ad ꝓpoſitũ,cum venialia non ſint neceſſario cõfitenda,vt ſtatim dictũ eſt,& p cõſequens nec illud quod eſt volũtarie ſe occaſionibus illorũ immiſcere:qm̃ exponere ſe periculo pcti,non excedit in grauitate pctm̃ cuius periculo ſe quis exponit:ideo ſcđo probo ꝓpoſitum de occaſionibus pctõrum mortaliũ:nõ tenemur occaſiones mortaliũ:pctõrũ vitare,ergo nec confiteri ſi voluntarie illis nos immiſcuimus.Antecedẽs ꝓbo,quia ſi ſic.nõ liceret militare vel negociari.non liceret prælaturã aſſumere,non miniſteriũ curæ animarũ vel audiendi cõfeſſionẽ petere vel exercere,non ad doctrinæ ſiue ſciæ gradũ eminentẽ tendere.ſed hæc videtur falſa & abſurda:ergo & illud ex quo ſequũtur,Sequela quo ad militiã patet,quia ad recte militandũ oportet neminem concutere.vltra ſtipendiũ non q̃rere.Lucæ.iij.deinde ꝓpter ſalutẽ reipu.nõ ꝓ gloria triumphi,non ꝓ p̃da pugnare,aut pro hmõi periculo mortis ſe exponere:q̃ ſupra hoĩem eſſe videntur,& longe à militãtibus noſtri tpis:& ideo qui militãt,multis pctõrum occaſionibus ſe ſubdunt.hinc de pœni.diſt.v.c.contrariũ.dicit Leo papa.Nõ eſt liber a laqueis diaboli qui ſe militiæ mũdanæ obtulerit implicare.De negociatione patet idẽ.c.qualitas.eadẽ diſt.vbi dicit̃ difficile eſſe inter emẽtis vendẽtiſq; commerciũ non interuenire pctm̃.Quod ſi gloſſet̃ de veniali pctõ, adduco verbũ prophetæ Pſal.xvij.Qm̃ nõ cognoui literaturam)alia trãſlatio habet negociationẽ)introibo in potentias dñi.ergo q̃ nouit,id eſt negociationẽ facit,non introibit.& pro hoc eſt ſnia Chryſoſtomi in.c.eijciens.lxxxviij.diſt.De p̃latura patet p illud Prouerb.xvij,Qui altã facit domũ ſuã,q̃rit ruinã.De miniſterio curæ animarũ & audientia cõfeſſionum probo idem per Auguſtinum ad Valerium.& ponitur.xl.diſt.ante oĩa.dicẽtem.Nihil eſt in hac vita & maxime in hoc tpe difficilius & laborioſius & periculoſius epiſcopi præſbyteri aut diaconi officio.Hinc Chryſoſtomus.c.multi.eadẽ diſt.Qui primatum deſiderat,confuſionem inueniet in cælo.De emi

nentia ſciæ idē patet.j.ad Corin.viij.Scia inflat,charitas ædificat.ſi qs exiſtimat ſe ſcire aliquid,nōdum cognouit quēadmodū oporteat eū ſcire.ergo q̄rēs ſciam regulariter peccat vel de ea ſuperbiendo,vel in modo ſciendi:vt verificet̄ illud Eccl'ſ.j.In multa ſapientia multa indignatio.De eminentia virtutū idē oſtēdo p̱ Aug.in expoſitione Pſal.lxiij.tractatu.ij.Oīa vitia in malefactis timēda ſunt:ſup̱bia in bn̄factis plus metuēda eſt.Falſitas ſequelæ patet:q̄a hoc eſſet vniuerſum mundū damnare,ſeu dānabilē p̄dicare.Tertio adduco fortiorē rōnem.Freq̄ uēter ad vtrunq; contradictoriorū occurrūt hoī æqualiter laquei occaſionū trahentiū ad pctm̄. ergo non tenemur illas occaſiones veriſimiles etiā mortaliū pctōrū vitare.tenet cōſequentia,quia ſic eſſemus ad impoſſibile obligati,cū neceſſario nos habeamus committere alteri parti cōtradictoriorū.Antecedēs ,pbo de contrahendo matrimoniū.nam ex nō contrahēdo imminet hoī fornicationis occaſio & adulterij.ex contrahendo occaſio cognoſcēdi vxorē tp̱e menſtruorum.itē zelotypiæ ad vxorem,ac etiā immoderatæ libidinis,& nōnunq̄; extinctionis fœtus. Itē quibuſdā ex ſolitudine eſt malæ voluntatis & prauorū deſideriorū occaſio.Hinc apud Senecā epiſto.x.ad Luciliū Crates Stilbonis auditor cū vidiſſet adoleſcētē ſecreto ambulantē,interrogauit q̄d illic ſol9 faceret:cui rn̄denti,Mecū loquor:dixit Crates,Caue rogo & diligēter attēde ne cum hoīe malo loquaris.Et ex ſocietate hoīm ſeductionis occaſio.Pro parte oppoſita adduco hāc rōnē efficacē & vnicā. Qui ſe exponit occaſioni mortis corporalis,niſi ex iuſta cā qua aliquid præfert corpori quod licite plus amat q̄; corp9 peccat.ergo exponens animam occaſioni & periculo interitus ſpiritualis peccat.Tenet conſequentia:quia nihil licite præferri poteſt ſpūali vitæ animæ,quæ eſt ex coniunctione ad deum.¶ Pro reſponſione ad hunc articulum præmitto primo q̄ vt dicit Cancellarius Pariſieñ.Gerſon in compendio ſuo theologiæ tractatu de tertia parte pœnitentiæ :Occaſiones peccatorum ſunt duplices,quædā ſunt propinquę: & hæ ſunt in noſtra poteſtate : & eas poſſumus amouere

ſiue repellere quemadmodum cœna ſiue refectio delicata & exceſſiua eſt cauſa ,ppinqua luxuriæ,ſecūdū illud Prouerb. xx.Luxurioſa res vinū,& tumultuoſa ebrietas. q̄cunq; his delectat̄,nō erit ſapiens.& xliiij.diſtinctione,in ſumma.Ventris nanq; ingluuies ad luxuriā ,puocat facile:& omne opus bonū diſſoluit. Aliæ ſunt occaſiones peccatorum remotæ, quæ in noſtra ptāte non ſunt,vt ſuggeſtio diabolica,vel alicuius rei delectabilis oculis noſtris facta oblatio: nec in noſtra poteſtate arcere diabolum quin talia noſtræ menti offerat:ab illis tamen auertere intellectum quantū poſſumus tenemur.Secūdo præmitto q̄ occaſiones ,ppinquæ peccatorū ſunt in duplici differentia:quædā acceptæ:quædā datæ.Occaſio accepta eſt quum factū vel res ex ſua natura non inducit ad illud cuius occaſio dicitur:quomodo dicit apoſtolus ad Ro.vij.Occaſione accepta peccatum p̱ mādatū operatū eſt in me omnem concupiſcentiam Lex nanq; de ſui natura cohibet appetitū à peccato,ſed ea eſt noſtræ carnalitis cōditio,vt ardentius deſideret prohibita, q̄bus nō memoratis iaceret quaſi ſopita,vt dicit gl.ſup̱ verbo apoſtoli nunc allegato, ſimiliter ratio de ſui natura ſedatiua eſt iræ, ſed ea eſt maleuoli cōditio,vt ratione magis irritet̄,inquit Chryſoſto. ſup̱ Mat.Sicut fieri nō pōt vt ligna mittēdo ignē extinguas; ita fieri nequit vt rationē reddēdo places hominē malū.Occaſio data dicit̄ quæ de ſui natura inductiua eſt ad illud cui9 occaſio dicit̄,licet nō ſit eius cauſa efficax, id eſt neceſſaria illud ponēs in eſſe.hoc modo ventris ingluuies aut vēter mero æſtuās eſt occaſio peccati luxurię His p̄miſſis pono aliquas ,ppoſitiones.Prima,De neceſſitate ſalutis obligamur vitare omnē occaſionē ,pximam mortalis culpę quę p̱ ſe īductiua & implicatiua eſt ad peccatum.,pbo p̱ illud Mat.v.& .xviij. Si ocul9 tuus ſcandalizat te:erue eum,et ,pijce abs te. bonū eſt tibi vnū oculū habentē vitā intrare,q̄; duos oculos habētem mitti in gehennā ignis.Et Eccleſiaſtici.vij.Noli quęrere fieri iudex, niſi virtute potens ſis irrumpere iniquitatés : ne forte extimeſcas faciem potētis, & ponas ſcandalū in agilitate tua.i. in leuitate affectus ſiue actus tui, ſecundum gloſſ.

Secũnda propoſitio, Idem cenſendũ eſt de occaſionibus acceptis qñ veriſimiliter ex illis aduertimus nos declinaturos in peccatũ. Probo primo p.c. falſas. de pœni. diſti. vj. vbi dicit textus Gregorij: Miles, negociator, vel alicui officio deditus qđ ſine peccato exerceri nõ poſſit (ꝑ qđ denotat̃ difficultas nõ impoſſibilitas ſecundũ gl.) recognoſcat ſeverã pœnitẽtiã agere nõ poſſe, ꝑ quã ad æternã vitã ꝑuenire valeat, niſi negociũ relinquat, vel officiũ deſerat. & eadẽ ſentẽtia habet̃ ꝑ plura capitula ibi poſita. Præterea q amat ꝑiculũ, peribit in illo. Eccli. iij. Sed q nõ fugit quantũ põt huiuſmodi occaſione, exponit ſe periculo mortalis culpæ: ergo peccat, & ꝑ cõſequens obligat̃ eas vitare. Tertio probo idem. Qui adminiſtrat gladiũ ei q ꝑ occaſionẽ acceptã pręnoſcit̃ illo abuſurus, peccat: ergo nõ minus peccat cũ ſibi exhibet quo veriſimiliter ꝑuidet, ſe abuſurũ. Itẽ perinde eſt hominẽ occidere ꝑ occaſionẽ datã, vel acceptã: ergo perinde eſt occaſioni occidendi ſe ingerere datæ, vel acceptæ. Quarto ꝓbo idẽ ſic. Scãdalũ paſſiuũ nõ minus vitãdũ eſt ꝗ̃ actiuũ. ſed qſq; quãtũ põt obligat̃ ſcandalũ actiuũ vitare: vt patet ex verbo Saluatoris Mat. xviij. Vę homini ꝑ quem ſcandalum venit &c. ergo & ſcandalũ paſſiuũ obligamur vitare. Maior patet. xvj. q. j. vbi dicit texrus Hieronymi capit. Si cupis. Non multum diſtat in vitio, aut decipere poſſe, vel decipi Chriſtianũ. qđ etiã dicit gloſ. Mat. xviij. propter quod Saluator Mat. x. præcipit nobis habere ſimplicitatẽ columbinam, & ſerpentis aſtutiã. ſimplicitatẽ, ne cuiq; machinemur dolos. ſerpentis aſtutiã, ne aliorũ ſupplantemur inſidijs: ſecundum Auguſtinũ exponentẽ illud Pſal. lvij. Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis &c. Aſtutia ſerpentis eſt vt cũ cœperit pati incantatorem ſuum marſum, qui eam quibuſdam carminibus ꝓprijs euocat, ſicut ſunt mlta magica: illa amãdo tenebras ſuas quibus ſe inuolutã occultare dicitur: cum exire latebras noluerit, recuſans audire illas voces quibus ſe cogi ſentit, allidit vnam aurem terræ, & de cauda obturat alterã: atq; illas voces quantũ poteſt euitans non exit ad incãtantem. ſimiles nos eſſe oportet cõtra diaboli inſidias, id eſt

peccatorũ occaſiões. Hinc Philoſophꝰ circa finẽ. ij. Ethi, tria documẽta aſſequendi virtutẽ tradens, primũ dicit eſſe ante oĩa abire longius à magis cõtrario: vt Calyplo monebat dicens: Extra fumũ & vndã cuſtodi nauem. Secundũ cõſiderandũ eſſe ad quæ nos ꝓniores ſumus, nã alij ad alia natura ferunt̃. in cõtrariũ autẽ noſmetipſos retrahere ac reniti oportet. Tertium, in oĩbus cauẽdum eſſe à voluptate. non eñ interrupti de illa iudicamus. Quod igit̃ ſeniores populi paſſi ſunt erga Helenam, hoc pati nos conuenit erga voluptatem & illorũ ꝑ omnia dicere vocẽ. Tertia ꝓpoſitio. Non cenſet̃ peccare q neceſſitate ſiue inuolũtarie in diſcrimine etiã mortalis peccati eſt: ſed q volũtarie tali diſcrimini ſe ſubdit. Primam partem ꝓbo per Augu. in de vera religionę. Vſq; adeò peccatũ voluntariũ malum eſt, vt niſi ſit voluntariũ, nullo modo peccatũ ſit: & hoc quidẽ adeò manifeſtũ eſt, vt nulla huic doctorũ paucitas, nulla ĩdoctorũ turba diſſentiat. quare aut negandum eſt peccatum cõmitti, aut fatẽdũ eſt cum volũtate committi. Ex qua ꝓpoſitione ſequit̃ alia. Cum ad vtrãq; partem æquales ſiue æquè fortes peccati occaſiones imminent, nõ peccat in alterã partem occaſioni etiã multum forti ſe cõmittens. Ex his propoſitionibus infero hoc corollariũ. Confiteri oportet quoties ſponte occaſioni mortalis culpæ qs ſe ſubmiſit, etiã ſi ex ea deductus nõ fuerit in aliud peccatũ. Et ideo hoc omittens cõfiteri, obligatur cõfeſſionẽ reiterare. Probo hoc corollariũ. Sponte ſe cõmittere ſiue ingerere occaſiõi mortalis culpæ eſt mortale peccatũ, vt patet ex ratione poſt oppoſitũ adducta, & ex ijs quæ adducta ſunt ꝓ ꝓbationibus primæ & ſecundę ꝓpoſitionum. ſed oĩa peccata mortalia ſunt neceſſario confitenda. ergo ſi quis omittat cõfiteri quoties occaſioni mortalis culpæ ſe cõmiſit obligatur cõfeſſionem reiterare. Minorem ꝓbo: q a cõfeſſio oris correſpõdere debet cõtritioni: vt patet ex. c. j. agite pœnitentiã, de pœni. diſt. j. ſed cõtritio eſſe debet de oĩbus peccatis ſaltẽ mortalibꝰ, ergo & cõfeſſio, & ꝑ cõſequens &c. Minorem probo per Augu. in lib. de vera & falſa pœni. & ponitur de pœnitentia diſt. iij. ſunt plures. dicentem, Nunq; aliquem ſa

nauit dñs quē oĩno non liberauit.totũ enĩ hoĩem ſanauit in ſabbato: qa & corpus ab infirmitate,& aĩam ab oĩ contagione liberauit: indicans pœnitẽtes oportere ſimul dolere de omni crimine orto ĩ aĩa & corpore. Quædã enim impietas infidelitatis eſt, ab illo qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiã ſperare veniã. Cũ igiť ſcđm Aug. cõfeſſio ſit ꝑ quã aperitur morbus in ſpe veniæ, ſequitur ꝙ oportet cõfitentẽ oĩa mortalia ſua pctã in confeſſione detegere, & nullũ ꝑtermittere: quod etiã expſſe præcipiť in.c.omnis vtriuſq; ſexus.de pœ. & re. Ex hoc corollario ſequitur alia ꝓpoſitio. Quãdo aliqs cõfitens inferiori, ab eo remittiť ad ſuperiorẽ, ꝓpter caſus reſeruatos: ſi cõfitetur ſuperiori ſolũ pctã reſeruata, non abſoluiť ab eo ſacramentaliter: ſed ſolũ à vinculo eccleſiæ, qđ reſeruationis dicimus: poſt quod inferior auditis oĩbus pctĩs etiã reſeruatis, ſacramentalẽ abſolutionẽ de oĩbus põt impẽdere. Probo, nõ põt qs abſolui ſacramẽtaliter niſi ab oĩbus pctĩs ſuis ſaltẽ mortalibus abſoluať. ſed nõ põt ſacerdos qcunq; ſacramentaliter abſoluere à pctĩs ei ꝑ cõfeſſionẽ ſciẽter aut ex negligẽtia nõ detectis. ergo vbi ſuperior ſolũ audit pctã reſeruata: ſi cõfitens habet alia mortalia cõfitẽda, non põt eũ ſacramẽtaliter abſoluere. Maiorẽ ꝓbo: Abſolutio ſacramẽtalis à dei miniſtro impertita, conformis eſſe debet dei abſolutioni: vt patet ex dicto magiſtri diſt.xviij.iiij. ſed deus neminẽ abſoluit niſi ab oĩbus pctĩs abſoluat ſimul vt declaratũ eſt ĩ ꝓbatione ꝑcedentis corollarij. Minor ab oĩbus cõcediť, & patet ex ijs q̃ adducũť à Gratiano de pœ. diſt.vj.c.q vult. Iudiciaria enĩ ptãs hoc poſtulat, vt qđ debet iudicare diſcernat. diligẽs igiť inqſitor ſapiẽter & quam aſtute interroget à pctõre qđ forſan ignorat, vel verecũdia velit occultare. Sequiť alia ꝓpoſitio. Sine ſufficiẽti cõſciẽtię examine ꝑuio cõfitens, etiã ſi oĩa priora pctã cõfiteať, non abſoluitur ſacramẽtaliter: & tenetur confeſſionẽ iterare. Idẽ eſt ſi de aliquo mortali nõ atteriť, vel ſi cõfitetur nõ habens actuale ꝓpoſitũ vitãdi oĩa mortalia peccata. Primã partẽ ꝓbo: quia talis ſe cõmittit diſcrimini diuidẽdæ cõfeſſionis, ſiue nõ faciendi integrã confeſſionẽ. Vñ ſcđm doctorẽ ſub-

tilem in.iiij. volens rite cõfiteri, & ſacramẽtaliter abſolui, adhibere debet tãtã diligentiã examinãdi ſuã cõſcientiã quãtã adhiberet circa aliud multũ arduũ & difficile qđ ſibi eſſet cordi. Scđam partẽ ꝓbo. ad verã cõfeſſionẽ reqriť dolor de pctĩs cũ actuali ꝓpoſito vitandi oĩa mortalia pctã. ergo q hęc nõ habet, teneť confeſſionẽ iterare. Antecedẽs patet ꝑ Bernardũ de mõ viuẽdi, ad ſororẽ, ca.xxvij. Nihil aũt peius q̃ culpã cognoſcere nec deflere. Idẽ ꝓbo. nõ eſt vera cõfeſſio ſine pnĩa, vt patet ex.c.qđ qdã.&.c.deus q eccleſiã.de pœn. & re. ſed pnĩa (vt dicit magiſter in.iiij.diſtin.xiiij.) eſt virtus qua cõmiſſa mala cũ emẽdationis ꝓpoſito plãgimus & odimus &c. Tertio fundo illud efficacius in ſcriptura ſacra. Ad hoc ꝙ quis reſtituať ad ſtatũ ſalutis, nõ ſufficit malum deteſtari, ſed oportet etiã adhærere bono, vt patet ꝑ ꝓphetã Pſal.xxxiij. Declina à malo, & fac bonũ. inquire pacẽ, & ꝑſequere eã. Quæ verba allegãtur.j. Petri.iij. & ꝑ aplm ad Ro.xij. Odiẽtes malũ, adhærẽtes bono. & Eſa.i. Quieſcite agere ꝑuerſe, diſcite bñ facere. Sed nemo adhæret bono, niſi ꝓponat bñ agere. nõ ꝓponit aũt qs efficaciter bñ agere, niſi velit vitare omne impediẽs, quod eſt mortale pcĩm. ergo &c. De alijs caſibus qb9 eſt iterãda cõfeſſio, remitto ad doctores in.iiij. nõ tñ credo verũ (qđ à multis diciť) iterandã cõfeſſionẽ qñ pnĩa ꝓ pctĩs iniũcta omittiť impleri: vt ſatis haberi põt ex prius dictis: qa rite cõfeſſus & abſolutus nõ teneť eadẽ pctã iterũ confiteri. Ad rõnes ante oppoſitũ. Ad primã, ſolũ procedit de occaſionibus venialiũ pctõrũ: & cõcedo nõ eſſe nos obligatos illas cõfiteri, neq; quoties voluntarie illis nos ingeſſim9. aut volũtarie ſubmiſimus: quãuis volũtarie illis ſe ſubmittẽs venialiter peccet, & cogetur hic vel in futuro de hoc ſatiſfacere pœnã ſuſtinẽdo. Ad ſecũdã, ꝓcedit de occaſionibus acceptis: & illas qſq; vitare teneť, q ſuæ fragilitatis cõſcius ꝓ qualitate perſonæ aduertit ſiue probabiliter credit ſe in peccatũ declinaturũ ex ipſis. ſi autẽ poſſit & velit à prædictis amputare quod ſibi erat occaſio pertrahens ad peccatum, vel ſi conſtantior & firmior factus propoſuerit & ſe cõſeruaturum credat ꝙ occaſione

taliū amplius non ruet in pctm̄:non peccat ſe talibus miſcēdo,cū nō ſint de ſe pctā:vel ſi etiā aduertat veriſimiliter hęc vitādo maiores & periculoſiores pcti occaſiones ſibi imminere,non peccat his ſe immiſcēdo:cū oēs pcti occaſiones vitare non poſſit,ſequēs doctrinā Toletani cōcilij.in.c.duo mala.poſitā.xiij.diſt.Duo mala licet oīno cautiſſime ſint p̄cauenda,tn̄ ſi periculi neceſſitas vnū ex his ꝑpetrare cōpulerit:id debemus reſoluere,quod minori nexu noſcit̄ obligari. Ad tertiā rationem,ſolum cōcludit qn̄ ad vtrāq; partē contradictionis quis aduertit æqualiter imminere peccati occaſiones:alias ſi voluntarie qs ſe cōmittit vnius partis occaſionibus nō cōſiderato alterius partis periculo:peccat quantum ad animum periculo peccati ſponte ſe exponens

Argumenta Quodlibetarij.

¶Cōtra duas primas ꝓpoſitiones argumētor. Nemo tenetur vitare aliquod opus ſupererogationis,ſeu cōſilij euāgelici:ergo non tenemur vitare oēs pcti occaſiones. Añcedēs ꝓbat̄ ſcd'm Bernar.in lib.de diſpēſa.& præ.circa principiū.Oīa ꝑ dn̄m tradita in ſermone dn̄i in mōte(q incipit Mat.v.& ꝓtendit vſq; in finē.vij.ca.)nunq̄ niſi innocēter nūq̄ niſi ſalubriter aut imperātur aut obſeruant̄.In qbus capitulis dn̄s ſuadet opa conſilij & ꝑfectionis,Si quis te angariauerit,& voluerit tunicā tollere:dimitte ei & pallium &c.Conſequentia tenet,qa illa opa conſilij multis ſunt occaſio ſcādali ſiue pcti:vt ſi dimiſerint ſua raptoribus,paupertate compulſi furantur,& alia crimina fornicationis & adulterij ꝓ ſubleuāda paupertate & tollēda fame cōmittūt. ¶Rn̄deo. Ad ꝓbationē añcedētis dico ꝙ Bernardus intendit ꝙ illa opa cōſilij vt ſunt actus virtutū nunq̄ niſi innocēter aut ſalubriter p̄cipiunt̄ aut fiunt:ſed vt ſint actus virtutū,nō ſatis eſt vt ꝓpter deum fiāt,quod eſt recte offerre: ſed etiā oportet congruentes circunſtantias adhibere,iuxta illud Gen.iiij.ſecundum tranſlationē.lxx.Si recte offers,recte autem nō diuidis:peccaſti.Sic eſt in propoſito quando præſcius ſuæ fragilitatis veriſimiliter aduertit ꝙ tale erit ei

peccati

peccati occaſio. ¶Cōtra. Laudabile videtur & fortitudinis actus ob pericula ſeu diſcrimina deficiēdi a ꝓſecutiōe cōſiliorū Chriſti minime deterreri.ergo nō eſt pctm̄ ſpōte ingerere ſe occaſionib9 pctōrū in ſpe ſaltē euitandi pctm̄. Antecedens patet:qa niſi ſic,nulli liceret penitus abdicare ꝓprietatē,vt faciunt fratres minores,cū hoc ſit exponere corpus diſcrimini,& animā multis periculis,ad q̄ mēdicitas ſeu extrema illa paupertas inducit,ꝓpter qd' orauit Sapiēs. Mēdicitatē & diuitias ne dederis mihi:ne egeſtate cōpulſus furer &c.Prouerb.iij.ſed hoc eſt falſum,vt patet ex determinatione eccleſiæ ca.exijt qui ſeminat.& in cle.exiui.de verbo.ſig. Rn̄deo ad antecedens:Qn̄ homini veriſimile eſt vel ꝓbabile dubiū ꝙ ex ſtatu cōſilij pctā incurret,temeritatis eſt non fortitudinis illū ſtatū aſſumere vel ſubire cū periculo aīę:& tūc ꝓcedit illud Sapiētis:Qui altā facit domū ſuā,petit ruinā.ſecus qn̄ de dn̄i adiutorio cōfiſus ſperat immaculato calle iter cōſilij tranſire.Et ad confirmationē,ſtatus ille perfectionis ex ſe nō eſt implicans ad pctm̄,tamē ab imperfectis poſſet aliqn̄ temere aſſumi:ſicut ſi p̄ter neceſſitatē offerrent ſe martyrio præſcientes veriſimiliter aut dubitantes ꝙ ſub tormētis a Chriſto deficerent. ¶Cōtra corollariū reſponſiuum argumentor:ſi oporteret cōfiteri quoties ſpōte nos ſubmiſimus occaſionibus mortaliū peccatorū,ſequeret̄ ꝙ aliquādo oporteret nos confiteri de neceſſitate venialia peccata.hoc falſum eſt,vt tenet communis doctorum ſentētia. ergo &c.Sequela patet, quia cum venialia peccata ſaltem multiplicata ſint occaſio lapſus in mortalia,vt colligi pōt ex ijs quæ adducit Gratianus de pœni.diſt.j.c.tres actiones. oporteret cōfiteri ꝙ illa non vitauimus.ſed hoc non eſt niſi veniale peccatum.ergo &c.Dico ꝙ quando aliquis aduertit ex peccatis quę de genere nō ſunt niſi venialia,imminere ſibi periculū mortalis peccati:niſi ab illis tūc abſtineat,peccat mortaliter,quare tunc cōfiteri habet ꝙ illa non vitauit. nec eſt hoc magis abſurdū q̄ ꝙ confiteri habeat ſe nō vitaſſe res in ſe licitas,vtputa militiam,aut negociationem quando ex illis aduertit ſibi imminere mortalis peccati periculū.

¶ Cõtra. Ex quolibet veniali imminet mortalis peccati pe=
riculũ ſiue occaſio. ſi ergo ꝓpter hoc nõ vitaret veniale pec=
catũ eſſet mortale, ſequeret̃ ꝙ de quolibet veniali oporteret
cõfiteri ꝙ illud non vitauimus. Antecedẽs patet Eccli. xix.
Qui ſpernit modica, paulatim decidit. Dico negãdo añs. ad
ꝓbationẽ dico ꝙ verbũ ſapiẽtis ſolũ cõcludit pctm̃ venia=
le diſponere quodãmodo ad mortale, non quidẽ de directo,
ſed per quandã conſequentiã, aut ſicut remouens prohibẽs:
vt declarat doctor ſanctus. ſ. ij. q. lxxxviij. arti. iij. ex quo non
ſequit̃ quodlibet eſſe occaſio mortalis, cũ occaſio peccati
(vt in ꝓpoſito de ea loquor) habeat periculũ annexũ. Peri=
culũ, vt dicit Philoſophus. ij. Rethoricæ, eſt timẽdæ rei ap=
propinquatio. Quod nõ conuenit cuilibet peccato veniali.

Prior quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quid Saluator Mat. vij. dicit, Angusta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitã:
cũ ꝓpheta de hac via ſermonem faciẽs Pſalm.
cxviij. dicat: Ambulaui in latitudine, qa mãda=
ta tua exquiſiui. ¶ Pro ſolutiõe huius q̃ſtiũcu=
læ p̃mitto ꝙ virtutes tã morales q̃ theologicæ ſunt via
ſiue iter ꝑducẽs rationalẽ creaturã ad vitã æternã: quæ iu=
xta certiſſimũ Saluatoris teſtimoniũ cõſiſtit in clara dei vi=
ſione, Hæc ẽ aũt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolũ verũ deũ,
& quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Ioan. xvij. Prima pars huius
præãbuli probat̃ Pſal. lxxxiij. Ibi de virtute in virtutẽ: vide
bitur deus deorũ in Sion. quod verbũ pertractans Auguſt.
inquit, Virtutes agendæ vitæ noſtræ quatuor deſcribuntur
à multis, & in ſcriptura inueniuntur. Prudentia, qua digno=
ſcimus inter bonum & malum. Iuſtitia, qua ſua cuiq; tribui
mus, nemini quicquã debẽtes, ſed omnes diligentes. Tempe
rãtia, qua libidines refrenamus. Fortitudo: qua oĩa moleſta
toleramus. Iſtæ virtutes nunc in cõualle plorationis ꝑ gra=
tiam dei donantur nobis: à quibus imus in illam virtutem
quæ eſt ſolius contemplationis dei. Idem ſentit Ambroſius
in vno ſermone de martyribus, exponens illud Pſal. xv. No=

tas mihi feciſti vias vitæ. Ipſe dñs notas fecit mihi vias vi=
tæ, cũ me docuit fidẽ, miam, iuſtitiã, caſtitatẽ. His enim iti=
neribus ꝑuenit̃ ad ſalutẽ. Hic Aug. libro de beata vita circa
finẽ tertiæ diſputationis approbat ſñiam matris dicẽtis, Ad
beatã vitã, q̃ vita ꝑfecta eſt, nos feſtinanter poſſe ꝑduci ſo
lida fide, alacri ſpe, flagrante charitate, ꝓſumendũ eſt. Scd'o
præmitto ꝙ carentibus habitu virtutis, via virtutũ diffici
lis & anguſta apparet, propter tres cãs, quas pulchre ptra=
ctat Buridanus. ij. Ethic. q. xiij. Prima ſe tenet ex parte intel
lectus: qñ ſcilicet notitiam agendorũ non habet. Cũ enim ſe
cũdum Dionyſiũ bonũ ſit ex integra cauſa, malũ aũt ex de=
fectu cuiuſlibet: & vt ait Philoſophus. ij. Ethico. delinque=
re multipharia ẽſt: (nam malũ quidẽ infiniti eſt, vt Pytha=
gorici putãt, bonũ aũt finiti) ſequitur (vt ibidẽ cõcludit) fa
cile quidẽ non contingere ſignũ, id eſt opus virtutis, quod
in medio conſiſtit. Difficile aũt contingere, præſertim non
habentem illius notitiã: de quo. vij. Ethicorum dicit̃: Quẽ=
admodum corpori forti ſine viſione moto accidit fallit for
tius propter non habere viſum, ſic & hic. Si aũt accipiat in=
tellectũ in operari, differt. Scd'a cauſa eſt ex parte appetitus
hoĩs, quæ vel ratione fomitis peccati, vel vitioſi habitus ex
prauis actibus acquiſiti fortiter inclinatur & impellitur ad
operationes contrarias actionibus virtutũ. de primo ſcribi
tur Gen. viij. Senſus & cogitatio humani cordis in malum
prona ſunt ab adoleſcẽtia. ꝓpter quã pronitatẽ difficile eſt
hoĩ recte operari. Hinc apoſt. ad Rom. vij. Video aliã legẽ ĩ
mẽbris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ. Et Philoſophꝰ cir
ca fi. ſ. Ethi. Vt reſolutæ corporis partes ſi ad dextrã mouere
velis: in ſiniſtrã feruntur: ſic & in animo ferunt̃ incontinen
tium appetitus. De difficultate operãdi bonũ ꝓueniente ex
vitioſo habitu ſiue ex praua cõſuetudine dicit̃ Hiere. xiij. Si
mutare põt æthiops pellẽ ſuam, aut pardus varietates ſuas:
& vos poteritis benefacere, cũ didiceritis malũ. Tertia cau
ſa prouenit aliquando ex parte corporis aut membrorum
corporis: quæ quia non ſunt aſſueta ad exteriores actiones
virtutum, ſæpenumero in illis laſſantur, & eas difficultes

exercent: quēadmodū ad voluptuoſam vitā aſſueto difficile
le eſt dura pœnitentiæ opera aſſumere. His p̄miſſis ad q̄ſtio
nē r̄ndeo. Amatoribus ſeculi & voluptatū carnaliū via per
ducens ad vitam anguſta & arcta videt̃, q̄ tñ virtutes & dei
dilectionē habentibus latiſſima & facillima patet. Pr̄ia pars
huius q̄ſtiōis euidēter ſequit̃ ex ijs quę nūc in ſecūdo p̄ama
bulo dicta ſunt. Hinc Chriſtus Matth. xix. ait: Facili9 eſt ca
melū per foramen acus tranſire, q̄ꝫ diuitem intrare in regnū
cœlorū, .d eſt diuitias amantē, vt vult glo. Luc. xviij. Omnia
bus enim malis lapis offenſiōis eſt Chriſtus. quicquid dicit
Chriſtus, amarū eſt illis teſte Auguſt. in epiſtolā Ioānis tra
ctatu. iij. Nō pōt q̄s deo ſeruire, & mammonæ. Math. vj. Co
anguſtatū eſt em̄ ſtratū, ita vt alter decidat: & palliū breue
vtrūqꝫ operire nō pōt. Eſaiæ. xxviij. Coanguſtatū ſtratū di
cit̃ cor hominis. qđ amorem dei cū amore mundi ſimul caa
pere nō pōt. Vnde Chryſoſto. ſuper Matth. Omnis iuſtitiæ
introitus ad vitā æternā anguſtus eſt viuēti in carne, ꝑpter
aduerſitatē naturæ carnalis, cui graue eſt & difficile ā ſua na
tura carnales paſſiones p̄cidere, p̄ſertim q̄ ſunt circa delecta
tiones guſtus & tactus, aſſumēdo laborioſa pœnitētia ope=
ra. Secunda pars cōcluſionis ꝓbat̃ per Auguſtinū tractantē
illud Pſalm̄. xxx. Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos &c.
id eſt facilem mihi feciſti iuſtitiā, quæ mihi aliqñ erat diffici
lis. Via iuſtitiæ laboranti anguſta eſt, amanti lata & facilis.
& ad Ianuarium, Sicut corpus ſuo pōdere facile nititur vel
deorſum, ſi graue: vel ſurſum, ſi leue: ita aīæ in id qđ amāt, fa
cile ferunt̃ amore. ſicut enim ſunt pondera & collocationes
corporum, ſic amores & delectationes animarum. vj. de tria
nitate. c. vlti. Hinc in ſermone de charitate ait idem Auguſt.
Diuinarum ſcripturarū multiplicē abundantiā latiſſimāqꝫ
doctrinam fratres chariſſimi ſine vllo errore cōprehendit,
& ſine vllo labore cuſtodit, cuius cor plenū eſt charitate: di=
cente apoſtolo: Plenitudo legis eſt dilectio. ad Roma. xiij.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER q̄d Sapiens Prouerbiorum. xvij.
dicit, Qui euitat diſcere, incidit in malū: cū idē
Eccl̄es. j. dicat, Qui apponit ſcientiā, apponit &
dolorē c̄. ¶ Partes huius quęſtiūculę repugnare
ideò vident̃, q̄a primæ partis v̄ba innuunt eum
q̄ diſcit, vitare malū: in quòd eundē incidere affirmant v̄ba
ſecundæ partis dicendo apponentem ſciētiā apponere dolo=
rem, q̄ eſt quoddā malū. Pro huius quæſtionis ſolutione, &
eius partiū apparēter repugnātiū cōcordia, præmitto quòd
ſecūdū Auguſtinū Sapiens ꝑ ſcientiam hic ītelligit notitiā
qua q̄s ſuam infirmitatem & imperfectionē attendit & co=
gnoſcit: quā cuius alij præponendā dicit Augu. in ꝓlog. iiij.
lib. de trini. ſic inquiens. Scientiā terreſtriū celeſtiumqꝫ rerū
magni æſtimare ſolet genus humanū: in quo ꝑfecto melio=
res ſunt q̄ huic ſcientiæ præponūt noſcere ſemetipſos: lauda
biliorqꝫ eſt animus cui nota eſt vl̄ infirmitas ſua, quàm q̄ ea
non reſpecta vias ſyderū ſcrutat̃ etiā cogniturus, aut q̄ iam
cognitas tenet, ignorās ipſe viam qua ingrediatur ad ſalutē,
ac infirmitatem ſuā. hanc ſcientiā q̄ apponit, apponit & do
lorem, dolorē ſcilicet peregrinatiōis ſuæ ex deſiderio patriæ
ſuæ, & cōditoris eius beati dei. Vnde Bernardus ſup Canti
ca ſermone. xxxvj. Quomodo nō vere cōtriſtabit̃ homo ex
vera ſui cognitione, cum ſe perceperit oneratum peccatis,
mole huius mortalis corporis aggrauatum, terrenis intrica=
tum curis, carnalium deſideriorem fece infectum, cæcum,
curuum, infirmum, implicitum multis erroribꝰ, expoſitum
mille periculis, mille timoribus trepidum, mille difficultati=
bus anxium, mille ſuſpicionibus obnoxium, mille neceſſita=
tibus erumnoſum, procliuem ad vitia, inualidum ad virtu=
tes? propter quorū conſiderationem cogitur cum prophe=
ta exclamare: Quare miſero data eſt lux, & vita ijs qui in
amaritudine animæ ſunt? Hanc ſententiam qui euitat diſce=
re, incidet in malum. Eſaiæ. v. Propterea captiuus ductus
eſt populus meus, quia non habuit ſcientiā. nobiles eius in=
terierunt fame: & multitudo eius ſiti exaruit. In captiuita=
tem videlicet carceris infernalis. ideò ibidem ſubditur, Pro=

pter hoc dilatauit infernus animam ſuam,& aperuit os ſuū
abſq; vllo termino.In malum hoc incidunt qui ſe ignorāt;
primo quia in deteſtabile præſumptionis vitiū facile labū-
tur,teſte Lactantio.Hæc enim prauitatis eſt cauſa,ignora-
tio ſui:quo fit vt tales cæteros quoſque leuiter deſpiciāt,ni
hil rectum putantes niſi quod ipſi fecerint.feſtucam quæ in
oculo fratris eſt,cōſiderant:ſed trabem in oculo non vident
proprio.Contra quos in perſona iuſtorum dicit ſcriptura
Neemiæ.iiij.Audi deus noſter,quia facti ſumus deſpectui.
Conuerte opprobrium ſuper caput eorum,& da eos in de
ſpectionem in terra captiuitatis.Secundo in malū incidūt,
quia volentes plus ſapere quàm oportet,atque naturalem
imperfectionem noſtri intellectus non attendentes,omniū
cognoſcibiliū ab homine notitiam virtute naturalis lumi-
nis intellectus poſſe attingere contendunt:& ideo diuinam
ſapientiam(in cuius obſequium oportet captiuare intelle-
ctum) ſtultitiam arbitrantur,ab eius ſtudio ſe & alios auer
tētes:& hoc eſt vnum genus peccati quod deus ſtatim alijs
criminibus vindicat.ad Rom.j.Sicut non probauerunt deū
habere in notitia,tradidit eos in reprobū ſenſum,vt faciant
ea quæ non conueniunt,repletos omni iniquitate,malitia,
&c.propter quod etiam deus populum percutit.Eſaiæ.v.
Abiecerunt legem domini exercituum,& eloquium ſancti
Iſrael blaſphemauerunt:ideo iratus eſt furor domini in po-
pulum ſuum,& extendit manum ſuam ſuper eum,& per-
cuſſit eum.Tertio ſuam perfectionem non conſiderantes,
in malum incidūt:quia nunquam vere ſe humiliāt;& ideo
de ſuis peccatis perfecte non pœnitent;cum teſte Chryſo-
ſtomo perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia liben-
ter ſufferre.in corde contritio;in ore confeſſio:in opere tota
humilitas.quibus hoc malum Saluator prædixit futurum,
quòd omnes ſimul peribunt,ſicut illi decem & octo ſuper
quos cecidit turris in Siloa,& occidit eos Lucæ.xiij.

Secunda quodlibetica qō eiuſdē anno M.D.X.diſputata.

VTRVM DAMNABILIVS
ſit curam animarū appetere,illam vt ī
ſtatu mortalis peccati ſeruare: an pro
pter religionē vel maiꝰ bonū deſerere
et reſignare? ¶ Pro deciſione huius
quæſtionis iuxta quatuor quæ in ea
tāgūtur,erūt quatuor articuli.Primꝰ
vtrum appetere curam animarum,ſit
damnabile.Secūdus,vtrum exercere miniſteriū curę in ſtatu
mortalis culpę, preſertim quo ad orationes et ſuffragia (ſi-
ne quibus à nullo animarum cura licite tenetur) ſit etiam
damnabile. Tertius, an damnabile ſit ob frugem melioris
vitę ſeu propter religionis ingreſſum eam deſerere & reſi-
gnare, intellige cum digne adminiſtrauerit, & gregi aliun-
de ꝓuiſum nō erit.Quartus, horū quodnā damnabilius eſ-
ſe videatur. ¶ Quo ad primum videtur in primis illicitum
& damnabile curam animarum appetere, primo ex verbo
apoſto.ad Hebr.v. Nec quiſq; ſumit ſibi honorem, ſed qui
vocatur à deo tanquam Aaron ſicut nec Chriſtus ſemetip-
ſum clarificauit vt pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad
eum, Filius meus es tu. Hinc Auguſt. xix. de ciui. dei. c.
xix. dicit, Locus ſuperior, ſine quo populus regi non po-
teſt, et ſi ita adminiſtretur atq; teneatur vt decet indecen-
ter tamen appetitur. Cōfirmatur ex verbo Saluatoris Matt.
xxiij.vbi ſcribas& phariſæos arguit dicens,Amant primos
recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis &c.
Secundo non licet animarum curam niſi digniori cæteris
committere.c. licet. & alijs capit. viij.q.j.Sed nemo ſine te-
meritate poteſt exiſtimare et credere ſe alijs digniorem et ma
gis idoneū:ergo nullus poteſt licite curam animarum appe
tere.Minor patet ex verbo Saluatoris Luc.xviij.Omnis qui
ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat,exaltabitur.Ter-
tio ad idem arguitur ex.c.ſicut.j.q.vj. Sicut is qui inuitatus
renuit, quęſitus refugit, ſacris altaribus eſt admouendus:
ſic qui vltro ambit, vel importunum ſe ingerit, eſt procul-
dubio repellendus. Confirmatur ex.l.ſi quenq;.C.de epiſco-

pis & cleri,quæ ſic habet, Antiſtes tantũ ab ambitu debet
eſſe ſepoſitus,vt quærat cogẽdus,rogatus recitat, inuitato
effugiat.ſola ſibi ſuffraget neceſſitas excuſãdi. Profecto enĩ
indignus eſt ſacerdotio niſi fuerit ordinatus inuitus.In con-
trariũ eſt illud Eccleſiaſtici.vij.Noli quærere fieri iudex,niſi
virtute potẽs ſis irrũpere iniquitates.ergo ab exceptiua ad
partẽ exceptã argumentando,cõceſſum imò cõſultũ intel-
ligit vt dũ qs virtute potẽs eſt irrũpere iniquitates, quærat
fieri iudex.ſed idem iudiciũ videt de quærenda & appetẽda
animarũ cura:ergo nõ eſt illicitũ quærere animarũ curam &
appetere. Ad idem etiã eſt practica cãcellariæ apoſtolicæ q̃
in conceſſionibus gratiarũ etiã ad curas vtitur hac forma,
Precibus tuis inclinati &c.Pro ſolutione huius quæſtionis
præmitto ꝙ exigẽte ꝓximorũ neceſſitate,nõ ſolũ licet,imò
neceſſe eſt vt homo eruditus ſe ingerat ad fratrũ directionẽ:
& nõnunquã vt ſcientiã miniſtret,quãuis curatus eorũ non
ſit.Patet ex p̃cepto fraternæ correptiõis.Patet etiã,qa parũ
refert ad mortẽ animæ,eã inferre,vel amittere cũ poſſis pro
hibere.lxxxiij.diſtinctiõe in principio,& in diuina lege fun-
datum Exodi vigeſimoter.& Deuterono. vigeſimoſecun-
do de oue & boue proximi errantibus reducendis & ſer-
uandis donec proximus iam abſens redierit. Nam ſicut in
temporalibus eam curam adhibere tenemur,vt ꝓximi pro-
hibeamus damnũ,ita multo magis curare & occurrere tene-
mur,etiam ſi inuiti ſint,vt damnum animæ impediamus:
vt recte infert Auguſtinus ſcribens Bonifacio.xxiij.q.iiij.
ipſa pietas.Quo ad miniſtranda ſacramenta patet quòd di-
xi in arti.neceſſitatis,quando ſcilicet curatus abeſt,vel mini-
ſtrare recuſat,aut forte neſcit: pro quo videtur eſſe textus
xxvj.q.vj.ſi preſbyter.&.c. agnouimus. Secundo præmitto
aliud eſſe aliquem aſſumere ſibi honorem, aliud inſtare vt
ſecũdũ merita dignitatis honor ſibi tribuat.Vnde Matt.ix.
Saluator miſertus turbæ(quæ vero paſtore carebat)diſcipu
lis(qui paſtores deſtinãdi erant)inquit, Meſſis quidem mul
ta,operarij vero pauci:rogate ergo dominum meſſis vt mit
tat operarios in meſſem ſuam.Quid autem aliud in diſcipu

lis futurũ erat rogare dñm vt operarios mitteret,q̃ vt eos
paſtores deſignaret qui curã gregis habituri eſſent.Et qs
dubitat ſine pctõ fieri vt quis deũ roget vt ſibi de cura pro
uideat,in qua populũ verbo & exẽplo ſit ædificaturus:ſic
enim Eſaiã ſeſe obtuliſſe vt mitteret legimus dicentẽ,Ecce
ego,mitte me.Sed aſſumere honorẽ temeritatẽ notat:cũ vi-
delicet præter aut ſupra merita ſeu alijs vijs illicitis conten
dit qs ad honorẽ:de quo & ſimilibus Oſee.viij.ſcribit:Ipſi
regnauerũt,& non ex me:principes extirerũt,& nõ cogno
ui.Vnde Aug.(cuius verbis & nõ ſnia quidã moti iudicãt
illicitũ q̃tumlibet doctis & bonis viris appetere curã aĩa-
rum)Qui epãtũ inquit deſiderat,bonũ opus deſiderat.dedu
cens licitũ appetere,modo illũ quis vt proſit nõ ſolum vt
præſit deſideret.& Greg.Quiſquis ergo ſacerdotium nõ ad
elationis pompã,ſed ad vtilitatẽ adipiſci deſiderat:prius vi
res ſuas cũ eo quod eſt ſubiturus onere metiat.ſ.q.ſ.non eſt
putanda.Et Vrbanus papa.Ad preſbyterij faſtigiũ talis ac
cedat,vt & nomen ætas impleat,& meritũ probitatis ſti-
pendia anteacta teſtent.inde ſummi põtificis iure locũ ſpe-
rare debebit.lix.diſt.ſi officia.Idẽ habet in.lxxvij.diſt.in ſin-
gulis.imò & hoc ꝓbabiliter arguendo,quemadmodũ p̃la-
tus regimẽ aĩarũ cõmittẽs indignis,diſcrimẽ auget,& gra-
uiſſime peccat,ſubditorũ aĩas ſub tali paſtore ꝑditionis pe
riculo exponẽs;ita & is qui idoneũ ſe cognoſcens quantũ
humana fragilitas noſſe ſe permittit,ſi illud nõ ꝓhibet vbi
inſtando & preces fundendo ꝑ ſe prohibere poſſet:quãuis
pauci hoc tꝑe tam ſcrupuloſi ſint,vt petere metuentes locũ
cedant lupis.Ex quibus pro reſpõſione ad q̃ſtionem huius
articuli hanc cõcluſionem infero.Viro digno & ſufficiẽter
erudito appetere imò & ſolicitare curã animarum non eſt
damnabile,imò licitum & laudabile,quæ etiam ſatis patet
ex Amb.ſ.ad Ti.iij.ſuper illo verbo apoſtoli:Oportet epm̃
eſſe irreprehenſibilem &c.dicente,Qualis debeat eſſe epi-
ſcopus,deſcribit:vt nemo epiſcopatum,niſi qui fuerit fi-
dus,appetat,& qui ab omnibus contrarijs ſeſe abſtinere po
teſt.Ex quo ſequitur argumẽtando ab exceptiua ad partẽ

exceptã,ꝙ qui ſentit ſe fidum & idoneum,põt appetere.his
tamen hoc moderamẽ addi dicit,ne quis facile ac temere ſe
idoneũ vel ex ſola doctrina vel ex vitæ puritate credat,cũ
ad digne præeſſendum vtrũq; noſcat neceſſariũ. Præceptũ
enim legimus nõ plus ſapere q̃ꝫ oportet.ſed ad ſobrietatem,
& vnicuiq; ſicut deus diuiſit mẽſurã fidei.ad Ro.xij. ¶ Ad
rationes ad oppoſitũ,dico ad primã.Nemo aſſumit ſibi ho
norẽ cũ medijs oportunis & licitis ad honorẽ pertingit,vt
patet ex dictis in ſecundo præambulo:& ſatis vocat̃ à deo
qui non pompã appetit,nõ de prælatione gaudet,ſed neceſſi
tas aut vtilitas fratrũ trahit,fructũ quærit,eccleſiæ vtilitatẽ
expetit.Ad confirmationẽ ex Augu.ſolũ vult Auguſtinus
nõ eſſe appetendũ locũ ſuperiorẽ ad elatiõis pompã. ¶ Ad
ſecundã rationẽ dico.Licet quiſq; debet ex humilitate(con=
ſtat de ſtultitia vel improbitate)ſe alijs inferiorẽ putare vitę
conditione aut merito,nõ tamẽ quò ad directionẽ aliorum
verbo doctrinę,& exẽplaritate vitæ:& hoc principaliter at
tendi debet in cura animarũ.poteſt etiã ſine temeritate quis
iudicare,ꝙ magis idoneus nollet acceptari,aut ꝙ alteri mi=
nus idoneo prouidebit̃. ¶ Ad tertiã rationẽ dico ꝙ ambire
eſt ſupra dignitatis proportionẽ honorẽ quærere:non autẽ
ſi quis quærat iuxta ꝓportionẽ meritorũ & virtutum.hoc
enim licitũ eſt,modo referatur ad aliorũ ſalutem,& eccleſiæ
ædificationẽ procurandã.Ad confirmationẽ dico Leonem
imperatorem hoc cõſtituiſſe eo tempore quo magis idonei
exquirebãtur & compellebãtur ſuſcipere p̃lationes.ſed hoc
tpe calamitoſo cũ digni negliguntur,nec animabus proui=
detur,fratrũ neceſſitas exigit vt digni ſe ingerãt,& opportu
ne importune prælatiões petãt & animarũ curas. ¶ Secun=
dus articulꝰ eſt:An exercere miniſteriũ curæ animarũ in ſta
tu mortalis culpæ,p̃ſertim quò ad orationes & ſuffragia,
ſine q̃bus à nullo aĩarũ cura licite tenet̃,ſit etiã dãnabile,ita
ꝙ continuo q̃s peccet q ex officio vel aliàs obligatꝰ orare,
orat in ſtatu mortalis culpæ? Ad huiꝰ articuli veritatẽ inq=
rendã inducã ad vtrãq; ꝑtẽ argumẽta q̃ plus difficultatis af
ferre.vident̃.Ad partẽ affirmatiuam ſic argumẽtor. Nullus

ſoluendo pecuniã quę ſit nullius valoris aut põderis,ſatiſſa
cit.ſed oratio eius q eſt in ſtatu mortalis culpę,caret & põ=
dere & valore,cũ pondꝰ & valorẽ accipiat ex charitate. er=
go obligatꝰ orare,ſi ĩ ſtatu mortalis culpę oret,nõ ſatiſſacit.
Cõfirmat̃.Nullꝰ ſatiſfacit deo ea re qua illũ ꝓuocat & offen
dit.ſed q ĩ ſtatu mortalis culpę orat , oratione offendit deũ
irritat:ergo ſic orãs nõ ſatiſfacit.Minor patet ex v̄bo Grego.
iij.q.vij.c.i grauibꝰ,Cunctis liquet cũ is q diſplicet,ad inter
cedendũ mittitur,irati animus ad deteriora ꝓuocat̃.Scriptũ
q̃ppe eſt:Victimę impiorũ abominabiles ſunt deo.neq; em̃
omnipotẽtis dei iudicio q̃d ſed a q̃ dat̃ inſpicit̃.hinc ſcriptũ
eſt:Deus reſpexit ad Abel.& ad munera eius. ad Caim autẽ
& ad munera eiꝰ nõ reſpexit.Secũdo arguitur ad idẽ. Actus
redditur vitioſus ſeu moraliter malus nõ ex indebita circũ=
ſtãtia finis tãtũ,ſed etiã ꝑſonę quæ actũ facit,itẽ & modi &
qualitatis qua agit̃.ſed dũ orat peccator,eſt ĩdebita circũſtã=
tia ꝑſonę,ergo peccator ĩ ſtatu mortalis peccati orãs nõ ſa=
tiſfacit obligatiõi de orãdo.Antecedẽs patet ex philoſopho.
iij.Eth.Itẽ etiã ꝑ illud Gene.iiij.ſecũdũ trãſlationẽ.lxx.Si recte
offers,recte aũt nõ diuidis:peccaſti.qđ Aug.tractãs ĩ.xv.de
ciui.dei dicit eũ recte offerre , q videlicet vero domino(cui
vtiq; offerendũ dignoſcitur)offert.Sed recte nõ diuidit ſit nõ
omnẽ circũſtantiã debitã adiungit.cõcludẽs Caim peccaſſe
q̃a ĩ ſtatu mortalis culpę obtulit ſacrificiũ altiſſimo,nõ obſer
uãs circũſtãtiã debitã ꝑſonę.Minor patet,q̃a oratio eſt ſacri
ficiũ labiorũ,ſecũdũ illud pſal.cxl . Dirigat̃ oratio mea ſicut
ĩcenſum ĩ cõſpectu tuo.& ad Hebr.vlt.Offeramꝰ hoſtiã lau
dũ ſꝑ deo:id eſt fructũ labiorũ cõfitentiũ nomini eius.& idẽ
habet̃ ĩ cle.j.de celeb.miſſarũ circa principiũ . Eſt em̃ oratio
actꝰ latrię, vt cõmuniter doctores ſentiunt . Tertio arguit̃
ad idẽ ex v̄bo Sapientis Prouer.xxviij.dicẽtis,Qui declinat
aures ſuas ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis.ſed pec=
cator a lege declinat aures, ergo &c. Confirmatur ꝑ Apo=
ſtolum.j.ad Corinthios. xiij . Si diſtribuero in cibos paupe=
rum omnes facultates meas , & ſi tradidero corpus me=
um ita vt ardeam , charitatem autem non habuero , nihil

mihi ꝓdeſt. In oppoſitũ arguit̃ ꝑ Aug. ſuper Ioan. tractatu. xliiij. pertractātē verbũ cæci Ioan. ix. Scimus ꝗ peccatores deus nõ exaudit. vbi dicit ꝙ cęcus hoc dicēs adhuc inũctus loquit̃. Nã & peccatores exaudit deus. Si enim peccatores deus nõ exaudiret, fruſtra ille publicanus oculos in terrã dimittens, & pectus ſuũ ꝑcutiens, diceret: Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori. ¶ Pro deciſiõe huius articuli p̄mitto ꝙ nemo ſoluit ſeu ſatiſfacit obligationi orans cũ volũtaria vagatione, diſtrahēdo ſcilicet mentē à deo, ad terrena cõuertēdo. Probat̃, Oratio ſecundũ Damaſcenũ eſt aſcenſus mentis in deũ, & petitio decentiũ à deo. ſed huiuſmodi aſcenſus mentis ſtare nõ põt niſi orans deũ attenderit, quãtũcunqꝫ proferens verba labia mouerit. ergo ꝓpoſitũ. Hinc Hugo de ſancto Victore, Si cũ orationē fundimus, q̄dlibet aliud in corde verſamus: etiam ſi illud bonũ ſit, à culpa liberi nõ ſumus. Et Chryſoſtomus in homilia de oratione, q̃ incipit, Magnũ vero bonũ eſt oratio: inquit, Si corpore humi proſtrato, & ore incaſſum nugãte, mens totam domũ & forũ circumeat: quomodo dicere talis poterit ꝙ in conſpectu dei precatus ſit? Nã orat in dei conſpectu totã colligens animã ſuã, & nihil habens cũ terra cõmune. Nec enim tam voce opus eſt, ꝗ cogitatione: neqꝫ tã manuũ extentione, ꝗ animi intenſione: neqꝫ figura, ſed intellectu. Cõfirmat̃ ex, c. dolentes. de celebr. miſſ. vbi prælatus & minoribus clericis in virtute obedientiæ pręcipitur vt diuinũ officiũ nocturnũ pariter & diurnũ quantũ eis dominus dederit ſtudioſe celebrēt pariter & deuote. Ex ꝗbus patet ꝗ ſit p̄ter rationē & inopinabilis quorundam doctorũ opinio dicentium ꝙ legens horas canonicas aut intentione ſiniſtra, vt puta ad vanam gloriam, aut abſqꝫ attentione, abſoluit ſe à præcepto eccleſiæ de legendis horis: licet apud deum de negligentia & peruerſa intentione culpetur. cui opinioni Gerſon in ſuis concluſiõibus adhęrere videtur, ſimiliter & dominus Petrus de Palude in. iiij. diſt. xv. q. v. art. ij. concluſione. iiij. dicens ꝙ euagatio mentis deliberatiua ſine exteriori occupatione in oratione quæ eſt diuini pręcepti, eſt mortalis, & arguit præcepti tranſgreſſio

nem: nõ autē in illa oratione q̃ eſt humani p̄cepti ſeu eccleſiæ. innitens huic fundamento ꝙ actus interior nõ põt cadere ſub humano p̄cepto. cuius fundamēti falſitatē pulchre & admodũ erudite declarauit ſuperioribus annis dñs & pręceptor meus decanus ſancti Petri Louanieñ. in vna. q. q̄dlibetica. Pro intellectu tñ nũc dictorũ aduertendũ eſt ꝙ triplex eſt attentio q̃ vocali orationi adhiberi põt, vt dicit Tho. ſecunda ſecundæ q̃ſt. lxxxviij. art. xiij. Vna qua orans attendit ad verba, ne in illis erret: & hæc nõ eſt ſimpliciter neceſſaria quo ad oēs, licet fortaſſis ſit neceſſaria in miniſtris eccleſiæ quo ad oratiões quas tenent̃ ĩ eccleſia publice facere: vt patet ex. c. dolentes. ſuperius allegato. & cle. graui. eo. tit. Secũda attentio eſt ad ſenſum verborũ, & hæc nõ eſt neceſſaria niſi ꝓpter quandã refectionē mentis ſpiritualē ſeu delectationē quã ex ſententia verborũ mens orantis cõcipit: ſine qua tamen poteſt orans orationis effectum conſequi. Tertia eſt attentio ad finem orationis, videlicet ad deum & rē quæ petit̃ à deo, & hæc neceſſaria eſt cuilibet vtiliter volenti orare: q̃ aliqñ tanta eſt vt omniũ aliorum mens orãtis obliuiſcat̃: dicente Hugone de ſancto Victore, Pura eſt oratio qñ ex abũdantia intentionis mens ita accendit̃, vt cũ ad deũ ſe conuertit, etiam ſuæ petitionis obliuiſcat̃. Ad valorē tamen ſeu efficaciam orationis non requiritur de neceſſitate vt hæc attētio comitetur totam orationem, ſed ſufficit vis primæ intentionis, qua aliquis ad orandum accedit, modo per contrariã intentionem non interrumpatur. Interrumpitur autem per voluntariam mentis euagationem. Secundo præmitto ꝙ accedere peccatorem ad orationem imparatum, videlicet ſine diſplicentia peccatorum, & forte cum propoſito peccandi, vel pro opportunitate ſeu proſperitate impetrandi ad peccandum: eſt facto tentare deum, vtputa effectualiter velle experiri eius ſcientiam aut bonitatem ſeu virtutem, videlicet an etiam videat occulta noſtri dedecoris, & qualis mente in abſcondito ſumus, vel certe an etiam vitijs noſtris aliquando faueat, & mala ac damnabilia noſtra propoſita nõ execretur neqꝫ exhorreat. Hinc Eccli. xviij. præceptum legi-

mus, Ante orationē p̄para aīam tuam,& noli eſſe quaſi vir
tētās deū.Sed accedere in ſpū humili,aut ſaltē attrito,ſeu cū
pctōrū diſplicentia,ob id orans vt in verā contritionem &
pctōrū remiſſionē adducat:virtutis eſt opus,nec deū ꝓuo
cat,ſed mouet potius ad miſerandū.Tertio p̄mitto.oportet
recte orantē parati aī ſe exhibere vt diuinæ cedat volunta=
ti,neq̧ remurmurare velit aut reniti ſi cōtra ꝙ petimus ipſe
diſpoſuerit.Probat̄ ex verbo Cypriani in.c.ꝙ p̄poſterum.
xiij.q.ij.Quā p̄poſterū,quāꝙ ꝑuerſum,vt cū dei volunta=
tē fieri poſtulemus:qn̄ vocat nos & accerſit de hoc mūdo,
non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus,obnitimur
& reluctamur,& pertinaciū more ſeruorū ad cōſpectū dñi
cū triſtitia & mœrore ꝑducimur,exeuntes hinc neceſſitatis
vinculo,nō voluntatis obſequio:& volumus ab eo p̄mijs
celeſtibus honorari,ad quē venimus inuiti.Quanuis igitur
nō ſumus obligati oīa velle q̄ ſcimus aut ſupponimus deū
velle,nequaquam tn̄ repugnare licet,neq̧ contrarium eius
velle aut petere quod ipſum velle ſcimus aut credimus,niſi
præcepto & ſua volūtate ad hoc obligemur.Itaq̧ in omni
oratione oportet totū diuino arbitrio actu virtute vel ha=
bitu cōmittere:nec vltra aut citra qcquā orare,aut abſolu=
te petere.Ideo ſaluator inter orationes cōtentas in oratione
dñica hanc appoſuit:Fiat volūtas tua ſicut in celo & in ter=
ra.His p̄miſſis pono aliquas ꝓpoſitiones.Prima.Inficiens
orationē ſuā ꝑ ſubtractionē attētionis,vel cōmixtionē pra=
uæ intentionis.nō ſatiſfacit p̄cepto eccleſiæ ſeu obligationi
aliunde contractæ de orando.Probatur,p̄cepta tam dei ꝙ
eccleſiæ ſunt de actibus moraliter bonis:propter quod au=
diens miſſam die dominica propter vanam gloriam,nō ſa=
tiſfacit præcepto eccleſiæ de audiendo miſſam.Et ideo Au=
guſt.in regula iuris dicit:Qui ex timore implet præceptū.
aliter ꝙ debet facit:& ideo iam non implet:quia talis ora=
tio non eſt moraliter bona,ſed vitioſa:vt patet ex primo
præambulo.ergo ſic orans non ſatiſfacit.Sed contra hāc ar=
guitur,deus ſic oranti ſæpe concedit quod petit:ergo talis
oratio videtur licita,& per cōſequens ſatiſfactoria.Antece=

dens patet:quia ſic habetur Iob primo & ſecūdo,ſatanæ pe
tenti facultatē Iob flagellandi & affligendi deus petitum cō
ceſſit.Similiter legioni dæmonū petenti introire in porcos,
id eis annuit:vt habetur Matt.viij.& Matt.v.Item populo
Iſrael petenti regē cōtra Samuelē & dei voluntatē,etiam ad
votū annuit:vt ſcribitur.j.Regū.viij.Secundo arguitur con
tra probationē cōcluſionis:Actu peccaminoſo ſeu morali=
ter malo aliquis ſatiſfacit p̄cepto legis naturæ & diuinæ:er=
go ſimili actu cōtingit ſatiſfieri præcepto eccleſiæ. Antece=
dens patet:in caſu quo quis obligatur & pōt innocentē libe=
rare à morte:ſi mendacio eū liberet,videtur ſatiſfeciſſe huic
præcepto,Erue eos qui ducunt ad mortē:& qui trahuntur
ad interitū,liberare ne ceſſes.Ad primū dico cū gloſſa Ioan
nis decimoquarto,Sicut deus quædam concedit propitius,
quæ nō cōcederet iratus:ita quædā concedit iratus,quæ nō
concederet propitius,in malū ipſius petentis.Hoc modo ſa
tanæ petenti poteſtatē flagellandi ſanctū Iob,& legioni dæ=
monum petenti introire in porcos,conceſſit petita in eorū
malum,& horribilis damnationis pœnam.Et ſimile accidit
populo Iſrael petenti regem.Vnde ibidē ſubditur,Hoc erit
ius regis qui imperabit vobis:filios veſtros tollet,& ponet
in curribus ſuis,facietque ſibi equites & p̄curſores &c. Ad
ſecundū nego antecedens.Ad probationē nego talem ſatiſ=
feciſſe huic præcepto:Erue eos &c. Nec valet conſequen=
tia, Ammodo non manet obligatus illum eruere , ergo ad=
impleuit præceptum:quia obligatio ad factum ex recta vo
luntate extinguitur facti exhibitione , quanquam in hoc
obligationi non ſatiſfiat:vt qui iurauit vel vouit deo dona=
re centum florenos:ſi dederit mala intentione.vt.ſ.in nequi=
tia proſperetur,vel ſolo metu pœnæ,non manet obligatus
alios centum donare,& tamen præcepto reddendi votū vel
iuramentum deo non ſatiſfecit. Vnde in multis poſſumus
obligationem præcepti extinguere , præcptis non ſatiſfa=
ciendo:vt ſi occido illum quem tenebar docere vel alere,di=
rimo obligationem : tamen præcepto non ſatiſfacio.Item
quādocūque reddo id mihi impoſsibile ad quod erā obli=

gatus,Fortaſſis obijcies.præceptū obligat tranſgreſſorē ad
mortale pctm̄.ſed qui per actū venialiter culpabilē implet
actū p̄cepti,peccat ſolū venialiter:vt patet ſi qs mendacio
officioſo liberet innocentē à morte:ergo talis videt̄ ſatiſfe=
ciſſe p̄cepto.Rñdeo.Præceptū obligat ad actum moraliter
bonū,& recte ſeu debito modo faciendum:tñ qui paulo re=
miſſius q̃ couenit,vel paulo feruentius,aut cū aliquali in=
diſcretione facit,nō ſtatim mortaliter peccat:ſicut etiā ſur=
reptio à mortali trāſgreſſione excuſat.Sed qui illud omittit
qđ principale eſt in præcepto,vel qđ principale eſt in ꝓhi
bitione,mortaliter peccat:& ideo qui ſciēter orationem ad
quā obligatur,inficit veniali culpa:peccat mortaliter pro=
pter omiſſionem orationis debitæ:licet cōmiſſiue ſeu pec=
cato cōmiſſionis ſolū venialiter peccat. Aduertit enim vel
aduertere debet ſic orās talē orationē quantū in ſe eſt ꝓdeſ=
ſe nō poſſe.Ex his infero ſecundā ꝓpoſitionē.Qui ratiōe be=
neficij aut eleemoſynæ acceptæ obligatur orare, mortaliter
peccat nō minus q̃ ſi orationem omitteret,ſi oret aut horas
canonicas legat cū propoſito peccandi ſeu perſeuerandi in
peccato.Probat̄.talis tenetur quantū in ſe eſt ſua oratione
ꝓdeſſe,& deū laudare.Pricipale em̄ de quo præceptū oran
di fertur,ſeu qđ eſt materia p̄cepti,eſt ꝓdeſſe quantū in ho
mine eſt:ſicut in correptione fraterna:ſed qui ſic orat,de di=
recto ponit impedimentū ne ſua oratio proſit.ergo nō im=
plet præceptū de orādo.Minor patet:qa iuxta verbū Iſido
ri quē allegat magiſter diſtinctiōe decimaquarta quarti ſen
tētiarū,talis videt̄ deū nō poſcere ſubdit9,ſed ſubſannare ſu
perb9.Hinc Eſaie primo ad tales dicit dn̄s:Cū multiplicaue
ritis oratiōes veſtras,non exaudiā.Manus em̄ veſtræ plenæ
ſanguine ſunt.vbi dicit gloſſ.Hoc teſtimonio vtendū eſt cō
tra eos qui cū quotidianis operibus ſanguineas manus ha=
beant,in oratione noctes dieſq; inuigilant.& Threnorū.iij.
ſuper illud,Oppoſuiſti nubē(ſcilicet peccati)ne tranſeat ora
tio:dicit gloſſa:Qui enim præterita peccata non plangunt,
& nouis peccatis prouocāt deum:quotidie delinquēdo,deū
reddunt inexorabilem.Ideoq; in commentarijs Amos pro=
pheta

phetæ à beato Hieronymo credo dictū,Odit deus ſacrificia
hæreticorū,& à ſe proijcit:& quotieſcūq; congregati ſunt
in noīe eius,deteſtatur fœtorē eorū,& à ſe proijcit.ſ.q.ſ.odi t
deus.opinor em̄ de talibus regulariter accidere ꝗ eorū ope
ra non ſolū mala ſed etiā ex genere bona deus deteſtatur re=
ſpuit,& frequēter in eorū malū vertit:ſecundū illud Aggei.
ij.Sic populus iſte & ſic gens iſta añ faciē meā,dicit dn̄s,&
omne opus manuū eorū,& omnia quæ obtulerunt,conta=
minata erunt.vbi dicit Hieronymus: Omne quòd fecerint,
oē qđ mihi obtulerint vel vota ꝓ ſalute vel pacifica vel ꝓ
pctō vel holocauſta vel eleemoſynas ſiue ieiunia vel corpo=
ris caſtitatē,contaminata erunt,Tertia ꝓpoſitio. Pctōr ſi
oret cū reuerētia debita,& peccatorum diſplicētia,quāuis
nō ſit tāta ꝗ eū ad ſtatū gratiæ reſtituat:licite orat.et ſatiſfa
cit obligatiōi de orando,ſi ſolū ſit obligatus orare vt ꝓſit
quantū eſt in ſe:ſecus ſi obligatur orando & aliās ſatiſface=
re pro alijs:vt in obligatis ad orandum ex beneficio ſeu elee=
moſyna:hi ſecundū communem & veriorē doctorū ſenten=
tiam ꝗ ſatiſfactio nō ſit extra ſtatū gratiæ,& hoc maxime
pro alio,omittūt orare quēadmodū tenentur.& ideo obliga
tioni nō ſatiſficiūt:& ideo executores teſtamētorū volentes
(vt tenent̄)ſuffragijs aliorū animas defunctorū à penis pur
gatorij,redimi maxīe curare debēt illa ꝑ ſanctiſſimos hoīes
fieri.Illi vero de quibus loquitur prima huius ꝓpoſitionis,
ſatiſfaciūt obligationi quādo orationē nō inficiūt,ſeu mora
liter malam non reddūt.Pie em̄ credendū eſt ꝗ talis pecca=
toris oratio per viam gratiæ ſœpe impetrat a deo qđ petit,
etiā pro defunctis purgatoriæ pœnæ relaxationē,licet nō ꝑ
viā ſatiſfactionis.Huius etiā veritas clare patet ex ſnīa Au=
gu.adducta in ratione poſt oppoſitū.Quarta ꝓpoſitio : Si=
cut multis laborātibus in edia non ſatis eſt homini vt ſecun
dum facultates quas habet,eleemoſynā diſtribuat:ſed pro=
curare tenetur ac manuum labore quærere vt eorū releuet
neceſſitas: ſic deſęuiente in populum maxime chriſtianum
ira dei, neceſſe eſt eos maxime qui propūgnatores & me=
dij inter deum & populum dati ſunt,vehemētius feruorem

deuotionis intendere,& p̄clarā ac desideratā vim quādā
deo inferre,manus eius tenere,ne indignationē suam in po-
pulū effundat.Patet exēplo Moysi,q deo volenti pdere po
pulū eius directioni cōmissum,precibus se opposuit,& dei
irā placauit:vt habetur Exodi.xxxij.& Nume.xj.Probat.
Esaiæ.lix.Conuersum est retrorsum iudiciū:& iustitia lōge
stetit:quia corruit in platea veritas,& æquitas non potuit
ingredi,& facta est veritas in obliuione:& q recessit à ma-
lo,prædæ patuit:& vidit dn̄s,& malum apparuit in oculis
eius:quia non est iudiciū:& vidit deus quia non est vir:&
aporiatus est:qa non est qui occurrat.Quibus verbis notat
zelo diruptus & frustratim cōscissus dn̄s præ nimietate do
loris ac displicentiæ dū conspicit tantis malis nullū curare
vt remediū ferat.Hinc Ezechielis.xiij.dānātur à dn̄o pphe
tæ:qui non ascenderunt ex aduerso,nec opposuerunt se mu
rū p domo Israel vt starēt in p̄lio in die dn̄i.¶ Ad qōnem
igitur huius articuli,an tenere aīarū curam in statu morta-
lis culpæ,sit damnabile:respondeo sub distinctione,vel ad
momentū solum,& breuissimum tp̄s,intra quod nec mini-
strare tenet,nec p subditis satisfacere:& tunc nō peccat no
uo pctō tenens curam aīarū,seu beneficiū curatū.vel ad tā
tum tempus intra quod obligat vel ministrare vel satisface
re pro animabus subditorū qui vel in humanis adhuc de-
gunt,vel defuncti sunt:& tunc peccat:quemadmodū volū
tarie se impediēs à ministerio quod alijs tenetur impendere
ratione officij,villicatus,aut alterius quod tenet.Habendū
enim est pro regula quòd sacerdotes & alij ecclesiæ ministri
ea quæ sunt ordinis vel officij à Christo instituti exercen-
tes peccant si sint in statu mortalis culpæ.Probatur ex hoc
quod scribitur Leuitici vigesimoprimo:Omnis qui habue
rit maculam de semine sacerdotis,non accedet offerre ho-
stias domino,nec panes deo suo.vbi dicit gloss.Hoc secun-
dum literam accipere nimis videtur absurdum:quoniam
maculæ corporum non sunt in hominum potestate vel vo
luntate.Per maculas ergo corporum,vitia animorū descri
bit.cum enim causam populi præsul suscipit,quasi ad ægrū

medicus accedit:q si æger est,qua præsumptione vult mede
ri?Ille ergo ad exemplū vult pertrahi,q cunctis passionibus
mortuus spiritualiter viuit. Secundo ostendo principale ex
hoc quod habet Malachię.ij.Et nūc ad vos mandatum hoc
o sacerdotes si nolueritis audire,& si nolueritis ponere super
cor,vt detis gloriam nomini meo:mittam in vos egestatem
& maledicam benedictiōibus vestris:& maledicā illis,quo
niam nō posuistis super cor.Ecce ego projciam vobis bra-
chium,& disperdam super vultum vestrum stercus solenni
tatū vestrarū:& assumet vos secū.Recte igitur vobis sacer-
dotib9 illud pphetę dixerim:Intelligite hæc q obliuiscimini
deum nequādo rapiat,& nō sit q eripiat,psalmo.xlix.¶ Ad
rationes ante oppositū.Prima cū assumit q peccatoris ora-
tio caret valore & pōdere,veritatē habet quo ad satisfacien-
dum p redēptione animarū viuorū aut mortuorū,& p pœ
nis ad quas ppter peccata dimissa obligant:sed nō de valo-
re orationis quæ est ad impetrandum.Potest enim peccator
orās sibi aut alijs a deo īpetrare quod petit, saltē de cōgruo
modo oret secundū tenerē & sententiā tertię propositionis
nunc positę.Secūda ratio & verbū Sapientis adductū p ter
tia ratione pcedunt de peccatore orante secundū modū aut
tenorē primę aut secundę propositionis:de quo etiam debet
intelligi,verbū Gregorij adductum in confirmationem pri-
mę rationis. Similiter & illud prophetę:Peccatori autem di
xit.deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testa-
mentum meum per os tuum? Item illud Gregorij. x.mora-
lium.Oratio fit execrabilis cū a censura auertitur legis : quia
dignū profecto est vt ab eius beneficijs sit quisq; extraneus.
qui nimirum passionibus nō vult esse subiectus.¶ Tertius
articulus est, an damnabile sit ob frugem melioris vitę seu.
propter religionis ingressum curam animarum relinquere.
Et primo ostendo hoc nunquā esse damnabile:quia nulla ra
tio exigit,qui priuata lege ducitur,vt publica restringatur
lege.xix.quęst.ij.duę sunt leges. sed speciali lege spiritussan-
cti ducitur quisquis ad eminentiora ac magis bona moue-
tus.ergo sequitur nunquā esse damnabile ob frugem melio-

ris vitæ curã animarũ relinquere. Cõfirmaẽ: qa hæc ſola eſt
cã quare profeſſus laxiorẽ regulã vel religione põt de ſola li
centia petita etiã nõ obtẽta ad religionẽ ſtrictiorẽ ſe trãſfer
re. c. licet. de regularibus. Secundo oſtendo idẽ. Inter cæteras
obligationes obligatio voti ex maximis videẽ eſſe. ſed non
obſtante obligatione voti ad illud qđ eſt minus, põt qs ab
illa obligatione ſe eximere vouẽdo qđ eſt maius: ꝑpter qđ
nõ põt dici voti tranſgreſſor qui tẽporale obſequiũ qđ vo
uit dignoſcit in perpetuã religiõis obſeruantiã cõmutaſſe.
c. ſcripturæ. de voto & voti redẽptione. ergo nunquã dãna=
bile eſt &c. Tertio arguitur ad idẽ. Cõſilia euangelica in oĩ
caſu ſunt honeſta & licita. ſed ingredi religionẽ eſt vnum de
cõſilijs euangelicis: vt patet Matthęi. xix. Si vis ꝑfectus eſſe,
vade & vende omnia q̃ habes: & da pauperibus. ergo nun=
quã dãnabile eſt &c. Maior patet ꝑ Bernardũ libro de diſpẽ
ſatione & p̃cepto, de huiuſmodi cõſilijs dicentẽ: Hęc quip=
pe talia ſunt, q̃ nec liceat nec expediat aliqñ nõ habere. Eo ſi=
quidẽ ĩmobiliter quo & naturaliter bona, nunquã niſi inno
center, nunquã niſi ſalubriter aut imperantur aut obſeruan=
tur: omni tempore omni perſonæ mortem contempta, ſalu=
tem cuſtodita operantur. Hinc Hieronymus in epiſtola ad
Heliodorum hortans eum ad religionis ingreſſum dicit: Li=
cet paruulus ex collo pẽdeat nepos: licet ſparſo crine & ſciſ=
ſis veſtibus vbera quibus te nutrierat oſtendat mater: licet
in limine pater iaceat: per calcatum perge patrem: ſiccis o=
culis ad vexillum crucis euola. Summum genus pietatis eſt
in hac re fuiſſe crudelem. ℭ Ad oppoſitum arguo ex textu
Gangreñ. concilij. xxx. diſtinctione poſito. Si qui filij paren=
tes maxime fideles deſeruerint occaſione dei cultus, hoc iu=
ſtum eſſe iudicantes, & non potius debitum honorem pa=
rentibus reddiderint, vt hoc ipſum in eis venerentur, quòd
fideles ſunt: anathema ſint. Et videtur fundari in eo quod
ſcribitur Matthęi. xv. & Marci. vij. vbi Chriſtus reprehen=
dens ſcribas & phariſęos dicit. Vos autem dicitis: Quicun=
que dixerit patri vel matri, munus quodcunque eſt ex me,
tibi proderit; & non honorificauerit patrem ſuum & matrẽ

ſuã: & irritũ feciſtis mandatũ dei propter traditione veſtrã.
Ibi dicit Hieronymus: Præceperat dñs vel ĩbecillitates vel
ætates vel penurias parentũ cõſiderans, vt filij honorarẽt ẽt
in vitæ neceſſarijs miniſtrandis parẽtes ſuos. Prouidentiſſi=
mã hãc dei legẽ volẽtes ſcribę & phariſęi ſubuertere: vt ĩpie
tatẽ ſub noĩe pietatis inducerẽt, docuerũt filios vt ſi qs ea q̃
parentibus offerenda ſunt, deo vouere voluerit, q verus eſt
pater: oblatio dñi p̃ponaẽ parẽtũ muneribus. Secũdo arguo
ad idẽ ex. §. illa ſemper. de regul. & tranſe. ad religionem. vbi
dicitur: Sicut maius bonum minori bono pręponitur, ita cõ
munis vtilitas ſpeciali vtilitati præfertur. & in hoc caſu re=
cte præponitur doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplatio=
ni, & labor quieti. propter quod in fin. huius. §. concludiẽ ꝙ
quando poteſt epiſcopus prodeſſe pariter & præeſſe, non
debet cedendi licentiam poſtulare aut obtinere. Stando au=
tem in limitibus iuris diuini & naturæ, idẽ iudiciũ videtur
eſſe de ipſo curato: ergo propter religiõis ingreſſum nõ ſem
per licet curam animarum relinquere & reſignare. Pro ſolu
tione huius articuli pręmitto ꝙ obligatus alteri ad ſeruitiũ
non poteſt domino inuito religionem ꝓfiteri. Probaẽ. xvij.
q. ij. c. ſi. vbi dicit textus: Si quis incognitus monaſteriũ in=
gredi voluerit, ante triennium monachi habitus nõ præſte=
tur: & ſi intra tres annos aut ſeruus aut liber aut colonus q̃=
ratur à domino ſuo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit.
Et clarius patet idem. liiij. diſ. c. generalis. & c. ſeruus. Et licet
negligentia domini puniatur ſi ſeruum permiſerit trienniũ
ſtare in monaſterio, vt illum vendicare non poſſit: exceptio
tamen eſt ſi tam lõge dominus abfuerit, quòd ſeruus ab eo
inueniri non poſſet: vt eſt textus in dicto. c. fin. & gloſſa hu
ius capituli ſuper verbo intra triennium, & in hac ſententia
videtur eſſe ꝙ ſerui ꝓfeſſi poſt triennium debeat per eccle
ſiam vero domino fieri damni recompenſatio. Secundo præ
mitto quòd obligatus alteri in pecuniario debito quod niſi
laborãdo ĩ ſeculo ſoluere nõ põt, obligaẽ ĩ ſeculo remanere,
& pecuniarij debiti ſolonẽ laborando ꝓcurare. Hoc ponit
Gerſon exp̃ſſe ĩ opũſculo ſuo an licet grauato debitis religio

nẽ ingredi:aſſerens facientẽ oppoſitũ peccare cõtra legẽ na=
turalẽ,diuinã,& humanã de ablatorũ aut debitorũ ſolutiõe,
de reddẽdo vnicuiq; qđ ſuũ eſt,de nõ faciendo alteri qđ ſi=
bi nollet fieri. Nec valet allegatio ꝙ ad frugẽ melioris ſeu al
tioris vitæ aſpirat,qm̃ nemo ditandus eſt cũ iactura aliena.
Nõ obſtat etiã qđ pro cõtraria ſentẽtia dñs Petrus de palu
de inducit de ceſſione bonorũ,ad quã alieno ęre grauatus
põt cõfugere:qa etſi quolibet caſu hoc poſſit iure fori, non
tñ iure poli:imò quicũq; labore manuũ põt debitũ extĩgue
re,obligat̃ illo iuris remedio creditores nõ fraudare:qđ oſtẽ
do ex v̾bo dñi Ezechielis.xxxiij.vbi demõſtrãs ĩpio viã qua
poſſit viuere,dicit:Si egerit pœnitẽtiã à peccato ſuo,feceritq;
iudiciũ & iuſtitiã,pignus reſtituerit,rapinãq; reddiderit, in
mandatis vitæ ambulauerit,nec fecerit quicquã iniuſtũ:vi=
ta viuet.& Apoſtolus ad Roma.xiij. Reddite oĩbus debita
&c.nemini quicquã debeatis,niſi vt inuicẽ diligatis. Tertio
p̄mitto,ſi alicuius parentes neceſſitatẽ patiunt̃ in ſeculo, qui
bus ſine manuali labore aut alio modo in ſeculo manens fi=
lius ſubuenire nequit ꝓ cõditiõe & ſtatu:ſi derelictis paren
tibus,in religione ſe deo offert:imprudẽs de rapina holocau=
ſtũ offerre videt̃. Patet veritas huius pręambuli ex prima
ratiõe poſt oppoſitum facta:& etiã ex Ambroſio in.c. cæte
rum.lxxxvj.diſtin.vbi dicitur, Dei traditio eſt vt prius pa=
ſcas parentes. Nam ſi iuxta diuinum oraculum contumelia
parentis morte luitur: quãto magis fames,quæ multo gra=
uior eſt? Quarto pręmitto ꝙ magis obligamur deo & reip.
Chriſtianæ aut patriæ ꝗ̃ priuatis parentibus. Hoc patet ꝑ
Ambroſium primo officiorum.c.xxvij.dicentẽ iuſtitię pri
mam pietatem eſſe in deum. ſecundam in patriam. tertiam
in parentes. Hinc eſt ꝙ ad Roma.xvj. laudantur Priſca &
Aquila,& eis gratias agũt eccleſiæ gentium quòd pro Pau
li apoſtoli anima ſuas ceruices ſuppoſuerit: & Philoſophus
primo Ethico. Etſi enim idem eſt bonum vni,& ciuitati,
maius tamen & perfectius ciuitatis videtur & in capien
do & in conſeruando. Amabile quidem & vni ſoli:pul=
chrius tamen & diuinius genti ciuitatibusq;. Ex his præam

bulis ꝓ deciſione huius articuli infero aliquas ꝓpoſitones:
Prima eſt,Quãdo veriſimiliter gregi deſerendo imminet pe=
riculũ ſubuerſionis fidei aut morum:donec illi ſufficienter ꝓ
uiſum fuerit,obligatur paſtor differre religionis ingreſſum,
nec ſinere curam vacare ad manus collatoris: q(vt nũc regu
lariter fit) fauore carnali aut magnatum precibus impulſus
veriſimiliter ſine delectu(illam cõferet non ſatis idoneo. Hãc
ꝓpoſitionem ꝓbo,ſtando in limitibus iuris naturę aut diui
ni nõ videt̃ magis licere paſtori animarũ relinquere ſeu reſi=
gnare curam. quàm liceat epiſcopo petere licentiã cedendi,
& ad frugem melioris vitę ſe transferendi a ſede apoſtolica.
ſed iuxta ca.niſi cũ pridem.de renunc.nõ licet epiſcopo pete=
re cedendi facultatem,& ad frugem melioris vitę ſe transfer=
re,niſi ꝓpter aliquam illarum ſex cauſarum quæ ibi enume=
rant̃,videlicet ꝓpter cõſcientiã criminis,corporis debilitatẽ.
defectũ ſcientię,malitiam plebis,graue ſcandalũ, aut irregu
laritatẽ ꝑſonę:vbi in.§.verum.dicit̃ quòd ſi ꝓpter alias cau
ſas quis ceſſionẽ affectet,nõ eſt in hoc taliter poſtulanti fa=
uendũ:cũ huiuſmodi poſtulatio videat̃ nõ eſſe diſcreta.ergo
cũ quęritur vtrum liceat curã animarum relinquere ſeu reſi
gnare,an nõ reſolui debeat recurrẽdo ad apices iuris naturę
vl'diuini:cõcludendũ eſt ꝓpter religionis ĩgreſſum nõ eſſe li
citũ cedere niſi gregi aliũde ꝓuiſum fuerit:vbi pręcipue gre
gi deſerendo imminet periculũ ſubuerſionis fidei aut morũ.
Secũdo patet veritas huius ꝓpoſitionis:quia magis obliga
mur deo & populo Chriſtiano,quàm priuatis parẽtib9 no
ſtris vt patet ex quarto pręambulo. ſed ꝓpter neceſſitatem
parentũ licet religionis ingreſſum differre aut omitrere: vt
patet ex tertio pręambulo:ergo multo. magis hoc licet quã
do gregi deſerendo imminet periculum in ſubuerſione fidei
aut morum.Secũda propoſitio quę ſequitur,eſt: Cum fides
nutat apud plurimos(vt timeo nunc temporis accidit, tum
propter raritatem excellenter doctorum in ſacris literis,
tum etiam propter gentilium & hæreticorum libros qui
nunc in lucẽ prodeunt) obligãtur qui ſunt acutiori ingenio,
& tenaciori memoria ſupra quã ſunt cõmunes homines, q

nō ceſent habētes:ſacris literis diligēti⁹ ꝙ poſſint operā da
re vt habeāt vnde cōmunē populi neceſſitatē ī doctrina aut
morib⁹ releuare,& catholicā veritatē defendere poſſint.Pro
bat.Lex erat populo Iſrael a deo data ꝑ Moyſen vt q fratri
pręmortuo nollet ſuſcitare ſemen,diſcalciaret vno pede, ac
ei in faciē cōſpueret.viij.q.j.olim. ad quod faciendū quo ad
Chriſtū ꝓ nobis mortuū naturalis ratio ligat, ſed q valent
ingenio & tenacitate memorię,poſſunt Chriſto pręmortuo
ſuſcitare ſemen,ſi velint diligentiſſime ſacris literis operā da=
re: igitur ſi ad quæſtuoſas artes ſeſe conferant, negligentes
agrum dominicum colere: non videntur poſſe a peccato ex
cuſari.Præterea exactio lucri fit a quolibet ad ꝓportionem
cōmiſſi talenti.ſed ſtāte caſu dictę ꝓpoſitionis hi homines
nō afferūt lucrū ſecūdū talenti eis cōmiſſi ꝓportionē,niſi ſa
cris literis diligentiſſime operā dederint ad vtilitatē populi
Chriſtiani.ergo ſequit̄ ꝙ ad hoc obligant̄.Minorē ꝓbo. hu=
iuſcemodi homines nō afferūt lucrū ad ꝓportionem talenti
niſi excellentiſſimo operi intellectus & memorię operā dede
rint:hoc autē opus eſt ſacras literas explanare & interpreta=
ri:vt patet ex apoſtolo.j.ad Corinthios.xiiij.Sectamini cha=
ritatem,ęmulamini ſpiritualia:magis autē vt ꝓphetetis.Eſt
autē ꝓphetare(vt dicit interlinearis gloſſa)ſacras ſcripturas
interpretari,quæ multis ſunt occultę. Maiorē ꝓbo ꝑ Augu
ſtinū de fide ad Petrū.& ponit.xv.q.j.in capi.firmiſſime.§.ex
eo. vbi dicitur, Homines quia rationabiles ſunt facti, & de
ſe & de omnibus rebus quas in vſum vitę pręſentis accepe=
rūnt,rationē reddituri ſunt deo: & pro ſuorum actuū quali
tate recipient aut gloriam aut pœnā. Secundo euidentius ꝓ=
bo eandē maiorē ex verbo Gregorij homilia nona euāgelio=
rū,vbi pertractans illud euāgelij Matthei.xxv. Homo qui=
dam peregre proficiſcens &c. dicit: Lectio ſancti euangelij
nos admonet ne nos qui plus cęteris in hoc mundo accepiſ=
ſe aliquid cernimur, ab auctore mundi grauius inde iudice=
mur. Cum enim augentur dona: rationes etiā creſcunt do=
norum.Et Ambroſi.lib.de dignitate ſacerdotali, capi. iij.ait
Cui plus creditur,ab eo plus exigitur.Aliud eſt enim quod

ab epiſcopo requirit deus,aliud qđ a pſbytero &c.Subdit,
Licet oīm hominū opera de⁹ in ſuo examinat iudicio:plus
tñ ab eo exigitur cui plus cōmittit̄.Tertio patet huius pro
poſitiōis veritas ex ſtatuto Lateranēſis cōcilij in cap.quia
nōnullis.de magiſtris:vbi ſtatutū habet̄ ꝙ quælibet metro=
polis eccleſia habeat magiſtrū in theologia,qui ſacerdotes
& alios in ſacra pagina doceat,atq; in his ꝑcipue informet
quæ ad curā animarū ſpectare noſcūtur.& ne aliqui ꝓpter
raritatē magiſtrorū ab obſeruatiōe huius ſtatuti ſe excuſa
rent,præcipit in cap.ſuꝑ ſpecula.eo.ti.ꝙ aliq dociles iuue=
nes ad ſtudia generalia mittant̄ literis ſacris daturi operā,q
poſtea alios docere valeāt.Hinc glo.in cle.ij.de magiſtris,ſu
per verbo honorē,dicit.Honorē hūc,ſcilicet magiſterij aut
doctoratus,ſine pctō quis poſtulat in quacūq; ſciētia ſi eſt
dignus:qa ex hoc petit oportunitatē cōmunicandi qđ ha=
bet:qđ laudabile eſt,& ad charitatē pertinēs. Obijcies for=
taſſis,nemo obligat̄ ad ea quæ ſunt cōſilij.xiiij.q.j.duob⁹.c.
fi.ſed cōſiliū eſt eminentiori ſcientiæ operā dare, & eā emi=
nēter ꝓſequi:qa vt dicit̄ in.c.niſi cū pridē.de renū.§.pro de=
fectu.etſi eminēs ſciētia ſit deſiderāda in paſtore, mediocris
tñ eſt tolerāda.ergo ſaltē male dictū eſt prędictos hoīes obli
gari ſacris literis diligētiſſimā operā impendere.Præterea ſa
tis videt̄ cuiq; bene agere,quanq; nō optime agat.ergo ta=
les nō obligant̄ diligentiſſime ſacris literis operam dare,aut
ad eminentē ſciētiæ gradū niti. Ad primū dico ſicut dicit do
ctor ſanct⁹.ij.ij.q.cxxxiiij.art.iij.Poſt Augu.in lib.de adul=
terinis cōiugijs:Nihil eſt adeò conſilij quin aliquo caſu ſit
ꝑcepti.ſic & in ꝓpoſito neceſſitas eccleſiarū aut animarū ꝙ
directione egent & defenſoribus in ijs quæ ad fidē & mores
pertinēt,ſeu quæ agēda neceſſaria ad æternæ beatitudis con
ſecutionē cōcernūt:facit quo ad dare operā eminentiori ſciē
tiæ,& in eminēti gradu eā proſequi,id eſſe præcepti quòd
aliàs eſſet cōſilij.Sicut eñ peccare conuincit̄ qui vel habet
vel ſibi ꝓcurare pōt facultatē qua tueri poteſt chriſtianum
populum ab inuaſione infidelium,niſi cū effectu ꝓcuraue=
rit & fecerit:ſic peccare conuincuntur qui facultatem ſibi

colligere poſſunt vt pp̃l'm ab errore ac aliĳs diaboli laqueis
ſeruare poſſint, niſi ad hoc operã oẽm impendant neglecta
vtilitate &c. Ad ſcd'm dico, ſicut collator beneficĳ ſcd'm
veriſimiliorẽ multorũ doctorũ opinionẽ nõ bene agit ſi ſciẽ
ter p̃tereundo magis idoneũ conferat minus idoneo: vt ſun
dari ſolet in. c. vnico vt beneficia eccle. ſine dimi. confe. ita in
ꝓpoſito niſi huiuſcemodi hoĩes ad eminentẽ ſciæ gradũ ni
tant, ſed contenti mediocritate quadã circa ardua & nondũ
ſatis explorata torpeãt: nõ bene agunt, imò peccãt: nõ nego
tñ quin poſſent idem opus modo minus conuenienti face-
re, & excuſari à pc̃tõ. Ex q̃bus patet ꝙ male mereant̃ de reli
gione chriſtiana q p̃textu religionis aut alterius priuatę vti
litatis tales iuuenes à ſtudĳs gñalibus retrahũt: & ne ad emi
nentẽ ſciæ gradũ pertingat impediunt, ſe & alios paralogi-
zantes ob dictũ apoſtoli, Scĩa inflat: charitas vero ædificat.
Tertia ꝓpoſito q̃ ſequit̃ ex ſcd'a nũc poſita, eſt huiuſcemo
di. Hoĩes de q̃bus loquit̃ ſcd'a propoſitio, ſi aliq̃n vt hoĩes
peccãt: cæteris paribus grauius peccãt hebetibus & eodem
genere pc̃ti nũc magis cũ chriſtifidelibus eorũ lumẽ eſt ne-
ceſſariũ, & ad eccleſiæ ædificationẽ obligant̃ proportiona-
biliter ad talentũ operari, ꝫ alio tp̃e dũ tãta neceſſitas non
occurrit. Prima pars huius propoſitionis probatus. Prædi-
cti hoĩes magis dei beneficiũ ꝫ alĳ acceperunt: ergo eodem
genere peccati aliĳs grauius peccãt. Tenet cõſequentia: quia
ſicut tradit Tho. ſ. ĳ. q. lxvĳ. art. vlt. quælibet maioritas etiã
de bonis tẽporalibus peccatũ aggrauat. & Chryſo. Homo
chriſtianus fortiter cadit in peccatum ꝓpter duas cauſas,
aut ꝓpter magnitudinẽ peccati, aut ꝓpter altitudinẽ digni
tatis. xl. diſt. c. homo. Deinde ſecundã partẽ ſimul & primã
probo ſic. Quiſꝗ obligat̃ gratias ſiue naturales ſiue alias à
deo collatas ꝓ cõditione ſuæ vocationis ad ſpirituales vſu
ras ponere: & ad hoc faciendũ ſe deteriorem aut inhabilem
non reddere. qui em̃ ſeruum deteriorem reddit, de ſeruo cor
rupto tenetur. ff. de ſeruo corrupto. l. ſ. Sed ex peccato lumẽ
etiã intellectus obtenebratur & deterioratur & hebetatur
quo ad intuendas & contemplandas multas veritates. ergo

tales hoĩes eodẽ genere peccati grauius peccãt ꝫ alĳ, & ma
gis eo tẽpore quo eorũ lumen eſt neceſſariũ, ꝫ alio tẽpore.
Minorẽ huius ratiõis oſtendo, & p̃cipue ꝙ circa diuinas ve
ritates maxime obtenebrat̃ intellectus ꝑ peccatũ. primo ex
hoc q̃d ſcribit̃ Sophoniæ. ſ. Ambulabũt vt cæci: q̃a dño pec
cauerũt. Et ex glo. ad Ro. xſ. ſuꝑ illud, Cæcitas ex ꝑte cõtigit
in Iſrael: q̃ dicit, Cæcitas cõtingit nõ natura, ſed culpa. vbi
dicit Amb. Zelo em̃ excecati ſunt putãtes legẽ factorũ nũꝫ
debere ceſſare. offenſione em̃ obtuſi ſunt: vt ꝓ incredulitate
ſua cruciarent̃. Hinc glo. ſuꝑ illud Iob. xĳ. Ipſe (ſcilicet deus)
cognouit decipientẽ, & eũ qui decipit̃: adducit cõſiliarios
in ſtultũ finẽ: ait, Q̃m ſępe cõmittũt hoĩes q̃ ſciũt, ꝑmittunt̃
decipi vt cadãt in mala q̃ neſciũt. Secũdo ꝓbo idẽ ex verbo
ꝓphetę Ezech. xiiĳ. vbi habet̃. Hęc dicit dñs deus: homo de
domo Iſrael qui poſuerit immũditias in corde ſuo, & ſcan-
dalũ iniq̃uitatis ſuę ſtatuerit cõtra faciẽ ſuã, & venerit ad ꝓ-
phetã interrogans ꝑ eũ me: ego dñs reſpõdebo ei in multitu
dine iniq̃tatũ ſuarũ. ſubdit infra ꝓpheta, Cũ errauerit, & lo
cutus fuerit verbũ: ego dñs decepi ꝓphetã illum: iuxta iniq̃
tatẽ interrogãtis: ſic iniquitas ꝓphetæ erit. Tertio patet idẽ
q̃a Socrates (ſicut narrat Aug. viĳ. de ciui. dei. c. iĳ.) cauſas re
rũ primas atꝗ ſummas putabat nõ niſi mũda mente poſſe
cõprehẽdi: & iõ purgãdæ moribus bonis vicę cẽſebat inſtã
dũ, vt deprimẽtibus libidinibus exoneratus animus, natura
li vigore in æterna ſe attolleret, naturãꝗ incorporei & incõ
mutabilis luminis (vbi cauſæ omniũ factarũ naturarũ ſtabi
liter viuũt) intelligentiæ puritate cõſpiceret. Et tertio de ci-
uitate. c. vĳ. dicit cauſam erroris multorũ Philoſophorum
fuiſſe eorũ ſuperbiã, ſecundũ illud apoſtoli ad Rom̃. ſ. Quia
cũ cognouiſſent deũ, nõ ſicut deũ glorificauerũt. obſcuratũ
eſt em̃ inſipiens cor eũ. Quarta ꝓpoſito q̃ ſequit̃ eſt. Magis
piũ eſt, & plus merent̃ diuites q hoc tẽpore tenebricoſo à lu
mine doctrinæ & fidei fouẽt & nutriũt p̃dictos hoĩes tanꝫ
futuras columnas & baſes eccleſiæ, ꝫ ſi beneficia erigant,
vel ad monaſterĳ erectionẽ contribuant: imò ad hoc præci-
pũe obligant̃ diuites pręlati: qui micis Chriſti farcinati, ne-

glecta Chriſti & fidei cauſa, in ædiliciorũ ſolennitatẽ, orga=
norũ põpam, & menſæ ſplendorẽ, innumeras pecunias expẽ
dũt & cõſumũt: ad quos Chriſtus dicere intelligit ꝓpter di
ſpenſationẽ eccleſiæ ſuæ: Quę vtilitas in ſanguine meo, dum
deſcẽdo in corruptionẽ? Itẽ & illud Eſa. v. Cithara & lira &
tympanũ & tibia & vinũ ĩ cõuiuijs veſtris: & opus dñi nõ
reſpicitis: nec opera manuũ eius cõſideratis. Prima pars hu
ius ꝓpoſitiõis patet ex quarto pręambulo & eius ꝓbatiõi=
bus. & certe ſicut ingenio & memoria vigẽtes obligant̃ col
ligere & ediſcere doctrinas quibus hominũ illuſtrent tene=
bras, cõſimiliter & alij illis quaſi lucernis miniſtrare oleum
obligant̃: ne lumen pereat ſeu extinguat̃ deficiẽte oleo. Hoc
patet ex gloſ. Ioſue. xiij. vbi habet̃ ꝙ quibus cõmittit̃ & in=
iunctũ eſt vt verbo dei & legi eius operã tribuant, & abſq;
vlla vacent ſolicitudine, laicorũ & aliorũ miniſterijs ſuſten
tari debẽt. Si em̃ neceſſaria nõ p̃buerint, minus legi dei vaca
bunt, occupati corporalibus curis, & periclitabuntur laici.
Obſcurabit̃ em̃ lux ſcientiæ q̃ in illis eſt, te non miniſtrante
oleũ lucernæ: & culpa tua cæcus cęco ducatũ p̃bẽs in foueã
cadet cũ eo. Ad ratiões ad oppoſitũ. Ad primã dico ꝙ nun=
q̃ȝ priuata lege ſpiritusſancti quis ducit̃ vel inclinat̃ ad ma=
lũ, prout in ꝓpoſito. ſi gregẽ deſerat periturũ, peccaret mul=
to magis q̃ȝ ſi quis vxorẽ deſereret inuitã ꝓ religiõis ingreſ
ſu. & cũ in minore aſſumit̃ ꝙ lege priuata ducit̃ quiſquis ad
eminẽtiora & magis bona mouet̃, veritatẽ habet, cũ eminẽ
tiora & magis bona mouet̃, veritatẽ habet, cũ eminentiora
bona & maiora cõueniũt & meliora ſunt ei. Alias dicendũ
eſſet ꝙ ſacerdoti liceret p̃terire & nõ leuare eũ qui in puteũ
mergit̃, ne à miſſa illo die celebranda impediat̃. Ex hoc ad cõ
firmationẽ, illo caſu nihil arctat quare arctiorẽ religionẽ nõ
poſſit adire. Sed ſi ponamus talẽ habere curã aĩarũ fratrũ la
xioris ordinis, q veriſimiliter eo decedẽte ſint in errorẽ dedu
cẽdi, vel in manifeſtũ vitiũ: dico ꝙ tenet̃ oues Chriſti nõ p=
dere, ſed paſcere manẽdo ĩ laxiori religiõe. Vñ Bernar. ĩ ep̃la.
iiij. q̃ eſt ad abbatẽ morimũdi, eũ arguẽs ꝙ relinquere volue
rit fratres q̃bus p̃fectus erat, ait ſcribens ad eũ: Nõne ſi recte

offers & nõ recte diuidis: peccas? Recte em̃ forte diuidere
dices eſſe ſoli ſaluti tuæ cõſulere, & filios tuos quos orpha=
nos relinquis, cõſilio paterno deſtituere. Hinc gl. Mat. xxv.
Multi hac ſibi blandiunt̃ pueriſitate dicentes, Sufficit mihi
de me rationẽ reddere. q̃d opus eſt alijs miniſtrare, vt de his
cogar rationẽ reddere? Ad ſecũdã rõnẽ, ꝓcedit ſolũ de obſe=
quio ad q̃d quis alias nõ obligat̃ niſi ex voto: aliud cũ ad il
lud ex alia cã quis obligat̃: vt patet ex dictis in. j. p̃ambulo.
&. ij. de obligatiõe ſeruitutis & debiti pecuniarij. Ad tertiã,
verbũ Bernardi ꝓcedit cũ ſeruare cõſilia euãgelica eſt liberi
arbitrij: & obligatione ſpeciali q̃s præuẽtus nõ eſt, cui repu=
gnet executio cõſilij. Quarto teſtat cõparare quodnam ho=
rũ dãnabilius ſit, vtrũ videlicet ſeruare curã animarũ in ſta
tu mortalis culpæ, an eam reſignare ob frugẽ melioris vitę,
currente caſu quo vtrunq; eſt damnabile. Et ſine inuolutio=
ne breuitati cõſulens dico: Cũ ex ſtatu mortalis culpæ ſolũ
fraudent̃ animæ tẽporali ſubuentione quo ad expiationẽ pœ
nę purgatorij, & quo ad deſertionẽ curę paſtoralis: veriſimi
liter ſinuntur perdi animæ in dãnationẽ æternã. Grauius au
tẽ & dãnabilius eſt nõ ſuccurrere ſeu eripere à damnis maio
ribus. Dãnabilius eſt ob frugẽ melioris vitæ curã animarũ
relinquere, caſu quo ex deſertione veriſimiliter perdent̃ mul
tę animæ, q̃ȝ eã tenere in ſtatu mortalis culpæ. Verũ ſi pona
mus in ſtatu mortalis culpæ p talẽ ſacramenta ſcienter cõ=
tingi & miniſtrari, augebit contemptum dei: ſed non quan
tum ad hoc ꝙ eſt ſcienter permittere animas perire Chriſti
ſanguine emptas: & ſic in effectu admittere vt p̃cioſus ſan=
guis in corruptionem deſcendat.

Argumenta quodlibetarij.

¶ Iuris auctoritate permittitur cuilibet clerico non epiſco
po ad religionem conuolare. ergo illud non eſt damnabile.
quo fit non eſſe damnabilius ꝓpter religionis ingreſſum cu
ram animarum relinquere, q̃ȝ eã in ſtatu mortalis culpæ te=
nere. Antecedẽs patet. xix. q. j. c. vnico. Clerici qui monacho=
rum ꝓpoſitum appetunt; quia meliorẽ vitã ſequi incipiũt,

liberos eis ab epiſcopis in monaſterijs largiri oportet īgreſſus &c. Rñdeo antecedēs & eius ꝓbationē veritatē habere de clerico qui nō eſt lege diuina aut naturali ad aliqd incōpatibile ſtatui religiōis obligatus: queadmodū paſtor animarū ligatus eſt ſuis ouibus vbi ex deſertione veriſimiliter incurrent notabile damnū animæ. Replica. Nihil ꝓdeſt hoī ſi totū mundū lucret, animæ vero ſuæ detrimentū patiat: vt habet Mat. xvj. ergo nō eſt paſtori dānabilius curā animarū relinquere ꝓpter religionis ingreſſum, ꝙ eā in ſtatu mortalis culpæ tenere. Tenet cōſequentia: qa tenēdo curā animarū in ſtatu mortalis peccati, cōſequit detrimentū animæ, vt patet ex dictis in ſecundo articulo. Dico negando cōſequētiā: & ad eius ꝓbationē dico ꝙ licet talis detrimentū aīæ ꝓprię ex hoc aſſequat, longe tamen maius aſſequitur relinquendo oues ſine paſtore à lupis deuorandas.

Prima queſtio ſine argumentis.

PROPTER qd Saluator Matth. vj. nos ꝓhibet eſſe ſolicitos de craſtino, cū Sapiens Prouerb. vj. nos hortet inſtar formicę cōgregare in æſtate qd comedamus in hyeme? Multi verba Saluatoris pùerſe ītelligentes crediderūt eū ꝓhibuiſſe quāuis curā ſeu ſolicitudinē de tēporalibus habendā, nihilq; à quoquā pręſertim eccleſiaſtico ſeu ſpirituali viro in futurū ſeruādū: & ob id ſapientis verbū nūc in mediū adductū nō quēadmodū ſonat litera, ſed ſpiritualiter ſeu myſtice ītelligēdū: nec hoc qdē ſolū, verū etiā & illud apoſtolicū præceptū: Si quis nō vult oꝑari, nec māducet. ij. ad Theſſaloniceñ. vlti. aſſerentes ſic debere intelligi, vt nemo paſcat verbo dei niſi inde aliorum ędificationē operetur. Illud vero ſapientis hunc habere intellectum, quòd in æſtate hoc eſt tempore huius vitæ fructus bonorum operum nos colligere oportet, quibus in die iudicij ad æternam deputemur vitam. Præſens enim vita (teſte Hieronymo) meſſi & æſtati comparatur; quòd nunc inter ardores tentatio-

num tēps eſt colligendi futurorū merita præmiorum. Dies vero iudicij, hyemis ſimilatur rigoribus: quia tunc nulla relinquitur facultas ꝓ vita laborandi, ſed tantū cogitur qſq; de horreo priſcæ actionis quod recondidit ꝓferre. Sed hūc errorem aperte confutat Auguſtinus libro de operibus monachorum ferè per totum. c. xxvj. dicens ſaluatorē ꝑdictis verbis non prohibere quanuis ſolicitudinē de tꝑalibus vel acquirendis vel cōſeruandis quantum huius vitæ neceſſitati ſatis eſt, ſed vt non iſta intueātur hoīes, & propter iſta faciant quicquid in euāgelij præconio facere iubent: hoc eſt ſuperfluam & illicitam ſolicitudinem prohibet. Redditur aūt horū ſolicitudo tribus modis illicita. Vno modo ex parte timoris ſuperflui illa perdendi, qñ videlicet aliquis timet ne faciendo quod debet, neceſſaria ſibi deficiāt: & ideo illud ad quod obligatur, agere omittit, quia tepide agit. Secūdo modo fit illicita ꝓpter nimium ſtudiū adhibitum in comparandis aut conſeruandis tꝑalibus: vtputa qñ ſolicitudinem circa ſpūalia & ſalutaria adhibendā omittit aut negligit propter ſtudiū ad tꝑalia adhibitū, aut ſi eo tꝑe de illis ſit ſolicitus quo vacare debet & intentus eſſe ſpiritualibus. Tertio modo quādo quis temporalia ſic amat, & de illis ſolicitus eſt, ꝙ propter hæc deo principaliter ſeruit, & eius mādata facit: quod certe illicitum & peccaminoſum eſt: dicente Bernardo de diligendo deo. Etſi ſine præmio non diligitur deus: ſine tamen præmij intuitu diligēdus eſt. Et Auguſtinus de vera innocētia propoſitione. xx. dicit. Hoc affectu & deſiderio colendus eſt deus: vt ſui cultus ipſe ſit merces. Nam qui deū colit vt aliud magis ꝙ ipſum promereatur: non deum colit, ſed illud quod aſſequi concupiſcit.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

QVare quidam propter virtutem & ſapientiā adipiſcendas diuitias abijciunt, cum ſapiens dicat Eccl's. vij. vtiliorem eſſe ſapiētiam cū diuitijs, & magis prodeſſe videntibus ſolē? Pro reſolutione huius quæſtionis pono aliquas ꝓ

poſitiões. Prima eſt. Sapiẽtia & virtus pſtantiores ſunt &
magis optãdæ atq; eligẽdæ q̃ diuitiæ. Probat: q̃a ſunt bo-
na animi atq; interna: diuitiæ externa ſunt bona. Verũ (vt in
quit Ariſtoteles .j. Ethic. li.) bona animi principaliſſima ſũt
& maxime bona. Ideo ibidẽ & in. x. Ethic. ponit in operatio
ne quæ eſt ſecundũ virtutẽ & ſecũdũ ſapientiã, cõſiſtere hu
manã fœlicitatẽ. Secũdo patet idẽ Prouerb. viij. vbi dicitur:
Melior eſt ſapiẽtia cunctis opibus p̃cioſiſſimis: & omne de
ſiderabile ei non poteſt comparari. Et infra loquens ſapien-
tia inquit: Melior eſt fructus meus auro & lapide p̃cioſo,
& genimina mea argẽto electo. Secũda ꝓpoſitio eſt. Ad p̃-
clara opera virtutis & ſapiẽtiæ exercenda multũ cõferũt di-
uitiæ patet ex Philoſopho .j. Ethi. dicẽte: Impoſſibile eſt aut
certe nõ facile præclara ab eo agi cui deſunt facultates. Mul-
ta em̃ ꝑ amicos, & diuitias, ꝑ ciuilẽ potẽtiã, quaſi ꝑ inſtru-
mẽta q̃dã fiũt. Et Hiero. tractãs illud ſapiẽtis in q̃ſtione po
ſitũ: vtilior eſt ſapiẽtia &c. dicit. Maioris eſt gloriæ ſapiens
cũ diuitijs, q̃ tantũ ſapiens. Qui ſapiens eſt & nõ diues: po
teſt quidẽ docere qđ bonũ eſt: ſed interdũ nõ põt præſtare
quod petitur. Hinc dñs Salomoni ſolã poſtulanti ſapiẽtiam
nõ ſolũ ſapientiam, ſed & ampliſſimas cõceſſit diuitias. iij.
Regũ. iij. Tertia ꝓpoſitio eſt. Acquiſitio diuitiarũ ſæpenu-
mero impedimẽto eſt acquiſitioni ſapientiæ & virtutis. Ve
ritas huius ꝓpoſitionis patet. Acquiſitio diuitiarũ regula-
riter multas et graues habet ſolicitudines annexas, animiq;
diſtractiões & inquietudines. Sapiẽtiæ vero ac virtutis acq
ſitio animũ requirit liberũ, ſoli veritatis cõtẽplatiõi intentũ:
igit̃ &c. Prima huius ſyllogiſſimi ꝓpoſitio patet ex parabo
Saluatoris. Mat. xiij. vbi in expoſitione illius Saluator ſoli-
citudinẽ ſeculi & diuitiarũ cõparat ſpinis ſuffocãtibus ſe-
men: hoc eſt verbũ dei, quòd eſt veræ ſapientiæ verbũ. Hinc
Eccl's. ij. dicit Sapiens: Peccatori dedit deus afflictionem &
curam ſuperfluam, vt addat & congreget & tradat ei qui
placuit deo. innuens ſolicitudinem & curam acquirendi tẽ-
porales diuitias non pertinere ad eũ qui ſapientiæ & virtu-
tibus acquirendis dat operam. Secunda propoſitio patet ex
Philoſopho

Philoſopho. vij. Phyſico. vbi dicit: in quieſcendo & ſeden-
do anima fit ſciens & prudens. Et in ꝓlogo Metaphyſicæ in
quit q̃ ſuprema ſapientia inquiri cœpit omnibus exiſtenti-
bus quæ ſunt ad vitam & eruditionem neceſſaria. Ex his ſe-
quitur quarta propoſitio reſponſiua ad quæſtionem. Quã-
do acquiſitio atq; poſſeſſio diuitiarum impedimentũ præ-
ſtant acquiſitioni & poſſeſioni virtutis & ſapiẽtiæ: recte fa
cit rerum verus ac iuſtus æſtimator qui ꝓpter virtutem &
ſapientiam habendas atq; ſeruandas, diuitias abijcit ac con
temnit. Quando autem nullum impedimentũ afferunt per-
fectioni virtutis & ſapientiæ, ſtultum eſt illas abijcere ac cõ
temnere: niſi ſaltem hoc fiat propter altiorem finem conſe-
quendum: quem Chriſtus Mat. xix. cõſuluit adoleſcẽti, Va
de, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Prima pars
huius propoſitionis patet ex prima propoſitione. Recte em̃
& iuſte facit qui propter maius bonum contẽnit & abijcit
minus bonum quãdo vtrunq; aſſequi nequit. Secunda pars
ſequitur ex ſecunda propoſitione: in quo caſu veritatem ha-
bet allegatum verbum ſapientis Eccl's. vij.

Tertia Quodlibetica quæſtio eiuſdem.

VTRVM LEGE CHARI-
tatis obligemur proximum etiã no-
lentẽ ab oppreſſiõe, infamia vel mor-
te liberare, quãuis id efficere non poſ
ſimus ſine noſtro damno aut pericu
lo? Pro deciſiõe huius quæſtionis po
nentur tres articuli. Primus, an cõtra
charitatis legem peccet qui pro viri-
bus à proximo damna rerum famæ aut corporis non pro-
hibet? Secundus erit, an illud charitatis officium oblige-
mur ꝓximo inuito ſeu nolenti exhibere. Tertius, an etiã ad
illud obligemur dum nobis vel rerum vel corporis pericu-
lum imminet. Pro deductione primi articuli argumẽtor ad
partem negatiuam tribus medijs. Primum eſt: nullus aſtrin
gitur propriam iniuriã repellere: ergo nec iniuriã proximi:

tenet cõſeqnẽtia:qa nemo tenẽt lege charitatis magis dilige
re ꝓximũ ꝙ ſeipſum:vt aperte declarat magiſter diſt.xxiij.
de ordine diligendorũ ex charitate,differens. Antecedens pa
tet:qa põt quis amplecti conſiliũ Saluatoris Mat.v. ſcriptũ
Ego aũt dico vobis,nõ reſiſtere malo:ſed ſi qs te ꝑcuſſerit
in dexterã maxillam tuã,præbe ei,& alterã &c. Et apl'us ad
Rom.xij. Nõ voſmetipſos defendentes chariſſimi:ſed date
locũ iræ. Secundo argumentor ad idẽ. Si nõ põt ſubueniri al
teri,niſi alter lædatur:cõmodius eſt neutrũ iuuari,ꝙ alterũ
grauari:vt habet textus Amb.xxiij.q.v.c.deniq̃. Sed regula
riter nõ poteſt à ꝓximo ſeu ſocio repelli iniuria niſi iniuriãs
lædatẽ:igitur ad eã repellendã non ſumus lege charitatis ob-
ligati. Minor patet:qa ad minus læditẽ iniurians in honore,
cũ repellens iniuriã oſtendat facto ipſum iniuſte agere. Ter-
tio oſtẽdo id nũꝙ licere ſaltẽ priuatæ perſonæ occidẽdo aut
mutilando iniuriantẽ,ex Auguſtino ad Publicolã. & ponitẽ.
xxiij.q.v.de occidẽdis. vbi dicit, De occidẽdis hoĩbus ne ab
eis quiſꝙ occidatẽ,nõ mihi placet cõſiliũ,niſi forte ſit miles
aut publica functione teneatẽ vt non ꝓ ſe hóc faciat,ſed pro
alijs,vel ꝓ ciuitate vbi etiã ipſe eſt,legitima accepta ptãte ſi
ei9 cõgruit ꝑſonæ. Pro veritate ꝑtis affirmatiuæ argumẽtor
ex Amb.li.offi.dicẽte:Nõ inferẽda,ſed depellẽda iniuria lex
virtutis eſt. Qui em̃ nõ repellit iniuriã à ſocio ſi põt:tã ĩ vi-
tio eſt ꝙ ille q facit. Hic ſctũs Moyſes pri9 orſus ẽ tẽtamẽ-
ta ĩbecillis fortitudinis. Nã cũ vidiſſet Hebręũ ab Aegyptio
iniuriã accipiẽtẽ,defendit,ita vt Aegyptiũ ꝓſterneret,& in
arena abſcõderet.xxiij.q.iij.non ĩferẽda. Et Symmachus pa-
pa, Mortẽ infligere ꝓbatur qui hãc cum põt non excludit.
lxxxiij.diſt.in principio. ¶ Quãtum ad materiã huius ar-
ticuli variæ & multũ confuſæ atq; perplexæ inueniuntẽ opi
niones doctorum. Nam(vt dicit gloſſ.in ſumma.xxiij.q.j.)
quidam dicunt nulli licere vim repellere repercutiẽdo. Alij
dicunt laicis id eſſe licitum,nõ clericis. Alij vero aſſerunt cle
ricis licere,dicentes(ſicut refert gloſſ.eadem cauſa.q.viij.in
ſumma) ꝙ clerici poſſunt vti armis non modo pro defenſio
ne,vt clypeo,lorica,& ſimilibus,ſed etiam armis impugna

torijs ad ſui defenſionẽ,nõ ad aliorũ ꝓtectionẽ, dũ tñ illud
incontinenti fiat,& ꝓ ſe tantũ,nõ pro alijs,& in neceſſitate
ineuitabili:vt extra de homicidio c.ij.ſed ſi aliàs poſſunt eua
dere,nõ ſumãt arma.extra de homici.ſuſcepimus. Gratianus
dicta cã.q.viij.§.his ita reſpondetẽ.determinat ꝙ ſacerdotes
ꝓpria manu arma arripere nõ debent,ſed alios ad arripien-
dũ hortari poſſunt ad oppreſſorũ defenſionẽ, & inimicorũ
dei expugnationẽ. Cuius opinionis fuit Thom.ij.ij.q.xl. art.
ij.accipiens fundamentũ ex illo verbo Saluatoris qđ Matth.
xxvj.in ꝑſona eccleſiaſticorũ dixit dominus Petro:Cõuer-
te gladiũ tuũ in vaginã. Vnde in corpore q̃ſtionis reſoluen-
do dicit:Ad bonũ ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria:
diuerſa vero à diuerſis melius & expeditius quã ab vno ꝑ-
aguntur:vt patet ꝑ Philoſophum in libris Politicorũ. Hic
l.cõſulta diualia.C.de teſta.ait. Abſurdũ eſt ſi ꝓmiſcuis acti
bus rerum turbentẽ officia:& vni creditũ,alius ſubtrahat,ac
ꝑcipue clericis,quibus opprobriũ eſt ſi peritos ſe velint di-
ſceptationum eſſe forenſium. Bellica autẽ exercitia (vt dicit
idẽ doctor) maxime repugnant illis officijs quibus epiſcopi
& clerici aſſcribuntẽ,ꝓpter duo. Primũ qa bellica exercitia
maximas inquietudines habẽt,diſtrahentes animũ à cõtem
platione diuinorũ,& orationibus ꝓ populo faciendis: quæ
ad eccleſiaſticarũ perſonarũ officiũ ꝑtinẽt. Hinc Amb. Nõ
pila q̃runt ferrea nõ arma Chriſti milites. coactus repugna-
re nõ noui:ſed dolor,fletus,orationes,lachrymæ fuerunt mi-
hi arma aduerſus milites.talia em̃ ſunt munimenta ſacerdo-
tis.aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere.xxiij.q.viij.c.nõ pi-
la. ¶ Secundum propter qđ bellica exercitia incõpatibilia
ſunt officio clericorum,eſt,ꝙ omnes clericorum ordines or
dinantũr ad altaris miniſterium:ſub cuius ſacramento paſ-
ſio Chriſti repręſentatur, ſecundũ illud.j.ad Corin.xj. Quo-
tieſcunque manducabitis panem hunc,& calicem bibetis,
mortem domini annunciabitis donec veniat Et ideo eis nõ
competit occidere vel effundere ſanguinem., ſed magis pa-
ratos eſſe ad ꝓprij ſanguinis effuſionẽ pro Chriſto: vt imi-
tentur opere quod gerunt miniſterio. Sed hæc opinio gene-

raliter intellecta pro omni caſu q pōt ſecundū curſum hu=
manarū rerū accidere,nō vr̄ vera:ſicuti ex ſequētibus pate=
bit.Itaq; ꝓ deciſione materię huius articuli p̄mitto duo p̄=
ambula.Primū eſt,ſicut dicit̄ diſt.v.decretorū, ius naturale
inter oīa primatū obtinet tēpore & dignitate . cœpit em̄ ab
exordio rōnalis naturæ.qđ nec variat̄ tēpore, ſed īmutabile
ꝑmanet,p̄ſertim quātū ad prima eius principia & cōcluſio
nes īmediate ex illis ſequētes,q̄ nulla humana vel diuina le=
ge vel ordinatiōe īmutari poſſunt. Naturalia em̄ iura quæ
apud oēs gētes peræq̄ obſeruant̄,diuina quadā ꝓuidētia cō
ſtituta,ſemꝑ firma atq; īmutabilia ꝑmanēt. Ea vero q̄ ipſa
quęq; ciuitas ſibi cōſtituit,ſæpe mutari ſolēt vel tacito con
ſenſu populi,vł alia poſtea lege lata.inſti.de iure natu.gētiū
& ciuili.§.ſed naturalia. Ad ius aūt naturale ꝑtinet defenſio
cū moderamine inculpatę tutelę:vt patet in decretis diſt.j.c,
ius naturale.vbi inter cætera ad hoc ius ꝑtinētia ponit̄ vio=
lentiæ ꝑ vī repulſio.& idem habet̄ in.l. vt vim.ff.de iuſtitia
& iure.& i.j.cap.ſi vero.de ſentē.excōica.dicit ꝙ vī vi repel
lere oēs leges oīaq; iura ꝑmittūt.Secundū prēambulū eſt.Ea
charitate tenemur erga ꝓximos eſſe etiā inimicos,ꝙ ſi vires
nobis ſuppetāt,eorū damna prohibere debemus. hoc patet
Exo.xxiij.vbi p̄ceptū habemus: Si occurreris boui inimici
tui aut aſino errāti,reduc ad eū.Itē ſi videris aſinū odientis
te iacere ſub onere,nō ꝑtranſibis,ſed ſubleuabis cum eo. &
Deute.xxij.Nō videbis bouē fratris tui aut ouē errantē, &
p̄teribis:ſed reduces fratri tuo.etiā ſi nō eſt ꝓpinquus frater
tuus,nec noſti eū,duces in dominū tuā:& erūt apud te quā
q̄rat ea frater tuus,& recipiat.ſimiliter facies de aſino, & de
veſtimēto,& de oī re fratris tui q̄ perierit. ſi inueneris eā, ne
negligas quaſi alienā &c.Noīe autē fratris ſeu ꝓpinq inimi
cū etiā cōprehendi,nulli ſacrarum literarū perito dubiū eſt:
ſicuti aperte ꝓbat Auguſtinus.j.de doctrina chriſtiana.His
præmiſſis tanq; ex ipſis ſequētes pono aliquas propoſitio=
nes.Prima eſt.Cuiq; licet,nō ſolū laico, verū etiā clerico, vi
vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ. Patet veritas
huius propoſitionis ex primo preambulo,item ex.c.dilecto.

de ſenten.excōmunic.i.vj.vbi dicit̄:Cū omnes leges omniaq;
iura vim vi repellere,cunctiſq; ſeſe defenſare ꝑmittant,licuit
vtiq; ipſi decano ſi prædictus balliuus eū bonis ſuis munda
nis iniurioſe ſpoliare, vel ea violenter occupare p̄ſumpſerit:
cōtra illius violētā iniuriā ſe tueri.Sed ꝓ itellectu vltimę par
tis huius ꝓpoſitionis aduertendū eſt ꝙ nō eſt inculpata tu
tela ſi ſcandalū puſillis afferat , vel ſi modū iuſtę defenſionis
excedat.Primū oſtendo,qa lege charitatis obligat̄ qſq; po=
tius quęlibet tormēta & mala ſubire q̄ ꝓximum ſcādaliza
re,iuxta doctrinā Saluatoris Matthei.xviij.Qui ſcādalizaue
rit vnū ex puſillis iſtis q in me credūt,expedit ei vt ſuſpēda
tūr mola aſinaria in collo eius,& demergat̄ ī ꝓfundū maris.
Et apoſtolus.j.ad Corin.viij.tractans quomodo licet idolo
thytis veſci,limitando ſubiūgit: Videte ne forte hæc licētia
veſtra offendiculū fiat īfirmis. Si enim qs viderit eū q habet
ſcientiā,in idolio recumbentē:nonne.cōſcientia eius,cū ſit in
firma,ædificabit̄ ad mānducādū idolothyta , & peribit infir=
mus in tua cōſcientia frater,ꝓpter quem Chriſtus mortuus
eſt:Sic autē peccātes ī fratres,& ꝑcutientes eorū cōſcientiā
infirmam,in Chriſtum peccatis.Quapropter ſi eſca ſcandali
zet fratrē meum,nō māducabo carnes in æternum , ne fratrē
meū ſcandalizem.Hinc Eleazarus vir ætate ꝓuectus potius
elegit glorioſam mortē,q̄ ſimulare ſe comedere de ſacrificij
carnibus iuxta regis imperium . Nā cū qdam iniqua miſera
tione moti carnes illi attuliſſent qbus viro Iudęo veſci licitū
erat,vt ſic ſimularetur comediſſe de ſacrificij carnib9 , dixit:
Non em̄ ætati noſtrę dignū eſt fingere,vt multi adoleſcētes
arbitrantes Eleazarū.xc. annorū trāſiſſe ad vitā alienigena=
rum,& ipſi ꝓpter meam ſimulationem & ꝓpter modicum
corruptibilis vitæ tempus decipiātur , & per hoc maculam
atq; execrationē meę ſenectuti conquiram.ij.Macca.vj.Pro
intellectu ſecundę, vt appareat non eſſe inculpata tutela ſi
modus iuſtæ defenſionis excedatur : videndum eſt quid ſit
moderamen inculpatæ tutelæ , ſeu modus iuſtę defenſionis.
Panormi.in.c.olim.j.de reſti.ſpo.dicit de hoc non poſſe dari
certam regulam,ſed ꝙ bon9 iudex arbitrari habeat vtrum

vi repellens iniuriā ſteterit in limitibūs merę defenſiōis, an
modū exceſſerit,conſiderādo qualitatē perſonarū,& actuū
veriſimilē timorē imminentē.Pro informādo aūt boni iudi
cis arbitrio dicit idē Panor.poſt plures alios doct.eſſe aduer
tendū ꝙ aut vis infert̃ ꝑſonis,aut rebus. Primo caſu anteꝗ̃
qs ꝑcutiat̃ pōt incōtinēti inuadentē ꝑcutere ad effectū eua
dendi ꝑcuſſionē ſeu iniuriā:& tūc dicit̃ potius repellere iniu
riā ꝗ̃ inferre.ſed ſi iniuria iā facta eſt ꝑſonæ, nō eſt licitū re=
percutere etiā incontinēti:qa nō eſſet defenſio,ſed vindicta,
ꝗ̃ nō eſt ꝑmiſſa priuatis ꝑſonis,ſed iudici:vt.l.nō eſt ſingu=
lis.ff.de reg.iu.& hoc verū,niſi timeat̃ geminata ꝑcuſſio.Ex
quo ſequit̃ ꝙ ꝑcuſſus nō debet inſeq̄ ꝑcuſſorē cū amplius
nolit ꝑcutere:tn̄ ſi de facto inſequit̃,& eū vulnerat,nō debet
puniri vt doloſus,ſed vt culpabilis:qa incōſultus calor vi=
tio calūniæ caret.ij.q.iij.c.ſi quē pœnituerit.§.notandū.Si ve
ro vis infert̃ rebus,debet repelli incontinēti.i.ꝗ̃ primū pote
rit,licet iniuria ſit facta,qa illa nō eſt vindicta,ſed potius ꝗ̃
dā defenſio.Sed dimiſſis multis & varijs doctorū ſentētijs q
hāc materiā ꝗ̃ ꝑplexā & intricatiſſimā faciūt,dico inculpa
tā tutelā & moderamē iuſtę defenſionis eſſe qn̄ nil vltra ad
repellendū vel defendendū adhibet̃ ꝗ̃ veriſimiliter ad violē
tiæ ſeu iniuriæ illatæ ꝓhibitionē ſufficit.Quòd ſi vltra pro=
cedit̃,ad vindictā ſeu inuaſionē accedit. Dico veriſimiliter:
qa in incertis & dubijs vti oportet cōiecturis & veriſimili=
tudinibus.Quāuis em̄ minus ꝗ̃ qđ fit,ſit neceſſariū ad de=
fenſionē:ſi tn̄ iniuriā repellens moderet̃ actū ſecundū id qđ
veriſimiliter apparet neceſſariū ad defenſionē,excuſat̃ à cul
pa nō ſolū ciuili ſeu in foro cōtentioſo,verum etiā à pecca=
to in foro conſcientiæ:quia debitum ordinē virtutis ſeruat,
neꝗ̃ etiā ab ea diligentia quā quiſꝗ̃ diligentiſſimus eiuſdē
ꝓfeſſionis & cōditionis adhibiturus eſſet,recedit: qđ requi
rit̃ vt culpæ leuiſſimæ argui nō poſſit.Sed qm̄ ſermones vni
uerſaliores de actibus ſunt magis inanes , quatuor ꝑticula=
rius ingrēda decreui.Primū,ſi ad defenſionē ſeu cōſeruatio=
nē vitę neceſſaria ſit inuadentis occiſio,an licet iuadentē in=
iurioſe occidere. Secundū,an etiā licet inuadentem occide=

re ſi hoc appareat neceſſariū ꝓ cōſeruatiōe mēbri, videlicet
pedis aut brachij.Tertiū an hoc etiā ſit licitū ꝓ cōſeruatio=
ne honoris aut famę.Quartū , vtrū ꝓ tuendis fortunę bonis
peccatū ſit iuadentē ſeu ea auferre volentē occidere, aut mu
tilare.Pro primi abſolutione pono aliquas ꝓpoſitiones.Pri
ma eſt.Dum qs vel ſe vel ꝓximū i hāc neceſſitatem incidiſ
ſe viderit,ꝙ niſi inuadēs occidat̃, ipſe vl' ꝓxim9 iniurioſam
mortē euadere nō poterit:licitū eſt nō ſolū laico,verū etiam
clerico & ſacerdoti ꝓ ſua vl' ꝓximi vita ſeruāda occidere in
uadentē.Veritas huius ꝓpoſitionis patet ex textu . Amb.al=
legato poſt oppoſitū.patet etiā ex.c.qa te.l.diſt. vbi Stepha
nus papa ſcribēs cuidā epiſcopo dicit:Quia te quaſi obno=
xiū iudicas eo ꝙ à Sarracenis captus hoīes interfeciſſe vi=
deris,bene facis:ſed qm̄ nō tua ſpōte id feciſſe cognoſceris,ī=
de canonice nullo modo iudicaris. Dico notāter de vi iiurio
ſa,qa vim quæ iure infert̃ ab habēte poteſtatē,et ſi fugiendo
aut alio modo ſimili fortaſſis liceat vitare ; nō tn̄ licet hmōi
vim iferēti reſiſtere eū lœdēdo aut quouis modo nocumētū
iferēdo,vt pulchre declarat doctor ſanct9.ij.ij.q.lxix.arti.vlt.
Etiā ſecūdū doctores ea eſt differētia iter eū q occidit ſui in=
uaſorē,& iuaſorē ꝓximi:ꝙ occidens ſui inuaſorē ſecūdū ca=
ſum dictę ꝓpoſitiōis excuſat̃ ab irregularitate: ſed ꝓ ꝓximi
vita cōſeruāda occidēs inuaſorē,fit irregularis:qđ vtrū ve=
rū ſit,nūc indiſcuſſum relīquo.Primū patet ex cle . vnica de
homici.vbi dicit̃: Si furioſus aut infans ſeu dormiens hoīem
mutilet aut occidat,nullā ex hoc irregularitatē icurrit.Et idē
de illo cēſemus q mortē aliter vitare nō valēs,ſuū occidit vl'
mutilat iuaſorē.Sed cōtra hāc ꝓpoſitionē vident̃ eſſe aliquæ
pręgnantes obiectiōes.Prima ē ex.c.de his clericis.l.diſt.vbi
Nicola9 papa ſic dicit, De his clericis ꝓ qbus cōſuluiſtis.ſ.
q ſe defendendo paganū occiderūt:ſi poſtea ꝑ pœnitentiam
emendati poſſint ad gradum priſtinum redire.aut ad altio=
rem aſcendere:ſcito nos nullam occaſionem dare,nec vllam
tribuere eis licentiam quemlibet hominum quolibet modo
occidendi. Ex quo apparet non licere alicui pro ſui defen=
ſione alium occidere.Secunda obiectio eſt ex cap. interfeci=

ſti.de homi.§.ſi autẽ.vbi dicit textus:Si aũt ſine odiȷ̃ medi-
tationẽ te tuaqȝ liberãdo,hmõi diaboli mẽbra interfeciſti(lo
quitur defuribus & latronibus)ſecundũ indulgentiã dico,
ꝓpter imaginẽ dei ſi aliqd ieiunare volueris,bonũ eſt tibi,
& eleemoſynã fac largiter.Si pſbyter eadẽ fecerit,nõ depona
tũr:tñ quãdiu viuit pœnitentiã agat.ſed pœnitẽtia nõ im-
ponit̃ alicui niſi ꝓpter pctm̃.ergo ſaltẽ nõ videt̃ licitũ pſby
tero ꝓ ſui defenſione aliũ occidere.Tertio cõtra hanc ꝓpoſi
tionẽ videt̃ eſſe manifeſta Auguſtini ſententia primo de li-
bero arbitrio.c.v.vbi loquẽs de lege quæ concedit viatori
poteſtatẽ occidẽdi latronẽ,ne ab eo ipſe occidatur,vel vim,
aut fœminæ vt violẽter irruẽtem ſtupratorẽ ante illatũ ſtu
prũ ſi poſſit interimat:qui hoĩes inculpata lege quõ incul-
pati queãt eſſe,dicit ſe non videre.Non em̃ lex cogit eos oc
cidere,ſed relinquit in poteſtate,ſubdit:Quõ em̃ apud diui-
nã prudẽtiã ſunt iſti à pctõ liberi,qui pro his rebus quas cõ
temni oportet,humana cæde polluti ſunt? Ad idem etiam
eſt eiũs ſententia in ca,de occidẽdis.vt patet in tertia ratio-
ne ante oppoſitũ.Cõfirmatur ꝑ Ambro.iȷ̃.libro officiorũ
cap.iiȷ̃.vbi reſpõdens quorundam quæſtionis:Si ſapiẽs in
naufragio poſitus inſipienti naufrago tabulam extorquere
poſſit,an debeat,dicit:Mihi quidẽ etſi præſtabilius cõi vi-
deatur vſui ſapientẽ de naufragio quã inſipientẽ euadere:ta
men non videt̃ ꝙ vir chriſtianus & iuſtus & ſapiens quęre
re ſibi vitã aliena morte debeat,vtpote qui etiã ſi in latronẽ
armatũ ĩcidat,ferientẽ referire nõ poſſit:ne dũ ſalutẽ defen-
dit,pietatem cõtaminet.Hinc apoſtolus.j.ad Tim̃.iȷ̃.& ad
Titũ.j.dicit:Oportet epiſcopũ nõ eſſe iracundũ,nõ percuſ-
ſorẽ &c.Ad primã obiectionẽ dico cum glo.illius ca.ſuper
verbo defendo,ꝙ textus loquitur in caſu quo quis ſe defen
dẽs ĩcaute,& ſine moderamine ĩculpatæ tutelæ aliũ occidit,
nõ quãdo ſeruato hoc moderamine & in neceſſitate ineuita
bili.Ad ſecũdam dico cum ſecundo intellectu quem dat Pa
nor.ad clauſulam textus dicti capituli allegatam,quòd ta-
li ſacerdoti imponitur pœnitentia nõ quia peccauerat ſe &
ſua liberans latronem occidendo:ſed imponitur ei pœni-

tentia ad cautelam ꝓpter aliorũ ſcãdalũ vitandũ,aut ſi forte
aliquid vltiõis aut vindictæ admixtũ fuiſſet in hmõi defen-
ſione:ne diſciplina eccleſiæ in opinione vulgi videat̃ deſeri:ſi
cut in ſimili dicit gl.fi.in.c.in lectũ xxxiiȷ̃.q.iȷ̃.Ad tertiã rñ-
det doctor ſanctus.iȷ̃.iȷ̃.q.xliiȷ̃.arti.vȷ̃.ꝙ ſententia Augu-
ſtini intelligit̃ eo caſu quo qs ꝓ ſui defenſione intendit occi
dere hoĩem.Noſtra aũt deciſio qñ ſolũ intẽdit ſui defenſio-
nẽ.ad quã forte veriſimiliter ſequet̃ mors quã ipſe nõ inten-
dit:ſicut medicus dãs fortẽ medicinã neceſſariã in caſu ad cu
rã,quæ fortaſſis mortẽ accelerat.Aliter(ſaluo meliore iudi-
cio)ad auctoritates Auguſtini & Ambroſiȷ̃ rñdeo ꝙ verita
tẽ habẽt qñ iniuſte ĩuaſus ꝓbabili cõiectura ſcit aut ſperat
(vt de cõi lege ſciri põt)ꝙ ſit in ſtatu gratiæ & ſalutis & in
uaſor in mortali pctõ tũc em̃ debet ex charitate potiꝰ mor-
tẽ patiẽter ferre,q̃ꝫ ꝓximo in ſtatu dãnationis exiſtẽti aufer
re tẽpus pœnitẽdi.ſecus cũ ſibi timet,aut fortaſſis ſcit ſe nõ
eſſe in ſtatu ſalutis:quo caſu pietatem non contaminat ſi
vtriuſqȝ ſaluti ſpirituali cõſulere nõ valẽs,primũ ſibi cõſu-
lat.Vñ ꝓ maiore declaratiõe pono hãc aliã ꝓpoſitionẽ.Quã
uis in caſu p̃cedẽtis ꝓpoſitionis poſſit qs ꝓ ſui defenſiõe in-
uaſorẽ occidere:tñ ad hoc faciẽdũ nõ obligat̃,imò merito-
riũ eſt nõ repugnare mortẽ inferẽti:& vt dixi,ſciẽs ꝓbabili-
ter ſe in ſtatu ſalutis,ad hoc obligat̃ magis q̃ꝫ inuadentẽ oc-
cidere q iniurioſe inuadẽs mortaliter peccat,& ideo in ſta-
tu dãnationis eſt.ꝓbat̃:Nullꝰ ſequẽs cõſiliũ Chriſti peccat
imò maiꝰ qddã adipiſcit̃.xiiȷ̃.q.j.qſquis,ſed cõſiliũ Chriſti
eſt de iniuriȷ̃s & dãnis propriȷ̃s patiẽter ferẽdis:ergo mor-
tem iniurioſam patiẽter tolerare eſt meritoriũ.Minor pa-
tet Mat.v.Ego aũt dico vobis,nõ reſiſtere malo.Sup̱ quo
verbo dicit gl.Malũ tẽporale dicit:qd' tribus modis fit,cru
ciatu corporũ,dãno rerũ,angariȷ̃s operũ.Tria ponit ſalua-
tor ĩ textu:qa in numero notat̃ ꝑfectio:vt q hoc ĩpleuerit,
videlicet hæc mãſuete & patiẽter ferẽs:ꝑfectã iuſtitiã ſe ha-
bere nouerit.Cõfirmat̃ per expreſſam Hiero.ſentẽtiã in ca.
nõ eſt noſtrũ.xxiȷ̃.q.v.ſic dicẽtis:Nõ eſt noſtrũ mortẽ arri-
pere:ſed illatã ab aliȷ̃s libẽter accipere.Vnde & in ꝑſecutio-

nib9 nõ licet mihi ꝓpria perire manu:ſed ꝑcutiẽti colla ſub
mittere.Et Aug.in ep̄la,cxxvij.dicit de mãſuetudine eccle=
ſiaſticorũ hoc eſſe,vt poti9 eligãt à ſceleratis hoibus occidi,
quã eos occidẽdos iudicibus ingerãt.Hinc Anto.iij.parte
ſummæ.tit.iiij.ante.§.fi.dicit poſt Tho.ꝙ licet qs poſſit ꝓ
ſuæ vitæ defenſiõe iuaſorẽ occidere:nullus tñ ad hoc tenet̃:
ſed maioris ꝑfectionis eſſet ſi potius ꝑmitteret ſe occidi qñ
aliter euadere nequit.Tertia ꝓpoſitio. Quantum ad defen=
ſionẽ ꝓximi cæteris paribus in arbitrio defendẽtis eſt inua
ſum iniuſte defendere,aut ſinere eũ occidi qñ defendi nõ põt
niſi inuaſor occidat̃.Probat̃:qa cæteris parib9 æquè obliga
tur potẽs defendere,ſaluti vtriuſq; cõſulere:ergo põt vt li=
bet ſinere inuaſum occidi,aut cũ iniuria inuadentẽ occidere.
Dico notãter cæteris parib9:qa poſſet q inuadit̃ iniuſte,eſ=
ſe tam vtilis & neceſſari9 eccleſiæ,vt potẽs eũ defendere ob
ligaret̃ ꝓ eius liberatiõe poti9 mortẽ ſubire,ꝗ̃ eũ idefenſum
relinquere:quõ Priſca & Aquila ſuppoſuerũt ſuas ceruices
ꝓ anima Pauli:vt habet̃ ad Rom.vlti.Etiã ſi inuaſus ſit pa=
ter aut filius,obligamur eũ defendere à morte,etiã interficiẽ=
do inuaſorẽ.Dico etiã notãter qñ defendi nõ põt &c. qa ſi
inuaſus iniurioſe aut quæſit9 ad mortẽ poſſit ſine occiſione
inuaſoris defendi:obligamur illũ quouis mõ licito liberare,
ſecũdũ illud Sapiẽtis Prouer.xxiiij.Erue eos q ducuntur ad
mortẽ:& q ducunt̃ ad interitũ,liberare ne ceſſes. Sed contra
has ꝓpoſitiões,præſertim cõtra ꝑcedentẽ,vident̃ eſſe aliquę
obiectiones fortes.Prima eſt,ſicut patet ex primo præam=
bulo ſuperi9 poſito,ad ius naturale ſpectat ꝓprię vitę cõſer
uatio,& illi9 defenſio cũ moderamine inculpatę tutelæ. ſed
quæ ſunt iuris naturalis,nũquã licet ꝑterire:cũ illud ius ſim
pliciter ſit imutabile:ergo nunquã licet ſinere ſe occidi vbi
qs põt mortẽ ſine pctõ euadere.Secũda obiectio.Nemo po
teſt ꝓ ſalute vitæ alteri9 mẽbrũ ſui corporis exponere:ergo
nec totũ corpus:& ꝑ cõſequẽs nec vitã. Añs patet:quia ne=
mo videt̃ dñs mẽbrorũ ſuorũ.l.liber hõ.ff.ad legẽ Aquiliã
Cõfirmatur ꝑ apoſt.ad Gala.iiij.dicẽtẽ.Teſtimoniũ em̃ ꝑhi
beo vobis qa ſi fieri poſſet,oculos veſtros eruiſſetis,& de=

diſſetis mihi.vbi gl.ſuꝑ verbo ſi fieri poſſet,inquit:Nõ põt
fieri qđ iuſte nõ fit.Tertia obiectio. Famã negligẽs cũ eam
ſeruare põt,peccat in ſe & in ꝓximos.ergo multo magis vi
tã negligẽs.Tenet cõſequẽtia:qa vita corporis eſt ꝑferenda
famę.Añs patet ex cap.nõ ſunt audiẽdi.xj.q.iij.vbi dicit Au
guſti.ꝙ fama ſeu exiſtimatio hoĩm nõ ſolũ ĩpudenter,ſed ẽt
crudeliter cõtẽnit̃. Quarta:Si dicta ꝓpoſitio eſſet vera,ſeq̃=
ret̃ ꝙ q iuraſſet redire ad carcerẽ iniurioſum ex quo ſibi im
minet periculũ mortis,teneret̃ ad illũ redire.ſed hoc videtur
falſum,& cõtra cõmunẽ doctorũ ſentẽtiã:ergo &c.Sequela
tenet:qa oẽ iuramentũ eſt obligatoriũ & ſeruãdũ qđ ſeruari
põt ſine interitu ſalutis æternę:vt patet ex.c.ſi vero, de iure=
iuran.Quinta ratio talis eſt:ꝑmittẽs ſe occidi, videt̃ tentare
deũ ꝑiculo dãnationis ſe exponẽs:qđ nũquã licet. ergo &c.
Sexta ratio eſt cõtra tertiã ꝓpoſitionẽ nũc poſitã.Iniurioſe
aliũ inuadens cõmittit manifeſtũ facinus. ergo nũquã eſt in
arbitrio eius q põt defendere,ſinere inuaſum occidi,aut oc=
cidere inuadentẽ:ſed tenet̃ inuadẽti reſiſtere.Tenet cõſequẽ=
tia:quia nõ caret vitio ſocietatis occultę q manifeſto facino
ri deſinit obuiare.lxxxiij.diſt.erro.Et in cap. quãtæ. de ſentẽ.
excõ.dicit papa:Eos interpretamur peccantibus fauere,qui
cũ poſſunt manifeſto facinori deſinunt obuiare.Ad primã
iſtarũ obiectionũ dico ꝙ duobus modis aliqua pertinẽt ad
ius naturale.Vno mõ qa ſunt in ꝑcepto vel in ꝓhibitiõe iu
ris naturæ.Alio modo qa ſunt iure naturæ ſic ꝑmiſſa & cõ
ceſſa,ꝙ nũquã alicui inuito niſi ob aliqua demerita ꝓhiberi
poſſunt,ſed ferme ſemꝑ ęquitatẽ cõtinẽt, aut ſaltẽ iniquita=
tẽ excludunt:quomodo cõtrahere matrimoniũ iure naturæ
cuiq; potenti eſt conceſſum:tamen nõ cõtrahere nõ eſt pec
catũ,imò melius iuxta doctrinã apoſt.j.ad Corin.vij. Solu=
tus es ab vxore,noli quęrere vxorẽ. Modo vim vi repellere
eſt de iure naturæ. Hoc ſecũdo modo,nõ primo,ad ſecundã
obiectionẽ nego antecedẽs.Ad ꝓbationẽ dico ꝙ verum eſt
neminẽ eẽ dñm mẽbrorũ ſuorũ quo ad hoc ꝙ poſſit ea à ſe
abdicare amputãdo,aut ꝓcurãdo eorum amputationẽ,ſeu
negligẽtia aut incuria ſinendo ea perire:vtiq; tñ quo ad hoc

poteſtatē habet vt poſſit patienter tolerare iniurioſam illo-
rū ablationē:ſicut ꝓpter nulla demerita licitū eſt alicui vt
ſibi mortē inſligat:attamē pōt:tolerare & debet vt ei à iudi
ce ſcd̄m ordinē iuris inſligat̃. Ad tertiā dico ad añcedēs ꝙ ī
caſu contēnere famā ꝓ bono virtutis nō ſolū licet,ſed meri
toriū & laudabile eſt. Hic Seneca ep̄la.lxxxj. Nemo vr̄ mi-
hi plūs æſtimare virtutē,nemo magis illi eſſe deuot9, ꝗ̃ q
famā boni viri ꝑdidit,ne cōſciētiā ꝑderet. Et Aug.ad Secū-
dinū manichæū. Sēti de Auguſtino qcq̄d volueris:ſola me
in oculis dei cōſcientia nō accuſet.xj.q.iij.ſenti. Attñ ſine cā
ꝓdigere famā nō licet:quo caſu intelligit̃ verbū Auguſtini
in dicto ca.nō ſunt audiēdi. Sic etiā ſine cā ꝑmittere ſe occi-
di,magnæ dementiæ eſt.ſecus cū ad exercitiū patientiæ vel
illius exēplū monſtrandum alijs,aut vt inuadēti ſeruet̃ tp̄s
pniæ. Ad quartā rationē admitto ſequelā. Nec valent moti-
ua doctorū aſſerentiū contrariū: quorū vnū tāgit Panor.in
dicto ca.ſi vero.in tertia oppoſitione. Iuramentū qd̄ vergit
in interitū vitæ ꝓximi,nō eſt ſeruādū.xxij.q.iiij.ca.j.cū qua
tuor ſequētib9:ergo nec iuramētū qd̄ vergit in detrimētū
ſeu ꝑniciē ꝓpriæ vitæ. Scd̄m motiuū eſt ex glo.in cle.paſto
ralis.de ſent.& re iudi.dicēte ꝙ ſi captiuus ad pœnā vel pe-
riculū mortis relaxatur iuramēto ſuo mediāte de redeūdo
ad carcerē:ſi mors eſt iniurioſa,nō tenet̃.fundat in textu q
dicit, Qua eñ rōne aliqs teneret̃ cōſiſtorij talis ſubire iudi-
ciū,& in hoſtiū ſinu reponere,ac ad mortē ꝑ violentā iniu-
riā vltroneū ſe offerre? Ad primū iſtorū dico cōſequentiā
nō valere. Cū enim aliqs ſit magis dñs eorū q̄ ad ſe ꝑtinēt,
ꝗ̃ q̄ ad alios:poteſt licite multa pati,aut ſinere ſibi inferri,
q̄ ei non licet alteri inferre,aut ſinere inferri. Ad ſecundum
dico ꝙ textus in quo ſe fundat illa gloſſa,nihil facit pro ſua
opinione,ſed ſolū ꝙ ex citatione aut alio vinculo ſacramen
ti in generali præſtito nemo obligatur ſe exponere iniurio-
ſę mortis periculo:quia virtute talis iuramenti non obligat̃
ad quod noluiſſet veriſimiliter ſe obligare ſi in ſpeciali de il
lo præcogitaſſet,iuxta theoricam docto.in cap.veniens.&
in ca. quintavallis.extra de iureiurando. Ad quintā rationē

dico ꝙ periculo dānatiōis nō ſe exponit qui cōfeſſus & ſa-
cra cōione refectus,aut cōtritus de peccatis,vt meritū pro-
prię patientiæ augeat, & alios ad volūtariā tēporalis mali
ꝑpeſſionē adhortet̃,libenter mortē tolerat iniurioſam: imò
pie credēdū eſt ꝙ hoc caſu ip̄a ſui ſanguinis effuſio eū à pec
catis expurget ſi opus ſit purgatiōe. Ad ſextā rationē nego
cōſequentiā. Ad ꝓbationē dico ꝙ textus illi & ſimiles intel
ligēdi ſunt qñ quis temere & ſine rationabili cā deſinit faci-
nori obuiare:& maxime qñ dolo hoc omittit,vt Inno.dicit
d.c.quantę. Vñ q nō ꝓhibet adulteriū,vt nō ꝑpetret̃ homi
cidiū:nō propter hoc cenſet̃ fautor adulterij:arg.xxxiij.q.ij.
ſi qd̄ verius. Ita q nō prohibet facinus inuadentis,vt eius vi
tā ſaluet,qñ nō magis tenet̃ ſaluare vitā inuaſi ꝗ̃ inuadētis:
nō cenſetur peccare,neq̧ ei fauere: niſi ei ad inuadendū aliū
opē ferret. ¶ Secundo inquirandū eſt an pro tuitiōe mēbri
licitū eſt occidere inuadentē volētē iniurioſe brachiū vel pe
dē aut aliud ſimile mēbrū amputare. Et videt̃ ꝙ nō:q̄a ſecū-
dū ordinē charitatis obligamur magis vitā ꝓximi diligere,
ꝗ̃ ſalutē particularis mēbri noſtri corporis,ſine quo vita no
bis ſeruari pōt.ergo &c. Pro huius ſolutione p̄mitto ꝙ ſi p̄-
uiderē venientē ad me vt manū vel pedem mihi amputet,
in ipſo itinere præcipitandum,ex quo mortem incurret: nō
teneor illi occurrere manum amputandam offerendo,ne ſe-
ipſum præcipitet. Similiter ſi tyrannus offerat mihi ꝙ ſi ve
lim permittere brachium amputari,dimittet liberum quem
aliter iniuria occidet: non teneor illi brachium offerre: quia
pie motus poſſum velle illud ſeruare,vt plures alios ab iniu
ſta morte liberem. Ex hoc infero hanc propoſitionē reſpon-
ſiuam. Eo caſu quo licet (vt dictū eſt) pro conſeruatione vi-
tæ proximo vitam adimere:ſimiliter licet pro conſeruatione
mēbri corporis. Patet: quia ſecundum curſum rerum huma
narū nullū eſt membrū,ſaltem ex principalibus, quod non
probabiliter timere poſſimus fore in caſu nobis neceſſariū
ad conſeruationē proprię vitę aut pluriū aliorum,vt manus
ad defenſionem, & pes ad fugiendū hoſtem. Ad rationē di-
co ꝙ licet abſolute magis obligemur vitā ꝓximi diligere,ꝗ̃

ſalutē particularis mēbri: nō tñ tenemur ſtatim illud ꝑditio
ni exponere ꝓ vita ꝓximi: ſq̄ ſuā vitā tā vilē habet vt eā ve=
nalē aut periculo exponat ꝓ iniquo deſiderio explēdo. Etiā
in hoc caſu defendens nō tā cenſet inuadentē occidere, q̄ ipſe
iniurioſe inuadens ſeipſum. ¶ Tertio videndū eſt an ꝓ con
ſeruatione honoris & famę licitū etiā ſit an nō iniuria inua=
dentē occidere. ¶ Pro deciſione huius q̄ſiti p̄ſuppono ꝙ fa
ma eſt illeſę dignitatis ſtatus legibus & moribus cōproba=
tus. l. cognitionū. §. exiſtimatio. ff. de va. & extraor. cog. Ex q̄
ſequit̄ nō omnis opinio vulgi temere cōcepta eſſe fama; cū
inſtar ſtultorū frequēter laudet reprobanda, & laudanda re=
probet. Secundo p̄ſuppono: ſicut hoſtē aggredi aut eundem
expectare eſt aliq̄n actus fortitudinis: ita ſimiliter & hoſtē
fugere: vt tertio Ethicorū tractatū de fortitudine morales
philoſophi tractare ſolent. Cū eñ homo etiā miles pōt fuga
vitā ſuā ſeruare, ſi ſua mors nullā vtilitatē neq; ſibi neq; alijs
neq; reip. ꝓ qua militat affert: nō ſolū pōt, verū etiā tenet vi
tā ſuā fuga ſeruare. Ex his ſequit̄ ꝓpoſitio rñſiua, ꝙ ꝓ cōſer
uatione honoris aut famæ apud ſtultā vulgi īperiti opinio=
nē nō licet neq; ſe periculo mortis exponere, neq; inuadentē
ꝓximū occidere: quāuis Bar. (quē doc. cōiter ſequunt̄) op=
poſitū ſenſerit in. l. vt vi. ff. de iuſti. & iure. Nec valet dicere
ꝙ famā negligens, in ſeipſum eſt impius, & in ꝓximos cru=
delis, q̄ inde ſcandalizant̄: q̄a hic nō eſt infamia magis q̄ ſi
peritus miles cōtra vulgi opinionē pericula declinet. Poteſt
etiā hanc infamiam abolere armorum exercitio, aut alijs di
cendo ꝙ fugerit ne proximo vitam adimendo, viam ſalutis
adimeret: propter quod, ſicuti dixi, poteſt in caſu ſalutē ꝓ=
priæ vitæ cōtemnere: ita etiā poſſet in caſu iacturā aut detri
mentū veræ famæ patienter ſuſtinere. ¶ Quarto inquirēdū
eſt an pro tuendis fortunæ rebus, q̄n aliter ſeruari non poſ=
ſunt, liceat auferre volentē occidere. Quod ſic apparet Exo=
di. xxij. vbi dicitur, Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens
fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus, percuſſor non
erit reus ſanguinis. Hoc autē tantum cōceſſum videt̄ ob ſo
lam cuſtodiā rerū. ergo pro conſeruatione rerū licet inuaſo

rem occidere q̄n aliter ſeruari nequeūt. cui cōſonat. l. furē. ff.
ad. l. cor. de ſica. quæ ſic habet, Furē nocturnū ſi q̄s occiderit:
ita demū impune feret, ſi parcere ei ſine ſuo periculo nō po=
tuit. In oppoſitū eſt textus in ca. ſuſcepimus. extra de homi=
cidio. vbi dicit̄ ꝙ expedit potiꝰ poſt tunicā relinquere pal=
lium, q̄ ꝓ cōſeruādis rebus vilibꝰ & tranſitorijs tā acriter
in alios exardeſcere, vt ꝓ illarū rerū cōſeruatiōe occidātur.
¶ Quātū ad preſentē quæſtionē inueniunt̄ varię ſenſiſſe do
ctores. Nā Barto. quē ſequunt̄ plures legiſtæ, & etiā quidā
ſummiſtæ, in dicta. l. furē, tenet eſſe licitū ꝓ tuitione bonorū
fortunæ occidere inuaſorē Doctores canoniſtæ in dicto ca.
ſuſcepimus. & in capi. interfeciſti. de homicidio, & etiā theo=
logi cōiter dicūt nō licere, niſi ſaltē ꝓ cōſeruatione rerū ſim
pliciter neceſſariarū ad vitā. Immo Scotus doctor ſubtilis
in. iiij. diſt. xv. (quāuis minus recte) dicit nō eſſe licitū princi
pibus ſeu cōmunitatibus occidere furē ꝓ ſolo furto ſeu ab=
latiōe rerū fortunæ. Itaq; horū opinionē tāquā verā ſequēs,
pro ſolutione huius quæſtionis pono hāc ꝓpoſitionē. Non
licet priuatę ꝑſonæ ꝓ ſola tuitiōe bonorū fortunæ inuaſorē
occidere. Probo: Secūdū Aug. primo de doctrina Chriſtia=
na, ille iuſte & ſancte viuit q̄ eſt rerū integer ęſtimator. Is ve
ro eſt qui ordinē diligēdorū ſeruat, vt inꝰ dilectione nō p̄fe=
rat qd' poſtponēdū eſt. ſed vita ꝓximi p̄ferēda eſt bonis for
tunæ. ergo &c. Minor patet per magiſtrū diſtin. xxix. iij. ſen
ten. vbi ordinē diligendorum ex charitate hunc eſſe dicit, vt
prius & magis diligatur qd' ſupra nos eſt. qd' eſt deus. Secū=
do qd' nos ſumus. Tertio qd' iuxta nos eſt: vtputa proxi=
mus. Quarto quod infra nos eſt, videlicet corpus, & exter=
na bona. Secūdo probo idem. extra articulū neceſſariæ defen
ſionis pro perſonali ſuiipſius vel ꝓximi iniuria repellenda
nulli priuatæ ꝑſonæ licet aliū occidere niſi in caſu ſpecialiter
à iure nō ſolū permiſſo, ſed etiam conceſſo Sed ꝓ conſerua=
tione rerum ius non cōcedit aliū occidere, licet in aliquibus
caſibus permittat. ergo &c. Minor patet: quia. l. furem. alle=
gata quæ magis concedere videtur quàm aliqua alia, dicit
quòd furem nocturnum occidēs, ita demum impune feret,

ſi parcere ei ſine periculo nõ potuit:nõ dicit ſine rei ſuæ peri
culo,quãuis cõiter doctores ſic ĩtelligãt,ſaltẽ legiſte.Nec va
let cõſequẽtia: Lex permittit hoc fieri,ſeu facientibus nullã
irrogat pœnã:ergo hoc eſt licitũ:ſicut occidẽti turpiter inuẽ
tũ cũ vxore,filia,aut ſorore vel matre,nullã infligit lex pœ-
nã:vt patet ex.l.qđ ait lex.§.qđ ait.ff.de adulterijs.neq; etiã
canõ ſi fuerit ſic inuẽtus clericus,pœnã excõicatiõis: vt pa-
tet ex cap.ſi vero.i.de ſñia excõicationis. Et tñ(vt etiã ſentit
Panor.in hoc cap.) talẽ ſic inuẽtũ occidẽs peccat:ſicut aper
te videtur dicere textus in cap.admonere. & in ca.inter hæc
xxxiij.q.ij.Sed pro ꝓpriæ iniuriȩ repulſione aut vitæ defen
ſione nõ ſolũ permittit lex,ſed etiã cõcedit exp̃ſſe in certis ca
ſibus extra articulũ neceſſitatis inuaſorem occidere:vt pa-
tet de aſſaſinis iam diffidatis & reipub.inimicis.de homi.in
ſexto,capit.pro humani.Sic etiã de nocturno agrorũ depo-
pulatore,& latrone publico,ac deſertore militiæ cõceſſum
videt̃.C.qñ vnicuiq; vindicare ſe ſine iudice licet.Et licet ti-
tulus vtatur verbo vindicare,improprie vtit̃:quia lex pri-
ma & ſecunda nõ loquũtur de vindicta priuatæ perſonæ,
ſed quã noĩe reipublicæ cõuenit inferre.Ad rationẽ,ante op
poſitũ dico cũ Auguſtino ꝙ furẽ nocturnũ ideo licuit occi
dere,quia nõ põt diſcerni ꝙ ad furandũ tantũ,nõ ad occidẽ
dũ venit:qđ in fure diurno cognoſci põt:ꝓpter quòd talẽ
nõ licuit occidere:vt patet Exodi.xxij.vbi dicitur: Quod ſi
orto ſole hoc fecerit:homicidiũ perpetrauit,& ipſe moriat̃.
Vel dici poteſt ꝙ in lege Moyſi ex ſpeciali legis cõmiſſione
ſeu cõceſſione licuit furẽ nocturnũ occidere, quẽadmodum
nũc licet nocturnũ populatorẽ agrorũ:vt dictũ eſt. Nõ eſt
igitur ratio diuerſitatis quã aſſignant multi doctores poſt
gloſſam dictæ.l.furẽ.videlicet ꝙ fur nocturnus non põt co-
gnoſci,& ideo ab eo nõ poſſent iudicialiter repeti furto ab-
lata:diurnus vero noſci põt:ꝓpter qđ poterit per iudicem
cõpelli ad reſtitutionem ablatorũ.Ad rationes ante oppoſi-
tum.Ad primam dico ꝙ ſicut nullus tenetur à ſe repellere
iniuriam cum vult pro exercitio patiẽtiæ illam tolerare:ita
ſi ſciat proximũ ſimiliter velle pati iniuriam,non obligatur
eum libe-

eũ liberare:qđ ĩtelligo de priuata ꝑſona:qa poteſtas ſeu cõ
ſulatus obligat̃ etiã volẽtẽ iniuriã pati liberare.Qđ ſi quis
cõtra hoc adducat textũ ca.ſi.xxiij.q.iij.vbi Augu.peccaſſe
dicit Iudæorũ populũ ꝙ nõ liberauerit Chriſtũ à morte,quẽ
tñ conſtat voluiſſe ꝓ redẽptiõe gñis humani pati:dico ꝙ
Aug ſi loquat̃ de populo apud quẽ auctoritas publica nõ
fuit.vult ꝙ peccauerit qa nõ ſciuit Chriſtũ oĩno velle pati,
neq; inquiſiuit an iuuari vellet.Vnde populus q nõ libera-
uit beatũ Andreã a paſſione iniuſte illata,à pctõ excuſatur,
qa rogauit populũ btũs Andreas vt nõ ĩpediret eius paſſio
nẽ.Ad ſecundã rationẽ dico ꝙ dictũ Ambroſij veritatẽ ha
bet qñ nõ cõſtat de iniuria patiẽtis.Vel dico ꝙ nõ nocetur
ei qui ab iniuria ĩferẽda ꝓhibet̃:cũ docuerit Amb.a ꝓximo
repellẽdã eſſe iniuriã,in cap.nõ ĩferẽda.ſuperiꝰ allegato. Ad
tertiã patet rñſio ĩ ſolutiõe ad tertiã rationẽ poſita cõtra pri
mã ꝓpoſitionẽ primi inquirẽdi,Vel dico ꝙ Aug.loquitur
extra caſum ineuitabilis neceſſitatis:cũ faciat differentiã in
ter militẽ q auctoritate publica fungit̃,& priuatã perſonã.
¶ Secũdus articulis eſt. An p̃dicta pietatis officia oblige-
mur exhibere ꝓximo inuito ſeu nolẽti? Qđ nõ,oſtẽdo tri-
bus medijs.Primũ eſt,Perfectio nr̃a conſiſtit in imitatione
Chriſti iuxta illud ſaluatoris Lucæ.vj .Nõ eſt diſcipulus ſu
pra magiſtrũ.perfectꝰ aũt oĩs erit ſi ſit ſicut magiſter eius.
& Mat.v.Eſtote ꝑfecti ſicut & pater veſter celeſtis ꝑfectꝰ
eſt.ſed deus inuitis bñficia nõ p̃ſtat ergo &c. Minor patet
Ezech.iij.vbi dñs prophetæ dicebat.Adhærere faciã linguã
tuã palato tuo:qa domꝰ exaſperãs eſt.Et apoſt.Actuũ.xiij.
iudæis dixit: Vobis oportebat primũ loq verbũ dei:ſed qa
repellitis illud,ecce cõuertimur ad gẽtes.Secũdo arguo ad
idẽ.Nõ obligamur ꝓximũ defendere niſi ꝓpter iniuriæ re-
pulſionẽ:ſed qñ nõ vult defendi,nulla fit ei iniuria.ergo &c.
Minor patet:qa vr̃ cõſentire in nocumẽti illationẽ.Iã ſcien
ti & cõſentienti nõ fit iniuria neq; dolus:vt habet regula iu
ris in ſexto.Etiam beneficiũ non cõfertur inuito.l.inuito.ff.
de reg.iur.Tertio ad idem.Ex ordine charitatis quiſq; ma-
gis obligat̃ ſibi q̃ alteri:quia vt dicit Philoſophus.ix.Ethi.

Amicabilia quæ ſunt ad alterū,ſunt ex amicabilibꝰ q̄ ſunt ad ſe.ſed patiēs iniuriā ſi nolit pōt ſe nō defendere:ergo alter nō obligatur eū nolentē defendere.Ad oppoſitū eſt ſentētia Aug.xxiij.q.iiij.ipſa pietes.❡Pro ſolutione huius articuli. Sicuti ſunt quatuor bonorū genera,vtpote fortunæ,famæ, corporis,& aīæ:pono quatuor ꝓpoſitiones.Prima eſt. Priuata ꝑſona nō obligat̄ ꝓximo inuito beneficiū defenſionis rerū ſeu bonorū fortunæ exhibere,niſi in caſu imminētis ſcādali.Patet veritas huius ꝓpoſitionis:qa obligatio tuēdi bona ꝓximi ſolū currit in fauorē ipſius:cui fauori qū eſt nolēs defendi,videt̄ renunciare:cū vnicuiq; renūciare liceat ei qd in eius fauorē eſt introductū.ca.ad apoſtolicā.extra de regula.Dico notāter priuata ꝑſona:qa poteſtas ſeu qui publica auctoritate fungitur,oīa crimina etiā nō requiſitus cohibere tenet̄.xxiij.q.v.ca.regū officiū.Dico etiā niſi in caſu imminētis ſcandali:qa ſi ex ablatione rerū iniurioſa veriſimiliter aliorū ſcandalū immineret,videlicet ꝙ is cui auferuntur bona,habet filias q̄ ob penuriā veriſimiliter ꝓſtituerent:qa tūc talis peccat nolēs defendi,ſi nō poſſit ꝑ ſe ſua tueri:obligamur ei inuito beneficiū defenſiōis præſtare in fauorē aliorū.❡Secūda ꝓpoſitio.Obligamur ꝓximi etiā nolentis ſeu inuiti famā defendere:quēadmodū & ipſe obligat̄:ne proximos ſcādalizet.Patet:qa ex iactura famæ vt in pluribus ſequit̄ aliorū ſcandalū.ſed illud ꝓhibere tenemur quantū poſſumus.ergo &c.Hinc ꝓpheta pſal.c.dicit,Detrahentē ſecrete proximo ſuo,hūc perſequebar.❡Tertia ꝓpoſitio. Nos obligamur membrorum & vitæ proximi ſalutem tueri ſiue volens fuerit ſiue inuitus,quādo ſine cauſa ratiōabili,vtputa ſine profectu virtutis,ipſe vel alius ei membra aut vitam auferret.Dico ſine profectu virtutis,qm̄ ſi propter martyrij palmam aut patientiæ profectum nollet defendi, non obligaretur priuata perſona eum defendere:ſecus de eo qui publica fungitur auctoritate:vt dictū eſt.Veritas huius ꝓpoſitionis patet ex Auguſtino in cap.ipſa pietas.xxiij.q.iiij. vbi dicit:Si duo aliqui in vna domo ſimul habitarēt,quam certiſſime ſciremus ruiturā:nobiſq; id prænūciantibus no-

lent credere,atq; in eadē manere perſiſterēt:ſi eos inde poſſemus eruere vel inuitos,vt vlterius redire ſub eius periculū nō auderēt:puto niſi faceremus,nō immerito crudeles iudicaremur.Cōfirmat̄ per gloſſam.lxxxiij.diſ.in prin.dicentē ꝙ medicus tenet̄ curare diuitē infirmū ei nolentē aliquid dare etiā ſuis expenſis.ſed ſi cōualuerit,repetet expenſas.Idē ſentit ſpeculator titulo de ſalarijs.§.quarto.❡Quarta propoſitio. Obligamur proximū etiā inuitū à detrimentis bonorū animę tueri.Veritas huius ꝓpoſitionis ſequit̄ ex p̄cedente ꝓpoſitiōe:vt patet per Auguſtinū in dicto capitulo,ipſa pietas. ſic dicentē:Quid igit̄ de opere miſericordię,qd ꝓ vita ęterna adipiſcenda,& pœna æterna vitāda hoībus debemus impendere,iudicandum eſt:ſi pro ſalute iſta nō ſolum temporali,verum etiam breui & ad tempus exiguum duratura ſic nos ſubuenire hominibus ratio vera & benigna compellit?
❡Ad rationes ante oppoſitum,ad primam dico ad maiorem ꝙ ſicut, ibidem dicit ſimilitudinem pro ſua conditione & modo:vt videlicet homo ſeruet quæ ad eius officium ꝑtinēt:ſicut deus ſemper ſeruat quæ ipſum decent,& ſuę maieſtati cōueniunt.quam ſimilitudinem dicit ſicut,in illo qd dicit Chriſtus Ioānis.xvij.Rogo pater vt omnes credituri ſint vnum,ſicut tu pater in me,& ego in te.vt patet ex cap. dānamus.extra de ſumma trinitate & fide catholica.❡Ad ſecundum dico ad probationem minoris quod nolens defendi non ſemper conſentit vt ei inferatur iniuria. Item nos obligamur inuitum defendere non tantum propter iniuriæ repulſionē,ſed propter aliorū ſcandalū vitandū,aut qa inutiliter pateretur:vt dictū eſt.Et ita maior illius rationis generaliter accepta nō eſt vera.❡Ad tertiā dico ꝙ minor eſt vera quando is cui iniuria infertur,vtiliter aut ꝓpter maioris mali vitatiōnē pati vult:quo caſu poſſumus ei beneficiū defenſionis nō impendere.❡Tertius articulus eſt, Vtrū dicta charitatis officia obligemur impēdere ꝓximo dū nobis rerū aut corporis periculū iminet.❡Pro deciſione materię p̄ntis articuli occurrūt tria dubia diſſoluēda.Primū,An ꝓ ſaluāda ꝓximi vita oporteat bōa fortunę diuitias et faculta

tes perditioni exponere.Secundū, Vtrū pro eius vita ſeruan
da liceat & etiā oporteat vitę ꝑiculū ſubire. Tertiū, Vtrū ꝓ
vita noſtri ꝓximi ſeruanda aut etiā procurāda oportet nos
nō ſolū periculo vitę exponere, verū etiā ipſam mortē obi-
re. ¶ Pro diſſolutiōe horū dubiorū pono tres ꝓpoſitiones
ſeu q̄ſtiones. Prima eſt. Pro redimenda ꝓximi vita a pericu
lo mortis ꝓpter eius demerita ꝑ iudicē ei infligēdę, nō obli
gamur pecunias ſeu noſtras facultates expēdere: qđ tamē fa
cere tenemur ſi ꝑ iniuriā aut ſine eius demeritis vel ex natu
rali cā ei mors immineret, niſi potior aliqua cā occurrēs nos
excuſet. Prima ꝑs huius ꝓpoſitionis patet, q̄a vt coerceant̄
atq; deterreant̄ malefactores, nō ſolū expedit, verū etiā neceſ
ſe eſt crimina eſſe punita: imò longe ſanctius eſt ſinere iuſti-
tiā fieri in terrorē aliorū, q̄ pręce aut pręcio homicidā aut la
tronē redimere, p̄ſertim in locis vbi cōiter talia ꝑpetrant̄. Se
cūda pars patet ꝑ illud Ambroſij. Si tēpore periculi quo iu
ſtus rapit̄ ad mortē, plus apud te pecunia tua valeat q̄ vita
morituri: nō eſt leue peccatū. lxxxvj. diſ. nō eſt ſatis. Patet ēt
ex hoc qđ ſuꝑius allegaui Prouerb. xxiiij. Erue eos q̄ ducū-
tur ad mortē: & q̄ trahunt̄ ad interitū, liberare ne ceſſes. Di-
xi in fine, niſi aliqua potior cauſa nos excuſet: q̄a in caſu poſ
ſet ſeruari pecunia ſi nobis aut alijs ſanguine magis cōiūctis
aut reipubli. vtilibus eſſet neceſſaria. ſed videat q̄ſq; ne mē-
tiat̄ ſibi iniq̄tas: & neceſſitatē fingat, q̄ vix inuenit̄ eſſe vti
litas. Similiter ſi eū qui neceſſitatē etiā extremā patit̄, aut cui
mors ꝑ iniuriā infligēda eſt, ſciā eē alijs aut reip. ꝑniciosum,
vt puta occultū hęreticū alios ſeducentem, blaſphemū, ſodo
mitā, latronem (vt apparet) incorrigibilē: nō teneor illum iu
uare, ſed licite permitto eū perire: quo caſu intelligendū eſt
illud Auguſtini: Vtilius eſurienti panis tollit̄, ſi de cibo ſe-
curus iuſtitiā negligat: q̄ eſurienti frangatur, vt iniuſtitię ſe
ductus acquieſcat. v. q. v. nō omnis. Similiter & illud qđ. ij.
Paralip. xix. dicit̄ de Ioſaphat, q̄ regi Achab impio in cauſa
tamē iuſta p̄bebat auxiliū: cui ibidē dicitur a dn̄o ꝑ ꝓphe-
tā: Impio p̄bes auxiliū: & his qui oderunt dominū, amicitia
iungeris: & iccirco irā dn̄i merebaris &c. ¶ Secūda propo-

ſitiō. Propter ꝓximū liberandū a morte nō obligamur nos
morti aut periculo mortis exponere, niſi vel ei vel alijs vita
ſua ſit neceſſaria ad pœnitentiā, aut ad impediendū grauē ali
quā ſcādali ſeu turbationis occaſionē: tamē ꝓpter pietatē in
ꝓximū exercēdā hoc nobis licitū eſt. Prima pars huius ꝓpo
ſitionis patet: q̄a regulariter præſertim cęteris paribus licitū
eſt nobis ꝓpriā vitā vitę ꝓximorū pręferre: vt patet ex ꝓ-
poſitionib9 & earū declarationibus quæ poſitę ſunt in. j. ar-
tic. Primam exceptionē videlicet niſi vita fuerit ei vel alijs
ad pœnitētiā neceſſaria, ꝓbo: q̄a obligamur magis ſalutē ꝓ-
ximi diligere q̄ noſtrā corporalē vitā: vt patet ex ordine dili
gendorū ex charitate, quē ponit Aug. j. de doctrina Chriſtia
na, & magiſter. in. iiij. d. xxix. Et. j. Ioā. iij. In hoc cognouimus
charitatē dei, quoniā ille ꝓ nobis animā ſuā poſuit: & nos de
bemus ꝓ fratribus animas ponere. Secūdā exceptionē decla
ro & oſtēdo, videlicet, aut ad impediendū grauē ſcādali aut
turbationis occaſionē &c. q̄a ꝓ publica vtilitate ſeu reip. pa
ce cōſeruanda ſe morti exponere, ad officiū virtutis fortitu-
dinis pertinet: ſicut patet ꝑ philoſophū. iij. Ethicorū. c. de for
titudine. Vnde ſi q̄s ſciret ex occiſione principis etiā iniuſti
ſeu tyrāni aut alicuius quē multū amat, graue periculū reip.
aut multis innocētibus imminere: deberet ꝓ eius liberatiōe
ab iniurioſa morte, ſeſe periculo mortis exponere. Vltima
pars p̄dictę ꝓpoſitiōs patet: q̄a p̄cipuus fortitudinis actus,
q̄ eſt morti ſe exponere, nō ſolū exerceri pōt licite dum cadit
ſub pręcepto, verū etiā dū eſt cōſilij. ob id excuſant̄ a pecca-
& maxime laudādi ſunt q̄ ꝓpter aliquā exhibendā pietatem
vt pote viſitatiōis, cōſolationis, ac ſalutaris admonitiōis, in
fectos peſte, aut alio cōtagioſo morbo laborātes viſitāt cū
veriſimili periculo īfectiōis: aut q̄ eos cuſtodiūt, ſeu ipſis ſer
uiūt, aut ad hoc faciēdū voto vl̄ ſacramēto ſeſe adſtrīgūt. at
tamē ob nullā vtilitatē ſeu ꝓ precio aut pecunia ſe periculo
mortis aut īfectiōis exponere, maximę eſt ſtultitię, & graue
peccatū: vt patet ex textu Hier. i. cap. vide. j. q. j. Vnde Cicero
libro officiorū primo. Fugiēdū illud ē, ne nos offeramus peri
culis ſine cauſa: quo nihil pōt eſſe ſtultius. In his tamē caſib9

pōt ſine peccato vitæ ſtipendiũ recipi,& opus ipſum pieta=
tis gratia exhiberi:vt in teſte depoſituro extra ciuitatē ſeu
locũ habitationis.Neq̃ etiã illicitũ eſt pro augmēto tolerã=
tiæ laborũ,fœtorũ & huiuſmodi ſtipendij augmentũ pete=
re,ſed nõ ob id ꝙ vitę periculo ſe exponit,cũ vita nõ ſit res
æſtimabilis pręcio.Tertia propoſitio.Pro reuocatione ꝓxi
mi à peccato,aut ꝑſeruatione à ſcãdali ſiue peccati ꝑiculo,
nõ tantũ poſſumus ſed etiã obligamur & ipſam mortē & il
lius periculũ ſubire.Patet veritas huius ꝓpoſitionis:q̃a ma
gis tenemur diligere ſalutē proximi,q̃ noſtrã corporalē vi=
tã,vt nũc pluries dixi.Itē per Auguſtinũ.i.Cõfeſſionũ dicē=
tē eos peccare qui ob metũ infamiæ aut cruciatus corporũ
corripere nolũt.Ex his ꝓpoſitionibus infero.Et ſi medicus
aduocatus à peſtifero vt eũ preſentialiter viſitet, & curet ſi
poſſit,non obligetur eũ viſitare niſi velit cũ veriſimili ꝑicu
lo infectionis mortalis:tñ ſacerdos etiã nõ curatus ab eodē
vocatus vt eius confeſſionē audiat:nõ obſtãte periculo in=
fectionis adire tenet̃ caſũ quo paſtor ſeu curatus abfuerit,
aut pręſens(quãuis illicite)audire noluerit.Patet veritas ſe
cundæ partis:q̃a currit caſus quo talis ſacerdos obligat̃ ex
talento clauis ſeu ordinis ſibi credito opari.Nec releuat ta=
lē presbyterũ ꝙ ſic laborãs via cõtritionis ſine cõfeſſiõe ſal=
uari pōt:quia fortaſſis hoc nõ faciet.Secundo via contritio
nis nõ eſt tã certa ꝓ conſecutiõe ſalutis,ſicut remediũ ſacra
menti confeſſionis.Demum ex omnibus prædictis hãc con
cluſionem reſponſiuam infero.Etſi non ſemper, tamē in plu
rimis caſibus obligamur proximum etiam nolētem aut in=
uitum ab oppreſſione iniuria aut morte liberare, quàmuis
id efficere non poſſimus ſine noſtro damno.aut proprię vi=
tę periculo.Sed contra hanc concluſionē arguit dñs Quod=
libetarius.Ad veritatē vitæ quæ omnibus eſt neceſſaria ad
ſalutem,requiritur vt homo ſupra ſe deum diligat, ꝓximũ
vero infra ſe,aut ſaltem non ſupra: ergo nunquam tenetur
quiſquam liberare ſeu tueri proximum cum proprię vitæ
periculo.Tenet cõſequentia:quia hoc faciens videtur dilige
re proximum plus quàm ſeipſum.Solutio.Nõ diligit proxi

mum ſupra ſe qui ob pietatem (quam poteſt proprię vitæ
præferre)ſe morti offert.aut eius periculo ſeſe exponit.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER q̃d Iob.xxi.c.domus impiorũ di
cunt̃ eſſe ſecurę & pacatę:cũ Eſa.lvij.dicat do=
minus:Nõ ē pax ĩpijs? Difficultas huius quęſtio
nis duos diuinę legis ꝑcones ſapientiſſimos pa
riter & ſanctiſſimos ĩ tãtũ olim ꝑplexos fecit,
vt curſum rerũ humanarũ attēdētes,de ęquitate viarũ domi
ni nutare viſi ſint.Vnde pſal.lxxij.inquit ꝓpheta: Mei autē
penè moti ſunt pedes,penè effuſi ſunt greſſus mei: q̃a zelaui
ſuꝑ iniquos,pacē peccatorũ vidēs.ĩ laborē hominũ nõ ſunt,
& cũ hominibus nõ flagellabunt̃.Et Hier.xij.magna cũ ad=
miratiõe inquit ꝓpheta loquens ad dominũ:Quare impio
rũ ꝓſperat̃ via bene eſt omnibus q̃ pręuaricantur,& inique
agunt? plãtaſti eos,& radicē miſerunt: ꝓficiũt,& faciũt fru
ctũ.Pro breui huius q̃ſtiunculę reſolutiõe prēmitto ꝙ ſicut
dicit Tho.ſecũda ſcd'ę.q.xxix.pax ꝓprie dicta & cõcordia
dit ferũt ſicut magis cõe & minꝰ cõmune.Omnis pax ē cõ=
cordia:ſed nõ omnis cõcordia eſt pax.Nã cõcordia ē diuerſo
rũ cordiũ cõformitas electionis,vt eadē velint,eadē reſpuãt,
Pax vero eſt ordinata cõcordia ſeu cõſenſio hominis nõ ſo
lũ cũ alijs,verũ etiã apud ſemetipſum:ita quòd eiꝰ appetitꝰ
rationalis videlicet & ſenſualis ĩ eadē recto ordine ferant̃,nõ
in diuerſa aut cõtraria.Nã ſi ratiõi ſenſualitas,viro mulier,
ſapienti ſtultus ſumma cũ cõſenſione imperet: cõcordia eſt,
nõ pax:quoniã rectitudo ordinis rerũ nõ ſeruatur.Hinc ab
Auguſt.xix.de ciuitate dei.c.xiij.definitur pax ꝙ eſt omniũ
rerum tranquillitas ordinis. Hoc præmiſſo reſpondeo ad
quæſtionem ponendo aliquas propoſitiones:Prima eſt:In
ſolis iuſtis ineſt pax. patet: quia ſicut quæſtione prætacta
articulo.iij declarat Thomas.pax eſt effectus charitatis, ſe=
cundum illud pſalmiſtę: Pax multa diligentibus legem tu=
am.ſed charitas in ſolis iuſtis ineſt, igitur & pax. Ob id
ſapiens Prouerbiorum.xvi.inquit: Cum placuerint domi=

no viæ hominis, inimicos quoqꝫ eius conuertet ad pacē. Et ad Roma.xiiij. Non eſt regnū dei eſca & potus: ſed iuſtitia & pax et gaudiū in ſpirituſancto. Secūdo patet idē: q̄a vt habetur Eſaiæ.lvij. Cor impij eſt quaſi mare feruēs, qđ quieſcere nō põt, ſed redūdant fluctus eius in cōculcationem & lutū. Vnde Philoſophus.ix. Ethicorū de impijs ſermonē faciēs ait: Diſſident ſecum ipſi, & alia volūt, alia cupiūt, neqꝫ ſecū ipſi cōgaudēt neqꝫ cōdolēt. eſt em̄ in ſeditione eorū animus: cum interdum propter improbitatem doleat ſi quibuſdam ſe abſtineat: interdū vero lætet, & modo huc modo illuc rapiať. ¶ Secūda ꝓpoſitio eſt. Cōcordia q̄ eſt pax generaliter dicta, aliq̄n inter impios inuenit, ſed momentanea, inſtabilis, & admodū rara ꝓbať ex hoc qđ ſcribit Iob. xxj.c. de impijs Ducūt in bonis dies ſuos, & in pūcto deſcēdūt ad inferna. Et pſalmo.xxxvj. Vidi impiū ſupexaltatū & eleuatū ſicut cedros libani: & trāſiui, & ecce nō erat: & non eſt inuētus locus eius. Cauſam aūt ꝓpter quā aliquātula & momētanea donanť tēporali pace aut ꝓſperitate, ſignat ꝓpheta ſupradicto pſalmo dicēdo: Quia nō eſt reſpect9 morti eorū, & firmamentū ĩ plaga eorū. hoc eſt (vt exponit Auguſtinus) q̄a poſt hāc vitā mors æterna a qua declinare non poterūt, itē & cruciatus gehēnæ certus firmus & ꝑpetuus eos manēt. ¶ Secūdo dico ꝙ hæc pax quā ſolam concordiā hoĩs cū alijs appellamus, rara inuenitur in impijs in potētatu cōſtitutis. Nā vt quidā ait, rara eſt cōcordia apud de imperio certātes. Et Prouerb.xiij. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Apud Xenophontem de tyranide inquit Hieronymus tyrannus ad Simonidē: Tantū boni eſt in amicitia, vt ad eā rem perficiendā, deorū atqꝫ hominū munera videantur concurrere. At huius rei tam bonæ tāqꝫ præclaræ nemo magis eſt expers quàm tyrannus. Nam cum inter parentes & liberos & fratres adinuicem viroſqꝫ & vxores omnium firmiſſimæ arctiſſimæqꝫ ſint amicitię, eaſqꝫ priuati homines diligentiſſime colant: ideo tamen ne hæ quidē amicitiæ valent apud tyrannos, vt ſæpe filius à patre, & pater a filio, & coniunx à coniuge, & frater à fratre necetur.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quid Sapiēs Prouerb.xvij. dicit Qui in ruina gaudet alterius, nō erit impunitus: cū Pſal.lvij. dicat ꝓpheta: Letabiť iuſtus cū viderit vindictā? Ex hoc dicto ꝓphetæ dogmatizarunt q̄dā hæretici ꝙ hō iuſtus deſiderare debet punitionē ſeu malū & vindictā hoĩm pctōrū, & de eorū aduerſitate & malo ſeu punitiōe tā tēporali q̄ꝫ ſpūali gaudere & lætari: qđ aperte repugnat verbo dñi Ezech.xxxiij. Nolo mortē peccatoris, ſed magis vt cōuertať & viuat. Secūdo patet falſitas hui9 hæreſis, q̄a aperte repugnat p̄cepto diligēdi ꝓximū, q̄ iuxta doctrinā Saluatoris Mat.v. & Luc.vj. iubemur diligere nō ſolū amicos, ſed etiā inimicos, eiſqꝫ bñfacere. ſed lętari de eorū malo ſeu aduerſitate, ꝑtinet ad odiū eorū: igiť nunq̄ꝫ licet. ¶ Pro rñſione ad hāc q̄ſtionē p̄mitto ꝙ cū ſecundū doctrinā Sapiētis. Prouer.xiij. deſideriū ſi cōpleať, delectat animā. nō magis licet de bono aut malo ꝓximi q̄ꝫuis inimici lætari aut gaudere, q̄ꝫ liceat ei malū optare, imp̄cari aut cupere. Hoc p̄miſſo pono aliq̄s ꝓpoſitiones. Prima. Gaudere de ruina alterius in malū culpæ qđ eſt pctm̄, ſemꝑ eſt peccaminoſum. patet, q̄a hoc ꝑtinet ad inuidentiā fraternæ gratiæ, q̄ eſt grauæ pctm̄: vt puta in ſpiritū ſctm̄. vt magiſter & cōiter docto. dicūt diſt.xliij.ij. ſentē. Secūdo patet idē, q̄a malū culpæ ſemꝑ excludit rectitudinē & æquitatē diuinæ legis ſeu voluntatis: de cuius excluſione gaudere, diabolicū eſt. Secūda ꝓpoſitio eſt. De ruina ſeu malo pœnæ ꝓximi, videlicet de morte, aduerſitate, ægritudine, infamia, inquātū eſt illius malū ſeu nocumentū, nunq̄ꝫ licet gaudere. ꝓbať: q̄a hoc mō nemini licet optare alteri malū, cū ſic velle alteri malū nō ſit aliud q̄ꝫ odire: qđ ſimpliciter eſt in ꝓhibitione. ergo nunq̄ꝫ licet gaudere de malo alterius inquantum hmōi. Tenet conſequentia ex præābulo p̄miſſo. Secūdo ꝓbatur: quia hoc modo gaudere de malo alterius. pertinet ad nocēdi & vlciſcēdi crudelitatem, quæ nulli licet. Quāuis em̄ princeps iuſtā & rationabilem cauſam habeat

inferēdi alijs bellū:ſi tñ aīo vlciſcēdi hoc faciat:iniuſtum eſt
bellū:vt no.gl.in ſumma.xxiij.q.ij.nocēdi cupiditas,vlciſcē-
di crudelitas,atq; īpacat9 īplacabilis aīus,libido dñandi.ſūt
q̄ in bellis iure culpant:igt Aug.eadē cauſa.q.j.c.qd culpat.
Tertia ꝓpoſitio eſt.Licitū ē gaudere de ruina ſeu malo pœ
næ alteri9 inquātū implet ex hoc ordo diuinæ iuſtitiæ pu-
niētis pctā,aut inquātum hoc malū eſt ꝓuocatiuū ꝓximi
pctōris ad pniam,ſeu īpediēs facultatē nocēdi ſiue lœdēdi ī-
nocētes.Ideo Iacob.i.dicit ſcriptura: Oē gaudiū exiſtimate
fratres mei cū in tētatiōes varias īcideritis:ſciētes ꝙ ꝓbatio
fidei vrę patiētiā operat.Et apl's.ij.ad Corin.vij.ſcribēs Co
rinthijs ait:Gaudeo,nō qa cōtriſtati eſtis,ſed qa cōtriſtati
eſtis ad pniam.In hūc em̄ modū lętabit iuſt9 cū viderit vin
dictā.Sed attēdat qſq; qđ ſequit,man9 ſuas lauabit ī ſangui
ne pctōris.Scđ'm Aug.lauat qs manus ſuas ī ſanguīe pctō-
ris,qn̄ vidēs pctōris pœnā,ſeu dei irā ſup impiū:cōfugiēdo
ad dei auxiliū ſeſe p̄ſeruat atq; corrigit à pctis:ne & ipſe pa-
rē aut maiorē dei irā īcurrat.aliq qui vel audiēs vel videns
aliorū ruinā ſeu afflictionē geſtit aut exultat,aduertat formi
dādā ſemp Saluatoris ſnīam Luc.xiij.cui cū qdā nūciaret de
Galilæis quorū ſanguinē Pilatus miſcuerat cū ſacrificijs eo
rū,rn̄dēs dixit illis:Putatis ꝙ hi Galilæi præ oībus Galilęis
peccatores fuerint,qa talia paſſi ſunt? Non,dico vobis:ſed
niſi pœnitētiā habueritis,oēs ſimiliter peribitis ſicut illi de-
cē & octo ſupra quos cecidit turris in Syloe,& occidit eos.

Alia q̄ſtio per eundē Louanij prælecta.

QVAERITVR VTRVM
ſtudētes beneficiati ꝓpter ſtudiū ex-
cuſentur à lectione horarū. Et appa-
ret ꝙ ſic,tali medio.ſicut dicit.c.vni-
co de cler.nō reſidē.lib.vj.ꝓpter eui-
dentē eccleſiæ vtilitatē aliquis excuſa
tur ab intereſſendo diuinis officijs in
eccleſia,ſic ꝙ licite recipiūt & poſ-
ſunt retinere diſtributiones quæ ſolis reſidentibus & diuino
intereſſentibus officio diſtribui ſolent,quas aliter recipere

nō poſſent:vt patet ex cōſtitutiōe illi9 capituli.Sed ſtudiū,
maxime ſacrarū literarū,eccleſiæ vr̄ ſumme vtile:qa ſicut di
cit in.c.cū ex eo.de elec.& ele.poteſtate lib.vj.vniuerſalis ec-
cleſia ad ſui regimē viris literatis q̄ maxime noſcit indigere.
ergo clerici ſtudētes nō ſimulate,ſed vere,vident ꝓpter vti-
litatē ſtudij excuſari à lectione horarū canonicarū,etiā ſi fru
ctus ſuorū bn̄ficiorū recipiāt.❡Secundo arguit ad idē: ali-
quibus laicis dant ab eccleſia decimę aut alia ſtipēdia ex pa
trimonio crucifixi ꝓpter aliqua ſeruitia p eos eccleſiæ exhi-
bita:& tñ nullus dicit eos obligatos ad horas canonicas le-
gēdas.ergo ſimiliter veri ſtudētes q fructus bn̄ficiorū ſuorū
in ſtipendiū laborū ſuorū recipiūt,vident poſſe excuſari ꝓ-
pter laborē & vtilitatē ſtudij à lectione horarū canonicarū.
❡Ad oppoſitū videt eſſe apl's.j.ad Corin.ix.Neſcitis qm̄ q
in ſacrario operant:quę de ſacrario ſunt,edūt: & qui altario
deſeruiūt,cū altario pticipant:in quo verbo apoſtoli funda
tur.c.cū ſecundū aplm̄.de p̄ben.& dignita.❡In hac quęſtio
ne eſt opinio quorundā ꝙ oēs clerici ſiue in minoribus ſiue
in ſacris ordinibus cōſtituti obligant oī die legere horas ca
nonicas.Quā opinionē videt ſequi gl.fi.in.ca.j.de celeb.miſ.
& Inno.ibidē circa principiū.cuius opinionis fundamenta
ſunt aliqua.Primū ex.c.clerici.xcj.di.clerici q ad opus ſan-
ctū adeſſe contēpſerint,ſecundū arbitriū epiſcopi eccleſiaſti
cā ſuſcipiāt diſciplinā.&.xcij.diſt.c.fi.dicit textus,Si quis p̄-
ſbyter aut diaconus vel quilibet clericus eccleſię deputatus
in quolibet loco fuerit in quo eccleſia eſt,& ad quotidianū
pſallendi officiū matutinis vel veſpertinis horis ad eccleſiā
nō cōuenerit:deponat à clero:ſi tamen caſtigatus veniā ab
epiſcopo per ſatiſfactionem noluerit promereri. Secundum
fundamentum tangit Panor.c.j.de celebra.miſſa. credens il-
lud eſſe de mente iuris diuini & humani,ꝙ eo ipſo quo qs
promouetur ad ordines etiam non ſacros,in ſortem domini
aſſumitur,& tranſfert ſe in deū & eccleſiam. nam ſicut dici
tur.xxj.diſt.c. cleros & clericos. Cleros græce,ſors eſt latine
vel hęreditas.Propterea ergo dicti ſunt clerici,quia de ſorte
dn̄i ſunt,vel quia dn̄i partem habent. Generaliter autem cle

rici nūcupant̃ oēs qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt:quorū
gradus & noīa ſunt hęc,oſtiari9,pſalmiſta,lector,exorciſta,
acolythus,ſubdiaconus, diaconus, p̃ſbyter,ep̄s,&.xij.q.j.c.
clericus.q(inqt textus Hiero.)clerici dicunt̃,ꝗa de ſorte dn̄i
ſunt:vel ꝗa ipſe dn̄s ſors.i.pars clericorū eſt. ꝓpterea talē ſe
exhibere debet clericus,vt ipſe poſſideat dn̄m, & ipſe poſſi=
deatur à dn̄o.&.c.ſeq.Cui portio deus eſt,nihil debet curare
niſi deū:ne alterius ip̄ediat̃ neceſſitatis munere.& hæc vr̃ eē
cā ꝓpter quā priuilegia im̄unitatis & libertatis eccleſijs &
eccleſiaſticis ꝑſonis ſunt cōceſſa.V n̄.C.de ſacroſanc.eccle.l.
placet.§.primo dicit̃.Prima quippe illius vſurpatiōis cōtu
melia depellenda eſt ne p̄dia vſibus celeſtiū ſecretorū dedi=
cata,ſordidorū munerū fece vexent̃.& de ep̄is & cle.l.p̃ſby=
teros.dicit textus.Preſbyteros,diaconos, ſubdiaconos, atꝫ
exorciſtas, & lectores & oſtiarios ꝑſonaliū munerū exper=
tes eſſe p̄cipimus.Idē expreſſe tenet noua cōſtitutio Federi=
ci imperatoris,itē nulla cōitas.q̄ eo.tit.inſerit̃. Propter eādē
cām etiā de iure clerici à poteſtate iudicis ſecularis eximunt̃
in ca.cū nō ab hoīe.de iudi.& ideo in recōpenſam horū bn̄=
ficiorū dicūt p̄dicti doc.quoſdā clericos etiam in minoribus
cōſtitutos eſſe obligatos ad ſeptē horas canonicas non ſolū
humano iure ſiue poſitiuo,ſed etiā diuino:qđ fundāt ex ver
bo ꝓphetæ Pſal.cxviij.dicentis. Septies in die laudē dixi ti=
bi &c.Dicunt tn̄ iure diuino eos ſolos eſſe adſtrictos ad ſe=
ptē horas canonicas: hoc eſt ad ſepties in die orandū & deū
laudādū.ſed ad modū hūc determinatū legēdi horas ꝗ eſt ī
vſu & cōſuetudine ecc̄liarū,ſolo iure poſitiuo obligari, qn̄
talis modus legendi horas,vt puta ꝙ tales aut tales pſalmi
aut oratiōes legant̃,accidit ex inſtitutione p̄latorū eccleſiæ.
Sed ꝗa hæc opinio in ſua generalitate cōiter nō recipit̃ nec
tenet̃,neꝫ etiā eius veritas efficaciter cōcluditur ex motiuis
ſeu fundamentis pro ea adductis,ſicut in ſequēti declarabit̃:
ideo ꝓ reſpōſione ad queſtionē & illius declaratione pono
aliquas ꝓpoſitiones ſeu cōcluſiones.Prima.Clerici ſacris or
dinibus ſiue aliq̄ ſacro ordine inſigniti, vtputa ordine ſub=
diaconatus,diaconatus,aut p̃ſbyteratus, ſimiliter & clerici

beneficiati:ex ſtatuto & ordinatiōe eccleſiæ obligant̃ ad ho
ras canonicas.Hæc ꝓpoſitio probat̃ extra.c.j.de cele.miſſa.
qđ ſecundū archidiaconū etſi.xcj.diſ.ponat̃ ꝓ palea, tn̄ in ti
tu.de celebr.& de diuinis officijs ponit̃ pro grano: vbi tex.
ſic dicit:Pręſbyter mane matutinali officio expleto penſum
ſeruitutis ſuæ,videlicet primā,tertiā,ſextā,nonā, veſperāꝗ
perſoluat:ita tn̄ ꝙ in horis cōpetentibus iuxta poſſibilitatē
aut à ſe aut à ſcholaribus publice cōpleantur.Et ꝗa aliꝗs ꝓ
teruire volens dicere poſſet hoc ca.loqui de p̃ſbytero, nō de
alijs clericis nō p̃ſbyteris:in cōfirmationē poſitæ huius ꝓpo
ſitionis adducit̃.c.dolentes.eo.ti.qđ ſic ſe habet:Dolentes re=
ferimus ꝙ nō ſolū quidā minores clerici,verū etiā aliqui ec=
cleſiarū p̄lati circa comeſſatiōes ſuꝑfluas & cōfabulatiōes
illicitas(vt de alijs taceamus)fere medietatem noctis expen
dunt,& ſomno reſiduū relinquentes,vix ad diurnū cōcentū
&c.In fine vero ponit̃ hęc clauſula:Hæc igit̃ & ſimilia ſub
pœna ſuſpēſiōis pœnitus inhibemus,diſtricte p̄cipientes in
virtute diuinę obedientiæ vt diuinū officiū nocturnū pari
ter & diurnū quantū eis dederit deus ſtudioſe celebrent pa=
riter & deuote.Ex qua ꝑticula textus finali ad primā relata
(vt debet)manifeſte ſequitur ꝙ nō ſolū p̃ſbyteri, ſed etiā alij
clerici p̃ſertim bn̄ficiati obligantur ad horas canonicas de=
uote legēdas.Idē etiā patet ex.c.Eleutherius.xcj.diſt.vbi Pe=
lagius papa Eleutherio fr̄i & coep̄o mādat vt clericos ſuos
cōtra canones ſuperbientes debita obiurgatiōe cōpeſcat,&
modis oībus vigilijs & eccleſiaſticis officijs(vt exponit gl.)
vacare cōpellat.Et manifeſte apparet veritas dictæ ꝓpoſi=
tiōis ex.c.fi.xcij.diſt.ſupra allegata.Sed ꝗa aliquis q̄rēs excu
ſatiōes in peccatis dicere poſſet hos textus loqui de horis ca
nonicis dicēdis in eccleſia,& de clericis & p̃ſbyteris ꝗ ad ho
ras canonicas obligant̃ ratione ſtipēdij qđ recipiūt, aut ra=
tione beneficiorū in quibus reſident:nō aūt vident̃ cōclude
re eos eſſe obligatos ꝗ ex legitima cauſa ſunt abſentes,quo=
rū noīe officiū in eccleſia fieri debitū, ꝑ alios fit & ſupplet̃:
ideo cōtra hāc ſolutionē pono hāc ſecundā ꝓpoſitionē,ꝙ p̄
dictæ cōſtōnes iuris & aliæ nō ſolū obligāt clericos de ꝗbus

loquitur prima propoſitio, ad legendum ſeu canendũ horas canonicas in eccleſia: verũ etiã ad priuate eas legendũ ſi in eccleſia nõ legãt: ſuppoſito etiã ꝙ ex cã legitima ſint abſentes. Veritas huius ꝓpoſitionis (ſicut etiã ſentit Panor.) patet ex. c. j. de cele. miſ. vbi in principio cõcedit clerico ſeu p̃sbytero vt poſſit de mane dicere officiũ vſq; ad veſperas incluſiue: qđ intelligi debet in priuato, qñ ꝓpter occupatiões officio in eccleſia canendo intereſſe nõ põt: q͞a de officio horarum publice in eccleſia faciendo ſubdit ibidẽ ꝙ horis cõpetentibus iuxta poſſibilitatẽ aut à ſe aut à clericis publice cõpleat. Idẽ etiã videt ſatis efficaciter oſtendi ex cle. ſecunda de celeb. miſ. vbi papa vnà cũ concilio Vienneñ. clericis tã religioſis q̃ alijs domeſticis cardinaliũ ſacroſanctæ Romanæ eccl'iæ ac quorũcunq; pontificũ gratiã & cõione apoſtolicæ ſedis habentiũ indulget ex ſpeciali gratia vt illud idẽ officiũ qđ ibidẽ cardinales ſeu põtifices dicerẽt, licite dicere valeãt, nec ad dicendũ aliqd aliud teneant. Ex quo manifeſte ſequit ꝙ papa & cõciliũ p̃ſupponũt & tenẽt p̃dictos clericos q regulariter abſunt ab eccleſijs i quibus officiare deberent, eſſe obligatos ad legendũ in priuato horas canonicas: aliter nõ eſſet opus eis concedere ex ſpeciali gratia tale priuilegiũ: q͞a ſi nõ eẽnt obligati: ſicut poſſent nõ legere licite, ita poſſent vbi legere vellent ſe conformare in officio cui vellent, ſine quocũq; priuilegio. Idẽ profecto ſenſit et tenuit ſacroſancta ſynodus Baſilienſis q̃ seſſione. xxj. de modo legẽdi horas canonicas extra chorũ. ſic ſtatuit: Quoſcũq; bñficiatos ſeu in ſacris conſtitutos, cũ ad horas canonicas teneant, admonet hæc ſancta ſynodus, ſi oratiões deo acceptas fore cupiũt, vt nõ in gutture vel inter dentes ſeu deglutiendo aut ſyncopãdo dictiones, nec colloquia nec riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli ſiue aſſociati diurnũ nocturnumque officium reuerenter verbis diſtinctis peragant, & tali loco vnde à deuotione non retrahantur: ad quã ſe diſponere & præparare debẽt. Ex quo aperte habetur ꝙ hæc ſynodus tenuit p̃dictos clericos ab eccleſijs ſuis abſentes eſſe obligatos ad legendum in priuato horas canonicas. ℂ Tertia propoſitio. Clerici non beneficiati, neq; aliquo ordine ſacro inſigniti, ſed ſola ſimplici tõſura aut minorib9 ordinibus, nõ obligant ad horas canonicas. Veritas huius ꝓpoſitiõis patet ex cõſtitutiõe Baſileñ. ſynodi mõ allegata: q̃ ſpecialiter dicit quoſcũq; bñficiatos vel in ſacris cõſtitutos teneri ad horas canonicas: ꝑ qđ innuit alios ad eas eſſe de iure obligatos. Nã ſicut (vt dicit textus. c. q͞lis hic q͞ſq;. xxv. di.) qđ de vno negat, cõſequẽs intellectus eſt vt de q͞duſdã cõcedat: ita (vt notat gloſſa illius. c. cũ ſuis cõcordãtijs) qđ in iure de aliquo aut aliquibus dicit ſeu aſſerit, videt de alijs negari, p̃ſertim qñ ſunt cõſtitutiões pœnales ſeu oneroſæ, q̃ nõ ſunt extra ꝓprios terminos trahẽdæ & leuiter extẽdẽde: vt notat gl. in. c. ſciãt cũcti. i verbo alios. de elec. pote. li. vj. Itẽ generalis cõſtitutio eccleſiæ hoc habet, vt hmõi clerici nõ reputent obligati ad horas canonicas: ꝓpter quã Panor. c. j. de celeb. miſſa. credit eos poſſe excuſari. arg. c. cũ dilect9. de cõſuetu. Nã cõſuetudinis vſuſq; lõgæui nõ eſt vilis auctoritas. ca. ſeq. & xj. diſt. c. cõſuetudinis. & in his rebus in q͞bus nil ſtatuit diuina ſcriptura, mos ꝓp'li dei et iſtituta maiorũ ꝓ lege tenẽda ſũt. ibidẽ. c. i his reb9 Manifeſtũ eſt etiã eccleſiã nõ voluiſſe clericos ratione ſimplicis tõſuræ eſſe adſtrictos ad lectionẽ horarũ canonicarũ: q͞a admittit pueros q ſeptimũ ętatis annũ attigerũt, poſſe tõſurari: vt notat glo. ſuꝑ verbo infanti. in. c. nullus eps. de tẽp. ordi. lib. vj. & fundat in. c. de his. xxviij. diſt. certum aũt eſt in illa ætate paucos aut nullos inueniri idoneos ad lectionẽ horarũ canonicarũ. ergo. ℂ Quarta ꝓpoſitio. Clerici bñficiati qui nõ ſunt in ſacris conſtituti ordinibus, ſi nullos fructus aut nulla emolumẽta ſuorũ beneficiorũ recipiãt, nõ obligãtur ad horas canonicas: ſed ſolũ, qñ aliquid ex fructibus beneficiorũ ſuorũ recipiunt, aut incipit eis currere tẽpus pro quo in fine anni ſunt ex hmõi fructibus aliquid recepturi. Secũda pars huius ꝓpoſitiõis patet ex ijs quæ adducta ſũt in cõfirmatione primæ ꝓpoſitionis. Vnde Hoſtieñ. in ſumma in titu. de celeb. miſ. dicit ꝙ oẽs tenentur, etiam ſi ab eccleſia tenuem haberent ſuſtentationem: & ſibi imputent ꝙ

tale beneficiũ acceperũt.fundat in ca . horrendus.xxxij.q.v. cuius ca.textus nihil ad ꝓpoſitũ facit.ſed melius & efficacius hui9 dicti veritas fundat in ca.clericus victũ.xcj.diſti. vbi dicit textus loquẽs de clerico quẽ fructus ſui bñficij alere nõ poſſunt:Clericus victũ & veſtitũ ſibi artificiolo vel agricultura abſq; officij ſui dũtaxat detrimento ꝑparet.Ex quo textu ſequit ꝙ clericus tenues fruct9 bñficij recipiens vt ex eis viuere nõ poſſit obligatus manet ad lectionẽ horarũ canonicarũ.& ſimile hr̃ i põt ex.c.ſ.de celeb.miſſa.Prima pars huius ꝓpoſitiõis oſtendit:qa tota,ratio ꝓpter quã eccleſia voluit bñficiatũ ad legẽdũ horas canonicas eſſe obligatũ,accipit ex ap̃lo.ſ.ad Cori.ix.Qui altario deſeruiũt,cũ altario participãt,& ecõtra:ſicut apparet ex ca.cũ ſecundũ ap̃lm.de p̃bẽ.& digni.vbi ſic habet textus in prin.Cũ ſecũdum apoſtolũ q altari ſeruit,viuere debeat de altari:& q ad onus eligit,repelli nõ debet a mercede:patet a ſimili vt clerici viuere debeãt de patrimonio crucifixi,cui9 obſequio deputant &c.Idẽ hr̃ ex.c.extirpãdæ.eo.tit.Secũdo oſtẽdit eadẽ veritas ex regu.iuris in.vſ.Qui ſentit onus ſentire debet & cõmodum.& ecõtra,q̃ ex reg.iur.ciuilis eſt ſumpta.l.ſecundũ naturã.ff.de reg.iu.q̃ ſic dicit:Secũdũ naturã eſt cõmoda cuiuſq; rei eũ ſequi quẽ ſequunt incommoda.Tertio aperte videt idẽ aſſerere apoſto.ſ.ad Corin.ix.vbi dicit illud,Nõ alligabit os boui triturãti:ſcriptũ eſſe ꝓpter nos:qm̃ debet in ſpe qui arat arare:& q triturat,in ſpe ꝑcipiendi fructus.vbi dicit Ambro.ſup verbo nõ alligabis,ita:dñs ordinauit ijs q euãgeliũ annunciãt,de euãgelio viuere.ipſa em̃ naturalis ratio hoc habet,vt qs inde viuat,vbi laborat:quã rationem deus naturæ & cõuerſationi humanæ decreuit.Hic Nume. xviij dicit dñs ad Aarõ,Filijs Leui dedit oẽs decimas Iſrael in poſſeſſionẽ pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis.&.ij.Paralip.xxxj.rex Ezechias præcepit populo habitanti Hieruſalem vt daret partem ſacerdotibus & leuitis,vt poſſent vacare legi dei.Et mirũ eſt Petrum de Pal. in.iiij.diſt.xv.q.v.arti.ſ.gñaliter aſſeruiſſe quoſcunq; beneficiatos exiſtentes in pacifica poſſeſſione.aut ſi non ſint, ſed eorum

torũ negligẽtia accidit,eſſe obligatos ad horas canonicas ſiue aliquid recipiãt ex fructibus beneficiorũ ſuorũ,ſiue nõ: qđ (ſicut ex præmiſſis patet) non videt veritatẽ habere,niſi ſaltẽ qñ habenti poſſeſſionẽ beneficij fructus debent de iure ſeu cõſuetudine,ſic ꝙ ſine eius cõſenſu nõ poſſent alteri applicari.ſi vero habẽs bñficiũ,ſolũ poſſit ꝑcipere fructus bñficij ex gratia aut priuilegio,& ideo nullos fructus beneficij accipit:nõ credo eũ obligatũ ad horas canonicas legẽdũ. Nec eſt neceſſariũ ſequi ſentẽtias doctorũ multorũ, vbi rationes efficaces aut multũ ꝓbabiles nõ habẽt:vt docet Augu.in.c.ego ſolis eis ſcripturis.ix.diſt.& ad cõtrariũ ratiões ꝓbabiles adduci poſſint.Quinta ꝓpoſitio. Clericus beneficiatus excõicatus ſi nõ ſit in ſacris ordinibus cõſtitutus ꝓ tẽpore quo manet excõicat9 , nõ videt eſſe obligatus ad legendũ horas canonicas.Patet ex præcedenti ꝓpoſitione,& eius ꝓbationibus:quia talis pro rata tẽporis quo manet excõmunicatus & irregularis,quãuis nõ ſit bñficio priuatus, eſt tñ perceptiõe fructuũ ſeu emolumentorũ beneficij ipſo iure priuatus:& ſi quos fructus recipiat ꝓ ratã illius temporis,obligatur illos reſtituere.vt eſt cõis ſentẽtia multorum doctorũ,fundata extra de appel.in.c.paſtoralis.vbi dicit tex. in fine ꝙ illi ꝓuentus eccleſiæ merito ſubtrahunt.glo.rationẽ aſſignans illius dicit.Qui em̃ extra eccleſiã eſt,nihil nõie eccleſiæ põt poſſidere.xxiij.q.vij.c.quicũq;.&.c.ſi de rebus &c.vñ poſt longã diſceptationẽ dicit gloſſa in fine,Ego credo licet depoſito ꝓuideatur,ne in cleri opprobrium mẽdicare cogatur:ꝙ excõmunicato in nullo ſit prouidẽdũ,qui cõtemnit claues eccleſiæ,niſi forte fame periret. Hanc opiniõnẽ gloſſe ſequũtur Panor.Ioã.Andr.& plures alij doctores in dic.c.poſtoralis.ſecundum quorum opinionẽ propoſitio nunc dicta veritatẽ habere videtur:non ſecundũ aliorum opinionem,qui ponũt excõmunicatũ nõ eſſe ipſo facto priuatũ fructibus ſuorũ beneficiorũ.ſed textus videtur magis fauere alteri opiniõi,ſi bene cõſideretur & põderetur. Nam textus illius capituli reſpõdẽs ad ſecundam quæſtiõẽ dicit & cum excommunicatio executionem ſecum trahat,& per

denunciatiõem excõmunicatus nõ amplius ligeť, nõ obſtã
te appellatione poſt ſententiam excõmunicationis latam
ante illius denunciationem interpoſita põt iudex qui tulit
ſentẽtiam excõicationis, ipſum excõmunicatum denuncia
re, vt ab alijs deuitetur: & illi excõmunicato merito ſubtra
huntur fructus eccleſiaſtici, cui eccleſiæ cõmunio negatur.
Ex quo cõcludit Panor. ꝙ ſubtractio fructuum ideo nõ ſuſ
pendiť ꝑ appellationẽ, qa oĩno ſequiť ipſam excõicationẽ.
Notãter dictũ eſt in dicta ꝓpoſitione de beneficiato excom
municato q nõ eſt in ſacris: q excommunicatus irregularis
ſuſpenſus aut depoſitus habẽs aliquem ſacrorum ordinum:
ꝓpter ordinem quẽ retinet, licet ſit illius ordinis miniſterio
ſeu executiõe priuatus, obligatur ad horas canonicas, vt vi
detur eſſe cõmunis theorica doctorũ: priuate tamẽ eas dice
re debet. nõ cũ alijs publice ĩ eccleſia. Motiuũ Angeli in ſum
ma tit. de horis canonicis, q cũ alijs pluribꝰ doctoribꝰ videť
tenere oppoſitũ prędictæ cõcluſionis, cũ non ſit multũ effi-
cax: licet ab eius opinione recedere. Adducit enĩ primã gloſ.
c. legi. xvi. q. j. quæ dicit nullũ criminoſum ex ſuo crimine cõ
modũ debere reportare: ꝙ ꝗꝫ friuolũ ſit, cuilibet mediocri-
ter docto facile eſt videre. Sexta ꝓpoſitio. Clericꝰ q nõ eſt ĩ
ſacris cõſtitutꝰ, nec habẽs beneficiũ ex quo aliqd recipiat,
ſed ſolũ ĩ recõpẽſam bñficiorũ dimiſſorũ aut alio licito mo
do habet penſionẽ aut penſiones aſſignatas ad fructus bñfi
ciorũ aut monaſteriorũ: nõ obligať ꝓpter illas pẽſiones ad
horas canonicas. patet veritas huius ꝓpoſitiõis ex pdictis.
qa onꝰ legẽdi horas canonicas ĩuenit ex cõſtitutiõibꝰ & cõ
ſuetudine eccleſiæ tantũ impoſitũ alicui ratione ordinis ſa-
cri aut beneficij cuius fructus pcipit. Sed contra hãc ꝓpoſi
tionẽ videť militare v̄bũ apoſtoli ſupra allegatũ: Qui de al
tario viuit &c. Cũ igiť prędicti viuãt de patrimonio cru-
cifixi, videť ꝙ etiã ſeruire debẽt ꝑ lectionẽ horarũ, ſicut bñ-
ficiati teneň. Dicẽdũ ꝙ neqꝫ ex illo v̄bo apl'i, neqꝫ ex alio paſ
ſu ſcripturę ſacrę cõcludi põt aliqͦs eccleſiaſticos eſſe obliga
tos ad horas canonicas, ſꝫ ſolũ ꝙ ſũt obligati ad orãdũ, vel
alio modo deo et eiꝰ eccl'ſiæ ĩ ſpiritualibꝰ ſeruiẽdũ: ꝗꝫ obli-

gationẽ ad orãdũ quãtũ ad aliqs videlicet bñficiatos & ĩ ſa
cris cõſtitutos eccleſia limitauit & ſpecificauit ad ſeptẽ ho
ras canonicas q̄tidie legẽdas deuote, alios relinquẽs ſub gña
litate: & ideo illos de quibus loquiť ꝓpoſitio, cõcedẽdo eſſe
obligatos ad orãdũ pro illis q eccleſiæ fructus & emolumẽ-
ta q̃ pcipiũt, & patrimoniũ & redditus cõtulerũt ꝓ reme-
dio peccatorũ, vel ꝓ ſalute ac quiete animarũ ſuarũ, vt diciť
ĩ. c. indigne. xij. q. ij. ſed nõ obligať ad illũ ſpecialẽ modũ orã-
di q eſt ꝑ horas canonicas. Septima ꝓpoſitio, Laborãtes ali
quo morbo, ſimil'r ſenes ĩpotẽtes quos lectio horarũ cano-
nicarũ notabiliter grauat aut lædit ꝓpter corporis aut ſen-
ſuũ diſpoſitionẽ, nõ ꝓpter tędiũ aut deuotiõis defectũ: excu
ſanť, à lectione horarũ canonicarũ, nec obliganť ꝑ alios face
re legi: ſi tñ cõmode poſſunt in recõpẽſam ſuas oratiões di
cere, dicant. ꝙ ſi tãta ſit infirmitas, vt ſine notabili læſiõe ni-
hil legere poſſint, ſimpliciter liberanť, vt eſt cõis ſentẽtia do
ctorũ, qui hãc materiã ptractãt, arg. c. ſignificatũ. de p̃bẽ. &
digni. & habeť expreſſe. c. j. xcj. diſt. & etiã. c. clericus victum.
vbi diciť in fine, Clericus qui abſqꝫ corpuſculi ſui inæqualı
tate vigilijs deeſt. i. horis canonicis (q̃ dicunť vigiliæ ſecũdũ
Franciſcũ de zaba. qa cũ vigilia & attẽtiõe dici debẽt) ſtipẽ
dio priuatus excõiceť. Ex quo ſequiť arg. ab exceptiua ad al
terã exponentiũ, ꝙ ꝓpter ęgritudinẽ aut corporalẽ impotẽ-
tiã clericus excuſať ab officio diuino. & ꝗꝫuis textus loquiť
de vigilijs & de diuino officio qđ fit ĩ eccl'ia, ſimilis tñ ratio
eſt de horis legendis priuatim extra eccleſiã: qm̃ lex debet eẽ
iuſta, honeſta, poſſibilis &c. iiij. diſt. erit aũt lex. Octaua pro
poſitio, Studentes bñficiati aut in ſacris ordinibus cõſtitu-
ti, ꝓpter ſtudiũ nõ excuſantur à lectiõe horarũ canonicarũ.
Hanc propoſitionẽ ponit virtualiter beatus Tho. Quodli.
vj. art. viij. vbi quærit vtrũ clericus bñficiatus in ſcholis exi
ſtẽs teneať dicere officiũ mortuorũ. Ad quã q̄ſtionẽ reſpon
dens dicit, Clericus beneficiatus in aliqua eccleſia teneť di-
cere officiũ ſecundũ illius eccleſiæ modũ. Et cõſiderandũ ꝙ
officiũ mortuorũ aliqñ in eccleſia diciť ſicut ordinarie ꝑti-
nẽs ad eccleſiæ officiũ, ſicut in tota eccleſia in die animarũ

dicit officiũ ꝓ mortuis,& in qualibet eccleſia eſt aliqua ſu
per hoc ſpecialis cõſuetudo,vt ꝙ dicat ordinarie officium
mortuorũ ſemel in ſeptimana,vel qualitercunq; aliter ſcd̃m
certũ tẽpus:& ad hmõi officiũ mortuorũ tenet clericus bñ
ficiatus in aliq̃ eccleſia in ſcholis exiſtẽs,ꝑ qd̃ ſatiſfaciat mor
tuis quorũ recipit bona.Aliq̃n dicit officiũ mortuorũ in ec
cleſia extraordinarie ĩ aliqua eccleſia ꝓpter aliquã cãm ſpã
liter emergentẽ,ad preces ſcilicet alicuius ꝑſonæ,vel ꝓpter
aliqd huiuſmodi:& ad huiuſmodi officiũ mortuorũ nõ te-
net exiſtens in ſcholis.Hãc opinionẽ ſequit Petrus de Pal.
in.iiij.diſ.xv.de huiuſmodi clericis dicendo,ſi nõ habẽt bre-
uiariũ,nec habere poſſunt emendo aut cõmodãdo, excuſan
tur.Sed ſi emãt libros legales,medicinales et philoſophicos,
imò etiã theologicos,nõ excuſant:quia potius breuiariũ q̃
bibliam emere debent,ſi vtrũq; habere nõ poſſunt : & plus
addiſcere debent pſalteriũ & officiũ q̃ Philoſophũ. In hac
ſentẽtia eſt ſanior pars doctorũ iuris,vt Hoſtiẽ. paſſu ſupra
allegato in ſumma,Panor.& Io.An.in ca.ſ.de celebra.miſſa.
itẽ Franciſcus de zaba.in cle.prima eo.tit.q.v.& in cle. pri-
ma.de magiſtris.q.vij.Quorũ ſentẽtiã ſequunt Antoninus,
Angelus,& plures alij ſummiſtę.quorũ opinio videt hac ra
tione poſſe cõfirmari.Quæ largitione fideliũ ſunt ad certum
vſum deputata:ſalua ſedis apoſtolicę auctoritate non poſ-
ſunt ad aliũ vſum applicari:vt patet ex cle.qa cõtingit.de re
lig.domibus.nihil enim eſt qd̃ hominibus magis debeat,q̃
vt ſupremę voluntatis poſtq̃ iam aliud velle nõ poſſunt,li
ber ſit ſtylus,id eſt diſpoſitio.C. de ſacroſan.eccle.l.ſ.Sed red
ditus à laicis dati ſunt eccleſijs vt earum clerici orationibus
ſeu officio vices eorum ſuppleãt,& de ſuperfluo pauperes
alant:& ideo de reſcrip.lib.vj.c.fina.dicitur ꝙ propter offi-
cium datur beneficium. Quare recipiens fructus beneficij,
& non ſciens officium,cõtrectat rem alienam fraudulenter
inuito dño,& ſacrilegium committit: vt patet ex cap. indi-
gne.ſuperius allegato.xij.q.vbi dicit textus , Valde iniquũ
& ingens ſacrilegium eſt,vt quocunq; vel pro remedio pec
catorum,vel pro ſalute ac requie animarum ſuarum vnuſ-

quiſq; venerabili eccleſiæ cõtulerit,aut certe reliquerit:ab ijs
a qbus maxime ſeruari cõuenit,ĩ aliud trãſferri aut cõuerti
ꝑmittat.ꝓpterea q̃ prædia eccleſiæ aliter q̃ tradita ſunt pe-
tierit vel acceperit aut poſſederit:quo iratus deus animas ꝑ
cutit,anathemate feriatur.Cũ igit ex diſpoſitione,aut aliquo
priuilegio nõ cõſtet eccleſiã aut ſummũ pontificẽ relaxaſſe
aut cõmutaſſe illud onus legẽdi horas canonicas ꝓpter ſtu-
diũ literarũ,ſeqtur ꝙ ſtudẽtes beneficiati recipiẽtes fructuũ
beneficiorũ portionẽ etiã quãuis tenuiſſimã,licet nõ ſint in
ſacris ordinibus cõſtituti, nõ excuſant quotidiana lectione
horarũ canonicarũ: quinimo omittentes nõ faciũt fructus
ſuos:ſed ſi quos receperint,illos reſtituere tenẽtur . Cuius ꝓ-
bationẽ & deductionem cauſa breuitatis nũc omitto . Mo-
tiua Henrici Boyc tenẽtis cõtrariũ in capi.ſ.de celebra. videã
tur parui momenti.Primo ex gl.cap.cũ omnes.de cõſtitutio
nibus,quã ꝓ ſe allegat,nõ plus habetur q̃ quòd cõſuetudo
valet ꝙ clericus abſens percipiat fructus beneficij,non ꝙ à le
ctione horarũ excuſetur.Etiã ex cap.cũ ex.lib.vj.& ex cap.re
latũ.de cle.non reſi.nihil aliud concludi poteſt q̃ ꝙ bñficiati
propter ſtudium licite abeſſe poſſunt à ſuis beneficijs habi-
ta diſpenſatione ſuperioris,vt patet inſpicienti textus illorũ
capitul.Nona & vltima propoſitio. Obligati ratione bene-
ficij aut ordinis ad legendum horas canonicas, ſi faciunt le-
gi per alium,non liberãtur.Probatur:quia hoc onus eſt me
re perſonale perſonis ratione beneficij aut ſacri ordinis im-
poſitum : quale eſt onus ſeu præceptum de quadrageſimali
ieiunio. Sicut ergo obligatus ad quadrageſimale ieiunium
non liberatur ſi alius pro eo ieiunat:ita nec obligatus ad ho
ras canonicas, ſi alius pro eo legat.Similiter etiam de fructu
labiorum quẽ ipſi tenentur perſoluere, vt dicitur in clemen.
graui,de celeb.miſſa . ad cuius perſolutionem induſtria per-
ſonæ videtur electa . Quæ autem alicui committuntur ſeu
iniunguntur propter induſtriam perſonæ , non poſſunt per
alium impleri,iuxta textum & notata doctorum in cap . fi-
na.de offic.iud. deleg.niſi forma commiſſionis expreſſe ha-
beat vt id ꝑ alium expediri valeat : vt habetur in ca . is cui.

eodē titu.li.vj.Et hæc ſunt ꝓbabiliter dicta ſub correctione melius ſentientiū.Nec contra hanc propoſitionē facit.c.pue nit.ſcd̄m ꝙ Boyc ꝓ ſe allegat ſentiēs contrariū:qa illud.c.lo quit ſolū de officio publice in eccleſia faciēdo,nō de illo ad quod clericus obligat̄ etiā in priuato dū rationabiliter ab eccleſia abeſt.¶ Ad rōnes ad oppoſitū,Ad primā dr̄ ꝙ li cet ſcd̄m caſum illius.c.aliqs reſidēs excuſet̄ ab intereſſendo diuinis officijs in eccleſia ꝓpter euidentē eccleſiæ vtilitatē, q̄ nō cōpatit̄ ſimul actualem p̄ſentiā in eccleſia tp̄e quo fit diuinū officiū:nō excuſatur tñ ab officio horarum canoni carū extra chorū dicendarū:imò (vt dicit Antoninus ī ſuma) tenet̄ legere horas vel equitando,vel ſtando,aut ī camera ſedendo.Studiū vero literarū propter vtilitatē eccleſiæ bene excuſat à reſidentia ſaltē ad tp̄s ab eccleſia ī qua beneficiatus aliter reſidere tenet̄,vt patet ex.c.cū ex eo.ibidē allegato. nō tñ excuſat à lectione horarū canonicarū in priuato:quia nō eſt ſtudio incōpatibilis.Pauci enim ſtudētes inueniunt qui in ocio & vanitate non impendant plus tp̄is q̄ requirat̄ ad lectionē horarum canonicarū.Ad ſcd̄am rationē negāda eſt etiā conſequētia:qa ſicut dictū eſt in ſexta ꝓpoſitiōe,onus legēdi horas canonicas nō eſt impoſitū oībus ſuſtentationē vitæ vel in toto vel in parte ꝑcipiētibus ab eccleſia:ſed ſolis bn̄ficiatis,aut aliquo ſacrorū ordinū inſignitis.Ob quā aūt cām decimæ aliquæ ſunt cōceſſæ laicis,& ab eis licite teneri poſſunt,alterius eſt ſpeculationis ideo nunc trāſeo.Ad motiua ſeu fundamēta adducta ꝓ opinione illorū q dicunt oēs clericos eſſe obligatos ad horas canonicas, reſpōdendū quia non concludūt neq̄ efficaciter oſtendunt veritatem illius opinionis.Et ad primum fundamētum patet ꝙ textus adducti loquuntur de clericis beneficiatis,ſiue eccleſijs aſſcriptis,ſiue in ſacris conſtitutis:qui obligantur propter ſtipendium ab eccleſia perceptum aut ratione ſacri ordinis in eccleſia officiare,& diuina celebrare:quod ſatis patet ex.c.ſi.xcij.diſ.allegato,vbi dicitur.Si quis preſbyter aut diaconus vel quilibet clericus eccleſiæ deputatus,ad quotidianum pſallendi officium matutinis vel veſpertinis

horis nō couenerit.deponat̄ à clero.vbi Archidia.dicit hāc particulā,eccleſiæ deputat9,determinare hāc particulā quilibet clericus,ſupple in minoribus cōſtitutus:nō aūt illam,ſi qs p̄ſbyter aut diaconus,ex quo ſecundū eū innuitur ꝙ clericus in minoribus cōſtitutus niſi ſit eccleſiæ deputatus,hoc eſt bn̄ficiat9,nō tenet̄ ad illud pſallēdi officiū de quo loquit̄ textus illius cap.Ad ſecūdū fundamentū dico cū Pal.in.iiij. diſt.xv.ꝙ clerici qa ratione clericalis tōſurę aut minorū ordinū diuino cultui aſſcribunt̄,vt oſtēdūt text9 ibidē allegati,& etiam cap.de his.xxvij.diſti.& etiā qa gaudent priuilegio clericali:quāto tēpore illo gaudēt,debēt recōpēſare aliq̄ ſpirituali officio.quare bene decet vt epiſcopus aliquid ſpirituale eis iniungat,ꝓpter quod infantē aut illiteratū tonſurare nō debet.vt in cap.nullus,de tēpo.ordinā.li.b.vj.ſed maiorem īfante,qui aliqd deuote dicere ſeu orare poſſit.Nec verbū illud Pſalmiſtæ,Septies in die laudē &c.infert aliquē eſſe obligatū ad ſeptē horas canonicas:qui ſicut eſt dictum,ille modus orandi eſt ex inſtitutione iuris humani,non iuris diuini:neque concludit aliquē clericū beneficiatū aut non beneficiatū ad ſepties quolibet die orandū eſſe obligatum. Pro cuius intellectu notandū ꝙ ſicut dicit Augu.in expoſitione Pſalte.cxviij.pertractans illud verbū ꝓphetæ,numerus ſeptenarius vniuerſitatis indiciū eſt.Vn̄ dicit in illo verbo ſapientis poſito Prouer.xxiiij.Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit:dictū eſſe ſepties cadit,pro omni genere tribulationis qua in conſpectu hominū deijcitur:iuſtus & ꝓ eo ꝙ ipſis omnibus tribulationibus proficit,poſitum eſt reſurgit.Hinc Caſſiodorus,Si ſpiritualiter intēdas,cōtinuationem magis dictam ſapienter aduertis:vt eſt illud,Benedicam dn̄m in omni tempore:ſemper laus eius in ore meo.& Amb.tractans illud ꝓphetæ in expoſitione prędicti Pſal.dicit,Puto magis ꝙ purus & quietus & vacuus omni onere delictorū declaretur affectus,vt ſine illis iracundiæ imprecationibus,aut flagitioſæ cupiditatis incendio deferatur oratio.De quibus patet ex prædicto verbo ſolum concludi poſſe efficaciter deū oratione aut alio ſancto opere eſſe laudan-

dum quantũ oportet & neceſſarium eſt cuiq; ex cõditione
ſui ſtatus: non ꝙ ſeptẽ vicibus ſit in die à quolibet etiã ec=
cleſiaſtico orationibus diſtinctis laudãdus.& quãuis tex.in
prin.de celeb.miſ. videatur inniti illi ꝓphetæ verbo dicens
ſeptẽ horas canonicas à præſbytero eſſe quotidie perſoluen=
das: nõ tñ innititur tanq̃ principio concludenti preſbyterũ
ad illũ ſeptenarium horarũ & orationũ iure diuino eſſe ad=
ſtrictũ,ſed tanq̃ principio ex quo accipit rationẽ congrui=
tatis ꝓpter quã ſancti patres conſtituerũt ſeptem diſtinctis
vicibus per ſeptẽ horas canonicas quoq; die à clerico bene
ficiato aut in ſacris cõſtituto deũ eſſe laudandũ,ſicut in ca.
nõ debent.de conſang,& aff.rationẽ cõgruitatis prohibitio=
nis matrimonij carnalis vſq; ad quartũ gradũ incluſiue &
nõ vltra,conſilium accepit ex hoc ꝙ quatuor ſunt humores
in corpore: vt patet inſpicienti textum illius capituli.

¶ Vtrum brauium ſeu ſummam pecuniariã Brugis vel ali
bi conquiſitam per ſortes,quã quidam vocant ludum ollæ,
vulgo inde lottinge of otterie,poſſit quis bona conſcientia
poſſidere,& tanq̃ iuſtum lucrum retinere.

PRO DECISIONE
Huius q̃ſtionis primo præ
mitto: Lucrum aliquod ex
hoc nõ debet cẽſeri illicitũ
ꝓhibitũ ſeu reſtitutiõi ob=
noxiũ,ꝙ fortunæ innititur,
ſeu ex fortuna ꝓueniat,nõ
ex hoĩs induſtria aut labo=
re. Veritas huius p̃ambuli
patet,q͂a ſi lucrũ aliq͂d debe
ret cenſeri ꝓhibitũ & reſti=
tuendũ quia fortunæ inniti
tur,ſequeret̃ ꝙ omne lucrũ cõquiſitũ ex diuiſoria ſorte eſſet
illicitũ,& tanq̃ iniuſtũ reſtituẽdũ.ſed hoc ẽ falſum.ergo &c.
Sequela patet,q͂a oĩe tale lucrũ innitit̃ fortunæ. Falſitas pa
tet ex dictis ferme oĩm doc.de hac materia loquẽtiũ. Vnde
ſctũs Tho.ij.ij.q.xcv.art.viij.inquit,Si ſortialiũ effectuũ ex=

pectetur euẽtus à fortuna(qđ ſolũ locum habet in diuiſoria
ſorte) nõ videt̃ habere vitiũ,niſi forte vanitatis: ſicut ſi aliq
nõ valẽtes aliquid cõcorditer diuidere,velint ſortibus ad di
uiſonẽ vti,quaſi fortunæ exponẽtes quis quã partẽ accipiat
iã indubitatũ eſt ſolũ vanitatis vitiũ nõ facere reſtitutioni
obnoxiũ aliqđ lucrũ,niſi iniuſtitia cõcurrat. Idẽ ſentit Ale=
xan.de hales.ij.parte ſummæ.q.clxxxv.mẽb.ij.& Ang.ĩ ſum
ma,in verbo ſors.§.ij.poſt gl.in ſumma.xxvj.q.ij. Idẽ etiã di=
cit Antonius.ij.par.tit.xij.cap.j.§.ix. ¶ Secũda p̃mitto: Lu=
crũ aliqđ ſeu diuitiæ ex eo nõ ſunt cẽſendæ iniuſtæ,& reſti=
tutioni obnoxiæ,ꝙ ſine labore aut induſtria poſſidẽtis ſint
cõquiſitæ vel habitæ: neq; etiã eſt ſemꝑ pctm̃ optare aliqua
tẽporalia aſſequi bona ſine labore ad illa ordinato , ſeu q͂ ſit
illorũ iuſtũ p̃ciũ. Patet Veritas huius p̃ambuli: q͂a aliàs diui
tiæ ex ſucceſſiõe parẽtũ,maiorũ aut lateraliũ cõſanguineo
rũ obueniẽtes eſſent iniuſtæ,& obnoxiæ reſtitutioni: cũ ſæ=
pe cõtingat illas obuenire ſine aliq̊ labore & induſtria poſſi
dẽtis: & tñ nullus doctus illas dãnat,aut reſtituẽdas aſſerit,
imò oĩs lex tales diuitias ꝓbat,cõcedit ac ratificat. Similiter
nullus dicit bona cõquiſita titulo liberalis donationis factę
ab aliquo diuite potẽte ſua,donare,eſſe iniuſta,aut reſtitu=
tiõi obnoxia: q̃ tñ ſæpe ſine labore & ĩduſtria donatarij par
ta ſunt. Neq; etiã quiſq̃ perit9 diceret eſſe pctũ ſi q͂s optet
vel à deo,vel à fortuna,vel titulo liberalis donatiõis ſibi ob=
uenire aliqua tẽporalia ad vitã & honeſtatẽ ſtatus cõducẽ
tia,vt ſine ſolicitudine illorũ acquiſitiõi adhibẽda poſſit li=
beri9 deo inſeruire,aut alteri pio operi intendere. ¶ Tertio
p̃mitto ꝙ lucrũ aliqđ ex eo nõ debet cẽſeri iniuſtũ & de ne
ceſſitate reeſtituendũ,ꝙ ex cupiditatate auaritia negociatio
ne ꝓhibita vel opere peccaminoſo ſit acquiſitũ,ſi nõ ĩterue
nerit fraus,dolus,deceptio,extortio,metus,vis aut aliud ſi=
mile reddens lucrũ illud iniuſtũ iniuſtitia oppoſita iuſtitiæ
cõmutatiue. Vñ q͂ ex auaritia iuſta neceſſitate excluſa nego=
ciat̃ in die feſto,aut facit op9 mechanicũ tũc ꝓhibitũ,nõ te
net̃ lucrũ iuſtũ inde ꝓueniẽs reſtituere,ſed tenere põt: ſicut
dicit dñs Petr9 de palude in.iiij.d.q.iij.cõclu.iiij.de lucro ꝓ=

ueniente ex meretricio, lenocinio,& hiſtrionatũ, Idẽ ſentit
Angelus in ſũma, reſtitutio.j.§.vj. ver.turpe lucrũ. Et ratio
hũi9 eſt, qa ſicut pulchre declarat Tho.ij.ij.q.lxij.art.j. reſtitu
tio ẽ act9 iuſtitiæ cõmutatiuæ: ita ꝗ obligatio ad reſtituẽdũ
oriť ex læſiõe illi9 iuſtitiæ, Sed qui negociatiõe ꝓhibita ſeu
actu vetito mercãdo aut titulo donatiõis aliqd cõſequiť. ni
hil agit cõtra iuſtitiã cõmutatiuã. ergo nõ obligať reſtitue-
re. Et quãuis Inno.in.c.qa plerieq;.de imunitate eccleſiarũ vi
deať ſenſiſſe ꝗ ſic acquiſita debeãt reſtitui ſaltẽ pauperibus,
cuius ſniam plures doctores ſequunť, p̃ſertim canoniſtæ: il-
lorũ opinioni nõ eſt ſtandũ, cũ nõ ſit iure fundata, neq; aliq̃
efficaci rõne ꝓbata,: neq; ꝓ iſtorũ opiniõe,& cõtra p̃dicta
faciũt.c.cũ ſi.&c.c.ad liberãdã.de iudæis &c. In quorũ primo
ſtatuiť ꝗ iudæus aut paganus in chriſtianos vim ptãtis ſeu
p̃fecturæ exercẽs, qa tale officiũ eſt ei interdictũ, teneť qcqd
rõne illi9 officij à chriſtianis accepit, reſtituere, et pauperib9
diſtribuere. In ſecũdo vero ſtatuiť ꝗ q arma, galeas, naues
&c. infidelibus inimicis crucis Chriſti vendunt, ſeu ad eos
deferũt: debent totũ qꝺ' ex illis ꝑceperint,& tantũdẽ de ſuo
trãſmittere in ſubſidiũ ſanctæ terræ: qa talis vẽditio eſt eis
vetita: qa cõſtitutiões eorũ capitulorũ ſunt pœnales tñ:&
ideo cũ ſint odioſæ, ad aliás negociatiões illicitas q̃ ſine do-
lo fraude aut calũnia fiũt, extẽdi nõ debẽt, iuxta regulã iuris
Odia reſtringi oportet &c. ¶ Quarto p̃mitto: Factum ſeu
opus aliqꝺ' ſi publicam ſiue cõem afferat vtilitatẽ ſpiritualẽ
aut tꝑalẽ, ex hoc nõ bebet cẽſeri illicitũ aut peccaminoſum,
ꝗ ex illo aliq aut plures ꝓuocanť ad pctm̃, p̃ſertim occaſio
ne magis accepta q̃ data. Veritas huius p̃ambuli patet, qa
aliás illicitũ eſſet fabricare gladios & arma,& ea venalia of-
ferre, cũ ex illis plures accipiãt occaſionẽ cõtra iuſtitiã alijs
nocẽdi. ſimiľr illicitũ eſſet prĩcipi aut alicui cõitati iuſtũ bel
lũ gerẽti offerre ſeu ꝓponere oĩb9 volẽtibus ei in militia ſeu
exercitio bellico ſeruire, amplũ ſtipẽdiũ, ꝓpterea ꝗ multi ve
riſimiliter nõ amore iuſtitiæ, ſed magis ſpe obtinẽdi ſtipẽdij
alliciant illi ſeruire, ſuã vitã velut venalẽ offerẽtes: ĩ q̊ grauiſ
ſime peccãt. Nã (vt inquit Cãcelari9 Pariſiẽſis in ſuis regulis

moralibus) in guerris faciẽdis, q̃ malis innumeris plenę ſunt
ſola vtilitas reipub. eos excuſat à pctõ, q̃ vtilitas eſt cõſerua
tio patrię, aut euitatio dãni publici notabiliter peioris quã
ſit dãnũ particulare ex guerra ꝓueniẽs. ¶ His p̃miſſis po-
nunť aliq̃ ꝓpoſitiones. Prima eſt. Ludus ollæ, de quo in qõ
ne fit mẽtio, nõ eſt ex ſe illicitus, iniuſt9 ſeu ꝓhibit9. Proba
tur. Ille lud9 nulla lege ꝓhibeť, neq; naturali, neq; diuina,
neq; hũana poſitiua: ergo nõ debet cẽſeri illicit9 ſeu iniuſt9.
Cõſequẽtia nota eſt. Antecedẽs patet, ꝗ nõ lege diuina, neq;
humana: qa neq; in ſcriptura ſacra neq; codicibus iuris hu-
mani inuenit aliqua lex hũc ludũ ꝓhibẽs: niſi dicať illa lege
eſſe ꝓhibitus qua ꝓhibeť lud9 alearũ aut taxillorũ, ꝓpter
ſimilitudinẽ vnius ad alterũ. ſed hoc dici nõ põt, vt infra de
clarabiť. ergo &c. Nõ etiã lege naturali qua ꝓhibeť oĩs iniq
tas, põt intelligi ꝓhibitus: qa vel hoc eſſet ex eo ꝗ innititur
fortunæ, aut ꝗ aliqui ꝓuocanť ad aliquod lucrũ auare ſeu
inordinate q̃rendũ, aut ꝗ ſit ex ſe vanus & inutilis. Neutrũ
duorũ primorũ dici põt, vt patet ex primo & quarto p̃am-
bulis. Neq; etiam tertium, qa vt p̃ſupponiť, ludus ille pra-
cticatur vt cõitas Brugẽſis aut alia aliqd acqrat vnde ſoluat
cõia debita, ſeu alleuietur in cõibus oneribus, quo poſſint ci
ues quo velint liberius proficiſci. ex cuius cõitate ſalute &
proſperitate, multorum ſalus & proſperitas pendent. quare
non videtur illicitum hoies tardos ad piam ſubuentionem
faciẽdam allicere ſpe alicuius brauij aſſequẽdi vt illã faciãt.
Eſt enim opus maxime pium ſubuenire alicui deſolatæ pa-
triæ, ciuitati, aut communitati fidelium, argumento.l.ad in-
ſtructiones itinerum.C.de ſacroſanctis eccleſijs. ¶ Secunda
ꝓpoſitio. Legibus humanis prohibẽtibus ludum alearum
aut taxillorũ non eſt cenſendus prohibitus ludus ollæ ꝓbať
leges prohibentes ludũ alearum aut taxillorum, nullam fa-
ciunt mentionem de ludo ollæ, neq; à paritate rationis poſ-
ſunt intelligi extenſæ ad ludum ollæ: cum ratio ꝓhibitionis
ludi alearum locum non habeat in ludo ollæ. Nam cauſa ꝓ
pter quam ludus aleæ legibus fuit prohibitus, non eſt quia
fortunæ innititur: quoniam ſic omnis ludus aleæ eſſet pro-

hibitus,q̄đ tñ falſum eſt,qa leges nõ ꝓhibent ludere ꝑ mo=
dico,ſeu cã cõuiuij:vt paret ex.l.q̄đ in cõuiuio. ff.de aleato=
ribus.ſed cã ꝓhibitionis eſt vel fuit(vt dicit Petrus de palu.
in.iiij.d.xv.q.iij.art.v.)ꝙ perdẽs in illo ludo ſolet blaſphema
re,vel ꝙ hoĩes in ludo alearũ aut taxillorũ ſolẽt totã eorum
ſubſtãtiã breui tp̃e cõſumere,et đ paupari:q̃ regulariter nõ
cõtingũt ĩ ludo ollę, q̄ magis eſt ſimilis ſorti diuiſoriæ q̃ lu
do aleę.Et iõ Angelus in ſumma in verbo ludus. §.iiij. dicit
hos ludos nõ eẽ ꝓhibitos qa mali ſunt, ſed iõ malos eſſe qa
ꝓhibiti ſunt,et ꝙ cã ꝓhibitiõis ſunt mala q̃ cõiter ex ipſis ſe
quunť.q̃ qa cõiter nõ eueniũt in raro ludẽtibus,ſicut in ſępe
ludẽtibus:iõ dicit ꝙ ꝓhibitio nõ extẽdiť niſi ad deſeruiẽtes
talibus ludis,hoc eſt ad frequẽter ludentes:vt etiã videť ſen
tire gl.in ca.epiſcopus.xxxv.diſt.ſup ṽbo deſeruiẽs. Et ꝙ di
cit Angelus de cã ꝓhibitiõis,expreſſe fundať in cõſtitutiõe
græca q̃ habeť.l,fi.C.de relig.& ſump.fu. Hæc aũt ꝓhibitio
legũ ciuiliũ(vt cõiter dicũt doctores)abrogari põt ꝑ cõtra=
riã cõſuetudinẽ:imò vbi nõ eſſet ſic abrogata,nõ tñ ligat ni
ſi ſubiectos legibus ĩperialibus:quales fortaſſis hodie pau=
ci aut nulli ſunt:vt dicit doctor ſubtilis in.iiij.diſt.xv.art.iij.
cũ ferme oẽs nũc vtanť legibus municipalibus.quare ex ꝓ=
hibitione ludi alearum facta ꝑ leges ciuiles aut canones pu
re humanos,parũ aut nihil concludi poteſt pro prohibitiõe
ludi ollæ.Ex his ſequiť ꝙ Cõrardus in libello ſuo de cõtra=
ctibus.q.lxxj.non recte eq̄parat p̃dictũ ludũ ollæ ludo alea
rũ aut taxillorũ,cum plures ſint circũſtantiæ ſępe deprauã=
tes ludum alearũ,quæ non cõcurrũt in ludo ollæ.Nã ludus
alearũ aut taxillorũ ludẽtes in ocio detinet,& diſtrahit à cõ=
ſideratiõe vtiliũ & laudabiliũ operũ:q̄đ nõ facit ludus ollæ
ex ſui natura.Etiã ex ludo aleæ nunquã vel raro poteſt ꝓcu
rari vtilitas cõis,quẽadmodũ põt ex ludo ollæ, vt ſupra di=
ctũ eſt.Tertia ꝓpoſitio.Ludus ollę ex hoc nõ debet cenſeri
illicitus ſeu ꝓhibitus,ꝙ fiat ſpe lucri conſequẽdi,p̃ſertim ſi
lucrũ illud ordinetur ad cõmunẽ vtilitatẽ,aut priuatã ꝓ ho
neſta cõſeruatione vitæ & ſtatus hominis. Patet veritas hu
ius ꝓpoſitionis quia ſi ſpes ſeu deſiderium lucri deprauaret

ludũ ollæ:etiã deprauaret oẽm negociationẽ,& oẽ opus me
chanicũ,itẽ et oẽm ludũ quãtũlibet artificioſum:q̄đ tñ cõi
ter negãt doctores.Pauci em̃ ſunt aut nulli q̄ negociationẽ
aut opus mechanicũ exerceant niſi ꝓpter lucrũ aſſequẽdũ,
ſæpius ad priuatã v[illegible]tatẽ relatũ,q̃ ad cõem.Quòd ſi dicať
ſpes lucri expectati à fortũa deprauare illũ ludũ, hoc falſum
eſt:qa lucrũ aliq̄đ nõ eſt ideo illicitũ,ꝙ expectať à fortuna,
vt patet ex primo p̃ambulo.Etiã cõitas Brugenſis aut alia
lucrũ q̄đ expectat ex ludo ollę,nõ habet à fortuna,ſed ex im
poſitiõibus diuerſarũ ſummarũ pecuniæ ꝑ hoĩes factis alle=
ctos ad illas impoſitiões faciẽdas ſpe alicuius p̃mij aut bra=
uij aſſequendi à fortuna ſeu ex ſorte diuiſoria.Quarta ꝓpo=
ſitio.Ludus ollę ſicut ab aliquibus ciuitatibus aut cõitati=
bus interdũ practicať,iniuſtitiã ſeu iniquitatẽ videť habere
annexã,q̃ñ creditores illius ciuitatis ſeu cõitatis cõpelluntť
inuiti credita exponere ſorti metu illa aut illorũ partẽ perdẽ
di,ſeu nũquã illorũ [illegible]tionẽ aſſequendi. Veritas huius ꝓ=
poſitiõis patet,qa ſi[illegible]dicit doc.ſanctus.j.ij.q.xcvj.art. iiij.
Lex eſt iniuſta q̃ñ o[illegible]a cõis nõ ęqualiter ſecũdũ ꝓportio
nẽ geometricã ĩponit ſubditis.ſed nulla apparet ratio qua=
re creditores alicuius ciuitatis debeãt magis ferre onera illiꝰ
ciuitatis q̃ alij non creditores:ergo irrationabile & iniuſtũ
vr̃ illos cõpellere metu ꝑdẽdi ſua credita ſeu nũquã ſolutio=
nẽ aſſequẽdi,vt ſua credita ſorti exponãt ſeu ludo ollæ:q(vt
p̃ſupponiť)practicať ꝓpter alleuianda onera cõitatis. Quĩ
ta propoſitio.Lucrũ ex ludo ollę cõquiſitũ nõ debet cenſe=
ri illicitũ,iniuſtũ,ſeu reſtitutioni obnoxiũ,ꝙ ſpe lucri cõſe=
quendi quis certã ſummã pecuniæ ad ſortẽ ſeu ludũ ollę im
poſuit,etiã ſi ex ſola auaritia ſeu cupiditate inordinata illud
lucrũ appeteret.Prima ꝑs huius ꝓpoſitionis patet ex decla
ratione.iij.propoſitiõis ſupius poſitæ.Nã vt declarat Tho.
ij.ij.q.cxviij.art.j.nõ oĩs appetitus lucri aut diuitiarũ eſt illi=
citus,vt puta q̃ñ hõ eas ſolũ q̃rit inquantũ ſunt ei neceſſa=
rię ad vitã ſe[illegible]cõditionẽ ſui ſtatꝰ.Idẽ ſentit Ariſt.iiij.Ethi
corũ circa p[illegible]tractãs de liberalitate.Et Cicero.j.li.offi
ciorũ dicit:Nec vero rei familiaris amplíatio nemini nocẽs

eſt:neq; dici poteſt lucrū illud illicitū,aut ſpes illius lucri il=
licita qa expectat̃ ex medio illicito:qavt patet ex prędictis.
ludus ollæ nō eſt ex ſe illicitus,neq; aliqua lege ꝓhibitus.Se
cūda pars ꝓpoſitiōis patet ex tertio preambulo ſupius po
ſito.Nō em̄ oē lucrū ex auaritia q̄ſi[illegible] [illegible] iniuſtū,aut reſtitu
tioni obnoxiū:vt ſi quis ex ſola auaritia aut cupiditate inor
dinata acquirendi diuitias exerceat negociationē aut aliqđ
opus mechanicū,nō ꝓpter hoc tenet̃ iuſtū lucrū inde pce=
ptū reſtituere:vt oēs admittūt doctores.Sexta ꝓpoſitio.Lu
crum ex ludo ollæ cōparatū,ex eo nō debet reputari illicitū
iniuſtū aut reſtituendū ꝗ ſine induſtria & labore illius q ad
ludū impoſuit ſit cōquiſitū.Veritas huius ꝓpoſitiōis patet
ex ſecund[illegible] p[illegible]ambo prius poſito.¶ Cōtra p̄dicta adducūt
al[illegible]qui q[illegible] [illegible]cōtrarię opinionis:aliquas rationes, & docto
rū [illegible] [illegible]ates.Primo cōtra nūc dicta adducit Cōrardus
in l[illegible] [illegible]uo de cōtractibus,tract[illegible] [illegible].q.lxx[illegible] cōcluſione.ij.
qui dicit ludū ollæ po[illegible] reprob[illegible] ex [illegible]milibus fundamen=
tis quibus rep[illegible]bat lu[illegible] [illegible] ta[illegible]lorū aut alearū.Se=
cūdo ađ idē e[illegible] [illegible]abriel [illegible] [illegible] [illegible]iij.art.j.& cōſequē=
ter in [illegible]bio.v[illegible] [illegible]lens lucrū illud eſſe turpe lucrū , qđ ab
eccleſi[illegible] debe[illegible] [illegible] [illegible]enū.x[illegible] [illegible]j.c.clericus.&.xiiij.q. iiij.qm̄
multi.Oportet ē[illegible] ab oī [illegible]ecie mala abſtinere.j.ad Theſſa.
v.Preterea ſi laico nō licet mercari niſi propter neceſſitatē
aut pieta[illegible],vt dicit Alex.de Hales.iij.parte quæſtio.l. neſcit̃
quā ca[illegible] [illegible] allegabūt imponētes ad ludū ollæ, niſi ſolā aua
ritiā.Secundo adducit̃ hæc ratio.Lucrū ꝓueniēs ex ludo ol=
læ inn[illegible] fortunę & euentui fortuito ſine aliqua opa indu=
ſtria au[illegible] ſolertia lucrātis:ergo lucrās nihil habet iuris aut iu
ſti tituli in illo lucro,nō amplius q̄ in eo qđ quis lucrat̃ lu=
do alearū,cui lud[illegible] ollę oīno cōpandus eſt.Et iō q̄cūq; dicit
Angelꝰ de ludo alee,quē vocat diabolicū:dici poſſent de lu
do ollę,et illi applicari.Tenet cōſequētia: qa lucrū ocio cō=
patū,eſt illicitū,& iure diuino ꝓhibitū. Gene.iij. In ſudore
vultꝰ tui veſceris pane tuo.Cōfirmat̃.Mal[illegible] [illegible]ei poſſeſſor
dr̃ q cōtr[illegible] le.iterdicta mercat̃.ſed ludꝰ[illegible] [illegible]a ſiftis ē ludo
olęę oī iure ꝓhibitio.ergo &c.Ad has rōes [illegible]de prīo ad illđ

quod adducitur ex Cōrardo libro ſuo de cōtractibus, dico
ꝗ de eius opinione ſeu ſnīa parū curādū eſt,q in hac mate=
ria & pluribus alijs ſeipſum & alios ſępe paralogizat argu
mētādo ex principijs male intellectis.Secūdo dico ꝗ ludus
ollæ nō eſt oīno ſimilis ludo alearū aut taxillorū,neq; ex ſi=
milibus fundamētis pōt reprobari.Nō em̄ ludus alearū eſt
ꝓhibitus quia innititur fortunæ,vt patet ex primo p̄ambu
lo,ſed ꝓpter circūſtātias malas cōiter illū ludū cōcomitan=
tes:q̄ nō ſic cōcomitātur ludū ollæ,vt patet ex declaratiōe
ſecūde ꝓpoſitiōis ſupra poſite.Etiā ipſe Conrardus exp̄ſſe
aſſerit ludū fortunę poſſe fieri ſine pctō ſecluſis malis circū=
ſtātijs,& ꝓhibitione iuris poſitiui:q̄ ꝓhibitio locū nō ha=
bet i ludo ollæ,vt patet ex dicta ſecūda ꝓpoſitiōe.Tertio di
co ad id qđ adducitur ex Gabrielæ Biel,ꝙ in [illegible] arti il=
lius quęſtionis.xiij nihil aſſerit,ſed ſo[illegible] cita [illegible] do
ctorū opini[illegible] [illegible] hoc v[illegible] [illegible] xtr[illegible]
caſus pmiſſos & cō[illegible] [illegible] re=
ſtituere,aut erogar[illegible] [illegible] idē
in quarto notabi[illegible] [illegible] ne=
gatiuā,videlicet ꝙ nō[illegible] [illegible] e[illegible] is re[illegible] tendū,
præſertim vbi leges in[illegible] [illegible] [illegible] q̄ ibi[illegible] ſoluat
motiua cōtrariū opin[illegible] [illegible] B[illegible] [illegible] aliorū.V n̄ in.ij.
quæ.arti.ꝙ dicit q̄ quāuis aleator lu[illegible]rās aliquid notabile ab
aliquo quē nō attraxit,& q ſua donare poteſt,etiā ſine do=
lo & frande,peccet mortaliter:ipſum tamen a[illegible] l[illegible] reſtitu=
tionē de neceſſitate ſalutis teneri nō eſt certum euidenter.Et
in octauo dubio tertij art.exp̄ſſe magis ꝓ noſtra opiniōe lo
quit̃,q̄ ꝓ cōtraria opinione:vt patet illius dubij reſolutio=
nē intuēti.Quarto dico ꝙ ludus ollæ ex ſe nō habet ſpeciem
mali,licet aliqui occaſiōe magis accepta q̄ data ex illo ruāt
in pctm̄:ꝓpter qu[illegible] tam[illegible] non eſt ſimpliciter damnādus,
vt patet ex.iiij.præamb[illegible]o prædicto.Et quāuis haberet ſpe
ciem mali vt prętēditur,hoc tamē ſolum arguit ludū ipſum
eſſe prohibitum,non lucrum ex illo prouenie[illegible] [illegible] iniuſtū
prohibitū,au[illegible] [illegible]tutioni obnoxium,vt [illegible] [illegible] pręam
bul[illegible] Quarto [illegible] ad illud quod addu[illegible] [illegible] [illegible].de ha=

les,ꝙ imponentes ad laudem ollæ,poſſunt rationabiles cau-
ſas habere illius impoſitiōis,videlicet vt habeāt aliquid ero
gandum in pios vſus,vt habeāt aliquid ſibi neceſarium ſeu
conducens ad vitā,& honeſtatem ſtatus:pro cuius acquiſi-
tione non detrahantur ſeu impediātur ab alio opere pio vti
li,aut honeſto &c. Ad ſecundū adductum in contrarium ne
go conſequentiam.ad probationem dico ꝙ ex illo moriuo
probaretur ꝙ illicitū eſſet pro ſe & ſucceſſoribus emere red-
ditus.cū illi multis eos habentibus præſtent occaſionē ocij.
Secundo dico ꝙ licet ocium ſeu ocioſa vita ꝓprie loquen-
do de ocio,lege naturali & diuina prohibeatur:nulla tamen
lege ꝓhibetur quodcūq; lucrū ocio & ſine labore & indu-
ſtria lucrantis ad hoc ordinatis cōquiſitū:vt patet ex tertio
præan [illegible] Nec valet dicere ꝙ prohibetur Gene.iij. In ſu-
dore v[illegible] &c. quia ibi non præcipitur omnis conquiſitio
panis [illegible] bere fieri labore & induſtria hoīs:
ſed [illegible] inflicta generi humano ꝓpter
pec[illegible] parētis, [illegible] ſine labore alicuius aut aliquo-
rū e[illegible] co[illegible] ate hoīm n[illegible] dabit terra hoībus alimenta ne
ceſſaria:ſicut cū ibidem dicitur mulieri:In dolore paries fi-
lios tuos:nō ei præcipitur vt dolores partus ꝓcuret,ſed pre
dicitur ei futura pœna inflicta generi fœminarum.Non eñ
credo aliquis doct9 diceret mulierē peccare contra aliquod
præceptum ſi vel à deo ſupernaturaliter,vel arte medicinæ
vbi naturaliter fieri poſſet,procuraret partum fieri ſine do-
lore. Ad confirmationem dico ꝙ imponentes ad ludum olæ
nihil mercantur cōtra legum interdicta. Primo,ſicut patet
ex ſecunda propoſitione,ludus ollæ non eſt legibus interdi-
ctus.Secundo ſuppoſito ꝙ ludus ille eſſet legibus interdi-
ctus,vt ludus alearum vel taxillorum:tamē ſicut dicit Gab.
p[illegible]ſſu preallegato reſpondendo ad motiuum Bonauentu.lu
cr[illegible] non eſt interdictum:& ideo lucrans non poſſidet con
tr[illegible] interdicta. Et ſi quæratur quo titulo poſſidet:re-
ſp[illegible] eodem poſt Alexan.de hale[illegible] titulo interue-
nien[illegible]is [illegible] obligationis condicti v[illegible] parti placentis.

FINIS.